JOANNIS DUNS SCOTI

DOCTORIS SUBTILIS, ORDINIS MINORUM,

OPERA OMNIA.

EX TYPIS CISTERCII

JOANNIS DUNS SCOTI

DOCTORIS SUBTILIS, ORDINIS MINORUM,

OPERA OMNIA

EDITIO NOVA

JUXTA EDITIONEM WADDINGI XII TOMOS CONTINENTEM A PATRIBUS FRANCISCANIS
DE OBSERVANTIA ACCURATE RECOGNITA

TOMUS DECIMUS SEPTIMUS

QUÆSTIONES IN QUARTUM LIBRUM SENTENTIARUM
a distinctione octava usque ad decimam tertiam.

PARISIIS

APUD LUDOVICUM VIVÈS, BIBLIOPOLAM EDITOREM

VIA VULGO DICTA DELAMBRE, 13

MDCCCXCIV

R. P. F. JOANNIS

DUNS SCOTI

DOCTORIS SUBTILIS, ORDINIS MINORUM,

QUÆSTIONES

IN LIBRUM QUARTUM SENTENTIARUM

CUM COMMENTARIO R. P. F. ANTONII HIQUÆI HIBERNI.

DISTINCTIO VIII.

(*Textus Magistri Sententiarum.*)

De Sacramento Altaris.

A. « Post Sacramentum Baptismi
Dubium 1. et Confirmationis sequitur Eucharistiæ Sacramentum. Per Baptismum mundamur, per Eucharistiam in bono consummamur. » Baptismus æstus vitiorum extinguit, Eucharistia spiritualiter
Dubium 2. reficit. Unde excellenter dicitur Eucharistia, id est, bona gratia, quia in Sacramento non modo est augmentum virtutis et gratiæ, sed ille totus sumitur, qui est fons et origo totius gratiæ.

Quod hujus Sacramenti in veteri testamento figura præcessit, sicut et Baptismi.

Cujus figura præcessit, « quando Ambr. lib. de initiandis myst. c. 8.
manna pluit Deus Patribus in deserto, Exod. 16. 15.
qui quotidiano cœli pascebantur alimento; unde: *Panem Angelorum manducavit homo.* Psalm. 77. 25. Ibid. c. 9.
Sed tunc panem illum qui manducaverunt, Joan. 6. 41. Exod. 16. 14.

Joan. 19. 34. mortui sunt. Iste vero panis vivus, Exod. 12. 13. qui *de cœlo descendit,* vitam mundo Exod. 14. 25. tribuit. *Manna* illud *de* cœlo, hoc *super* cœlum; illud scaturiebat vermibus in diem alterum reservatum; hoc ab omni corruptione alienum quicumque religiose gustaverit, corruptionem non videbit. » Illud datum fuit antiquis post transitum maris rubri, ubi, submersis Ægyptiis, liberati sunt Hebræi; ita hoc cœleste manna, non nisi renatis præstari debet. Panis ille corporalis populum antiquum ad terram promissionis per desertum eduxit; hæc esca cœlestis fideles hujus sæculi per desertum transeuntes in cœlum subvehit. Unde recte *viaticum* ap- Dubium 3. pellatur, quia in via nos reficiens, usque in patriam deducit. Sicut ergo in *mari rubro* figura *Baptismi* præcessit, ita in *manna* significatio *dominici corporis.* Hæc duo Sacramenta demonstrata sunt, ubi de latere Christi sanguis et aqua profluxerunt; quia Christus per sanguinem redemptionis et aquam ablutionis nos redimere venit a diabolo et a peccato, sicut Israelitas per sanguinem agni Paschalis ab exterminatore et per aquam Gen. 14. 18. maris ab Ægyptiis liberavit. Hu- De Sacr. lib. 1. c. 4. jus etiam Sacramenti ritum Mel- et lib. 4. cap. 3. chisedech ostendit, ubi panem et vinum Abrahæ obtulit. Unde ut ait Ambrosius, intelligi datur « anteriora esse Sacramenta Christianorum quam Judæorum.

De institutione Sacramenti.

B. Matt. 26 26. De consec. d. 2. cap. Quia corpus ex serm. de corpor. et sang. Domini. Hîc inter alia consideranda occurrunt quatuor, scilicet *institutio, forma, Sacramentum* et *res.* Sacramentum Dominus *instituit,* quando post typicum agnum corpus et sanguinem discipulis in cœna porrexit. Unde Eusebius Emissenus: « Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis et illaturus sideribus, necesse erat ut die cœnæ Sacramentum nobis corporis et sanguinis consecraret, ut coleretur jugiter per mysterium quod semel offerebatur in pretium. »

De forma.

Forma vero est, quam ipse ibi- C. dem edidit dicens: *Hoc est corpus* Matt. 26. 26. *meum;* et post: *Hic est sanguis meus.* Lib. 4. de Sacram. Cum enim hæc verba proferuntur, c. 4. et de consec. conversio fit panis et vini in sub- dist. 2. Panis est. stantiam corporis et sanguinis Ambr. ibid. cap. 5. Christi. Reliqua ad laudem Dei di- Ibid. c. 4. cuntur. Unde Ambrosius: « Ser- De consecr. dist. 2. c. mone Christi hoc conficitur Sacra- Utrum, sub fin. et mentum, quia sermo Christi cre- Aug. epist. 55. aturam mutat, et sic ex pane fit corpus Christi, et vinum cum aqua in calicem missum fit sanguis consecratione Verbi cœlestis. Consecratio quibus fit verbis? Attende, quæ sunt verba: *Accipite et comedite ex eo omnes; hoc est corpus meum;* et iterum: *Accipite et bibite ex hoc omnes; hic est sanguis meus.* Per reli- Dubium 1. qua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratio præmittitur pro populo, pro regibus. » Item, Augustinus: « Credendum est, quod in verbis Christi Sacramenta conficiantur; reliqua omnia nihil aliud sunt quam laudes vel obsecrationes fidelium et petitiones. » Ecce, quæ sit institutio et forma hujus Sacramenti.

Quare Christus post alium cibum dedit hoc Sacramentum discipulis.

Ubi consideratione dignum est, quare illud Sacramentum post cœnam dedit discipulis. Dominus igitur Jesus ad invisibilia paternæ Majestatis migraturus, celebrato cum discipulis typico Pascha, quoddam memoriale eis commendare volens, sub specie panis et vini corpus et sanguinem suum eis tradidit, ut ostenderet legis veteris Sacramenta, inter quæ præcipuum erat Agni Paschalis sacrificium, in morte sua terminari, ac novæ legis Sacramenta substitui, in quibus excellit mysterium Eucharistiæ. Ideo etiam post alia dedit, ut hoc unum arctius memoriæ discipulorum infigeretur et ab Ecclesia deinceps frequentaretur. Sed non exinde disciplinam sanxit in posterum, ut post alios cibos sumatur; potius a jejunis sumi oportet, sicut Apostolos docet, ut singulari reverentia *dijudicetur,* id est, discernatur ab aliis cibis; quod Dominus Apostolis *disponendum* reliquit. Unde Augustinus. « Apparet, cum primo acceperunt discipuli Eucharistiam, non eos accepisse jejunos. Non ideo tamen calumniandum est universæ Ecclesiæ, quod a jejunis sumitur semper. Placuit enim Spiritui sancto, ut in honore tanti Sacramenti prius in os Christiani dominicum corpus intraret, quam alii cibi; ideo ubique mos iste servatur. Non enim, quia post cibos Dominus dedit, ideo pransi vel cœnati illud accipere debent, ut illi faciebant, quos Apostolus arguit. Nam Salvator, quo vehementius commendaret mysterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus et memoriæ discipulorum, a quibus ad passionem digressurus erat. Quo autem ordine deinceps sumeretur, Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, reservavit docendum. »

1. Cor. 11. 23. 24. Ad Jan. epist. 118. circa fin. de cons. dist. 2. c. liquido appar. 1. Cor. 11. 22. 34. Dubium 2.

De Sacramento et re.

Nunc, quid ibi sit *Sacramentum*, et quid *res,* videamus. « *Sacramentum* est invisibilis gratiæ visibilis forma. » Forma ergo panis et vini, quæ ibi videtur, est Sacramentum, id est, « signum sacræ rei, quia præter speciem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire. » Tenent ergo « species vocabula rerum, quæ ante fuerunt, scilicet panis et vini. »

D. Aug. de civ. Dei, lib. 10. c. 5. et de consec. dist. 2. c Sacrificium

Quod res sacramenti duplex est.

Hujus autem Sacramenti gemina est res, una scilicet *contenta et significata,* altera *significata et non contenta.* Res *contenta et significata* est caro Christi, quam de Virgine traxit, et sanguis, quem pro nobis fudit; res autem *significata et non contenta* est unitas Ecclesiæ in prædestinatis, vocatis, justificatis et glorificatis. » Hæc est duplex caro Christi et sanguis. Unde Hieronymus: « Dupliciter, inquit, intelligitur caro Christi et sanguis; vel illa quæ crucifixa est et sepulta, et sanguis, qui militis lancea effusus est, vel spiritualis illa ac divina, de qua ipse ait; *Caro mea vere est ci-*

Greg. in hom. Pasch. et habet. de consec. dist. 2. c. Species. Rom. 8. Comm. ad 1. c. epist. Eph. in med. et habet. de cons. dist. 2. Joan. 6. 56. De tribus quæ hic possunt distingui. Psal. 103. Psal 22. 5. 1. Cor. 10. 17. in serm. ad infan. ad altare de Sacr. et in serm. 28. ad fratres in eremo.

De cons. dist. 2. c. quia passus para. Dominus noster. Ephes. 4. August. de blasphem. Spir. sanct verba sunt in glossa. 1. Cor. 11. 24. Exod. 25. 10.

bus, et sanguis meus vere est potus; et : *Nisi manducaveritis carnem meam et biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Sunt igitur hîc tria distinguenda : Unum, quod tantum est *Sacramentum*; alterum, quod est *Sacramentum et res*; et tertium, quod est *res et non Sacramentum*. *Sacramentum et non res* est species visibilis panis et vini. *Sacramentum et res* caro Christi propria et sanguis ; *res et non Sacramentum* mystica ejus caro. Porro species illa visibilis Sacramentum est geminæ rei, quia utramque rem significat, et utriusque rei similitudinem gerit expressam. Nam sicut panis præ cæteris cibis corpus reficit et sustentat, et vinum hominem lætificat atque inebriat ; sic caro Christi interiorem hominem plus cæteris gratiis spiritualiter reficit et saginat ; unde : *Calix meus inebrians quam præclarus est*. Habet etiam similitudinem cum re mystica, quæ est unitas fidelium ; quia, sicut ex multis granis conficitur unus panis, et ex pluribus acinis vinum in unum confluit ; sic ex multis fidelium personis unitas Ecclesiastica constat. » Unde Apostolus : *Unus panis et unum corpus multi sumus*. Unde Augustinus ; « Unus panis et unum corpus Ecclesia dicitur, pro eo quod sicut unus panis ex multis granis, et unum corpus ex multis membris componitur; sic Ecclesia ex multis fidelibus, charitate copulante connectitur. Hoc mysterium pacis et unitatis nostræ Christus in sua mensa consecravit. Qui accipit hoc mysterium unitatis, et non tenet vinculum pacis, non accipit hoc mysterium pro se, sed contra se. Cujus etiam Sacramenest corpus Christi proprium de Virgine sumptum; quia ut corpus Christi ex multis membris purissimis et immaculatis constat, ita societas Ecclesiastica ex multis personis a criminali macula liberis, consistit. In cujus rei typo facta est arca Domini *de lignis Sethim*, quæ sunt imputribilia et albæ spinæ similia. »

(*Finis textus Magistri.*)

Ratio methodi, et continuatio cum præcedentibus.

Postquam Magister egit de Baptismo, quo regeneramur, et de Confirmatione, qua roboramur, hîc agit de Sacramento Eucharistiæ, quo nutrimur, et in bono consummamur. Et dividitur in duas partes : Primo, continuat se ad præcedentia ; secundo, determinat de Eucharistia in se, ibi : *Hîc quando*. Prima in duas. Primo, ponit continuationem dicendorum ad dicta ; secundo, subjungit continuationis rationem, comparando per Eucharistiam specialiter ad Baptismum, ibi : *Per Baptismum*. Et illa pars habet duas. In prima comparat Eucharistiam ad Baptismum, secundum excellentiam ; in secunda, secundum convenientiam et differentiam, ibi : *Cujus figura*. Convenientia est, quia utrumque Sacramentum præfiguratum fuit in lege Mosaica ; sed differentia est, quod utriusque fuit propria figura; et hanc convenientiam et differentiam ponit, primo, ponendo utriusque Sacramenti propriam figuram in lege Mosaica; secundo, ponendo utriusque figuram propriam in

Ordo tractandorum de Eucharistia secundum Magistrum.

sua causa, ibi: *Hæc duo Sacramenta.* Et sequitur illa pars: *Hæc etiam ante alia,* in qua agit de Eucharistia in se, et illa pars habet quatuor partes. Primo agit de Sacramento Eucharistiæ, et perceptione Sacramenti; secundo, de consecratione seu conversione, qua istud Sacramentum incipit esse; tertio, de accidentibus remanentibus post consecrationem; quarto, de ministerio consecrationis. Secunda in principio dist. 11. *Si autem quæritur;* tertia, in principio dist. 12. *Si autem quæritur de accidentibus;* quarta, in principio dist. 13. *Solet autem quæri.* Prima dividitur in duas. Primo, determinat de Sacramento, et susceptione ejus quoad veritatem. Secundo, excludit errores contra illa, ibi: *Hæc verba.* Prima in duas, primo, determinat de veritate Sacramenti; secundo, de ejus susceptione in principio dist. 9. *Et sicut duæ res.* Prima in proœmium et tractatum, et ideo proœmium non divido contra totum tractatum de Eucharistia, sed tantum contra tractatum, qui habetur in ista distinctione, quia hîc non proponuntur, nisi quatuor, de quibus in ista distinctione determinat, ibi: *Nunquam Sacramentum.* Tractatus incipit ibi: *Sacramentum Dominus instituit.* Et habet duas partes; in prima agit de duobus, quæ proposuit, scilicet de institutione et forma; in secunda de aliis duobus, scilicet de Sacramento et re, *Numquid ibi Sacramentum.* Prima in duas. Primo agit de institutionis veritate; secundo, excludit circa hoc errorem vel dubitationem, ibi: *Consideratione dignum.* Prima in duas; primo de institutione; secundo de forma, ibi: *Forma vero est.*

Circa istam distinctionem octavam quærendum est principaliter de tribus. Primo, an Eucharistia sit Sacramentum legis novæ. Secundo, de forma, an sit, quæ ponitur in Canone Missæ. Tertio, de institutione, an hoc Sacramentum convenienter fuit institutum post cœnam.

COMMENTARIUS.

In præsenti distinctione Magister aggreditur tractatum de venerabili Sacramento Eucharistiæ, quem deinceps producit usque ad distinctionem decimam quartam exclusive; quem ordinem sequitur Doctor, et reliqui Sententiarii. Supra ostendimus ex Dionysio et aliis Patribus, hunc ordinem servatum esse in ministerio Sacramentorum, ut primum Baptismus daretur in regenerationem; secundo, daretur Confirmatio in robur et consummationem Baptismi; tertio loco daretur Eucharistia qua nutrimur, et in bono consummatur; et hæc tria Sacramenta in primitiva Ecclesia simul dabantur, servato ordine præmisso. Ratio ergo postulat, ut sequendo ordinem quasi generationis (secundum quam procedit natura et scientia, tanquam de potentia ad actum) priori tractatui de Baptismo et Confirmatione succederet tractatus de Eucharistia; quem stylum reliqui etiam Theologi observant, ut Alexander 3. *part. quæst.* 10. Divus Thomas 3. *part. quæst.* 73. usque ad 82. et reliqui ejus discipuli. 1.

Ordo antiquus dandi Sacramenta.

Ordo generationis.

De hoc Sacramento agunt Patres in *Joan.* 6. *et* 13. *Matth.* 26. *Marci* 14. *Luc.* 22. 1. *ad Corinth.* 11. ubi communiter interpretes. Trident. *sess.* 13. *et* 2.

Tractantes de hoc Sacramento.

sess. 21. *et* 22. et plura antiquiora Concilia contra Berengarium, contra quem etiam propriis tractatibus disseruerunt Paschasius, Algerus, Lantfrancus; de eodem agunt Canonistæ *de consec. dist.* 2. et cap. *firmiter,* de summa Trinitate et fide Catholica, cap. *Cum Martha,* et reliquis, *de Celebratione Missarum.* Sed frequentissime moderni scriptores, et luculenter contra hujus temporis Novatores, ut Castro contra hæreses, verbo *Eucharistia,* Lyndanus *lib.* 4. *panopliæ,* Driedo *lib.* 4. *de dogmatibus, cap.* 5. *part.* 2. *et* 5. Waldens. *tom.* 2. *de Sacramentis,* qui secutus ordinem dignitatis ab hoc Sacramento orditur tractatum, Bellarm. *in* 2. *tom. de Sacramentis,* Hosius in confessione, Arboreus *lib.* 5. *Theosophiæ,* Alanus et Turrianus et alii sine numero, qui veritatem Catholicam latissime propugnant; videatur præ reliquis Coccius *in Thesauro tom* 2. *lib.* 6. ubi auctoritates Patrum, Conciliorum et Scholasticorum Antiquiorum congerit per omnia sæcula, in probationem hujus veritatis.

Præsentem distinctionem transigit Doctor tribus quæstionibus. Prima, utrum Eucharistia sit Sacramentum novæ legis? Secunda, de forma consecrationis corporis? Tertia vero de quadam dispositione requisita ex parte sumentis corpus Domini, quale est jejunium.

QUÆSTIO I.

An Eucharistia sit Sacramentum novæ legis?

Alens. 4. *p. q.* 30. *m.* 1. *a.* 1. 2. 3. D. Bonav. *hîc* 2. *p. a.* 2. *q.* 2. Richard. *a.* 1. *q.* 1. D. Thom. *q.* 1. *a.* 1. *et* 3. *p. q.* 73. *art.* 1. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 39. *s.* 1. Bellarm. *de Sacr. Euchar. lib.* 1. *et* 2. Coccius *in Thesaur. tom.* 2. *lib.* 6. *art.* 1.

1\. Mag. A. B. Argum. 1. Ad primum sic proceditur et arguitur, quod Eucharistia non sit Sacramentum novæ legis. Primo, quia Sacramentum novæ legis est signum gratiæ collatæ in eo, qui recipit Sacramentum; sed Eucharistia non est hujusmodi, quia manet in altari post consecrationem, et nulli per ipsam gratia datur.

Argum. 2. Item, Sacramenta novæ legis efficiunt quod significant; non sic Eucharistia, quia significat, vel figurat verum corpus Christi, et sanguinem contineri sub illis speciebus; sed illæ species hoc non efficiunt, nam respectu ejus non potest aliqua virtus finita habere causalitatem.

Argum. 3. Item, Sacramenta novæ legis habent aliqua verba, quæ sunt forma; non sic Eucharistia, quia verba quæ sunt forma Sacramenti, oportet esse simul cum Sacramento; verba autem Eucharistiæ non sunt simul; tum quia Eucharistia manet verbis non manentibus; tum quia dum verba sunt in prolatione, non est Eucharistia, sed in fine prolationis.

Argum. 4. Item, dicitur 4. *Metaph.* quod non unum significat, nihil significat. Eucharistia non est signum unum, seu Sacramentum, nec significat unum Sacramentum; ergo, etc. Probatio minoris, quia aliud signum est species panis, aliud signum species vini; et habent aliud et aliud significatum, quia unius significatum proprium est corpus Christi, alterius autem est sanguis.

Ratio ad opposit. Contra, *de consec. dist.* 2. in Sacramentorum oblationibus loquitur de Eucharistia, et ibidem non oportet in Sacramento aliud offerre, præter, etc.

SCHOLIUM.

Ponit hîc primo rationem nominis Eucharistiæ. Secundo, ostendit eam esse possibilem. Tertio, Christum vere contineri sub speciebus. Quarto, quod subest rationi nominis, esse Sacramentum. Quinto, quomodo id sit unum unitate integritatis, non indivisibilitatis. Sexto, ponit quatuor differentias inter Eucharistiam et alia Sacramenta, quarum tres sunt excellentiæ ejus.

2. Hîc tria videnda (a) sunt. Primo, sicut processum est in aliis Sacramentis, ponenda est quædam ratio nominis Eucharistiæ, et supponenda est ex usu loquentium; secundo, inquirendum est, si illi rationi subsit aliquid reale; et tertio, si id quod subest sit Sacramentum novæ legis, quod principaliter quæritur.

Ratio nominis (b) Eucharistiæ secundum communiter utentes vel loquentes de Eucharistia, potest esse talis: *Eucharistia est Sacramentum corporis Christi et sanguinis veraciter contenti sub speciebus panis et vini post consecrationem factam a Sacerdote sub verbis certis cum debita intentione prolatis, ex institutione divina veraciter signans corpus Christi, et sanguinem sub eis realiter contineri.*

Definitio Eucharistiæ

Ratio Eucharistiæ non est falsa, de quo infr. d. 10. et sup. d. 1. q. 2.

De secundo dico (c), quod ista ratio non est in se falsa, quia nulla pars repugnat alteri. Possibile enim est, sine contradictione corpus Christi contineri sub specie panis, et sanguinem sub specie vini (quod supponatur hîc, quia *dist.* 10. declarabitur); possibile est etiam ista signa instituta esse a Deo ad signandum veraciter illa signata sub eis contineri, quia quod Deus potest facere, potest per aliquod sensibile signum impositum signare; ergo isti rationi subest aliquod ens, hoc est, cui non repugnat esse.

Christum vere subesse speciebus, ostenditur ex Scriptura. 1. Cor. 10.

Ulterius dico, quod sibi subest aliquod ens in effectu, ut probari potest per auctoritatem et congruam rationem. Auctoritas est *Matth.* 26. ubi Christus post cœnam istud Sacramentum instituit, ut sub istis speciebus verum corpus ejus, et verus sanguis veraciter contineretur; et non tantum tunc, quando ipsemet confecit, sed quod postea hoc Sacramentum a Sacerdotibus in Ecclesia conficeretur, ad quod dedit auctoritatem, subdens ibi, et dicens Apostolis: *Hoc facite in meam commemorationem.*

Item habetur *Luc.* 22. *et* 1. *Corinth.* 11. ubi Apostolus diffuse determinat de modo perceptionis et consecrationis hujus Sacramenti: *Panis,* inquit, *quem frangimus* (nos Sacerdotes) *nonne participatio corporis Domini est?* Et quod istud Sacramentum sit perpetuo in Ecclesia, ibi ait: *Quotiescumque,* inquit, *panem hunc manducabitis, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat,* supple, *ad judicandum.* Unde usque ad tunc durabit Ecclesia militans, et Eucharistia in ea, sicut tenent omnes Sancti. Cap. 11.

Eadem continentia suadetur ex congruitatibus variis.

Quod (d) hoc sit congruum probatur, quia congruum est Christum esse nobiscum in tali signo sensibili, ut magis excitetur quilibet

ad reverentiam et devotionem ad Christum; et hoc patet de facto, quod quasi omnis devotio in Ecclesia est in ordine ad illud Sacramentum. Propter hoc enim clericus cum majori diligentia persolvit officium divinum in ordine ad Missam. Propter hoc etiam populus devotius audit Missam, quam aliquod aliud officium Ecclesiasticum. Propter hoc etiam singuli cum majori diligentia confitentur, quando intendunt secundum ordinationem Ecclesiæ, saltem semel in anno communicare.

Congruum etiam fuit, post generationem spiritualem conferri etiam nobis nutrimentum spirituale, et illud magis congrue nobis datur sub similitudine nutrimenti corporalis; nutrimentum autem corporale præcipuum consistit in pane et vino; ergo, etc.

Congruum etiam fuit, quod signum sensibile, sub quo nobis Deus voluit se dare, haberet ordinem ad verba aliqua ab aliquo ministro proferenda, quia aliter nesciremus, quando in tali signo esset Christus, et quando non, et sic periret reverentia debita et devotio.

Congruum etiam fuit, quod in prolatione illorum verborum minister esset in Ecclesia excellens, scilicet Sacerdos, per cujus actum ministerialem Christus sic incipiat esse nobiscum.

4. Gratia in definitione Sacramenti data, d. 1. q. 2. non est accidentalis.

(e) De tertio dico, quod illud, quod subest rationi nominis prius positæ, est Sacramentum, quia scilicet est signum veraciter repræsentans ex institutione divina, et licet non gratiam accidentalem, tamen effectum aliquem Dei gratuitum, scilicet *esse* corporis Christi sub tali specie; gratia autem in definitione Sacramenti non accipitur tantum pro gratia accidentali, sed pro effectu Dei gratuito.

(f) De unitate hujus Sacramenti, dico, quod bene possibile esset plura sensibilia concurrere in fundamento unius Sacramenti simpliciter, ut supra dictum est de ablutione et verbis in fundamento relationis Baptismi, sed ibi neutrum illorum est aliquid illius Sacramenti sine altero; hîc autem, et species panis continet suum signatum sine speciebus vini, et e converso. Ideo dico, quod corpus Christi potest accipi stricte, prout includit partes animatas anima Christi, cujusmodi non est sanguis, licet sit in potentia propinqua, ut convertatur in carnem animatam; et sic corpus est aliud essentialiter a sanguine, et in se etiam potest esse aliud signatum, et per consequens, potest esse hujus proprium signum, sicut est, et propria definitio. Alio modo corpus potest accipi, ut omnia illa includit, quæ pertinent ad totum corpus organicum, sive sint partes animatæ, sive sint alia non formaliter animata, ut humores et spiritus; et hoc modo sanguis est aliquid corporis. Primo modo accipiendo corpus, licet ipsum et sanguis sint primo diversa signata, tamen constituunt unum signatum totale, quod est corpus secundo modo; et ita signum proprium corporis primo modo, et signum proprium

Sanguinem non esse animatum. Corpus dupliciter sumitur.

Corpus et sanguis faciunt unum signatum, et quomodo? Eucharistia habet unitatem integritatis.

sanguinis possunt esse unum signum unitate integritatis, non autem indivisibilitatis.

Congruit autem hoc Sacramentum habere talem unitatem integritatis, et non indivisibilitatis, quia est ad completam nutritionem animæ, quæ significatur per completam nutritionem corporis; completa autem nutritio corporis fit ex aliquo uno unitate integritatis, non unitate indivisibilitatis, scilicet ex alimento; non enim nutrit sufficienter cibus sine potu, nec e converso.

5. Differentia quadruplex inter Eucharistiam, alia Sacramenta. Triplex excellentia Eucharistiæ super alia Sacramenta.

(g) Ex dictis patet quadruplex differentia, et excellentia hujus Sacramenti ad alia, quarum triplex est in significando. Una est, quia est simpliciter veracissimum in signando; alia enim Sacramenta veracia sunt quantum est ex se, tamen quandoque non habent effectum suum signatum propter indispositionem suscipientis; istud autem nunquam caret suo signato.

Secunda excellentia est, quia quod significat istud Sacramentum, hoc realiter continet; alia non.

Tertia excellentia est signati per istud; alia enim Sacramenta significant gratiam accidentalem inhærentem suscipienti; istud autem significat gratiam subsistentem, scilicet verum corpus Christi ibi existens.

Ultima differentia est in modo essendi istius Sacramenti, quia omnia alia Sacramenta consistunt in usu et in *fieri*, ita quod idem est ibi Sacramentum, et perceptio Sacramenti, sicut Baptismus est perceptio Baptismi, nec permanet aliquid quod sit Sacramentum cessante usu tali, vel perceptione; sed hoc Sacramentum est quoddam permanens etiam ante usum. Et hoc congruum erat, quia Christus permanenter voluit esse nobiscum; ergo in aliquo signo, vel Sacramento permanentiæ. Unde usus hujus Sacramenti non est Sacramentum; usus enim verborum Sacramentalium est quædam via ad Sacramentum, quia in termino prolationis verborum incipit esse Sacramentum; sed usus et perceptio istius Sacramenti est quædam dispositio sacramentalis, seu via, qua hoc Sacramentum applicetur membro Ecclesiæ. Et bene possibile est in utroque usu, si digne fiat, gratiam conferri utenti, sed hoc non est formale et primum significatum Eucharistiæ, sed quidam actus sacramentales, in quibus bene potest gratia recipi, si digne fiant, magis tamen in perceptione quam in consecratione, quia actus perceptionis significat nutritionem spiritualem, quæ est per gratiæ collationem.

Sola Eucharistia est Sacramentum permanens et ejus usus non est Sacramentum.

Magis datur gratia in perceptione quam in consecratione.

Ex his patet ad argumenta. Ad primum, quia Eucharistia non est primo signum gratiæ accidentalis, sed subsistentis.

6. Ad arg. 1.

Ad 2. Quomodo Sacramentum efficit quod significat. Quæst. 4. et 5.

Ad secundum videtur esse bona difficultas contra illum, qui ponit Sacramenta habere actionem respectu significati, sed contra me non concludit. Dico enim, quod hoc modo intelligitur illa propositio, Sacramentum efficit quod figurat, id est, si significat aliquid fieri, illud per Sacramentum tanquam per signum efficax fit; si autem significat aliquid esse, illud per Sa-

cramentum tanquam per signum verax est. Qualiter autem accipiatur ibi *per,* dictum est in *prima dist.* Et cum dicitur, quod nulla virtus finita potest agere ad *esse* corporis Christi ibi, concedo, proprie loquendo de actione; potest tamen aliqua virtus finita, vel aliquid virtutis finitæ esse dispositio immediata ad *esse* corporis Christi ibi; non a se, sed a Deo assistente ibi. Et hoc modo instituit istas species, ut post consecrationem assistat eis ad hanc præsentiam corporis Christi.

Ad 3. Verba sunt forma consecrationis, non Eucharistiæ.

Ad tertium patet, quare istud Sacramentum non habet aliqua verba pro forma, quia tunc non esset Sacramentum permanens, cum verba non possint esse nisi in successione; tamen ipsa consecratio Sacramenti consistit in *fieri,* et ideo requirit aliquam formam verborum. Sed illa non est forma Sacramenti, sed consecrationis Sacramenti, et pro tanto illa possunt dici verba sacramentalia, quia ad Sacramentum pertinentia, tanquam forma consecrationis ejus, quæ consecratio est inceptio sacramentalis; sed non dicuntur sic sacramentalia, sicut verba Baptismi, illa enim sunt sacramentalia, quia forma Sacramenti.

7. Quæ est materia, et forma Eucharistiæ.

Si autem omnino quæras, quæ sit forma hujus Sacramenti? dico quod ipsæ species visibiles sunt materia, id est, proximum fundamentum relationis significationis, et ipsa significatio est ibi formale, sicut in aliis Sacramentis.

Et si quæras, quid est in hoc fundamento tanquam materia, aliud tanquam forma? Respondeo, quod non est hîc aliud tanquam materia, et aliud tanquam forma, sicut est in aliis, cujus ratio est, quia istud est permanens, et ideo non possunt aliqua verba ad ejus essentiam pertinere ; in quocumque autem Sacramento distinguitur materia et forma, signum visibile dicitur esse materia, verba vero forma.

Ad 4. Richardus præsenti distinct. art. 1. q. 2.

Ad quartum dicitur, quod hæc ambo sunt unum signum unius rei, ut corpori Christi. Contra : Nomina synonyma sunt alia, et alia nomina, sunt etiam plura signa, non obstante quod idem significent, quia plures sunt ibi voces impositæ ad significandum ; ergo a simili cum hæc sunt aliæ et aliæ species significantes, erit aliud et aliud Sacramentum. Dico ergo aliter, quod sicut dictum est in corpore quæstionis, quod sunt Sacramentum unum unitate integritatis, non indivisibilitatis; ideo non concludit.

COMMENTARIUS.

(a) *Hîc tria videnda sunt,* etc. Dividit quæstionem in tria membra principalia. Primum est definitio, seu ratio nominis Sacramenti Secundum, de substrato seu definitio, comprehendens institutionem Sacramenti, et ejus congruitatem. Tertium membrum respondet ad quæstionem principalem, et simul tractat de unitate et perfectione Sacramenti.

1. Variæ appellationes Eucharistiæ.

(b) *Ratio nominis Eucharistiæ,* etc. De appellationibus hujus Sacramenti plura moderni. Eucharistiæ nomen, quo utitur Doctor, frequentissimum est in

Conciliis et Patribus, et magis commune apud omnes, quando Sacramentum unico verbo exprimunt. Antiquissimum est, cujus mentionem facit Irenæus *lib.* 4. *adversus hæreses*, *cap.* 36. Dionys. *Ecclesiast. hierarch. c.* 2. Justinus *in Apolog.* 2. ad Antoninum Pium, Ignat. *epist. ad Smyrnenses,* apud Theodoretum *Dialogo* 3. Latine sonat, *bona gratia,* vel quia Christum auctorem gratiæ realiter continet, vel quia significat futuram gloriam; et ideo appellatur pignus hæreditatis, vel quia in memoriam passionis Christi et mortis in gratiarum actionem consecratur, ut dicit Remigius in 1. *ad Cor.* 11. Et hæc acceptio alludit ad verba Evangelistarum, in quibus institutio Sacramenti habetur, servato verbo gratiæ. Luc. 22. *Et accepto pane gratias egit;* Græce legitur εὐχαριστήσας, pro quo Matth. *Benedixit ac fregit,* Marc. *Benedicens fregit;* Græce autem εὐλογήσας, id est, *benedixit;* in consecratione autem calicis utuntur priori participio εὐχαριστήσας quod est, *gratias agens.* Hinc Iren. lib. 4. c. 34. *Quomodo autem constabit eis, eum panem, in quo gratiæ actæ sunt, corpus esse Domini,* etc.

2. Dicitur Cœna. Inter cæteras autem appellationes, una Cœnæ Dominicæ, quæ, etsi in Augustino de sermone Domini in monte legatur, tamen non est trahenda in usum, quia eam hæretici in falsam significationem torserunt, alioquin habet congruam significationem, modo veritas substrata non corrumpatur, vel quia hoc Sacramentum in Cœna fuit institutum, vel quia Cœna legalis, id est, Agnus Paschalis, ejus fuit figura, vel certe quia est Cœna mystica. Hæretici prætendunt se proprietatem locutionis retinere ex Apostolo 1. *ad Corinth.* 11. ubi ait : *Non est Dominicam Cœnam manducare,* etc. Sed advertant proprietatem in sensu, non in verbis magis attendi, nam destructa significatione vera, nequit proprietas verbi manere, quæ est qualitas significationis ; non vocabulum ergo reprehenditur, sed suppositus error, qui non admittitur.

Rationem hujus nominis, ut est in usu Ecclesiæ et Sanctorum, intendit Doctor definitionem esse, quam assignat: *Eucharistia,* inquit, *est Sacramentum corporis Christi et sanguinis veraciter contenti sub speciebus panis et vini, post consecrationem factam,* etc. Hanc definitionem non explicat hîc verbatim, quia per plures quæstiones suo loco eam tractat. Supponit igitur hanc rationem, nos similiter supponimus remittendo quæque in sua propria loca; hîc tantum advertendum est, definitionem intelligi eo modo quo supra exponit ipse, reliquas definitiones similes. *Sacramentum,* etc. denotat genus definiti, scilicet, relationem in recto ; *corporis et sanguinis,* etc. terminum seu significatum ; *sub speciebus panis et vini,* etc. denotant fundamentum proximum et materiam conversionis; *post consecrationem,* etc. denotat actionem sacramentalem ; *a Sacerdote,* ministrum; *certis verbis,* formam; *ex institutione divina veraciter significans,* etc. modum significandi. 3. Definitio Eucharistiæ.

(c) *De secundo dico,* etc. Docet non esse rationem falsam, intelligit autem rationem falsam, eo modo quo Philosophus eam sumit, 5. *Metaph. cap. de falso,* pro ratione includente repugnantia, et prout ipse *supra dist.* 1. *quæst.* 2. *art.* 2. § *ex istis sequitur,* explicat rationem falsam, quæ excludit definitionem. Vide quæ ibidem dicta sunt; de possibilitate autem rei substratæ, *infra* agetur *dist.* 10. 4. Ratio falsa quid sit?

Ulterius dico, quod sibi subest aliquod ens in effectu, etc. Docet institutionem Sacramenti ex Scriptura, quæ plana est, quia promissio facta Joan. 6. est adim- 5. Promissio Sacramenti Joan. 6.

Durabit cum Ecclesia. pleta in ultima Cœna, ex locis quæ citat in textu. Tandem subjungit duraturum hoc Sacramentum cum Ecclesia militanti usque ad consummationem, ex illis verbis Pauli 1. Cor. 11. *Mortem Domini annuntiabitis, donec veniat,* etc. quod patet ex Chrysostomo, Theophylacto hîc, Hieron. Theodoreto in Danielis 12. Irenæo *lib.* 5. Primasio *in c.* 11. *Apocalypsis.* Hippolyto *tract. de consummatione sæculi.* Hic cultus et usus Eucharistiæ publicus in Ecclesia erit usque ad tempus Antichristi; ille autem auferet juge sacrificium, quantum ad cultum publicum, sicut persequetur Ecclesiam et fidem Christi, sed in privato frequentabitur a Sanctis et fidelibus ita ut non desinat usus ejus, donec Christus venerit ad judicium.

Chrysost. Theophylactus. Hieron. Theodoret. Ireneus. Primasius. Hippolytus. Persecutio Antichristi.

6. Convenientia institutionis. (d) *Quod hoc sit congruum probatur,* etc. Fuisse congruam et convenientem hujus Sacramenti institutionem ostendit, primo ex fine cultus et religionis circa Christum, quia altaria, Ecclesiæ ministri, et reliqua divini cultus ad hoc Sacramentum ordinantur, et jam potestas in corpus mysticum fundatur in potestate circa corpus ejus verum, vel ad eam reducitur; et sicut Paulus ex translatione Sacerdotii ad Hebræos, et sacrificii, probat translationem legis, ita recte colligitur legem novam primario ordinari ad hoc Sacramentum, et sacrificium in ratione cultus. Si loquamur etiam de fine legis, quæ est charitas, plenitudo legis, cum finis hujus Sacramenti sit nutritio et conservatio ejus, recte cætera media legis ad idem ordinari congruit, suo modo.

Secunda congruentia. Secunda congruentia est, ex necessitate ipsius Sacramenti, quia generationi spirituali congruum fuit augere nutrimentum spirituale hominis viatoris, subjecti variis tentationibus; de hac necessitate infra dicemus.

Tertia congruentia est, quod conveniebat instituere, idem etiam sub signo sensibili, quia congruit, ut per modum nutrimenti spiritualis daretur sub specie et proportione nutrimenti sensibilis, ut dicit ordinem ad verba, quibus fit, et ut constaret de veritate Sacramenti, ejus usu et applicatione. 7. Tertia congruentia.

Congruit ulterius ut ejus minister esset in gradu excellenti constitutus in Ecclesia; tum propter excellentiam Sacramenti; tum quia est etiam sacrificium unicum legis novæ. Quarta congruentia.

Tandem institutionem hanc ex facto convenientem fuisse, est de fide, ex Trident. sess. 7. de Sacram. in genere can. 5. *Omnia Sacramenta fuerunt a Christo Domino instituta convenientissima ratione,* et *sess.* 13. *c.* 2. Convenientiam hanc docet ex amore Christi infideles, nam ut Joan. 13. *Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos;* secundo, ut memoria suæ passionis ac mortis jugis colatur usque ad adventum; tertio ut esset nutrimentum; quarto, ut esset pignus hæreditatis, etiam futuræ, quam sumentibus hoc Sacramentum *Joan.* 6. promisit; quinto, ut esset Symbolum corporis mystici, cujus ipse est caput. Quod item sumitur ex Paulo 1. ad Cor. 11. *Omnes unum corpus sumus qui de uno pane, et de uno calice participamus;* et ex cap. *Firmiter, de Summa Trinitate et fide Catholica;* cap. *Cum Marthæ, de celebratione Missarum.* Ad quam unitatem alludunt sæpe Patres agentes de hoc Sacramento.

Trident. Joan. 13. Eucharistia Symbolum Ecclesiæ.

(e) *De tertio dico, quod illud,* etc. *est Sacramentum,* etc. Est de fide ex Trident. *sess.* 7. *de Sacram. in genere, can.* 1. *sess.* 13. per totam, et *sess.* 21. *in canone fidei,* Florentini *in litteris unionis,* Lateranens. *cap. Firmiter, de Summa Trinitate, et fide Catholica.* Sed et idem docent antiquiora Concilia, Nicenum

8. Esse verum Sacramentum. Trident. Florent. Lateranen. Nicenum. Constantinopolit. Trullen. Nicen. II. Arelat. II.

Hispal. II. Tolet XII. *can.* 18. *et lib.* 3. *de divina mensa.* Constant. VI. *Act.* 8. Trullen. *can.* 26. *et* 102. Nicenum secundum, *Act.* 6. Arelatens. secundum *can.* 15. Turonen. secundum *cap.* 3. Hispalense secundum *cap.* 7. Toletan. XII. *cap.* 5. Et patet idem ex omnibus Patribus et multis Pontificibus. Ratio autem obvia est, applicando definitionem Sacramenti quocumque modo assignatur ad hoc mysterium. Neque in hac quæstione magna est controversia, licet aliqui antiqui hæretici male senserint de Sacramento, contra efficaciam, modum et ritum Ecclesiæ, aut usum ipsius Sacramenti, vel certe ita absurde dogmatizarint, ut quæstioni locum non reliquerint, aut disputationi, insanientes magis, quam aliquid, quod ratione aut apparentia niteretur, adducentes ut Bogomoli apud Eutychium 2. *part. Panopliæ, tit.* 23. *cap.* 17. asserentes Eucharistiam esse orationem Dominicam et Evangelium, nihil aliud. Alii negabant fructum et realem potentiam Christi Domini, de quibus agemus suo loco, *dist.* 10. Admittunt antiqui, et moderni esse Sacramentum.

9. Opiniones de unitate Sacramenti. Aureolus. Major. Gabriel.

(f) *De unitate hujus Sacramenti dico,* etc. In hoc puncto variant Doctores, tam de unitate specifica, quam numerica hujus Sacramenti. Aliqui docent esse diversa Sacramenta, ut Aureolus in hac distinctione. Major admittit unitatem significati tantum. Gabriel etiam docet tam in *esse* entis et Sacramenti, esse diversa, quam etiam significati, loquendo de significato, quod ex vi verborum inest speciebus. Verum nisi prædicti respiciant ad aliam opinionem, nempe Sacramentum in recto consistere in verbis, forte contendunt de modo loquendi tantum.

10. Conclusio affirmativa communis. Alensis. D. Bonav.

Conclusio Doctoris est communis Scholasticorum, nempe Sacramentum esse unum in specie unitate integritatis, Alens. 4. *part. quæst.* 31. *m.* 1. D. Bonaventura *in* 4. *dist.* 8. *quæst. ultima.* D. Thomas ibidem, *et* 3. *p. quæst.* 73. *art.* 2. Richardus *art.* 1. *quæst.* 2. Durandus. *quæst.* 1. *art.* 2. Suarez 3. *p. disp.* 39. *sect.* 3. *et* 4. et reliqui locis citatis in Magistrum, ubi Doctores nostræ scholæ. D. Thom. Richard. Durandus. Suarez.

Probatur conclusio ex Catechismo Pii V. *Non plura,* inquit, *sed unum tantum Sacramentum Ecclesiæ auctoritate ducti confitemur, etc.* Sic etiam Trident. *sess.* 7. *can.* 1. *et sess.* 13. agit de hoc Sacramento ut uno; et frequentius Patres et Concilia. Cæterum, ut dixi, controversia magis est de nomine, quam de re ipsa, itaque ex modo explicandi dependet ejus decisio. Extrema recte nobis Doctor concordat in littera ex duplici acceptione corporis, nam uno modo sumitur pro eo quod includit solum partes animatas : *Et sic,* inquit, *sanguis, cum non sit animatus, non est de ratione corporis hoc modo sumpti,* et sic potest habere proprium signum. Alio modo sumitur corpus, ut includit omnia requisita ad veritatem corporis organici, et sic includit sanguinem. Primo modo sumendo corpus et sanguinem, sunt primo diversa signata; quo sensu loquuntur Auctores primo citati, et sic etiam frequens est usus Ecclesiæ, appellando illa ut plura, ut in collecta Missæ de Sanctissimo Sacramento : *Sacramenta,* inquit, *quæ sumpsimus;* et in collecta de B. Virgine in Missa communi : *Sumptis Domine, salutis nostræ subsidiis,* etc. et in variis aliis collectis locutio pluralis est frequens, qua utitur etiam Concilium Africanum *cap.* 4. Carthagin. V. *c.* 24. 25. Auctor sermonis de Cœna Domini apud Cyprianum, Ambrosius *lib.* 5. *de Sacram. c.* 1. *et in cap. Sacramenta, cap. In Sacramentis,* cap. *Comperimus, de consecr. dist.* 2. Ignatius *epist. ad Smyrnenses* Alexander 1. *epist. cap.* 4. Tertullianus contra Marcionem *lib.* 1. *cap.* 14.

Quæstio de nomine versatur.

Duplex acceptio corporis.

Sumi ut plura Sacramenta quandoque. African. Carthagin. Auctor sermonis de Cœna Domini. Ambrosius. De consecr. d. 2. Ignatius. Alexand. 1. Tertullian.

11. Diversitas probatur. Patet ulterius hæc sententia, quia diversa materia, diversa forma, diversus modus significandi, et diversitas significati, et confectio unius seorsim ab alio, arguunt hanc diversitatem; unde si triduo conficeretur, neque corpus esset sub specie sanguinis, neque e contra. Neque corpus secundo modo sumptum, est significatum, quod ex vi verborum ponitur sub specie panis, ut patet ex ratione jam præmissa, et ex Trident. *sess.* 13. *cap.* 3. sed corpus primo modo sumptum qua aptum animari, seu ut est subjectum animæ; concomitanter autem anima, sanguis, et cætera vi naturalis connexionis, quando hæc inest, quæ in triduo fuit destructa. Sumendo ergo hæc ratione signi practici (sive loquamur de formis verborum, et confectione Sacramenti, sive etiam de speciebus ipsis, quarum significatio sacramentalis mensuratur, et efficacia formæ, per quam fit Sacramentum) sunt diversa signa in rigore significationis practicæ, quod intendit Doctor et D. Thomas, qui negant ea esse unum unitate indivisibilitatis, sed integritatis.

Trident. Significatum specie panis.

12. Et huic sententiæ favet modus loquendi, et usus Ecclesiæ contra Bohemos, ut Trident. *sess.* 21. *cap.* 3. ubi asserit fatendum esse etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum verumque Sacramentum sumi : *Ac propterea, quod ad fructum attinet nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari qui unam speciem solam accipiunt,* etc. Quod maxime admittere debent, qui negant per plures species majorem, aut diversam gratiam conferri, quam per unam tantum, Sicut ergo in pluribus particulis et separatis ejusdem speciei salvatur diversitas numerica hujus Sacramenti, ita etiam in diversis speciebus, servata proportione, debet salvari diversitas specifica, quæ etiam probari potest ex eodem fundamento, quo ex fine institutionis ejus sumitur unitas integritatis, quia se habet ut alimentum cibi et potus, quæ diversitatem Physicam specificam in se continent, ut ad invicem comparantur, licet integritate faciant unum completum alimentum. In hac ergo parte non video magnam differentiam inter Doctores esse, nisi in modo loquendi.

Sumendo corpus secundo modo, sicut non solum comprehendit corpus organicum potentia vitam habens, seu subjèctum animæ, sed etiam reliqua, quæ ad integritatem ejus modo dicto faciunt, et consistentiam, potest esse unum signatum totale : *Et ita,* inquit Doctor, *signum proprium corporis primo modo sumpti, ac proprium sanguinis possunt integrare unum signum unitate integritatis, non indivisibilitatis.* Et hoc modo intelligitur secunda sententia. 13.

Unitas Sacramenti unde sumitur?

Recte ergo Doctor explicat hanc unitatem integritatis inter duas species Sacramenti, qua Sacramentum sunt, et signa practica secundum ipsam Sacramentalem significationem, et melius quam alii, qui recurrunt ad significationem mysticam, qua denotatur corpus mysticum; vel ad rememorativam, qua denotatur sacrificium cruentum, quia etsi hæc conveniant huic mysterio, non tamen spectant ad significationem practicam et causativam sui significati, qua præcise est Sacramentum; ut patet ex dictis *dist.* 1. *q.* 2. agendo de vera ratione et formali Sacramenti. Neque recte etiam declaratur hæc unitas in ordine ad effectum gratiæ, sive nutrimenti spiritualis, tenendo eumdem causari per alterutram speciem, quia sic magis essent signa univoca in causando, quam æquivoca seu heterogenea, ut ita dicam, et integrantia unum totale, quia in vocibus, signa synonyma, non sunt idem signum numero; ergo etiam in diversis speciebus

Modus dicendi aliorum.

Unitas Sacramenti non a significatione mystica, aut effectu desumenda.

et diversæ significationis nequit esse unitas integralis significationis practicæ ex eodem effectu gratiæ uniformiter causatæ ab alterutra specie, sed potius se habent ut causæ æquivalentes non subordinatæ, neque ad se invicem ordinatæ in causando; sive enim ipsa species sit ratio causandi, ut continet significatum proximum, nempe totum Christum, sive etiam ratione contenti causet, neque una in ordine ad aliam causat, aut continet Christum, neque ut alteri subordinatur, neque ut est compars tertii, sed ex propria ratione et institutione. Sic etiam in signis speculativis salvatur diversitas totalis, quamvis idem significent, diverso tamen modo, ut nomen, et definitio; perinde ergo erit in practicis et quantum ad præsens, in diversis speciebus.

14. Alia Sacramenta indivisibiliter significant.

14. Neque recte etiam hæc unitas integralis explicatur ex modo significandi aliorum Sacramentorum, in quibus plures res sensibiles cum verbis concurrunt ad significationem sacramentalem, quia in his significatio est indivisibilis, quorum neutrum seorsim ab altero et sine ordine ad ipsum significat; sive significatio fundetur in aliquo uno, cui accedunt reliqua, ut circumstantiæ determinantes, sive in omnibus simul fundetur. In proposito autem quælibet species seorsim, et divisibiliter significat; oportet ergo unitatem integralem in præsenti, sumi in ordine aliquo modo ad aliquod significatum unum et proximum, quod aliud non est nisi corpus dicto modo sumptum.

15. Sed adhuc etiam restat difficultas, quomodo illud possit specificare significationem unam integralem utriusque speciei, si ex vi verborum neutra species continet sic corpus, ut patet ex dictis non continere, quia in triduo non fieret corpus sub specie sanguinis, neque e contra sanguis sub specie corporis, neque de facto aliter, quam concomitanter contineat. Respondetur, ex natura rei et connexione naturali sanguinem ordinari ad corpus, ut est pars ejus, sumendo corpus hoc secundo modo; sicut ergo forma verborum est signum practicum seu effectivum, quo ponitur sanguis sub speciebus in *esse*, et secundum modum alias essendi, quem sanguis habet in re ipsa (perinde dicendum est de forma consecrandi panis in corpus), ita etiam significat sanguinem practice, secundum ordinem rei causatæ, et causat ut in corpore est, quia existentia sanguinis in Sacramento supponit existentiam ejus in re, cum in Sacramento non producatur de novo, ut *infra* fusius probabitur; sed adducitur supponendo existentiam naturalem ejus, a qua dependet significatio sacramentalis de facto, quidquid sit de potentia absoluta spectando voluntatem efficaciam Dei quæ inesse posset, aut forte inest, de qua suo loco *infra* dicetur.

Partes ut connexæ ponuntur sub speciebus de facto.

Forma verbalis integritate causæ, et rei signatæ una est.

Inde sequitur formam sanguinis integrare causam totalem cum forma panis, et signum practicum ad positionem corporis Christi, servata unione partium animatarum et sanguinis ad invicem, prout in re ipsa supponuntur; et hoc etiam comprehendit finis institutionis, quo Christus voluit seipsum totum dare sumendum sub altera specie, et sub ea contineri; corpus ergo primo modo sumptum, et sanguis sunt significata explicita, quæ tamen in re ipsa vivente nequeunt separari a toto quod integrant; unde recte signum practicum unius, et signum practicum alterius ponendi sub speciebus integrant causam, et signum totale respectu ejusdem, quod integrant.

16. Species integrant unum Sacramentum

Quod dico de utraque forma verborum in *esse* signi practici, hoc ipsum dico de speciebus consecratis, quia sicut verba se habent in *fieri* ad præsentiam sacramenta- 16.

lem, ita et species quantum ad *conservari* ejusdem in facto, quia destructa specie, destruitur; quia ergo significatio practica Sacramenti limitatur ad modum essendi signatorum in reipsa, illumque supponit, tam ex vi institutionis ,ut modo facta est, quam ex fine, ideo non abstrahit a modo naturali essendi signatorum, ut partes sunt actu vel aptitudine ejusdem totius. Quod denotat etiam significatio rememorativa sacrificii cruenti, quæ inest huic mysterio, quatenus in separatione harum partium ab invicem redemptio adimpleta fuit, nam nequit sanguis Christi, ut est sanguis Christi, significari ex vi verborum, quin connotet hunc ordinem ad corpus quod integrat modo dicto, vel integravit, et cui inest, vel infuit (quod dico propter separationem ejus in triduo) neque actu, neque aptitudine potest esse Christi, nisi ut integrat corpus modo dicto, quem ordinem forma verborum significat explicite: *Hic est calix sanguinis mei,* etc. *Hoc est corpus meum,* etc. ubi pronomen possessivum denotat ordinem utriusque ad Christum ut partium inclusarum. Significatio etiam mystica corporis mystici, quæ in hoc Sacramento includitur, eumdem ordinem integritatis denotat, ut bene Augustinus *tract.* 26. *in Joan.* optime ergo Doctor per hunc ordinem explicat unitatem Sacramenti.

17. Subjicit mox congruentiam hujus unitatis per integritatem ex proportione ad nutrimentum corporis, et similitudinem, quia sicut nutrimentum completum corporis consistit, non in cibo tantum, sed in potu simul, ita congruit nutrimentum animæ instituere in iis, quæ integrant nutrimentum corporis. Hic forte insinuat illam sententiam, quæ docet per utramque speciem majorem gratiam conferri; sed quidquid de hoc sit, resolutionem differendo in suum locum, saltem denotat similitudinem, quæ in rebus ipsis causa instructionis habetur, quod unum est ex motivis, propter quæ in rebus sensibilibus institutio Sacramentorum facta est, secundum Patres, ut supra *dist.* 1. *quæst.* 2. tractatur, et ut plenitudo spiritualis convivii ex integritate convivii corporalis significetur.

Proportio naturalis ad significandum.

Hic dubitatur, an præter significationem partium, seu diversarum specierum in hoc Sacramento sit alia significatio totalis simplex aut composita, id est, complexa aut incomplexa. Capreolus docet esse incomplexam in toto *dist.* 8. *ad* 5. contra secundam conclusionem, et ad 5. contra quintam conclusionem, et Suarez *sect.* 3. *dub. in calce,* idipsum docet. Sed hæc non cohæret cum communi sententia præmissa, qua negatur unitas indivisibilitatis, seu incomplexa in Sacramento; neque fundamentum aliquod hujus significationis totalis incomplexæ ostendi potest, quia neque verba, neque species faciunt unum unitate compositionis in significatione, efficacia, materia, aut modo significandi. Neque illa significatio dici potest practica, quia nec effectum habet diversum ab effectu significationis partium; nihil enim ponitur sub speciebus, aut conservatur præter corpus et sanguinem primo, reliqua ad hæc per concomitantiam. Unitas ergo hujus significationis est illa, quam jam explicavimus ex Doctore, neque alia datur significatio ab illa, quæ est partium diversa, aut incomplexa; neque ex significatione partium coalescit una, nisi ratione proximi signati, qua refertur ad tertium colascens ex utroque signato. 18.

18. Dubium.

Capreolus. Suarez.

Significatio incomplexa negatur.

Superest alia difficultas in eo quod supponit Doctor *supra,* nempe, sanguinem non esse animatum; plures enim Theologi sub Pio II. orta quæstione illa, an 19

sanguis extra corpus in triduo fieret unitus hypostatice, contendebant sanguinem esse animatum, Sylvester etiam *in Rosa aurea tract.* 3. ut vim argumenti sustineret, distinxit inter sanguinem nutrimentalem non coctum et coctum, et dicit hunc fuisse unitum et animatum, sicut etiam in animali est animatus, quem sequitur Cajetanus 3. *p. q.* 54. *art.* 2. Primam quæstionem tractavimus in materia de Incarnatione contra eumdem Sylvestrum, et Directorium Inquisitorum (quorum uterque causa fuit opinandi gravibus Theologis modernis, quantum ad decisionem prætensam quæstionis) et alios, quæ hîc locum non habent.

Sylvester. Sanguis duplex. Cajetan.

Alterum, quod hîc Doctor asserit, est communis sententia Philosophorum et Medicorum, quam etiam docent moderni, et eamdem est sententia Doctoris *in* 3. *dist.* 3. *quæst.* 2. Alens. *in* 2. *p. q.* 92. *m.* 7. D. Thomas 1. *p. quæst. ultima, art.* 1. *ad* 3. *et* 3. *p. quæst.* 31. *art.* 5. D. Bonaventura *in* 4. *dist.* 44. *art.* 1. *quæst.* 1. *ad* 2. Richardus *art.* 1. *quæst.* 2. Gabriel *in Supplemento eadem dist. quæst.* 1. Durand. *dist.* 10. *quæst.* 1. Soto *ibid. art.* 2. et plures alii, ut Vasquez *in* 3. *p. disp.* 36. Suar. *disp.* 15. *ibidem* docet.

Sanguis non est animatus. Alensis. D. Thom. D. Bonav. Richardus. Durand. Soto. Vasquez. Suarez.

20. Probatur ex Philosopho *lib.* 3. *partibus animalium, c.* 5. qui docet sanguinem esse materiam corporis, quod non esset verum, si sanguis esset vivus aliter quam in potentia, qua in corpus mutetur per nutritionem, quia alimentum est alterius naturæ a substantia aliti. Hinc lib. 2. cap. 3. *Cum omnis,* inquit, *alimenti, omnisque excrementi conceptaculum aliquod habere necesse sit venæque quasi vasa sunt sanguinis; patet sanguinem esse animalibus sanguineis ultimum alimentum,* etc. Alimentum autem per mutationem substantialem convertitur in substantiam aliti; sed hæc conversio nunquam fit ad eamdem formam quam habet conversum, quia *nihil agit in sibi simile aut æquale ;* et omnis mutatio proprie dicta supponit subjectum in potentia respectu formæ, quæ est terminus formalis mutationis, quod perinde se habet in mutatione substantiali, quæ fit per corruptionem prioris formæ, et ex privatione formæ productæ. Si ergo sanguis esset animatus, non posset converti in substantiam aliti maxime in opinione illa, quæ tenet corpus constitui in vivente per animam, nec dari plures formas substantiales in eodem supposito aut subjecto. Deinde Philosophus *lib.* 3. *de partibus animalium, cap.* 15. et *lib.* 2. *de Anima,* dicit sanguinem manere irriguum per venas, sicut aqua per sulcos derivata, fit alimentum oleribus et herbis. Deinde nullum est argumentum aut fundamentum, unde colligatur sanguinem esse animatum, quia non nutritur, neque augetur more animantium per intus susceptionem partium, sed per appositionem more aliorum liquorum.

Sanguis est nutrimentum. Philosoph. Sanguis est in venis.

Distinctio autem Cajetani et Sylvestri non habet fundamentum, neque facit ad quæstionem Theologicam ullo modo, quia perinde sustineri potest unio hypostatica sanguinis, sive animatus sit, sive non sit animatus, neque alius locus sanguinis animati dari potest nisi venæ, in quibus nulla ratio cogit, aut apparenter ostendit esse partim animatum, partim non animatum, cum idem sit agens, et eadem applicatio ejus uni et alteri parti, perindeque concurrant contra hanc sententiam rationes et auctoritates adductæ.

Excluditur distinctio sanguinis prætensa.

Quantum ad unitatem numericam Sacramenti facilis est ex dictis resolutio, 21. sumitur ab integritate numerica specierum, hic et nunc propositarum per

21. Unitas numerica Eucharistiæ.

modum unius convivii, ut quidam volunt; sed hæc unitas non est proprie desumpta a Sacramento in ordine ad primarium significatum, quæ est gratia subsistens, et magis spectat ad usum Sacramenti, quam ad ipsum Sacramentum, quia hæc unitas est per ordinem ad sumptionem, quæ una est vel plures; melius ergo sumitur unitas integralis numerica Sacramenti in ordine ad species consecratas diversas, et una consecratione ab eodem ministro consecratas, quia sicut una est actio integralis, ita et unus terminus, modo supradicto.

22. Sententia Soti, et Ledesmæ. Continuatio moralis.

Quoad species ejusdem generis Sotus et Ledesma, eodem modo dicunt esse unum numero Sacramentum, quotquot simul proponuntur vel sumuntur per modum unius, quia non requiritur ad unitatem numericam continuatio Physica, sed sufficit moralis, sicut varii cibi, et fercula per modum unius convivii proposita, faciunt unum convivium; et juxta hunc modum dicendi plures hostiæ in eadem pyxide faciunt unum numero, donec disjungantur moraliter, distribuendo eas seorsim.

Non facit ad unitatem ejusdem.

Contra, sequeretur quod hostiæ a diversis consecratæ, facerent unum numero Sacramentum, quod videtur inconveniens, quia sicut spectant ad diversa numero sacrificia, ita etiam ad diversa numero Sacramenta, et per diversas consecrationes ministros, in diversis loco et tempore consecratæ. Deinde secundo proponi in eodem loco, altari, aut eidem, aut diversis sumendas, non est per se spectans ad Sacramentum, sed mere accidentarium et extrinsecum dependens a solo arbitrio humano; sed unitas numerica debet esse ab aliquo per se intrinseco Sacramenti, et non ab arbitrio humano, a quo non dependet Sacramentum in *fieri* aut *conservari*, verbi gratia, a Diacono, qui in unam pyxidem omnes hostias simul conservandas congerere potest, aut plures eidem sumendas proponere, debetque eadem unitas permanenter convenire Sacramento, sicut et significatio; ergo non fundatur in differentia assignata.

Tertio, a priori nulla particula ejusdem generis ab alia diversa, integrat cum alia disjuncta aliquid in ratione signi sacramentalis, ex eo quod simul sint loco, aut sumptione magis, quam si essent disjuncta hoc modo, neque ambæ sunt partes alicujus tertii, sub quo contineatur primo Christus, sicut se habent partes continuatæ ad invicem; ergo non faciunt unum numero in ratione signi sacramentalis, quod requiritur ad unitatem numericam Sacramenti, quæ debet desumi ab *esse* ipsius, et significatione, qua constituitur.

Nec unitas loci, aut sumptionis non facit.

Quarto, hic modus videtur alludere ad unitatem numericam diversarum specierum, ut corporis et sanguinis, sed male, ut patet ex dictis, quia illæ species diversæ ordinantur ad aliquid unum integrale quocumque modo explicetur, quantum ad ipsam significationem et vim etiam verborum et consecrationis, et institutionis, et finis, et hoc per se; non ita autem plures species ejusdem generis discontinuæ, quæ mere per accidens se habent ad invicem, et quælibet est totalis in eodem genere, quantum ad significationem et modum significandi, et neutra significat aliquid, quod est de alterius complemento, aut tertii, quod ad utramque comparari possit, ut totum ad partes.

Diversitas inter species diversas, et eamdem.

23. Secunda sententia. Unitas signati.

Hinc rejicitur modus dicendi tertius in ordine apud Suarem, sive proprius sit, sive aliorum, nempe species consecratas sive simul, sive seorsim positas esse unum numero Sacramentum, propter unitatem Christi, qui idem est in omnibus, et cum

ipsis speciebus componit unum Sacramentum. Sed hoc nequit dici, quia alias etiam species diversæ facerent hoc modo unum numero Sacramentum hac unitate, quia quælibet continet Christum totum; sed hoc est falsum, quia Ecclesia et Patres loquuntur de his tanquam diversis, et ad minimum diversitas est numerica *sub diversis speciebus, signis tantum, et non rebus latent res eximiæ*, etc. in prosa Sequentiæ Missæ. Deinde dato etiam quod Christus componeret Sacramentum, nihil juvat, quia et species saltem integrant Sacramentum, quæ diversæ sunt; quæcumque autem diversitas sufficit ad differentiam saltem numericam, si est intrinseca; ergo, etc.

Non ab ea sumitur unitas numerica.

Fundamentum secundæ sententiæ rejicitur.

Neque ratio opposita valet, quia si Verbum divinum, inquit, assumeret plures naturas humanas, non essent plures homines, sed unus homo. Respondetur negando assumptum, ut suo loco disseruimus, sed dato antecedente, negatur consequentia intenta, quæ longe recedit, quia qui dicunt non multiplicari concreta substantialia, aut numerari in casu proposito, in eo fundantur, quod suppositum, quod unum est, solum numeratur, et numerari potest in concreto; sed hic Christus ut contentus sub speciebus, non est Sacramentum; seu signum sacramentale, sed signatum; signum autem est, quod numeratur. Deinde demus Christum integrare Sacramentum, (quod falsum est, ut mox videbitur) ipsi non competit tota ratio numerata Sacramenti.

Concreta substantialia numerantus.

Secundo, quod adjicit ex 1. Corinth. 10. *Omnes unum corpus sumus, qui de novo pane participamus.* Item ex Ambrosio *in cap.* 10. *ad Hebræos*, et habetur *capitulo: In Christo, de consecrat. d.* 2. ubi dicitur unam esse hostiam, et non multas, quam Christus obtulit, et omnes Sacerdotes offerunt. Respondetur in primo designari unitatem speciei et repræsentati, non autem illam de qua est sermo. In secundo loco loquitur Ambrosius similiter respective ad plures hostias, quæ offerebantur in lege veteri; unde *consecrat. dist.* 2. *cap. In tribus gradibus*, dicit Clemens, tot holocausta offerenda esse in altari, quot populo possint sufficere, etc.

1. Ad Cor. 10. Ambros.

Clemens.

Dicendum ergo hanc unitatem sumi a separatis partibus in actu, quia et significatio sacramentalis diversa est in ipsis; diversa, inquam, numero et reliqua, quæ ad distinctionem numericam, tam in *esse* rei quam Sacramenti, quam causæ institutionis, per quam habet quælibet particula separata, ut totum Christum significet, et causet gratiam independenter ab alia. Neque hoc tantum verum est secundum rigorem Philosophicum, sed etiam Theologicum, qua veritas Sacramenti et institutionis Christi spectatur, ut magis patebit explicando *infra* essentiam hujus Sacramenti in recto.

Unitas numerica a separatione partium sumenda.

(g) *Ex dictis patet quadruplex differentia et excellentia hujus Sacramenti ad alia*, etc. Quatuor excellentias hujus Sacramenti exponit Doctor; postquam enim præmisit ejus definitionem, institutionem, ejusque congruitatem, ac tandem unitatem, subjungit ejus dignitatem super reliquis Sacramentis, quæ patet *ex can. Nihil, de consecrat. dist.* 2. ubi dicitur: in sacrificiis et Sacramentis nihil esse dignius corpore et sanguine Domini. Trident. *sess.* 7. de Sacramentis, in genere, *can.* 3. *Si quis, inquit, dixerit hæc septem Sacramenta ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit.* Qui potissimum Canon intelligitur propter Eucharistiam, ideoque Marginator recte citat prædictum Canonem: *Nihil.* Hæc eadem præstantia ex dictis in initio colligitur, 24.

Comparatio Eucharistiæ secundum dignitatem ad alia. Trident.

eamque pluribus epithetis Concilium sess. 13. significat, nam cap. 1. *divinum, mirabile, sacrosanctum* appellati *cap.* 2. Christum in hoc Sacramento *memoriam fecisse suorum mirabilium,* et velut sui amoris divitias effudisse; *cap.* 3. supereffert ipsum reliquis, quod ipsam in se sanctitatem contineat, reliqua autem vim tantum sanctificandi.

Hanc autem dignitatem Doctor ad quatuor capita revocat:

25. Dignitas ejus in significando. Suarez.

Primum est, quod in significando sit veracissimum, locutio est comparativa, et respective ad alia Sacramenta. Suarez *disp,* 39. *sect.* 2. hoc ait sano modo intelligendum esse, quia reliquorum Sacramentorum formæ sunt infallibiles in significando, eo modo quo significant, sed non est quod scrupulum moveat. Hunc enim gradum certitudinis probat Doctor, et differentiam ipsam, quam adjungit præfatus Auctor expressit: *Alia,* inquit, *Sacramenta veracia sunt, quantum est ex se, tamen quandoque non habent effectum suum signatum propter indispositionem suscipientis; istud autem nunquam caret suo signato,* etc.

Declaratur.

Primum membrum, quod attingit veritatem formæ sacramentalis in aliis Sacramentis, quantum ad actum primum et secundum significat Trident. *sess.* 7. *de Sacramentis in genere, can.* 6. *et* 7. nempe quantum est ex parte Sacramenti et formæ, dari effectum Sacramenti non ponentibus obicem; et quantum ad continentiam virtualem semper esse infallibilem, de quo modo significandi plura dicta sunt *dist.* 1. *quæst.* 2. *et dist.* 4. *de Baptismo Virginis, quæst.* 6. et in hac acceptione non est comparatio præsens, sed quantum ad veritatem practicam in actu secundo, qua Sacramentum conjungitur cum suo effectu in re ipsa, quam etiam attingit Concilium in dictis Canonibus. Sumendo veritatem hoc modo, quantum ad certitudinem actus secundi, excedit Eucharistia, ex ratione præmissa universaliter loquendo, et non in casu et circumstantiis determinatis, in quibus subjectum, cui applicatur Sacramentum, non habet impedimentum, aut dispositionem, quæ subtrahi posset, et a qua dependet ex parte suscipientis, qualiter se habet Baptismus et Confirmatio infantum, in quibus semper forma est verax in actu secundo, quia nulla est dispositio requisita in illis ad veritatem effectus; in reliquis tamen suscipientibus adultis, sicut reliqua Sacramenta verificantur circa subjectum, a cujus consensu, dispositione, aut statu dependent, et consequenter a libero ejus arbitrio, per quod consentiat vel disponat se ad gratiam et effectum sacramentalem, aut susceptionem Sacramenti, quodque obstare potest, inde aliquando subtrahitur effectus Sacramenti ex obice dissensus, vel totus, vel in parte ex obice peccati.

Qualiter certius significat? Veritas in actu primo, et secundo.

Veritas formæ quandoque dependet a conditione fallibili.

Sacramentum autem Eucharistiæ, et forma ejus, tam verbalis transiens quam realis permanens, non verificantur circa hominem, aut suscipientem, ideoque non dependet ab ejus dispositione fallibili. Inter causas autem et signa practica, illud est certius quod minus suspendi potest a suo effectu, unde Baptismus infantis est certior in actu secundo, quam adulti peccatoris quoad effectum gratiæ, ex hac ratione; ergo, etc. Hic autem gradus certitudinis in Eucharistia præ reliquis sumitur per ordinem ad gratiam subsistentem, et non ad gratiam sanctificantem, quia quoad hanc sicut dignius est sacramentum, ita convenit ut majori dispositione sumatur, et ab existentibus in gratia, ideoque in hac parte non habet majorem certitudinem.

26. Secundus gradus excellentia in Eucharistia Trident. Secundus gradus excellentiæ est, quod hoc Sacramentum realiter contineat suum significatum, alia vero non realiter, sed in virtute tantum et efficacia. Trident. sess. 13. cap. 3. *Commune quidem Eucharistiæ cum cæteris Sacramentis symbolum esse rei sacræ et invisibilis gratiæ formam visibilem; verum illud in ea excellens et singulare reperitur, quod reliqua Sacramenta tum primum sanctificandi vim habent, cum quis illis utitur; at in Eucharistia ipse sanctitatis Auctor ante usum est,* etc. et *sess. etiam* 7. *de Sacramentis in genere can.* 6. 7. 8. tribuit illum modum continendi sanctitatem Sacramentis; et patet ex definitione Sacramenti in genere quam tradit Magister, et ad quam, verbis allatis, alludit Concilium.

Est permanens. Tertius gradus et quartus patet ex præmissis et verbis allegatis Concilii, in quibus quartus gradus exponitur. Subjungit autem Doctor congruitatem, unde Sacramentum sit permanens, quia nempe juxta promissionem Christi : *Vobiscum sum usque ad consummationem sæculi;* congruum ergo fuit, ut permanentia ejus denotaretur signo sacramentali et visibili, cum ipse secundum modum naturalem essendi sedeat ad dexteram Patris, venturus suo tempore in forma visibili ad judicium.

27. Consecratio et usus Sacramenti ad essentiam ejus non spectat. Negat præterea Doctor hîc consecrationem Sacramenti, aut sumptionem ejus pertinere ad essentiam Sacramenti, quamvis in utrisque cum debita dispositione factis conferatur gratia, sed magis in sumptione, quia significat nutritionem spiritualem. An autem conficienti Sacramentum detur gratia præcise, qua conficiens est, ex opere operato, an ex opere operantis, non determinat hîc. Ad veritatem autem dicti sufficit, ut ex opere operantis conferatur gratia Sacerdoti, inquantum conficit Sacramentum præcise, quia Sacramenta non habent effectum ex opere operato, nisi inquantum applicantur subjecto, in quo est usus ipsorum Sacramentorum. An autem conferatur gratia eidem, inquantum est sacrificans, id est, conficiens et offerens sacrificium ex opere operato, dependet ab effectu Eucharistiæ, qua est sacrificium. Pro nunc referatur in suum locum, supponendo non dari nisi impetratorie, et non immediate gratiam sanctificantem per sacrificium, quia dare gratiam sanctificantem immediate, et ex opere operato spectat tantum ad Sacramenta, quæ ad sanctificationem hominis primario sunt instituta; sacrificium vero ad cultum Dei. Quomodo consecrans recipit gratiam.

Hæc littera, sicut et responsio ad argumenta, ad primum, secundum et tertium, cum interrogatione duplici incidenter subjuncta, et responsione ad utramque, item definitio præmissa Eucharitiæ docet, in quo consistat Sacramentum in recte, quod solum superest explicandum in hac quæstione, nam reliqua patent ex dictis hîc, et *in dist.* 1. *quæst.* 4. *et* 5. de efficacia Sacramenti in genere. Antequam autem probemus sententiam Doctoris, expedit proponere aliorum sententias, easque discutere.

Prima refertur Sacramentum consistere in ipsa gratia invisibili, id est, Christum ut præsentem esse Sacramentum. Hanc imponit Sotus Waldensi *tom.* 2. *de Sacram. cap.* 21. quam tamen non defendit, si recte inspiciatur, ut bene notavit Vasquez, neque subsistit, quia ex communi Patrum et Theologorum, Sacramentum debet esse sensibile, per se loquendo de Sacramento stricte sumpto, quod de Eucharistia tanquam commune sibi et reliquis docet Trident. *sess.* 13. *cap.* 3. in principio, applicans ei definitionem Sacramenti vulgarem, et a Magistro traditam. 28. Controversia de essentia Sacramenti in recto. Prima opinio rejicitur.

29. Secunda opinio.

Secunda sententia est, essentiam Sacramenti consistere in sola forma verbali consecrationis; tribuitur Marsilio *in* 4. *quæst.* 1. *art.* 1. *et quæst.* 6. *art.* 2. et D. Thomæ in hac distinctione *quæst.* 1. *art.* 1. Hæc etiam non subsistit, loquendo de forma constitutiva Sacramenti, quia

Impugnatio secundæ opinionis.

ex communi Theologorum, et Trident. loco citato, Sacramentum hoc est permanens, et *tota sessio* 13. de ipso ut aliquid permanens est, agit, sicut et *sess.* 21. ergo nequit constitui per verba, quæ transeunt, facta prolatione et remanente Sacramento.

Responsio.

Dices formam manere moraliter tanquam in effectu, in ipsis speciebus consecratis, sicut consensus præteritus manet in dormiente, verbi gratia, consensus matrimonialis, qui semper manere dicitur.

Replica.

Contra, moralis tantum existentia non est existentia physica et sacramentalis, seu sensibilis signi, qua signum est; ergo non sufficit talis existentia formæ ad constituendum Sacramentum sensibile permanens.

Confirmatio. Existentia moralis non constituit signum sensibile.

Confirmatur, quia absolutio præterita sacramentalis, et forma Baptismi collati sic etiam possent dici existere, quia perseverat eorum effectus, nempe gratia vel character; sed hoc est falsum (loquendo de existentia earum sacramentali) et a nemine adhuc receptum, alias verum esset dicere, quod Baptismus non sit transiens aut transactus, sed nunc esse, sicut dicitur quod Eucharistia manet facta consecratione; ergo talis existentia formæ consecrationis non sufficit, ut dicatur Eucharistia nunc esse, quantum ad rationem Sacramenti sensibilem et permanentem. Neque instantia allata facit ad propositum, quia consensus præteritus non retractatus manet in habitu et in vinculo, quod inducit ex lege, neque aliter dicitur manere in seipo, sed in effectu; sic etiam reliqua omnia Sacramenta, quæ in usu consistunt, manent etiam in suo effectu, quamdiu effectus manet. Sed illa non est existentia Sacramenti, quæ requiritur ad usum et applicationem et efficaciam ejus, sed existentia realis ejus et successiva, si est transiens, vel tota simul, si est permanens, ut est Eucharistia.

Existentia causæ non est existentia effectus.

Responsio.

Dices, forma Baptismi dicitur esse, quando etiam proferuntur ultima verba ejus, et continuari materiæ, quamvis materia non sit hîc et nunc physice, sed antecessit vel subsequitur, et quamdiu manet aliqua pars Sacramenti, dicitur ipsum Sacramentum esse; ergo similiter in proposito sufficit, quod species maneant, quamvis forma præcesserit, ad hoc ut dicatur ipsa forma manere, vel certe Sacramentum manere consistens ex forma.

Impugnatio. Existentia successivi.

Contra, ad existentiam successivi sufficit, ut aliqua ejus pars existat, quia aliter existere nequit, ut est Sacramentum, quod est in usu tantum, et quod componitur ex successivis tanquam partibus, materia scilicet et forma, inter quas sufficit continuatio moralis, sicut integrant unum tantum morale, et ex instituto. Sed Eucharistia est permanens, ergo exigit ut secundum omnes partes simul existat; ergo nequit consistere in aliquo successivo, tanquam formali totali constituente, neque tanquam partialiter constituente, quia successivum et permanens nequeunt unum componere in *esse* signi permanentis aut successivi, realis et sensibilis, quia nequeunt simul esse, aut simul causare, quod requiritur ad signum practicum, quod amplius declarabitur respondendo ad fundamenta hujus opinionis.

Existentia permanentis.

30. Responsio ad argumenta. 2. sent.

Objicies primo, Florentinum in Decreto unionis, ubi dicit Sacramentum in genere perfici ex tribus, rebus, ut materia, verbis, ut forma, et persona ministri inten-

dentis facere, quod facit Ecclesia. Respondetur, ut dictum est *dist.* 3. *quæst.* 2. et fusius ibidem explicatum est, materiam et formam sumi secundum proportionem, et non secundum rigorem. Ad propositum sumitur forma, ut comprehendit tam effectivam, quam constitutivam, quam etiam determinativam per modum circumstantiæ tantum, et fundamenti significationis sacramentalis, prout explicat Doctor definitionem Baptismi traditam a Magistro, et definitionem Confirmationis *dist.* 7. *quæst.* 1. Forma verbalis Eucharistiæ se habet, ut effectiva, et conversiva est panis et vini in corpus et sanguinem, non vero ut constitutiva. Unde idem Concilium de hoc Sacramento : *Forma*, inquit, *hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, qui hoc conficit Sacramentum; nam ipsorum virtute substantia panis in corpus, et substantia vini in sanguinem convertuntur*, etc. Forma ergo sumitur secundum causalitatem, ut effectiva est Sacramenti; ita etiam Ambrosius *lib.* 4. *de Sacram.* et Trident. *sess.* 13. *cap.* 4. Sed *cap.* 3. docet nostram sententiam statuens differentiam inter hoc et reliqua Sacramenta, in eo quod reliqua habeant vim sanctificandi tantum in usu, hoc autem contineat ipsam sanctitatem, seu auctorem ejus in *esse*, et ante usum; ergo oportet id quod contineat hanc sanctitatem per modum Sacramenti, permanere in *esse*, quod nequit dici de forma consecrationis, quæ perinde est in usu transeunte, sicut et reliqua Sacramenta. Patet etiam ex aliis locutionibus, quibus dicit adorari, servari, deferri in processionibus, etc. quæ nequeunt intelligi de constituto per formam transeuntem, neque ut tota ratione Sacramenti, neque ut parte ejus, quia causa et effectus, seu signum et signatum nequeunt complere eamdem rationem signi sensibilis et sacramentalis, ut contra alios dicetur.

Ad primum.

Quomodo se habet formæ Eucharistiæ.

Forma est effectiva hujus Sacram.

Hoc Sacramentum continet sanctitatem permanenter.

31. Objicies secundo, illud est Sacramentum, quod est signum seu effectivum sui signati, sed hoc tantum competit formæ verbali, et non speciebus, quæ non efficiunt Sacramentum, aut rem Sacramenti, quæ est præsentia sacramentalis; ergo, etc. Respondetur negando minorem, quia species consecratæ per assistentiam Dei habent virtutem conservativam sui signati præsentis, tamdiu enim manet, quamdiu species conservantur sine corruptione; virtus autem conservativa reducitur ad idem genus, ad quod reducitur consecrativa et conversiva ; ex efficacia ergo consecrationis per assistentiam Dei fit præsens Christus sub speciebus, ex efficacia specierum cum eadem assistentia conservatur præsens; et sic species sunt signum efficax continuatæ præsentiæ.

Secunda objectio.

Responsio.

Species effective conservat Christum in Sacramento.

Contra, eadem est efficacia hinc inde, et idem modus causandi per signum sensibile, et idem modus significandi præsentiæ Christi, quia verba significant practice præsentiam Christi, et absentiam panis et vini per conversionem eorum in corpus Christi, et separationem etiam specierum; neque species sunt signum præsentiæ Christi, nisi qua connotant verba, per quæ fit præsens, ergo non est major ratio, cur dicatur species Sacramentum, quam ipsa verba.

Replica.

Respondetur negando consequentiam. Ad antecedens respondetur Christum, ut permanenter præsens est, ex institutione peculiari hujus Sacramenti esse signatum sacramentale, quia ille est finis intrinsecus institutionis, et usus ipsius Sacramenmenti. Hanc autem præsentiam habet per species tantum, quæ sunt signum practicum modo dicto, et ulterius demonstrativum præsentis, quod requiritur ad

Responsio.

Christus ut præsens, est signatum permanens

omnem usum hujus Sacramenti. Supponunt autem ipsam præsentiam in *fieri* per consecrationem et verba, quia confectio Sacramentorum debet fieri ex communi institutione et lege, per ministros visibiles Ecclesiæ, eorumque verba, tum qua Sacramentum est, tum qua sacrificium est.

Hæc autem consecratio, quia est in usu et transiens, nequit esse proportionata institutioni particulari et usui hujus Sacramenti; tum quia permanens est Sacramentum; tum etiam, quia in consecratione, quæ perficitur in materia extrinseca circa quam, per solam conversionem ejus in terminum *ad quem*, et non applicatur ad aliquod subjectum humanum sanctificandum per usum Sacramenti, nequit consistere ratio formalis Sacramenti, de cujus essentia est, ut possit sanctificare et dare salutem, dum est; et secundum eamdem rationem formalem suam constitutivam, sui, inquam, et sensibilem, applicari posse ad effectum sanctificationis per gratiam, et ut contingit in aliis Sacramentis, quæ sunt in usu, et secundum rationem formalem applicantur personæ, in qua causant sanctitatem; hoc nequit convenire formæ verbali Eucharistiæ, ideoque nequit esse, aut spectare ad constitutionem ipsius Eucharistiæ, qua Sacramentum est, et in *esse* Sacramenti applicabile ad usum sanctificationis. Signum itaque practicum, quod constituit sacramentum ex ratione sua, debet esse applicabile ad effectum sanctificationis, eamque posse causare, ut proxime applicatur; hoc, inquam nequit convenire formæ verborum neque ex vi sermonis, qui completur circa materiam extrinsecam homini sanctificando, neque ad modum quo hoc Sacramentum sanctificat per modum nutrimenti continentis cibum et potum, ex quo sequitur principale intentum contra præmissam sententiam. Et respondetur objectioni, quia licet cætera conveniant, deest hoc quod ad significationem sacramentalem exigitur, et constitutionem Sacramenti.

Quare excluditur forma verborum ab essentia.

Merito ergo Doctor asserit in littera, § *ultima differentia*, etc. usum formæ verbalis esse viam ad Sacramentum, non sacramentum ipsum, aut aliquid constitutivum ejus, quem sequitur Gabriel, Sotus, Vasquez *infra* citandus.

32. Forma est via ad Sacramentum.

Hunc tamen modum non approbat Suarez, quia esse viam ad Sacramentum magis competit ipsi consecrationi quam formæ; sed respondetur quando Doctor dicit formam esse viam ad Sacramentum, comprehendit ipsam consecrationem et prolationem formæ; loquitur enim de forma, ut est in usu, prout loquitur Tridentinum et cæteri Doctores de aliis Sacramentis, per differentiam ad hoc Sacramentum, quod illa ut sunt in usu habeant vim sanctificandi. Usus autem ille, quia est successivus per fluxum et motum, appellatur commode via in terminum, quia est dispositio necessitas ex pacto Dei ad terminum, ut ponatur a causa principali physice; ad differentiam autem actionis recte potest dici via in terminum, et dispositio ad ipsum, confectio Sacramenti, sicut consecratio Eucharistiæ, quod non tollit a Sacramento, aut a forma consecrationis causalitatem ipsi competentem in genere instrumenti; non loquitur ergo Doctor de forma absolute, et quasi in actu primo, sed de usu formæ.

Prima responsio Suarez imputatur.

Respondet ergo ipse Suarez potius dici debere esse formam extrinsecam et efficientem Sacramenti; sed hæc responsio, ut jam annotavimus, non facit ad propositum difficultatis, quia Doctores loquuntur de forma, ut est in usu consecrandi, seu ut annexa est ipsa consecratio, quæ est efficientia Sacramenti, vel Sacramentum

in *fieri*, et terminatur ad Sacramentum in *esse*, de qua efficientia quærunt, an sit significatio practica sacramentalis, seu per modum Sacramenti. Respondet secundo, quod sit actio sacrificandi, seu confectio sacrificii in cultum Dei; verum licet sit hoc verum, non est tamen adæquata consideratio rei, quia non solum institutum est hoc per modum sacrificii, sed etiam Sacramenti, quæ sunt diversæ rationes, ut cadunt sub intentione et institutione Dei; ergo sicut verba consecrationis ordinata sunt, ut cadunt sub intentione Dei instituentis sacrificium ad offerendum sacrificium proxime, ita etiam ut cadunt sub intentione Dei instituentis Sacramentum, eadem verba ordinantur ad conficiendum Sacramentum. Consequentia patet, quia licet illæ intentiones respiciant eamdem materiam, non confunduntur, neque subordinantur sibi invicem, et respiciunt diversos fines; ergo forma, ut est medium respectu utriusque, æque primo etiam ordinatur ad utrumque finem, et non per aliquam subordinationem, qua primo ad unum, secundo ad alterum ordinaretur, quasi secundario intentum, quia inter media quæ sunt ad finem ex sola voluntate instituentis, nulla est subordinatio, quando inter ipsos fines atque intentiones non est talis subordinatio.

Secunda similiter rejicitur.

Medium ad diversos fines assumptum supponit diversas intentiones.

In proposito autem non ideo est Sacramentum Eucharistia, quia est sacrificium, aut e contra, sed æque primo utraque ratio intenditur, sicut si quis emat equum, et ad arandum, et ad vecturam, utrumque finem per se primo intendens, emptio et commutatio pecuniæ non magis primo ordinatur ad arationem, quam ad vecturam; ad utrumque autem æque primo, et per diversas intentiones non subordinatas ordinatur, quarum quælibet independenter ab altera, sufficeret ad commutationem, et determinaret faciendam simpliciter, quia sufficit diversa, et non subordinata proportio medii ad utrumque finem, ut eligatur diversa ordinatione ad utrumque. Ita in proposito contingit, considerando voluntatem Dei ex modo nostro concipiendi, ut transit in diversa objecta, vel in idem secundum diversas rationes non subordinatas, neque formaliter sibi invicem communicantes, quasi una formaliter aliam includeret, qualis est ratio sacrificii et Sacramenti, et utriusque confectio.

Exemplum.

Præfatus autem auctor videtur in eo vim facere, quod sacrificium in usu consistat, Sacramentum vero sit permanens. Sed hæc consideratio non est plena hujus mysterii, quia et potestas ordinis in ministro ad utrumque conficiendum ordinatur, et materia et forma et institutio utrumque etiam respicit; si enim consecratio haberet tantum vim oblationis, non recte diceretur panis et vinum esse materia Sacramenti, prout Concilia, Patres et Doctores asserunt, quod indubitabile est. Dicendum ergo, quod sicut ad sacrificium exigitur consecratio, tam corporis quam sanguinis seorsim, ex vi verborum, ad significandum sacrificium cruentum, in quo immolatus est Christus per separationem sanguinis a suo sacrato corpore, ita etiam non minus id requiri ad Sacramentum, quod institutum est per modum completi nutrimenti et convivii ex cibo et potu, ut corpus sub specie panis per modum cibi, sanguis sub specie vini potabilis seorsim sumerentur et conficerentur. Quod et Tridentinum, et communiter Patres ac Doctores statuunt, explicantes materiam, formam, institutionem, finem et congruentiam institutionis; bene ergo Doctor cum reliquis docet consecrationem esse viam ad Sacramentum.

33. Euchari-stia, Sacrificium et Sacramentum.

Consecratio ad utrumque ordinatur.

Possunt extrema hæc conciliari com-

mode, dicendo : Eucharistiam habere duplicem rationem, aliam in *fieri*, et sic constitui intrinsece per formam verborum; aliam in *facto esse*, et ut est Sacramentum permanens, et sic forma ejus sunt species, et in re ipsa non erit differentia. Et ad rationem superius datam, qua negatur consecratio esse signum sacramentale, quia nempe non potest applicari ad causandam gratiam proxime, respondetur, quod proxime causat gratiam subsistentem, remote vero gratiam sanctificantem, eo modo quo aliqui docent characterem causare gratiam Sacramenti, cujus est, recedente fictione. Quod sufficit ad efficaciam ipsius Sacramenti salvandam, etiam in ordine ad effectum gratiæ in eo casu.

34. Tertia opinio principalis proponitur. D. Thom. D. Bonav. Capreolus.

Tertia sententia principalis est, essentiam hujus Sacramenti esse compositam ex speciebus, et sanguine ac corpore Christi, ac proinde corpus Christi pertinere ad constitutionem Sacramenti in recto. Citatur pro hac D. Thomas *in hac dist. quæst.* 1. *art.* 1. *quæstiuncula ad* 2. Bonaventura in expositione litteræ Magistri, Capreolus, sed non recte, quia hæc sententia inventa est a modernis scriptoribus, ut quasdam Patrum locutiones salvent, quæ compositionem denotant inter species et res substratas, ex quibus etiam hæc sententia ab ipsis probatur, Eam tenet Alanus *lib.* 1. *de Eucharistia*, *cap.* 3. 4. *et* 5. citatur Claudius Sanctes, sed neque expresse videtur ejus opinionis, quam tamen docent ex professo Suarez *disp.* 42. *sect.* 3. et Vasquez *disp.* 167. *cap.* 5.

Alanus. Claudius. Suarez. Vasquez.

35. Impugnatur prædicta sent.

Contra hanc sententiam primo, definitio Sacramenti *supra* assignata repugnat Christo, ut est sub speciebus; ergo nequit integrare, aut componere rationem hujus Sacramenti in recto. Antecedens patet, quia Sacramentum est res sensibilis per se, ut *dist.* 1. *quæst.* 2. juxta communem doctrinam et definitionem traditam constat, quæ est etiam Tridentini sess. 13. cap. 8. *commune*, inquit, *hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cum cæteris Sacramentis symbolum esse rei sacræ et invisibilis gratiæ formam visibilem, verum illud in ea excellens et singulare reperitur, quod reliqua Sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis utitur; at in Eucharistia ipse sanctitatis auctor ante usum est.* Et infra : *Et semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit statim post consecrationem verum Domini corpus, verumque ejus sanguinem, sub panis et vini specie, una cum ipsius anima et divinitate existere*, etc.

Christus non spectat ad constitutionem Sacramenti qua Sacramentum est.

Ex quibus probatur antecedens, esse *symbolum rei sacræ*, et esse *formam visibilem gratiæ invisibilis*, in quibus consistit definitio Sacramenti, est commune Eucharistiæ cum aliis Sacramentis. At aliis hoc competit ratione materiæ et formæ verbalis, et qua sunt signa sensibilia distincta a suo significato; ergo et Eucharistiæ eodem modo et gradu conveniunt. Probatur consequentia, quia gratiæ invisibilis, cujus forma visibilis est Eucharistia, res sacra, cujus est symbolum, est ipse Christus, ut præsens est. Loquitur enim Concilium de Eucharistia, ut est Sacramentum subsistens et permanenter includens suum signatum sacrum, et gratiam invisibilem ante usum, in quo distinguitur ab aliis Sacramentis, quæ in usu tantum continent virtutem sanctificandi, ut patet ex verbis sequentibus, in quibus hæc differentia tantum ponitur, tanquam particularis hujus Sacramenti ab aliis; sed hæc, id est, symbolum et forma visibilis distinguuntur expresse a Concilio, et necessario distinguenda sunt a gratia et re invisibili, quia Christus in Eucharistia non st symbolum, aut forma visibilis suiipsi-

Differentia Eucharistiæ ab aliis Sacramentis.

Signum seu forma distinguitur a re signata.

us, neque integrat tale symbolum, sicut nec unum correlativorum est de constitutione aut integritate intrinseca sui correlativi; ergo Concilium loquitur de ipsis speciebus præcise, distinguens signatum et signum permanens, formam visibilem et gratiam invisibilem a se invicem, sicut in aliis Sacramentis distinguuntur.

Differentia enim, quæ est specialis hujus Sacramenti, non est distrahens rationem communem Sacramenti, sed perficiens, quod manifestum est ex Concilii verbis : *At in Eucharistia*, inquit, *ipse sanctitatis auctor ante usum est*, etc, nempe res sacra in symbolo, gratia invisibilis in forma visibili realiter, formaliter, permanenter scilicet, non vero in virtute tantum et in usu, sicut in aliis Sacramentis. Sed respondent adversarii esse Christum in Eucharistia, sicut pars est in toto, et anima in homine.

Sensus Tridentini verus.

Contra, hæc interpretatio arguit Concilium de processu æquivoco et vitioso, et tollit comparationem Eucharistiæ ad alia Sacramenta institutam, secundum quod conveniunt; comparantur enim ad invicem, et qua signum sunt, et in modo quo continent sua significata sacra secundum convenientiam et differentiam assignatam, et dicit in Eucharistia contineri Christum ante usum. Intelligit ergo per modum signati præsentis et demonstrati quod non competit aliis Sacramentis, quam præsentiam in verbis sequentibus explicat per existentiam sub speciebus, tanquam sub signo sacramentali scilicet, ut patet c. 1. quo explicat realem præsentiam : *Docet sancta Synodus*, etc. *post panis et vini consecrationem Dominum nostrum Jesum Christum*, etc. *vere, realiter ac substantialiter, sub specie illarum rerum sensibilium contineri*, etc. Et infra dicens non repugnare mysterium, nempe Christum secundum modum naturalem essendi, esse in cœlo, et secundum præsentiam sacramentalem esse in variis locis, declarat modum hunc existendi respective ad species seu Sacramentum : *Sacramentaliter*, inquit, *præsens sua substantia nobis adsit*, etc.

Præsentia realis Christi.

Et hoc sensu intelligendi sunt canon. 1. 2. 3. 4. 5. 6. et 8. Concilii, qui dicunt Christum in Eucharistia contineri ; et *sess.* 21. *cap.* 1. primo dicit non obligari fideles laicos et clericos non conficientes, ad Eucharistiæ Sacramentum, sub utraque specie sumendum; et subjungit, alterius speciei communionem ad salutem sufficere, quod in loco sumit synonyme Sacramentum Eucharistiæ, et ipsas species, ut denotant illa verba : *Sacramentum Eucharistiæ sub utraque specie*, etc. et illa : *quin illis alterius speciei communio*, etc. deinde subdit rationem : *Nam etsi Christus Dominus in ultima Cœna, venerabile hoc Sacramentum, in panis et vini speciebus instituit*, etc. Et sic eodem et sequenti capite utramque speciem pro Sacramento exprimit. Et *sess.* 22. *cap.* 1. docet sub symbolis panis et vini Christum dedisse corpus et sanguinem Apostolis ; distinguit ergo illud, quod est signum et Sacramentum, ab ipso corpore et sanguine.

Communio sub una specie.

Secundo, ita canit Ecclesia in sequentia Missæ : *Fracto demum Sacramento, ne vacilles, sed memento, tantum esse sub fragmento, quantum toto tegitur*, etc

Fractio autem est specierum, non contenti, ut patet ex sequenti : *Signi tantum fit fractura, qua nec status, nec statura signati minuitur*. Huc spectant locutiones Patrum, quæ pluraliter agunt de hoc Sacramento, ut *supra* significatum est: *Sacramenta quæ sumpsimus*, in Collecta Missæ ; Africanum *cap.* 3. Carthaginense III. *cap.* 24. *et* 25. Auctor sermonis de Cœna Domini apud Cyprianum ; Am-

36. Impugnatio secunda.

Africanum Conc. Carth. III. de Cœna Dom. Ambrosius

de cons. d. 2. brosius *lib.* 5. *de Sacram. cap.* 1. *in capitulo Sacramenta, cap. In Sacramentis, cap. Comperimus, de consecrat. dist.* 2. Hæc autem pluralitas locutionis nequit fieri ad signatum, quia idem Christus totus est sub alterutra specie; idem habet Tertullian. Tertullianus contra Marcionem *lib.* 1. *cap.* Alexand. I. Ignatius. 14. Alexander I. *epist.* 1. *cap.* 4. Ignatius in epistola ad Smyrnenses.

Item, in capitulo *Ego Berengarius*, dicitur post consecrationem non solum manere in altari Sacramentum, sed etiam ipsum Christum. Capitulo, *Cum Marthæ*, Sacramentum tantum res, et Sacramentum. de celebrat. Missarum, dicit Pontifex tria discerni in hoc mysterio, nempe Sacramentum tantum, quæ sunt species, rem et Sacramentum simul, ut corpus Christi, etc. rem tantum, quæ est gratia, quam in sumptione causat; quam doctrinam tradit Magister. Magister in hac distinctione, et reliqui Sententiarii antiqui in eadem distinctione. Hugo de sancto Victore *tom.* 3. *lib.* 2. *de Sacram. part.* 8. *cap.* 7. unde in Canone: *Hoc est, de consecrat. dist.* 2. vocatur corpus Christi res Sacramenti; et subdit: *Conficitur*, inquit, *sacrificium Ecclesiæ duobus, Sacramento et re Sacramenti, id est, corpore Christi;* et *cap. Nos autem*, etc. *in specie panis et vini, quam videmus, res invisibiles, id est, carnem et sanguinem honoramus*, etc. Plura alia afferri possunt, quæ rationem Sacramenti attribuunt solis speciebus; et hoc variis in locis docent auctores, qui scripserunt contra Berengarium, ut Lantfrancus, Algerius et alii, et universim antiqui Scholastici hoc genus compositionis ignorarunt, qua corpus Christi cum speciebus componeret aliquid, quod in recto supponeret pro Sacramento proprie dicto. Si autem sermo esset de Sacramento, ut est res et Sacramentum simul, non est differentia, neque etiam, si dicatur res hujus Sacramenti significare Christum, secundum modum naturalem essendi, quem habuit in sacrificio incruento.

Tertio, ratione impugnatur prædicta sententia, species cum contento nequeunt simul facere unum constitutum et compositum, nisi interveniat unio requisita, ut admittunt præfati auctores intervenire; sed hæc nequit esse per modum unionis materiæ et formæ, quia nequeunt species et contentum habere proportionem requisitam. Dices esse partes integrantes unum, contra, vel integrant unum sensibile, vel non; primum dici nequit, quia corpus Christi, ut est in Eucharistia, non est sensibile, nisi per species, ac proinde nihil in *esse* sensibilis potest addere speciebus; si non integrant aliquod unum in *esse* sensiblii jam non componunt Sacramentum, quod nequit componi proxime, qua Sacramentum, nisi ex sensibilibus per se. 37. Species non componunt cum contento. Responsio. Impugnatio.

Præterea, signum quod est Sacramentum, est practicum signum, qua est Sacramentum novæ legis, et distinguitur a Sacramentis veteris legis, ut suo loco dictum est ex Florentino et Tridentino; ergo quidquid componit Sacramentum, qua Sacramentum novæ legis, debet necessario componere ipsum in *esse* signi practici et causæ sui effectus. Sed nequit hæc causalitas, aut integratio salvari in proposito, quia licet respectu sanctificantis gratiæ possit salvari, tamen primaria consideratio hujus Sacramenti est esse permanens, ac proinde Tridentinum hanc differentiam ejus statuit ab aliis, *c.* 3. Sed hac ratione nequit intelligi, quomodo contentum integrare possit signum practicum, aut seipsum causare, quia neque species, neque seipsum causat ex instituto, ut competit Sacramento; sed e contra species causant ipsum conservando; ergo non integrat cum speciebus Sacramentum proprie dictum, nisi ut signa- Sacramentum debet esse signum practicum. Ex quibus constituitur.

tum requisitum et relatum ad species, ut ad Sacramentum et signum. Hoc autem non est constituere proprie dictum Sacramentum, neque integrare sub ratione præcisa Sacramenti, nisi quis velit invertere proprietatem et usum loquendi, atque adeo rem ipsam, quæ est ratio et definitio Sacramenti, ut accipitur in scholis.

Responsio aliorum

Aliqui dicunt facere unum per modum subjecti et accidentis, habitus et habituati, loci et locati; sed neque hæc responsio in re quidpiam ponit, quod naturæ hujus mysterii quadrat. Primo enim species nequeunt se habere, ut forma accidentalis nisi respectu subjecti, quod nequit esse Christus indivisibiliter existens, et alias incapax talium accidentium. Demus etiam oppositum, subjectum et accidens, licet in esse entis faciant unum, tamen in esse sensibilis non componunt unum loquendo de subjecto substantiali; unde in hoc mysterio oculus, et intellectus lumine naturali non discernit absentiam substantiæ panis et vini; cognosceret autem, si substantia in *esse* sensibili aliquid superadderet accidentibus; sed quidquid componit Sacramentum, qua Sacramentum est, deberet in *esse* sensibili aliquid superaddere, alias nihil faceret ad significationem, ut ratio partialis ejus.

Impugnatio.

Ratio et sensus non compeit absentiam panis, etc.

Perinde rejiciuntur reliqua exempla, quia neque habituatum, componit habitum in *esse* habitus, neque locatum locum in *esse* loci; ergo neque signatum signum in *esse* signi, alias eodem modo diceretur effectus omnium Sacramentorum componere ipsa Sacramenta in *esse* Sacramenti, quod nemo hactenus dixit. Neque video cur res Sacramenti diceretur magis componere cum speciebus aliquod unum in *esse* Sacramenti, quam e contra Sacramentum aliquid cum re in *esse* signati, quia eadem est oppositio hinc inde, et magis ordinatur Sacramentum ad rem Sacramenti, ut ad finem, quam e contra res ad Sacramentum.

38. Responsio Suarez.

Respondet ergo Suarez Christum, ut est in Sacramento, esse formam hujus Sacramenti, id est, specierum, quia est nobilior, et quia est virtus ipsarum specierum, sanctificans ipsas sicut verbum sanctificat naturam assumptam, et sicut contritio comparatur ad confessionem, ut virtus sanctificans ipsam, licet confessio dolorosa sit materia Sacramenti. Contra, primum ostendi deberet ratio compositionis, deinde laborat responsio in æquivoco, licet enim Christus sanctificet species, sanctificat tantum per modum signati præsentis et contenti realiter sub speciebus, quæ est sanctificatio formalis in ordine ad cultum et adorationem. Non sanctificat autem per modum efficientis (et sic non est virtus), sed hæc sanctificatio specierum fit per consecrationem, ut per se notum est, qua fit ipse Christus præsens, et species separatæ et continentes Christum. Si autem loquamur de sanctitate conveniente speciebus per modum rationis causandi practice, sive ipsam gratiam sanctificantem, sive Christum, ut contentum sub speciebus permanenter conservando præsentiam sacramentalem, utraque sanctificatio competit speciebus per assistentiam et institutionem Dei et Christi, qua auctor est Sacramentorum, et causa meritoria, in cujus virtute causant suum effectum, quia agunt ut causa instrumentalis, cum subordinatione ad causam principalem, a qua solum participant actionem et virtutem suo modo.

Impugnatio.

Quomodo contentum sanctificet species.

Unde est virtus specierum.

Christus autem, ut sub speciebus est, neque est causa principalis, neque etiam ipsa assistentia, aut institutio recepta in Sacramento, quæ est ratio seu virtus, a

Species causans gratiam.

qua est actio Sacramenti, etc. Si ergo loquamur de sumptione Sacramenti per modum cibi et potus, illa est ejus usus, et non Sacramentum, et ut infra dicemus, competit etiam ex parte ratione specierum non præscindendo eos a signato, a quo non possunt separari, licet diversa sit ratio unius et alterius.

Si vero loquamur de ratione conservandi Christum, ut est res sacramentalis, sic Christus non conservat, neque est virtus conservandi se, sed conservatur per assistentiam Dei, et institutionem, ut dictum est; imo neque talis conservatio est a Christo etiam moraliter, ut est sub speciebus, ut patet ex dictis, minus autem eidem competit, ut sit ab eo realiter et physice; ergo nequit comparari ad species ut forma, et virtus sanctificans hoc modo, et qua sunt Sacramentum, id est, signum practicum sub qua ratione compositio admittitur, vel adstruitur ab auctore præfato.

Christus ut signatum non conservat species.

39. Responsio ad exempla.

xempla autem adducta nihil convincunt, quia sanctificatio naturæ assumptæ per verbum est formalis, quocumque modo explicetur et æquiparatur sanctitati specierum in ordine ad cultum et adorationem, non autem sanctificationi earum secundum alios gradus quos declaravimus, quorum ultimus spectat ad essentiam Sacramenti, ejusque compositionem, eamque non habet a signato.

Cultus Sacramenti ex contento est.

Aliter contritio, et confessio spectant ad pœnitentiam.

Quod additur de contritione falsum est, quia magis per se exigitur confessio ad Sacramentum Pœnitentiæ ex propria institutione Sacramenti, quam contritio, licet hæc etiam connumeretur ut necessaria, et tanquam pars diversa Sacramenti; contritio enim fuit semper necessaria, et de communi lege in omni statu naturæ lapsæ, in adulto peccante mortaliter ad remissionem peccati, ut patet *sess.* 14. Trident. *cap* 1. *et* 4. *sess.* 6. *cap.* 6. *et* 16. requirebatur enim retractatio peccati ad remissionem et condonationem ejus obtinendam. Et hunc modum habet contritio etiam in Sacramento (ut patebi suo loco), sed confessio requiritur ex speciali institutione hujus Sacramenti in forma judiciali, et ad informationem judicis, quod ipsi confessioni, ut condistinguitur ab aliis partibus, competit, ut patet *cap.* 5. *sess.* 14. Trident. non ergo in virtute contritionis habet effectum, sed ex institutione dicta, et qua elevatur virtute clavium, licet requiratur etiam contritio, ut compars, et mere per modum dispositionis.

Confessio ex speciali institutione requisita.

40 Sententia communis, quæ est Doctoris.

Ultima sententia est communis antiquorum, quam docet Doctor locis allegatis, nempe Sacramentum in recto esse ipsas species; eam docet Magister, Hugo, et alii citati *supra*, et vetus auctor altercationis Ecclesiæ cum Synagoga *cap.* 8. et manet probata ex dictis; superest tantum, ut respondeamus ad fundamenta prioris sententiæ.

41. Theodoret.

Objicies primo loca plurima Patrum, in quibus prædicatur de hoc Sacramento in recto corpus et sanguis Christi; ergo spectant ad Sacramentum in recto. Antecedens patet ex Theodoreto *in Dialogis dialogo* 3. ubi citat hæc verba Ignatii in epistola ad Smyrnenses: *Eucharistias et oblationes non admittunt, quod non confiteantur Eucharistiam esse carnem Salvatoris Jesu Christi pro peccatis, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitavit*, etc. Justinus in Apologia ad Antoninum Imperatorem: *Alimentum hoc appellatur Eucharistia, neque ut communem panem ista sumimus, sed quemadmodum per verbum Dei caro factus Christus Jesus servator noster, et carnem et sanguinem salutis nostræ causa habuit; ad eumdem modum etiam eam alimoniam*, etc. *Incarnati illius Jesu car-*

Justinus.

nem et sanguinem esse hujus edocti, etc. Patet etiam ex forma consecrationis, et ex Joannis 6. *Panis quem ego dabo, caro est pro mundi vita*; ergo corpus et sanguis constituunt Sacramentum.

Joan. 6.

Unde prædicatur contentum de speciebus.

Respondetur negando consequentiam, neque antecedens quidpiam probat, quia si loquamur in rigore logico, pars in abstracto non prædicatur de toto; ad salvandum ergo vigorem et veritatem locutionis tam Patrum quam Scripturæ non conducit compositio dicta, sed magis eam enervat; verum secundum usum sermonis magis salvatur proprietas locutionis, sumendo signum pro signato, pro quo natum est supponere et sumi, et maxime quando est signum demonstrativum, quod nequit a suo signato dividi aut separari. Recte enim dicimus, video Petrum, video panem, quamvis visio non extendatur ad substantiam subjectam, aut contentam, sed ad sola accidentia, quæ pro ipsa supponunt; sic Lucæ 22. *Hic Calix novum Testamentum*, etc. 1. ad Corinth. 11. *Hic est Calix novum Testamentum*, etc. Calix supponit pro contento et sanguine Christi; ergo vice versa, vel potest sumi appellatio mysterii a solo contento, vel etiam a solis speciebus, vel ab utrisque; et fundamentum appellationis est, quia signum et signatum, continens et contentum connotant se mutuo in *esse* et appellatione, et unum non subsistit sine altero. Sic Irenæus *lib.* 4. *contra hæreses, cap.* 34. idem declarat: *Panem*, inquit, *percipientem Dei vocationem jam non communem panem esse*, etc. ubi denominationem sumi posse a contento, docet. Item cap. *Hoc est*, de consecrat. dist 2. *Vocatur*, inquit, *ipsa immolatio carnis, quæ Sacerdotis manibus fit, Christi passio, mors, crucifixio, non rei veritate, sed significatione mysterii*, etc. Si itaque ex mystica repræsentatione mutuatur nomen prototypi, quanto magis ex vera et reali significatione, species sument nomen sui significati, sicut et ipsum signatum nomen panis et vini? *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat*, etc. Et postea dicitur corpus Domini: *Non dijudicans Corpus Domini*, etc.

Signum signato, vel contra sumitur.

Joan. 6.

1. ad Cor. 11.

Frequentius autem sumitur nomen a repræsentato quam a repræsentante, quia hoc ab illo specificatur, et ab aliis discernitur, ut patet in imaginibus et statuis, et ejusmodi; unde in hoc mysterio sumitur stylo frequenti Patrum, a contento, ut ostendatur realis præsentia Christi in Sacramento, magnitudo rei et fides ac devotio commendetur.

42. Aliorum responsio impugnatur.

Alii respondent corpus Christi dici Sacramentum, quia est res et Sacramentum simul; sed hæc responsio non quadrat, quia etsi vera sit, non tamen satisfacit cum prædictis et multis aliis in locis ipsum sensibile Sacramentum appellatur corpus Christi, ideo melius intelligitur modo dicto, et seclusa compositione illa, quam præfati objicientes prætendunt, ad salvandam veritatem locutionis, cum jam ostensum sit per compositionem illam, locutiones in abstracto non posse salvari in rigore sermonis; tamen in rigore et usu sermonis salvantur locutiones modo a nobis explicato, neque debet ingeri mysteriis fidei major obscuritas, quam rei natura patitur, et mysterii ratio, quæ illam compositionem non petunt, imo ipsi repugnat alia quam illa, quæ est conjunctionis inseparabilis per præsentiam sacramentalem, quæ non recte explicatur per compositionem, qua contentum spectaret ad constitutionem Sacramenti in recto.

Non esse observanda mysteria.

Licet ergo corpus Christi, ut in Sacramento, significet corpus mysticum, quod est Ecclesia, vel etiam seipsum quoad modum naturalem existendi, ut patet ex capitulo præmisso, tamen ut sic sumptum magis supponeret pro significato mystico, quam pro se ipso; ideoque locutiones Scripturæ et Patrum, quæ de vero corpore in Sacramento contento exprimuntur, nequeunt commode in prædicto sensu sumi, quo intelligeretur pro significato mystico tantum, vel etiam in ordine ad mysticum significatum.

Sensus Patrum, et locutiones quæ sunt?

43. Objicies secundo, aliqui Patres dicunt Eucharistiam esse compositam ex duobus, nempe speciebus, et corpore Christi, ut in capitulo : *Hoc, est*, citato. *Hoc*, inquit, *modis omnibus probare contendimus, sacrificium Ecclesiæ duobus confici, duobus constare, visibili elementorum specie, et invisibili Domini nostri Jesu Christi carne et sanguine, Sacramento et re Sacramenti, id est, corpore Christi*, etc. Irenæus supra citatus dicit Eucharistiam duabus rebus constare, terrena et cœlesti, etc. Item, Ambros. *lib.* 4. de Sacr. c. 4. et habetur, *c. In hoc Sacramento*, et *lib. de iis qui initiantur, cap.* 9. In priori loco ait, in hoc Sacramento esse corpus Christi, et in secundo loco dicit constare speciebus, et corpore et sanguine Christi.

Irenæus.

Ambrosius.

44. Respondetur non recte illa loca probare intentum, aut applicari ad propositum, quo dicatur rem Sacramenti spectare ad Sacramentum in recto, aut componere cum speciebus essentiam Sacramenti, ut hîc loquimur de Sacramento in significatione propria, et *supra dist.* 1. *quæst* 2. definito. Advertendum ergo ex Tridentino, et ut supra in commento probavimus, conclusionem tertiam Doctoris exponendo Sacramentum Eucharistiæ esse permanens, et in hoc distingui ab aliis, quæ sunt in usu, inquantum hæc non continent realiter et formaliter suum significatum, sed tantum virtute, neque simul in rigore physico existunt, quia effectus, verbi gratia, Baptismi causatur in instanti extrinseco completæ prolationis formæ; in quo verum est dicere formam non esse, quæ antea fuit, et gratiam seu effectum Baptismi jam esse, qui antea non fuit; et sic separantur in *esse*, hoc modo, Sacramentum et effectus ejus, inquantum non sunt simul, sed hic sequatur in *esse* ad illud.

Explicatur compositio.

Contrario modo se habet Eucharistia, quia nequit Sacramentum esse, nisi simul sit etiam res Sacramenti, ita ut inseparabiliter simul sint, et ponantur et desinant; est enim signum practicum et demonstrativum species respectu corporis et sanguinis, non tanquam effectus in alio, aut extra species subsistentis aut existentis, sicut se habet effectus aliorum Sacramentorum, qui est anima; sed existentis sub ipsis speciebus per præsentiam sacramentalem, qua est tanquam contentum in tota specie, et in qualibet ejus parte realiter et substantialiter. Et hanc præsentiam ejus intelligunt Patres, unde neque species in *esse*, aut significatione sacramentali separari potest a Christo, neque Christus ut res contenta a specie, quamvis diversæ rationes sunt significatio practica et demonstrativa speciei, et significatum esse Christum; neque debeant confundi, quamvis enim separabiles non sint ab invicem, tamen distinctæ sunt, non ergo est alia compositio aut unio, quam continentis hoc modo, et contenti, qui est modus loquendi Conciliorum et Patrum, quo declarant mysterium et rationem signi et signati hoc peculiari modo, salvando distinctionem et ordinem utriusque ad invicem cum inseparabilita-

Inseparabilis est species a contento.

Inseparabilitas in esse inter speciem, et contentum est compositio.

te, in quo discernitur specialis ratio hujus Sacramenti ab aliis Sacramentis, quæ separari possunt ab effectu, vel reipsa semper hoc modo separantur, qui effectus Sacramenti, quod est in usu, desinente ipso, est et fit et permanet sine ipso Sacramento ; ex quibus patet ad objectionem.

45. Ad primum locum capituli : *Hoc est*, etc. respondetur esse ad oppositum, quia extremis verbis, ut supra præmissum est, tenet conclusionem Doctoris ; dicit enim Sacramentum esse species, rem Sacramenti esse corpus Christi, et sic intellexit Hugo, Magister et reliqui Sententiarii. Loquuntur etiam de compositione sacrificii, in quo offertur Christus sub speciebus, et non de compositione Sacramenti. Ad locum Irenæi, per duas res intelligit duas naturas, divinam et humanam, ut patet ex contextu ; et bene advertit Vasquez ex Claudio Sancte. Si contendas etiam oppositum, non refert, quia aliud est loqui de hoc mysterio sub appellatione Eucharistiæ et Sacramenti, quia prior appellatio importat Christum etiam in recto, secunda vero tantum in obliquo ; adhiberi potest solutio superius data his verbis denotare modum peculiarem hujus Sacramenti, et inseparabilitatem signi a signato ; idem intendit Ambrosius.

46. Objectio. Objicies tertio, hoc Sacramentum est pastus spiritualis, inquantum includit Christum ; ergo Christus spectat ad integritatem ejus, deinde adoratur latria propter Christum, ex Trident. *sess.* 13. *cap.* 5. *et can.* 6.

Responsio. Respondetur ad primum, Christum non esse pastum spiritualem in actu secundo, nisi in usu Sacramenti, ut alias dictum est. Eucharistia vero est Sacramentum, qua subsistens est ante usum et sumptionem.

Quod si petas, an species habeat efficaciam ad pastum spiritualem et gratiam. Respondet Cajetanus 3. *part. quæst.* 80. *art.* 12. *dub.* 2. Ledesma 1. *part.* 4. *quæst.* 14. *art.* 1. *dubio* 3. negantque speciem habere ullam efficaciam respectu gratiæ sanctificantis, quia tota vis agendi est in corpore Christi et sanguine. Contra, auctor de Cœna Domini inter opera Cypriani : *Cibus hic*, inquit, *verus et sincerus per speciem et Sacramentum nos tactu suo sanctificat*, etc. in antecedentibus dixit : visibilibus Sacramentis inesse vitæ æternæ effectum. Secundo, Sacramenta significant quod efficiunt, sed hoc Sacramentum causat unionem spiritualem mediante charitate cum Christo ; ergo efficit eamdem unionem. Augustinus tract. 26. in Joannem : *Propterea quippe*, inquit, *sicut ante nos intellexerunt homines Dei*, *Dominus noster Jesus Christus corpus et sanguinem suum in iis rebus commendavit*, *quæ ad unum aliquid rediguntur*, etc. Confirmatur, Sacramenta novæ legis efficiunt gratiam, quam significant. Trident. *sess.* 7. *can.* 6. 7. *et* 8. *de Sacramentis in genere;* hîc autem a ratione Sacramenti non excluditur species, neque excludi potest. Unde *sess.* 13. *cap.* 8. triplex sumptio Sacramenti assignata ex Patribus idipsum importat, nam sumptio sacramentalis tantum, et sumptio sacramentalis et spiritualis simul, denotat etiam species, in quibus fit usus sumptionis ; ergo etiam effectus est ab iisdem speciebus, sicut ergo sunt signum sacrum gratiæ subsistentis, sic etiam sunt signum gratiæ sanctificantis.

An species causet gratiam per seipsam ? Opinio negans. Cajetan. Ledesma. Affirmativa vera probatur. Sacramentum efficit quod significat.

Ad argumentum ergo in forma respondetur, distinguendo antecedens ; si particula *inquantum* sumatur reduplicative, et ut denotat causam præcisam, negatur antecedens ; si autem sumatur specificative, conceditur antecedens, et negatur consequentia ; mediantibus enim specie- 47. Solutio argumenti.

bus habet corpus Christi, ut sit pastus, quamvis in ratione pastus nequeat corpus separari a speciebus, ut patet ex Tridentin. *sess.* 13. *can.* 8. *et cap.* 8. neque species a corpore; sic neque species haberent efficaciam, nisi ut includunt corpus, neque e contra corpus sine speciebus. Causare autem gratiam convenit ipsis ex dicta institutione, quæ respicit signum ut includit signatum, scilicet Christum, atque etiam ex motivo signati principaliter hæc efficacia competit speciebus per institutionem. Sumptio autem est utriusque per modum unius pastus, quia tam species quam Christus realiter sumitur, et utrique attribuitur gratia ut effectus, quem tam Christus quam species causant. Aliud ergo est loqui de hoc Sacramento, ut est pastus, quia sic utrumque involvit; aliud est loqui de ipso, ut est Sacramentum in recto gratiæ subsistentis, quia hoc solis speciebus competit, licet ex modo peculiari significandi includant suum significatum realiter et formaliter.

Quomodo species causent gratiam?

Ad secundum respondetur, cultum latriæ deberi huic Sacramento, qua includit per concomitantiam Deitatem, et ob ejus præsentiam hanc eamdem rationem motivam cultus subjicit Concilium : *Nam illum*, inquit, *eumdem Deum præsentem in eo adesse credimus, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum, dicit : Et adorent eum omnes Angeli ejus*, etc. non recte inde sequitur Deitatem in recto spectare ad essentiam Sacramenti. Deinde ad adorationem latriæ sufficit repræsentatio et tactus, ut patet in cruce et imaginibus, in Venerabili Sacramento includitur realiter Christus, et demonstratur præsens; hoc ergo argumentum non urget præsentem difficultatem, sed magis realem præsentiam Christi probat.

Cultus est ex motivo contenti.

QUÆSTIO II.

Utrum illa sit forma præcisa consecrationis Eucharistiæ, quæ ponitur in Canone Missæ?

Alens. 4. *p. q.* 33. *m.* 2. *et* 4. D. Bonav. *hîc* 2. *p. art.* 1. *q.* 1. 2. Richard. *art.* 3. *q.* 1. D. Thom. *q.* 2. *art.* 2. *et* 3. *p. q.* 78. *art.* 2. Suarez 3. *p. tom.* 3. *d.* 59. 60.

Ad secundum sic proceditur, et arguitur quod illa non est forma præcisa consecrationis Eucharistiæ, quæ ponitur in Canone Missæ. Primò, quia hoc pronomen *Hoc* aut demonstrat substantiam panis, aut accidentia, et utroque modo est propositio falsa; aut demonstrat corpus Christi, et tunc propositio non est effectiva, sicut nec ista : *corpus meum est corpus meum*; nulla enim propositio est effectiva vel operativa, quæ vera esset, nulla posita actione vel operatione æque sicut si operatio ponatur; talis est ista : *corpus meum est corpus meum*. 1. Magist. C. Argum. 1.

Item, istud pronomen *hoc* vel demonstrat pro instanti, pro quo profertur, vel pro alio. Si pro illo, non est tunc corpus Christi; ergo tunc demonstrat panem vel accidentia; sed tunc propositio illa est falsa, quia nec panis, nec accidentia sunt corpus Christi. Sed oratio falsa non potest esse forma in Sacramento veritatis; ergo, etc. Argum. 2.

Item, in forma Sacramenti tradita a Christo non licet regulariter aliquid interponere (regulariter dico pro interruptione aliqua modica casuali, de qua dictum est 2. Argum. 3.

in definitione Baptismi), sed hîc regulariter interponitur hæc conjunctio *enim*, quæ non est in forma tradita a Christo, sicut patet in Evangelistis.

Argum. 4. Item, sicut hoc pronomen *ego* signat primam personam, ita *meum*, possessionem; ergo sicut dicens *ego*, de se loquitur, ita dicens *meum*, designat illud a se possideri; ergo Sacerdos proferens *meum*, designat illud esse suum, id est, Sacerdotis.

Argum. 5. Contra formam consecrationis sanguinis. Item, de forma consecrationis sanguinis arguitur, quod non sit illa qua utimur, quia illa non invenitur tradita a Christo, quia nullus Evangelista ponit illa verba. Item, æque pauca verba videntur sufficere ad consecrationem sanguinis, sicut corporis; ergo cum consecratio corporis consistat in quatuor verbis, ergo et sanguinis; ergo alia superfluunt.

Ratio ad opposit. Contra, *extra de celebr. Missar. Cum Marthæ*, § *Ex eo credimus*, ait Innocentius III. quod forma verborum sicut in Canone scribitur, et a Christo Apostoli, et ab ipsis eorum acceperunt successores; ergo, etc.

SCHOLIUM.

Verba esse unam formam integritatis consecrationis, sed plures partiales formas, sicut sunt plures partiales consecrationes.

3. Respondeo (a), hîc tria videnda sunt. Primo, si Eucharistiæ est aliqua una forma; secundo, quæ; tertio, quid signat. De primo patet ex solutione quæstionis præcedentis, quia nulla verba sunt forma Eucharistiæ, nec de essentia ejus; sed verba aliqua sunt forma consecrationis Eucharistiæ. Et sic intelligendo, quia sic proponitur in quæstione quid sit forma consecrationis, dico quod, sicut istud Sacramentum est unum unitate integritatis, non indivisibilitatis, quia in se includit duo signa partialia, quæ primo signant duo propria signata et proxima, scilicet corpus et sanguinem, et remota, scilicet cibationem et potum spiritualem; ita etiam est una consecratio unitate integritatis, et tamen duæ consecrationes partiales. Sicut enim aliqua res est una, sic est una ejus inceptio, et sicut plures, sic plures ejus inceptiones, et sicut consecratio est plures, sic ejus inceptio est plures. Est ergo consecratio plures partiales consecrationes, tamen una unitate integritatis, et sic est una forma consecrationis unitate integritatis, sed tamen continens in se plures formas partiales; distinctio autem formarum illarum partialium patet, quia una est efficax sine alia, quod manifestum est; alioquin enim fideles corpus adorantes ante consecrationem sanguinis, essent idololatræ, quod falsum est. Verba sunt forma una integritate, sed plures partiales.

COMMENTARIUS.

(a) *Respondeo, hîc tria videnda sunt*, etc. Dividit quæstionem in tres articulos; quorum primus est de integritate formæ Sacramenti, qua ipsum Sacramentum est totum integrale. De hoc articulo jam supra egimus circa unitatem Sacramenti, quæ dicta sunt ibidem; quæstione præcedenti 1. Divisio quæstionis.

perinde accommodantur formæ verbali, sicut et diversis speciebus, qua faciunt unum; secundus articulus agit de ipsa forma quæ sit; tertius docet quid significet forma.

SCHOLIUM.

Quatuor illa verba: *Hoc est corpus meum*, esse formam corporis, et ly *enim* non esse de essentia ejus. Disputat tamen an præcedentia verba sint de essentia, nihil hîc resolvens, nisi quod sint necessario præmittenda. Sicut reliqua omnia in Canone, necessitate præcepti videtur intendere præcedentia vel æquivalentia requiri, ut hæc verba: *Hoc est, etc.* sint verba Christi, et forma apta. Vide Fabr. hîc, et Pitigian. art. 2. non tamen ait esse essentialia Sacramento; et sic Bassol. Rubion. Voril. intelligunt Doctores.

4. D. Thom. præsenti artic. 2. q. in sol. 2. art. Idem tenet Richard. distinct. præsenti art. 3. q. 1. Goff. Pictanensis 4. p. sum. in materia hujus Sacramenti, et Joan. Roditon. et Richard. ubi supra. Verba: Hoc est corpus meum, sine præcedentibus, an significent ibi esse corpus, quod sit bonum argumentum. Exod. 3.

De secundo (b) dico, quod verba consecrationis corporis sunt quatuor, scilicet illud pronomen *hoc*, et verbum *est*, et in apposito *corpus meum*. Conjunctio *enim* non est de essentia formæ, sed secundum unum Doctorem ponitur ad designandum ordinem consecrationis Sacramenti ad usum Sacramenti, quod patet ex verbis: *Accipite, hoc est enim*, etc. quasi dicat, quia talis est consecratio, ideo utimini consecrato. Sed alia ratio potest assignari, scilicet quod *enim* ponitur ad continuandum, ne illa verba, quæ sunt de forma, proferantur sine præcedentibus.

(c) Sed hîc est dubium, utrum prætermissis verbis præcedentibus, per ista sola quatuor verba conficeret Sacerdos. Dicitur quod sic, quia ista sunt præcisa forma, alia sunt propter reverentiam, vel propter orationem præmittenda. Sed contra istud arguitur, quia verba sacramentalia ex vi verborum debent significare illud, quod efficitur ex vi Sacramenti; sed ex vi consecrationis hujus efficitur ibi esse verum corpus Christi; ergo verba sufficientia ex vi propria debent significare illud ibi contineri. Sed hæc verba: *Hoc est corpus meum*, prolata sine præcedentibus, hoc non significant absolute, quia ly *meum* significat referri ad personam ipsius loquentis, quia licet minister possit intendere, ut loquatur in persona Christi, non tamen propter hoc, significatum illorum verborum esset, quod ly *meum* demonstraret corpus Christi, sed corpus loquentis. Sicut si ego inciperem loqui in persona Christi, dicendo sic, mea doctrina est ista, sed intenderem loqui in persona Christi, tamen ex vi verborum non habetur quod ista doctrina sit Christi, sed illius qui loquitur; sicut Angelus quando loquebatur in persona Dei: *Ego sum Deus Abraham*, et per consequens, non esset propositio falsa secundum sensum pro quo fieret; tamen non erat significatum proprie hujus orationis, quod ly *ego* supponeret pro persona Dei.

Hoc etiam confirmatur per Ambrosium *de consecrat. dist.* 2. Panis est in altari: *Sermo*, inquit, *Christi creaturam mutat;* et sequitur: *Consecratio quibus verbis fit? attendite, quæ sunt verba: Accipite, et edite ex hoc omnes, hoc est corpus meum.* Ubi ipse videtur conjungere illa verba præcedentia, scilicet *accipite*, tanquam verba consecrationis. Sed hoc non est intelligendum tanquam sint 5. Hîc ait non requiri præcedentia ad esse Sacramenti.

essentialiter pertinentia ad necessitatem consecrationis, tanquam necessario præmittenda; et non solum illa, sed alia plura præcedentia in Canone, ex quibus ex vi sermonis haberi potest, quod ista : *Hoc est corpus meum*, dicuntur in persona Christi. Unde non sine causa Ecclesia ita connexit totum Canonem Missæ, quod ab illo loco *communicantes*, usque ad illum locum post consecrationem : *Supplices te rogamus, omnipotens Deus*, non est aliqua oratio, quæ non necessario connectatur cum præcedente, vel per conjunctionem copulativam, sicut : *Hanc ergo oblationem*, et hujusmodi, vel per pronomen infinitum, ut : *Quam oblationem tu Deus*, et : *Qui pridie, quam pateretur*, et post consecrationem : *Supra quæ propitio*; vel per relationem, ut ibi : *Simili modo.* De isto articulo dicetur in generali simul cum dubiis, quid fuerit observandum.

COMMENTARIUS.

2. Conclusio est fidei. Trident. Florent. Irenæus. (b) *De secundo dico*, etc. Hæc conclusio Doctoris est communis, estque de fide, ex Florentino *in decreto unionis*, Trident. *sess.* 13. *cap.* 1. ex communi etiam Ecclesiæ traditione. Iren. lib. 5. cap. 2. *Quando mixtus calix, et fractus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia corporis et sanguinis Christi*, etc. Hieronym. epist. 1. ad Heliodorum : *Sacerdotes proprio ore corpus Domini conficiunt*; Nyssenus orat. Cateches. *Panem in corpus mutari pen verbum Dei*, etc. Augustinus lib. 2. contra Faustum ; Origenes in Matth. 15. *Non natura panis, sed super ipsum dictus sermo prodest*, etc. Ambrosius *lib.* 4. *de Sacram. cap...*

Hieron. Nyssenus. Augustin. Origenes. Ambrosius.

Ex his rejicitur primo error hæreticorum, qui dicunt non requiri verba determinata ad consecrationem ; hæretici enim hujus temporis, vel non requirunt verba, vel si requirunt, non ad consecrationem, sed ad instructionem requirunt, ut videre est apud Controvertistas, Hosium *lib.* 1. contra Brentium, et *in Confess. cap.* 39. Ruardum *art.* 14. Lovaniensium, Clictoveum *lib.* 2. *c.* 19. Alii prætermissa forma præscripta utebantur aliis verbis, ut pauperes de Lugduno septies Pater noster utebantur, ut videre est apud Prateolum, et alios. Claudius refert Anabaptistas usos hac forma : *Accipe, ede, memento Domini*; alii : *Accipite, comedite, hoc facite in meam commemorationem*, prætermissis verbis essentialibus consecrationis ; alii relinquunt ministrorum arbitrio. 3. Rejicitur error. Varii errores hæreticorum.

Sequitur secundo formam præscriptam in Canone esse sufficientem ; est de fide ex citatis, et cap. *Cum Marthæ, de celebrat. Missarum*, etc. Ex quo etiam patet non esse necessarium ad hunc effectum totum Canonem Missæ, quia nec Christus eo usus est, neque semper in Ecclesia fuit in usu totus, neque eadem verba ubique ; temporis etiam successu fuit auctus, ut patet ex Liturgiis antiquis, quin etiam Gregorius *lib.* 7. *reg. epistol.* 63. docet tempore Apostolorum solam orationem Dominicam adjungi solitam verbis consecrationis ; unde Patres dicunt orationes illas, quæ præmittuntur, consecrationi esse rituales. 4. Forma Canonis vera. Ad eam non spectat Canon ipse. Modus consecrandi olim.

Ex quibus a fortiori sequitur, verba quæcumque consequentia, non spectare ad consecrationem quam supponunt; quod est contra Marcum Phesium et quosdam Græcos modernos, qui asserunt corpus Christi non fieri sub speciebus donec accedat quædam Ecclesiæ precatio ; ita Jeremias Patriarcha Constantinopolitanus in doctrina censuræ Lutheranæ cap. 10. fun- 5. Error quorumdam Græcorum. Jeremias Patriarcha. Liturgia Jacobi.

dantur in Liturgia Apostoli Jacobi : *Precatur*, inquit, *Deum Sacerdos, ut mittat Spiritum sanctum super dona sancta proposita, ut superveniens sancta et gloriosa sua præsentia sanctificet et efficiat hunc panem Corpus sanctum Christi, et calicem hunc pretiosum sanguinem Christi; et postea gratias agit Deo, quod hæc dona perficere et sanctificare, et in odorem suavitatis accipere dignatus est*, etc. Ergo supponit ante hanc invocationem Spiritus sancti consecrationem non esse factam; sic etiam Sancti Patres docent per invocationem Spiritus sancti perfici consecrationem. Cyrillus Jerosolymitanus *Catechesi* 3. Ambrosius *lib.* 4. *de fide ad Gratianum*, *cap.* 5.

Cyrillus. Ambros.

Respondent Auctores varie ad hæc. Bessarion dicit olim illas orationes solitas esse anteponi consecrationi; sed hæc conjectura evacuatur, quia Germanus Patriarcha Constantinopolitanus coævus Damasceno in Theoria rerum Ecclesiasticarum, illas post consecrationem collocat; apud Clementem etiam Romanum eodem ordine inveniuntur; et Græci in Concilio Florentino docent illum ritum se accepisse a Sanctis Patribus. Respondet ergo illas aliter non dici deprecatorie, sed adgratulatorie, propter consecrationem factam, et ut ostendatur etiam Spiritum sanctum esse auctorem hujus doni; et ideo Patres per modum deprecationis illam orationem formasse. Addunt alii peti consecrationem corporis Christi sub speciebus, non quod necessaria sit talis petitio, sed solum ad exaggerandum affectum, et declarandum Spiritum esse etiam Auctorem doni, sicut Ecclesia ante consecrationem in Canone ordinario postulat, ut fiat corpus Christi sub speciebus, et ut oblatio fiat *benedicta, adscripta, rata, rationabilis;* sic Christus Marci 15. mulieri cui contulit salutem, ait : *vade in pace, et esto sana a plaga tua*, quamvis eam ante sanaverit, ut ostendat beneplacitum suum, et ut ipsa fruatur sanitate concessa.

Responsio Bessarionis excluditur.

Secunda responsio ejusdem.

Aliorum responsio.

Respondent alii intelligendo etiam orationem deprecatorie, deferri ad instans consecrationis antecedens, quia licet hæc successive fiant, cum nequit homo omnia simul proferre, tamen ad idem referri debent, pro quo ex reipsa, et materia subjecta referri debent. Hæc responsio non placet Suarez, quia captu difficilis est; cæterum ex ratione ejus data commodum sensum facit, si ita possint intelligi verba. Alii respondent deprecationem illam non ad consecrationem corporis veri Christi, sed mystici referri, et ita petitur, non ut fiat sub speciebus, sed ut fiat salutaris populo, qui illud suscipiunt et adorant; et sic exponunt Patres Græci in Florentino referri ad effectum Sacramenti in iis qui suscipiunt ipsum, ut in pietate firmentur. Unde præmittit Jacobus : *Ne propter me, et peccata mea repudies populum tuum benigne Domine, miserere nostri Domine, et mitte super nos, et super hæc sancta dona*, etc. Et in eumdem sensum primum dicebatur in Canone : *Fiat commixtio et consecratio corporis et sanguinis tui accipientibus nobis in vitam æternam,* quæ propter ambiguitatem insurgentibus hæresibus mutata est in hunc modum : *Hæc commixtio et consecratio corporis et sanguinis Domini*, etc. *fiat accipientibus nobis in vitam æternam*, etc. Sic apud Clementem habetur, *ut ostendat panem hunc corpus Christi*, scilicet in effectu, *ut qui eum participaverint in pietate firmentur.* Sic etiam Basilius : *Orat*, inquit, *venire Spiritum sanctum super nos, et super proposita munera, et benedicere ea, et sanctificare et ostendere corpus Christi*, etc. (nempe in effectu quoad nos et ad quem institutum est) *nos autem de uno pane et calice participantes, coadunet ad invicem.*

Quarta responsio.

Quinta responsio.

Mutatio Canonis facta.

Clemens Romanus.

Chrysost. Sic etiam Chrysostomus in sua Liturgia : *Fac panem istum, pretiosum corpus Filii tui, et quod est in calice isto pretiosum sanguinem, ut fiat communicantibus in mundationem animæ*, etc. Ad hunc sensum faciunt, quæ dicenda sunt de effectu hujus Sacramenti, qui est nutritio spiritualis, et conservatio hominis in vita, quamvis hic non est infallibilis, neque semper omnibus tribuitur, ac proinde postulari debet per invocationem Spiritus sancti, sicut etiam gratia, qua digne accedant fideles. Accedit quod hoc Sacramentum sit etiam sacrificium, quod pro vivis et defunctis offertur, et pro particulari aut communi intentione offerentium, ac proinde peritur, ut acceptum fiat, et ratum. Cæterum preces illas melius Ecclesia Latina anteponit consecrationi; Patres autem secundum eamdem doctrinam interpretandi sunt. Accedit quod ipsa forma consecrationis sit invocatio tacita Spiritus sancti, in cujus virtute fit consecratio; dicitur etiam gratiarum actio. Præterea loquuntur quandoque Patres de toto mysterio Missæ, ut includit preces Ecclesiæ, et non solam consecrationem.

Sensus Patrum declaratur.

6. Dubium controversum.

(c) *Sed hîc est dubium*, etc. Hîc Doctor movet dubium an prætermissis verbis præmissis in Canone, quibus limitatur forma ut in persona Christi dicatur, esset valida consecratio? Tribus rationibus probat non esse validam ; prima est, ex sensu formæ; secunda, ex auctoritate Ambrosii; tertia, ex dispositione et connexione Canonis, ut forma in sensu sacramentali, et persona Christi proferatur.

Censura Soti, et Vasquez contra prædicta.

Contra hanc doctrinam in primis Sotus *dist.* 11. *quæst.* 1. *art.* 2. disserit redarguens Doctorem, qui nunc dicit verba præscripta esse veram formam, nunc requiri ut illa antecedentia dicantur; et quamvis asserat præmissa ad formam non esse de essentia ejus, tamen si requirantur ad consecrationem, sequitur esse de essentia formæ, maxime in sententia Doctoris, qui negat formam aliter conficere, nisi ut causa sine qua non. Vasquez *disp.* 198. *cap.* 1. dicit sententiam ejus esse improbabilem et singularem.

Cæterum redargutio Soti ex ipso rejicitur, nam expresse docet Doctor formam corporis in quatuor verbis contineri; aliud autem est, an ad valorem formæ requiratur, ut in persona Christi proferatur, ad quam probationem exiguntur verba antecedentia, vel iis æquivalentia, quibus determinetur forma ad sensum materialem, quo in persona Christi proferatur; aliud vero an requirantur ut essentialia formæ; hoc negat Doctor, quoad illud relinquit rem sub dubio, et nihil determinat. Immerito ergo Vasquez hanc sententiam eidem adscribit tanquam assertam, ut patet ex sequentibus, *de isto secundo articulo : Dico*, inquit, *hîc, sicut in quodam casu superius præmisso, si quis Sacerdos inciperet sic loqui : Hoc est corpus meum, non prædicens verba præmissa totaliter, quod in omnibus talibus non est adorandum, nisi sub conditione, si vere consecratum, est*, etc. Hîc autem se remittit ad dicenda in articulo 2. *De isto articulo* inquit, *dicetur in generali, simul cum dubiis quid fuerit observandum*, etc. resolvit autem in præmissis verbis quid sit faciendum; dubius ergo esi si fiat consecratio, vel non fiat, eodem modo manet dubius, quoad idem *infra dist.* 13. *quæst.* 2. § *Tertium principale*. 7. Rejicitur calumnia. Doctor dubius est.

Incertum autem est, an consecratio in ee casu esset valida, quæ est conclusio et sententia Doctoris, quem sequitur Angelus in Summa, verbo *Eucharistia*. Et ne singularis dicatur hæc sententia, ad eam revocari possunt quotquot dicunt formam materialiter et recitative tantum dici a Sacerdote : *Hoc est*, etc. dicendo 8. Conclusio Doctoris. Angelus.

Requiri ut dicatur in persona Christi forma.

quæ Christus gessit et dixit, non autem significative, quia nequit facere sensum materialem, seu recitare tantum formam, ut dictum a Christo, nisi verba antecedentia subjungat, quæ faciunt sensum historialem, ut bene advertit Cajetanus, asserens in hoc sententiam Doctoris veram esse. Dici autem recitative tantum formam tenet Innocentius *lib.* 4. de hoc mysterio *cap.* 17. Durand. *in* 4. *disp. q.* 2. *ad* 1. Major ibi ad 2. Glossa *in cap. Timor, de consecr. dist.* 2. Occham. *quodlibeto* 2. *q.* 1. Catharinus opusculo : *Quibus verbis.* Picus Mirandulanus in Apologia *quæst.* 10. probabilem existimat Gabriel *lect.* 48. *in Canon.* Ledesma. *quæst.* 19. *art*...

Cajetan. Innocent. Durand. Major. Glossa. Occham. Catharin. Gabriel. Ledesma.

Formam non esse validam, sine verbis præmissis.

Quorum fundamentum est, quia Sacerdos nequit dicere cum veritate : *Hoc est corpus meum,* quia illud nullo modo est corpus Sacerdotis, quæ est ratio Doctoris, quam sic format : verba Sacramentorum ex vi verborum debent significare illud quod efficitur ex vi Sacramenti; sed ex vi hujus consecrationis efficitur ibi esse verum corpus Christi, ergo verba sufficientia ex vi propria bene significare illud ibi contineri; sed hæc verba : *Hoc est corpus meum,* prolata sine præcedentibus, hoc non significant absolute, quia pronomen significat referri ad personam ipsius loquentis, nam licet minister possit intendere loqui in persona Christi, id non facit, quod oratio significet corpus Christi, sicut qui intenderet in persona Christi dicere : Doctrina mea, non est mea, vel hæc est doctrina mea; ex vi verborum non haberetur, quod illa doctrina esset Christi, sicut quando Angelus loquebatur in persona Dei : *Ego sum Deus Abraham,* etc. ex vi sermonis non significabatur persona Dei.

Confirmatur.

Confirmatur hæc ratio Doctoris, tam Patres quam Ecclesia, ex vi verborum, et proprietate, probant præsentiam realem; ergo forma in ea determinatione facit sensum sacramentalem ex vi verborum, quo ex expressa significatione non possit torqueri in aliud cum proprietate, ideo Patres Tridentini improperant hæreticis, quod abusive torqueant formam in tropos, et sensum alienum a proprietate verborum; sed hæc oratio prolata absolute ex vi verborum significat corpus loquentis, non alterius; ergo nisi aliud addatur, significat corpus Sacerdotis loquentis. Probatur subsumptum ex particula *meum,* quod est possessivum, et denotat loquentem, nisi aliud addatur; unde ex eo quod Christus protulerit illam formam, ex vi pronominis illius, intelligunt omnes eum locutum fuisse de corpore proprio, alias nullum esset fundamentum colligendi ex vi verborum realem præsentiam; ergo eum sensum facit ex vi verborum forma illa absolute et sine limitatione ulla prolata, quem facit sic prolata a Christo, qui protulit eam absolute, ac proinde denotavit ex vi pronominis corpus suum; ergo etiam prolata a Sacerdote non denotat aliud ex vi sermonis, quam proprium ejus corpus, et non corpus Christi, et consequenter sic prolata non facit sensum sacramentalem ex vi verborum, et erit invalida. Quæ ratio fundatur in iisdem principiis, quibus Patres et Doctores ex vi verborum colligunt præsentiam realem.

Forma absolute prolata denotat corpus loquentis.

Sensus verus, et rigorosus, formæ.

Secundo probatur idem, quia Ecclesia 9.
in Canone ideo adjecit verba antecedentia, ut forma faceret sensum sacramentalem, quod probatur, quia non ad orationem, quia in illis nihil petitur, non ut essentialia formæ, quod supponitur; ergo ad narrationem quæ proponi debet, ut, forma in sensu sacramentali, et in

Secunda probatio.

persona Christi proferatur. Dices Sacerdotem intendere in persona Christi proferre formam, contra, intentio non facit, ut oratio significet ex vi verborum, quod non est nata significare, sed ex vi verborum non est nata significare, nisi corpus proferentis eam absolute et sine limitatione ; ergo. Major patet, quia oratio ex significativa, non ex beneplacito proferentis, sed ex instituto, quia est signum

Intentio proferentis non variat formam.

commune ; sed ex communi instituto non significat, nisi corpus proferentis, neque alius conceptus in audiente eam, ex vi verborum præcisa, causari contingit, aut potest, ergo non sufficit intentio proferentis, ut aliud significet ; deinde intentio est occulta, neque cognoscitur, nisi ex vi sermonis, ergo nequit limitare orationem, ut faciat alium conceptum ex vi sermonis in audiente, nisi alias ex communi instituto competat, et maxime quando ipsa ratio non est ambigua, sed limitata ad sensum determinatum per particulam specificantem, qualis est in proposito pronomen possessivum *meum*.

Confirmatur, quia Ecclesia videtur sic interpretari in titulo de defectibus Missæ in principio Missalis, præscribens, ut quando contingit Sacerdotem, semiprolata forma sanguinis, mori, aut pati syncopen, ita ut amplius progredi nequeat, Missa perficiatur ab alio, qui incipere debeat ab illis verbis antecedentibus : *Simili modo postquam cœnatum*,

Sensus Ecclesiæ colligitur.

etc. Non est alia ratio, nisi quia illa requisita sunt, ut forma proferatur sacramentaliter, et in persona Christi, quia in eo casu sufficeret incipere alias ab ipsa forma, cum festinandum esset ad communicandum Sacerdotem infirmum, nisi alias illa verba necessaria essent ad veritatem formæ ; unde in eo casu omittitur oblatio vini, cum juxta præscriptum rubricæ posset alium calicem sumere et consecrare, quæ oblatio in aliis casibus præscribitur fieri, ut constat ibidem ; unde interpretari licet mentem Ecclesiæ in eo, præcipientis repetitionem illorum verborum esse ad effectum valoris formæ, et hunc etiam fuisse effectum connexionis eorum cum forma.

Argumentum ex Liturgiis. Ambros.

In Liturgiis connectuntur eadem verba, ut, *Accipite et comedite*, quæ præmittuntur formæ consecrationis. Item, Ambrosius *lib.* 4. *de Sacram.* et habetur *de consecrat. dist.* 2. *cap. Panis est in altari*, ubi dicit sermonem Christi creaturam mutare ; consecratio quibus verbis fit, attendite quæ sint verba : *Accipite et edite ex hoc omnes, hoc est corpus meum*, etc.

Responsio Vasquez refellitur.

Respondet Vasquez, Ambrosium dicere verbis Christi fieri consecrationem, ac proinde cætera omnia nihil referre ; quando vero addit : *Accipite et comedite*, non intendit illa spectare ad formam. Sed hæc solutio inutilis est, nam ut certum supponimus verbis Christi, atque ideo ipsa quæ instituta est, forma, consecrationem fieri ; difficultas enim non eo tendit, sed an forma habeat perfectum sensum, quem exigit, nisi dicatur in persona Christi ; ad hoc autem exigi illa verba, quæ præmittuntur in Canone, et designant personam Christi, vel aliqua æquivalentia ; dicit ergo Ambrosius verbis Christi confici hoc Sacramentum, quod denotat in persona Christi verba dici, unde cap. 4. habet : *Consecratio igitur quibus verbis est? et cujus sermonibus? Domini Jesu ; nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, ordine petitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris ; ubi venitur, ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus utitur Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi*, etc.

Distinguit ergo Ambrosius quæ dicit 10.

Vera sententia Ambrosii. Sacerdos in persona propria, deferendo laudem, et orando, ab iis quæ dicit in persona Christi, quando consecrat, et ad hoc addit Ambrosius, seu præmittit verba Canonis: *Accipite et comedite*, etc. quibus, velut ex præcedentibus, designatur persona Christi. Et quamvis possit responderi intendere Ambrosium verba tantum, quæ protulit et instituit Christus, tamen non repugnat etiam interpretatio jam data, quæ utrumque comprehendit, et verba Christi, et dicta in persona Christi. Unde Florentinum in decreto unionis ad hoc respicere videtur assignans formam hujus Sacramenti: *Forma*, inquit, *hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus conficit hoc Sacramentum; Sacerdos namque in persona Christi hoc conficit Sacramentum*, etc. Dices *in persona Christi*, denotare potestatem receptam a Christo, sed contra, sic etiam absolvens a peccatis, in persona Christi absolvit, quia mediante potestate a Christo recepta. Sed nullibi Concilium dicit, quod in persona Christi illam absolvat, ergo aliud intendit; hîc nempe debere loqui eum in persona Christi, ad hoc ut consecratio in persona Christi debeat fieri, quod non contingit ex vi sermonis, nisi aliquid aliud præcedat, quod determinet illa verba in persona Christi dici. Hæc argumenta saltem reddunt consecrationem ambiguam, nisi præmittantur illa, vel æquivalentia verba, quod tantum intendit Doctor; neque ulla invenitur Ecclesiæ declaratio ad oppositum, imo ex praxi et traditis videtur nullitas consecrationis magis probari in casu præmisso, quam veritas.

Florent.

Objectio. Objicit Vasquez inde sequi ad essentiam formæ illa verba spectare, si sine ipsis nequeat fieri consecratio. Respondetur, negando sequelam, nam quod ad substantiam formæ spectat intrinsece, et ut sensus expleatur, spectat per modum partis determinantis totam clausulam; non ita se habent verba antecedentia, sed tantum exprimunt personam, a qua actio consecratoria, et verba procedunt; verba autem faciunt sensum perfectum, sed ut in persona Christi proferuntur. Solvitur.

Objectio Durandi solvitur. Objicit Durandus, quod si requiratur ut forma dicatur in persona Christi (ita ut pronomen *meum*, eamdem denotet, et verba præcedentia ad eumdem effectum exigantur), sequi non posse Sacerdotem consecrare panem, quem habet præ manibus, quia illum in manibus Christus non habuit, quando protulit illa verba, quod est absurdum. Respondetur negando antecedens, quia sufficit, quod panis ille in specie fuerit in manibus Christi, sicut et eadem in specie verba dixit non eadem in numero, quæ Sacerdos, si distinguamus verba per prolationem. Deinde jam certum est Sacerdotem in persona Christi consecrare, ut definit seu declarat Florentinum; et pronomen illud *meum* in persona Christi dici, seu ad ipsam referri, saltem ex intentione Sacerdotis loquentis in persona Christi, sicut Angelos loquebatur in persona Dei: Ego sum Dominus Deus tuus, etc. et legatus in persona Regis. Idem omnes fatentur, nemo autem dubitat de panis consecratione ex hoc, neque consequentia in ullo fundatur.

11. Contraria sententia probabilis est. Probabile est etiam consecrationem fore validam in eo casu, propter sententiam Doctorum communem, quam docet Alensis 4. *part. q.* 10. *m.* 5. *art.* 9. Richard. *in* 4. *dist.* 8. *art.* 3. *quæst.* 1. Durandus *part.* 2. *m.* 6. Gabriel *in canon. lect.* 38. Sotus *in* 4. *dist.* 11. *q.* 1. *art.* 2. D. Thom. 3. *p. q.* 78. *art.* 1. *ad* 4. et plerique moderni. Hæc etiam sequitur ad principia Doctoris, cujus intentio constat ex verbis Explicatur Doctor.

6. in initio allegatis; illo enim § *de secundo dico*, postquam movit dubium de sensu formæ expressum, remittit se in fine quoad resolutionem ad posterius dicenda: *De isto*, inquit, *articulo dicetur in generali simul cum dubiis quid fuerit observandum*, etc. infra autem in resolutione totius articuli docet utendum esse materia sic consecrata cum conditione, si consecrata sit, et ut supra ex verbis citatis apparet; supponit ergo incertum esse quid fiat.

Articulo autem tertio ejusdem quæstionis, postquam fuse disseruit de sensu illius orationis in rigore Logico, subjungit resolutorie non esse necessarium, ut minister talem sensum exquirat aut resolvat, quis esse possit, sed sufficere proferre orationem sub ea intentione, qua Christus eam instituit proferendam, et sic erit instrumentum ponendi corpus Christi sub speciebus, cui ut a tali agenti prolato assistit Deus, ut ponat effectum in ultimo instanti prolationis ejusdem. Ex quibus videtur significare ad consecrationem validam sufficere, ut prolatio fiat, servata intentione proferendi formam, prout Christus instituit eam proferendam, et habere effectum tanquam instrumentum sensibile a Christo institutum, cui Deus assistit ad effectum causandum in ultimo instanti prolationis verborum.

Sola intentio refert ormam ad personam Christi.

SCHOLIUM.

Formam calicis qua utimur, esse certam, quam Evangelistæ habent æquivalenter, etsi non sub eisdem verbis; illa verba: *Hoc facite*, etc. non pertinere ad substantiam formæ. Refutat rationem D. Thom. dicentis omnia verba usque ibi: *Hoc facite*, etc. esse substantialia.

6. (c) De verbis autem consecrationis sanguinis est dubium magis, quia quantum ad duo. Primum est, quia formam, qua utimur, nullus Evangelistarum recitat, ideo non videtur ex Evangelio certa. Græci etiam alia forma utuntur, dicentes: *Hic est sanguis*, etc. et per consequens, forma nostra non est præcisa.

Respondeo, non dubito, quin forma nostra sit certa secundum auctoritatem illam Innocentii, quia multa tradita sunt Ecclesiæ ab Apostolis, quæ tamen non sic scripta sunt in Evangeliis. Nec obstat de Evangelistis, quia intendebant narrare rem gestam, non autem tradere formam consecrandi. Sed et de forma Græcorum Ecclesia non dicit eos non conficere. Unde dicunt aliqui, quod forma eorum, et forma nostra, et quæcumque scripta in Evangeliis, sufficiens est ad consecrationem; tamen in Ecclesia Romana, est de necessitate ministri uti forma, qua utimur.

De celebr. Miss. c. Cum Marthæ. Forma calicis est certa. Petr. de Taran. hîc a. 3. q. 2. Vide Richard. ubi supra. art. 3. q. 2.

Secundum dubium est, an ad formam qua utimur, pertineant omnia verba a loco isto: *Simili modo*, usque ibi: *Unde et memores*. Et communiter tenetur, quod ista: *Hoc facite in meam commemorationem*, non pertinent ad illam formam hoc modo. Quod probatur, quia non magis facit illud: *Hoc accipite*, etc. ad sanguinem, quam ad corpus; præcepit enim Christus ita fieri consecrationem corporis, sicut sanguinis; ergo si illud pertinet ad consecrationem sanguinis, pari ratione et corporis, et per consequens quando hostia levatur, adhuc non est ibi corpus Christi, et sic est idololatria, quod non est dicendum.

7. Hoc etiam patet, quia præceptum de usu consecrationis non est de forma consecrationis, hoc est, præceptum usus, ut verba ostendunt; ergo, etc.

Item, per ista verba contulit Apostolis Christus potestatem consecrandi, hoc enim ordinavit eos Sacerdotes; collatio autem potestatis consecrandi non fit per verba pertinentia ad consecrationem, quia verba consecrationis materiam respiciunt, quæ consecratur, vel terminum in quem consecratur; verba autem potestatem conferentia respiciunt potestatem quam conferunt, et illum cui confertur. Hoc ergo tanquam certo supposito, numquid omnia verba usque illic : *Hoc facite*, sunt de forma consecrationis sanguinis.

D. Thom. præsenti dist. art. 2. q. 2.

Dicitur quod sic, primo de illis : *Qui pro vobis*, etc. quia relativum implicat antecedens, et est pars unius totius orationis. Similiter dicunt multo magis de illis, *novi et æterni Testamenti*, quia illud est quædam specificatio ejus quod præcedit, cum dicitur, *Sanguis*. Ad unam autem formam videntur pertinere omnia, quæ pertinent ad unam orationem; ergo tam illa : *Novi*, etc. de quibus certum est, quod pertinent ad unam orationem, quam illa : *Qui pro vobis*, etc. quæ propter implicationem pertinere ad eamdem orationem videntur, omnia pertinebunt ad formam consecrationis sanguinis.

8. Rejicit D. Thom. rationem. Verba pertinentia ad eamdem orationem non pertinere necessario ad eamdem formam.

Sed istæ rationes non concludunt, quia possibile est aliqua multa addi in oratione consecrativa, quibus non expressis tota consecratio haberetur, sicut Christus potuisset dixisse : Hoc est corpus meum, assumptum de Virgine, et suspendendum in cruce, sicut dixit de sanguine : *Qui pro vobis fundetur*, et tunc licet verba illa fuissent dicenda propter devotionem, non tamen fuissent simpliciter necessaria ad formam, licet ad eamdem orationem pertinerent. Multo minus etiam valet illa probatio de illo : *Qui pro vobis*, quam de illo : *Novi et æterni*. Posset enim intelligi illa oratio in sensu compositionis, vel divisionis, sicut distinguitur illud sophisma : *Omnis homo qui est alius a Socrate currit*, licet in sensu compositionis, implicatio sit pars ejusdem orationis, et ita posset intelligi in proposito, ita quod ante illud *qui*, non esset oratio perfecta, vel per ly *qui* inciperet oratio copulata præcedenti, in sensu scilicet divisionis, et exponeretur secundum Priscianum ly *qui* pro et *ille*. Consimiliter per illud *novi Testamenti*, intelligitur communiter secundum Sanctos confirmator, in quo intelligitur implicatio, sanguinis, inquam, qui est confirmator novi et æterni Testamenti, etc.

Sensus divisionis est, omnis homo est alius a Socrate, et ille currit.

COMMENTARIUS.

12. Forma sanguinis.

(c) *De verbis autem consecrationis sanguinis*, etc. Docet tam formam Latinorum quam Græcorum esse validam; subjicit autem dubium, an omnia verba, quæ ponuntur in forma Canonis, sint essentialias, et excludit illa : *Hoc facite in meam commemorationem*, etc. quia illis tribuitur potestas ordinis Apostolis. Refert opinionem D. Thomæ asserentis; rationes autem solvit tanquam non concludentes

necessario. Quoniam autem hæc difficultas a modernis fusius explicatur, quoad particulas essentiales formæ, tam corporis quam sanguinis, operæ pretium erit, varios modos dicendi exprimere, et suo ordine doctrinam hujus articuli comprehendere, quæ est ex scopo principali ejus circa essentialia formæ; reliqua vero, quæ incidenter, seu explicationis gratia movet, quoad potero subjungam.

13. Varii modi dicendi circa formam Sacramenti.

Circa formam corporis aliqui Græci putant illa: *Quod pro vobis tradetur*, esse de essentia formæ. Secunda sententia est D. Thomæ *quæst.* 78. *art.* 3. omnia verba posita in forma calicis in Canone esse essentialia. Sed dupliciter explicari solet hæc sententia, quæ alioquin dura videtur. Capreolus, Paludanus, Homeus, Sylvester, intelligunt singula verba esse de essentia formæ in rigore; alii, ut Sotus et Ledesma, spectare ad substantiam tanquam partes integrales, sine quibus tamen potest valide consecrari; alii apud Suarem et Vasquez dicunt esse quidem essentialia, sed sine ipsis confici posse Sacramentum, modo ita intendat minister, si tamen intendat minister non conficere sine ipsis, ipsa concurrere, neque fieri consecrationem, nisi illis terminatis; ita interpretantur D. Thomam. Tertia sententia est Armacani *lib.* 9. *Armenorum*, *cap.* 3. *et* 4. qui dicit illa: *mysterium fidei*, esse de essentia formæ. Alii dicunt *novi Testamenti* esse essentiale. Alii idem dixerunt quoad verba illa postrema: *Qui pro vobis, et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

14. Sententia Doctoris.

Doctor *art.* 2. impugnat opinionem D. Thomæ asserentis omnia verba esse essentialia; et deinde § *de isto* 2. *art.* ait: *Dico breviter, quod non est nobis traditum omnino certitudinaliter, an ad formam consecrationis sanguinis, pertineant aliqua verba post illud: sanguinis mei*, etc. subdit periculosum esse id asserere, de quo nulla superest auctoritas; verba ergo formæ essentialia dicenda sunt ut essentialia, accidentalia ut accidentalia. Aliqui eum culpant ex hoc inconvenienti, quod non sciretur sufficiens forma et essentialis Sacramenti, sed certe hoc frivole objicitur; supponit enim Doctor illa verba esse essentialia: *Hic est calix sanguinis mei*, vel, *Hic est sanguis meus*; de reliquis autem docet sequendam esse auctoritatem Ecclesiæ, cujus est discernere, si essentialia sunt, si non essentialia; totam autem formam præscripsit Ecclesia, neque declaravit reliqua verva non esse essentialia alibi, alias non esset tanta Doctorum varietas, et sententiarum. Recte ergo monet Doctor expectandam esse declarationem Ecclesiæ. Tota hæc quæstio est in facto, nempe indagando quid Christus fecerit, nam certum est potuisse omnia illa verba, vel aliqua ordinare essentialia.

Objectio solvitur.

Verba essentialia indubitata.

15. Forma corporis.

Prima conclusio: Hoc est corpus meum, est forma essentialis corporis, alia autem verba, *quod pro vobis tradetur* non spectant ad formam; conclusio est Doctoris, § *De secundo dico*; est contra Græcos, et de fide, alias in Ecclesia Latina nunquam conficeretur valide, in qua illa additio non fit ad Canonem, aut formam corporis. Patet eadem conclusio ex capitulo *Ad abolendam*, ubi damnantur, qui in Ecclesia Latina negant esse veram doctrinam de Sacramentis. Idem patet ex Trident. et Florentin. de forma hujus Sacramenti.

16. Forma calicis essentialis.

Secunda conclusio: verba quæ consequuntur *sanguinis mei* in forma calicis non sunt essentialia. Hæc est communis aliorum præter citatos opinio, eamque insinuat Doctor, § *De isto secundo articulo*, etc. asserens temerarium esse asserere illa esse de essentia formæ calicis sine sufficienti auctoritate, supponens priora esse omnino essentialia. Eamdem reliqui

D. Bonav. Major. Marsilius. Henricus. Alensis. Sententiarii docent *in* 4. *dist.* 8. D. Bonaventura 2. *part. art.* 2. *quæst.* 2. Major *quæst. unica,* Marsilius *quæst.* 6. Henricus *quodlibeto* 9. *quæst.* 10. quamvis putet opinionem D. Thomæ probabilem. Alens. 4. *part. quæst.* 10. *m.* 4. *art.* 1. communiter omnes moderni, speciatim Controversistæ contra hæreticos, qui asserunt non omnia verba, quæ adduntur in Ecclesia Latina spectare ad essentiam formæ.

In Ecclesia orientali esse formam, validam. Et hoc plus quam probabile videtur, quia alioquin universa Ecclesia Orientalis non vere consecrasset calicem, neque Jabobus frater Domini, neque Marcus, neque Æthiopes, qui utuntur Liturgia tradita, ut præsumitur a Matthæo. In his Liturgiis desunt aliqua verba, quibus utitur Ecclesia Latina, nam in ea Jacobi deest *mysterium fidei,* in ea Marci, Basilii, et Æthiopum etiam, *Novi Testamenti mysterium fidei.*

Responsio. Impugnatur. Capreolus Paludanus. Respondet Capreolus Græcos et alios, quibus illa verba desunt, non consecrare calicem, ut asserit etiam Paludanus, vel cum illis dispensatum fuisse ; sed hoc ultimum est imaginarium, cum neque Ecclesia dispensare possit in iis, quæ sunt de substantia et essentia Sacramentorum, cum non subsint ejus potestati, neque ullum subesse possit motivum congruum dispensandi in omissione trium aut quatuor verborum, quæ eadem facilitate proferri possint in forma, qua omittuntur. Si est data dispensatio, non constat de ea ex traditione aut scripto, neque unquam alias auditum est de ea, neque Græci se dispensatos admitterent, neque Latini id improperarunt ; accedit quod nulla fuit necessitas.

Nulla dispensatio facta cum Græcis in forma.

Primum autem, quod asseritur est valde temerarium negare usum calicis consecrati toti Ecclesiæ Orientalis, et tot sanctis Patribus, quasi dimidiatum sacrificium semper obtulerint, non integrum, contra præceptum divinum, et contra Canones suæ Ecclesiæ ; unde nunquam id improperatum est ab Ecclesia Latina, imo in Florentino supponitur Græcos verum Sacramentum habere, unde hæc responsio inurit toti Ecclesiæ intolerabilem errorem.

Confirmatur, auctor de Cœna Domini apud Cyprianum pro forma calicis solum ponit illa verba . *Hic est sanguis meus ;* et subdit : *Quotiescumque his verbis, et hac fide actum est, panis iste, et calix benedictione solemni sacratus, ad totius hominis vitam salutemque proficit,* etc. Consentit Ambrosius *lib.* 4. *de Sacramentis cap.* 5. sic etiam Justinus *in* 2. *Apologia,* Eusebius Emissen. *in cap. Qui corpus, de consecrat. dist.* 2. qui desumptus est ex sermone de corpore et sanguine Domini, qui habetur in 9. tom. operum *Hieronymi,* Chrysostomus, homilia de proditione Judæ, addit solum : *Qui pro vobis effundetur,* Damascenus *lib. de fide cap.*14. reducit efficaciam formæ, ad illa : *Hoc est corpus meum : Hic est sanguis meus.* Accedit quod non omnes Evangelistæ verba illa exprimant, nullus eorum posuit illa duo : *mysterium fidei,* non omitterent autem essentialia. Deinde Paulus 1. *ad Corinth.* 11. habet : *Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine ;* nec est dicendum, aut non confecisse, aut non dedisse formam essentialem Corinthiis, ergo cum non addat ea, quæ habet Ecclesia Latina in Canone, non sunt essentialia. 17. Confirmatio ex Patribus.

Secundo probatur ratione : *Quod pro vobis tradetur,* etc. non spectat ad formam corporis, quamvis Christus illa dixerit, et Evangelistæ ; sed non est major ratio de verbis, quæ adduntur in forma calicis, ergo neque illa spectant ad essentiam formæ. Minor patet, quia sive ad expressiorem significationem, sive ad determinationem prædicati, nempe significati 18. Secunda ratio.

sacramentalis, ut corporis et sanguinis, non magis faciunt una quam altera ex vigore sermonis; neque verba illa : *Hoc est corpus meum*, etc. sunt magis expressa ad significandum præsentiam, seu corpus præsens quam illa : *Hic est sanguis meus*. Sed quando verba ex se sunt expressa ad significandam rem, superflua est omnis determinatio adveniens ; ergo verba illa adjecta non faciunt ad essentiam formæ.

Æquivalentia utriusque formæ in significando.

Confirmatur ex rigore sermonis, et ex fine institutionis Sacramentorum, non exigitur, nisi ut forma sit expressiva significati, seu effectus sacramentalis ; significatum autem sacramentale in proposito est corpus et sanguis Christi præsens, ergo hoc tantum importatur per formam verbalem. Sed reliqua, quæ adduntur, non faciunt ad significationem præsentiæ, sed ad alia exprimenda ; ergo non determinant formam in sensu essentiali sacramentali, qui completus est absque illis.

Sufficientia formæ ex fine colligitur.

19. Ex hac ratione, quæ est a priori, videtur impugnata illa opinio juxta interpretationem Soti, quia nulla verba faciunt ad substantiam formæ, nisi quæ ex instituto Christi habent efficaciam, sed omnia talia sunt essentialia ; ergo vel sine illis nequit consecrari, vel illa non pertinent ad substantiam formæ. Unde ad confirmationem prioris rationis facit, quod Patres et Tridentinum ad probandam præsentiam realem ex vi formæ et rigore verborum, non colligant eam ex illis verbis sequentibus, quæ spectant ad designandum effectum, sed ex demonstratione corporis et sanguinis, et assertione qua dicitur esse corpus et sanguis ; ergo insinuant in illis tantum compleri sensum sacramentalem formæ. Deinde non magis spectant illa verba posita in forma sanguinis ad completum sensum ejus, quam alia, quibus utuntur Græci in forma corporis : *Quod pro vobis tradetur*, et quæ adjiciuntur ab Evangelistis ; sed hæc non spectant ad essentiam aut substantiam formæ, ergo neque illa.

Impugnatur Sotus.

Sensus sacramentalis quibus verbis continetur.

Impugnatur etiam opinio illorum, qui dicunt quod illa, si accedat intentio proferentis, sint de essentia formæ, quia præterquam, quod hoc inauditum sit in formis aut materiis Sacramentorum, significatio non dependet ab intentione ministri, sed ab institutione Christi : *Hic est calix meus*, est sufficiens forma, ergo prolata super materia debita cum intentione conficiendi, conficiet, et consequenter falsum erit verba subsequentia aliquid facere. Si dicas eum non habere intentionem conficiendi, nisi concurrant verba sequentia ; contra, habet intentionem faciendi Sacramentum, ut minister, conformem voluntati principalis agentis, ergo profert omnia prout instituta sunt ; sed illa verba priora habent completam virtutem conficiendi Sacramentum, ergo ea prolata debite conficiunt Sacramentum. Minor probatur ex dictis, quia illa verba significant præcise præsentiam sanguinis, et non alia superaddita, ergo continent completam virtutem.

Impugnatur sententia aliorum.

Intentio accidens sufficienti formæ conficit.

Fundamenta oppositæ sententiæ non cogunt. Primo objiciunt, quod omnia illa verba eodem tenore proferantur a Sacerdote super calice, et majusculis scribuntur in Canone. Respondetur idem dici posse in Ecclesia Græca, quoad illa verba, quæ addit formæ corporis, deinde in forma corporis notatur particula *enim*, et sic profertur ; juxta communem autem sententiam non spectat ad substantiam aut essentiam formæ ; signantur ergo illa verba, quæ dicuntur in persona Christi Domini, ex præcepto Ecclesiæ ob reverentiam et devotionem, et non quod omnia sint de essentia formæ. Objicies, illam formam determinant præcedentia, et faciunt unam orationem integram cum se- 20.

Respondetur objectis.

quentibus; ergo sunt de essentia formæ. Respondetur negando consequentiam; ad antecedens respondetur, quod non faciunt unam orationem in sensu sacramentali, quem habet forma ex institutione Christi, quamvis autem faciant unam

Specificatio grammaticalis tantum, non est sacramentalis.

grammaticaliter, inquantum specificant, prædicatum, nempe, *Calix sanguinis mei;* sic etiam alia, quibus utuntur Græci in forma corporis, specificant prædicatum, non omnis tamen specificatio pertinet ad substantiam formæ, nisi determinet eam in sensu sacramentali, qui prætenditur; nam illa dicuntur specificare formam in sensu determinato et necessario, sine quibus haberi nequit talis sensus, verbi gratia, in proposito *meum* et *meus* sic determinant, quia sine hoc possessivo non fieret sensus requisitus. Alia vero specificatio licet non distrahat formam a suo sensu, et quoad hoc dicatur specificare, non tamen faciunt ad sensum ejus practicum.

21. Ad alia respondetur.

Ex his patet ad alia quæ adduntur, nempe in forma, ut exprimitur in Concilio Coloniensi, in Catechismo Pii V. in cap. *Cum Marthæ, de celebrat. Missarum*, poni illa verba integre. Addit et Bartholomæus Miranda in sua summa Conciliorum haberi etiam in Florentino, quamvis in nova editione Concilii non habeatur, neque citat in qua editione ipse talia legerit; sed responsum est tradi formam, ut est in praxi Ecclesiæ Latinæ, tam quoad substantialia quam quoad reliqua, quæ sunt de præcepto, licet non de substantia.

22. Objectio Sotus. Ledesma. Pars substantialis, pars essentialis.

Objicit Soto ac Ledesma assignari partes substantiales alias, alias vero essentiales, ut in homine digitus, et anima; ergo etiam idem contingere potest Sacramentis, patet specialiter, quia in pœnitentia dicitur satisfactio esse pars integralis, trina immersio in Baptismo, quorum quælibet esset pars substantialis, non tamen essentialis; particula *enim,* in forma corporis, est substantialis. Item pronomen *meum,* si proferatur tractius, quam est necessarium, illa prolatio longior esset substantialis, non essentialis. Item *novum Testamentum,* secundum aliquos est substantialis: unde si diceretur forma, ut est apud Lucam, verbi gratia: *Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine,* etc. non est dubium quin particula *novum Testamentum,* esset substantialis.

Respondetur in forma sacramentali non assignari partes substantiales, id est, integrales, quæ non sunt de essentia ejus, nam omnis particula, sine qua nequit haberi sensus formæ, est essentialis; aliæ particulæ, quæ non faciunt ad sensum sacramentalem et praticum, non sunt de substantia, neque habent ullam efficaciam. Responsio.

22. Satisfactio pars integralis.

Ex hoc patet ad exemplum de Pœnitentia, quia hæc perficitur in judiciali materia, ac proinde ad eam requiritur satisfactio, ut pertinet ad ordinem judicialem in materia justitiæ vindicativæ, et sic ut posterior sententia lata requiritur in opere exhibita, et consequenter ut pars integralis, et non in eo gradu necessitatis, quo contritio et confessio, quæ antecedunt sententiam, sine quibus sententia esset nulla; remissio itaque peccati antecedit satisfactionem exhibitam, qui est effectus primarius et essentialis Sacramenti, ad quam illæ partes exiguntur, satisfactio autem tantum ad remissionem pœnæ temporalis.

Contritio, et confessio essentialis.

Trina immersio quandoque una, quandoque non.

Ad aliud de trina immersione respondetur, quod ad Sacramentum nihil aliud requiritur, nisi ablutio sufficiens, et capax formæ, sive fiat per unam, sive per trinam immersionem, et illa tantum ablutio facit ad Sacramentum; si vero protrahatur forma, donec compleatur trina immersio, tunc Sacramentum erit va-

lidum, et trina immersio habebit rationem completæ ablutionis, quam determinat forma. Sed in proposito supponitur materiale sufficiens, et sensus formæ completur integre quando profertur *sanguis meus*, aut, *sanguinis mei*, etc. ergo reliqua non faciunt ad Sacramentum. Ad aliud de particula *enim*, respondetur apponi secundum aliquos ad denotandum effectum Sacramenti, sed melius ut illa verba ad contextum præcedentem referantur, ut forma dicatur in persona Christi, ita Doctor; non ergo ad sensum practicum ejus facit, ut pars.

Quid denotat enim, in forma.

23. Forma, quam tradit Lucas, est essentialis.

Ad aliud ex forma apud Lucam, quæ etiam legitur apud Paulum, respondetur quod *novum Testamentum* aliter se habet in forma Latinorum, aliter in illa, quia in priori non facit ad sensum formæ, quem supponit completum; in hoc vero spectat ad essentiam formæ, quia illa verba *in sanguine meo*, nullum facerent sensum, nisi respective ad illud *novum Testamentum*, ideo in hac formæ : *Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine*, illæ particulæ sunt essentiales, quia sine ipsis non subsisteret sensus ; ex eo autem modo, quo una particula construitur cum alia quam determinat, colligitur quomodo se habeat ad sensum orationis ; unde sicut diversimode posita debet ad aliud et aliud referri, ideo facit ad aliam et aliam significationem.

Particula ad diversa relata mutat sensum.

Objectio solvitur.

Objiciunt, in forma absolutionis, quando dicitur *Ego absolvo te*, etc. pronomen *ego* esse substantiale ; ergo in forma Sacramenti potest esse aliqua pars substantialis. Respondetur in illa forma, ut profertur indicative, requiri pronomen illud, sed includi in ipso verbo ex rigore, unde, quod exprimatur, non facit ad sensum formæ.

24. Ultima objectio.

Objicies ultimo in forma Baptismi et Confirmationis, additur ad sensum formæ *in nomine Patris*, etc. licet alias videatur completus in verbis prioribus : *Ego te baptizo*, etc. *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis*. etc. ergo licet denotetur præsentia corporis et sanguinis per illa verba priora, quæ complent sensum demonstratæ præsentiæ, non obstat quin aliqua sequentia spectent ad essentiam formæ, vel certe substantiam. Respondetur negando consequentiam et paritatem, quia illa verba spectant ad essentiam illarum formarum, invocationem Trinitatis continentia, ex sanctis Patribus, Conciliis et Scholasticis ; et ratio particularis est, quia Baptismus est janua fidei et legis novæ, Confirmatio ad ejus professionem ordinatur, ac invocatio Trinitatis ad utriusque formam spectat essentialiter, non sic autem ad formam pœnitentiæ, verbi gratia, quamvis addatur ipsi in usu ; et in proposito non invenitur similis congruentia aut ratio, cur illa verba spectarent ad formam corporis aut sanguinis, quæ adduntur sive in Ecclesia Græca, sive Latina, et quæ dicta sunt obstant, ne pertineant ad formam essentialem aut substantialem.

Ex his sequitur primo veritas responsionis, qua Doctor solvit fundamentum D. Thomæ, quod petitur ex specificatione verborum sequentium in forma calicis, et implicatione antecedentis inclusa in relativo *qui;* tamen quia specificatio illa non est essentialis, neque major determinatio formæ in sensu sacramentali, neque ad sensum illum facit, sicut neque ad formam corporis facit illud quod additur : *Quod pro vobis tradetur*, etc. neque relativum *qui* implicat sanguinem, magis quam relativum *quod* implicat corpus ; implicatio autem illa intelligitur in sensu diviso et copulato, non vero in sensu composito, ut bene Doctor.

25. Responsio Doctoris declaratur.

Sequitur secundo, non rectè Sotum as- 26.

Explicatur ejus sententia.

serere Doctorem esse dubium in secunda conclusione, quoad essentialia formæ sanguinis, quia et formam Græcorum cum Petro a Tarantasia et Richardo approbat, et potissimum quia Ecclesia Latina eam approbare videtur, supposito quod non reprobet eam, teneretur tamen reprobare inter cætera, quæ Græcis objicit, si essent reprobanda, et prærogativa magisterii. Et § *De isto secundo articulo* tantum asserit esse periculosum asserere verba sequentia post illud *Sanguinis mei*, esse de essentia formæ, quia sufficiens auctoritas ad hoc non habetur; neque obstat doctrina moralis quam infra assignat, in casu quo moreretur Sacerdos ante prolatam integram formam sanguinis, positam in Canone, tunc esse adorandum et sumendum calicem sub conditione; non obstat, inquam, hoc, quia illa doctrina ab eo traditur, quoad eum qui probabiliter putat aut dubitat, si sanguis est consecratus, ut patet ex illis verbis : *Sed hîc si probabiliter dubitatur in altero istorum casuum, an consecratio sit completa*, etc. Dubitari autem potest probabiliter an Sacerdos proferens verba formæ secreto, an vel ipsa essentialia dixerit, quia de hoc vix potest certitudo haberi in tali casu. Dubitari etiam probabiliter potest, ab eo qui sententiam D. Thomæ tenet an calix sit consecratus, ex principiis præmissis ejusdem Sancti; ideo Doctor declarat casum et modum quo sic dubitans se gerere debeat, non quod putet illa verba sequentia esse de essentia formæ.

27. Explicantur particulæ formæ enim.

Petes, quid designent verba reliqua, quæ adduntur in forma sanguinis ? Respondetur plura a modernis in his dici, quæ consulere quis potest apud Vasquez *dist.* 199. *cap.* 4. Breviter dico in utraque forma addi particulam *enim* ad continuationem sermonis, non ut sit de substantia formæ, qui tamen omitteret, peccaret graviter, si sciens, et prudens omitteret; et peccatum esse mortale, docet Vasquez *ibid.* Angelus verbo *Eucharistia*, Gabriel. *in.* 4. *dist.* 8. *quæst.* 3. *art.* 2. *can.* 2. quia in re gravi particula, quæ spectat ad connexionem sermonis, gravis materia est. Marsilius docet esse mortale, si ex contemptu omittatur; Soto in eadem est opinione; a fortiori idem sequeretur, si omitteretur aliqua particula substantialis, præterquam quod nihil fieret deficiente sensu formæ substantialis. Erasmus *in cap.* 11. *prioris ad Corinth.* docet in Græcis codicibus in forma corporis non inveniri particulam *est*, sed id falsum esse constat ex omnibus codicibus, in quibus illa exprimitur; et Patres etiam eamdem exprimunt et Concilia. Illæ particulæ in forma sanguinis *mysterium fidei*, non inveniuntur in Scriptura apud Paulum aut Evangelistas, sed respondet Innocentius III. in cap. *Cum Marthæ*, per traditionem ab ipso Christo Ecclesiam eam recepisse, quibus explicatur recte dignitas sanguinis Christi; particula *novi Testamenti* designat in sanguine Christi effuso in passione ultimam voluntatem Christi. Unde Paludanus ad Hebræos 9. *Testamentum*, inquit, *in mortuis confirmatum, alioquin non valet, dum vivit, qui testatur*, etc. quia morte, nempe testatoris, confirmatur et revocari amplius nequit; et subdit : *Unde neque primum sine sanguine dedicatum est*, supple vetus Testamentum, confirmatum sanguine hircorum et taurorum, et aliarum victimarum; unde sanguis Christi in passione effusus est interveniente morte testatoris, ut Paulus supra : *Ubi Testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris*, asserens Christum non per sanguinem hircorum, sed per proprium introiisse semel in Sancta æterna redemptione inventa; signavit ultimum testamentum et voluntatem Christi, tanquam instrumen-

Omittens verba peccat.

Error Erasmi.

Mysterium fidei.

Novi Testamenti

tum authenticum ejus. Aliqui hæc referunt ad effusionem sanguinis in ipso sacrificio, sed hoc tantum per accommodationem dicitur : *Qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*, denotatur efficacia sanguinis Christi, cui proprium est remittere peccata per ipsum solum, unde causa universalis est hujus remissionis. Explicant omnia illa veritatem et efficaciam corporis et sanguinis Christi; videatur Chrysost. *hom.* 83. *in Matth.*

Qui pro vobis effundetur in remissionem, etc. Chrysost.

SCHOLIUM.

Resolvit non esse certo traditum, an ad formam calicis spectent aliqua verba, post illa : *Sanguinis mei,* et periculosum esse hoc asserere, et minus discrete dictum oportere scire, quæ præcisa verba sint de forma in quolibet Sacramento. Nam esto, certæ sint formæ, quælibet verba earum non sunt ita certa et determinata, quin alia sufficiant. D. Thom. supr. art. 3. Capr. hîc q. 1. a. 3. Sylv. v. Eucharistia 1. q. 6. et alii docent sequentia esse de substantia formæ. Bonav. sup. Albert. hîc art. 7. Dur. q. 2. Aureol. q. 2. a. 4. Bassol. q. 1. a. 3. Rubion. q. 2. a. 3. negant. et bene, licet hoc non sit omnino certum.

9. Non est certo asserendum aliqua verba post sanguinis mei, esse de substantia formæ calicis.

De isto secundo articulo dico breviter, quod non est nobis traditum omnino certitudinaliter, an ad formam consecrationis sanguinis pertineant aliqua verba post illud : *Sanguinis mei*, vel an aliquod illorum sequentium usque illic : *Hoc facite*, etc. Ideo periculosum est hoc asserere, de quo sufficiens auctoritas non habetur; non est autem periculosum ignorare, quia videtur ignorantiam invincibilis.

(d) Ex hoc patet improbatio cujusdam dicti minus discreti, quod necesse est in quolibet Sacramento scire præcise, quæ verba sunt de forma, ad hoc ut aliquis conferat Sacramentum. Istud enim manifeste falsum est, non solum in proposito, sed etiam in Baptismo, et Pœnitentia et Sacramento Ordinis. Forte enim nullus est, qui sciat pro certo, nec Episcopus, nec ordinatus, quæ sint præcisa verba ordinationis in Sacerdotem, et tamen non est dicendum, quod nullus est ordinatus in Sacerdotem in Ecclesia. Consimiliter diversi utuntur diversis verbis, in conferendo Sacramentum Pœnitentiæ, nec est certum de aliquibus verbis præcisis, quæ sint illa ; non tamen dicendum est, quod nullus absolvatur in Ecclesia.

Quod ergo erit consilium ? Dico, quod Sacerdos intendens facere quod facit Ecclesia, legens distincte verba Canonis a principio usque ad finem, vere conficit; nec est tutum alicui se reputare valde peritum de scientia sua, et dicere : Volo uti præcise istis verbis pro consecratione sanguinis ; sed securior est simplicitas : Volo ista verba proferre sub ea intentione, sub qua Christus instituit ea esse proferenda, ut quæ ex Christi institutione sunt de forma, dico ut de forma, et quæ ad reverentiam, ad reverentiam.

Sed quid si ante omnia verba prolata contingeret mori Sacerdotem, numquid habendus esset sanguis tanquam vere consecratus? Dico hîc, sicut in quodam casu superius præmisso, si quis Sacerdos inciperet sic loqui : *Hoc est corpus meum*, non prædicens verba præmissa totaliter, quod in

10. Nota casus et dubitationes. Quid faciendum si moreretur Sacerdos immediate post illa verba sanguinis

mei, in consecr. calicis. omnibus talibus non est adorandum nisi sub conditione, si vere consecratum est. Et numquid iteranda sunt verba? Dico, quod non absolute. Sed numquid sub conditione? Dico, quod hîc non est talis necessitas sicut in Baptismo, quia ibi quando dubitatur de baptizatione, dubitatur de salute, ideo licitum est ibi quandoque sub conditione baptizare. Sed hîc si probabiliter dubitatur in altero istorum casuum, an consecratio sit completa, nullum periculum salutis imminet, si non iteretur, nec absolute, nec sub conditione.

Quid ergo? Estne illa materia semper servanda? Dico quod non, quia putresceret, sed sacerdos post communionem, in sua missa potest illam materiam recipere, sub intentione conditionata tali, si istud est consecratum, recipio ut consecratum; sed si non, non, sed ut tale, de quo est incertum; nec in hoc potest esse periculum, quia jejunus est ante perceptionem vini ablutionis, et si non est sanguis, quod percipit, non tamen facit irreverentiam corpori et sanguini jam perceptis, quia mox post sanguinem jam perceptum statim in altari percipimus purum vinum.

COMMENTARIUS.

28. Censura Soti in Doctorem. (d) *Ex hoc patet improbatio cujusdam dicti*, etc. Hîc carpitur Doctor a Soto, quod laxa hæc sit licentia ignorandi, quæ sit forma Sacramenti, neque sit valde tuta, cum Ecclesia præscriptis formis Sacramentorum utatur, quamvis licitum sit verbum aliud pro alio æquivalens usurpare, tamen non licet liberius rem extendere, quia non est pium credere, quod Christus, ac subinde Apostoli, in re tam necessaria, quam sit materia et forma Sacramentorum, Ecclesiam tam ancipitem et perplexam reliquerint. Hæc increpatio non tangit sensum Doctoris verum et Catholicum; aliud enim est nescire formam sufficientem Sacramenti, et nescire quæ verba formæ, aut quæ materia in quavis dispositione sit essentialis præcise, eaque discernere a non essentialibus et adjectis. Illud sciri et necessario supponit Doctor supra: *Non dubito*, inquit, *quin nostra forma sit certa secundum auctoritatem illam Innocentii*, etc. et de utraque forma tanquam certa disserit Doctor in hoc articulo; et infra dicit Sacerdotem debere proferre formam in sensu Ecclesiæ et Christi, quæ essentialia sunt, ut essentialia, quæ ob reverentiam, ad reverentiam. Repellitur.

Alioquin certe, ut dubitatione caret, habens et debens habere intentionem Christi et Ecclesiæ, nequit illam habere, neque applicare materiam et formam Sacramenti, nisi sciat hæc esse materiam et formam, quæ instituit Christus, et quibus utitur Ecclesia. Unde Doctor infra *dist.* 13. *quæst.* 2. § *Ad quæstionem*, etc. loquens de requisitis ad posse consecrare, dicit: *Loquendo de posse simpliciter, nihil requiritur ultra materiam debitam, de qua dictum est in fine distinctionis* 11. *nisi minister debitus, ad quem requiruntur tres conditiones, scilicet quod sit Sacerdos, quod possit proferre verba consecrationis, et quod possit habere intentionem debitam sciendi, scilicet quod intendit Ecclesia, facere*, etc. alius textus habet *melius faciendi*, sed perinde est, quia nisi sciat, neque intendit servata proportione. Casus ergo, ad quem reducit præfatus auctor dissertationem, non est præsens, quem Intentio requirit scientiam ministri.

exprimit Doctor, cujus resolutio certa est ac de fide, nempe non requiri ad valorem Sacramenti, ut minister sciat præcise hæc ut illa verba formæ esse practica et essentialia, ut discernuntur ab aliis, quia idiotæ valide conficiunt Sacramentum, quamvis hoc discrimen nesciant, et inter ipsos Doctores circa verba essentialia formæ decertatur, perinde ac de materia, ut pervium est, cum qua discrepantia opinionum nemini dubium est, quin forma et materia, quæ est in usu Ecclesiæ, sint certa; recte ergo stat Sacramentum valide fieri, et debitam formam et materiam applicari, stante illa ignorantia discernendi inter essentialia aliqua et alia adjecta. Recte proinde Doctor admonet talem scientiam non requiri ad valorem Sacramenti in ministro, licet requiratur in eo scientia, qua cognoscat hanc formam esse, quam adhibet, sicut et materiam, quia sine hac scientia nequit stare intentio efficax, et requisita sine priori stare potest, imo nihil facit ad Sacramenti completionem.

Pia admonitio. Recte etiam monet Doctor de propria scientia non esse præsumendum, sed ad securitatem magis facere simpliciter tenere usum et regulam universalem Ecclesiæ, nam alioquin, si quis limitaret intentionem suam ad certa verba tanquam essentialia, non præeunte Ecclesiæ declaratione, forte committeret se periculo nullitatis ex defectu debitæ intentionis, quia intentio determinatis verbis ligata, quæ forte in re non perficiunt sensum essentialem formæ, non esset sufficiens, nisi universalis intentio salvaretur faciendi Sacramenti, et utendi forma in sensu Ecclesiæ.

29. Documentum morale. Recte præterea Doctor instruit, quomodo quis se habere debeat in illo casu, quo Sacerdos moreretur antequam finiret verba integra formæ, dicens non esse necessarium iterare formam absolute aut conditionate, quia licet in Baptismo fiat talis iteratio Sacramenti sub conditione, hoc ideo contingit, quia necessitas Baptismi id exigit; in proposito autem non est talis necessitas, neque periculum imminet nisi iteretur. Dices, saltem id exigit præceptum consecrandi integre utramque speciem, quia si prior calix est consecratus, superfluit secunda consecratio alterius calicis, quod si non est consecratus, magis congruit consecrare illum calicem, qui jam est oblatus et dispositus per priores benedictiones et orationes, quam iis omissis alium de novo consecrare; ergo sufficit hoc motivum, ut sub conditione consecretur, repetendo formam, et alia propria verba : *Similiter et calicem*, etc.

Quid faciendum mortuo inter consecrandum Sacerdote?

Respondetur hunc modum non improbari a Doctore simpliciter, asserit tamen posse omitti. Et ad rationem dubitandi respondetur non superfluere consecrationem alterius calicis, quia ad complementum sacrificii fit, quod ab alio est inchoatum, et debet constare partibus certis, de quibus non subsit dubium? Quod vero alius calix consecretur, facit ad hoc præceptum non proferendi formam nulliter, aut super materia dubia seclusa necessitate, hîc autem non est necessitas; unde sicut baptismum, aut formam ejus iterans sub conditione sine necessitate, est sacrilegus, et gravissime peccat, eodem modo hîc peccatum videtur esse, si quis proferat verba consecrationis super calice, de quo dubitatur, an sit consecratus, cum alia materia suppetat; quod si autem non suppeteret, tunc ex præcepto integrandi sacrificium, idem ipse calix esset consecrandus denuo, adhibita conditione, sequenda in praxi regula ordinarii in hoc casu.

SCHOLIUM.

Goffredi sententia, Sacerdotem proferre formam materialiter, non significative, et Christum per verba formæ, quibus utimur, non consecrasse. Utrumque refutat Doctor. Primam partem cum Doctore tenent D. Thom. supra, art. 5. D. Bonav. hîc, art. 1. q. 1. Rich. art. 3. q. 1. ad 3. Bassol. q. 2. art. 1. Secundam partem, quod Christus usus est nostra forma, tenent D. Thom. art. 1. ad 1. Bonav. hîc, p. 1. q. 3. art. 2. Richard. art. 3. q. 1. habetur cap. quia corpus, de consecr. d. 2.

11. Vide Occham quodl. 2. q. fin. Goffr. 4. parte sum. præsen. dist.

(e) De tertio articulo dicitur, quod Sacerdos profert illa verba quasi materialiter, quia recitat ea, sicut a Christo dicta, ut patet per litteram præcedentem in Canone. Christus autem, quando illa dixit, non transubstantiavit panem in corpus suum. Quod probatur ex verbis illius Canonis, quia ibi præmittitur, *benedixit;* unde dicitur, quod per illam benedictionem præcedentem consecravit, non per ista verba : *Hoc est corpus meum,* cui concordat Innocentius *de Officio Missæ*, *part.* 3. *cap.* 6. *et* 14.

Vide Alex. in 4. ubi adducit 4. opin. de ista consecr. Christi.

Sed contra, aut Christus confecit sine verbis, quod non est probabile, aut cum verbis; tunc aut cum istis, aut cum aliis. Non cum aliis a prædictis, quia non est probabile, quod alia forma utatur auctor et ministri, quibus committit formam ; si eisdem, remanet difficultas de significatione illius orationis ultimo prolatæ a Christo. Item, Christus modo si esset viator, posset proferre ista verba, et conficere, et remaneret eadem difficultas, sicut prius.

COMMENTARIUS.

(e) *De tertio articulo dicitur,* etc. Tria apud Evangelistas leguntur, nempe gratiarum actio, benedictio et fractio panis seu datio calicis. Circa hæc disserunt Doctores, an diversa fuerint inter se, et a consecratione ? Quidam docent benedictionem non esse distinctam a consecratione ; ita D. Thomas *quæst.* 78. *art.* 1. *ad* 1. Alensis 4. *part. quæst.* 10. *m.* 4. *art.* 2. Durandus *in* 4. *dist.* 8. *quæst.* 2. *m* 23. Marsil. *quæst.* 6. *art.* 1. Gabriel *lect.* 46. *in Canon,* Catechismus Pii V. titulo de Eucharistia, Hugo de S. Caro in Marc. 14. *Hoc est corpus meum,* etc. Lyranus in illud 1. ad Corinth. 11. *Et gratias agens,* etc. Brunus ibidem, Bessarion in libello : *De verbis consecrationis.* Fundamentum hujus est, quod verba consecrationis, aut ipsa consecratio dici possit benedictio 1. ad Corinth. 10. *Calix benedictionis qui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est.* Eodem modo Græci, ut Justinus in Apologia, vocat *cibum gratiarum actione benedictum,* Irenæus lib. 4. cap. 34. et 35. *Panem super quem gratiæ actæ sunt,* Auctor sermonis de Cœna Domini apud Cyprianum : *Panis iste substantialis, et calix benedictione solemni sacratus ad totius hominis vitam salutemque proficit.* 30. An benedictio fuerit diversa a consecratione ? D. Thom. Alensis. Durandus. Marsilius. Catechism. Pii V. Hugo. Lyranus. Bessarion. 1. Cor. 10. Justin. Irenæus.

Alii docent benedictionem diversam fuisse, et colligitur ex Patribus Tridentini sess. 13. cap. 1. *Cum post panis vinique benedictionem se suum ipsius corpus illis præbere, ac suum sanguinem disertis ac perspicuis verbis testatus est.* Deinde ex verbis Evangelistarum distinguentium benedictionem a consecrationis verbis, Matth. 26. *Accepit Jesus panem, et benedi-* 31. Trident. Diversa fuit benedictio, et consecratio.

cit ac fregit, deditque discipulis suis, et ait : Accipite et comedite, hoc est corpus meum. Dices per anticipationem hæc dicta ; respondetur non esse necessarium mutare proprietatem Scripturæ, aut ordinem designatum, nisi ratio cogat.

32. Quid de gratiarum actione, et benedictione dicendum. Alii gratiarum actionem et benedictionem non distinguunt ; ita Richardus Armacanus *lib.* 9. *contra Armenos, c.* 5. consentit Cajetanus *in Matth.* 26. et alia loca, quibus institutio et forma, ac ordo ejus habetur, Titelmannus *in Matth.* 26. Aliis videntur hæc distinguenda ; ita Jansenius *in concordia, cap.* 131. Sotus *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 1. *art.* 4. Vasquez *disp.* 186. *c.* 2. quia usus fert, ut quoties gratiarum actio pro re aliqua fiebat in Scriptura, sequeretur benedictio ipsius, antequam sumeretur, potissimum cibi et potus, ut colligitur 1. ad Timoth. 4. *Omnis creatura a Dei bona est, et nihil recipiendum, quod cum gratiarum actione percipitur, sanctificatur enim per verbum Dei, et orationem.* Hîc tamen videtur confundi gratiarum actio cum oratione et sanctificatione, quod denotat particula rationalis *enim* ; et nihil refert eadem actione perfici eademque oratione, quid autem factum fuerit, incertum est.

33. Duplex difficultas proponitur. In hoc autem articulo duplex difficultas initio tangitur ; prima, utrum verba recitative, seu, ut dicunt, materialiter dicantur, et non formaliter. Secunda difficultas, an Christus verbis consecravit, et iisdem quibus nos ? De primo hîc non disserit Doctor, sed in sequentibus. Quantum ad secumdum refert opinionem Goffredi et Innocentii ; ille negat Christum consecrasse verbis, sed benedictione ; hic vero divina virtute probabile esse docet consecrasse, quamvis etiam probabile censet. Sequitur Archidiaconus *de consecr. dist.* 2. *cap. Timorem*, Gabriel *lect.* 36. *in canon.* asserit responderi posse ad argumenta in oppositum, Armacanus *lib.* 9. *Armenorum, c.* 5. probabilem censet. Petrus de Aliaco *in* 4. *q.* 5. *art.* 1. citans immerito nostrum Doctorem, defendit Catharinum *opusculo de hoc mysterio.* Aliqui apud D. Thom. 3. *p. q.* 68. *art.* 1. asserunt non hac forma Christum consecrasse, sed alia nobis ignota. Alii contra, eadem forma consecrasse, sed secreto primum prolata, postea peracta consecratione eam denuo repetiisse, et hic contra illos videtur partim intendere improbatio Doctoris.

Goffredus. Innocent. Opinio. Christum non consecrasse verbis. Archid. Gabriel. Armacan. Petr. Aliac. Catharin. Alia duplex opinio de eodem.

34. Conclusio affirmativa communis. Florent. *Conclusio* autem Doctoris est Christum consecrasse iisdem verbis, quibus nos consecramus, et non aliter, quæ est communis Scholasticorum ; probat Suarez ex decreto unionis illis verbis : *Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc confecit Sacramentum*, etc. sed ibi legitur, *conficit, non confecit.* Addit capitulum, *Cum Marthæ.* Sed respondent alii Pontificem intendere formam datam a Christo, qua alii uterentur. Expressiora sunt verba Tridentini sess. 13. cap. 1. *Hoc tam admirabile Sacramentum in ultima Cœna Redemptorem nostrum instituisse, cum post panis vinique benedictionem, se suum ipsius corpus illis præbere, ac suum sanguinem disertis verbis testatus est ; quæ verba a sanctissimis Evangelistis commemorata, et a D. Paulo post repetita, cum propriam illam et apertissimam significationem præ se ferant, secundum quam a Patribus intellecta sunt*, etc. Institutio ergo facta est post benedictionem per ipsa verba, quibus testatus est suum corpus et sanguinem præbuisse ; hæc autem sunt verba consecrationis, ut patet ex illa clausula : *quæ verba*, etc.

Trident.

Hunc autem fuisse semper sensum Majorum in præcedentibus verbis, asserit Concilium ; institutio Sacramenti, et con-

versio seu consecratio erant eadem Christi actio, unde idem Concilium cap. 4. *Ideo persuasum fuit semper in Ecclesia Dei, id nunc denuo sancta Synodus declarat per consecrationem panis et vini conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis*, etc. vide *can.* 4. Verba autem formæ eamdem efficaciam habuerunt, ut sunt prolata a Christo, unde si nunc esset viator conficere posset per eadem verba; ergo etiam tum confecit per eadem; Concilium enim non ex vi benedictionis, aut alterius actionis, quæ refertur ab Evangelistis, sed ex vi verborum, eorumque efficacia colligit præsentiam realem significati; superflua ergo esset alia virtus applicata a Christo ad consecrationem, imo non expediebat formam institutam nulliter proferre super materia jam consecrata, aut Christum proferre speculative, quam aliis tradidit proferendam practice.

Christus iisdem verbis, quibus nos consecravit.

35. Confirmatur ex Patribus.

Confirmatur ex Patribus Tertulliano lib. 4. contra Marcionem cap. 40. *Acceptum*, inquit, *panem, et distributum discipulis, corpus suum illum fecit : hoc est corpus meum, dicendo*. Cyprianus, vel Auctor serm. de Cœna Domini : *Ante verba illa*, inquit, (supple consecrationis) *cibus ille communis tantum nutriendo corpori commodus erat*, etc. supponit ergo per verba mutatum fuisse a Christo in suum corpus. Eusebius Emissenus apud Gratianum *de consecrat. dist.* 2. *can. Quam corpus : Invisibilis*, inquit, *Sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis et sanguinis sui, verbo suo secreta potestate convertit, ita dicens : Accipite, et comedite, hoc est corpus meum*, etc. Chrysostomus *homil.* 60. *ad populum, post medium*, ait Christum, cum dixit, *Hoc est corpus meum*, verbo factum confirmasse, etc. sic alii Patres vel idem dicunt, vel supponunt; nullus autem contrarium; neque congruum erat, ut Christus instituens Sacramentum alio modo consecrasset.

36. Objectio. Solvitur.

Objicit Catharinus Christum benedicendo consecrasse, sed benedictio antecessit prolationem verborum; ad hoc responsum est alias, et patet antecedens esse falsum ex Concilio. Objicit secundo, quia alias, nisi prius consecrasset, forma illa ab eodem prolata esset falsa ; hæc ratio includit absurdum, quia idem replicari potest de consecratione et forma, ut ab aliis profertur, de fide tamen est consecrationem fieri in virtute formæ, non aliter.

Falsa consequentia rei.

Altera difficultas resolvitur. Formam tantum materialiter dici. Innocent.

Alterum, quod asseritur et non impugnatur hîc a Doctore, petit illam difficultatem : an forma materialiter tantum, et recitative proferatur a Sacerdote? an vero formaliter significative? an etiam formaliter et materialiter simul? Primum tenet Innocentius et alii supra citati *in commento, art.* 2 § *Sed hîc est dubium*, etc. Secundum vero affirmat Mars. *quæst.* 6. *art.* 1. 2. *part. dub.* 6. Vasquez *disp.* 200. *cap.* 2. putans materialiter et formaliter dici formam repugnare. Tertium vero quod est formam utroque modo dici, est magis consentaneum principiis Doctoris, qui docet in persona Christi proferendo formam consecrare, ut supra eodem commento probatum est; et sic recitative et materialiter dicit formam, si referatur ad personam ipsius particularem, et non, ut induit personam Christi, in persona tamen Christi dicit formam significative, sicut ipse Christus dixit, et non recitative; et hoc probat Doctor late hîc et deinceps in hoc articulo tractans sensum et suppositionem verborum formæ. Hæc eadem sententia frequentior est apud antiquos et modernos, quam sequitur Sotus et Suarez *disp.* 58. *sect.* 4.

Marsilius. Vasquez.

Sententia Doctoris.

37. Dici recitative.

Recitative dici formam probant verba antecedentia Canonis, intentio ipsius Sa-

cerdotis proferentis verba in persona Christi; unde Florentinum in decreto unionis : *Forma*, inquit, *hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus conficit hoc Sacramentum*; *Sacerdos namque in persona Christi hoc conficit Sacramentum*, etc. Sicut ergo Sacerdos non in persona propria loquitur, sed in persona Christi, ita etiam prolatio formæ, ut ad propriam et particularem personam refertur, est materialis et recitativa.

Dici significative. Significative autem dici a Sacerdote formam in persona Christi, probatur, quia in formis Sacramentorum Christus instituit verba significantia effectum Sacramenti, ut patet in omnibus aliis; ergo et hîc. Secundo Patres et Concilia ex significatione formæ sacramentalis colligunt præsentiam corporis Christi. Tertio, quia etiam hac de causa patet loqui Sacerdotem in persona Domini; unde cum necessum sit Sacerdotem habere intentionem conficiendi, necesse est ut dicat formam, qua significativa est præsentiæ corporis; sic autem verba ut formaliter significantia requiruntur, ergo oportet eum habere intentionem ea sic proferendi.

38. Objectio. Solvitur. Objicies, Sacerdos non potest significative dicere : *hoc est corpus meum*. Respondetur id dicere in persona Christi, ut dictum est. Dices illud verbum de futuro, *quod pro vobis tradetur; qui pro vobis effundetur*, non possunt referre personam Sacerdotis; ergo non significative dicit hæc verba. Respondent aliqui, illa verba intelligi de efficacia aut consecratione sanguinis, quia consecratur seorsim, et sic quasi repræsentative funditur, vel quia ejus sanguine, quando illum sumimus, abluimur, merito dicitur pro nobis fundi. Hæc interpretatio reducitur ad sensum capituli *Quotiescumque, de consecrat. dist.* 2. et ad Ambros. *lib.* 4. *de Sacramentis, cap. ultimo*. Probat eam Canus *lib.* 12. *de locis, cap.* 12. Sed hic sensus est improprius, quia effundi in Sacramento, juxta sensum prioris capitis citati, est offerri Deo in sacrificium, ita Jansenius *cap.* 121. *Concordiæ;* favent codices Græci, in quibus præsens pro futuro legitur. Cæterum verius est Christum locutum fuisse de cruenta effusione, de qua Patres communiter intelligunt illum locum. Ad rationem ergo respondetur recitative dici illa verba de futuro : *quod pro vobis*, etc. quia non spectant ad essentiam formæ, quamvis Ecclesia ea, ut connexa apud Evangelistas et Paulum ad excitandam memoriam sacrificii cruenti, et ad meliorem dispositionem præsentis suscipiendi Sacramenti conjunxerit seu assumpserit cum verbis formæ. Ex his ergo sequitur quomodo Sacerdos et refert, quæ Christus dixerit, et simul affirmat corpus Christi esse præsens ibi. Primo modo recitat; secundo significat.

Ambrosius. Canus.

Jansenius.

Qui pro vobis fundetur, etc. dici recitative.

39. Minister intendit significationem practicam, per se primo.

Dico præterea, quod significatio, quam intendit minister, proferens hanc propositionem primario, non est logica, sed practica. Hæc sequitur ex iis, quæ dicit Doctor hoc articulo 3. infra, § *Propter hoc dico*, etc. ubi dicit, quod sufficit Theologo, considerare hanc orationem sensibilem institutam esse a Deo, ut instrumentum consecrationis; neque esse orationem sacramentalem, ut vera est, neque ut falsa est propositio conversiva, sed ut est neutra, et prior naturaliter sua veritate. Probatur hæc conclusio, quia eatenus hæc oratio dicitur significative a ministro, quatenus cadit sub intentionem conficiendi Sacramentum, et ut est causa ejus, sed inquantum practica et conversiva panis et vini, sic est causa; ergo ut practica est, cadit sub usu ministri, et sic ut conversiva est, eam significative profert. Confirmatur, quia veritas specu-

Probatio.

lativa, seu Logica hujus propositionis, fundatur in veritate practica, quia prius est conversiva, quam verum est dicere corpus Christi esse præsens, ideoque est præsens, quia ex efficacia verborum fit præsens ; ergo hæc oratio non est sacramentalis, nisi inquantum vera practice, seu conversiva est. Sed usus ejus a ministro debet esse potissimus in significatione sacramentali, ad quam tantum sequitur alia, unde si proferretur a non intelligente eam, modo cætera adessent, ut materia, character et intentio, valide conficeret ; tunc enim proferret eam significative practice, non autem logice, ut si esset Sacerdos Græcus, vel infirmitate superveniente, aut educatione adeo rudis et ignarus linguæ Latinæ, ut nihil ejus intelligeret, qualis videtur fuisse ille apud Zachariam Papam, qui protulit formam illam Baptismi : *In nomine Patria et Filia et Spiritua sancta.* Sic obstetrices, quando proferunt formam Latinam Baptismi, non intelligunt ipsam omnes. Præterea id speciale est in Sacramento absolutionis, quod dependeat a clavi scientiæ ejus valor, quia est actus judicialis, ac proinde exigit cognitionem causæ in judice, quæ sine scientia congrua haberi nequit.

Dices, quomodo aliqua propositio sit prior sua veritate? Respondetur veritatem esse passionem, seu accidens propositionis, quia est conformitas ad objectum, quæ potest adesse et abesse, ut sedente Socrate, vera est hæc : Socrates sedet ; eo stante, falsa ; conceptus ergo orationis est fundamentum veritatis aut falsitatis ; orationis, inquam, inquantum significativa est, quia sic respicit rem extra, ut signum ejus, alioquin non esset nata esse conformis aut difformis ipsi ; unde in addiscente prior est conceptus orationis, quam judicium de ejus veritate, ut quando proponitur discipulo aliqua conclusio, et ipsi neutra, donec applicentur principia quibus demonstretur.

SCHOLIUM.

Sententia Richardi, quod pronomen *hoc* supponit disjunctive, pro eo quod est vel erit sub speciebus; et sic forma verificatur pro ultima parte disjuncti. Hanc rejicit, quia ex ea, hæc esset vera : *hic ignis est aqua.* Secundo, subjectum debet accipi secundum tempus importatum per copulam, et tota significatio orationis est [ad] idem tempus, vel instans. Tertio, forma non esset conversiva, quia secundum Richardum prius est vera quam conversiva.

Alia est opinio (f), quod sicut nomen significat sine tempore, et ideo potest supponere pro supposito cujuscumque temporis, nec potest restringi a tempore consignificato per verbum significans compositionem, quia illud est distans secundum intellectum vel sensum, et nihil contrahitur per sic distans, sicut nec contrahitur hîc *homo*, cum dicitur : *homo est albus*, licet contrahatur hîc : *Homo albus currit* ; ita pronomen, cum ponatur loco nominis proprii, et significet sine tempore, potest significare seu demonstrare sine tempore, quia hoc significat et demonstrat pro omni tempore ; et sic hoc pronomen *hoc* potest demonstrare sub disjunctione illud, quod nunc continetur sub illis speciebus, vel in proximo continebitur, ut sit demonstratio ad intellectum ejus, quod demonstratur in recto, et ad sensum alicujus, quod demonstratur in obliquo, et illud in recto sit aliquid nunc præsens, vel quod in proximo erit

12. (f) Richardus præsenti distinct. art. 3. q 1.

præsens ad sensum sub istis speciebus; et illa disjunctiva vera est, quia altera pars est vera. Et hoc ad intellectum, quando scilicet assistit virtus divina, ut ultimo instanti prolationis operans ad illud quod significatur.

13. Pronomen hoc, non demonstrat quod non est quando profertur, alias hæc esset vera: hic ignis est aqua.

Contra istud, licet non oporteat, quod hoc pronomen *hoc* demonstrat aliquid pro determinato tempore, tamen sicut ipse arguit, significatio orationis constituitur ex significato partium, et partes significant, quando proferuntur. Ideo secundum eum, etiam necesse est dicere, quod hoc pronomen *hoc*, quando profertur, illud significat, quod tunc demonstrat; tunc autem non videtur posse demonstrare aliquid, quod non est tunc contentum sub illis speciebus, quia sic posset dici, quod *hic ignis est aqua*, vel *hoc corpus est aqua*, loquendo de igne statim convertendo in aquam, et faciendo talem demonstrationem ad sensum in obliquo, et ad intellectum in recto et hoc demonstrando corpus, quod nunc est, vel in proximo erit. Sed non videtur rationabile dicere de aere statim corrumpendo, quod *hoc corpus est ignis*; hæc enim simpliciter est vera : *hoc corpus est aer*, et de eodem non dicuntur simul ignis et aer.

Significatio totius orationis debet referri ad idem tempus, vel instans.

Item, si tunc significant partes orationis quando proferuntur, et ex significatis earum hoc modo acceptis est significatum totius orationis, secundum quod accepit, oportet dicere quod ly *est*, quando profertur, ponat significatum suum pro præsenti quod significat; subjectum autem pro illa parte disjunctionis non accipitur pro aliquo eodem tempore, cum illo quod importatur per copulam ; ergo tota significatio illius orationis non refertur ad aliquid idem vel ad instans.

Item, disjunctiva non ponit alteram partem determinate, sed est ibi fallacia consequentis; ergo si hoc stat disjunctive, non determinate ponit respectu prædicati unam partem, scilicet hoc, quod in proximo erit sub istis speciebus, sicut neque alteram, scilicet quod nunc est sub istis speciebus, et non efficitur per istam orationem etiam secundum eos, nisi ut ipsa est vera; ergo per istam non magis efficitur, quod illud quod statim erit sub istis speciebus, sit corpus Christi, quam illud quod nunc est sub istis.

COMMENTARIUS.

(f) *Alia est opinio, quod sicut nomen significat*, etc. Hîc progreditur Doctor ad resolutionem principalem hujus articuli de sensu formæ. Primum rejicit sententiam Richardi, qui dicit pronomen *hoc*, sumi ut implicat demonstrationem, abstrahendo ab omni tempore, et demonstrare id quod est vel erit; neque posse per verbum determinari, ut supponat pro eo tempore, quod per verbum consignificatur, quia illud est distans secundum intellectum vel sensum, quia denotat instans, in quo corpus Christi est sub speciebus, quod est distans ab instanti prolationis pronominis *hoc;* supponit ergo disjunctive, pronomen demonstrando 40.

40. Resolutio principalis de sensu formæ. Sententia Richardi.

respective ad intellectum, supple, id quod nunc est sub accidentibus, vel mox erit. Tribus rationibus impugnat hanc sententiam, ex quibus constat orationem illam esse falsam, si hoc modo ejus veritas sumatur, vel non esse veram determinate quod requiritur; prima et secunda est ad hominem redargutio, supponendo per ipsum, quod significatio orationis non sit alia, quam significatio partium; tertia est ex natura propositionis disjunctivæ, quæ nihil determinate ponit in re; hoc autem nequit dici de forma Sacramenti, ergo, etc.

Formam hoc modo esse falsam, aut non veram determinate.

SCHOLIUM.

Ponit juxta doctrinam Varronis et D. Thom. 3. p. quæst. 78. art. 5. tredecim conclus. circa veritatem hujus propositionis : *hoc est corpus meum*, et similium, quas approbat, præter 5. concl. et sequentia ex ea. concl. 10. resolvit ly *hoc* demonstrare singulare entis, non aliquid minus universale.

14\. Conceptus orationis habetur in ultimo instanti prolationis ejus, sicut et dictionis.

Aliter ergo (g) potest dici, et sit conclusio prima, quod conceptus qui causatur per orationem prolatam, non habetur per eam, nisi in ultimo instanti prolationis orationis. Quod probatur, quia non habetur conceptus omnium partium orationis ante illud instans; conceptus enim totius orationis non habetur sine conceptibus omnium partium. Hoc confirmatur per simile, quia conceptus formatus per distinctionem, non habetur ante instans ultimum prolationis illius dictionis ; ergo a simili de oratione; et ratio similitudinis est, quia sicut partes dictionis non significant conceptum simplicem, quem dictio significat, ita dictio non significat conceptum aliquem complexum, quem significat tota oratio. Sed differentia est, quia pars orationis aliquem conceptum simplicem significat; sed ad propositum non est ista differentia, quia utrobiquė totus conceptus non habetur, nisi in fine omnium dictionum prolatarum.

Si objicitur, ergo oratio causat conceptum quando non est, quia quando complete prolata est oratio, nihil orationis est. Respondeo, patet quod argumentum non cogit, quia idem posset argui de conceptu importato per dictionem, ideo dico quod cum conceptus fiat in instanti in intellectu post prolationem orationis vel dictionis, non fit per illam, quia illa non est sicut arguitur. Sed in fine prolationis cujuscumque dictionis per aliquid causatum in phantasia a dictione, dum fuit in prolatione, intellectus causat in se conceptum aliquem dictionis, vel ad propositum magis per aliqua derelicta a singulis dictionibus dum proferebantur, intellectus in ultimo instanti per collationem suam causat intellectum vel conceptum totius. Ideo autem dixi de conceptu, qui causatur per orationem, quia secus potest esse de conceptu illo signato, qui non causatur per eam, utpote conceptus qui est apud loquentem, quem scilicet intendit per orationem exprimere.

Per quid intellectus causat conceptum orationis, cum ipsa jam desinit.

Et si arguitur contra istam conclusionem, quia significatum totius orationis consistit ex significatis partium, et partes si-

Significatio non causat conceptum.

gnificant quando proferuntur. Respondeo, significatio illa non est ratio formalis causandi illum conceptum in audiente, sed est quædam dispositio præambula, ad quam per collationem intellectus sequitur causatio totius conceptus ex conceptibus per partes causatis.

15. Conclus. 2. Non est idem instans prolatæ orationis et instans pro quo intelligitur veritas ejus.

Secunda conclusio est ista, quod non oportet in eodem instanti, vel in eodem tempore, causari conceptum in audiente per orationem prolatam, et veritatem illius conceptus intelligi, sive unionem extremorum. Nam si dicam: *Deus creavit mundum*, conceptus istius orationis causatur in ultimo instanti, tamen veritas istius, seu unio illorum extremorum intelligitur pro primo instanti temporis; non est ergo idem dicere, in quo instanti concipiatur oratio, et pro quo, quia concipitur in ultimo completæ orationis, et concipitur pro illo, pro quo extrema denotantur uniri in intellectu, sive extra in re.

Conclus. 3. Pro illo tempore, quod significatur per copulam, est veritas orationis.

Tertia conclusio est ista, quod pro illo instanti denotantur extrema uniri, et per consequens, quod est veritas in oratione, quod significatur per verbum copulans extrema, quia nihil aliud est in propositione quod significet tempus, ad quod oporteat ex intellectu propositionis, unionem extremorum referri.

Conclus. 4. Verbum consignificat tempus, vel instans, juxta modum unionis extremorum.

Quarta conclusio est: verbum cujuscumque temporis potest consignificare tempus, vel instans, patet, alioquin non posset exprimi conceptus de unione extremorum præsenti, præterita et futura. Si vero non posset consignificare instans præteritum, si verbum est præteritum; præsens, si est verbum præsens; futurum, si est verbum futurum, nulla propositio esset vera, in qua exprimeretur unio extremorum, quæ non potest esse nisi in instanti, utpote nec ista: *anima fuit creata;* nec ista: *anima creatur;* nec ista: *anima creabitur,* essent veræ. Si etiam non posset consignificare tempus præsens, si est verbum præsens; et tempus præteritum, si est verbum præteritum; et tempus futurum, si est verbum futurum, nulla propositio esset vera, cujus extrema non possunt uniri, nisi pro tempore, et tunc nec ista esset vera: *cœlum movebatur,* nec esset ista vera: *cœlum movetur,* nec ista: *cœlum movebitur.*

Juxta istam conclusionem dico, quod verbum consignificare instans, vel tempus proprie dictum, (sive loquendo de verbo præsenti, sive præterito, sive futuro,) pertinet ad multiplicitatem tertii modi æquivocationis, qui est secundum diversa consignificata dictionis idem significantis; non autem copulatio extremorum pro instanti, vel pro tempore sunt causæ veritatis talis propositionis, quia nullus modus unus est, qui includatur indifferenter in istis duobus, et ita oportet habere unum commune, quando sunt causæ veritatis in consignificatis, sicut in significatis.

Tertium modum, id est, æque primo plura significare.

16. Conclus. 5.

Quinta conclusio, secundum unum modum dicendi, est, quod est verbum, si est præsens, et consignificat instans, significat instans completæ prolationis totius orationis, quia pro eodem tempore in-

telligitur ipsa unio et conceptus extremorum, seu totius orationis, et totus conceptus intelligitur pro ultimo instanti. Si autem est verbum præsens, et consignificat tempus, consignificat tempus suæ prolationis, vel totum, vel partem; et secundum hoc, si in ultimo instanti prolationis verbi fieret generatio ignis, hæc esset vera: *ignis generatur*. Hæc autem similiter, *cælum movetur,* vel *ego curro*, si in toto tempore prolationis istius, vel in aliqua parte saltem majori, uniuntur extrema, et secundum hoc, ista nunquam erit vera: *ego bibo,* vel *ego dormio,* nec hujusmodi, quia non possunt esse veræ, ut verba ista consignificant instantia, quia actus ille non potest esse in instanti, nec pro toto tempore prolationis orationis, nec pro parte illius uniuntur extrema, et ideo propositio illa semper falsa est.

Hanc Doctor rejicit.

Conclus. 6. Hæc est falsa. Cap. 3.

Secundum ista poneretur sexta conclusio, quod in propositione de præsenti, ubi verbum significat instans præsens, significata omnium partium orationis debent intelligi pro ultimo instanti. Hoc probatur ex præcedenti, quia secundum Philosophum 1. Perihermenias, *esse significat compositionem, quam sine compositis non est intelligere;* ergo si copula copulasset pro ultimo instanti, pro illo necesse est intelligi significata omnium partium.

Conclus. 7.

Et ex hoc ad propositum est septima conclusio, quod cum hoc verbum *est* non consignificet tempus, sed instans, quia unio istorum extremorum prima est per virtutem infinitam, et per consequens, in instanti, sequitur quod omnes partes istius orationis, et significata earum debent intelligi pro ultimo instanti orationis.

Conclus. 8. Ly hoc demonstrat pro ultimo instanti prolationis.

Ex hoc sequitur octava conclu- 17.
sio quod hoc prononem *hoc* demonstrabit pro ultimo instanti completæ prolationis, et tunc dicetur quod demonstraret illud quod pro illo instanti est sub illis speciebus, ut sit demonstratio partim ad sensum, partim ad intellectum, et quoad hoc omnino simpliciter, sicut dixit prior opinio; sed illud quod demonstratur ad intellectum et in recto, non demonstratur disjunctive, sed determinate hoc quod nunc continetur.

Conclus. 9.

Nona conclusio est, quod in singularibus est ordo secundum ordinem universalium. Prius enim quodcumque universale potest intelligi descendere in proprium singulare, quam contrahatur per differentiam aliquam ad aliquid inferius, tanquam ad speciem, ut sic habeamus ordinem istorum singularium: *hoc ens, hæc substantia, hoc corpus,* et sic deinceps usque ad Socratem; hoc patet per Avicennam 1. *Physic. suæ,* quod prius videmus a remotis corpus quam animal, et animal quam hominem, etc. Quod non est intelligendum de universali, quia visus non videt universale, sed de singulari universalioris.

Dari individuum genericum.

A remotis prius videtur corpus, quam animal.

Concl. 10. Ly hoc in forma corporis demonstrat singulare entis.

Et tunc est decima conclusio, quod *hoc* in proposito demonstrat singulare entis, et non per se singulare alicujus minus universalis quam ens. Quod probatur primo, quia rationabiliter quæritur de

multis, quid est hoc? non teneri autem idem supponitur, et quæritur, igitur non supponitur per ly *hoc,* hoc lignum, vel hic lapis, quia illud quæritur, nam responsio isto dato, scilicet *lignum* vel *lapis,* quietatur animus quærentis de illo singulari. De illo ergo singulari supponitur *hoc* tantum, ut est singulare entis, et quæritur aliquid speciale sub ente, et quodcumque speciale conveniens est ad responsionem; et hæc probatio stat in unico verbo, quod ponitur *Exod.* 16. de *Manhu,* id est, *quid est hoc ?* Alia probatio est quasi Grammaticalis, quia adjectivum in neutro genere, substantivatum, includit in se suum substantivum, secundum Grammaticos: non includit autem nisi *hoc,* quod est aliquid vel ens; ergo, etc.

18. Concl. 11. Undecima conclusio, quod licet ly *hoc* ibi non supponat per se, nisi singulare entis, tamen illud intelligitur pro singulari alicujus inferioris, et regulariter pro singulari, quod est corpus Christi, quia non est ibi in instanti ultimo, pro quo facit demonstrationem ens in aliquo singulari, nisi in hoc quod est corpus Christi.

Concl. 12. Conclusio duodecima est, quod non propter hoc erit sensus istius propositionis: *corpus meum est corpus meum,* quia alius est per se intellectus antecedentis et consequentis, licet subjectum antecedentis supponat pro subjecto consequentis. Quod patet, quia conceptus consequentis potest esse certus, et antecedentis dubius, non est autem idem conceptus certus et dubius. Hoc etiam patet convertendo propositionem, quia alius intellectus est: *corpus meum est hoc,* id est, istud ens, et *corpus meum est corpus meum.*

Concl. 13. Oratio quomodo conversa. Decima tertia conclusio est, quod secundum istum intellectum, potest ista oratio esse effectiva, sive conversiva, quia qui principaliter faceret in instanti, pro quo enuntiat illud, quod ista oratio tunc signat, ipse principaliter converteret. Nam facere principaliter hoc ens esse corpus Christi, est realiter facere conversionem, per quam corpus Christi accipit esse *hoc,* quia eadem est factio, qua hoc ens fit corpus Christi, et qua corpus Christi fit hoc ens, hoc est, fit ens quod est sub istis speciebus. Sed illa oratio dicitur esse conversiva, quæ significative agit pro illo instanti pro quo convertens agit realiter; ergo ista oratio est simpliciter effectiva.

SCHOLIUM.

Ex conclusionibus dictis quas admittit, præter quintam, et consequentia ex ipsa, ostendit quomodo ista: *hoc est corpus meum,* sit vera et effectiva, nec æquivaleat huic: *corpus meum est corpus meum.* Ostendit etiam clare rem conceptam seu significatam intelligi habere *esse,* pro tempore, quod in verbo consignificatur, licet conceptus orationis semper habeatur pro ultimo instanti prolationis; et hinc contra quintam conclusionem infert, quod ly *hoc* demonstrat aliquid quod est, quando profertur.

19. Ex istis tredecim conclusionibus patet, qualiter ista oratio est vera, quia secundum istas, totus ejus intellectus et complexionis terminorum intelligitur pro ultimo instanti prolationis, et pro illo

demonstrat hoc illud, quod tunc est sub istis accidentibus. Verum est autem, quod istud est corpus Christi, et quod non propter hoc convertitur ista propositio: *corpus meum est corpus meum ;* sed ista potest esse conversiva, licet illa non, quia illa denotat dici de singulari communioris, scilicet de hoc ente, quod est prædicatum, illa autem denotat dici de seipso in speciali. Propositio autem denotans de hoc ente aliquid primo dici, potest esse effectiva, sicut et ista, quæ denotaret de lapide, quod ipsum primo est hoc ens.

Improbat quintam conclus. et sequentia ex ea. Verbum præsens non consignificat nisi pro aliquo instanti prolationis. At verbum de præterito et futuro, non consignificat pro tempore prolationis, alias omnes propositiones de præterito et futuro essent falsæ.

Has omnes conclusiones possum concedere præter quintam, et alias inquantum sequuntur ex ea, nam verbum quando profertur, sicut tunc significat, sic tunc consignificat; et quando consignificat præsens, et non additur aliqua determinatio, per quam tempus consignificatum referatur ad aliud præsens, non videtur ex vi sermonis, quod copulet pro aliquo instanti, nisi pro aliquo instanti prolationis ipsius verbi præsentis. Nec illa probatio, quæ ibi ponitur, cogit, quia etsi intellectus totius orationis non fiat per eam, nisi in ultimo instanti, sicut expositum est in prima conclusione, tamen non fit conceptus unionis extremorum tantum pro illo instanti, sicut patet in secunda conclusione. Hoc etiam patet, quia in propositionibus de præterito et de futuro potest verbum copulare pro quocumque instanti præterito vel futuro, quantumcumque distante ab oratione, et tamen ibi intellectus orationis non habetur nisi in instanti completæ orationis, sicut nec intellectus orationis vel propositionis de præsenti, nec universaliter intellectus alicujus complexi.

Per hoc etiam potest destrui illud, quod sequitur ad istam demonstrationem hujus pronominis *hoc*. Nam si illud deberet intelligi pro tempore, vel instanti pro quo est compositio, et compositio non intelligitur pro ultimo instanti prolationis totius orationis, sed pro instanti prolationis hujus verbi *est,* sequitur quod demonstratio pro eodem intelligitur.

20. Demonstrativum, quando profertur significat quod demonstrat.

Est autem et alia difficultas circa prædicta, et specialiter de illa demonstratione, nam pronomen demonstrativum, quando profertur, significat quod demonstrat; ergo significat illud quod tunc est demonstrabile. Sed tunc nihil est ibi demonstrabile ad sensum, nisi accidentia, nec ad intellectum, ut videtur, nisi quod subest accidentibus.

Ex vi sermonis non habetur, quod unio extremorum intelligatur pro ultimo instanti prolationis.

Potest ergo dici aliquantulum aliter, quod de virtute sermonis non habetur, quod conceptus propositionis de præterito, sive unio extremorum intelligatur præcise pro ultimo instanti totius orationis; sed si intelligitur pro instanti, magis debet intelligi pro instanti completæ prolationis ipsius verbi. Partes etiam quando proferuntur significant, et si natura significationis earum est talis, quod non extendit se nisi ad aliquid quod est præsens quando significat, oportet illud significatum esse præsens, quando partes proferuntur. Verumtamen bene

possibile est, aliquem determinare se ad exprimendum aliquem conceptum complexum pro instanti, et conceptus omnium partium illius conceptus, accipi pro illo eodem instanti ultimo prolationis. Hoc enim modo, disputantes determinant se ad proferendum intellectus suos in suis responsionibus ad idem instans, alioquin nunquam respondens potest redargui, quantumcumque concederet contradictoria.

SCHOLIUM.

Ostendit exemplis, quomodo oratio ex vi sermonis non significet rem esse pro ultimo instanti prolationis, bene tamen ex intentione proferentis.

21. Exemplis ostendit quomodo ex intentione proferentis significetur significatum orationis esse pro ultimo instanti prolationis.

Et si quis alteri velit exprimere conceptum suum per orationem de præsenti, non causabit in eo conceptum de virtute sermonis pro ultimo instanti prolationis, sed potest sibi exprimere aut exponere, quod pro illo instanti proferat. Et tunc ex tali expositione, non ex virtute sermonis, conciperet illam unionem extremorum pro illo instanti. Sed si ipsemet proferens intenderet per suam propositionem aliquid causare, sicut etiam posset intendere exprimere conceptum suum pro ultimo instanti, ita posset intendere causare illum effectum pro illo instanti. Si etiam ad prolationem orationis istius intendentis aliquem conceptum, et omnes ejus partes accipi pro aliquo instanti, aliquis alius videns intentionem ejus, vellet aliquid causare, posset causare pro ultimo instanti, pro quo intendit ille omnia significare. Et hoc modo, licet non sit manifestum de virtute sermonis illud quod dictum est prius in quinta conclusione, et cæteris sequentibus de ultimo instanti prolationis, tamen manifestum est illa posse intelligi, quantum ad intentionem exprimentis, et in se et inquantum est minister Dei, qui videns intentionem suam, potest illi orationi assistere ad agendum, eo modo quo ipsa secundum intentionem proferentis significat.

22. Concordat cum D. Thom. et Varr. sed movet difficultatem, quod prius res est, quam oratio sit vera. cap. de substantia.

Sed sive illa via teneatur, quod de vi sermonis tota oratio debet referri ad ultimum instans sermonis, vel prolationis, sive ista quod hoc non sit ex virtute sermonis, sed ex determinatione proferentis, et hoc non tantum in se, sed in ordine ad principale agens assistens ad agendum, et si salvetur uno modo vel alio, quod ista propositio est vera, id est, secundum octavam conclusionem, et cæteras quæ sequuntur, a quibus non discordo, remanet difficultas communis utrique modo, quomodo ista propositio est vera pro ultimo instanti. Nam secundum utramque viam, etsi sit vera pro ultimo instanti, non tamen prius naturaliter, quam conversio sit completa, quia prius naturaliter oportet rem esse quam oratio sit vera: *In eo enim quod res est, vel non est, est oratio vera vel falsa*, ex Prædicamentis; non ergo ista veritas præcedit naturaliter conversionem, sed sequitur, et per consequens, ista oratio ut vera, non est conversiva.

SCHOLIUM.

Resolvit, licet disputatio præmissa sit subtilis et Logica, sufficere Theologo dicere, quod Deus utitur illa propositione : *Hoc est corpus meum*, ut signo sensibili ad causandam consecrationem, quæ sequitur in ultimo instanti, et sic prius fit consecratio, quam oratio est vera, atque adeo non causat ut vera, sed ut neutra. Quod si Logice contendas quod causat ut vera, hoc saltem ut certum tenendum, quod ipsa ut signum vocale facit consecrationem per Dei assistentiam. Eodem modo dicendum est de forma calicis, sicut dictum est de forma corporis.

23. Notatur ut additio usque ibi, breviter, sed falso.

Propter hoc dico, quod tota illa disputatio in tredecim conclusionibus, et earum probationibus vel improbationibus, subtilis est, et Logica de veritate hujus propositionis salvanda. Sed Theologo sufficit, quod ista oratio, ut est tale signum sensibile, institutum a Deo, est instrumentum Dei ad consecrationem illam, quæ sequitur in ultimo instanti, ita quod Deus assistit sibi, tanquam cuidam dispositioni præviæ efficaci, ut ea completa causet talem effectum invisibilem. Non autem ipsa veritas præcedit, ut talis dispositio, actionem Dei, quia est ut signum sensibile in *fieri*, et per consequens, in tempore, non intelligitur habere suam propriam veritatem; quando etiam habet eam, illa veritas sequitur ordine naturæ actionem Dei.

Oratio sacramentalis non causat, ut vera.

Breviter ergo diceret Theologus, quod qualitercumque Logicus salvet istam propositionem esse veram, saltem non est oratio sacramentalis ut vera; sed ut tale signum sensibile præcedens forte tempore, et ad minus naturaliter suam veritatem, sicut dispositio continua in tempore præcedit ultimum instans, et conditionem cujuscumque in ultimo instanti; causa etiam præcedit conditionem causati.

Et si quæras tunc, qualis, aut ut vera, aut ut falsa est propositio conversiva? Dico, quod neque sic, neque sic, sed tantum ut est propositio neutra, et prior naturaliter, et forte tempore, sua veritate.

Propositio prior sua veritate. Oratio an prior tempore suo conceptu.

Ista autem prioritas probatur sic, quia omne fundamentum prius est naturaliter relatione sua accidentali; propositio autem, seu conceptus est fundamentum respectu veritatis, quæ est relatio accidentalis, quia potest inesse et non inesse, sicut potest esse conformis et difformis rei. Socrate enim sedente, vera est oratio, quæ dicit Socratem sedere, ut dicitur in Prædicamentis; ergo prior est naturaliter conceptus orationis ut in se talis, quam ut verus. Adhuc etiam prior duratione est ipsa oratio ut variabilis, et in *fieri*, quam conceptus ejus causatus per eam, eo modo quo tempus dicitur esse prius suo ultimo instanti terminante.

Istud etiam de prioritate naturali conceptus ad veritatem, patet manifeste in addiscente. Prius enim aliqua conclusio non demonstrata concipitur a discipulo, et tunc quidem ut neutra, et tamen totus per se ejus conceptus percipitur vel concipitur; secundo, demonstratione ad ipsam applicata concipitur ut vera.

24. Et istud patet evidenter, quia posset Deus instituisse aliquam orationem non significativam, ad cujus prolationem a ministro, ipse assisteret ad causandum effectum in fine prolationis; ergo qualitercumque sit de illa dispositione Logica, qualiter ista propositio est vera, hoc est tenendum pro certo, quod ipsa ut signum vocale, et in *fieri* extra, est signum efficax respectu consecrationis, quia dispositio prævia, cui Deus ex pacto assistit ad causandum effectum efficaciter in termino,) sive ipsa propositio significet talem effectum (quod verum est in proposito, et congruum et hoc nude, scilicet nec ut vera, nec ut falsa, scilicet inquantum est dispositio sive significet illud, ut propositio vera, et hoc, vel pro tunc, quando est dispositio, vel pro instanti illo, pro quo causabitur illud, ad quod est dispositio, et hoc vel prius naturaliter, quam in illo instanti causetur ille effectus, vel posterius naturaliter.

25. Primo est conceptus orationis neuter, secundo Deus convertit, tertio est veritas.

Posset quidem hîc aliter distingui, scilicet quod in ultimo instanti prolationis primo secundum ordinem naturæ, est conceptus propositionis, ut neuter; secundum, ad illum sequitur operatio divina causans illud, quod omnino designat; tertio, sequitur veritas hujus conceptus: et sic non tantum oratio ut vocaliter et continue prolata, prior est veritate, sed etiam ut habens suum conceptum proprium, licet non ut verum. Sed istud implicat quædam pertinentia ad illam disputationem Logicam de veritate propositionis, vel de conceptu propositionis pro ultimo instanti, et nihil necessarium facit ad istam orationem, ut sacramentalis, quia ille conceptus, qui ponitur haberi per istam in ultimo instanti, nullo modo est instrumentum Dei ad illam actionem Dei, quæ ponitur sequi in secundo instanti naturæ, quia Deus ad operationem suam non utitur aliquo sacramentali, nisi sensibili.

Sic ergo breviter sufficiat ministro non disputanti tunc, pro quo intelligitur oratio, intendere proferre istam orationem, eo modo quo Christus instituit eam proferendam; et sic habetur intentio debita, et instrumentum debitum, scilicet illa oratio prolata, cui instrumento a tali agente adhibito, Deus assistit ad causandum in ultimo instanti talem effectum.

Ex istis patet de intellectu formæ consecrationis super vinum, quia omnino similis posset esse disputatio Logica et certitudo Theologica. Quod autem hîc ponitur calix, hoc ideo fit, quia consecratur sanguis in ratione potus; liquor autem non habet rationem potus, nisi ut in vase; nihil autem tale ponitur in ratione, vel consecratione corporis, quia corpus conficitur ut cibus; solidum autem habet rationem cibi, licet non sit in vase. Calix cur dicitur in consecratione.

Ad primum argumentum patet, quod ly *hoc* demonstrat singulare entis, non panem, nec accidentia, quia demonstrat pro instanti completæ prolationis orationis, et hoc, vel ex virtute sermonis, secundum quintam conclusionem, vel ex intentione proferentis, secundum aliam viam. 26. Ad arg. 1.

Nec ista est eadem illi: *Corpus meum est corpus meum,* sicut patet *ex conclusione* 13. Et hoc patet, quia ista propositio posset esse conversiva: *hoc est ignis,* non tamen ista: *ignis est ignis,* quia quod facit hoc ens esse ignem, facit quamdam conversionem, non tamen sic de igne esse ignem.

Ad 2. Ad secundum, patet quod ly *enim* ponitur ad faciendum continuationem in illis verbis, ne singula verba ibi possent quasi disjuncta statim proferri.

Ad 3. Ad tertium, concedo, quod ly *meum* oportet quod ex virtute sermonis denotetur referri ad personam Christi; hoc autem non est, nisi fiat prius mentio de Christo, in cujus persona proferuntur hæc verba; sicut si dicerem, Christus dixit: *Mea doctrina non est mea,* de* veritate istius propositionis significaretur quod ly *mea* refertur ad Christum; non autem sic, si quis non præmissa locutione de Christo, statim diceret: mea doctrina, etc. Ad duo argumenta contra formam consecrationis sanguinis, patet in corpore quæstionis.

*al. virtute

COMMENTARIUS.

41. Littera continet 13. conclusiones.

(g) *Aliter ergo potest dici,* etc. Hic deinceps, juxta varios modos opinandi Doctorum, subjicit tredecim conclusiones, quas probat suis fundamentis; deinceps explicat et applicat ad propositum, usque ad § *Propter hoc dico,* etc. ubi explicat conclusionem Theologice, qua forma est instrumentum conficiendi Sacramentum. Textus est clarus, quia autem sine prolixitate non potest discurri ad singulas conclusiones, et sine confusione per intertexta segmina nequiret continuari discursus, ideo pro commoditate lectoris reducenda erit quæstio ad suum scopum principalem, qui est de veritate tam speculativa sive Logica, quam de veritate practica formæ, et ordine utriusque inter se invicem. Multa in illis conclusionibus disserit Doctor ex opinione aliorum magis quam propria.

Duo autem potissimum occurrunt circa veritatem speculativam, primum est pro quo supponunt *hoc* et *hic,* pronomina demonstrativa; secundum est, pro quo instanti copulat verbum, et verificatur de rigore sermonis; tertium addam, unde rigor sermonis sit petendus. 42. Duo puncta difficultatis.

Prima sententia quoad primum, est pronomen *hoc* supponere pro pane, quem habet præ manibus Sacerdos, ut sensus sit: significatum per ly *hoc* esse corpus Christi; hæc tribuitur Alens 4. *part. q.* 10. *m.* 4. sed intendit Alensis sensum conversivum, id est, designando panem convertendum in corpus Christi, quem sensum refert in intentionem Sacerdotis, a quo opus Sacramentorum dependet. Eamdem sententiam refert S. Bonaventura *in* 4. *dist.* 8. *part.* 1. *art.* 1. *quæst.* 1. quam putat cæteris, quas allegat, magis probabilem; sed dicit ly *est,* non sumi in sensu identico, sed conversivo, nempe transire panem in corpus Christi.

Prima sententia pronomen supponere pro materia. Alensis.

S. Bonav.

Secunda sententia docet aliquid commune corpori et pani designari per ly *hoc,* per modum individui vagi, de quo enuntiatur corpus Christi. Altissiodorensis probabilem putat *lib.* 4. *sum. tract.* 5. *cap.* 2. non longe a fine; sequitur Ægidius *theorem.* 42. Paludanus *in* 4. *dist.* 8. *quæst.* 3. *art.* 1. Capreolus *eadem dist. quæstione unica, art.* 3. *ad* 1. *Scoti contra quintam conclusionem,* Sotus *dist.* 11. *quæst.* 1. *art.* 5. Viguerius *de*

Secunda sententia supponere pro individuo vago. Altissiodor. Ægidius. Paludanus. Capreolus. Sotus. Viguerius. Victoria. Ledesma. Bellarm.

institut. Theologicis, c. 19. Victoria *in summa, num.* 75. Ledesma *quæst.* 19. *art.* 5. Bellarminus *lib.*1. *de Eucharistia, cap.*11, et alii.

Tertia sent. designare species. D. Thom. Quarta sententia Doctoris.

Tertia sententia est designare species sensibiles; tribuitur D. Thomæ, et eam tenet Richardus *art.* 13. Quarta sententia est designare corpus Christi, ut in se est; hanc indicat Occham *quodlibeto* 2. *quæst. ultima,* sequitur Major *dist.* 8. *quæst. unica.* Denique ex iis, qui designari corpus, seu id quod in fine prolationis est sub speciebus asserunt, alii dicunt pronomen sumi adjective, alii substantive; primum docet Vasquez *disp.* 201. *cap.* 4. Noster Doctor asserit ly (*hoc*) denotare individuum entis, quod contrahitur ad corpus Christi, et sumi substantive, ita *conclus.* 8. *et* 9.

Richard. Occham. Major. Pronomen adjective sumi.

43. Prima conclusio designari contentum.

Prima Conclusio ly (*hoc* et *hîc*) denotant aliquid, quod est sub speciebus in fine prolationis, ita, ut demonstratio referatur ad terminum, qui subest in fine prolationis. Hæc communis est, licet varient Doctores in modis interpretandi ipsam. Probatur, quia demonstratio refertur ad sensum, non solum ad intellectum, quia designat id quod sensui objicitur; ergo aliquid non commune et indifferens, sed determinatum sensibile. Deinde subjectum refertur ad prædicatum; ergo determinate ad ipsum supponit, ut quando dico, homo est albus, non supponit subjectum nisi determinate pro habente albedinem; in proposito *corpus meum* est prædicatum, ergo subjectum determinate respectu ejus debet sumi, non autem indifferenter respectu ipsius et aliorum. Duplex ergo determinatio in proposito habetur; alia ex significatione demonstrationis, qua semper aliquid determinatum respicit; alia ex limitatione, quam habet respective ad prædicatum.

Duplex determinatio formæ.

Trident.

Confirmatur ex Trid. sess. 13. cap. 2, *Quoniam autem Christus Redemptor noster corpus suum, quod sub specie panis offerebat, vere esse dixit,* etc. et sic etiam Patres, qui ex vi demonstrationis et sermonis colligunt præsentiam corporis Christi, intendunt. Oportet ergo ly *hoc,* supponere respective ad corpus Christi determinate, non pro aliquo communi, ut dicit secunda sententia; ex quo sequitur etiam non designare species, in recto saltem, quia species nequeunt recipere prædicationem corporis Christi de ipsis in recto, prout hîc prædicatur; in obliquo autem connotat species, quia non denotat corpus Christi absolute, sed ut contentum sub speciebus, qui est sensus Patrum et Tridentini, probantium ex vi verborum realem præsentiam Christi sub speciebus. Ex hoc etiam rejicitur sententia Occham et Majoris quia corpus Christi, ut in se est absolute, non cadit sub sensum Sacerdotis mediantibus speciebus.

Non designat species in recto.

44. Secunda conclusio. Designare individuum entis, et substantive, sumi pronomen.

Secunda conclusio. Ly *hoc* denotat individuum determinatum entis, et substantive sumitur; ita Doctor *conc.* 10. Et ad primum argumentum, probatur prima pars, supponendo gradus superiores descendere in propria singularia, ut experientia constat videnti aliquid de longe sub ratione determinati entis, sine eo quod discernat speciem ejus; deinde sub ratione corporis animalis, et sic de reliquis; ly *hoc* autem non denotat aliquam speciem particularem entis, alias nequiret demonstrare totum genus entis; ejus ergo significatum est denotare individuum aliquod indeterminatum entis, vel quamcumque rem sub determinato conceptu entis.

Cajetan. Vasquez.

Contra hoc objicit Cajetanus, quod tunc pronomen non magis designaret Christum, quam species; urget Vasquez quasi ad hominem, quia Scotus asserit ens esse prædicatum univocum respectu

Solvitur objectio. substantiæ et accidentis, id sequi. Sed hæc frivola sunt, quia licet ly *hoc* non determinet corpus Christi sub formali conceptu corporis, determinat tamen sub formali conceptu entis determinati, non communis; neque sub disjunctione hujus aut illius, sed simpliciter determinate, ut recte Doctor *conclus.* 8. Unde quando dico: hic currit, non supponit pro quocumque individuo entis, sed pro illo determinato, cui competit prædicatum; per ly ergo *hoc* in dicta propositione denotatur corpus Christi sub determinato conceptu entis, et sic propositio non est identica, qualis hæc: *Corpus meum est corpus meum,* sed formalis, quia subjectum aliter importat prædicatum, aliter ly *corpus.* Quod autem substantive sumatur ly *hoc,* et non adjective, patet, quia propositio est de tertio adjacente; ergo subjectum ejus in sensu logico debet sumi substantive, quia prædicatum habet rationem adjacentis et formæ, sicut quando dicitur: *Petrus est corpus;* ly *corpus* adjective sumitur in rigore logico, licet apud Grammaticos sit substantivum; ergo necessario subjectum ad quod refertur, debet sumi substantive, alioquin non determinaret dependentiam ejus, ut est forma logica. Deinde adjectivum sumptum absolute, seu per se positum neutraliter sumitur substantive; sed ly *hoc* sic sumitur in illa propositione, quia ponitur ex parte subjecti sine ulla determinatione adjecta, et per modum subjecti; ergo, etc. (Sumi pronomen substantive.)

Objectio difficilis. Dices in forma calicis ponitur pronomen masculinum, ut: *Hic est calix sanguinis mei;* ergo adjective sumitur, et consequenter similiter ly *hoc* in forma corporis sumi potest adjective.

45. Responsio Jansenii. Respondet Jansenius *cap.* 131. Concordiæ in illa: *Hic est sanguis meus;* recte posse verti formam consecrationis sanguinis, per pronomen neutrum: *Hoc est sanguis meus;* tum quia in Græco est neutrius generis τοῦτο, tum quia Cyprianus in epistola ad Cæcilium, ita legit: *Bibite ex hoc omnes, hoc est enim sanguis meus,* etc. Cæterum melius dicitur in sensu grammaticali sumi adjective, quia τοῦτο refertur ad ποτήριον, quod sonat Latine calicem, ac proinde cum illa particula ex hoc referatur ad calicem, quod in Græco neutrum est, sic recte effertur in genere neutro; similiter αἷμα, quod Latine sanguis dicitur, est generis neutri apud Græcos, nec mirum est quod demonstrativa particula similiter ponatur in neutro propter concordiam; recte ergo Latinus interpres servavit eamdem in sua versione, juxta proprietatem linguæ Latinæ.

Ad argumentum respondetur, ly *hic* in rigore logico sumi substantive, quia masculinus etiam articulus, seu quodcumque nomen masculinum absolute prolatum importat suum substantivum, ut patet in divinis, et docet Doctor in 1. dist. 12. quæst. 1. § *Juxta quæstionem istam.* Id autem maxime verum est in hac propositione, in qua articulus masculinus ponitur ut subjectum, quod semper substantive sumi debet, respective ad prædicatum, quod habet rationem formæ apud Logicos, et adjacentis. Vide Symbolum Athanasii, ubi masculinum numeratur substantive sumptum, *nec tres immensi,* etc. 46. Solvitur objectio. (Pronomen hic sumi substantive.)

Secundum, quod circa significationem formæ disserendum occurrit, est, pro quo instanti copula uniat extrema ad invicem, nam secundum Philosophum 1. *Perihermenias, cap.* 3. *in fine, esse* significat compositionem, quæ nequit esse sine compositis. Advertendum itaque, aliud esse instans prolationis, aliud vero instans pro quo unit extrema verbum, ut in hac propositione: anima fuit creata, ani- 47. Secunda pars de suppositione copulæ.

ma erit creata, ubi prolatio est secundum tempus præsens, unio autem extremorum pro præterito aut futuro, non pro præsenti. Veritas autem propositionis dependet ab unione extremorum pro instanti pro quo uniuntur, non pro quo proferuntur; tota ergo difficultas est, utrum propositio de præsenti pro instanti prolationis copulæ intelligatur unire extrema? si unit pro instanti quo profertur, an vero pro instanti completæ prolationis.

Duplex instans verbi.

Circa resolutionem hujus, Doctor posuit tredecim conclusiones, quas apud ipsum in textu videre licet, in quibus principalis resolutio est, quod verbum, quando extrema unit pro præsenti instanti, debet intelligi pro instanti completæ prolationis, vel certe, quod ex rigore sermonis sic intelligi possit, vel ex intentione proferentis, quando significat tempus intelligi debere pro aliqua parte illius temporis, vel completæ prolationis, vel antea fieri unionem. Vasquez, Soto et Cajetanus carpunt Doctorem, quod dubitaverit, an de rigore sermonis verbum significans instans debeat referri ad instans completæ prolationis (quia id certum esse volunt ipsi), an vero ad instans prolationis ipsius verbi.

Resolutio Doctoris in corpore.

Vasquez. Sotus. Cajetan.

Eorum sententia.

48\. Cæterum nihil adducunt, quo id impugnent solide, neque rationibus dubitandi respondent quas exprimit Doctor; imo et Cajetanus de significatione speculativa docet id verum esse, non autem in practicis. In primis Doctor non reprobat illam sententiam, sed sequitur, nam infra postquam asseruit alteram secundum aliquos, nempe ex intentione proferentis, non autem ex vi sermonis unionem referri posse ad ultimum instans prolationis completæ, subdit infra: *Si salvatur,* inquit, *uno vel altero modo quod ista propositio sit vera, id est, secundum octavam conclusionem, et cæteras, a quibus non discordo,* etc.

Sententia vera Doctoris explicatur.

Octava autem conclusio est: *Quod pronomen hoc demonstrabit pro ultimo instanti completæ orationis,* etc. non demonstraret, nisi verbum pro illo instanti copularet extrema, quorum alterum est pronomen demonstrativum *hoc* vel *hic*. Vasquez dicit Scotum peculiarem sententiam excogitasse; sed hoc patet falsum, nam juxta duas sententias, quarum una dicit verba formæ significare quidquid significant independenter ab intentione proferentis; et hæc est D. Thomæ, nam hac ratione impugnat sententiam Alensis in priori parte quæstionis expressam, quia nempe sermoni intentio proferentis accommodatur, non e contra, quasi dicat verba formæ habere ab institutione significare, non autem ab intentione proferentis. Ex altera parte ut præmissum est, Alensis docet verba formæ recipere determinationem a proferentis intentione, cui subjiciuntur; supposito ergo utroque hoc modo dicendi aliorum, docet Doctor, quomodo propositio illa pro ultimo instanti completæ prolationis copulet extrema, pro quo in re primum copulata sunt, quia tunc primum fit præsens corpus Christi.

Octava conclusio ejus declaratur.

Duæ sententiæ de instanti verbi et modo supponendi.

Addit Vasquez propositionem illam juxta primariam vocum significationem falsam esse secundum Doctorem; sed certe neque Doctor id dicit, neque sequitur ex illa sententia, quæ assereret ex intentione proferentis posse propositionem ejusque copulam referri ad instans completæ prolationis, nam hæc sententia diceret orationem in significando recipere determinationem a proferente, et consequenter in consignificando, quod frequentissimum est apud modernos proloquium, etiam quoad formas ambiguas Sacramentorum, quæ in diverso sensu verificari possint; unde in eo casu nata essent eum sensum facere de rigore sermonis,

49\. Objectio Vasquez refellitur.

quatenus subest sermo intentioni proferentis ejusque determinationi, quam daret ipsa intentionis determinatio. Propositio ergo illa, quæ indifferens esset, ut significaret pro aliquo præsenti, extrema unita esse, determinatur per proferentem, ut significet determinatum præsens completæ prolationis; ergo non esset falsa pro aliis instantibus, quia pro aliis non haberet completam aut determinatam significationem, quod requiritur ut insit ipsi veritas aut falsitas determinate. Diceret prætera voces significare primo conceptus, et modum sequi concipiendi res, et secundario significare res ipsas ad extra, ac proinde determinari significationem vocum ad conceptum et modum concipiendi, ideoque verbum ex modo significandi, quo subordinatur conceptui, per quem regulatur intentio proferentis, supponeret pro instanti determinato unionis, quod concipitur, et pro quo intenditur unio extremorum fieri, et non pro alio. Unde si per consequentiam rei loquitur Vasquez, male discurrit, neque rationes, quibus ipse, aut alii utuntur, necessario concludunt, quia, inquiunt, sermo est accommodatus audienti; communiter autem intelligitur propositio affirmari pro ultimo instanti completæ prolationis. Hæc, inquam, ratio nihil concludit, quia non probant, an illa communis acceptio sermonis fundetur in sola ejus institutione, an etiam, ut subjacet intentioni proferentis, vel an institutio sit talis, ut primo respiciat rem sine ordine ad intentionem.

50. Rigor sermonis ex institutione est.

Quoniam ergo magis placet rigorem sermonis ab institutione desumi, non ab intentione proferentis, alia via quærendum est, quomodo illa propositio de rigore sermonis sit vera, ut vim habeant argumenta contra hæreticos facta ex Conciliis, quæ id asserunt; nam moderni magis supponunt ex illo vulgari, quia nempe communi acceptione sic accipitur propositio pro ultimo instanti completæ prolationis verificari, quam probant. Suppono itaque primo sermonem accommodatum esse rei significatæ, non e contra; habet enim rationem signi, quod debet, ut sit verum referri ad suum signatum prout est, aut concipitur esse, juxta varios modos opinandi de significatione vocum. Hinc verbum significat cum tempore, quia significat formam in *fieri* per ordinem ad mensuram extrinsecam in reipsa, nomen significat sine tempore eamdem formam, quia significat eam per modum habitus, sine ordine ad mensuram extrisecam. Idem patet ulterius, quia propositio de verbo præsenti significat aliquando cum tempore, id est, copulat extrema pro tempore, aliquando vero pro instanti, aliquando vero sine ordine ad tempus aut instans. Exemplum primi: *Petrus est currens;* exemplum secundi: *Petrus est albus;* exemplum tertii: *Petrus est animal.*

Institutio sequitur naturam rei.

Modus significandi verbi.

Verbum copulat juxta naturam extremorum.

Hæc diversitas non oritur ex vario modo significandi aut copulandi verbi, sed quia copulat juxta naturam et exigentiam extremorum, quorum alia sunt in tempore, alia vero in instanti, alia ab æterno unita independenter a tempore et instanti.

Diversa intra orationem, significatio et extra.

Addo præterea quod dictiones in propositione aliter significent, quam extra orationem, nam extra orationem significant absolute sine limitatione, quæ provenit ex adjecto; in oratione autem ut determinant se invicem, et componunt integram orationem, unde in propositione debent referri ad illud ad quod copula, quæ forma est, refertur, et prout exigit natura rei substratæ.

51. Resolutio.

Ex his ergo resolutive dico illam differentiam determinatam temporis signi-

ficari per copulam, quam exigit natura rei; exemplum est de præterito et futuro, verbi gratia: *Petrus fuit mortuus: Antichristus erit.* Hæ propositiones sunt veræ, non quatenus referuntur ad quodcumque instans temporis præteriti, verbi gratia, ad illa, quæ præcesserunt Petri mortem, quia esset propositio falsa; aut illa instantia, quæ in futuro consequeretur esse Antichristi, ex eadem ratione, sed quatenus dicunt ordinem determinatum ad illud instans, in quo habuit illa de præterito, habebit illa de futuro suum *inesse,* quia propositiones de præterito et futuro sunt veræ, quatenus referuntur ad aliquod præsens de *inesse,* in quo extrema uniuntur; ex qua ratione sequitur, quod illæ propositiones de rigore sermonis ad illud instans seu tempus referantur, et pro illo verificentur tantum.

Mensura rei significatur per copulam. Eodem modo dico, quod, cum oratio seu propositio de præsenti successive proferatur in tempore, in quo plurima sunt instantia, quando unit pro instanti, potest unire pro quolibet instanti, et sic intelligi de rigore sermonis, si id natura rei exigat. Unde ex eodem rigore, ad illud determinatum instans unit et refertur copula, quod extrema exigunt, inquantum unita sunt; quod autem omnia illa instantia, quæ currunt durante prolatione, spectant ad tempus præsens orationis, patet, alioquin nunquam propositio potuisset unire pro instanti, quia ejus prolatio semper est in tempore, tanquam in duratione; sufficit ergo ut extrema sint unita, vel pro toto tempore prolationis, vel pro aliqua ejus parte, vel instanti, sive sit prolationis completæ, sive non, ut possit significari per verba de præsenti unio.

52. Propositio practica ad ultimum instans prolationis refertur. Ad propositum ergo, propositio practica et factiva sui termini exigit, ut compleatur tota prolatio, antequam terminus ponatur, qui ponitur in instanti completæ prolationis, tanquam effectus orationis, et sequitur ex natura rei veritatem propositionis affirmantis et demonstrantis ejus præsentiam debere referri ad ultimum instans completæ prolationis, pro quo tantum nata sunt uniri extrema; et hinc patet veritas illius propositionis ex rigore verborum, non quia ita homines communiter tantum intelligunt, sed quia ita vigor sermonis accommodatus naturæ rei exigit intelligi. Sæpe enim impropria locutio habet apud homines significare ex communi usu et interpretatione, figurate tamen, et non proprie, ut prata rident, ego bibo, ego taceo; non quia de rigore sermonis id significant, quod communiter intelligitur, sed quia id intendere proferentem communiter intelligitur, quod per verba tamen non significatur de rigore sermonis; sit ergo

53. Tertia conclusio. *Tertia conclusio,* verbum *est* copulat extrema propositionis ultimo instanti completæ prolationis, ad quod instans refertur etiam demonstratio. Prima pars patet ex dictis, quia hæc propositio est practica et factiva sui significati; ergo non prius significatum est, quam compleatur ipsa propositio in *esse* per prolationem. Si autem loquamur de significatione speculativa, probatur similiter, quia hæc refertur ad extrema pro instanti unionis ipsorum, sed hæc contingit tantum pro instanti completæ orationis; ergo pro tunc tantum verificatur. Patet etiam conclusio quoad secundam partem, quia pronomen demonstrativum non demonstrat corpus Christi præsens nisi mediante copula, et prædicato limitante, quia *talia sunt subjecta, qualia permittuntur a prædicatis;* hæc omnia referuntur ad ultimum instans completæ prolationis, ergo pro tunc demonstrat, quia id exigit natura rei subjectæ, et veritas propositionis.

54. *Quarta conclusio,* hæc propositio, non inquantum vera vel falsa, causat effectum, sed inquantum significativa, et neutra in veritate et falsitate. Hæc est contra Cajetanum 3. *part. quæst.* 78. *art.* 5. et Sotum *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 1. *art.* 5. ubi oppositum putant esse D. Thomæ. Eam tenet Doctor loco citato, post decimamtertiam conclusionem, versu *Propter hoc dico,* etc. quem sequitur Vasquez *disp.* 202. *cap.* 2.

Veritas practica formæ.

Præfati auctores diverso modo explicant suam sententiam, nam Cajetanus distinguit veritatem practicam et speculativam, asserens illam priorem esse conversione, et aliud non esse quam ipsam efficaciam formæ, speculativam vero posterius se habere. Soto contra utramque priorem esse contendit, et formam omnino causare, inquantum vera est. Probatur conclusio, prius est facta conversio, et corpus Christi præsens, quam sit verum esse præsens; ergo omnis propositio affirmans esse præsens ante conversionem, est falsa; ab eo enim, quo res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa. Neque distinctio Cajetani conducit, quia veritas practica in tantum a speculativa distinguitur, quod signum practicum sit factivum sui significati; veritas tamen ejus consistit in connexione cum suo significato præsenti; unde signum, quod dicitur dubium, aut æquivocum, tale dicitur, quia non semper habet præsens suum significatum; signum vero certum et infallibile ex conjunctione infallibile, et certa ad suum significatum.

Est prior speculativa.

Distinctio utriusque.

Signum æquivocum

55. Minus vera est opinio Soti, quia, ut supra asseruimus, veritas speculativa illius propositionis fundatur in efficacia formæ, unde prolata forma a non Sacerdote super materia, esset falsa speculative et practice; ergo forma non supponitur vera speculative, nisi inquantum significat practice, causando suum effectum. Ex his patet secunda pars conclusionis, nempe formam, qua significativa est practice, causare effectum et conversionem panis panis in corpus Christi; de quo infra latius *dist.* 11.

Objicies formæ Sacramentorum efficiunt inquantum veræ; ergo et hæc. Respondetur, formas Sacramentorum efficere, inquantum significant, id est, continent virtute suum effectum, ut colligitur ex Tridentino *sess.* 7. variis canonibus. Veritas eorum fundatur in hac significatione practica seu efficacia ipsa formæ, negatur ergo antecedens; unde Patres quando colligunt præsentiam Christi ex veritate formæ et vi verborum, colligunt a posteriori, non a priori, ut ibidem explicabitur.

QUÆSTIO III.

Utrum Sacramentum Eucharistiæ possit recipi a non jejunis?

Alens. 4. *p. q.* 52. *m.* 1. Richard. *hîc art.* 2. *q.* 3. D. Thom. 3. *p. q.* 80. *a.* 8. Suar. *ibi d.* 68. *s.* 3. 4. 5. 6. Palud. *hîc q.* 2. Sylv. *v.* Eucharistia. 1. § 8.

Tertio quæritur (a), utrum hoc Sacramentum possit recipi a non jejunis? Videtur quod sic, quia Christus post cœnam discipulis suis pransis dedit Eucharistiam. 1. Argum. Magist. D. 1. Cor. 11.

Item, primæ Corinth. 11. *Si quis esurit, domi manducet,* ubi videtur Apostolus innuere, quod antequam convenirent ad Ecclesiam, deberent famem extinguere in domibus suis, ne ibi immoderate de speciebus illis sumerent. Unde redarguit eos ibidem dicens: *Unus quidem esurit, alter autem ebrius est.*

Ratio opposit. Contra, *de consecrat. dist.* 2. *liquido,* et sumitur ab Augustino ad inquisitiones Januarii: *Placuit Spiritui sancto, ut in honorem tanti Sacramenti prius in os Christiani dominicum corpus intraret quam alii cibi, ideo mos ille ubique servatur.*

2. Eucharistia quadrupliciter sumitur. Respondeo (b), aliquis potest percipere hoc Sacramentum, et non sacramentaliter, nec spiritualiter; aliquis Sacramentum sacramentaliter, sed non spiritualiter; aliquis et Sacramentum, et sacramentaliter et spiritualiter; aliquis tantum spiritualiter, et non sacramentaliter. Primo modo recipit quicumque recipit hostiam consecratam, quia ibi est vere Sacramentum, et tamen non recipit eam, ut consecratam, sed omnino non discernens eam a communi cibo. Talis secundum Apostolum, 1. Cor. 11. Dijudicare quid importet. *Judicium sibi manducat, et bibit, non dijudicans corpus Domini,* id est, non discernens a communibus cibis, et hoc potest esse, vel ex infidelitate, sicut paganus, si daretur sibi communio; vel ex contemptu, stante etiam fide, sicut in malo Christiano.

Secundo modo recipit ille, qui non tantum recipit Sacramentum, sed recipit illud ut Sacramentum, credens ibi esse corpus Christi, et se recipere communionem corporis Christi, sicut in Ecclesia consuevit fieri talis communio; sed si est in peccato mortali non contritus, non recipit spiritualiter, quia non recipit effectum spiritualem, ad quem ordinatur hujus susceptio, qui est animæ nutritio spiritualis per gratiam datam a Christo.

Sed tertio (c) modo recipit bonus fidelis sine peccato mortali, secundum possibilitatem suam, et quia diligenter conscientiam examinavit, et talis vere nutritur, et Christo cibo spirituali unitur et incorporatur, secundum Augustinum: *Crede, et manducabis me, non me convertens in te, sed tu converteris in me.* Hoc enim interest inter cibum corporalem et spiritualem, quia cibus corporalis convertitur in nutriendum, sed in nutritione spirituali cibatus convertitur in cibum.

Quarto modo recipitur spiritualiter, non sacramentaliter, scilicet quando bonus homo est secundum posse suum bene et devote paratus, tamen propter reverentiam abstinet, vel propter aliquam infirmitatem, vel forte, quia non potest habere ministrum, cui convenit illud Augustini de consecr. dist. 3. *ut quid paras dentem et ventrem? Crede, et manducasti,* et talis spiritualiter nutritur.

COMMENTARIUS.

(a) *Tertio quæritur,* etc. In hac quæstione et sequenti distinctione agitur de sumptione et usu Sacramenti juxta ordinem Magistri, qui pauca in hac materia tradidit; alii autem Summistæ fusius agunt qui plura *ex dist.* 2. *de consecr.* huc transtulerunt, atque ex Patribus ut moderni et controvertistæ, idque commodo lectorum et necessitate temporum tum defensioni fidei, tum instructioni servientes; quæ supplere conabimur, quoniam in specie ea non tradit Doctor, sed supponit ex anterioribus et Canonibus Ecclesiæ. 1.

Quatuor modi sumendi Sacramentum.

(b) *Respondeo, aliquis potest percipere hoc Sacramentum,* etc. Hi quatuor modi sumendi Sacramentum, traduntur communiter a Doctoribus in hac et sequenti distinctione cum Magistro. Primus differt a secundo, quod in illo modo sumptionis non sit usus hujus Sacramenti ex fide, aut religione vera aut simulata; secundus supponit fidem Sacramenti, licet usus sit sacrilegus ex prava dispositione sumentis, possunt ad unum et eumdem modum sumendi reduci, quia secundo modo sumens non dijudicat vere corpus Domini, neque seipsum probat.

Hilar. Augustin.

Omnes autem quatuor modi ad duos principales reducuntur, nempe, ad sumptionem Sacramenti realem et spiritualem. Veritas autem hujus doctrinæ, et varietas modi sumptionis colligitur ex Paulo 1. *ad Corinth.* 11. Patet etiam ex Hilario 8. *de Trinitate*, Augustino variis in locis, quæ referuntur de consecrat. dist. 4. cap. *Quid est, cap. Quid manducat,* cap. *Qui discordat*, Trident. *sess.* 13. *c.* 8. *et sess.* 22. Circa autem manducationem spiritualem, aliqui dixerunt Sacramentum hoc modo sumptum habere effectum aliquem majorem, quam sit ille, qui correspondet merito operantis. Sed hoc non habet fundamentum, quia quidquid ibi conceditur, est ex merito operantis, quo modo intelligenda sunt verba Tridentini supra dicentis : *Illos, qui voto cœlestem panem edunt, fide viva, quæ per dilectionem operatur, fructum ejus et utilitatem sentire,* etc. Sic etiam intelligendum illud Augustini : *Crede, et manducasti*, quia tales incorporantur Christo, qui est effectus hujus Sacramenti ; non tamen recipiunt illum effectum per ipsum Sacramentum ex opere operato, sed ex opere operantis, per fidem vivam et charitatem quæ sunt incorporationis causæ et meritoriæ.

Trident. Manducare spiritualiter Sacramentum.

2. Capaces Sacramenti.

Ex præmissa doctrina sequitur, quinam sint capaces hujus Sacramenti, loquendo de sumptione ejus, qua Sacramentum est, id est, res sacra spectans ad usum Religionis, respective enim ad statum personæ discernitur sumptio Sacramenti.

3. Prima conclusio. Catechumeni non sunt capaces.

Primo, Catechumeni etiam justi, non sunt capaces hujus Sacramenti ; est contra Mars. *in* 4. *quæst.* 6. *art.* 2. qui dicit capaces esse in casu necessitatis recipere sacramentaliter et spiritualiter; et videtur Innoc. *cap. Veniens, de Baptismo,* ubi Eucharistiam sumi posse ait a non baptizatis. Patet conclusio ex communi Theologorum asserentium baptisma esse januam Sacramentorum ; oportet ergo primum hominem fieri per baptismum membrum Christi et Ecclesiæ per regenerationem, antequam sit capax Sacramentorum Ecclesiæ. Innocentius potest intelligi illo capite, de manducatione mere materiali, sicut dicit homines non baptizatos esse capaces matrimonii, quod intelligi debet materialiter, in ratione contractus, non autem ut Sacramentum est, vel ut alii intelligunt, non procedit definiendo, sed disserendo.

4. Secunda conclusio. Baptizati capaces.

Secundo, peccatores baptizati sunt capaces hujus Sacramenti, quoad sumptionem sacramentalem ; justi autem baptizati quoad sacramentalem et spiritualem sumptionem. Hæc conclusio patet ex dictis; utraque pars ejus ex Patribus colligitur, et Doctoribus in illud Pauli 1. *ad Cor.* 11. ubi reprobantur accedentes sine sui probatione et dispositione necessaria. Quoad primam patet, quia adultus baptizatus habet characterem, per quem fit capax Sacramentorum; subest etiam præcepto Ecclesiastico hujus Sacramenti, quamvis non recipiat fructum ejus ex obice, quem tollere tenetur.

Tertio, infantes baptizati sunt capaces

5. Tertia conclusio. Alens. Paludan. Major. Gabriel. Cajetan.

Eucharistiæ quoad fructum; est contra Alensem 4. *p. quæst.* 11. *m.* 2. *art.* 3. *ad* 2. Palud. *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 4. *art.* Major. *in* 4. *ibidem quæst.* 1. Soto *dist.* 12. *quæst.* 1. *art.* 9. probabilem censet Gabriel *dist.* 9. *quæst.* 2. *art.* 3. *dub.* 4. Cajetan. 3. *part. quæst.* 80. *art.* 12. Conclusio tamen posita magis fundatur in praxi primitivæ Ecclesiæ, quæ Eucharistiam parvulis ministrabat, cujus ministerii non videtur alius fuisse finis aut ratio, quam propter fructum spiritualem ab ipsis perceptum. Eam tenent Ledesma 4. *p. quæst.* 21. *art.* 9. *dub.* 3. Ruardus *super art.* 15. Corduba *lib.* 1. *quæst.* 8. Alanus *lib.* 2. *de Eucharistia, cap.* 37. Vasquez *disp.* 212. Suarez *disp.* 76. *sec.* 4. Consuetudo autem primitivæ Ecclesiæ communicandi parvulos, colligitur ex Patribus, ita Dionys. c. *ultimo de Ecclesiastica hierarchia,* quamvis aliqui ambiguum putent illud testimonium. Cyprianus apud Augustinum *epist.* 23. Gregorius Magnus in Missali, quod Romæ ostenditur, ubi dicit, post baptismum lactandos a matre parvulos si opus fuerit antequam Eucharistia ipsis ministretur, Concilium Toletan. XI. *can* 11. et ut cætera omittam loca Augustini et aliorum. Eamdem consuetudinem insinuat Trident. *sess.* 21. c. 4. Quod aliqui dicant hunc ritum non ad fructum Sacramenti in parvulis observatum fuisse, non subsistit, quia alius finis assignari nequit. Aliqui dicunt ob præceptum: *Nisi quis manducaverit ex hoc pane,* etc. factum esse; sed obstat Trident. asserens nulla necessitate salutis factum fuisse in parvulis. Ratione patet conclusio, quia non requiritur aliud ad fructum Sacramenti, quam status gratiæ qui invenitur in parvulis; in adultis autem præterea fides, quia sui compotes sunt, ergo in parvulis Sacramentum habebit effectum post baptismum. Cæterum jam non licet parvulis ministrare Eucharistiam in Ecclesia Latina, quamvis adhuc in Ecclesia Orientali vigeat talis consuetudo, quia id in Latina ob reverentiam Sacramenti ordinatum est, ob quam etiam usus calicis prohibetur Laicis; parvulis autem dabatur sub utraque specie, quia alioquin non possint sumere aut deglutire, sub specie panis tantum, vel, ut alii dicunt, dabatur in specie sanguinis tantum, ut etiam nunc moris est apud Græcos in recenter natis et baptizatis.

Ledesma. Ruardus. Corduba. Alanus. Vasquez. Dionys. Cyprian. Gregor. Toletan. Trident.

Parvulis quomodo dabatur Sacramentum.

6. Quarta conclusio. Negatur phrænеticis ab infantia.

Quarto, phreneticis et amentibus, qui ab infantia sunt tales, non est danda Eucharistia, etiamsi vomitus non timeretur, aut aliqua irreverentia; hoc docet D. Thom. 3. *p. quæst.* 8. *art.* 9. Paludanus *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 4. *art.* 2. et alii. Quam probat Ledesma, quia nequeunt habere devotionem, aut probare seipsos. Hæc ratio nihil probat, quia neque in ipsis exigitur probatio, cum reputentur ut infantes, in quibus nequit esse probatio per propriam voluntatem, neque necessitas ejus, quia nullum habent peccatum. Ratio ergo conclusionis est, quia usus Ecclesiæ sic fert, non secus de his judicantis quam de infantibus.

7. Quinta conclusio. Aliter dicendum de aliis, qui petierunt in usu rationis. Carthagin. Concil. IV.

Quinto, iis, qui post usum rationis inciderunt in amentiam, si ante petierunt Sacramentum, conferri debet, ita D. Thomas et alii supra, licet repugnet Alensis 4. *p. quæst.* 11. *m.* 2. *art.* 3. Gabriel *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 2. *art.* 3. *dub.* 4. Patet conclusio *ex Canone* 74. Concilii Carthaginens. IV. et refertur 26. quæst. 6 can. *Iis qui infirmitate,* ubi loquitur de eo, qui in infirmitate pœnitentiam postulavit, et antequam Sacerdos veniret, in amentiam incidit; dicit autem huic dandam esse pœnitentiam, et Eucharistiam ori ejus infundendam. Alius est Concilii Arau-

Arausic. I. sicani 1. *can.* 13. qui docet amentibus dandam in eo casu, cum pœnitentiam aut baptismum subire vellent, et subito obmutescunt; habentur eadem *causa* 26. *quæst.* 6. Idem supponit Concilium Toletan. XI. *can.* 11. asserens non puniendos eos, qui Eucharistiam in mentis alienatione ejecerunt. Contra hos Canones non est aliquis alius novus, qui Eucharistiam prohibeat dari ejusmodi; unde Sotus *art.* 9. Sylvester verbo *Eucharistia* 3. *quæst.* 5. Paludanus et Vasquez *disp.* 212. asserunt in articulo his ministrari posse, modo non subsit suspicio aliqua peccati mortalis, aut periculum irreverentiæ, non tamen quotannis, quia videtur aliqua irreverentia, si tam frequenter ipsis ministraretur.

Tolet. XI. Sylvest. Paludanus. Vasquez.

8. Negant energumenis dandam. Dionys.

8. De energumenis fuit controversia, ex diversa praxi Ecclesiarum, quia Dionys. *Ecclesiastica hierarchia,* docet præceptum fuisse, dicta oratione, ante consecrationem, ejiciendos esse Catechumenos et publicam pœnitentiam agentes, ac simul cum ipsis energumenos; ex quibus colligitur non solitum fuisse eos communicare. Cyprianus *lib.* 3. *epist.* 14. quæ nunc est ordine 10. Innocentius I. *epist.* 29. *ad Decentium Episcopum Eugubinum*, *cap.* 2. et refertur *de consecr. dist.* 1. Isidorus *epist. ad Ludifridum Episcopum Cordubensem,* habetur can. *Perlectis* 25. *dist.* Hieronynus in cap. 18. Ezechielis in illud: *Panem suum esurienti dederit.* E contra. Cassianus *collat.* 7. 30. absolute docet energumenis dandam esse Eucharistiam, quinimo asserit se nusquam a Patribus audivisse Eucharistiam his negandam. Germanus tamen Constantinopolitanus *cap.* 29. asserit in suis provinciis nuspiam dari, sive purgationis causa sint arreptitii, id est, ob delicta purganda, vel utilitatis gratia, id est,ad majus meritum ipsorum

Cyprian. Innocent. I. Isidorus. Hieron. Cassianus affirmat. Germanus Constantinopolitan.

de quibus agit etiam Cassianus *cap.* 28. Prosper etiam *lib.* 4. *de prædictionibus et promissionibus,* cui titulus est: *Dimidium temporis, c.* 6. mentionem facit cujusdam juvenculæ Arabæ, quæ ob delictum possessa fuit, tamen recepta communione fuit liberata; ingressa enim balneum, cum ancillæ Dei habitum gestaret, simulacrum Veneris impudicæ, et seipsam respexit, et, ut ait Prosper, *ei se consimilans, domicilium se diabolo præbuit.* Extat etiam can. 1. Auraușicani, in quo dicitur: *Energumeni jam baptizati, si de purgatione sua curent, et se sollicitudini clericorum tradant, monitisque obtemperent, omnimode communicent Sacramenti ipsius virtute, vel muniendi ab incursu dæmonum, quo infestantur, vel purgandi, quorum jam ostenditur vita purgatior,* etc. Et hic videtur usus Ecclesiæ, ut patet ex rituali Romano et aliis, in quibus exorcismi traduntur et commendantur frequens confessio, et communio. Scholastici distinguunt inter eos, qui ob delicta possidentur a dæmone, et eos qui ad majorem purgationem, seu ob meritum ab iisdem Dei permissione torquentur. Alensis 4. *p. quæst.* 11. *m.* 2. *art.* 3. D. Thom. *in* 4. *dist.* 9. *quæst. unica art.* 3. *quæstiunc.* 5. *ad* 2. Armilla verbo *Communio,* Sylvester verbo *Eucharistia* docent, iis, qui frequenter in blasphemias, et ejusmodi peccata incidunt, non esse dandam communionem. Cæterum D. Thomas 3. *p. quæst.* 80. *art.* 2. mutavit sententiam, quam sequitur Sotus *in* 4. *dist.* 12. *q.*1. *art.* 9. Vasquez *disp.* 212. *cap.* 4. Concilium Elibertinum in articulo mortis dandam esse communionem iisdem docet. In hoc autem non est lex alicujus Concilii generalis, neque decretum Pontificis; ideo sequenda est praxis Ecclesiarum in particulari, et judicium prudentis

Prosper. Supponit usum. Arausican. Dandam his communionem. Rituale Romanum. Variæ sententiæ Scholasticorum. Alensis. D. Thom. Armilla. Sylvester. D. Thom. Sotus. Vasquez. Elibertin.

Sequenda praxis Ecclesiarum. pastoris, quia communio multum detrahit viribus hostis, et facit ad purgationem peccatorum, ideo sequendi sunt rituales libri et eorum præscriptum.

9. (c) *Sed tertio modo recipit bonus fidelis sine peccato,* etc. Omisso primo modo sumptionis, qui non facit ad propositum, cum in tali neque est vita per fidem, Religionem aut charitatem, neque est sumptio Sacramenti, qua tale est, nisi valde materialiter, et per modum cibi profani in re et æstimatione, disserendum est in specie de tribus reliquis ; de secunda autem in ordine agitur distinctione sequenti, hic autem de reliquis. In littera citata agit Doctor breviter de Sacramenti effectu, qui est gratiæ ; dicit esse nutritionem spiritualem, unionem et incorporationem in Christum, et conversionem nostri in ipsum, non e contra, quia ex Augustino in spirituali nutritione cibatus convertitur in Christum, in quo distinguitur a nutrimento corporali quod convertitur in nutritum. Hos autem effectus diffuse tractant moderni Scholastici, quibus adjungunt in specie alios, qui tamen ad præmissos reducuntur in genere. Pro satisfactione lectoris subjungam breviter aliquot conclusiones, in quibus hi effectus magis declarabuntur.

Sumptionis dignæ Sacramenti effectus.

10. Effectus gratiæ habitualis. *Prima conclusio,* in hoc Sacramento causatur augmentum gratiæ habitualis, est contra antiquos hæreticos Massilianos, qui negant Sacramenta dare effectum gratiæ, etiam est contra modernos, qui effectum gratiæ referunt ad solam fidei excitationem. Hanc conclusionem supponunt omnes Scholastici tanquam de fide, quamvis Vasquez contendat multos non agere in specie de augmento gratiæ habitualis, sed de gratia actuali, quæ confertur ut robur contra lapsum, de quo in specie Alensis 4. *p. quæst.* 41. *m.* 1. in antiqua impressione ; in nova vero *quæst.* 10. *m.* 8. *art.* 2. D. Bonavent. *in* 4. *dist.* 12. 2. *p. art.* 1. *quæst.* 2. Sed hi Doctores non excludunt gratiam habitualem communem huic et aliis, sed explicant in specie id quod confertur in ordine ad nutriendam charitatem, quamvis etiam augmentum gratiæ habitualis, ut confertur in hoc Sacramento, nomine auxilii venire potest, quia ex eodem fine confertur. Conclusionem tenet Magister *in* 4. *dist.* 8. *et* 9. noster Doctor in littera, et reliqui Sententiarii super Magistro, Richardus *dist.* 12. *art.* 5. Sotus *dist.* 11. *quæst.* 2. *art.* 1. D. Thom. 3. *part. quæst.* 79. *art.* 8. Vasquez *disp.* 203. *cap.* 1. Suarez *disp.* 66. *sect.* 1. Bellarm. *lib.* 4. *de Eucharistia, c.* 27. Ruar. *art.* 15. Hosius *in Confessione, cap.* 39. *et* 40. Claudius Sanctez *in rep.* 6. *cap.* 12. et alii. Colligitur ex Lateranens. *de Summa Trinitate, et fide Catholica, cap. Cum Marthæ,* Epistola Concilii Alexandrini approbata in Ephesino 1. *Ad mysticam benedictionem accedimus et sanctificamur, participes facti pretiosi corporis et sanguinis Domini,* etc. Sed clarius Florentinum in decreto unionis de hoc Sacramento : *Hujus,* inquit, *Sacramenti effectus, quem in anima operatur digne sumentis, est adunatio hominis ad Christum, et quia per gratiam homo Christo incorporatur, et membris ejus unitur, consequens est, quod per hoc Sacramentum in sumentibus digne, gratia augeatur,* etc. quod nequit intelligi tantum de auxilio, sed de forma inhærente et uniente Christo.

Alensis. D. Bonav. Conclusio communis. Doctor. Magister. Richardus. Sotus. D. Thom. Vasquez. Suarez. Bellarm. Lateranen. Est de fide. Conc. Alex. Corinth. Ephez. 1. Florent.

11. Trident. Tridentinum *sess.* 13. *cap.* 2. tres effectus enumerat : nutrire animam, præservare a mortalibus, esse remedium contra venialia : *Sumi,* inquam, *voluit Sacramentum hoc, tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur et confortentur viventes vita illius, qui dixit : Qui*

manducat me, et ipse vivet propter me; et tanquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis, et a peccatis mortalibus præservemur, etc. Hæc duo ultima conveniunt ipsi, inquantum dat auxilium; primum vero inquantum causat gratiam sanctificantem, quæ est vita in Christo.

Confirmatur ratione communi omnibus Sacramentis, quia Sacramenta novæ legis in hoc distinguuntur a Sacramentis veteris legis, quod causant gratiam quam continent, et digne accedentibus eam conferunt, ut Florentinum et Trident. sess. 7. de Sacramentis in genere definit, et etiam omnia Sacramenta novæ legis conferre gratiam ex opere operato; ergo quem significant conferunt animæ de præsenti; ergo et hoc Sacramentum, sed præservationem a mortalibus non confert de præsenti, quia consistit in adjutorio gratiæ actualis, quæ pro tempore et loco congrue datur, non autem per modum habitus; ergo confert gratiam habitualem, non primam, ut infra dicetur, ergo augmentum ejus.

Sacramenta causant gratiam ex opere operato.

Joan. 6.

Deinde idem ex Joan. 6. patet : *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam,* etc. *in me manet, et ego in eo ; ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus.* Habere vitam æternam, manere in Christo, et Christum in se manentem habere, denotat gratiam sanctificantem ; ergo efficacia Sacramenti per quod hæc conquiruntur, est respectu gratiæ sanctificantis. Dices inde sequi, quod qui quotidie sumunt hoc Sacramentum, acquirerent maximum augmentum gratiæ. Respondetur id non esse absurdum, quoniam existens etiam in gratia, et exercens se in bonis operibus continuo, etiam continuo crescit in gratia, juxta illud : *Qui justus est, justificetur adhuc,* sive ergo per Sacramentum conferatur hoc augmentum, sive per alia media in viatoribus, certum est acquiri posse, si sunt justi, qui transeunt de virtute in virtutem, de bono opere in bonum opus.

Objectio.

Solvitur.

Secunda conclusio, in hoc Sacramento datur spiritualis quædam dulcedo, excitando fervorem charitatis, est communis; patet, quia hic cibus habet eumdem effectum spiritualiter in anima, quem cibus corporalis in corpore, servata proportione, ut Florentinum docet, et patet ex institutione ejus ad hunc effectum nutriendi; ergo sapit dulcedine spirituali, sicut corporalis cibus sensualem saporem infert. Unde Concilium Viennense sub Clemente V. de reliquiis et veneratione Sanctorum : *In hoc,* inquit, *Sacramento habetur omne delectamentum, et omnis saporis suavitas, ipsaque dulcedo Domini degustatur.* Ambrosius *serm.* 15. *in Psal.* 118. dicit hoc Sacramentum *inebriare affectus fidelium, ut curam sæculi hujus, metum mortis, sollicitudinemque deponant.* Sic etiam passim Patres applicantes huic Sacramento, quæ de manna in Scriptura dicuntur sub figura, ut illud Genesis 49. *Pinguis est panis ejus, et præbebit delicias Regibus.* Psalm. 79. *Pluviam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ,* etc. Hic effectus, ut supra diximus, impediri potest ex negligentia circa custodiam cordis, et divagationes veniales, et complacentiam sensualem. Ratio est, quia peccata hæc venialia, motus inordinati, et affectio ad sensum, et terrena, obstant fervori charitatis; dignum enim est, ut dulcedinem spiritualem non sapiant, qui negligentes aut imparati, et minus solliciti eam quærunt, et magis afficiuntur ad sensum : *Terrenus enim homo non sapit ea quæ Dei sunt,* ideo, ut quis acquirat dulcedinem Spiritus, necesse est ut se subtrahat a sensu, et terrenis affectibus etiam venialibus.

12. Secunda conclusio. Spiritualis dulcedo est effectus.

Conc. Vienens.

Ambros.

Impedimenta hujus.

13. Tertia conclusio. Præservat a mortali. *Tertia conclusio,* hoc Sacramentum præservat a mortalibus in eo sensu, quatenus confert auxilia ad peccata vitanda, et tentationes superandas; patet ex Trident. *sess.* 13. *cap.* 2. ubi vocat ipsum antidotum contra mortifera peccata; patet Joannis 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Quem locum, etsi intelligatur communiter de obligatione comminatoria præcepti, tamen Cyprianus in expositione orationis Dominicæ ad hunc effectum accommodat, ut quis diu abstinens a communione, periculum incurrat, ne separetur a corpore Domini; et *epistola* 54. ait, non esse idoneum ad martyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælium, *quia mens deficit, quam recepta Eucharistia non corrigit et accendit.* Videatur Chrysostomus *homil.* 51. *in Matthæum* 45. *in Joannem* 24. *in* 1. *ad Corinth.* 11. Cyrillus *lib.* 3. *in Joan. c.* 37. Hæc auxilia gratiæ excitantis dantur tempore opportuno, quamvis non semper, et infallibiliter tribuatur perseverantia; plurimum tamen conducit et confert media, cum quibus haberi potest, si homo iis utatur.

Cyprian. Chrysost. Cyrillus.

14. Quarta conclusio. Remittit venialia. *Quarta conclusio,* hoc Sacramentum delet venialia peccata, ita communiter Theologi cum Magistro *in* 4. *dist.* 12. Concilium Trident. *supra,* Coloniense de hoc Sacramento, Innocentius *lib.* 4. *de hoc mysterio, cap.* 44. Patres, Ambrosius *lib. de Sacram. c.* 6. et alii, quos videre licet *de consecr. dist.* 2. *cap. Utrum sua figura,* cap. *Quid sit sanguis,* Bernardus *sermone de Cœna Domini,* et alii, quos *infra dist.* 9. citabimus circa efficaciam hujus Sacramenti, ad remissionem mortalium, nam iisdem in locis agunt de hoc effectu. Ratio est, quia hoc Sacramentum institutum est ad nutriendam charitatem et vitam spiritualem; habet ergo hunc effectum ex opere etiam operato, ad quem alia dispositio non exigitur, quam digna ejus sumptio, sine actuali affectu peccati venialis. Quoad pœnæ temporalis remissionem, non convenit specialiter huic Sacramento, qua Sacramentum est, quamvis eidem conveniat, qua sacrificium, quod offertur pro vivis et defunctis in remissionem peccatorum, quia neque Concilia hunc effectum tribuunt, neque ex fine Sacramenti colligitur, quia talis pœna seu debitum ejus non opponitur charitati, aut ejus fervori.

Trident. Colonien. Ambros.

Remissio pœnæ temporalis.

15. Remissio fomitis. *Quinta conclusio,* per hoc Sacramentum dantur auxilia specialia ad extinguendum appetitum, ut facilius homo disponatur ad opus bonum, ita fere omnes Theologi et Patres; sic D. Thomas *quæst.* 79. *art.* 1. Gabriel *lect.* 83. *in can.* Soto *dist.* 11. *quæst.* 2. *art.* 5. Cyrillus lib. 3. in Joan. c. 37. lib. 4. c. 17. *Sedat, cum in nobis manet Christus, sævientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationem animæ extinguit.* Gregorius Nyssenus oratione Catechistica, c. 37. *Salutare,* inquit, *medicamentum pravas nostri corporis affectiones corrigens,* Bernardus sermone de Cœna Domini : *Hoc Sacramentum minuit sensum in minimis,* etc. Sic etiam alii Patres. De modo quo id fiat, disserunt varie Doctores, sed incertum est, quia potest Deus, conferendo voluntati auxilium aliquod speciale, ut resistat appetitui, id efficere, vel certe per manutenentiam temperando ardorem concupiscentiæ, removendo etiam, quæ fortius alliciunt et excitant fomitem; quid autem fiat, incertum est, quamvis gratia et auxilium in eum finem conferatur, et congruum est, quia sicut hoc Sacramentum datum est ad finem perseverantiæ, ita etiam talia auxilia sunt ei connaturalia, ejusque institutioni.

D. Thom. Gabriel. Sotus. Cyril. Alex. Greg. Nys. Bernard.

Modus remissionis multiplex.

16. Promissa resurrectio. Joan. 6. *Sexta conclusio,* resurrectio ad gloriam carnis titulo speciali debetur etiam huic Sacramento, et illud digne sumenti, patet Joan. 6. *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die,* etc. Concilium Nicenum appellat *Symbolum immortalitatis,* Ignatuis epist. 14. ad Ephesios : *Pharmacum immortalitatis* Cyrillus lib. 4. in Joan. cap. 16. *Cibum nutrientem ad immortalitatem et vitam æternam,* Chrysostomus *lib.* 6. *de Sacerdotio,* Gregorius Nyssenus *supra* corpus nostrum dicit non consequi immortalitatem, nisi huic corpori immortali Christi fuerit conjunctum, et alii Patres.

Conc. Nic. Ignatius. Cyril. Alex. Chrysost. Greg. Nys.

Neque refert quod vita æterna et resurrectio carnis aliis titulis debeantur, quia idem variis titulis acquiri potest, ut resurrectionem suam Christus et meruit, et debebatur ipsi ex gloria animæ. Non improbabiliter etiam aliqui dicunt digne communicantibus in cœlo correspondere aliquam gloriam et gaudium accidentale, quod aliis non convenit. Rejiciendi illi ut hæretici, qui olim senserunt semel communicantem infallibiliter consecuturum vitam æternam ; quod recte damnat Augustinus *de Civitate Dei, lib.* 21. *cap.* 25. quia hoc Sacramentum non confirmat in gratia, non aufert possibilitatem peccandi, neque confert infallibiliter pœnitentiam finalem peccatori. Promissio ergo vitæ æternæ facta huic Sacramento intelligenda est sicut et quæ facta est cæteris mediis, scilicet cum conditione manendi in Christo per gratiam, aut si peccetur, pœnitentiæ finalis.

Error. rejicitur. Augustin.

17. Controversia de unione corporali. *Ultimus effectus,* qui tribuitur huic Sacramento est, unio quædam nostræ carnis cum Christo, de qua satis diffuse agunt moderni. Controversia autem circa hunc orta est inter Cardinalem Mendosam et Complutenses, potissimum Petrum Martinez Cathedraticum primarium Complutensem, ille affirmabat, hic autem negabat, illi favent plerique Patres. Chrysost. *hom.* 88. *in Math.* 45. *in Joan.* 55. *ad populum,* et 60. *et* 61. Cyrill. Alexandrinus *lib.* 4. *in Joan. c.* 17. *et lib.* 10. *c.* 13. *lib.* 11. *cap.* 26. Irenæus *lib.* 5. *adversus hæreses, cap.* 2. et *lib.* 4. *cap.* 34. ubi ejus Scholiastes noster Feuardentius, Nyssenus *oratione Catechistica, c.* 37. Leo Papa *epist.* 23. habetur *de consecrat. dist.* 2. *cap. In quibus,* et Augustinus ibidem cap. *Humana,* Hilarius *lib.* 8. *de Trinitate ;* et habetur cap. *In Christo, eadem dist.* 2. qui omnes docent carnem nostram uniri in hoc Sacramento cum Christo, ipsi incorporari et contemperari, quæ sonant unionem specialem. Hos secuti sunt plures alii, ut Algerus *lib. de Sacram. cap.* 3. Guitmundus *lib.* 3. *de veritate Eucharistiæ,* Valdensis *tom.* 2. *de Sacram. cap.* 24. 59. *et* 95. Turrecremata cap. *In Christo,* citans Albertum ; Roffensis *lib.* 4. *contra Œcolampadium,* Toletus *Joan.* 6. *ann.* 29. Bellarminus *lib.* 1. *de Eucharistia, cap.* 11. *et lib.* 2. *cap.* 12. Alanus de hoc Sacramento *cap.* 8. *et* 28. Jansenius *in Concordia Evangelica, cap.* 59. late Vasquez *disp.* 204. *cap.* 5. *et sequentibus,* Suarez *disput.* 64. *sect.* 3. asserens esse disputationem de nomine. Tota difficultas est explicare, in quo consistit talis unio, et quid sit. Aliqui dicunt communicari sumentibus digne, quasdam qualitates physicas, quibus disponitur caro ad immortalitatem ; sed hoc imaginarium est, neque cum fundamento aliquo sustinetur. Neque ergo hæc unio talis est, neque sicut materiæ ad formam, neque sicut accidentis ad subjectum, neque sicut duorum continuatorum ad invicem, neque sicut aquæ ad aquam commixtæ, quamvis Cy-

Chysost. Cyrillus. Irenæus. Nyssenus. Damasc. Augustin. Leo Papa. Hilar. Algerus. Guitmund. Valdens. Turrecrem. Roffensis. Tolet. Bellarmin. Jansenius. Vasquez. Suarez. Unio in quo consistit ?

rillus *supra* simili exemplo utitur ad eam declarandam, nempe ceræ liquefactæ et altari commixtæ, neque unius rei conversæ in aliam, sicut nutrimenti in nutriti substantiam. Vasquez dicit esse unionem quæ efficitur per consummationem amoris, et explicat exemplo matrimonii, quod ex mutuo amore fit per copulam consummatum, et eam manere postquam species transeunt in stomacho per corruptionem sui. Cæterum hoc obscurum est, neque videtur quomodo hæc unio dici possit physica et naturalis. De hac unione etiam neque Scholastici antiqui, qui exacte disseruerunt de effectibus hujus Sacramenti, quidpiam de hoc, inquam, genere unionis physicæ locuti sunt, neque necessarium est ita verba Patrum in rigore interpretari, ut distinctum aliquid a participatione reali Sacramenti per sumptionem ejus per modum nutrimenti, et speciali effectu nutritionis effingatur. Nam illi loquuntur sub metaphora nutritionis ad nutritum, quatenus convertimur in Christum, ut simus membra ejus, et caro de carne ejus ; unde 1. ad Corinth. 10. *Quoniam unus panis unum corpus sumus omnes, qui de uno pane participamus;* ad Ephes. 5. *Membra sumus corporis ejus, de carne ejus et de ossibus ejus.* Ut ergo breviter expediam, tria considerantur : primum est Communio realis et digna Sacramenti ; secundum est effectus hujus Sacramenti spiritualis quo nutrimur et dicimur incorporari Christo ; tertium est nutritio ipsa nostra ex speciebus consecratis, modo *supra* expresso, non per conversionem Sacramenti in nos realiter, sed quatenus intuitu Sacramenti, et ut fides ejus salvetur, vere efficitur in nobis id quod per Sacramentum effici natum esset in casu, quo convertibile esset in substantiam nostram. Primum requiritur, quia communicantes in fide tantum, et non reipsa, non acquirunt hanc unionem. Secundum requiritur, quia peccatores sumentes realiter Sacramentum, non acquirunt illam unionem. Tertium requiritur ut salventur quædam Patrum locutiones, qui dicunt Christum se immiscuisse nobis, ut essemus os ex ossibus ejus, caro de carne ejus ; quod ratione communionis realis digne, et ratione nutrimenti corporalis secundum quamdam æquivalentiam dici potest. Præter hæc non video aliud, quod hic admitti possit ; primum consistit in usu Sacramenti ad secundum et tertium, quæ sunt permanentia post desitionem specierum.

Declaratu unio præmissa.

Quæres primo : Quando Sacramentum confert augmentum gratiæ ?

In hoc quæsito multi finguntur modi dicendi, et omnes pene versantur circa naturam sumptionis, quando completur, aut fit. Prima sententia est Cajetani asserentis dari effectum seu augmentum gratiæ, de quo hic agitur, quamdiu species sunt in stomacho ; sed hoc dependet ab alia ejusdem opinione, nempe, hoc Sacramentum conferre effectum suum dependenter ab actuali devotione, quæ quamdiu durat, confertur gratia, et intenditur. Major *in* 4. *dist.* 9. *q.* 1. asserit, vel Sacramentum conferre gratiam successive, quamdiu est ejus sumptio, vel in eo instanti quo homo sit magis dispositus ad recipiendum effectum ejus.

18. Dari augmentum gratiæ. Prima sententia. Cajetan. Quamdiu manent species sumptæ.

Secunda sententia. In ipsa sumptione, vel instanti.

Tertia sententia est dari aliquod indivisibile ex parte subjecti inter os et guttur, quod inferiorem partem oris, et superiorem gutturis terminat ; tunc autem cibum sumi, quando per hunc terminum trajicitur, et consequenter in propositio, quando hostia attigit illum terminum, vel transit in toto, vel in parte, datur effectus. Alii dicunt in instanti discreto

Tertia sententia. In termino sumptionis.

Quarta sententia. In instanti discrete.

temporis dari gratiam, quod instans durat aliquo tempore, eo modo quo substantia Angeli, etsi duret per tempus quia tamen est tota simul sine sui mutatione, ideo indivisibiliter, et per instans discretum temporis durat, sed his omissis et aliis, sit

19. Dari in instanti completæ sumptionis.

Prima conclusio, tunc confertur, quando est instans completæ manducationis, non prius; hæc autem manducatio completa censetur, quando trajectus est cibus in stomachum, locum idoneum digestioni. Probatur, quia Sacramentum institutum est per modum nutrimenti; ergo tunc habet effectum, quando tractum est in stomacho, et completur sumptio, et distinguitur non manducans a manducante; estque quies ab ipso motu manducationis, seu trajectionis hostiæ, id est, pertingit ultimum terminum, qui est indivisibilis; manducatio enim consistit in successivo, estque motus localis, quando autem producitur ultimum indivisibile terminativum motus, tum universaliter cessat motus.

Terminus sumptionis.

Objectio.

Dices, Christus est singulis partibus hostiæ; ergo quando prima pars ejus attingit stomachum, causatur gratia, quia applicatur causa efficax gratiæ subjecto capaci; ergo habet effectum. Multi faciunt vim in hac ratione, ex qua fingunt tot modos dicendi, mihi tamen videtur futilis. Respondetur ergo, quod sicut in prima parte hujus motus, non causatur gratia, sic etiam neque in ulla parte, donec compleatur, quia quamdiu est motus in ordine ad nutritionis locum non causat intrinsece aliquid spectans ad ipsam nutritionem, ne quidem inchoative; unde cum hostia, ut est sub hoc motu, movetur tota, et secundum omnes partes, quia est continua, et quando quiescit, etiam tota simul quiescit; quando prima pars hostiæ attingit stomachum, non quiescit hostia, sed adhuc est sub motu, ac proinde non est completa manducatio; quando ergo primum quiescit intrinsece tunc habet effectum, negatur itaque antecedens cum sua probatione, quia non applicatur causa, donec compleatur motus et manducatio.

Responsio.

In motu nihil causat.

Secunda conclusio, causatur effectus hujus Sacramenti in instanti, patet ex priori, quia tunc completur manducatio, promissio autem gratiæ fit manducanti; ille autem censetur manducasse, qui est sub termino motus, qui in instanti extrinseco terminatur per ultimum indivisibile, ut supponitur ex modo desitionis successivorum; ergo pro eo instanti causatur effectus Sacramenti; deinde reliqua Sacramenta causant in instanti suos effectus, ergo et hoc. Patet consequentia, quia nulla est ratio successionis, neque ex parte agentis, neque ex parte passi, quia agens principale est Deus, cui nulla est resistentia proportionata, passum est ultimate dispositum, quia digne accessit; ergo in instanti recipit effectum, quem natum est Sacramentum causare ex institutione.

20. Secunda conclusio.

Causat in instanti.

Tertia conclusio, post illud instans completæ manducationis non datur aliqua gratia amplius sumenti, nisi varietur ejus dispositio; est communis, patet, quia causa efficax applicata in instanti producit effectum totum, nisi sit resistentia, aut defectus virium, quia nulla est alia ratio successionis. Effectus autem hujus Sacramenti est determinatus ex institutione, quem confert omnibus, cæteris paribus, sicut et cætera Sacramenta; nulla autem objicitur resistentia ut probatum est, ergo in instanti fit.

21. Effectus ejus determinatus.

Quarta conclusio, hoc Sacramentum melius disposito confert majorem gratiam, et hoc etiam ex institutione divina, et

22. Augetur crescente dispositione.

Victoria. Ledesma. Doctor. opere operato, non solum ex opere operantis, ut docet Victoria *in summa, verbo Eucharistia,* Ledesma 4. *part.* 4. *q.* 22. *art.* 2. Est communis Theologorum, Doctoris *in* 4. *dist.* 4. *quæst.* 7. ubi de Baptismo ait, adultum secundum mensuram suæ dispositionis recipere gratiam majorem, quæ non confertur parvulo. Eadem autem ratio in propositio est D. Thomæ 3. *p. quæst.* 69. *art.* 8. Alensis 4. *part. quæst.* 21. *m.* 3. Richardi *in* 4. *dist.* 4. *art.* 3. *quæst.* 3. D. Bonaventuræ *quæstione ultima,* et aliorum. Favet Trident. *sess.* 6. *cap.* 7. ubi dicit nos justificari, *justitiam in nobis recipientes unusquisque suam, secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, et secundum propriam uniuscujusque dispositionem et cooperationem,* etc. Quamvis ergo loquatur de justitia per Baptismum data, eadem est ratio in singulis aliis, potissimum in proposito, in quo auctor gratiæ sumitur.

D. Thom. Alensis. D. Bonav. Trident.

Damasc. Eadem est doctrina Damasceni lib. 4. cap. 20. *Quamvis peccatorum remissio,* inquit, *omnibus æque per Baptismum detur, Spiritus tamen gratiæ pro fidei ac præcedentis purgationis modulo, ac ratione comparatur,* etc. Ratio est, quia ita congruum est fini Sacramentorum, per quæ applicantur remedia nostræ salutis, ut melius disposito conferant majorem gratiam, et perfectius applicarent passionem Domini. Congruentia etiam specialis ex fine hujus Sacramenti haberi potest, nempe quia, ut Florentinum docet, quos effectus in corpore operatur cibus materialis, eosdem secundum proportionem hoc Sacramentum operatur in anima; sed nutrimentum corporale in melius disposito habet perfectiorem effectum, ergo ita etiam in proposito melius dispositus recipit perfectiorem gratiam.

Proportio materialis, et spiritualis nutrimenti.

Quinta conclusio, non improbabilis, imo est satis pia sententia Cajetani *q.* 79. *art.* 1. quam insinuasse videtur Gabriel *lect.* 83. *in canon.* Major *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 1. *argumento,* Paludanus *dist.* 17. *quæst.* 8. et secutus est Ruardus *art.* 15. Intelligenda est conclusio, quando crescit dispositio seu devotio ejus; ratio est, quia ita congruit fini Sacramenti, quod per modum cibi et potus institutum est, ergo habet eosdem effectus, quos cibus materialis in corpore, ut dicit Florentinum. Deinde non videtur Christum otiose manere eo tempore in stomacho, deinde causa efficax applicata videtur semper agere, quamdiu subjectum est capax; sed subjectum fit magis capax crescente semper devotione, ergo et recipit effectum. Deinde sic agere convenit Sacramento, qua applicatum est, seu terminus manducationis, quia ut patet ex præcedenti, causat effectum perfectiorem in melius disposito; sed hunc non causat, quando est sub motu, sed quando quiescit in stomacho, ergo si accedat devotio, causabit eumdem effectum, quem ante non habuit ex defectu ejus. Dices excitare hominem ad devotionem in eo casu; contra, hic effectus convenit ex opere operato; ergo non est major ratio cur conveniat ipsi, quam alius quicumque. Hanc opinionem graviter reprehendit Sotus *dist.* 11. *quæst.* 2. *art.* 1. Ledesma *quæst.* 20. *art.* 1. Victoria *in summa, num.* 79.

23. Cajetan. Gabriel. Major. Paludanus. Crescente dispositione augeri effectum.

Contraria sententia. Sotus. Ledesma. Victoria

24. Objectio. Solutio.

Objiciunt ergo, quod hoc Sacramentum confert gratiam per modum cibi et potus, quamdiu sunt in usu sumentis, sed trajecto Sacramento nihil sequitur, nisi digestio specierum, ad quam se habet mere naturaliter, et non humano modo. Sed facilis est responsio, quod Sacramentum, ut est terminus manducationis, causat gratiam, non in ipsa manducatione actuali, quæ in sola applicatione Sacramenti consistit; quamdiu ergo homo ipse

vitaliter operando circa Sacramentum se amplius et amplius disponit, non est mirum, imo valde conforme fini Sacramenti, et benignitati Christi, ut conferatur ei gratiæ augmentum. Confirmari potest a simili, quia Sacramenta sumpta in fictione, recedente fictione, dant effectum suum secundum multos; ergo et hoc de quo agimus, quia id magis congruum est divinæ bonitati, ergo a fortiori hoc Sacramentum, quamdiu manet applicatum, superveniente dispositione, dabit effectum illum, quem respective ad melius dispositum habet.

Secunda objectio. Objicit secundo sequi, hominem, qui indigne manducavit, si durante Christi præsentia digne de peccato doluit, justificari. Responsio. Sacramentum non tollit. Respondetur negando consequentiam vi Sacramenti, quia Sacramentum, ad hoc ut remittat peccatum, exigit bonam fidem, quam talis non habet, cum sciat se indigne sumpsisse Sacramentum; si autem disponatur per pœnitentiam aut contritionem perfectam, tunc remittitur peccatum in voto pœnitentiæ et per contritionem, non vero per hoc Sacramentum.

Objicit, peccare mortaliter hominem non solum indigne accedendo, sed etiam conservando Christum in se ipso indigne. Respondetur esse idem genus peccati, unde si quis statim post communionem putans adhuc Sacramentum esse in stomacho peccaret mortaliter, committeret etiam sacrilegium in Sacramentum, si advertens faciat, juxta hanc sententiam; sed facilis est excusatio ex inadvertentia, et quia nescire potest quamdiu species in stomacho durant, et quia opinio probabilis tantum est. Cæterum usus fidelium qui in die communionis se abstinent ab illicitis, laudabilis est, propter reverentiam Sacramenti, et ipsa conscientia in eo casu peccantem damnat.

Objiciunt præterea sequi, lucrum esse plures species sumere, quia sic magis durat Sacramentum in stomacho. Respondetur effectum hunc non tribui Sacramento, nisi, ut dispositio ex parte subjecti concurrit, qua concurrente conceditur juxta dicenda. Tertia objectio solvitur.

Sexta conclusio, hoc Sacramentum non dat effectum, recedente fictione si jam desiit sumptio, et præsentia Christi in sumente; est contra Petrum de Soto, qui communiter id tenet de omnibus Sacramentis. Cajetanus *quæst.* 79. *art.* 6. conclusio est communis. D. Thomæ *in* 4. *dist.* 4. *quæst.* 3. *art.* 3. *quæstiuncula* 3. Durandi *quæst.* 4. Majoris *q.* 2. D. Bonaventuræ *art.* 2. *quæst.* 3. *dist.* 12. 2. *part. dist. art. primi*, Alensis 4. *part.* 10. *m.* 7. *art.* 3. Suarez *disp.* 64. *sect.* 8. probatur, quia nullum est fundamentum, neque auctoritas in oppositum, quia neque fini Sacramenti congruit; et conclusio colligitur ex Paulo 2. ad Corinth. 11. *Judicium sibi manducat, et bibit non dijudicans corpus Domini;* ergo indigne accedens non acquirit aliquod lucrum peccando. Aliud autem est de Sacramento Baptismi, ut supra præsupposuimus, quia iterari non potest, et effectus ejus necessarius est. Augustinus asserit dari recedente fictione ejus, gratiam, et communiter Theologi; hic autem non concurrunt ista, quia et Sacramentum est iterabile, et effectus ejus est augmentum gratiæ, quæ digne sumenti tantum promissa est. 25. Nihil confert recedente fictione. Petrus de Soto. Cajetan. D. Thom. Durandus. D. Bonav. Alensis. Suarez. Probatio. Gratia digne sumenti promissa.

Septima conclusio, si sumantur plures species simul ejusdem rationis, non conferunt per se effectum majorem, quam si unica particula sumatur seorsim; est communis. Ratio est, quia unica est sumptio, et plures illæ particulæ integrant unum Sacramentum, et idem habent significatum contentum, et eodem modo continetur. Idem dico, sive sumptio sit 26. Eamdem una particula, quam plures confert.

Sumptio una moraliter. una physice, sive moraliter, ut quando sunt ita plures, ut seorsim sumi debeant, vel ex casu ut quando fragmenta, quæ supersunt, sumantur propter reverentiam peracta etiam communione utriusque speciei a Sacerdote, quia non est alius modus reponendi particulas integras, verbi gratia, quæ supersunt communioni aliorum, qui sub Missa communicant, vel certe fragmenta minima, quæ in patena apparent, aut ex corporali colliguntur servari nequeant, quia etiam sic pertinent ad unam sumptionem moralem, quæ ob reverentiam adhiberi debet, etiam a Sacerdote non jejuno, ut quando apparent post sumptam lotionem. Dixi *per se,* quia si disponatur magis sumens ad singulas particulas, aut sumptiones interruptas idem dicendum est, quod supra *conclusione quarta,* quia tunc intenditur effectus Sacramenti, juxta accrementum dispositionis. Petes in eo casu, quando causatur effectus Sacramenti? dico in prima sumptione causari, cui sumptio reliquarum accedit per accidens ad integritatem ejus, ob reverentiam Sacramenti, quia non est alius modus illud decenter conservandi, vel quia fragmenta sint minima, quæ decenter ad communionem aliorum nequeunt conferri.

Quæres secundo: Utrum per diversas species panis et vini, conferatur uberior effectus gratiæ, quam per unam tantum?

27. Error Bohemorum. Hæretici Bohemi contendebant injuste laicos privari in Ecclesia Latina, communione calicis, hoc fundamento, quod aliqua parte et effectu Sacramenti priventur, quia per plures species plus gratiæ conferatur, et utraque species ad integrum convivium spirituale spectat. Primum ergo decidendum est, an plus gratiæ conferatur per utramque simul, quam per unam solam, qua in re duplex est inter Scholasticos opinio. Prima est asserens ex utraque specie majorem fructum percipi; ita Alensis *in* 4. *part. quæst.* 11. *m.* 2. *art.* 4. § 3. *ad* 2. Dicuntur etiam plures Patres, qui Tridentino adfuerunt, in eadem opinione fuisse, ac proinde Concilium cum hanc veritatem definiverit *sess.* 21. *cap.* 1. utitur ea moderatione, ut nihil contra hanc sententiam statuerit, asserens communionem sub una specie ad salutem sufficere; et cap. 3. *Quoad fructum,* inquit, *attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt,* etc. *necessaria,* inquit, *gratia ad salutem;* non autem simpliciter nulla gratia defraudari, quod esset contradictorium hujus sententiæ, ac proinde eam simpliciter tenet Vasquez *disp.* 211. tanquam probabiliorem; Suarez vero *disp.* 63. probabilem, sicut plerique alii, qui in oppositum transeunt. Controversia Scholastica. Alensis sententia. Trident. Vasquez. Suarez.

Secunda sententia est plurium recentiorum, qui putant eamdem gratiam non majorem haberi per utramque speciem ut Bohemis et aliis occurrant ex opposito. Cajetanus 3. *part. quæst.* 8. *art.* 12. Suarez *supra,* Sotus *in* 4. *dist.* 12. *quæst.* 1. *art.* 12. Petrus de Soto *in Institutione Sacerdotum, lectione* 10. *de Eucharistia,* Ledesma 1. *part.* 4. *quæst.* 21. *art.* 12. *dub.* 1. Roffensis *art.* 16. *contra Lutherum*, Hossius *in confessione cap.* 4. et alii passim recentiores, quorum aliqui in eo falluntur, quod putent definitam esse in præfato loco conclusionem propriam. Eamdem gratiam per utramque speciem dari. Cajetan. Suarez. Petrus de Soto. Ledesma. Roffensis. Hossius.

Prima conclusio, probabilis est sententia Alensis, quam etiam sequitur ex professo Gaspar Cassalius *lib.* 2. *de Cœna et Calice Domini*, Vasquez citatus, Diversam gratiam dari. Alensis. Cassalius. Arboreus.

Vasquez. Ruardus. Arboreus *in cap.* 6. *Joannis.* Ruardus *art.* 15. quamvis eam ita intelligat, ut ex parte utriusque speciei major sit efficacia, non percipiatur tamen per secundam major fructus, nisi quis se magis disponat ad ipsum. Sed hoc non consequenter dicitur, quia ad effectum per se Sacramenti uniformis est dispositio, si ad primam sumptionem non sit talis dispositio requirenda, sed sufficiat fides, intentio percipiendi Sacramenti, et sensus gratiæ, idem dicendum quoad effectum secundæ speciei; si autem adstruat ad utramque requiri aliam dispositionem, *infra* impugnabitur. Et quidquid dicat, ad sumptionem Sacramenti sufficit una, qualiscumque debetur, quæ valet ad effectum integrum causatum per utramque speciem, quæ integrum convivium exhibent.

Uniformis dispositio sufficit ad utramque.

28. Probatio ex fine Sacramenti.

Probatur conclusio, argumento desumpto ex fine Sacramenti, quia hoc Sacramentum non solum, ut sacrificium institutum est sub utraque specie, sed etiam ut Sacramentum: *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus,* Joan. 6. nam ad completum convivium requiritur cibus et potus; ergo quælibet pars hujus Sacramenti habet causare gratiam, et suam habet significationem diversam, et suum refectionis modum; Sacramenta enim efficiunt, quod significant. Respondet Cajetanus id verum esse in reliquis omnibus; peculiare tamen in hoc Sacramento, quod totus effectus causetur per unam speciem, quia nempe gratia causatur non per species, sed per Christum contentum sub speciebus, qui totus continetur sub singulis, ac proinde ubi eadem est ratio et virtus agendi, idem sequitur effectus. Quod vero species nihil causent ex eo probat, quod ipsum agens principale ubi est præsens, non indiget instrumento; tum quia Christus non est in hoc Sacramento per unionem agentis ad instrumentum, sed tanquam contentum sub continente; tum quia consideratur hic alimentum, et nutritio spiritualis, non corporalis.

Respondet Cajetanus.

Contra, hoc Sacramentum causat gratiam, (ut supra probavimus) per modum Sacramenti: ergo signi sensibilis practici. Antecedens fusim suo loco probatum est, sicut et consequentia; sed diversa sunt hic signa in specie, quamvis integrent unum convivium, ergo quodlibet efficaciam suam propriam habet, tam in *fieri* quam in *facto esse,* considerando Sacramentum. Deinde quamvis idem sit significatum utriusque speciei, non tamen eodem modo, quia species panis continet corpus ex vi verborum, cætera per concomitantiam; species vini, sanguinem ex verborum, continet, reliqua per concomitantiam. Sed hæc differentia in significando infert diversitatem in causando, sicut contingit in aliis Sacramentis, quia eadem in specie est gratia habitualis quam causant et significant; sed quia diverso modo, et per diversa signa, et ad diversos fines significant, ideo diversa est in ipsis efficacia et causalitas.

Impugnatur.

Diversitas signandi et causandi.

Diversitas Sacramentorum ex modo et fine.

Deinde quamvis eadem sit causa principalis hic præsens, nempe Christus, non causat effectum nisi ut significatum, per signum sensibile ex opere operato, ut cætera Sacramenta causant, ac proinde sacramentaliter, et per signum sensibile ut instrumentum.

Respondent alii non esse perfectiorem significationem in duabus, quam in una specie ex parte rei significatæ, quamvis sit perfectior ex parte modi significandi, qui modus non facit ad diversitatem effectus, ac proinde non esse paritatem in nutrimento corporali et spirituali, quia cibus reficit appetitum famis, potus autem appetitum sitis, quæ diversa sunt

Secunda responsio. Una significatio in speciebus.

in corpore; in anima autem appetitus tales non discernuntur ad justitiam, sed unus tantum, quia una est justitia, per quam reficitur, ergo per alterutram speciem sufficienter expletur talis appetitus.

Diversus modus non variat effectum.

Quod vero modus diversus significandi non faciat ad diversitatem in effectu, aut efficaciam Sacramenti probant, quia alias Baptismus collatus per trinam immersionem, in qua est major expressio Trinitatis haberet diversum effectum, et majorem, quam sit ille, qui confertur in una tantum immersione; et hostia consecrata, in qua esset expressa imago Crucifixi, haberet diversum effectum ab ea, in qua non est talis imago, quia illa magis exprimit Christum; et moneta, in qua perfectius cuderetur imago principis, haberet majorem valorem, quam moneta in qua talis imago esset obliterata, vel non tam expressa, quamvis idem esset pondus utriusque.

Impugnatio

Contra, ex institutione Sacramenti colligimus significationem ejus et efficaciam; ergo si per calicem nihil fieret, superfluus esset, et superflua institutio, neque conveniret ipsi definitio Sacramenti novæ legis. Deinde, quamvis gratia eadem conferatur per utramque speciem, hoc non tollit, quin una accedens alteri tribuat majorem gradum, et intensionem, quamvis non diversum specie, sicut argumentatum est in reliquis Sacramentis universim, quæ ad renovationem interioris hominis instituta sunt, quamvis eadem sit in specie physica gratia collata; ergo in proposito per novam speciem datur dulcedo nova, quæ per ipsam significatur, nam sicut corpore sustentamur, ita sanguine inebriamur, quod denotat abundantiam refectionis et gratiæ. Unde si totus effectus jam per priorem fuisset datus, et per calicem non daretur novus, sed significaretur datus per speciem corporis, nec significatio calicis esset sacramentalis pratica, ut talis significatio constituit novam speciem Sacramenti novæ legis, ut distinguitur ab antiquis quæ significabant gratiam conferendam, non dabant, nam significare collatam, aut conferendam, non vero eam conferre, perinde est ad hanc differentiam, quæ datur per hoc quod est efficere aut non efficere, continere aut non continere suum significatum. Neque proprie diceretur Christus propinare nobis suum sanguinem, aut nos illum bibere ad abundantiam spiritualis refectionis et dulcedinis, nisi sanguis habeat illam efficaciam. Hinc patet falsum esse diversum modum significandi non inferre diversam efficaciam in his, licet eadem in specie justitia conferatur.

Fundamentum efficaciæ.

Differentia inter novæ et veteris legis Sacramenta.

Exempla adducta rejiciuntur.

Exempla non sunt ad propositum. Primo, quia sicut Ecclesia non tribuit efficaciam Sacramentis, quæ illam habent ab institutione Christi, sic etiam ritus quicumque ab Ecclesia institutus, quamvis expressiorem contineat significationem, ad instructionem tantum facit, vel reverentiam, et non ad efficaciam Sacramenti; talis est trina immersio, quæ est cæremonia, sine qua perfici potest Sacramentum, et quæ in omnibus locis et casibus non adhibetur; in proposito autem diversa significatio specierum est ab institutione Christi, ac proinde arguit diversam efficaciam. Ex quo patet minus facere ad rem alia exempla, quia figura illa hostiæ, ne quidem ex Ecclesiæ instituto est, neque refert ad ritum etiam celebrandi Sacramenti; valor monetæ non in figura, sed in pondere est, secundum quod fundatur acceptatio et valor.

Confirmatio ex promissione facta.

Ad confirmationem prædictorum facit, 30.
quod æque corpori et sanguini adjuncta est promissio divina, Joannis 6. et quod Patres eodem modo de efficacia utriusque ad refectionem spiritualem loquantur, in

iisque servari dicunt proportionem convivii integri et completi, et seorsim institutus est calix, et consecratus panis, ut constat ex Evangelistis et Paulo, et diversitate formarum et materiæ. Unde sicut

A simili de Baptismo, et Circumcisione.

Circumcisio et Baptismus, licet non differebant effectu, quia utrumque delebat peccatum originale, et conferebant primam gratiam, tamen quia materia et institutione differebant, diversa erant Sacramenta, neque infructuose Baptismus percipiebatur a circumcisis, quia conferebat effectum gratiæ sibi proportionatum ; ergo etiam idem currit in proposito.

Scio responderi posse ad instantiam, distinguendo hæc Sacramenta per diversum modum causandi eumdem effectum, quia ex opere operato Baptismus, Circumcisio vero non ex opere operato causabat effectum. Sed hæc responsio non quadrat doctrinæ Augustini, ut suo loco vidimus, neque solvit difficultatem, quia in proposito ideo asseritur, alteram speciem non conferre effectum, quia idem datus est per priorem sumptam. Sed sic etiam Circumcisio dabat gratiam justificantem, ut

Opinio reprobata.

communis tenet (quidquid sit de quorumdam opinione reprobata, qui dicebant Circumcisionem tantum remissionem originalis, non collationem gratiæ habuisse), ergo sicut Baptismus ex sua efficacia dat semper effectum secluso obice, non ex alia ratione, nisi quia est signum efficax, neque consequenter superflue sumebatur a circumcisis, sic etiam calix, alias esset signum inefficax, et non sacramentale.

31. Tertia responsio. Esse causas subordinatas ejusdem.

Dices calicem quidem continere efficaciam, sed respectu ejusdem effectus, qui natus est conferri per alteram speciem, unde causato illo per speciem panis, amplius nihil efficit calix sumptus, sicut contingit in causis physicis, quando applicatur causa, producto jam effectu, nihil facit, licet de se habeat efficaciam.

Impugnatur.

Contra, quia in nulla lege instituit Deus plura signa, seu Sacramenta seorsim respectu ejusdem effectus. Hinc Pœnitentia seu contritio perfecta, quæ in omni statu naturæ valebat, eratque necessaria ad remissionem peccati actualis, in lege tamen nova subordinatur Sacramento Baptismi et Pœnitentiæ, ita ut sine eorum voto, non habeat illam efficaciam, quam habuit ante institutionem horum Sacramentorum ; non alia ratione, nisi quia, ut superfluitas, quæ contemptum parit, evitetur, et medium alias commune, revocetur ad particulare legis novæ institutum Sacramentum, eique subordinetur, ne pluralitas mediorum sine subordinatione contemptum pariat Sacramenti specialis, et minuat sollicitudinem propriæ salutis ; ergo cum in hoc Sacramento inveniantur duæ species institutæ seorsim per modum diversarum causarum, quamvis respectu ejusdem effectus in specie, colligitur quamlibet ex illis habere propriam efficaciam in sua specie et ordine, ad augmentum gratiæ, nutriendo animam.

Excluditur instantia de causis physicis.

Deinde causæ physicæ totales respectu ejusdem effectus in specie non integrant unam ; duæ autem species faciunt ad integritatem convivii spiritualis, sed causæ quando integrant unam, cuilibet convenit esse partem in causando, ex ratione propria, et in utramque resolvitur totum, sive sit totum in *esse* entis, sive in *esse* causæ ; ergo in proposito idem contingit, sed hoc convivium unum est in specie, et non simultate concursus respectu ejusdem effectus numero, alioquin nihil causaret una species seorsim sine altera, quod est falsum, quia contingit usus unius sine altera a laicis, in Ecclesia ; efficiunt ergo unam causam integram in specie, et consequenter, quælibet habet efficaciam dictam. Explicatur exemplo aliorum Sacramentorum, in quibus plura

concurrunt signa instituta respectu ejusdem effectus in numero et simultate concursus, verbi gratia, in Baptismo, forma et materia, quarum neutra seorsim agit, sed utraque simul conjunctæ; ergo aliter duæ species integrant unum convivium et causam gratiæ modo dicto, aliter autem materia et forma Baptismi, quia hæ tanquam partiales sunt ejusdem effectus in numero, illæ partiales in specie, totales autem in numero, alioquin videretur superflua institutio alterius. Ad Confirmationem accedit, quod Clemens VI, ann. 1341. in Bulla ad Regem Angliæ concesserit usum calicis ipsi pro uberiori lucro gratiæ, in qua Bulla hanc sententiam est secutus.

32. Objectio ex Trid. Objicies primo, Tridentinum *sess.* 21. secundum aliquos definiisse oppositam sententiam, secundum alios vero ratio Concilii eamdem concludit, cap. 3. *Insuper*, inquit, *declarat, quamvis Redemptor noster, ut antea dictum est, in suprema illa Cœna hoc Sacramentum in duabus speciebus instituerit, et Apostolis tradiderit, tamen fatendum esse, etiam sub altera specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi, ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui speciem solam accipiunt*, etc.

Responsio. Respondetur quoad primum, perperam asseri dictam definitionem, esse contra conclusionem, ut patet ex particula illa adjecta *necessaria*, quæ exceptionem continet, et vim exclusionis habet quoad sensum universalem; non enim dicit Concilium *nulla gratia* simpliciter, sed *nulla gratia necessaria* ad salutem; quæ verba sunt restrictiva sensus universalis ad *gratiam necessariam* ad salutem.

Responsio Vasquez approbatur. Quoad alterum motivum, ex ratione illa Concilii desumptum, respondet bene Vasquez Concilium non colligere ex eo quod Christus totus continetur sub qualibet specie nulla gratia necessaria ad salutem privari laicos, quia si in triduo fieret consecratio, species panis non contineret totum Christum, quia neque animam, neque sanguinem, tamen causaret eamdem gratiam quamcumque necessariam, quæ ex vi Sacramenti causatur de facto, et in casu verificarentur promissiones Christi apud Joannem de Sacramento: *Qui manducat meam carnem, vivet in æternum*, etc.

Explicatur Concil. Concilium ergo intendit excludere errorem, in quem incidere possint Bohemi, aut alii, dicendo, quod sub una specie non contineretur totus Christus. Et confirmatur hæc doctrina Vasquez *ex sess.* 13. *in fine*, ubi remisit aliquos articulos circa Eucharistiam discutiendos in sequentibus, quorum duo primi sunt: *An necessarium sit ad salutem ex divino jure præceptum, ut singuli Christi fideles sub utraque specie ipsum venerabile Sacramentum accipiant.* Secundus, *num minus sumat qui sub altera, quam qui sub utraque communicat*, qui articulus ex occasione erroris, qui fuit, vel timeri posset, conceptus est; unde *sess.* 21. *can.* 3 qui conceptus est ex doctrina *cap.* 3 (ut recte marginator adnotavit,) idem error insinuatur et damnatur: *Si quis negaverit totum et integrum Christum omnium gratiarum fontem et auctorem sub una panis specie sumi, quia ut quidam falso asserunt, non secundum ipsius Christi institutionem sub utraque specie sumatur, anathema sit.*

Confirmatur responsio.

Articulus erroneus.

Damnatur ss. 21. can. 3.

In fine autem Concilium reservat duos articulos definiendos in aliud tempus, videlicet: *An justis de causis Ecclesia prohibuit usum calicis laicis et clericis communicantibus, et non conficientibus? et an talis usus certis rationibus et conditionibus alicui regno concedendus sit?*

Duo articuli non definiti.

Sess. autem 22. eosdem articulos remisit suæ Sanctitati determinandos. Inter has autem conditiones illa proculdubio fuit, ut videlicet, *primum crederent totum Christum sub altera specie contineri, et per alteram dari gratiam ad salutem necessariam*. Ratio ergo Concilii superius expressa eo tendit, ut condemnet errorem, non autem ut quidpiam decernat circa fructum Sacramenti, quia reipsa non concludit quidpiam de fructu, ut instantia superius expressa ostendit.

Remittuntur ad Pontificem. Conditiones implicitæ.

33. Conditiones quibus Bohemis sub utraque specie permissa communio.

Objicies secundo, refert Joannes Hesellanus *in lege de Communione, tract.* 3. *fol.* 171. Joannes Slechia Bohemus scripsit Erasmo se intellexisse a Concilio Basiliensi concessum fuisse Bohemis sub utraque specie communicare : *Modo sub qualibet specie profiterentur, et crederent Christum totum contineri, et non plus fructus haberi per utramque, quam per unam tantum.*

Refert etiam idem Hesellanus ex Richardo Magistro suo tertiam conditionem sub qua Bohemis concessa est communio sub utraque specie, fuisse, ut crederent, non plus sumi sub utraque, quam *sub una specie tantum;* quartum autem ut crederent *sub una specie esse totum Christum secundum corpus et sanguinem*. Hæc quarta conditio esset supervacanea, nisi intelligeretur alia, nempe, *tantum sumi sub una, quantum sub utraque.*

Respondetur illud Concilium non esse tantæ auctoritatis, quia rebellavit Pontifici, et in errores et schisma incidit, nec potuit sua auctoritate, quæ nulla fuit in schismate eam facultatem facere; cæterum errorem illum, quem damnavit Tridentinum, Bohemos tenuisse, satis per hoc indicatur si narratio subsistit. Quidquid autem sit de hoc, non invenitur in actis Concilii quidpiam tale, sed *cap.* 30. definitur *juste Ecclesiam subtraxisse usum calicis laicis, alteram autem speciem ad salutem ipsis sufficere,* addens contra præfatum errorem supra : *Non esse ambigendum, quod sub specie panis caro tantum, neque sub specie vini sanguis tantum, sed sub qualibet specie est integre totus Christus,* etc. De fructu autem nihil habetur, nisi per unam dari gratiam omnem *necessariam* ad salutem Secunda ergo conditio ita intelligenda est, ut sub una quantum ad rem contentam tantum sumatur, quantum sub utraque, non vero quantum ad fructum.

34. Objectio tertia, ex fine et effectu.

Objicies tertio, idem est effectus in specie utriusque, et idem finis, nempe spiritualis nutritio animæ, deinde æque per utramque hic effectus habetur, et æque utraque extinguit appetitum animæ , ergo eumdem effectum habent. Respondetur ex dictis concedendo antecedens, et negando consequentiam, quia diversa significatio infert diversum effectum in numero, quamvis non in specie, ut patet ex dictis. Dices, fuit idem effectus corporis et sanguinis in sacrificio cruento ; ergo etiam in hoc sacrificio, quod illud repræsentat. Respondetur, concedendo antecedens, quia ibi meritum in passionibus fuit toleratis a Christo per effusionem sanguinis in quibus corpus et sanguis merito conjungebantur ; hic autem, quidquid sit de ratione sacrificii, in ratione Sacramenti corpus et sanguis sub diversis signis sacramentalibus proponuntur, quorum quodlibet habet suam efficaciam diversam et significationem.

Responsio.

Replica solvitur.

Simile.

Dices inter cibos corruptibiles aliquos esse, qui simul depellunt famem et sitim, cur etiam hic effectus non tribueretur huic alimento spirituali. Respondetur, quamvis idem sit alimentum, tamen illud corporale non sumi per modum cibi et potus, sed

Disparitas declaratur. sub alterutra ratione, verbi gratia, aliquis fructus, qui continet in se vim extinguendi sitim per humorem contentum, qui manducatur, non bibitur; item jusculum habet in se vim extinguendi famem, quod bibitur non manducatur; in proposito autem altera species manducatur, altera vero bibitur, et sic quælibet habet suam efficaciam seorsim.

35. Hæc sententia, quam defendimus hactenus, videtur magis Theologica et conformis communi doctrinæ de Sacramentis, eorum significatione et efficacia, neque in ullo favet hæreticis; quamvis enim gratia amplior in gradu tribuitur per utramque, quam per unam, illud tamen augmentum gratiæ non præponderat reverentiæ Sacramenti, ex qua, mota Ecclesia propter periculum effusionis calicis, qui nec commode servari potest, nec ad infirmos deferri, neque ministrari sine tali periculo, abolevit usum calicis in laicis et aliis communicantibus, et illud augmentum per alia media recuperari potest, gratia autem necessaria ad salutem necessitate præcepti, seu alio quovis modo dicatur, talis habetur per sumptionem unius speciei.

Cur Ecclesia sustulit communionem sub utraque specie.

Sententia contraria probabilis. Qui voluerit tamen defendere oppositum cum modernis controvertistis, potest, non tamen ex rationibus pro ipsis adductis, nempe quod totus Christus contineatur sub alterutra specie; hæc enim ratio fundatur in ea sententia quod tota ratio causandi gratiam sit Christus, et non species, si aliquid concludat, quam *supra* refutavimus. Neque etiam valet, quia in triduo esset idem effectus hujus Sacramenti, et neutra species contineret totum Christum, sed sua significata seorsim; nihil ergo, quod concomitanter est sub aliqua specie, est ratio agendi, quia sic non importatur ex vi significationis seu de rigore ejus, sed ex unione aut connexione naturali cum significato per se specierum; refundendo ergo efficaciam in rem significatam vi verborum deberet refundi in ipsum corpus et sanguinem, quæ sunt diversa significata formalia, et sic argumentum magis reducitur in oppositum ejus quod intendit.

Ratio communis pro ea adducta refellitur.

Ratio veræ assignatur. Recurrendum ergo ad ipsam institutionem, dicendo talem fuisse, ut eumdem effectum singulæ species haberent, et tantum quantum dispositio præsens sumentis exigit, si ex ea crescat, vel quantum natum est conferre virtute Sacramenti. Dices, diversa sunt signa sacramentalia; ergo diversi effectus. Respondetur, concedo antecedens, et distinguendo consequens, effectus primarius, concedo, effectus secundarius, nego. *Supra* autem diximus gratiam subsistentem, seu corpus et sanguinem Christi, ut præsens est, esse rem significatam hujus Sacramenti gratiam in anima causatam esse effectum secundum, seu, ut alii volunt, usum Sacramenti, aut actum sacramentalem; alterutra ergo species est causa inadæquata ejusdem gratiæ in numero, et sic breviter reducendo quæstionem ad superius dicta, etiam hæc pars salvari potest. Ex quo hæc patet etiam ad rationes adductas pro conclusione præmissa, quia earum vigor solvitur in distinctione præmissa de significato primario, quod diversum est, et secundario, quod est unum; diverso modo causatum per modum cibi vel potus, applicato Sacramento, et interpretari possunt Patres, institutio, finis integritas convivii, et distinctio specierum quoad modum sumendi materialem, non quoad effectum gratiæ. Diversitas autem specierum primaria est respectu contenti, reliquam partem hujus controversiæ cum Bohemis *infra* tractabimus de præcepto hujus Sacramenti.

Objectio solvitur.

Diversitas significationis respicit gratiam subsistentem.

Quæres tertio: Utrum Sacramentum sit necessarium medium ad salutem?

Ex iis quæ hactenus dicta sunt de effectu, patet resolutio hujus quæsiti, quam supponit Doctor hîc, et in distinctione sequenti magis, quam tractat per se; eam autem tradit in terminis loco citando *in* 2. *conclusione,* quem huc advocare placet, ad complementum tractatus et materiæ.

35. Necessitas medii, et præcepti.

Duplex est necessitas, alia medii, alia præcepti; de necessitate præcepti hîc non agitur, de qua suo loco, sed tantum de necessitate medii. Hæc necessitas dicitur etiam necessitas finis, id est, quando sine medio nequeat acquiri finis; in proposito finis est æterna salus, dicitur ergo medium necessarium relate in finem. Medium autem necessarium hoc modo dupliciter dicitur, sive in re applicatum, sive in voto, hoc est, in desiderio et proposito applicandi, si subesset facultas ejus. Necessitas autem Eucharistiæ, vel esset ad primam justificationem obtinendam, vel certe ad perseverandum in justitia acceptam, qua dat robur ad observandam legem, et superandas tentationes. Aliquid etiam dicitur necessarium in voto dupliciter; primo absolute, quia ipsum in se realiter applicatum est medium necessarium, si facultas adest, verbi gratia, ad justificationem Baptismus; vel generaliter, quatenus scilicet exigitur votum implicitum ejus, et propositum adimplendi præcepti, quando obligat.

35. Sententia quorumdam affirmativa. D. Thom.

His positis, aliqui apud Vasquem (quos ipse non citat) recentiores existimant hoc Sacramentum in re, aut voto susceptum habere necessitatem medii ad consequendam vitam æternam, dicentes votum hujus Sacramenti contineri in Baptismo, aut contritione, juxta sententiam D. Thomæ variis in locis 3. *part. quæst.* 73. art. 3. ubi dicit Eucharistiam esse necessariam in voto, sicut finis in intentione et desiderio; et *quæst.* 80. *art.* 11. colligit inde obligationem recipiendi idem Sacramentum cum opportunitas datur, et *in* 4. *dist.* 8. *quæst.* 1. *et in dist.* 12. *quæst.* 3. *art.* 2. *quæstiuncula prima.* Pro hac sententia citantur a quibusdam Claudius *rep.* 6. *cap.* 7. Spinæus *lib.* 2. *de orat. Eucharistiæ, c.* 12. Roffensis *lib.* 5. *contra Œcolampadium in procemio,* Naclantius *in tractatu de communione, Theor.* 1.

Necessitas Sacramenti in re, aut voto.

Claudius. Spinæus. Roffensis. Naclantius. Cajetan. Sotus.

Cæterum Cajetanus in primum locum D. Thomæ citatum, et Sotus *d.* 8. *quæst. unica art.* 3. explicant loca D. Thomæ, asserendo Baptismum, quia est principium per modum generationis spiritualis, necessarium esse in re, per accidens tamen, quia non datur opportunitas, sufficit in voto; Eucharistia, quia est finis, sufficit in intentione, est consummatio vitæ spiritualis, et operatur in intentione, non autem reipsa. Aliqui præterea Orientales, ut Græci moderni, putant esse necessariam simpliciter necessitate medii Eucharistiam, ideoque communicant infantes, quæ cæremonia fuit quidem antiqua, et adhuc apud ipsos continuata, sed ex illo errore in quo desiverunt a fide.

Esse necessariam in intentione, non in re.

Prima conclusio, realis sumptio Eucharistiæ non est medium necessarium parvulis ad vitam. Est de fide definita in Trident. sess. 21. can. 1. *Si quis dixerit parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint necessariam esse Eucharistiæ communionem, anathema sit.* Probatur 2. ex Matthæi ultimo: *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit;* deinde ex doctrina communi Patrum et Conciliorum de efficacia et virtute Baptismi ad delendum peccatum originale, et conferenda

36. Infantibus non est necessaria ad salutem. Trident.

Sufficientia Baptismi, et efficacia.

alia quæcumque ad dandam justitiam, quæ adoptat ad regnum; unde definitur justificatio, quæ est per Baptismum a Tridentino sess. 6. cap. 4. quod sit *translatio ab eo statu, in quo quis nascitur filius primi Adam, in statum gratiæ adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Jesum Christum.* In hoc conveniunt omnes Patres. Ex qua doctrina sequitur etiamsi infans baptizatus decedat in gratia baptismali, salvari eum sine sumptione Eucharistiæ.

Trident. Definitio justificationis.

37. Nec adultis esse medium necessarium.

Secunda conclusio, realis sumptio Eucharistiæ non est medium necessarium ad salutem, etiam adultis; est communis Doctorum, quam insinuat noster Doctor in 3. dist. 40. § *Onera imposita sunt,* etc. ubi docet: *Nullum aliud Sacramentum legis novæ habere necessitatem medii præter Baptismum et Pœnitentiam.* Probatur, quia nullibi in Conciliis declaratur hæc necessitas; et quamvis sit argumentum ab auctoritate negativa, concludit in materia doctrinali, et maxime per quam sufficienter proponuntur et declarantur media necessaria ad salutem, alias Ecclesia deficeret in necessaria instructione fidelium; nullibi autem in doctrina et Canonibus de Sacramentis, exponit hanc necessitatem Eucharistiæ; ergo nulla est talis.

Ecclesia eam non agnoscit necessitatem.

Secunda ratio. Ex effectu et fine.

Secundo, non est necessaria, nisi per modum remedii; Sacramenta enim instituta sunt, ut remedia infirmitatis nostræ vel ergo esset necessaria ad primam justificationem obtinendam, quod falsum est et contra fidem, quia ex Paulo 1. *ad Corinth.* 11. nequit sumi Eucharistia, nisi in statu gratiæ per se loquendo: *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat; qui enim manducat, et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini.* Hæc probatio ex Tridentino *sess.* 13. *cap.* 7. est Pœnitentia, et ex communi Patrum sententia in eum locum Pauli, ita ut nullus debeat accedere ad Eucharistiam nisi in statu gratiæ; ergo non est medium delendi peccati mortalis, aut dandi primam gratiam, quæ sola sufficit ad salutem, alias etiam parvulis esset necessaria, si dicas esse medium necessarium ad perseverandum in gratia.

Responsio.

Tertia ratio.

Contra tertio, neque hanc necessitatem ejus explicant Concilia, sicut necessitatem Baptismi explicavit Trident. *sess.* 7. *de Baptismo*; *can.* 5. *sess.* 14. *de pœnitentia*; *can.* 6. *sess. vero* 13. agens de Eucharistia nullam ei tribuit necessitatem; unde Melchiades Papa *epist. ad Episcopos Hispaniæ cap.* 2. et habetur de consecrat. dist. 5. in cap. *Spiritus sanctus,* ait, *statim morituris regenerationis beneficia sufficere ad salutem, quia regeneratio salvat mox in pace beati sæculi recipiendos,* ergo adultis baptizatis sufficit per se Baptismus ad vitam; deinde nullus effectus gratiæ habitus per Eucharistiam est necessarius, ut medium adulto; ergo. Antecedens patet, quia hic effectus esset auxilium, quod mediante Eucharistia recipit ut præservetur a peccato mortali, quem effectum tribuit Tridentinum huic Sacramento *sess.* 13. *cap.* 2. Sed hic effectus non est necessarius simpliciter ad vitam æternam, quia sine dono perseverantiæ multi relapsi suscitantur in vitam æternam per pœnitentiam, et salvantur; ergo neque ratione hujus effectus Eucharistia in re erit necessaria. Probatur consequentia, quia sine illo contingit adultum salvari.

Trident.

Melchiades.

Ex nullo effectu subest necessaria Eucharistia.

Non ex gratia actuali.

Perseverantia incerta.

Præterea ratione hujus effectus, tum maxime esset necessaria, quia infallibiliter tribueret perseverantiam, vel quia tribuit abundantiora auxilia ad eum finem; non primum, quia hunc effectum nullum Sacramentum habet ex opere operato, quia regulariter non datur omnibus digne acce-

dentibus, cum multi postea relabantur. Sed si esset medium necessarium, maxime esset tale ratione infallibilis perseverantiæ dando auxilia infallibilia, quibus homo præveniretur infallibiliter, ne peccaret

Non datur virtute Sacramenti.

Si secundum dicatur, cum illa auxilia abundantiora sint tantum ad melius esse, non ad simpliciter esse, sequitur non esse necessaria necessitate salutis, quia potest contingere salus sine ipsis, vel ipsa per alia media, ut bona opera, orationes, et jejunia, et ejusmodi obtineri possunt, quia sic etiam impetratur remissio venialium, qui est effectus ibidem a Concilio assignatus huic Sacramento; ergo neque Sacramentum ratione eorum est necessarium necessitate medii. Dices perseverantiam dari per Eucharistiam, nisi homo ponat impedimentum.

Per alia media acquiritur.

Contra, si daretur infallibiliter per Eucharistiam perseverantia, præveniretur impedimentum ex parte, ita ut non foret; ergo signum est non dari perseverantiam ex parte Sacramenti, cum non præservatur impedimentum. Probatur consequentia ex Tridentino *sess.* 7. *can.* 7. ubi definit effectum gratiæ semper dari per Sacramenta, quantum est ex parte ipsorum, nisi ponatur obex, sed qui dispositus est ad recipiendum Sacramentum, dispositus est sufficienter, et quantum est ex parte sua ad effectum Sacramenti, quia hoc est esse dispositum ad Sacramentum; ergo accedens ad Eucharistiam digne, quantum est ex se, est dispositus ad recipiendum effectum quemcumque infallibilem, et sacramentalem ejus, et consequenter perseverantiam, si talis esset effectus Sacramenti.

Non dari infallibiliter perseverantiam.

38. *Tertia conclusio,* Eucharistia in voto non habet necessitatem particularem medii, sequitur ex dictis, nihil in voto operatur effectum, quem non operatur in re ipsa applicatum, quia perfectior est virtus Sacramenti in re ipsa, quam in voto tantum applicati. Sed Eucharistia non tribuit primam justificationem, neque efficit infallibiliter perseverantiam in re ipsa, neque alius quicumque effectus ejus est necessarius necessitate absoluta finis seu medii; ergo neque in voto dicit necessitatem medii. Minor patet ex præcedenti. Major probatur, quia Baptismus et Pœnitentia in re applicata causant remissionem peccati, et justitiam, quæ in voto dicuntur causare, quando non adest copia Sacramenti suscipiendi in re; alia autem Sacramenta non dicuntur in voto causare suos effectus, sed illa tantum quæ habent necessitatem medii, quia ita suaviter dispositum est per divinam providentiam, ut remedium universale pœnitentiæ, id est, contritionis perfectæ vel charitatis, suppleat defectum remedii particularis ad hoc instituti, cum proposito tamen, et voto suscipiendi illud, si facultas daretur, et quando datur.

Non esse necessariam in voto.

Sacramentum in re applicatum causat id quod in voto.

Sed hoc non convenit Eucharistiæ, quia quando quis peccat post Eucharistiæ sumptionem, si postea confiteatur, non habet obligationem præcepti etiam ad sumendam Eucharistiam denuo. Ponamus casum, quod post viaticum sumptum ipse peccaverit, et confessus est ante transitum, non tenetur denuo communicare; ergo non habet necessitatem ejus sumendi etiam in voto, alias data opportunitate tunc tenetur ante transitum eam sumere, quod nemo dicit, nec praxis Ecclesiæ eam necessitatem insinuat.

Necessarium in voto, debet sumi in reipsà.

Dices ipsam Pœnitentiam aut Baptismum includere votum Eucharistiæ. Contra, Baptismus et Pœnitentia non subordinantur alii remedio, sed ex propria institutione significant, et conferunt remissionem peccati, et gratiam, ergo non includunt ad hoc votum speciale Eucharistiæ; speciale dico, quia generale

Responsio. Nec votum Eucharistiæ continetur in Bapt. et Pœn.

possunt includere adimplendi præcepta, et consequenter præceptum Eucharistiæ pro tempore suo currens. Consequentia patet, quia quod causat in voto alterius, Trident. causat in virtute ejus, et tanquam ipsi subordinatum, unde Trid. *sess.* 6. *c.* 7. sine Baptismo in re aut voto, dicit nemini contigisse salutem post Evangelii promulgationem. Si autem in voto Eucharistiæ, aut ejus votum includeret Baptismus, tunc diceretur in virtute Eucharistiæ dare primam gratiam, quod non quadrat Canonibus fidei de efficacia hujus Sacramenti, alioquin non proprie ex opere operato conferre gratiam, sed magis ex opere operantis, sicut contritio justificat dispositive eo modo; votum enim spectat ad voluntatem operantis, non ad genus Sacramentum aut signi.

Confirmatio ex effectu Eucharistiæ. Confirmatur, Eucharistia, ut patet ex Trident. *sess.* 13. *cap.* 2. dat gratiam per modum nutrimenti; ergo causalitas ejus in voto non extenditur ultra illum modum dandi gratiam; sed nutrimentum, si proprie loquamur, non vivificat mortuum, neque ullam habet ad hoc efficaciam, sed tantum ad restaurandum vivum; ergo Baptismus et Pœnitentia, quæ sunt Sacramenta vivificantia mortuum, non dicunt in hoc ordinem aut dependentiam ad votum Eucharistiæ, neque ipsum includunt, cum per hoc nullam accipiant virtutem ad suos effectus. Dices saltem in ordine ad perseverantiam, necessarium esse votum; contra, ergo non includitur in Baptismo aut Pœnitentia votum speciale. Probatur consequentia, quia Baptismus et Pœnitentia instituta sunt ad dandam vitam non autem ad eam conservandam, ad quod requiruntur alia remedia, sed si includerent votum Eucharistiæ, deberent habere aliquam efficaciam ad conservandam vitam, ergo non includunt. Probatur major ex iis, quæ Concilia tradunt de efficacia illorum Sacramentorum; minor Nihil includunt Sacramenta nisi spectet ad virtutem. probatur, quia nihil includunt Sacramenta, nisi quod spectat ad virtutem activam ipsorum, et perficit ea, in eo genere qua causa sunt; ergo cum præfata non habeant efficaciam respectu perseverantiæ, sic non includunt votum Eucharistiæ, quod ad hoc tantum facit.

Ex his sequitur difficulter salvari posse, quæ tradunt discipuli quidam S. Thomæ de illo voto speciali Eucharistiæ incluso in Baptismo et Pœnitentia. Dices generationem baptismalem consummari per Responsio. gratiam nutrimentalem Eucharistiæ, ac proinde illam in hac concludi, ut in fine ac complemento. Contra, quia licet generatio supponatur ad nutritionem, non Impugnatur. tamen in virtute ejusdem causæ uterque effectus habetur, etiam in physicis; ergo eodem modo in proposito. Probatur consequentia ex dictis, quia diversa ad hæc instituta sunt Sacramenta, quorum quodlibet ex propria efficacia habet effectum, et non in virtute alterius.

Impugnatur responsio aliorum. Dices ultimo cum Soto et Cajetano, Eucharistiam operari in voto sicut finis in intentione; contra, quia hic modus operandi non est sacramentalis, vel certe non sufficit quando in re sumi potest Samentum. Antecedens patet, quia quodlibet Sacramentum ex instituto habet rationem causæ efficientis ex definitione Sacramenti, et Concilium Tridentinum *supra,* quod tribuit effectum nutritionis huic Sacramento, quando in reipsa sumitur.

Alterum membrum patet ex jam dictis de Baptismo et ejus voto, quia non est obligatio suscipiendi Eucharistiam in re ipsa, secluso præcepto positivo divino aut humano; sed quando votum Sacramenti requiritur, etiam exigitur, ut in re sumatur ipsum Sacramentum data opportunitate, ut dictum est. Deinde,

Intentio finis inducit electionem. quando finis operatur in intentione per modum finis, sequitur aliqua electio medii, et executio. Quæro jam si Sacramentum in voto operatur ut finis, an illud votum seu desiderium sit efficax: si ita, ergo sequitur aliqua electio et effectus diversus ab ipsa intentione, et quæro quisnam? alia nequit esse quam susceptio Sacramenti in reipsa, ut patet de omni alio desiderio efficaci hujus aut illius, non extendi ultra acquisitionem finis in re desiderati, aut ad ea quæ necessaria sunt ad eum ponendum, sed ex vi illius voti non sequitur, neque exigitur sumptio realis Sacramenti, ergo non erit efficax; vel dato etiam Sacramento, in re ipsa non causat aliquid, si totus effectus conveniens ipsi causetur per votum, quod est contra naturam intentionis efficacis, ut causet quid-quid per finem in re positum, aut medium haberi posset, alias inutilis esset applicatio mediorum, et executio intentionis. (Intentio non supplet medium.)

Voluntas simplex non est votum. Si dicatur votum illud non esse efficax, jam non erit intentio, sed simplex complacentia finis et objecti, non autem ut finis; ergo Eucharistia in voto non causabit per modum finis, sed tantum objecti. Dare autem simplici complacentiæ appellationem, aut naturam propositi, aut voti perfecti, est insuetum, quia spectant ad voluntatem, quantum est de se, efficacem.

Abusus terminorum. Deinde dicere quod simplex complacentia suppleat necessarium medium, est contra acceptionem terminorum, cum medium dicatur necessarium, ut applicatur in re, aut proposito de se efficaci; Eucharistia autem in tali simplici complacentia, neque ut finis in intentione, applicatur, neque ut effectus in re ipsa, aut causa, sed tantum ut objectum, quod potest convenire tam possibili quam impossibili, quorum potest esse voluntas simplex. Deinde votum Baptismi et Pœnitentiæ sunt propositum efficax, sive sit virtuale, sive formale, ergo tale debet esse votum Eucharistiæ; videtur ergo fuga verborum asserere Eucharistiam in voto dicere necessitatem præfatam.

Quarta conclusio, hoc Sacramentum, licet non habeat necessitatem rigorosam medii, quam hactenus tractavimus, nec institutum sit, ut infallibiliter tribuat donum perseverantiæ, est tamen medium utile, et adeo efficax ad perseverandum in gratia, ut sine ejus usu, longo tempore incurratur periculum lapsus; et ita supposita fragilitate nostra, dici potest medium, sine quo perseverantia communiter non detur mortalibus. 39. (Necessitas moralis Sacramenti.)

Perseverantia non cadit sub merito. Communiter dico, quia hoc donum solum Dei voluntate aliquibus præstari contingit, et per alia media conducentia impetrari potest, non tamen infallibiliter, quia neque sub merito nostro cadit, neque etiam sub efficacia alicujus Sacramenti, tanquam effectus communiter datus et infallibilis.

Trident. Unde Trident. *sess.* 6. *cap.* 13. *de perseverantiæ munere*, monet, ut *nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur, tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare et reponere omnes debeant*, etc. *Verumtamen qui se existimant stare, videant ne cadant, et cum timore ac tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in eleemosynis, in orationibus et oblationibus, in jejuniis et castitate; formidare enim debent, quod in spem gloriæ, et nondum in gloriam renati sunt, de pugna quæ superest cum carne, cum mundo, cum diabolo*, etc.

Ex quibus verbis patet perseverantiam quidem Dei solius gratia dari, impetrari etiam laboribus nostris non esse infallibilem cuique, neque ad eam dari media infallibilia; unde non expediebat eum dari effectum huic Sacramento, quia id

derogaret aliis mediis, et sollicitudini piorum et multis operibus, quibus supersederet homo, si in Sacramenti virtute eam infallibiliter obtineret.

Deinde sequitur, dato etiam perseverantiam dari per Sacramentum, non inde sequi esse medium necessarium ad salutem, ad quam consequendam sufficit finalis perseverantia, et resuscitatio a peccato, quæ per Pœnitentiam aut Baptismum haberi potest, aut perfectam contritionem sine usu hujus Sacramenti. Cum his tamen stat, quod hoc Sacramentum ad perseverantiæ finem institutum sit, et quod det auxilia opportuna, esse medium ad eum finem commune; et supposita fragilitate nostra, quæ difficulter, neque aliter quam per Dei specialem gratiam præventa, inclinatur ad opera illa, quæ exprimit Concilium ad impetrandam perseverantiam opportuna, neque communiter Dei dono singulis datur sine hujusmodi laboribus, sequitur, inquam, Eucharistiam, ex cujus virtute emanant auxilia ad perseverandum in Christo, esse medium morale, sine quo non contingit communiter perseverantia in Christo, quamvis eam infallibiliter non concedat. Ex quibus manet conclusio explicata.

Impetrari potest per alia opera.

Probatur conclusio ex Tridentino, quod tribuit hunc effectum Sacramento, sess. 13. cap. 2. *Sumi autem voluit Sacramentum hoc tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur et confortentur viventes vita illius, qui dixit : Qui manducat me, et ipse vivet propter me; et tanquam antidotum quo liberentur a culpis quotidianis et a peccatis mortalibus præserventur*, etc. Idem docent Patres in *Joan.* 6. atque expositores, proinde, ut dicit ibidem Tridentinum, est *pignus hæreditatis.*

Effectus Eucharistiæ.

Deinde patet ex institutione ejus per modum alimenti, cujus est conservare vitam, et restaurare vires; mors autem spiritualis est peccatum mortale, ergo ad præservandum ab ipso confert hoc Sacramentum auxilium et gratiam.

Patet etiam ex diligentia Ecclesiæ præcipientis hujus Sacramenti usum. In primitiva Ecclesia quando charitas fervebat, quotquot adstabant sacris mysteriis, communicabant, ut constat ex Clemente *lib.* 2. *constitut. cap.* 37. *et lib.* 8. *cap.* 20. ex Dionysio *de Cœlesti hierarchia, cap.* 3. Anacleto *epistola prima; ex canone* 10. *Apostolorum; ex can.* 2. *Concilii Antiocheni*, et aliis multis.

Usus primitivæ Ecclesiæ præscriptus. Cl. Rom. Dionys. Anacletus. Canon. Apostolorum. Concil. Antiochen.

Hæc consuetudo insinuatur in Missa per versum qui *communio* dicitur, et collectam sequentem, quæ *postcommunionis* nomen habet; quæ consuetudo mox dilatata fide et refrigescente charitate reducta est ad communionem ter in anno saltem, ut patet ex Concilio Elibertino : *Omnis homo, de consecrat. dist.* 2. ex Fabiano in cap. *Etsi non frequentius, eadem dist.* ex Toletan. XI. *cap.* 13. tandem ad eam, quæ nunc tenet, saltem communicandi semel in anno omnes, quotquot ad discretionis annos veniunt, cap. *Utriusque sexus*, quod est Concilii Lateranensis, quæ sollicitudo Ecclesiæ præcipientis usum hujus Sacramenti demonstrat necessitatem et fructum ejus. Ex quibus patet conclusio, quæ intelligitur in adultis, et non in infantibus.

Elibertin. Fabian. Papa. Toletan. Lateranen.

Contra priores conclusiones sunt quædam objectiones, quæ probant huic Sacramento inesse necessitatem medii; primo ex Joannis 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis*, etc. *non habebitis vitam in vobis;* deinde exemplo, quod adduxit Christus : *Sicut misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem; et qui manducat me, ipse vivet propter me*, etc. ergo non habere vitam sine hoc Sacramento, et vivere per hoc Sacramentum in Christo, sicut Christus vivet propter Patrem, denotant necessitatem medii, sicut

40. Objectio. Necessitas communionis. Joan. 6.

illa : *Nisi quis renatus fuerit, ex aqua et Spiritu sancto non intrabit in regnum cœlorum*, quæ denotant necessitatem medii convenire Baptismo.

Deinde hæc loca aliqui Patres referunt, etiam ad infantes æque et adultos; sed necessitas præcepti non cadit in infantes, pro eo statu, cujus non sunt capaces; ergo declaratur hîc necessitas medii et non præcepti.

Responsio. Verba explicanda secundum materiam. Respondetur hîc tantum declarari necessitatem præcepti, quia verba similis tenoris recipiunt interpretationem ex materia subjecta; sermo enim accommodatur rei, non e contra res sermoni, unde cum de fide sit hoc Sacramentum non posse sumi nisi in statu gratiæ, quam concedit Baptismus et pœnitentia, nihilque aliud requiri, quam statum gratiæ ad salutem, sequitur quod illa tantum, quæ delent peccatum in se, habeant necessitatem salutis.

Hic sonat necessitatem præcepti. Hinc verba illa *Joannis* 3. declarant necessitatem medii convenire Baptismo, quæ nequit convenire Eucharistiæ, cum sit Sacramentum vivorum, supponens gratiam sanctificantem; ergo illis quæ concernit Eucharistiam, declaratur necessitas præcepti. Comprehendunt solos adultos. Et sermo est ad adultos (non ad infantes, ut infra videbimus) ad quos Christus tunc loquebatur, et ad quos spectare potest manducatio dicta, non ad infantes, qui rationis et libertatis usu carent; quod autem aliqui Patres, hæc etiam ad infantes referebant, alio sensu locuti sunt, quem modo explicabimus.

41. Objectio secunda. Innocent. Necessitas Eucharistiæ parvulis. Objicies secundo Innocentium I. *epistola ad Patres Milevitani Concilii, quæ est* 93. *apud Augustinum*, in hæc verba : *Illud vero, quod eos vestra fraternitas asserit prædicare parvulos æternæ vitæ præmiis etiam sine baptismatis gratia posse donari perfatuum est : nisi enim manducaverint carnem filii hominis, et biberint ejus sanguinem, non habebunt vitam in semetipsis*, etc. Hanc sententiam Innocentii, tanquam fidei amplectitur Augustinus libro primo contra Julianum : *Sancto*, inquit, *Innocentio vide quid respondeas, qui parvulos definivit, nisi manducaverint carnem filii hominis, vitam prorsus habere non posse, huic responde, imo et Domino, cujus ille Antistes usus est testimonio.* Idem docet *lib.* 2. *cap.* 1. *lib.* 4. *contra duas epistolas Pelagianorum, cap.* 4. *et cap.* 22. *lib.* 3. *de doctrina Christiana, cap.* 18. ergo Eucharistia dicit necessitatem medii, et sine ea nequit infans intrare vitam. Augustin.

Confirmatur ex usu primitivæ Ecclesiæ. Clemens. Dionys. Augustin. Toletan. Matiscon. Confirmatur ex consuetudine antiqua Ecclesiæ, quæ infantes baptizatos communicabit, ut patet *ex Liturgia Clementis Rom. lib.* 8. ubi statuit post viduas communicandos infantes ante populum. Item patet ex Dionysio Areopagita *cap.* 3. *Ecclesiast. hierarchiæ*, Augustin. *epist.* 23. *et* 107. Toletanum XI. *cap.* 11. docet, qui ob infantiam evomuit Eucharistiam, non esse puniendum. Concilium Matisconens. 11. *cap.* 6. instituit, ut reliquiæ Eucharistiæ Feria 4. et 6. indicto pueris jejunio, ipsis sumendæ traderentur; est consuetudo in Ecclesia Orientali etiamnum communicandi pueros, de qua Nicephorus Calixtus *lib.* 17. *cap.* 25. Evagrius *lib.* 4. *cap.* 31. ergo etiam necessaria est infantibus. Nicephor. Evagrius.

Respondetur mihi videri ob has auctoritates, et alias similes, quibus necessitas et efficacia Eucharistiæ declaratur prioris sententiæ Auctores dixisse habere necessitatem illam in re, aut voto; imo etiam quosdam eorum dixisse ex efficacia illa provenire aliquos infantes mori ante usum rationis, ut præserventur a peccato actuali, quod majores committerent, et ob quod damnarentur, sed certe non videtur quomodo hoc votum salvari possit in infantibus, ut *supra* visum est.

Respondetur ergo aliter Augustinum et

Declarantur Patres citati. Innocentium intelligendos esse, vel de manducatione mystica, vel secundum æquivalentiam, quæ est per fidem et justitiam, per quam tam infantes et adulti incorporantur Christo, tanquam viva ejus membra, et sic Christum in se continent; ideo Augustinus *tract.* 26. *in Joannem*, sumi itaque hunc cibum et potum bibere societatem vult intelligi corporis et membrorum, quod est Ecclesia; et infra : *Hoc est ergo manducare illam escam, et illum bibere potum, in Christo manere, et illum manentem in se habere*, etc.

Efficacia Baptismi ad salutem infantum. Unde Augustinus sæpe alias contra Pelagianos, docet infantes efficacia Baptismi salvari et liberari a peccato originali, ut patet *epistola* 23. *ad Bonifacium* 28. *ad Hieronymum*; et *lib.* 1. *de peccatorum meritis et remissionibus, cap.* 20. præfatis autem in locis disputabant contra Pelagianos, qui admittebant infantes non baptizatos non ingredi regnum cœlorum; habere tamen vitam et salutem extra regnum cœlorum, quia non habent peccatum, quod est in ipsis delendum, cum nec actuale ob ætatem, neque originale ipsi admittebant; negabant ergo ipsos incorporari Christo, vel membra ejus fieri, nisi per Baptismum, salvari tamen sine incorporatione in Christo.

Error Pelagianorum.

Unde Patres urgebant in primis locum illum Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit*, etc. *non intrabit in regnum cœlorum.* Deinde illud aliud *Joannis* 6. ubi negatur vita æterna non manducantibus; ex primo loco, inquam, Pelagiani fugiebant asserentes non intrare eos regnum cœlorum, nisi baptizarentur et incorporarentur Christo; vita tamen æterna potiri asserebant extra regnum. Hinc urgebant Patres alium istum locum, quo negatur etiam vita non manducantibus Christum, quamvis intelligant manducationem et incorporationem mysticam, qua Christum in seipsis recipiunt per justitiam et fidem in Baptismo, ut patet ex præfato loco Augustini, unde fiant capaces manducationis realis et sacramentalis.

Impugnatio ejus.

Incorporatio per justitiam.

Ideo *lib.* 3. *de peccatorum meritis et remissionibus, cap.* 4. æquivalenter sumit illa, nempe manducare corpus et sanguinem Domini, et incorporari corpori Christi per Baptismum : *Quid*, inquit, *apertius tot tantisque testimoniis divinorum eloquiorum, quibus dilucidissime apparet, nec præter Christi societatem, ad vitam salutemque æternam, posse quemquam hominum pervenire*, etc. *unde fit consequens; et quoniam nihil aliud agitur cum parvuli baptizantur, nisi ut incorporentur Ecclesiæ*, id est, *corpori Christi, membrisque socientur, manifestum fit eos ad damnationem, nisi hoc eis collatum fuerit, pertinere*, etc. et infra, *numquid et illud ambiguum est, nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest introire in regnum Dei*, etc. *numquid et illud etiam, quia nisi manducaverint homines carnem ejus, hoc est, participes facti fuerint corporis ejus, non habebunt vitam.*

His, atque hujusmodi aliis, quæ nunc prætereo, testimoniis, divina luce clarissimis, divina auctoritate certissimis, nonne veritas sine ulla ambiguitate proclamat, non solum in regnum Dei non baptizatos parvulos intrare non posse, sed nec vitam æternam posse habere præter Christi corpus, cui ut incorporarentur, sacro baptismate imbuuntur, etc.

Quibus verbis efficacia et necessitas Baptismi declarantur, itidem perinde esse, participes fieri infantes corporis ac sanguinis Christi, ac incorporari ipsius corpori, mediante Baptismo, alias si ad hoc requireretur etiam Eucharistia, adderet eamdem Baptismo ad eumdem effectum, et non sumeret solum Baptismum tan-

quam causam totalem incorporandi Christo ad vitam. Manducare ergo ex intentione Augustini, idem est ac participem fieri corporis Christi, et vivum membrum per justitiam, quod infantibus convenit per Baptismum. Duo ergo præcipue Patres ex loco Joannis intendebant contra asserentes dari vitam æternam infantibus non baptizatis, neque incorporatis in Christo, extra regnum cœlorum. Primum est vitam æternam dari tantum incorporatis in Christo infantibus, quia vita æterna, solis incorporatis ex hoc loco dari constat. Secundum vero est infantes baptizatos manducare mystice et æquivalenter corpus Domini, quantum ad effectum incorporationis, qua per justitiam fiant viva membra Christi in Baptismo.

Hæc quantum ad interpretationem Augustini; quæ interpretatio ejus fundari potest in variis locis Scripturæ, ex quibus comparatio fieri potest inter hæc duo Sacramenta secundum æquivalentiam, nam *Joannis* 6. promittitur vita sumentibus Eucharistiam : *Hic est panis vitæ*, etc. *qui manducaverit ex hoc pane, in æternum*; et infra promittitur etiam resurrectio ipsi : *et ego resuscitabo eum in novissimo die.* Hæe eadem conveniunt Baptismo ad Romanos 6. *An ignoratis quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in mortem ipsius baptizati sumus*; *consepulti enim in illo sumus per Baptismum in mortem, ita et nos in novitate vitæ ambulemus; si enim complantati sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus.* Item ad Colossens. 3. *mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo; cum autem Christus apparuerit, vita vestra, tunc et vos apparebitis cum Christo in gloria*, etc. ubi vita et gloria et resurrectio promittitur baptizatis.

Æquivalentia Baptismi, et Eucharistiæ. Utriusque ad invicem comparatio.

Deinde sicut Eucharistia repræsentat mortem Christi : *hoc facite in meam commemorationem*, ita et Baptismus eamdem repræsentat. Unde Leo Papa *epistola* 4. et 5. Episcopos per Siciliam : *Proprie in morte crucifixi, et in resurrectione ex mortuis potentia Baptismi novam creaturam condidit ex veteri*, etc. patet ex prædicto loco Pauli : *in mortem ejus baptizati estis*; et ideo in Paschate antiquitus celebrabatur Baptisma, ad veram repræsentationem monstrandam, et Pentecoste. Aliis autem temporibus non licebat, ut patet capitulo *Duo tempora*, et capitulo *Proprie*, *de Consecratione dist.* 4. et aliis ibi; in Pentecoste autem fiebat propter adventum Spiritus santi, qui in Baptismo ungit baptizatum et illuminat.

Leo.

Baptisma in Paschate dabatur, et Pentecoste solum.

Item Eucharistia significat corpus Christi mysticum, ut Ecclesiam, ut patet ex Tridentino sess. 13. cap. 2. *Pignus propterea voluit esse hæreditatis nostræ*, etc. *adeoque Symbolum unius illius corporis, cujus ipse caput est, cuique nos tanquam membra arctissima, fidei, spei et charitatis connexione adstrictos esse voluit*, etc. Per Baptismum autem significatur idem, quo quis fit Christianus, incorporatur Christo et Ecclesiæ, tanquam membrum ejus, ideo regeneratio, signaculum, janua sacramentorum appellatur, quam incorporationem significat, ut dixi, Eucharistia, juxta illud Apostoli : *Omnes*, inquit, *unum corpus sumus, qui de uno pane participamus*, etc.

Ex his ergo, in quibus conveniunt hæc duo Sacramenta, tanquam in effectu, licet secundum modum et dispositionem causatam differant, recte comparantur ad invicem tanquam æquivalentia, ut proinde dici possit baptizatus fieri particeps corporis et sanguinis Christi, quod tribuit eosdem effectus, vitam, resurrectionem, incorporationem Christo et Ecclesiæ, repræsentationem mortis et passionis Christi,

qui adscribuntur Eucharistiæ, licet hæc, ut dixi, conveniant Eucharistiæ per modum nutrimenti, Baptismo per modum generationis, quæ ad idem absolute tendunt, nempe vitam, licet secundum diversum modum operandi; et hoc significat per Baptismum fieri participem corporis et sanguinis Domini, quoad similitudinem et æquivalentiam rei significatæ, et non quoad modum significandi; unde patet locutio Augustini, quam sit fundata, licet aliquibus dura videatur et perplexa, qui ad mysticam significationem eam non referunt. Ex physicis etiam posset hæc doctrina illustrari, ex comparatione generationis et nutritionis; sed sufficiant exempla et testimonia Scripturarum. Ad confirmationem hujus argumenti respondetur, eam consuetudinem communicandi infantes spectasse ad ritum, non ad necessitatem, ut patet ex Tridentino allegato, conclusione prima.

43. Objectio. Resurrectio sine reali sumptione Sacramenti datur. Responsio.

Objicies tertio, sine resurrectione non contingit salus; sed sumentibus Eucharistiam promissa est resurrectio, ergo est medium necessarium salutis. Respondeo; patet ex dictis idem convenire Baptismo, imo etiam justis ominibus decedentibus: *Justorum animæ in manu Dei sunt,* etc. *beati mortui qui in Domino moriuntur,* etc. *Opera enim eorum sequuntur illos,* et alias passim; unde sicut dictum est de vita et salute, quæ contingit sine usu reali hujus Sacramenti, ita etiam de resurrectione dicendum.

44. Objectio. Responsio. Ex perfectione Sacramenti non sequitur necessitas.

Objicies quarto, hoc esse perfectissimum Sacramentum; ergo debet habere necessitatem medii. Respondeo negando consequentiam, quia cum necessitas medii consistat in remissione peccati, quod unicum est impedimentum vitæ, et mors animæ, ita non decuit, ut hoc Sacramentum, quod perfectissimum est, sumatur a peccatore indigno, maxime cum per modum nutrimenti institutum est, quod supponit vitam, non concedit, sed auget et conservat. Dices, nutrimentum corporale est medium necessarium ad sustentationem vitæ; ergo et spirituale hoc. Respondetur negando paritatem, nisi reducatur ad sensum ultimæ conclusionis, quia secundum adversarios hoc nutrit in voto tantum, non illud; ergo non est similitudo in omnibus, quia licet hoc institutum sit per modum nutrimenti, non tollit efficaciam aliorum mediorum, quibus impetratur perseverantia in bono et fuga mali.

SCHOLIUM.

Posito quadruplici modo percipiendi Eucharistiam, resolvit eam sacramentaliter a jejuno suscipiendam esse regulariter, et hoc quia Christus ita instituit fieri, per se immediate, vel per Apostolos et Ecclesiam. Et ratio institutionis datur, et ponit casus, quibus liceat non jejuno communicare. Sumebatur olim a pransis, ex Conc. Africano, c. 8. habetur de consec. d. 1. c. Sacramenta.

Ad propositum dico, quod pri- 3.
mis duobus modis sine tertio, potest recipi a non jejunis. Sed de tertio modo, scilicet de posse non absolute, sed licite et utiliter, habet quæstio difficultatem. Distinguo ergo de jejunio naturæ et Ecclesiæ. Jejunium Ecclesiæ non solvitur, nisi per aliquam refectionem extraordinariam præter morem Ecclesiæ. Unde per specierum sumptionem, vel medicinalium, vel per potum saltem post prandium, non solvitur jejunium Ecclesiæ. Sed jejunium naturæ est carentia cibi suscepti in stomacho, vel in via ad stomachum, ita quod nihil intret stomachum in

Jejunium est duplex, naturæ et Ecclesiæ.

illa die a principio, scilicet hujus diei, a quo dicitur aliquis jejunus. Similiter distinguo de *debere* vel *licere*, aut intelligitur regulariter, vel in casu aliquo particulari.

Hinc non habetur esse juris divini immediate, sed mediate.

Dico (a) ergo quod regulariter oportet ad perceptionem spiritualem et sacramentalem, suscipientem esse jejunum simpliciter, id est, jejunio naturæ. Nec istius est aliqua causa principalis, nisi institutio divina, quam vel Christus discipulis dedit, vel per ipsos promulgavit, vel eis instituendum reliquit; et quidem rationalis est institutio propter reverentiam Sacramenti, quæ minor est regulariter in pranso quam jejuno; et etiam ut primo quæratur cibus spiritualis quam corporalis.

Eucharistia quando non jejuno datur.

Si autem (b) intelligitur in casu, dico quo aliquis potest esse casus, in quo quasi generaliter licet accedere non jejunum, ut in infirmitate gravi, quando timetur periculum mortis imminentis; tunc enim esset periculum negare infirmo, licet pranso, poscenti Sacramentum, cum sit viaticum; et ideo dandum est ei, qui proficiscitur ex hoc mundo, ut per ipsum ducatur ad terminum.

4. Casus deciditur.

Alius casus specialis est, quia in aliqua regione celebratur communiter in vino albo, minister parat calicem Sacerdoti, et ex aliqua negligentia pro vino ponit aquam, Sacerdos non advertens, sed supponens ministrum bene fecisse, procedit dicendo verba, et alia faciendo usque ad perceptionem; percipiens vero liquorem de calice, advertit esse aquam: videtur quod ipse non posset illo die percipere sanguinem, si oportet jejunum esse suscipientem.

Si plura præcepta occurant superius ligat. Peccaret consecrans, si non sumeret. Qui consecravit, et sumpsit aquam, putans esse vinum, tenetur iterum consecrare vinum, et sumere; an etiam denuo consecrandus panis, vide Sot. d. 13. quæst. 2. Nav. c. 25. num. 9. Suarez 3. tom. d. 85. sect. 1.

Dico (c), quod in isto casu tenetur consecrare sanguinem de novo, et consecratum percipere. Quod probatur, quia quando sunt duo præcepta ordinata, præceptum superioris magis ligat; nunc autem præceptum Christi et Ecclesiæ, et ex ipsa ratione Sacramenti, est, quod Sacramentum quando conficitur, conficiatur integrum, quoniam Sacramentum est in se quoddam integrum ex duobus. De ista etiam integritate servanda est districta obligatio Ecclesiæ *de consecr. dist.* 2. Comperimus, *ut Sacramenta integra percipiant, aut ab integris arceantur*; loquitur de Sacerdotibus conficientibus, et postea non communicantibus; et subditur ratio: *quia divisio ejusdem Sacramenti sine grandi sacrilegio, non potest provenire;* ergo quocumque præcepto alio Ecclesiæ posito, et maxime quod non respicit ipsam propriam et essentialem rationem Sacramenti, necessario tenetur semper omnis celebrans ad istam integritatem servandam; ergo qui jam percepit aquam, simpliciter tenetur ad illud complendum, quod prætermisit, scilicet ad consecrandum integre Sacramentum; et tunc ultra, si tenetur consecrare sanguinem, tenetur eumdem consecratum sumere. Unde habetur *de consecr. dist.* 2. Relatum: *Certum est quod hi qui sacrificantes non edunt, rei sunt dominici Sacramenti;* et sequitur, quod *talis a communione uno anno repulsum se noverit;* ergo omnibus modis tenendum est, ut quotiescum-

que Sacerdos corpus et sanguinem immolat, toties perceptionis corporis et sanguinis participem se præbeat; iste ergo necessario tenetur ex institutione Christi, et propter integritatem Sacramenti, conficere sanguinem, et ex strictissimo præcepto Ecclesiæ sub pœna repulsæ uno anno, tenetur consecratum percipere.

5. Communicare jejune, præceptum Ecclesiæ.

Et si objicitur, iste non est jejunus; ergo peccat mortaliter. Vel ergo non debet conficere ne percipiat, vel si oportet eum conficere et percipere, oportet quod peccet contra præceptum Ecclesiæ, et tunc est perplexus, quod non est dicendum de aliquo ex præceptis Dei et Ecclesiæ.

Respondeo, Ecclesia non ita stricte præcepit suscipientem esse jejunum prohibendo non jejunum suscipere, sicut prohibet divisionem Sacramenti (imo ipsa divisio prohibetur a Christo ex prima institutione Sacramenti),nec etiam ita stricte prohibet non jejunum percipere, sicut præcipit consecrantem percipere; ergo ex una parte habet iste præceptum Christi ad sic consecrandum, et post consecrationem strictissimum præceptum Ecclesiæ de percipiendo; ex alia parte non habet, nisi præceptum Ecclesiæ leve comparative de jejunio; non enim ibi ponitur, quod suscipiens non jejunus sit reus dominici Sacramenti, neque quod ibi sit sacrilegium, neque repellitur a communione per annum sicut hîc.

Simpliciter enim Ecclesia non intendebat ligare in isto casu ad jejunium, imo, cum alia duo præcepta tum virtute Christi, tum virtute Ecclesiæ, fortius et magis obligent, potius intendit in tali casu obligari ad illa. Non est ergo iste perplexus, quia servando præceptum superioris, et præceptum strictius Ecclesiæ, bene facit, et si non servaret, peccaret mortaliter. Omittendo autem aliud præceptum minus strictum, non peccat novo peccato, quia in isto casu non tenetur servare, nec Ecclesia voluit ligare ad hoc præceptum in hoc casu, sed magis ad oppositum.

Patet etiam manifeste, quod jejunium non est conditio ita necessaria in Sacerdote percipiente, quia in die Parasceves particula posita in calice, percipitur cum vino non consecrato, quia illo die calix non consecratur; et verisimile est, quod vinum citius descendat in ventrem quam illa particula quæ masticatur, ergo ex consuetudine Ecclesiæ Sacerdos ibi percipit Eucharistiam non jejunus. 6.

Et si objicitur, quod scandalum erit si populus percipiat illum secundo conficere sanguinem. Est una responsio, quod si scandalizetur, est scandalum Pharisæorum acceptum, scilicet, non datum, nam factum in se bonum est et necessarium. Et quilibet debet judicare, quod est bonum, si causam nesciat, supponendo, quod Sacerdos habet bonam causam; quilibet etiam, si sciret causam,deberet approbare; unde de tali scandalo ait Christus contemnendo, Matth. 16. de Pharisæis : *Sinite* (ait) *eos, cœci sunt et duces cœcorum. Omnis*

enim plantatio quam non plantavit, etc.

7. Quomodo reconsecrandus calix, quando erratum est in liquore. Alio modo potest responderi, quod satis bene cavere potest a scandalo, si caute fiat. Nam vadens ad cornu altaris, quasi pro vino recipiendo post communionem, infuso vino et aqua, vel jam remanente aqua, quia non totam sumpsit, vel aliqua de novo posita, poterit redire ad medium altaris, et satis in brevi tempore ab illo loco : *Simili modo postquam cœnatum est, accipiens hunc calicem*, continuare poterit usque ibi : *Hæc quotiescumque*, vel usque ibi : *Unde et memores;* et illis verbis prolatis cum reverentia debita suscipere illud tanquam sanguinem verum. Nec totum istud percipietur, nec tantum tempus occupabit, quod populus habeat etiam occasionem accepti scandali.

Integritas Eucharistiæ non requiritur in perceptione, sed in consecratione. Et si arguitur contra illud, quod dictum est de integritate Sacramenti, quia Sacerdos die Parasceves non recipit sanguinem, respondeo, illa integritas requiritur in consecratione, ita quod nullus consecret corpus, nisi consecret etiam sanguinem; non autem requiritur in quacumque perceptione, quia laicus percipit bene corpus et non sanguinem, sed requiritur in illa perceptione, quæ sequitur ad consecrationem quæ habetur in illo capite *Relatum*.

8. Ad arg. 1. Christum reliquisse Ecclesiæ modum quo Eucharistia sumenda esset. Ad argumentum in oppositum, bene respondet Augustinus in illo *cap.* Liquido *: Non quia post cibos dedit Dominus* (scilicet Eucharistiam) *discipulis, ideo pransi illud debent accipere, ut faciebant, quos Apostolus redarguit*, supple 1. *Corinth.* 11. Et subdit causam, quare Christus hoc fecit : *Nam Salvator*, inquit, *quo vehementius commendaret mysterii hujus altitudinem, ultimum hoc voluit infigere in cordibus discipulorum, quo autem ordine deinceps sumeretur, Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, reservavit docendum.*

Per hoc patet ad argumentum secundum, quia secundum Augustinum Apostolus reprehendit illos, qui pransi Eucharistiam susceperunt. Et ideo istud verbum : *Si quis esurit, domi manducet*, non debet intelligi *domi,* antequam veniat ad Ecclesiam, sed post recessum ab Ecclesia, ita quod non satisfaciat fami suæ de Eucharistia, sicut ait : *alius ebrius est*, sed expectans, quod sibi necessarium fuerit in domo sua percipiat. Et ideo laudabilis est consuetudo Ecclesiæ Latinæ, quæ nulli dispensat Eucharistiam, nisi in modica quantitate, quæ non posset suscipi ad crapulam, et sufficit valde bene ad reverentiam debitam Sacramenti. Ad 2. Non fuisse consuetum olim post cibum communicare, tanquam ex præcepto.

De quarto, de quo tangit Magister *in ita distinctione*, scilicet de re Sacramenti, magis proprie pertinet pertractare *in* 10. *dist.* ideo ad præsens supersedeo, custodiens in futurum in dicto loco.

COMMENTARIUS.

(a) *Dico ergo quod regulariter*, etc. Hæc est communis Doctorum et praxis Ecclesiæ; est certa conclusio apud omnes Theologos et Catholicos; quæ consuetudo est universalis Ecclesiæ ab Apostolorum temporibus introducta ob reverentiam Sacramenti. Carthaginense III. *cap.* 29. docet fuisse consuetudinem alibi feria quinta in 45. Requiri jejunium ad communionem.

Consuetudo Ecclesiæ.

Cœna Domini post cibum ad exemplum Christi communicare; sed hæc non fuit communis, et abrogata est. Objiciunt hæretici exemplum Christi, sed non urget, quia non fuit datum in legem, ut docuit

Cyprian.

Cyprianus *epist.* 63. neque Ecclesia prætendit hoc præceptum esse juris naturalis aut divini, sed Ecclesiastici, ob reverentiam Sacramenti indictum; jejunium autem quod exigitur, est naturale, non Ecclesiasticum, ita etiam Doctor in littera § *Ad propositum dico*, etc. ubi optime

Jejunium naturale.

insinuat differentiam inter utrumque jejunium. Naturale autem consistit in eo, ut nihil extrinsecus ori ingestum per se sumatur, etiam per modum medicinæ post mediam noctem, antecedentem diem communionis; quidquid autem per modum salivæ deglutitur, non solvit hoc jejunium.

Regula universalis. Varii casus deciduntur.

Ex hac regula resolvuntur communiter plures casus, ut deglutire salivam, aut alios humores interius decidentes, ut sanguinem ex capite decidentem, non violat jejunium naturale, neque impedit communionem, quia non sumuntur ut cibus aut potus, sed quatenus impediunt respirationem aut vocem, non autem ad effectum nutritionis, aut per modum pastus.

Idem dicendum de reliquiis præcedentis diei hærentibus dentibus, non quia, ut dicunt quidam, non pertinent ad manducationem præsentis, sed diei præcedentis, quia hodie non ingeruntur ori, sed potius quia per modum salivæ decidunt, vel trajiciuntur, non ex fine comestionis; decet tamen ejusmodi expuere, quantum commode fieri potest. Idem dicendum, quando quis abluit os, aut degustat aliquem liquorem, quem expuit, si aliquid imprudenter, tanquam hærens cum saliva, deglutiatur, quia habet rationem salivæ. Licet etiam aliqua aromata ori ingerere, et dentibus terere, ad præservationem a corrupto aere, modo expuantur; magis etiam periculum est de saccharo, et similibus quæ in ore liquescunt, tamen si quis moraliter sciat se nihil horum deglutisse, idem erit ferendum judicium.

Aliud est de iis, qui ingerunt hæc ori ad leniendam vocis raucedinem, sensim ea deglutiendo, dum vadunt cubitum, quia ex intentione ea sumendi id faciunt, nisi sint certi ante mediam noctem materiam omnino consummatam fuisse; illa enim non habent rationem salivæ, sed cibi et medicinæ quæ violant naturale jejunium.

(b) *Si autem intelligitur in casu*, etc. 46.

Casus eximentes a jejunio.

Hæc secunda conclusio eximit casum, in quo quis a jejunio absolvitur a communione. Duos autem casus eximit Doctor, unum ex parte recipientis, alium ex parte celebrantis. Ex fundamento autem quo uterque innititur, reliqui casus in hoc genere resolvuntur; illud est necessitas recipientis, et præceptum fortius obligans, quam sit præceptum jejunii, et hoc vel ob integritatem mysterii servandam, vel certe ob reverentiam ipsius Sacramenti majorem hîc et nunc urgentem. Ut ergo cæteros etiam casus comprehendamus:

Duæ regulæ generales.

Dantur varii casus in quibus non obligat præceptum ad abstinendum a communione. Primus casus est periculum mortis præsentis, sive oriatur ex morbo, sive quod quis supplicio eo die sit afficiendus; hic, si præviderit se obiturum, tenetur jejunare, quia commode potest; idem etiam dici potest de infirmo, si sine damno salutis jejunare potest. Quod si tamen periculum subest, ne moriatur ante sequentem diem, aut certe alienetur a sensibus, communicet etiam non jejunus, quia magis facit ad reverentiam Sacramenti, ut illud integris sensibus, neque tenetur aut sumptionem cibi aut medici- 47.

Casus in specie explicantur ex prædictis regulis.

Periculum mortis excusat a jejunio.

næ diutius differre, vel etiam intempestiva nocte curare Sacramentum ad se deferri, aut committere se periculo non recipiendi viatici, præveniente morte.

Licet etiam non jejunum sæpius communicare pro viatico, quando semel communicatus, quasi mox integre convaluit, et iterum reincidit in periculum, quia computantur pro diversis ægritudinibus. Aliqui etiam docent idem, quando quis, perseverante eodem morbo, sæpius incidit in periculum mortis, quando illa pericula post intervallum aliquot dierum occurrunt; ita Suarez *disput.* 68. *sect.* 5. Saa verbo *Eucharistia*, Tabiena, Armilla verbo *Communio;* ratio est, quia pia mater Ecclesia non solum permittit non jejuno communionem ad implendum præceptum, sed etiam quia in iis circumstantiis præsidium hujus Sacramenti est valde opportunum in periculo mortis.

Suarez. Saa. Tabiena. Armilla.

Secundus casus. Integritas Sacramenti excusat.

Secundus casus est ad perficiendum integre sacrificium, quod est præcepti divini, ut quando Sacerdos post sumptum calicem deprehendit se consecrasse aquam, et non vinum, tunc debet non jejunus consecrare vinum et sumere.

Tertius casus.

Tertius, quando Sacerdos bona fide consecravit, et post consecrationem recordatur se non esse jejunum, quia tunc ex præcepto divino tenetur consummare sacrificium. Idem dicendum, si celebrans post consecrationem corporis incidat in ægritudinem, ut nequeat progredi, alius etiam non jejunus perficiat sacrificium. Quod si ante consecrationem recordetur se non esse jejunum, S. Thomas *quæst.* 83. *art.* 6. *ad.* 2. ait consultius esse, ut desistat si sine scandalo potest; quando quis celebrat privatim, hoc bene contingere potest, quando tamen publice nequit evitari scandalum, ad quod evitandum, consultius progreditur; et idem dicendum de communicante jam, nisi commode se possit subducere.

D. Thom. Quartus casus.

Quartus est, quando celebrans reperit in patena, corporali aut calice aliquas particulas hostiæ a se consecratæ, tunc debet eas sumere, ita communiter Doctores et praxis; Cajetanus in Summa, et latius *in opusculis, tractatu* 33. *de celebratione Missarum,* Sotus *in* 4. *dist.* 12. *quæst.* 1. *art.* 8. Sylvester *in Summa,*verbo *Eucharistia* 3. Victoria *in Summa num.* 83. Navarrus *c.* 25. *num.* 89. Suarez *disp.* 68. ratio est, quia si reliquiæ sunt minimæ saltem, neque servari commode, neque aliis dari possunt, magis spectat ad reverentiam Sacramenti, ut sumantur, et hæc sumptio spectat ad integritatem illius sacrificii, modo reliquiæ sint consecratæ tantum ab ipso Sacerdote, et censetur in eo casu totam communionem facere jejunus, ut quidam volunt.

Cajetan. Sotus. Sylvester. Victoria. Navarrus. Suarez.

Vera ratio casus.

Sed magis proprie dicitur præceptum jejunii in eo casu non obligare, cujus finis est reverentia Sacramenti, neque Ecclesiam intendisse ad consummationem integri convivii illius obligare Sacerdotem in eo casu ad jejunium, quia cessat materia præcepti. Unde vix fieri potest, quin semper aliquid sanguinis consecrati maneat adhærens calici, donec permisceatur lotio, quæ ex præcepto Ecclesiæ admisceri debet ob reverentiam sanguinis, ne quidpiam ejus pereat; ergo similiter, quando reliquiæ corporis supersunt, postquam sumpta est lotio, quæ nequeunt conservari, aut aliis tradi, sumendæ sunt, neque hîc intervenit præceptum Ecclesiæ in contrarium.

Paludanus. Anton. Rosella. Matisc. II.

Oppositum hujus docent aliqui, ut Paludanus *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 1. Antoninus 3. *part. art.* 13. *cap.* 6. § 9. Summa Rosellæ *verbo Eucharistia* 3. § 13. et favet Concilium Matisconense II. *cap.* 6. quod has reliquias jejunis tradi præscribit, sed intelligendum est de communicante, nam oppositum patet ex praxi Ecclesia; nam

Quid agendum de reliquiis ?

in rubrica de defectibus Missæ præscribitur, quando particula consecratæ hostiæ post sanguinem sumptum, hæret calici, ut digito attrahatur ad labrum calicis, et sic sumatur, vel certe vino infuso, quod deglutitur ante illam particulam communiter. Secundus modus sumendi illam particulam magis probatur modernis, cujus oppositum imputat Suarez Doctori *dist.* 8. *quæst.* 3. ubi tamen nihil habet de hoc, sed ex alio casu probat non jejunum sumere particulam injectam calici, ut in Feria VI. parasceves, quando particula injecta vino, quod non consecratur illo die, sumitur simul cum vino.

Sed quid, si particulæ sint majoris quantitatis, verbi gratia, aliquot, quæ communicantibus supersunt, faciendum? Respondetur, eodem modo sumendas esse, nisi sit commoditas eas servandi, etiam post ablutionem, quando antea non sunt visæ, per rationes jam adductas, quia quod quantitas sit major aut minor, non refert, cum nequeat decenter servari Sacramentum, aut aliis tradi sumendum; ita communius auctores intelligentes hoc de iis, quæ tamen consecratæ sunt ab ipso Sacerdote sumente, non autem si consecratæ sunt ab alio, quia non spectant ad integritatem ejusdem convivii et sacrificii, nisi respectu consecrantis tantum. Hæc ratio non est rejicienda, quam Doctores moderni sequuntur, sed neque videtur omnino convincere, nisi quoad minuscula, quæ nequeunt in sacrarium reponi, nam si major supersit particula, et commode possit in sacrario reponi, melius servatur præceptum Ecclesiæ, reponendo illam in sacrario; sed ubi celebratur, quando non est sacrarium, ut in capella seposita, neque reverenter seponi possit, et conservari, tunc sumenda est.

Quando autem censetur Sacerdos posse eam sumere? Respondent quidam, quamdiu calix est in altari; alii, quamdiu ipse Sacerdos est in altari, quia quamdiu est in loco sacrificii, censetur debere semper habere potestatem perficiendi ea quæ ad sacrificium illud pertinent, ejusque reverentiam; unde si recedat ab altari in Sacristiam, et tunc offendat in corporali particulam, aut in calice, servanda est, nisi subsit periculum, quod in casu sequenti explicatur.

Quintus casus.

Quintus casus est, quando imminet grave periculum irreverentiæ, ut conculcationis in manibus infidelium, aut incendii, tunc debet a non jejunis sumi Sacramentum cum devotione et reverentia, quando non suppetit aliud remedium.

48. Casus communicandi infirmum. Majoris sententia.

Hic quæritur, utrum liceat Sacerdoti non jejuno conficere Sacramentum, ad communicandum infirmum pro viatico, qui nunc moriturus est, ne cogatur absque viatico decedere vita, neque est alius modus ipsum communicandi? Major *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 3. § 3. putat licere secreto adire Ecclesiam, et secreto hostiam consecrare et deferre infirmo, ita tamen, ut propter scandalum evitandum ipse Missam non dicat; dicit etiam posse secreto frustum panis fermentati consecrare, si non adsit azymus, ad communicandum infirmum.

Prior sententia reprobatur.

Respondetur tamen hanc sententiam esse singularem, et nullo modo sequendam in praxi, cujus oppositum tenent communiter moderni, quia licet ægrotus habeat obligationem communicandi juris divini, cui cedit præceptum de jejunio, tamen parochus nequit ipsi ministrare hoc Sacramentum, nisi secundum ritum præscriptum ab Ecclesia, ideo nequit non jejunus conficere Sacramentum, aut seipsum non jejunum communicare.

Responsio ad fundamentum

Ex quo solvitur ratio adversarii, quæ est præmissa, nempe, Juris Ecclesiastici esse præceptum jejunii, viatici autem,

opinionis. Replica. esse divini juris. Dices potest ex opposito saltem oriri scandalum, tam ægroti quam amicorum et parentum, maxime si Sacerdos ipsi teneatur, ut parochus parochianis ministrare Sacramentum. Respon- Responsio. detur non referre, quia scandalum illud debet alio modo evitari, alias posset etiam in mensa communi, et eadem urgente necessitate celebrare ad communicandum infirmum sine vestibus sacerdotalibus et Scandalum prætensum. reliquis, quæ sunt juris Ecclesiastici, hoc nemo dicit; scandalum autem illud amicorum et parentum non est fundatum, si ex eo præcise concipiatur, quod non jejunus non celebret, quia sic esset scanda- Contemni debet. lum Pharisæorum, quod curari non debet cum legis transgressione.

Dices, contritus debet celebrare, quando non adest copia confessoris, ut evitet scandalum, quamvis alioquin secluso scandalo ex præcepto teneatur abstinere. Respondetur in hoc extare Tridentini declarationem supra præmissam, non ita in proposito. Deinde per contritionem justificatur, nec obligat præceptum præmittendæ confessionis, nisi quando adest copia confessoris. Tertio, propter infamiam quam incurreret abstinendo. Dices, præcepta positiva maxime Ecclesiæ non obligare cum gravi incommodo, ut patet de præcepto audiendi Sacrum diebus festis; ergo etiam neque hîc. Respondetur, hîc non esse incommodum tale, quia infirmus non obligatur ad viaticum in casu impossibili, qui reputatur præsens, cum Ecclesiasticæ consuetudinis et præcepti universalis transgressione.

Nequit Episcopus dispensare cum non jejuno, ut conficiat. Obligatio habendi Sacramentum in parochiis. Ex his rejicitur opinio eorum, qui putant Episcopum posse dispensare cum parocho, ut in eo casu celebret, quia jus positivum commune non subest dispensationi Episcopi, nisi in casu concesso per ipsum jus, et repugnat etiam *canon.* 13. Tridentin. *sess.* 7. *de Sacramentis in genere.* Sequitur ex hoc gravis obligatio parochorum ad habendum Sacramentum semper paratum ad usum parochianorum.

Quærendum ulterius, an aliqua alia indispositio præter pœnam Canonicam, aut peccatum, de quo in sequenti disputatione agemus, impediat communionem, etiam in jejuno, licet cætera adsint? hæc indispositio reducitur ad habitum corporis, vel maculam aliquam indecentem, verbi gratia, ex pollutione nocturna, aut alia, sive sit voluntaria aut involuntaria. 49. Quæ indispositio impedit communionem.

Quoad habitum corporis, nihil est determinatum in Canonibus, nisi tantum de Sacerdotibus in capitulo *Ecclesiastica*, *dist.* 23. quod est Concilii Bracharensis III. quo præscribitur, ut quando Sacerdotes communicantes accedant, stolam super utrumque humerum pendentem gerant sub pœna ferendæ excommunicationis, quod videtur usu receptum, saltem in Missa solemni, ut fit Feria V. in Cœna Domini: *Cum Sacerdos*, inquit, *ad Missarum solemnia accedit, aut per se Deo Sacramentum oblaturus, aut Sacramentum corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi sumpturus*, etc. ubi videtur loqui de communione in Missa solemni. De habitu corporis. Sacerdotes communicantes ferant stolam.

Religio autem et reverentia debita mysterio, exigit ut devote et reverenter accedatur, ut Patres etiam monent. Cyrillus Jerosolymitanus catechesi 5. *Pronus*, inquit, *accedat adorationis in modum, ac venerationis*; unde Cyprianus in orationem Dominicam, ait, *placendum esse divinis oculis etiam in habitu corporis*, sed in hoc sequendus est ritus Ecclesiæ. Quoad alia, de indispositione quoad maculam externam, deciduntur tres casus de pollutione nocturna, de usu matrimonii licito, de menstruatis, ac etiam leprosis. Cyrillus. Modus accedendi ad Sacramentum. Cyprian. Indispositiones corporis.

Respondetur breviter, qui passus est pollutionem nocturnam involuntariam, et sine culpa, sive ex causa naturali, sive ex 50. Casus pollutionis involuntariæ.

Suarez. illusione dæmonis, non debet abstinere a communione, ita Suarez *disp.* 68. *sect.* 2. quia et dæmon, ut impediat propositum communionis, aliquando ex illusione causat hunc effectum, qui contemni debet, magis autem si ex causa naturali eveniat.

Justinus martyr. Unde Justinus martyr *quæst.* 21. *ad gentes* dicit, non est æquum propter hanc involuntariam passionem abstinere a mysteriis. Idem docet Theophilus Alexandrinus *in suis responsionibus*, *responsione* 8. quod maxime verum est, si non relinquat affectus inordinatos in homine, qui impediunt devotionem et reverentiam Sacramenti, ut divagationes mentis, et remissiones in rebus spiritualibus tractandis. Consultius erit, tum abstinere secundum aliquos, ob decentiam, donec transeant.

Licite communicat. Quod si autem occurrerit aliqua necessitas et utilitas communicandi, potest non obstantibus illis communicare, quia nullum est præceptum in contrarium, quamvis aliqui cum D. Thoma, doceant esse (D. Thom.) peccatum veniale accedere ob indecentiam, alii quidem neque per se esse veniale, sed consultius esse abstinere ob decentiam. Omnes conveniunt non esse peccatum mortale communicare. Sed neque dari potest certa in hoc regula, sequendum judicium confessarii, considerandæ circumstantiæ, quæ ad communione impellunt, quia ubi non est lex, judicium boni viri et patris spiritualis intervenit.

Casus de pollutione ex peccato. Quod si contigerit talis pollutio ex peccato, certum est præmitti debere pœnitentiam ; de reliquo autem consultius abstinet ob humilitatem et decentiam eo die, tamen per se, peracta pœnitentia, idem dicendum est ac de alia ; unde considerandæ sunt circumstantiæ, quæ ad communionem impellunt, quia per se, cum peccatum per pœnitentiam deletur, nihil manet quod communionem per se impediat, cum quamvis ob decentiam differenda quandoque sit, neque est certa regula.

51. Casus de actu conjugali. Circa secundum de actu conjugali, qui licitus est, ac proinde per se non impedit communionem, nisi qua tollit devotionem, solet differri communio ob decentiam, et ut conjugati perducantur ad majorem reverentiam Sacramenti, non tamen ob necessitatem alicujus præcepti. Concilium Elibertinum, et refertur *de consecratione dist.* 2. *cap. Omnis homo*, statuit ut quis ante sacram communionem a propria uxore abstinere debeat tribus, aut quatuor aut octo diebus, sed hoc est consilii, non præcepti, ut cum majori munditia mentis et corporis accedatur. Sancti etiam Patres, ut Theophil. *supra responsione* 5. *et* 12. Augustinus *supra serm.* 206. *et* 244. *de tempore*, Hieronymus *in Apologia ad Pammachium*, idem docent, quod maxime servandum est, quando talis actus est ex nimia voluptate, non ad superandam tentationem et periculum peccati ; qui autem reddit et non petit debitum conjugale, minus abstinere debet a communione.

52. Casus de leprosis, et ulcerosis. Innoc. III. Menstruosæ. Dion. Alex. Theoph. Quantum ad leprosum, ratione horroris ac scandali, aliquando arcetur a communione, unde Innocentius III. cap. *Nos tua, de cleric. ægrot.* removendum ab altari præcepit clericum leprosum ob præfata motiva. De menstruosis Dionysius Alexandrinus *epistola ad Basilidem, can.* 2. docet menstruatas fœminas non debere accedere ad communionem; idem habet Theoph. Alexandrinus *in suis responsionibus cap.* 7.

Theodorus Balsamon. Alensis. Idem dicendum de fœminis parturientibus, unde Theodorus Balsam. in dictam epistolam, docet a Leone Imperatore per edictum cautum esse, ne quadraginta diebus accedant, sed hoc nihil obligat. Alensis... *part. quæst.* 37. docet consuetudinem Ecclesiæ esse, ut aliquot diebus abstineant, sed hoc videtur potius esse

ex ægritudine ipsarum, quæ nequeunt ad Ecclesiam accedere, neque ægritudo est talis, ut pro viatico communicari possint domi. Alia non recensentur impedimenta, quamvis de leprosis et ulcerosis idem dicendum sit, si ulcus est grave et horridum, præsertim in ore aut facie. Cura tamen horum non est deponenda, sed privatim fiat, quod sine offensione aliorum nequit fieri in publico. Solos enim peccatores exclusit Paulus, et valde scandalosum esset, si hi, quos Deus exercet ad patientiam, fierent contemptui, aut desererentur.

53. ontroversia de integritate sacrificii.

(c) *Dico quod in isto casu consecrare sanguinem*, etc. Ex fundamento hujus conclusionis, quo asseritur integritas consecrationis in utraque specie esse juris divini et ecclesiastici a Doctore, et secundum veritatem, ut probat bene, oritur difficultas inter modernos Theologos : utrum possit confici in una tantum specie saltem ex dispensatione Sedis Apostolicæ.

Prima sent. Aliquando consecrari licite posse in una specie. Casalius, Ruardus. Armacanus Alanus. Claudius. Angelus.

Prima sententia est, posse perfici sacrificium hoc in una tantum specie, pro qua citatur Gaspar Casalius, incliuare videtur Ruardus *in articulis*, *art.* 16. quia definit sacrificium esse facere rem sacram, sed conficiendo in altera specie id contingit; ergo, etc. Et eamdem sententiam docuit Illustriss. Armacanus, magister meus Pater Cavellus, olim in hac materia ; eamdem tenet Alanus *de Eucharistia*, *cap.* 20. et Claudius Sanctez *repetitione* 10. *cap.* 3. *de Eucharistia*, Angelus *in summa*, verbo *Eucharistia;* et saltem ita fieri ex dispensatione, sequitur ad sententiam eorum, qui docent, sub utraque specie consecrationem fieri esse tantum juris humani.

Adrian. Alensis. Richardus.

Adrianus *in* 4. *quæst.* 6. Major *dist.* 9. *q.* 3. Alensis *lib.* 6. *Compendii Theologiæ*, Richardus *a.* 13. docet non esse contrarium certum fidei dogma. Navarrus *in summa c.* 25. dicit esse præceptum Ecclesiasticum.

Sententia negativa. D. Thom. Marsilius. Cajetan. Vasquez. Suarez.

Oppositam sententiam docent communius Theologi moderni ; eam indicat D. Thomas *quæst.* 74. *art.* 1. *et quæst.* 80. *art.* 12. Marsilius *in.* 4. *quæst.* 6. *art.* 1. Cajetanus *in* 3. *quæst.* 80. *art.* 12. Vasquez *disp.* 223. *cap.* 3. Suarez *disp.* 75. *sect.* 6. et alii, quos citant.

54. Probabilis prima sent.

Prima conclusio, prior est satis probabilis opinio, et probabilem indicat Vasquez, et patet ex auctoritate Theologorum gravium, qui eam docent; et quia ejus oppositum nequit convinci ratione aut auctoritate, totum enim dependet ab instituto Christi. Probatur conclusio, quia consecratio corporis non dependet a consecratione sanguinis, quæ fit per aliam formam et aliam materiam; ergo habet suam per se significationem propriam, ergo in casu, quo fieret illa sola, fieret oblatio, sicut et Sacramentum ; consistit enim oblatio in consecratione. Probatur consequentia, quia per consecrationem vini, non fit Christus præsens speciebus panis ; ergo extra consecrationem non complet intrinsece aliter in *esse* sacrificii, quam in *esse* Sacramenti. Docet deesse significationem completam sacrificii, nisi accedat altera species. Contra, sic etiam deest significatio completa Sacramenti, quod per modum convivii institutum est in cibo et potu ; sed hoc non obstante, contingit usus unius speciei in laicis, ergo maneret etiam significatio sacrificii, non totalis et integra, sed partialis.

Probatio. Esset sacrificium et Sacramentum.

Confirmatur, illa consecratio, quantum ad expressam significationem, esset solius corporis sine sanguine, et sine hoc etiam concomitante, si fieret in triduo ; ergo repræsentaret sacrificium crucis, explicite quidem corpus seorsim, implicite vero separationem sanguinis. Dices requiri ex præcepto divino consecrationem sanguinis ; contra, hoc non colligitur ex

Non esse præcepti divini consecrationem in utraque.

facto Christi, sicut non colligitur ex eodem facto communio sub utraque specie a laicis, quamvis sub utraque communicavit Apostolos in Cœna.

Accedit, quod multi expositores *in Lucæ.* 23. quando duo discipuli euntes in Emmaus castellum cognoverint Jesum in fractione panis, docent, inquam, tum consecrasse Christum in unica tantum specie; ergo ex facto non suppetit argumentum efficax, quo probetur illud præceptum. Dices colligi præceptum ex illis: *Hoc facite in meam commemorationem*; contra, ex eodem colligitur, ut explicat

Trident.

Trident. *sess.* 13. *c.* 2. per sumptionem etiam Sacramenti celebrari memoriam passionis, sed communio fit a laicis sub una tantum specie; ergo. Deinde ut habetur apud *Lucam cap.* 22. subjecit Christus illa verba alterutrius speciei consecrationi, ita etiam refert Paulus 1. *ad Corinth.* 11. apud quos tantum illa verba habentur; ergo in alterutrius speciei consecratione celebratur illa memoria.

Consecratio facta a diversis.

Confirmatur secundo, quia si unus Sacerdos consecrans corpus, expiraret, antequam consecraret calicem, et alius mox, ut compleret sacrificium consecraret calicem, sequeretur quod neuter sacrificaret, quod est absurdum. Probatur sequela, quia neuter complete consecrat; Ecclesia tamen ordinat complementum sacrificii fieri per alium in eo casu, ergo uterque sacrificat, quamvis alteram speciem seorsim consecret.

Ex his patet conclusio, supposito nempe jure Ecclesiastico hanc connexionem indici tantum, non esse dubium, in ea posse Pontificem dispensare, et quandoque dispensasse docet Onufrius Pan-

Onufrius. Volaterr.

vinus in Chronico, Innocentium VIII. anno 1490. præterea Innocentium IV. refert Volaterranus dispensasse cum Norvegiis, apud quos non poterat reperiri, aut conservari vinum ob vehementiam frigoris sub polo. Quidquid sit de veri- tate illius historiæ, quæ non reperitur inter acta Ecclesiastica, solus Innocentius dicitur id fecisse a Volaterrano, qui anterior est; non dicit tamen commode ad propositum, dum asserit eum Novergiis permisisse usum calicis sine vino, quod erroris est. Sed responderi potest lapsum fuisse, quia nempe Pontifex consecrationem corporis sine calice eis permiserit; calix enim alterius liquoris nequit consecrari. Quidquid autem sit de veritate historiæ.

Dispositio facta.

55. Secunda probatio. Dispensari posse etiamsi integritas esset præcepti divini.

Probatur, etiamsi præceptum hoc esset juris divini, posse Pontificem in eo dispensare, accedente necessitate communi alicujus regni, quando defectu vini nequiret haberi usus sacrificii aut Sacramenti; quia alia etiam juris divini præcepta quædam (quia necessitati publicæ aliter non esset provisum) dispensandi potestas est apud Pontificem, ut in voto, juramento, matrimonio rato, quæ sunt juris divini; ergo, quando utilitas publica id exigeret, posset etiam Pontifex in hoc præcepto dispensare a paritate. Deinde est præceptum divinum, ut consecrans communicet sub utraque specie, sed novi Sacerdotes, qui consecrant simul cum Episcopo, communicant tantum sub una specie; ergo.

Responsio Vasquez impugnatur.

Respondent quidam, ut Vasquez ad primas tres instantias, non dispensare Pontificem in voto, juramento, et matrimonio, sed tollere promissionem ac materiam juramenti Deo, ac si ipsi Pontifici fieret. Sed hæc solutio non valet, quia non ipsi fit promissio, unde nequit tolli, nisi ab ipso, qui habet potestatem relaxandi obligationem præcepti, quod directe respiciat ipsam. Quoad matrimonium dicit tolli contractum, et sublato

contractu desinere obligationem; neque hæc etiam satisfacit, quia ideo tenet contractus, quia habet annexam obligationem, ergo qui nequit tollere obligationem, nequit rescindere contractum; ex hoc autem rescinditur, quia tollitur obligatio in cujus virtute tenet, alioquin sicut contractus alii ex consensu partium rescindi possent, quia non tenent, nisi manente consensu utriusque, neque inducunt obligationem aliter, ita etiam posset rescindi matrimonium ratum ex utriusque partis consensu præsente, nisi obligatio præcepti faceret illud perpetuum, quæ, inquantum tollitur per Pontificem, relaxatur, alioquin non est in potestate Pontificis consensus præteritus, quin fuerit, et etiam legitimus; ergo solum obligatio præcepti cadit in dispensationem.

Pontifex directe relaxat ipsam obligationem.

Præceptum communionis sub utraque specie dicit idem auctor non obligare, nisi principaliter offerentem, qui est Episcopus. Contra, quia hoc præceptum oritur ex consecratione, sed consecratio non magis fit ab Episcopo quam ab aliis, quia idem character sacerdotalis invenitur in singulis, et ejusdem potestatis est, et singuli concipiunt intentionem in his; ergo sicut sunt partes, ita non invenitur aliquis principalis offerens quoad consecrationem.

Eadem potestas consecrandi in Episcopo, et Sacerdote.

56. Cæterum, quia ad reverentiam Sacramenti facit, ut communio sub utraque specie non fiat, nisi a solo Episcopo, videtur auctoritate Ecclesiæ dispensantis hic mos inductus; vel ergo non est præceptum divinum, aut si est, subest auctoritati Ecclesiæ, cui commissa est dispensatio mysteriorum, quando reverentia Sacramenti et utilitas populi exigit non esse observandum.

Dispensatio facta ab Ecclesia.

Confirmatur ex Trident. sess. 21. cap. 2. *Præterea declarat sancta Synodus hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum temporum et locorum, varietate magis expedire judicaret*, etc. Sed expedit utilitati communi totius regni aut provinciæ, in qua vinum haberi nequit, aut conservari, ut usus hujus Sacramenti, ad quod omnes obligantur, non intermittatur; ergo.

Trident. Auctoritas Ecclesiæ circa Sacramenta.

Confirmatur secundo, sacrificium offerre vel posse offerre, est necessarium, et in omni lege observatum, ac proinde saltem præcepti divini, superioris obligationis, quam sit præceptum de consecratione sub utraque specie; ergo in iis partibus in quibus nequit haberi altera species, aut conservari, esset valde durum asserere non licere offerre sacrificium, quod unicum est in lege nova, aut hanc connexionem utriusque speciei ita institutam esse, ut relaxari non possit, cum Christus universalem esse voluit usum Sacramenti et sacrificii in tota Ecclesia.

Præceptum de integritate cedit alii præcepto divino.

Antecedens quoad secundam partem probatur, quia finis præcepti de sacrificio offerendo est altior, quam sit præcepti de connexione utriusque speciei, nempe finis illius est cultus Dei; hujus autem est significatio seu repræsentatio explicita sacrificii Crucis; hæc autem suppletur per repræsentationem tam explicitam quam implicitam, et sicut memoria passionis per communionem unius speciei celebratur ex Tridentino, ita per consecrationem. Accedit, quod in una specie sola invenitur veritas rei oblatæ, nempe totus Christus. Ex his patet ad ea quæ objiciuntur ex Patribus, aut Conciliis, quia loquuntur ordinarie, ut fit sacrificium, non in casu.

Præceptum sacrificii, et Sacramenti ex fine strictius est.

57. *Secunda conclusio*, etiam probabilis est altera sententia, nempe esse præceptum divinum hujus connexionis, quia sollicitudo Ecclesiæ in ea connexione videtur interpretari hanc connexionem, quia non permittit ullo casu sacrificium mancum, et ut obstaret, dispensat in præcepto jejunii, ut patet ex casibus supra allatis, et memoria passionis completa et expressa videtur exigi ad sacrificium, quam explicant Patres et Doctores per imitationem esse in utriusque speciei consecratione.

Reconciliatio utriusque sententiæ.

Cæterum inter utramque sententiam mediari potest hoc temperamento, ut consecratio utriusque speciei de præcepto divino et ordinaria lege, quando potest utraque materia haberi; quando autem nequit haberi, prævaleat necessitas sacrificii in aliquo populo aut natione huic præcepto consecrationis utriusque, ut haberi possit usus tam sacrificii quam Sacramenti, qui præponderat præcepto de consecratione integra.

Præceptum divinum confessionis verbalis cessat in casu.

Exemplum potest esse in aliis Sacramentis, verbi gratia, confessio verbalis est de essentia Sacramenti Pœnitentiæ, ut desinit Tridentinum, et confessionis etiam integritas, ut patet *sess.* 14. *cap.* 5. hoc tamen de lege ordinaria. In casu autem, quo quis esset mutus, aut ex infirmitate amitteret usum linguæ, non currit obligatio confessionis verbalis, sufficit confessio per signa et nutus; sufficit etiam confessio aliquorum peccatorum, quando timetur mors præsens, et non superfore tempus integræ confessionis, sic etiam in proposito explicandum.

Ita etiam præceptum integræ confessionis.

Aliud exemplum de confirmatione. Gregor. Trident.

In Sacramento Confirmationis, Minister ordinarius, non solum quoad potestatem, sed etiam quoad præceptum, est Episcopus; in casu tamen quo aliquis populus aut natio non haberet Episcopos, ex dispensatione Pontificis potest confirmatio fieri a Presbytero, ut communior fert sententia modernorum cum Doctore *supra dist.* 7. *quæst.* 1. et habetur *dist.* 59. *cap. Pervenit*, ubi Gregorius in Sardinia confirmavit hunc usum confirmandi Presbyteris, ubi non erant Episcopi; et insinuat Trident. *sess.* 7. *de Confirmatione*, can. 3. *Si quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem, anathema sit.* Hic ergo modus reconciliandi illas opiniones videtur congruus, quamvis a Doctoribus non tradatur; reduci tamen potest ad principia eorum, qui tenent primam sententiam, nec magis videtur in præceptis aliorum Sacramentorum congruum fuisse hoc temperamentum præcepti divini, quam in sacrificio et Sacramento altaris; et videtur magis conforme suavi dispositioni et providentiæ Salvatoris, quia hoc modo provisum est universaliter toti Ecclesiæ. Unde sicut materia hujus Sacramenti est panis triticeus in genere non restricta ad speciem hanc aut illam, quæ in omnibus partibus non invenitur, et vinum vitis sine discretione speciei, ad eum finem, ut materia suppetat Sacramenti toti Ecclesiæ et sacrificii; sic etiam congruum erat præceptum non ligare ad consecrationem utriusque speciei in communi necessitate, ubi altera haberi non posset, aut conserveri, quod esset privare magnam partem Ecclesiæ mysterio, propter impossibilitatem habendi alteram speciem. Hæc quoad veritatem speculativam hujus casus; praxis autem attentari non debet sine declaratione et licentia Sedis Apostolicæ cui communicata est potestas interpretandi legem, et disponendi circa ministerium Saramentorum et sacrificii.

Hæc differentia concordat institutioni mysterii.

Decisio spectat ad Pontificem.

Hæc resolutio non est contra Docto-

58. Explicatur Doctor. rem in præsenti littera; quamvis enim præceptum de integritate Sacramenti aut sacrificii sit juris divini, ut ipse docet, tamen cedit fortiori præcepto, et strictius obliganti in casu posito. Cætera quæ spectant ad doctrinam moralem sumptionis Sacramenti de præcepto et dispositione requisita, commodius tractabuntur *in distinctione sequenti*, quia littera majorem occasionem hæc tractandi insinuat.

DISTINCTIO IX.

(*Textus Magistri Sententiarum.*)

De duobus manducandis modis.

A. Homil. 26. sup. Joan. et lib. sentent. Aug. cap. 339. et hab. de cons. dist. 2. cap. Quid est Christum? Aug. tract. 25. et 26. sup. Joan. Ibid. de verb. Dom. serm. 11. et hab. de cons. dist. 2. cap. Quid est Christum? August. ad infantes ad altare, de Sacram. habet. de cons. dist. 2. cap. Quia passus par. ita Dominus noster. Aug. lib. sentent. c. 339. et habet. qui discordat. De consec. dist. 2.

Et sicut duæ sunt res illius Sacramenti, ita etiam « duo modi manducandi. Unus *sacramentalis*, scilicet quo boni et mali edunt; alter *spiritualis*, quo soli boni manducant ». Unde Augustinus : «Quid est Christum manducare ? Non est hoc solum in Sacramento corpus ejus accipere, multi enim indigne accipiunt, sed in ipso manere et habere ipsum in se manentem. *Spiritualiter* enim manducat qui in unitate Christi et Ecclesiæ, quam Sacramentum significat, manet », « Nam qui discordat a Christo nec carnem Christi manducat nec sanguinem bibit, etsi tantæ rei Sacramentum ad judicium sui quotidie accipiat ». *Spiritualem* manducationem Augustinus distinguens a *sacramentali*, ait : « Ut quid paras dentem, et ventrem ? Crede, et manducasti. Credere enim in eum, hoc est, comedere panem et vinum; qui credit in eum, manducat eum ». Item : « Quomodo manducandus est Christus ? Quomodo ipse dicit ? *Qui manducat carnem meam et bibit sanguinem meum in me manet, et ego in eo.* Si in me manet, et ego in eo, tunc bibit; qui vero non in me manet, nec ego in illo, etsi accipit Sacramentum, acquirit magnum tormentum ». Dubium 1. 2.

Item : « Nulli ambigendum est, tunc quemquem corporis et sanguinis Domini participem fieri, quando Christi membrum efficitur; nec alienari ab illius panis calicisque consortio, etiam si, antequam illum panem edat et calicem bibat, de hoc sæculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat; quia illius Sacramenti beneficio non privatur, quando ille habere hoc quod illud Sacramentum signat, invenitur ». In illo enim Sacramento corpus et sanguinem suum nobis commendavit, quod et fecit nos ipsos. Nam et nos *corpus ipsius* facti sumus. Dubium 3.

Item : « Qui discordat a Christo non manducat carnem ejus nec sanguinem bibit, etsi tantæ rei Sacramentum ad judicium sibi quotidie accipit ». Dubium 4.

De errore quorumdam, qui dicunt, tantum corpus Christi a bonis sumi.

B. Hæc verba et alia hujusmodi, ubi de *spirituali* manducatione agitur, quidam obtuso corde legentes, erroris caligine involuti sunt, adeo ut dicere præsumpserint corpus et sanguinem Christi a bonis tantum sumi et non a malis. Sed indubitanter tenendum est, a bonis sumi non modo *sacramentaliter*, sed et *spiritualiter*; a malis vero tantum *sacramentaliter*, id est, sub Refutatur.

Sacramento, scilicet sub specie visibili, carnem Christi de Virgine sumptam et sanguinem pro nobis fusum sumi, sed non mysticam, quæ tantum bonorum est. Quod subditis probatur testimoniis. Gregorius : « Est quidem in peccatoribus et indigne sumentibus vera Christi caro et verus sanguis, sed essentia, non salubri efficientia ». Item, Augustinus : « Multi indigne accipiunt corpus Domini, de quibus Apostolus ait : *Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit.* Per quod docemur, quam sit cavendum male accipere bonum. Ecce enim factum est malum, dum male accipitur bonum ; sicut e contra Apostolo factum est bonum, cum bene accipitur malum, scilicet dum stimulus Satanæ patienter portatur. Ergo et mala prosunt bonis, sicut Angelus Satanæ Paulo, et sancta obsunt malis ; bonis sunt ad salutem, malis ad judicium. Unde qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non quia res illa mala est, sed quia malus male accipit quod bonum est. » Idem : « Indigne quis sumens corpus Christi non efficit, ut, quia malus est, malum sit quod accipit ; vel quia non ad salutem accipit, nil accipiat. Corpus enim et sanguis Domini nihilominus erat in illis quibus ait Apostolus : *Qui manducat indigne* », etc. His aliisque pluribus aperte ostenditur, quod etiam a malis verum corpus Christi et sanguis sumitur, sed sacramentaliter, non spiritualiter.

Cap. 1. lib. 2. exposit. 1. Reg. circa med. Sup. Joan. 6. tract. 2. post. med. 1. Cor. 11. et 29. 2. Cor. 12. Dubium 5. Dubium 6. Aug. tract. sup. Joan. 6. post. med. Aug. lib. de Bapt. contra Donatistas 5. c. 8. 1. Cor. 11. 24.

De intelligentia quorumdam verborum ambiguorum.

Secundum hos duos modos sumendi, intelligentia quorumdam verborum ambigue dictorum distinguenda est. Ait enim Augustinus : « Bonus accipit *Sacramentum* et *rem Sacramenti*; malus vero *Sacramentum* et non *rem.* » *Sacramentum* hîc dicit corpus Christi proprium, de Virgine natum ; *rem* vero spiritualem Christi carnem. Bonus ergo utramque Christi carnem accipit, malus vero tantum *Sacramentum*, id est, corpus Christi sub Sacramento, et non *rem spiritualem.* Item : « Non manducans manducat, et manducans non manducat ; quia non manducans *sacramentaliter*, aliquando manducat *spiritualiter* », et e converso. Et qui manducant spiritualiter *veritatem* carnis et sanguinis dicuntur sumere, « quia ipsam efficientiam habent, id est, remissionem peccatorum », pro qua videtur orari, cum dicitur : « Perficiant in nobis, Domine, quæsumus, tua Sacramenta quod continent, ut quod nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus ». *Rerum veritatem*, dicit ipsam efficientiam, quasi dicat : per hæc Sacramenta præsta, ut sicut sacramentaliter carnem Christi sumimus, ita spiritualiter sumamus. Vel petit Sacerdos, ut Christus, qui nunc sub specie panis et vini sumitur, manifesta visione, sicut in essentia divinitatis est, quandoque capiatur. Constat igitur a bonis et a malis sumi cor-

C. Augustin. hom. 16. sup. can. quoad sententiam, et in glos. 1. Cor. 2. Quotiescumque. In complenda Missa. Greg. in hom. Pasch. quæ est 22. in Evang. et hab. de consec. dist. 2. species.

pus Christi, sed a bonis ad salutem, a malis ad perniciem.

(*Finis textus Magistri.*)

In ista distinctione nona tractat Magister de perceptione Sacramenti istius. Et prima pars manet indivisa, in qua determinat veritatem. Secunda pars, quæ incipit ibi : *Hæc verba et alia.* In qua scilicet excludit errorem circa veritates determinatas, dividitur in duas. Primo namque excludit errorem circa istam perceptionem Sacramenti. Secundo, alium circa rem Sacramenti, et sic errores exclusi correspondent veritatibus prædeterminatis. Secunda pars incipit in principio *distinct.* 10. ibi : *Sunt quidam alii.*

QUÆSTIO UNICA.

Utrum existens in peccato mortali, peccet mortaliter percipiendo Sacramentum Eucharistiæ ?

Alens. 4. *p. q.* 46. *m.* 5. D. Bonav. *hîc* art. 2. *q.* 2. D. Thom. *q.* 2. et 3. *p. q.* 80. *a.* 4. 5. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 66. *s.* 1. 2.

1. Argum. 1. Circa istam distinctionem (a) quæro tantum unam quæstionem de perceptione Sacramenti istius : Utrum scilicet, existens in peccato mortali peccet mortaliter percipiendo hoc Sacramentum ? Videtur quod non, quia nullus peccat faciendo illud ad quod tenetur ; sed aliquis quandoque, non obstante quod sit in peccato mortali, tenetur communicare ; ergo, etc. Probatio minoris in duobus casibus, Extravag. *Omnis utriusque sexus, de pœnit. et remiss.* dicitur, quod omnis Christianus tenetur semel in anno communicare.

Item, *de consecrat. distinct.* 2. *Relatum,* dicitur quod Sacerdos, qui consecravit, tenetur percipere Sacramentum, et tamen possibile est, quod tunc sit in peccato mortali, vel tempore intermedio incidat in peccatum mortale, et tunc non tenetur confiteri, quia tantum semel in anno sufficit.

Item nullus tenetur confiteri, nisi semel in anno, ut patet Extravag. *Omnis utriusque sexus,* etc. ergo potest exercere sibi actus convenientes, etsi non pluries confiteatur ; ergo Sacerdos potest pluries celebrare quantumcumque peccaverit sine iterata confessione. Non enim videtur quare dictum præceptum non sibi sufficiat ad salutem in semel confitendo, sicut et alteri Christiano, cum non videatur speciali lege adstrictus. Argum. 2.

Contra, primæ Corinth. 11. *Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat, et bibit ;* talis est hujusmodi, qui non spiritualiter est membrum Christi, et percipit Eucharistiam, quæ perceptio significat ipsum spiritualiter incorporari Christo. Præterea, Augustinus *super Joan. homil.* 26. loquens de malo Sacerdote : *Tantæ,* inquit, *rei Sacramentum ad judicium percipit.* Ratio ad opposit.

COMMENTARIUS.

(a) *Circa istam distinctionem,* etc. In primo argumento ad oppositum, ejusque solutione insinuat Doctor præceptum Ecclesiasticum annuæ communionis, adjungemus etiam et divinum ; et naturam 1.

utriusque per sequentes conclusiones explicabimus.

2. Præceptum divinum Eucharistiæ. Alensis. D. Thom. Cajetan. *Prima conclusio :* datur præceptum divinum sumptionis hujus Sacramenti ; est communis jam Catholicorum, quamvis pauci docuerint contrarium, Alensis 4. *part. quæst.* 51. *m.* 4. D. Thomas *in* 4. *d.* 9. *quæst.* 1. *art.* 1. *quæstiuncula* 2. quos sequitur Cajetanus 3. *part. quæst.* 80. *art.* 8. Conclusio probatur *Joannis* 6. ex comminatione Christi et promissione : *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis*, etc. *non habebitis vitam in vobis ;* at si non esset obligatio manducandi carnem, haberemus sine ea in nobis vitam, ergo. Deinde illa verba secundum proprietatem sic explicari debent ; neque est ulla inconvenientia. (Responsio.) Dices, intendi tantum per illam difficultatem conservandi vitam sine communione, non autem quod sit præceptum ; contra, quia sic etiam omnia alia similia explicari possint, ut illud : *Nisi quis renatus fuerit*, Joannis 3. quod explicat præceptum et obligationem ; (Impugnatur.) deinde Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, etc. præceptum sonat, neque illud tantum ad consecrationem refertur, sed etiam ad sumptionem Sacramenti, neque ad solos Sacerdotes, sed etiam ad cæteros, ut docet Trident. sess. 13. cap 2. (Trident.) *In illius*, inquit, *sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suamque annuntiare mortem, donec ipse ad judicandum mundum veniat*, etc. Alludit autem ad verba illa, quæ continere præceptum docet, et Apostolus etiam 1. *ad Corinth.* 11. ubi agens de communione, idem insinuat.

Responsio Cajetani impugnatur. Cajetanus asserit hîc tantum præcipi modum sumptionis, ut cum probatione fiat, si fiat, et in memoriam Passionis Christi. Contra, inde sequeretur, quod qui communicaret sine memoria Passionis, transgrederetur, quod nemo asserit ; memoria ergo, quam præcipit celebrari hîc, est confectio et sumptio Sacramenti. Confirmari potest, (Confirmatur.) quia Ecclesiæ præceptum de hoc Sacramento et communione ejus, videtur determinatio juris divini, quia non solet præcipere tam rigorose usum Sacramenti, cujus non est præceptum divinum, ut patet in Sacramento Matrimonii et Ordinis, in quibus non est præceptum divinum, neque Ecclesiasticum, quamvis disponat Ecclesia circa usum ipsorum ; (Interpretari debet præceptum divinum ex Ecclesiastico.) deinde patet in sacramento Confirmationis, secluso contemptu ejus, in quo etiam non invenitur præceptum divinum, neque Ecclesiasticum de ejus sumptione in aliquo tempore determinato ; ergo hinc interpretari licet præceptum divinum.

Secunda conclusio : hoc præceptum non comprehendit infantes, et qui reputantur tales, ut qui nunquam habuerunt usum rationis, neque illis etiam tenentur Pastores ministrare hoc Sacramentum ; patet ex Tridentino *supra* citato, et dictis ibi, de iis qui sunt capaces Sacramenti. 3. Non comprehendit infantes.

Tertia conclusio : omnes adulti usum rationis habentes, sive baptizati, sive non baptizati, hoc præcepto tenentur ad communionem. 4. Comprehendit adultos in usu rationis omnes. Quoad baptizatos, patet ex dictis, quia præceptum est generale ; quoad non baptizatos, patet ex eadem ratione, quia præcepta generalia Dei omnes adultos comprehendunt capaces, non baptizati sunt tales, quia possunt baptizari, et participes fieri Sacramenti. Confirmatur, (Confirmatur.) quia Judæi, quibus datum est hoc præceptum, maxima ex parte non fuerunt baptizati, neque discipuli Christi, quia, ut patet, ex *Joan.* 6. repugnabant et præferebant manna et Moysen Christo. Item, qui sunt in peccato mortali non possunt hoc Sacramentum sumere in eo statu ; obligantur tamen præcepto, ergo similiter non baptizati. Ex hoc patet ad objectionem, quæ fieri potest, quia non

baptizati non sunt capaces. Respondetur ex dictis, in potestate ipsorum esse ut fiant capaces. Dices, præceptum confessionis non obligat omnes, ergo neque hoc; respondetur negando consequentiam, disparitas est, quia materia confessionis est peccatum post Baptismum commissum, ideo non obligat infideles (secundum aliquos, cujus contrarium infra probabimus cum Doctore *d.* 17. ubi id fusius tractabitur), neque eos qui non habent peccatum mortale commissum post Baptismum comprehendit præceptum divinum saltem Sacramenti.

5. Quando obligat præceptum divinum.

Quarta conclusio : tempus præcepti Eucharistiæ divini adimplendi est saltem periculum mortis, non solum si alias non communicaverit in vita, sed etiamsi alias communicaverit, quidquid dicat Victoria *in Summa.* Primum per se patet; secundum probatur, quia quævis præcepta maxime eo tempore videntur obligare, quo fini eorum assequendo est magis necessarium, in periculo autem vitæ, maxime opportunus est finis hujus Sacramenti; ergo, etc. Idem patet ex sollicitudine, quam Ecclesia habet erga ægros, ut sine hoc Sacramento non decedant, ut patet ex Concilio Niceno I. *can.* 12. ubi id præcipit servari, juxta antiquam consuetudinem, ne quis decedat sine viatico; tertio, quia expedit morientem signo externo profiteri communionem Catholicam, ad quem effectum instituta est communio.

Concil. Niceno.

Responsio. Communio danda moribundis. Impugnatur.

Dices, Ecclesiam solitam fuisse privare communione morientes aliquos tota vita, etiam in morte ob delicta, quod non fieret, si morientes in fine vitæ obligarentur præcepto communionis. Respondetur, licet in aliquibus Conciliis Provincialibus ita statutum inveniatur, et inter Canones pœnitentiales aliquot etiam ejusmodi habeantur pro terrore peccatorum; tamen Ecclesia revocavit hanc consuetudinem, ut constat capitulo *Super eo. de hæreticis, in* 6. ubi præcipitur, ut hæreticis etiam relapsis, ideoque damnatis ad mortem, si pœniteant detur communio.

Motus proprius Pii V.

Patet etiam ex proprio motu Pii V. dato anno 1569. per quem in Hispania abrogata est consuetudo non dandi communionem damnatis ad mortem, ut Suarez testatur *disput.* 69. *sect.* 3. Deinde respondetur, licet obligatio sit ex parte periclitantis, ut sumat Eucharistiam, tamen Ecclesiam justis de causis posse ipsi subtrahere ministerium. Dices, si aliquis periclitaretur eo anno, vel aliquot mensibus, quo quis sumpsit communionem, non tenetur communicare de novo. Respondetur, quod communio, si præcesserit aliquot diebus, et paucis antequam accedat ad mortem, reputari possit pro viatico; falsum tamen est, si aliquot mensibus, ut patet ex consuetudine, quæ vel in hoc habet vim legis, vel certe eam interpretatur; et hoc in praxi sequendum est, quidquid sit de veritate speculativa secundum aliquos, quin etiam speculative; nam duplex præceptum est communicandi, alterum absolute in vita saltem, alterum ratione periculi et mortis; quod tenendum est, sive post priorem communionem quis peccaverit mortaliter, ut aliqui tenent, sive non, quia hæc obligatio non incurritur ratione peccati præteriti; neque ad satisfactionem ejus ordinatur, ad quam pœnitentia exigitur, non communio; neque fructum prioris communionis tollit peccatum, quia eo recedente, reviviscit, sed inducitur præceptum ad majorem incorporationem in Christo, et acquirendi ejus auxilium in finali lucta, ad protestationem publicam communionis cum corpore mystico, quod est Ecclesia, et alia ejusmodi.

Suarez. Ecclesia potest justis de causis subtrahere viaticum.

Duplex tempus communionis, et præceptum.

Probabile etiam est, quod aliquoties in

6. Obligare aliquoties hoc præceptum Sotus. Suarez. Vasquez.

vita debeat quis communicare ex præcepto divino, ut tradunt Sotus, Suarez, Vasquez, aliique, ex illa congruentia, quod hic sit cibus et alimentum, ad quod necessarius est frequentior accessus; intra annum autem nemo tenetur communicare, quia Ecclesia alioquin frequentiorem communionem præciperet, si ad tres annos differret; aliqui docent eum peccare contra præceptum divinum, sed incertum est tempus, intra quod teneatur quis communicare; ego sane dixerim in vehementi periculo lapsus spiritualis, si ex fine Sacramenti, ejusque institutione discurrere licet, opportunam esse communionem, quando cum debita reverentia fieri potest; imo forte esse sub obligatione, quia non video cur alioquin esset de jure divino necessaria communio in transitu mortis, nisi ob pericula illius articuli potissimum; ergo quotiescumque urget eadem causa, etiam eadem obligatio recurret, ad quod facit quod superius dictum est, ægre admodum secundum Doctores haberi posse perseverantiam in vita spirituali sine communione; ergo ad superandas maximas tentationes et pericula maxime adhibenda est, cum sit medium regulariter ad hoc datum, et ex circumstantiis interpretari liceat præceptum.

Obligatio præcepti ex circumstantiis et fine.

7. Præceptum Ecclesiasticum communionis. Conc. Lateranensi.

Quinta conclusio : datur præceptum Ecclesiasticum communionis in Paschate. Patet ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. et habetur capitulo *Omnis utriusque sexus*, *de pœnitentia : Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, semel saltem in anno confiteatur, suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ Sacramentum, nisi forte de proprii Sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam ad tempus, ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum, alioquin et vivens ingressu Ecclesiæ arceatur, et moriens Ecclesiastica careat sepultura,* etc. Tridentinum sess. 13. can. 9. *Si quis negaverit omnes et singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, non teneri singulis annis saltem in Paschate ad communicandum, juxta præceptum sanctæ Matris Ecclesiæ, anathema sit.* In his Ecclesiæ statutum habetur. Trident.

8. Explicatur statutum.

Advertendum ad declarationem hujus legis, non teneri stultos, neque pueros hoc præcepto ; quando autem pueri hac lege teneantur, pendet non tam ex annis quam ex discretione et instructione circa hoc mysterium, et alia doctrinæ Christianæ, quod permittitur judicio discreti confessarii. Tempus præscriptum communionis,juxta declarationem Eugenii IV. et praxim, est a Dominica Palmarum, usque ad Dominicam in Albis ; in aliquibus tamen locis, ut Mediolani et Conimbricæ, communio quocumque die Quadragesimæ habetur pro Paschali.

Tempus præscriptum communionis.

9. Communicans mala fide an satisfaciat ?

Sexta conclusio : qui communicat cum conscientia peccati mortalis, et sacrilege, satisfacit præcepto communionis Ecclesiastico, non autem divino. Secunda pars patet ex Apostolo 1. ad Corinth. 11. *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat*, etc. Prima fere est communis Doctorum, probatur, quia Ecclesia solum actum communionis externum præcipit, quem præfatus integre ponit ; et quamvis intendat actum illum fieri cum debita reverentia, vel intelligitur reverentia externa, quæ etiam exhibetur, vel interna debitæ dispositionis, et hanc non præcipit, sed de ea instruit, eamque præcepto divino præceptam supponit ; deinde, ut communiter habetur, finis præcepti non cadit sub præcepto, sed extrinsecus est ; præceptum autem determinat medium sub obligatione non ipsum finem, nisi extrinsece ; deinde Ecclesia usum Sacra-

Satisfacit præcepto Ecclesiæ, et non divino. Communis sententia probatur.

mentorum ac ritum præcepit, non autem ea quæ sunt de substantia, quia hæc cadunt sub divino præcepto; et frustra accederet præceptum Ecclesiæ, quod majorem obligationem non inducit, quamvis aliquando pœnam adjiciat transgressoribus, deinde non judicat de occultis, sic etiam neque præcipit de iisdem, quia præceptum et lex supponunt scientiam, per quam cognosci posset de causa. Dices, requiritur ut in sumente sit voluntas accipiendi Sacramenti, ut præceptum adimpleat. Respondetur talem esse, alioquin qui sumeret Sacramentum non discernens inter ipsum et communem cibum, sicut vere non sumeret Sacramentum, ut Sacramentum, sic non adimpleret præceptum, quod est de sumendo Sacramento; sufficit ergo quod sumat cum ea voluntate sumendi Sacramenti, quæ est alterius rationis a voluntate sumendi Sacramentum digne.

Opposita sententia.

Oppositum hujus docuit Durandus *in* 2. *dist.* 28. *quæst.* 4. Capreolus *dist.* 41. *quæst.* 1. *art.* 3. qui generaliter loquuntur de præceptis Sacramentorum supernaturalibus, quatenus gratiam sanctificantem exigunt ad eorum impletionem. Adrianus *in* 4. *in materia de Confessione, quæst. ultima*, docet in specie gratiam sanctificantem requiri etiam ex vi præcepti Ecclesiastici hujus Sacramenti.

Pœna apposita statuto.

Pœnæ, quæ transgressoribus hujus Sacramenti imponuntur, sunt, arceri ab ingressu Ecclesiæ, et carere sepultura Ecclesiastica, quæ ipso facto non incurruntur, antequam infligantur; solent etiam excommunicari, et in quibusvis Diœcesibus et Conciliis Synodalibus, extant decreta specialia in hoc genere.

10. Impeditus non tenetur anticipare communionem.

Septima conclusio : qui prævidit impedimentum communionis Pascalis, non tenetur communicare per anticipationem ex vi præsentis decreti, probatur, quia alias cessante impedimento, non teneretur communicare tempore præscripto, quod falsum est; si ergo tenetur per talem communionem anticipatam, non adimplevit præceptum, et consequenter ad eam non tenebatur ex vi præcepti. Ratio etiam a priori est, quia quando præceptum determinat non solum substantiam actus, sed etiam circumstantiam temporis, in quo adimpleri debet, tunc extra illud tempus non extenditur præceptum, nisi aliud exprimatur; unde qui prævidet aliquod impedimentum superventurum, die festo non audiendi sacrum, aut in aliqua vigilia non jejunandi et similia, non tenetur per anticipationem prævenire tempus præscriptum, audiendo sacrum, aut jejunando diebus, quibus non tenetur.

Præceptum comprehendens determinatum tempus non obligat extra illud.

Patet exemplis.

Aliud est, quando non præscribitur tempus, sed solum substantia actus, ut quando imponitur jejunium absolute, tunc enim exhibere tenetur actum aliquo tempore indeterminato; et si viderit supervenire posse impedimentum exercendi actus, tenetur prævenire, nisi ablato impedimento superfuerit facultas adimplendi ejus.

Aliter obligat præceptum de sola substantia.

11. Teneri ad actum elapso Paschate. Suarez. Navarrus.

Alia difficultas est, si quis omisit communionem in Paschate, an teneatur ex vi hujus præcepti communicare postea ante sequens Pascha? Aliqui tenent affirmative, ut Suarez *disput.* 70. *sect.* 2. Navarrus *cap.* 21. *in Manuali, num.* 45. Fundamentum est, quia hoc præceptum duo includit, alterum ut semel in anno fiat communio, alterum est limitatio temporis magis congruentis, quod est Pascha; primum absolute obligat intra annum semel saltem communicare; secundum autem determinato illo tempore, ac proinde ex vi prioris tenetur communicare intra annum.

Natura præcepti affirmativi.

Hæc ratio non concludit, quia annus communionis computatur a Paschate in Pascha; ergo transacto illo tempore non

obligat præceptum, quia præceptum affirmativum non obligat semper et pro semper, sed determinato aliquo tempore, et maxime pro illo quod importatur per præceptum. Unde sicut præceptum communionis Paschalis non extenditur ex sui natura ultra tempus illud determinatum, ut præmissi auctores fatentur, ita etiam neque communionis annuæ ultra annum extenditur; et hoc patet in reliquis præceptis affirmativis. Deinde si præceptum communionis intra annum esset aliud, ab illo quod est communicandi in Paschate, sequeretur prævidentem impedimentum in Paschate superventurum, teneri anticipare communionem contra sæpius dicta. Et idem dicendum, si asseratur non esse duo, sed unum præceptum sub disjunctione utrumque tempus importans, ad sui impletionem.

12. Secunda sententia negativa. Sylvester. Soto. Valentia. Henriquez.

Hanc, quæ negativa est, tenet Sylvester, verbo *Eucharistia* 3. *quæst.* 11. Soto *in* 4. *dist.* 18. *quæst.* 1. *artic.* 4. Valentia *disp.* 3. *part. disp.* 6. *de hoc mysterio*, *quæst.* 8. *puncto* 4. Henriquez *lib.* 8. *de Sacramentis*, *cap.* 5.

Tertia sententia est, eum, qui ex legitimo impedimento omiserit, de licentia sui Pastoris, communionem in Paschate, teneri, cessante illo, statim communicare, ratio est, quia ipse textus id videtur comprehendere. Quidam hanc sententiam improbabilem censent, quia non videtur ratio obligationis specialis in hoc, magis quam aliis, qui sine impedimento omiserunt actum, sed impugnatur male; hæc enim ratio fulcitur ipsa lege, quæ permittit justam ob causam deferri posse communionem de licentia Pastoris; differre autem actum, non est tollere de integro obligationem ejus adimplendi, ideo hæc sententia videtur verissima quoad primum casum, quoad alium reducitur ad secundam sententiam. Secunda sententia, licet speculative sit vera, non habet fundamentum in praxi, quia omittentes communionem in Paschate compelluntur pœnis, ut postea adimpleant.

Differre actum, et tollere diversa sunt.

Non ex natura præcepti post Pascha obligatur reus, sed ex natura satisfactionis.

Dico ergo non ex natura præcepti affirmativi contingit hæc obligatio, ut supra probatum est, sed ex natura pœnæ adjunctæ, quæ non tollitur, nisi per congruam satisfactionem, quæ in proposito communiter est operis adimpletio; donec ergo impleatur opus, manet ex consuetudine pœna, et aggravatur etiam contra contumaces, non ergo peccat non communicans de novo, licet teneatur pœna.

13. Posse dici esse præceptum negativum.

Alio modo defendi potest prima opinio, asserendo ex vi præcepti negativi obligantis semper et pro semper teneri ad communionem, non autem affirmativi, quod præceptum negativum insinuatur in illa particula *saltem*, quasi sensus sit ut communio ultra annum non differatur; et titulus continet duo præcepta, negativum et affirmativum, ex vi prioris etiam transacto anno tenetur communicare, ex posteriori intra annum in Paschate; hoc dato toties peccabit, quoties non adimplet præceptum data opportunitate communionis. Sed quia hoc videtur rigorosum, neque aggravanda sint onera, aut multiplicanda et inducenda obligatio sine necessitate; in priori modo explicandi videtur sistendum, ex quo facile solvuntur posterioris sententiæ fundamenta, quæ urgentur circa naturam præcepti affirmativi.

Præfertur prima solutio.

Quæritur, an præceptum divinum communicandi extendat se ad utramque speciem?

14. Quæstio fidei cum Bohemis.

Quæstio intelligitur de communione laica. Cœpit hæc conversia a Bohemis, auctore Petro Dresdendi, et Jacobello Misnensi circa annum 1412. qui partem affirmativam tenuerunt, quod deinde secuti sunt hujus temporis hæretici.

Usus primitivæ Ecclesiæ. Justin. Hieron.

Supponendum autem est, in primitiva Ecclesia frequentem fuisse usum utriusque speciei, etiam in populo, ut constat ex Justino *Apologia* 2. *pro Christianis*, Hieronymo Sophoniæ 1. et refertur in cap. *Sacerdotes*, *quæst.* 1. *dialog.* 2. *contra Pelagianos*, Chrysostomo *homilia* 18. *in* 2. *ad Corinth.* Ambrosio *lib. De iis qui initiantur*, *cap.* 9. Leone Papa *sermon.* 4. *Quadragesim.* ubi Manichæos reprehendit, quod panem sumerent, a calice autem abstinebant, Gelasio Papa, et habetur in cap. *Comperimus*, *de consecratione*, *dist.* 2. et hanc ob causam præcipiebatur dari ægrotis Sacramentum corporis intinctum sanguine, ut constat ex Prospero in dimidio temporis *cap.* 6. quæstio ergo est an jure divino id fuerit præscriptum.

Chrysost. Ambros. Leo Papa. Gelasio. Prospero.

15. Conclusio fidei. Constant. Trident.

Prima conclusio : excepto celebrante, nemo jure divino tenetur communicare sub utraque specie; est de fide ex Concilio Constantiensi *sess.* 13. Tridentin. *sess.* 21. *cap.* 1. et *can.* 10. ubi hoc præcipitur sub pœna excommunicationis, ne ullus Sacerdos communicet populum sub utraque specie. Probatur, quia vis sanctificandi inest utrique speciei : *Si quis manducaverit ex hoc pane vivet in æternum*, etc. *Hic est panis de cœlo descendens, ut si quis ex ipso manducet, non moriatur*; ergo necessitate effectus habendi per utramque speciem non colligitur præceptum communicandi sub utraque specie; probant aliqui consequentiam, quia communicanti promissa est gratia, non ratione specierum, sed contenti; Christus autem totus continetur sub altera specie, ergo tota vis sanctificandi est in qualibet specie.

Joan. 6.

Ratio aliquorum inefficax.

Hoc argumentum supra refutatum est de effectu hujus Sacramenti *distinctione præcedenti*, quia et falsum assumit, et probabile est plus gratiæ conferri per utramque, quam per unam solam. Cæterum, quia de fide est gratiam necessariam ad salutem conferri per unam speciem, argumentum ex Scriptura ita applicari debet, ut quamvis aliquando Joannis 6. conjungantur duæ species in promissione, ut ibi : *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, intelligi debeat distinctive, juxta modum loquendi usitatum Judæis et Scripturæ, ut Levitici 20. *Patri matrique qui maledixerit, sanguis ejus super eum*, etc. ubi sumitur particula *et*, non copulative, sed disjunctive; unde *Exodi* 21. ponitur sub disjunctione idem : *Qui percusserit patrem suum, aut matrem suam, morte moriatur*. Et similia passim in Scriptura occurrunt; sic ergo in proposito. Ad cujus confirmationem facit, quod promissio eadem corpori Christi seorsum facta est, ut patet ex præmissis, sic discurrit Tridentinum; non convincitur ergo ex præmissis necessitas aliqua communicandi sub utraque specie.

Promissa gratia sumenti alteram speciem.

Levit. 20.

Tridentini argumentum efficax.

16. Confirmatio ex praxi primitivæ Ecclesiæ. Act. 2.

Confirmatur ergo melius conclusio, ex praxi Ecclesiæ etiam primitivæ, ubi fuit consuetudo sæpius communicandi sub una specie panis. Primo habetur Actuum 2. *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis panis*, etc. ubi agi de communione Sacramenti admittunt etiam hæretici, sed ibi non fit mentio sanguinis. Dices argumentum ab auctoritate negativa non concludere; contra, probatur ex circumstantiis, saltem aliquos fuisse, quibus non dabatur calix, quia inter fideles tunc erant multi Nazarei, ut patet *Act.* 21. quibus Apostoli tum permittebant observantiam legis, imo et ipsi Apostoli tum eam observabant; et *Act.* 21. dicitur Judæos conversos ad fidem tum strictissime observasse legem; quod facile ex Pauli controversia cum Petro super Legalibus constat, et ex variis locis Actuum, sed Nazareis interdictum est vi-

Usus calicis non fuit in Nazareis. Act. 21.

num, *Num.* 6. ubi præcipitur eis abstinere ab omni quod inebriare solet; ergo non sumebant tum species vini.

Usus Eucharistiam sumendi a laicis privatim.

Secundo, quia olim in primitiva Ecclesia dabatur fidelibus Eucharistia domum ferenda, ut commodo tempore possint eam sumere, idque sub una specie panis, quia calix solum in templo per Diaconum distribuebatur, neque licebat eum domum secum ferre; neque fuit usus vasorum sacrorum apud laicos, neque calix in vas profanum unquam fundebatur servandus. Antecedens patet ex Cyrillo Jerosolymitano *Cateches.* 5. Tertulliano *lib.* 2. *ad uxorem*, Cypriano 5. *de Lapsis*, Clemente Alexandrino *lib.* 1. *Stromatum*, Basilio *epistola ad Cæsareum*, et aliis, qui solius speciei panis mentionem faciunt; neque ex rationibus allatis congruum erat transferre sanguinem ob periculum effusionis et irreverentiæ.

Cyrill. Jerosolym. Tertullian. Cyprian. Clem. Alex. Basilius.

17. Eusebius. Bellarm.

Tertio, quia ad peregrinos aut moribundos, communiter sub una specie panis communio mittebatur, ut constat ex Eusebio *lib.* 6. *histor. cap.* 36. et aliis, quos citat Bellarminus *lib.* 4. *de Sacramentis, cap.* 24. quamvis enim textus Latinus Eusebii obscurus sit; ex Græco liquet fuisse tantum speciem corporis missam, nam dicitur particulam madefactam in os senis puer injecisse, quæ fuit Eucharistia.

Probatur exemplis.

Quarto, quia plurimi etiam publice in Ecclesia non sumebant communionem sub utraque, sed liberum iis erat sumere sanguinem, vel corpus, atque adeo Ecclesiæ satisfiebat per communionem solius corporis; quod patet ex Sozomeno *lib.* 8. *histor. cap.* 5. ubi refert fœminam Macedonianam accessisse publice, ut communicaret, occultando suam sectam, et acceptam Eucharistiam manu (sic enim in Ecclesia Orientali ritus est, ut acceptam de manu Sacerdotis propria manu in os ingerat) commutavit cum pane profano, quem publice manducaret sub specie Eucharistiæ; sed hæc illusio non potuit fieri in calice ergo usus fuit, ut per communionem solius corporis satisfieret Ecclesiæ. Colligitur idem ex Leone Papa *supra* citato, ubi refert, Manichæos, ut crederentur publice, abstinebant tamen a calice, quia dicebant juxta suum errorem, vinum a malo Deo fuisse creatum, ac proinde detestabantur illud. Hæc fictio non haberet locum, si nulli liceret abstinere a calice; ergo, etc. Unde Pontifex jubet observari, quinam a calice non aliquando, sed semper abstinebant, ut sic deprehenderentur Manichæi, non quod malum esset abstinere a calice, aut illicitum, alias numquam liceret abstinere, quod falsum esse constat ex prætensa fictione.

Sozomen. Leo Papa.

19. Ab usu et ritu particulari Ecclesiæ in certis diebus.

Quinto, quia antiquissimus mos fuit in Ecclesia Latina, Feria sexta Parasceves præcipere, ut publice abstineretur a confectione calicis, et hostia pridie cum vino non consecrato sumeretur. Item etiam observabatur in Ecclesia Græca ante 1200. annos, qui tota Quadragesima solum consecrabant diebus Sabbatis et Dominicis, aliis autem communicabant, sicut nos in Feria sexta; et quamvis alibi moris erat tingere Eucharistiam quæ asservabatur, tamen *Canon.* 25. Trullanus id vetat; idem patet ex Concilio Laodicensi *can.* 49.

Trullanus Canon. Laodicen.

20. Idem usus antiquissimus. Constant. Basilien. Beda. Ordo Romanus antiquissimus. Alcuinus.

Sexto, quia in multis Ecclesiis Latinis fuit mos communicandi sub una tantum specie, ante annos 800. ut patet ex Constant. *sess.* 13. et Basilien. *sess.* 30. Et colligitur ex Beda *lib.* 1. *historiæ, cap.* 5. et ordo Romanus vetustissimus, quem citat Alcuinus, Magister Caroli Magni (ante 800. annos floruit) *cap. de Ordine celebrandi*, docet moris fuisse, ut in calice aqua et vino pleno soleret parum sanguinis infundi, qui calix populo exhibebatur, quamvis moraliter certum sit parum il-

lud sanguinis infusi non potuisse a singulis in populo sumi aut participari. Item Humbertus Episcopus Sylvæ Candidæ, et Legatus Apostolicus ad Græcos sub Leone IX. anno 1500. *in dialogo contra Græcorum calumnias, tom.* II. *Bibl. Patrum edit. Coloniensis, paulo ante medium*, dicit sola communione corporis populum communicandi fuisse moris in Ecclesia Jerosolymitana ; et infra : *Ad hæc si quid ex sancta et venerabili Eucharistia in Jerosolymitanis Ecclesiis superfuerit, non incendunt, nec in foveam mittunt, sed in pyxidem mundam condunt, et sequenti die communicant ex ea populum, quia quotidie communicant ibi*, etc.

Humbertus Episcopus.

Usus Ecclesiæ Jerosolymitanæ.

Adduci possunt alia incommoda, ut quod crescente populo fidelium in locis remotis, ubi vix esset copia vini, quod sufficeret ad communicandum totum populum, non potuisset esse usus Eucharistiæ, deinde periculum effusionis, et alia.

21. Diximus in conclusione, excepto celebrante, quia licet aliqui dubitent, an sit juris divini in utraque specie consecrare (affirmativa verior est cum Doctore), tamen est juris divini, supposita consecratione, ut Sacerdos communicet sub utraque, quia sumptio utriusque (ut infra dicetur) spectat ad integritatem sacrificii, patet ex cap. *Relatum, de consecrat. dist.* 2. ubi Toletanum : *Quale*, inquit, *erit sacrificium, cujus nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur.*

Toletan.

22. *Secunda conclusio* : Ecclesia justis de causis inhibuit usum calicis laicis ; primo, ut consuleret reverentiæ Sacramenti ; secundo, ut hoc facto doceat Christum integrum contineri sub utraque specie ; tertio, ne ullibi redderetur difficilis usus Sacramenti, ubi non est usus vini nisi modici, quod a longinquis partibus infertur ; et deinde ut sit conformitas in populo Christiano.

Prohibitio calicis justis de causis.

Objiciunt hæretici textum jam expositum : *Nisi manducaveritis*, etc. qui intelligendus est sub disjunctione ; deinde Matth. 26. *Bibite ex eo omnes*, etc. Respondetur loqui ad Apostolos, unde subditur Marci 14. *Et biberunt ex eo omnes*, hoc dixit de calice, non de pane; hunc enim divisit singulis, ut constat ex illo : *Benedixit ac fregit*, etc. calicem non ita, sed totum simul dedit. Item objiciunt 1. ad Corinth. 11. *Hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem*, ubi datur præceptum Corinthiis bibendi sanguinem. Respondetur, hîc non dari præceptum bibendi sanguinem, sed instructionem, quomodo debeat cum devotione et memoria Christi bibi, nam dicitur *quotiescumque bibetis*, non præscribitur ut bibant, sed quoties bibunt, in memoriam Christi bibere, alias esset nugatio insuetus modus præcipiendi facere, quod faciunt, ac si diceretur, quando bibitis præcipio ut bibatis ; quidquid enim cadit sub præcepto est indifferens, at bibere quamdiu bibitur, necessario est. Aliud est de istis Christi, Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, etc. ubi datur præceptum communionis; unde Apostolus non intendit ibi præceptum, sed instructionem, dicens, ex natura rei sumptionem Sacramenti esse memoriam Passionis Chrisi, et ideo subdit : *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* 23.

Objectio ex Scriptura solvitur.

Objiciunt denique Patres et consuetudinem Ecclesiæ primitivæ. Respondetur, Patres loqui juxta illam consuetudinem ; qualis autem fuerit, patet ex dictis, et tunc, quando nullus fuit error, liberius Patres loquebantur, ut in simili ait Augustinus *lib.* 1. *contra Julianum*, cap. 6. Deinde Patres, quando loquuntur de alterutra specie, aut particula ejus, non se- 24.

Objectio ex Patribus solvitur.

Augustin. cus loquuntur, ac quando loquuntur de toto Sacramento, quantum ad rem contentam, efficaciam et fructum ejus in specie.

Gelasius. Objicitur locus Gelasii Papæ in illo capitulo *Comperimus : Comperimus*, inquit, *quod quidam sumpta tantummodo corporis sacri portione a calice sacrati cruoris abstineant, qui proculdubio (quoniam nescio, qua superstitione docentur adstringi) aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur, quia divisio unius ejusdemque mysterii, sine grandi sacrilegio non potest provenire*, etc. Respondent aliqui eum loqui de Sacerdotibus, sed melius dicendum eum agere de Manichæis, qui abstinebant a sanguine ex superstitione ; unde illa parenthesis præmissam rationem assignat, unde integra Sacramenta sumere deberent, aut arceri ; hoc autem ordinat, quantum ad forum externum, ut sic dignoscerentur hæretici, neque laterent sub specie Catholicorum.

Explicatur.

25. Objectio ab institutione sumpta solvitur. Additur ratio, et congruentia.

Objiciunt tertio, quia hoc Sacramentum sub duplici specie institutum est ; ergo sic debet sumi, quia alia non esset commemoratio Passionis Dominicæ; secundo, calix, cum sit Sacramentum, vere confert gratiam ; ergo injuste laicis denegatur, cum Dominus eis jus ejus sumendi dederit ; tertio, quia 1. *ad Corinth.* 10. Judæi non solum manducaverunt manna, sed etiam de petra biberunt, quæ erat figura hujus Sacramenti ; ergo non solum Christiani omnes debent sumere corpus, sed bibere de petra, id est, sanguine ; quarto, Christus instituit nobis perfecte convivium ; sed tale non est, ubi deest potus.

Respondetur, hoc Sacramentum institutum quidem esse sub diversa specie, non solum qua Sacramentum, sed etiam qua sacrificium, quia sic perfecte repræsentat sacrificium cruentum, quatenus seorsim de vi verborum ponitur sanguis sub speciebus, et quasi effusus ; sumptio autem ejus est participatio sacrificii, ad quod impertinens est, an sumatur sub una, an sub diversis speciebus, ita respondent aliqui. Sed contra, quia etiam sumitur, qua Sacramentum est institutum ad salutem nostram, et ut Patres docent, in utraque specie habet perfectam rationem convivii. Deinde sumptio, quæ fit a Sacerdote, spectat ad integritatem sacrificii, non autem ea quæ fit a laicis ; unde contingit participare Sacramentum, qua tale, quando etiam non sacrificatur, ut patet Feria sexta Parasceves, et quando sumitur, quod alias sanctificatum est

27. Secunda responsio.

Respondetur ergo aliter, supposita sententia Alensis, quam *supra* defendimus probabilem, dari scilicet majorem gratiam per utramque, quam detur per unam speciem, concedendo antecedens, et negando consequentiam de communione laica. Ad ejus probationem negatur, quia commemoratio Passionis Dominicæ variis fit modis, quia sumitur corpus quasi separatum a sanguine, quantum est ex vi verborum, et repræsentatione speciei, et sic repræsentat corpus in cruce, ut separatum a sanguine et anima ; sumitur etiam sanguis, quia est concomitanter sub specie corporis ; sumitur idem quantum ad fructum gratiæ necessariæ, et incorporationis in Christo quoad æquivalentiam, quia omnis gratia necessaria ad salutem, ut definit Tridentinum, quæ acquiritur mediante hoc Sacramento, confertur per alterutram speciem. Unde alterutra species sumpta habet rationem cibi et potus, perfectique convivii, quantum ad effectum nutritionis, quia, ut *supra* disseruimus suo loco, non contingit in hoc nutrimento spirituali integra proportio nutrimenti corporis, quod supponit duplicem appetitum in corpore, nempe cibi per fa-

mem, potus per sitim, qui sunt differentes, ille sicci et calidi, hic humidi et frigidi; unus autem appetitus est spiritualis nutrimenti in anima, unde ad effectum nutritionis sufficit alterutra species, quæ nutrit per gratiam; et quamvis non inveniatur in sumptione unius speciei illa expressa et adæquata convivii ratio quoad significationem, inveniuntur tamen perfecta quoad æquivalentiam fructum necessarium.

Unius speciei sumptio est sufficiens. *Habet significationem, et fructum.*

28\. Ad secundum respondent aliqui eamdem gratiam dari numero per utramque speciem, ita ut altera sumpta non augeat gratiam, et quamvis hoc probabile esse *supra* asseruimus, ex communi modernorum sententia. Respondetur aliter, concedo antecedens, nego consequentiam, quia injuste non subtrahitur, quod ad reverentiam et cultum Sacramenti facit, quia laicis non est jus in præjudicium cultus debiti Sacramento, ideo peccatoribus in eo statu non debetur, quamvis ipsi habeant jus remotum ad perceptionem ejus, quia hæc in eo statu cederet in irreverentiam Sacramenti. Eadem est ratio in proposito, unde nihil gratiæ necessariæ subtrahitur, augmentum vero quod daretur per alteram speciem, suppleri potest aliis mediis et debita dispositione, eique præjudicat reverentia debita Sacramento, cujus periculum incurritur in illa specie liquida, quæ non est in altera.

Nulla fit injuria per subtractionem calicis.

Ad tertium, Israelitæ indiguerunt manna, et aqua ex petra, quia erant nutrimentum corporale, non spirituale, licet fuerint figura hujus Sacramenti; neutrum enim eorum erat cibus et simul potus quantum ad effectum nutritionis, sicut altera species sacramentalis. Addendum insuper non viguisse tamdiu usum petræ in ipsis, quamdiu viguit usus mannæ, quod pro nobis facit, quia sicut manna per quadraginta annos duravit, petra autem et aqua ejus parvo tempore, sic usus Sacramenti corporis perseverat in laicis sine usu calicis. Ad ultimum patet ex dictis.

Petes obiter de usu Sacramenti, ut subest consilio, quam frequens esse debeat?

Respondeo, non licet extra casus *supra* explicatos eodem die bis communicare; hæc communis est Doctorum D. Thomæ *in 4. dist.* 12. Paludani, Durandi et aliorum, Alensis 4. *part. q.* 52. *m.* 3. Gabrielis *lectione* 87. *in canonem*; colligitur ex capitulo *Consuluisti, de celebratione Missarum*, et capitulo *Sufficit, de consecrat. dist.* 1. Aliqui dubitant an hoc præceptum sit juris divini, an humani. Respondetur esse juris humani tantum, ne ob frequentiam vilescat Sacramentum; et primo latum est in Sacerdotes, quod per consequentiam trahitur ad laicos. Non esse autem juris divini patet, quia ob necessitatem populi in paucitate ministrorum Pontifex dispensat in hoc præcepto, ut aliqui bis in eodem die sacrificent, aut etiam ter, et in festo Nativitatis Domini omnes ter sacrificare possunt, unde colligitur quod non sit juris divini. 30.

De frequentia Sacramenti. *Non licere bis in die communicare regulariter. Est præceptum Ecclesiasticum.* *Dispensatur.*

In casu etiam quo timetur irreverentia Sacramenti ob insultum infidelium, aut incendium licet communicare, cum non offertur aliud medium ejus conservandi etiam a non jejuno, ut *supra* diximus, sicut in alio casu, quando apparent reliquiæ in Altari, quando jam Sacerdos communicavit, et aliis expressis *supra*, quia præceptum Ecclesiæ tunc non obligat in præjudicium reverentiæ Sacramenti, quæ major esset communicando, quam non communicando. Dies autem hic computandus est a media nocte.

In casu licet bis communicare

Respondeo secundo universaliter loquendo, consultius est frequentius communicare, quam omittere communionem. Hæc est communior sententia eorumdem Theologorum, *eadem dist.* ubi etiam D. 31.

D. Bonav. Richardus. Trident. Bonaventura, Richardus; et videtur probare Trident. *sess.* 13. *c.* 8 ubi ad frequentiam hortatur Sacramenti; et sess. 22. c. 6. *Optat*, inquit, *sancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes communicarent.* Ambrosius lib. 5. de Sacramentis, Ambros. cap. 4. *Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumit? quotidie accipe, ut quotidie tibi prosit, sic vive, ut quotidie merearis illum accipere.* Vide Chrysosto- Chrysost. mum *homilia* 17. *et* 61. *ad populum*, et alios quos *supra* citavimus, ostendendo hanc fuisse primitivæ Ecclesiæ consuetudinem. Cyrillus. Cyrillus *lib.* 3. *Joannem*, *cap.* 37. et *lib.* 4. *cap.* 17. inter alia notat solam dilationem per se non conferre ad majorem dispositionem. Augustinus *epist.* 118. non præfert Augustin. eum, qui ob humilitatem abstinet, et qui quotidie communicat.

Ratio etiam est in promptu, quia hoc Sacramentum confert robur ad superandas tentationes, remittit venialia, nutrit charitatem, auget ex opere operato gratiam; ergo simpliciter melius est communicare quotidie; quam omittere deinde consideratio frequens mysterii, et præparatio ad ipsum, excitat mentem ad majorem Bernardus. reverentiam. Unde etiam Bernardus *in serm. de Cœna Domini*, ait, non abstinendum esse a communione ob venialia, neque quia quis non sentit in seipso illum devotionis fervorem: *Quia in magnis peccatis*, inquit, *impedit consensum*, D. Bonav. *et sensum minuit.* D. Bonaventura in lib. de profectu relig. cap. 21. *Licet tepide*, inquit, *accedas fiducialiter, confidens de misericordia Dei, quia quo magis æger, magis indiges medico.* Hoc in seipso expertus est sanctus vir, qui juvenis abstinuit aliquandiu a communione præ humilitate, donec Angelus acceptam de Exemplum S. Bonav. manu Sacerdotis particulam ori ejus injecit, et tunc intellexit timorem pusillanimem esse deponendum. Cæterum non est hîc in particulari assignanda regula, quia alius sic, alius sic, prout dona distribuit Deus, et secundum cujusque dispositionem. Qui in negotiis sunt et distractionibus, non est consulenda communio frequentior, quam semel in hebdomada; qui tamen seclusi a distractionibus sunt, frequentius communicare possunt, et aliqui quotidie juxta judicium Confessarii prudentis.

SCHOLIUM.

Accedentem ad Eucharistiam cum mortali peccato, peccare mortaliter; excusatur qui facto examine talis peccati non recordatur. Confessio post mortale commissum præmittenda est, nisi necessitas communicandi et inopia confessoris excusent, ita Trid. ss. 13. c. 7. et can. 11. Cypr. lib. 3. epist. 15. Unde merito temeritatis notatur Cajet. quod oppositum teneat 3. p. q. 80. art. 4. et in summa v. communio; quod etiam tenet Abbas, c. de homine, de celebrat. missæ.

Dicendum, quod aliquis potest intelligi esse in peccato mortali tripliciter. Primo, in actu, quia scilicet tunc peccat mortaliter peccato interiori vel exteriori; secundo, quia post peccatum mortale præteritum, de quo non recolit, non pœnituit, nec pœnitet; tertio, quia etsi de illo præterito pœnituit, vel pœnitet, non tamen confessus est, nec ablutus in Ecclesia. 2. Aliquem esse in peccato, tripliciter contingit.

De primo (a) dico, quod peccat mortaliter, quia simpliciter manducat indigne.

De secundo (b) dico, quod si est negligentia affectata vel crassa, propter quam non recolit peccatum, non excusatur a peccato, licet minus peccet quam primus. Crassam sumit pro culpata quacumque ut patet ex verbis seq.

Quod patet 1. Cor. 11. *Probet*, inquit, *seipsum homo*, etc. tenetur enim se examinare, secundum diligentiam nostræ fragilitati possibilem, antequam communicet. Si autem non sit negligentia crassa, puta quia præcessit examinatio sufficiens, et nullum occurrit peccatum, de quo non fuerit, vel sit contritus et confessus prius, non peccat communicando, licet forte aliquid lateat, vel traditum fuerit oblivioni. Quod probatur, tum quia post talem inquisitionem, contritus et confessus, si moreretur, salvaretur; non autem requiritur major examinatio ad communicandum, quam ad secure moriendum; tum quia alias quilibet se exponeret periculo communicando, quia dicit Psalm. 13. *Delicta quis intelligit?* et Eccles. 9. *Nescit homo, utrum amore vel odio dignus sit;* ergo si oporteret communicantem scire se esse in charitate, quilibet communicando exponeret se periculo, nesciens an illo actu peccaret.

Eucharistia dat quandoque primam gratiam, si ferre non valuit dispositio inculpabiliter.

Tertio probatur, quia tunc non esset Sacramentum viatoris, quia talis certitudo non convenit viatori. Propter hoc dico, quod diligenti inquisitione facta secundum possibilitatem nostræ fragilitatis, et præmissa contritione et confessione, quantum videtur homini sufficere, si tunc communicet, non peccat; imo si qua alia peccata lateant, per istud Sacramentum etiam remittuntur.

3. Trid. sess. 13. c. 7. Quomodo non confessus possit sumere Eucharistiam. Sine confessione communicandum est post mortale, ut evitetur scandalum, non aliter.

De tertio (c) dico, quod si occurrat opportunitas, tenetur prius confiteri quam communicare. Cujus ratio est, quia non tantum debet reconciliari Deo, sed Ecclesiæ, ad hoc, quod digne recipiat Sacramentum Ecclesiasticæ unitatis. Si autem non occurrat opportunitas confitendi, si potest sine scandalo vitare, ne tunc communicet, tenetur non communicare, sed expectare confessionem propter eamdem rationem, quæ dicta est nunc. Si vero occurrit scandalum, nisi statim communicet, utpote si est indutus, et postquam indutus est, occurrit sibi conscientia de peccato mortali, de quo non fuit confessus, et non habet in promptu idoneum confessorem, tum cum contritione et voluntate confitendi tempore opportuno potest celebrare, ut scandalum evitetur. Et similiter de alio communicaturo, qui non celebrat; utpote consuetudo est in aliqua religione, vel Ecclesia, ut omnes non Sacerdotes communicent in simili casu, scilicet si tunc cum debet communicare non habet idoneum confessorem, potest tunc non confessus communicare. Nec est dicendum, quod peccat mortaliter, vel transgreditur præceptum, ut evitet scandalum, quia nullum præceptum excludit istum ab isto actu in hoc casu, quia dilatio confessionis in actu, quæ nunc habetur in affectu, non excludit, quin sit membrum etiam Ecclesiæ militantis, habile ad actus, in quibus membra communicant, et tenetur vitare scandalum proximi.

4. An venialia sint pœnitentia delenda ante communionem.

De peccato (d) autem veniali, non oportet dubitare quia de illo non est necessitas, pœnitentiæ. Verumtamen auctoritas quædam *de Ecclesiasticis dogmatibus* 22. quæ

ponitur in littera *dist.* 12. videtur facere mentionem de peccato veniali, ait enim : *Licet quis peccato mordeatur, si peccandi de cætero non habet voluntatem, et satisfaciat lacrymis et orationibus, accedat securus, et hoc dico de illo, quem mortalia peccata non gravant.* Ergo videtur, quod non potest aliquis securus accedere, nisi qui sit sine voluntate peccandi venialiter, et de præteritis satisfecerit lacrymis et orationibus.

Respondeo, potest intelligi de mortali peccato, non quod jam inest, neque præterito, sine omni pœnitentia, sed confesso, si mordeatur, quia non complete satisfecit, et tunc intelligitur de peccato mortali; et tunc quod sequitur, *quem peccata mortalia non gravant,* supple in actu, vel præterita, sine pœnitentia sequente.

5. Ad 1. arg. Ad primum argumentum dico, quod faciens modo debito illud quod tenetur, non peccat. Ad minorem dico, quod nullus tenetur communicare in peccato mortali, Extrav : *Omnis utriusque sexus,* etc. Ad primam probationem dico, quod sicut tenetur semel communicare, ita tenetur laborare, ut sit extra peccatum mortale per pœnitentiam : Extrav. *eodem cap.*

Quid si Sacerdos post consecrationem, et aute communionem recordetur peccati mortalis. Ad secundam dico, quod Sacerdos priusquam consecret, tenetur laborare ut sit extra peccatum mortale. Si autem contingat, quod post consecrationem, ante tamen communicationem, occurrat sibi memoria peccati mortalis, olim commissi, de quo non præcessit pœnitentia interior vel exterior, tenetur tunc habere pœnitentiam interiorem antequam percipiat, et differre pœnitentiam exteriorem donec occurrat opportunitas confitendi.

Ad argumentum secundum dico, Ad 2. arg. quod illud præceptum de semel confitendo, est minimum, in quo debent fideles recipere Sacramentum Pœnitentiæ, sed in multis aliis casibus specialibus tenentur ad pœnitentiam exteriorem, ut graviter infirmus, de quo desperatur, vel acceptans actum, in quo verisimile est, secundum humanum judicium, quod exponit se periculo mortis, sicut in bello mortali; sic etiam speciali lege tenetur Sacerdos antequam exerceat istum actum ad pœnitentiam exteriorem. Et si dicas, qua lege? Dico, quod illa lege Apostoli, quæ ponitur 1. Corinth. 11. *Probet seipsum homo*, etc.

COMMENTARIUS.

(a) *De primo dico*, etc. Hæc conclusio est de fide, patet ex Apostolo primæ ad Cor. 11. *Probet autem seipsum homo*, etc. *nam qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini.* Ex quo loco omnes Patres colligunt hominem debere accedere mundum ad hoc Sacramentum. Chrysostomus hom. 83. in Matthæum : *Adeat*, inquit, *nullus crudelis, nullus immisericors, nullus impurus;* et infra : *Dæmoniaco pejor est, qui peccati sibi conscius accedit;* et *homil.* 45. *in Joan. homil.* 21. 1. *ad Corinth.* 11. *et* 60. *ad populum*, Damas. *lib.* 4. *de fide, cap.* 14. Basil. serm. de Baptismo dicit *purum esse debere ab omni inquinamento carnis et spiritus*, Cyrillus, *lib.* 3. *in Joan. cap.* 37. Justin. *apolog.* 2.

32. Cum conscientia mortalis peccati sacrilege acceditur. Chrysost. Damascen. Basilius. Cyrillus. Justinus. Dion. Origenes. Augustin.

Dionysius, *cap.* 3. *de Ecclesiastica hierarchia*, Origenes *in Matthæi* 15. circa id : *Non quod intrat in os*, Augustinus *sermone primo de tempore tract.* 26. *in Joan.* Auctor *de Ecclesiasticis dogmatibus, cap.* 53. Ambrosius in Lucæ nonum : *Nemo cibum accipit Christi, nisi qui fuerit antea sanatus*, etc. et *lib.* 7. *in caput.* 15. Gregorius *in* 1. *Reg. cap.* 1. Cyprianus *lib.* 3. *epistolarum epist.* 14.

Gregor.

Trident. Patet ultimo ex Tridentino, quod definit ex communi usu et interpretatione Ecclesiæ hanc probationem necessariam ad communionem hujus Sacramenti existenti in peccato mortali, esse sacramentalem confessionem, si copia confessoris adest. Unde Concilium Nicenum *cap.* 21. et Ancyranum *cap.* 4. *et* 5. prohibent dari Sacramentum publice pœnitentibus, nisi post absolutionem, seu manuum impositionem. Accedit quod Sacramentum institutum sit per modum alimenti, sed nutritio per alimentum supponit vitam, non concedit primo, sed conservat.

Nicen. Ancyran.

33. Objectio. Objicies, remissionem peccatorum tribui aliquando huic Sacramento a Patribus, et dici dare vitam, et esse pharmacum ; ergo etiam remittit peccata.

Responsio. Respondetur remittere per se peccata venialia, remittere etiam pœnas peccatorum mortalium, quæ nomine peccati veniunt apud Patres et Concilia ; præservare a peccatis mortalibus, etiam peccata mortalia remittere aliquando per accidens, ratione bonæ fidei.

34. (b) *De secundo dico*, etc. *Si autem non sit negligentia crassa*, etc. et infra : *Propter hoc dico, quod diligenti inquisitione facta*, etc. *Si tunc communicet, non peccat, imo si quæ alia peccata lateant per istud Sacramentum etiam remittuntur.*

Sacramentum per accidens quandoque dare primam gratiam.

Sententia et conclusio Doctoris est, accedentem bona fide, et præmissa sufficienti disquisitione sui peccati, licet in reipsa habeat aliquod peccatum grave, quod non occurrit memoriæ, et ulterius remitti ipsi peccatum virtute Sacramenti, unde colligitur hoc Sacramentum in casu dare primam gratiam per accidens. Idem tenet Richardus *in hac distinct. art.* 2. *quæst.* 1. Durandus *ibidem quæst.* 4. Paludanus *quœst.* 1. *art.* 1. quamvis *in* 4. videtur in oppositum inclinare, Vega *lib.* 9. *in Trident. cap.* 34. D. Thomas *quæst.* 79. *art.* 8. Suarez *disp.* 63. *sect.* 1. *conclusione* 3. estque magis pia.

Richard. Durandus. Paludan. Vega. D. Thom. Suarez.

Fundamentum. Hæc conclusio magis probatur ex auctoritate Doctorum, quam certa aliqua ratione probari solet, quia Sacramentum est causa efficax non ponenti obicem, quod definit Trident. *sess.* 7. *de Sacramentis in genere, can.* 7. Sed hîc non ponitur obex a suscipiente, cum tali inquisitione aut probatione suiipsius ; ergo, etc.

Impugnat. Suarez. Sed hoc fundamentum censet Suarez infirmum, quia Sacramenta non habent vim conferendi gratiam, nisi ex institutione Christi. Christus autem non fecit aliquam institutionem Sacramenti in communi, sed in specie Baptismi, Confirmationis, Eucharistiæ et aliorum ; ergo conferre gratiam non convenit singulis ratione sui generis, sed in specie, quo sensu loquuntur Concilia.

Rejicitur impugnatio. Sed etiam impugnatio non est efficax, quia Concilia definiunt, quod Sacramenta novæ legis distinguantur a Sacramentis veteris legis, inquantum hæc non conferebant, sed significabant gratiam conferendam, illa vero conferunt, deinde quod Sacramenta hæc conferunt gratiam non ponentibus obicem ; ergo sive ratione generis, sive ratione speciei, id convenit omnibus Sacramentis novæ legis indifferenter, nam Concilia loquuntur de iis inquantum conveniunt. Unde quando comparantur ad invicem aliquæ causæ, inquantum in causando conveniunt, non intelli-

gitur quod actio ipsis conveniat in exercitio secundum aliquam rationem communem generis, sed secundum rationem determinatam, licet in hoc conveniant, quod est agere, quia actio est singularium.

Deinde institutio Christi refertur quidem in specie ad singula Sacramenta, non inde tamen sequitur, quin recte conveniant in hoc quod est causare gratiam, quæ est differentia communis ipsis a Sacramentis veteris legis, et quod id conveniat ab institutione Christi; ergo idem dicendum de hoc, quod est causare gratiam, si non ponatur obex, et refertur in eamdem institutionem, quamvis non detur aliqua in genere institutio, quæ sit diversa ab institutione singulorum in specie, sed utrumque æque dicunt convenire Concilia; ergo, etc.

36. Minor principalis probatur. Probatur ergo minor principalis fundamenti, de qua est difficulas, quod taliter accedens non ponat obicem in specie respectu effectus hujus Sacramenti, quia præmittit probationem, quam exigit Apostolus, juxta possibilitatem suam, hic et nunc, quia non exigitur major, alias quilibet semper exponeret seipsum periculo peccandi communicando, ac proinde nemo deberet communicare, quia qui amat periculum, peribit in eo. Probatur sequela, quia si exigeretur major certitudo, quam sit existimatio ipsius hominis fundata in propria et prudenti discussione suiipsius, non esset in potestate hominis seipsum probare, cujus oppositum est certum, ut supponit Apostolus, supponit et obligatio præcepti probationis, quæ non est de impossibili.

Talis autem nequit habere certiorem regulam de sufficienti probatione, quam dictamen prudentiæ, quia nequit habere revelationem de suo statu; nemo enim novit: *An odio vel amore dignus sit*; juxta Psalm. 18. *Delicta quis intelligit*; Apostolum: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum*, etc. Unde Trident. *sess.* 6. *cap.* 9. explodit fiduciam inanem hæreticorum, docens quemque debere, quantumlibet justum, cum timore et tremore operari salutem suam. Unde qui confessus et contritus de peccatis accedit, etiam non habet aliam certitudinem de sua probatione, quia nescit certo suam dispositionem esse legitimam, nisi certitudine prudentiæ. Trident.

Sufficientiæ probationis et certitudo. Cæterum hæc probatio sufficit, ut quis accedat, quia nempe homo non est sibi conscius in eo casu; ergo quando etiam præsupponit sufficientem disquisitionem quam potest et tenetur, et non invenit seipsum conscium de aliquo, de quo non sit alias confessus et contritus (licet ex ignorantia aut oblivione invincibili habeat aliquod peccatum occultum, quod non occurrit) præmittit probationem, quam exigit Sacramentum, ut cum fructu percipiatur, et quam declarat Apostolus necessariam; ergo digne accedit, ergo Sacramentum in eo casu confert ei effectum, quia est signum efficax applicatum debite et sine obice; nihil autem aliud exigunt Concilia.

Dices Sacramentum exigere statum gratiæ, quia ordinatur ad nutriendum, non ad dandum vitam. Contra, licet hoc regulariter sit verum, tamen per accidens non repugnat, quin det vitam, quia debite accedens cum fide supernaturali et devotione, ac etiam bona fide ponit quidquid exigitur ad effectum Sacramenti a viatore; ergo Sacramentum, quod ordinatum est ad salutem viatoris, erit in ipso signum efficax, et consequenter dabit suum effectum gratiæ; quod autem sit prima gratia, inquantum est compatibilis cum peccato, quod in reipsa habet accedens, est per accidens. Unde ex eadem

institutione et efficacia, qua Sacramentum natum est conferre gratiam digne suscipientibus, habet etiam per accidens delere peccatum, quod repugnat hîc et nunc suo effectui, quamvis non fuerit institutum primo ad dandam vitam, et ad delendum peccatum.

37. Argumentum ex fine institutionis. Hoc etiam magis congruit institutioni Christi Domini, et fini institutionis Sacramentorum, qui est, ordinatum esse ad salutem viatoris, ut ipsa semper fiant efficacia, quando non obstat in usu eorum voluntas perversa, aut negligentia suscipientis. Confirmatur exemplis, quia existens in peccato mortali, et eliciens actum perfectissimum charitatis, et discedens in illo cum bona fide et oblivione illius peccati, salvatur sine formali pœnitentia, quamvis existenti in peccato, hæc sit necessaria secundum legem data cognitione peccati; ergo in casu aliqua sunt media efficacia et sufficientia ad delendum peccatum, quæ secundum legem non sunt talia. Sed nulla magis congrua ad hunc finem videntur, quam Sacramenta, quæ ex fine primario ordinata sunt ad salutem hominis viatoris, et in quibus fructus passionis Christi nobis applicatur, tanquam per organa, ut Patres dicunt, seu vasa continentia gratiam.

Medium in casu efficax, et non regulariter.

Responsio. Dices in eo casu dari pœnitentiam virtualem de tali peccato, quia ille actus perfectæ charitatis includit virtute in seipso pœnitentiam formalem, si daretur notitia peccati. Contra, sed sic etiam in proposito fides supernaturalis, propositum suscipiendi Sacramenti digne, ex affectu salutis, examen et discussio præsens suiipsius, ad effectum disponendi seipsum ad dignam sumptionem, includunt in se tanquam in virtute pœnitentiam formalem de peccato occulto, si tamen occurreret; ergo Sacramentum sumptum in ea dispositione est fructuosum, sicut actus charitatis, quia illa dispositio antecedens perinde est pœnitentia virtualis, sicut actus charitatis; neque hic magis efficax ad salutem, quam Sacramentum digne sumptum, quia habet promissionem et assistentiam æque firmam et infallibilem respective ad effectum, sicut charitatis actus.

Impugnatur, seu reducitur ad oppositum.

Dari pœnitentiam virtualem in casu præsenti.

38. Ab exemplo pœnitentiæ. Aliud exemplum est de pœnitentia, ad quam requiritur confessio integra peccatorum mortalium ex dicta institutione, ut definit Trident. *sess.* 14. *can.* 5. Sed in casu, quo non sit possibilis hîc et nunc, illa confessio integra, vel quia integrum tempus non suppetit, ut in agone et præsenti mortis periculo, vel in casu oblivionis alicujus involuntariæ, hoc non obstante, absolutio est efficax, et Sacramentum valide conficitur, quia fecit peccator in casu quod potuit; ergo etiam similiter in proposito, peccator faciens quod in se est, non frustratur effectu Sacramenti.

Tertium exemplum potest esse in Extrema unctione, quæ quidem a justo sumi debet ordinarie, supposita confessione et viatico, et ita praxis Ecclesiæ habet. Cæterum datur etiam agonizantibus non confessis, neque communicatis, et in eo puncto quo illa Sacramenta conferri non possunt, et secundum aliquos remittit peccata non confessa, quamvis ille non sit finis ejus primarius; ergo non repugnat aliquid per accidens fieri virtute Sacramenti, quamvis per se primo, et institutione primaria ad hoc non fuerit ordinatum.

39. Secunda ratio principalis. Secundo principaliter probatur, si aliquid obstaret, esset institutio specialis hujus Sacramenti per modum nutrimenti, quod supponit vitam juxta præmissa : *Probet autem seipsum homo*, sed hoc non obstat; ergo nihil obstat. Probatur minor, quia non magis limitatur ex propria institutione hoc Sacramentum ad causandum

A simili. augmentum gratiæ quam Baptismus, et Pœnitentia ad remissionem peccati originalis, et actualis, seu ad dandam vitam; sed hæc conferunt augmentum gratiæ iis, qui in gratia accedunt et sine peccato; ergo et Eucharistia potest concedere gratiam primam in casu præmisso per accidens. Major patet ex Conciliis et Patribus universim definientibus efficaciam horum Sacramentorum respective ad delendum peccatum, ideo Baptismus vocatur *lavacrum regenerationis;* pœnitentia *secunda post naufragium tabula*, *Sacramentum reconciliationis*, *absolutio a peccatis*, etc. ideoque ad eam requiritur confessio, quia est actus judicialis, et sententia lata in reum. Minor etiam patet, quia Apostoli baptizati erant primum in gratia, et rarissime forte adulti accedunt ad Baptismum cum peccato originali, quin ante fuerint contriti. Ad pœnitentiam patet accedere sæpe viros pios, qui non sunt conscii peccati mortalis, confitentes, vel peccata alias confessa, vel venialia. Sicut ergo illa Sacramenta nata sunt ex primaria institutione conferre primam, quo non obstante, conferunt sæpe augmentum gratiæ per accidens ex statu accedentis in gratia et justitia, sic etiam non obstat institutio hujus Sacramenti ad effectum nutritionis per augmentum gratiæ, quin per accidens conferat primam gratiam in casu expresso, et ob statum bonæ fidei.

40. Contraria opinio. D. Bonav. Gabriel. Major. Gerson.

Contra conclusionem sentiunt D. Bonaventura *in* 4. *dist.* 13. *part.* 2. *art... quæst.* 2. *et dist.* 9. *art.* 2. *quæst.* 3. Gabriel *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 2. *art.* 1. Major. *eadem dist. quæst.* 1. Gerson. *super Magnificat tract.* 9. *part.* 3. *in alphabeto* 90. *littera G.* et potest citari Alensis *supra*, quatenus dicit pie credendum esse talem reci- Alensis. pere gratiam, non tamen virtute Sacramenti, sed a Deo qui non alligatur Sacra- Vasquez. mentis; sed præ reliquis Vasquez *disp.* 205. *cap.* 4. *et* 5. citans D. Thomam, quatenus asserit mediante hoc Sacramento recipere accedentem in eo casu perfectionem charitatis, per quam movetur ad contritionem, per quam remittitur peccatum; ita etiam Antoninus et Sylvester, Sylvester. Antonin. verbo *Eucharistia*.

41. Prima objectio.

Objiciunt, ergo Sacramentis non possumus ascribere aliquod opus ex opere operato, nisi vel ex definitione expressa Ecclesiæ, aut traditione Patrum, aut ex Scriptura, aut ex natura et institutione Sacramenti efficaciter deducatur, aliter Deesse fundamentum. enim non possumus colligere voluntatem Dei, a quo dependet totus effectus et efficacia Sacramenti; sed nihil horum in proposito suffragatum, ergo nullum est fundamentum asserendi gratiam concedi; non institutio, quia hoc institutum est per modum alimenti spiritualis, sed alimentum supponit vitam, et non concedit, ergo cibus ille non proficit mortuis in peccato. Argumentum autem ex natura Sacramenti sumptum recte concludit, ut patet ex Institutio Trident. Trident. *sess.* 14. *cap.* 5. et aliis, ubi plura convenientia Sacramento Pœnitentiæ, ut præceptum confessionis integræ mortalium ex natura Sacramenti, et institutione colligit.

Definitio Ecclesiæ.

Non extat definitio Ecclesiæ, aut Patrum traditio, quia vel dicuntur peccata remitti in genere, et hoc debet intelligi de venialibus tantum, quia Patres dicunt debere Auctoritas probans. quemlibet probare seipsum, antequam ad hoc Sacramentum accedat, vel si dicant morbos, et peccata gravia depellere, intelligunt de præservatione a mortalibus, de sedatione fomitis, qui in Scriptura vocatur quandoque peccatum lex membrorum, etc. Item de pœnis peccatorum, ut patet ex Cyrillo, Damasceno, Justino et Augustino, qui clarius in favorem loquuntur, et quorum verba ex contextu ipse Vasquez declarat; ergo non est funda-

mentum aliquod asserendi hoc Sacramentum causare primam gratiam in ullo casu.

42. Responsio. Respondetur tamen negando minorem, quamvis enim non suppetit definitio Ecclesiæ ad probandum hanc efficaciam Sacramenti, neque auctoritates Patrum, quæ de effectu remissionis peccatorum in hoc Sacramento debeant intelligi de peccato mortali, quia tam Ecclesia quam Patres loquuntur de effectu, qui convenit Sacramento ex primaria institutione, et in communi usu, non autem in casu, et per accidens; tamen Scriptura favet, quia talis facit, quod est in se ex gratia et fide supernaturali, et probat seipsum, ut monet Apostolus, quantum potest, ergo præmittit requisita ad effectum Sacramenti, accedit ad Sacramentum debite, et in bona fide probans seipsum; unde Apostolus, *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat,* ergo monet, ut probatus in fide accedat ad Sacramentum, et nihil aliud exigit, ut edat et bibat; unde bona fides, et talis probatio faciunt, ut iste homo ad Sacramentum, ac si esset justus; hoc autem sufficit ad effectum Sacramenti; per accidens autem est, quod gratia, quæ nata est nutrire, conferat vitam, ex statu recipientis.

Sufficiens probatio ex Scriptura.

Reliqua subsistunt. Suppetit ergo argumentum ex institutione et natura Sacramenti in species; suppetit ex simili in aliis Sacramentis mortuorum, quæ aliquando et sæpe conferunt augmentum gratiæ, et non primam gratiam ad quam ordinata sunt, et hoc certum est. Suppetit argumentum in voluntate instituentis fundatum, quia Sacramenta instituta sunt ad salutem; congruum ergo est, ut quando omnia essentialiter requisita ponuntur in esse, et fidelis accedit inculpabiliter cum fide et debita, hîc et nunc, reverentia et devotione, ut fructum perpiciat Sacramentorum.

Definitio Ecclesiæ. Suppetit etiam ratio communis, quia Sacramenta novæ legis conferunt gratiam non ponentibus obicem *Trident. sess.* 7. de Sacramentis in genere, can. 6. *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non continere gratiam quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre,* etc. *anathema sit.* Hæc definitio ad propositum accommodatur, quia in hoc casu non ponit obicem accedens bona fide.

Accedit et sententia communior Doctorum sic tenens, quæ non est parvi momenti, nam in simili etiam casu, verbi gratia, quando accedit aliquis ad Sacramentum Baptismi mala fide cum obice peccati, in quo complacet, quamvis habeat voluntatem recipiendi Sacramentum, tum non recipit gratiam sacramentalem, sed postea facta pœnitentia eamdem recipit simul cum gratia pœnitentiali, ut communiter tenetur; sed neque Scriptura, neque definitio Ecclesiæ expressa, neque etiam ratio ex institutione Sacramenti aliter ad hoc convincit, quam in proposito urget, sed congruentia tantum; ergo etiam valebit hîc similis congruentia. 43.

Baptismus dat effectum recedente fictione.

Minor patet quoad Scripturam *Joannis* 3. *et* 4. et *aliis locis,* ubi de efficacia et virtute Baptismi agitur, id non indicant, neque definitio aliqua Ecclesiæ, solum auctoritas Augustini *lib.* 1. *de Baptismo, cap.* 11. *et sequentibus cap.* 13. *lib.* 6. *cap.* 5. et refertur *de consecratione dist.* 4. in cap. *Tunc valere,* etc. ubi asserit valere Baptismum recedente fictione. Fundatur autem Augustinus in illa congruentia, quia Baptismus nequit iterari, et per se ordinatum est ad delendum originale, et alia peccata ante Baptismum commissa; ergo recedente fictione valet ad hunc effectum, quod docuisse videtur Cyprianus *in lib. de Cardinalibus Christi operibus;* si ergo Baptismus, qui est Sacramentum in usu

Augustin.

Fundamentum Augustini.

Cyprian.

tantum, tantum valet recedente fictione ex congruentia, quod aliqui etiam docent de pœnitentia informi et valida.

Eucharistia in eo casu dat nutrimentum, quod delet peccatum. Sic etiam in proposito valebit Eucharistia in eo, qui modo dicto accedit, non quod Eucharistia ordinetur per se ad remissionem peccati, sed ad gratiam dandam per modum nutritionis, quæ gratia in tali subjecto per accidens erit non solum nutritio, sed etiam vita, quæ removet impedimentum peccati ad effectum nutritionis.

44. Unde similitudo de nutrimento materiali sumpta non currit in proposito, quia nutrimentum materiale ex se mortuum est, neque confert ad vitam, nisi quatenus per actionem viventis convertitur in substantiam aliti ; non ita est in alimento præsenti, quia hoc virtute sua propria convertit in se manducantem, non autem e contra ; unde Augustinus alibi : *Crede et manducabis me, non me convertens in te, sed tu converteris in me,* etc. Congruum ergo est, ut hoc nutrimentum spirituale habens efficaciam convertendi in seipsum sumentem in casu, convertat in fide bona et dispositione requisita accedentem, et sic convertendo deleat peccatum ejus per accidens, nam alia est efficacia ejus, alia natura et modus nutriendi diversus a materiali ; unde argumentum inde sumptum non concludit oppositum.

Quæritur ulterius, an necessaria sit attritio in eo casu ad effectum nutritionis?

45. Suarez requirit attritionem supernaturalem. Suarez *sect.* 2. *loco citato,* docet ad remissionem peccati in eo casu requiri saltem attritionem, non quamcumque, sed supernaturalem, quod etiam docet 3. *parte de Sacramentis in genere disp.* 7. *sect.* 4. universim de omnibus Sacramentis vivorum. Juxta hanc sententiam potest dari accessus medius ad hoc Sacramentum, quia bona fides excusat a peccato actuali sacrilegii accedentem, si desit tamen attritio, peccatum occultum non remittitur, et neque gratia datur, neque quis peccat. Accessus medius ad Sacramentum.

Major. Sententia rigorosa et falsa. Major *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 1. *conclus.* 2. *et* 3. docet, quod nemo potest indigne etiam materialiter, ratione peccati ignorati, accedere ad Sacramentum, quin peccet, quia si fecisset quod in se est, non mansisset in peccato. Sed hæc sententia singularis est, et rigorosa, ac proinde rejicitur, quia potest quis habere ignorantiam inculpabilem sui peccati, et nihilominus facere quod in se est secundum prudentiam, et sufficit ad bonam fidem fundandam, quia non major exigitur inquisitio et diligentia, ut quis accedat ad hoc Sacramentum, quam ut confiteatur integre sua peccata mortalia, sed in hoc sufficit diligentia præmissa; deinde sequeretur in quibuscumque operibus præcepti, quod bona fides non excusaret facientem contra præceptum.

Prima conclusio, magis probabile est in eo casu absque attritione de peccato hominem justificari per Sacramentum. Hoc non docet Doctor expresse, videtur tamen supponere, quatenus non facit mentionem dispositionis per attritionem. Conclusionem defendunt Sotus *dist.* 11. *quæst.* 1. *art.* 4. et Ledesma 1. *p.* 4. *quæst.* 20. *art.* 4. Jansenius *in concordia cap.* 131. Vega, Claudius Sanctes *rep.* 6. *in Eucharistiam,* et alii ; videturque magis conformis principiis positis. 46. Sotus. Ledesma. Janson. Vega. Sanctes.

Probatur, quia ad probationem requisitam ad hoc Sacramentum non exigitur talis dispositio per attritionem, ut per se constat. Sed efficacia ad justificationem Sacramento convenit ex propria natura, supposita sufficienti probatione et bona 47. Probatio conclusionis.

fide; ergo ad effectum non exigit attritionem. Secundo, attritio de se est insufficiens ad remissionem peccati, nisi accedat Sacramentum, cui subordinatur, ut Pœnitentia aut Baptismus; ergo in proposito nihil facit, sine qua haberi potest effectus Sacramenti. Antecedens per se patet ex Tridentino *sess.* 6. *cap.* 6. *sess.* 14. *cap.* 4. Probatur consequentia, quia peccatum illud remittitur ex opere operato et efficacia Sacramenti, sed attritio non subordinatur Eucharistiæ, cum sit Sacramentum vivorum; ergo non recipit efficaciam ab Eucharistia ad remissionem peccati, ex se autem illam non habet.

Attritio. Trident. Non subordinatur Eucharistiæ.

Confirmatur, si daretur notitia peccati, non sufficeret attritio sine absolutione, sed attritio in ordine ad Pœnitentiam est magis efficax, cui subordinatur, et cujus votum includit; ergo in proposito casu nihil facit, sine quo haberi non possit effectus, ac proinde sine illa remittitur peccatum, vel nullo modo.

Prima confirmatio. Inefficax attritio sine Sacramento, cui subordinatur.

Confirmatur, Sacramentum ad effectum per accidens nihil requirit nisi quod requirit ad effectum per se, quia effectus per accidens est, qui conjungitur effectui per se causæ; sed ad effectum per se Eucharistiæ non exigitur attritio in justo, ergo neque ad effectum per accidens. Eucharistia autem per accidens remittit peccatum illud, quia dando effectum per se incorporando sumentem Christo per gratiam nutritivam, sequitur deletio peccati ex repugnantia ad gratiam in quocumque gradu; non sic autem se habet Pœnitentia et Baptismus respective ad peccatum originale aut actuale, quia influunt per se ad deletionem peccati, sicut et Eucharistia ad deletionem venialis ad præservandum a mortali.

Ad effectum per accidens non requiritur, nisi idem quod effectus per se petit.

48. Objicit Suarez, quia neque ipse Baptismus aut Pœnitentia remittit peccatum mortale sine contritione; ergo minus potest remittere Eucharistia, aut quodcumque Sacramentum vivorum. Respondetur attritionem, aut contritionem esse partes essentiales Pœnitentiæ, ac proinde necessariæ sunt ad perficiendum Sacramentum; quoad Baptismum autem exiguntur per se ut dispositio, quoad peccata actualia mortalia ante Baptismum commissa.

Prima objectio. Necessitas Pœnitentiæ

Si tamen casus daretur, ut quis bona fide accederet ad Baptismum, dubium est, an justificaretur sine pœnitentia actuali et expressa, si in re habeat peccatum aliquod quod non recordatur.

Respondetur casum non dari in praxi, nempe, adultum in quo formari potest, accedere ad Baptismum sine Pœnitentia, aut memoria peccatorum præteritorum, etiam mortalium. Sed dato casu, tunc dici posset quod bona fide cum reliquis, et proposito salutis ac observandi legem, sufficiat cum Baptismo, ut ipsi dimittatur peccatum. Unde quando Trident. *sess.* 6. *cap.* 6. docet Pœnitentiam peccatori præmittendam esse ad Baptismum: *Hæc est,* inquit, *Pœnitentia, quam ante Baptismum oportet fieri,* etc. Loquitur regulariter, et in iis, in quibus conscientia gravatur memoria præteritorum delictorum. Sic etiam sess. 14. cap. 1. *Fuit quidem,* inquit, *Pœnitentia universis hominibus qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratium et justitiam assequendam necessaria; illis etiam qui Baptismi Sacramento ablui petivissent, ut perversitate abjecta, et eliminata tantam Dei offensionem cum peccati odio et pio animi dolore detestarentur: convertimini et agite pœnitentiam,* etc. Ezechielis 18. Ex quibus colligitur, Pœnitentiam habere necessitatem medii; ergo sine ea nequit remitti peccatum mortale. Confirmari potest ratione, quia hæc est dispositio, quam Deus exigit ex lege;

Baptismus cum bona fide susceptus justificaret ignarum peccati. Trident.

Explicatur.

ergo alia non sufficit, nec sine hac habetur effectus.

Pœnitentia virtualis. Respondetur, inquam, omnia hæc vera esse, quando adest cognitio peccati, in casu tamen sufficit illa pœnitentia virtualis, quam habet cum bona fide, ut quando accedit ad Sacramentum cum voluntate pœnitendi, si aliquod peccatum occurreret, ex affectu supernaturalis salutis, et charitate circa Deum, quia pœnitentia explicita exigitur in habente cognitionem peccati ; implicita vero sufficit in eo, qui accedit bona fide et cum præmissa dispositione, quæ est implicita pœnitentia.

49. Dices, in voto Pœnitentiæ aut Baptismi remittitur peccatum mortale ; ergo etiam in eo casu sic remitteretur. Respondetur hîc inveniri votum Pœnitentiæ, quia voluntas suscipiendi digne Eucharistiam, cum inquisitione requisita ; unde sequeretur Pœnitentia, si peccatum aliquod occurreret, est sufficiens votum Pœnitentiæ seu propositum, quod idem est.

Præfertur prima sententia. *Secunda conclusio,* probabile magis est requiri pœnitentiam aliquam peccatorum ad effectum Sacramenti, non quæ sit illius peccati, cujus nulla est memoria, quia id esset impossibile, sed aliorum præteritorum, et alias confessorum ; ac proinde probabilis est opinio Suarez, neque abhorret Doctor *in 4. dist. 4. quæst. 5. et dist. 14. quæst. 4.* ubi supponit Pœnitentiam necessariam esse ad remissionem peccati, et recte fundatur in iis locis Tridentini.

Doctor.

Requiri Pœnitentiam. Ad rationes factas respondetur, dolorem explicitum, vel æquivalentem actum charitatis supernaturalis requiri ad effectum remissionis peccati, alteruter actus est satisfactio lege præscripta ; unde qui accederet sine altero, non accederet sufficienter dispositus, quia non poneret satisfactionem lege præscriptam, quamvis haberet propositum faciendi pœnitentiam, si occurreret peccatum.

Hoc enim propositum, si fundetur in actu charitatis, accedente bona fide sufficit, quia est pœnitentia virtualis ; si autem non fundetur in tali actu, nequaquam, quia voluntas faciendi pœnitentiam haberi potest sine ulteriori dispositione, absque eo quod transeat in exercitium, ac proinde non est retractatio peccati implicita et proxima, sicut quando fundatur in actu charitatis, quæ est conversio actualis in Deum, ac proinde virtualis aversio a peccato. Quale propositum est validum.

Requiritur autem conversio actualis ad retractandum peccatum mortale in exercitio posita, sive per actum charitatis, sive per pœnitentiam, nam cætera omnia possunt stare etiam cum peccato cognito, verbi gratia, fides et propositum faciendi pœnitentiam, ut si quis eliciat actum attritionis naturalis sine gratia, quam putaret esse naturalem, ut si detestetur peccatum ex motivo humano solum, et non ex motivo aliquo supernaturali, in quo casu non justificaretur, ne quidem per ipsum Baptismum, quidquid dicat Sotus, neque per Pœnitentiam ; ergo minus per Eucharistiam, quæ per se non ordinatur ad remissionem peccati, et quamvis bona fides excuset ipsum a peccato, tamen non sufficit ad effectum Sacramenti sine conversione supernaturali in Deum, et actuali.

Confirmari potest, quia bona fides potest fundari cum cognitione peccati, ut si putet se habere contritionem perfectam, quæ tantum est æstimata, et celebret in necessitate, eo casu non justificatur, quamvis bona fide celebret ; ergo, etc.

(c) *De tertio dico, quod si occurrat opportunitas, tenetur prius confiteri,* etc. Est contra Cajetanum, qui in Summa, verbo *Communio Sacramentalis,* et 1. 50. Probatio præmittenda ad communionem.

Cajetani sententia.

ad Corinth. 11. in illud : *Probet autem seipsum homo,* et *in peculiari opusculo etiam de eodem*, et 3. *part. quæst.* 80. *art.* 4. docet nullum esse peccatum, nisi forte veniale, accedere ad communionem cum sola contritione peccati mortalis non præmissa confessione, quia nullum, inquit, præceptum est in contrarium, neque divinum, neque positivum.

Confessionem sacramentalem prærequiri in peccatore.

Conclusionem Doctoris communiter docent Theologi, et probatur manifeste ex Tridentino *cap.* 7. declarante præparationem præmittendam esse necessario sacramentalem confessionem.

Declaratio Tridentini.

Ut nullus, inquit, *sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat, quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo servandum esse decreverit, modo non desit illis copia confessoris ; quod si necessitate urgente Sacerdos, absque prævia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur,* etc.

Novum præceptum additum Sacerdotibus.

Ubi præter declarationem veritatis additur præceptum novum confessionis, respectu Sacerdotis, qui celebrat in casu urgente, absque præmissa confessione, ut *quamprimum,* id est, data opportunitate confiteatur post Missam, quod præceptum ad solos Sacerdotes extenditur ex tenore verborum; et Canone 11. *Si quis dixerit solam fidem sufficientem esse præparationem ad sumendum sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum, anathema sit. Et ne tantum Sacramentum indigne, atque adeo in mortem et condemnationem sumatur, statuit atque declarat ipsa sancta Synodus illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia confessarii, præmittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu publice disputando defendere præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat,* etc.

51. Petrus de Soto. Damnatum fuisse sententiam Cajetani. Castro. Sixtus Senens. Canus. Soto. Trident.

Dubium est an opinio Cajetani sit error in fide? Petrus de Soto *de Institut. Sacerdotum, cap.* 12. ait, non fuisse damnatam opinionem Cajetani, sed oppositam et probabiliorem determinatam esse. Melius noster Castro *de Eucharistia, hæresi* 10. Sixtus Senen. *in Bibliotheca lib.* 6. *annotation.* 161. Canus, *relectione de pœnitentia, part.* 5. Soto *in* 4. *dist.* 12. *quæst.* 1. *art.* 4. referunt damnatam quidem fuisse sententiam Cajetani a Concilio, et verba Concilii clara sunt ; declarat enim probationem, quam exigit Paulus, necessario esse debere sacramentalem confessionem, idque jure divino.

Unde ad fundamentum Cajetani, respondetur esse præceptum divinum, et 52.
sic semper ab Ecclesia intellectum. Cyprianus *lib.* 3. *epistolarum, epist.* 14. morem reprehendit, quo ante exomologesim detur communio; et *epist.* 15. ait, esse contra veritatem Evangelii Eucharistiam ante confessionem recipere ; idem etiam *epist.* 18. repetit, et *sermone* 5. *De lapsis,* ait, *eum qui absque confessione ad Eucharistiam accedit, indigne accedere ;* supponit ergo esse juris divini.

Patet etiam ratione, quia ministerium Eucharistiæ commissum est Ecclesiæ in Sacerdotibus, quibus incumbit obligatio non ministrare Sacramentum indignis. Unde Chrysostomus *homilia* 83. *in Matthæum,* alloquens Sacerdotes: *Nam ad vos sermonem convertere necessarium est, ut multo cum studio hæc dona distribuatis ; non parva vobis imminet ultio, si quemquam ullius culpæ conscium hujus*

Potestas Sacerdotum circa ministerium.

mensæ participem esse concedatis, sanguis ejus de manibus vestris exquiretur, sive quis militiæ dux sit, sive præfectus, sive princeps diademate coronatus; indigne autem accedat, prohibe, majorem illo potestatem habes. Propterea vos Deus hoc insignivit honore, ut talia discernatis, etc.

Sed hæc discernere nequeunt Sacerdotes, nisi in foro confessionis; ergo digna probatio adhibenda ex parte pœnitentis est confessio. Unde recte Doctor assignat hanc rationem, nempe peccantem mortaliter non solum Deo satisfacere debere, sed etiam Ecclesiæ, cui commissæ sunt claves, et potestas ligandi atque absolvendi; ergo non censetur quis recte probare seipsum, donec Ecclesiæ se probandum submittat.

Ratio Doctoris.

Eusebius. Præterea, Eusebius Cæsariensis *lib.* 6. *histor. cap.* 24. refert de Philippo I. Imperatore Christiano, quod cum ad Eucharistiam in Paschate accedere vellet, non fuisse permissum ab Episcopo Romano, donec primum confiteretur peccata sua; recte ergo Tridentinum allegat consuetudinem Ecclesiasticam.

53. Objectio Cajetani. Objicit Cajetanus non teneri peccatorem facere quantum potest, ut accedat; ergo non tenetur confiteri. Respondetur teneri facere, quod jure præscriptum est; unde licet probatio ejus spectet ad Sacerdotem confessarium, nihilominus ipse etiam accedens ex præcepto seipsum probat.

Chrysost. Dices, Chrysostomus *homilia* 28. in Apostolum: *Non jubet,* inquit, *ut alteri probetur, sed ipse sibi in publicum faciens judicium, et sine teste argumentum,* etc. Theophylactus in eumdem locum: *Non alium tibi judicem attribuo, verum teipsum tibiipsi commendo; judica igitur, et explora conscientiam tuam, et sic accede, non quando fuerint feriæ, sed quando purum te ipsum, ac dignum inveneris,* etc.

Theophylactus.

Respondetur hos Patres non excludere confessionem a tali probatione, quando necessaria est, nempe in eo qui habet peccatum mortale, unde ipsum sibi judicem constituunt, quantum ad examen conscientiæ, in quo seipsum, vel reum invenerit, vel innocentem, per dictamen legis discernenti opera sua; si tamen reum se invenerit, tunc adhibenda sententia Sacerdotis et Ecclesiæ, cujus est ligare et solvere. Alii referunt hæc loca ad pœnitentiam publicam, quæ tamen fuit in usu ob delicta publica tantum; ob secreta vero non fiebat pœnitentia publica, quamvis necessaria semper fuerit confessio secretorum; illud ergo genus probandi per publicam pœnitentiam prohibent, non secundum, per secretam confessionem.

Ad confirmationem facit auctoritas Leonis I. *epist.* 91. quæ est apud Theodoretum, cap. 2. *Multiplex misericordia Dei ita lapsis subvenit humanis, ut non solum per Baptismi gratiam, sed etiam per Pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparatur æternæ, ut qui regenerationis donum violassent, proprio se judicio condemnantes, ad remissionem criminum pervenirent, sic divinæ bonitatis præsidiis ordinatis, ut indulgentia Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum nequeat abstineri,* etc. Nota illa verba *proprio se judicio condemnantes,* etc. subjungens remissionem criminum per supplicationes Sacerdotum obtineri; ergo non debet illud *proprio,* apud priores Patres lectum, intelligi cum exclusione confessionis. Unde subdit idem Leo: *Mediator enim Dei et hominum, homo Christus Jesus hanc præpositis Ecclesiæ tradidit postestatem, ut et confitentibus actionem pœnitentiæ darent, et eosdem salubri satisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent.* Leo Papa.

Hoc præceptum esse positivum.

Dubitatur autem, quale hoc præceptum, sit, an naturale, an divinum positivum. Aliqui dicunt esse naturale, an positivum. Respondetur magis participare naturam positivi; aliqui dicunt esse tantum Apostolicum, sed id falsum esse, constat ex Paulo, quia dicit 1. *ad Corinth.* 11. ipsum tradere, quod accepit a Domino, et declarat præceptum divinum, non præcipit ipse.

54. Diversi casus excusantes a confessione. Primus casus.

Petes, quinam sint casus, in quibus licet quandoque sine confessione communicare, nam omnes concedunt aliquos casus, in quibus id licitum est, et idipsum supponit Concilium loco præfato. Primus casus est, in quo posset quis communicare, aut celebrare contritus, quando brevi adesse sperat post communionem confessarium, cui devotius confiteri potest, licet alius tamen sit præsens, ita Richardus, Adrianus, Angelus in Summa, verbo *Eucharistia;* sed hic non admittitur communiter, neque sufficit fundamentum, neque quadrat cum absoluta declaratione Concilii. Respondetur breviter regula hac generali, tunc posse contritum celebrare aut communicare, quando non adest copia confessoris, et sine gravi detrimento nequit seipsum ab opere subtrahere. Deinde si adsit Sacerdos, multa excusant etiam a confessione præmittenda quandoque, nempe omnia illa, quæ excusant ab integra confessione, ut quando sibi vel aliis notabile damnum redundare ex illa confessione cognosceret, ut si revelaretur sigillum, etc. Deinde si Sacerdos tum præsens non haberet potestatem super aliquos casus pœnitentis, Doctores plures tenent eum teneri omnia confiteri. Vasquez docet contrarium, non teneri confiteri, ac proinde tum, instante necessitate præcepti aut scandali, contritum posse communicare, nec habere tum copiam confessoris.

Adrianus. Richardus. Angelus. Non admittitur. Regula generalis.

Dubium.

Casus necessitatis communicandi, quando non adest copia confessoris, sunt periculum præsens mortis, ut tradit Sotus et alii, qui dicunt tunc ægrotum posse communicare, si adest Diaconus, qui ei communionem ministrare possit. Alia necessitas est præcepti occurrentis aut infamiæ, si alioquin actus deseratur. Hunc exprimit Doctor, ut quando in aliqua Ecclesia consuetudo sit communicandi omnes clericos, vel quando Sacerdos ex officio obligatus celebrare, non posset sine scandalo omittere, aut quando quis est in Altari, et tunc primum recordatur sui peccati, vel quando est ad mensam communionis; in his casibus nequit sine scandalo, aut nota infamiæ omittere communionem.

Casus infamiæ, aut scandali ex omissione actus. Doctor in littera.

Laici non comprehenduntur hoc præcepto novo Concilii de confessione facienda post communionem, sed Sacerdotes qui frequentius celebrant, neque etiam Sacerdos communicans et non celebrans, eadem comprehenditur; neque Sacerdos celebrans in peccato sine necessitate aut mala fide, quia respectu talis non erat necessarium hoc præceptum (cujus finis est sollicitos reddere celebrantes, ut statim confitentur, ne præsumptione contritionis negligant confessionem, ut diutius in peccato sine illa hæreant, non subjiciendo clavibus ipsum, aut pœnitentiæ, in cujus voto, si vera fuit contritio, est remissum), talis enim negligit præceptum divinum. Item nec celebrantem sine necessitate cum oblivione sui peccati, quia ratio legis talem non comprehendit, sed celebrantem in necessitate sine copia confessoris. Hoc præceptum confessionis ante Eucharistiam respectu Sacerdotis obligat non per se, sed ex præcepto Eucharistiæ, ad quam digne accedere debet, modo alias non currat præceptum pœnitentiæ; ratio est, quia tum non tenetur

Qui teneantur præcepto Tridentino novo?

confiteri, modo ab Eucharistia ac celebratione abstineat. Sed an tunc etiam obliget præceptum pœnitentiæ per se, infra dicetur *dist.* 17.

55 Utrum ad remissionem venialis requiratur aliqua dispositio. Alensis. D. Thom. Antonin. Sylvester. Paludan. Durand. Cajetan.

(d) *De peccato autem veniali non oportet dubitare, quia de illo non est necessaria pœnitentia,* etc. Aliqui docent contrarium hujus conclusionis, nempe præter statum gratiæ exigi devotionem actualem conceptam ex aliqua pia animi consideratione; ita Alensis 4. *p. q.* 10. *m.* 8. *art.* 3. § 2. D. Thom. *in* 4. *dist.* 12. *quæst.* 2. *art.* 1. *quæstiunc.* 3. quem sequitur Antoninus 3. *p. tit.* 13. *c.* 6. § 8. Sylvester verbo *Eucharistia,* Paludan. *dist.* 12. *quæst.* 2. *art.* 2. *concl.* 3. Durand. *eadem dist. quæst.* 4. Cajetan. 3. *p. quæst.* 8. *art.* 8. *in fine*, et 1. 2. *quæst.* 113. *art.* 3.

Peccatum veniale impedire fructum Sacramenti.

Hi omnes loquuntur de effectu gratiæ habitualis, excepto Alensi, qui universim intelligit de quocumque ejus effectu; asserunt itaque peccatum veniale, quod impedit devotionem actualem circa Sacramentum, impedire fructum hujus Sacramenti; illud peccatum est distractio, quæ impedit devotionem actualem circa Sacramentum. Petrus autem de Soto asserit hanc evagationem mentis aliquando talem esse contingere, ut sit grave peccatum; si autem divagatio illa sit præter intentionem, et parva, non impedit gratiam Sacramenti.

Petrus de Soto.

Marsilius.

Secunda sententia est Marsilii *in* 4. *quæst.* 6. *art.* 3. *corollario* 3. dicentis, præter statum gratiæ, requiri ne peccatum veniale committatur, ad digne accedendum; videtur ergo docere tale impedire fructum Sacramenti.

56. Conclusio vera. D. Thom. Gabriel. Soto. Corduba. Adrianus.

Conclusio tamen præmissa videtur D. Thomæ 3. *part. quæst.* 80. *art.* 8. *in corpore,* et *ad primum,* sequitur idem Gabriel. *lect.* 83. *in Canon.* Soto *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 2. *art.* 8. *dub.* 1. Corduba *lib.* 1. *quæst.* 8. Adrianus *in* 4. *quæst.* 1. *de Eucharistia,* Suarez *disp.* 63. *sect.* 3. Vasquez *disp.* 206. *c.* 2. probatur ex Trident. *sess.* 13. *c.* 7. explicat illud primæ ad Corinth. 11. *Probet autem seipsum homo,* etc. *Ecclesiastica autem,* inquit, *consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat,* etc. ergo non exigitur ad probationem, quam intendit Apostolus aliud, quam status gratiæ, et non habere conscientiam peccati mortalis, vel si habeat, præmittere confessionem data facultate confessoris, quæ est declaratio Ecclesiæ; ergo aliud non requiritur ad effectum Sacramenti, ergo quando accedit in veniali, non impeditur effectus Sacramenti, alias certe indigne accederet, et peccaret mortaliter; universim autem falsum est veniale impedire augmentum gratiæ, vel fieri mortale.

Suarez. Vasquez. Trident. Probatio.

Responsio.

Dices, accedens ad Sacramentum non inferre gravem injuriam Sacramento, quia veniale non est tale, licet hoc impediat effectum Sacramenti. Contra, impedire per se effectum Sacramenti est grave peccatum, quia redderet Sacramentum inefficax, nam ideo peccatum mortale ponit obicem, quia repugnat gratiæ et effectui Sacramenti; ergo si veniale hoc faceret, jam non esset veniale, sed mortale. Deinde veniale in *facto esse,* aut habitualiter, non repugnat sanctitati; ergo neque ejus augmento. Unde non consequenter loquuntur, qui dicunt veniale impedire fructum Sacramenti, et manere tantum veniale.

Responsio. Impugnatio.

Dices, illud, quod alias esset veniale, in eo casu fieri mortale, ut insinuare videtur Marsilius. Sed contra, repugnat

Veniale non fit mortale: veniale fieri mortale in eo casu, quia Concilium non exigit ad probationem, nisi ut præmittatur confessio mortalium ; ergo si veniale non fuerit mortale ante accessum, non fit per accessum mortale.

Trident. Confirmatur ex doctrina Tridentini, *sess.* 6. *c.* 11. ubi ait : *Licet enim in hac mortali vita quantumvis sancti et justi, in levia saltem, et quotidiana, quæ venialia dicuntur peccata, quandoque cadant, non propterea desinunt esse justi,* etc. Item sess. 14. cap. 5. *Venialia quibus a gratia Dei non excludimur, et in quæ frequentius labimur, quamquam recte et utiliter, citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt,* etc. Ex quibus sequitur venialia non excludere a gratia et justitia, neque necessario esse confitenda; quando ergo declarat Concilium probationem præmittendam ad Eucharistiæ sumptionem, esse confessionem mortalis peccati, sufficienter demonstrat neque veniale repugnare ejus effectui, neque necessario esse confitendum.

Deinde non est major obligatio ad accedendum sine veniali ad Eucharistiam, quam sit confitendi venialis in pœnitentia, quia idem principium utrobique inducit obligationem eamdem, nempe sancta tractare sancte, non ponere obicem effectui sacramentali ; in pœnitentia autem veniale non ponit obicem, ergo neque in Eucharistia.

57. Objectio prima solvitur. Objicies, sancti Patres adhortantur omnes, ut accedant ad hoc Sacramentum cum magno fervore et devotione ; ergo hæc necessaria est. Respondetur negando consequentiam, si intelligatur de necessitate simpliciter ; si secundum *quid,* conceditur, hoc est quantum ad utilitatem et decentiam.

Objicies secundo, quia sequeretur, si status gratiæ sufficiat, multos Sacerdotes quotidie celebrantes in statu gratiæ acquirere immensum gratiæ cumulum, quod non videtur verum ; ergo requiritur præter justitiam habitualem devotio actualis, cujus carentia solum obstare videtur. Respondetur, hoc nihil absurdi continere, ut quotidie celebrans in statu gratiæ, quotidie etiam reddatur justior, sicut contingit in iis, qui quotidie se exercent in bonis operibus. 58. Augmentum gratiæ ex frequentia Sacramenti.

Objicies tertio Sacramentum per modum cibi et potus ordinatum esse, ut nutriat animam ; ergo requirit cooperationem nostram, sicut nutrimentum spirituale. Respondetur hoc nutrimentum esse vivificatum ex seipso, modo inveniat dispositum in justitia, deinde accedit fides sumentis ex parte nostra, ut plurimum ; in infantibus autem neque fidem exigit, quibus communicat gratiam. 59.

Tertia conclusio, distractio et defectus devotionis actualis in sumente impedit fervorem et refectionem dulcedinis spiritualis, quam quis alioquin sentire posset in hoc Sacramento, et ab ipso causatur; est D. Thomæ, et vera, quia peccatum veniale, licet non opponatur gratiæ justificanti, tamen opponitur fervori charitatis. Non licet colligere ex dictis, quod quævis distractio sit levis in hac materia, ut quando quis ita accedit, tanquam ad communem cibum, quia distractio talis esse potest, ut sit gravis irreverentia, si sit voluntaria. 60. Impediri fervorem per actuale veniale.

Petes si quis accedat cum peccato veniali, an saltem de novo peccet venialiter ? nam quod non mortaliter, jam dictum est. Aliqui docent esse peccatum veniale, si quis accedat cum veniali actuali, verbi gratia, distractione, vel sentiens se habere conscientiam gravatam multis venialibus, nisi præmittat Pœnitentiam ; 61. Quale peccatum sit accedere peccando venialiter.

fundantur in auctoritate *libri de Ecclesiasticis dogmatibus,* qui est Gennadii apud Augustinum *cap.* 53. et habetur *de consecrat. dist.* 2. *can. Quotidie,* ubi exhortatur fideles, ut singulis diebus Dominicis communicent; et subdit: *Si tamen mens sine affectu peccandi sit, habentem ad hoc voluntatem peccandi gravari magis dico Eucharistiæ perceptione quam purificari, et ideo quamvis quis peccato mordeatnr, peccandi non habeat de cætero voluntatem, et communicaturus satisfaciat lacrymis, orationibus, et confidens de Domini miseratione, qui peccata pia confessione donare consuevit, accedat ad Eucharistiam intrepidus et securus. Sed hoc de illo dico, quem capitalia et mortalia peccata non gravant,* etc. ubi videtur hic auctor agere de peccatis venialibus, non mortalibus. Deinde Anselmus *in prima ad Corinth.* 11. probet autem, etc. *Indigne,* inquit, *manducat et bibit, qui vel aliquod, vel multa levia commisit peccata, et non est confessus.* Deinde ratio est, quia impedit aliquem effectum Sacramenti; ergo facit contra reverentiam et fructum Sacramenti.

Anselmus.

62. Responsio ad dubium.

Respondetur tamen, vel veniale committitur in usu ipsius Sacramenti, vel circa aliam materiam, ut quando quis habet veniale, vel plura venialia habitualia, de quibus non satisfecit, probabile ergo est quoad primum non committi aliquod peccatum diversum ab ipso veniali, quod circa usum Sacramenti committitur, quia non multiplicatur peccatum nisi multiplicato præcepto; in eo casu est unicum præceptum, contra quod committitur veniale, nempe, tractandi sancta sancte, ergo unicum tantum peccatum est.

Non esse peccatum diversum.

Quoad reliqua respondeo etiam non esse diversa peccata, neque peccare de novo eum, qui accedit cum veniali habituali ad Sacramentum, quia nullum est præceptum in contrarium, quia sic accedere potest præmissa debita probatione, quæ respicit peccata mortalia tantum, quantum ad obligationem; neque peccata venialia habitualia impediunt augmentum gratiæ, neque effectum per se hujus Sacramenti, et qui regulariter datur, nam devotio et fervor actualis non omnibus conceditur etiam accedentibus sine veniali peccato bona fide.

Ita videtur supponere Doctor in littera, sequitur Vasquez *disput.* 207. *cap.* 2. citans Richardum *in* 4. *dist.* 9. *art.* 2. *quæst.* 1. Major *quæst.* 1. Adrianus *quæst.* 1. *de Eucharistia,* Sotus *dist.* 12. *quæst.* 1. *art.* 4. et ratio conclusionis est, quia non apparet præceptum de contrario.

Doctor. Vasquez. Richard. Major. Adrianus. Sotus.

Ad locum Gennadii, respondet Doctor intelligi debere de peccatis mortalibus jam confessis, de quibus mordetur, non quod sit remorsus ipsius peccati, sed quod non præmiserit de eo sufficientem satisfactionem; alioquin si de venialibus loqueretur, nemo dicit necessario præmittendam esse confessionem ipsorum, ut patet ex Tridentino *supra* citato, hæc est satis litteralis et ad propositum textus. Alii intelligunt eum loqui de peccatis publicis, in quibus publica præmittenda est pœnitentia, non de secretis, de quibus non fuit consuetum injungere publicam pœnitentiam, ut patet ex Trident. *sess.* 14. *cap.* 5. Quod autem de iis intelligatur, patet ex verbis quæ subjungit, nam quem mortalia crimina post Baptismum premunt, horror prius publica pœnitentia satisfacere, et ita Sacerdotis judicio reconciliatum communioni sociari.

Explicatur locus allatus Gennadii.

Trident.

Unde Augustinus epist. 118. *Cæterum,* inquit, *si peccata tanta non sunt, ut excommunicandus quibusdam homo judicetur, non se debet a quotidiana medicina Dominici corporis separare;* habetur ca-

Augustin.

none, *Si non tanta, de consecr. dist.* 2. Peccata autem propter quæ excommunicandus esset aliquis, id est, a communione separandus, non quæcumque mortalia intelliguntur, sed illa publica etiam confessa ob quæ per tempus, juxta rigorem antiquorum Canonum, et judicium antistitum, quis separandus esset a communione. Ad Anselmum, oportet eodem modo ex ratione prædicta eum interpretari, quia alioquin non est obligatio confessionis levium, quæ dicuntur venialia; per levia ergo intelligit peccata mortalia secreta, quæ levia dicuntur respective ad scandalosa et publica, ob quæ negabatur etiam pœnitentibus communio ante absolutam publicam satisfactionem, quæ injungebatur.

Interpretatio Anselmi.

DISTINCTIO X.

(*Textus Magistri Sententiarum.*)

De hæresi illorum qui dicunt, corpus Christi non esse in altari nisi in signo.

A. Matth. 26. 26. 1. Cor. 10. 4. Sunt item alii præcedentium insaniam transcendentes, qui Dei virtutem, juxta modum naturalium rerum metientes, audacius ac periculosius veritati contradicunt asserentes, in Altari non esse corpus Christi vel sanguinem, nec substantiam panis vel vini in substantiam carnis et sanguinis converti; sed ita Christum dixisse : *Hoc est corpus meum,* sicut Apostolus dixit : *Petra autem erat Christus.* Dicunt enim, ibi esse corpus Christi tantum in Sacramento, id est, in *signo,* et tantum in signo manducari a nobis. Qui errandi occasionem sumunt a verbis Veritatis, unde « prima hæresis facta est in discipulis Christi. Cum enim diceret : *Nisi quis manducaverit carnem meam et biberit sanguinem meum, non habebit vitam æternam;* illi non intelligentes dixerunt : *Durus est hic sermo; quis potest eum audire? et abierunt retro.* Illis discedentibus, instruxit duodecim, qui remanserant : *Spiritus est,* inquit, *qui vivificat; caro nihil prodest. Verba quæ locutus sum vobis, spiritus et vita sunt.* Intellexisti *spiritualiter ?* spiritus et vita sunt. Intellexisti *carnaliter ?* Etiam sic spiritus et vita sunt, sed *tibi* non sunt. Spiritualiter intellige quæ locutus sum. Non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis et bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendavi ; spiritualiter intellectum vivificabit vos ; caro autem non prodest quidquam.» Sunt etiam et alia illorum insaniæ fomitem ministrantia. Ait enim Augustinus: « Donec sæculum finiatur, sursum est Dominus; sed tamen etiam hîc nobiscum est Veritas, Dominus. Corpus enim, in quo resurrexit, in uno loco esse oportet; veritas autem ejus ubique diffusa est.» Item : « Una persona est Deus et homo, ubique per id quod est Deus, in cœlo per id quod homo est. » Christus dicit etiam : *Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis.* His aliisque utuntur præfati hæretici in assertionem sui erroris.

Occasio errandi.

Joan. 6. 54. 61. 64. 67. Aug. sup. Psal. 54. et 98. circa illud : Et adorate scabellum, et de consecratione, dist. 2. Prima quidem, homil. 27. super Joan.

Tract. 50. super Joan. in fine. August. ad Dard. epist. 57. non longe a princ. Matt. 26.

Determinatio præmissorum.

B. Interpretatio Magistri. In ep. ad Iren. et habet de consecrat. dist. 2. c. Non hoc, Matt. 26. a. Sup. Psal. 98. in loco. præalleg.

Quæ ex eadem ratione omnia accipienda sunt. Non enim verbis his negatur, verum corpus Christi a fidelibus sumi vel in Altari esse ; sed his Veritas Apostolos et in eis nos instruxit, quod ipsius corpus non per partes discerptum, ut putaverunt illi discipuli, qui retro ierunt, sed integrum ; nec visibi-

liter in forma humana, sed invisibiliter sub forma panis et vini corpus et sanguinem nobis traderet. Quem sensum Augustinus confirmat dicens: « Ipsum quidem et non ipsum corpus, quod videbatur, manducatur; ipsum *invisibiliter,* non ipsum *visibiliter.* » Item: « Etsi necesse est, illud celebrari visibiliter, necesse est tamen, invisibiliter intelligi. » Ita etiam intelligendum est, *corpus* Christi esse in uno loco scilicet visibiliter in forma humana; *Veritas* tamen ejus, id est, divinitas, ubique est, ejus veritas etiam, id est, verum corpus in omni Altari est, ubicumque celebratur. Sic etiam illud intelligendum est: *Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis,* secundum corporalem præsentiam, scilicet qua cum eis conversabatur. Similiter per id quod *homo* est, in cœlo est, visibiliter scilicet, invisibiliter autem est in Altari, quia non in forma humana apparet, sed forma panis et vini operitur. Unde et *invisibilis* caro ejus dicitur, quæ vere est in Altari; sed quia non in specie sua apparet, *invisibilis* dicitur. Ait enim Augustinus: « Hoc est quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendimus: Sacrificium Ecclesiæ duobus confici, duobus constare, visibili elementorum specie et invisibili Domini nostri Jesu Christi carne et sanguine; *Sacramento* et *re Sacramenti,* id est, corpore Christi, sicut Christi persona constat et conficitur ex Deo et homine, cum Christus sit verus Deus et homo, quia omnis res illarum rerum naturam et veritatem in se continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem sacrificium Ecclesiæ duobus: *Sacramento* et *re Sacramenti,* id est, corpore Christi. Est igitur *Sacramentum* et *res Sacramenti,* id est, corpus Christi. » Ecce *invisibilem* dixit carnem Christi, quia forma panis operta sumitur et tractatur. Idem corpus Christi dixit esse *Sacramentum* et *rem;* ex quo confirmatur quod supra diximus. Deinde addit quod magis movet lectorem: « Caro, inquit, ejus est, quam sub forma panis opertam in Sacramento accipimus; et sanguis ejus, quem sub vini specie ac sapore potamus. *Caro* videlicet carnis, et *sanguis* Sacramentum est sanguinis; carne et sanguine, utroque invisibili, intelligibili, et spirituali significatur corpus Christi visibile et palpabile, plenum gratia et divina majestate. »

In lib. Sentent. Prosp. et hab. de consecr. dist. 2. cap. Hoc est.

Dubium 1. Dubium 2. Dubium 3. Ibid. ubi supra, dist. VII. Dubium 4.

Quæ sit intelligentia præmissorum.

C. Explanatio.

Attente his diligenter, quia *tropo* quodam utitur hîc Augustinus, quo solent res significantes rerum sortiri vocabula, quas significant. Hîc enim visibilis species panis vocatur nomine carnis, et visibilis species vini nomine *sanguinis. Invisibilis* vero et *intelligibilis* dicitur caro Christi, quia secundum illam speciem non videtur caro, sed intelligitur; ita et sanguis. *Caro* ergo *invisibilis* dicitur esse Sacramentum carnis visibilis, quia species panis, secundum quam non videtur caro, est Sacramentum carnis visibilis, quia in carne invisibili, id est, spe-

cie secundum quam caro Christi non videtur caro, significatur corpus Christi, quod est visibile et palpabile, ubi in sua forma apparet. Ita et de sanguine accipi de-

Dubium 5. De consecr. dist. 2. Hoc est quod dicimus.

bet. Quem sensum confirmat Augustinus, aperiens qualiter prædicta intelligenda sint, quia obscure dixerat, consequenter dicens, ita *panem* vocari corpus Christi, cum vere sit Sacramentum corporis Christi, quod in cruce positum est; sicut ipsa immolatio quæ fit manibus Sacerdotis, vocatur Christi *passio*, non rei veritate, sed significandi mysterio, et sicut « Sacramentum fidei dicitur *fides*. » Satis responsum est hæreticis et objectionibus eorum qui negant, verum corpus Christi in

Dubium 6.

Altari esse, et panem in corpus, vel vinum in sanguinem mystica consecratione converti, dicentes: Quis audeat manducare Dominum suum? Quis etiam audeat dicere, quotidie formari corpus Christi de materia vel substantia, quæ non fuit caro Virginis?

Auctoritatibus Sanctorum probat verum corpus Christi esse in Altari, et id in panem converti.

D.

Matth. 26. 26. Dubium 7. Ambr. lib. de his qui mysteriis initiantur c. 9. in med. 4. Reg. 9. Genes. 1. et Psalm. 22. Ibid.

Hæc, et his similia objiciunt illi, in divino mysterio legem naturæ sectantes; quorum perfidiam subdita convincunt testimonia. Ait enim Veritas: *Accipite, hoc est corpus meum.* Item Ambrosius: « Si tantum valuit sermo Eliæ, ut ignem de cœlo deponeret; non valebit tantum sermo Christi, ut substantias mutet? De totius mundi operibus legitur: *Quia ipse dixit, et facta sunt,* etc. Sermo igitur, id est, Filius, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus est creare, quam mutare novas naturas rerum. » Item: « Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina generare consueverat. Liquet igitur, quod præter naturæ ordinem Virgo generavit; et hoc quod conficimus corpus ex Virgine est. Quid ergo hîc quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse partus ex Virgine? »

Ibid.

Item: « Ante benedictionem alia species nominatur, post consecrationem *corpus* significatur. Ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationem *sanguis* nuncupatur. Tu dicis *Amen,* hoc est, verum est. Quod sermo sonat, affectus sentiat. »

Aug. in lib. Sent. Prosp. et de consecr. dist. 2. nos autem. Dubium 8. Lib. de Sacram. 4. c. 4.

Item Augustinus: « In specie panis et vini, quam videmus, res invisibiles, id est, carnem et sanguinem honoramus; nec similiter pendimus has duas species sicut ante consecrationem pendebamus, cum fideliter fateamur, ante consecrationem panem esse et vinum, quod natura formavit; post consecrationem vero carnem Christi et sanguinem, quod benedictio consecravit. » Item Ambrosius: « Panis est in Altari usitatus ante verba sacra; ubi accessit consecratio, de pane fit caro Christi. Quomodo autem potest quod panis est esse corpus Christi? Consecratione, quæ fit sermone Christi. » Item: « Si tanta vis est in sermone Domini, ut inciperent esse quæ non erant, quanto magis ope-

Ibid. et de consec. dist. 1. Panis est.

ratorius est, ut sint quæ erant, et in aliud commutentur? Et sic quod erat panis ante consecrationem, jam corpus Christi est post consecrationem, quia sermo Christi creaturam mutat; et sic ex pane fit corpus Christi, et vinum cum aqua in calicem missum fit sanguis consecratione verbi cœlestis.» Item Augustinus : « Sicut per Spiritum sanctum vera caro sine coitu creatur, ita per eumdem ex substantia panis et vini idem corpus Christi et sanguis consecratur. Corpus Christi et veritas est et figura; veritas, dum corpus Christi et sanguis virtute Spiritus ex panis vinique substantia efficitur; figura vero est id quod exterius sentitur. » Item Eusebius Emissenus: « Invisibilis Sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis et sanguinis sui verbo suo secreta potestate commutat. » Ex his aliisque pluribus constat, verum corpus Christi et sanguinem in Altari esse, imo integrum Christum sub utraque specie, et substantiam panis in corpus, vinique substantiam in sanguinem converti.

*In sermone quodam de verbis Evang. cujus initium: veritas, quæ est Christus, ait, sed non rep. in vulg. exemplari, de consecr. dist. 2. Utrum sub. et de consecr. dist. 2. c. Quia corpus. In serm. de corp. et sang. Dom.

(*Finis textus Magistri.*)

Hîc incipit distinctio decima, in qua Magister excludit errorem quorumdam de re hujus Sacramenti, qui scilicet negabant verum corpus Christi in Eucharistia contineri. Hæc dividitur in tres partes. Primo, ponit errorem. Secundo, ejus affirmationem. Tertio, ejus improbationem. Secunda ibi : *Qui errandi occasionem.* Tertia ibi : *Quorum perfidiam.* Secunda potest dividi, quia primo ponit quatuoa auctoritates pro eis; secundo, solvit illas auctoritates ibi: *Qui eadem ratione;* tertio, confirmat suam solutionem ibi: *Ait enim Augustinus.* Et illa tertia potest dividi, quia primo ponit auctoritatem, quæ est contra se; secundo, ponderat quamdam partem, quæ videtur facere dubium ibi : *Deinde addit;* tertio respondet ad illud dubium ibi : *Attendat diligenter.*

Quia vero conclusio principalis hujus distinctionis est, quod verum corpus Christi in Eucharistia realiter continetur, et hoc quidem, quia prima est de Eucharistia ordine doctrinæ (unde et supposita fuit *in prima quæst. dist.* 8.) ideo circa hanc conclusionem de tribus principaliter quæram. Primo, de possibilitate existentiæ corporis Christi in Eucharistia. Secundo, de his quæ convenire possunt corpori Christi in Eucharistia existenti. Tertio, de actione quæ convenire potest Christo in Eucharistia existenti. Circa primum quæro tria : Primo, utrum possibile sit corpus Christi sub specie panis et vini realiter contineri? Secundo, utrum possit simul esse localiter in cœlo et alibi? Tertio, utrum possit esse simul in cœlo localiter, et in altari sacramentaliter?

COMMENTARIUS.

In hac distinctione agitur de reali existentia Christi in Eucharistia, circa quam Doctor primo quærit de possibilitate mysterii; secundo, ex occasione hujus quærit, an idem corpus possit esse

De reali existentia, et sacramentali.

simul in diversis locis, modo connaturali
Divisio distinctionis in specie. existendi; tertio, an possit esse in diversis locis in uno secundum modum naturalem, in alio sacramentaliter; quarto, an in Sacramento habeat partes; quinto, quænam actio Christo inest in Sacramento; sexto, an possit inesse motus; septimo, an possit sic existens aliquid aliud a se transmutare; octavo, an possit videri naturaliter in Sacramento ab intellectu creato; nono, an possit sic existens videri oculo corporeo.
Divisio principalis in genere. Divisio autem principalis hujus distinctionis est in tres articulos; primus continet tres quæstiones de possibilitate mysterii; secundus tres quæstiones de iis quæ insunt corpori Christi in Eucharistia; tertius, alias tres de actione ipsi competenti.

QUÆSTIO I.

Utrum possibile sit corpus Christi sub specie panis et vini realiter contineri?

Alens. 4. *p. q.* 40. *m.* 3. *a.* 1. D. Bonav. *hic art.* 1. *q.* 1. Richard. *a.* 1. *q.* 1. D. Thom. *q.* 1. *a.* 1. *et* 3, *p. q.* 75. *a.* 1. Suar. *ibid. d.* 46. *per tot.* Gabr. *hîc q.* 1. *Vide* Scot. 5. *Met. quæst.* 5. *et* 6. *Met. q.* 11. *in sol. primi princip. in Theorem.* § *Non omne agens agit.*

1. Argum. 1. Est ergo prima quæstio, utrum possibile sit corpus Christi sub specie panis et vini realiter contineri? Videtur quod non, quia sub specie panis non consecrati, non continetur realiter corpus Christi; ergo neque post consecrationem. Antecedens est manifestum. Probatio consequentiæ, quia species illa non se habet aliter in se post consecrationem quam ante. Et si dicas, quod ante est in subjecto, et post non in subjecto, accipio tunc, quod non aliter se habet in habitudine ad corpus Christi post consecrationem, quia suum *esse* in subjecto, vel non *esse* in subjecto, nullo modo variat illam habitudinem; impossibile est autem aliquid esse ubi prius non fuit, nisi vel illud mutetur, vel ipsum in quo est de novo; ergo cum species panis non mutetur in habitudine ad corpus Christi, necesse est corpus Christi mutari in habitudine ad species, ad hoc quod sit ibi de novo. Sed hoc est falsum, quia corpus Christi immutabiliter manet in cœlo, secundum illud Augustini *de consec. dist.* 2. prima hæresis: *Donec finiatur sæculum sursum est Dominus.*

Secundo sic, aut corpus Christi 2. Argum. 2.
sub illa specie est quantum, aut non quantum; non potest esse non quantum, quia cum sit quantum in cœlo, sic simul esset quantum et non quantum. Nec potest ibi esse quantum, quia quantitas non potest separari a modo quantitativo, sicut nec subjectum a sua propria passione, quia maxime propria passio quanti videtur esse modus quantitativus; ergo esset ibi modo quantitativo, et hoc est falsum, quia hoc modo majus non potest esse in minore.

Tertio sic, quia aut in Euchari- Argum. 3.
stia est pars corporis Christi extra partem, aut non. Si sic, ergo non essent omnes partes simul sub eadem parte hostiæ; et universaliter ejus partes sunt extra se invicem. sicut si quantum est simul cum alio quanto, pars videtur esse cum parte, et totum cum toto; si autem non sit ibi pars extra partem, ergo non est ibi quantum.

Contra, *Matth.* 26. dicit Christus: Ratio opposit.

Hoc est corpus meum, et Joan. 6. *Caro mea vere est cibus*; et auctoritates multæ Augustini et Ambrosii ponuntur *de consecr. dist.* 2. valde expresse, quarum aliquas adducit Magister in littera, et inspiciantur ibidem.

SCHOLIUM.

Secundum fidem corpus Christi vere esse sub speciebus Eucharistiæ, hocque patere ex Scriptura expresse, et juxta expositionem Sanctorum et sensum Ecclesiæ, et solvit Scripturam et locum August. in oppositum Vide Trid. ss. 13. c. 1. et 3. 4.

3. Resolutio 1. Hîc duo (a) sunt declaranda, sicut circa alia credibilia; primo, quid tenendum est, et propter quam auctoritatem; secundo declarandum est, qualiter illud est possibile quod creditur.

De primo dico (b), quod corpus Christi esse ibi vere realiter est simpliciter de substantia fidei, eo modo quo veritas alicujus Sacramenti pertinet ad articulos fidei. Ista enim veritas a principio fuit expresse tradita, ex quo Eucharistia fuit instituta. Fundamentum autem auctoritatis est *Matth.* 26. et *Luc.* 22. ubi in Cœna ait Christus: *Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus.* Et si hæretici vellent ista exponere, dicendo quod sint figurative dicta, sicut illud quod ait Joan. 15. *Ego sum vitis vera,* et illud 1. Corinth. 10. *Petra autem erat Christus;* istud omnino est contra intentionem Salvatoris, quod patet ex Augustino 83. quæstionum. quæst. 69. *Solet circumstantia Scripturarum illuminare sententiam.* Universaliter (Unde colligendum) enim intellectus verborum Christi an loquatur figurative, an non, (an Christus loquatur figurative) colligi potest ex præcedentibus vel consequentibus ibidem, vel ex aliis Scripturæ locis. Unde cum Christus ait: *Ego sum vitis,* subjunxit, *et vos palmites*; constat autem, quod discipuli non erant palmites naturales, sed tantum figurales. Sed cum dixit Lucæ 22. *Hoc est corpus meum,* subdit: *quod pro vobis tradetur.* Cum etiam dixisset: *Hic est calix sanguinis mei,* subdit: *Qui pro vobis fundetur.* Hoc etiam manifeste patet ex alio loco Scripturæ, scilicet *Joan.* 6. ubi est diffusa prædicatio de isto Sacramento.

Et si dicas, quod Christus videns aliquos abiisse propter prædicationem suam de Eucharistia, postea exposuit se dicens: *Spiritus est, qui vivificat, caro non prodest quidquam. Verba quæ locutus sum vobis, spiritus et vita sunt;* quod pertractans Augustinus *de consec. dist.* 2. *Prima hæresis,* ait: *Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, nec sanguinem effundendum; Sacramentum quod vobis commendavi spiritualiter intellectum vivificabit vos;* ergo ex verbis Christi et Augustini videtur, quod non intellexit de corpore suo nisi figurative. 4.

Dico, quod Magister respondet in littera huic auctoritati, et bene, quod nec Christus, nec Augustinus exponens, vult negare veritatem corporis Christi, sed quod non est in Sacramento corpus Christi sic carnaliter, sicut ipsi intellexerunt, qui abierunt retro, scilicet visibiliter in forma propria; sed per oppositum ad istum (August. voluit corpus Christi non sumi carnaliter visibiliter, non aliud.)

modum intelligendi, est ibi spiritualiter et intellectualiter; et hoc est quod dicit Augustinus et Magister adducit, et est de consec. dist. 2. *Ipsum quidem, et non ipsum corpus quod videbatur, manducatur ipsum invisibiliter, non ipsum visibiliter.* Isto etiam modo de Eucharistia diffuse pertractatur a Paulo, 1. *Corinth.* 11. Sancti etiam omnes postea Catholici exponentes ista loca Scripturarum, verba hujus Scripturæ dicunt esse intelligenda de reali præsentia corporis Christi, non figurative. Unde est simpliciter hæresis hodie sentire, quod non sit ibi realiter verum corpus Christi. Hoc de primo.

COMMENTARIUS.

1. Conclusio fidei. (a) *Hîc duo sunt declaranda,* etc. Subdit Doctor conclusionem fidei, de reali præsentia corporis et sanguinis Christi sub speciebus consecratis. Hanc probat ex institutione Sacramenti, apud Evangelistas, *Matthæi* 26. *Lucæ.* 22. Deinde probat verba Evangelistarum proprie, et non figurate intelligenda esse, ex regula Augustini, quam docet sequendam interpretando Scripturam in vera sententia et intenta.

Eamdem veritatem dicit contineri *Joannis* 6. et respondet ad ea quæ objici possunt, tam ex verbis Christi quam Augustini de manducatione spirituali, et optime solvit cum Magistro; tandem confirmat fidem ex Paulo 1. *ad Corinth.* 11. allegans omnes sanctos Patres intellexisse, tam Evangelistas quam Paulum in sensu litterali et non figurato. Hæc sunt principia ad quæ hæc veritas fidei reducitur, ex quibus tanquam suppositis procedendum erit contra novatores hujus temporis.

Circa veritatem hujus mysterii varii fuerunt errores; Simon et Menander negabant realem existentiam Christi in Eucharistia, ita Ignatius apud Theodoretum *dialogo* 3. *et in epistola ad Smyrnenses.* Sed hoc ex alio errore dixerunt, quo negarunt veram carnem Christi asserentes solum phantasticam; Paulus Samosatenus admittebat, sed sanguinem dicebat patibilem, ita Dionysius Alexandrinus in epistola adversus eumdem. Armeni apud Euthymium 2. *part. panopliæ, titulo* 2. negabant Eucharistiam esse aliud, quam signum corporis et sanguinis. Sic Iconoclastæ in Concilio Niceno II. *act.* 6. apud Damascen. *lib.* 4. *fid. orthodox. cap.* 14. Theophylactus *in Matth.* 26. Errores varii. Ignatius. Dion. Alex. Euthym. Nicen. II. Damascen. Theophyl.

Ad alium tamen errorem videntur attendisse, nempe non debere depingi Christum secundum humanitatem, cum Eucharistia ejusdem imago sit, quos reprehendit Concilium, quod species consecratas imaginem Christi dixerint, cum potius ipsæ Christus dici debeant, quia imago in hoc differt ab aliis, quod ipsa rem non contineat in *esse*, sed in repræsentatione. Fatentur tamen ante consecrationem panem et vinum posse dici imaginem, seu typum corporis et sanguinis Domini. Panem, et vinum ante consecrationem dici imaginem Christi.

Et sic appellatur ab Evaristo Papa in illud Proverb. 9. *Edite panem meum, et bibite vinum quod miscui vobis,* et a Basilio in deprecatione anaphoræ, id est, illius partis Missæ, quæ continet consecrationem. Damascenus etiam *l.* 4. *fid. c.* 14. Theophylactus *in cap.* 26. *Matth.* et 1. *ad Corinth.* 11. negant post consecrationem panem et vinum dicenda esse figuram, aut typum corporis et sanguinis, quamvis antea sic appellari possint; et infra patebit sic appellari vinum, cui miscetur aqua, sanguinem Christi in typo. Evaristus. Basilius. Damascen. Theophyl.

Unde hæc notata faciunt ad intelligentiam Patrum, quos ibi citabimus, et ad solvendum ea quæ objiciunt hæretici ex verbis Patrum, et modis loquendi, typum appellantium, quamvis in alio etiam sensu, ut videbimus, quatenus Sacramentum hoc est in commemorationem sacrificii cruenti : *Hoc facite,* inquit, *in meam commemorationem.*

2. Primus qui negavit realem præsentiam.

Primus ergo auctor, qui negavit realem præsentiam corporis Christi et sanguinis ex Lantfranco, dicitur fuisse Joannes Scotus, quis autem ille fuerit incertum est. Dicitur autem Berengarius Apostata ab eo desumpsisse errorem, cujus liber in Concilio Vercellensi fuit damnatus, ut idem fatetur, sicut et sententia Berengarii. Aliqui asserunt fuisse Eriginam, sed in catalogo operum ejus a Trithemio non invenitur talis liber, quin etiam *lib. Ecclesiæ Lugdunen.* contra eumdem, talem errorem eidem non adscribit, quamvis acriter in eum invehatur.

Aliqui dicunt Bertramum monachum ejusdem fuisse erroris, et confutatum fuisse a Paschasio Abbate Corbeiensi, quamvis ejus mentionem in specie non faciat; id tamen ex eo colligitur, aliquos tum fuisse hujus hæresis assertores, quos recte ex Patribus impugnat.

Ultimo, tandem hic error Berengario Archidiacono Ecclesiæ Andegavensis, tanquam primario assertori tribuitur, quia primus eum publice tueri et prædicare est conatus, contra quem scripserunt Guitmundus, Lantfrancus et Algerus, et habentur in Bibliotheca Patrum suis locis. A quibusdam tribuitur Petro Bruisianis. Sed hi amplius procedebant, qui nullam Missam admittebant, quia dicebant non licuisse, nec in Sacerdotibus fuisse facultatem ullam renovandi, quod Christus semel in Cœna gessit; de quibus Petrus Cluniacensis supra, aliqui commemorant Albigenses, sed hi erant Cathari potius et novi Manichæi.

Eumdem errorem secutus est Witclefus et Hussitæ, circa annum Domini 1370. cujus libri delati in Bohemiam circa annum 1300. totum regnum infecerunt, neque etiamnum hodie dicitur convaluisse ; Carlostadius discipulus Lutheri illum errorem docuit, et Zvinglius in libro de vera et falsa religione, Œcolampadius, Calvinus, qui negat corpus Christi alibi esse quam in cœlo, et non esse sub symbolo panis et vini ; deinde symbolum illud non esse vacuum, quia Christus in ipso nobis donatur per unionem, quam recipimus cum ipso per fidem in pane, non realiter, et explicant : *Hoc est corpus meum, ita* ut ly *est* sit idem quod *significat.*

(b) *De dico primo, quod corpus Christi,* etc. Hæc conclusio est de fide, nempe 3. Veritas fidei.
Christum realiter contineri sub speciebus. Hæc veritas definita est in variis Conciliis, et tanquam verus fidei articulus tradita semper in Ecclesia ab omnibus Patribus, quæ nunquam publice oppugnata est ante annum 780. Eam fusissime defendunt omnes Doctores Catholici contra hæreticos, in materia de Sacramentis in genere et specie.

Probatur primo ex Scriptura Matth. 26. 4. Probatio ex Scriptura.
Hoc est corpus meum, etc. *Hic est sanguis meus,* quæ etiam iisdem pene verbis habentur Lucæ 22. 1. *ad Corinth.* 11. et ne fiat dubitatio, de quo loquebatur addit : *Quod pro vobis tradetur,* etc. quæ verba ita clara sunt, ut torserint Sacramentarios, et anno 1577. prodierit libellus, qui bis centies illa in varias significationes torserit, quamvis nulla quadrare potuit, ut ex ipsa vacillatione auctoris, et inepta applicatione constat.

Respondent præcipue verbum *est* sumi Responsio hæreticorum
pro *significat,* quasi sensus sit: hoc

impugnatur. significat corpus meum. Contra, verba Scripturæ in proprio sensu intelligenda sunt, nisi manifesta absurditas ex litterali sequatur, quæ ad aliam significationem cogit, alioquin nihil liceret ex Scriptura Proprietas amplectenda verbi. litteraliter colligere, et tota esset ambigua, neque faceret ad dogmata fidei, quia qua ratione unus sensus intelligeretur, posset in alium versari ex arbitrio; quæro enim unde colligi potest Verbum esse caro factum, nam eadem ratione potuisset moveri tropus, nempe, ut dicebat Nestorius, secundum unionem accidentalem gratiæ tantum inhabitasse in nobis, nisi dicatur esse illum sensum litteralem, si dicas Ecclesiam id declarasse contra Nestorium; sed idem in proposito contingit quoad hanc Scripturam, ex qua expositione nihil absurdi sequitur, ergo simpliciter et proprie accipienda est, quia omnia loca de hoc mysterio agentia, mira verborum simplicitate et consonantia leguntur.

Necessitas sensus litteralis. Deinde sensus tropicus in uno loco Scripturæ colligitur ex alio litterali ejusdem, alias nequit fundari interpretatio; qua enim ratione ille sensus fundaretur, nisi ex absurdo sequente aut circumstantia, aut alia Scripturæ auctoritate, quæ eum sensum efficiat; Scripturæ enim sensus debet inniti revelationi, quia supernaturaliter tradita est et inspirata.

Peto igitur, quo fundamento unus locus erit litteralis, et alius tropicus, nisi recurrendum sit ad rigorem sermonis, veritatem mysterii, declarationem Ecclesiæ et Patrum; omnia hæc in proposito habentur, ergo secundum rigorem, ille locus interpretationem habet; patet con- Circumstantiæ litteræ denotat sensum litteralem. sequentia, quia nullus est locus Scripturæ, in quo corpus Christi accipiatur aliter, quam pro naturali ejus corpore, aut pro mystico, quod est Ecclesia. Sed circumstantia litteræ non permittit hîc interpretari pro corpore mystico: *Quod pro vobis,* inquit, *traditur,* aut offertur nempe in Cruce per cujus sanguinem Ecclesia mundata est, ut illa etiam *pro vobis,* quæ denotant fideles, *traditur;* ergo non licet recurrere ad tropum, quia neque in Scriptura fundatur talis interpretatio neque ratio cogit, neque interpretatio Ecclesiæ aut Patrum; ideo est mere frivola inven- Destructio fidei ex impropria interpretatione Scripturæ. tio contra omnem usum Scripturæ, alioquin datur campus hæreticis antiquis, ut dicant Christum sumpsisse carnem phantasticam, et secundum apparentiam natum esse ex Virgine spiritaliter, aut secundum apparentiam passum esse, secundum apparentiam habuisse animam rationalem, secundum apparentiam opera redemptionis exercuisse, et unde convenienter hæretici id asserentes nisi loca Scripturæ intelligantur litteraliter ex regula præscripta.

Dices ideo sic debere interpretari, quia 5.
nequit capi quomodo posset subesse realiter Christus speciebus. Contra, difficilius Evasio impugnatur. est capere mysterium Incarnationis et Trinitatis, quam hunc modum existendi, qui, ut infra probabitur non involvi repugnantiam ad rationem Philosophicam, tamen quia Scriptura in locis illis litteraliter intelligendis, id asserit, creditur; ergo idem dicendum est in proposito. Præterea Agnus paschalis, Manna fuerunt figuræ hujus Sacramenti, nunquam tamen dici possunt aut dicuntur corpus et sanguis Christi; ergo minus panis et vinum, supposito quod Christus non insit in Sacramento.

Dices panem et vinum dici a Patribus typum corporis et sanguinis Christi. Contra, Patres reprobant illum modum loquendi, facta consecratione, ut supra præmisimus. Dices repræsentatum appellari per repræsentans, sicut Christus dicitur Agnus, petra, lapis angularis,

imago Cæsaris appellatur Cæsar. Contra, quando repræsentans non habet alium usum quam repræsentare, id verum est; quando autem alium effectum habet, est falsum, unde lignum antequam formatur in imagine, quia alium usum habet et indifferentem, nequaquam dici potest Cæsar, donec formetur in imagine secundum lineamenta externa, quo casu, ut subest tali artificio, non habet alium effectum quam repræsentare.

Et quando Christus mystice dicitur *agnus, petra,* etc. hæc appellatio ejus desumitur ex Scriptura, quæ sic eum appellat, et sequendo Apostolum, quia omnia ipsis contigisse in figura refert; primarius autem usus illarum in Scriptura fuit repræsentatio futurorum, et ut Tridentinum et Florentinum explicant de Sacramentis veteris legis, sicut et omnes Patres, quia erant umbræ futurorum secundum Apostolum; sed nunquam Scriptura dicit panem et vinum esse corpus Christi, ergo, etc.

Moderate utendum hac ultima replica.

Fateor hoc argumentum, quamvis apud modernos frequens sit, non esse adeo efficax meo videri, ideo non esse urgendum, quia habet solutionem, quia et Patres *supra* dicunt panem et vinum posse esse typum Christi; et multa loca Scripturæ loquuntur sic, et appellant panem et vinum, ut *Proverb.* 9. et aliis in locis, quæ mystice accommodantur ad hunc sensum. Et ut cætera omittam, Joannis sextum caput a multis Doctoribus Catholicis explicatur minus opportune non de reali manducatione hujus Sacramenti, neque de ipso Sacramento, sed de manducatione spirituali per fidem, quamvis ibi dicatur panis cibus et potus Christus, ut per fidem sumptus, ideo in hoc aut simili argumento oportet adesse semper definitionem, et Patrum et Ecclesiæ interpretationem contra pertinaces. Sistamus ergo in circumstantia litteræ ad probandum Scripturam hanc litteralem esse, sed addamus semper interpretationem Ecclesiæ et Patrum.

6. Secunda ratio.

Alia ergo ratione confirmatur sensus esse litteralis, et non figuratus, quia si in dictis verbis esset tropus tam obscurus, Christus discedens ex mundo, et condens Testamentum illud explicaret discipulis, sicut *Matth.* 13. *parabolam de semine et zizaniis*, Lucæ 12. *Attendite a fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.* Joan. 3. de Baptismo; unde si in dictis verbis contineretur tropus, aut Christus, aut aliquis Evangelista eam explicaret. Adde quod *Matth.* 5. et in monte instruens discipulos, plane et sine parabola est locutus, et alias semper pene sic instruebat, quibus parabolas ad turbas dictas etiam explicabat. Deinde cum res tam gravis et præcipua legis novæ cæremonia, Sacramentum, et sacrificium institueretur, cum debita instructione planis verbis utendum erat, ne in re periculosa contingeret error; ergo in discipulis adhuc rudibus non erat utendum tropo adeo obscuro; probatur, quia in cæteris, tam veteris quam novæ legis cæremoniis et præceptis, non est usus tropi, sed planis verbis traduntur, ergo idem in proposito observatum est.

Hîc non esse locum tropo.

In materia legis, cæremoniarum, pacti abnegatur tropus.

Antecedens patet in præceptis Decalogi, Circumcisionis, Agni Paschalis, oblationum veteris Legis, cæremoniarum; hîc autem condidit Testamentum et pactum, quia *Matth.* 26. *Marci* 14. dicitur: *Hic est sanguis meus novi Testamenti,* Luc. 22. 1. ad Cor. 11. *Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine;* ergo sicut vetus Testamentum datum est Patribus propriissimis verbis, et non figuratis, idem dicendum de novo Testamento, quod perfectius est, et finis veteris; vetus Testamentum fuit pactum, quia sub con-

ditione in eo remanerent, *Exodi* 24. *ad Hebræos* 9. sic etiam contingit hîc, quia promittitur vita æterna sumentibus Eucharistiam.

Item in materia fidei, et dogmatica.

Deinde hîc traditum fuit dogma fidei omnibus credendum, sed cætera fidei dogmata planis verbis proposita sunt; unde, si in hoc admitteretur figura et tropus, locus pateret infinitis dubitationibus, sicut inter hæreticos contingit, qui contendunt esse figuratam locutionem, et quorum evasiones ex verbis institutionis de facili refelluntur, et ut patet, Ecclesia sic semper intellexit, ut infra patebit.

7. Evasio Carlostadii impudens.

Carlostadius pronomen *hoc* et *hic* demonstrativum convertit in adverbium *hîc* aut *ex hoc,* ita in libello edito Basileæ anno 1524. quam interpretationem ex revelatione se addidicisse fatetur, quasi Christus sedens in eo loco cœnaculi ostenderet suum corpus, contra quem Lutherus scripsit libellum cui titulus est *contra cœlestes Prophetas*. Contra, hæc interpretatio non congruit cum Scriptura antecedenti : *Cœnantibus autem,* inquit Matthæus, *accepit Jesus panem, et benedixit ac fregit, deditque discipulis suis,* et ait : *Accipite et comedite : hoc est corpus meum;* quæ enim consequentia verborum esset, si ly *hoc,* adverbium loci denotaret ; ut quid enim Christus denotaret locum suum, quem ipsi Apostoli videbant, aut quid in hoc mysterii? aut quomodo illa clausula perficeret sermonem, aut declararet actionem Christi?

Impugnatur. Ex verbis antecedentibus.

Ex forma, et datione calicis demonstratur.

Deinde sequitur : *Et accipiens calicem gratias egit et dedit illis, dicens : Bibite ex hoc omnes : Hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum,* etc. *Bibite,* inquit, *ex hoc omnes* : *Hic est enim,* ly *enim* causam bibendi denotat rationem; conjunctio rationalis, utique quia causam et rationem subnectit prioris; ergo ly *hic* refert contentum, et est demonstrativum sanguinis, qui datur bibendus.

Eadem apud Marcum leguntur, Lucas, *Accepto pane, gratias egit et fregit, et dedit eis, dicens : hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem; similiter, et calicem postquam cœnavit, dicens : hic est calix novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur,* etc. ergo sanguis ejus fuit in calice, quem designat, corpus etiam sub pane.

Institutio Sacramenti.

Consonat Apostolus 1. Corinth. 11. *Ego enim accepi a Domino, quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, et gratias agens fregit, et dixit, accipite et manducate, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem ; similiter et calicem postquam cœnavit, dicens : hic calix novum Testamentum est in meo sanguine : hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem,* etc. et infra : *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini ; probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat ; qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini.* Hæc verba plana sunt, et loquuntur de corpore et sanguine, quod manducatur et bibitur ; ergo evasio illa futilis est, qua pronomina referuntur ad locum.

Similiter excluditur evasio Buceri in Retractationibus, quæ tribuitur etiam Joanni Lusko, qui referunt pronomen ad totam actionem Christi, ut sensus sit : *Hæc actio Christi corpus et sanguinem repræsentat, sive in ea exhibeatur, sive non.* Contra, quia non actionem, sed res ipsas significat, quas præ manibus habebat

Evasio Buceri impugnatur.

Christus; *et dedit discipulis,* et declarat quid continebant: *Accipite,* inquit, *et comedite, hoc est corpus meum: accipite et bibite, hic est enim calix sanguinis mei: Hic est sanguis meus.* Item: *quod pro vobis datur; qui pro vobis effundetur.* Item: *judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini,* ergo demonstrantur res sumptæ ab Apostolis.

9. Tertia evasio impugnatur.

Rejicitur tertio evasio eorum, qui interpretantur quasi per conversionem Logicam: *Hoc est corpus meum,* id est, *Corpus meum est hoc,* quia nutrit animas, sicut panis. Contra, ergo dedit discipulis corpus sumendum, et sanguinem, ut verba sonant plane, quibus asseritur esse, et comminatio sumentibus digne non dijudicantibus *corpus Domini.* Dices sumi per fidem, et non realiter. Contra, etiam sic sumebatur in fide ab antiquis, quia Agnus paschalis, Manna, et reliqua significabant corpus Christi mystice: *Omnes bibebant de petra; petra autem erat Christus;* sed hæc sumptio non dicitur sumptio corporis Christi, sicut hic, ergo aliter hîc Christus sumitur, nempe realiter, quam per repræsentationem et solam fidem. Unde sicut Agnus paschalis fuit typus hujus Sacramenti, debet veritas rei hîc inveniri, et non sola repræsentatio vacua, quæ etiam in Agno paschali fuit tanquam in typo et figura; nam sic contingit in aliis figuris, quia liberatio a peccato vere invenitur in Baptismo, quæ significabatur per liberationem in arca Noe a diluvio, et per liberationem a servitute Ægyptiaca, per aquas maris rubri, et transitum Jordanis.

Evasiones aliorum excluduntur.

Alii universim exponunt eodem fere modo, et universa sententia eorum reducitur ad idem, licet variis modis, ut per metonymiam res repræsentata ponatur pro signo, juxta regulam Augustini *quæst.* 57. *in Leviticum,* sicut *Genesis* 42. septem spicas, inquit, significasse septem annos; et Joannes Baptista dicitur Elias secundum spiritum. Hanc figuratam locutionem ponit Zvinglius in verbo *est,* quasi idem sit, quod *significat;* hinc *Exodi* 12. Agnus paschalis vocatur phase, id est, transitus Domini, ubi ly *est* pro *significat* accipitur. Sed hoc nihil est, quia Scriptura exponit figuratam locutionem et rationem ejus in verbis consequentibus: *Et transibo,* inquit, *per Ægyptum illa nocte, percutiamque omne primogenitum;* et infra: *Erit autem vobis sanguis in signum, in ædibus, in quibus eritis, et videbo sanguinem, et transibo,* etc. Sed neque hîc, neque alibi, in Scriptura exponitur tropus hujus locutionis, neque ulla ratio ejus admittendi invenit in re, aut verbis; nam simili modo omnes locutiones Scripturæ per verbum *est* possent sic exponi, ut illud: *Tu es Christus filius Dei vivi; hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his; in principio erat Verbum,* etc. quæ absurdissima sunt.

Boquinus in examine libri Hesychii, per communicationem idiomatum, asserit panem dici corpus; tres enim uniones dicit hanc communicationem facere, naturalem animæ ad corpus, hypostaticam naturæ ad Verbum, tertiam sacramentalem, quæ hîc reperitur. 10. Alia evasio.

Peto qualis illa, an realis, quod est propositum, an vero signi tantum, ut ipsi volunt, ad excitandam fidem, quod dicitur rememorativum; sed Agnus paschalis et alia veteris legis significabant et excitabant; quod enim signum sit rememorativum, aut prognosticum, id est, præteriti, aut futuri, non facit ad efficaciam, quia eadem fides repræsentatur. Hoc non obstante illa non dicebantur corpus Christi, sicut neque Circumcisio, quæ spiritualem per fidem significabat, sic Refellitur.

Jonas Propheta tribus diebus in ventre ceti significabat corpus Christi in sepulchro, serpens in deserto elevatus significabat Christum in Cruce.

De his tamen loquens ad turbas non dicit se Jonam, neque serpentem : *Sed sicut Jonas fuit in ventre ceti,* etc. *sic erit filius hominis,* etc. *in corde terræ* ; *sicut Moyses elevavit serpentem in deserto, sic oportet elevari filium hominis,* etc. et quoties Scriptura admittit tropum, illum etiam declarat, ut, *solvite templum hoc, et in triduo reædificabo illud;* subdit Evangelista, *intelligebat enim de templo corporis sui*. Accedit Baptismus et alia Sacramenta tam novæ quam veteris Legis, secundum hæreticos non habebant aliam efficaciam, quam excitare eamdem fidem passionis et mortis Christi, non tamen dicuntur corpus ejus. Ex peculiari itaque ratione hîc dicitur corpus Christi.

11 Evasio aliorum ad eamdem impugnationem spectat.

Œcolampadius et Calvinus *lib.* 4. *Institut. c.* 17. figuram constituit in particula, nimirum signatum efferri de signo; addit tamen Calvinus non esse solam figuram corporis, sed figuram, quæ rem ipsam exhibeat, ita etiam Petrus martyr, asserens esse panem signum efficax. Sed cum hi non admittant realem præsentiam, nihil novi dicunt, nisi ut eludant in verbis, rem ipsam destruentes, quod moris est hæreticorum; hanc enim efficaciam intelligunt solam fidei excitationem, ac proinde per eadem principia impugnantur.

Ex hac ergo adversariorum mira inconstantia et vacillatione apparet veritas sensus litteralis, et hîc nullo modo admitti posse tropicum. Unde merito Pius V. in impressione Romana expungi fecit ex commentariis Cajetani *in* 3. *part. quæst.* 75. *art.* 1. illam ejus sententiam, qua dixit, hîc non posse ullo modo ex vi verborum colligi realem præsentiam, aut sensum esse litteralem, et non figuratum, quia licet necessaria sit semper regula viva, et auctoritas interpretandi Scripturam in Ecclesia quoad nos, tamen ille locus sufficit quoad se faciendam certam fidem hujus mysterii, quo nullus est certior et clarior in tota Scriptura ad firmandum aliquam veritatem.

Ex vi verborum colligi præsentiam Christi.

Unde VII. Synodus *act.* 6. ponderat, Christum non dixisse : *Accipite figuram corporis mei,* sed *corpus meum,* contra Iconoclastas, qui hoc Sacramentum figuram Christi appellabant, ut *supra* præmisimus; et Tridentinum *sess.* 13. *cap.* 1. asserit disertis verbis illa litteraliter intelligenda esse, et non per tropum, quamvis addat auctoritatem Ecclesiæ et Patrum traditionem. Et hic quidem sensus ex Patribus et Conciliis infra probabitur. Trident.

Reducendo itaque ad pauciora, quæ dicta sunt, colligitur id ex materia subjecta, quia tradit Sacramentum et sacrificium, quod sub præcepto cadit *Joan.* 6. et in prædictis locis : *Hoc facite in meam commemorationem;* in materia autem dogmatica Scriptura clare loquitur, vel si utatur tropo, ex adjunctis intelligitur, aut ex alia Scriptura sensus planus et litteralis, ut recte Tertullianus *lib.* 2. *de resurrectione, cap.* 10. *et* 25. *et sequentibus;* patet exemplo in reliquis : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua,* etc. intelligitur naturalis aqua, et sic de reliquis. Deinde non est locus tropicæ locutionis, secundum Augustinum *lib.* 83. *quæst.* 69. nisi ut occulatur sermo a communi intelligentia vel gratia amplificationis et delectationis; unde vitiose admittitur in familiari colloquio inter amicos, discipulum et magistrum in causa instructionis.

12. Recapitulatio dictorum.

Quis sit usus figuræ?

Hæ circumstantiæ in proposito non concurrebant, non primæ, in qua usus

est metaphoræ et tropi; unde paulo post dicit illis: *Vos dixi amicos, quia omnia quæ audivi a Patre meo, nota feci vobis,* Joan. 15. ubi exponitur colloquium in Cœna post lotionem pedum; et discipuli Joan. 16. *Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis,* et hoc necessarium fuit ad instructionem Ecclesiæ. Deinde quando proponit verba figurata de plano intelliguntur ex contextu, aut alio loco, ut dixi; deinde ipsa verba designant hunc sensum, neque illusiones adversariorum cum illis quadrant, quia sine ullo fundamento Scripturæ, aut ratione, mere ex arbitrio adhibentur contra expressam locutionem. Accedit interpretatio continua Patrum et Ecclesiæ in hoc sensu, et quod error sit novitius et destruens fundamentum interpretandi quodcumque dogma Ecclesiæ in sensu litterali.

13. Probatio ex Joan. cap. 6.

Tertio, principaliter patet conclusio ex *Joan.* 6. ubi proponitur et promittitur hoc Sacramentum: *Ego sum panis vitæ,* etc. *Hic est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducet, non moriatur. Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi, si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum, et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita,* etc. Hîc advertendum, quod omnes etiam hæretici admittant hîc loqui Christum de Sacramento, sed manducando per fidem, ut in præcedentibus vidimus. Multi etiam Doctores Catholici intelligunt hunc locum de manducatione spirituali per fidem, non autem de reali, ac proinde locutionem esse dicunt figuratam, ut contra VVitclefum et Hussitas, qui ex hoc capite defendebant communionem sub utraque specie præcipi, defenderent contrarium. Reliqui hæretici nostri temporis captant illam expositionem, ut defendant non subesse Christum realiter Sacramento, sed ubique, et hîc et alibi intelligatur manducatio spiritualis per fidem humanitatis Christi.

Interpretatio quorumdam.

Quoad præsens intelligi tantum spiritualiter, docet Gabriel *lect.* 84. *in Can. Missæ,* et 87. et 36. Nicolaus Cusanus *epist.* 7. *ad Bohemos,* Cajetanus 3. *part. quæst.* 80. *art.* 8. Joan. Hesselius *lib. de Communione sub utraque specie,* Jansenius *c.* 59. *Concord.* in illud: *et panis quem ego dabo,* etc. putans hunc sensum primarium esse per extensionem et accommodationem, sanctos Patres utiliter intellexisse de reali manducatione et sacramentali. Ruardus Taperius *art.* 15. inclinat etiam Walden. *tomo.* 3. *de Sacram. cap.* 92.

Gabriel. Cusanus. Cajetan. Hesselius. Jansenius.

Ruardus. Waldensis.

14. Intelligi de manducatione sacramentali.

Probatur ergo hîc agi de reali manducatione; primo ex Patribus, qui sic intellexerunt; secundo, ex littera. Origenes *hom.* 7. *in Numer.* alias 9. Cyprianus *in serm. de Cœna Domini,* aut quicumque sit auctor; idem Cyprianus *in serm. de orat. Dominica;* et *lib.* 1. *contra Judæos, cap.* 22. Hilarius *l.* 8. *de Trinit.* Basilius *in reg. moralibus, reg.* 21. *cap.* 1. Chrysostomus *hom.* 45. et 46. *in Joan.* Epiphanius *hæres.* 55. et *hær.* 26. post medium, Ambrosius *lib.* 4. *de Sacramentis, c.* 5. *lib.* 5. *c.* 1. *de fide c.* 5. Augustinus *lib.* 1. *de peccator. meritis et remiss. c.* 20. *et* 24. *lib.* 1. *contra Julianum, c.* 4. *serm.* 2. *de verbis Apostoli,* Hieronymus *in magnis commentariis epistolæ ad Ephesios, in illud c.* 33. In quo habemus redemptionem, *in epist. ad Hebdibiam,* quæ est 156. *q.* 2. Theophilus *epist.* seu *lib.* 2. *paschali,* Nyssenus *lib. de perfecti hominis forma,* et *in Ecclesiasten hom.* 8. Cyrillus *in cap.* 6. *Joan.* Theodoretus *in dialogo impatibili,* et *lib.* 4. *hist. c.* 11. Gaudentius *tract.* 2. *ad Neophytos,* Maximus Taurinen. *serm. in illa verbi Psalmi* 21. *Deus, Deus meus.* Leo I.

Origenes. Auctor. serm. in Cœna Domini. Cyprian. Hilarius. Chrysost. Epiphan. Ambrosius. Augustin. Hieron. Theophyl. Greg. Nyss. Cyrillus Alexand. Theodoret. Gaudent. Maximus. Leo Papa. Prosper. Hesychius. Isidorus. Eusebius Emissenus. Cassiodorus Damasc. Bernardus. Theophyl. Euthym. Rupert. Trident. Colonien. Conc Alex. Ephesin. I. VII. Synod.

5. *de jejunio septimi mensis*, Prosper in illud Psalmi 135. *Qui dat escam omni carni*, Hesychius *in lib.* 6. *in Levit. c.* 22. Isidorus *lib. de officiis Ecclesiast. c.* 18. Eusebius Emissenus *hom.* 5. *de Paschate*, Cassiodorus *in Psal.* 109. Damascenus *lib.* 4. *de fide c.* 14. Bernardus *serm.* 3. *in. Psal. Qui habitat*, Theophylactus, Euthymius, Rupertus *in c.* 6. *Joan.* Trid. *sess.* 13. *c.* 2. *et.* 21. Colonien. II. *c.* 46. Conc. Alexand. *in epist. ad Nestor. confirmata in Ephes.* 14. et septima Synodus, *act.* 6.

Responsio refellitur. In hoc ergo communi consensu Patrum et Conciliorum explicantium illud caput in sensu litterali, non est quod repugnetur illud in eo sensu intelligendum esse. Dices cum Ruardo et Jansenio, non tam investigasse illos Patres in homiliis sensum litteralem illius loci, quam per accommodationem extendisse ad Sacramenta. Contra, Concilia citata procedunt dogmatice, et veritatem Sacramenti ex illo loco probat. Deinde utuntur argumento hujus Scripturæ, ad probandum dogmatice Christum realiter esse in Sacramento. Et certe, si ita interpretari liceret Patres, et sensum eorum, vix esset locus colligendi ex ipsis aliquod dogma fidei.

Accedit, quod antiqui Scriptores contra Berengarium utuntur illo loco in sensu litterali. Hos omnes Patres citat Maldonatus circa interpretationem hujus loci. Item Toletus, Bellarminus *lib.* 1. *de Eucharistia c.* 5. citant ipsa verba, quæ citat etiam Suarez *disp.* 46. *sect.* 2. Coccius *in suo Thesauro tom.* 2. *lib.* 6.

15. Confirmatio ex ipso textu. Confirmatur veritas ex ipso textu, in quo primum proponitur, quomodo turba secuta est Christum Capharnaum, nimirum illa, quam pavit in deserto ex quinque panibus, quibus ex occasione hujus miraculi, Christus induxit primum sermonem de fide in ipsum necessaria, quæ est dispositio ad fructuosam sumptionem Sacramenti per adultum : *Amen, Amen*, inquit, *dico vobis, quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, et saturati estis; operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis; hunc enim Pater signavit Deus*, etc. Inductio ad fidem in Christum.

Et quando interrogarunt quis ille cibus esset; *quid faciemus, ut operemur opera Dei? Hoc est*, inquit, *opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille.* Objiciunt, *quod ergo facis signum, ut credamus tibi*, etc. *Patres nostri manducarerunt manna in deserto, sicut scriptum est : Panem de cœlo debit eis manducare.* Respondit : *Amen, Amen dico vobis, non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed Pater meus dat vobis panem de cœlo; verus panis enim Dei est, qui de cœlo descendit, et dat vitam mundo; dixerunt ad eum : Domine semper da nobis panem hunc; dixit autem Jesus : Ego sum panis vitæ, qui venit ad me, non esuriet, et qui credit in me, non sitiet unquam*, etc.

Sic deinceps docet fidem in ipsum esse necessariam, et se esse panem, qui dat vitam, qui de cœlo descendit; dare vitam et resuscitare in novissimo die, usque ad illa verba : *Ego sum panis vivus qui de cœlo descendi, si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum; et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, etc. Ubi accedit ad declarationem panis, et quomodo esset panis declarans suam carnem esse panem; postquam ergo ipsos excitasset ad quærendum cibum animæ, et tractasset de fide in ipsum, et docuisset hanc non posse esse a quoquam nisi a Patre suo; *nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum*, et excitat, ut quærant lumen fidei, per quod ad ipsum venirent.

Progressus ad Sacramentum. Iterum regreditur ad figuram mannæ, et docet se esse verum panem figuratum per ipsum, qui de cœlo descendit, ac tandem hunc panem esse suam carnem. Quæ verba simillima sunt verbis institutionis Sacramenti præmissis; ergo in sensu litterali intelligenda sunt. Dices, quare ante tractavit de fide, per quam spiritualiter manducatur. Respondetur, ideo quia fuit doctrina de dispositione ad Sacramentum, quod promittebatur; unde Apostolus etiam de institutione agens ad Corinthios, subdit doctrinam de dispositione requisita; instruendi etiam erant de fide in Christum, ut crederent veritatem sublimem Sacramenti.

16. Probatur sensus litteralis. Quod autem hic sit sermo de Sacramento, et in sequentibus probatur, quia secundum sensum planum et litteralem, etiam Judæi intellexerunt carnem Christi; unde subditur: *Litigabant ergo Judæi ad invicem dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* ad quorum dubitationem respondit, confirmando quod dixit: *Dixit ergo eis Jesus: Amen, Amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, etc. *Caro enim mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus*, et cætera quæ ibi subjungit, ut: *Patres vestri manducaverunt manna in deserto, et mortui sunt; qui manducat hunc panem, vivet in æternum.*

Confirmat dicta, et declarat effectum Sacramenti comparative cum manna.

Confirmatur etiam, quia et discipuli sic intellexerunt: *Multi ergo audientes ex discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, et quis potest eum audire?* ergo ille sensus litteralis est. Deinde hîc non agitur de fide humanitatis Christi, quia illam videbant tam Apostoli quam Judæi, et etiam quando cruxifixus est visuri erant; fides enim est non apparentium; ergo agit de carne sua, ut alio modo manducanda et consequenter sacramentali, nempe de ipsa, quæ futura erat Sacramentum per modum panis et potus, comprehendendo sanguinem.

Deinde hic sensus planus est, et ex regula Augustini *l. 3. de doctrina Christiana,* sic intelligitur Scriptura, quando incommodum aliquod non sequitur. Si autem ageret de manducatione spirituali, non esset necessarium tam obscura metaphora uti, quæ non est alibi explicata, et, ut diximus supra, consonat littera institutioni. 17. Regula interpretandi Scripturam.

Deinde Joannes nullibi fecit mentionem de hoc Sacramento, nisi hîc, quod tamen non præteriret quod a reliquis omnibus, et ab Apostolo Paulo traditur expressis verbis, nisi sufficienter hîc exprimeretur, ubi agit de ejus promissione, de qua promissione alii non agunt, sed tantum Joannes; reliqui transeunt ad factum, quod promissioni concordat, sicut exigit consonantia Scripturarum.

Deinde expresse tradit præceptum et necessitatem hujus manducationis, ut omnes Doctores et Patres declarant; ergo de re expresse proposita. Repugnat enim legi ut concipiatur verbis obscuris, et non intelligibilibus, quia habet vim obligandi; non obligat nisi intelligatur, sicut non obligat nisi etiam publicetur, quæ publicatio spectat ad ejus intelligentiam. Patet ex præcepto. Natura legis.

Ex his et superius dictis, patet contra hæreticos veritas litteralis, qui ad figuratum recurrunt; omnia argumenta ibi facta his quadrant ex regulis intelligendi Scripturas. Unde sicut Judæis dubitantibus, et discipulis scandalizatis, et sic intelligentibus, Christus neque dubium abstulit, neque scandalum, quod de facili potuisset, sed illis confirmavit veritatem; hos autem ad altiora provocavit, confirmans alio miraculo quod dixit, nempe 18.

possibilitatem: *Hoc vos,* inquit, *scandalizat; si ergo videritis Filium hominis ascendentem in cœlum, ubi prius erat,* etc. deinde provocat ad altiora, dicens : *verba quæ ego loquor vobis spiritus et vita sunt.* Ita, inquam, hîc intelligenda est Scriptura litteraliter, sicut ipsi eam intellexerunt, alioquin error in verbis tam obscuris, si figurate loqueretur, de facili condonari posset, et non reprehendi discipulos tam severe, sicut reprehendit.

19. Objectio a continuatione sententiæ. Responsio.

Objicies primo, quia Christus in principio illius sermonis de manducatione spirituali aperte videtur loqui; ergo de illa totum caput intelligi debet, ne transitus fiat in alium. Respondetur communiter hîc non esse transitum de uno sensu in alium, sed de una re et dogmate in aliud, quod consuetum fuit Christo; sic *Joan.* 4. in colloquio cum Samaritana transit de aqua materiali ad aquam vivam gratiæ, et *cap.* 13. quando nuntiatum fuit ipsi quosdam Galilæos a Pilato fuisse interfectos: *Putatis,* inquit, *quia illi præ omnibus peccatores fuerunt ?* sumpta occasione transit ad prædicandum pœnitentiam; et alibi transit de piscatione materiali ad spiritualem, insinuans auauctoritatem, quam daturus esset Petro. Sic in proposito, primum excitat ad fidem, quæ est dispositio ad hoc Sacramentum, mox autem ad realem ejus manducationem futuram.

20. Objectio secunda ex verbis textus.

Objicies secundo, Christus dixit videns scandalum Apostolorum : *Caro non prodest quidquam* ; *verba quæ ego locutus sum, spiritus et vita sunt.* Quæ verba spiritualiter intelligi debent; ergo reliqua sic intelligi possunt, maxime cum in Scriptura manducatio sæpe habeat hanc significationem. Ecclesiastici 33. *Cibabit illum pane vitæ et intellectus*; et cap. 24. *qui edunt me,adhuc esurient, et qui bibunt me, adhuc sitient.* Respondent Augustinus, Cyrillus et alii, intelligit carnem separatam a divinitate non valere quidquam ; et dato hoc sensu argumentum non urget. Alii intelligunt illa verba carnem intelligi animali modo laniandam in propria specie, ut erronee discipuli putarunt, et sic in propria specie manducandam dixisse, ut Cyprianus, Chrysostomus carnalem intelligentiam infructuosam esse. Docuit ergo spirituali modo sub aliena specie, nempe panis, sumendam ; et hic etiam sensus est commodus, quia sæpe modus existendi Christi sub speciebus sacramentalibus respective ad modum naturalem quem in se habet, dicitur a Patribus spiritualis. Loca illa allata Scripturæ sic intelligi cogit circumstantia litteræ, quamvis etiam in sensu mystico de hoc Sacramento interpretari possint, ut Jansenius advertit.

Responsio. Augustin. Cyrillus.

Cyprian. Chrysost.

21. Objectio tertia ex interpretatione Patrum. Bernard. Hieron. Basilius. Origenes. Augustin.

Objicies tertio, quod sæpe Sancti Patres hunc locum figurate exponunt ; Bernardus *tract. de diligendo Deo, non longe a principio,* et *serm.* 3. *in Psalm. Qui habitat,* Hieronym. *super Psalm.* 146. ubi de Scriptura sacra hunc locum intelligit, Basilius *epist.* 141. Origenes *hom.* 7. *in Levit. et tract.* 26. *in Matth.* Sed præ reliquis Augustinus variis in locis, nam ut omittamus ea loca, quibus *supra* responsum est, agendo de necessitate hujus Sacramenti, quando dicit parvulis esse necessarium, quod nequit dici de manducatione reali; et sicut explicuimus, intendit quantum ad æquivalentiam qua incorporantur Christo per Baptismum. Aliis etiam in locis explicat caput hoc de spirituali manducatione *tract.* 25. *et* 26. *in Joan.* ubi sæpe dicit manducari spiritualiter per fidem, et in his verbis esse figuram præcipientem Passioni Domini communicari, vel uniri corpori

Ecclesiæ : *Quid paras dentem et ventrem, crede et manducasti,* et tract. 55. *Si manducare est refici, quid est bibere, nisi vivere?* Respondetur universaliter metaphoricum sensum non excludere litteralem. Unde si et Sancti interdum accommodent suum sermonem, ut cibus sit verbum Dei, fides aut Scriptura, et manducare sit intelligere, et bibere vivere, in his non intendunt excludere sensum litteralem. Unde recte Origenes homilia 16. in Numer. *Bibimus sanguinem Christi, et ritu Sacramentorum, et cum sermonem ejus recipimus.*

Responsio. Non excludi litteralem per metaphoricum sensum.

Secundo respondetur non esse contra intentionem Christi, intelligi eumdem locum et litteraliter et mystice, quia uterque sæpe in Scriptura eadem, importatur, ut *Matth.* 24. multi Sancti explicant comprehendisse iisdem verbis, et excidium Jerosolymitanum, et orbis consummationem in die novissimo; et *Joan.* 4. illa verba ; *aquam quam ego dabo, fiet in eo,* etc. Cyprianus *lib.* 3. *epist.* 3. intelligit de aqua Baptismi, sic etiam sacrificia veteris legis, et litteralem sensum, et quantum ad obligationem legis importabant, et mysticum seu figuralem. Petes, quis sensus erit primarius? Respondetur ex subjecta materia colligi; et secundum diversas intentiones quemlibet primarium intelligi, quia quantum ad observantiam legis et præcepti, sensus litteralis legis in cæremoniis fuit primarius, ne populus Judæorum in idololatriam caderet, sed in illis haberent usum religionis. Quantum autem ad finem extrinsecum, quia illa erant umbræ futurorum, ut ex iis consurgerent ad intellectionem spiritualem Messiæ, in cujus fide salvabantur, et mysteriorum sensus mysticus fuit primario intentus.

Secunda responsio, utrumque sensum comprehendit.

Cyprian.

22. Respondetur tertio, figuralem in proposito fundari in litterali, quia hoc Sacramentum institutum est ad incorporationem in Christo, et nutritionem spiritualem et in memoriam Passionis : *Hoc,* inquit, *facite in meam commemorationem,* nempe Passionis ejus, quia sacrificium incruentum quod in hoc perficitur, repræsentat Passionem Christi, et cruentum sacrificium per mortem in cruce, ac proinde excitat ad fidem in mortem Christi, quo ejus corpori mystico, id est, Ecclesiæ, quam acquisivit sanguine suo, ut dicit Apostolus, incorporetur.

Responsio tertia

figuralis fundatur in litterali.

Unde quando intelligunt Patres hoc spiritualiter et figurate, denotant hoc mysterium comprehendi etiam ex natura rei subjectæ; unde Bernardus serm. 3. in Psalm. *Qui habitat : Quid autem est manducare ejus carnem, et bibere ejus sanguinem, nisi communicare Passionibus ejus et eam conversationem imitari, quam gessit in carne?* Et infra : *unde et hoc designat illibatum illius Altaris Sacramentum, ubi Dominicum corpus accipimus, ut sicut videtur illa panis forma in nos intrare, sic noverimus per eam, quam in terris habuit conversationem, ipsum intrare in nos ad habitandum per fidem in cordibus nostris.*

Bernard.

Addi etiam potest quod per manducationem spiritualem intelligant manducationem mediante fide, etiam realem, ut condistinguitur contra animalem, quia usus hujus Sacramenti est, ut nutriat gratiam per conversionem hominis in se spiritualiter et incorporationem in Christum mediante fide et charitate; non autem sicut in aliis alimentis corporalibus contingit per conversionem alimenti in alitum, sed aliti in ipsum alimentum, qui est Christus.

Manducatio realis, quomodo spiritualis sit?

Hinc dicuntur aliqui sumere Sacramentum, et non sacramentaliter, nempe peccatores, juxta illud : *Sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inæquali,*

Prosa sequentiæ in Missa.

vitæ vel interitus, mors est malis, vita bonis, etc. Alii Sacramentum sacramentaliter cum dispositione requisita, et hi respectu illorum dicuntur sumere Sacramentum spiritualiter; unde Auctor sermonis de Cœna Domini apud Cyprianum : *Hoc quando agimus, non dentes ad manducandum acuimus, sed fide sincera panem sanctum frangimus, et partimur*, etc. Quo sensu non incongrue intelligitur illud Augustini, *quid paras dentem et ventrem.*

23. Augustin. Explicatur locus obscurus Augustini.

Ex quo solvi potest durissima auctoritas ejusdem Augustini *lib.* 3. *de Doctrina Christiana, cap.* 16. ubi dicit, quando locutio Scripturæ est præceptiva, si suadeat malum, aut prohibeat bonum, figuratam esse locutionem, quia tale præceptum in sensu litterali intellectum recedit a charitate, quæ est finis et plenitudo legis; subdit autem exemplum ex prædicto cap. 5. Joannis : *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis ;* « *facinus et flagitium videtur jubere figura, ergo est præcipiens passionibus Domini esse communicandum, quod pro nobis caro ejus crucifixa et vulnerata est,* » etc.

Ab inconvenienti, et doctrina alias tradita.

Quæ verba intelligo de manducatione eo modo quo intelligebant Judæi et discipuli, nempe, modo animali et corporali ; et sic est figurata juxta præmissa, quia modo spirituali Christus est sub Sacramento, et sub aliena, non propria specie manducatur, quia alioquin dicere, quod præceptum divinum de manducatione Christi sub speciebus Sacramentalibus esset præcipere facinus et flagitium, esset magnus error contra veritatem hujus Sacramenti, et doctrinam Augustini locis, *supra* citatis et aliis in locis, in quibus disertissime de hoc Sacramento agit, ejusque fructu et obligatione.

Unde quandoquidem illa verba non retractat *in libris retract. lib.* 2. ubi agit *de lib. de doctrina Christiana,* signum est non intellexisse illa in sensu erroneo, sed figuratam locutionem intellexisse juxta modum expressum ; scelus autem et flagitium esset manducare sensu a Judæis percepto, nempe in propria specie.

Locus obscurus Hieronymi declaratur.

Hinc etiam patet ad locum quemdam Hieronymi *in commentariis magnis epist. ad Ephesios,* in illa : *in quo habemus redemptionem,* etc. ubi videtur distinguere in Christo carnem divinam et sanguinem ; de quibus *Joannis* 6. dicitur : *Caro mea vere est cibus, et Sanguis meus vere est potus,* etc. *et aliam, quæ crucifixa est*; quia hìc distinguit diversum statum carnis mortalis et immortalis, existentis sensibiliter in se, et spiritualiter sub aliena specie in Sacramento. Similem locum habet Clemens Alexandrinus *lib.* 2. *pæd. cap.* 2. ubi similiter distinguit sanguinem Christi, alterum carnalem quo redempti sumus, alterum spiritualem quo uniti sumus.

Locus similis Clementis Alexandrini.

24. Quarto probatur ex Patribus, et Ecclesia. Conc. Alex. Ephesin. Damnatio erroris in Conciliis. Rom. Conc sub Leone IX. Lanfrancus Concil. Turonense. Umbertus. Gratianus.

Probatur quarto veritas ex auctoritate et communi traditione Patrum et Ecclesiæ, quorum auctoritates per omnes ætates citat Bellarminus, et alii ; fuit definita vel certe tradita in Concilio Alexandrino *epist. ad Nestorium recepta in Ephes. et VII. Synodo,* antequam hæresis suborta est. Statim autem quam incepit contrarium dogmatizari a Berengario damnatum in Concilio Romano sub Leone IX. et in Concilio Vercellensi sub eodem, ut docet Lanfrancus ; eadem sententia retractata est a Berengario in Concilio Turonensi sub Victore II. cui præfuerunt ejus Legati, mox relapsus, sed concepta verborum forma ab Umberto Episcopo iterum palinodiam recantavit, et refertur a Gratiano de consecrat d. 2. can. *Ego Berengarius.* Sed iterum rela-

Error impanationis.

psus non in illum, sed alium errorem, nempe impanationis, scilicet, remanere substantiam panis et vini simul sub speciebus cum corpore Christi, damnatus in Concilio Romano sub Gregorio VII.

Conc. Rom. sub Greg. VII. Blondus. Gerson. Surius. Concil. Romanum contra Witclef. Constant.

in quo et ipse comparuit, et sub certa verborum forma palinodiam publice coram Concilio emisit. Hujus abjurationis meminit Blondus *decad.* 2. *lib.* 3. Gerson *serm. de Cœna Domini,* Surius *annotatione in præfatum Concilium,* et alii; item Concilium Romanum generale contra Witclefum anno 1413. item Constantiense *sess.* 8. non solum confirmavit definitionem Concilii Romani, sed etiam inter errores Witclefi rejecit præ-

Viennense. Florent. Veritas confessa a Græcis.

fatum, item Concilium Viennense, *Clement. unica, de Reliquiis et veneratione Sanctorum,* Florentinum in decreto unionis, quamvis in illo Concilio non fuit quæstio inter Græcos et Latinos de veritate hujus Sacramenti, quam Græci ante et post schisma admittunt. Unde cum tempore Leonis IX. multa objicerent Latinis, nunquam objecerunt quod de veritate Sacramenti perperam sentirent; et scriptores moderni eorum post Florentinum veritatem ipsam confirmant, et patet ex interrogatione Pontificis, circa aliquos ritus hujus Sacramenti, qui supponunt veritatem ejus.

Tandem Tridentin. *sess.* 13. *et* 21. eamdem fusissime docet Bellarminus *lib.* 2. *de Eucharistia,* per omnes ætates citat omnium sæculorum Patres; ipsum adire potest lector, sicut et loca communia Jodoci. Non est quod hic aliqua in tanta varietate et consensu ipsorum scribamus, supra eos insinuavimus tertio argumento de quo majus dubium esse potuit; passim apud omnes auctores de hoc Sacramento inveniuntur; eos dico, qui contra hæreticos scripserunt, speciatim de hoc Sacramento; moderni etiam Scholastici abundantissime veritatem propugnant. Solum ergo superest, ut respondeamus argumentis hæreticorum.

25. Objectio ex Patribus.

Objiciunt primo, multa ex Patribus, tam Latinis quam Græcis, potissimum ex Augustino tract. 25. in Joan. *Quid paras ventrem et dentem,* etc. *non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis.* Item illum locum, quem proxime explicuimus *ex lib.* 3. *de Doctrina christiana.* Item

Varia loca Augustini.

enar. in Psalm. 3. ubi dicit Dominum adhibuisse Judam ad convivium : *In quo corporis et sanguinis sui figuram commendavit, et tradidit discipulis.* Item *lib. contra Adimantum, cap.* 12. ubi tractans verba Deuteronomii 12. *Non comedes sanguinem animalium ; sanguis enim eorum pro anima est, dicit signum nomine signati appellari ;* et subdit : *Non enim dubitavit Dominus dicere, hoc est corpus meum, cum signum daret corporis.* Item *epist.* 23. docens signa sæpe nominibus rerum, quas significant, appellari ; subdit : *Sicut ergo secundum quemdam modum Sacramentum corporis Christi, corpus Christi est, et Sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi est, ita Sacramentum fidei, fides est,* id est, Baptisma; sed Baptisma non est fides in se, sed tantum figurate, quia est signum fidei ; ergo neque Sacramentum corporis est corpus, nisi tantum figurate, et ut signum. Item in lib. de Catechismo cap. 4. *Cum mane illud venerit, quod vesperum non habebit, non jam offeretur sacrificium imaginis agni, sed ipse agnus,* etc. sentit ergo jam offerri sacrificium imaginis agni, non ipsum agnum. Item 10. *de Civitate, cap.* 20. ubi dicit hæreticos et schismaticos, *non manducare corpus Christi, sed tantum Sacramentum corporis, quia non manducat,* inquit, *corpus Christi, qui non est in corpore Christi, quia vere manducare est in Christo manere, et h ristum in ipso.*

26. Responsio in genere. Respondetur in genere, neque Augustinum, neque alios Patres, quando dicunt Sacramentum hoc esse figuram corporis Christi, locutos fuisse unquam cum exclusiva, nempe esse tantum figuram corporis ut excludatur veritas, vel aliud addidisse unde hoc excluderetur, sed in aliis locis confessos fuisse continere veritatem rei; unde reddendo singula singulis mens eorum colligenda est, non ex uno tantum aut altero loco, sed ex omnibus ubi complete expressa est, quia nempe ex materia subjecta procedentes in uno loco non possunt omnia comprehendere.

Non excludi veritatem per sensum figuratum.

Unde si dicerent in uno esse figuram, in reliquis autem tacerent de veritate, sic tantum ex illis sumeretur argumentum, quod apparentiam haberet; apparentiam dico, quia cum tam veritas rei quam significatio figurata convenit Sacramento, utrumque de ipso dici potest. Cum ergo Patres expressissimis verbis confiteantur alibi veritatem rei; argumentum ex appellatione signi aut figuræ in quibusdam locis, nullum est; tunc enim non fuit aliqua controversia de veritate Sacramenti, ac proinde non fuit necessarium, ut in singulis locis adderent cautelam illam, qua exprimeretur totum, quod Sacramento competit. Unde Augustinus *lib. 2. contra Julianum, cap. 2.* loquens de Chrysostomo: ***Disputans,*** inquit, *in Catholica* ***Ecclesia non se aliter intelligi arbitrabatur, tali quæstione nullus pulsabatur, vobis nondum litigantibus, securius loquebatur,*** etc. quæ verba ad præsentem quæstionem accommodantur.

Quare Patres symbolicis verbis utebantur. Justinus. Theodoret. Deinde in primitiva Ecclesia, Patres libentius utebantur verbis symbolicis, ut Justinus appellando panem et vinum, ac alii, propter Gentiles, quibus mysterium tegebant. Unde Theodoretus dialogo 2. *Non oportet,* inquit, *aperte dicere, est enim verisimile adesse aliquos non initiatos,* etc. Unde inter calumnias Gentilium contra Christianos illud percrebuit, eos carnibus humanis vesci, quod forte ex hoc Sacramento umbram accepit. Deinde Augustinus *serm. 2. de verbis Apostoli*, interserit hanc rationem: *Illa verba norunt fideles, quibus mysterium latens majus esse insinuatur, quam verbis explicatur.*

Hinc sequitur quod recte hoc Sacramentum appellari possit figura, signum, panis et vinum symbolice; tum ex modo loquendi Patrum, tum quia hæc conveniunt (quamvis jam propter hæreticorum perfidiam ea locutio non sit admittenda, postquam cœpit de veritate ejus controversia), repræsentat enim ipsum Christum ut in carne oblatum: *Hoc facite in meam commemorationem,* vel ut in cœlo est, quatenus est pignus gloriæ, ut vocat Tridentinum; eo enim ipso, quod sit sacrum signum, potest dici Sacramentum illarum rerum, quas significat. Damascenus lib. 4. de fide cap. 14. *Figura porro rerum futurarum dicuntur idcirco, non quod vere corpus et sanguis Christi non sint, sed quod nunc quidem divinitatis Christi per ea participes efficiamur, tunc autem intellectuali modo, et per solum aspectum,* etc. Anselmus de divinis officiis apud Claudium Sanctez rep. 3. cap. 4. *Benedictione panis fit corpus ejus, non significative tantum, sed etiam substantive, neque enim ab hoc Sacramento figuram omnino excludimus, neque eam solam admittimus; veritas est, quia Christi corpus est; figura est, quia immolatur, quod incorruptibile habetur,* etc. Esse ergo figuram non excludit veritatem hic; nam *ad Hebræos* 9. dicitur, filius figura substantiæ Patris, non quod careret veritate essentiæ, in qua idem et homoousios est Patri, quia ex modo procedendi per generationem naturalem illum repræsentat;

Augustin. Cavendum aliquando verbis alias licitis.

Cur dicitur figura, et signum. Damasc.

Anselmus.

Esse figuram non tollit veritatem.

ita Christus, ut immolatur incruente in Altari, repræsentat seipsum, ut cruente in cruce immolabatur, ut sumitur in Sacramento per modum pastus, significat seipsum, ut in cœlo est secundum divinitatem pastus Beatorum, mediante visione et fruitione beatifica. Unde Sacramentum comparatum ad diversos hos modos potest vocari spirituale aut corporale, quia ut comparatur Christus existens sub speciebus ad modum naturalem existendi ejus in se, est spiritualis figura, et manducatur spiritualiter, ut supra explicuimus; ut comparatur autem ad modum quo fruuntur ipso Beati mediante visione, dici potest pastus spiritualis respective ad Sacramentum, quod modo materiali sumitur.

Quomodo realis, quomodo spiritualis?

Significatio mystica ex reipsa, non verbis sumitur.

Unde hîc sumitur non ex verbis, sed ex re ipsa significatio hæc mystica, quæ aliquando etiam refertur ad mysticum corpus Ecclesiæ, ut Tridentin. sess. 13 cap. 2. *Pignus prœterea id esse voluit nostrœ gloriœ futurœ et perpetuœ felicitatis, adeoque Symbolum unius illius corporis, cujus ipse caput existit,* etc.

27. Responsio in specie ad loca citata.

Ex his respondetur in specie ad illa loca Augustini, in primis ad illud Psalmi, locutio est figurata, et refertur ad corpus Christi secundum modum naturalem existendi. Per idem patet ad alia contra Adimantum. Item *in epist.* 23. ille locus est ad oppositum, quia Baptismus in parvulis dicitur fides, quia non credunt actu elicito, sed sumptionem ipsius Baptismi dicuntur credere. Sicut Sacramentum ergo corporis et sanguinis est etiam ipsum corpus et sanguis, quia vere continet hæc, ita Baptismus parvulorum dicitur fides, quia in eo sine alio actu explicito salvantur. Locus etiam ille ex Auctore *lib. de Catechismo*, refertur ad Christum immolatum cruente, quia hoc Sacramentum est signum ejus. Ultimus locus declaratur per manducationem spiritualem, quia hoc Sacramentum, ut proxime ex Tridentino citavimus, denotat incorporationem in corpore mystico, id est, Ecclesia, in qua sumens per fidem, spem et charitatem unitur Christo; quod nequit convenire hæreticis et schismaticis, quia ab Ecclesia resecantur; aut privatione fidei, ut illi; aut charitatis, ut hi. In his locutionibus non dicitur ab Augustino, nisi quod revera convenit Sacramento mystice, neque inde tollitur ab ipso quod non exprimitur, quia non faciebat ad intentum Augustini illud tractare; et supponebat quod apud omnes in confesso fuit, et quod ipse alias sæpe declaravit, ut *tractat.* 84. *in Joan. lib.* 12.*contra Faustum, cap.* 10. et *cap.* 20. *lib.* 2. *de peccatorum meritis, et remiss. cap.* 26. et in Psalm. 93. *Fuderunt pretium suum, ut biberent*, inquit, *pretium suum*, et alibi sæpe docet manifeste veritatem Sacramenti.

28. Explicantur alii Patres. Sermo de Cœna Domini.

Ex his patet ad alios Patres, quos citant, ut Cyprianum, seu Auctorem sermonis de Cœna Domini; ille enim expresse admittit veritatem Sacramenti, unde quando dicit: *Hœc quoties agimus, non dentes ad mordendum acuimus, sed fide sincera panem sanctum frangimus et partimur,* loquitur de dispositione, cum qua debet sumi. Citatur etiam in sermone de unctione Chrismatis, sed ibi nihil habet in contrarium, nisi quod Sacramentum vocet panem sanctum quod non obstat; imo veritatem etiam in ipso contextu exprimit comparans Sacramentum oblatum manibus propriis a Christo, ad seipsum oblatum in Cruce a militibus.

Hieron.

Hieronymus, quem objiciunt contra Jovinianum lib. 2. ubi vocat typum: *In typo,* inquit, *sui sanguinis non aquam obtulit, sed vinum,* typus enim figuram

significat seu signum; non tollit autem veritatem rei ex dictis, sicut nec quando Filius dicitur figura substantiæ Patris. Ambrosius similiter explicatur, *lib. de*
Ambros. *Offic. cap.* 48. ubi ait : *Christum hîc offerri in imagine, in cœlo autem in veritate;* et lib. de his qui initiantur, cap. 8. et 11. ubi dicit *Eucharistiam esse verum panem et corpus Christi significare,* etc. Nam primum intelligitur de vera immolatione Christi sub specie sensibili, ut distinguitur contra seipsum, ut offertur a Beatis in cœlo tanquam mediator, vel inquantum Deus mediante fruitione fit ipsorum pastus, nempe, animarum. Secundus locus ad figuratam locutionem spectat sæpius declaratam, quia vere Eucharistia dicitur panis.

29. Tertullian. Explicatur. Tertullianus lib. 1. contra Marcionem cap. 14. *Panem quo ipsum suum corpus repræsentat.* Hæc locutio nihil obstat, quia eamdem interpretationem recipit; significat enim Christum repræsentasse suum corpus modo naturali existente, ut rem ipsam præsentem faceret, intelligit sub speciebus panis; quam locutionem familiarem esse Tertulliano refert Pamelius in eumdem locum; pluribus enim aliis in locis Tertullianus veritatem rei
Pamel. docet, quæ Pamelius *lib. 4. contra Marcionem, cap.* 40. congerit, ut *lib. contra idololatriam, cap.* 7. invehitur in Christianum, *qui audet eas manus admovere corpori Domini, quæ dæmonis corpora conferunt,* etc. Agit contra lapsos, qui postea ad communionem redibant, eam juxta antiquam consuetudinem manibus propriis sumentes; unde subdit, *proh scelus! Judæi Christo manus intulerunt, isti quotidie corpus ejus lacessunt.* Item lib. de Resurrectione carnis, cap. 9. *Caro,* inquit, *corpore et sanguine Christi vescitur, anima Deo saginetur;* et lib. 2. ad uxorem, cap. 5. negat Eucharistiam esse communem panem.

Objicitur, Gelasius contra Eutychen: imago et similitudo corporis et sanguinis Christi in actione mysteriorum celebrantur. Respondetur hunc a multis negari esse Gelasii, neque haberi in auctoritate; deinde nihil aliud ex illis verbis haberi posse, quam quod in mysteriis celebretur memoria passionis et mortis Christi in cruce. 30. Gelasius. Opus illud dubium est.

Objiciunt Clementem *lib.* 5. *constitut. cap.* 13. Nazianzen. *orat.* 11. *ad funus sororis Gorgoniæ,* vocare hoc Sacramentum antitypon aut antitypa. Respondetur antitypon significare quandoque typum seu figuram, id est, loco figuræ positum ab ἀντὶ, id est, pro, et τοῦ τύπου, id est, figura; vel significat figuram simpliciter, sed eam, quæ cum exemplari certare potest de forma; idem hic erit, ac ἰσότυπον, id est æqualem vel similem figuram; unde ἀντίτυπον, est proprie hominis imago in speculo objecto, ut notavit Bellarminus *in primo lib. de Sacramentis in genere,* et *de hoc in specie,* et Petrus Arcudius *lib* 3. *de Eucharistia, cap.* 34. Aliqui ergo, ut Turrianus in scholiis *ad constitut. Clementis lib.* 5. *cap.* 13. et Billius in scholiis ad orationem Nazianzeni præfatam, intelligunt ἀντιτυπὰ dici ipsum exemplar seu veritatem, ut apponitur imagini, et sic in proposito sumi, sicut dicitur 1. *Petri* 3. Baptisma esse ἀντίτυπον diluvii; hoc sensu, quia continuit veritatem. Sic in proposito, hæc solutio non quadrat, quia licet quandoque sic sumatur ἀντίτυπον, tamen Patres hîc vocant Sacramentum ἀντίτυπον corporis et sanguinis Christi, sicut alias Symbola, imagines, similitudinem, typum, figuram, signum, notam. Responsio ergo vera petenda est ex dictis sic vocari, tum quia species separatæ continent 31. Clemens. Nazianzen. Quid sit seu antitypus. Bellarmin. Billius.

tanquam signa Christum, et significant præsentem; tum etiam amplius, quia sic contentum sub speciebus repræsentat corpus et sanguinem in Passione. Unde Augustinus in sententiis apud Prosperum: *Caro,* inquit, *ejus est, quam forma panis opertam in Sacramento accipimus, et sanguis ejus quem sub specie vini et sapore potamus, caro videlicet carnis et sanguis est Sacramentum sanguinis; carne et sanguine, utroque invisibili et spiritali significatur corpus Christi visibile et palpabile plenum gratiæ et veritatis,* etc. Idem docet Chrysostomus 17. *in epistolam ad Hæbræos.* Ex his patet universim ad loca Patrum, quorum loca obscura per clara intelligi debent.

32. Objectio a ratione. Objiciunt præterea, id quod habuit Christus præ manibus, dum diceret *hoc,* fuisse panem ; ergo demonstratur, deinde fregit et dedit discipulis, illud quod accepit ; hæc autem conveniunt pani. Item calix apud Lucam accipitur metaphorice, ergo et corpus ; deinde forma consecrationis est sacramentalis, ergo figurata. Ad primum respondetur ly *hoc* denotare individuum entis, nec denotare aliquid in specie, nisi ratione adjuncti in eadem oratione ; verificatur autem oratio, non pro instanti prolationis pronominis, sed pro ultimo instanti completæ prolationis, quod maxime verum est in propositionibus practicis, ut dictum est. Ad secundum, puerile est, ut si quis diceret, accepit carnes crudas. coxit et comedit, ergo comedit carnes crudas ; panem itaque accepit Christus, sed conversum in corpus suum tradidit discipulis

Responsio. Pronomen demonstrat individuum entis.

Sacramentum frangitur. Ad tertium *frangere,* etc. dicuntur de Sacramento ratione specierum. Ad aliud, calix quidem figurate sumitur, ut continens pro contento, sed usitata locutione, quæ declaratur ex adjunctis, *sanguinis mei novi Testamenti,* quia Sacramenta sunt instrumenta, per quæ nobis Testamentum Christi, et valor sanguinis ejus communicatur ad vitam et hæreditatem. Ad aliud, forma consecrationis est sacramentalis, non tamen tropice interpretanda, sed secundum communem proprietatem locutionis prolata, habet vim conficiendi ex institutione Christi.

Forma consecrationis proprie intelligenda.

Item objiciunt, 1. *ad Corinth.* 10. dicitur Hebræus eamdem escam spiritalem comedisse, et eumdem potum spiritalem nobiscum bibisse; sed illi non ore, sed sola fide biberunt, ergo et nos. Respondetur negando antecedens, quia non dicuntur nobiscum comedisse, sed inter se ; unde additio illa est hæreticorum, et Paulus aperte docet eos comedisse significatione tantum, et non reipsa. 33.

Item objiciunt illud Matth. 26. *Pauperes semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis.* Respondetur eum loqui de modo humano et familiari conversandi cum ipsis, sicut hactenus ante mortem conversatus est in forma visibili ; unde Luc. ultimo : *Hæc locutus sum vobis, dum adhuc vobiscum essem,* quamvis hæc dicens, fuerit etiam præsens corporaliter et visibiliter. Joan. 14. dicit se relinquere mundum et missurum Paracletum, quamvis ibidem dicat, *non relinquam vos orphanos, veniam ad vos ;* et Matth. ultimo : *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi,* prior ergo Scriptura non repugnat existentiæ ejus in Sacramento. 34.

Qua ratione discessit, et manet Christus.

Objiciunt præterea quasdam ratiunculas, quæ non merentur responsionem, ut quod nequeat esse Christus eodem tempore in diversis locis simul, de quo infra; nulla enim est repugnantia. Præterea objiciunt, solum panem videmus et gustamus. Respondetur id verum esse, quia species tantum cadunt sub sensum, ut fides salvetur, juxta illud Gregorii, *fides* 35.

non habet meritum, ubi humana ratio habet experimentum, deinde susceptio, inquiunt, Sacramenti debet esse conformis suo fini, hic spiritualis est ; ergo per fidem tantum sumendum. Respondetur id probare requiri fidem ad fructuosam sumptionem ejus quæ in aliis etiam Sacramentis requiritur. Objiciunt præterea absurda, quod Christus potuisset comedi a bestiis, projici in cloacam, descendere in fœtidum stomachum. Respondetur similibus illusionibus Nestorianos negasse divinitatem Christi, et probari Deum non esse ubique. Non refert ergo, ut hoc Sacramentum ex hominum incuria aut malitia aliquid indigni patiatur, quia id per accidens est.

SCHOLIUM.

Ponit sentent. D. Thom. 3. p. q. 75. art. 2. et 4. et Varr. dicentium corpus Christi incipere esse in Altari sine sui mutatione, solum per conversionem panis in ipsum. Hanc refutat : Primo, præsentia Christi est aliud a substantia ; ergo non habetur per transsubstantiationem. Secundo, posset haberi simul cum substantia panis. Tertio, conversum in præexistens, magis acquirit conditiones ejus quam e contra, ut patet de nutrimento, quod acquirit conditiones et *ubi* carnis. Quarto, posset panis converti in corpus Christi in cœlo existens. Quinto, si panis quantus converteretur in corpus Christi quantum, hoc non haberet illius præsentiam circumscriptive ; ergo idem de conversione substantiæ nudæ in substantiam nudam ; ita omnes Scotistæ.

5. De (a) secundo multa videntur hîc impossibilia implicari, scilicet sequendo principia Philosophorum. Unum est, quod quantum sit simul cum quanto, vel quod substantia corporis sit hîc sine quantitate sua. Secundum, quod majus quantum sit simul cum minori quanto vel in loco æquali. Tertium est, quod incipiat hîc esse corpus Christi, et tamen sine motu et mutatione proprie dicta, quia non ponitur deserere suum *ubi* in cœlo. Quartum, quod idem quantum sit simul in diversis locis realiter.

Possibilitas autem omnium istorum non est hîc declaranda, quia nimia esset prolixitas. Quod enim hîc non sit substantia sine quantitate sua, dicetur *in* 2. *articulo istius dist. quæst.* 1. Qualiter autem quantum possit esse simul cum quanto, magis evidens difficultas est de quantis habentibus modum quantitativum, quam quando alterum vel ambo sunt sine modo quantitativo ; ideo ista difficultas tangetur in materia de corporibus gloriosis in quæstionibus de subtilitate corporis. Ultimum autem, quod idem simul sit in diversis locis, declarabitur in quæstionibus duabus sequentibus. Dist. 49. q. ult. et in quodl. q. 10.

Restant ergo pro ista quæstione duo declaranda, scilicet quod sit possibile corpus Christi incipere esse sine sui mutatione locali in Altari ; secundo, quomodo sit possibile corpus Christi esse quantum sine modo quantitativo.

De primo dicitur communiter quod hoc est propter mutationem alterius in ipsum, puta propter conversionem panis in corpus Christi, et ideo non oportet ipsum corpus in se mutari ; sufficit enim quod aliud mutetur in ipsum ad hoc quod incipiat corpus ibi præsentialiter esse ; sicut enim D. Thom. hîc quæst. 1. solut. ad 4. Idem tenet Varro q. 3. hîc.

naturaliter genitum est ubi fuit prius corruptum, et non propter aliquam loci mutationem propriam ipsius geniti, ita videtur quod illud in quod conversum est aliquid per conversionem, sit ubi conversum prius fuit, non per mutationem loci propriam ipsius termini *ad quem* conversionis, sed solum termini *a quo*.

6. Præsentia non potest esse per se terminus conversionis, vel transubstantiationis.

Contra, suppono secundum eos, quod transubstantiatio est mutatio substantialis eo modo quo conceditur esse mutatio. Ex hoc sequitur, quod habet pro se termino *ad quem*, substantiam; per nullam autem mutationem habetur per se illud, quod est posterius suo per se termino, sed solum per illam mutationem habetur per se terminus; sed hujusmodi præsentia est posterius simpliciter substantia corporis Christi, quæ substantia terminat, manifestum est. Non enim est hujusmodi præsentia prior essentialiter, quia substantia corporis potest esse sine hujusmodi præsentia; nec simul natura, quia tunc non posset ista præsentia destrui, nisi destrueretur substantia, quod falsum est; igitur præsentia corporis Christi non habetur per se per illam mutationem, quæ est conversio vel transubstantiatio, sed solum substantia corporis Christi, quæ non est sua præsentia.

Hæc ratio potest formari alio modo ponendo pro posterioritate alienitatem, sic : Per nullam mutationem per se habetur illud quod est per se aliud a per se termino; sed hujusmodi præsentia est simpliciter aliud a substantia, quæ est per se terminus transubstantiationis; ergo, etc. Major patet quia unius mutationis per se est unus per se terminus, et ita quidquid est per se aliud ab illo termino, licet sit per accidens idem cum eo, non haberet *esse* per illam mutationem. Minor patet, quia hujusmodi præsentia non est substantia panis, manifestum est, quia quando ipsa est, substantia panis non est; in ista præsentia est substantia corporis Christi, quia hujus substantia fuit, quando præsentia non fuit.

Secundo sic: Deus potest facere corpus suum præsens cum pane, manente substantia panis, et tunc non erit per aliquam mutationem, quæ sit ad substantiam, ut per se terminum, et tamen per istam acquireretur præsentia ejusdem rationis cum illa, quæ tunc habetur; ergo oportet, quod per mutationem ejusdem rationis; ergo per aliam fieret, quam per mutationem substantialem. Probatio majoris, quia ad novitatem posterioris non sequitur novitas prioris, patet 8. *Physic.* ubi vult Philosophus, quod in cœlo potest esse motus secundum *ubi*, licet non possit ibi esse aliqua novitas secundum formam absolutam, (cujus ratio est, quia *ubi* est quidam respectus extrinsecus adveniens, et non forma absoluta); sed præsentia ista posterior est substantia panis, sicut respectus absoluto, et maxime substantia; ergo sine mutatione aliqua circa substantiam panis, potest esse nova præsentia corporis ad panem; ergo 7.

Text. 74. 75. et inde. Præsentia corporis Christi posset haberi simul cum substantia panis.

oportet dare aliquam mutationem ad hujusmodi præsentiam, quæ non sit substantialis, et per consequens in proposito per transubstantiationem non habetur ista præsentia, quia terminus ejusdem rationis, cujusmodi est præsentia, non proprie et per se est terminus duarum mutationum distinctarum secundum genus.

8. Panis potest mutari in corpus Christi prius sibi præsens.

Et si dicas, potest esse præsens cum substantia panis sine mutatione substantiali, tamen fit nunc præsens per substantialem mutationem panis in corpus Christi, et non per aliam. Contra, in corpus Christi prius factum præsens pani, posset Deus convertere panem; non enim est magis contradictio hîc, quam quod modo convertatur in corpus non prius præsens ergo per talem conversionem tunc factam in corpus præsens speciei panis, non fieret præsens ibi; vel oporteret dicere, quod fieret præsens postquam fuit præsens, et quod eadem præsentia terminaret duas mutationes dictas.

Tertio sic, quod convertitur in aliquid præexistens, magis acquirit conditiones ejus, quam e converso; patet, si enim nutrimentum convertatur in carnem, magis animatur anima carnis quam caro informetur forma ejus, et universaliter acquirit conditiones absolutas et *ubi*, et alias respectivas carnis, magis quam e converso; ergo ex sola conversione panis in corpus Christi præexistens, magis acquirit panis conversus præsentiam in cœlo quam corpus Christi præsentiam speciei in altari.

Quarto sic : Deus posset convertere panem in corpus Christi, ut habens esse in cœlo, quia non est ibi major contradictio, quam in conversione, quæ nunc ponitur ; sed tunc non haberetur corpus Christi sub specie panis ex ipsa conversione ; ergo nec nunc. Posset panis converti in corpus Christi in cœlo.

Quinto sic, si panis quantus converteretur in corpus Christi quantum, ita quod quantitas in quantitatem, et substantia in substantiam, corpus Christi quantum non haberet illud *ubi* circumscriptive, quod fuit ipsius panis circumscriptive; ergo ex conversione substantiæ in substantiam, substantia corporis Christi non habet illud *ubi* definitive. Antecedens est manifestum, quia non posset illud quantum, scilicet corpus Christi, esse circumscriptive in loco panis, cum sit majus pane. Consequentia probatur, quia sicut substantia et substantia, quæ subsunt quantitati, se habent ad locum definitive, ita substantia quanta et substantia quanta se habent ad locum circumscriptive; ergo quod conversio substantiæ in substantiam facit ad esse definitive in loco, hæc conversio substantiæ quantæ in substantiam quantam facit adesse circumscriptive in loco. Si panis quantus converteretur in corpus Christi quantum, hoc non haberet circumscriptive præsentiam illius.

COMMENTARIUS.

36. (a) *De secundo multa videntur hîc impossibilia,* etc. Rationes dubitandi circa veritatem mysterii, quas hîc movet, resolvit in sequentibus; quibus proinde supersedendo in hoc articulo, qui est

primus hujus quæstionis, supposita conclusione fidei, quam ex Scriptura probat, et ex Patribus atque definitione Ecclesiæ nota; duo tantum resolvit, nempe illud quod per formaliter corpus Christi est præsens speciebus; et secundum est, corpus idem quantum est sub speciebus sine modo quantitativo.

Tangit modum et rationem, quibus est Christus in Sacramento

D. Thom. sententia. Sub speciebus est corpus sine sui mutatione.

Quantum ad primum est sententia D. Thomæ *in hac dist. quæst.* 1. *et* 3. *part. quæst.* 75. *art. et* 4. quam defendunt plures ejus disciputi, corpus Christi fieri hìc, non per aliquam sui mutationem, sed per conversionem alterius in ipsum, ut si aer convertatur in ignem, ignis genitus est in loco ubi fuit aer, ejusque materia. Ita in proposito, corpus Christi sub speciebus per conversionem substantiæ panis in ipsum corpus, et mutationem materiæ conversæ, non autem termini *ad quem.*

Per mutationem alterius in ipsum.

37. Hanc sententiam quinque rationibus impugnat Doctor, quas breviter subjungo: Prima est ex principiis communibus sibi, et D. Thomæ, nempe transubstantiationem dicere mutationem substantialem; quomodo autem dicat talem mutationem, infra declarabitur *dist. sequent.* per nullam autem mutationem habetur per se illud, quod est posterius suo primo termino; terminus autem per se hujus conversionis est corpus Christi, in quo neque includitur præsentia sacramentalis, neque est ipsi connaturalis, sed supernaturalis; terminus *a quo* similiter est substantia panis, quæ non importat talem præsentiam; ergo salvatur transubstantiatio, quantum ad omne per se, quod est de conceptu ejus formali, qui est ordo inter utrumque terminum, sine eo quod habeatur conceptus præsentiæ sacramentalis et definitivæ Christi sub speciebus; hæc est substantia rationis Doctoris, quam duobus modis format, ut patet in littera.

Impugnatur quinque rationibus.

Prima ratio, ex conceptu transubstantiationis.

Secunda ratio, quod Deus posset facere corpus Christi præsens speciebus sine desitione substantiæ panis, præsentia scilicet definitiva eadem, quam nunc habet; sed in eo casu nulla esset conversio substantialis, aut transubstantialis, ergo ex præciso conceptu transubstantiationis, quæ est conversio substantialis tantum, non habetur talis præsentia, quia terminus ejusdem rationis non potest esse per se terminus diversarum mutationum.

Secunda ratio.

Posset dari hæc præsentia sine transsubstantiatione.

Si dicas nunc esse terminum substantialis conversionis panis in corpus; contra replicat Doctor, quia Deus primum potest facere corpus præsens dicto modo definitive et indivisibiliter, ita ut esset in toto, et in qualibet parte totius, et postea convertere in ipsam substantiam panis; quo casu jam esset conversio substantialis, sine eo quod per eam haberetur præsentia illa definitiva corporis, quam supponeret.

Responsio. Impugnatur

Tertia ratio est, quia petendo exemplum ex aliis conversionibus, magis conversum acquirit conditiones termini in quem convertitur, quam e contra, ut patet in nutrimento; ergo ex conversione panis in corpus præexistens magis natus est transire in corpus Christi secundum modum naturalem existendi, quem habet in cœlo, quam e contra corpus acquirere præsentiam, quam habuit panis sub specie, vel ei æquivalentem; ergo non ex vi conversionis panis in ipsum præcise acquirit præsentiam sub specie.

Tertia ratio ex naturas conversioni in genere.

Quarta ratio, posset Deus convertere panem in corpus Christi, secundum modum naturalem existendi, tunc corpus non acquireret præsentiam sub specie panis. Si negaveris minorem; contra (quidquid sit de veritate rei, de qua infra *dist. sequenti*) saltem potest convertere in corpus, ita ut hoc non sit præsens definitive ut nunc, sed tantum

Quarta ratio.

Posse fieri conversionem in corpus existens.

modo naturali. circumscriptive; ergo separabilis est præsentia definitiva a conversione substantiali, ac proinde nequit præcise per eam haberi.

Quinta ratio, ex conversione quanti, inquantum. Quinta ratio est, ex conversione substantiæ quantæ simul cum sua quantitate in substantiam quantam corporis, quo casu non posset corpus acquirere præsentiam, quæ alias fuit panis, quia major debetur corpori. De utraque hac ultima ratione est controversia, secundum diversos modos, quos aliqui statuunt conversionis unius in aliud, manente aliquo communi utrique termino; hoc infra tractabimus. Sed ad propositum illud commune potest esse aliquid aliud diversum a præsentia et quantitate, salva vera conversione substantiali terminorum, et etiam quantitativa, nempe vel *esse*, vel aliquod accidens, quod non esset ratio essendi in loco, aut acquirendi novam præsentiam.

Conclusio Doctoris. Conclusio ergo est: *Non haberi formalem præsentiam ex ratione conversionis substantialis, ut sic*, id est, in genere, *neque causam ejusdem præsentiæ.*

38. Responsio Doctoris. Respondet Sotus *dist.* 9. *quæst.* 9. *art.* 2. magis Scotum impugnare Concilium Lateranense, quam D. Thomam, quia D. Thomas sumpsit rationem illam præsentiæ sacramentalis ex transubstantiatione, sicut et Concilium sumit, non assignans aliam causam, cui subscribit Florentinum.

Impugnatur. Sed hæc responsio non valet, quia Theologi omnes et D. Thomas non dubitant, quin transubstantiatio, prout sumitur de facto a Concilio, inferat præsentiam sacramentalem Christi, quia sic sumpta est actio commensurata formæ verborum, inquantum significat practice, et demonstrat de rigore sermonis, corpus Christi præsens sub speciebus. Sed per transubstantiationem sic sumptam solum habetur factum, et quidquid fides docet, non tamen probatur possibilitas, aut tollitur impossibilitas per aliquam causam diversam ab ipso mysterio, neque redditur ratio rei prout conantur omnes Theologi ostendere sine nugatione, probando idem per idem. D. Thomas autem longe recedit ab illa intelligentia, quia præsentiam Christi sub speciebus conatur probare esse sine mutatione aliqua in corpore Christi, et cum sola mutatione panis in ipsum, quod nulla ratione habetur ex transubstantiatione in genere, neque haberi potest. Deinde D. Thomas contendit probare præsentiam corporis sacramentalem non ex ratione peculiari conversionis substantialis, ut est in hoc mysterio, sed ex ratione generica conversionis substantialis, adducens exemplum et probationem ex conversione substantiali naturali unius in aliud, ut patet ex littera ejus. Quam rationem optime impugnat Doctor in prædictis rationibus, nam supposita mysterii veritate, debet Theologus ostendere illud non repugnare et solvere argumenta, quæ ex ratione naturali, aut aliis principiis petuntur in contrarium.

Assignanda est possibilitas.

Possibilitas non probatur ex conversione in genere.

39. Responsio Cajetani. Ex his etiam evacuantur solutiones Cajetani dicentis D. Thomam non loqui de conversione absolute, sed de conversione sacramentali, contra quam non concludunt argumenta adducta, sed contra conversionem absolute sumptam. Contra, loquendo de transubstantiatione præcise, quæ est conversio substantialis, non infert præsentiam corporis Christi necessario sub speciebus panis, talem qualem docet Ecclesia; mutatio enim substantiæ in substantiam potest stare sine eo, quod detur præsentia in toto et in qualibet parte specierum, atque adeo magis connaturale esset termino retinere modum naturalem essendi sub speciebus

Impugnatur.

Præsentia connaturalis

utrique termino.

panis, quam supernaturalem acquirere, tam ex parte termini *a quo* quam ex parte termini *ad quem*, quia modus circumscriptivus est connaturalis modus essendi utriusque; posset ergo ordo inter utrumque terminum salvari absque præsentia sacramentali et supernaturali, quæ nunc est; ratio ergo deficit in probatione.

Ecclesia colligit præsentiam ex veritate formæ.

Deinde, ut bene Doctor, posset stare conversio substantialis absque successione terminorum quoad præsentiam, quod admittit etiam Cajetanus. Tertio, Ecclesia non ex vi conversionis substantialis probat mysterium, sed ex veritate formæ probat intervenire conversionem quæ nunc est, quia nisi corpus Christi fieret præsens sub speciebus, non recte, aut vere forma demonstraret præsentiam ejus sub speciebus; conversionem ergo panis in corpus præsens sub speciebus probat Ecclesia et Patres ex veritate formæ, non autem præsentiam ex conversione substantiali præcise. Supersedeo responsionibus ejus in specie ad singulas rationes Doctoris, quia eas admittit in suo rigore, et recurrit ad conversionem, non quæ possibilis est fieri, et staret sine præsentia, sed ad eam, quæ nunc est, et quæ habet hanc præsentiam concomitantem; hoc enim admittit Doctor, sed inde non ostenditur intentum per aliquid, quod sit major declaratio mysterii, quam ut per fidem solam proponitur.

SCHOLIUM.

In mutatione locali regulariter esse octo terminos, et quatuor mutationes. Si tamen corpus motum aliud non expelleret, tantum essent duæ mutationes, et si ipsum non dependeret suum *ubi*, tantum esset una mutatio. Ostendit non posse corpus Christi poni hîc præsens, sine omni mutatione, saltem ad respectum realem extrinsecum præsentiæ, quæ reducitur ad genus *ubi*.

Quantum (c) ergo ad istum articulum, non videtur necessarium 9.
fugiendum esse ad conversionem panis in corpus Christi, præcipue cum a principio ex quo res hujus Sacramenti fuit credita, fuit semper creditum, quod Christi corpus non mutatur de loco suo in cœlo, ut sit hîc; et tamen non fuit in principio ita manifeste creditum de ista conversione, ut dicetur *d.* 11.

In mutatione locali communiter sunt quatuor motus, vel mutationes, et octo termini.

Dico ergo ad hoc, præmittendo quædam, scilicet quod quando corpus movetur de loco ad locum, et expellitur aliud corpus, communiter sunt ibi quatuor motus vel mutationes, et octo termini; duæ scilicet in corpore expellente, et duæ in expellendo. Nam corpus expellens movetur ab *ubi* suo ad privationem ejus; et illa mutatio, quæ est inter terminum *a quo* positivum, et terminum *ad quem* privativum, potest dici deperditio prioris *ubi*; idem etiam corpus a carentia secundi *ubi*, movetur ad illud *ubi* secundum, et ita a privatione ut a termino *a quo*, ad *ubi* ut ad terminum *ad quem*, et illa potest dici acquisitiva *ubi*. Consimiliter sunt duæ mutationes, et quatuor termini circa corpus quod expellitur, cum primum corpus intrat locum ejus.

Corpus accipiens novum ubi, non perdens antiquum, tantum habet unam mutationem. Transitus a contradictorio in contradictorium secundum prædicatum

Si autem moveretur aliquod corpus, et non expelleret aliud corpus de loco suo, jam non essent ibi nisi duæ mutationes, et ambæ in ipso corpore moto, una scilicet deperditiva prioris *ubi*, et alia acquisitiva novi *ubi*. Si vero corpus non recedens a priori *ubi*, fieret in novo *ubi*, ibi esset tantum una mutatio, scilicet a privatione

reale, non sit sine mutatione reali.

novi *ubi*, ad illud novum *ubi*, et hæc acquisitiva ; et nulla ibi esset deperditiva, quia non esset a priori *ubi* ad ejus carentiam, quia prius *ubi* non deperditur ex hypothesi, licet illud corpus ponatur in *ubi* novo. Sed si nulla istarum mutationum ponatur, omnino non est intelligibile, quod corpus sit ubi non fuit prius. Nam impossibile est qualitercumque aliquid esse hîc realiter, quod prius non fuit hîc realiter, quin sit aliqua mutatio realis, vel in isto, vel in illo cui est præsens realiter; nam nullo modo est transitus a contradictorio in contradictorium, quantum ad aliquod prædicatum reale, quin sit aliqua mutatio realis, quia si nihil mutatur realiter, non est ratio quare hæc pars contradictionis est magis vera nunc quam prius, nec quare prius alia magis vera quam ista, et sic tam nunc quam prius, vel ambo sunt simul vera, vel ambo simul falsa.

10. Ad propositum, mutationem deperditivam illius *ubi* de cœlo nullus ponit in corpore Christi, secundum Augustinum *supra* adductum : *Donec finiatur sæculum, sursum est Dominus* ; et hoc intelligendo regulariter, nisi placeret sibi ex aliqua gratia speciali localiter descendere, quod non ponitur fieri propter veritatem Eucharistiæ. Oportet tamen ponere ad salvandum realem præsentiam corporis Christi hîc, quod in ipso sit aliqua præsentia ad speciem panis, quæ prius non fuit, alioquin non magis esset nunc præsens hîc quam prius. Illa enim mutatio, quæ est circa species, scilicet quod prius erant in subjecto, nunc autem sunt in subjecto, nihil facit ad hoc quod corpus Christi de non præsente istis, fiat realiter præsens istis, ut supra probatum est, quia illa habet alios terminos per se ab illa, qua non præsens fit præsens; ergo necesse est ponere aliquam mutationem in corpore Christi acquisitivam illius præsentiæ novæ.

Corpus Christi non potest esse præsens ubi ante non fuit, sine omni mutatione.

Nova præsentia corporis Christi, quare non est mutatio localis. Text. 7.

Quæ tamen non potest dici propria mutatio localis propter duo ; tum quia eam non concomitatur aliqua deperditiva prioris *ubi*, sicut communiter est in motu locali, quia ibi terminum positivum *a quo*, et terminum positivum *ad quem* concomitantur duæ privationes, eo modo quo Philosophus dicit 5. *Physic.* quod *motus st a subjecto in subjectum* ; tum etiam, quia hîc proprie terminus istius mutationis non est *ubi*, quia in termino mutationis hujusmodi corpus Christi non habet hîc proprie *ubi*; sed terminus est quædam præsentia simplex ipsi speciei, vera tamen et realis; terminus autem mutationis localis proprie acceptæ est ipsum *ubi*.

11. Terminus mutationis corporis Christi spectat reductive ad ubi. Ubi est respectus extrinsecus, de quo supra d. 6. q. ult.

Et si quæras, ad quod genus pertinet hæc mutatio, et terminus istius mutationis ? Dico, si Angelus ponitur de novo præsens alicui corpori, dicitur quidem esse in loco definitive, eo modo quo sibi potest convenire esse in loco; et sic dicitur mutari, licet illa mutatio multum distet a vera mutatione secundum *ubi*. Adhuc autem quantum ad aliquas conditiones, præsentia corporis Christi speciei magis recedit a vera rati-

one *ubi*, quia nullo modo per istam præsentiam determinatur sic ad unum *ubi*, quod sibi repugnet aliud. Sed Angelus per unum *ubi* sic determinatur ad illud, ut sibi repugnet aliud.

Et si habeas pro inconvenienti aliquam mutationem qualemcumque in corpore Christi realiter esse, dico quod necesse est ponere saltem aliquem respectum extrinsecus advenientem, qui scilicet non necessario sequatur fundamentum et terminum posita in actu, quia omnis respectus sic consequens necessario est intrinsecus adveniens, ut ostensum est in *quæst. 2. de charactere*, contra primam opinionem; ergo respectus potest advenire extrinsecus de novo, sine alio quocumque novo, vel in fundamento vel in termino. Sic ergo non est inconveniens corpus Christi esse de novo præsens alicui non habenti novam formam absolutam, nec novum respectum respectu ejus, vel si habet hujusmodi novum respectum, pari ratione, et corpus Christi habebit novum respectum ejus, quia si species sunt de novo præsentes corpori Christi, et corpus est de novo præsens eis (etsi enim continentia non sit relatio realis mutua, tamen præsentia est relatio mutua), non erit tunc inconveniens dare in corpore Christi talem mutationem ad respectum extrinsecus advenientem.

Et si objicias, ad respectum non est mutatio, solutum est *in quæstione de charactere*. Et si omnino arguas, ille respectus extrinsecus adveniens, qui dicitur præsentia simplex, ad quod genus pertinet? Potest dici, quod magis proprie reducitur ad genus *ubi*, inter omnia genera respectuum extrinsecus advenientium, quia in pluribus cum illo respectu convenit; et si forte non sit proprie in genere, sequitur quod decem genera non sufficienter evacuarent totum ens. Quod non est inconveniens, eo modo quo Philosophi loquuntur de rationibus eorum, quia non repugnat sub ente invenire aliquem respectum, puta Angeli ad lapidem, qui non habet aliquam rationem respectus in genere, ut ipsi loquuntur; non tamen sequitur ex hoc plura genera esse quam decem, sed quod rationes eorum, vel ratio alicujus eorum non assignatur sub ratione communi, sicut posset assignari. An decem genera exhauriant totum ens.

COMMENTARIUS.

(a) *Quantum ergo ad istum articulum*, etc. Hic resolvit, quod est primario intentum, nempe mysterium hoc non involvere aliquam impossibilitatem ex natura rei, potest nempe divina Omnipotentia quidquid non implicat; radix enim possibilitatis aut impossibilitatis primum ab intrinseco et formaliter sumitur ex natura termini, ut ipse bene probat *in* 1. *dist*. 43. *quæst. unica;* licet autem virtute creata nequeat dari præsentia sacramentalis, aut circumscriptiva etiam nova, sine deperditione prioris loci. Sacramentalis autem nullo modo virtute creaturæ haberi possit, saltem ut principali agente (ut secludamus controversiam de agente instrumentali, quæ non est ad scopum præsentem), virtute tamen divina produci potest tollendo repugnantiam ex parte termini. 40. Resolutio difficultatis. Radix impossibilitatis.

Hinc ergo Doctor in proposito declarat nullam esse repugnantiam ex parte termini, ut subjicitur divinæ potentiæ, quæ potest ipsum conservare in loco naturali, et simul collocare idem in alio loco per præsentiam, quæ sit sacramentalis et acquisitiva, non vero deperditiva *ubi* prioris.

Prima conclusio Doctoris, dari aliquam mutationem in termino ad quem.

Tria autem dicit : primum est, non posse salvari præsentiam Christi novam et sacramentalem sine aliqua mutatione in Christo reali, quia de novo fit hic Christus realiter, ubi antea non fuit; talis autem mutatio non repugnat Christo, quia licet mutatio, quæ fit ad corruptionem, non conveniat corpori glorioso et impassibili; non tamen repugnant mutationes, quoad respectum, qui non infert mutationem substantialem, nam ante Ascensionem habuit plures tales, ut visionis, locutionis, manducationis, loci, post resurrectionem.

Secunda conclusio, illam esse secundum ubi.

Secundum, quod docet, est hanc præsentiam et mutationem reduci ad mutationem secundum *ubi*.

41\. Tertia conclusio esse respectu.

Tertium est, præsentiam illam esse relationem extrinsecus advenientem, de qua ipsum vide *supra dist.* 6. *quæst. ultima*.

In hac littera Doctor tantum disserit de præsentia sacramentali sub ratione termini acquisiti per mutationem acquisitivam, et non deperditivam, qua præsentia ejus naturalis in cœlo destrueretur, quia hæc manet, ut patet ex symbolis fidei : *Sedet ad dexteram Patris*, etc. et Lucæ ultimo, et ex Augustino loco citato, ut docet Doctor, nisi ex gratia speciali ipse apparere aliquando in terris voluerit, saltem ad sacramentalem præsentiam acquirendam non deseritur. Quantum autem ad rationem specialem præsentiæ sacramentalis ejus possibilitatem, probat in sequenti textu.

SCHOLIUM.

Sententia asserens quantitatem esse in corpore Christi in Eucharistia, sed sine modo quantitativo, quia est ibi per modum primi termini, id est, substantiæ, quæ ibi non quantitative adest, impugnatur; primo, res ubicumque est, habet suum modum naturalem necessarium; nec refert, an sit ibi ut primus terminus, vel secundus. Secundo, panis erat sub speciebus quantitative; ergo et quod ei succedit, si per conversionem, fit terminus ad quem, ubi fuit terminus a quo.

12\. Henr. quodl. 1. q. 5. Ægid. quodl. 1. q. 4. quodl. 2. q. 17. Varro in 4. q. 4. hujus materiæ. Modus naturalis consequitur rem ubicumque.

De secundo (a) dicitur, quod quantitas corporis Christi non est sub specie panis, nisi concomitanter, quia primus terminus conversionis est substantia corporis Christi, et quidquid est ibi, est ibi eo modo quo illa terminat conversionem ; ergo quantitas erit ibi per modum primi termini. Primus autem terminus, qui est substantia, non habet modum quantitativum seu commensurativum; ergo quantitas existens ibi sub ratione ejus, vel sub modo ejus, id est, substantiæ, erit ibi modo non quantitativo.

Contra, unumquodque sive sit primus terminus transubstantiationis, sive secundus, si tamen est ibi, habet proprietates suas, quæ sibi necessario et naturaliter conveniunt. Quod probatur exemplo, quia si Deus crearet substantiam quantam, vel natura generet substantiam, et concomitetur quantitas, utriusque productionis terminus primus est substantia et quantitas concomitans; et tamen tam in generato quam in creato, quantitas habet suum modum realem, sicut haberet si primo terminaret aliquam mutationem.

Et hoc probatur per rationem, quia alia et alia habitudo ad agens

non variat naturam rei, hoc est, prima vel secunda, mediata vel immediata, dum tamen producatur, quia habitudo ad aliud agens, non variat naturam rei actæ, secundum Augustinum 3. *de Trinit.* ergo nec carebit quantitas suo modo naturali propter hoc tantum, quia non est primus terminus transubstantiationis, dum tamen sit ibi realiter, sive primo, sive secundo per illam mutationem.

Secundo sic, si per conversionem sit terminus *ad quem*, ubi prius fuit terminus *a quo*, ergo modus essendi hujus et illius erit similis, ille saltem qui potest esse communis utrique; sed panis conversus erat hîc quantitative suo modo, quia sub quantitate habens partem extra partem; ergo et substantia corporis Christi existens hîc ex vi conversionis, erit hîc suo modo quantitativo, habens scilicet partem substantiæ sub parte quantitatis, et tunc quantitas ejus erit hîc proprie dimensive.

COMMENTARIUS.

42. De sacramentali specie

(a) *De secundo dicitur*, etc. Hîc, ut dixi, agit de ratione specifica præsentiæ sacramentalis, ostendens eam non repugnare. Rejicit fundamentum Henrici et aliorum, qui docent præsentiam corporis Christi non esse secundum modum naturalem et quantitativum, ex eo quod quantitas ejus non sit terminus primus conversionis, sed substantia corporis ad quam se habet quantitas solum concomitanter. Hæc ratio non probat quantitatem non esse modo quantitativo sub speciebus, quia si Deus crearet substantiam quantam, substantia esset terminus primus creationis, et quantitas concomitanter se haberet; existeret tamen modo sibi connaturali, id est, secundum dimensiones et circumscriptive, quia alia et alia habitudo ad agens non variat modum essendi connaturalem rei ex Augustino; loquitur autem de alia et alia habitudine secundum diversos modos producendi, qui non variant substantiam et entitatem effectus, ut si homo creatur vel generatur, semper erit homo; si rana producatur per generationem univocam aut æquivocam, si calor producatur a motu, igne, aut Sole, eodem modo existet.

Ratio Henrici.

Rejicitur.

Substantia creata a Deo existeret modo naturali.

43. Alia ratio ex natura termini conversionis naturalis.

Secunda ratio est ex ipsa conversione, nempe qua terminus *ad quem* fit, ubi prius fuit terminus *a quo*, sed panis quantus convertitur in corpus Christi quantum, secundum opinantes, scilicet, qui statuunt quantitatem Christi esse hîc, licet concomitanter; ergo nisi aliud probatur, erit modo quantitativo et dimensive. Oportet ergo aliquam mutationem fieri et probari factam in ipsa quantitate, quantum ad modum naturalem essendi, ut ostendatur possibilitas, seu non repugnantia hujus mysterii, et modi essendi Christi sub speciebus.

SCHOLIUM.

Alia sententia, partes corporis Christi non esse extra se invicem, sed oculos esse in manibus, et e contra, et sic de aliis, refutatur, quia sic corpus Christi non haberet positionem in toto, nec figuram necessariam, ut animaretur, quia non haberet distincta situ organa.

Alio (a) modo dicitur hîc, quod partes corporis Christi non sunt extra se invicem in hostia. Quod probatur sic, quia sicut possibile est virtuti divinæ facere, quod corpus sit simul cum corpore, ita etiam et quod pars una corporis si 13.

Occham in 4 q. 1. hujus materiæ in sol. 2. difficultatis. simul cum alia. Potest ergo facere partem subintrare partem, et sic ultra subintrabunt se invicem usque ad minimam quantitatem naturalem, ut sic salvetur veritas cujuslibet partis; et tamen nulla est extensio partis extra partem, sicut veritas unius corporis salvatur, non obstante quod per subintrationem in alia non sit extra illud.

Figura necessaria ad animabilitatem corporis. Sed contra, istud non est probabile, quia tollit a corpore Christi positionem in toto, et omnem figuram, quæ necessaria forte est ad corpus animatum. Si enim non distet caput a pede, sed totum subintrat totum usque ad minimam partem naturalem, jam non habebit ordinem partium in toto necessarium ad corpus animatum, nec figuram.

COMMENTARIUS.

44. Opinio Durandi. et Nominalium. Occham. (a) *Alio modo dicitur*, etc. Hîc rejicit opinionem aliorum, qui dicunt corpus Christi esse in Sacramento per penetrationem partium, qua una subintrat aliam, usque ad minimam quantitatem naturalem. Pro hac citatur Occham in margine hujus litteræ, *in* 4. *quæst.* 4. *et in tract. de Eucharistia, cap.* 29. et alii Nominales. Dubium fortasse alicui videretur, si omnino eadem sit sententia ipsorum, qui negant omnem quantitatem propter illam particulam, *usque ad minimam quantitatem naturalem*, etc. quia minima quantitas est aliqua quantitas.

Cæterum ratio, qua illam sententiam oppugnat Doctor, supponit nullam quantitatem admitti ab opinantibus esse in corpore Christi sub speciebus, quæ est sententia Durandi et Nominalium, quam ipsi resumpserunt. Neque mirum cuiquam videri debet si Doctor et hîc et alibi sententiam Nominalium impugnet, quia anterior fuit schola; nam Otto Frisingensis *de gestis Frederici primi, cap.* 47. agens de Petro Abailardo, docet magistrum ejusdem Petri quondam Rozelinum primum illis temporibus fuisse, qui sententiam vocum in Logicam invexit; mox eumdem Abailardum eamdem intulisse Theologiæ, quam pene abolitam restauravit Occham. Auctor Scholæ Nominalium. Rozelinus.

Sententia ergo, quam hîc impugnat, est Nominalium, quin etiam Durandi *in* 4. *dist.* 10. *quæst.* 2. qui docet Christum in Eucharistia non habere quantitatem et substantiam corporis Christi poni sub speciebus sine quantitate, quæ remanet in ipso, ut est in cœlo, etiam distincta realiter a substantia. Nominales alia via incedunt conformiter ad sua principia, qui negant quantitatem distingui realiter a substantia, eamque dicunt consistere in extensione et situ, in ordine ad locum quibus hîc caret corpus Christi, ac proinde in eo non esse quantitatem sub ratione quantitatis. Opinionem hanc in quantum removet quantitatem a Christo in Sacramento, censet Major *in hac dist. quæst.* 2. esse magis consentaneam rationi; videatur Gabriel *art.* 2. *con.* 2. *et lect.* 43. *in canonem.* Diversus modus opinandi. Major. Gabriel.

45. Sententia communis est contraria. Contrarium hujus est omnium Theologorum, D. Thomæ *in præsenti dist. art.* 2. *et* 3. *part. quæst.* 76. *art.* 4. D. Bonaventuræ *dist. præsenti art.* 1. *quæst.* 1. Richardi *quæst.* 2. Paludani *ibidem*, et omnium Doctorum utriusque Scholæ; sed est etiam anteriorum, ut Alensis 4. *p. quæst.* 40. *m.* 3. *art.* 4. Altissiodorensis *lib.* 4. *Summæ tract.* 5. *cap.* 4. Henrici *quodlibeto* 1. *quæst.* 5. quos sequuntur omnes moderni Scriptores. Impugnatio Nominalium in suis principiis remittenda D. Thom. D. Bonav. Richard. Paludan. Alensis. Altissiodor. Henrici.

est ad philosophica, non est enim quæstio hujus loci, nisi per sequelam opinandi, et consequentiam doctrinæ.

46. Impugnatur ergo sententia Durandi admittentis quantitatem distingui realiter a substantia; primo, quia quantitas et cætera accidentia absoluta, et connaturalia Christo, insunt independenter a loco, et conveniunt, ut proprietates corpori organico, ut prius est loco, et permanenter insunt, quantitas enim, quæ est ratio essendi in loco, nequit dependenter a loco in esse; est dispositio etiam requisita in corpore ad infusionem animæ, sicut et qualitates naturales, neque mutato loco deperduntur, ergo sunt priora et independentia a loco, sicut et substantia ipsa; ergo repugnat ea esse in corpore in cœlo existente, quin etiam eidem insint ubilibet, quia affirmatio et negatio horum accidentium fit de subjecto, ut abstrahit a loco. Hoc argumentum est ex principiis Doctoris, ut in sequentibus apparebit.

Quantitas est prior ordine ad locum.

47. Sequeretur secundo, quod Christi corpus in Eucharistia non esset, quia neque corpus gloriosum, neque organicum, neque vivum potest esse sine quantitate, et aliis accidentibus absolutis, dotes enim corporis gloriosi sunt accidentia; quantitas et alia accidentia, quæ dicuntur proprietates physicæ, disponunt corpus et organa ad vitam, quia anima est actus corporis organici potentia vitam habentis, *lib.* 2. *de anima*, *cap.* 1. quantitas ergo cum reliquis est dispositio necessitans ad vitam, ad quam exigitur situs partium, et unio ad invicem, et figura, quæ nequeunt esse sine quantitate. Hoc argumentum est etiam Doctoris in littera, et fortissimum est, specialiter contra negantem in corpore organico aliam formam præter animam.

Secunda ratio. Qualitas necessaria ad organizationem et vitam.

Confirmatio Trident. Confirmari potest ex Tridentino *sess.* 13. *cap.* 3. ubi ex v naturalis connexionis inter corpus verum Christi, et animam et sanguinem asserit hæc esse sub specie panis realiter; sed in re ipsa major est connexio corporis ad quantitatem, et cæteras dispositiones naturales et accidentales, quam sit connexio ejus ad sanguinem et animam, quantum ad inseparabilitatem (quidquid sit de compositione per se et substantiali) quam corporis ad animam et sanguinem, quæ separari possunt a corpore manente quantitate, et reliquis qualitatibus, ut separata fuerunt in morte, et manserunt in triduo, et anima e contra nequit inesse sine quantitate, et aliis; ergo ex vi connexionis naturalis magis sequitur quantitatem et qualitatem inesse corpori Christi in Eucharistia, quam animam et sanguinem.

Dicit connexionem naturalem ad corpus.

Major connexio quantitatis ad corpus, quam animæ et sanguinis, etc.

Pro opinione Durandi nullum fundamentum urget, nam quod substantia sit terminus per se primo hujus conversionis, non infert nudam substantiam corporis poni sub speciebus sine aliis, quæ habent connexionem naturalem cum corpore, alias vana est collectio facta per Tridentinum et omnes Patres in hac materia; aliud ergo est, quod explicite ponitur ex vi verborum, aliud vero quod concomitanter. Accedit, quod illud quod ponitur ex vi verborum, sit corpus ut importat per se necessaria ad substantiam, seu constitutionem corporis, sive ut pars, sive ut dispositio necessaria. 48.

Fundamentum Durandi solvitur.

Contentum ex vi verborum, et ex concomitantia.

Aliqui censurant hanc opinionem Durandi hæresis, alii erroris. Primum argumentum quod reducitur ad confirmationem factam ex Concilio, plurimum urget, considerando mysterium, prout in re ipsa institutum est; quidquid sit an affirmatio et negatio accidentis absoluti de eodem posito in diversis locis, amittat vim contradicendi, quod infra examinabimus. Secundum argumentum dependet a necessitate quantitatis et aliarum dispositi-

Censura opinionis.

onum in corpore vivo et organico; quæ necessitas videtur certa lumine naturali, et sic inferre conclusionem esse certam Theologice saltem, nam corpus vivum de facto poni sub speciebus, est certum de fide; unde infertur, saltem illam sententiam, quantum ad qualitates et cætera accidentia necessaria ad corporis constitutionem, esse valde saltem improbabilem. De quantitate autem propter controversiam illam, an distinguatur a re quanta, et an subjectum de se habeat situm intrinsecum partium, et ordinationem in toto, non ita constat. Hæc sententia est adeo rigide censuranda quoad hanc partem.

SCHOLIUM.

Sententia Doctoris, quantitatem corporis Christi in Eucharistia habere positionem seu modum quantitativum sumptum pro ordine partium in toto, non tamen positionem in ordine ad locum, et hoc secundum probat. Optime concordant D. Thom. 3. p. quæst. 76. art. 3. Alens. 4. p. quæst. 10. num. 7. art. 3. D. Bonav. hîc 1. part. art. 1. quæst. 4

14. Dico ergo aliter, (a) quod positio, quæ est differentia quantitatis, necessario inest quanto continuo permanenti, et istam oportet salvari in proposito, scilicet quæ dicit ordinem partium in toto. Non est enim bene intelligibile aliquod esse quantum dimensionatum, quin sit signare in toto ordinem hujus partis ad illam secundum quantitatem vel positionem interjacentem; positio autem, quæ ponitur prædicamentum a quibusdam, aliud addit. Præsupposito enim ordine partium in toto, positio dicit ultra hoc ordinem partium ad locum, sive ad partes loci vel locantis, hoc est dictu, quod partes coextendantur partibus loci, sicut totum dicitur primo commensurari toti loco, in quo habet *ubi*, ita quod *positio* prædicamentum præsupponit positionem differentiam quantitatis, et specificat *ubi*. Per modum autem quantitativum, sive dimensivum, quocumque modo nominetur, non intelligo nisi positionem dictam secundo.

Duplex extensio quantitatis, in se, et in ordine ad locum. Modus quantitativus

separabilis a quantitate.

Hanc autem habitudinem possibile est Deum separare a quanto, manente etiam positione prima, non solum per negationem termini, sicut posset facere aliquod corpus quantum extra universum, et tunc non haberet istam secundam positionem, quia non haberet aliquod continens, cujus partibus partes contenti commensurarentur; sed etiam posito termino cui, scilicet præsenti, posset fieri commensuratio seu coextensio alterius corporis, possibile esset Deum conservare quantum, et coexistentiam ejus ad aliud quantum, et tamen sine ista coextensione partium unius ad partes alterius, quam dicit positio ista de qua loquimur.

Quantum posse esse sine commensuratione ad locum

Quod probo, primo sic: Quæcumque natura contingenter respicit quamlibet formam alicujus generis simpliciter, se habet contingenter ad totum genus; intelligo enim simpliciter, quasi non est necessario ex causa intrinseca, hæc videtur satis manifesta, quia si esset una natura, et a causa intrinseca determinaret sibi tale genus, necessario determinaret sibi aliquam speciem illius ge- 15.

neris, quia una natura non habet intrinsece ad opposita disjuncta necessitatem, quin habeat necessitatem ad aliquod unum illorum.

Quod non respicit essentialiter aliquam formam alicujus generis, non essentialiter respicit genus.

Et per hoc solvitur instantia, quæ posset fieri sic: Quia numerus est par vel impar necessario, nec tamen necessario alterum illorum. Instatur enim de aliquo communi respectu passionis disjunctæ, sed quodlibet speciale necessario se habet ad alterum, sicut ad genus. Nec ista instantia etiam est ad propositum, quia hoc non est aliquod subjectum, quod contingenter se habeat ad quamcumque formam totius generis.

Et si instes, quia superficies necessario est colorata, et tamen contingenter se habet ad quemlibet colorem, non est instantia, quia hæc non est necessitas ad intra. Non enim posset inveniri intrinseca ratio, per quam esset contradictio ex parte superficiei, si esset sine colore, sicut contingentia est respectu cujuscumque coloris.

Hac (b) majore supposita, addo minorem, scilicet quod corpus se habet contingenter ad quamcumque positionem partium in loco, patet, quia possum movere corpus meum a quacumque positione ad aliam; ergo corpus habens positionem partium in toto, non simpliciter se habet necessario ad positionem istam, quæ est prædicamentum, nec ista coexistentia quanti ad quantum est simpliciter necessaria ratio illius positionis secundæ, quia contingit intelligere coexistentiam alicujus ipsi toti, absque hoc quod intelligatur coexistentia vel coextensio partium partibus. Hæc enim coexistentia est alia ab illa, etiam quando se concomitantur, nec ista in ratione sua formali includit illam; ergo absolute corpus quantum habens primam positionem posset esse sine omni positione extrinseca, et intelligi quantum coexistentiam habere ad aliud quantum sine ista positione.

Stare potest ordo partium inter se sine coextensione ad locum.

16. Quid est conservari quantum, sine coextensione ad locum?

Et si quæras (c), quod sit hoc, quantitatem servari sine positione extrinseca? dico quod non est aliud, nisi absolutum conservari sine respectu extrinsecus advenieente. Sic etiam coexistentiam conservari sine positione illa, non est aliud nisi unam relationem extrinsecam conservari sine alia relatione extrinseca, sicut illa quæ est ubi primo est totius circumscripti ad totum circumscribens, sed positio, quæ dicta est aliud genus, superaddit respectum partium ad partes. Et quod prima necessario habeat secundam, non est nisi quod iste respectus sit talis, quod includat divisibilitatem partium, et præsentiam earum partibus locantis; sed coexistentia alicujus totius toti, vel cuilibet parti abstrahit ab ista positione, propter quam *ubi* necessario habet positionem; ergo simpliciter possibile est illam coexistentiam esse sine positione.

Et hoc potest breviter declarari sic, quia positio secunda supponit *ubi* proprie dictum; ergo si Deus potest quantum conservare sine *ubi* proprie dicto, potest et sine positione.

Et si dicas, bene potest sine *ubi*, sed non cum præsentia sive coexistentia ad aliud corpus, falsum est, nam coexistentia, licet sit quanti ad corpus, non tamen formaliter est *ubi*.

Objectio removetur. Et si objicitur, quod quantitas non potest poni sine respectu isto, quem dicit modus quantitativus, quia non potest esse quantum, et aliud quantum, quin sit commensuratum illi, dico quod quantitatem positam et terminum, bene sequitur æqualitas vel inæqualitas, quæ dicit respectum intrinsecus advenientem, sed non necessario consequitur aliquis respectus extrinsecus adveniens; talis est autem commensuratio, ut hîc loquimur, vel magis proprie coextensio. Nam si loquaris de commensuratione, secundum æqualitatem vel inæqualitatem, quia scilicet hoc sit majus vel minus, istam concedo in proposito, quia corpus Christi est majus hostia, sed non istam commensurationem, quæ dicitur proprie coextensio, quæ proprie dicit simultatem partis cum parte.

17. Ad arg. 1. Ex dictis patet solutio ad rationes principales. Ad primam patet ex primo articulo, quia concedo hîc aliquam mutationem, non tantum specierum, qua fiunt de subjecto sine subjecto, sed etiam aliam, qua fiunt præsentes corpori Christi; et cum hoc concedo novam præsentiam corporis ad species, et ad istam est mutatio, et qualis est forma, talis debet judicari mutatio.

Vel si non placet uti vocabulo *mutationis*, dicatur quod aliquis respectus extrinsecus adveniens novus est sine omni mutatione; nec mutari tunc erit ab alio in aliud ire, sicut dicit Gregorius *in Mor.* sed qualitercumque se habere aliter in se, vel ad alterum, scilicet tantummodo in se et ad se, vel ad alterum ex relatione intrinsecus fundamento adveniente; sed relatio non est mutatio tunc, quia ibi nihil novum advenit, *ex* 7. *Physic.* Text. 17. et 33.

Ad 2. Ad secundum dico, quod modus quantitativus non est passio quanti, sicut risibile hominis, imo est accidens per accidens ejus, scilicet respectus extrinsecus adveniens partibus quanti ad partes alterius quanti.

Ad 3. Ad tertium, concedo quod pars est extra partem, prout ly *extra* respicit per se ipsas partes corporis, et requiritur ad positionem, quæ est differentia quantitatis, sed prout *extra* pertinet ad locum, sic pars non est extra partem, id est, non est extra illum locum in quo est alia pars. Nec ex hoc sequitur, quod totum non sit quantum, quia totum quantum habens eodem modo suas partes extra se invicem in toto, potest habere unicam præsentiam sui, et omnium partium ad aliquod unum extra indivisibile, vel quantumcumque modicum divisibile, ita quod ibi non est alia præsentia alii parti, et alia alii.

COMMENTARIUS.

(a) *Dico ergo aliter*, etc. Explicat juxta propria principia *supra* præmissa, rationem præsentiæ sacramentalis, ejusque non repugnantiam. Dicit primo essentiam 49. Ostenditur possibilitas præsentiæ sacramentalis.

quantitatis consistere in ordine partium in toto, seu in ordine ad se invicem in toto, loquendo de quantitate continua, quæ est sententia communis; videantur Philosophi in hac materia, et Metaphysici. Dicit secundo, positionem in ordine ad locum superaddere coextensionem ad partes loci. Dicit tertio, possibilem esse separationem hujus ab illa.

Ratio Doctoris. Egregie probat hac ratione : *Quæcumque natura contingenter respicit quamlibet formam alicujus generis, simpliciter se habet contingenter ad totum genus.* Solemne et magistrale principium, cujus intelligentia ex ipsa littera mutuari debet, plurimum valet ad declarationem præsentis mysterii, supposito lumine fidei. *Contingenter simpliciter respicere quamlibet formam totius generis*, est non respicere necessario ex causa intrinseca, ut ipse declarat; necessitari autem ex causa intrinseca naturam, contingit dupliciter : Primo ratione dependentiæ, vel ab ipsa forma, vel per formam ad terminum illius; utrumque explicari potest sic, verbi gratia, elementum respicit qualitates primas et proprias necessitate essendi, resistendi et agendi; albedo respicit propriam inhærentiam propter dependentiam ad subjectum; substantia materialis exigit quantitatem et dimensiones, ut dispositionem requisitam ad recipiendum influxum causæ naturalis materialis; effectus respectum dependentiæ, a causa per se ejus.

Explicatur.

Quid sit necessitari ab intrinseco.

50. Alius modus necessitatis ab intrinseco. Secundo modo necessitatur ab intrinseco ad formam ex perfectione propria subjecti, ut servetur ordo essentialis prioris et posterioris, sic subjectum necessitatur ad propriam passionem physicam, ignis ad calorem ut octo, essentia divina ad sua attributa et perfectiones, et proprietates personales; excludit ergo Doctor per ly *simpliciter* necessitatem secundum *quid*, et quæ provenit ab extrinseco, verbi gratia, ab applicatione hujus aut illius causæ, quæ producunt formam sibi connaturalem in subjecto, quamvis illa forma non sit secundum exigentiam subjecti, verbi gratia, color in superficie, calor in aqua, ad quæ necessitatur subjectum actione causæ extrinsecæ.

Tertio, intelligitur de natura completa unius generis, et singulari, respective ad formam alterius generis seu prædicamenti; hinc excluditur instantia quæ fieri potest de materia prima in ordine ad formam substantialem in genere propter sententiam aliorum, quam nunc non disserimus, nempe si existat per formam; tum quia sunt ejusdem generis, et ordinantur tanquam partes ad substantiam completam; tum quia materia licet dicat potentiam remotam ad omnes formas, proximam tamen dicit ad singulas formas diversam, ut patet, quia hæc includit privationem hujus et illius formæ, quæ diversæ sunt. Vide Doctorem *in* 2. *dist.* 1. *quæst.* 1. *ad* 4. tum etiam, quia verificatur principium hoc in naturis, ut dixi, completis in suo genere; tum etiam quia materia, ut dixi, non est potentia proxima completa, donec disponatur per actionem agentis naturalis in ordine ad formam propriam. Excluditur instantia de aliquo communi in ordine ad passiones disjunctas, ut patet ex littera, et intelligitur principium verificari in subjecto singulari respectu formæ alterius generis. His non obstantibus, admittendum simpliciter sine limitatione, etiam in substantia completa hoc principium. 51. Limitatio principii.

Duplex potentia materiæ primæ.

Ex his patet probatio majoris, quia una natura non habet ad opposita disjuncta necessitatem, quin habeat necessitatem ad aliquod unum illorum. Confirmatur, natura singularis completa in suo genere nequit necessitari ad opposita simul, quia hæc nequeunt simul inesse; omnis autem 52. Probatio majoris. Confirmatur.

Necessitas ab intrinseco est ad possibile.

necessitas seu exigentia subjecti ad formam ex causa intrinseca, est ad aliquod possibile, et quod reduci potest ad actum; ergo etiam neque eadem natura singularis et completa modo dicto, dicit necessitatem simpliciter ad aliqua disjuncta opposita alterius generis.

Prima probatio consequentiæ, ex parte subjecti. Necessitas ex parte subjecti est per prædicatum determinatum.

Probatur consequentia, primum ex parte subjecti seu naturæ, quia necessitas fundata in natura per causam intrinsecam, supponit prædicatum determinatum, ratione cujus exigit formam, estque per causam determinatam recipiendæ aut communicandæ perfectionis, modo *supra* explicato, et inquantum est propria perfectio illius naturæ, qua talis est, ab ipsa proveniens, vel ad eam sequens; ergo talis necessario est ad terminum determinatum ex ratione propria suæ causæ; et sicut subjectum et causa in subjecto, in quo fundatur ordo ad formam, sunt determinata in specie, ita etiam forma ipsa inquantum exigitur, debet esse determinata in specie.

Est ad formam determinatam.

53. Secunda probatio ex parte termini. Opposita sub ratione opposita causant.

Secundo probatur eadem consequentia ex parte termini, quia opposita, inquantum opposita causant et perficiunt secundum rationem propriam cujusque et oppositam; causantur etiam per rationes oppositas, tanquam per causas per se proprias, ergo quodlibet secundum rationem determinatam, et propriam causat, et tollit alterum; ergo nulla perfectio eadem ab illis esse potest, ergo neque eadem potest esse exigentia ad utrumque etiam sub disjunctione, quia inquantum opposita sunt, nequeunt aliquid unum causare, aut perficere subjectum sub ratione una.

Responsio. Subjectum necessitari primo ad formam in genere. Impugnatio. Nulla forma in genere perficit, nisi qua secundum species perficit.

Dices, in genere posse convenire, et subjectum sub hac ratione posse necessitari primo ad formam in genere, sub disjunctione autem ad species. Contra, subjectum non necessitatur ad formam in genere, nisi qua exigit perfici a forma in specie, loquendo de necessitate ab intrinseco, quia forma physica secundum genus, non est nata perficere, nisi mediante specie, et qua forma in specie perficit, id est, secundum rationem specificam; ergo si ad nullam speciem necessitatur ab intrinseco subjectum, ad nullum etiam in genere necessitatur ab intrinseco. Antecedens patet, discurrendo per omnes formas et subjecta, quia non contingit formam esse perfectionem per se subjecti secundum rationem genericam, quin etiam perficiat per se subjectum secundum rationem specificam.

54. Probatio minoris principalis.

(b) *Hac majori supposita, addo minorem*, etc. Ad propositum subsumit Doctor minorem, nempe, quod corpus contingenter se habeat ad quamcumque positionem partium in loco. Probat, quia seipsum potest movere vivens a quacumque positione ad aliam. Hæc probatio declaratur, quia forma, ad quam necessitatur ab intrinseco subjectum, est inseparabilis a subjecto, et producitur in eadem mensura cum subjecto, ut patet in proprietatibus physicis, quæ consequuntur formam substantialem hanc vel illam; hine ergo sequitur non posse moveri subjectum præexistens ad talem formam in eo gradu quo determinatur per causam intrinsecam, seu prædicatum subjecti essentiale ad ipsam.

Declaratur.

Forma substantialis determinat sibi gradum qualitatis consequentis.

Dixi *in eo gradu*, etc. quia, ut *infra dist.* 12. *quæst.* 3. docet Doctor, forma substantialis determinat sibi aliquem gradum qualitatis consequentis, a quo est inseparabilis virtute causæ naturalis, neque corrumpitur, donec ipsa forma corrumpatur, unde, licet qualitas illa sit remissibilis per motum violentum causæ extrinsecæ prædominantis subjecto, non tamen ex toto separari potest, quoad omnes gradus a subjecto; secluso autem impedimento formæ contrariæ, tam quoad

hos, quam quoad illos gradus, producitur qualitas tota simul, quia subjectum est summe inclinatum, et sine resistentia, causa autem productiva perfecte applicata, sive sit generans (ut aliqui volunt) sive ut nos tenemus ex principiis Doctoris ipsa forma substantiæ, a qua emanat; sublata autem resistentia et impedimento actionis, tollitur motus.

Removetur instantia.

Ex his patet ad instantiam quæ posset objici, de aqua calida reducente se ad frigus connaturale, et successive, quia in prima sui productione, frigus totum simul productum fuit; restauratur autem deperditum successive ex resistentia formæ contrariæ, bene ergo Doctor probat ex motu, quo indifferenter potest seipsum movere vivens ad hanc aut illam positionem in loco, non esse positionem ullam, ad quam necessitatur ab intrinseco subjectum.

55. Conclusio argumenti.

Conclusio autem Doctoris intenta in hoc argumento est, quod coextensio ad locum non sit propria passio quantitatis, sed accidens per accidens, ac proinde posse manere subjectum sine tali modo essendi, ex definitione talis formæ, quæ potest adesse et abesse sine subjecti corruptione, et posse intelligi coexistentia entitativa corporis quanti ad locum, sine eo quod sit in loco circumscriptive; intelligi dico, non per modum rei incompossibilis, sed conceptu vero explicite, quod per se competit subjecto secluso accidente per accidens conveniente, et posterius adveniente; ergo carere tali modo essendi non involvit repugnantiam ex natura terminorum per prædicatum intrinsecum quod necessitaret simpliciter, et non solum contingenter ad inesse formæ; potest ergo Deus hoc facere quod est intentum.

Positio in loco est accidens contingenter adveniens.

Aliæ rationes ad idem.

Ad hanc rationem reducuntur argumenta modernorum, nempe quod extensio ad locum sit posterius quantitate, et potest ea separari, quia ab ipsa non dependet quantum, quia et idem corpus nunc habet majorem, nunc minorem extensionem, servata eadem quantitate, ut cum condensatur et rarefit. Sed neque instantia certa est, quantum ad id quod supponit, neque probant perfecte separabilitatem, quia oportet primo probare hanc extensionem esse accidens per accidens, et non accidens proprium; magis ergo commode per rationem præmissam probatur, ex qua in genere indagare licet, an forma sit necessario connexa, an solum contingenter.

56. Ratio præmissa non demonstrat.

Cæterum illud principium non concludit necessario in proposito, et demonstrative contra negantem, secluso lumine fidei; exhibet tamen probationem per causam, et a priori in re, si minor esset nota lumine naturali, nempe quantitatem posse esse sine positione partium extra se mutuo in ordine ad locum, et an talis extensio separabilis sit a quantitate manente sua entitate; quod negaret Philosophus Naturalis, sicut negavit Durandus, ex qua ratione putat non esse corpus quantum sub specie panis. Philosophi enim ignoraverunt aliam positionem convenire quantitati, quæ dicitur partium in toto sine extensione ad locum, qua una pars sit extra aliam, quos correxit fides hujus mysterii; quod admonere volui, ne quis vellet tali rationi naturali inniti in re omnino supernaturali, aut ex confidentia principii Philosophici deserere certitudinem rei, quæ ex fide est.

Intentum rationis præfatæ.

Cæterum tamen ratio illa facta talis est, ut ex illa solvantur quæcumque Philosophorum objecta, quibus quis vellet probare impossibilitatem mysterii, et hoc sufficit Theologo; neque aliud intendit Doctor, quam defendere mysterium non esse impossibile, aut involvere repugnantiam.

(c) *Et si quæras*, etc. Hîc et usque in finem, docet Doctor positionem quanti in ordine ad locum esse relationem extrinsecus advenientem, hoc est, nihil superaddere quantitati, quam talem relationem. Alii docent esse modum, sed de hoc commodius agemus infra; distinguit autem positionem, quæ est differentia quantitatis ab illa, quæ est in ordine ad locum, tanquam prædicatum essentiale ab accidentali quinti prædicabilis; vide *responsionem ad tertium*.

QUÆSTIO II.

Utrum idem corpus possit esse localiter simul in diversis locis?

Henr. *quodl.* 9. *q.* 32. D. Thom. 3. *p. q.* 75. *art.* 1. *ad* 3. *et hîc q.* 1. *art.* 1. Palud. *q.* 1. Durand. *q.* 1. Capreol. *q.* 1. Hervæus *quodl.* 11. *q.* 13. Ferrar. 4. *contra Gent. c.* 68. *negant*; *sed cum Doct. aiunt.* Alens. 4. *p. q.* 44. *m.* 7. Rich. *hîc, art.* 2. *q.* 2. Major *q.* 2. Gabr. *q.* 1. *art.* 2. Bellarm. 3. *de Eucharistia, cap.* 3. 4. Suarez 3. *p. tom.* 3. *disp.* 48. *sect.* 4. Sotus 4. *Physic.* Claudius *repet.* 4. *de Eucharistia, cap.* 4. *et* 7. *et omnes scribentes contra hæreticos.*

Ad secundum sic proceditur :
57. 1. Videtur quod non possit esse idem
Vide Varr. q. 7. hujus materiæ. corpus localiter simul in diversis
Argum. 1. locis. Primo sic : Idem non potest referri ad se oppositis relationibus, quia opposita relative includunt contradictoria; sed si idem simul esset in diversis locis, posset dici inferius et superius seipso, et respectu alterius ejusdem, et similiter dextrum et sinistrum, et sic de aliis relationibus oppositis secundum situm.

Argum. 2. Item, propinquum et distans sunt relationes contrariæ, sicut simile et dissimile; sed si idem esset simul in duobus locis, posset esse simul eidem propinquum et distans, quod est ita inconveniens, sicut quod idem secundum eamdem qualitatem sit eidem simile et dissimile.

Tertio sic, idem temporale non Argum. 3.
potest esse simul in diversis temporibus; ergo nec idem locabile in diversis locis.

Quarto, quia idem corpus posset Argum. 4.
simul moveri et quiescere, quia in uno loco moveri, et in alio quiescere; consequens est impossibile, quia sunt privative opposita.

Quinto, quia idem corpus huma- Argum. 5.
num, ut Christi, posset in uno loco habere operationem sensitivam, in alio non habere, quia in uno loco posset videre corpus sibi propinquum, et in alio non posset idem videre, quia esset distans improportionaliter.

Contra, Hugo *de Sacramentis, parte* Ratio ad opposit.
8. *cap.* 11. dicit : *Qui fecit, ut unum corpus esset in uno loco, fecit quomodo voluit, et si voluisset, aliter posset facere.*

SCHOLIUM.

Sententia D. Thom. Henrici et aliorum, etiam de potentia absoluta, unum corpus non posse esse quantitative in pluribus locis. Probat primo, quia posset esse in infinitis. Secundo, haberet simul multa contraria. Tertio, esset unum et plura. Quarto, Angelus non potest esse in diversis locis. Quinto, res non potest esse nisi in una specie. Sexto, non posset una, nec pluribus mutationibus constitui in pluribus locis.

Hîc (a) tenetur a multis conclusio negativa, sed diversi diversi- 2.
mode probant. Unus Doctor arguit D. Thom. 3. part.
sic : Quando aliquid (quantum est q. 75. art. 1. ad 3.

Henri. quodl. 9. quæst. 32. Ægidius. quodl. 1. q. 1.

de potentia agentis) differenter fieri posset secundum varios modos, si idem esset receptibile illius secundum unum modum, possibile esset fieri secundum quemlibet aliorum modorum; ex parte autem agentis, cum sit infinitæ potentiæ, est æqualis possibilitas, ut unum corpus fiat simul in pluribus locis secundum quemcumque modum pluralitatis; sed impossibile est, quod Deo agente idem corpus sit ubique; ergo simpliciter impossibile est, quod idem corpus fiat simul in diversis locis. Probatio minoris, quia posse esse ubique simul, est proprium Dei.

Item, sequerentur plura contradictoria, quia quando ponitur in uno loco, aut habet eamdem formam, quam et in alio, aut non. Si sic, et in uno ponatur gelu, et in alio calor, sequitur quod in uno habebit frigus, et in alio calorem. Similiter si in uno loco non inveniret quid comederet, ibi esuriret, in alio autem inveniens cibum non esuriret; et in uno loco incurreret ex aeris intemperie infirmitatem, in alio ex temperie sanitatem, sic esset sanum et non sanum vel ægrum, et in uno loco occideretur, in alio non; ergo simul moreretur et non moreretur.

Si autem teneatur secundum membrum, eadem sequuntur, quia saltem idem corpus habebit contraria; sed secundum primum membrum, utrobique habebit contrarium, secundum aliud membrum autem in uno loco habebit contrarium unum, et in alio aliud.

Item, sicut locatum commensuratur dimensionibus loci secundum quantum et continuum, sic commensuratur secundum unum et plura; ergo si idem locatum sit in diversis locis, erit simul unum et plura.

Et si instetur contra secundam 3.
rationem, quia ipsa videtur eo modo concludere de corpore Christi in cruce et in pyxide, quia ibi vulneraretur, et ibi non, respondet, quod quando aliquid convenit alicui, secundum quod natum est ei convenire, simpliciter convenit sibi, ut si homo est crispus secundum caput, est crispus simpliciter, licet non sit crispus secundum aliam partem. Vulnerari autem, quod includit divisionem continui, competit alicui, ut habet *esse* localiter tantum; et ideo si in uno loco sit localiter, et in alio non localiter, si vulneratur ubi est localiter, simpliciter vulneratur; si non vulneratur in alio, non propter hoc non vulneratur, sed est fallacia a *secundum quid* ad *simpliciter*. Sed si ponatur idem corpus localiter, et per consequens, dimensionaliter in diversis locis, quidquid natum est agere, vel pati in uno loco, et in alio; ergo et tunc simpliciter habebit opposita.

D. Thom. hic quæst. 2. quæstiunc. 3. Ægidius, quodl. 1. q. 1. et quodl. 2. quæst. 17. Goffr. quodl. 3. quæst. 4. Et Alanus in 4. quæst. 5.

Alius Doctor sic arguit: Termini locati et termini loci sunt simul; ergo si locatum est extra terminos sui loci proprii, est etiam extra terminos suos proprios. Adducit etiam de Angelo, quod non potest simul esse in diversis locis; ergo minus unum corpus localiter in diversis locis.

Alius sic arguit: Res sicut per propriam naturam est tantum in una specie, sic per unam dimensi-

onem est simul tantum in uno loco, quia sicut se habet natura ad speciem, sic quantitas ad locum.

Alius sic arguit : Si idem esset simul in diversis locis, aut una mutatione, aut duabus. Non una, quia una mutatio est tantum ad unum terminum; nec duabus, quia
Text. 19. aut ejusdem speciei, aut alterius. Non ejusdem, quia non potest simul idem moveri duobus motibus ejusdem speciei, 3. *Physicorum*, et 5. *Metaphys. cap. De eodem;* nec duobus alterius speciei, quia termini essent contrarii, et sic motus incompossibiles.

Text. 26. Item, cujuslibet motus termini sunt incompossibiles, 5. *Physic.* sed quæcumque duo *ubi* possunt esse termini ejusdem motus, quia potest corpus moveri ab uno *ubi* ad aliud; ergo quæcumque duo *ubi* sunt incompossibilia circa idem corpus.

COMMENTARIUS.

1. (a) *Hic tenetur a multis conclusio negativa*, etc. Vide citatos a Scholiaste sub titulo quæstionis, quos etiam sequitur Vasquez *disput.* 189. *cap.* 4. *et sequentibus.* Fundamenta breviter recapitulavit idem Scholiastes, sicut et in scholio sequenti alias quinque rationes, quas ipse Doctor in favorem hujus sententiæ affert, et claræ sunt ex textu in § *Contra istam opinionem*, etc. *sub scholio* 3. Quatuor rationibus improbat Doctor sententiam negantem; quarum prima et secunda procedit absolute ; tertia et quarta ex suppositione, quam admittit D. Thomas, nempe terminum conversionis esse in loco, ubi fuit substantia conversa, quam suppositionem in initio quæstionis refutavit. His omnibus suppositis transibimus ad conclusionem.

SCHOLIUM.

Pro eadem sententia negante idem corpus modo quantitativo poni posse in diversis locis, adducit Doctor proprias et subtiles rationes. Prima, quia sequeretur agens naturale non corrumpere primum *ubi*. Secunda, materiam simul esse sub pluribus formis substantialibus. Tertia, parvulus ignis sic comburere posset omnia combustibilia. Quarta, idem corpus nutriretur, et non nutriretur. Quinta, in duplum nutriri posset.

Ego etiam appono rationes alias: Prima est, agens naturale non intendi per se corruptionem termini *a quo*, sed tantum per accidens, quia est incompossibilis termino *ad quem*, quem intendit inducere; ergo si unum *ubi* sit incompossibile alteri *ubi*, agens naturale non corrumpet primum *ubi*, ad hoc quod inducat secundum *ubi;* ergo posset facere corpus in novo *ubi*, absque hoc quod removeat illud aliud *ubi*, quod habuit prius. 4.

Secundum sic : impossibile est eamdem materiam esse simul sub duabus formis substantialibus; sed si possibile sit idem corpus simul esse in diversis locis, sequitur oppositum illius. Probatio minoris : Prima est, quia ponatur idem nutrimentum in duobus locis, vel tribus, et a diversis animalibus in illis existentibus comedatur; nutritiva utriusque converteret idem in substantiam suam, et per consequens eadem materia nutrimenti illius erit simul sub diversis formis substantialibus, et animabitur

Si idem panis comedatur a pluribus, an animabitur pluribus animabus.

in brutis diversis animabus sensitivis, et in hominibus diversis intellectivis.

Secunda probatio ejusdem minoris est, quia posito quod idem lignum sit in diversis locis, et in illis sint duo ignes, agent in illud lignum et corrumpent, quia non potest resistere virtuti agenti, et inducent formam ignis; non eamdem, cum agentia sint diversa; ergo aliam et aliam, et in eadem materia, cum materia ligni corrupti fuerit eadem, sicut et lignum idem.

Item, sequeretur quod quantumcumque parvulus ignis posset comburere omnia combustibilia, quia si habeat hîc combustibile proportionatum, et ibi aliud, et in tertio loco tertium, poterit hîc agere in illud, et ibi in illud, et sic simul in infinitis locis, et sic quæcumque combustibilia possent simul incendi a quantumcumque parvo igne. Sed quæcumque virtus potest simul in multa passa parva, potest simul in passum magnum integratum ex illis parvis; ergo minimus ignis posset comburere integratum ex omnibus combustibilibus.

Quarto sic, animal habens hîc conveniens nutrimentum, nutriretur, alibi vero non habens, non nutriretur ibi, et sic simul nutriretur, et non nutriretur.

Quinto sic, quia si in duobus locis haberet conveniens nutrimentum, et susciperet utrobique, sequitur quod in duplum nutriretur, vel quod nutrimentum susceptum deperderetur, et non converteretur in nutrimentum.

SCHOLIUM.

Refutat dictam sententiam in generali, quia non ostenditur evidens contradictio, quod unum corpus sit in pluribus locis specialiter. Primo, quia duo corpora possunt esse in eodem loco, ut in resurrectione Christi. Secundo, posset converti quantitas panis in quantitatem corporis Christi, et sic esset in loco panis, et secundum D. Thom. in suo. Tertio, corpus potest esse sacramentaliter in pluribus locis; ergo et quantitative. Quarto, Angelus potest esse in diversis locis. Has rationes late tractat Doctor, sed ponderat tantum primam et tertiam. Hanc tenent Alens. 4. p. q. 11. Rich. hîc a. 2. q. 2. Occham. Gabr. Aureol. Bellarm. 3. de Euchar. 3. et 4. Suar. 3. tom. d. 48. sect. 4. et fere omnes Theologi et Philosophi.

Contra istam opinionem hoc sufficit in generali, quia quodlibet tenendum est esse Deo possibile, quod nec est ex terminis manifestum impossibile, nec ex eo impossibilitas vel contradictio evidenter concluditur; sic est hîc, ut patebit solvendo omnes rationes supra positas. 5.

In speciali autem arguitur per quasdam rationes, quas ille Doctor, cujus rationes primo recitatæ sunt, ponit et nititur solvere. Prima est talis : non minus inconveniens est duo corpora esse simul, quam idem corpus in duobus locis; sed Deo est possibile primum, sicut patet de corpore glorioso et non glorioso; ergo et secundum. Major patet, quia Philosophi secundum principia sua omnino ponerent repugnantiam inter duo quanta respectu ejusdem *ubi*, sicut albi et nigri respectu ejusdem subjecti, sicut patet *quarto Physico. cap. de Vacuo*, quia quantum, eo

Text. 76. quod quantum, expellit aliud ejusdem quantitatis, non quia tale, vel tale. Et exemplificat de cubo. Minor probatur in resurrectione Christi de dote subtilitatis.

Respondet, quod duæ dimensiones repugnant propter situm localem, et illud tollit dos subtilitatis; sed illud quod est ratio limitationis ad unum *ubi*, scilicet sicut determinatus, non potest tolli per aliquod donum vel dotem, quia etiam corpus gloriosum habet situm determinatum, quo oportet ipsum esse ita hîc, quod non alibi, licet non habeat situm localem, quo resistat alteri corpori.

6. Redarguit Henric.

Sed contra istud arguitur ex tertia ratione sua, quæ est de *commensurari* secundum *multum* et *unum*, quia secundum illam, impossibilius erit duo corpora esse simul magis, quam unum corpus in duobus locis, quia aut ideo oportet locatum multiplicari multitudine illa locorum, quia commensuretur loco, aut propter aliquam rationem specialem. Si propter primum, cum æque oporteat loca commensurari locatis, sicut e converso, quia commensuratio talis est respectu communis, tunc sequitur quod ad multiplicationem locatorum sequitur multitudo locorum; et ideo sequitur propositum, scilicet quod æque est impossibile duo corpora esse simul, sicut idem in pluribus.

Non minus impossibile, duo corpora esse in uno loco, quam unum in duobus. Multiplicato

Si vero propter aliquid aliud, hoc non potest esse, nisi posteritas naturalis, vel simultas loci respectu dimensionis locatæ, nam prius naturaliter non oportet commultiplicari posteriori, sed posterius priori, et simul ei cum quo est simul. Sed si ista est ratio, manifestum est, quod dimensiones loci sunt posteriores dimensionibus locati; ergo magis oportet dimensiones loci multiplicari ad multitudinem dimensionum locati, quam e converso.

posteriori, non sequitur multiplicari prius. Littera sequens varie servatur in originalibus, sed satis bene habetur hîc.

Probatio minoris, tum quia dimensiones locati sunt causæ dimensionum loci, quia locatum facit latera continentis distare, et superficiem ejus esse in actu; tum quia prius est, quod potest esse sine alio, et non e converso. Dimensiones autem corporis possunt esse sine dimensionibus locantis, patet de superficie primi cœli, non autem e converso, quia non possunt distare superficies locantis absque distantia partium locati. Patet etiam per aliud, quia in motu locali quocumque, manet eadem superficies locati, sed non loci, imo communiter mutatur superficies loci mutato locato. Et si corpus æquale succedit æquali, et similiter figurato, adhuc non manet superficies eadem prioris circumscribens corpus secundum.

Et hæc ratio potest sic formari, non tantum contra eum, sed ad probandum quod simul potest esse corpus in pluribus locis. Duo corpora possunt simul esse; ergo idem in duobus locis simul. Antecedens conceditur ab omnibus. Probatio consequentiæ, quia magis possibile est cum unitate prioris naturaliter stare multitudinem posteriorum naturaliter, quam e converso; dimensio autem locati prior est naturaliter dimensione loci, ut probatum est nunc,

7. Magis possibile unum corpus esse in pluribus locis, quam plura in uno.

ergo magis possibile est uni corpori locato correspondere plures dimensiones locorum, quam e converso.

Secundo sic : Possibile est, quod Deus convertat quantitatem panis in quantitatem corporis Christi, sicut convertitur substantia in substantiam. Hoc posito, cum secundum eum, illud in quod aliquid convertitur, sit ubi prius fuit conversum, sequitur tunc quod corpus in quod fit conversio, est ubi fuit prius illud quod convertitur, et non potest esse secundum suam quantitatem in alio loco, ita quod quantitas sit ei ratio essendi ibi, sicut esset, si esset per se terminus conversionis, nisi sit ibi localiter secundum eos ; ergo illud corpus erit localiter, ubi prius fuit localiter conversum, et cum hoc manet in suo loco proprio ; conversio autem non aufert terminum, in quem est,a suo loco ; ergo simul potest esse localiter in duobus locis.

Respondet, quod aut substantia panis manet in tali conversione, et tunc vel afficitur dimensionibus corporis Christi, et non sequitur quod corpus Christi sit dimensive in duobus locis, sed tantum in uno ; aut non afficitur sub-
Text. 15. stantia panis illis dimensionibus corporis Christi, et tunc corpus Christi non est ubi est substantia panis, nisi ratione substantiæ panis, et per consequens non dimensive, quia secundum Philosophum 1. *Physic.* substantia nullam habet magnitudinem, et sic non erit ibi localiter, et per consequens non erit localiter in duobus locis. Aut omnino totum convertitur in totum, et sic cum nihil maneat, ratione cujus corporis Christi dicatur ibi esse, scilicet in loco conversi, sequitur quod non erit ibi, quia non sacramentaliter, cum nulla sit sensibilis species, nec non sacramentaliter, quia sic est tantum in cœlo.

Et præterea, cum corpus Christi non esset ibi dimensionaliter, 8.
non posset implere locum, quem prius impleverant dimensiones panis, et ita non maneret illa capacitas, sed in instanti conversionis partes aeris concurrerent, et desineret esse locus, qui prius erat, et sic per ipsum non maneret ibi corpus alicujus, nec corpus Christi, sicut nec modo manet corruptis speciebus panis ; ergo si adhuc ibi maneret, hoc non esset, nisi propter substantiam partium aeris, quæ immediate conversionem istius termini tangebant dimensiones panis ; et sic semper maneret ibi corpus Christi, quia semper manere possent ibi istæ partes aeris.

Contra, ratio non videtur solvi, quia convertatur substantia quanta æqualis corpori Christi in corpus Christi quantum, et stabit argumentum, quia illud in quod fit conversio, erit quantitative in loco termini conversi, et cum hoc etiam erit in loco proprio, ubi prius.

Quando ergo respondet dividendo, potest dari hoc membrum, quod totum omnino convertitur in totum, quia non sequitur, quod terminus conversionis non sit ubi prius fuit conversum, si nihil ma-

net, nisi negetur ista propositio : terminus conversionis est ubi prius fuit conversum; et forte negaret eam, nisi forte cum ista additione, si illud manet, quod fuit converso ratio locandi, et tunc argumentum istud non concludit contra eum, nec etiam de aere æquali converso in corpus Christi. Nec curo insistere, quia credo, quod illa propositio cui innititur ratio, sit falsa, scilicet quod oporteat terminum conversionis esse, ubi præfuit conversum, sive maneat illud, quod fuit converso ratio locandi, sive non.

Posset dari aliud membrum divisionis, scilicet quod quantitas aeris converteretur in quantitatem corporis Christi, substantia aeris remanente, et tunc posset inferri, quod corpuS Christi esset Sub sua quantitate et dimensione. Patet etiam, quod quantitas ejus sit ubi præfuit quantitas aeris conversi; ergò corpus Christi erit ibi dimensive, et cum hoc erit in cœlo.

9. Ratio efficacissima contra D. Thom. et alios. Facilius corpus esse in pluribus locis quantitative quam sacramentaliter.

Arguo ergo aliter per aliam rationem ad hanc conclusionem, et si forte sit ad hominem, arguo sic : Ubicumque potest Deus facere substantiam naturalem, non sub modo suo naturali, vel sub modo sibi opposito, potest eam facere sub modo suo naturali seu convenienti suæ naturæ. Probatio, quia in faciendo primum est duplex miraculum, unum vero tantum est in faciendo secundum. Sed Deus potest facere corpus Christi sacratum secundum omnes, et facit de facto sacramentaliter, id est, non sub modo suo naturali simul in diversis locis; ergo potest idem facere in eisdem sub modo naturali, scilicet localiter et dimensive.

Nec valet dicere quod est hîc per conversionem alterius in ipsum, quia conversio alterius in istud non est isti formaliter ratio essendi hîc. Quod patet, quia transeunte conversione, manet terminus conversionis hîc; ergo sine aliqua contradictione potest alicui conferri esse hîc sine conversione aliqua alterius in ipsum.

Si dicas, quod conversio ista, ut præterita, est causa istius præsentiæ, contra, Deus de potentia absoluta non potest facere conversionem præteritam non præteriisse; ergo de potentia absoluta non potest facere sic præsens non esse sic præsens, quod nihil est.

Si dicas, quod species derelicta post conversionem est corpori Christi ratio existendi hîc, et ita ad istud esse hîc necessario requiritur conversio; contra, species illa non est formaliter in corpore Christi; ergo non est ratio corpori Christi essendi formaliter aliquale, et hoc loquendo generaliter de aliquali pro quocumque, quod formaliter inest corpori Christi; sed corpus est formaliter præsens; ergo per aliquid aliud, quam per conversionem vel speciem conversi, sicut dicit Hugo, qui totum tribuit potentiæ Dei, licet Doctor iste nitatur solvere. 10.

Probatur etiam illa prima propositio, quia possibile est novitatem circa aliquid posterius absque novitate circa prius; ergo possibile est novam esse talem

præsentiam absque omni novitate circa formam substantialem, quæ prior est omni tali respectu.

Quarto arguo sic : Angelus potest esse simul definitive in pluribus locis; ergo et corpus circumscriptive. Consequentia videtur satis manifesta, quia similis habitudo est in utroque, et per consequens similis determinatio ad locum sibi suo modo convenientem; unde communiter negantes consequens, negant antecedens. Probatio antecedentis, Deus potest convertere panem in Angelum, ut probabitur *dist.* 11. et ubi præfuit conversum, ibi est illud in quod convertitur, saltem si ratio locationis ipsius conversi manet; ergo Angelus est, ubi fuit panis. Sed non potest esse ibi præsens, quin sit in loco secundum modum sibi convenientem essendi in loco, et tamen manet in proprio loco in cœlo : ergo, etc.

Istarum quatuor rationum primam et tertiam pondero; secunda et quarta non procedunt, nisi ex quodam præsupposito, quod non credo esse verum; concluderet tamen contra plures illam præsuppositionem concedentes. Ad hoc est intentio Hugonis, quem licet ille Doctor nitatur exponere, tamen legenti Hugonem, satis patet quod totum, quod pertinet ad istud difficile, scilicet esse simul in duobus locis idem corpus, attribuit omnipotentiæ Dei, non autem alicui conversioni alicujus in istum terminum.

Vide Aug. de civ. lib. 21. cap. 7.

SCHOLIUM.

Resolvit ut maximam tenendum, quidquid non includit evidenter contradictionem, nec infert eam, non esse denegandum omnipotentiæ Dei; et unum corpus in pluribus locis sse, est tale, ut patet solvendo rationes in contrarium, et explicat quomodo non repugnet plura *ubi* convenire eidem corpori, quia sunt respectus extrinseci.

Dico (a) ergo ad quæstionem, quod est maxima mihi certissima, quod Deo est possibile omne quod non includit evidenter contradictionem, et ad quod non sequitur necessario contradictio; hoc est hujusmodi; ergo possibile est Deo, ut patebit solvendo rationes. 11.

Dico ergo, quod Deo simpliciter est possibile idem corpus simul facere in diversis locis localiter; hoc patet ex intellectu terminorum. Cum enim dico, idem corpus simul esse localiter in diversis locis, nihil dico super hoc corpus, nisi quemdam respectum extrinsecus advenientem fundatum in uno quanto ad aliud quantum circumscribens. Respectum autem talem plurificari super idem fundamentum ad diversos terminos, non apparet contra aliquid notum secundum rationem, quia respectus intrinsecus advenientes, de quibus minus videtur, possunt plurificari fundamento eodem manente ad diversos terminos, ut super eamdem albedinem possunt duæ similitudines fundari ad duos terminos, ut probatum est *libro tertio distinctione octava.*

Quære Rich. hic art. 2. q. 3.

Assumptum, scilicet quod *ubi*

non dicit nisi respectum extrinsecus advenientem ad circumscribens, satis patet ex dictis *in præcedenti quæstione*. Et mirum est, quod sequentes rationem tantum sequuntur imaginationem, quod quia imaginatio non separat locum a corpore, nec e converso, nec percipit unum plurificari sine alio, ideo dicatur simpliciter impossibile unum sine alio plurificari; sequendo tamen imaginationem non apparet aliud.

Sicut alii respectus multiplicantur in eodem fundamento, sic respectus ubi multiplicari potest.

Sed exclusa ista imaginatione, quæ semper innitens sensibus non aliud apprehendit, et sequendo rationem ex rationibus terminorum, nulla est necessitas, quod plurificato uno plurificetur aliud, ut plurificato posteriori non est necesse prius plurificari: ipsa autem *ubi* sunt manifeste posteriora ipso quanto locato, et accidentaliter et contingenter advenientia; in multis etiam aliis, ubi major est connexio, secundum rationem concedimus unum sine altero plurificari; vix enim est aliqua habitudo accidentalior suo fundamento quam sit *ubi*, nec aliquis modus *essendi in*, nec aliquis modus *ab*, et sic de aliis multis habitudinibus; et tamen in aliis habitudinibus, non ita proterve asseritur impossibilitas plurificationis habitudinum circa idem fundamentum.

12. Et si instes, quod verum est, quod plures respectus possunt fundari in eodem fundamento, quando unus eorum non adæquat totum fnndamentum, hîc autem unum *ubi* adæquat totam rationem quanti, inquantum locabile est; hoc videtur sine ratione dictum, quia respectus, qui oritur ex natura fundamenti, magis videtur adæquari fundamento, quam ille qui extrinsecus advenit, cæteris paribus. Sed ad duos terminos possunt esse in eodem fundamento duo tales respectus orientes ex natura fundamenti, ut duæ æqualitates ad duo quanta æqualia; ergo sine ratione fingitur, quod hîc unus respectus adæquatur.

Substantia habet plures præsentias; ergo quantitas potest plures habere.

Confirmatur, quia non magis adæquat quantitatem sua præsentia ad locum, quam adæquat substantiam sua præsentia sibi conveniens; sed substantia ponitur posse habere plures præsentias etiam primo, cum sit primus terminus multarum conversionum in multis altaribus, et cum hoc tamen est præsens in cœlo sub modo quantitativo; ergo.

Aliqua argumenta sunt facilia, et solventur eo modo quo procedunt in generali. Multa alia sunt difficilia secundum imaginationem, quæ procedunt in exemplis *supra* adductis de calore et frigore, fame et saturitate, sanitate et ægritudine, morte et vita, et sic de aliis.

COMMENTARIUS.

2. Conclusio. Augustin. Hugo. Alensis. Richardus. Major. Gabriel. Marsilius. Occham. Aliacus. Claudius. Bellarm. Suarez.

(a) *Dico ergo ad quæstionem*, etc. Statuit conclusionem affirmativam, quæ est Augustini *in lib. De cura pro mortuis habenda cap.* 16. *et* 17. ut infra patebit, et Hugonis *de Sacramentis, part.* 8. *quæst.* 11. Supponit eam, aut insinuat Alensis 4. *part. quæst.* 11. *art.* 1. alias 44. *m.* 7. Richardus *in* 4. *dist.* 10. *art.* 2. *quæst.* 2.

Major *ibidem*, Gabriel *quæst.* 2. *art.* 2. *et in can. lect.* 46. Marsilius *in* 4. *quæst.* 7. *art.* 3. *dub.* 2. Occham *quæst.* 4. Aliacus *quæst.* 5. *art.* 2. Alanus *lib.* 1. *de hoc Sacramento cap.* 38. Claudius Sanctes *rep.* 4. *de Eucharistia cap.* 4. *et* 7. Bellarminus *lib.* 3. *de Eucharistia cap.* 3. *et* 4. Suarez *dist.* 48. *sect.* 4. et fere est communis modernorum Theologorum, præsertim contra hæreticos. Unde merito Suarez dicit non solum hanc sententiam esse aptiorem ad impugnandum hæreticos, et Catholicam veritatem tuendam, sed suo judicio tam necessario, tamque evidenter consequentem ad illam, ut miretur contrariam sententiam gravissimis Theologis potuisse persuaderi.

3. Suppositis autem rationibus Doctoris, quæ claræ sunt, neque indigent speciali explicatione, quibus etiam utuntur passim Doctores in hac materia, subjungam duas rationes; quarum prima est ex principiis Doctoris; secunda ab inconvenienti, quod alias sequeretur ex opposito.

Prima probatio conclusionis.

Probatur primo, quia nulla est repugnantia a priori aut posteriori fundata in aliquo principio; ergo non excedit divinam potentiam; consequentia est manifesta, quia hæc est ad quodcumque possibile.

Fundamentum repugnantiæ universum destruitur.

Antecedens probatur, illa repugnantia fundaretur in substantia corporis, aut in quantitate, aut in præsentia locali, quomodocumque illa explicetur, aut ex parte diversorum locorum repugnantium circa idem locatum, sed nihil ex his fundat talem repugnantiam; ergo, etc. Major patet a sufficienti enumeratione. Minor probatur, non ex parte substantiæ, quia de facto eadem substantia corporis Christi est in diversis locis secundum præsentiam sacramentalem, ut fides docet, et per diversas conversiones, ergo non repugnat ex hac parte; non ex parte quantitatis, quia hæc etiam est in omnibus locis, ubi est substantia corporis Christi sacramentaliter et indivisibiliter, ergo etiam non repugnat ipsi esse in diversis locis simul modo connaturali.

Non repugnat substantiæ, aut puantitati.

Consequentia probatur, quia magis potest idem poni in diversis secundum modum connaturalem essendi, quam modo supernaturali, quia hoc modo majus est miraculum; ergo cum de facto possit esse in pluribus locis supernaturali modo essendi, de possibili potest esse modo naturali.

Minus repugnat quantitati modus naturalis, quam supernaturalis essendi.

Consequentia probatur, extensio quantitatis materialiter sumpta in ordine ad locum, non dependet ab aliquo loco positivo, quia ut sic, est absoluta, et non variatur variato loco, nam quantitas bipedalis manet eadem in diversis locis, ut per se constat ad sensum; ergo quantumcumque varientur loca simul, non variabitur. 4.

Non dependet a loco.

Patet consequentia, quia nulla est dependentia ejus a loco, quia si sumatur locus fundamentaliter, nihil aliud est quam superficies ambiens et quanta, sed quantum a quanto, quod est ejusdem rationis, qualis est superficies contenti, et loci continentis, non dependet essentialiter, quia sic idem esset prius et posterius, in specie; esset prius inquantum causa dependentiæ, seu terminus esset posterius inquantum dependens, quod repugnat, quia quodcumque prædicatum fundaret illam, includitur in utroque, cum sint ejusdem speciei, et daretur circulus dependentiæ essentialis inter individua ejusdem speciei.

Nec quantum a quanto.

Quid locus formalis?

Si loquamur de loco formali, nihil aliud est quam indistantia vel modus, secundum aliquos, vel certe relatio adveniens; si primum, est negatio, sed hæc multiplicari potest respective ad diversas formas in eodem fundamento, ut negatio Petri et Pauli in hoc homine, albedinis et rubedinis in pariete et Angelo; di-

Quid distantia sit

stantia autem ad unum locum determinatum, et distantia ad alterum sunt diversæ formæ, ergo et negationes earum; ergo sicut distantiæ ad diversa possunt esse simul, quia sunt formæ disparatæ non repugnantes, ita et negationes earum. Patet consequentia a priori, quia nulla est oppositio ad negationem, quæ solum est ad formam oppositam; patet a posteriori, quia sic corpus Christi est indistans pluribus locis simul et sacramentaliter.

5. Si dicatur autem hæc præsentia esse modus, aut relatio, patet esse posterior fundamento, ac proinde multiplicari posse sine multiplicatione fundamenti, sicut de facto idem contingit in præsentia sacramentali; et sicut indistantia loci ad diversa loca non repugnat, ita etiam neque relationes, aut modus præsentiæ, nam supposita priori, hæc naturaliter resultat, quia causæ ejus priores ponuntur applicatæ per indistantiam. Unde data per possibile vel impossibile indistantia locati ad diversa loca simul, resultaret præsentia illa, quidquid sit ex natura extremorum, sicut applicata causa ad diversa passa, potest sequi effectus simul in utriusque, si sint ejusdem dispositionis, suppositis pluribus albis, diversæ similitudines; in uno patre relatio ad diversos filios, sive diversa, sive eadem extensa, ut aliqui volunt, nihil refert quoad præsens, modo salvetur paternitas, ejusque referentia et denominatio formalis ad diversos terminos.

6. Quantum potest esse in vacuo. Deinde si dependeret essentialiter locatum a locato quantitativo, non posset poni in vacuo, seu extra locum; sed hoc falsum est, quia ultimum cœlum non ambitur loco, in quo tamen manet sua extensio, et eadem maneret, si Deus aliud cœlum, aut aerem ambientem crearet extra ipsum.

Dependentia essentialis est ad aliquod determinatum. Item, si dependeret corpus a loco quantitativo, dependeret ab aliquo determinato, quia omnis dependentia essentialis et immutabilis est ad aliquod determinatum individuum, ut Petri ad suas partes, creaturæ ad Deum, loquendo in absolutis.

Quantitas non est activa. Accedit, quod hujusmodi dependentia nequeat reduci ad ullum genus causæ, quia quantitas non est activa; ergo non ad genus causæ efficientis, ut patet etiam ex sensu, quia non mutatur absolute corpus variata superficie ambiente, ut patet in turre, quæ mutat superficiem aeris continentis ex impulsu ventorum, quibus cedit aer. Non est formalis, quia superficies ambiens non spectat ad constitutionem corporis; ergo ad nullum genus causæ reducitur, sed dependentia quæ ad causam non reducitur, est mere imaginaria; ergo, etc.

7. Non repugnare præsentiam multiplicari. Ex his patet tertium, nempe hanc repugnantiam non reduci ad præsentiam formalem; et confirmatur, non magis repugnat, si est relatio, eamdem multiplicari, quam alias relationes (et perinde est, si dicamus esse modum), quia et relationes intrinsecæ et extrinsecæ variantur, quando alias causæ earum per se applicantur diversæ, aut subtrahuntur; ita autem contingit in proposito, quia corpus applicatum loco, natum est habere præsentiam ad ipsum, ergo diversis locis applicatum habebit etiam diversas præsentias, quia non est major ratio, quare unum magis sequatur quam alterum; vel ergo nullum, vel utrumque simul: primum dici nequit, quia causa naturalis applicata infert effectum suum naturaliter; inter formas non est repugnantia, ergo etiam neque inter causas et actiones.

Repugnantia causarum est ex repugnantia effectus. Præterea, idem passum potest recipere a diversis agentibus simul diversas formas, ad quas est in potentia, si illæ non repugnant, verbi gratia, dispositionem ultimam ad animam ab agente particulari, animam a causa prima, vel calorem et

albedinem a diversis causis; eadem etiam causa diversis passis applicata potest simul producere diversos effectus; corpus est causa loci, quia facit distare latera ejus, ergo simul applicatum diversis locis poterit idem facere, quia non erit penetrabiliter cum altero.

8. Penetratio corporum.

Deinde superficies loci potest divinitus continere duo corpora simul, ut contingit quando Christus exivit clauso Virginis utero, ex sepulchro etiam ingressus est ad Apostolos januis clausis; ergo a fortiori idem corpus plura loca occupare simul.

Confirmatur. Ex modo essendi Angeli in loco.

Confirmatur, quia Angelus est totus in qualibet parte distante sui loci, anima tota in qualibet parte corporis, et Angelus potest esse in partibus discretis sui loci adæquati, et secundum aliquos occupare duo loca simul; sed sicut se habet spirituale ad locum, ita et corporale, saltem divinitus applicatum, ergo non est in proposito major repugnantia quam in primo, supposita applicatione divinitus facta. Ex quibus patet, quod ex natura loci nulla est repugnantia, ut patet in Angelo et anima; patet in præsentia sacramentali in diversis locis, ut *supra* deductum est.

Modus essendi Angeli sub speciebus, si panis in ipsum converteretur.

Confirmatur ultimo, ex quarta ratione Doctoris, quamvis enim neget suppositum D. Thomæ ex quo procedit, tamen ipsam conclusionem admittit; si ergo converteretur panis in substantiam Angeli eo modo quo fit de facto in corpus Christi præsens, Angelus esset sub speciebus totus in toto, et totus in qualibet parte; hic autem est modus essendi connaturalis Angeli, licet supernaturalis esset quantum ad conversionem, et retento primo loco, verbi gratia, in cœlo, neque aliter posset esse sub speciebus, quam modo dicto indivisibiliter; ergo corpus potest etiam connaturali modo essendi poni in duobus locis.

Secundo probatur conclusio ab inconvenienti, quia alioquin opposita sententia reddit dubias multas historias et vitas Sanctorum, in quibus Christus Dominus legitur in terris apparuisse Sanctis visibiliter, verbi gratia, Petro, quando Roma fugiens ad portam Latinam apparuit ei Christus, quem interrogavit: *Domine, quo vadis?* et respondit: *Vado iterum crucifigi Romam*, ubi Capella hujus rei monumentum extat, et vestigia infixa lapidi. 9. Secunda probatio ab inconvenienti. Visus Christus ad portam Latinam a Petro.

Respondent adversarii has visiones, vel esse imaginarias, vel certe Angelos apparuisse in persona Christi, non ipsum Christum. Contra, contrarius est sensus Ecclesiæ et fidelium celebrantis has visiones, tanquam in persona Christi factas, non alterius, ut et verba demonstrant, quamvis enim in veteri Testamento id contingebat quandoque, ut Angeli tanquam legati Dei missi respondebant in persona Domini, ut in monte Sinai; tamen quia cessaverant figuræ et umbræ, non legitur ita contigisse in novo Testamento revelata veritate; unde Arnobius in lib. 1. contra gentes: *Unus fuit*, ait, *ex nobis Christus, qui post mortem et resurrectionem se prompta in luce detexit, qui justissimis viris etiamnum impollutis, ac diligentibus sese, non per varia somnia* (alludit ad modum, quo olim Prophetis fiebant visiones), *sed per puræ simplicitatis speciem apparebat*, etc.

Præterea, alioquin possent multa mysteria sic eludi; at in Apocalypsi, aliter de Angelis, aliter de Domino Angelorum loquitur Joannes, quamvis in spiritu.

Et quidquid sit de reliquis, probatur non posse ita responderi ad singulas visiones. Christus apparuit Paulo in terris post resurrectionem 1. *ad Corinth.* 15. ubi probat ex apparitionibus, quas Christus fecit, ejus resurrectionem, ut Cephæ, post hæc undecim Apostolis; item plus quam quingentis fratribus simul; item Jacobo: Christus visus est Paulo.

Novissime, inquit, *tanquam abortivo visus est mihi*, etc. ergo visio, quam habuit Paulus, fuit vera et realis Christi in persona propria, non autem Angeli; alias non recte ex ea probaretur resurrectio Christi, et reliquæ visiones, quas commemorat, fuerunt Christi veræ in propria persona, et consequenter illa quæ facta est Paulo.

10. Responsio. Impugnatur. Respondent quidam negando consequentiam, quia etiam Angelus apparens in persona Christi, ut faceret hanc fidem resurrectionis ejus, sufficienter probaret Christum surrexisse. Contra, quia Paulus non recurrit ad argumentum Theologicum fundatum in attèstatione Angeli, neque factum illud sufficienter probaret resurrectionem Christi, quia etiam multorum Patrum testimonio apparuit Angelus in persona Christi in veteri Testamento, quod tamen non probabat Christum fuisse tum in natura humana.

Unde et illud Apostoli : *Cum introduceret primogenitum in orbem terræ, dixit* : *Adorent eum omnes Angeli ejus*, secundum multos expositores Christus fuit ostensus in natura humana; Paulus ergo utitur argumento habito per sensum et experientiam multorum fidelium et suiipsius speciatim; unde nullus Patrum exponit hanc apparitionem tanquam factam per Angelum, neque ratio ad eam expositionem cogit, neque litteræ circumstantia permittit.

Argumentum de resurrectione Christi a visione desumptam.

11. Quando visus est Paulo? Confirmatur ergo veritas, quia *Actorum* 9. contigit hæc visio, dum Paulus pergeret acceptis litteris contra Christianos in Damascum : *Contigit*, inquit, *ut appropinquaret Damasco, subito circumfulsit eum lux de cœlo, et cadens in terram, audivit vocem dicentem sibi* : *Saule, Saule, quid me persequeris? qui dixit : Quis es Domine? et ille : Ego sum Jesus, quem tu persequeris, etc.* Et infra Ananias ad eumdem : *Saule frater, Dominus Jesus misit me, qui apparuit tibi in via qua veniebas*, etc. Idem etiam refert ipse *Act. cap.* 22. ubi etiam agit de alia visione sibi in Spiritu facta, differente tamen modo quam prior, quia dicit eam fuisse in spiritu. Unde de priori locutum fuisse Apostolum *ad Corinthios*, docent ejus interpretes, Carthusianus. Primasius, Glossa ordinaria, S. Thomas, Origenes *contra Celsum lib.* 2. Tertullianus *lib. contra Praxeam.* Ambrosius autem intelligit eam de ea etiam quæ in templo contigit; Sedulius, Petrus Lombardus, Haimo, Hugo Cardinalis.

Carthus. Primasius. Glossa. Origenes. Tertull. Ambrosius. Sedulius. Petrus Lomb. Haimo. Hugo.

Lux autem illa dicitur fulsisse ex glorioso Christi corpore, quod videns Paulus præ nimio splendore solutus est ei visus; unde non recte Cajetanus ex cæcitate subsequente insinuat Paulum non vidisse Christum; ex serie namque historiæ, et collocutione ultro citroque Christi et Pauli, ex verbis Ananiæ sequitur contrarium, nempe Christum apparuisse Paulo, non in cœlo, sicut Stephano, sed in aere propinquo, ubi vox formari et audiri potuit.

Respons. Cajetani rejicitur.

Sed tum Christus fuit etiam in cœlo, ut constat ex illo Actorum 3. *Quem oportet quidem cœlum suscipere usque in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est Deus per os Sanctorum suorum a sæculo Prophetarum*, etc. id est, usque ad diem judicii; et constat eum esse a dextris Patris in excelsis, neque deserere eumdem usque ad diem novissimum.

Ex quo confutatur solutio S. Thomæ et aliorum asserentium Christum tunc descendisse de cœlo relinquendo cœlum, nihil enim ad hoc cogit, et videtur contrarium ibidem insinuari. Et insinuat Chrysostomus *homil. de conversione S. Pauli*, super illa : *Ego sum Jesus, quem tu persequeris*, etc. *et quare*, inquit, *non dixit* : *Ego sum Jesus, qui resurrexit* : *Ego sum Jesus, qui sedet a dextris Dei, sed* : *Ego sum Jesus, quem tu persequeris*, 12. Solutio aliorum rejicitur.

etc. ergo supponit Chrysostomus ipsum sedisse etiam a dextris Patris, quando simul apparuit Paulo, neque ad effectum hujus apparitionis deseruisse priorem locum.

Adelmarus. Quam sententiam expresse docuit contra Berengarium Adelmarus Brixiensis ex hac Christi apparitione, secundum quam Christus fuit in terra visus a Paulo, manens simul in cœlo, sumens inde argumentum, quo probaret Christum simul esse posse in cœlo, et in Eucharistia esse.

Augustin. Augustinus *lib. de cura pro mortuis habenda, cap.* 16. *et* 17. supponit animas Martyrum divina virtute posse esse in cœlo simul, et etiam præsentes iis quibus apparent, et quibus impetrant a Deo beneficia; unde cap. 16. *Alii,* inquit, *sunt humanarum limites rerum, alia divinarum signa virtutum, alia sunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt,* etc. Unde quamvis dicat, quod incertum sibi sit, quid fiat de facto, an ipsæ animæ manentes in cœlo appareant in propria specie, an Angeli earum, indicat utrumque possibile esse, adducens exempla talium apparitionum. Sed eadem ratio est etiam de corporibus, nam si non repugnat animas esse simul divina virtute in cœlo et in terra præsentes iis quibus apparent beneficia largientes, quod naturalem virtutem earum excedit, ita neque repugnat in corpore idem contingere divina virtute.

Non solum antiqui, quos Doctor citat, impugnant prædictam conclusionem, sed etiam moderni, variatis aut extensis eorum principiis, sed et hæretici, ut destruant realem præsentiam, easdem rationes accommodant; ut ergo simul utrisque respondeatur, et rationes prout formantur aut reformantur a modernis, simul solvantur, ne sæpius eadem repetenda essent, respondebo breviter ad omnes suo ordine.

Objiciunt hæretici Matth. 28. *Jesum quem quæritis non est hîc,* surrexit *enim,* etc. quæ illatio non valeret si idem corpus posset esse diversis in locis. Respondet Suarez non esse illationem, sed simplicem assertionem, quia mulieres quærebant mortuum, Angelus affirmat esse vivum, et surrexisse. Deinde si intelligatur etiam illative, illatio ad potentiam ordinariam et familiarem sermonem modo humano intellectum refertur, qui fundatur in potentia ordinaria, quia bene sequitur, surrexit; ergo non est hîc, supple in sepulchro mortuus. 13. Objectio hæreticorum.

Objiciunt secundo Patres, qui negant idem corpus esse posse in diversis locis, ut Augustinus *epist.* 3. *et* 57. *et* 20. *cap.* 11. Anselmus *in Monologio, cap.* 20. Respondetur eos loqui secundum potentiam naturalem et cursum rerum ipsis propria virtute convenientem, non autem supernaturaliter; unde Anselmus *cap.* 21. docet discursum a se factum non concludere, quamvis naturaliter concludat in creaturis, quæ locum definitum occupant. Objectio secunda.

Tertio objiciunt, quod idem corpus nequeat esse modo naturali et quantitativo simul in diversis locis; ergo neque sacramentaliter in uno, quantitative in altero. Antecedens probant testimonio Catholicorum ad hominem. Respondetur eos abuti testimonio Catholicorum, si ex auctoritate agunt, ideo neganda est consequentia, quia Catholici docent id de essentia in duobus locis quantitativa, non autem sacramentali et quantitativa; antecedens autem falsum est et negandum, si ut principium urgeatur. Objectio tertia.

Objiciunt quarto alii, quia si idem corpus possit esse simul in diversis locis quantitative, ergo in infinitis; hoc est falsum, quia esse ubique soli Deo competit, unde Patres ex hoc probant divinitatem Filii et Spiritus sancti. Augustinus 14. Objectio quarta.

Augustin. Fulgent. Ambros. Basilius.

lib. 6. *contra Maximinum, cap.* 21. Fulgentius *lib.* 2. *ad Trasimundum, cap.* 17. Ambrosius *lib. de Spiritu sancto, cap.* 7. Basilius *de Spiritu sancto, cap.* 12.

Respondetur. Responsio prima ad argumentum ex immensitate Dei.

Respondetur hanc rationem magis urgere contra præsentiam sacramentalem simul in pluribus locis, quia, quod est in infinitis locis, debet esse in singulis totum, et in partibus totum secundum modum immensitatis, quod magis convenit præsentiæ sacramentali, quam quantitativæ, quæ est partim in parte loci, non tota in qualibet parte.

Responsio secunda.

Respondeo negando sequelam, quantum est ex vi formæ, ut bene Doctor responsione *ad* 1. pro opinione negativa, quia in omnem visionem potest Deus absolute, non tamen respectu omnis susceptivi; superficies est capax omnis coloris, ergo simul est falsa, a divisis ad conjuncta; corpus est capax omnis situs, ergo simul non valet. Quantum vero ad materiam concedit, et bene, consequentiam, et quantum ad esse ubique, ut respicit universum, quia omnia corpora universi, Deus posset convertere in corpus Christi. Breviter ergo, omissis pluribus redargutionibus, nego sequi immensitatem ex illo exemplo, quia hæc ex natura sua est ubique, ita ut id exigat et nequeat non esse ubique, seu in quocumque loco vero, imo etiam secundum aliquos imaginario; corpus autem fit in pluribus, vel fieret per accidens extrinseca virtute agentis, non propria exigentia. Unde si daretur ubique immensitas, ipsi non conveniret, nisi secundum *quid* et participative, non simpliciter aut per se, sicut creatura quæ poneretur ab æterno, diceretur æterna participative, non autem per se, sicut Deus. Argumenta Patrum procedunt de facto, quia nihil est ubique, neque per se, neque participative, præter solum Deum; et fundantur in revelatis contra Arianos probantes divinitatem Verbi, ex eo quod Verbum fuerit ab æterno.

Quamvis corpus esset ubique, non esset immensum.

15. Objectio quinta.

Objiciunt quinto alii, si idem corpus esset in duobus locis, esset divisum et indivisum, id est, idem et diversum; ergo, etc. Respondetur idem posse urgeri contra mysterium præsens; negatur ergo sequela, haberet enim solum diversas præsentias locales, seu diversas relationes posterius advenientes.

Objectio sexta.

Objiciunt sexto, sequeretur quod eadem res esset extra spatium, quod ipsum circumscribit, et non esset, quia circumscriptio dicit negationem circumscripti alibi. Respondetur idem urgere contra præsentiam sacramentalem; negatur ergo sequela. Ad ejus probationem respondetur, circumscriptionem per accidens dicere illam negationem, quia ad intrinseco tantum dicit, quod sit locus æqualis comprehendens locatum secundum se totum; quod autem idem locatum non sit alibi, est per accidens, nempe quia naturaliter id ipsi non convenit, non quod ipsi repugnat, aut ex loco circumscribenti inferatur simpliciter et absolute.

Respondetur.

Objectio septima.

Objiciunt septimo, quantitas est finita, ergo limitatur ad unum locum; deinde extensio ad locum supponit extensionem in ordine ad se, ergo duplex in ordine ad locum supponit duplicem in ordine ad se. Respondetur ad primum, verum esse naturaliter tam antecedens quam consequens, non autem spectata Dei omnipotentia. Ad aliud negatur consequentia, quia prius non necessario multiplicatur multiplicato posteriori, qualis est præsentia in ordine ad locum respective ad præsentiam in ordine ad se supponens hanc pro fundamento. Exempla hujus passim occurrunt in aliis, quia eadem virtus immutata potest in plures effectus, etc.

Respondetur.

Non multiplicatur prius multiplicato posteriori.

Objectio octava, sequeretur quod idem

16. Objectio octava. Responsio. corpus posset bis poni in eodem loco, quod capi nequit. Respondetur negari posse sequelam de eodem modo præsentiæ, et secundum eumdem situm, quamvis aliqui, ut Suarez, idem admittant, et sustineri possit etiam in nostra opinione, quia dicimus illam præsentiam produci a solo Deo; unde sicut idem corpus in eodem loco successive positum habet diversas præsentias formales numero, quia idem numero non redit naturaliter, neque consequenter prior præsentia deperdita redit, sed alia diversa; Deus similiter videtur multiplicare posse simul diversas illas præsentias, quas seipso producere potest.

An præsentia in eodem loco possit multiplicari.

Pars negativa. Licet hoc sustineri possit, et sit conceptibile, quia fundatur in omnipotentia Dei, negari tamen potest probabiliter, quia licet Deus possit præsentiam producere, et statuere corpus in loco, ubi antea non fuit, tamen hæc præsentia non abstrahit ab extremis, quia supponit fundamentum et terminum, cum sit relatio a quibus dependet, quamvis in hoc distinguatur ab aliis relationibus, quod possit esse terminus actionis per se primo.

Sicut ergo dependet a fundamento, nempe a corpore, supponit in ipso capacitatem secundum diversum modum essendi in loco; ejusdem autem corporis ad eumdem locum uniformiter se habentis est unus et idem ordo fundamentalis, neque natus est referri nisi secundum eumdem modum; unde cum secundum unam relationem est adæquate in uno situ relatus, sic non dicit capacitatem ad alteram simul, quia tollitur exigentia et capacitas in fundamento ad aliam in eo casu, sicut multæ formæ accidentales absolutæ, licet multiplicari possint numero successive in eodem subjecto, non tamen simul, quia est status in his secundum exigentiam et capacitatem subjecti, unde aer nequit esse calidus ut octo, neque bis calidus ut sex. Eodem modo relationes, quæ non casualiter insunt, sed secundum exigentiam fundamenti, mensuram et modum ejus sequuntur.

Si tamen ponatur secundum diversum situm in eodem loco, vel secundum diversas præsentias, alteram quantam, alteram sacramentalem, nulla est repugnantia, quia variatur fundamentalis modus se habendi ad locum; vel secundum situm, ut si ponatur sursum et deorsum secundum easdem partes, vel secundum extensionem, ut in secundo casu. Argumentum hoc etiam potest retorqueri, quia eadem difficultas urget de præsentia sacramentali multiplicata in diversis, aut eodem loco.

Objiciunt nono, quod idem corpus nequeat esse in diversis temporibus simul; ergo neque in diversis locis. Hæc ratio est hæreticorum, sed inutilis, quia si loquamur de tempore extrinseco et universali, falsum est antecedens, quia Deus potest creare aliud primum mobile, et sic idem posset simul esse in diversis temporibus; nequit autem esse simul in diversis partibus ejusdem temporis, non ex repugnantia subjecti, sed quia repugnat partes ejusdem successivi esse simul ut temporis, quæ sunt in fluxu. 17. Objectio nona.

Objectio decima, sequeretur idem corpus esse æquale quanto majori et minori, et consequenter æquale et inæquale. Sequela patet, quia ex Philosopho, corpus locatum est æquale loco; ergo si est simul in duobus, est æquale duobus locis, ergo excedit quemlibet. Respondetur, in hac ratione maxime fundari Vasquez, et alios, quia forte nequit torqueri ad hominem, quia non quadrat in mysterium præsens, quia non est commensuratum loco; sed patitur aliam difficultatem, secundum quam retorqueri potest, quia Objectio decima. Vasquez. Responsio.

Retorquetur. idem locus potest continere duo corpora simul penetrative, sed sicut locatum est æquale loco, ita locus locato; ergo in eo casu esset æqualis locus et inæqualis, quod repugnat. Respondetur ergo omissis pluribus, qua hîc dici possent, quod sicut quantitas minor reducta adæquat majorem quantitatem, ita corpus replicatum per unam eamdem suam extensionem adæquat utrumque locum; ergo erit æquale utrique, secundum replicationem concedo, absolute autem nego.

Quantitas minor reducta æquivalet majori.

18. Ultima objectio. Ex contradictione. Ultima ratio est ab inconvenientibus, quia inde sequeretur, quod idem in diversis locis haberet contradictoria, in uno viveret, in alio mortuus esset; calefieret in uno, frigefieret in altero; in uno mereretur, in altero peccaret; amaret, odio haberet; esset fidelis, infidelis; in gloria, in pœna, quæ sunt contradictoria. Respondetur in primis argumentum destruere se, quia vel illa habent oppositionem circa idem corpus positum in diversis locis, si non habent, non inducunt inconvenientia, quæ finguntur ex oppositione eorum, quia hæc tollitur, cum requiratur idem locus sicut idem subjectum; si autem dicas involvere contradictionem circa idem subjectum respective, etiam ad diversa loca, sequela non valet, quia varietas locorum non tollit vim conditionis eorum circa idem. Torquetur etiam argumentum, quia sequeretur etiam quod viveret in Eucharistia, moreretur in loco naturali, crederet in uno, et amaret, in alio discrederet, et odio haberet, etc. et sic de reliquis. Ad argumentum respondebitur *in sequenti* § cum Doctore.

SCHOLIUM.

Pro solutione argumentorum oppositæ sententiæ, ponit Doctor tres propositiones. Prima, quæ sunt priora *ubi*, non variantur variato *ubi*, secus si sunt simul vel posteriora. Secunda, quoad passionem, ad formam absolutam perinde est corpus esse in uno vel in pluribus locis, ut patiatur. Tertia, corpus est activum in diversa sibi applicata in diversis *ubi*, sicut et in uno *ubi*. Ex his responderi potest ad argumenta pro sententia D. Thom. quod late præstat Doctor.

Et (a) pro istis solvendis pono tres propositiones, quarum prima est : Quæcumque sunt priora essentialiter ipso *ubi*, uniformiter insunt corpori, quamvis habenti diversa *ubi*, nec variabuntur variato ipso *ubi*; quæ vero posterius vel simul natura, variabuntur secundum varietatem ipsius *ubi*. Hoc patet, quia prius essentialiter non variatur propter variationem posterioris, sed posterius bene variatur ad varietatem prioris, quæ etiam sunt simul natura cum aliquo, variantur cum illo. 13.

Nota tres propositiones pro solvendis argumentis difficillimis.

Secunda propositio est : Sicut passum existens in uno *ubi* reciperet formam a duobus agentibus sibi ibidem approximatis, sic ipsum in duobuslocis existens patietur ab eisdem sibi in illis duobus *ubi* approximatis, et hoc intelligo de passione, quæ est ad formam absolutam. Hoc patet. quia ad hoc quod patiens patiatur ab agente recipiendo istam formam, non oportet nisi quod sit in potentia passiva, et agens habeat formam activam; et sint debite approximata, sive in hoc *ubi*, sive in illo sit approximatio, nihil differt quantum ad actionem, quæ est ad formam absolutam sed passo posito in duobus *ubi* ipsum habet eamdem potentiam passivam ad formam absolutam, et activum habet eamdem potentiam activam,

et eodem modo potest approximari sibi, ut est in isto *ubi*, sicut in alio; ergo eodem modo patietur, quantum ad omnem formam absolutam a quocumque activo sibi approximato, sive in isto *ubi*, sive in alio, sicut si tantum esset in uno *ubi*, et esset agens sibi approximatum.

Addidi autem *secundum formam absolutam,* quia non oportet quod eadem patiatur, loquendo de respectivis, quæ sunt simul natura cum *ubi*, vel posteriora, quia illa possunt variari, sicut et *ubi*, ex prima propositione. Verumtamen ibi etiam posset concedi ista secunda propositio, ut patebit respondendo ad instantias in speciali.

Tertia propositio est : Sicut corpus in uno *ubi* existens se haberet in ratione activi ad diversa sibi approximata in illo *ubi*, sic ipsum ut existens in duobus *ubi*, se habet ad eadem sibi in illis *ubi*, approximata; hoc patet ex probatione præcedentis.

14. Ad argum. n. 2. et seq. posita.

Ex his ad rationes Doctorum adductas pro opinione negativa. Ad primam dico, quod prima propositio posset ita intelligi, quod esset neganda. Absolute enim potest Deus in omnem visionem, et secundum omnem modum visionis, non tamen in quocumque oculo potest causare quamcumque, quia non quilibet oculus est susceptivus. Sed esto, quod loquatur de quacumque forma, ad quam æqualiter se habet potentia agentis de se, et potentia acceptivi, quod per istam potentiam æque posset quælibet causari in susceptivo, tunc vera est propositio, quia tam ex ratione activi quam passivi esset æqualis possibilitas.

Sed non adhuc sequitur de qualibet divisim, et de omnibus simul, quia ex parte Dei, et susceptivi activi et passivi, superficies est æque possibilis ad omnem colorem, non tamen ad omnem simul. Et tunc oporteret ostendere, quod corpus ex parte sui est æque susceptivum omnium *ubi* et duorum; quod negatur ab adversario. Tamen ad rem concedo, quod ex parte Dei activi, et corporis ut susceptivi, æqualis est possibilitas in corpore ad duo *ubi*, quæ sunt simpliciter distincta, et ad quodcumque, et tunc ad omnia.

Corpus posse esse ubique per Dei potentiam, non tamen ideo immensum esset.

Et cum dicitur, per nullam virtutem potest unum corpus habere omnia *ubi*, nec esse ubique, falsum est, et probo, quia ipsi concedunt, quod corpus Christi posset ubique esse sacramentaliter ; posset enim Deus quodcumque corpus universi convertere in corpus Christi, sicut panem; et ego dico, quod non est major limitatio ad esse alicubi localiter quam sacramentaliter, comparando ad potentiam Dei.

Quidquid enim potest fieri per causam secundam activam, potest Deus facere immediate ; ipsum autem Sacramentum velans corpus Christi, non est causa corpori essendi hîc, nisi sicut causa effectiva secunda, quia non tanquam causa formalis, ut probatum est.

Et ad probationem, cum dicitur quod esse ubique est proprium Dei, dico quod Deus ex sua immensitate necessario est ubique, quia nullum potest esse *ubi*, in quo non sit secundum potentiam, præsen- 15. Deus non ideo immensus, quia ubique.

tiam et essentiam, et sic impossibile est aliud a Deo esse ubique. Sed non est inconveniens aliquid aliud a Deo per ejus potentiam esse in quocumque *ubi*, nec per hoc debet dici proprie esse ubique sicut Deus, quia non est immensum.

Duo agentia contraria applicata corpori in diversis ubi, sic agunt, ac si essent in uno ubi.

Ad illud argumentum, quod includit multa de illis repugnantibus, patet ex tribus propositionibus; applico tamen sic: Esto quod huic corpori in isto loco approximatur unum agens, scilicet ignis, et in loco eodem aliud agens, scilicet aqua; dico quod aut sunt æqualis virtutis in agendo, aut unum vincit alterum. Si sunt æqualis virtutis, sicut approximata isti corpori habenti unum *ubi*; alterum vel utrumque impediret alterum, ita quod neutrum ageret, vel agerent ad quemdam effectum medium, in quo passum nec perfecte assimilaretur uni, nec alteri; sic eodem modo dico nunc, quando sunt approximata eidem corpori in diversis locis. Si autem virtus alterius vincat, vel simpliciter assimilet sibi passum, vel magis quam alterum, et eodem modo dico, si sint in diversis locis, quia non est major difficultas hîc, quam si ignis et aqua ponerentur simul, quod tamen non negatur posse fieri a Deo, et idem corpus approximatum igni et aquæ habentibus idem *ubi*. Quod enim oporteret ibi dicere ad vitandum contraria in passo, hoc facilius, vel æque facile vitare potest quicumque in proposito.

16. 2. de Anima t. c. 28. Fames, quia

De fame et saturitate, dico quod fames est appetitus calidi et sicci; iste autem appetitus vel est naturalis vel voluntarius; sive ergo sic, sive sic, dicit aliquid absolutum; illud ergo non variatur propter varietatem *ubi*, ex prima propositione, et per consequens si hîc satiaretur, et cessaret appetitus cibi, cessaret etiam in eodem alibi, licet non ex cibo sumpto ibi, sicut statim dicetur de morte.

absolutum quid, non variatur ad variationem loci.

Saturitas pro repletione, variatur ad variationem ubi.

Si autem dicas saturitatem esse repletionem corporalem stomachi, tunc esset dubium, cum non recipiat hoc ut hîc, utrum ut hîc esset repletus isto modo; et dico quod non, sicut nec corpus Christi, ut in pyxide fuisset vulneratum, quia ista repletio non dicit nisi præsentiam alimenti contenti a continente, scilicet stomacho vel ventre; et sicut possibile est, quod continentia istud corpus hîc et ibi, sint alia, ita possibile est, quod continentia activa istius corporis hîc sit alia continentia ejus in alio *ubi*, quia hîc nihil absolutum dicit, sed respectum extrinsecum.

De temperie et intemperie.

De tertio, scilicet sanitate et infirmitate, temperie et intemperie, dico quod vel intemperies aeris expellit temperiem in comparatione ad corpus animalis, in quod agit aer temperatus vel intemperatus; et tunc breviter erit tale, quale natum esset causare agens vincens, licet forte ageret illud remissius propter actionem contrarii impedientis et resistentis. Si autem sint æqualia in agendo, passum tunc alterabitur in media propotione, eodem modo, sicut sir diceres, quod sana aura et infirma simul essent; quod concedis Deum posse, et idem corpus esset approximam tuisti auræ, et illi simul.

17. Mors, et vita repugnant in diversis ubi, contra est Suar. 3. tom. d. 48. s. 6. et Conim. 4. Physic. q. 5 Sed male, quia contradictio intrinseca, quæ est inter vivens et mortuum, non tollitur per mutationem extrinsecam ubi.

Quartum, quod est de morte et vita, faciliter solvitur, quia utrumque istorum est aliquid absolutum privativum vel positivum, et per consequens non variatur propter variationem *ubi*, secundum primam propositionem; si ergo moritur hîc, moritur et ibi; sed tamen non sequitur, vulneratur hîc, ergo vulneratur ibi, quia vulneratio dicit divisionem continui, ut hîc ab aliquo hîc dividente; sed tamen est verum, si hîc habet vulnus, quod et alibi habet, quia sic est discontinuatio partium, quæ si ibi est in hoc corpore, et alibi in eodem.

Ad tertium principale hujus Doctoris, dico quod non oportet locatum commensurari dimensionibus loci secundum unum et multa, ita quod ad multitudinem dimensionum loci sequatur multitudo dimensionum locati, sicut nec ad plurificationem posterioris sequitur multitudo prioris, maxime de respectu extrinseco et fundamento, sicut tactum est in arguendo contra primam opinionem.

18. Vide D. Thom. quodl. 1. art. 21. et 22. Ad argum. n. 3. posita. Quia corpus est extra terminos digiti, non tamen est extra terminos animæ, quia anima informat totum corpus. Ratio formalis proxima essendi in loco est ipsæ ubicatio.

Ad rationem primam alterius Doctoris, dico quod termini unius possunt intelligi simul esse cum terminis alterius, vel simultate præcisa et adæquata, vel nec præcisa nec adæquata. Si primo modo intelligatur de simultate, dico quod major est vera, et minor falsa. Si autem intelligatur de simultate secundo modo, scilicet non adæquata, tunc major est falsa, quia non oportet illud quod est extra terminos unius, esse extra terminos alterius, quia universaliter si unum excedit aliud, non oportet quod illud quod est simul excedenti, sit simul excesso, verbi gratia, si anima secundum terminos suos quidditativos (terminum enim quantitativum non habet) sit simul cum terminis digiti, non propter hoc sequitur, quod quidquid est extra terminos digiti, sit extra terminos animæ.

Ad illud de Angelo, dico quod concludit oppositum, sicut ostensum est in quarta ratione contra opinionem. Potest enim Angelus suo modo, scilicet definitive, esse in pluribus locis, scilicet per potentiam divinam.

Ad aliud alterius Doctoris, dico quod illud simile non tenet, quia natura una est ratio formalis essendi in una specie; sed dimensio non est ratio formalis proxima essendi in loco, sed tantum ratio fundamentalis. Illa tamen potest esse una, licet respectus sint diversi, sicut albedo potest esse una, licet similitudines diversæ sint; sed non nisi per unam similitudinem constituitur formaliter in specie similis. Si autem species similis non possit plurificari in eodem, nec similitudo.

Ad aliud alterius Doctoris, dico quod si remanet in eodem *ubi*, in quo prius erat, potest acquirere novum *ubi* unica mutatione, et duabus mutationibus. Et si quæras, illæ mutationes, aut sunt ejusdem speciei, aut non? Detur unum vel alterum, non curo. 19. Novum ubi una, vel duabus mutationibus acquisibile. Vide quæst. præced. n. 9.

Et cum arguis, duæ mutationes ejusdem speciei non sunt simul in eodem, dico quod non est incompossibilitas mutationum, nisi ex incompossibilitate terminorum vel Incompossibilitas mutationum est ex incompossibilitate terminorum. Qui termini mutationis incompossibiles.

formarum secundum quas sunt. Primo ergo oporteret probare incompossibilitatem duorum *ubi*, quod nego, quare non erit incompossibilitas duarum hujusmodi mutationum.

Ad aliud ejusdem Doctoris, cum dicit quod termini mutationis sint incompossibiles, dico quod verum est de primis terminis, non autem de terminis concomitantibus. Intelligo autem, quod primi termini cujuslibet mutationis sunt privatio et forma, et e converso, concomitanter autem qui junguntur terminis prædictis.

Universaliter ergo concedo, quod privatio et forma sunt incompossibiles, sed concomitantia possunt esse compossibilia, verbi gratia, in mutationibus substantialibus, si ponatur unica forma in animato, corpus organicum præcedit animationem, quæ est terminus *ad quem*; sed non est per se terminus *a quo* corpus organicum, sed ipsa inanimatio, quia mutatio est inter illam inanimationem et animationem; licet autem inanimatio et animatio sint simul incompossibilia, non tamen corpus organicum et animatio.

20\. Terminus a quo animationis, non est corpus organicum, sed inanimatio. Qui terminus a quo augmentationis et diminutionis.

Eodem modo in corruptione, si manet eadem forma corporis, quæ prius fuit terminus *a quo* per se, scilicet forma, cujus privatio succedit, ille non manet, sed terminus concomitans istam, per se terminum *a quo*, manet.

Eodem modo in augmentatione, si ponatur tota quantitas præexistens manere, manet totus terminus *a quo* positivus, qui est concomitans privationem, quæ est per se terminus *a quo*, et e converso in diminutione manet quantitas positiva aliqua, quæ prius, sed non idem per se terminus *a quo*.

Similiter in alteratione secundum intensionem et remissionem, et eodem modo dico de motu locali, quod non est contradictio, quod motus acquisitivus sit sine deperditivo. Et tunc cum termino *ad quem* non manet per se terminus *a quo*, qui est privatio, sed manet ille terminus qui est quasi per accidens, et quasi concomitans communiter per se terminum.

Terminus a quo per accidens manet cum termino ad quem.

Ad propositum, ponatur hîc esse tantum motus acquisitivus novi *ubi*, sine motu deperditivo, et hujusmodi per se terminus *a quo* est privatio *ubi* acquisiti; illa autem non manet cum termino *ad quem*; sed hîc nullus est terminus concomitans per se terminum *a quo*, quia talis non est nisi ubi sunt duo motus vel mutationes concomitantes, et per se terminus unius est per accidens terminus alterius.

COMMENTARIUS.

(a) *Et pro istis solvendis pono tres propositiones*, etc. Ex occasione ultimi argumenti quæritur, an in diversis locis positum subjectum possit habere opposita? intelligitur autem de oppositione contradictoria, privativa et contraria, quæ est subjectum ultimi præmissi argumenti. 19.

Controversia de oppositis prædicatis, circa subjectum in diversis locis.

Prima sententia est, non solum de potentia absoluta, sed etiam ordinaria ex natura rei posse idem corpus positum in duobus locis habere prædicta contradictoria, aut privative opposita. Hanc docent Nominales, Major *in* 4. *dist.* 10.

Prima sententia. Recipere prædicationem oppositorum.

quæst. 4. Occham *quæst.* 4. citatur etiam Alensis 4. *p. quæst.* 44. *m.* 7.

Secunda sententia concedit de potentia absoluta. Secunda sententia est de potentia ordinaria, talia prædicata contraria, si sint qualitates naturales non posse inesse corporis in diversis locis, et non posse habere contradictorium, aut privativum harum; de potentia tamen absoluta posse habere eas in uno loco, et contradictorium aut privativum in altero, modo illæ qualitates seu proprietates sint separabiles ex natura rei a corpore, ita Gabriel *in* 4. *dist.* 10. *quæst.* 1. *art.* 2. *et in can. lect.* 46. Soto *quæst.* 1. *art.* 5. Marsilius *in* 4. *quæst.* 7. Suarez *disput.* 48. *sect.* 8. *conclus.* 1. *et* 2. *conclus.* 3. dicit concomitantiam proprietatum accidentalium, quæ producuntur in uno ad corpus in alio loco existens fore dependere ex voluntate Dei.

Gabriel. Soto. Marsilius. Suarez.

20. Prima conclusio. Quæ non dependent a loco, necessario insunt. *Prima conclusio Doctoris : Quidquid convenit corpori independenter ab ubi, aut prius naturaliter ipso ubi, necessario inest ubicumque est corpus*, ita ut de potentia absoluta nequeat ejus contradictorium aut privativum simul alibi inesse; est Doctoris, quem etiam sequitur in hoc Vasquez *supra cap.* 4.

Quænam illa ? Hæc prædicta non dependentia a loco, et priora ipso naturaliter sunt, omnia prædicata absoluta tam substantialia quam quantitatis in ordine ad se consideratæ quam qualitatis, quatenus præcise habent rationem formæ in subjecto, ideo nequit idem corpus esse vivens et mortuum in diversis locis, album et non album, idem homo in peccato et non peccato, cæcus et videns, vulneratus et non vulneratus, et his opposita.

Probatio conclusionis. Probatur ex regulis contradictionis, quia alioquin simul inesse possunt contradictoria de potentia Dei absoluta.

Responsio. Impugnatur. Dices, non habere oppositionem ad idem in diversis locis positum, quia non opponuntur secundum idem. Contra, illa opponuntur secundum idem, quæ opponuntur secundum idem subjectum, et reliqua omnia eadem secundum quæ insunt; sed hîc est idem subjectum, quia supponitur idem corpus, quamvis sit in diversis locis, manere idem, neque est alia ratio, nisi quia ad *esse* corporis non facit locus, quod posterius est accidentaliter adveniens; ad *esse* materiæ non facit forma, ideo eadem manere potest sub diversis formis sine diversitate sui a se idem subjectum sub affirmatione et negatione accidentali, neque alia ratio in universum assignari potest præter præmissam.

Sed quantitas est prior loco, quia est fundamentum et causa ejus, qualitas similiter, quia mutato loco nihil variatur in suo *esse* absoluto, quod manet idem in diversis locis, et sic de reliquis, alioquin bene sequeretur hæc consequentia : Petrus muravit locum, ergo quantitatem et qualitatem; sequeretur etiam, quod ultima superficies cœli non esset quanta, quia non est in loco, neque corpus in vacuo retineret sua accidentia absoluta; quod chimæricum est dicere, quia hæc non desinunt per sui corruptionem posito contrario, aut sublato aliquo per se requisito ad eorum *esse*, quod nequit esse locus, a quo nullo modo dependent, sicut neque prius a posteriori. 21. Quantitas est prior loco, et alia, etc

Ex quibus sequitur rationem esse horum in subjecto, et sic de aliis, quæ non dependent a loco, non esse locum; ergo etiam neque privationis aut negationis oppositæ, et consequenter abstrahunt hæc a loco, ut enuntiantur de subjecto; ergo alterum eorum necessario inest, scilicet, aut affirmativo aut negatio, non obstante mutatione loci.

Secundo principaliter probatur : quidquid est concomitanter sub speciebus, 22. Secunda ratio.

verbi gratia, anima sub speciebus corporis fundatur in connexione naturali, seu unione ejus ad corpus, ut est in modo suo naturali existendi, ut definit Tridentinum, non in voluntate Dei, ad quam in proposito non recurrit Concilium; ergo unio animæ ad corpus abstrahit ab hoc vel illo loco, ita ut impossibile sit corpus esse animatum, quin ubique sit animatum ubicumque est.

Ex Trident.

Responsio. Impugnatur.

Dices, esse verum de potentia ordinaria, non absoluta. Contra, positio corporis Christi sub speciebus, seu in diversis locis, non respicit potentiam ordinariam, sed absolutam et supernaturalem; sed hoc non obstante, anima sequitur ad corpus sub speciebus ex natura rei, et connexione naturali; peto in quo fundatur hæc connexio? non in alia, nisi quia nequit corpus esse animatum, et non animatum simul, ergo; et reducitur ad illud primum principium, quodlibet est, vel non est, inquantum verificatur de corpore Christi, quod est animatum sub speciebus, quia est animatum in suo modo existendi naturali, sicut prædicaretur de ipso, quod esset mortuum in triduo, si fieret consecratio, quia erat mortuum in suo modo naturali existendi; sic etiam de unione hypostatica sequitur, quod sub speciebus eam retineat, quia in suo modo naturali existendi eamdem habet ex eodem principio.

Propositio æternæ veritatis, et necessariæ.

Sed quæcumque contraria deducta ex principio primo per se noto est æternæ et necessariæ veritatis, sicut et ipsum principium, quia connexio terminorum non fundatur in aliquo extrinseco, sed in ordine intrinseco et necessario eorum ad se invicem, sicut patet in omnibus principiis immediatis habentibus veritatem ex terminis, et in conclusionibus per se sequentibus ex illis, quæ etiam antecedenter ad omnem actum divinæ voluntatis sunt veræ; ergo idem dicendum in proposito.

Confirmatur. Forma in subjecto tollit privationem absolute.

Confirmatur, causa formalis in subjecto necessario habet suum effectum; ergo anima posita in corpore, necessario illud vivificat, quia actuat ipsum secundum omnem ejus capacitatem; ergo repugnat corpus esse sub privatione, seu in potentia ad animam, quia tota ejus potentia est in actu completo. Sed ex positione corporis in alio loco non variatur ejus essentia, ergo neque proprietas subsequens, quæ est capacitas illa, ergo ubicumque ponitur, illa erit, et consequenter nequit simul esse in potentia, aut sub privatione animæ, sicut neque in eodem loco neque in diversis.

23. Responsio formas contrarias simul inesse posse. Impugnatio.

Dices secundum aliquos de potentia absoluta posse poni duas formas, etiam oppositas in eodem subjecto, ac proinde formam cadaveris poni in corpore posse in uno, animam in altero loco. Contra, licet falsa sit illa doctrina, tamen ea data, imaginarie ad propositum applicatur, quia ita tenentes docent in uno eodemque loco posse duabus formis informari. Sed dato casu, nemo dicit quod simul cum altera inest privatio alterius formæ, quæ inest, nec quidem inesse potest per divinam omnipotentiam; ergo etiam nullibi inesse potest, quia immediate opponitur circa subjectum absolute sumptum, sicut sic sumptum dicit capacitatem ad formam, non ut in hoc aut illo loco.

Subjectum oppositionis privativæ. Confirmatio.

Cur proprietas est inseparabilis a subjecto?

Confirmatur ad hominem, peto quare proprietas inseparabilis a corpore inest ipsi ubicumque est, nisi quia inesse ejus abstrahit ab hoc vel illo loco, estque prior loco independens ab ipso, ac propterea quod est idem absolute alicui, ubique est idem, alias sequerentur contradictoria, contra primum principium, nempe esse idem et non esse idem; sed sic etiam

convenit corpori quæcumque alia forma abstrahens a loco (ut quantitas, quæ est prior loco anima, etc.) independenter, et secundum aliquid prius loco, quia hæ formæ, ut insint corpori, nihil aliud requirunt præter capacitatem in ipso et unionem. Et quamvis ad agente nequeant produci in subjecto, nisi secundum determinatam distantiam ob limitatam virtutem agendi, tamen, dum insunt, manent independenter a loco, eoque mutato, sicut etiam sine dependentia ab agente particulari, quod in agendo limitatur ad locum; ergo eadem ratio, quæ concludit proprietates identificatas esse in corpore ubicumque sit. Probat similiter de aliis abstrahentibus a loco, alias dicam similiter, quod illæ proprietates in uno loco sint eadem, in alio diversæ, imo et ipsum corpus in uno esse idem, in alio diversum, quia eadem ratio currit; vel ergo concludit universaliter per viam contradictionis de omnibus abstrahentibus a loco, vel de nullo.

Comparantur formæ absolutæ ad subjectum sicut proprietates.

Nec refert dicere, quod quædam sint simpliciter separabiles a corpore, quia licet id verum sit, dum tamen insunt, necessario insunt, ut per divinam potentiam non inesse non possint, quamdiu insunt, neque separabilitas eorum fundatur in diversitate loci, sed in diversa existentia, et æque separabiles sunt a corpore in uno loco posito, cum hoc tamen repugnet, quamdiu insunt, eas non inesse; idem ergo erit, si ponatur in diversis locis, quia id extrinsecum est, et impertinens ad effectum, et *esse* ipsarum, et oppositum asserere, est illudere imaginarie primo principio.

24. Secunda conclusio. De formis quæ dependent a loco etiam concomitanter.

Secunda conclusio Doctoris : Quæcumque conveniunt corpori dependenter ad *ubi*, vel etiam concomitanter, posito in diversis locis corpore, possunt variari, et variantur de facto, dependentia ad locum sunt respectus præsentiæ formalis, indistantia seu contiguitas, situs, ut esse sursum, aut deorsum, sedere, stare, motus localis, et ejusmodi; et illa sunt concomitantia ad *ubi*, actio sive transiens a virtute activa corporis in passum sibi applicatum in uno loco, quod non applicatur in altero, sive passio recepta ab agente applicato in uno, et non altero loco.

Dependentes a loco. Concomitantes.

Dicuntur hæc concomitanter ad *ubi* determinatum, quia licet actio et passio dependeant a virtute activa et passiva tantum, ut a principiis per se, in ordine ad quæ definiuntur, ut actio quæ est relatio transmutantis vel actus activorum, ut ab his, si sumatur pro re acta, ut definitur motus a Philosopho *esse actum entis in potentia*, etc. tamen quia in agente limitato, est determinata sphæra agendi, ideo requiritur determinata applicatio ejus ad passum, quæ contingere potest in uno loco, et non in altero. Dicitur autem hæc concomitans ad determinatum locum, quia virtus activa, licet exigat determinatam præsentiam, tamen non in loco magis quam in altero; et sic actio ejus erit concomitans ad præsentiam passi in hoc loco, et non posterior naturaliter, quia ab ipso non dependet determinate, etiam ut a conditione. Secludimus hîc opinionem eorum, qui dicunt actionem individuari per circumstantias loci, temporis, etc.

Quomodo concomitans.

3. Physic.

His positis, probatur conclusio quoad primum ex iisdem principiis, quia variato seu multiplicato priori essentialiter, multiplicatur posterius, *ubi* se habet ut prius ad illa, quæ ab ipso dependent; ergo, etc. Patet etiam secunda pars conclusionis, quia licet actio et passio non dependeant determinate ab hoc loco, tamen concomitanter se habent hîc et nunc ad ipsum, quia ex applicatione activi et

25. Probatio conclusionis quoad utramque partem.

passivi sequuntur hîc et nunc in hoc determinato loco, et deficiente eadem applicatione alibi non sequuntur.

Advertendum tamen, quod licet actio et passio conveniant corpori in determinato loco, terminus tamen actionis et passionis, si sint forma absoluta, sequetur ad corpus ubicumque erit, quia illæ formæ nullum dicunt ordinem ad locum, nisi tantum in *fieri* ob dependentiam agentis ad applicationem, quæ contingit in determinato loco ; in *facto* autem *esse*, sicut neque ab agente, sic neque a loco dependent, quia cessat actio agentis particularis et formæ sub ratione absoluta respiciunt subjectum ubicumque sit, illud actuando ; si autem terminus actionis dependeat a loco, aliud erit. Ex quibus patet secunda tertia propositio Doctoris in littera positæ.

26. Contradictiones solvuntur apparentes.

Ex his solvuntur multæ contradictiones imaginariæ, quæ huc adduci possunt, quia in uno loco posset sedere, in altero stare; in uno quiescere, in altero moveri; in uno frigefieri, in altero calefieri; in altero esse satur, in altero famere; infirmari, et sanus esse, ad quæ universim patet solutio ex dictis.

Quando actio et terminus dependent a loco verificantur de subjecto in illo loco tantum, in alio vero eorum negatio; quando actio dependet a loco, aut concomitanter se habet ad locum, terminus autem non ita, actio in illo tantum prædicantur de subjecto, in altero vero negatio ejus, terminus autem absolute ubicumque est corpus, sic potest comedere, et trajicere cibos in stomachum in uno, sed digestio et augmentatio sequens erit ubique ; potest cædi et vulnerari in uno, sed vulnus sequens, et cicatrix etiam erit in altero ; potest ex infectione aeris in uno infirmari, in altero autem corrumpetur sanitas, erit et infirmus ubique. Quando causæ oppositæ eidem applicarentur in diversis locis, ut calidum et frigidum, idem judicium ferendum, ac si applicarentur in eodem loco, quia actio sequetur fortius agens; motus etiam contrarii possunt inesse simul, qui dependent a loco, ut lapidem moveri sursum violenter, deorsum naturaliter, non tamen motus contrarii ad formas, non dependentes a loco, quando sunt contrarii, ut ad frigidum et calidum, ad vitam et mortem, ad augmentationem et minorationem seu decrementum.

27. Solvitur arg. Ledesmæ.

Hinc solvitur argumentum Ledesmæ applicando singula singulis : quidquid enim abstrahit a loco, seu quoad dependentiam, seu per concomitantiam, si inest ubique inest, si non abstrahit contrarium accidit.

Argumentum Vasquez.

Patet etiam ad argumentum Vasquez contra præsentiam modo naturali in duobus locis : *Quia lapis*, inquit, *ponitur in centro quiescens naturaliter, et in alio loco sursum supra trabem, amota trabe movebitur a gravitate sua ad centrum, et per eamdem etiam gravitatem quiescet in centro; ergo movebitur, et quiescet simul naturaliter.*

Responsio.

Hæc ratio nulla est, peto quis locus horum conveniat lapidi virtute naturali, quis supernaturaliter? et an uterque supernaturaliter? si locus ille super trabe sit, tunc amota trabe, vel conservatur ibi, vel non; si non, non acquirit alium locum, sed simpliciter desinet conservari ille primus locus ejus, et sic non movebitur ad locum centri, quem nunc habet, ad quem amplius non est in potentia, sicut corpus Christi desinens, corruptis speciebus sacramentaliter, non acquirit alium locum. Demus etiam moveri ad loca intermedia nihil refert, quia non est in motu et quiete respectu ejusdem loci, sed diversorum ; si uterque locus sit su-

pernaturaliter, desinet in eo, qui non conservatur, et non acquirit alium, vel si acquirat, etiam movetur ad diversum, non ad eumdem locum; si ad eumdem, cessat motus, quando pervenitur ad superficiem extremam ejusdem loci. Motus enim erit ad loca intermedia, non ad centrum quod possidet, et respectu cujus non est in potentia, quia motus est actus entis in potentia secundum quod in potentia, non entis in actu.

28. Responsio ad argumentum Suarez.

Objicit Suarez primo, quia præsentia localis naturalis est in corpore Christi in cœlo, et non in Sacramento; præsentia vero substantialis est sub speciebus in Sacramento, sed eadem est ratio de quantitate et qualitate, et aliis; ergo possunt esse in corpore in uno loco absque eo quod insint in altero. Respondetur hoc esse inutile argumentum, quia non repugnantia aut repugnantia fundatur non in eo quod hæc, aut illa distinguantur a subjecto realiter, sed quia alia immediate opponuntur circa subjectum absolute, et sine ordine ad locum, quia ab ipso abstrahunt. Alia dependent a loco tanquam a priore, ideoque eo mutato et multiplicato, mutantur et multiplicantur.

Secundo objicit Suarez.

Urget etiam exemplum de corpore posito in diversis temporibus, in quibus habet diversas præsentias, ad hoc responsum est. Ex his patet quid sequatur ad corpus Christi, quatenus est sub speciebus, et quænam in ipso sunt, ut est tam hîc quam alibi, sive secundum naturalem præsentiam, sive secundum sacramentalem; nam ea quæ abstrahunt a loco, eadem sunt, ubicumque est in ipso, quæ vero dependent a loco, diversa sunt secundum diversitatem loci.

SCHOLIUM.

Solvit argumenta, quæ ipse fecit in favorem adversariorum, num. 4. explicat quid fieret si cibus esset in duobus locis, et a duobus sumeretur. Item, quid si duo ignes applicarentur ligno posito in duobus locis. Item, quid si animal hîc esset sine alimento, et alibi abunde comederet. Item, quid de igne replicato et applicato sic multis combustibilibus.

Ad rationes (a) per me appositas. Ad primam dico, quod per illam posset probari, quod duo corpora naturaliter possunt esse simul, quia agens naturale non intendit corpus unum expellere, nisi inducat aliud corpus; si ergo non esset repugnantia duo corpora esse simul, tunc movendo hoc corpus ad istud *ubi*, non expelleretur aliud corpus, et sic natura posset facere duo corpora simul; quia ergo concludit manifestum inconveniens, dico, quod aliqua sunt repugnantia respectu virtutis creatæ et limitatæ, super quorum simultatem non potest creata virtus activa, quæ tamen non sunt simpliciter incompossibilia. 21.

Aliqua repugnant respectu virtutis creatæ, quæ simpliciter repugnant.

Exemplum, Virginem parere ita est naturæ creatæ impossibile facere, sicut duo corpora in eodem loco, et unum corpus in diversis, super quæ non potest virtus creata simul, quæ tamen non includunt contradictionem simpliciter, ut visum est, ideo sunt possibilia Deo.

Ad secundum, dico, quod potest concedi, quod si illa materia corporis locati in duobus locis transmutatur a duobus agentibus ad duas formas, non esset novum miraculum, sed tantum per antiquum miraculum esset proportionata ad recipiendum actiones illorum agentium. 22.

Dico tamen aliter, quod si idem ponatur esse in duobus locis, non sequitur quod eadem materia duabus formis informetur simul substantialibus, neque ejusdem speciei, neque alterius. Eodem quidem modo potest argui de hoc et de alio, si agentia ponantur ejusdem speciei vel alterius.

Idem dicendum de alimento replicato sumpto a duobus, et de non replicato a duobus sumpto. Si duo stomachi penetrarent se, quid fieret de cibo in ipsis recepto?

Ad exemplum de alimento, dico quod idem fieret de alimento sumpto a diversis in diversis *ubi*, quod fieret, si illi duo stomachi fierent in eodem loco, et cibus ille esset in utroque. Tunc enim, aut totaliter virtus una vinceret aliam, et totum converteret in suum corpus; vel essent virtutes æquales, et tunc æqualiter converterent de alimento, hæc in suum corpus, et illa in suum; vel essent inæquales, non tamen una omnino vinceret, et tunc fortior plus converteret in suum corpus, et alia debilior minus converteret. Eodem modo, sicut haberes dicere ibi de stomachis animalium simul existentibus, et cibo recepto in utroque, ita dico hîc juxta illam propositionem secundam supra positam.

Per illud ad aliud de ignibus approximatis uni ligno in diversis *ubi*, etiam dico, quod haberes idem dicere, si duo ignes per potentiam Dei essent simul, et approximati illi ligno.

23. Lignum in duobus locis, cui applicarentur duo ignes, in quem ipsorum, et a quo converteretur.

Et si quæras quid esset dicendum, nonne tunc oporteret, quod lignum converteretur in ignem, vel in quem et a quo? non enim magis ab uno quam ab alio, quia sunt æquales; non in unum, quia duo sunt agentia et totalia; non autem possunt esse duæ causæ totales ejusdem effectus.

Dico, quod vel eumdem ignem generarent perfectiorem, et sic esset effectus divisibilis secundum perfectionem, si forma substantialis potest habere partem et partem, sicut diceretur de calore. Si vero generarent, eumdem effectum indivisibilem omnino generarent, tamen eo modo efficiendi, quo neuter illorum posset esse causa totalis effectus, quia post ita brevem alterationem, quæ non sufficeret ad ignitionem ab altero istorum præcise agente, et tunc ista propositio est vera, quod duæ causæ totales totaliter causantes non possunt esse ejusdem effectus.

Animal hîc sine nutrimento nutritur, alimento alibi ab eo sumpto.

Ad aliud dico, quod animal existens in aliquo *ubi* sine nutrimento, nutriretur ibidem, dum tamen idem animal susciperet alimentum conveniens in alio *ubi*, quia etsi motus localis nutrimenti ad stomachum non sit idem hîc, qui ibi, (nec mirum, quia ex quo *ubi* est aliud, et motus localis ad *ubi* potest esse alius), tamen conversio nutrimenti in substantiam alendi est eadem hîc et ibi,quia illa conversio est generatio partis substantiæ istius nutriti, et tota substantia nutrita, et quælibet pars prior est ipso *ubi*; nec ergo variabitur ad variationem ejus, scilicet *ubi*.

Quid si animal replicatum, utrobique reciperet alimentum.

Et cum additur, si utrobique haberet alimentum sufficiens, in duplo nutriretur. Dico, quod vel utrobique susciperet totum illud alimentum, et per consequens superflueret, quia ejus medietas suffi-

ceret ad nutritionem ejus; vel in uno loco susciperet partem, et in alio aliam, et utrobique sufficienter nutriretur. Patet ex prædictis.

24. De igne replicato. Ad illud de modico igne, quod conbureret omnia combustibilia, dico per propositionem tertiam, quia si ponatur ignis in uno loco, et multa combustibilia sibi habenti illud *ubi* tantum approximata, quod dicerem tunc de igne respectu illorum, sic dico nunc, quia vel in aliquod illorum ageret præcise, vel si in quodlibet, esto quod omnia essent simul, ageret tamen valde remisse in ea. Eodem modo dico in proposito, quod actio erit remissa in quodlibet istorum respectu actionis, quam haberet in unum illorum, si in nullum aliud ageret. Nec mirum, quia virtus naturalis minor est in plura quam in pauciora, et in multa quam in unum.

Hæc argumenta non posuit supra. Ad illud de diversa figuratione, dico quod licet figuratio videatur esse qualitas, tamen consequitur ipsum *ubi*. Ad (b) aliud de toto et parte, dico quod pars extra totum nihil habet, quod non habet in toto; illa enim actualitas, quæ attribuitur parti extra totum, et non in toto, non est nisi præcisio.

Sed (c) contra, quia continuitas est forma absoluta, et per consequens prior est ipso *ubi*; ergo non potest esse idem corpus in loco isto continuum, et alibi non continuum, et per consequens nec hîc pars, et ibi non pars, eo modo quo continuatum alteri dicitur pars. Responsionem quære.

Additio. Aliqui dicunt Scotum reliquisse hanc replicam, insolutam, quia vult, ut concludat. *Dici potest, quod duplex est figura, quædam est forma absoluta, et ista est de genere Qualitatis forma, vel circa aliquid constans figura, et ita non sequitur* ubi. *Alia est figura, quæ est situatio partium in loco, et in continente, et ista est forma respectiva consequens ipsum* ubi, *et sic procedit argumentum. De hoc tamen distinctione duodecima quæst. quarta respondendo ad quæst. ibi; sed de figuratione alia et alia videtur, etc.*

COMMENTARIUS.

(a) *Ad rationes per me appositas,* etc. Doctrina hujus paragraphi jam præmissa est, sicut et resolutio argumentorum; ultimum vero argumentum, ad quod respondet de diversitate figuræ, non præmisit superius in eo ordine quo hîc resolvit. Ordo mutatus. Cæterum illud urget Henricus in secunda ratione adducta pro negativa, versu: *Et si instetur,* ubi de discontinuatione membrorum per vulnus agit, ex qua sequitur mutatio figuræ, quæ materialiter dicit ipsam quantitatem continuam, formaliter respectum partium continui ad se invicem, vel terminorum includentium partes, ut infra dicit *d. 12. quæst. 4. respondendo ad quæstionem, v. Sed de figuratione alia et alia,* etc. Huc autem de proposito transfert solutionem illius secundi argumenti Henrici, ubi positis tribus illis maximis, seu propositionibus, respondet ad omnia argumenta, quæ ponuntur ex prædicatis oppositis circa idem corpus in diversis locis positum. Respondet, quod figuratio sequitur ad ipsum *ubi,* intelligit de figuratione impropriè dicta, quæ denotat situm diversum partium in ordine ad se invicem, vel terminorum includentium partes in ordine ad locum, et posterior ipso, alia quæ est qualitas quartæ speciei, est loco prior; salvandum ergo universaliter dictum, quod figura est posterior *ubi*

Quid sit figura? Ratio mutandi ordinem. Responsio Doctoris. Figura sequitur ad ipsum ubi.

Secunda responsio. Figuram sequi ad ubi verum, vel imaginarium.

vero vel imaginario; quod magis concordat principiis Doctoris, et hîc, et in præcedentibus et sequentibus quæstionibus, ubi dicit extensionem nihil superaddere quantitati, quam respectum extrinsecus advenientem. Figura autem nihil addit nisi respectum partium, secundum diversam dimensionem in ordine ad diversos terminos includentes partes, vel e contra terminorum ad ipsas partes, verbi gratia, triangulus respectum secundum tres angulos includentes extensionem, secundum tres lineas rectas et terminatas in ipsis angulis, in quibus coeunt ad invicem tanquam in termino communi terminante ipsam extensionem secundum hanc et illam lineam rectam. Extensio ergo partium est situs et ordo partium in toto, quatenus una est extra aliam in ordine ad locum verum vel imaginarium; prior est figura, quæ est terminus talis extensionis, secundum hos, vel illos terminos ipsius, scilicet lineam rectam vel obliquam, et consistit in ordine ad extrinsecum, quia in situ et ordine ipsorum *ubi* circumscribentium, et hic est sensus Doctoris. Si tamen comparetur figura ad locum verum et realem, cujus latera facit distare locatum, et cujus terminus est figura aliqua, vel hæc vel illa, est prior tali loco et præsentia in ipso.

Quod si objicias in fluidis sumi figuram ab ipso loco, verbi gratia, a vase, quia talis est figura aquæ, qualis vasis ambientis, quia hoc quod est quantum solidum non cedit fluido, non refert, quia etiam prius aqua ex natura sua fluit in figuram vasis, quam sit præsens ipsi vasi præsentia ubicali, alioquin non impleret totum vas.

30. Continuatio et discontinuatio.

(b) *Ad aliud de toto et parte,* etc. Hoc argumentum etiam tangit Henricus *supra,* nempe quod corpus esset vulneratum in uno loco, seu discontinuum, in alio vero continuum; ergo haberet pars aliam actualitatem in uno, aliam in altero.

Respondet, quod pars non habet actualitatem in toto, quam non habet extra totum; intelligit de actualitate existentiæ et essentiæ, seu intrinseca, quacumque alia adveniente extrinsecus, quia manus, verbi gratia, in toto animatur, non autem extra totum.

Pars est causa totius.

Veritas dicti patet, quia pars habet rationem prioris et causæ ad totum quod constituit; ergo non recipit actualitatem a toto, sed communicat loquendo de ipsa præcise qua pars, ut pars comparatur ad totum; bene ergo infert illam actualitatem, quæ tribuitur parti extra totum corpus quantum, quod componit, esse præcisionem aut divisionem, qua separata, manet eadem, destructa continuatione in sua entitate.

(c) *Sed contra,* etc. Urget quod continuitas sit forma absoluta, et prior *ubi;* ergo nequit corpus in uno loco esse continuum, in alio non continuum; ergo neque hîc pars, ibi non pars, supple actu constituens. Hujus solutionem remittit ad alias dicta, et patet ex prima propositione; concedenda nempe est consequentia, quia licet vulneratio ipsa, seu discontinuitas, ut est in motu, actione, seu *fieri,* potest esse in uno loco, et non in alio, tamen in *facto esse*, erit ubicumque est corpus, sicut de aliis accidentibus absolutis dictum est; bene ergo dicit in antecedente continuitatem esse formam absolutam, quia nempe est forma quantitatem continuam constituens, ut distinguitur a discreta; quantitas autem sic sumpta est aliquid absolutum. 31.

Continuatur pars ubique, vel separatur.

SCHOLIUM.

Solvit argumenta in initio posita, explicando subtilissime graves et curiosas objectiones, ut noto in margine; et sane ita to-

tam hanc quæstionem tractavit, ut humano ingenio melius tractari non potuerit. Et ideo ex eo recentiores tam hîc quam in 4. Physic. fere omnia, quæ de hac re disserunt, deprompserunt.

25. Vide quæst. sequentem, et infra art. 2. q. 3. expresse ad hoc. Quomodo relationes oppositæ conveniunt eidem. De charactere q. 2. idem habet in primo dist. 19. q. 1. et 1. d. 2. q. 5. et in hoc 4 dis. II. q. 1

Dico (a) ad argumenta principalia. Ad primum dico, quod multi concedunt relationes oppositas posse esse simul in eodem, dicentes idem, et secundum idem esse principium agendi et patiendi. Sed ad propositum, non oportet incidere in istam difficultatem. Nullus enim negat, quin relationes oppositæ possint inesse eidem secundum diversa fundamenta, utpote quia secundum aliquid sit majus, et secundum aliud minus, et hoc vel respectu sui vel alterius. *Ubi* autem in toto corpore, aliud et aliud est posterius et anterius, superius et inferius, unde mediante illo *ubi*, tanquam fundamento alio et alio, non est inconveniens corpus habens *ubi* superius et inferius esse superius et inferius. Nec mireris respectum superioris et inferioris fundari in *ubi*, licet *ubi* sit respectus, quia potest bene unus respectus fundari in alio respectu, ut tactum est *supra*.

Propinquum et distans quomodo conveniunt eidem.

Ad aliud dico, quod relationes contrariæ in genere bene possunt inesse eidem secundum diversa fundamenta, sicut idem potest esse simile alicui secundum albedinem, et dissimile eidem secundum scientiam; propinquum autem et distans fundantur in corpore ubicato, quia ipsum *ubi* ejus est propinquum et distans; ergo si aliud est *ubi* propinquum et distans, possunt eidem corpori convenire, sicut conveniunt duobus *ubi*, quæ conveniunt illi corpori, et sunt fundamenta propinquitatis et distantiæ.

Ad 3. Quomodo idem temporale potest, et non potest esse in diversis temporibus.

Ad tertium dico, quod sicut idem temporale non potest esse simul secundum tempus, id est, eadem temporalitate, ut ita dicam, in diversis temporibus, sic nec idem locabile potest esse simul secundum locum in duobus locis. Si autem accipias in antecedente *simul* secundum tempus, et in consequente *simul* secundum locum, valet consequentia vel proportio, quia ita debet simultas temporis comparari ad tempus idem circa temporale, sicut simultas loci ad eumdem locum circa locabile. Concedo ergo, quod unica locatione, quod est dicere, esse simul secundum locum, non potest esse idem locabile simul in duobus locis.

Potest autem hæc ratio duci ad partem oppositam, licet sophistice, sic : idem locabile simul, id est, in eodem loco existens, potest esse in diversis temporibus; ergo et simul tempore potest esse in diversis locis. Solvant istud sophisma, et solvent argumentum suum, si forte reputent, quod habeat evidentiam.

26. Ad 4. Corpus simul moveri posse et quiescere.

Ad aliud, quod idem moveretur simul, et quiesceret, dico secundum primam propositionem illarum trium, quod cum moveri vel quiescere secundum locum, sit simul cum *ubi*, vel posterius, ideo variatur ad variationem *ubi*, et ita poterit in uno *ubi* quiescere localiter, et in alio *ubi* moveri. Quia quiescere hîc localiter nihil aliud est quam habere continue

idem *ubi* quod prius, et ibi moveri nihil aliud est, quam habere aliud et aliud *ubi*. Sicut autem est possibile, quod idem corpus habeat hîc permanenter *ubi* unum, et aliud ibi, sic possibile est, quod permanenter habeat hîc unum *ubi,* et alibi plura successive. Eodem modo dicendum est de partibus totius, si fiant instantiæ, quia possibile est, quod hîc omnes partes totius quiescant in toto, et ibi aliquæ moveantur, ut manus vel pes, quia omnia ista consequuntur *ubi,* puta hoc et illud.

Homo in duobus ubi, an potest accedere ad seipsum, et an se expellet, an exercitus ex solo illo conflari posset.

Et si arguas, ergo ut est in uno *ubi* potest moveri ad seipsum, ut est in alio *ubi,* et ita accederet ad illud *ubi*, in quo jam est, et tunc vel expelleret seipsum de alio *ubi,* ad quod accedit, et tunc esset incompossibile sibi ipsi secundum *ubi*, sicut aliud corpus; vel non expelleret, et tunc desineret habere illud *ubi* virtute propria, accipiens tantum illud *ubi* quiescentis; vel faceret se ut habens aliud *ubi* cum seipso, et ita quasi duo corpora simul. Similiter si esset animatum, posset se ipsum movere pellendo vel trahendo, et posset idem homo habens mille *ubi* facere choreas, et maximum exercitum in campo, et multa alia, quæ videntur mira, et iterum loqui et tacere, et disputare cum seipso.

Dico, quod hæc sunt puerilia, et imaginationem sensui innitentem sequentia. Si enim quæratur ratio eorum, de quibus arguitur, nulla est difficultas major, quod corpus moveatur ad illud *ubi* in quo quiescit, quam ad aliud *ubi*. Et tunc cum pervenerit ad illud *ubi*, dico quod idem corpus expellet se de illo *ubi*, in quo quievit, nisi forte illa virtus agens, per quam habuit aliud *ubi*, desinat conservare ipsum ut aliud ubicatum, et tunc non habebit, nisi tantum *ubi*, quod habuit prius quiescens; sed prius non habebat illud, ut terminum sui motus, imo desinet secundum *ubi*, quod habebat in motu; habere autem quodcumque *ubi*, sive ut in motu, sive in termino motus, nihil facit ad variationem, vel multitudinem absolutorum, quæ sunt in re.

27. Homo in diversis ubi, an possit secum disputare, fabulari, choreas ducere.

Per hoc patet de chorea et bello, confabulatione et disputatione cum seipso, quia si *loqui* dicat actum imaginationis vel intellectus, ille quidem ubique est idem ubicumque fuerit loquens; si autem non est, nisi formatio vocis per instrumenta naturalia in aere percusso, et quidem alius erit aer contiguus organis vocalibus in isto *ubi*, et alius in alio *ubi*; et esto quod idem aer sit, moveri tamen poterit hîc localiter aer, et ibi non, et sic in isto formabitur vox, et in illo non, et in illo loquetur, et in isto tacebit, et in isto tenebit tenorem, et in isto quintam, et ille attrahet aerem extra aquam existens, et idem existens in aqua non poterit attrahere, sed non submergeretur hîc, quia alibi habet aerem attractum refrigerantem ipsum.

Ita etiam concedo, quod ut in uno *ubi*, poterit movere corpus suum, ut est in alio *ubi,* pellendo vel trahendo, quia propter identitatem corporis non aufertur ratio mobilis, nec motivi ab ipso.

28. In oppositis respectivis, absoluta affirmatio, et negatio, non sequitur.

Et si arguitur sic, si movetur, ergo non quiescit, si quiescit, ergo non movetur; ergo si simul movetur et quiescit, simul movetur et non movetur, simul quiescit et non quiescit. Respondeo, in respectivis oppositis non sequitur absoluta affirmatio et negatio, sed tantum secundum *quid;* sicut non sequitur, est similis et dissimilis, ergo est similis et non similis, nam antecedentia verificantur, si intelligantur respectu diversorum. Si enim est similis huic, est similis; et si est dissimilis illi, est dissimilis, sicut Philosophus arguit in prædicamentis *capite de quantitate,* quod si aliquid est magnum, ad hoc est magnum, et si parvum, ad illud est parvum. Et ex hoc infert, quod *magnum* et *parvum* non sunt contraria, quod non teneret, nisi magnum ad hoc inferret magnum, et parvum ad hoc inferret parvum. Eodem modo hîc quiescere in hoc *ubi* infert quiescere, et moveri in hoc *ubi* infert moveri; tamen illæ affirmationes non inferunt illas negationes, puta quiescere non moveri, moveri non quiescere, imo est fallacia consequentis, quia antecedens verificatur in respectu ad unum terminum, et consequens negativum negat respectu cujuscumque.

Hîc quiescere, non infert non moveri absolute.

Ad ultimum argumentum, dico quod omnis actus immanens, qui inesset isti corpori in hoc *ubi,* inesset sibi in quocumque *ubi,* licet non infieret sibi, ut in isto *ubi;* et de hoc dicetur *in secundo articulo istius dist. quæst.* 2. Sed numquid sanguis vel spiritus, vel similia, quæ non sunt de veritate naturæ humanæ, essent eadem hîc et ibi, solvetur ubi dictum est nunc, scilicet *articulo* 2. *quæst.* 1. *hujus dist.* quæ tamen erat in ordine *quæst.* 4.

COMMENTARIUS.

(a) *Dico ad argumenta principalia,* etc. Hìc respondet ad argumenta principalia ad initium quæstionis proposita. Ad primum et secundum docet quomodo relationes oppositæ ex genere et specie possunt inesse eidem respective ad diversos terminos, vel secundum diversa fundamenta. Ad tertium, quomodo sumatur proportio inter tempus et temporaneum, et inter locum et locatum, quantum ad simultatem. Ad quartum, quomodo idem potest moveri et quiescere simul in diversis locis, de quo dictum est *supra;* et sic de *loqui* et *tacere,* et hujusmodi, quæ dependent a loco, et tradit maximam, nempe in respectivis oppositis, non sequi absolutam affirmationem et negationem, sed tantum secundum *quid* cum limitatione ad diversa, ut patet ex Philosopho, *cap. De quantitate.* Ad ultimum, quod actus immanens esset in constituto in diversis locis, ut visio et hujusmodi, quamvis non infieret, id est, non produceretur in ipso in *fieri* et actione in omnibus locis, sed in uno determinate, terminus tamen esset in ipso alibi, per regulam positam in prima propositione. Quæstionem hanc copiosissime tractavit hactenus Doctor, ita ut cæteri ex ejus abundantia acceperint, licet in aliquibus discordent quantum ad resolutionem.

32. Responsio ad argumenta principalia.

QUÆSTIO III.

Utrum corpus Christi possit esse simul in cœlo et in Eucharistia ?

Alens. D. Thom. D. Bonav. Richard. *et omnes citati pro q. præced.*

1. Ad tertium sic proceditur et arguitur, quod corpus Christi non potest simul esse in cœlo et in Eucharistia. Primo per illud Augustini, et ponitur *de consec. dist.* 2. prima hæresis: *Corpus Christi sursum est, et in uno loco esse oportet.*

Secundo sic, quia formalis ratio essendi in loco est quantitas, secundum Philosophum 4. *Physic. cap. de Vacuo*; sed non potest aliquid plurificari, non plurificata ejus formali ratione; ergo quantitate corporis Christi existente una, non potest ipsum esse nisi in loco uno.

Tertio sic, quæcumque uni et eidem sunt eadem, sunt inter se eadem ; ergo quæcumque uni et eidem sunt simul, inter se sunt simul ; ergo si corpus esset hîc et ibi, tunc illud quod esset hîc cum eo, et illud quod alibi est cum eo, essent simul ; sed consequens est falsum, quia alterum potest esse Romæ, alterum Parisiis ; ergo, etc.

Quarto sic, quod distat ab aliquo, est aliud ab eo, quia nihil distat a seipso ; sed corpus Christi, si esset in Eucharistia, distaret a seipso in cœlo ; ergo esset aliud et aliud. Probatio majoris, quia distantia includit discontinuitatem, unitas autem quantitatis continuæ est continuitas ; ergo distantia repugnat illi unitati, et per consequens ponit pluritatem.

Quinto sic, quia posset tunc simul moveri et quiescere, quia corpus Christi in cœlo quiesceret, in Eucharistia autem moveretur ad motum Eucharistiæ, secundum illud Philosophi: *Motis nobis moventur omnia, quæ sunt in nobis.*

Oppositum patet, quia corpus Christi est in cœlo, secundum illud Augustini : *Donec finiatur sæculum, sursum est Dominus;* et ponitur *de consec. dist.* 2. *prima hæresis,* et est vere in Eucharistia, ut tactum est 1. *quæst. hujus distinctionis.*

SCHOLIUM.

Supposita fide de reali præsentia corporis Christi sub speciebus sacris, refert sent. D. Thom. dicentis id tantum esse possibile per conversionem alterius in ipsum, et repugnare corpus Christi manens in cœlo alibi localiter poni. Utramque partem refutat Scotus, resolvens corpus Christi manens in cœlo, ponibile esse alibi sine conversione, et etiam localiter. Vide supra q. 1. a n. 5. ad illud axioma, quæ sunt eadem uni tertio, etc. Vide Scot. 1. d. 2. p. 2. q. 1. n. 47. Quod vero corpus Christi sit in cœlo, habetur ex Trid. ss. 15. c. 1. ex Aug. de consec. d. 2. cap. prima hæresis.

Conclusio (a) est certa cuilibet fideli, ut ostensum est 1. *quæst. hujus dist.* sed unus modus ponendi est talis, scilicet quod per conversion em alterius in ipsum, potest illud corpus esse alibi, quam in loco suo naturali, quia ubi præfuit conversum, ibi est illud in quo conversum est, non localiter, sed sacramentaliter ; et hoc modo, scilicet sacramentaliter, corpus Chri- 2. D. Thom. hîc q. 1. sol. 1. argum.

sti potest esse alibi et in pluribus locis, non autem localiter, nec dimensive, quia localiter esse includeret contradictionem, sicut positæ sunt rationes eorum in præcedenti quæstione ; sacramentaliter autem non includit contradictionem, quia ipsum non est ibi secundum leges loci, sed tantum illud sub quo est sacramentaliter.

q. 1. hujus dist. n. 5. Nec conversio, nec species sunt ratio corpori essendi hîc.

Sed contra, hæc argumenta tacta sunt aliqua *in præcedenti quæstione,* improbando istam conclusionem communem. Manifestum enim videtur, quod conversio non est formalis ratio corpori essendi hîc, nec ut præsens, quia ipsa transeunte manet corpus hîc ; nec ut est præterita, quia tunc non posset Deus facere corpus suum non esse hîc, sicut nec conversionem præteritam non esse præteritam ; nec etiam illud quod vocatur Sacramentum, scilicet species, sunt ratio formalis corpori essendi hîc, quia non sunt formaliter in corpore Christi, nec per eas aliquid inest formaliter corpori Christi.

3. Facilius est ponere corpus alicubi cum suo modo naturali, quam sine eo ; in primo unum, in secundo duo miracula interveniunt. Non magis repugnat corpus Christi esse cum substantia panis, quam cum quantitate ejus.

Ex hoc arguitur, Deus potest facere in creatura aliquid sine eo quod non est sibi formalis ratio essendi, nec aliquo modo de essentia ejus ; sed nec conversio, nec Sacramentum est formalis ratio corpori essendi hîc, nec aliquo modo de essentia ejus ; ergo Deus potest facere corpus esse hîc sine utroque istorum.

Item, non est major repugnantia, corpus Christi esse simul cum substantia panis, quam cum quantitate ejus, quia non magis substantia repugnat substantiæ, quam substantia quantitati quoad talem simultatem ; sed corpore Christi existente in cœlo potest Deus facere idem corpus simul cum quantitate panis secundum omnes ; ergo potest facere idem simul cum substantia panis quanta, et per consequens sine conversione ; hoc quantum ad primum duorum, quæ tacta sunt.

Si etiam illa substantia panis quanta ponatur Sacramentum, adhuc contra eos, quia, sicut supra ostensum est, facilius est facere corpus esse alicubi cum modo suo naturali, quam sine ; sed cum substantia panis quanta potest Deus facere corpus suum modo sacramentali, id est, non naturali ; ergo et modo naturali.

4. Resolutio Doctoris. Corpus Christi manens in cœlo, poni posse alibi sacramentaliter sine conversione, ac etiam localiter, seu quantitative, ita omnes DD. citati pro q. præc.

Et si dicas ad primam rationem quod relatio non potest fieri sine proprio termino, sicut nec sine fundamento ; proprius autem terminus istius præsentiæ est aliquod Sacramentum, id est, aliquod sensibile replens locum, cum quo vel sub quo corpus Christi est, non localiter. Contra, non magis impossibile videtur corpus Christi esse cum illo, quam cum isto ; ergo non magis repugnat esse cum substantia panis, quam cum quantitate, ut dictum est, et sic de quocumque alio a se, et tunc ultra. Si potest autem esse alibi, quam ubi est sub modo non naturali sibi, ergo et sub naturali ; hoc contra secundum.

Dico ergo, quod ponendo conversionem in proposito, de qua dicetur *dist.* 11. et ponendo, quod hîc sit aliquod signum sensibile conti-

nens vere corpus Christi hîc præsens, quod sensibile dicatur Sacramentum, quod quidem verum est, scilicet corpus Christi de facto, hoc est, post consecrationem, vel conversionem, et sub Sacramento; non tamen sic, quin posset esse non per conversionem, nec sub Sacramento, loquendo de quocumque sensibili determinato, non video, sicut argutum est *in quæstione præcedenti*.

Et forte illi, qui negant Deum posse facere corpus suum in pluribus locis, aliter quam per conversionem sub Sacramento, negarent etiam hoc, nisi quia fides dicit hoc. De modo autem isto essendi, scilicet non quantitative, vel non dimensive vel localiter, non video, si potest fieri idem in pluribus locis non sub modo naturali, quin etiam possit fieri modo naturali, cum in primo sint duo miracula, in secundo tantum unum, ut *supra* ostensum est. In primo quidem sunt duo miracula, unum scilicet in causando præsentiam corporis hîc, et aliud in separando ipsum a suo modo naturali; sic ergo potest esse modo naturali, sicut sub Sacramento.

5. Ad arg. 1. Ad primum in contrarium dico, quod Augustinus sic intelligit, oportet, id est, opportunum est, id est, congruum est illud corpus gloriosum habitare in illo regno præparato gloriosis; sed non oportet, id est, non simpliciter est necessarium. Potest enim aliquando etiam localiter Christus non esse ibi, movendo se de illo loco; et multo fortius potest esse alibi, et sacramentaliter et localiter per divinam actionem absolute absque deperditione illius *ubi* in cœlo, sicut modo tenemus illud corpus præsens esse in Eucharistia non localiter.

Ad secundum dico, quod formalis ratio potest intelligi dupliciter: primo proprie pro ratione formali proxima; secundo pro remota, large sumendo rationem formalem pro ratione fundamentali remota, sicut calor dicitur formalis ratio agendi, et albedo fundamentaliter dicitur ratio formalis essendi simile pro tanto, scilicet quod calor est principium quo agens agit, et albedo similitudinis; similitudo autem est ratio formalis propinqua similis. Ad 2. Calor quomodo est ratio formalis agendi?

Loquendo ergo de prima ratione potest concedi, quod sine plurificatione ejus, non plurificatur illud, cujus est ratio formalis; sed ratione formali secundo modo falsum est, quia idem potest esse principium agendi proximum respectu multarum actionum, et idem fundamentum proximum respectu multarum relationum. Quantitas autem non est formalis ratio essendi in loco primo modo, sed secundo modo, quia est proximum fundamentum illius respectus; et ex hoc sequitur propositum, scilicet quod super idem fundamentum possunt fundari plures respectus, maxime extrinsecus advenientes. Quantitas quomodo est ratio formalis essendi in loco?

Ad tertium dico, quod prima propositio falsa est, nisi intelligendo de uniformi unitate illius tertii in se, et illorum quæ concluduntur esse unum ex unitate illius, quia alias, si est minor unitas illius tertii in se, non potest conclu- 6. Ad 3.

di major unitas aliorum inter se per unitatem illorum in tertio. Eodem modo de *simul,* quia nisi illud tertium, cum quo alia sunt simul, sit limitatum secundum illam unitatem, secundum quam ipsa sunt simul cum illo tertio, non sequitur simultas eorum inter se; nec qui Parisiis simul est cum eo, erit simul cum illo, qui cum eodem tertio est Romæ, si illud tertium sit illimitatum. Unde non sequitur, ego sum simul cum æternitate, et anima Antichristi similiter; ergo anima hæc, et ego simul sumus, quia æternitas est immensa et illimitata quantum ad actualem præsentiam. Ad propositum dico, quod illud quod simul est in duobus locis illimitatum est, licet non virtute propria, sed virtute Dei agentis quantum ad *ubi,* et ideo quæ sunt simul cum sic illimitato, non oportet quod sint simul inter se.

7. Ad 4. Ad quartum de discontinuatione, dico quod accipiendo distantiam pro distantia locali, major est falsa. Ad probationem dico, quod aliquid non est idem sibi, quia continuum sibi, sed veriori unitate, quia continuitas est unitas partis ad partem in toto, sed unitas totius ad seipsum est vera identitas. Dico ergo, quod etsi totum ut distans non continuetur sibi ipsi, ut distanti, tamen in utroque termino distantiæ est vere idem habens eamdem continuitatem partium in toto. Et cum dicitur, quod unitas totius continui est continuitas ejus, verum est, unitas, ut est ex partibus, sed identitas ejus ad seipsum non est continuitas ejusdem totius ad seipsum, eo modo quo pars est continua parti.

Ad quintum patebit in secundo articulo *istius dist. art.* 2. *quæst.* 2. quæ tamen in ordine erit *quæst.* 6. *conclusione* 6. Ad 5.

(b) Circa secundum principale quæro tria: Primo, utrum corpori Christi naturaliter existenti, et eidem sacramentaliter existenti, necessario insint eædem partes et proprietates? Secundo, utrum quælibet actio immanens, quæ est in Christo naturaliter existenti, eadem insit ibi, ut in Eucharistia sacramentaliter existenti? Tertio, utrum corpori Christi, ut in Eucharistia existenti, possit inesse aliquis motus corporalis?

COMMENTARIUS.

(a) *Conclusio est certa,* etc. Statuit conclusionem, quæ est de fide, ut *in commento quæst.* 1. cum ipso probatum est. Impugnat fundamentum D. Thomæ, qui refert possibilitatem existendi Christi sub speciebus in solam conversionem. Hoc, inquam, impugnat Doctor hîc ad scopum quæstionis præsentis; *supra* vero *quæst.* 1. idem fundamentum impugnavit, quatenus ex illo fundamento inferebatur nullam esse mutationem in corpore Christi, ut fit sub speciebus, et inquantum etiam præsentia sacramentalis infertur ex natura conversionis, in genere termini *a quo* in terminum *ad quem.* Hîc autem eamdem rationem impugnat inquantum ad eam limitatur possibilitas ponendi corporis sub speciebus, sive indivisibiliter, sive quantitative, atque adeo in alia materia, nempe ut applicatur ad diversam conclusionem. 1. Conclusio fidei. Ratio D. Thom.

2. Impugnatur prædicta ratio.

Impugnat autem sic, quia Deus potest facere in creatura aliquid sine eo, quod non est ratio formalis essendi, nec aliquo modo de ejus essentia; sed neque conversio, neque Sacramentum, id est, species separata est ratio formalis corpori essendi hîc, nec aliquo modo de essentia ejus; ergo Deus potest facere ipsum corpus præsens hîc sine conversione substantiæ panis in ipsum, et sine separatione specierum; potest ergo facere corpus præsens manente substantia panis.

Deus potest facere corpus præsens sine conversione.

Minor probatur, quia neque conversio ut præsens est ratio essendi, quia transeunte conversione manet Christus præsens; neque etiam ut præterita, quia Deus nequit facere quin præterita, ut præterita sint præterita, potest autem destruere præsentiam sacramentalem. Patet minor etiam quoad alterum membrum, quia species non sunt in corpore Christi, sed sunt terminus suæ præsentiæ; ergo non sunt modus formalis essendi corpori.

Conversio non est ratio formalis essendi in loco.

Si dicas præsentiam sacramentalem corporis exigere terminum, qui sunt species; contra urget, quia sicut præsentia illa de facto salvatur in ordine ad species, sic etiam salvaretur in ordine ad substantiam panis quantam, seclusa conversione. Non est enim major repugnantia corpus Christi esse simul cum substantia panis, quam cum quantitate panis, ut probat secunda ratione. Probat etiam corpus Christi posse esse præsens modo quantitativo, tam speciebus quam substantiæ panis, sine ulla repugnantia; sed de his sufficienter actum est in præcedentibus.

3. Solutio argumentorum. Augustin.

Hæc autem quæstio magis movetur, ut solvantur argumenta ad oppositum. Primum est ex auctoritate Augustini, quæ ponitur dist. 2. prima hæresis: *Corpus Christi sursum est, et in illo loco esse oportet;* ergo tantum est in cœlo. Respondetur negando consequentiam, circa quæ nihil occurrit, quod alias non fuerit dictum.

In responsione ad tertium dicit, quod unitas extremorum inter se ratione tertii non possit concludi major, quam sit unitas ipsius tertii; de hoc vide ipsum *in primo dist.* 2. *part.* 2. *quæst.* 1. ubi disputatur, an illud axioma: *Quæcumque sunt eadem uni tertio, sint eadem inter se,* etc. verificetur in divinis. Et bene dicit Doctor verificari, sed cum illa limitatione, quam hîc adjungit, nempe eo modo quo sunt unum in tertio, vel ipsum unitate tertii, unde tres personæ unitate Deitatis et essentiæ sunt unum realiter inter se, id est, in essentia; nec licet inde inferre esse unas inter se unitate suppositi, quia hanc non habent ab essentia, ut ad eam comparantur, sed solum essentialem, sic extrema nequeunt aliter ad se invicem referri in conclusione, quam ut in præmissis referuntur ad medium, quia veritas conclusionis est mediata, et ratione medii conveniens. Unde si medium per se uniretur alteri extremo, per accidens alteri, hinc non habetur unio extremorum in conclusione aliter quam per accidens, talis qualis est unitas alterius extremi, quod per accidens tantum unitur medio. Unde in demonstratione a priori, licet definitio quæ est medium per se, primo modo prædicetur de subjecto, tamen passio in conclusione non prædicatur de ipso, nisi in secundo modo, quia sic tantum prædicatur in præmissis de medio seu definitione.

Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.

Unio extremorum talis est inter se qualis cum medio.

Hinc etiam habetur illud vulgare axioma quod *conclusio sequatur debiliorem partem suæ causæ;* quando enim plures causæ per se concurrunt ad effectum communem, actualitas seu perfectio unius non est nata supplere defectum alterius, loquendo in causis particularibus, ac proinde in effectu communi redundat defe-

4. Conclusio sequitur debiliorem partem.

Ratio hujus.

ctus ex causæ imperfectione. Ratio autem horum est, quia effectus non excedit perfectionem suæ causæ; unde si concluderetur major unitas extremorum ad invicem, quam sit unitas eorum ad medium, seu medii ad ipsa extrema excessus in effectu, id est, unitate ad se invicem, non supponeret causam, et sequerentur contradictoria, nempe, esse una et non esse propter medium; primum sequeretur, quia nullam aliam habent causam suæ unitatis; secundum sequeretur, quia excessus unitatis constituit speciem distinctam unitatis, quæ non continetur in causa, vel secundum, vel prout influit *esse* et unitatem in extrema.

5. Simultas ad locatum quid infert inter extrema.

Ex hoc ulterius declarat, quod ea quæ sunt simul cum tertio, sint simul inter se; quæ ratio intelligitur tantum de iis, quæ sunt simul cum tertio adæquate, non vero secundum *quid,* vel secundum partem, quia ex eo quod superficies ex una parte sit simul cum locato, non sequitur quod sit simul cum altera superficie distante, quamvis hæc sit simul cum locato, quantum est ex parte ipsius superficiei;

Locatum illimitatum æquivalet pluribus.

intelligitur ergo in loco et locato, quæ se adæquant, sed quando locatum est illuminatum, non sequitur etiam in his. Ratio est jam assignata, quia sicut neque una superficies loci adæquat totum locatum, licet ipsa quantum est ex parte superficiei, sit simul cum locato, ita quando locatum est in pluribus locis unus locus non adæquat locatum; unde non sequitur quod locus, qui est simul cum ipso in determinata distantia et situ, sit simul cum ipso in alia differentia distantiæ et situs, sicut non sequitur, anima est cum pede simul in eodem loco, et eadem anima est cum capite simul, ergo pes et caput sunt simul; anima est illimitata, illimitatum autem æquivalet pluribus determinatis.

Dat etiam exemplum Doctor in æternitate, quæ est tota simul cum diversis partibus temporum, inde non tollitur ipsas partes esse simul; quod autem in tempore facit successio, ne partes ejus simul esse possint, hoc in locis facit distantia per spatium intermedium, ita ut simul esse non possint localiter, quamvis idem corpus possit esse in distantibus locis ex illimitatione sui ad locum determinatum, ut subest divinæ omnipotentiæ.

In responsione ad quartum docet unitatem per continuitatem convenire partibus in toto ut comparantur ad se invicem; unitatem autem totius non esse continuitatis, quia non continuatur alteri, sed esse identitatis. Ex hoc forte nonnulli Doctores nostræ scholæ distinguunt realiter totum continuum a suis partibus unitis, sed textus id non continet, neque etiam contrarium, quamvis verum sit quod unitas per se totius, ut ipsi primo convenit, non sit unitas partium sub denominatione continuitatis, quæ limitatio concernit modum unitatis partium ad se invicem in toto. Tamen si hoc totum non est aliud a partibus unitis realiter, unitas formalis integra partium est unitas ejus, non sub illa denominatione, quæ materialis est, et respicit partes, sed sub ratione qua ipsi primo competit et connotat negationem continuitatis ejus ad aliud quantum et terminum suæ extensionis, et sic recte dicitur potius identitas quam continuitas.

6. Responsio ad quartum.

An totum continuum distinguatur realiter a partibus.

Unitas aliter comparata ad totum, et partes diversam tribuit appellationem

Si dicatur etiam quod distinguitur realiter hoc totum a partibus, per me licet, quia non est hujus loci disputare de hac quæstione. Ad quintum ut jacet in forma responsum est alias, sed in specie, ut tangit mysterium præsens, remittit solutionem ejus in quæstionem sextam in ordine.

7. Secundum membrum hujus distinctionis. (b) *Circa secundum principale,* etc. Hanc distinctionem divisit in tres articulos principales, quorum primus declararet possibilitatem mysterii, prout jam in præmissis tribus quæstionibus declaravit; secundus est, qui agit de iis, quæ insunt corpori Christi in Eucharistia; de quibus agit in tribus sequentibus quæstionibus.

QUÆSTIO IV.

Utrum corpori Christi naturaliter existenti, et idem sacramentaliter existenti insint eædem partes et proprietates ?

Alens. *p. q.* 40. *m.* 3. *art.* 4. 5. D. Bonav. *hîc p.* 1. *art.* 1. *q.* 2. Richard. *art.* 1. *q.* 2. D. Thom. *q.* 3. *art.* 2. *et* 3. *p. q.* 76. *art.* 4. Suarez *ibi disp.* 51. *sect.* 2. *et* 4. *et disp.* 48. *sect.* 5. Sotus *hîc q.* 1. *art.* 2. *et* 5.

1. Argum. 1. Ad primum sic proceditur, et arguitur quod non. Primo, quia nihil potest esse, ubi prius non fuit, nisi aliquid convertatur in ipsum; sed in Eucharistia nihil convertitur in proprietates corporis Christi: ergo ibi non sunt. Probatio majoris, quia quod incipit esse ubi prius non fuit, hoc est per aliquam mutationem; sed non est mutatio in eo quod incipit ibi esse, quia manet ubi prius fuit; ergo est in aliquo alio, cui vel in cujus *ubi* incipit ipsum esse præsens, hoc non est, nisi per conversionem. Minor patet, quia sola substantia hîc convertitur in substantiam; ergo non in passiones.

Argum. 2. * Alias sanguis non est, nisi semel in Eucharistia, quæ est unum Sacramentum. Secundo sic, sanguis non est in Eucharistia sacramentaliter, nisi post consecrationem vini, ergo non est sub hostia; tum quia aliter poneretur ibi frustra contineri, scilicet sub specie vini; tum quia nihil incipit esse simpliciter postquam jam est simpliciter; ergo nec incipit esse sacramentaliter, postquam est sacramentaliter; sed sanguis sacramentaliter incipit esse sub specie vini, cujus consecratio sequitur consecrationem corporis; ergo non est hîc sacramentaliter sub specie panis, et tamen est ibi corpus; ergo ut est sub hostia tantum, non habet sanguinem, quem habet in cœlo.

Tertio sic, quantitas non potest esse simul cum quantitate, quia est repugnantia formalis hîc respectu *ubi,* sicut contrariorum respectu ejusdem subjecti, quæ nullo modo possunt esse simul, quia secundum Philosophum 4. *Metaph.* ad contraria simul esse vera, sequitur contradictoria simul esse vera; ergo quantitas corporis Christi, quæ est proprietas ejus, non potest esse in eo, ut est sub hostia. Argum. 3. Text. 9. et 27.

2. Argum. 4. Hoc etiam patet, quia quantitas unde quantitas, non potest esse simul cum quantitate continente, quin sit ibi localiter, quia posito fundamento et termino proprio, necessario sequitur relatio media; fundamentum proprium circumscriptionis passivæ est quantum, proprius terminus ejus est continens; hîc autem non est quantitas circumscriptive, patet; ergo nullo modo est ibi.

Argum. 5. Quinto sic, sicut in operibus naturæ non debet poni pluralitas sine necessitate, sequendo rationem naturalem, ita nec in creditis est ponenda pluralitas, quæ non sequitur per necessariam deductionem

ex creditis; sed tota veritas Eucharistiæ potest salvari, non ponendo hîc nisi solam substantiam corporis Christi. Probatio minoris quia corpus potest esse sine anima, cum sit materia susceptiva ejus, et ita potentia contradictionis ad animam, et etiam sine anima habet rationem cibi spiritualis.

Item, potest esse sine proprietatibus, quia prius naturaliter potest esse sine posteriori; ergo sine contradictione posset hîc fieri sola substantia corporis Christi nuda sub speciebus illis; sed sic esset res sufficiens Sacramenti, quia signum effectus ultimi, scilicet nutritionis spiritualis; ergo, etc.

Ratio opposit. Innoc. Contra, Magister *dist.* 11. *in fin.* Et idem dicit Innocentius de officio Missæ *parte* 3. *cap.* 10. *Tale corpus dedit Christus discipulis suis, quale habuit :* ergo eadem qualitas infuit corpori Christi in Eucharistia, quæ infuit eidem in existentia naturali.

SCHOLIUM.

Corpus Christi, ut est compositum ex materia et forma corporeitatis, esse terminum primum transubstantiationis, et non includere animam vel accidentia; et illud tantum ex vi verborum poni sub speciebus, de quo dist. seq. quæst. 3. et videtur Trident. sess. 13. c. 3. ita docere, quatenus ait non poni animam ex vi verborum, poni tamen corpus.

3. (a) Hîc duo sunt videnda: Primo de supposito; secundo de quæsito. Supponitur enim corpus Christi modo duplici existere, in cœlo suo modo naturali, et in Eucharistia modo sacramentali; utrumque est satis manifestum. Primum per illud Augustini *de consecrat. dist.* 2. *prima hæresis : Donec,* inquit, *finiatur sæculum, sursum est Dominus;* secundum per ea quæ prædicta sunt, *quæst.* 1. *hujus dist.*

Sed dubium est de corpore, ut est in Eucharistia, quæ sunt illa quæ continet tanquam partes? Dico, quod non continet animam, nec accidentia. Hoc est possibile, accipiendo corpus pro primo perfectibili ipsius animæ, quia non est contradictio corpus illud esse sine anima et sine accidentibus. Hoc etiam congruum est, quia species istæ repræsentant alimentum; ergo substantiam, et non accidentia. Hoc etiam factum est, quoniam si in triduo Eucharistia consecrata fuisset, fuisset ibi vera res Eucharistiæ, et tamen non fuisset ibi anima, sicut dicetur in fine hujus solutionis. Corpus etiam hoc modo non continet sanguinem, quia sanguis non est animatus, et per consequens nec aliqua pars primi animati. Possibile est etiam ex parte Sacramenti, quia alterius essentialiter potest esse aliud signum; corpus autem sumptum dicto modo differt essentialiter ab anima et ab aliis, ut sanguine et hujusmodi; ergo potest habere aliud signum ad placitum.

Et hoc probatur a minori, quia potest habere non idem signum naturale; sunt enim duo conceptus istorum essentialiter distincti, qui conceptus sunt signa rerum naturaliter, *primo Perihermenias;* Cap. 1. sanguis autem est essentialiter

aliud a corpore, ut est primum perfectibile ab anima; ergo ejus potest non esse idem signum, quod est sanguinis.

Hoc etiam probatur factum, quia possibile fuit totum sanguinem fuisse separatum a corpore Christi in morte, et tamen si tunc fuisset Eucharistia consecrata, fuisset res eadem, quæ et modo. Possibile est etiam, quod magna pars sanguinis sit effusa, et tamen tota res eadem mansisset sub specie panis.

Hoc ergo tenendum est, quod corpus Christi, ut est primum signatum speciei panis, et contentum, non includit animam, nec accidentia, nec sanguinem.

COMMENTARIUS.

1. (a) *Hîc duo sunt videnda*, etc. Hîc supponit veritatem, nempe corpus Christi Domini habere de facto duplicem modum essendi, naturalem in cœlo, sacramentalem in Eucharistia; et moto dubio resolvit breviter, quid per se est sub specie corporis, quid vero per naturalem concomitantiam. Dicit ergo corpus per se esse primo sub speciebus; animam vero, et sanguinem, et accidentia concomitanter tantum, non vero per se primo, quæ est doctrina Trident. *sess.* 13. *c.* 3. Discussionem hujus doctrinæ melius in sequentem distinctionem referimus *q.* 3.

Per se contentum, et concomitanter.

SCHOLIUM.

Explicato sensu quæstionis, ponit duo dicta. Primum, potest corpus habere partes et proprietates sub modo naturali, et non sub modo sacramentali, quia hic modus post judicium non perseverabit. Secundum, potest habere partes et proprietates sub modo sacramentali, et non sub naturali, quia ille modus non dependet necessario simpliciter ab isto. Quod late probat, inferens hinc duo corollaria: Primum, potuisse institui Eucharistiam ante Incarnationem. Sumit hanc pro formatione ex utero Virginis, ut patet ex solut. argumentorum, non de corpore unito Deo. Secundum, manere posse, licet modus existentiæ naturalis corporis desineret. Ita omnes Scotistæ, Gabr. lect. 47. in can. Suar. supra.

4. De (a) quæsito primo videndus est intellectus quæstionis. Non enim quæritur hîc de necessitate extremi unius vel alterius in existendo, neque de necessitate habendi partes vel proprietates absolute; sed quæritur de necessitate concomitantiæ vel consequentiæ, scilicet an corpori Christi existenti modo dicto insint aliquæ partes, vel proprietates, vel necessario sequantur vel concomitentur, quod eædem insint, quæ sibi insunt existenti modo naturali? Et hoc potest intelligi dupliciter: Primo, utrum per ly *necessario* importetur necessitas simpliciter et absoluta, vel secundum tantum *quid*, scilicet quod ex positione antecedentis simpliciter necessario sequatur consequens; vel quod sequatur secundum *quid*, sive ex suppositione, hoc est, supposita existentia subjecti consequentis.

Primo ergo videndum est de necessitate simpliciter; secundo de necessitate secundum *quid*.

De primo sit prima conclusio, quod non est simpliciter necessi- Conclus. 1.

tas, quod si sub modo naturali habet partes et proprietates, quod habeat easdem sub modo sacramentali. Hoc breviter apparet, quia post resurrectionem non erit Eucharistia, nec etiam corpus Christi habebit sub isto modo proprietates seu passiones, et tamen tunc corpus Christi sub modo essendi naturali habebit ista.

Conclus. 2. Modum sacramentalem non dependere ab existentia naturali simpliciter. Conclusio secunda hæc est, quod non est simpliciter necessitas e converso, scilicet quod non sequitur simpliciter necessario, si corpus habet istas partes et proprietates sub modo sacramentali, quod propter hoc eas habeat sub existentia naturali. Hoc primo sic probatur, quando existentia aliqua est indifferens ad duos modos, sicut potest simpliciter haberi sub uno modo, sic et sub alio; sed existentia corporis Christi simpliciter, seu realis indifferens est ad istos duos modos, scilicet naturalem et sacramentalem; ergo potest haberi sub isto modo, licet non sub alio.

Dicunt (b) quidam ad hoc, quod
5. D. Thom. Cajet. 3. p. q. 76. art. 2. prima propositio intelligitur, quando neuter modus dependet ab alio; sic autem non est hîc, quia modus sacramentalis dependet a modo naturali, quia ille est primus modus essendi in Sacramento.

Contra, et est ad conclusionem principalem: existentia sub modo naturali non est de essentia existentiæ sub modo sacramentali, nec est ejus causa; ergo ista non dependet ab illa, quia nihil dependet ab aliquo, quod non est de essentia ejus, nec causa ejus. Prima pars antecedentis patet, quia res Eucharistiæ non habet ibi modum existendi naturalem, scilicet extensivum; haberet autem, si esset de essentia illius existentiæ, vel modi existendi, quem ibi habet, quia omne habens aliquid, habet illud quod est de essentia ejus. Probatio secundæ partis antecedentis, quia Deus est causa immediata istius existentiæ, scilicet corporis Christi in Sacramento; ergo corpus sub naturali existentia non est causa existentiæ sacramentalis.

Item, (et est idem quasi cum priori,) Eucharistia non dependet ab eo, quod nec est Sacramentum, nec res Sacramenti, nec causa hujus; sed existentia modo naturali non est ibi Sacramentum, patet; nec res Sacramenti, imo res Sacramenti est existentia sub alio modo disparato; nec est causa hujus vel illius, ut patet ex prædictis, ergo, etc.

Item, (et est quasi idem,) Deus potest sine quocumque causato non intrinseco alicui, illud causare; existentia modo naturali non est intrinseca Eucharistiæ; ergo, etc.

Dices, quod major est vera de absolutis, non de respectu, quia respectus sine fundamento et termino fieri non potest; Eucharistia autem includit respectum, cujus terminus est existentia corporis modo naturali.

Contra, existentia, licet sit eadem sub duobus modis, scilicet naturali et sacramentali, tamen non est terminus relationis, quæ includitur in Eucharistia sub mo- 6. Ante Incarnationem potuit esse Eucharistia sicut modo, id est, corpus quod

est Christi, potuit primo poni in Eucharistia.

do naturali, sed sub modo disparato. Probatio, eo modo est res contenta in Eucharistia, quo modo est primum signatum hujus signi; hæc est enim differentia hujus Sacramenti ad alia, quia realiter continet suum primum signatum, ut est suum signatum primum; sed existentia sub modo naturali non continetur hîc realiter, imo sub modo alio disparato; ergo, etc.

Ex (c) hac secunda conclusione sequitur corollarium, quod ante Incarnationem potuit ita vere Eucharistia fuisse, sicut et nunc, et hoc tam quantum ad significationem, quam quantum ad rem signatam et contentam.

Posset corpus Christi desinere secundum modum naturalem, et manere sacramentaliter.

Secundum est corollarium; post Incarnationem posset corpus Christi desinere esse sub modo naturali, et tamen Eucharistia vere maneret, et quantum ad veritatem signi, et quantum ad veritatem signati et contenti. Hoc patet, quia si ad corpus Christi realiter contineri in Eucharistia, non necessario sequitur corpus illud habere existentiam modo naturali; ergo primum potuit fieri sine secundo, præcedendo sive remanendo post destructionem illius secundi.

7\. De præcessione probatur primum specialiter sic: Ubicumque res temporalis potest habere veram existentiam realem, ibi postquam non fuerit, potest incipere esse simpliciter; sed corpus Christi potest simpliciter habere existentiam realem sub modo existentiæ sacramentalis; ergo postquam non fuit hoc, potest simpliciter incipere esse; ergo non oportet ad hoc quod sub hoc modo incipiat esse, quod sub alio modo incipiat etiam esse.

Esse rei simpliciter non dependet a modo naturali.

Et si dicas, quod quando incipit esse hîc, oportet quod simul alibi incipiat, quia si est inceptio simpliciter, est *esse* rei in se. Quod si simul incipiat in alio, non minus oportet ad hoc, quod sit inceptio simpliciter, quod res incipiat *esse* in se, quia eadem est inceptio simpliciter rei, sicut est idem simpliciter ejus *esse; esse* autem simpliciter istius rei in se est ipsius sub *esse* naturali.

Hæc responsio excluditur per rationes factas ad secundam conclusionem, quia si æque habet existentiam realem sub isto modo, sicut sub alio, ex prima ratione et illa non dependet ab alio modo existendi ex ratione secunda, sequitur quod potest habere simpliciter inceptionem sub isto modo sacramentali, absque hoc quod habeat inceptionem sub illo. Eodem modo potest argui ad corollarium de *desinere esse,* quia ubicumque res temporalis habet veram existentiam, dum ibi manet, modo non omnino desinit quomodocumque desinit sub alio modo.

Contra (d) primum corollarium infero hoc inconveniens, ergo illud corpus posset incipere esse, postquam fuit. Nam in Incarnatione incepisset illud corpus esse, et tamen prius fuisset vere, si Eucharistia fuisset vere. Contra secundum similiter arguo, quia tunc idem corpus desineret esse postquam desisteret esse. Probo, quia desinendo esse sub modo naturali, desineret esse, et tunc ma-

In secunda object. variatur littera, sed res eadem.

neret, si Eucharistia vere maneret, et tunc posset etiam desinere esse sub Eucharistia.

8. Respondeo, quod neutra consequentia valet, quia habens *esse* simpliciter, si incipit sub alio modo, non incipit nisi secundum *quid;* et simpliciter manens, si desinit alicubi sub alio modo, non desinit nisi secundum *quid.* Ad rationem * de Incarnatione dico, quod possibile esset illud idem corpus fuisse formatum de sanguinibus Virginis, et hoc sub modo essendi naturali, non obstante quod Eucharistia præcessisset vera; sed illa formatio non fuisset tunc inceptio corporis, nisi secundum *quid,* sicut modo conversio panis in corpus non est inceptio corporis, nisi secundum *quid;* et tota ratio est, quia quod sic incipit, præhabet *esse* simpliciter.

*Alias probationem.

Similiter dico ad secundum, quod desitio corporis sub modo naturali, non esset desitio, nisi secundum *quid,* si tamen maneret idem corpus habens eamdem existentiam realem sub modo sacramentali. Et si objicias, fuit nunc inceptio corporis simpliciter in conceptione Christi; ergo similiter fuisset inceptio simpliciter, si in Eucharistia præcessisset; nam non fuisset minus verum *esse* corporis Christi sub modo naturali tunc quam nunc, et per consequens acquirendo illud *esse,* non fuisset minus vera inceptio corporis accipientis tale *esse.*

Respondeo, inceptio simpliciter requirit non tantum quod sit acceptio *esse* simpliciter ejus, quod dicitur incipere, sed quod sit ad primum *esse* ejus; nunc autem fuit in Incarnatione acceptio, non tantum *esse* simpliciter corporis, sed etiam primi *esse,* tunc autem fuisset inceptio *esse* simpliciter sub modo uno, non tamen primo, quia præcessisset idem *esse* simpliciter sub alio modo, et ideo tunc fuisset inceptio secundum *quid,* modo autem simpliciter.

Si vero arguas de desitione, quia si desitio sub modo naturali est desitio simpliciter, nam illa corruptio est corruptio simpliciter, et hoc ubique, quare si non corrumpatur hîc, ergo manet postquam corruptum est. Respondeo, nulla contradictoria sunt de eodem concedenda propter distinctionem istorum modorum essendi, ut dicetur statim. Si ergo loquaris de corruptione, quæ est separatio partis a parte, sicut corporis ab anima, vel formæ corporeitatis a materia, si talis corruptio est existentis sub tali modo, est etiam ejusdem sub quocumque modo, alioquin eadem forma simul informaret idem, et non informaret, et per consequens posset corpus Christi sub modo naturali fieri inanimatum, quin fieret sub Sacramento inanimatum, et e converso. Nec etiam resolvi in materiam separata forma corporeitatis hîc, quin ibi fieret tale sub modo sacramentali, nec e converso.

Non po est corpus in diversis ubi, esse animatum, et inanimatum, contra Suar. sup. et alios.

Si loquamur de corruptione partium totali, id est, desitione totius existentis sub isto modo, et sub isto modo bene posset desinere esse, ut hîc, non desinendo esse ibi, et e converso, quia totum posset desinere habere unum mo-

Per desitionem totius existentis, intelligi desitionem modi, qui est respectus extrinsecus.

dum suæ existentiæ, retinendo sibi alium modum, sub quorum modorum utroque vere tota ista existentia salvaretur.

(e) Ex hoc sequitur corollarium, scilicet quod per corruptionem, quam natura posset facere in corpore Christi, scilicet separando partem a parte, necesse esset separationem fieri partium hujus rei, eodem modo hîc et ibi; sed per illam desitionem, quam posset Deus de potentia absoluta facere, non quidem *esse* rei simpliciter, sed rei sub isto modo, posset res illa non habere istum modum essendi, et tamen habere illum.

Et si objicitur contra istud, quia illud quod nihil est in se, nihil est in altero; ergo si corpus Christi non haberet in se existentiam, id est, sub modo naturali, non posset habere eam sub Sacramento. Dico, si in se intelligatur interimendo vel præscindendo omnem modum essendi in aliquo, minor est falsa, nam corpus Christi æque vere habet *esse* suum reale sub modo existendi in alio, sicut in se. Si autem intelligatur in se non præscindendo, sed ponendo propriam existentiam hujus realem, concedo majorem. Et tunc dico, quod si corpus est tantum in Eucharistia, non sequitur quod non sit hoc modo in se, quia ita verum *esse* habet isto modo in se in Eucharistia, ubi est sub signo, sicut in cœlo, ubi est non sub signo.

COMMENTARIUS.

1. Declaratio quæstionis. (a) *De quæsito primo*, etc. Hæc quæstio habet duo membra; primum, de existentia naturali, et sacramentali, an habeant simpliciter connexionem ad invicem, ita ut Christus non possit esse sub una, quin sit sub alia? Hoc est ergo quærere an existentia sacramentalis supponat naturalem, vel eam inferat, aut certe naturalis inferat sacramentalem. Intelligit autem per naturalem modum existendi quantitativum, per sacramentalem vero modum existendi indivisibilem.

Prima conclusio, quod existentia modo naturali non habet connexionem, aut dependentiam ad existentiam sacramentalem. Patet, quia post resurrectionem erit sub modo naturali corpus existens, sicut fuit etiam ante institutionem Sacramenti; tum non habuit existentiam sacramentalem, neque post resurrectionem habebit desinente peregrinatione Ecclesiæ; ergo, etc. 2. Prima conclusio. Existentia naturalis non dependet a sacramentali.

Secunda conclusio est etiam negativa, nempe non sequi, si existat Christus sub modo sacramentali, ut existat sub modo naturali, id est, quantitativo, de quo loquitur, non autem substantiali, quia neutro modo potest existere sine sua substantiali entitate et existentia, quæ ad utrumque supponitur. Probat, quia quando existentia aliqua est indifferens ad duos modos, sicut potest haberi simpliciter sub uno, et sub altero; sed sic se habet existentia Christi simpliciter, id est, realis et substantialis ad modum existendi quantitativum et sacramentalem; ergo, etc. 3. Neutram inferre aliam per se. Existentia substantialis indifferens ad diversos modos existendi.

(b) *Dicunt quidam*, etc. Hæc sententia ab aliquibus tribuitur Altissiodorensi *lib.* 4. *sum. cap.* 5. sequitur ex iis, quæ docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 73. *art.* 5. *resp. ad* 2. ubi ait: *Eucharistia est Sacramentum perfectum Dominicæ passionis, et ideo non potuit institui ante incarnationem*, etc. Hanc sententiam interpretatur Soto *dist.* 10. *art.* 5. *et dist.* 10. *art.* 2. *quæst.* de *posse* ordinario 4. Sententia aliorum. Altissiodor. D. Thom. Sotus.

Suarez. et non absolute, quia de hoc non est difficultas, ita etiam Suarez *in commento dicti articuli*. Hoc modo non est controversia, quantum ad id quod factum est, sacramentalem præsupponere existentiam modo naturali et quantitativo, eo modo quo explicabimus *infra*.

Impugnatio Cajetani nulla. Cæterum Cajetanus *quæst.* 76. *art.* 2. satis infense invehitur in has conclusiones Doctoris, rejiciens eas tanquam chimæras, sed nihil obtinet.

Distinctio terminorum. Tres terminos distinguit Doctor, nempe existentiam simpliciter, quæ est substantialis, et existentiam sub modo naturali, nempe cum extensione in ordine ad locum per quantitatem et existentiam sub modo sacramentali, quæ est ipsa præsentia sacramentalis et indivisibilis, excludens existentiam modo quantitativo.

Cajetanus autem in responsione ad rationes Doctoris sumit existentiam naturalem, aut sub modo naturali, pro existentia substantiali corporis absolute, et non pro modo quantitativo seu extenso existendi per quantitatem. Et sic responsiones ejus nihil faciunt ad propositum discursus, et mutant *quale* in *quid*, aut rem in modum, et contra.

Fallacia in terminis.

Respondet ergo Cajetanus, quod propositio major Scoti est falsa, quia existentia corporis Christi non est indifferens ad *esse* naturale, et *esse* in Sacramento, sicut nulla substantia est indifferens ad esse ad se, et ad aliud, vel esse ad se, et ad aliud genus; unde corpus Christi, ita est determinatum ad modum essendi naturalem, sicut ad esse se ipsum. Sed hæc responsio non est digna ingenio et doctrina Cajetani.

5. Responsio Cajetani. Corpus non esse indifferens ad existentiam.

Responsio deviat.

Existentia sub modo naturali, est quantitativa. Trident. Ratio Doctoris sumit modum essendi naturalem Christi, prout omnes Theologi sumunt pro existentia sub modo quantitativo et extenso, non pro existentia substantiali; sic sumunt etiam Patres Concilii Tridentini existentiam seu modum existendi naturalem Christi, sess. 13. cap. 1. *neque enim hæc,* inquit Concilium, *inter se pugnant, ut ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in cœlis assideat, juxta modum existendi naturalem, et ut multis nihilominus aliis in locis sacramentaliter præsens sua substantia nobis adsit,* etc. Supponit Concilium modum existendi naturalem separari a Christo in Eucharistia, idemque supponit fides mysterii ; negat Cajetanus esse separabilem, sed improprie loquitur, et non de eodem; ergo, teste Concilio, propositio præmissa Doctoris subsistit, nempe existentiam Christi substantialem esse indifferentem (quantum scilicet ad separationem, non quantum ad inclinationem) ad duos modos existendi ; alterum naturalem, alterum sacramentalem.

Probationes sequentes Doctoris sunt evidentes et claræ. Primo, quod existentia sub modo naturali (loquitur reduplicative in sensu formali, et idem valet ac modus existendi naturalis quantitativus, hic enim agit præcise de hoc modo, respective tamen ad subjectum), non est de essentia, neque causa existentiæ, sub modo sacramentali, quia modus naturalis existendi non convenit rei hujus Sacramenti ut est in Sacramento ; ergo non est de essentia. Deus etiam est sola causa ejus, ergo non modus naturalis existendi ; imo neque ipsa res existens, est causa physica, de qua agit. Inde sequitur etiam, quod modus naturalis existendi non se habeat, ut conditio, quia conditiones requiruntur respective ad agens creatum, nempe naturale, vel universale agens ex subjecto. Deus hic agit actione propria, quæ æquivalet creationi, et non supponit subjectum. Item secundo, Eucharistia non dependet ab eo quod neque est Sacramentum, aut res Sacramenti, neque causa

Quantitativa non est de essentia, aut causa sacramentali.

alterutrius, talis est ille modus naturalis existendi.

5. Responsio. Item tertio, Deus potest causare quodcumque sine quocumque causato diverso, et non intrinseco; existentia naturalis Christi non est intrinseca Eucharistiæ. Respondebis negando antecedens in relativis ; ad propositum autem, Eucharistia includit respectum, cujus terminus est modus naturalis existendi Christi. Contra, Impugnatio. quia Christus non est terminus aut fundamentum relationis sacramentalis, ut est sub modo naturali existendi, sed ut est hic præsens sub modo disparato; est enim præsens hic, qua est primum signatum ex vi verborum, sic autem non est sub modo naturali existendi.

Has rationes unica illa solutione præmissa conatur eludere Cajetanus, dicens modum naturalem existendi Christi esse existentiam substantialem. Responsio. Respondet ergo ad primam probationem, vel intelligi de ipsa præsentia sacramentali ; et sic negatur consequentia, quia respectus præsentiæ dependet ab aliquo, quod non est de essentia sua, dependet enim a termino. Impugnatio. Contra, sed terminus ejus non est Christus existens sub modo naturali, neque ipse modus naturalis existendi, sed species. Sacramentalem non terminat, neque fundat quantitativa. Si autem per terminum intelligit fundamentum, neque Christus ut existens modo naturali et quantitativo est fundamentum, alias Christus esset præsens in Sacramento modo quantitativo, qui modus repugnat præsentiæ sacramentali et indivisibili, ut est de facto ; ergo etiam repugnat ipsi fundari in modo quantitativo existendi Christi. Respectus dependet ab extremis. Præterea, falsum est respectum non dependere ab extremis tanquam a causis, maxime quando est alius ab extremis realiter, ut contingit in proposito.

Responsio. Respondet aliter, si intelligatur de re præsente, falsum esse antecedens, quia de rei præsentis essentia est ipsa res præsens. Contra, sed præsentia quantitativa aut modus naturalis existendi non est de conceptu, aut essentia rei præsentis, ut præsens est in Sacramento ; imo ipsi repugnat, qua tali modo est præsens, ergo ratio Doctoris manet ex ipsa Cajetani solutione. Impugnatio.

Respondet aliter, quod existentia naturalis Christi est suum *esse,* scilicet substantiale, et sic est præsens ; unde Scotus mutat rem præsentem in modum rei, si intelligat existentiam naturalem per modum extensivum. Sed hæc responsio non facit ad propositum, quia Scotus hoc ipsum intelligit, sicut omnes intelligunt, et de hoc modo format quæstionem, non de existentia substantiali, de qua nulla est controversia juxta principia Doctoris, ut patet ex quæstione præcedenti, et in hac ipsa in rationibus præmissis, in quibus ostendit existentiam substantialem esse indifferentem ad utrumque modum ; neque unum necessario, absolute loquendo, dependere ab alio, neque committit fallaciam figuræ dictionis, ut imponit præfatus auctor in sequentibus responsionibus, quæ sunt ejusdem doctrinæ.

Resolutio autem Cajetani est, existentia corporis Christi in suo modo naturali est res primo contenta et signata, dicente Christo : *Hoc est corpus meum,* nam dicendo corpus suum sine additione significat corpus in suo *esse* naturali ; modus autem quo continetur, non est res signata, neque contenta in hoc Sacramento, sed modus continendi, et non valet consequentia : corpus Christi non continetur modo naturali, id est, extensivo ; ergo res contenta non est modus naturalis et extensivus corporis Christi. Et hinc manifestum est esse chimæram, quod ante incarnationem Christi potuerit vere esse hoc Sacramentum, sicut nunc ; dato enim 6. Resolutio Cajetani. Corpus non potuisse esse sub speciebus ante Incarnationem.

quod Deus potuisset efficere sub speciebus panis eumdem respectum præsentiæ, qui nunc fieri dicitur, nulla propterea res posset esse præsens, quia nec corpus Christi, neque aliquid aliud.

Impugnatio. Contra, hæc doctrina est valde obscura et libera, nam Deum posse causare præsentiam sine re præsente, tam absurdum est juxta omnes, quam causare relationem aut modum, sine fundamento et subjecto. Secundo, quod hoc Sacramentum potuerit esse ante incarnationem, sequitur ex prædictis rationibus Doctoris, et admittunt reliqui. Tertio, quod modus continendi sit res significata in hoc Sacramento, et non modus quo continetur, ut hi modi distinguuntur, non videtur congruere mysterio, nisi aliter declaretur, quam ut ex proprietate terminorum licet.

7. Continentia activa, et passiva distinguuntur. Nam modus quo continetur, denotat passivam continentiam ipsius Christi, ut est terminus continentiæ activæ specierum, quam denotat modus continendi, qui se tenet ex parte specierum, et nihil est aliud quam præsentia specierum continentium ad Christum contentum; hæc autem, neque est res contenta, neque præsentia ejus, sed longe diversa, nempe extensa et divisibilis juxta naturam sui subjecti et fundamenti, in quo est. Modus autem, quo continetur Christus, est præsentia indivisibilis et sacramentalis, quæ est in re contenta et signata per species, quæ demonstrant Christum, ut præsentem et contentum realiter sub speciebus. Mutat ergo Cajetanus activum in passivum, quod non permittit fides hujus mysterii, si aliqua diversa intendat, per duplicem illum modum, quod intendere debet, cum affirmet de uno, quod de altero negat; præsentia ergo sacramentalis Christi ad species est res signata ut *quo*, ipse Christus secundum existentiam substantialem res signata, ut *quod*, quia quidquid signatur per verba, signatur etiam per species; forma autem sacramentalis signat non Christum absolute tantum existentem, sed existentem, ut præsentem realiter et sacramentaliter, ergo hoc idem significant species. Species significant idem, quod forma verborum.

Tertio negat hoc argumentum valere: corpus Christi non continetur modo naturali, id est, extensivo; ergo res contenta non est ipse modus naturalis et extensivus corporis Christi, ut patet. Contra, nescio ex quibus regulis id pateat, quia a negatione effectus formalis bene sequitur negatio formæ in subjecto, sicut a positione causæ formalis in subjecto, bene sequitur affirmatio effectus; corpus Christi in Sacramento non habet extensionem seu modum extensivum; ergo extensio corporis Christi, aut modus existendi quantitativus non est res contenta in Sacramento; alias certe significatio Sacramenti esset falsa, cum significaret continendo quod non inest, extensio non inest existenti, alias afficeret corpus Christi. Melius ergo Sotus, et post eum Suarez intelligunt D. Thomam loqui de potentia ordinaria, non absoluta, quamvis Sotus reprehendat in articulo secundo citato Doctorem nostrum, quod recurrat ad potentiam absolutam; sed in hoc mysterio tam ipse, quam alii recurrunt sæpe ad potentiam absolutam, ut declaretur fides mysterii, quod est officium Theologi, segregare certa ab incertis. Uterque modus existendi competit Christo de facto, ut patet ex præcedenti quæstione; in hac autem congruum erat explicare ordinem et dependentiam eorum ad invicem. 8. Negato effectu formali, negatur forma in subjecto.

(c) *Ex hac secunda conclusione sequitur corollarium*, etc. Hic infert duo corollaria ex prædictis, nam supposito quod nulla sit dependentia modi existendi sacramentaliter ad modum existen- 9. Primum corollarium. Institui potuisse ante Incarnationem.

di naturalem ut jam probavit, sequitur quod de potentia absoluta posset hoc Sacramentum institui ante Incarnationem, quod est primum corollarium.

10. *Secundum corollarium Manens sub uno modo essendi posset desinere sub altero.* Secundum corollarium sequitur ex eodem, nempe post Incarnationem de potentia absoluta posset corpus Christi desinere sub modo naturali, eodem remanente sub modo sacramentali. Probatio prioris, quia sub speciebus Christus habet veram et realem existentiam; ergo secundum hanc posset incipere simpliciter, quamvis antea non fuerit; ergo ad hoc, ut sub modo sacramentali incipiat simpliciter esse, non requiritur ut etiam incipiat esse sub modo naturali essendi, etc.

Humanitas Christi eadem potuit esse per creationem. Hæc ratio est a priori, neque aliam oportet assignare, quia sicut primo incepit Christus esse per generationem ex matre, ita etiam potuisset incipere per solam creationem, quoad eamdem individuam substantiam quæ non diversificatur ex diverso modo productionis, per quem *Idem est sub potentia et actu.* non variantur principia intrinseca ejus, sicut enim idem est individuum quod est in potentia ad *esse*, loquendo absolute, et existit, et desinit esse, sic etiam idem manet sive ab hac *Non variatur per diversos modos causandi.* sive ab illa causa; hoc aut illo modo connaturali causæ producitur nam de eodem subjecto verificantur, possibilitas et existentia, et decisio secundum se loquendo, et Adam potuit idem manens absolute generari, sicut fuit creatus, nam quæ posterius accedunt, non variant naturam prioris ratione sui, ut aliud a se ipso sit, cum hoc ei repugnet.

11. *Explicatio Doctoris, et doctrinæ præmissæ.* Advertendum ergo est ex Doctore hîc, et in sequentibus ad excludendam ambiguitatem interpretationis, quam nonnulli utriusque scholæ in hoc passu adhibent, quasi hîc voluerit admittere reproductionem præexistentis esse possibilem, quo nihil magis suæ doctrinæ repugnat, et principiis, variis in locis, et potissimum etiam hîc. Advertendum, inquam, existentiam realem et substantialem Christi distingui a modis existendi quantitativo et sacramentali; secundum autem existentiam realem dicit ipse Christum incipere simpliciter, ut refertur ad *non esse* reale Christi præcedens, secundum modos autem naturalem et quantitativum, ac per oppositum sacramentalem incipere secundum *quid*, quia hæc denotant modos accidentales supponentes aut accedentes ad existentiam realem et substantialem Christi, quæ eadem semper est in se, et indifferens ad hos modos accidentales. *Incipit simpliciter corpus secundum existentiam substantialem. Secundum quid, quoad modos essendi.*

Ad propositum, potuit Eucharistia institui ante incarnationem, et eadem esset, quantum ad rem contentam, quæ est modo; cæterum transubstantiatio connotaret in eo casu aliam actionem, quam non connotat modo, quia connotaret actionem creativam vel aliam, per quam produceretur simpliciter Christus in existentia substantiali, quoad omnia etiam, quæ sunt in natura Christi, sive unionem hypostaticam, sive accidentia; nunc autem tantum connotat actionem adductivam, per quam causatur præsentia Christi ad species, quia supponit Christum simpliciter esse. Cæterum neque una, neque altera est de ratione intrinseca transubstantiationis, ut præcise est conversio substantialis, prout in sequenti distinctione fusius explicabitur. Manente ergo transubstantiatione eadem, et reliquis intrinsecis æquivalenter se habentibus, sequitur Sacramentum uniformiter se habere. 12. *Institutum Sacramentum ante Incarnationem idem esset, quod nunc. Connotaret diversam actionem.*

Petes, unde colligitur concomitantia creationis in eo casu, quia tunc videtur variari institutio. Quod probatur, quia institutio, quæ est de facto, non connotat, neque infert talem actionem; ergo 13. *Dubium proponitur.*

non esset illa, quæ est modo in eo casu, neque esset eadem, sed diversa institutio; sed variata institutione, variatur etiam institutum, et ipsum Sacramentum; ergo non esset idem Sacramentum.

Resolvitur. Respondetur, quod esset eadem institutio, quantum ad rationem et essentiam institutionis, quia esset tantum voluntas Dei efficax et absoluta cooperandi Sacramento et formæ sensibili verborum, prout significat practice Christum præsentem speciebus. Per hanc voluntatem determinatur causa principalis ad constituendum Christum præsentem pro ultimo instanti prolationis verborum, quod ergo producendo Christum, vel adducendo, sic constituat præsentem, est extrinsecum institutioni et significationi sacramentali, ac ipsi etiam contento, qua significatum sacramentale est, quia denotat tantum modum agendi causæ principalis, qui non ingreditur essentiam, aut modum Sacramenti, sicut perinde est ad Sacramentum, verbi gratia, Baptismi, sive creatur effectus ejus, sive, ut alii volunt, educatur ex potentia materiæ, neque mutat Eucharistiam, sive Christus gloriosus et impatibilis ponatur sub speciebus, ut nunc ponitur, vel certe passibilis, ut fuit in Cœna.

Responsio ad rationem dubitandi. Ex quibus patet ad rationem dubitandi præmissam, negando antecedens. Ad cujus probationem respondetur, quod institutio de facto non connotat actionem productivam, vel adductivam ex ratione sua, sed tantum unam vel alteram, et quemlibet modum possibilem, quo Deus potest statuere Christum præsentem speciebus; de facto autem dicitur connotare adductivam, quia illam solam habet concomitantem in re ipsa, solum enim respicit conversionem panis, et vini in corpus et sanguinem Christi præsentes.

13. His suppositis objicit sibi Doctor, quod necessario in eo casu incipiat Christus similiter esse; sed hæc inceptio est secundum naturalem modum essendi, ergo hæc objectio sumitur ex responsione, quam subjicit ad rationem superius præmissam, cujus responsio petitur ex impugnatione subjecta § *Hæc responsio excluditur,* etc. Respondetur ergo negando minorem, quia inceptio simpliciter Christi est respective ad existentiam substantialem tantum; hæc autem indifferens est ad modum naturalem et quantitativum existendi, aut sacramentalem, sub alterutro ergo potest simpliciter incipere Christus esse, quia unus non dependet ab alio, quin præmitti posset ad ipsum, de potentia absoluta, neque existentia simpliciter Christi, quæ est substantialis, ut est sub uno, dependet a seipsa, ut es sub altero.

(d) *Contra primum corollarium,* etc. Objicit contra utrumque corollarium, quod inde sequeretur, quod simpliciter inciperet Christus esse, postquam fuit, id est, postquam est præexistens, verbi gratia, inciperet ex casu præmisso, in Eucharistia ante Incarnationem, et ex dictis inciperet simpliciter esse; postea succedente Incarnatione etiam inciperet denuo esse simpliciter, antequam desiit prior ejus existentia sub Eucharistia; ergo bis inciperet simpliciter esse, et bis simpliciter produceretur duabus productionibus totalibus, quod est inconveniens, maxime in doctrina Doctoris, ut in distinctione sequenti ex professo probabitur. 14. Objectio. Quod bis inciperet Christus simpliciter esse.

Contra secundum corollarium in simili forma probaretur duplex desitio, nam posset desinere esse secundum modum naturalem receptum in Incarnatione, manente Eucharistia, et secundo desineret, desinente Eucharistia, et sic simpliciter bis desineret esse. Objectio secunda. Quod bis posset desinere.

Respondet, negando consequentiam 15.

Responsio. utramque, et quia multi in hac littera offendunt, quasi hinc ex mente Doctoris detur reproductio ejusdem præexistentis, et dari possit duplex productio totalis ejusdem effectus simul, assumenda sunt verba ipsa Doctoris, et interpretanda juxta genuinum sensum; subjungens ergo rationem negationis præmissæ utriusque consequentiæ, dicit: *Quia habens esse simpliciter, si incipit sub alio modo, non incipit nisi secundum quid, et simpliciter manens, si desinit alicubi, sub alio modo non desinit, nisi secundum quid*, etc.

Interpretatio litteræ Doctoris.

Esse simpliciter (ut patet ex notabili præmisso et ex toto hoc membro quæstionis) idem est ac esse extra suas causas, et habere existentiam in seipso, quæ, ut ex præmissis constat, in probatione secundæ conclusionis, et aliis sequentibus, est indifferens ad modos essendi diversos, et per accidens convenientes respective ad locum, seu extrinsecum, verbi gratia, in substantia completa existere in propria aut aliena persona, in præsenti mysterio existere sub modo quantitativo, quem vocat naturalem modum existentiæ, quia ad illum naturaliter inclinatur et illum naturaliter exigit substantia corporea, et existere sacramentaliter in materia prima existere separatim a forma substantiali, vel existere sub forma, vel etiam existere sub hac vel illa forma, verbi gratia, elementi, aut mixti in forma ipsa, existere in subjecto, vel separatim a subjecto, in quanto existere sub hac vel illa figura.

Existentia rei est alia a modis essendi contingentibus.

In his omnibus sicut entitas singularis rei non mutatur, ut ipsa sit alia a seipsa, sic etiam neque existentia ejus est alia et alia, loquendo de *esse simpliciter*, seu de existentia, qua primo concipitur et constituitur res extra suas causas, abstrahendo a modis essendi, qui sunt posteriores ipsa existentia, et extrinsecus advenientes, et simpliciter separabiles ab ipsa existentia, suppono nempe existentiam juxta communiora principia, non distingui realiter saltem ab essentia posita extra causas, non solum reduplicative loquendo, sed etiam specificative.

Per *esse* ergo *simpliciter* intelligit Doctor existentiam, ut prior est modis essendi, verbi gratia, in proposito ad modum quantitativum et sacramentalem, a quibus distinguitur re et entitate et sui productione, quæ substantialis est, productio autem modi, est solius accidentis; illa ergo productio rei secundum substantiam dicitur productio simpliciter, quia terminatur ad existentiam substantialem et entitativam, quæ sola est simpliciter existentia ejus, productio rei non simpliciter est productio ejus secundum modum, et ratione accidentis, sic dicitur produci quantum, produci calidum, non solum ipsa forma, sed etiam subjectum ratione formæ, qua fit de novo sub forma; sed hæc productio ut terminatur ad subjectum, est productio ejus secundum *quid*, quia mutatur secundum *quid* per actionem agentis, non vero productio simpliciter. 16.

Quid sit produci simpliciter.

Quod sit produci secundum quid?

Negat ergo Doctor Christum præexistentem, aut quodvis aliud produci simpliciter, quia productio simpliciter ut *infra* dicit, est productio rei secundum primum *esse*, quod supponit sui *non esse*, sed produci tantum secundum *quid* est produci ratione modi existendi novi et accidentalis, non vero entitative, et proprii *esse*.

Hoc supposito, respondet ad probationem primæ consequentiæ; probatio autem est hæc: *In Incarnatione incepisset illud corpus esse, et tamen prius fuisset vere, si Eucharistia fuisset vere*, etc. 17.

Negatur consequentia præmissa? Ad probationem ejus respondet.

Responsio est talis : *Ad rationem de Incarnatione, dico quod possibile esset illud idem corpus fuisse formatum de sanguinibus Virginis, et hoc sub modo essendi naturali, non obstante quod Eucharistia præcessisset vera, sed illa formatio non fuisset tunc inceptio corporis nisi secundum quid, sicut modo conversio panis in corpus, non est inceptio corporis, nisi secundum quid, et tota ratio est, quia quod sic incipit, præhabet esse simpliciter*, etc.

18. Fundamentum ex quo alii decepti sunt.

Crediderim ex hoc passu sumptam fuisse occasionem interpretationis præmissæ superius eorum, qui putant Doctorem fuisse in sententia, quam excludendam esse, ex hac ipsa littera patet ; illi enim non intelligebant formari posse corpus ex sanguinibus Virginis, ut hic dicit, nisi per generationem, administrando materiam, et concurrendo active ad formationem simpliciter corporis, quæ est ad *esse* ejus substantiale, et simpliciter, sed hæc non est mens Doctoris.

Hæc verba limitationem non propositionem sonant in textu.

Nam illa clausula : *Et hoc sub modo essendi naturali*, etc. non est absolute intelligenda per modum categoricæ significantis absolute, et per se, sed per modum limitationis adjunctæ prædicato prioris, nempe : *Fuisse formatum de sanguinibus Virginis*, ita ut ly *et* non sit copula propositionum, sed determinationis adjunctæ prædicato ; unde hæc omnia ad unam propositionem spectant : *Possibile esset illud idem corpus* (in his exprimitur subjectum) *fuisse formatum de sanguinibus Virginis* (exprimitur prædicatum) *et hoc* (supple *formatum*) *sub modo essendi naturali*, etc. exprimitur limitatio seu determinatio prædicati, ut non simpliciter intelligatur formatio corporis quoad *esse* primarium, quod præexistit, sed quoad modum existendi naturalem et quantitativum.

Qualis esset concursus Virginis in tali casu ?

Hæc autem formatio esset, quoad nutritionem et augmentum, et reliquas dispositiones, quæ consequerentur ad animationem corporis animati in ventre matris, quæ subministrat alimentum ex proprio sanguine, donec fœtus ad maturitatem perveniens editur.

19. Non generaret. Concurreret ad esse secundarium.

Nec ergo conciperet proprie per actionem generativam, nec communicaret materiam, neque concurreret ad alterationem præviam ad formam corporis, neque ad animationem ejus, quia hæc omnia supponeret, posset tamen ad reliqua concurrere, quæ ad formationem fœtus secundariam, et secundum modum naturalem existendi, seu quantitativum spectant. Hanc autem formationem vocat Doctor formationem, seu inceptionem corporis secundum *quid*, quia supponitur *esse* ejus simpliciter.

An esset mater Christi ?

Sed quid, an Virgo in eo casu esset mater Christi ? Respondetur, quod tantum esset mater ejus secundum modum quo procederet ab ipsa, et non aliter, quia generatio in qua fundatur maternitas, non esset a Virgine, ideo in eo casu non esset mater in *fieri* saltem. quidquid sit, an esset mater in *facto esse*, quia formatio corporis, quam supponeret, posset ab ipsa esse simpliciter, et foret, nisi jam præveniretur a causa superiori ; reliqua autem quæ subsequuntur, a Virgine fierent.

Non esset mater in fieri, sed in facto esse

20.

Ex dictis facilis est intellectio litteræ in sequentibus, quæ per omnia cohærent dictis, ut jam intellecta sunt ; unde ad probationem secundæ consequentiæ superius præmissæ, quantum ad desitionem, dicit non desinere nisi secundum *quid*, modo maneat sub alio modo essendi. Et infra § *Si vero arguas*, etc. in responsione ad objectionem dicit, quod contradictoria de eodem absolute non debent admitti propter diversos modos essendi ; unde si de-

Ad eumdem modum desineret secundum quid, aut simpliciter.

sinit, aut corrumpitur simpliciter sub uno modo, etiam corrumpetur sub altero, ut si corrumpatur forma corporeitatis, et si corpus fiat inanimatum in uno loco, et secundum diversum modum existendi, eadem corruptio ubique erit, ex iis quæ *supra* dicta sunt *quæstione præcedenti,* quia hæc non dependent a modis essendi, qui sunt posteriores, sed opponuntur circa rei entitatem et existentiam simpliciter; quæ autem sic opponuntur, simpliciter opponuntur et absolute sine ulla limitatione modi essendi, aut loci, ut dictum est *supra.*

21. Corruptio duplex. Distinguit præterea Doctor duplicem corruptionem rei; unam quam inducit agens naturale, ut destruendo formam viventis, aut corporis ex subjecto, et dicit hanc semper destruere ubique existentiam, seu corporis, seu viventis simpliciter, et sub omni modo existendi; unde (Corruptio simpliciter.) si fieret separatio animæ Christi a corpore in Sacramento, etiam sequeretur eadem sub modo naturali existendi.

Inde sequitur, quod nequeat secundum unam partem poni in Sacramento sine altera, manente unione inter partes in re ipsa, licet sub alio modo essendi. (Hæc infert desitionem simpliciter.) Sequitur etiam, quod nequeat desinere una pars sub Sacramento, aut sub modo naturali per corruptionem sui aut totius, quin desinat simpliciter totum, quia ex *non esse* partis essentialis, sequitur *non esse* totius compositi.

(Corruptio secundum quid.) Si autem corruptio sumatur secundum *quid,* id est, pro desitione totius sub isto modo essendi, verbi gratia, sacramentali, non sequitur corruptio, seu desitio totius simpliciter, quia sub alio modo essendi potest manere, verbi gratia, in alia hostia, vel sub modo suo naturali.

22. Corruptio facta per naturam est simpliciter. (e) *Ex hoc sequitur corollarium, scilicet,* etc. Hinc deducit corollarium, quod nempe per separationem, quam natura potest facere inter partes Christi, sequeretur separatio illa partium, ubique et secundum omnes modos essendi. Ratio autem hujus est, quia natura nequit separare rem ab existentia sub modo suo naturali et quantitativo, agendo in rem ipsam, nisi destruendo essentiam et existentiam rei, inducendo formam incompossibilem in materiam; (Ratio hujus ex modo agendi.) nequit enim tota natura separare quantitatem, aut quantum a sua extensione, nisi destruendo subjectum per actionem aliquam, quæ semper supponit (ut *infra* videbimus) subjectum modo quantitativo existens, in quod agit.

Bene ergo Doctor infert non posse naturam separare modum naturalem existendi subjecti, separando partem a parte (aliter enim natura non corrumpit, neque separat) quin simpliciter destruat totum ubique.

Cæterum, Deus de potentia absoluta potest, non separando partem a parte, sed modum naturalem essendi, nempe extensum et quantitativum ab ipsa re quanta, manente rei substantia sub alio modo, separare totum manens in existentia substantiali seu entitativa a suo modo existendi, absque eo quod totum simpliciter, aut alibi desinat esse tantum hîc, et sub hoc modo. 23. Separatio possibilis Deo secundum quid destruit. Hunc modum corruptionis seu separationis rei a suo modo naturali essendi, manente re ipsa alibi, et sub alio modo, vocat Doctor corruptionem seu desitionem totius sub isto modo; priorem vocat separationem seu corruptionem partis, quia in subjectum formæ non potest natura, et ideo potest manere desinente forma in eodem loco, neque totum potest desinere per corruptionem, nisi per separationem partis utriusque, quia nequit partibus unitis manentibus, destrui.

Ex hoc modo discernendi utramque desitionem, sive partialem, sive totalem, 24. Cajetan.

Non assequitur Doctorem. Cajetanus *supra* citatus sumit occasionem, ut dicat Doctorem in ea esse sententia, ut putet per corruptionem naturalem inductam ab agente naturali destrui simpliciter corpus sub omni modo essendi; tamen per annihilationem a Deo factam non ita corrumpi, sed secundum unum modum essendi, ac posse manere proinde sub altero modo, in hoc est eum secutus Sotus.

Sotus. Vera sententia Doctoris. Sed Doctor ne verbum quidem hîc agit de annihilatione, nisi intelligas annihilationem secundum *quid,* nempe quoad modum naturalem essendi, verbi gratia, quam vocat Doctor corruptionem separationem, desitionem totius, ut sit actione divina, aut fieri potest, et ad distinctionem separationis, quæ fieri tantum potest per naturam, nempe separando partem a parte. Doctor autem hîc, nihil somniavit de annihilatione sub ratione annihilationis, quamvis forte servata quadam proportione, illa actio dicta, qua separaretur extensio quanti a re quanta, diceretur annihilatio secundum *quid,* quando fieret sine inductione alterius formæ incompatibilis per se.

Minus autem Doctor agit hîc de annihilatione simpliciter, quatenus importat desitionem absolutam rei secundum totum *esse* reale, nam verba, et ratio ejus talem annihilationem et modum desitionis excludunt. Superflua ergo est impugnatio adducta a Cajetano ex annihilatione simpliciter, et procedit ex prava intelligentia litteræ Doctoris. Hactenus quantum ad expositionem hujus litteræ; probatio autem et fundamentum dictorum breviter attingitur in ipsa littera, et fusius in præcedentibus habetur, sicut et in paragrapho sequenti.

SCHOLIUM.

Supposito, corpus esse in cœlo et in Eucharistia, resolvit partes, proprietates, omniaque absoluta habere utrobique, quia nullum absolutum desinit esse in aliquo, per respectum de novo advenientem. Secundo, absoluta prius insunt quam *ubi.* Tertio, alioquin absolute contradictoria dicerentur de eodem secundum idem, quod sufficit, nec requiritur, ad idem, quando prædicatum est absolutum. Vide Tartaret. hîc, de quo actum est supr. q. 2. n. 13.

De (a) secundo membro distinctionis, scilicet de necessitate secundum *quid,* supposita scilicet existentia subjecti consequentis, est hæc conclusio: quod necesse est isto modo easdem proprietates et partes inesse corpori sub isto modo essendi, et illo. Probatio, quia nullum absolutum desinit esse in aliquo adveniente sibi præcise novo respectu extrinseco; proprietates et partes in corpore sunt vere absoluta; sed præsentia ista in Eucharistia est tantum respectus extrinsecus adveniens: ergo, etc. Hîc etiam posset argui secundum illa, quæ dicta sunt *quæst.* 2. *hujus dist.* quia absolutum non variatur propter variationem respectuum *ubi,* vel sibi similium; ergo non variatur absolutum aliquod in corpore Christi propter *ubi* in cœlo, et propter istam præsentiam in Eucharistia, quæ assimilatur respectui ubicali. 10.

Major primæ rationis probatur, quia non est formalis repugnantia talis respectus ad *ubi* præexistens, nec etiam virtualis eo modo quo passio contraria repugnat subjecto, ut frigus igni, quia oppositum

istius respectus non oritur ex principiis absoluti; tunc enim ille respectus non esset contingenter inhærens, nec extrinsecus adveniens. Secundo sic, quia absolutum naturaliter prius inest cui inest, quam respectus fundatus in illo absoluto, et maxime extrinsecus et contingenter adveniens; ergo in illo priori antequam intelligatur corpus habere istum respectum novum in Eucharistia, habebat quantitatem et qualitatem, et omnia absoluta quæ sunt in eo; alioquin enim sequeretur contradictoria simpliciter esse vera de eodem; nam ista affirmatio et negatio non posset dici inesse secundum diversa, puta secundum hoc *ubi*, et illud, vel præsentiam hanc et illam, quia sicut affirmatio ista non est nata inesse secundum *ubi*, ita nec negatio e converso.

11. al. Sed corpus habere aliquod absolutum hîc, et non habere ibi simul, sunt simul contradictoria de eodem, et simul et secundum idem.

Hîc posset plane sic argui: de eodem secundum idem non sunt simpliciter vera contradictoria, et non oportet addere ad idem, quando illud prædicatum est absolutum: corpus si hîc non habet absoluta, et ibi habet, hoc est idem et simul, et secundum idem. Duæ primæ conditiones patent. Probatio tertiæ, quia nihil aliud est hîc et ibi, nisi *ubi* et *ubi*, sed nec affirmatio absoluta, nec negatio inest secundum *ubi*. Quod patet. quia posito quod corpus bene potest localiter moveri hîc et ibi, non pro tanto, quia ista insunt secundum *ubi* aliud et aliud; tunc est fallacia consequentis arguendo sic: non movetur hîc, ergo non movetur, licet teneat gratia materiæ. Et similiter, si idem haberet duas superficies, secundum unam posset esse album, secundum aliam nigrum; et non esset contrarietas, nec contradictio, quia non inessent secundum idem, sed de absoluta affirmatione et ejus negatione, si insint eidem, in quo non sit differentia, nisi tantum respectuum, manifestum est quod secundum idem inerunt, quia illi respectus non poterant esse ratio, secundum quam affirmatio vel negatio inesset, quia respectus est posterior naturaliter absoluto.

Ad (b) argumenta principalia. Ad primum dicendum, quod qui teneret istam majorem, quod nihil posset esse alibi manens in suo loco priori, nisi per conversionem alterius in illud, necesse haberet glossare illam propositionem, de eo quod primo incipit esse alibi, et dicere quod proprietates incipiunt esse hîc concomitanter, non autem primo. 12. Ad arg. 1.

Sed contra hoc primo, quia saltem habetur quod aliquid est hîc sine conversione alicujus in ipsum, et per consequens conversio, sive propria mutatio non est propria ratio formalis, nec præcisa ad essendum hîc. Et præterea, alia est præsentia animæ hîc, et corporis, quia aliud et aliud fundamentum; ergo præter illam præsentiam, qua formaliter corpus est hîc, oportet dare aliam, qua anima formaliter sit hîc; et ista non habetur per conversionem; ergo major est falsa.

Respondeo ergo, quod mihi non est difficultas, quia dictam majorem non credo veram, ut dictum est 1. *quæst. hujus dist.* Nec enim

conversio est ratio talis præsentiæ, nec propria mutatio ad talem præsentiam, sed sola virtus divina per mutationem illam, quæ non est conversio, facit illud quod est alibi habere istam præsentiam hîc; et hoc potest facere ita de parte corporis et proprietatibus, sicut de toto corpore.

13. Ad 2. Problema an sanguis sit sub specie panis, ex vi verborum.

Ad secundum, si tenetur quod corpus, quod est primum signatum speciei panis, non continet per se sanguinem tanquam aliquid ejus, juxta illud quod dictum est *supra,* declarando suppositum, tunc facilis est responsio, quia tantummodo est sanguis concomitanter sub specie panis, et tunc non est ibi bis ex vi Sacramenti; nec tamen frustra est concomitanter sub specie panis, cum sit sub specie vini ex vi Sacramenti, quia hoc est ad salvandum veritatem rei contentæ, quæ, ubicumque ponatur, semper habet eadem absoluta. Nec sequitur, quod incipit esse hîc postquam fuit hîc, loquendo de eodem modo essendi, præfuit enim hîc concomitanter, et incipit hîc esse ex vi consecrationis.

Si autem teneatur, quod sanguis est per se pars corporis, ut corpus est primum signatum speciei panis, tunc oportet dicere quod bis est hîc sanguis ex vi Sacramenti. Sed adhuc non eodem modo, quia sub specie vini est per se et primo, quia primum signatum ejus; sub specie vero panis est per se, sed non primo, imo aliquid primi signati. Nec tunc est frustra, quia per se est sub specie panis, ut salvetur veritas rei contentæ primo; nec incipit esse postquam est, eodem modo essendi, sed incipit esse primo, postquam non fuit primo, licet per se habuerit ibi *esse.*

Ad aliud argumentum dico, quod positis extremis, non oportet relationem extrinsecus advenientem necessario sequi; in hoc enim differt a relatione proprie dicta, seu respectu intrinsecus adveniente; præsentialitas autem ista est respectus extrinsecus adveniens. Ad aliud, licet absolute posset corpus Christi poni esse sine aliis, puta sine anima, et sine aliis, tamen posita existentia corporis alibi cum istis proprietatibus et partibus, non potest hîc esse sine illis, propter contradictionem de affirmatione et negatione absoluti sub duobus respectibus.

COMMENTARIUS.

(a) *De secundo membro distinctionis,* etc. 25.
In primo membro egit de connexione et dependentia modorum essendi naturalis et Sacramentalis ad se invicem, subjiciens corollarium, quod jam explicatum est. Hîc autem agit supposito utroque modo essendi, an necessario eædem partes et proprietates insint corpori sub utroque modo existendi; et loquitur de absolutis, vel quasi absolutis, saltem quæ non sequuntur per se modos essendi, aut positiones, sed absolute conveniunt subjecto, ut abstrahit ab his.

Conclusio est affirmativa: probat 26.
primo, quia nullum absolutum variatur propter respectum posterius et extrinsecus advenientem; tales sunt *ubi* in cœlo et præsentia sacramentalis, quæ

assimilatur respectui ubicali, ergo, etc. Hanc et sequentes probationes *supra* tractavimus fusius, cum ipso in commento quæstionis secundæ.

Triplex probatio conclusionis.

Reducitur tota probatio ad hæc tria, nempe ad prioritatem talium proprietatum et reliquorum absolutorum ad respectus extrinsecos modorum essendi; secundo, et sequitur ex priori, nempe ex independentia, quam habent proprietates et partes ad prædictos respectus; tertio, et sequitur ex prædictis, nempe affirmationem horum sive complexam, sive incomplexam et negationem oppositam verificari circa subjectum absolute, et sine ulla limitatione, ut supponitur ad modos essendi diversos, hoc est, quod neque mediantibus essendi modis, neque etiam dependenter ab ipsis insunt; ideoque neque distrahunt neque determinant formas quantum ad *inesse* ipsarum, sed habentur pro non adjectis, nisi quando adjuncta reduplicatione denotarent causam inhærentiæ prædicati ad subjectum, ut hic Christus inquantum præsens sacramentaliter est albus, est vivens, quæ est falsa, sicut et hæc inquantum est præsens sacramentaliter est non albus, quia cum reduplicatione tali amittunt vim contradicendi.

Contradictoria non admittunt limitationem.

27. (b) *Ad argumenta principalia,* etc. Ad primum impugnat, et negat majorem, quæ est D. Thomæ, nempe conversionem alicujus in aliud, ut panis in corpus Christi esse rationem essendi corporis sub speciebus, quam hîc etiam impugnat, ex eo quod aliquid sit hîc, ut anima, sub specie corporis absque eo quod aliquid in ipsum convertitur; et si respondes, quod illa propositio vera est de eo quod primo inest, et ex vi verborum: *Saltem,* inquit, *hoc habetur, quod conversio, ut est mutatio, non sit propria ratio formalis et præcisa, qua aliquid est hîc.*

Conversio sub ratione mutationis non ratio essendi hîc.

28. Ad secundum, nempe quod sanguis non sit sub specie panis, quia frustra bis poneretur in mysterio, etc. Respondet negando sequelam; ad cujus probationem, si teneatur sanguis non esse pars corporis, aut de veritate ejus, ut est primum signatum verborum, tunc dicitur esse concomitanter ratione connexionis, et non ex vi verborum aut Sacramenti. Si teneatur esse de veritate corporis, dicendum quod secundum sit ex vi verborum sub specie panis, ut pars primi contenti; primario vero sub specie vini tanquam primum contentum et signatum. Quid autem sit secundum mentem Doctoris, ex supradictis de sanguine patet *dist.* 8. *quæst.* 2. et infra dicendis patebit.

Qualiter sanguis si sub specie corporis.

Ad tertium patet ex littera, et jam dictis in probatione majoris, qua secundum membrum fulcitur.

SCHOLIUM.

Infert corollarie illa concomitanter poni sub speciebus, quæ non sunt de substantia primi significati, scilicet corporis vel sanguinis, talia tamen sunt, ut sine eis modus naturalis primi signati esse nequeat. Ponit alium dicendi modum, quod forma etiam absoluta potest esse præsens corpori in uno *ubi*, et non in altero; pro quo subtiles adducit rationes, contra quas tria objicit, et tandem nihil resolvit, sed dubius manet, in quo favere videtur illi opinioni, quæ dicit, hominem posse mori in uno *ubi*, et vivere in altero. Sed standum est iis quæ dixit q. 2. n. 13. scilicet formas absolutas non variari ad variationem *ubi*, quod etiam expresse tenet infra q. 6. num. 9. et quæ ibi dicit faciunt ad explicationem hujus litteræ. Vide Pitigian. hîc. art. 6. qui tamen non videtur attingere sensum Doctoris.

Ex (a) ista solutione apparet, quid est in Eucharistia primo ut significatum et contentum, et quid 14.

Nota.

est ibi non primo, sed concomitanter, quia illud, sine quo primum signatum non haberet *esse* modo naturali. (b) Et etiam posset dici, quod non est necesse, posita existentia corporis Christi hîc et ibi, quod illa quæ insunt corpori sub una existentia, insint sibi sub alia, loquendo etiam de formis absolutis. Nec tamen sequitur contradictio, scilicet quod sit quantum et non quantum; imo est quantum hîc, sed non quantitate, quæ sit hîc, sed quantitate, quæ est in cœlo.

Quæ contingenter uniuntur inter se et cum tertio, unum sine altero convenire potest tertio.

Pro hoc est ratio talis : Quæcumque contingenter conjunguntur inter se et eidem tertio, potest unum illorum convenire illi tertio, absque hoc quod aliud conveniat eidem; sed præsentia substantiæ hîc, et præsentia quantitatis ejus contingenter conjunguntur, et inter se et respectu tertii, quod est corpus quantum; ergo potest corpus manere quantum posita una præsentia sine alia. Major videtur plana, quia non est ratio inseparabilitatis eorum ex parte eorum inter se, cum contingenter conjungatur, nec ex parte tertii, quia contingenter conjunguntur illi tertio. Minor probatur, patet enim quod præsentia substantiæ corporis, et præsentia quantitatis ejus, est alia et alia, et neutra simpliciter includit alteram, quia neutra est de per se essentia alterius, nec per se causa ejus; ergo contingenter conjunguntur inter se.

Forma absoluta prius perficit suum perfectibile quam ipsa, vel perfectibile habeant respectum extrinsecum præsentiæ ad aliud.

Probo etiam secundam partem minoris, scilicet quod contingenter se habent ad hoc tertium, quod est corpus esse quantum, quia forma absoluta prius naturaliter perficit suum perfectibile, quam hujusmodi perfectibile vel ipsa forma habeat respectum extrinsecus advenientem, et istud esset evidentius si argueretur de corpore et anima. Nam conjunctio animæ ad corpus requiritur ad existentiam substantiæ compositæ; illa autem substantia composita prius est naturaliter quocumque respectu extrinsecus adveniente; ergo substantia composita vel quanta, seu corpus animatum, non habet hanc præsentiam vel illam, et hoc ad aliquid extrinsecum ab istis, nisi contingenter sibi advenienter, et sicut posterius naturaliter.

15. Quod potest esse sine duobus conjunctis, quæ contingenter conjunguntur, potest esse cum altero præcise, hujusmodi sunt præsentia corporis, et præsentia quantitatis ad species respectu corporis, et sic corpus potest esse cum altero tantum.

Ex hoc breviter posset sic argui, quod potest esse sine aliquibus conjunctis, quorum conjunctio est contingens, potest esse sine altero illorum præcise; corpus animatum vel substantia quanta potest esse sine duabus illis præsentiis, scilicet, præsentia hujus partis speciei Eucharistiæ, et præsentia illius partis; et illæ duæ præsentiæ contingenter conjunguntur, quia neutra est per se causa alterius; ergo et substantia quanta, vel corpus animatum potest esse cum una præsentia sine alia; et tunc nihil aliud esset, nisi quod quantitas informaret suum perfectibile, sed non haberet duplicem præsentiam sicut habet suum perfectibile, et ita suum perfectibile est quantum utrobique, sed non quantitate præsente utrobique.

(e) Contra, ubicumque corpus

est quantum, habet ibi illud quod est formale principium essendi quantum, sed non habet ibi illud, nisi illud sit ibi præsens; ergo, etc. Item, quale est aliquid hîc, tale esset circumscripto per possibile vel impossibile omni alio *esse*; sed si circumscriberetur quantitas sub *esse* naturali, corpus istud non esset quantum; ergo ipsum ut hîc non est quantum. Item, res Eucharistiæ posset ibi veraciter contineri, absque hoc quod haberet alicubi *esse* modo naturali. Patet ex primo argumento hujus solutionis; sed si nusquam alibi esset, sola res hîc contenta esset substantia; ergo ipsa non est quanta; et qualis tunc esset secundum formam absolutam, talis est nunc; ergo, etc. Ad rationem illam in contrarium de contingenti conjunctione præsentiarum inter se et eidem tertio composito ex partibus absolutis, responsionem quære.

COMMENTARIUS.

29. (a) *Ex ista solutione*, etc. nempe tertii argumenti, vide suppositum hujus quæstionis in principio.

Sotus. Posse corpus alibi, quantum, poni in Sacramento sine quantitate. Scholiastes.

(b) *Et etiam posset dici*, etc. Ex hoc textu, et sequentibus duabus rationibus Sotus *in hac dist. quæst.* 1. *art.* 2. *et* 5. etiam contendit de potentia absoluta posse Christi corpus esse præsens speciebus sine quantitate, quam sub modo naturali habet, idque sensisse Doctorem. Quin etiam ita hanc litteram interpretari videtur Dominus Scholiastes, ut plurimum faveat opinioni, quam *supra in quæst.* 2. cum ipso Doctore impugnavimus.

Sententia Doctoris.

Cæterum Doctor in hoc non favet illi opinioni, ut patet ex illis verbis: *Nec tamen sequitur quod sit contradictio, scilicet quod sit quantum, et non quantum, imo est quantum hîc, sed quantitate quæ in cœlo*, etc. non est autem intelligibile, quomodo sit quantum hîc, si non inest ipsi hîc sua quantitas.

30. An quantum possit esse in loco, sine præsentia formali.

Aliam ergo quæstionem diversam, et valde Metaphysicam movet hîc Doctor, nempe an possibile sit separare a quantitate, ut est in subjecto, præsentiam formalem, quæ est relatio extrinsecus adveniens, ita ut licet sit in corpore Christi, etiam ut est in Eucharistia, eo modo quo forma informans est in suo subjecto, non dicat tamen præsentiam ad species formalem, manente præsentia formali corporis ad ipsas species.

Hæc quæstio similis est illi, an posito corpore in loco, modo quantitativo, possit Deus impedire ubicationem formalem corporis, vel positam tollere, manente corpore intra latera et terminos loci, sicut prius, quantum ad præsentiam et indistantiam fundamentalem sine relatione formali, quam Deus in eo casu tolleret, aut impediret, ne sequeretur. Hic ergo est sensus Doctoris, quando dicit: corpus Christi, ut in Eucharistia esset, in eo casu *esse quidem quantum hîc* (id est, habere formam quantitatis, et per modum informantis), *sed quantitate quæ est in cœlo*, id est, non solum quoad absolutum, sed etiam quoad respectivum præsentiæ formalis ut in cœlo est; in Eucharistia vero esset quoad absolutum, sed non quoad præsentiam formalem ad species, quæ est relatio extrinsecus adveniens et producibilis, aut separabilis a Deo de potentia absoluta, manente ejus fundamento et termino.

31. Sensus Doctoris ex

Hunc esse verum sensum Doctoris patet ex rationibus, quibus probat possibi-

probatione clarus. litatem dicti. Prima est ex eo, quod illa quæ sunt contingenter ad se invicem et ad tertium, possint separari quoad utrumque, aut quodlibet a se invicem et a tertio; sed præsentia corporis et præsentia quantitatis contingenter se habent ad invicem, neutra enim includit aliam, quælibet est diversa ab alia, quia habent diversa fundamenta, loquendo de præsentia entitativa; unde alia est præsentia corporis, alia quantitatis in Eucharistia, utraque etiam contingenter se habet ad corpus quantum quod est tertium, ad quod comparatur utraque præsentia, tanquam ad fundamentum totale collective.

Præsentiæ corporis, et quantitatis diversæ in Sacramento.

32. Colligitur scopus litteræ.

Hæc ipsa est ratio, qua superius *quæst.* 1. § *Dico ergo aliter,* etc. *num.* 14. probavit præsentiam localem sub modo quantitativo separabilem esse a corpore quanto per absolutam Dei potentiam, nempe ex eo quod contingenter se habeat ad species omnes talis præsentiæ; ergo ad genus. Et sicut ibi ratio procedit de respectivo, et non de absoluto, ita similiter hîc procedit de respectivo præsentiæ sacramentalis, non autem de fundamento, nempe ut quantitas est forma informans subjectum, quod est corpus, et ad quod comparatur prius natura secundum rationem formæ perficientis, ut ad subjectum perfectibile, quam comparatur ut fundamentum alicujus respectus ad extrinsecum, qui respectus sit adveniens extrinsece, qualiter se habet qualitas ad relationem præsentiæ sacramentalis.

Unde cum tertium illud sit corpus quantum, quod supponitur per modum subjecti respective ad separabilitatem præsentiæ sacramentalis utriusque vel alterius, ut sunt relationes extrinsecus advenientes. clarum est non esse quæstionem de separatione quantitatis a corpore quanto in Eucharistia, sed de separatione relationis præsentiæ a quantitate, ut inest corpori, etiam in Eucharistia. Amplius hoc patet ex probatione secundæ partis illius minoris, nempe utramque præsentiam tam corporis quam quantitatis, contingenter se habere ad tertium, videlicet ipsum corpus quantum; quæ probatio consistit in ratione jam præmissa, nempe quantitatem natura prius dicere ordinem formæ ad subjectum perfectibile, quam fundamenti ad relationem extrinsecus advenientem, unde colligit hanc contingenter advenire et separari posse.

Utraque præsentia contingenter se habens.

33. Contingenter conjuncta possunt separari.

Hoc idem patet ex secunda ratione, nempe quod potest esse sine aliquibus conjunctis, quorum conjunctio est contingens, potest esse sine altero ipsorum; et hoc est manifestum, quia si negatio unius non infert positionem alterius, et utrumque sit separabile, sic etiam neque affirmatio unius infert affirmationem alterius. Sed corpus animatum et quantum potest esse sine præsentia hujus partis speciei, et præsentia alterius partis, quia sunt diversæ, et neutra est causa alterius; sic autem se habet præsentia corporis ad præsentiam quantitatis, sicut præsentia ad unam partem speciei ad præsentiam alterius partis, ergo potest esse præsentia corporis sine præsentia quantitatis, etc. ubi loquitur semper de præsentia, quæ est relatio similis ubicationi, et adveniens extrinsecus. Declarat autem verbis sequentibus, quomodo id fieri potest, non separatione quantitatis a corpore in Eucharistia, sed separatione præsentiæ formalis ab ipsa quantitate: *Et tunc,* inquit, *nihil aliud esset, nisi quod quantitas informaret suum perfectibile* (si informaret, ergo ipsum inesset) *et non haberet duplicem præsentiam, sicut habet suum perfectibile* (haberet nempe præsentiam in cœlo, et non haberet in Eucharistia), *et ita hujus perfectibile est*

Probatio ex littera.

quantum utrobique (id est, in cœlo et in Eucharistia), *sed non quantitate præsente utrobique,* etc. quia nempe deesset ipsi sua præsentia formalis, seu relatio extrinsecus adveniens in Eucharistia.

34. Tartaretus et Aretinus. Ex his habemus et intentum Doctoris, et probationem ejus ; sic etiam Tartaretus et Aretinus et alii intelligunt eumdem, et intelligi debet, quia, responsio illa, seu modus dicendi reducitur ad sensum rationis, qua probatur, sicut universaliter assertum cujuscumque Doctoris interpretari debet ex fundamento, per quod illud confirmat, et ex quo sumitur veritas affirmationis, quæ ex medio probandi sumit determinationem respective ad intentum asserentis, et intellectum ejus seu assensum.

35. Confirmatur conclusio. Confirmatur itaque conclusio Doctoris, quia ad hoc, ut aliquid contineatur, seu insit realiter in Eucharistia, non exigitur præsentia quandoque diversa ab entitate rei ; ergo ut corpus quantum realiter sit in Eucharistia, etiam ut quantum, salvari potest sine præsentia, quæ sit relatio superaddita, et consequenter aliud est quantitatem esse in Eucharistia realiter, aliud vero habere præsentiam talem.

Ex præsentia Deitatis. Antecedens patet, quia Deitas specialiter est in Eucharistia, et ad hoc sufficit unio hypostatica corporis ad suppositum divinum sine præsentia, quæ nequit fundari in Deitate; ergo similiter quantitas ex præcisa unione seu inhærentia ad corpus esset in eo casu in Eucharistia realiter, quantum ad entitatem et existentiam, quamvis non haberet relationem præsentiæ. Item ipsa præsentia corporis est realiter in Eucharistia ratione suæ inhærentiæ ad subjectum sine alia præsentia superaddita, ex quo habetur existentia alicujus in Eucharistia, sine eo quod fundat relationem novam præsentiæ distinctam.

Item secundo, existentia rei distinguitur et supponitur ad modum existendi ; ergo potest recte concipi, ut prior natura, quam adveniat ei modus existendi. Antecedens et consequentia sunt nota ex hoc mysterio ; ergo potest fieri quantitas cum sua existentia hîc sine præsentia ad species.

Probatur consequentia, quia Deus posset ponere corpus Christi in eodem loco specierum seclusa conversione substantiæ panis et vini in ipsum, sive illæ manerent sive non manerent ; possunt enim desinere per meram et absolutam annihilationem absque sui conversione in corpus et sanguinem, et secluso omni ordine ad hæc. 36. Posse Christum esse sub speciebus sine præsentia.

In eo casu nulla esset per se conjunctio, aut præsentia Christi ad species sacramentales, quamvis indivisibiliter esset in eodem loco, in quo sunt species, tamen non esset sub speciebus, neque moveretur ad motum specierum, neque desineret esse corruptis speciebus, neque maneret etiam ad permanentiam specierum, neque species essent signum sacramentale ejus, aut sensui, aut intellectui ; ergo similiter potest quantitas esse in corpore Christi secundum realem existentiam et indivisibilem, absque præsentia fundata in quantitate ad ipsas species. Nulla esset conjunctio ejus ad species.

Patet consequentia, quia in eo casu corpus Christi existens indivisibiliter in eodem loco specierum posset de novo recipere præsentiam ad ipsas species ratione sui tantum, qua substantia est, respectu cujus neque quantitas esset conditio, neque fundamentum, neque causa, sed sola Dei voluntas. Sed ex hoc non sequitur quod corpus in eo casu, ut realiter hîc existens est, et habuit quantitatem antecedenter ad præsentiam ad species, desineret esse quantum, aut ipsa quantitas desineret secundum priorem Possibilitas ostenditur hujus casus.

existentiam absolute, aut desineret informare corpus, quia nullam dicit repugnantiam ad præsentiam talem in corpore, alias de facto non maneret in Eucharistia, sed in eo casu etiam informaret corpus, et non haberet præsentiam sacramentalem, neque ex natura rei ipsi debetur, cum sit modus existendi supernaturalis, ad quem est in potentia tantum obedientiali, solius non repugnantiæ.

37. Dices, ei deberi ex suppositione existendi in corpore, et simul præsentiæ corporis ad species. Contra, ad salvandam ejus existentiam in corpore ut subjecto, sufficit quod ponatur sine extensione, et recipiat modum indivisibilem existendi corporis, ut sit secundum existentiam suam, ubicumque est corpus hoc modo; sed ex vi prioris locationis, quo poneretur corpus præsens indivisibiliter in eodem loco cum speciebus, haberet illum modum essendi, antequam uniretur, seu conjungeretur corpus ipsis speciebus, tanquam signatum per præsentiam sacramentalem, ergo ex necessitate essendi non infertur talis necessitas suppositionis aut consecutionis præsentiæ quantitatis, neque ex ipsa præsentia corporis infertur recte illa necessitas.

Posset fieri corpus præsens indivisibiliter ante conversionem.

Quia sunt alia et alia præsentia supernaturalis, et causantur libere a Deo, et potest manere præsentia corporis invariata, desinente tam quantitate quam omni ejus præsentia; ergo præsentia corporis non infert tanquam prior essentialiter præsentiam quantitatis ad species, neque præsentia etiam quantitatis præsentiam corporis.

Quia posset Deus convertere quantitatem panis in quantitatem corporis præcise, ita ut quantitas ipsa corporis esset primum signatum, et corpus se haberet concomitanter; ergo nullus est ordo essentialis inter has præsentias, alias altera ipsarum deberet esse semper concomitans; altera per se prima, ut servaretur ordo essentialis inter ipsas præsentias, quo altera esset prior, altera posterior.

Non esse ordinem essentialem inter præsentias.

38. Exemplo declaratur tenendo sanguinem esse per se partem corporis etiam integrantem, ut illi tenent, qui dicunt esse animatum, saltem est pars suo modo corporis vivi, ut nos dicimus, quantum ad subsistentiam ejus requisitam; ponitur autem concomitanter sub specie panis juxta primam sententiam, tanquam pars primi contenti; sub specie vero vini ponitur per se primo, tanquam signatum ex vi verborum, et corpus concomitanter. Unde inter has præsentias corporis et sanguinis non est aliquis ordo essentialis, neque ex parte fundamenti aut termini, neque ex parte ipsarum formarum, perinde se haberet quantitas et corpus et præsentiæ utriusque ad species.

Inter præsentiam corporis, et sanguinis non est ordo essentialis.

39. Hanc conclusionem de facili admitterent, quotquot asserunt posse separari a corpore quantitatem in Eucharistia, eadem manente in cœlo; et quotquot admitterent fieri posse, ut corpus Christi de potentia absoluta, poneretur alibi divisibiliter, vel indivisibiliter absque conversione alterius in ipsum.

Quantum autem ad præsentem difficultatem, perinde est, sive dicatur præsentia sacramentalis relatio aut modus, quia dicendo hoc vel illud, perinde est separabilis a suo fundamento divina actione, per quam solum poni potest, et non ex natura fundamenti tanquam resultans, Alia itaque est hîc in casu, ut formatur, præsentia formæ ad subjectum, quæ et fundamentalis est; et hæc semper manet, et quamdiu ullibi est in subjecto, est etiam ad idem subjectum concomitans, ubicumque est, et secundum omnes modos existendi ejus alia ab hac præsentia ipsius formæ ut est ad aliud extrinsecum; et

hæc vocatur formalis et ubicalis, illa vero informationis.

40. Sensus Scholiastis, et aliorum, ejusque fundamentum.

De fundamentali intellexit Scholiastes hunc passum, non tam perpendens rationem assertionis Doctoris, quæ solum tangit formalem præsentiam, quam verba responsionis, et vim argumenti, ad quod respondet, et confirmationum sequentium, ut jacent ad oppositum quæstionis, quæ agunt de inexistentia formæ magis directe; deinde etiam objectiones *infra* subjectæ concludunt per se de separatione formæ. Unde § *Ad rationem illam,* etc. *sub finem quæstionis*, remittit Doctor ad solutionem quærendam ex aliis locis, qua respondeatur fundamento a se allato ex contingentia utriusque præsentiæ corporis et quantitatis tam inter se, quam etiam ad tertium; unde expositores citati dicunt eum esse dubium in conclusione præmissa. Accedit etiam quod ipsa conclusio,ut jacet absolute, comprehendat utramque præsentiam tam inexistentiæ quam relationis, nisi sumatur limitatio ejus ex sequentibus verbis, et simul ex probationibus, ut sumi debet. Ad argumentum autem *supra* factum respondit Doctor directe § *Ad aliud argumentum dico,* etc. quæ est prima solutio, et concernit existentiam formæ, docens etiam ubicationem formalem posse separari a corpore in loco. Quia præterea ulterius argumentum comprehendit etiam formalem et sacramentalem, ex occasione ejus subdit secundam solutionem, in qua præcise responsionem limitat ad hanc præsentiam, nihil agens de præsentia fundamentali seu inexistentia formæ informantis corpus, quæ responsio magis quadrat principiis, quibus *supra* probat præsentiam sacramentalem a ratione, et iis quæ in sequentibus tractat; respondendum ergo erit ad objectiones.

41. (c) *Contra, ubicumque corpus,* etc. Prima objectio, quia ubicumque est corpus quantum, ibi habet principium formale essendi quantum, sed non habet ibi illud, nisi illud ibi sit præsens; ergo, etc. Respondetur distinguendo minorem, nisi sit præsens præsentia formali et fundata in forma respective ad extrinsecum terminum subjecto, nego; præsentia fundamentali per inexistentiam subjecto, concedo, et hæc sufficit, ut salvetur existentia formæ in Sacramento. Ad secundam objectionem respondetur, simpliciter negando minorem, vel distinguendo ly *quantum,* vel in ordine ad se, conceditur; in ordine ad extrinsecum et modum naturalem essendi, negatur.

Ad tertium similiter negatur minor.

Ultimo quatenus dicit responsionem quærendam esse ad rationem de contingentia relationum, seu præsentiarum ad se, et ad corpus quantum, videtur non persistere in jam determinatis. Quidam eum esse dubium respondent, vel potius problematicum; sed sequendum magis est quod ipse per se determinat, et magis consentaneum est suis principiis.

Littera quidem est obscura, propter 42.
ambiguam acceptionem illius termini *quantum;* ejus ergo interpretatio sumenda est ex probationibus, et ex alias dictis *in quæstione* 1. *et* 2. et *in hac ipsa*, quarum resolutio omnino corruit, si dicatur, quod quantitas, quæ inesset corpori alibi, non inesset in Sacramento. Sequendo ergo interpretationem præmissam, eodem modo dicendum est eum esse problematicum in eo, quod est præsentiam formalem separabilem esse a quantitate in Sacramento, manente ipsa quantitate.

Sustinetur sententia negativa.

Negando itaque separabilitatem hujus præsentiæ in eo causu, respondetur ad argumentum de contingentia, negando minorem, nam licet non sit ordo prioris et posterioris inter præsentiam formalem

corporis, et præsentiam formalem quantitatis informantis corpus, ut comparantur ad se invicem immediate, quasi una esset causa, aut ratio alterius, vel de ejus conceptu et ratione, tamen est ordo essentialis concomitantiæ, sicut inter correlativa, qui est ordo simultatis; qui ordo etiam est essentialis ex modo se habendi ad sua fundamenta, et ex modo quo ipsa fundamenta se habent ad invicem. simultas enim ex aliqua priori radice oritur, ad quam ea quæ sunt simul per se essentialiter dependent. Unde dici potest ordo essentialis, ut est ab illa radice vel causa, hoc est, in aliquo priori, ut essentialiter inclinantur uniformiter ad posteriora, quæ sunt simul, verbi gratia, ignis ad calorem et siccitatem, quæ simul emanant, intellectuale ad intellectum et voluntatem, si distinguantur a subjecto realiter. Exempla enim hujus sunt obvia in formis per se concomitantibus, ut respiciunt causam illius concomitantiæ.

Essentialis concomitantia inter respectus.

43. Concomitantia fundatur in connexione naturali.

Sic ergo in proposito connexio naturalis, quæ est inter quantitatem et subjectum inhæsionis est radix simultatis inter præsentias formales corporis et quantitatis inhærentis inhærentis, ita ut sicut repugnat corpus ipsum poni indivisibiliter sub speciebus, quin similiter quantitas ejus indivisibiliter ponatur sub iisdem, ita etiam repugnat præsentiam corporis formalem poni, quin etiam ponatur præsentia formalis quantitatis inexistentis ; et huc spectat auctoritas Tridentini sæpe citata, quæ ex connexione naturali aliorum ad primum signatum specierum, colligit præsentiam eorum per concomitantiam. Declaratur etiam exemplo, quia repugnat, præsentiam secundum modum naturalem existendi esse in corpore, aut quantitate præcise sine concomitante præsentia alterius, quia connexio et modus essendi utriusque concomitantiam ubicationis infert ; ergo similiter modus essendi indivisibilis, cum connexione naturali utriusque in *esse* infert præsentiam formalem utriusque indivisibilem.

Et per hoc patet ad rationes factas pro conclusione affirmativa. Et hanc partem confirmant tres objectiones, ad quas proxime respondimus. Nam ex inseparabilitate quantitatis a corpore, ut est in Sacramento, ex suppositione quod alibi sit quantum, infert Doctor præsentiam formalem etiam quantitatis in Sacramento, qua sit illi præsens formaliter, et non tantum per inhæsionem ad subjectum, sed per ordinem ad species : *Ubicumque,* inquit, *corpus est quantum habet ibi illud, quod est formale principium essendi quantum,* etc. Hæc est major primæ objectionis, et supponit corpus quantum esse in Eucharistia eo casu ; mox subsumit : *Sed non habet ibi illud* (supple principium per quod est quantum) *nisi illud* (supple principium) *sit ibi præsens, ergo.* Minor itaque negat quantitatem posse esse in corpore ad sensum et suppositionem majoris (quæ non comprehendit quantitatem, ut est in corpore alibi, sed ut est in corpore, ut est hîc), et negat quantitatem salvari posse in corpore, ut est hîc, nisi etiam salvetur præsentia ejus formalis et propria ad species. 44.

Unde sequitur intentum Doctoris non respicere separationem quantitatis a subjecto, ut est hîc, sed a præsentia tantum formali et sacramentali, quo tendit secunda et tertia objectio ejus. Est ergo problematicus in hoc : An scilicet præsentia formalis sit inseparabilis a quantitate vel a corpore, manente præsentia formali alterius, et simul connexione naturali ; non autem dubitat de eo quod alias resolvit, nempe quantitatem existentem in subjecto semper ipsi inesse, etiam ut est alibi.

QUÆSTIO V.

Utrum quæcumque actio immanens, quæ est in Christo naturaliter existente, insit sibi in Eucharistia sacramentaliter existenti?

D. Thom. 3. *part. q.* 76. *art.* 7. *et q.* 91. *art.* 4. D. Bonav. *hîc* 2. *part. art.* 2. *q.* 2. Richard. *art.* 3 *q.* 2. Palud. *quæst.* 4. Capreol. *quæst.* 4. Marsil. *quæst.* 8. Suarez 3. *part. tom.* 3. *disp.* 53. *sect.* 2.

1. Ad secundum sic proceditur, et
Argum. 1. arguitur quod non quæcumque actio immanens, quæ inest Christo naturaliter existenti, insit sibi sacramentaliter in Eucharistia existenti, quia nec auditio, nec visio, et sic universaliter de sensatione. Probatur primo, quia objectum non est sibi præsens in debita proportione requisita ad talem actum, loquendo de objecto, quod est sibi præsens, ut in cœlo.

Argum. 2. Secundo, quia organum non habet hîc modum extensivum sub quo, et non aliter est receptivum sensationis.

Argum. 3. Tertio, quia inter oculum, ut hîc, et objectum, ut in cœlo, est obstaculum prohibens multiplicationem coloris vel lucis; ergo, etc.

Argum. 4. Quarto, quia hîc non sentit ea, quæ sunt hîc præsentia; ergo multo minus aliquod aliud sensibile. Antecedens probatur, quia organum sensus non est hîc sub modo requisito ad sensationem.

Ratio ad opposit. Contra, quia tunc simul esset videns, et non videns idem objectum, et eodem modo de aliis sensationibus; consequens est falsum, quia contradictoria simpliciter inessent eidem. Evidentia hujus rationis patet ex solutione quæstionis præcedentis articulo secundo.

Item, operatio est perfectio potentiæ operativæ, et in ipsa consistit beatitudo ipsius potentiæ; ipsam etiam consequitur delectatio proportionata perfectioni operationis, patent hæc Cap. 4. ex 10. *Ethicorum;* ergo si oculus Christi, ut hîc, careret visione, quam habet in cœlo, careret hîc sua propria perfectione; et hæc est beatitudo ejus, eo modo quo visus dicitur beatificabilis. Careret etiam delectatione consequente illam operationem perfectam; et tunc sequeretur, quod oculus ut hîc, esset miser, et cum dolore et tristitia, quia quod tollit delectationem, est dolorosum et triste, et tunc simpliciter esset contra appetitum naturalem sensitivum, quod haberet *esse* in Eucharistia.

SCHOLIUM.

Explicat, quid sit primo in esse ut hîc, et concomitanter inesse ut hîc, et ponit tres conclusiones. Prima, Christo ut in Eucharistia concomitanter inest omnis operatio, quæ primo inest ipsi ut in cœlo. Probat primo, quia operatio est absolutum, et sic non dependet ab *ubi*, juxta dicta quæst. præced. et latius quæst. 2. Secundo, si anima Christi intelligeret ut viator, haberet sensationem, etiam in Eucharistia, quia in ea haberet intellectionem. Tertio, dolor infuisset hîc, si in modo naturali infuisset Christo.

(a) Respondeo primo, dicitur ali- 2.
quid inesse Christo, ut hîc, quod sibi inesset, si nusquam alibi esset

nisi hîc; concomitanter autem dicitur aliquid sibi inesse hîc, quod primo inest sibi, ut alibi, et ex hoc sibi inest, ut hîc propter identitatem subjecti et formæ.

Conclus. 1. Secundum hoc ergo est prima conclusio, scilicet quod Christo, ut hîc, concomitanter inest omnis operatio, quæ primo sibi inest, ut in cœlo.

Conclus. 2. Secunda conclusio est, quod nulla sensatio potest primo inesse Christo, ut in Sacramento.

Conclus. 3. Tertia, quod operatio spiritualis ut intellectus et voluntatis potest primo inesse Christo, ut in Eucharistia.

Prima conclusio probatur, primo in universali per hoc, quod nullum absolutum desinit esse in aliquo propter novum respectum extrinsecus advenientem; operatio autem est forma absoluta, ut ostensum est *in primo lib. dist.* 3. ergo propter præsentiam novam, quæ est respectus novus extrinsecus adveniens, non desinit illa operatio inesse suo subjecto. Evidentia hujus rationis potest haberi ex fine solutionis præcedentis quæstionis, ubi ista ratio diffusius pertractatur.

Prob. 1. q. 6. n. 32. et quodl. 13. et 15.

3. Dicunt quidam ad hoc, quod major est vera de forma simpliciter absoluta; operatio autem non est sic absoluta, quia requirit respectum potentiæ ad objectum.

Contra, etiam aliæ quantitates vel qualitates in suo *fieri* dependent ab approximatione agentis, ut patet de calore et frigore, et aliis qualitatibus, ad quas est alteratio, et tamen in *esse* suo sunt simpliciter absolutæ. Similiter operationes in suo *fieri* non requirunt talem respectum, et hoc ubi infiunt concomitanter, et non primo; apparet enim, quod si corpus Christi in cruce fuit infrigidatum, frigus etiam fiebat in corpore Christi, ut in pyxide concomitanter, sed non primo; et ad illud *fieri* non requirebatur approximatio agentis ad passum ibi; ergo a simili ista qualitas, cum sit in se absoluta, licet in *fieri* requirat præsentiam objecti ad potentiam, hoc non erit nisi ubi primo insit; potest ergo concomitanter infieri sine tali respectu.

Quomodo operatio dependet a respectu ad objectum.

Respondent, quod operatio magis includit respectum quam aliæ formæ, de quibus arguitur, puta calor, frigus et hujusmodi, quia illæ tantum requirunt respectum agentis ad passum, et hoc ubi infiunt primo, sed post suum *fieri* in *esse* proprio, non requirunt hujusmodi respectum; sed operatio est in continuo *fieri*, et ideo requirit continuam approximationem potentiæ ad objectum. Et ex hoc videtur quod magis repugnet isti infieri, vel inesse sine tali respectu quam crloai.

Dico quod licet sit in *fieri* continue, tamen non sequitur, quin concomitanter possit inesse, et continue infieri sine objecti præsentia vel approximatione. Sicut enim calor potest infieri corpori in Eucharistia sine approximatione agentis, ut ibi, ita si *esse* caloris esset in *fieri*, semper posset causari calor in corpore in hostia, et tamen sine tali approximatione; non enim magis requiritur continuus respectus ad *fieri*

continuum, quam ad *fieri* transiens respectus pro tunc præsens.

4. Et (b) si objicias, ad operationem requiritur respectus ad objectum, non tantum, ut est causa in *fieri*, sed cum hoc requiritur objectum in ratione terminantis; sicut ergo impossibile est operationem esse, et non terminari ad objectum, sic impossibile est, quod alicubi insit, et ut ibi non terminetur ad objectum præsens. Dico, quod non oportet objectum in se esse præsens propter terminationem actus, sed tantum propter causationem, ita quod quando est aliqua causa sufficiens ipsius actus, non requiritur præsentia objecti propter terminationem, sicut patet de vidente creaturam in essentia divina, si essentia esset causa illius visionis, non requiritur illud objectum ad quod terminatur hæc visio præsens propria præsentialitate.

Objectum requiritur præsens ad causandum, non ad terminandum.

Secundo, probatur hæc prima conclusio in speciali, quia omnis intellectio inest Christo ibi et hîc; sed si anima Christi intelligeret præcise secundum modum intelligendi animæ viatoris, non haberet intellectionem intuitivam istius objecti sine sensatione concomitante ejusdem; ergo cum illam intellectionem haberet eamdem hîc et ibi, sequitur quod etiam sensationem requisitam ad ipsam haberet hîc, sicut ibi.

Tertio probatur sic, quia passio appetitus sensitivi, utpote dolor, eadem infuisset hîc et ibi; ergo sensatio eadem. Antecedens probatur, quia mors secuta fuisset hîc, sicut ibi; ibi autem sequebatur ad dolorem immoderatum; ergo et hîc. Consequentia prima probatur, quia non est idem effectus sine eadem causa, et hoc non ponendo miraculum, et loquendo de causa naturali præcisa; dolor est effectus sensationis vel objecti non nisi sensati; ergo non potest esse idem dolor sine sensatione eadem absque miraculo.

Dolor est tantum de objecto sensato.

Respondent quidam, quod actus imaginationis sufficeret ad hoc in Christo, scilicet ad illum dolorem. Contra hæc dupliciter : primo, quia responsio destruit se; non enim possibile est actum imaginationis inesse, cui actus secundum sensum non potest inesse, quia imaginatio est motus factus a sensu, 2. *de Anima*. Secundo, quia imaginatio non est causa doloris ejusdem secundum speciem, cujus causa est sensatio exterior, alioquin somnians doleret dolore ejusdem speciei cum dolore vigilantis. Text. com. 160.

COMMENTARIUS.

(a) *Respondeo primo,* etc. Præmittit distinctionem inter ea, quæ primo insunt subjecto, ut est in loco determinato seu præsentia, et ea quæ concomitanter insunt; et dicit illa, quæ non inessent subjecto, si nullibi esset hîc, nisi esse primo in subjecto ut hîc; concomitanter autem aliquid inest subjecto, ut hîc, quod primo inest ipsi, ut alibi, propter identitatem subjecti et formæ. 1.

Inesse primo, et inesse subjecto concomitanter.

Pro intellectione hujus advertendum est, quod subjectum potest ad duo comparari, nempe ad agens et actionem, per quam transmutatur; secundo, comparatur ad ipsam formam, quam habet transeunte actione, quæ est terminus ipsius

Duplex comparatio formæ ad subjectum.

actionis, vel quod idem est, comparari ad formam in *fieri* et in *facto esse*, intelligendo formam in *fieri*, ut exit a virtute agentis transmutantis subjectum.

Si comparetur ad formam in *fieri*, et mediante ipsa ad agens, sequitur modum et determinationem agentis in ordine ad locum, ita ut quando agens nequit causare formam, nisi indeterminata distantia, et exigens applicationem passi, tunc forma recipitur primo in passo, ut est intra talem distantiam, quam nequit attingere virtus agentis, nisi ut in tali distantia est ; cum ergo subjectum non ex se habet formam, sed per virtutem agentis, ideo dicitur primo habere formam in eo loco, in quo subest virtuti et actioni agentis. Si autem forma est talis, ut deinceps posita in *esse* absolvatur a dependentia ad agens, erit concomitanter in omni loco, ubi est subjectum: *Propter identitatem formæ et subjecti*, inquit Doctor, nempe respective ad prædicata contradictoria, quia posita jam forma in *esse*, sicut non dependet amplius ab agente, ita etiam non dependet a loco, aut distantia determinata ad agens, ad illa nempe ideo præcise dependebat, quia dependebat ad agens, et ejus virtutem limitatam. Unde ex natura subjecti, qua præcise comparatur ad formam ut perfectibile, et ex natura formæ, qua est actus informans et perficiens, nulla habetur determinatio ad locum aut distantiam, quæ mere extrinseca sunt, et si poneretur subjectum in spatiis imaginariis, aut vacuo, perinde se haberet ad formam, et forma ad ipsam, ac si essent in loco.

Quare absolvitur a loco forma, ut inest subjecto.

Quod si autem forma sit talis, ut continuo dependeat ab influxu suæ causæ, et semper sit in *fieri*, ut ea quæ essentialiter sunt influxu, verum erit quantum ad *fieri* semper dependere a loco determinato, si tamen illud *fieri* habeat etiam *factum esse* consequens in forma etiam secundum *esse*, forma erit in subjecto alibi, et concomitanter ut infra dicit Doctor, et ibidem explicabitur, nisi dependeat a loco, aut supponat locum essentialiter.

Hoc supposito tres conclusiones subjicit, et suo ordine declarat et probat.

2. Prima conclus. Probat. Inesse Christo operationes immanentes in Sacramento.

Prima conclusio : Quod Christo in Eucharistia inest concomitanter omnis operatio immanens, quæ primo ipsi inest, ut in cœlo est. Probat primo, ex ratione generali, quia operatio est forma absoluta, quæ non mutatur propter respectum advenientem extrinsecus ; vide ipsum alibi, *ut in primo dist.* 3. *quæst.* 6. *et* 7. *dist.* 27. *quæst.* 1. *dist.* 12. *quæst.* 1. *dist.* 6. *quæst.* 1. *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 2. *quodlibeto* 13. *et* 15. et alias sæpe. Dices dependere ab objecto, contra, sic etiam quantitas et qualitas in suo *fieri* dependent ab agente, tamen in suo *esse* concomitantur *esse* subjecti, ut si calefieret in cœlo, aut in Cruce, etiam esset calidum in pyxide. Circa hoc punctum quod generalius est, quam præsens quæstio, est controversia ; aliqui enim negant virtute agentis naturalis posse inesse mutationes in subjecto alibi posito concomitanter, sed commodius quæstione sequenti id declarabitur.

Dubium in sequenti quæstione solvendum.

3. Responsio.

Adducit responsionem aliorum, qui dicunt operationes magis includere respectum, quam qualitates alias, quia tantum in *fieri* requirunt præsentiam agentis, non in *facto esse*, non ita operatio, quæ exigit præsentiam objecti tam in *fieri*, quam in *facto esse*. Respondet, quod nec inde sequitur quin per concomitantiam etiam subjecto alibi insit. Ratio est, quia, ut *supra* dixi, ex virtute agentis et approximatione habet forma, ut primo sit hîc in subjecto ; non tamen ex virtute agentis habet postquam inest, ut alibi in-

sit subjecto per concomitantiam, sed ex identitate subjecti et formæ, quod universim verum est tanquam ex causa præcisa.

De subjecto replicato intra eamdem sphæram. Unde si idem subjectum replicaretur intra eamdem sphæram activitatis, postquam primo accepit formam in *fieri* ab agente, eamdem etiam haberet subjectum replicatum non ex virtute agentis, sed ex identitate subjecti et formæ (et hoc etiam intelligitur, tantum de formis, quæ non dependent a loco), quia licet subjectum replicaretur, non ideo actio, ut transiens ab agente replicaretur, sed maneret respective ad subjectum, præcise in eadem distantia et situ collocatum, quo fuit primum elicita; neque aliam differentem numero posset recipere subjectum replicatum, quia jam haberet formam eamdem, neque est ad ipsam in potentia.

4. Reconciliatio sententiæ Doctoris. (b) *Et si objicias ad operationem requiritur*, etc. Hîc videtur asserere ad cognitionem intituitivam non requiri objectum terminativum præsens. Contra, docet variis in locis, ut infra dist. 45. quæst, 2. § *Ad quæstionem.* etc. *in probatione secundi,* et *in* 3. *dist.* 14. *q.* 3. et *in* 2. *dist.* 3. *quæst. et alia sæpe*, intuitivam esse ait rei existentis et præsentis. Sed respondetur eum loqui hîc de cognitione intuitiva late, cujus plures modos assignat, ut patet *in* 3. *dist.* 14. *quæst.* 3. ubi distinguit perfectam et imperfectam intuitivam. Quando ergo dicit non requiri præsentiam objecti ad terminandum intuitivam, intelligit de intuitiva improprie dicta, seu imperfecta, ut exemplum subjectum indicat, de quo *in primo dist.* 2. *quæst.* 4. Potest et teneri universaliter doctrina, quia ideo requiritur præsentia objecti, quia seipso immediate concurrit in propria existentia et præsentia ad intuitivam; quod ergo sit ipsius, ut præsentis, tanquam terminativi, ideo est, quia sic est ipsius, ut motivi et moventis. Sed de hac quæstione alias agendum erit.

Visio intuitiva quomodo se habet ad objectum.

Quantum ad objectionem non requirit discussionem hujus quæstionis, quia unus et idem actus unam tantum habet tendentiam, neque constituit eamdem potentiam operantem aliter; visio ergo, ut est in cœlo, constituit videntem, non vero ut in Sacramento, licet ibi etiam sit concomitanter, quantum ad absolutum operationis, non autem quantum ad attingentiam objecti. 5. Responsio ad objectionem.

Hoc existimo dicendum juxta principia hactenus tradita de iis, quæ consequuntur loci præsentiam, quoniam hæc oportet variari secundum diversitatem locorum; unde Christus si desineret visio sub modo naturali in cœlo, Deo conservante absolutum visionis corporalis in ipso in Eucharistia, nihil videret, quia ad visionem in genere requiritur, ut objectum sit præsens in se, vel saltem in aliquo eminenter continente objectum, neutrum horum esset in eo casu; ergo non videretur. Hoc idem patet ex secunda conclusione, quæ docet nullam sensationem posse esse in Christo, primo ut est in Eucharistia; in eo autem casu esset in eo sensatio primo, ut est in Eucharistia, quantum ad *conservari* saltem, si videret objectum. Præsentia objecti ad visionem requiritur.

Dices hinc colligi, quod neque absolutum sensationis in eo conservari posset. Respondetur negando sequelam, quia secunda conclusio intelligitur tam de absoluto quam respectivo, ut patet ex fundamento ipsius propter indispositionem potentiæ, quæ est materialis, et exigit extensionem sui, ut tendat in objectum, et objectum requirit extensionem sui, ut terminet potentiam, vel agat in ipsam, ut patebit infra quæst. 9. § *Secundo dico,* etc. 6. Replica. Responsio. Requiri extensionem, tam potentiæ, quam objecti.

Non minus autem requiri extensionem

ex parte potentiæ, ad hoc ut actu sentiat mediante operatione, id est, tendat in objectum, patet ex 4. ad oppositum et responsione ejus; admittit enim antecedens, et negat consequentiam. Patet etiam ex responsione ad secundum et ad primum. Prima autem conclusio Doctoris de concomitantia visionis in oculo, ut hîc est, intelligi debet quoad absolutum tantum; patet, quia de absoluto tantum procedit argumentum ejus.

7. Dubium incidentale.

Sed quomodo potest esse absolutum operationis sine eo quod oculus, etiam ut hîc, habens tale absolutum, videat actu objectum, cum operatio juxta principia nostræ scholæ, consistat in receptione formæ, tanquam effectus ejus formalis? effectus autem formalis nequeat separari a forma in subjecto; ergo, etc.

Solutio.

Respondetur facilem esse solutionem ex principiis nostræ scholæ, quia, ut Doctor *in quodlibeto* 13. *art.* 2. operatio inquantum est principium, seu medium uniendi potentiam objecto, exigit relationem realem attingentiæ, si est objecti ut existentis et præsentis, et hoc primo, ut se habere debet visio exterior; hæc autem relatio distinguitur a fundamento et termino, et nequit poni nisi objecto realiter existente et præsente respectu visionis externæ. In eo autem casu, neque objectum est præsens, neque necessario existens, vel si existat respective ad illam visionem) sive productam, sive conservatam a Deo in oculo indivisibiliter existente) se habet tanquam non existens, quantum ad influxum et terminationem, inde sequitur deesse illam relationem, neque absolutum operationis creatæ sine illa, unquam potest esse medium uniendi; quia inquantum unit extrema, debet necessario respicere extrema, alioquin nequiret ipsa sibi invicem communicare, neque ipsum in se esse medium commune ab ipsis suo modo participatum. Sed absolutum inquantum absolutum præcise nihil respicit; ergo absolutum operationis secluso respectu, nequit unire potentiam objecto, sicut autem ex intelligibili et intellectu fit unum, ita ex visibili et potentia visiva fit unum.

Relatio realis attingentiæ.

Dependentia operationis a respectu.

8. Argumentum a simili.

Præterea, id ipsum patet quantum ad effectum primarium formæ in ratione talis qualitatis, quantumlibet enim intrinsece se habeat ad subjectum, seu ad potentiam, quantum ad instantiam, nequit ipsi communicare effectum ullum formalem, etiam eum qui est primarius ejus, nisi interveniat primum respectus uniens ipsam subjecto, qui est unio aut inhærentia formæ ad subjectum; eodem ergo modo, nequit unire potentiam objecto, nisi interveniat relatio ad objectum.

Visio creaturarum in Verbo.

Hæc doctrina est pervia in principiis Doctoris, quia ex hac ratione contingit intellectum animæ Christi non videre omnia actu in Verbo, sed habitu, ut patet *ex* 3. *dist.* 4. *quæst.* 2. nunc has, nunc illas creaturas ab libitum, non variata substantia aut entitate visionis, sed per diversas attingentias extensa visione mediantibus respectibus ad has vel illas, quas actu videt; sic etiam contingit in aliis Beatis, inquantum in Verbo vident nunc unas, nunc alias creaturas.

9. Responsio ad rationem dubitandi.

Ad rationem dubitandi respondetur, quod operatio in subjecto tribuit semper effectum formalem primarium, qui convenit ipsi, ut est qualitas absoluta; effectum vero secundarium et completum, qui est perfectissimus et finalis ejus, non potest tribuere se sola, sine conditione requisita, inquantum enim est medium uniendi potentiam objecto (qui est finis ejus ultimus), requirit præter absolutum ordinem ad ipsum objectum in genere conditionis; voco primum effectum primarium ejus ordine generationis; secun-

Duplex effectus operationis.

dum vero ordine causæ finalis et perfectionis. Sed non est quod fusius de hoc agamus hîc.

10. Dici etiam potest, quod visio etiam sub ratione operationis sit in Eucharistia, et non solum sub ratione qualitatis, quoniam id secunda probatio et tertia Doctoris de concomitantia intellectionis intuitivæ et sensationis seu visionis, et de concomitantia actionis et passionis ad invicem, videtur importare, et tunc dicendum est, quod visio sub ratione operationis sit concomitanter ad objectum in Eucharistia; de quo non est verum, quod sit simpliciter distans, sed tantum distans secundum *quid,* nempe ut oculus est hîc, qui alibi habet objectum præsens; ratio autem est pervia, quia licet respectus ad objectum præsens in operatione sit necessarius, ut hæc sit operatio in *esse* completo et actu uniat objectum et potentiam. Supposita tamen hac unione, visio sub ratione visionis sequitur ubicumque est, quia hoc ipsum, quod est constituere operantem complete et actu, est effetus absolutus operationis, quamvis dependeat a relatione illa, ut conditione, ideoque talis effectus sequitur ad formam concomitanter ubicumque est.

Visionem sub ratione operationis esse in Eucharistia.

Quod si desineret tamen in cœlo secundum modum naturalem essendi, jam amplius licet conservaretur in Eucharistia etiam visio sub ratione qualitatis, nihil operaretur potentia, ex defectu relationis requisitæ ad attingentiam objecti, quæ nequit inesse nisi respectu præsentis et proportionati terminativi, et concomitanter desineret etiam effectus vitalis operationis, qui concomitanter tantum est in potentia, ut in Eucharistia est. Ex his deinceps patet conclusio secunda et tertia, quæ ex eisdem fundamentis resolvitur, sicut et responsio ad argumenta.

SCHOLIUM.

Secunda conclusio est, nullam sensationem posse inesse Christo primo, ut in Eucharistia. Ratio est, quia non est ibi, modo quanto, nec proportionato, ut patiatur a corpore, sed instar Angeli. Tertia conclusio, operatio spiritualis potest primo inesse Christo, ut in Eucharistia. Ratio, quia cum anima ejus sit beata, non dependet a sensibilibus, sed sicut Angelus, potest intelligere intuitive sibi præsentia.

Secunda conclusio principalis probatur sic, quia organum sensus non est in corpore Christi in Eucharistia sub modo illo, qui requiritur ad hoc quod immutetur ab objecto, quia oportet, quod tale habeat modum quantitativum, et sic sit localiter in loco, ad hoc ut patiatur a corpore objecto. Similiter ei, ut in Eucharistia, non est objectum approximatum; ita enim est hîc præsens cuicumque corpori, ut agenti, ac si non esset præsens, quia sic hîc est, ac si nusquam esset quantum ad rationem patiendi a corpore; esse enim corpus agens requirit passum approximatum sibi localiter. Sic autem non est hîc corpus Christi localiter, sed solum species est hîc isto modo, nec illud est magis præsens hîc alicui corpori in ratione passi, quam si Angelus esset hîc; ergo nulla sensatio potest sibi inesse primo, ut in Eucharistia existit. 5.

5. Sensatio non fit a Christo, ut in Eucharistia.

Tertia conclusio, scilicet quod operatio intellectus et voluntatis primo potest inesse Christo, ut in Eucharistia. Probatur sic, quia anima Christi nunc beata intelligit, sicut Angelus quoad hoc, quod

Prob. conclus. 3. Anima Christi in Eucharistia intelligit, non secus ac Angelus.

non dependet a sensibus, nec ex sensibilibus in intelligendo; ergo sicut Angelus alicubi existens posset intuitive intelligere objectum sibi proportionaliter præsens, ita anima Christi ibidem existens potest illud objectum intueri; ergo anima Christi, ut hîc, potest intuitive intelligere illa intelligibilia, quæ sunt sibi ut hîc præsentia, sicut Angelus posset, utpote intuitive, videre Angelum hîc præsentem et animam Sacerdotis. Hæc autem intuitio inest animæ Christi: primo, ut hîc, quia non inest illi animæ primo, ut in cœlo, supposito quod immoderata distantia impediat intellectionem intuitivam creatam; sic enim Angelus existens in cœlo intuitive non videt quidquid præsens hîc videt intuitive.

Christus ut in Eucharistia non privatur ulla operatione, quam habet in cœlo.

Ex hoc sequitur corollarium, quod Christus propter suum *esse* in Eucharistia, non tantum non privatur aliqua operatione quam habet, ut in cœlo; sed ut in Eucharistia est, habet aliquam operationem primo, quam per consequens concomitanter habet, ut in cœlo, utpote intellectionem et volitionem cujuscumque objecti, cujus Angelus hîc præsens haberet, et per consequens non est ad imperfectionem suam, quod sit in Eucharistia, sed ad ampliorem perfectionem.

6. Ad arg. 1. Non semper requiritur objectum præsens ad habendam sensationem.

Ex his ad argumenta. Ad primum dico, quod omnis sensatio ejusdem objecti, quæ inest sensui Christi, ut in cœlo, inest eidem in Eucharistia, sicut probatum est in prima conclusione per tres vias. Ad primam probationem in oppositum dico, quod non requiritur objectum in debita proportione præsens ad actum sentiendi, nisi ubi objectum est aliquo modo causa sensationis, et hîc, ut primo infiendæ.

Ad 2.

Ad secundam dico, quod organum hoc vere est quantum hîc, sicut in cœlo, et per consequens potest recipere sensationem, non obstante quod sensatio non recipitur absolute, nisi in quanto habente modum quantitativum; sed non habet hîc modum quantitativum, id est, coextensum quanto, cui est præsens, nec replet locum, et ideo ut hîc non potest sibi primo infieri sensatio. Iste enim modus quantitativus requiritur in organo ad hoc, quod primo sibi infiat sensatio; sed non requiritur ad hoc, quod concomitanter sibi infiat vel insit, quia non est causa necessaria recipiendi sensationem hujusmodi modus quantitativus, sed tantummodo conditio requisita per comparationem ad agens primo transmutans.

Modus quantitativus non requiritur, ut concomitanter recipiatur sensatio.

Ad 3.

Ad tertiam probationem dico per idem, quod obstaculum non est obstaculum, nisi ad sensationem primo infiendam, vel infieri.

Ad 4.

Ad quartum argumentum, nego consequentiam, nam antecedens est verum ex secunda conclusione solutionis; consequens autem falsum est ex prima conclusione. Ratio defectus consequentiæ patet ex dictis, quia ad sentiendum illa quæ sunt hîc, oporteret sensationem primo fieri in oculo ut hîc; non enim potest illa sensatio primo infieri oculo, ut in cœlo, quia illud sensibile non est præ-

sens oculo ut in cœlo, sed ad hoc, quod infiat sensatio concomitanter alicujus objecti oculo ut hîc, sufficit quod illud sit proportionaliter præsens oculo, ut alibi, et ut possit sibi ut ibi primo infieri; sic autem est de objectis, quæ sentit sensus Christi, ut in cœlo.

QUÆSTIO VI.

Utrum corpori Christi in Eucharistia existenti possit inesse motus corporalis?

D. Thom. 3. *p. q.* 76. *a.* 6, Richard. *hîc a.* 4. *q.* 2. Gabr. *q. vn. a.* 3. Capr. *q.* 3. Suar. 3. *p. tom.* 4. *d.* 53. *s.* 1. *Vide* Scot. 9. *Met. q.* 14.

1. Argum. 1. Ad tertium (a) sic proceditur, et arguitur quod corpori Christi, ut in Eucharistia, possit inesse motus corporalis. Primo, quia unum et idem non potest simul esse continuum et non continuum, quia continuitas præcedit *ubi,* et est absolute forma; sed corpus Christi in cruce erat non continuum, loquendo de divisione facta per vulnera; ergo ipsum in pyxide erat non continuum, sed simpliciter divisum; ergo de continuo fiebat non continuum, et per consequens movebatur motu corporali.

Argum. 2. Secundo sic: Nutritio est ad substantiam; ergo non potest idem simul nutriri, et non nutriri. Corpus Christi nutriebatur in existentia naturali; ergo nutritum fuisset in existentia sacramentali. Sed nutritio est mutatio corporalis; ergo, etc.

Argum. 3. Tertio sic: Motis nobis, moventur omnia, quæ in nobis sunt; ergo mota hostia, movetur corpus Christi in hostia; sed ille motus est corporalis, quia transit ab uno *ubi* ad aliud *ubi;* ergo; etc. Et confirmatur, quia impossibile est aliquid habere aliud et aliud *ubi,* sine omni motu et mutatione; corpus Christi habet aliud et aliud *ubi,* quando hostia movetur; ergo, etc.

Quarto sic: Subjectum habens dispositiones requisitas ad susceptionem alicujus formæ, potest illam recipere; corpus Christi, hîc habet omnes dispositiones requisitas ad receptionem caloris et frigoris, quia quæcumque sunt rationes recipiendi istas qualitates in corpore Christi naturaliter existente, illæ eædem insunt corpori Christi, ut hîc; ergo corpus Christi ut hîc potest recipere calorem et frigus, et per consequens moveri motu alterationis, secundum tertiam speciem Qualitatis. Argum. 4.

Contra, quinto Physicorum dicitur: *Omne quod movetur, est in loco;* corpus Christi in Sacramento, non est in loco; ergo, etc. Text. com. 8.

COMMENTARIUS.

(a) *Ad tertium sic proceditur,* etc. Egit antea de partibus et proprietatibus, supple modis essendi, et per se consequentibus *in quæst.* 4. in qua secundum articulum hujus distinctionis incipit; in præcedenti egit de operatione vitali, hîc agit de mutatione stricte et late sumpta ejus. Supponit ergo primo triplicem distinctionem: prima est motus in stricte et late sumpti; secunda distinctio ex parte mobilis, nempe ut primo movetur, vel conco- 1. Ordo quæstionis.

mitanter; tertia est ex parte agentis, nempe increati et creati. Subjungit sex conclusiones : Prima, secunda et tertia nullam habent difficultatem, et patent ex probationibus adjunctis.

SCHOLIUM.

Posita triplici distinctione satis clara, resolvit quæst. per sex conclusiones. Prima, corpus Christi, ut in Eucharistia, non potest moveri virtute creata motu stricte sumpto, id est, ad substantiam, Quantitatem, Qualitatem, vel *ubi*. Ratio est, non se habet ad corpus ut passibile, nec ad Angelum ut locale ; Angelus enim non potest movere corpus, nisi supposito corporis *ubi*.

2. Motus stricte sumitur dupliciter. Ad intellectum quæstionis præ mitto distinctiones quasdam ; primo de motu. Potest enim intelligi stricte, non dico distinguendo motum contra mutationem, sicut divisibile contra indivisibile, sed accipiendo motum indifferenter ad mutationem divisibilem et indivisibilem. Stricte tamen accipitur, secundum quod est ad alios terminos, ad quos ponit Philosophus proprie fieri mutationem, quæ sunt Substantia, Quantitas, Qualitas et *ubi*, patet 5. *Physic*. (Text. 7. et 9.) Potest etiam alio modo magis extensive accipi, prout dicit quamcumque acceptionem cujuscumque novæ formæ, sive absolutæ, sive respectivæ, et sive respectus pertinentis ad *ubi* proprie, vel per quamdam similitudinem vel reductionem, cujusmodi respectus est præsentialitas corporis Christi hîc sub specie, ut tactum est *in prima quæstione hujus distinctionis*.

an. 10. Distinguo secundo, quod corpus Christi potest intelligi moveri motu sic vel sic sumpto : primo vel concomitanter ; et ratio membrorum hujus divisionis patet ex principio solutionis quæstionis præcedentis. Tertio distinguo ex parte agentis, quia corpus sic vel sic moveri tali vel tali motu, potest intelligi, vel a virtute creata, vel immediate a Deo ; secundum hoc ergo stabit solutio quæstionis in sex conclusionibus.

Prima est ista : Corpus Christi, ut in Eucharistia, non potest moveri primo, motu vel mutatione proprie dicta a virtute creata. Conclus. 1.

Secunda est ista, quod potest primo moveri, motu proprie dicto, immediate a Deo. Conclus. 2.

Tertia est ista, quod potest moveri, et movetur primo, motu extensive sumpto. Conclus. 3.

Quarta est ista, quod isto modo, et isto motu, non movetur, nisi immediate a Deo. Conclus. 4.

Quinta est, quod potest concomitanter moveri, et movetur omni motu ad formam absolutam, quo movetur primo, ut in cœlo, et ab eodem agente a quo ibi movetur. Conclus. 5.

Sexta et ultima est, quod non movetur concomitanter motu locali, quo movetur primo, ut in cœlo, nec aliquo motu simili motui locali. Conclus. 6.

Prima conclusio probatur sic, quia nulla virtus creata agit circa corpus non sibi proportionaliter approximatum secundum locum ; corpus Christi est hîc, non ut in loco, et per consequens nulli approximatum secundum locum, imo tantum illa species sub qua est, approximatur cuicumque agenti, illa approximatione, quæ Prob. conclus. 1.

potest haberi ad istud *ubi*. Dixi autem nulla virtus creata, quia etsi manifestius sit de corpore, quam de Angelo, tamen Angelus si agat circa corpus, realiter transmutando illud, realiter sibi approximatur localiter, vel saltem habet existentiam, quia virtus ejus non potest esse ad aliquem motum in corpore, nisi præsupposito *ubi* illius corporis.

SCHOLIUM.

Secunda conclusio, corpus Christi in Eucharistia posse moveri primo motu proprie a Deo; ratio, quia habet dispositiones requisitas ad recipiendas formas illorum quatuor generum, quia habet omnia absoluta quæ habet in cœlo. Tertia conclusio, potest corpus ut hîc moveri motu, largo modo, primo, seu immediate, quia ad motum hostiæ acquirit novas præsentias, quas non habet, ut in cœlo.

3. Prob. conclus. 2. Primam partem vocat rationes pro opposito adductas in initio.

Secunda conclusio probatur, per quartam rationem factam ad primam partem, quia omnem dispositionem necessariam ad recipiendum calorem habet corpus Christi ut hîc, quam habet ut in cœlo; ergo si ut hîc, non repugnat recipere calorem, esto per possibile vel impossibile, quod nusquam alibi esset, et per consequens cum virtus divina omnem formam posset imprimere passo, cujus passum est receptivum, sequitur quod Deus potest corpus suum ut hîc transmutare primo ad calorem.

Conclus. 3. prob. Corpus Christi movetur motu improprie dicto ad motum hostiæ.

Tertia conclusio patet, quia tenemus, quod post consecrationem ubicumque hostia, ibi vere est corpus Christi; ergo propter præsentiam uniformem corporis ad hostiam, quæ hostia habet aliam et aliam præsentiam localem primo, ad aliud et aliud continens, sequitur quod corpus Christi habeat aliam et aliam præsentiam, ad aliud et aliud continens. Hîc autem alia et alia præsentia non est sine mutatione sic extensive sumpta; et isto modo inest primo corpori, ut hîc, quia nullo modo corpus Christi, ut in cœlo, habet istam præsentiam, imo neutram.

Et si quæras, possetne habere aliam et aliam præsentiam, et non tantum respectu continentis, scilicet speciei, ita quod esset præsentialitas respectu continentis speciem, licet respectu speciei non haberet aliam præsentiam, et inciperet habere novam præsentiam respectu alterius?

Dico, quod non est simpliciter necessarium illud corpus esse præsens speciei, sed tantum ex ordinatione divina, de qua certificavit Ecclesiam. Posset ergo Deus de potentia absoluta facere corpus suum non esse præsens speciei, isto modo, manente specie, et facere ipsum isto modo præsens aeri circumstanti hostiam, et etiam successive nunc uni parti aeris, nunc alteri, et sic transferre corpus de loco hostiæ, usque ad quamcumque partem universi, et semper sub eodem modo existendi, non localiter cum alio corpore replente locum.

SCHOLIUM.

Quarta conclusio, corpus Christi ad motum specierum a solo Deo immediate posse moveri. Ratio est, quia cum aliqua conjungun-

tur per actum liberum voluntatis, movens unum, non ideo movet alterum, si est ei proportionatum, quia nullum habet necessarium nexum cum moto, sed si vult voluntas nectens, movetur, si non vult, non ; ita est hîc. Et explicatur exemplo Angeli sedentis super lapidem, quem non movet movens lapidem. Contra hanc Thomistæ inaniter multa objiciunt indigna solutione.

4. Dum movetur corpus Christi motu hostiæ a solo Deo movetur, contra D. Thom. 3. part. q.76. art.6.

(a) Quarta conclusio probatur, quia quod nullo modo habet virtutem motivam super aliud, quando illud est per se, non movet illud per accidens quando est cum alio, cum quo non facit unum, sicut actus et potentia. Sed virtus creata omnino non potest super corpus Christi in se sub isto modo existendi, ad movendum ipsum ; ergo quando est cum alio, respectu cujus non est sicut potentia, nec sicut actus, sequitur, quod eadem virtus non poterit corpus illud movere, etiam per accidens ; sic autem est cum hostia, quia patet quod species non est forma ejus, nec ipsum forma speciei.

Si major ista negetur, quia grave existens in navi movetur a movente navem, licet grave non sit forma navis, nec e converso. Instantia non est ad propositum, quia virtus motiva illius posset super grave per se, si grave per se esset ; ideo autem addidi in majori, quorum neutrum est actus alterius, quia etsi aliquid, quod est actus alicujus, non posset per se moveri ab aliquo, tamen potest moveri per accidens ab eodem potente movere totum, cujus est iste actus.

Sed ut contra majorem omnis instantia tollatur, accipiatur ista major, quando aliqua conjunguntur præcise per actum voluntatis, contingenter se habentis ad illam conjunctionem, si unum illorum secundum se sit mobile omnino improportionatum alicui moventi, et reliquum proportionatum, ipsum non eadem motione potest movere utrumque istorum conjunctorum. Patet, quia si movet unum, quod est sibi proportionatum, non propter hoc per accidens movet reliquum, quia reliquum non est præsens isti moto, nec sicut actus potentiæ, nec e converso ; nec simpliciter ex aliqua necessitate naturali, sicut grave est præsens illi, cui innititur, et propter hoc simul movetur cum illo, sed tantummodo est sibi præsens voluntate aliqua contingenter se habente ad illam conjunctionem, quæ per consequens potest non velle conjunctionem illam, stante tamen motione alterius illorum.

Movens unum conjunctorum non movet alterum, si per actum voluntatis sint connexa.

5. Ferens lapidem, cui insidet Angelus non ideo fert Angelum.

Exemplum istius, si Angelus voluntarie faceret se esse præsentem lapidi, si moveo lapidem, non propter hoc moveo Angelum, quia nec est mobile per se a virtute mea, nec per accidens in proposito, quia nec est forma, nec pars alicujus mobilis per se a me. Si ergo Angelus esset præsens lapidi moto a me in termino motus, hoc non esset per actum meum, sed per actionem suam propriam, qua faceret se præsentem ibi. Eodem modo in proposito, cum corpus sit præsens speciei, tantum per actum voluntatis divinæ ; si facio speciem habere novum *ubi*, per illam motionem non est ibi corpus, quia nullo modo

subest præsentialitas illius corporis, neque nova, neque antiqua, voluntati meæ, nec etiam per accidens, quia non est forma, nec pars illius, quod subest meæ motioni.

6. Movens aliquid per se, movet per accidens quod est in illo, explicatur.

Contra, quod movet aliquid per se, movet per accidens quidquid est in illo; ergo virtus creata, quæ per se movet hostiam, per accidens movet corpus, quod per se est in hostia.

Secundo, quia aliter esset novum miraculum quoties Sacerdos transferret hostiam, quia illa translatio non posset fieri manente veritate Eucharistiæ, sine speciali actione divina.

Ad primum dico, quod illa propositio prima falsa est, nisi intelligatur de illo quod est in moto, vel sicut actus in potentia, vel sicut pars in toto, vel sicut aliquid necessitate naturali conjunctum, ut grave illi cui innititur. Si enim tantum per actum voluntatis contingenter conjungitur hoc illi, movens istud, non propter hoc movebit illud; sed oportet, quod illa voluntas, quæ est causa conjunctionis, sit etiam causa motionis illius, quod nulla naturali necessitate conjungitur moto. Sic est in proposito, et patet exemplum de Angelo; non enim movens lapidem per se, propter hoc movet Angelum per accidens, ut dictum est.

Motio corporis Christi ad motionem specierum non est novum miraculum.

Ad secundum dico, quod non est novum miraculum, quia Deus ea voluntate, qua instituit Eucharistiam in Ecclesia, determinavit facere corpus Christi semper præsens speciei post consecrationem; et ideo specie manente qualitercumque transferatur, quod Deus faciat corpus præsens alia præsentia, loquendo de præsentia respectu continentis, sicut species habet aliam præsentiam et aliam, ut primo contenta, non est novum miraculum, sed antiqua determinatio voluntatis divinæ, sicut si Angelus determinasset per voluntatem, quod semper simul esset cum isto lapide, non diceretur miraculum, quia transfertur translato lapide; non tamen transferens lapidem per actionem suam transferret Angelum, sed Angelus voluntate propria.

COMMENTARIUS.

(a) *Quarta conclusio probatur*, etc. Tertia et quarta conclusio est, quod Christus in Eucharistia possit moveri motu late et stricte sumpto, a divina virtute tantum, quantum ad motum, qui est ad substantiam, quantitatem et qualitatem. Assertio hæc est communis, solum est difficultas quantum ad motum localem, non qui primo reciperetur in ipsum Christum, quasi per se primo reciperet motum ab agente creato; sed de motu per accidens, an scilicet etiam causa secunda movendo per se species, moveat Christum per accidens, sicut movens per se continens movet per accidens contentum. In hac autem difficultate varie philosophantur moderni de natura et modo præsentiæ sacramentalis Christi ad species et unione atque connexione extremorum; de quibus infra suo dicemus loco *distinct. sequenti*, parum enim ad præsens refert. 2.

3. Non moveri per se ab ulla creatura. Per accidens moveri a movente

Prima ergo sententia quoad præsens est: corpus Christi, ut est in Sacramento a nemine posse moveri per se intrinsece, nisi a solo Deo; per accidens autem posse moveri a quocumque habente virtutem a

species. D. Thom. Richard. Capreolus. Suarez. Vasquez. movendi species. Est communior in schola D. Thomæ *quæst.* 76. *art.* 6. ubi expositores *in* 4. *dist.* 10. *quæst.* 1. *art.* 3. *quæstiuncula* 4. quem sequitur Richardus *quæst.* 1. *art.* 6. Capreolus *quæst.* 3. *art.* 1. Suarez *disput.* 53. *sect.* 1. *conclusione ultima*, Vasquez *disp.* 180. 1. 4. Hæc sententia intelligitur de motore et motu Physico; negatur autem moveri ab extrinseco agente creato per se, id est, motu primum recepto in corpus, quia est passum improportionatum; per accidens autem movetur a movente species, quia habet connexionem Physicam ad species, secundum quam trahitur, inquiunt, ad motum specierum.

4. Secunda sententia. Gabriel. Secunda sententia est Doctoris in præmissa conclusione, quia negat per accidens, aut per se moveri physice a Sacerdote movente species, quem sequitur Gabriel *lect.* 47. *in canonem*, cum reliquis nostræ scholæ *in hac distinctione*.

Probatio. Non moveri per accidens a movente species. Probatur, quia quando aliquid excedit virtutem motivam per se alicujus, conjunctum alteri, cum quo non habet connexionem aliquam naturalem, sicut actus per se ejus, aut sicut grave contentum in alio, ut homo in navi; sed connexio est tantum mere contingens, et per voluntatem extrinsecam, quam non habet in sua potestate, quod movet per se unum, non necessario movet alterum. Exemplum, si Angelus se faciat præsentem lapidi voluntarie movens lapidem, non necessario movet lapidem.

Sed sic se habet in proposito corpus Christi, quod est præsens per voluntatem divinam, non tanquam actus, neque sicut aliquid habens necessariam connexionem ex natura rei cum speciebus; ergo qui movet species, non potens alias in corpus, non ideo per accidens, seu secundario per se ex natura rei movet corpus. Sed corpus ut positum sub Sacramento non est subjectum proportionatum agenti externo et extenso; ergo neque per accidens redditur per se ab ipso mobile. Excluduntur instantiæ quæ fierent de anima in corpore, de parte in toto, de contento in dolio, quod movetur, quia hæc habent necessariam connexionem inter se, secundum quam possunt moveri ad motum alterius, verbi gratia, totius vel continentis. Excluduntur instantiæ.

Dices, communicari speciebus vim tractivam corporis, et conjungendi sibi corpus, et conservandi præsentiam sacramentalem; ita Suarez. Contra, hoc falsum esse ostendimus suo loco, quia nulla est virtus physica in Sacramentis, deinde dato opposito, species sunt extensæ; ergo nequeunt agere in corpus indivisibiliter positum, neque ut sit præsens, neque ut conservetur præsens; mediante autem virtute effectiva species motæ moverent per se corpus. 5. Responsio Suarez. Impugnatur. Species non habent virtutem movendi corpus.

Dices, dari unionem formalem inter species et corpus. Contra, nulla alia hîc invenitur, nisi præsentia sacramentalis, quia non est ordo corporis ad species alius, quam contenti ad continens. Secundo deberet esse unio diversa a præsentia; unio enim non datur, neque poni potest, nisi inter terminos dicentes fundamentaliter ordinem unibilium ad invicem seu proportionem; hîc nulla talis imaginari potest, vel ex natura extremorum, vel ex necessitate mysterii, et non est intelligibilis; et si talis esset, a solo Deo esset, et conservari posset, non autem ex natura extremorum, ergo cum neque movens species, neque ipsæ species habeant virtutem conservandi unionem, neque ipsa per se permanens est, nisi ex beneplacito Dei; sequitur quod movens species non moveat per se corpus præsens, quia illa unio est extrinseci ad extrinsecum. Ex his solvi possunt objecti- Responsio impugnatur.

ones, quæcumque objici possunt ex natura extremorum et præsentiæ.

6. Motus est a Deo physice, a causa secunda moraliter. *Conclusio altera Doctoris est*, quod Deus physice movet corpus Christi ad motum specierum a Sacerdote, et patet ex dictis. Sacerdos autem moraliter movet corpus Christi ad motum specierum, quia ex eadem voluntate, qua Deus voluit semper esse præsens corpus sub speciebus, (ut fides docet), sic etiam assistit, ut moveatur corpus ad motum specierum. Dicitur autem Sacerdos movere moraliter corpus, quia ponit illud; ex quo sequitur concomitanter motus corporis divina virtute.

Ex hoc solvitur argumentum Theologicum, nempe quod sequeretur Sacerdotem non elevare corpus Christi, non deferre ad infirmos, aut in processione, quod est contra veritatem et modum loquendi canonum, quia negatur sequela, movet enim absolute sicut consecrat, quamvis utrumque moraliter, non actione physica, de qua solum agitur hîc.

SCHOLIUM.

Quinta conclusio, corpus in Eucharistia movetur concomitanter omni motu ad formam absolutam, quo movetur primo, ut in cœlo, et ab eodem movente. Ratio est, quia absoluta non variantur per respectus extrinsecos, quales sunt diversa *ubi*, ut dictum est q. 2. n. 13. et q. 4. n. 10. et q. 5. n. 2. Et in speciali, probat Doctor de motibus alterationis, augmentationis, diminutionis, nutritionis et corruptionis, Suarez 3. tom. disp. 48. sect. 6. et alii contendunt hanc concomitantiam operationum et formarum absolutarum non fieri virtute naturalium agentium, sed supernaturali virtute. Oppositum tamen verius, quod etiam tenet D. Thom. 3. p. q. 76. art. 1. et q. 81. art. 4. nec est inconveniens quod agens naturale supposita replicatione corporis, agat in remotissimum concomitanter, et tribuat plures præsentias et hujusmodi. Quod hîc ait num. 7. fin. si corpus corrumperetur in existentia naturali, quod non ideo corrumperetur in sacramentali, loquitur non de corruptione substantiæ, sed solius modi naturalis, alias sibi contradiceret, quia asserit esse absolutum, et ab *ubi* independens non posse tolli vel poni per *ubi*, vel carentiam ejus; modus autem ille naturalis est tantum respectus extensionis.

(a) Quinta conclusio probatur per illam probationem, quæ posita est de formis absolutis, tam in prima quæstione istius articuli, quam in secunda, quia absolutum non variatur propter variationem respectus extrinseci, nec desinit inesse propter novum respectum extrinsecus advenientem, et qua ratione de absoluto in *esse*, eadem ratione de absoluto in *fieri*. 7. Id est in q. 4. et 5. hujus dist.

Hæc etiam conclusio potest probari in speciali discurrendo per mutationes, quæ sunt ad formas absolutas. Primo quidem de alteratione, quia si corpus est calidum in existentia naturali, concomitanter est calidum in Sacramento secundum quod omnes concedunt. Consimiliter de augmento et diminutione, quia si pars quantitativa adveniret, vel recederet a corpore in existentia naturali, consimiliter adveniret, vel recederet in Eucharistia, quia easdem partes habet corpus sub uno modo essendi, quas sub alio, ex prima quæstione istius articuli. Vide infra dist. 44.

Consimiliter de nutritione, quia nutritio est aggeneratio partis toti nutriendo, non autem potest esse aliqua pars aggenerata hîc, quæ non est ibi. Eodem modo in corruptione, quæ opponitur nutritioni, si aliqua pars deperit corpori in existentia naturali, ipsa non manet pars ejusdem in Sacramento, nec e converso. Nec tamen dico, quod si corpus corrumperetur in

existentia naturali, quod propter hoc corrumperetur in Eucharistia.

8. Ubi sciendum, quod corruptio proprie dicta est separatio formæ a materia manente postea sub privatione formæ; si autem corrumperetur in existentia naturali, non maneret in Eucharistia materia sine forma. Hoc declaro sic, quia anima primo perficit suum primum perfectibile, scilicet totum corpus organicum; partes autem non perficit, nisi quia sunt aliquid primi perfectibilis; ergo forma totius corporis organici cessante, nihil est formatum ab anima. Eodem modo universaliter, quando aliquid competit primo toti et parti, non nisi quia toti, destructo toto in ordine ad illud, pars non habet eumdem ordinem ad idem. Nunc autem primum signatum Eucharistiæ est corpus compositum ex materia et forma, sive includat sanguinem, sive non, non curo (de hoc tactum est *articulo isto, quæstione prima*); ergo non manente aliquo toto sub ratione primi signati, nihil ejus remanet, tanquam signatum ejus per se. Sed separata forma corporis a materia in existentia naturali, non manet illud primum signatum ejus per se sub Eucharistia, quia simul materia haberet formam, et non haberet; ergo sub illo signo nihil omnino manet istius signati. Neque enim materia sub forma propter contradictionem; neque materia sine forma omnino, quia non continetur hîc, nisi quia pars totius; neque materia sub alia forma, quia tunc simul haberet et non haberet illam aliam formam.

Si desineret forma corporeitatis, in modo naturali, et in Eucharistia desineret, 1. quæst. 4. Primum signatum Eucharistiæ est compositum ex materia et forma corporeitatis.

Contra, prius concessum est in prima quæstione istius articuli, quod posset manere res Eucharistiæ, etsi corpus nusquam haberet existentiam naturalem, imo posito quod corrumperetur in existentia naturali, non sequitur, quin possit manere vere idem, ut est res Eucharistiæ.

Respondeo, quod illa desitio corporis sub existentia naturali potest esse tota et totalis, quasi esset annihilatio, et vere esset annihilatio, si corpus alicubi non esset, tamen maneret totum idem hîc sub alio modo existendi. Sed si sit ibi corruptio illa partialis destructio, scilicet separatio partis a parte manente, et illa non potest esse ibi non existente simul separatione ubicumque ; nec separatio illa potest stare hîc, cum hoc quod aliquid corporis sit in Sacramento, quia nihil corporis est in Sacramento, nisi ut est pars totius. Pars autem materialis separata a parte formali non est pars totius; ergo non sequitur, si potest desinere esse hîc non desinendo esse ibi, ergo potest corrumpi ibi, et non corrumpi hîc, quia primum nullam includit contradictionem. Non enim ponit, nisi unum respectum manere in absoluto alio non manente; secundum autem ponit contradictionem, scilicet eamdem formam absolutam informare idem, et non informare, posita sola variatione respectuum. 9.

Supra q. 4. a num. 4.

In substantia vult modum naturalem corporis corrumpi posse, manente sacramentali, formam tamen absolutam posse separari ab eo in uno ubi quando ubique ab eo separetur.

Si autem dicas, quod utrobique forma non informat materiam, contra, quia contra veritatem hujus Sacramenti est, partem cor- 10.

poris contineri hîc, nisi prius contineatur totum corpus; et ita materia sine forma nullo modo continebitur hîc, nec per consequens poterit corrumpi ut hîc, licet totaliter possit corrumpi, ut hîc, quia non potest materia transmutari, ut hîc, a forma ad privationem, quæ transmutatio est corruptio; imo materiam desinere habere formam, est desinere esse partem totius, et per consequens desinere esse ut hîc.

11. Epilogatio dictorum. Ex primis duabus conclusionibus apparet, quomodo corpus Christi, ut hîc, posset primo moveri motu proprie dicto et a quo. Ex tertia et quarta, patet quomodo corpus Christi, ut hîc, possit moveri primo motu extensive sumpto et a quo. Ex quinta et sexta apparet quomodo possit moveri concomitanter, et quo motu et a quo.

Ad arg. 1. Discontinuato corpore in modo naturali, discontinuatur in Eucharistia, quoad se, non quoad locum. Ad rationes: ad primam, licet dicatur quod vulnerabatur in cruce, et non in pyxide, tamen respondeo, quod vulnus potest accipi pro ipsa formali divisione continui partium, vel pro ipsa, ut inflicta a corpore, ut ibi subintrante et dividente partes corporis. Si primo modo, ita divisum fuisset corpus in pyxide, sicut in cruce, quia sicut arguitur continuitas et non continuitas, non possunt salvari propter aliud et aliud *ubi*. Si autem accipiatur secundo modo, verum est quod illa divisio non infiebat corpori primo, ut in pyxide. Ista etiam divisio partium corporis in pyxide fuisset comparando partes ad totum, cujus sunt partes, non autem comparando ad locum, vel continens, quia partes divisæ non habuissent *ubi* et *ubi* distantia, sicut habuerunt partes divisæ in cruce. Et ratio hujus est, quia partes in cruce habuerunt extensionem corporalem correspondentem extensioni continentis, et ideo divisioni earum in toto correspondebat distinctio in partibus continentis; non sic autem partes in Eucharistia, imo partes ibi divisæ et discontinuæ, ut in toto, non habuissent partes distinctas continentis sibi correspondentes.

Per hoc potest solvi unum argumentum, quod fit ad secundam quæstionem primi articuli, quia si liquor posset esse in duobus locis, ergo hîc in dolio clauso, ibi autem in dolio perforato, et per consequens hîc maneret continuum, ibi autem flueret. Respondeo, quod partes comparando ad totum eodem modo haberent continuitatem hîc et ibi; sed comparando ad continens possent habere continuitatem continentis correspondentem hîc, et non similem correspondentem ibi. Dolium vini in duobus locis posset in altero tantum exhauriri, tamen in utroque partes quoad se haberent eamdem continuitatem.

Ad secundum de nutritione, patet quod illa fuisset corporis existentis utrobique, accipiendo nutritionem pro aggeneratione partis substantiæ ipsi toti nutrito; sed non sequitur ex hoc mutatio corporis, ut hîc, quia non esset per nutrimentum approximatum, ut hîc, sed tantum esset hîc concomitanter propter conversionem nutrimenti alibi approximati, et propter identitatem substantiæ hîc et ibi, quam oportet ubique habere easdem partes. 12. Ad 2.

Ad 3. Ad tertium patet, quomodo movetur primo, accipiendo motum extensive, et a quo, ex tertia et quarta conclusione.

Ad 4. Ad quartum, concedo quod probatur, scilicet quod absolute potest hoc corpus moveri primo motu corporali proprie dicto, sed non a quocumque, sed a Deo immediate, sicut dictum est in conclusione secunda. Ideo autem non ab alio agente concomitanter etiam, quia agens creatum ad hoc quod transmutet corpus, requirit ipsum localiter approximatum; Deus autem potest agere in corpus quantumcumque non localiter existens, quia potentia ejus respicit passum absolute, secundum quod ipsum est susceptivum termini, non autem respicit ipsum præcise secundum conditiones illas accidentales approximationis et distantiæ localis, quæ sunt necessariæ respectu agentis cujuslibet naturalis.

Nullum agens creatum agit in corpus, nisi in localiter approximatum.

13. Hîc intelligendum est pro argumento de nutritione, quod si corpus non nutritur hîc nisi concomitanter, quia alibi primo, et nutritio est necessaria ad conservationem vitæ mortalis; ergo non potest corpus hîc continuari in vita, nisi quia continuatur alibi.

Et ex hoc sequitur, quod si nusquam alibi esset modo naturali, vel moreretur deficiente nutrimento jam converso, vel perpetuo maneret in vita mortali sine susceptione nutrimenti. Si ergo nusquam esset localiter, sed tantum sacramentaliter, semper maneret ibi sub eodem modo essendi, quo inceperat ibi; non enim magis posset mori, ut ibi, quam nutriri; ergo possibile esset corpus sub aliquo modo essendi vivere vita mortali, et tamen immortaliter sine etiam nutritione et respiratione, et aliis quæ ad vitam mortalem communiter requiruntur.

Corpus habens tantum esse sacramentale, an sine cibo perpetuo viveret.

Circa tertium principale quæro tria: Primo, de virtute activa naturali in Eucharistia, utrum scilicet Christus in Eucharistia existens possit per aliquam naturalem virtutem transmutare aliquid aliud a se? Secundo, de actione ejus, ut objecti in potentia intellectiva, utrum aliquis intellectus creatus possit naturaliter videre existentiam Christi in Eucharistia? Tertio, de actione ejus, ut objecti in sensum, utrum aliquis sensus possit naturaliter corpus Christi sentire, ut in Eucharistia?

COMMENTARIUS.

(a) *Quinta conclusio probatur*, etc. Hæc conclusio docet moveri Christum, concomitanter ad formam quamcumque absolutam in Eucharistia, ad quam movetur primo, ut est in cœlo. Hanc conclusionem negat Suarez *disp.* 48. *sect.* 6. ubi negat virtute agentis naturalis sequi in subjecto, ut est in alio loco, formam produci concomitanter, vel in *esse* concomitanter, ubicumque est subjectum. Cæterum conclusio posita est communis Theologorum, quam tenet D. Thomas *quæst.* 76. *art.* 1. *et quæst.* 81. *art.* 4. neque repugnant, quos Suarez citat; quamvis enim aliqui divinæ virtuti id attribuant, vel certe per accidens ex applicatione contrariarum causarum, quæ agunt ad oppositas formas in idem subjectum positum in diversis locis. Cæterum connaturaliter, et seclusis 7.

Suarez. contrarium docet.

D. Thom.

impedimentis concedunt conclusionem, quam *supra* fusius probavimus *in commento q.* 2. estque Tridentini, ut ibi ostendimus. Superest ergo ut supponendo contrarium involvere contradictionem, quæ est ratio Doctoris, quam ibidem deduximus, alioquin nullum esset fundamentum ex connexione naturali extremorum ea, quæ unita sunt corpori, hîc esse, ut colligit Tridentinum, nisi per se naturaliter sequerentur ad corpus ubicumque esset, tam ex natura formæ, quæ nequit desinere in subjecto nisi ponatur contraria, vel desinente ipso subjecto, quam ex dispositione mysterii. Superest, inquam, ut respondeamus fundamentis ejusdem.

8. Prima ratio Suarez. Objicit ergo primo de termino alterationis, quia agens naturale calefaciens hîc, verbi gratia, idem corpus, quod est Romæ, non habet virtutem transmittendi Romam calorem, quia scilicet nequit agere in tantum distans.

Responsio. Respondetur hanc rationem non esse probabilem, quia ex identitate subjecti et formæ permanentis absolutæ, quæ non dependet a loco per se, neque per accidens *in fieri* aut *facto esse*, nisi ut est in *fieri* a tali agente, quod nequit exercere virtutem in tanta distantia subjecti, sequitur quod forma eadem insit subjecto Romæ, quia idem *esse* quod recipit hîc, inest etiam Romæ, ex eo quod tollatur simpliciter ejus contradictorium, id est, negatio absoluta inexistendi, ut abstrahit ab omni loco; vel ergo interroget milites, qui vulnera et cicatrices, quæ recipiunt in prælio, ubique circumferunt, cum tamen virtus agentis primo hæc imprimentis non extenditur ad loca remota primo.

Quomodo insit concomitanter forma alibi.

Vulnus, et cicatrix manent mutato loco.

Responsio. Impugnatio. Dices, illas formas permanere post sui impressionem, et non dependere a loco. Contra, hujus ratio non est alia, quam quod sequantur ex natura rei subjectum, cui inhærent independenter ab hoc et illo loco, unde quod idem subjectum sit simul in pluribus locis, non facit esse aliud et aliud in *esse* entis, sed idem ipsum, quia unitas ejus et entitas abstrahit ab hoc et illo loco; sic etiam qualitas naturaliter ipsi inhærens, atque ipsa etiam inhærentia ejus manet simul cum subjecto ubicumque est, limitatio autem virtutis agentis ad certum locum non variat naturam termini, subjecti aut unionis.

Existere in pluribus locis non variat subjectum.

Nec qualitatem, aut inhærentiam.

Nam sicut calefaciens, inquantum calefacit, non potest producere aliam formam per modum termini, et tali productione quam calorem; sic etiam calor productus nequit aliter esse, quam ut formaliter est talis, et taliter inexistens, neque producens illi dare dependentiam ad id, ad quod repugnat ipsi ex natura sua dependere; repugnat autem ipsi dependere a subjecto cum limitatione ad locum, alias mutato tali loco, in quo est impressus, non posset manere, quod est contra sensum et rationem.

Ratio præmissorum.

9. Falsa suppositio argumenti. Hoc autem argumentum, cui respondemus, involvit imaginationem falsam, ut quod vel diversa esset actio producens hîc et ibi, vel certe virtus agentis æque primo respiceret subjectum hîc et ibi, quorum neutrum est verum, quia et agens attingit subjectum primo hîc; et tantum attingit subjectum ut hîc, et agit in subjectum ut hîc, reduplicando etiam limitationem loci hujus demonstrati, respective ad agens, et respective ad subjectum, qua mutatur ab agente, de negatione in formam. Hoc non obstante, subjectum quantum est ex natura subjecti et mutationis sui denegatione (quæ absolute ipsi competit, et independenter ab hoc et illo loco, et sequitur naturam et entitatem subjecti absolutam, ut præscindit a loco, sicut etiam forma, et ejus appetitus) ad formam, non movetur, ut hîc tantum, præscindendo ordinem motus et mutati-

Forma hîc primo producta non prius est in

subjecto hîc quam alibi. onis ad agens, et considerando tantum naturam subjecti, ut in eo succedit negationi forma, aut contra. Ratio hujus est, quia subjectum, ut jam dixi, non respicit formam, ut est perfectibile ejus, et ut est in potentia ad ipsam, id est, sub negatione ipsius, non respicit, inquam, formam cum ulla limitatione ad locum ullum, sed absolute; unde sive ab agente illimitato ad ullum locum, sive per creationem, sive per eductionem, sive etiam ab agente limitato producatur, et non variatur ordo terminorum oppositorum inter se, neque alterutrius ad subjectum, neque subjecti ad ipsos terminos, sub quibus est successive.

Ordo terminorum ad se, et subjectum non variatur per locum.

10. Movere primo, ut hîc, quid sit? Determinatio per se respectu agentis limitati, in subjecto vero solum concomitans.

Itaque cum dicimus moveri hîc primo subjectum, ly *hîc*, ut determinat motionem, qua respicit agens limitatum et creatum, est determinatio per se propter dependentiam virtutis limitatæ ad sphæram determinatam; ut vero adjungitur subjecto, est limitatio tantum concomitans, et non per se, aut inferens dependentiam ex parte subjecti respective ad locum, et sic intelligo conclusionem Doctoris.

Ratione ergo mutationis, ut est ab agente, dicitur subjectum hîc primo mutari, et forma hîc primo produci; non quod prius insit hîc in subjecto quam alibi, aut negatio ejus prius natura, aut ratione hîc tollatur quam alibi a subjecto, sed quod agens et actio ejus limitatur ad subjectum in hoc loco, concomitanter tamen, et simul forma ubilibet in subjecto ponatur, et negatio tollatur. Quod ergo dicatur hîc primo produci, non denotat ordinem successionis in esse hîc et ibi in eodem subjecto, seu inexistendi formæ, sed respectum ad causam, prout hîc applicatur et agit cum dependentia ad hunc locum et sphæram; unde agens primum potest agere formam in subjecto absolute, abstrahendo ab hoc et ab illo loco, et sic erit æque primo forma in subjecto, ubicumque est.

Triplex modus quo inesse posset forma ab agente primo.

Potest etiam agere ad modum agentis limitati ex propria voluntate in subjectum, ut est in uno loco primo; et forma si est absoluta, erit in subjecto alibi concomitanter. Potest etiam agere ad aliquam formam, verbi gratia, actum vitalem intellectus et voluntatis in Christo, ut est in Eucharistia; et hic actus erit in ipso, ut est in cœlo concomitanter, prout bene Doctor *quæstione præcedenti, conclusione* 3. perinde docet de actibus immanentibus Christi in Eucharistia applicato hîc objecto intelligibili in proprio genere.

11. Secunda objectio. Præsentiam in pluribus locis nequit agens creatum conferre.

Objicit secundo quod agens naturale non possit dare præsentiam in diversis locis formæ a se productæ; ergo neque etiam producere concomitanter eamdem in subjecto, ut est distans; et potius dicendum esset, quod nullo modo posset producere effectum, etiam in subjectum, ut hîc applicatur ipsi, quam quod producat concomitanter alibi.

Respondetur ex dictis: agens naturale seu creatum dare *esse* formæ in subjecto, ut sibi hîc primo applicatur; ex suppositione autem existentiæ subjecti alibi, eamdem formam inesse subjecto, ubicumque est, et hoc ex identitate subjecti et formæ independentis a loco, ideoque hîc non est novum miraculum, sed primum continuatum, ex quo necessitate consequentiæ et inexistentiæ formæ, sequitur illa duplex præsentia in forma, quia neque positio subjecti alibi tollit capacitatem ad formam recipiendam in subjecto ab agente debite applicato, neque quidpiam per se requisitum ad actionem; proinde sine novo miraculo non posset suspendi actio causæ naturalis, ideoqu falsum est assumptum; neque etiam suppositum hujus argumenti subsistit, quasi

Non esse novum miraculum formam replicari.

Suppositum argumenti non subsistit.

virtute agentis naturalis recipiat forma duplicem præsentiam, quia producitur in subjecto applicato a causa naturali.

Ex replicatione subjecti, non virtute agentis forma replicatur.

Hæc enim est vera, ideo forma absoluta producta habet duplicem præsentiam, quia sequitur conditionem subjecti, quod habet duplicem præsentiam, a quo est inseparabilis forma, quamdiu inest; ita etiam negamus virtute agentis naturalis formam habere duplicem præsentiam, quamvis hoc sequatur ad actionem causæ naturalis, et argumentum transit de genere in genus.

12. Objectio tertia.

Tertio objicit, et est quasi confirmatio prioris, quia agens naturale movens subjectum in uno loco, non transfert motum ad alium locum, etiam concomitanter; ergo idem dicendum de quavis alia forma.

Fallacia consequentis.

Respondetur committi fallaciam consequentis, quia motus localis convenit subjecto dependenter a spatio vero, vel imaginario et a loco, quia est translatio subjecti de uno loco in alium; alteratio vero et productio formæ absolute, quæ inest sine dependentia a loco, negatur ergo consequentia.

Cur motus non replicetur.

Ad aliud quod subjungit, neque ex defectu virtutis etiam hoc provenire in movente localiter, et non solum ex natura mutationis, falsum est, quia quantumlibet movens localiter non exerat virtutem suam integre, quoad extremum virium suarum, nunquam potest movere de loco in locum sine perditione prioris, idque ex natura termini et mutationis tantum, non ex defectu virtutis. Quod si vero alias forma esset absoluta a loco, eadem ipsa virtus sufficeret, ut forma producta in uno loco, esset etiam in alio; non ex virtute agentis, ut dictum est, quamvis ad eam sequatur, vel eam supponat talis inexistentia, ut per eam habet absolute *esse*, sed ex identitate formæ et subjecti, quæ absolvitur a loco determinato.

13. Quarta objectio.

Objicit quarto, quod calor causatus ab agente naturali in Christo in cœnaculo, non transivit in corpus, ut habuit *esse* sub speciebus, quia hunc modum, qui est superioris ordinis, nequit recipere ab agente naturali, quod nequit producere calorem indivisibiliter existentem. Confirmatur, quia ob hanc eamdem causam ex dependentia ab extensione, corpus Christi nequit pati ab agente naturali immediate, nam effectus idem erit in Sacramento, sive immediate, sive mediate fieri dicatur, cum semper requirat immediatam actionem per quam fiat.

Confirmatur.

Responsio.

Respondetur ex dictis, negando antecedens. Ad cujus probationem respondetur illum modum non recipere virtute agentis naturalis, sed sequi ad actionem illius agentis, non ex vi illius actionis, quæ extensa est, et fit subjecto etiam qua extensum est; provenit ergo ex modo existendi præsuppositi subjecti. Quod enim recipitur, vel inest alicui subjecto, per modum recipientis inest, hoc est, sequitur modum essendi subjecti; sicut ergo subjectum se habet ad modum essendi, ita et forma; et sicut objectum habet diversos illos modos essendi, ita et forma eosdem habet; ex identitate ergo prædicta formæ et subjecti convenit proxime, remote vero a causa prima.

Cur forma existit indivisibiliter?

Ad confirmationem, concedo antecedens negando consequentiam, cujus probatio est vera de effectu, inquantum primo producitur et terminat actionem suæ causæ; existere autem in subjecto inseparabiliter modo sæpius explicato competit formæ, quamdiu est, habere autem modum existendi subjecti ex eadem inseparabilitate sequitur; extensio ergo formæ competit ratione subjecti, sicut et privatio extensionis, hæc enim non conveniunt formæ primo, sed subjecto, secundario autem formæ.

Aliæ rationes prædicti auctoris ex aliis speciebus motus et mutationis hærent in iisdem principiis, quæ jam soluta sunt; brevitatis autem compendio omittuntur, licet aliquæ ex ipsis in specie possint impugnari. Omnia autem egregie tractat Doctor in littera sequenti, et responsionibus ad argumenta, quæ commento aut confirmatione non indiget. Admonendum tamen clare constare, ea quæ dicta sunt in responsione ad tertium præcedentis quæstionis, de existentia quantitatis in corpore alibi, et non in Eucharistia, in hac quæstione impugnari ex proposito, ac proinde non esse ex sententia asserta Doctoris; cui autem non placuerit interpretatio ibidem adhibita, dicat Doctorem ibi insinuasse sententiam aliorum, quam *supra* impugnavit *q.* 1. § *Alio modo dicitur*, etc. quæ negat quantitatem corporis in Eucharistia et quam secuti sunt posteriores, ut Durandus et Occham. Et licet probationem ejus insinuaverit, tamen eam tribus objectionibus impugnat et remittit solutionem argumenti ad alias dicta et dicenda in posterioribus, potissimum in hac quæstione. Corollarium illud : *et ex hoc sequitur*, etc. explicabitur commodius in sequenti.

QUÆSTIO VII

Utrum Christus in Eucharistia existens possit per aliquam virtutem naturalem transmutare aliquid aliud a se ?

Henric. *quodl.* 5. *q.* 6. Anton. 3. *p. tit.* 13. *c.* 6. § 13. D. Thom. 3. *p. q.* 76. *a.* 7. *et q.* 91. *a.* 4. Richard. *hic a.* 5. *q.* 2. Gabr. *lect.* 45. *in can.* Palud. *q.* 4. Capreol. *q.* 4. Occham *hic q.* 4. Major. *q.* 5. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 53. *s.* 2. *Vide* Scot. 9. *Met. q.* 14.

1. (a) Ad primum arguitur quod sic,
Arg. 1. Text. 17. quia secundum Philosophum *quinto*
Text. 2. *Metaphysicæ*, et 9. *Potentia activa est principium transmutandi aliud, inquantum aliud.* Sed Christus ut in Eucharistia, habet potentiam activam, quia omnem formam absolutam, quam habet in existentia naturali; ergo ut in Eucharistia habet principium transmutandi; sed habens principium transmutandi, per illud transmutare potest. Sed posset fieri vis de gerundio *transmutandi*, secundum illa, quæ dicta sunt in *primo libro distinct. septima* : *An filius Dei habet potentiam generandi.*

Secundo sic, homo vivens vita mortali semper nutritur, *primo de* Arg. 2. Text. 41.
generatione; sed corpus Christi in et 2. de Anima.
Eucharistia vixisset vita mortali, Text. 47.
dum Christus esset mortalis; ergo semper nutriretur, et nutrimentum converteretur in substantiam ejus; ergo semper ageret.

Tertio sic, homo vivens vita Arg. 3.
mortali, semper indiget respiratione aeris, et inspiratione. Patet, quia suffocatio, sive in aqua, sive in aere, semper fit propter defectum hujus, scilicet *respirare*, ut dicitur *in libro de Respiratione.* Corpus Christi, ut prius, vivit hîc vita mortali, ergo continue hîc inspirat et respirat aerem; sed hæ sunt actiones; ergo, etc.

Quarto, Christus ut in Euchari- Arg. 4.
stia habet eamdem potentiam activam, quam habet ut in cœlo, nec est impedita, ut est hîc; ergo secundum illam potentiam potest Christus hîc exire in actum ejus, et per consequens movere corpus suum motu locali.

Contra, omne agens physice Text. 8. et 1. de Gener.
agendo, repatitur, *tertio Physicorum*; Text. 54. et 55.
corpus Christi, ut hîc, non potest pati physice; ergo nec agere. Se-

cundo sic, corpus agens in aliud requirit determinatam approximationem secundum locum, ad aliud corpus; corpus Christi non est hîc localiter, imo quantum ad omnem habitudinem ad aliud corpus, est hîc, ac si non esset hîc, quia non replet hîc locum.

COMMENTARIUS.

Tertius articulus distinctionis.

(a) *Ad primum arguitur quod sic*, etc. Hîc incipit tertium articulum hujus distintionis, in quo agit tribus his quæstionibus de actione, quæ Christo convenit in Eucharistia.

SCHOLIUM.

Hæc littera continet aliquot dicta. Primum, Christus in Eucharistia non potest habere ullam operationem corpoream internam vel externam,quia ejus potentiæ corporeæ nulli passo sunt localiter approximatæ. Secundum dictum, potest habere operationem spiritualem, ut illuminare Angelum præsentem. Tertium dictum, potest anima Christi in Eucharistia actione spirituali movere inorganice (id est, totum simul) corpus ab uno loco in alium, quia hoc potest Angelus, et aliquibus videtur Christus usus hac potentia in vita mortali, ut quando elapsus est e manibus Judæorum, Luc. 4. In primo dicto convenit D. Thom. d...a. 4. et communis, contra Occham Gabr. Major. citatos. De tertio dicto vide infr. d. 49. q. 14. et quæ ibi noto.

2. Respondeo (a), sicut homo est compositus ex anima et corpore, ita habet potentias quasdam mere spirituales, quæ conveniunt animæ primo, tamen toti per se per animam, ut sunt intellectus et voluntas. Habet etiam quasdam potentias corporeas, quæ scilicet non sunt animæ per se, sed totius conjuncti ex anima et corpore, *ex lib. de Sensu et Sensato;* et quidem illarum, quæ sunt totius conjuncti, quædam sunt magis corporeæ, quæ scilicet consequuntur naturam corporis sic mixti; quædam sunt magis approximantes ad naturam animæ, scilicet quæ consequuntur corpus animatum, inquantum tale. De his ergo potentiis supponendo aliquas hinc inde activas, videndum est per ordinem.

Christus in Eucharistia, non potest habere ullam actionem corpoream. Text. 8. et 9.

(b) Et sit prima conclusio, quod Christus in Eucharistia non potest uti aliqua potentia activa corporea, sive illa sit mere corporea, puta consequens naturam corporis mixti, sive sit corporea, hoc est, consequens totum animatum. Primo hoc probatur, quia omnis potentia activa corporea requirit passum, in quod agat approximatum sibi localiter; ista potentia, ut est hîc, non est alicui localiter approximata; ergo ut est hîc, non potest habere passum sibi approximatum, sicut requiritur ad actionem talis potentiæ. Major patet 7. *Physicorum*, ubi probatur, quod oportet agens corporeum approximatum esse passo mediate vel immediate.

Secunda (c) conclusio est, quod Christus in Eucharistia potest uti quacumque potentia activa spirituali. Hoc probatur per medium oppositum, quia illa non requirit ad actionem, quod habeat *esse* localiter, quia etsi agens per principium spirituale sit in loco, non tamen requiritur, quod sit ibi localiter ad hoc quod agat. 3.

Anima Christi in Eucharistia, potest loqui

Hanc autem conclusionem in speciali explicando, dico quod Christus in Eucharistia potest habere

Angelo spiritualiter. aliquam actionem mere spiritualem, tam ex parte principii quam ex parte termini; et potest habere aliquam spiritualem ex parte principii agendi, corporalem tamen ex parte termini. Primum illorum probo, quia si esset aliquis Angelus præsens Christo in Eucharistia, posset anima Christi illum Angelum illuminare, et illi loqui locutione mentali, eo modo quod Angelus existens, ubi Christus est, posset alium Angelum illuminare, vel alii loqui, nam ista illuminatio et locutio non requirit, nisi principium activum sufficiens in illuminante et loquente, et subjectum capax ex parte illuminati, sive cui fit locutio, et forte approximationem secundum *ubi* definitivum, seu approximationem simplicem illuminantis ad illuminatum, vel loquentis ei cui loquitur; nec requiritur ibi localiter esse, sicut nec si unus Angelus loqueretur alii. Hæc autem omnia sunt in proposito; qualiter autem anima Christi habeat principium illuminandi Angelos, et loquendi eis intellectualiter, supponatur *ex* 3. *lib. dist.* 13. *et* 14.

De hoc lib. 2. d. 9. q. 2.

4. Secundum, scilicet quod potest habere actionem spiritualem ex parte principii, tamen corporalem ex parte termini, declaratur sic, quia Angelus habet potentiam motivam secundum locum, non organicam. Patet, quia non potest habere potentiam aliquam organicam; illa potest esse principium movendi corpus secundum totum, non secundum partes, quomodo corpus nostrum movetur organice; quælibet autem anima intellectiva talem potentiam habet; ergo potest esse principium motus, et per consequens illa est mere spiritualis ex parte principii, quia nullo modo organica, et tamen corporalis ex parte termini, quia ejus terminus est motus localis corporis.

De quo d. 49. q. 14. n. 4. 5.

Et si arguitur, quod tunc anima hominis habet duplicem potentiam activam motivam, secundum locum respectu corporis; habet enim unam organicam, et præter illam aliam non organicam; hoc autem ponere, videtur superfluum, tum quia videtur esse rationis ejusdem cum altera, tum quia altera potentia non potest exire in actum suum pro statu isto, ut manifestum est.

Respondeo, sicut anima quantum ad multa alia, similis est Angelo, ita etiam quantum ad potentiam motivam corporis non organicam; non enim est ratio quare ista substantia non habet hujusmodi potentiam motivam corporis. Et universaliter nulli naturæ debet negari quod esset in ea perfectionis, nisi manifeste appareat, quod tale sibi repugnet, quia secundum Philosophum 2. *de Generatione in fine : Dignificanda est natura semper secundum melius, quantum possibile est.*

Et cum arguis, quod essent ejusdem rationis, nego, nam ista potentia non organica, quæ movet totum corpus simul, non ordinate per partes eo modo quo fit motio corporis animalis in motu progressivo, ista, inquam, est alterius rationis a virtute progressiva, quia ista habet actionem movendi totum corpus

An potentia non organica, et organica sint diversæ rationis.

immediate, non partem post partem; illa autem non potest movere totum nisi ordinate movendo partes, et partem post partem, sicut modo virtus progressiva primo movet quasdam partes, et per illas alias, deinde totum corpus; sunt ergo alteriun rationis, sicut patet ex proprietatibus et actionibus earum, quæ sunt alterius rationis.

5. Aliqui sensus erunt sine suis actibus in Beatis. Anima nostra habet potentiam motivam non organicam, qua utetur in Beatitudine.

Ad secundum, cum dicis quod illa nunc est frustra, quia nullus ejus actus potest haberi, respondeo, quod nunc gustum, et alios sensus ponimus, et necessarios ad perfectionem naturæ humanæ, et tamen non oportet omnes istos esse in actu suo aliquando, sed possunt esse sine actu suo, ut in Beatis, nec tamen sunt frustra, quia pertinent ad perfectionem naturalem illius in quo sunt; si ergo illi non sunt ibi frustra, quorum tamen usus est frustra pro illo statu, qui est simpliciter status perfectus naturæ humanæ (possibilis autem est usus illorum præcise pro isto statu naturali), multo magis illa potentia motiva non organica non est frustra, licet usus ejus non possit modo haberi, cujus tamen usus erit perpetuo in Beatitudine, quia non tantum poterit tunc Beatus movere corpus suum progressive, id est, primo movendo unam partem, et per illam aliam, et sic totum; sed poterit statim et immediate movere totum corpus secundum *ubi,* sine tali ordine motus partium. De hoc inferius in materia de Beatitudine, *q. de agilitate.*

Dist. 49. q. 14.

Hanc potentiam motivam non organicam suppono esse in anima Christi, quia etiam erit in anima cujuslibet Beati, non tantum quantum ad habitum, sed quantum ad actum, vel usus possibilitatem. Hac etiam poterit uti immediate, movendo aliquod corpus secundum se totum, sicut Angelus posset movere. Hac etiam forte usus est Christus in vita ista, ut quando elapsus est de manibus Judæorum, qui ducentes eum ad montem super quem erat civitas eorum sita, voluerunt ipsum præcipitare; quando etiam elapsus est de manibus parentum, et mansit in Jerusalem, ut patet secundum Origenem super illud Luc. 2. *Cum factus esset Jesus annorum duodecim.* Ergo anima Christi in Eucharistia existens poterit uti ista potentia, movendo species illas, vel hostiam, et forte sic aliquando mota est hostia a Christo immediate.

Et si quæras, numquid prius movit corpus suum per istam potentiam motivam quam hostiam? Respondeo, non fuit necessarium, sicut nec oportet Angelum prius movere se localiter ad hoc, ut corpus sibi approximatum moveat localiter.

Ad argumenta. Ad primum dico, quod ista descriptio de potentia activa, scilicet quod est principium transmutandi, etc. debet intelligi quantum est ex parte sui; sed multa impedimenta possunt provenire, vel ex parte habentis, vel ex parte objecti, vel medii, propter quæ non potest habens illam potentiam, exire in actum. 6. Ad arg. 1.

Si vero ponderetur illud gerundium *transmutandi* secundum illa, quæ dicta sunt *primo libro distinct.* 7. de potentia generandi, respondeo, debet intelligi *transmutandi*, quantum est ex parte illius potentiæ, sed non sequitur quin aliud possit impedire actualem transmutationem.

et q. 2. quodl.

Ad 2. Non valet, hîc nutritur; ergo hîc agit.

Ad secundum dico, quod corpus hîc nutritur, si nutritur in existentia naturali, sed non sequitur, ergo ut hîc agit, quia nutritio non est nisi aggeneratio partis ipsius substantiæ nutritæ, et ista aggeneratio potest esse per actionem virtutis nutritivæ, sive ut hîc, sive ut alibi.

Ad 3. Christus in Eucharistia non inspirat, nec respirat, tamen habet pulmonem temperatissimum ut hic.

Ad tertium de inspiratione et respiratione, dico quod corpus Christi, ut hîc, non respirat aerem, nec inspirat; tunc enim oporteret ponere aerem aliquem, ut hîc simul cum corpore Christi sub hostia; sed tamen corpus Christi, ut hîc, habet pulmonem refrigeratum, sicut alibi in existentia naturali, quia frigus causatum per aerem ibi attractum causatur hîc concomitanter, licet non primo.

Ad 4. Quare Christus ut hîc non potest movere se organice.

Ad quartum dico, quod potentia illa motiva Christi, quæ est organica et corporalis, licet sit in corpore Christi, ut hîc, tamen non potest esse principium actus sui in corpore, ut hîc, quia requirit partem extra partem, non tantum in toto, sed in comparatione ad locum, ad hoc ut per unam partem motam localiter moveat aliam. Potentia autem alia motiva non organica potest in actum suum hîc, sicut in cœlo, et per consequens secundum istam potest movere corpus aliud sibi approximatum, sicut Angelus posset, sed tamen non potest movere corpus suum, ut hîc, quia ut sic illud corpus non subest alicui potentiæ motivæ, nisi divinæ immediate, ut dictum est supra.

COMMENTARIUS.

(a) ***Respondeo**, sicut homo compositus*, etc. Potentias hominis reducit ad tria genera; primum est mere spiritualium, ut est voluntas et intellectus, quæ dicuntur potentiæ rationabiles, et conveniunt primo; secundum genus est potentiarum, quæ sequuntur naturam corporis viventis, ut potentiæ animæ vegetativæ, ut sunt nutritiva, augmentativa, expulsiva; tertium genus, quod sequitur ad corpus animatum, anima sensitiva, ut sunt sensus externi et interni. 1.

Divisio potentiarum hominis in tria genera.

(b) *Et sit prima conclusio, quod Christus in Eucharistia*, etc. Negat usum potentiæ corporeæ a Christo in Eucharistia, et actionem, quæ ipsi in eo statu primum conveniat. Eadem conclusio perinde vera est de passione mediante potentia receptiva, ut probavit Doctor in præcedentibus quæstionibus, et potissimum quæstione sexta. Eamdem tamen addo hîc ex occasione contrariæ sententiæ, qua respondeatur aliquibus ejus fundamentis; illa est sententia Nominalium, et affirmativa, Occham *in* 4. *quæst.* 4. Aliacus *quæst.* 5. *art.* 2. Major *in hac dist. quæst.* 5. Gabriel *lect.* 45. *in canonem*. 2.

Prima conclusio. Actio et passio potentiæ corporæ non sunt hîc primo. Sententia contraria.

Occham. Aliacus. Major. Gabriel.

Conclusionem præmissam tenent communiter Theologi citati a Scholiaste. Probatur primo ratione philosophica, quia quantitas extensa est conditio agendi et patiendi in substantia corporea, ut experientia docet. Alii probant, quia agentia

Prima probatio.

Ab experientia. Datur ratio indistans.

naturalia agunt per contactum, qui nequit esse sine quantitate. Sed hæc ratio non valet, quia dari potest actio indistans per solum contactum virtutis, non autem quantitativum, seu mathematicum.

Secunda ratio.

Secundo hæc dependentia actionis et passionis in substantia corporea ab extensione probatur in materia rara et densa; aliter enim ferrum candens calefacit, aliter stupa; in quibus est differentia tantum secundum quantitatem, quia idem est principium agendi, idem passum utrique applicatum, eadem applicatio, solum differunt secundum quantitatem. Patet idem in actione sensibili, in sensum quodlibet minimum non agit quamvis habeat, et easdem qualitates sensibiles, quas habet magnum, et solum differt secundum extensionem.

Ex materia densa et rara. Ex actione in sensum.

Tertia ratio. Ex subjecto.

Tertio, quia quantitas est subjectum *quo* formarum, saltem accidentalium; ergo ab ipsa dependent in *fieri*, sicut in *facto esse*.

Quarta ratio. Ex modo essendi.

Quarto, quidquid recipitur in aliquo, per modum recipientis recipitur; ergo divisibiliter, si est divisibile, et consequenter passio et actio, ut sumuntur pro re acta, dependent a quantitate. Deinde forma corporis quæcumque, præter animam rationalem, non est tota in toto, et tota in qualibet parte, sed divisibilis secundum partem in parte; sed actio sequitur modum essendi formæ, ergo agit actione divisibili, ergo in aliquid divisibile, et consequenter ab extensione. Ex quibus sequitur corpus secundum modum existendi sacramentalem non habere actionem transeuntem in aliud, neque posse pati ab alio divisibili.

3. Prima objectio. Ex applicatione virtutis. Responsio.

Objicies, agens nihil aliud postulat præter principium agendi, et applicationem ejus secundum indistantiam, quæ conveniunt corpori etiam indivisibiliter existenti; ergo, etc. Respondetur negando antecedens ex dictis, quia modus agendi corporis supponit modum essendi connaturalem ejus; unde male Suarez admittit posse fieri actionem transeuntem a corpore indivisibiliter existente, quamvis nequeat pati, neque disparitas assignata ab ipso subsistit, quia, inquit, quidquid recipitur per modum recipientis recipitur, ideoque nequit forma extensa, aut actio ab extenso recipi in id, quod indivisibile est. E contra, cum actio transiens recipiatur non in agente, sed in passo, nihil repugnat, quin possit esse ab agente indivisibiliter existente; ergo a corpore, cum habeat virtutem activam, et sufficiat contactus virtutis.

Suarez. Fundamentum Suarez. Quidquid recipitur in alio, per modum recipientis recipitur.

Retorquetur argumentum.

Retorqueo eamdem rationem, quia sicut se habet corpus ad actionem, ita et ad passionem, quia potentia non activa quam passiva in ipso manet indivisibiliter existenti, ac etiam formæ, quæ sequuntur, ut proprietates absolutæ, et præsentia, et reliqua quæ insunt in ordine ad locum indivisibilem; ergo quantum est ex parte ejus, eadem est ratio; ergo si potest agere actione transeunte in aliud extensum, ita et pati ab ipso, quia quidquid recipitur in aliquo, per modum recipientis recipitur, quia actio sequitur naturam passi, et modum ejus existendi; ergo passio et actio, quæ fierent in corpus indivisibiliter existens, essent indivisibiles, et sic non repugnarent. Sicut neque passionem et actionem esse ab ipso in aliud divisibile, quia sequerentur modum essendi subjecti non agentis.

Utrumque ergo asserendum est, vel negandum; communis negat ex rationibus supra allatis, quia sicut in *esse* dependet corpus a quantitate, ita etiam in *agere* magis quam in *pati*, quia divina virtute potest, et Angelica posset exerceri actio circa corpus indivisibiliter existens; ergo de facto nequit pati ab agente 4.

corporeo, quia ab hoc nequit esse actio nisi in illud quod est extensum, loquendo de reali actione, ideoque requiritur a Philosopho, et astruitur intellectus agens propter hanc improportionem phantasiæ, quæ est materialis ad intellectum, ut passum. Eadem ratione negant Theologi ignem inferni agere in spiritum physice, quamvis non repugnat materiale agere in immateriale partialiter; repugnat tamen ut causam totalem sic agere.

5. Objectio secunda a motu indivisibilis

Objicies tamen secundo, quod indivisibile possit moveri localiter, quia quodlibet indivisibile sphæræ potest describere planum; ergo neque repugnat corpus etiam indivisibiliter existens agere et pati. Antecedens est Doctoris *in* 2. *dist*. 2. *quæst*. 6. § *Ad tertium argumentum principale*. Respondetur indivisibile in continuo moveri posse per accidens, et secundario ab agente etiam corporeo, quod primo potest movere totum, non tamen primo movetur indivisibile; unde, ut supra præmisi, non est repugnantia ex parte ipsius indivisibilis simpliciter, quin recipere possit formam a Deo, aut Angelo, aut etiam ab agente corporeo, sed repugnantia est ex parte agentis, quia nequit producere actionem, nisi supposita extensione sui, quia proxime non applicatur virtus ejus creativa, nisi ut extensiva est.

Respondetur.

Major dependentiæ agentis ab extensione, quam passi.

Nam sicut nequit agere agens corporeum substantiale primo per actionem formæ substantialis, nisi agat per formam accidentalem prius, ut ignis per calorem, non ob subordinationem, quæ est inter formas simpliciter, sed respective ad passum, a quo debet primum expelli qualitas contraria conservativa suæ formæ, quæ si abesset, posset esse actio substantialis primo in ipsum.

Ita etiam in proposito, subordinatio, quæ est inter passum et agens, ratione extensionis, oritur primo ex natura agentis, quod nequit agere, nisi ipsum sit extensum, qui est modus naturalis essendi ejus; unde si posset agere, posset etiam passum recipere, et reciperet a virtute activa proportionata, illa solum est divina quoad omnia; Angelica quoad motum localem, si sibi dimitteretur, non quoad alias formas creatas corporeas; demus etiam virtutem activam, quoad has Angelo, idem erit. Ratio est, quia quælibet forma corporea ex natura sua exigit tanquam modum naturalem essendi esse extensum, a quo absolvi solum potest a solo Deo; unde cum virtus quæcumque creata, quæ respiciat effectum seu formam ipsam continet in sua virtute, secundum modum naturalem essendi, nequit eam aliter producere. Motus tamen localis ad *ubi* indivisibile, supposito miraculo, potest convenire corpori, ut passo, sicut et existentia indivisibilis; potest etiam fieri ab Angelo, quia subjectum est capax ejus, licet nequeat fieri ab agente corporeo ob rationem datam.

6. Objectio tertia, a nutritione, et respiratione viventis.

Objicies tertio, quia corpus vivens in Eucharistia, et passibile, ut potuit esse Christus saltem in via, necessario nutritur; ergo haberet actus nutritivæ. Item necessario respirat, ergo habet actus respirativæ. Respondetur utrumque antecedens esse falsum, sed secundum magis.

Quantum ad primum antecedens respondet Doctor in quæstione præcedenti in corollario post responsionem ad quartum; post ergo responsionem ad secundum quod movet in littera, dicit nutritionem, si corpus alibi secundum modum naturalem essendi nutriretur, quod etiam quantum ad aggenerationem per concomitantiam nutriretur in Eucharistia. In corollario autem supponendo, quod corpus non haberet modum alium essendi, nisi sacramentalem, movet dubium; et

respondet, quod semper ibi maneret et viveret sine nutritione et respiratione, et aliis, quæ ad vitam mortalem communiter requiruntur.

Corpus indivisibiliter positum non nutritur, non respirat.

Ratio autem hujus est, quia corpus vivens, ut existens sacramentaliter, manet in eadem dispositione naturali, in qua primo ponitur præsens sacramentaliter, quæ natura sua est permanens, donec corrumpatur actione extrinseci contrarii; ut est autem in Eucharistia, nequit pati ab ullo agente corporeo, neque una ejus pars propter inextensionem agit, aut patitur ab alia; ac proinde, nec partes sic sunt in fluxu, quorum restauratio dependeret a nutritione, neque pulmo patitur a calore, ut ideo exigat respirationem. Vide etiam responsionem ad tertium in hac quæstione.

Non patitur, non moritur.

7. Secunda conclusio. Habet actiones intellectus et voluntatis.

(c) *Conclusio secunda est, quod Christus*, etc. Dicit quod Christus, ut in Eucharistia, possit habere actiones intellectus et voluntatis; fundamentum hujus est ab opposito ejus, quo probavit non posse habere usum potentiarum naturalium et facultatum corporalium, propter dependentiam earum in agendo et patiendo a quantitate extensa. Per oppositum ergo, sicut hæc dependentia non exigitur in voluntate aut intellectu ex parte principii, aut termini, id est, potentiæ et actus, possint exire in suos actus.

Replica.

Dices dependere intellectum a phantasmatibus; ergo nequit operari sine phantasmate, aut non operante simul phantasia, quia quando intellectus intelligit, phantasia phantasiatur ex Philosopho, et experientia, quam habemus de nobis.

Responsio.

Respondetur, quidquid sit de natura intellectus et intellectionis nostræ pro hoc statu, quod exigit longiorem dissertationem, saltem conclusionem veram esse in intellectu, quoad ea in quibus non dependet a phantasia, et habente objectum sibi præsens; non ita tamen intellectus dependet a phantasia, etiam pro hoc statu, quin operatio possit esse primo ab ipso intellectu, atque determinatio operandi; hanc habere posset in Sacramento, licet phantasia non operatur, in statu autem glorioso, et animæ etiam separatæ, non est dubium quin intellectus sine dependentia a phantasmate operari possit, ut infra latius patebit *dist.* 45. *quæst.* 2.

Operatio ab intellectu primo esse potest.

Dicit tertio, quod potest Christus movere aliud corpus vicinum per potentiam motivam, non organicam; quod perinde dicendum est de corpore proprio, nisi divina voluntas obstaret, utrumque potest præstare Angelus, quantum est ex se; Christus ergo posset loqui mentaliter Angelo, et illum illuminare, posset etiam uti potentia motiva non organica, qua primo posset movere suum aut alienum corpus non organice. Hanc secundam partem videtur negare Suarez *disp.* 53. *sect.* 1. Dependet resolutio et probatio ex assertione hujus potentiæ motivæ non organicæ; quod remitto, quantum ad præsens, ad ea quæ breviter hîc perstringit Doctor, et major per se *infra dist.* 49. *quæst.* 14. ubi fusius, et in proprio loco agemus; admittendo namque talem potentiam motivam, non est fundamentum denegandi actum ejus proprium hîc habere posse circa ea, quæ simpliciter subsunt potestati creaturæ. Supponatur ergo pro nunc antecedens, et facilis est conclusio ex dictis. 8.

Suarez.

QUÆSTIO VIII.

Utrum aliquis intellectus creatus possit naturaliter videre existentiam corporis Christi in Eucharistia?

D. Thom. 3. *p. q.* 76. *a.* 7. *et hîc q.* 4. *a.* 2. 4. D. Bonav. *hîc p.* 2. *a.* 2. *q.* 1. Richard. *a.* 5. *q.* 1. Henr. *quodl.* 11. *q.* 12. Occham 4. *q.* 5. Palac. *hîc disp.* 3. Major. *hîc q.* 5. Bassol. *q.* 8.

a. 3. Ægid. *Theor.* 16. Argent. *hîc q.* 1. Rub. *q.* 8. Mayron. *d.* 11. *q.* 2. *a.* 2. Gabr. *lect.* 45. *in can.* Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 53. *s.* 5. *Vide* Scot. 8. *Met. q.* 10. *et* 12.

1. Argum. 1. Ad secundum sic proceditur, et videtur quod nullus intellectus creatus naturaliter possit videre corpus Christi, ut in Eucharistia. Primo, quia illa existentia est supernaturalis, et per consequens est verum supernaturale ; ergo est tantum supernaturaliter cognoscibile ; non ergo ab aliquo intellectu creato naturaliter. Hæc consequentia ultima probatur, quia factibile supernaturale non potest fieri, nisi tantum supernaturaliter a causa supernaturali ; ergo a simili cognoscibile supernaturale non potest cognosci ab aliquo intellectu creato naturaliter.

Item, cognitio fidei est simpliciter eminentior omni cognitione naturali; sed de existentia corporis Christi in Eucharistia est fides, vel cognitio fidei, sicut de articulis aliis secundum illum articulum, *Sanctam Ecclesiam Catholicam;* ergo, etc. Major probatur, quia alias non esset necesse fidem esse infusam simpliciter, quia ad cognitionem illam posset natura attingere, si non esset simpliciter eminentior omni cognitione naturali.

2. Argum. 3. Malignum spiritum latuit Incarnatio. Tertio sic, si intellectus posset naturaliter cognoscere existentiam corporis Christi in Eucharistia, mali Angeli possent eam cognoscere, quia secundum Dionysium 4. *de divin. nom.* remanent in eis naturalia integra ; consequens falsum est, quia inimici gratiæ non possunt cognoscere Sacramentum gratiæ. Et hoc confirmatur per illud Ambrosii super illud Lucæ primo : *Missus est*, quia secundum eum, malignum spiritum latuit mysterium Incarnationis ; sed æque posset ipse percipere illud, sicut istud, quia qua ratione istud esset cognoscibile naturaliter, ita et illud. Hoc etiam confirmatur secundum Damascenum *lib.* 4. *cap.* 5. ubi loquens de isto Sacramento, ait : *Vere* (inquit) *Spiritus operatio hœc, quæ super naturam sunt, operatur, quæ non potest capere, nisi sola fides ;* et paulo post : *Interrogas qualiter panis sit corpus Christi? dico tibi : Spiritus sanctus sic supervenit, et facit hœc, quæ sunt super rationem et intellectum.*

Item, nullus intellectus creatus potest cognoscere futurum contingens ; istud autem, scilicet corpus Christi esse sub Eucharistia, est æque indeterminatum, sicut futurum contingens, quia dependet mere a voluntate divina ad hoc contingenter se habente; ergo, etc. Argum. 4.

Contra, anima Christi novit naturaliter se esse ubicumque est, et per consequens novit se esse in Eucharistia, et ita naturaliter potest nosse existentiam, * quæ ratione sui et corporis, ibi est. 3. Ratio ad oppositum. *al. existentiam corporis sui ibi.

Secundo sic, existentia non est excellentius cognoscibile quam existens, cujus est existentia ; sed Christus est naturaliter cognoscibilis ab intellectu creato ; ergo et quæcumque existentia ejus. Probatio majoris, quia non potest aliquis modus improportionaliter excedere illud, cujus est modus. Item Beatus naturaliter videt in alio Beato actum beatificum, et tamen illa Beatitudo non est minus

supernaturalis, quam existentia corporis Christi in Eucharistia; ergo, etc. Major patet, quia etsi non videat Beatus in Verbo Beati alterius beatitudinem, nec in se, nec per aliquam specialem revelationem, potest tamen videre alium esse Beatum, sicut potest videre animam alterius Beati, vel Angelum, vel essentiam alterius Angeli, quia non magis excellit intellectum ejus naturalem beatitudo Angeli, quam ipsa anima.

SCHOLIUM.

Sententia D. Thom. ab intellectu creato non esse visibilem existentiam Christi in Eucharistia, bene tamen a Beato, actu beatifico. Richard. concordat, sed ait a Beato videri in proprio genere, sicut et omnia alia, quæ sunt fidei.

4. D. Thom. hîc art. 4. q. 4. Hîc (a) dicitur, quod non potest cognosci naturaliter ab intellectu viatoris, quia est objectum fidei; potest tamen bene cognosci a Beato, et hoc actu beatifico, quia eorum quæ ænigmatice cognoscuntur in via, succedit in beatitudine clara visio.

Aliter dicitur, idem tamen in sententia, quantum ad primum, sed propter aliam rationem, quia scilicet lumen naturale non attingit ad cognitionem istius existentiæ. Quantum ad secundum discordatur, quia dicitur, quod non tantum potest videre Beatus in Verbo illam existentiam, sed etiam in genere proprio, propter hoc, quia quamvis ille modus existendi excedat facultatem luminis naturalis intellectus, non tamen luminis gloriæ; et ideo licet nullus intellectus creatus relictus suo lumini naturali possit videre illum modum existendi, intellectus tamen adjutus lumine supernaturali gloriæ potest videre. Unde dicit, quod quicumque intellectus beatus modum existentiæ corporis Christi sub Sacramento, et omnia, quæ sunt fidei, videt clare, non tantum in Verbo, sed etiam illa visione, quæ dicitur esse in genere proprio.

COMMENTARIUS.

(a) *Hîc dicitur*, etc. D. Thomas negat posse videri ab intellectu creato modum existendi sacramentalem virtute naturali; quem sequuntur D. Bonaventura, Henricus, Richardus a Scholiaste citati; et *in hac dist.* Durandus *quæst.* 4. Sotus, Cajetanus, Suarez *disp.* 53. *sect.* 5. et communis doctrina est in schola D. Thomæ. Arguitur hîc de intellectione Angeli, animæ separatæ et Beati. Docet D. Thomas videri quidem in Verbo hunc modum existendi, non tamen in proprio genere. Richardus admittit a Beato posse videri in genere proprio; non virtute naturalis luminis, sed per lumen supernaturale gloriæ omnia mysteria fidei. Alii, ut Cajetanus admittit per speciem infusam posse Angelum videre corporis Christi existentiam in Eucharistia, non tamen modum existendi. Approbat Suarez quamvis per actum consequentem talem speciem non videretur, ubi esset corpus existens, sed ejus existentia.

1. Sententia negans. D. Thom. D. Bonav. Henricus. Richard. Durandus. Sotus. Cajetan. Suarez.

Limitatio prioris sententia Secundæ limitatio.

Tertia limitatio.

SCHOLIUM.

Explicatis tribus terminis, *intellectus, naturaliter* et *videre*, ponit aliqua dicta. Primum, certum est, quod intelligimus abstractive corpus Christi in Eucharistia. Secundum, non possumus illud intueri pro hoc

statu. Tertium, intellectus creatu non alligatus sensibilibus potest intuitive videre existentiam corporis Christi in Eucharistia. Probat primo, quia modus accidentalis non impedit cognoscibilitatem substantiæ, quæ est per se objectum intellectus, quia sicut ipsa prius habet *esse*, ita et intelligibilitatem, ante illum modum. Secundo, intellectus cognoscere potest absentiam panis. Tertio, ens creatum est objectum proportionatum intellectus creati. Quarto, supernaturalitas, quæ videtur esse habitudo ad supernaturale agens, non tollit intelligibilitatem rei creatæ, quia quædam naturalia videntur in entitate perfectiora quibusdam supernaturalibus, quia hæc ordinantur ad illa. Contra hanc clamant Thomistæ 3. part. q. 76. cum Suarez ibi disp. 53. sect. 5. Scotum sequuntur Major q. 5. Palacius disp. 3. concl. 7. Occham 4. q. 5. Gabriel lect. 45. in canon. Ægid. Theor. 16. et omnes Scotistæ, Rub. Bassol. Mayron. citati, Leuchetus, Tartaretus, et alii hîc.

Respondeo (a) ad quæstionem, primo exponendo istos tres terminos, *intellectus*, *videre*, *naturaliter*. Intellectus enim creatus vel est omnino separatus a materia, sicut Angelicus; vel est sibi similis in operatione, ut intellectus animæ separatæ, et intellectus animæ conjunctæ corpori beato, qui sunt similes Angelis in operatione, ut suppono hîc, et probatur inferius; vel est intellectus creatus conjunctus corpori corruptibili, quod aggravat animam, *Sapient.* 9. ille non intelligit nisi imaginabilia, vel illa quæ relucent in phantasmatibus, *ex* 3. *de Anima*.

Intellectus in corpore beato est similis Angelo in operatione. Text. 30. et inde.

Et per hoc adverbium *naturaliter* non intelligitur, quod intellectus ex sola sua natura possit illud objectum cognoscere, quia anima est sicut tabula rasa, quæ nihil potest ex se sola cognoscere, *ex* 3. *de Anima*, sed intelligitur illud cognoscere naturaliter, quia intellectus potest cognoscere, concurrentibus causis naturalibus, scilicet activo et passivo.

Text. com. 14.

Videre autem importat intellectionem intuitivam, ut distinguitur contra intellectionem abstractivam; et quidem, ut dictum est alibi, intellectio intuitiva est cognitio rei, ut in se est præsens; abstractiva potest esse ejus secundum quod relucet in aliqua similitudine, quæ potest esse existentis, et etiam non existentis, sive præsentis, sive non.

Intellectio intuitiva quid sit, et quid abstractiva.

Non ergo quæritur de *intelligere naturaliter*, sed de *videre*, quia de *intelligere* loquendo de intellectione abstractiva, manifestum est, quod noster intellectus potest intelligere corpus Christi; impossibile est enim aliquam complexionem concipere, cujus extrema non concipiuntur; possibile est autem intellectum nostrum concipere hanc complexionem, *corpus Christi est in Eucharistia*, alioquin non posset illam formare; ergo intellectus noster et istam complexionem et ejus extrema potest cognoscere et intelligere aliqua intellectione.

Vide Scot. 2. d. 3. q. 9. et 1. d. 1. q. 2. et d. 8. quæst. penult. et 3. d. 14. et 4. d. 49. q. 12.

6. Et si quæras, quomodo potest corpus Christi, vel existentia ejus in Eucharistia intelligi a nobis abstractive? Respondeo, docet Augustinus 8. *de Trinit. c.* 4. *et* 5. quomodo habemus fidem de Christo, cum tamen Christum non viderimus, hoc est secundum ipsum in quibusdam intentionibus communibus acceptis a singularibus, sicut diffuse docet ibi, quia nihil interest ad fidem nostram, utrum

Quomodo haberi potest fides de eo quod non est visum, nec cognitum in se.

erremus in quibusdam conditionibus singularibus conceptis de Christo, quia fides nostra non respicit per se illas conditiones singulares proprias, sed aliquem hominem singularem, cujus notitia potuit nobis infieri ex notitia cujuscumque singularis hominis, ita etiam existentia corporis Christi hîc potuit nobis infieri ex alia existentia, utpote alicujus contenti in continente, seu signati in signo, vel tecti in tegente. De *videre* igitur, hoc est, de intellectione intuitiva hujus existentiæ, movetur quæstio.

Conclus. 1. His autem rationibus terminorum suppositis, respondeo ad quæstionem secundum membra distinctionis, et sit prima conclusio : Quod intellectus noster pro statu viæ non potest naturaliter videre corpus Christi, ut ibi existens. Hoc probatur, quia intellectus qui non intelligit, nisi ex sensibilibus, eodem modo intelligit sensibilibus eodem modo sibi præsentibus ; noster intellectus pro nunc est hujusmodi ; sensibilia autem sunt sibi eodem modo præsentia antequam sit ibi corpus Christi, et postea ; ergo, etc. sed ante non videt intuitive corpus Christi, quia ante non est ibi ; ergo nec post videt intuitive.

7. Conclus. 2. Contra D. Thom. 3. p. q. 76. art. 7. Secunda conclusio est de intellectu non alligato sensibilibus in intelligendo, et sit ista : Omnis talis intellectus, sive Angelicus, sive animæ separatæ, sive hominis beati, naturaliter potest videre existentiam corporis Christi in Eucharistia. Hoc probatur, quia intellectus se habens ad intelligibilia, sicut ipsa sunt in se intelligibilia, prius intelligit illud, quod prius intelligibile est in se, et per consequens illud, quod est prius in se ens, quia unumquodque, sicut se habet ad *esse*, ita ad veritatem, id est, intelligibilitatem secundum se, 2. *Metaphys.* intellectus autem talis respicit totum ens, et quodcumque secundum ordinem suæ intelligibilitatis. Substantia autem est prior, sicut in entitate, sic in cognoscibilitate, quocumque modo accidentali ipsius substantiæ; ergo talis intellectus prius intelligit ipsam substantiam, quam quemcumque modum ejus, et per consequens nullus modus sub quo est substantia, potest impedire intellectionem substantiæ a tali intellectu. Text. com. 4. Intellectus Angelicus, vel separatus potest videre corpus Christi in Eucharistia.

Breviter sic arguitur : Modus accidentalis per se objecti non impedit cognitionem illius objecti ; ista præsentia in Eucharistia est modus accidentalis substantiæ corporis Christi ; ergo non impedit illam substantiam cognosci ab intellectu, cujus ipsa est per se objectum ; est autem per se objectum istius intellectus abstracti, qui non dependet in intelligendo a sensibilibus. Si dicas, quod ista concludunt, quod talis substantia corporis Christi posset cognosci a tali intellectu, sed non intuitive videri, quia illa existentia est supernaturalis, et per consequens improportionalis cuilibet intellectui creato, ut naturaliter cognoscenti. Contra hoc, et primo contra conclusionem, deinde contra rationem.

Contra primum dupliciter : pri- 8.

Text. 10. Cujus est cognoscere absentiam, ejusdem est cognoscere præsentiam

mo, quia virtus potens cognoscere objectum dum est præsens intuitive, potest cognoscere ejus absentiam dum est absens, patet 2. *de Anima*, quia per visum cognoscimus non tantum lucem, sed tenebram. Intellectus abstractus talis potest cognoscere præsentiam panis, quando est præsens, quia non est objectum supernaturale; ergo potest cognoscere absentiam ejus, quando est absens, et qua ratione potest cognoscere istam absentiam substantiæ panis, potest cognoscere præsentiam substantiæ corporis Christi, quia corpus illud in se est objectum proportionatum etiam intellectui tali, ut intuenti; ergo modus accidentalis ipsius corporis non impedit quin sit objectum intuibile eidem intellectui.

Omne ens creatum est objectum proportionatum intellectui creato.

Secundo sic: totum ens creatum est objectum proportionatum tali intellectui, quantum ad cognitionem tam abstractivam quam intuitivam; non enim differt intuitiva ab abstractiva, nisi propter præsentiam objecti aliam et aliam; quidquid ergo potest esse objectum proportionatum intellectui in hac præsentia, et in illa. Si ergo quodcumque ens potest abstractive cognosci a tali intellectu, quando est sibi præsens uno modo, sequitur quod potest intuitive intelligi ab eodem, quando est sibi perfecte præsens in propria existentia actuali.

9. Naturale, et supernaturale in quo differunt?

Contra rationem etiam istius responsionis de supernaturali, arguo sic: quia naturale et supernaturale non distinguunt naturam alicujus in se, sed tantum in comparatione ad agens, ideo enim dicitur aliquid supernaturale, quia a supernaturali agente, naturale vero, quia a naturali agente. Sed habitudo ad agens aliud et aliud, non necessario concludit aliquid esse aliud et aliud in se, secundum Augustinum, 3. *de Trinit. c.* 9. ergo non necessario concludit illud esse aliud et aliud ratione intelligibilis.

Hoc etiam patet, quia imperfectum ens posset esse supernaturale, et naturale aliquod posset esse perfectius eo; sicut omnis substantia est simpliciter perfectior omni accidente, 7. *Metaphys.* et tamen alicui substantiæ, quæ est ens naturale, potest inesse aliquod accidens supernaturale. Hoc etiam patet, quia virtutes Theologicæ, ut charitas et hujusmodi sunt in determinata specie Qualitatis; et secundum multos, Angelus habet naturaliter principia cognoscendi omnes species entium; ergo habet naturaliter principia cognoscendi istas virtutes, licet sint entia supernaturalia. Text. 2. et 4.

COMMENTARIUS.

(a) *Respondeo ad quæstionem*, etc. Supponit explicationem terminorum, et reducit ad sensum quæstionis, qui est: an possit intellectus separatus a materia ut Angelicus, et animæ separatæ, vel se habens in operando, ut separatus, sicut intellectus Beati intelligere, non abstractive, sed intuitive Christum, ut subest speciebus sacramentalibus, etiam quoad modum existendi, ita ut hic modus videatur etiam naturaliter. Hanc quæstionem resolvit per duas conclusiones: 2. Sensus quæstionis.

Prima est negativa, quantum ad intel-

Prima conclusio. lectum nostrum in via; et hæc est communis utriusque scholæ, et bene probatur in littera.

Secunda conclusio. Major. Occham. Palacius. Gabriel. Ægidius. Rationes conclusionis secundæ. *Secunda conclusio* est affirmativa quoad intellectum separatum, quam tenet etiam Major *hîc quodlibeto* 5. Palacius *disput.* 3. *concl.* 7. Occham *in* 4. *quæst.* 5. Gabriel *lect.* 45. *in canon.* Ægidius *Theor.* 16. et omnes nostræ scholæ auctores, quos citat Scholiastes. Rationes autem Doctoris procedunt ex his principiis cognoscendi, nempe ex objecto primo intellectus Angelici, aut separati, ex prioritate existentiæ ad modum existendi, et excellentia objecti cognoscibilis, alias ad intellectu lumine naturali præ tali modo, tam in *esse* entis quam in *esse* cognoscibilis. Hæc ratio impugnat fundamentum oppositæ, sententiæ, quod sumitur ex perfectione supernaturalis modi.

Tertio denique, quia supernaturalitas illius modi non impedit, quin positus in reipsa videatur, sicut alia entia supernaturalia, verbi gratia, virtutes supernaturales; procedit ergo per principia contradictoria. Et quamvis tota difficultas reducatur ad hoc ultimum, nempe supernaturalitatem modi existendi, et an entia, quæ sunt supernaturalia respective ad *esse* et *produci*, sint etiam supernaturalia ad *cognosci*, non licet eam hîc ex proposito disputare aut inquirere, in quo est differentia entis naturalis et supernaturalis, cum hoc commodius agetur infra in materia de beatitudine et appetitu naturali ad ipsam *dist.* 49. *quæst.* 9.

3. Replicantur eadem principia contra modernos. Eadem ergo conclusio probatur contra modernos Thomistas, replicando eadem principia, primo, quia totum hoc visibile cadit sub objecto naturali intellectus Angelici; ergo tollitur repugnantia posito concursu sufficiente ex parte Dei, qui intelligitur adesse. Antecedens patet, quia intellectus Angelicus est totius entis finiti,

Objectum naturale intellectus Angeli.

quod non respicit aliquid, quod excedit virtutem naturalem intellectus essentialiter, sicut unio hypostatica, vel similis ordo intrinsecus rerum, qui est ad Deum sub ratione propria, qua excedit intellectum creatum et objectum ejus naturale motivum et terminativum; sed existentia indivisibilis non est talis, quia est inter corpus Christi, et species, quorum quodlibet est contentum sub objecto naturali intellectus Angelici; ergo, etc.

Respondent adversarii totam repugnantiam esse in eo, quod hæc existentia sit supernaturalis. Contra, gratia et virtutes infusæ sunt supernaturales, tamen videri possunt, et cognosci ab Angelis per naturalem virtutem, et species concreatas ipsis; deinde supernaturalitas non variat rationem rei in se formalem, quia est tantum ordo ad agens, quia substantia per se est prior omni modo essendi, qui convenit ipsi per accidens; ergo, et sic cadit sub cognitione intellectus Angelici; ergo et cognoscibilis est secundum se, non obstante modo illo accidentali. Probatur consequentia, quia talis modus non est ipsi ratio substantialis essendi in se, neque ratio intelligibilitatis, quia neque motiva, neque terminativa cognitionis. Responsio. Impugnatio. Sub objecto naturali continentur virtutes, et substantia.

Respondet Cajetanus, concedendo totum, et negat cognosci modum illum existendi ejus indivisibilem respective ad species. Contra, in primis idem argumentum potest etiam fieri de quantitate, sub ratione sua absoluta, ut distinguitur a sua extensione, et modo essendi in loco divisibili vel indivisibili; et eadem responsio etiam dari potest, quam confirmant exemplo humanitatis Christi Domini, quæ videbatur ab Angelo, non tamen modus ejus unionis. Sed hoc exemplum non est ad propositum, quia, ut suo loco dicetur, ille modus essentialiter respicit terminum, sine quo nequit intelligi, aut videri, qui ter- 4. Responsio Cajetani. Impugnatio. Continetur quantitas, sine extensione. Humanitas Christi.

minus excedit virtutem intellectus Angelici; in proposito non datur talis ratio, quia supernaturalitas non obstat.

Separata species videntur.

Quod probatur, species, ut separantur a natura panis, habent modum existendi supernaturalem; sed hoc non obstante possunt cognosci in *esse* separato sine sua inhærentia existere, quia cognoscitur substantia panis non esse præsens, aut cognosci potest, et accidens non habere propriam inhærentiam aut subjectum sibi connaturale, hoc autem est supernaturale. Potest cognosci idem corpus positum in diversis locis naturaliter; ergo supernaturalitas non obstat.

5. Videtur substantia corporis, sine extensione.

Deinde cognoscitur substantia corporis Christi, ut hîc nimirum, esse sub speciebus, ut admittit Cajetanus; sed cognoscitur non esse cum sua extensione, ergo sine extensione; cognoscitur autem tota sub qualibet parte specierum, ergo ut est indivisibiliter sub speciebus. Probatur, consequentia, divisibiliter existere sub speciebus, et indivisibiliter, appellant super extrema contradictionis; sed cognoscitur naturaliter non esse extensa, et esse hîc in loco specierum, et ut indistans ab ipsis, quia quodlibet horum cadit sub cognitione et objecto naturali intellectus Angelici, nempe, substantia secundum rationem absolutam cum quantitate; et esse eam in hoc loco determinato, nempe in circulo hostiæ, et esse indistantem a quolibet parte hostiæ totam; ergo totum hoc complexum, simul ergo ordo omnium ad invicem, et consequenter præsentia cognoscitur.

Patet prima consequentia, quia complexum nihil superaddit extremis; patet consequentia secunda. Ad cognitionem alicujus relationis, aut modi dicentis relationem inter extrema, nihil requiritur, nisi ut cognoscantur extrema, qua fundant talem ordinem ad invicem; sed species et corpus Christi ratione indistantiæ fundant præsentiam ad invicem, et cognoscuntur secundum quod indistantia, nempe qua neutrum est loco separatum ab altero; ergo et præsentia ipsorum. Major patet, quia nihil aliud requiritur ad *esse* et cognitionem talis relationis, quam ipsa extrema esse et esse cognita, qua dicunt talem ordinem fundamentaliter.

Dices, id verum esse, quando ordo fundatur inter ipsa, ex natura rei non vero secundum potentiam obedientialem virtute agentis extrinseci. Contra, licet potentia obedientialis passiva non cognoscitur semper, non inde sequitur, quin terminus, seu actus ejus productus in *esse* cognosci possit, verbi gratia, substantiam corpoream, et quantam esse sine extensione actuali partis extra partem, est actus potentiæ obedientialis; accidens esse sine subjecto et inhærentia, similiter est potentiæ obedientialis actus. Hæc in re posita cognoscuntur ab Angelo naturaliter, quia videt non esse extensam illam; hæc autem esse separata absque inhærentia ad subjectum, hæc et illa esse indistantia localiter; corpus Christi non esse extensive in loco, aut aliqua ejus parte, esse tamen in loco hoc determinato, ergo secundum præsentiam indivisibilem.

Modi supernaturales naturaliter cogniti.

Deinde connaturale est corpori esse in loco definito, quia non est ubique, sed si non extensim in loco, nequit esse in ipso aliter, quam non extensim, inter quæ non est medium; ergo indivisibiliter hoc est totum in toto, et totum in qualibet parte; ergo, etc. Sed non habere extensionem videt Angelus, quia videt caput non distare a pedibus, et extensionem, qui est modus naturalis essendi, videret, si adesset; ergo et ejus negationem, quia ejusdem potentiæ est extrema contradictionis cognoscere.

Partem indistantem esse ab alia, et a specie videtur.

Secundo principaliter, si substantia es-

7. Secunda ratio. Indivisibilis modus essendi naturaliter ab Angelo videtur.

set in puncto, cognosceretur ad Angelo, et ipsa puncta cognoscuntur; et modus essendi indivisibilis cognoscitur suiipsius, et animæ separatæ, et potest cognoscere extensionem majorem vel minorem ejusdem rei, imo et nos eamdem cognoscimus per sensum; ergo cognoscere potest omnem determinatum, saltem extensionem separabilem esse a corpore, quia sub quacumque forma subjectum manet invariatum, ipsa mutata, non dependet ab ea subjectum; adde quod videat etiam corpus, ut hîc carere extensione, ergo nihil in ipso excedit lumen naturale intellectus Angelici.

Cognoscibilis est negatio extensionis actualis in corpore.

Patet consequentia, quia vel ideo excederet, quia indivisibilis est præsentia, vel quia corporis est, non qua indivisibilis, quia sic nec seipsum in loco videret; non qua corporis, quia quod præsentia indivisibilis, non addit nisi negationem extensionis in ordine ad locum, et esse in loco, totum hoc cognoscit Angelus; deinde illam præsentiam esse corporis magis quam spiritus, non variat rationem formalem præsentiæ, licet subjecto non debeatur, ergo neque, ut afficit subjectum, variatur ejus intelligibilitas; sicut non aliter mutat sensum albedo separata, quam in subjecto, licet *esse* illud separatum ei non debeatur; sic etiam, si divinitus poneretur in Æthiope, cederet sub sensum et intellectum.

8. Potest a nobis in via cognosci.

Confirmatur corpus esse indivisibiliter in loco potest a nobis intelligi et concipi in via, tanquam ratio vera, nihil habens implicantiæ, quia quod posterius est et realiter diversum, separari potest a priore divina virtute, et concipi prius sine ipso, imo et cum ejus opposito, sicut et corvus cum albedine; ergo a fortiori illud idem cadit sub objecto intellectus Angelici, ergo in re positum ab ipso videtur, quia ejusdem potentiæ est cognoscere objecti præsentiam, cujus est objectum.

Supernaturale in effectu non est supernaturale in objecto.

Neque refert hîc dicere illud esse objectum supernaturale, quia est effectus supernaturalis; non enim sequitur esse objectum supernaturale respective ad potentiam cognitivam, quamvis sit supernaturalis effectus in ordine ad potentiam activam, quia cognoscit Angelus naturaliter aliquos effectus supernaturaliter posse fieri a Deo, cognoscit enim potentiam Dei non esse exhaustam per ea quæ facta sunt. Item extendi ad omne illud quod non involvit contradictionem, quamvis excederet virtutem creaturæ, ut cæcum illuminare, mortuum suscitare, etc. Et cognoscit insuper hæc non involvere contradictionem ab intrinseco, sicut et multa alia, quæ divinitus fieri possunt et excedunt naturam; ergo supernaturalitas effectus non ponit aliquid repugnans intellectui Angeli, et abstrahens objectum a lumine ejus naturali.

Potentiam ad supernaturalia cognoscit Angelus.

9. Tertia ratio ad hominem. Videri posse visu corporeo supernaturaliter.

Tertio, ut patebit, videri potest oculo corporeo corpus Christi, ut hîc miraculose, et docent adversarii; ergo naturaliter etiam videri potest ab Angelo. Probatur consequentia, quia objectum quodcumque potentiæ inferioris continetur sub objecto potentiæ superioris; et quod in proposito etiam apparet sub naturali objecto, quia repugnantia, quæ in proposito est ad naturalem visionem sensibilem corporis Christi sub speciebus contenti, est propter modum operandi potentiæ et objecti respective ad ipsam ab extensione objecti in ordine ad locum, quia potentia materialis est, et objectum respectu ejus est etiam materiale.

Sed nihil horum concludit respective ad intellectum Angeli, qui potest abstrahere species a rebus quibuscumque præsentibus, etiam materialibus, secundum scholam nostram; vel certe habet conge-

nitas secundum adversarios, quæ æque rem præsentem et absentem repræsentant independenter ab objecto ipso, saltem in ratione moventis; ergo potest videri, ut hîc, corpus Christi ab Angelo per tales species, quia materialitas objecti non obstat, alias semper obstaret, neque modus essendi, ad quem elevari etiam potest oculus, et qui alioquin cadit sub intellectualitate Angeli, quæ abstrahit a materia.

10. Prima objectio. Objiciunt adversarii, quia intellectus separatus nequit recipere species a corpore Christi, quia habet species congenitas, et nullam habet, nisi quæ debetur; non debetur eidem species repræsentans corpus Christi sub speciebus, quia supernaturalis est talis modus essendi, ergo, etc.

11. Secunda objectio. Respondetur, Angelum et abstrahere species a rebus, et cognoscere eas præsentes, neque in hoc esse ullam repugnantiam; demus etiam contrarium. Dico, quod Angelo debetur cognitio omnium, quæ ponuntur in *esse*, et continentur sub objecto naturali sui intellectus, ergo etiam species earum, si per species tantum cognosci debent. Videt ergo Angelus intuitive præsens ipsum corpus Christi, et hoc naturaliter.

Responsio. Secundo objiciunt quod potest Angelus naturaliter intueri, dum est præsens, potest etiam naturaliter cognoscere, ut est possibile; sed hoc in proposito est falsum, ergo et antecedens. Respondetur in primis negando minorem, in iis, scilicet quorum non repugnantia est manifesta Angelo ex principiis intrinsecis ipsorum, ut idem corpus poni posse in diversis locis simul, extensionem posse separari a corpore, quia ab ea non dependet; videtur ergo etiam Angelus (probabiliter loquendo) potuisse attingere lumine naturali intelligibilitatem hujus mysterii, et possibilitatem; quæ videtur sufficienter probari potuisse ex natura rei, et independentia subjecti a modo essendi quanto, sicut etiam resurrectionis possibilitas ab Angelo demonstrari potest ex natura ipsorum extremorum, et idem de restauratione cæci nati.

Dices, illud ens est supernaturale factibile; ergo supernaturale cognoscibile, vel si supernaturaliter fit, ergo supernaturaliter tantum cognoscitur. Respondetur ex Doctore, si ly *supernaturale* determinat tam in antecedente quam in consequente, totum est verum, nam sicut quod est tantum supernaturaliter factibile, nequit fieri virtute naturali, sic etiam quod est supernaturaliter cognoscibile, nequit virtute naturali cognosci; si tamen supernaturale determinat tantum rationem entis, et non cognoscibilitatis, falsum erit consequens, nempe non posse cognosci nisi supernaturaliter. Replica.

Objicies tertio, quodcumque cognoscibile per fidem, excedit quodcumque cognoscibile naturaliter. Respondetur, quodcumque cognoscibile tantum per fidem respective ad cognoscibile naturaliter respective ad eumdem intellectum et statum, verum esse, non tamen ad diversum intellectum et statum comparatum. 12. Objectio tertia. Responsio.

Unde aliquid pro statu viæ, tam in Angelo quam in homine, non est cognoscibile nisi per fidem, ut unio hypostatica, capacitas gloriæ in anima et ejusmodi, quæ sunt simpliciter ordinis supernaturalis, quantum ad *cognosci* a creatura virtute sui objecti primi motivi et contenti naturaliter sub ipso. Supernaturale in cognosci simpliciter.

Aliquid tamen cognoscibile est ab intellectu nostro pro statu viæ tantum per fidem, quod cognosci potest naturaliter ab intellectu nostro separato, ut accidens esse sine subjecto, corpus sine extensione, duo corpora esse in eodem loco penetrative, quod videri potuit ab Angelo sibi dimisso, imo etiam a quibusdam vi- Supernaturale determinatum in cognosci, et non simpliciter.

Fides et scientia, de eodem non sunt. atoribus, aliqua sunt credita tantum, quæ aliis fuerunt scita, ut Crux Christi, et mors a nobis creduntur; aliis tamen, qui fuerunt præsentes, visa evidenter sunt, et non credita, neque probabiliter deinceps etiam erat in ipsis objectum fidei, quia remansit in rememorativa species eas repræsentans cum evidentia actus præteriti; habitus autem fidei, licet in utrisque sit idem, tamen nequit applicari ad objectum, nisi quod obscure tantum proponitur.

13. Objectio quarta. Objicies quarto, sequi quod mali Angeli possint naturaliter cognoscere existentiam corporis Christi in Eucharistia, quia naturalia in ipsis manserunt integra secundum Dionysium 4. *de Divinis nominibus*; sed hoc est falsum, quia inimici gratiæ non cognoscunt Sacramenta gratiæ. Respondetur, quod sibi dimissi possint cognoscere, sicut et integritatem Virginis, cogitationes cordium, et multa alia ex natura sua, quæ non permittuntur eis, ut Magister *in* 2. *dist*. 7. inter quæ est integritas Virginis, secundum Ambrosium super illud Lucæ 1. *Missus est*, etc.

Responsio.

Magist. Ambros.

Dices, Damascenus *lib*. 4. *cap*. 5. loquens de hoc Sacramento: *Vere*, inquit, *Spiritus operatio hæc, quæ supra naturam sunt operatur, quæ non potest capere nisi sola fides*; et infra: *interrogas qualiter panis fit corpus Christi, dico Spiritus sanctus supervenit hîc, et facit hæc, quæ sunt super rationem et intellectum*. Respondeo, eum loqui de nobis tantum, qui solum attingimus illam veritatem per fidem. Dices, nullum futurum contingens potest ab intellectu, quamdiu futurum est, cognosci, sed existentia corporis Christi in Eucharistia est æque indeterminata, sicut quodlibet futurum; ergo, etc. Respondetur, quamdiu futurum est in virtute suæ causæ, non posse sciri ab intellectu creato, sed quando positum est in *esse*, sicut habet determinatam entitatem, sic etiam cadit determinate sub cognitionem; sic ergo intellectus non cognoscit, quod sub ista hostia fiet corpus Christi, positum tamen cognosci potest ab intellectu Christi, et alio separato. Ex his patet responsio Doctoris in littera ad argumenta ad oppositum, quæ ferme eadem sunt, sicut et responsio data, quæ est ipsius Doctoris in terminis, solum accommodata hîc, ad modum quo moderni formant rationes in oppositum.

Responsio.

Replica.

Respondetur. Futurum non scitur in causa.

SCHOLIUM.

Beatos non videre existentiam Christi in Eucharistia, actu beatifico, quia non est objectum beans, nec inclusum in eo, et alioquin eodem actu omnes articuli fidei viderentur; multo minus eo videre dictam existentiam in proprio genere, quia perfectio hujus visionis minus requiritur, quam visionis in Verbo.

10. Conclus. 3. Vide infra d. 45. q. 4. artic. 2. et in 3. d. 31. ad 1 princ. Beatos non videre corpus Christi in Eucharistia, in verbo, nec in genere proprio ratione beatitudinis.

Tertia (a) conclusio est, quod intellectus beatus nullo modo per actum beatificum videt corpus Christi in Eucharistia. Hoc probatur, quia Beatus non distinguitur a non Beato, nisi videndo objectum beatificum, ut est objectum beatificum, et ea quæ includuntur in ipso, ut est tale objectum. Sed corpus Christi esse in Eucharistia non est tale objectum, ut patet, nec inclusum in objecto beatifico, patet, quia æque essentialiter pertinet ad objectum beatificum includere in ratione objecti unam rem, vel veritatem unius Sacramenti, sicut alterius, sicut æque pertinet ad veritatem fidei credere veritatem unius articuli, sicut alterius; sed nullo modo pertinet ad objectum beatificum includere istud sub ratione ostensi, scilicet

gratiam conferri parvulo in Baptismo, vel confitenti in confessione; et ista æque veraciter includuntur in Sacramentis istis, sicut corpus Christi in Eucharistia; ergo nullo modo objectum beatificum, ut est objectum tale, includit corpus Christi, ut visum in Eucharistia.

(b) Addo juxta hoc, quod multo minus requiritur ad beatitudinem, quod beatus videat existentiam corporis Christi in genere proprio, quia multo minus ad beatitudinem requiritur talis perfectio visionis, quam visionis in Verbo.

11. Non valet, est tantum factibile supernaturaliter, ergo cognoscibile tantum supernaturaliter. Exemplum de cæco, qui licet supernaturaliter illuminetur, tamen postea naturaliter videt.

Ad argumenta. Ad primum, si arguis, ens supernaturale uniformiter est ens supernaturale, ergo cognoscibile supernaturale, ita quod supernaturalitas in antecedente et consequente referatur ad idem; concedo consequentiam, quia in consequente refertur supernaturalitas ad entitatem, sicut in antecedente; sed tunc non sequitur, ergo tantum supernaturaliter potest cognosci, istud enim non sequitur, nisi supernaturale referatur ad cognoscibilitatem. Si autem intelligas in consequente, cum dicitur *cognoscibile supernaturale*, *supernaturale* referri ad cognoscibilitatem, nego consequentiam; est ens supernaturale, ergo cognoscibile supernaturale, quia in antecedente ly *supernaturale* dicit habitudinem ad causam suam, a qua potest accipere esse. Licet autem non possit accipere *esse*, nisi a causa supernaturali, tamen est cognoscibile naturaliter, quia quantumcumque aliquid supernaturaliter ponatur in *esse*, postquam tamen positum est in *esse*, est quoddam ens naturale, et proportionatum potentiæ naturaliter cognoscenti vel cognitivæ.

Per hoc patet ad illam probationem adductam, factibile supernaturale non est naturaliter factibile; ergo cognoscibile supernaturale non est naturaliter cognoscibile, quia si supernaturale ubique per se determinet illud cui additur, potest concedi consequens, sicut etiam antecedens, et tunc minor erit falsa, quod ista, scilicet existentia sit cognoscibile supernaturale. Si autem supernaturale non determinet per se illud cui additur, sed quoddam aliud implicitum, utpote ens, consequentia non valet, quia in antecedente per se determinat ipsum sub ratione factibilis, et ideo repugnat ei hoc, quod est *fieri naturaliter*; in consequente vero non determinat cognoscibile sub *fieri*, et ideo non repugnat ei cognosci naturaliter. 12.

Ad 2. Si loquatur de objecto, res est clara, si de actibus, non ita, an scilicet actus intuitivus naturalis sit æque perfectus, ac actus fidei de eodem objecto.

Ad secundum dico, quod hæc propositio est falsa, scilicet quodcumque cognitum per fidem excellit quodcumque cognoscibile naturaliter, loquendo de cognoscibili ab intellectu abstracto. Vera est tamen loquendo de cognoscibili naturaliter ab intellectu nostro pro statu viæ, et ideo nobis necessaria est fides, non autem illi intellectui abstracto. Ratio hujus negationis satis patet, quia Angeli intuitive potuerunt naturaliter cognoscere Christum pati et mori, sicut poterant naturaliter cognoscere ipsum vivere vita humana, nos autem de illa morte habemus cognitionem fidei; illa autem co-

gnitio intuitiva multo perfectior est nostra ænigmatica, et de eodem subjecto; ita dico de existentia corporis Christi in Eucharistia.

Ad 3. Angelus potest videre secreta cordis, 2. d. 9. q. 2. ad 1. princ. Vide Varr. dist. 45. q. 4. et Occham quodl. 4. q. 13.

Ad tertium de malis Angelis dico, quod si absolute permittatur quicumque Angelus malus uti sua potentia cognitiva naturali, potest intelligere quodcumque intelligibile causatum, et per consequens posset intelligere cogitationes cordium, et mysteria gratiæ, ex quo posita sunt in effectu; sed sicut dicit Magister *lib.* 2. *dist.* 7. multa possent ex natura sua, quæ non permittuntur eis, et ita supponitur quod non permittitur Angelo malo videre secretum cordis, et hoc modo, et non alio posset videre corpus Christi in Eucharistia. Sic ergo supponitur quod non permittuntur videre mysteria gratiæ.

Dæmon, si permitteretur, posset videre integritatem Mariæ, tam mentis quam carnis, 1. Corinth. 2.

Et sic exponenda est auctoritas Ambrosii de mysterio Incarnationis non absolute, quin quilibet Angelus malus posset videre vel cognoscere integritatem Mariæ tam in mente quam in carne, æque sicut potest cognoscere tactum digiti ad digitum, vel aliam intellectionem naturalem alicujus intellectus; sed non fuit permissus propter certas causas, ne impediretur redemptio nostra : *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent*, id est, nunquam me redimi ejus morte procurassent.

Ad confirmationem de Damasceno, dico quod loquitur de nobis pro statu isto, quamvis unus Doctor dicat eum loqui tam de Angelo quam de nobis; sed hoc non potest esse verum, loquendo de naturali potentia intellectus Angelici, ut probatum est in secunda conclusione solutionis, sed tantum de potentia Angeli, ut permissi, et hoc de malo Angelo.

13. D. Thom. ubi supr. vide Ægid. Arg. 4. Contra Astrologos, qui profitentur se futura prædicere.

Ad quartum dico, quod contingens dum est contingens, scilicet dum est in causa sua, non potest sciri ab intellectu creato; sed quantumcumque aliquid contingenter sit in causa sua, postquam tamen contingenter positum est in *esse*, sicut jam habet determinatam entitatem, ita jam potest habere determinatam cognoscibilitatem, et hoc in quocumque intellectu respiciente totum ens; licet ergo aliquis intellectus non possit præscire, quod in ista hostia continebitur corpus Christi, tamen ex quo istud factum est, bene potest intellectus naturaliter intueri corpus ibi existens.

14. Ad argum. D. Thom.

Ad argumenta pro opinione, ad illud de fide responsum est. Ad probationem autem, quia tunc habitus fidei non esset necessarius, dico quod nobis est necessarius, quia intellectus noster intelligens ex sensibilibus nihil potest habere, unde determinate assentiat tali veritati ; et ideo requiritur habitus inclinans ad assentiendum ; sed alius intellectus respiciens totum ens, et per consequens istud ens intuitive, bene potest habere assensum de hoc, ex rationibus extremorum visis intuitive, et ideo sibi non est necessaria fides.

Visio succedit fidei quoad primum objectum.

Et cum additur, quod fidei succedit visio, dico quod hoc est verum de principali objecto fidei, quod est Deus trinus et unus, sed

non de omnibus aliis respectu quorum est fides, alioquin oporteret Beatum videre in Verbo gratiam fuisse collatam in Baptismo, Pœnitententia et Confirmatione. Videret etiam semper in Verbo incarnationem Verbi, nativitatem, passionem, etc. quæ non sunt necessaria, ut videantur in Verbo, nec in se, ad hoc quod aliquis sit Beatus. Hoc etiam modo non oportet de isto Sacramento magis, quam de aliis Sacramentis, vel de aliis credibilibus veritatem semper videre in Verbo, ad hoc ut aliquis intellectus simpliciter sit beatus.

COMMENTARIUS.

14. Tertia conclusio. Non videtur per se a Beatis Christus in Sacramento.

(a) *Tertia conclusio est*, etc. Hæc conclusio est contra eosdem, et recte probatur, quia id non spectat ad objectum Beatitudinis, quæ perficitur in objecto primario, neque ex natura ejus necessario extenditur ad objectum hoc secundarium, sicut non extenditur ad effectus aliorum Sacramentorum, quamvis perinde ad fidem spectat in viatore.

15. Quarta conclusio.

(b) *Addo juxta hoc*, etc. Est quarta conclusio contra Richardum, non videri necessario scilicet existentiam corporis Christi a Beatis in genere proprio ex vi luminis beatifici, quia *minus*, inquit, *hoc spectat ad beatitudinem, quam visio ejusdem in Verbo*, et facile est probatu, quia lumen beatificum non transcendit naturam sui objecti primarii, quod est Deus in se, sicut neque visio; ergo non extenditur ad aliquod objectum, ad quod non determinatur, aut movet objectum beatificum; objectum autem beatificum est ratio cognoscendi cognita, ideoque, ut movet ad objecta secundaria, movet ad ipsa, ut cognoscuntur in ipso cognito, seu ad ipsum ut primo cognitum.

Non videri a Beatis in genere proprio per lumen gloriæ.

Objectio.

Dices, fidei succedit visio, sed existentia Christi in Eucharistia est objectum fidei; ergo, etc. Respondetur succedere fidei visionem quoad objectum primarium, non quoad omnia secundaria, alias videret Beatus in Verbo conferri gratiam per Baptismum, et alia Sacramenta hîc et nunc applicata; videri semper Incarnationem, nativitatem, passionem et cætera mysteria, quæ de Christo credidit in via; ex natura enim beatitudinis hoc non deducitur, neque est omnino necessarium. Ex his patent cætera, ut responsio ad argumenta principalia, et ad argumenta pro opinione.

Responsio.

Quomodo succedit visio fidei.

QUÆSTIO IX.

Utrum corpus Christi, ut est in Sacramento, possit videri oculo corporali?

Alens. 4. *p.* *q.* 10. *m.* 7. *a.* 3. D. Thom. 3. *p.* *q.* 76. *a.* 7. *et hîc q.* 2. *a.* 2. Richard. *a.* 5. *q.* 2. D. Bonav. 2. *p.* *a.* 2. *q.* 2. Durand. *q.* 4. Bassol. *q.* 4. *a.* 3. Major *q.* 5. Rub. *q.* 8. Suar. 3. *p.* *tom.* 3. *d.* 53. *s.* 4.

1. Vide Occham quodl. 4. q. 20.

Argum. 1

Ad tertium sic proceditur, et arguitur quod existentia corporis Christi in Eucharistia possit videri oculo corporali. Primo, quia Beatus videndo istas species non deciperetur, quia deceptio repugnat Beatitudini; sed si non videret corpus Christi, posset decipi credendo ibi esse substantiam panis; ergo, etc. Saltem posset dubitare, an ibi esset substantia panis, si non videret ibi corpus Christi; dubitatio autem videtur repugnare statui Beatitudinis, sicut imperfectio perfectioni.

Argum. 2.

Secundo, quia lux si esset pun-

ctalis, videretur, vel esset visibilis; ergo corpus Christi, ut hîc, est visibile. Consequentia patet, quia non est hîc sub ratione minus visibilis quam forma punctalis. Antecedens probatur, tum quia illa lux se diffunderet sphærice, et ita videretur sphærice; tum quia reflexio fit a solo puncto corporis reflectentis, et tamen illud videtur a quo fit reflexio.

Proposit. 3. et 4. 1 part. Pecham.

Contra, quidquid videtur, videtur sub pyramide, cujus basis est in re visa, et conus in oculo; ergo corpus Christi videtur sub tali pyramide; sed non est ibi dare basim pyramidis, quia illa esset simul cum base pyramidis, sub qua videtur hostia; nam ubique est corpus cum hostia, et tunc corpus Christi et hostia simul viderentur sub æquali angulo correspondenti; sed quæ videntur sub eodem angulo, videntur æqualia; ergo corpus Christi videretur æquale speciei; sequeretur etiam, quod corpus Christi videretur, ut rotundum, quia basis, sub qua videtur species, est rotunda.

SCHOLIUM.

Post relatam et refutatam opinionem, quam tenent Nominales, scilicet corpus ut hîc, videri posse, si Deus permitteret, refert sent. D. Thom. hîc q. 1. 7. tenentis oculo glorioso miraculose visibilem esse existentiam Christi in Eucharistia. Rejicit hanc, ac ejus rationem simul cum rationibus aliorum, qui aliter sentiunt.

2. Hîc (a) dicitur, quod distingui potest de oculo glorioso. Item de *videre naturaliter*, et *gloriose*, vel *miraculose*; neuter autem visus potest videre naturaliter corpus Christi in Eucharistia, et ponitur una ratio, quia non potest ibi esse contactus, sine quo non est actio naturalis in corporibus. Ratio autem quare ibi non potest esse contactus, est, quia corpus Christi non respicit ibi species ratione quantitatis; quantitas autem sola est ratio contactus.

Richard. hîc a. 5. q. 2. D. Thom. art. 4. q. 1.

Alia ratio est, quia color respicit quantitatem pro per se subjecto; corpus autem Christi non habet ordinem ad locum ratione quantitatis; ergo nec ratione coloris; ergo corpus Christi non potest immutare medium immutatione aliqua virtute coloris, et ita nec ad visionem. Ponitur alia ratio, quia species non potest hîc derivari ab objecto per medium, quia objectum non est in loco; derivatio autem talis requiritur ad visionem. Additur etiam, quod nec lumen gloriæ, quale ponitur in corpore, vel oculo glorioso, potest attingere rem non existentem alicubi, ut in loco; ergo nec istud corpus, cum istud, ut hîc, non sit alicubi.

Derivari capitur pro causari, et derivatio est causatio.

Tertio additur, quod nec per miraculum potest aliquis oculus elevari ad cognoscendum istud, quia non potest elevari ad cognoscendum existentiam substantiæ separatæ; corpus autem Christi, ut hîc, habet modum existentiæ substantiæ separatæ; ergo, etc.

Contra primum : Angelus nunquam est præsens localiter, nisi definitive; movet tamen localiter corpus sibi proportionaliter præsens, et si haberet virtutem alterandi ipsum, alteraret corpus ut

3. Duplex est contactus : mathematicus, ut duo digiti conjuncti se tangunt, et virtualis, ut corpora

superiora respectu interiorum, et torpedo respectu manus. Quantitas necessaria simpliciter ad visionem, sed non extensio.

ibi præsens; ergo non requiritur ex parte moventis existentia corporalis ad hoc, quod alteret organum ad sensationem. Item, corpus Christi non est præsens speciei alicui ad minus, nisi minimo sensibili, quia nulli indivisibili est præsens ibi; minimum autem sensibile potest percipi a sensu perfectissimo, secundum Aristotelem *in fine de Sensu et Sensato, in dubitatione ultima;* ergo istud poterit percipi a visu perfectissimo, non obstante suo modo existendi hîc.

Contra aliud, non est simile de substantia separata, et de isto corpore, quia istud corpus est quantum coloratum et figuratum; non sic autem substantia separata. Argumentum primum, scilicet de contactu, non concludit, quia contactus, ut dicit habitudinem corporis ad corpus extrinsecum, non videtur necessario requiri ad aliquam actionem absolutam, cujusmodi est immutatio sensus, quia actio absoluta videtur posse præcedere quemcumque talem respectum extrinsecus advenientem; ergo licet corpus ut hîc, non contingat, excludendo talem respectum extrinsecus advenientem ad corpus aliud, non sequitur quin possit alterare, quod est immutare ad formam absolutam sensationis.

4. Ad secundam rationem, non sequitur, nisi quod color non habet ordinem ad locum, eo modo quo quantitas, quæ est subjectum ejus, non habet ordinem ad locum; hoc autem non est, nisi quia non est extensio proportionalis extensioni quantitatis illius corporis. Si ergo inferas, quod color non coextenditur extensioni quanti continentis, concedo; sed si inferas, ergo non potest alterare medium, nihil ad B.

Ad tertium de *derivari per medium*, improbatum est per primam rationem, quia Angelus bene potest habere aliquem effectum ordinate derivatum in passo secundum partes passi, licet ipse Angelus, ut agens, non habeat alicubi *esse* localiter. Quod additur de lumine gloriæ, non est evidens quomodo propter non existentiam corporis, ut in loco, non possit attingi in ratione objecti ab habente tale lumen. Quod additur de miraculo, non probatur, quia existentia hujus corporis, licet quoad aliquid similis sit existentiæ Angeli, non tamen quoad sensibile et visibile, quia Angelus caret illis principiis, quæ requiruntur in aliquo objecto ad actum sensationis, scilicet quantitate et quantitatibus sensibilibus. Ista autem substantia habet quantitatem et qualitates sensibiles, licet modus aliquis eis auferatur; oporteret ergo probare, quod talis modus esset simpliciter necessarius, ad hoc quod esset sensatio istorum.

Quia existere in loco, est respectus extrinsecus.

COMMENTARIUS.

1. Fundamentum aliorum impugnat.

(a) *Hîc dicitur*, etc. Impugnat fundamenta D. Thomæ et Richardi. Probat primo, non posse videri naturaliter ab oculo glorioso, aut non glorioso, quia deest contactus physicus per quantitatem, qui exigitur in corporibus ; corpus autem Christi est sub speciebus non ut quantum, id est, cum extensione. Contra, quia An-

Prima ratio ex defectu contactus improbatur

gelus potest movere corpus sibi præsens, quamvis non existat modo quantitativo, et si haberet virtutem alterativam, etiam alteraret, deinde quia corpus non est præsens indivisibili, sed minimo sensibili; sed minimum sensibile potest immutare sensum ex Philosopho allegato, deinde non requiritur contactus physicus ad actionem absolutam, qualis est sensatio. Agit de visione, quæ potest esse rei immediate, et non per speciem immissam.

Minimum sensibile potest immutare sensum.

2. Secunda ratio. Deficit in probatione consequentiæ.

Secunda ratio, corpus Christi non habet ordinem ad locum ratione quantitatis, neque ratione coloris; ergo corpus Christi non potest immutare medium ratione coloris, ita neque in ordine ad visionem. Respondet probandam esse consequentiam, et similiter probandum est, quod non possit causare speciem.

Replica contra Doctorem.

Dices has rationes amplectitur ipse Doctor in secunda conclusione, quia ipse recurrit ad defectum extensionis in loco, ut probet, neque objectum sic existens, posse causare visionem, aut eam terminare.

Responsio. Alius est processus Doctoris.

Respondetur, quod aliter procedat, quam rationes positæ procedunt a principio valde generati, et non subsistente, nempe requiri in corpore extensionem, et contactum universaliter ad omnem actionem; et hoc non est verum, quia datur actio in distans per Doctorem, neque requiritur etiam extensio in agente corporeo, nisi ad illam actionem in specie, quæ recipitur in corpus. Unde phantasia aut phantasma agit in intellectum, sicut et corpus etiam existens indivisibiliter, ut superiori quæstione visum est.

Cur ad sensationem exigatur extensio

Doctor autem non ex ratione universali, et necessitate extensionis in agente corporeo ad quamlibet actionem procedit; sed ex ratione in specie, qua exigitur extensio, ut dispositio requisita ad sensationem, sine qua objectum nequit habere præsentiam et approximationem debitam, neque ex parte objecti, neque ex parte talis potentiæ, nisi extensum sit, quia potentia sicut est materialis et extensa, non abstrahit in operando a tali modo. Neque ex alia parte objectum potest immutare aut terminare visionem, nisi in debita approximatione, quia sensibile supra sensum positum non causat sensationem, neque etiam in quocumque situ, sed in situ opposito positum natum est terminare visionem, aut acies pupillæ in illud tendere, ut patet experientia, quia objectum, verbi gratia, in speculo terminat visionem in angulo reflexionis speciei.

Terminatio visionis.

Tertia etiam ratio, qua probatur quod oculus gloriosus non possit in corpus sic existens, non sufficienter probat, quia ratio aut repugnantia ex parte luminis vix potest assignari; recurrendum ergo est ad ipsum objectum, qua ut hîc, et invisibile ex ex ratione præmissa. Alia similiter ratio de modo existendi substantiæ separatæ non servat paritatem, quia hîc Christus habet colorem, figuram, et alia requisita ex parte objecti sensibilis præter solam extensionem, non ita substantia separata. 3.

4. An Christus sit præsens minimis, et indivisibilibus specierum.

Antequam progrediamur ad solutionem quæstionis, quæ habetur in sequenti paragrapho, occurendum est censuræ, qua aliqui notant secundam rationem contra primum fundamentum sententiæ oppositæ; in ea dicit Doctor Christum non esse præsentem indivisibilibus specierum, sed minimo sensibili. Quantum ergo ad præsentiam Christi sub partibus specierum, earumque indivisibilibus, varie resolvitur. Prima sententia tribuitur Altissiodorensi *lib.* 4. *sum. tract.* 5. *cap.* 4. quasi asseruit ante fractionem Christum tantum esse sub tota hostia, non autem sub partibus, nisi tantum separatis, sed hoc asseruit in eo sensu quo dicit non esse sub partibus

Prima sent. Altissiodor.

primo, nisi quando separantur; et sic etiam explicari debet Albertus *in* 4. *dist.* 13. *art.* 11.

Albertus.

5. Secunda sent. Alensis. D. Bonav. Gabriel.

Secunda sententia tribuitur Alensi 4. *part. quæst.* 40. *m.* 3. *art.* 5. D. Bonaventuræ *in* 4. *dist.* 10. *art.* 1. *quæst.* 1. Gabrieli *lect.* 80. *in canonem Missæ, dub.* 4. qui asserunt Christum non esse in hoc Sacramento, nisi sub iis partibus quantitatis, quæ si separarentur, possit conservari seorsim, et sic sequitur, quod Christus non erit infinities in Sacramento secundum numerum determinatum.

Sotus. Censuratur ab aliis secunda sententia.

Aliqui hanc opinionem erroris insimulant, ut Soto, asserens non minus esse de fide Christum contineri sub partibus singulis separatim sumptis, quam etiam continuis. Cæterum alii temperant censuram, nempe non esse hæresim, sed reducendam esse ad errorem seu temeritatem; ita Vasquez et Suarez citandi. Ratio hujus est, quia tam Concilium Tridentinum *sess.* 13. *can.* 3. quam Florentinum docent Christum esse sub singulis partibus facta separatione earum; addunt ergo illam limitationem, ut excludant comprehendi partes in toto continuas. Addunt hi auctores errorem in fide docere illam sententiam.

Vasquez. Suarez. Trident. Florent.

6. Explicatur dicta sententia, et defenditur a censuris.

Sed eam explico aliter juxta dicenda inferius *dist.* 11. *quæst.* 6. de materia consecrabili, quod sicut quantitas in ea magnitudine, qua excedit usum in ordine ad finem intrinsecum hujus Sacramenti, nempe nutritionem, non est materia consecrabilis juxta hos auctores, sic etiam in ea parvitate, qua non est sensibilis, aut sensibiliter designabilis ex eodem principio per eosdem nequit consecrari. Hoc supposito, licet illa pars consecrabilis sit in toto, et sic etiam continet Christum, tamen seorsim nec consecrabilis est, neque conservaret Christum; quatenus ergo non continet Christum primo, sicut aliæ sensibiles, eatenus negant præfati auctores Christum esse sub ipsa, non autem est extra totam designabilis et consecrabilis.

Aliquam partem non continere Christum primo, et seorsim.

7. Argumentum aliorum.

Argumentum autem aliorum contra hoc non urget tantum, quantum putant. Aut in aliqua parte minima, inquiunt, est Christus totus, aut pars ejus, aut nihil. Si primum, non est contendendum; secundum et tertium nequit dici, quia Christus secundum partes, aut modo quantitativo non est in Sacramento. Tertium etiam est falsum, quia sic sequeretur, quod in multis minimis non esset Christus; et cum divisibilis sit quantitas tota in infinitas hujusmodi, sequeretur non esse Christum sub ulla parte quantitatis.

Quomodo Christus est sub speciebus.

Responsio.

Respondetur Christum esse sub singulis partibus sensibilibus, quæ cadere possunt sub usu sensibili, quia de ratione Sacramenti est, ut sit materia sensibilis, et inquantum talis, solum est consecrabilis.

Duplex modus dividendi quautitatem.

Duplex autem modus attenditur in quantitate; alius qui est divisionis ejus in partes sensibiles; alius, qui est in partes insensibiles, et solum a Deo aut Angelis fieri potest, quia homo nequit progredi in divisione quantitatis, nisi in partes sensibiles, quia sic tantum applicare potest divisivum ejus, et sic quantitas cadit sub usu humano.

8. Qua insensibilis, non est consecrabilis, sed qua sensibilis. Omnes partes continere Christum.

Quandocumque ergo reducitur ad eum statum, in quo amplius non est divisibilis ab homine, neque cadit sub sensum ejus, aut usum, tunc amittit statum materiæ consecrabilis; ergo illa non est materia, quatenus divisibilis est in insensibiles, sed in sensibiles partes. Ad inconveniens ex hoc adductum respondetur, minimas illas particulas, quæ faciunt unum inter se, aut cum aliis esse sensibiles, et continere Christum, quia divisibile additum divisibili facit magis, et quantum quanto. Unde sicut quantitas est dispositio requisita in materialibus ad actionem tam realem

quam intentionalem in aliud quantum et extensum (qua ratione si reducatur aliquod quantum ad punctum seclusa omni extensione, nequit esse principium agendi, aut patiendi in eo statu respective ad aliud quantum extensum, sicut neque de facto corpori Christi sub speciebus convenit actio, aut passio respective ad alia quanta), sequitur quod quantitas in determinata extensione exigitur ad agendum et patiendum, ultra quam non esset sufficiens dispositio ad actionem.

Extensio sensibilis conditio est agendi et patiendi.

Determinata requiritur.

Hinc est, quod scintilla ignis non habet illum effectum quem habet strues, quamvis in ea sit calor in summo, neque forma in materia rara habet eumdem effectum, sicut in densa, quia raritas et densitas sunt dispositiones ad agendum requisitæ secundum diversam naturam formarum et effectuum.

Partes qua faciunt sensibile, continent Christum.

Illæ ergo partes quantitatis etiam singulæ sunt consecrabiles, et continent Christum de facto, in eo tamen statu, quo sunt adjunctæ aliis sensibilibus, non tamen in alio suppositionis, quo non cadunt sub sensum, quia sic deest conditio essentialiter requisita ad sacramentalem materiam, prout de facto instituta sit, nempe sensibilitas, per quam habet, ut cadit sub cognitionem et usum determinatum humanum.

9. Fallacia argumenti.

Ratio ergo illa procedit secundum fallaciam consequentis a divisis ad conjuncta, vel potius secundum fallaciam accidentis, quia in antecedente sumuntur, ut sunt seorsim, et carent conditione essentialiter requisita ad materiam sacramentalem ; in consequente autem ut conjuncta sunt, inferendo quod sic non contineant Christum. Est similis consequentia huic argumento : panis in quacumque distantia non est consecrabilis ; ergo neque applicatus est consecrabilis, vel potius huic : verba formæ prolata seorsim et sine ordine ad invicem non sunt valida ad consecrationem, quia non faciunt orationem, aut sensum requisitum ejus ; ergo neque etiam conjuncta.

Patet ex simili.

Idem est in proposito, partes seorsim minimæ, et non sensibiles, vel qua non sensibiles non faciunt materiam consecrabilem ; ergo neque conjunctæ, non valet consequentia. Sic autem interpretandam esse prædictorum sententiam patet ex fundamento ipsorum ; requirunt enim solum quod materia sit usualis per se, ut valide sit consecrabilis. Argumenta ex Concilio petita non urgent, quia Concilium loquitur juxta materiam subjectam Sacramentorum, quæ debet esse sensibilis, ac proinde ad partes sensibiles refertur, et qua sensibiles. Prompta videtur ergo modernorum censura, quam non adhibuerunt Theologi, qui dictam sententiam viderunt sine ulla censura aut offensione.

Addi potest, et alia interpretatio ejus, quæ data, in voce solum erit differentia, nam eatenus negant Christum esse sub singulis partibus, non quod negent Christum totum esse sub singulis partibus hostiæ, sed quatenus partes non sint ibi actu, sed potentia, ut dicitur, ac proinde non sit sub ipsis primo, sicut quando dividuntur et fiunt totum per se.

10. Alia explicatio.

Urget Suarez hanc sententiam docere falsum in Philosophia, nempe dari minimum quod sic in quantitate. Respondetur dari minimum, quod sic, non simpliciter, sed in ordine ad sensum, actionem et passionem, quod tantum supponunt præfati auctores, quia præsentia Christi est sacramentalis tanquam signati sub signo sensibili ; ergo quidquid non est per se sensibile, non est terminus hujus præsentiæ, nec natum est esse signum sacramentale, id est, sensibile.

Objectio Suarez. Responsio. Dari minimum quod sic in esse sensibilis ad actionem, etc. Ratio efficax.

Dices, ergo non est Christus sub aliqua

11. Replica. Responsio. parte determinata. Respondetur negando consequentiam, quia quælibet pars, ut alteri conjuncta est sensibilis, licet seorsim non esset sensibilis, quia neque nata terminare, aut movere sensum, ex ratione superius præmissa, defectu dispositionis requisitæ, ut infra videbitur.

Secunda responsio, Dari minimum, ut sic respective ad formam. Secundo respondetur dari minimum, quod sic in quantitate respective ad formam substantialem, quæ exigit quantitatem determinatam, et maxime juxta sententiam D. Thomæ hîc *dist.* 12. *art.* 2. *et* 3. *part... quæst.* 77. *art.* 4. asserentis, posse quantitatem separatam corrumpi per talem additionem et divisionem, sub qua non maneret forma panis, quam ipse docet esse substantialem, et forma vini.

Duo fundamenta præcipua. Ad duo itaque principia, quæ nequeunt excludi, reducitur hæc sententia, et responsio data. Primum est, quod Sacramentum essentialiter est sensibile, sive sit permanens, ut Eucharistia, vel transiens, ut cætera. Secundum principium est, quod omnis alteratio, quæ non consisteret cum substantia panis et vini, tollat de facto præsentiam Christi sub speciebus ; quæcumque autem minima pars quantitatis, neque sensibilis est seorsim, neque conservativa substantiæ panis et vini; ergo neque Christi sub se. Et ab hac sententia sic explicata non differt sententia Doctoris, neque consequenter antiquorum aut modernorum in reipsa, si bene sentiant. Concordat Doctor.

12. Primum assertum. Contineri Christum sub omnibus partibus. Dico ergo primo Christum esse sub omni parte sensibili hostiæ, etiam minima, et consequenter nulla est ibi pars insensibilis, ut est in toto, et componit cum aliis ; extra tamen totum posita si sit aliqua possibilis, non sensibilis, non continebit Christum, neque in toto sub hac ratione insensibilis continebat Christum, sed qua sensibilis erat.

Dico secundo, Christus Dominus non est sub indivisibilibus specierum; hanc docet Doctor loco citato, Albertus *in* 4. *dist.* 13. *a.* 10. Richardus *dist.* 10. *art.* 6. Ægidius *Theor.* 11. Vasquez *disp.* 189. *cap.* 4. aliique moderni, quotquot negant in quantitate esse indivisibilia ; sed hi procedunt ex aliis mediis et modo opinandi. Secundum assertum. Non esse sub indivisibilibus. Doctor. Albertus. Richardus. Ægidius. Vasquez.

Probatur conclusio, quia corpus Christi succedit substantiæ panis et vini, quæ non erant sub indivisibilibus quantitatis; ergo neque Christus. Dices in substantia esse quædam indivisibilia entitativa, quæ correspondent indivisibilibus quantitatis. Contra, forte probabilius est non admittere ejusmodi, quia neque ad subjectandum indivisibilia quantitatis sunt necessaria, cum hæc in ipsis partibus subjectentur, neque salvari posset commode, quomodo etiam non conveniret substantiæ per se extensio, si haberet illa indivisibilia, quia conveniret ei definitio quantitatis, ut habere partes copulatas termino communi ; sed quidquid sit, saltem illa indivisibilia substantiæ non sunt substantia, sicut neque indivisibilia quantitatis sunt quantitas, et consequenter non sunt materia conversionis. 13. Probatio conclusionis. quia neque substantia continetur. Responsio. Impugnatio. Non dari indivisibilia in substantia.

Deinde sequeretur, quod fracta hostia Christus de novo esset sub singulis indivisilibus extremis sine nova consecratione, quod videtur inconveniens ; sed admittunt adversarii ex vi prioris miraculi id sequi, nam sub aliis accidentibus de novo productis in speciebus, verbi gratia, sub colore est Christus, et sic etiam sub quantitate per rarefactionem inducta, ideo non convenit.

Tertio adduci potest ratio, quod non possit secundum aliquos Angelus esse in puncto, ergo neque corpus Christi, sed antecedens est incertum. Addunt alii, quod alias sequeretur posse superficiem extensam consecrari ; sed hæc etiam non urget, nisi contra eos, qui admittunt unam

partem panis continui posse consecrari non consecrato toto, quod *infra* impugnabitur *dist.* 12.

14. Sententia contraria. Capreolus. Sotus. Suarez. Prima objectio.

Oppositum hujus docent Capreolus *dist.* 10. *quæst.* 4. *art.* 3. Soto *in* 4. *dist.* 49. *quæst.* 4. *art.* 6. asserens non licere Theologo docere contrarium. Suarez *disp.* 52. *sect.* 3. dicens, Christum esse sub indivisibilibus non primo et per se, sed per necessariam consecutionem. Probant, quia sicut Angelus se habet ad locum, ita etiam Christus in Eucharistia, ut subest speciebus; sed Angelus est in punctis, sicut totus in singulis partibus; ergo, etc. Minor patet, quia est in loco præsentia continua; ergo non solum est in partibus, sed etiam in terminis partium.

Ad præsentiam continuam quid requiratur.

Respondetur negando minorem. Ad cujus probationem respondetur ad præsentiam continuam in loco non requiri, ut præsens sit in singulis indivisibilibus, sed sufficere ut sit in partibus quibusque continuis, nam locus dicit dimensiones, ad quas non spectant indivisibilia, nisi per modum termini, non partium; non enim faciunt majus, ac proinde præsentia ad locum non infert præsentiam ad ipsa.

Locus dicit dimensiones.

Anima rationalis non est in punctis corporis per se.

Anima rationalis est tota in qualibet parte materiæ, et hoc præsentia continua, non tamen est in singulis punctis, saltem per se, quia anima ubi est, animat; indivisibilia autem animat, quia in illis non est dispositio requisita ad suum effectum, neque sunt capaces ejus per modum subjecti, quod debet naturaliter esse extensum ad hoc, ut sit capax formæ et actionis causæ efficientis in aliis formis extensis; quod perinde dicendum est de anima, quæ virtualiter extensa est, id est, proportionatur materia, informando totum, et præexigens dispositionem, ac si esset extensa.

15. Objectio 2. Suarez.

Objicit Suarez secundo, exemplum de duratione indivisibili Angeli, quæ coexistit tempori divisibili, et consequenter est tota in singulis punctis illius temporis, alias non esset continua duratio. Respondetur quod alia est duratio temporis, alia instantis, quia instanti etiam convenit sua duratio propria; unde cum duratio Angeli sit talis, ut tota in se simplex coexistat omni durationi inferiori, sic etiam continet, et durationem rerum permanentium et successivarum, et consequenter instantis, in quo si non esset, duratio ejus non esset continua. Responsio.

Aliud autem est de loco quantitativo, qui est superficies extensa constituta per partes extensas; unde esse in loco, est esse in partibus continuis loci, non autem indivisibilibus, quia indivisibile non habet rationem loci quantitativi; et quidquid sit an Angelus possit esse in puncto, quod resolvit Doctor problematice pro utraque parte *in* 2. *d.* 2. *quæst.* 5. Alia ratio est in proposito, quia punctum non est sensibile in se, ac proinde nequit habere rationem signi sacramentalis continentis Christum, ut *supra* deduximus, neque continet etiam materiam conversam, quæ sit propria ejus, et cui succederet terminus *ad quem*. Deinde indivisibile, sicut non superaddit aliquid magis parti, sic non habet locum separatum a partibus, ac proinde non requirit præsentiam locati ad ipsum, diversum ab ea quæ est partium.

Sic ergo conciliari possunt hæ sententiæ, nemper corpus Christi non esse præsens indivisibilibus præsentia distincta ab ea, quæ est partium, sicut est sub qualibet parte præsentia propria illi parti; et hoc intendit Doctor. Potest tamen, sumendo præsentiam pro indistantia, dici esse præsens ipsis punctis, eadem præsentia, quæ est ad partes, quamvis autem non repugnaret aliquid poni in puncto, nempe ipsum corpus indivisibiliter, et hoc de

16. Reconciliatio utriusque sententiæ.

Esse sub punctis eadem præsentia, qua est sub partibus. potentia absoluta Dei, ita ut diceret præsentiam propriam ad punctum. In proposito tamen id non contingit, quia præsentia Christi, qua succedit substantiæ panis, est primo respectu totius et partium, et sub speciebus tanquam sub signo sensibili; neque ad continuationem hujus præsentiæ exigitur propria et diversa respectu punctorum, quia per eamdem, qua est præsens partibus, est præsens punctis modo explicato. Quæ præsentia dici potest indistantiæ et materialis, non autem formalis, sicut contenti ad contentum, aut signi ad signatum, et quasi ubicationis ad terminum, qualis est præsentia ad partes.

Dici potest materialis, non formalis.

SCHOLIUM.

Resolvit quæst. per duo dicta. Primum, potest Deus causare visionem corporis in Eucharistia, in quocumque oculo, quia est forma absoluta. Secundum, talis visio non esset corporis ut hîc. Primo, quia corpus ut hîc, non causaret, nec terminaret primo eam, quia non potest habere approximationem ad organum; esset ergo corpus Christi ut hîc specificative; in primo convenit D. Bonavent. Alens. supra et D. Thom. hîc q. 1. a. 4. Sotus q. 1. a. 7.

5. Ad (a) quæstionem ergo dico, quod Deus de potentia absoluta, posset causare in oculo glorioso, vel non glorioso, visionem istius corporis, licet istud corpus nusquam esset, nisi in Eucharistia. Hoc probatur, quia visio est forma absoluta, ex *primo libro d.* 3. ergo sine contradictione potest fieri sine respectu præsentialitatis ad objectum, vel quocumque tali respectu.

An potest esse visio sine perceptione objecti? Secundo (b) dico quod nulla visio etiam sic causata posset esse corporis, ut hîc primo, quia hæc includeret corpus ut hîc, vel esse causam primo visionis, vel esse proprium et primum terminum visionis. Sed corpus ut hîc, neque potest causare primo, neque terminare primo, quia tam causatio quam terminatio talis requirit in objecto primo causante vel terminante dispositionem debitam, et hoc secundum locum, utpote approximationem et distantiam debitam. Sed corpus istud ut hîc, non potest debite approximari organo, vel distare debite, quia non est in loco ut hîc, nec miraculum ad hoc juvat, quia corpus ut hîc, absolute non est visibile, nec ut causativum visionis, nec ut terminativum; miraculum autem non est ad illud, quod includit contradictionem.

Ad argumenta. Ad primum dico, quod sensus etiam noster non decipitur circa Eucharistiam; quod enim percipit per se, hoc est ibi, scilicet quantitas, figura, color et hujusmodi, nec est possibile modo, quod circa Eucharistiam decipiatur visus noster, sed tantum intellectus arguens ex his, quæ sensus apprehendit, quod ibi est substantia panis. Hoc autem argumentum est sophisticum, licet enim hoc eveniat, ut in pluribus, non tamen necessario. Dico ergo, quod sensus Beati perciperet hoc, quod sensus noster, scilicet accidentia; nec iste aliquo modo deciperetur, sicut nec noster, imo minus quam noster, sed nec intellectus Beati sic sophistice argueret ex actu sensus, sicut noster arguit. 6.

Ad arg. 1. Sensus non decipitur circa Eucharistiam, sed intellectus arguens, ex sensibilibus.

Ad illud de dubitatione, dico

quod Beatus dimissus naturali cognitioni suæ, non sciret per actum sensus, hoc esse corpus Christi, sed tantum per intellectum intuitive videns illud corpus, sicut dictum est de cognitione intuitiva *quæstione præcedente.*

7. Ad 2. Text. com. 7. et 87. q. 9.

Ad secundum dico, quod lumen punctale non multiplicaret se ad organum corporale, ita quod esset visibile secundum communem opinionem, quæ dicit quod non est possibile indivisibile moveri, *ex* 6. *Physic.* sed hoc discussum est *in* 2. *lib. distinct.* 2. *de motu Angeli.* Et cum probas, quod sphærice se multiplicaret, negandum esset secundum istam viam, imo prius oporteret quod ipsum haberet in se divisibilitatem quantitativam, quam ageret in quantum passum.

Lumen punctale, an visibile.

Ad aliud, de reflexione luminis a puncto, non cogit, quia in illa reflexione primum agens non est illa lux punctalis, quæ tangit corpus, a quo fit inflexio (si tamen lux punctalis esset ibi), sed est ipsum primum objectum, a quo multiplicatur illa lux; idem enim agit in visione recta, reflexa et fracta. Unde punctus tangens superficiem speculi non multiplicat radium reflexum, sed primum luminosum, quod usque ad speculum multiplicat lumen suum; illud etiam immediate in ratione causæ multiplicat radium reflexum. Et ratio est, quia agens naturale, ex quo agit secundum ultimum suæ potentiæ, quando impeditur agere secundum illam lineam, quæ est maxime conveniens actioni naturali, puta rectam, quæ est brevissima, agit secundum eam, secundum quam potest, scilicet secundum lineam reflexam. Et hæc est ratio, quare non videtur in speculo imago ipsa corporis multiplicata usque ad speculum, sed ipsum corpus cujus est imago.

De radiis, vide in 2. d. 13. Non potest agere in rectum, agit in obliquum.

COMMENTARIUS.

(a) *Ad quæstionem ergo dico,* etc. Subjicit duas conclusiones: Prima est, quod Deus possit de potentia absoluta causare visionem illius corporis, licet nullibi esset nisi in Eucharistia; ratio est, quia visio est forma absoluta, ut patet per ipsum alias *in* 1. *dist.* 3. *quæst.* 7. *dist.* 6. *quæst.* 1. *ad primum pro opinione dist.* 7. *quæst.* 1. *ad* 3. *in* 3. *dist.* 15. *quæst.* 1. et *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 2. *dist.* 49. *quæst.* 1. et *quodlibeto* 15. ergo sine contradictione potest fieri sine respectu præsentialitatis ad objectum, vel quocumque tali respectu. Hæc conclusio intelligitur, ut *supra* declaravimus *quæst.* 5. quoad absolutum visionis; non quod mediante tali visione videret objectum, quia præscindit ab ea omnem respectum ad objectum; quod magis confirmat sequens conclusio. 17.

17. Prima conclusio. Deus potest causare absolutum visionis Christi, ut in Sacramento.

(b) *Secundo dico,* etc. Hîc negat visionem sic causatam esse posse corporis, ut hîc primo; ratio est, quia id includeret corpus, ut hîc esse causam primo visionis, vel esse proprium et primum terminum visionis; utrumque exigit in objecto debitam dispositionem, id est, extensionem secundum locum, utpote approximationem et distantiam debitam, quia sensus non potest videre objectum in quacumque distantia, maxime cum sit cognitio ejus rei existentis et præsentis; requirit etiam distantiam, quia, ut dictum est, sensibile supra sensum positum non causat sensationem. 18.

18. Secunda conclusio. Illa visio non esset corporis, ut hîc.

Ex quibus concludit, quod sicut nequit

Requiritur extensio in objecto ad causandam, et terminandam visionem. In conclusione sequitur D. Thomam, et Richardum.

ut hîc applicari aut distare ab organo secundum locum, sit absolute invisibile, seu non visibile, sive ut causa, sive ut terminus visionis; miraculum autem non est ad id quod involvit contradictionem. Conformiter ad hanc conclusionem respondet ad argumenta, imo responsione ad secundum se insinuat tenere conclusionem D. Thomæ et Richardi, quamvis rationes eorum adductas impugnaverit, et eamdem doctrinam supponit *supra quæst.* 5. ut ibi diximus; cum ergo hîc discurrat ad quæsitum, nemini dubium esse debet, quin sit in sententia Richardi, et negativa.

19. Conclusio prima explicatur aliter, juxta sensum Scholiastis.

Quantum ad primam conclusionem positam, licet interpretatio ejus præmissa, quantum ad veritatem rei subsistat, ex principiis supra præmissis *in commento quæst.* 5. et ad eam facit ratio subjecta a Doctore, quia ex eo quod sit absoluta forma, potuisset a Deo solo fieri sine respectu præsentialitatis ad objectum, vel quocumque tali respectu, si ly *quocumque* distribuit pro omni respectu, etiam attingentiæ, interpretatio, inquam, posita subsistit.

Motivum diversæ interpretationis.

Quia tamen non videtur hæc interpretatio, facere ad scopum controversiæ, et titulum quæstionis, cum utrumque supponat quæstionem esse de visione, qua est operatio, et constituit videntem cum aliis respectibus ad hunc effectum necessariis; impertinens autem est causatio talis formæ in oculo, vel separatim ab omni subjecto, nisi intendatur etiam effectus visionis, qua constituit videntem, et in quo scopus ipse quæstionis versatur.

20. Quem respectum excludit Doctor?

Ideo illa conclusio potest etiam aliter intelligi de visione, ut habet hunc effectum suum annexum; et intelligenda est ratio Doctoris quæ excludit respectum præsentialitatis et alium quemcumque talem ad objectum, qua specificat respectum præsentiæ localis et extensæ, nempe approximationem et distantiam debitam objecti secundum locum, de quibus tantum loquitur in secunda conclusione. Non intelligit autem respectum mensuræ, vel etiam attingentiæ quæ requiruntur ad effectum visionis; hinc Scholiastes in scholio præmisso recte intelligit visionem illam esse objecti, ut hîc specificative, non autem reduplicative; alii vero intelligunt esse objecti secundum naturalem modum existendi, vel quem habet, vel habere potest, et exigit naturaliter ex se. Præferenda est in hoc interpretatio Scholiastis, quia illa facit ad scopum quæstionis et controversiæ.

Interpretatio Scholiastis et aliorum.

Non enim hîc quæritur an Deus possit causare visionem rei absentis et non existentis, vel ejus, quod ita se habeat respective ad visionem, qua movetur et terminatur, tanquam si non existeret. De hac ejus visione non est præsens controversia, quia illa tantum esset visio apparens, et non ipsius rei secundum modum existendi, quem habet, et de quo quæritur, an possit secundum illum modum videri specificative, vel certe reduplicative, et an indivisibilis modus existendi ita impediat videri posse Christum ut hîc.

Richardus est in sententia negativa, et ita videtur esse Doctor in secunda conclusione, sed magis in tertia, ut infra videbitur. D. Thomas vero *in* 4. *dist.* 10. *quæst.* 1. *art.* 4. *quæstiuncula prima*, et *dist.* 11. *quæst.* 3. *art.* 1. *ad* 4. docet videri posse miraculose, licet non ut sub speciebus primo; Alensis 4. *part.* loco citato apud Scholiastem, dicit B. Virginem ex privilegio speciali videre corpus Christi in Eucharistia; Marsilius idem docet de ipso Christo, et videri posse miraculose plures tradunt, ut Waldensis *tom.* 2. *de Sacramentis c.* 65. Soto *in* 4. *dist.* 10. *q.* 1. *art.* 7. Suarez *disp.* 53. *sect.* 4. utrumque docet esse probabile. Vasquez

21. Sententia negativa. Richardus. D. Thom.

Alensis.

Marsilius. Waldensis. Suarez. Vasquez.

Nominales. autem *disp.* 155. *cap.* 2. sequitur eamdem affirmativam; et a fortiori docent Nominales, qui putant etiam naturaliter videri posse corpus Christi in Eucharistia, suspenso miraculo, quo tenetur a Deo invisibile et absconditum ad salvandam fidem.

22. Explicatur interpretatio Scholiastis. Declarando ergo primam conclusionem Doctoris juxta modum quo Scholiastes Magister meus intelligere videtur, nempe visionem fieri posse corporis specificative, ut est hîc, vel quod est hîc, suppono ex Philosopho *primo Physicorum text. com.* 49. et 2. *de Anima text. com.* 60. universale esse objectum intellectus, et per Suppositio prima. oppositum singulare esse objectum sensus, ut determinatur ad conditiones existendi, et ipsam existentiam, prout definitur a Porphyrio; neque sensum percipere objectum suum, nisi secundum aliquam dispositionem, quam habuit, dum sentitur; unde Philosophus 7. *Metaphys. text. com.* 45. *abeuntibus sensibilibus a sensu non est palam, utrum sint, an non*, etc. Unde Doctor *in* 4. *dist.* 45. *quæst.* 3. *ad secundum*, ait sensum cognoscere objectum ut hîc et nunc, etc. intelligit de cognitione ejus ut existentis et præsentis. Oportet ergo ut salvetur visio Christi in Eucharistia, ut sit ejus aliquo modo qua existens et præsens est. Item *in* 2. *dist.* 24. *quæst.* 1. *ad.* 2. dicit Doctor, quod color in communi non videtur, sed hic color, hoc album, etc.

23. Suppositio secunda. Quantitas separata per se, non est actu sensibilis. Suppono secundo *ex dist.* 12. *sequenti quæst.* 3. *in responsione ad confirmationem ex Boetio adductam in fine*, quod quantitas, si esset separata per se, non posset immutare sensum, neque esset sensibilis, quia est sensibile commune, non per se primo, sed per actionem et speciem sensibilis proprii, utpote coloris; vel si dicatur habere speciem propriam, quia cadit sub sensum, 2. *de Anima text. comment.* 64. non tamen potest illam causare nisi concomitanter ad sensibile proprium, ejusque speciem. Si primum dicatur, agit tantum ad immutationem sensus, non quoad substantiam sensationis; sed alia erit visio, verbi gratia albedinis, alia superficiei, licet concomitanter in re, sed cum ordine dependentiæ posterioris a priori, quia non videretur superficies, nisi ut afficit albedinem visam; et quantitas, quæ dicitur visibilis, est magnitudo et extensio, qua partes videntur extra partes cum continuatione, sicut e contra numerus cum discontinuatione et figura ut afficit albedinem extensam, vel colores. Primo tamen modo esset unica tantum visio, quæ esset albedinis primo; figuræ vero et extensionis, ut afficit albedinem, a quibus distinctæ sunt aliæ conditiones objecti visibilis per se requisitæ, ut existentia et præsentia; præsentia autem attenditur respective ad determinatam distantiam, et alia concurrentia, seu adjacentia et spatium, ut comparantur ad operantem. Quomodo agat ad sensationem.

His positis, probatur conclusio sic intellecta : sive eadem possit esse visio albedinis et extensionis, quæ esset primario albedinis, secundario vero extensionis, sive diversa; non repugnat Deum immediate agere ad immutationem sensus respectu coloris tantum, etiam hîc præsentis, seu indistantis ab aliis, verbi gratiâ, a speciebus (quæ sunt præsentes) et etiam existentis, absque eo quod agat ad visionem extensionis actualis, sive eam habeat, sive non; ergo potest agere ad visionem corporis, ut est sub speciebus, loquendo specificative, licet per illam neque extensio, neque a fortiori privatio extensionis videatur expresse tanquam objectum visum. 24. Probatio conclusionis. Deus potest agere ad visionem sensibilis proprii præcise.

Antecedens probatur primo, quia sunt in reipsa diversa et respective ad sensum; secundo neque extensio et ejus privatio

Sensibile commune non est ratio, aut conditio intuendi proprium.

sunt rationes intuendi corpus, aut sensibile proprium, neque conditiones per se prævlæ requisitæ simpliciter ex parte objecti visibilis aut sensus, sed tantum secundario annexæ et dependentes a sensibili proprio, ut cadant sub sensum; ergo divina virtute possunt non videri, viso sensibili proprio.

Patet subsumptum ex secundo supposito, quantum est ex parte objecti sensibilis, patet etiam quantum ad potentiam, quia visus et potentia sequitur naturam sui objecti, ita ut in objectum proprium non feratur mediante remoto et secundario, neque ut ratione, neque conditione prævisa, aut prævia.

25. Responsio.

Dices, sensus non fertur in proprium sensibile, nisi secundum aliquam conditionem, quam in reipsa habet; ergo ut est extensum, vel non extensum. Contra, conditio quam respicit objectum, ut sit visibile simpliciter, est existentia et præsentia; in his distinguitur ab operatione abstractiva intellectus operatio sensus externi, sed hæ possunt salvari respective ad sensum sine eo, quod tendat in extensionem, aut ejus privationem, ergo, etc. Consequentia patet, quia existentia, quæ est prior extensione, ab ipsa non dependet, neque in *esse*, neque in *cognosci*, sive per sensum, sive per intellectum respective ad Deum causantem visionem; quidquid enim est primo sensibile et per se, potest reduci in actum absque eo, quod reducatur potentia in sensibile secundarium et dependens ab ipso in actum, saltem divina virtute.

Existentia, et præsentia tantum ad visionem requiritur

Prima conditio non dependet ab extensione.

Præsentia abstrahit ab extensione.

Patet eadem etiam consequentia quoad præsentiam, quia præsentia quæ hîc requiritur, est illa qua objectum in se videtur in suo *esse*, et non in alio; sed nulla est hîc repugnantia, quin sic videri possit etiam in determinato situ, verbi gratia, sub speciebus, et in eodem loco, sicut videtur ab intellectu Beati, aut ipsius Christi, quamvis non habeat extensionem localem; est tamen illa visio præsentis, ut præsentis, sicut visio, qua videtur Angelus, est visio ipsius præsentis, quamvis Angelo non conveniat esse in loco circumscriptive.

Confirmatur, de ratione visionis intuitivæ non est videre quodcumque re ipsa conjunctum objecto suo in re, aut inclusum, quia sic videri potest essentia divina in propria existentia, non visis attributis ex Doctore *in* 1. *dist.* 1. *quæst.* 4. non repugnat videri aliquod corpus mixtum, qua lucidum est, non viso ejus colore, quamvis utrumque sit objectum per se proprium et sensibile; ergo minus repugnat videre coloratum, non visa extensione, motu, aut figura ejus repective ad locum. 26.

Confirmatur. Videre posse aliquid præcise non viso conjuncto.

Patet consequentia, quia utrumque quantum ad conjunctionem in reipsa perinde se habet; ut comparantur autem ad potentiam, magis inclinatur ad utrumque sensibile proprium, quam ad sensibile secundarium.

Non reciprocari dependentiam in eodem genere.

Confirmatur secundo, quia non stat sensibile proprium esse rationem videndi, aut sine qua visa non videatur sensibile commune cum dependentia sensibilis proprii a sensibili communi in hoc genere, alias reciprocaretur dependentia, et quodlibet esset prius et posterius in ratione sensibilis; imo neutrum posset esse sensibile in actu, quia sine altero non posset movere aut terminare actum sensationis; nequeunt autem sibi invicem, secundum dependentiam ejusdem generis supponi.

Et probatur amplius, quia dependentia in existentia non infert dependentiam in operatione, ita ut, quæ sit unius ut objecti, necessario sit ejus, a quo dependet in *esse*, quia color dependet magis a corpore quam ab exensione, aut quantitate ejus; 27.

Dependentia in esse objecti non infertur ex dependentia in esse.

hoc autem non obstat, quin videri possit coloratum, non videndo explicite substantiam corporis in seipso. Si etiam quantitas localis aut extensio esset conditio ad hoc, ut coloratum possit videri, non omnis conditio talis transit ad objectum visionis, quia singularitas intrinseca est magis intrinsece albedini quam quantitas, quæ tamen non videtur, ut patet ex Doctore *in* 2. *dist.* 3. *quæst.* 6. ergo tantum quantitas est conditio tanquam conjuncta ipsi, ut actu movet, aut movere potest, et terminat visionem. Hoc autem repugnat ex dictis, quia sensibile proprium prius se habet, ut movens et terminans quam sensibile commune; ergo a primo ad ultimum potest videri non viso sensibili communi. Hoc dato tollitur repugnantia, quæ dicitur esse in proposito; ergo, etc.

Conditio non semper transit in objectum.

28. Confirmatur tertio.

Confirmatur denique tertio ex illo principio Doctoris, quo probat extensionem ad locum separari posse a quantitate et substantia corporis, quia quod non dependet ad aliquam speciem ejusdem generis, sed indifferenter se habet ad omnes species, et contingenter, ita etiam se habet contingenter ad ipsum genus; sed color idem manere potest variata extensione hac vel illa quantitatis, et manet in *esse* visibilis actu mutata extensione, ergo contingenter se habet ad extensionem in genere et specie, quantum ad sui sensationem; ergo non dependet per se ad ullam, et etiam qua visibilis est. Dices, quod argumentum concluderet etiam naturaliter posse videri coloratum, sine ulla extensione. Respondetur negando assumptum, quia color in *esse* dependet a quantitate, tanquam forma priori, vel subjecto *quo*, et exigit modum naturalem essendi, quo existat in subjecto quanto et extenso, qui modus supponitur ad actionem, seu immutationem sensus factam ab ipso naturaliter.

Color contingenter se habet ad extensionem in specie.

Responsio ad objectionem.

Unde Doctor *supra quæst.* 5. § *Si objicias*, etc. dicit præsentiam objecti, id est, quantitativam, de qua loquitur, requiri ad actionem seu productionem et motionem, non vero ad terminationem. In casu autem nostro non requiritur motio objecti, quia Deus suppleret eam producendo visionem, ut supponit conclusio præmissa; ergo non sequitur quin videri possit objectum sic supernaturaliter, quamvis non naturaliter.

Requiri extensionem ad actionem, non ad terminationem.

Ex his procedendo declaratur conclusio Doctoris ad scopum hujus quæstionis et controversiæ, nempe, posse causari a Deo visionem corporis, ut est in Sacramento, qua est corpus Christi coloratum, quamvis talis visio non extenderetur ad corpus Christi, ut privatum extensione, quia sub visionem non cadit explicite privatio, ut tenebræ, neque privationes sensibilis communis aut proprii, sed tantum arguitive, et secundum experientiam, qua sensus non percipit actum circa sensibilia. Conclusio autem præmissa, juxta hunc modum dicendi, excludit visionem modi essendi indivisibilis et supernaturalis. Conclusio posita probatur ab aliis Doctoribus, sed principia quædam adhibent, quæ non admittuntur a nostris, ideo eas omitto.

24. Declaratur conclusio Doctoris ad propositum hujus discursus.

Verum ergo simpliciter, corpus, ut existit in Eucharistia secundum præsentiam sacramentalem, qua est totum in toto, et totum in qualibet parte, non posse videri oculo corporeo etiam supernaturaliter, non solum in hoc, quod privatio extensionis non cadat directe et explicite, sub sensum, tanquam objectum sensatum, aut quod præsentia illa formalis, ut est relatio, non sit visibilis, sed etiam neque Christus materialiter, ut est totus indistans, ut ita dicam, et contentum sub qualibet parte speciei, et sub ipsa tota specie.

Non videretur totum in toto, et qualibet parte.

Quia sicut species ipsa non ita cadit sub sensum, ut referatur distincte in quasli-

bet ejus partes extensas, et hoc uno actu, qui tantum primo et per se est totius; secundario tantum partium, et confuse, neque distincte et determinate potest esse partium, nisi per visiones proprias singularum, quæ ut plures insint simul; non est capax potentia, quia distraheretur ejus tendentia, neque tot esse possunt, quia secundum alias et alias partes possit multiplicari visio, et sic quasi in infinitum quodammodo; ita, inquam, contingit in Christo ut sub ipsis continetur, quamvis enim respective ad hanc vel illam partem, posset videri ut conjunctum indistans, non tamen ut totus est in singulis ejus partibus, quia ad hoc singulæ visiones requirerentur, quæ inesse non possunt.

Qualis esset visio corporis.

30. Posset ergo videri Christus, ut est primo in toto ambitu hostiæ consecratæ, et sic non videretur totus, ut replicatus ad singulas partes, neque ut non replicatus, quia sic non cadit sub sensum, quia reflectere nequit super actum suum, neque super re visa, sed directe, ut habet terminos extrinsecos essendi, et commensuratos secundum locum, in ipsum tendit.

Videret etiam simul Christum in pluribus partibus hostiæ per plures visiones, quarum quælibet esset visio ejus determinata et distincta secundum diversas partes, in quibus videretur, sicut, verbi gratia, in speculo fracto multiplicatis speciebus visibilibus videtur objectum in singulis partibus speculi per distinctam speciem et visionem.

Exemplum.

31. Secundam conclusionem ut supra explicavi primo loco, puto esse magis ex sensu Doctoris, qui videtur, etiam specificative loquendo, Christum dicere in Eucharistia, sub omni ratione, esse invisibilem; et quamquam rationes factæ videantur secundum principia illius, tamen quantum ad sententiam standum erit illius conclusioni, ut jacet, et probationem, ex qua sensus assertionis magis sumendus est.

Sustinetur prima interpretatio.

Dico ergo non probari plene contrarium, quia aliud est considerare sensibile proprium et commune, ut comparantur ad invicem in ratione objecti sensibilis, et unum est ratio alteri, sine qua non moveret sensum; et hoc modo procedunt objectiones seu rationes factæ, et concedo talem ordinem inter sensibile proprium et commune, ut proprium primo et per se respiciat sensum, commune vero dependenter a proprio.

Præmissæ rationes possibilitatem probant ex parte objecti.

Aliud est considerare operationem, qua tendit potentia in objectum, et ipsam potentiam tendentem, quæ est materialis et extensa, et versatur circa objectum, non actione transeunte, sed immanente ipsi potentiæ, secundum modum connaturalem potentiæ, et extensum, unde neque moveri potest, neque terminari ab objecto, nisi ut extensa est; licet ergo extensio non sit ratio aut conditio prævia sensibilis proprii, ut moveret sensum; et demus etiam ut terminaret, quantum est ex parte sua, tamen est dispositio requisita in objecto ex parte potentiæ; et ratio materialis, sub qua tendere tantum potest, quia tam operatio quam tendentia ejus est extensa, et non secundum aliquod punctum indivisibile sui videt aut tendit, sed secundum totam virtutem extensam, quæ est pars in parte, non tota; ideoque nequit tendere in punctum, aut aliquod indivisibile, qua tale, ac proinde bene Doctor ait, quod Christus simpliciter est invisibilis in Eucharistia sine extensione.

Non probant ex parte potentiæ.

Quomodo requiritur in objecto extensio ut potentia tendat.

Ex quibus patet ad rationes adductas, quia propter modum operandi et essendi potentiæ requiritur extensioni objecti, ut possit uniri ei potentia, et ipsum objectum terminare ejus operationem ex natura ipsius potentiæ, quæ nequit abstrahere a 32.

Excluduntur fundamenta Nominalium.

modo essendi naturali ipsius objecti, aut proprio.

A fortiori solvuntur rationes Nominalium, quæ minoris sunt difficultatis, quia et objectum ipsum, ut moveat potentiam, exigit naturalem modum essendi, perinde ac quodlibet aliud materiale agens, deinde hoc ipsum requiritur ex parte potentiæ; non sufficit ergo corpus Christi esse præsens sub speciebus, ut possint videri, nisi sit præsens juxta dispositionem requisitam, ex parte objecti et potentiæ.

33. Ex his patet ulterius quomodo intelligi debeat prima Doctoris conclusio, in qua explicat id quod possibile est fieri, circa corpus Christi in ratione objecti visibilis ex occasione quæstionis, et negatur in secunda conclusione esse visibile ut hîc est. Utrumque est ad propositum quæstionis, quia repugnantia potest esse per causam intrinsecam et extrinsecam, sic tollit repugnantiam, quæ esse posset absolute in ordine ad Deum, quantum ad productionem actus vitalis; unde nescio qua opinandi consecutione, illi, qui negant posse potentiam operari vitaliter, nisi producendo actum, quem nequit producere, ut ipsi aiunt hîc, quomodo, inquam, possit in ea esse operatio qua videret.

Utraque conclusio Doctoris est ad propositum quæstionis.

Visio ergo illa, quam Doctor produci a solo Deo posse asserit, esset objecti secundum naturalem modum existendi, et in ea nulla esset deceptio, quia esset objecti secundum modum, quem natum esset habere, non esset autem ejus, ut in Eucharistia est; hoc dico, asserendo quod objectum videretur, si non placet primus modus interpretandi conclusionem.

Quomodo visio illa possit esse operatio?

34. Præterea non capio illud lumen supernaturale, mediante quo potentia videret objectum secundum aliquos, ut est hîc, quia illud esset ad confortandam potentiam, et perficiendam ejus virtutem, vel certe ad repræsentationem objecti per modum speciei. Si primum dicatur, nequit operari, nisi ut forma extensa recepta in organo, et sic nihil facit; nequit etiam mutare modum connaturalem potentiæ ad operandum, cum ei accedat, neque variat modum ejus essendi.

Excluditur modus, quo dicitur possibilis visio Christi ut hîc per lumen supernaturale.

Si secundum dicatur, per idem patet nihil efficere, si sit species impressa, cum potentia nequeat operari immediate circa objectum in se præsens, nisi qua extensum est, neque species aliter repræsentet, nisi sic, cum ipsa sit extensa, et subjiciatur potentiæ, eique accommodetur. Quid ergo habetur ex tali specie, quod alias per ipsam potentiam, Deo supplente concursum objecti, haberi non possit?

Ad argumenta patet ex littera. Ad ultimum dicitur, agens naturale agere secundum lineam rectam, et quod non potest indirectum agere in reflexum. Hoc principium variis in locis docet intelligendum de multiplicatione effectus in medio, si sit effectus indivisibilis, vel de intentione si sit divisibilis forma. Ex hoc principio non recte aliqui colligunt non dari actionem in distans, ut suo loco videbitur. 35.

Consequenter ad hanc quæstionem, et ad priorem, Doctores solent inquirere de apparitionibus, quæ contingunt in Eucharistia, quid sit judicandum? quibus explicandis tam practice quam speculative subjiciemus sequentem quæstionem.

Quid judicandum de apparitionibus, quæ in hoc Sacramento contingunt?

Plures apparitiones factas esse in Eucharistia constat ex historiis, de quibus Paschasius *in lib. de Eucharistia cap.* 14. asserens factas fuisse plerumque in confirmationem fidei de hoc Sacramento; quod verum est, quando fiunt publicæ, quando autem privatæ sunt, ut contingit 36.

De apparitionibus in Sacramento. Paschasius. Quis finis earum?

sæpe in personis piis, fiunt quandoque ob alios fines qui ad animam hujus vel illius spectant, nempe ad confirmationem devotionis, excitationem spiritus, consolationem spiritualem et amorem, et reverentiam Sacramenti, et alios quibus Deus suaviter animas allicit.

Aliæ reales, aliæ imaginariæ aliæ apparentes. Reales apparitiones.

Hæ apparitiones quandoque sunt reales ex parte Sacramenti, seu in ipso Sacramento; aliquando non in Sacramento, sed in sensu interiori aut exteriori; in Sacramento, ut quando stillat sanguinem, quando apparet caro, vel cinis, vel petra; in sensu, ut quando videtur ibi puer, aut Christus in forma crucifixi, aut sub aliis rationibus.

D. Thom. Unde discernantur.

D. Thomas assignat inter has mutationes modum, quo discerni possunt, nam si unus aut alter habeant illas apparitiones, et cæteri videant species sub ratione, signum est eas fieri per mutationem sensus, non autem objecti; item si brevi durent, ita quod antea et post videantur species sub sua ratione propria, etiam est signum fuisse apparitionem per mutationem sensus, non objecti, contrarium si contingat erit signum mutationis in ipso objecto.

37. An apparentes sint vera signa.

Si quæras an illæ apparitiones per immutationem sensus tantum, et non objecti includunt mendacium aut deceptionem? Respondetur negative, quia fiunt ad ostensionem alicujus veritatis; unde Augustinus *lib.* 2. *quæst. Evangelicarum,* et *libro contra mendacium cap.* 9. quando simulatio ad aliquod verum significandum refertur, non est mendacium. Ratio est, quia ejusmodi signa symbolica includunt veram significationem, ut imagines, allegoriæ, parabolæ et hujusmodi.

Verum ad discernendum inter apparitiones veras et illusiones quæ fiunt, vel arte dæmonis, vel ex vitio sensus, vel ex vehementi imaginatione, debilitate phantasiæ, opus est prudentia et consilio, certisque regulis, quæ ad præsens non spectant. Agendum tantum est hîc de apparitionibus, quæ fiunt per immutationem specierum; de illis consuli potest Alensis 4. *p. q.* 53. *in* 4. *art.* 3.

38. De apparitione reali. Sent. Alen. Sent. contraria. D. Thom. Richardus. Durandus. Paludanus. Carthus. Marsilius. Vasquez. Paschasius. Guitmund. Lanfrancus

Quoad apparitiones secundi generis, prima sententia est, quando videtur in Eucharistia Christus in forma pueri, carnis aut sanguinis, videri reipsa Christum Dominum; ita Alensis loco citato, Gabriel *lect.* 51. *in canon.* Secunda sententia est, non videri Christum in se; ita D. Thomas 3. *part. quæst.* 76. et communis *in* 4. *dist.* 10. ubi Richardus *art.* 5. *q.* 2. Durandus, Paludanus, Carthus. *quæst.* 4. Marsilius *quæst.* 7. *art.* 3. *dub.* 5. et communiter Thomistæ, Vasquez *comment. in illum articulum D. Thomæ,* Suarez. Quod docuerunt etiam antiquiores, Paschasius, Guitmundus et Lanfrancus.

1. Conclus. Probabilis sententia Alens.

Conclusio prima. Quando apparet ibi Christus secundum formam pueri, vel aliam, quæ non importat corruptibilitatem, quæ est contra naturam corporis gloriosi, non videtur improbabilis sententia Alensis, quia nihil obstare potest, quin ita secundum apparentiam contingere possit, quia idem corpus, sicut ponitur de facto in diversis locis modo naturali essendi in uno, et sacramentali in altero, sic etiam non repugnat poni utroque modo in Sacramento; uno modo ex vi verborum, altero vero per miraculum ad probandam veram existentiam Christi in Sacramento. Dices, bis esset in Sacramento, quod videtur absurdum. Respondetur quod verum est secundum potentiam ordinariam, extraordinariam negatur, quia effectus ipsam non excedit, et magis congruit veritati et fini apparitionis, qui est probatio veræ existentiæ realis in Sacramento.

Non repugnat Christum bis poni in Sacramento, diverso tamen modo.

Deinde sic apparuit Christus in forma

Apparuit sæpe non in forma corporis gloriosi. hortulani Magdalenæ, in forma peregrini discipulis euntibus in Emmaus, et reliquis post resurrectionem non apparuit in forma corporis gloriosi, ostendens dotes talis status, sed in forma sua cognit alias; unde manducavit et bibit cum illis in eadem forma, hoc tamen non fuit contra veritatem status corporis gloriosi, unde quando apparet etiam in forma crucifixi, aut judicis, aut pueri, non est deceptio, sed repræsentatio status quem habuit, aut habiturus est; neque in hujusmodi apparitionibus necessarium est, ut immutentur species realiter.

39. 2. Conclus. Quid quando apparet caro? *Secunda conclusio.* Idem dici potest, quando apparet ibi caro et sanguis transeunter, ita ut species redeant ad suum sensum pristinum; quando vero permanenter, ita ut videatur quod ibidem apparet transire ad corruptionem, tunc non erit caro aut sanguis Christi, sed aliud corpus ibi creatum ad significandum carnem sanguinemque verum Christi; si autem cito transeat, non est necessaria vera mutatio specierum, sed sufficit apparens. Ratio prioris est, quia non competit carni et sanguini corporis gloriosi sub esse corruptioni; ratio posterioris, quia suppetit aliqua ratio probans immutationem realem in re ipsa factam.

40. Sententia D. Thomæ probabilior. *Tertia conclusio.* Altera sententia D. Thomæ est probabilior, quia non est necessarium Christum apparere reipsa ad effectum aut finem miraculi, quia sufficienter probatur, etiamsi aliud sit quod apparet, veritas fidei in cujus confirmationem fit; sive ergo sit illa species repræsentans Christum, sicut in speculo contingit repræsentare objectum, et supra probatum est posse rem non existentem videri in sua specie, sive Angelus appareat in ea forma, utrumque æque fieri potest, et sine deceptione. Dices, apparet Christus modo extenso in Sacramento, cum tamen hunc modum essendi in Sacramento non habeat; ergo potest contingere deceptio. Respondetur negando consequentiam, quia fides docet indivisibiliter esse in Sacramento; apparitio autem est ad probandam veram existentiam et realem ejus in eodem; quod vero exhibeatur modo extenso et sensibili, illud necessarium est ad effectum visionis externæ, quæ alio modo in ipsum ferri nequit.

Si quæras, quid sit illud quod apparet, quando apparet caro et sanguis? Respondet Suarez non esse carnem et sanguinem in re ipsa, sed tantum aliquid colore simile, quia hoc sufficit ad salvanda, quæ apparent; neque sunt multiplicanda miracula sine necessitate; neque probabiliter cogitari potest quod illa caro sit humana, alterius autem animalis esse non est decens. 41. Suarez Sententia.

Sed hæc non videntur esse fundata, maxime in iis apparitionibus quæ durant, quia quod ibi producitur secundum experientiam, apparet esse caro et sanguis. Et ille est communis sensus hominum, quia nihil discernunt inter hæc et aliam carnem, quæ variet substantiam; neque est multiplicare miracula, quia ejusdem virtutis et ibi producere quodcumque tam aliud corpus, quam veram carnem, ejusdemque miraculi, deinde magis conducit ad finem apparitionis, deinde caro illa non est necessarium ut dicatur humana, vel alterius animalis, quia fuit creata, et nusquam alias incorporata huic aut isti animali, quamvis potuit incorporari. Ægidius dicit species sacramentales converti in illas dimensiones carnis. Richardus accidentia illa, quæ apparent esse in corpore circumdante species. D. Thomas adhærere ipsis speciebus, sed quando fit vera immutatio, melius dicitur inhærere corpori, quod intra species producitur; quando autem apparitio est transiens, non produci ibi alia Rejicitur. Ægid. Richard. D. Thom.

accidentia, nisi intentionalia, vel illud quod dicit S. Thomas, sed incertum est quid fiat.

42. Quando species corrumpuntur non manere Christum.

Quarta conclusio. Quando mutatio talis est in speciebus, ut sub iis non maneret substantia panis aut vini si adesset, tunc corpus et sanguis Christi desinit esse sub speciebus. Hæc est communis ratio ejus, quia desinunt ipsæ species, cum quibus habuit connexionem Christus, ut cum signo sensibili ; ergo et ipsum corpus, quod tantum inest, inquantum manet signum sacramentale. Controversia est, quando id contingat. Durandus asserit semper id contingere; alii putant manere Christum, quamdiu manet quantitas immutata, licet fiat mutatio in qualitate ; ita D. Thomas *art.* 8. *et in* 4. *dist.* 10. *q.* 1. *art.* 4. *quæstiuncula* 2. *et dist.* 18. *quæst.* 5. Capreolus *quæst.* 1. *ad argumenta.* Quæstio est Philosophica, ad quam breviter dicendum, quando mutatio fit ita in qualitate, ut si substantia panis aut vini adesset, corrumperetur, tunc desinere Christum esse sub speciebus ; ratio est præmissa. Quod vero corruptis qualitatibus desinat substantia, non est ambiguum, quia illæ sunt dispositio ejus necessaria.

Durand.

D. Thom. Capreolus.

43. Mutatio qualitatis propriæ infert definitionem.

Sed advertendum id non contingere in communibus qualitatibus, verbi gratia, calore aut frigore, vel ejusmodi ; sed in propriis, ut in sapore et odore, quia hæ sunt qualitates magis propriæ specierum. Dignoscitur ergo hæc mutatio, quando hæ desinunt ; contingit autem quantitatem, quantum ad sensum non variari corrupta substantia, ut quando vinum convertitur in acetum ; quidquid sit, an physice corrumpatur quantitas vini, quod dependet ab illa quæstione de ejus subjecto, an sit materia prima, an totum substantiale ? Si secundum dicatur, licet non appareat mutatio ejus quoad sensum, colligitur tamen a posteriori per illud principium, quod accidens desinente subjecto desinat ; desitio autem subjecti, quia desinit accidens proprium ejus, et ponuntur accidentia seu dispositio ad formam repugnantem. Quando autem fiunt hujusmodi mutationes, ut in carnem et sanguinem, aut aliud, sive maneat ibi corpus Christi, sive non, servandæ sunt species decenter in loco sacro et decenti, donec manent in forma.

Quid faciendum in tali mutatione.

Sed quid dicendum, an debeant adorari ? Respondetur quod sic, quia adoratio terminatur ad corpus Christi, quod forte subest, ut si maneant accidentia, quod in seipso absolute est, et significatur per talem substantiam. 44.

Sed quid si post consecrationem appareat talis immutatio, quid fieri debet ? Respondetur sumi posse, si species in aliqua parte manent immutatæ ; si vero totæ transferantur in eam formam, quæ non faciat ad usum et consumptionem Sacramenti, aliqui dicunt eum teneri iterum consecrare, quia sumptio est de præcepto, et integrat sacrificium ; alii negant hanc obligationem, quia consecrare denuo non esset primum sacrificium consummare, sed aliud inchoare. Si autem in una tantum specie contingeret mutatio, probabile est eum debere consecrare eamdem denuo ad integritatem sumptionis, probabile magis contrarium, quia de hoc nihil certi lex statuit, cum sit casus, qui non cadit sub lege, et novitas facti magis supersedendum esse forte suadet, et perquirendum judicium Ecclesiæ.

DISTINCTIO XI.

(*Textus Magistri Sententiarum.*)

De modo conversionis.

A. Sententia plurium. Dist. X. lit. D. Si autem quæritur, qualis sit illa conversio, an *formalis,* an *substantialis,* vel *alterius generis;* definire non sufficio. *Formalem* tamen non esse, cognosco, quia species rerum, quæ ante fuerant, remanent et sapor et pondus. Quibusdam esse videtur *substantialis,* dicentibus, sic substantiam converti in substantiam, ut hæc essentialiter fiat illa; cui sensui præmissæ auctoritates consentire videntur.

Oppositio.

B. Sed huic sententiæ sic opponitur ab aliis : Si substantia panis, inquiunt, vel vini convertitur *substantialiter* in corpus vel sanguinem Christi, quotidie fit aliqua substantia corpus vel sanguis Christi, quæ ante non erat; et hodie est aliquid corpus Christi, quod heri non erat; et quotidie augetur corpus Christi atque formatur de materia, de qua in conceptione non fuit factum. Quibus hoc modo responderi potest : quia non ea ratione dicitur corpus Christi confici
Replicatur. verbo cœlesti, quod ipsum corpus in conceptu Virginis formatum deinceps formetur; sed quia substantia panis vel vini, quæ ante non fuerat corpus Christi vel sanguis, verbo cœlesti fit corpus et sanguis. Et ideo Sacerdotes dicuntur conficere corpus Christi et sanguinem, quia eorum ministerio substantia panis fit caro, et substantia vini fit sanguis Christi ; nec tamen aliquid additur corpori vel sanguini, nec augetur corpus Christi vel sanguis.

Quomodo dicitur corpus Christi confici de substantia panis.

« Si vero quæris *modum,* quo id C. Dubium 1.
fieri possit, breviter respondeo : Mysterium fidei credi salubriter potest, investigari salubriter non potest ». Quod ergo corpus Christi panis mutatione in id non augmentatur, nec sanguis ex vini conversione, ejus voluntati et potentiæ adscribatur, qui idem corpus eduxit de Virgine; fit ergo substantia illa ista sine ejus augmento. Nec tamen concedunt quidam, quod substantia panis aliquando *sit* caro Opinio 1.
Christi, etsi *fiat* caro Christi; sicut farina facta est panis, et aqua facta est vinum, nec tamen dicitur : farina est panis, et aqua est vinum. Alii Opinio 2.
vero concedunt, illud quod erat panis vel vinum, post consecrationem esse corpus et sanguinem; nec tamen sequitur : panis est caro Dubium 2.
Christi, vel vinum est sanguis, quia *substantia* panis vel vini, postquam facta est caro Christi vel

sanguis, non est substantia panis vel vini, sed caro et sanguis. Ideo distinguendum videtur, cum dicitur *substantia* panis, vel id quod *erat* panis, modo est corpus Christi, manens enim panis non est corpus Christi, sed mutata, id est, id quod facta est, est corpus Christi. Nec dicimus, substantiam panis vel vini materiam esse corporis vel sanguinis, quia non de ea ut de materia formatur corpus, sed ipsa formatur in illud et efficitur illud. Unde Augustinus : « Corpus Christi dicimus illud quod ex fructibus terræ acceptum et prece mystica consecratum sumimus in memoriam dominicæ passionis. Quod cum per manus hominis ad illam visibilem speciem perducatur, non sanctificatur, ut sit tam dignum Sacramentum, nisi operante invisibiliter Spiritu Dei ».

Aug. lib. de Trin. 3. c. 4. in fine ejusdem, et de consecr. dist. 2. cap. Corpus.

Asserunt quidam dictum panem transire in corpus Christi.

D. Aliæ opiniones.

Quidam vero sic dicunt conversionem illam esse intelligendam, ut sub illis accidentibus, sub quibus erat prius substantia panis et vini, post consecrationem sit substantia corporis et sanguinis, sic tamen, ut non eis afficiatur. Et sic asserunt, dictum panem transire in corpus Christi, quia, ubi erat panis, nunc est corpus Christi. Quod si est, quid ergo fit de substantia panis et vini ? Illi dicunt, vel in præjacentem materiam resolvi, vel in nihilum redigi. Alii vero putaverunt, ibi substantiam panis et vini remanere, et ibidem corpus Christi esse et sanguinem ; et hac

Error.

ratione dici, illam substantiam fieri itam, quia, ubi est hæc, est et illa ; quod mirum est; et ipsam *substantiam* panis vel vini dicunt esse Sacramentum. Sed quod non sit ibi substantia nisi corpus Christi et sanguis, ex prædictis et subditis aperte ostenditur. Ait enim Ambrosius : « Panem istum, quem sumimus in mysterio, illum utique intelligo, qui manu sancti Spiritus formatus est in utero Virginis et igne passionis decoctus in ara crucis. Panis enim Angelorum factus est cibus hominum ; unde Veritas ait : *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi;* et iterum : *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Ex his namque duabus sententiis aperte datur intelligi, quia panis ille et iste non duo, sed unus panis et una caro proculdubio unum efficitur corpus. Illud vere, illud sane, quod sumptum est de Virgine, quod resurrexit et in cœlum ascendit ». Item Gregorius : « Quis fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri, in illo Christi mysterio Angelorum choros adesse, summa et ima sociari, unum quid ex invisibilibus atque visibilibus fieri ». Idem: « Eodem momento et in cœlum rapitur, ministerio Angelorum consociandum corpori Christi, et ante oculos Sacerdotis in altari videtur. Sicut divinitas Verbi totum implet mundum, ita multis locis illud corpus consecratur ; nec sunt tamen multa corpora Christi, sed unum corpus et unus sanguis. Ideoque sive plus, sive minus quis inde percipiat, omnes æqualiter corpus Christi inte-

Refutatur. De Sacram. et alleg. de cons. dist. 2. c. Omnia quæ. Joan. 6. 51. 52.

Dubium 3. Gregor. in hom. Paschali, cap. Quid sit sanguis, et lib. 4. dial. c. 58. et hab. de consecr. dist. 2. Dubium 4.

gerrime sumunt ». Post consecrationem igitur non est ibi substantia panis vel vini, licet species remaneant. Est enim ibi species panis et vini, sicut et sapor, unde aliud videtur, aliud intelligitur.

Quare sub alia specie.

E. Gregor. in hom. Paschali. Idem hom. 26. sup. Evang. Dubium 5. August. in serm. præal. et habet. de consecr. dist. 2. c. Utrum sub figura. Amb. lib. 6. de Sacr. c. 1. et de consecr. dist. 2. c. Panis, etc.

Sub alia autem specie tribus de causis carnem et sanguinem tradidit Christus, et deinceps sumendum instituit, ut fides scilicet haberet meritum, quæ est de his quæ non videntur; quia « fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum ». Et etiam ideo, ne abhorreret animus, quod cerneret oculus, quia non habemus in usu carnem crudam comedere et sanguinem bibere. Quia ergo Christum vorari dentibus fas non est, in mysterio carnem et sanguinem, nobis commendavit. Et etiam ideo, ne ab incredulis religioni Christianæ insultaretur. Unde Augustinus : « Nihil rationabilius, quam ut sanguinis similitudinem sumamus, ut ita et veritas non desit, et ridiculum nullum fiat a paganis, quod cruorem occisi hominis bibamus ». Ne igitur hoc fieret, « et ne veluti quidam horror esset cruoris, in similitudinem accipimus Sacramentum ». Ex præmissis jam liquet, quare sub alia specie, et quare sub ista hoc Sacramentum Dominus celebraverit et celebrari a nobis instituerit.

Quare sub duplici specie.

Sed quare sub duplici specie sumitur, cum sub alterutra totus sit Christus? « Ut ostenderetur, totam humanam naturam assumpsisse, ut totam redimeret. Panis enim ad carnem refertur, vinum ad animam, quia vinum operatur sanguinem, in quo sedes animæ a Physicis esse dicitur. Ideo ergo in duabus speciebus celebratur, ut animæ et carnis susceptio in Christo et utriusque liberatio in nobis significetur ». Valet enim, ut Ambrosius ait, « ad tuitionem corporis et animæ quod percipimus; quia caro Christi pro salute corporis, sanguis vero pro anima nostra offertur, sicut præfiguravit Moyses: Caro, inquit, pro corpore nostro offertur, sanguis pro anima »; sed tamen « sub utraque specie sumitur, quod ad utramque valet, quia sub utraque sumitur totus Christus. Sed si in altera tantum sumeretur, ad alterius tantum, id est, animæ vel corporis, non utriusque pariter tuitionem valere significaretur. Sub utraque tamen specie totus sumitur Christus; nec plus sub utraque, nec minus sub altera tantum sumitur ». « Eadem enim ratio est, ut ait Hilarius, in corpore Christi, quæ in manna præcessit; de quo dicitur : *Qui plus collegerat non habuit amplius, nec qui minus paraverat habuit minus* ». Et licet sub utraque specie totus Christus sumatur, tamen non fit conversio panis nisi in carnem, nec vini nisi in sanguinem; nec debent dici *duo* Sacramenta, sed unum, quia sub utraque specie idem sumitur ; neque *iterari* Sacramentum, quia benedictio non repetitur super eamdem speciem; neque aliæ substantiæ in sacrificium veritatis offerri debent, quia de aliis

F. Dubium 6.

Ambr. Comment. ad 11. c. ep. prioris ad Cor. Dubium 7. Levit. 17. 11.

Hilar. Papa de consecr. dist. 2. cap. Ubi pars est. Exod. 16. 18.

non potest consecrari corpus Christi vel sanguis.

Quare aqua admisceatur.

G. Dubium 8. Isid. lib. de Eccl. offic. cap. 18. et Cypr. lib. 2. epistolarum epist. 3. et habetur intelligi. Apoc. 17. Dubium 9.

Aqua vero admiscenda est vino, quia aqua populum significat, qui per Christi passionem redemptus est. « Calix ergo dominicus juxta canonum præceptum aqua et vino mixtus debet offerri ; quia videmus in aqua populum intelligi, in vino ostendi sanguinem Christi. Cum igitur in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, et credentium plebs ei, in quem credit copulatur ; quæ copulatio aquæ et vini sic miscetur in calice Christi, ut mixtio illa non possit separari. Nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis ».

Julius Papa.

H. In epist. de Sacr. calic. cujus princip. Quanquam sciam frater, quæ est 3. in lib. 2. De consec. dist 2. cap. Non oportet, etc. In Sacramento ep. præal. et habetur de consecr. d. 2. c. Scriptura. Dubium 10. Aug. 4. de doctr. Chr. cap. 21. ex Cypriano. Dubium 11. Joan. 6. 48. Joan. 12. 24. Determinatio præmissorum. Julius Papa quod intincta

Si vero quæritur, an irritum sit quod geritur, si aqua prætermittatur, audi quod sequitur in eodem canone : « Non potest, inquit, calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque misceatur ». Item Cyprianus : « Calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque misceatur ; sicut nec corpus Domini potest esse farina sola, nec aqua sola, nisi utrumque fuerit adunatum et panis unius compage solidatum ». Si quis tamen, non intendens introducere hæresim, oblivione vel ignorantia aquam prætermiserit, non videtur esse irritum Sacramentum, sed ille graviter est corripiendus ; nam et Græcorum Ecclesia non apponere aquam dicitur. Quod etiam ex dictis Cypriani videtur posse colligi. Ait enim : « Si quis de antecessoribus nostris vel ignoranter vel simpliciter non hoc servaverit, quod nos Dominus facere et exemplo et magisterio docuit ; potest simplicitati ejus indulgentia Domini venia concedi. Nobis vero non potest ignosci, qui nunc a Domino instructi sumus, ut calicem Domini cum vino mixtum, secundum quod Dominus obtulit, offeramus ». Ex hoc videtur, quod si quis simpliciter vel ignoranter vinum offerat sine aqua, Sacramentum conficiat. Aqua vero nullatenus sine vino potest offerri in sacrificium, nec panis nisi de frumento, nec granum frumenti, nisi redactum fuerit in panem, quia Christus et *panem* se dicit et *grano frumenti* se comparat. Quod ergo supra dictum est, non posse vinum solum offerri, determinari oportet ; recipit enim exceptionem : *non potest* nisi simpliciter vel ignoranter fiat ; vel *non potest,* id est, non debet. Quibusdam tamen videtur hoc generaliter verum.

Quale corpus dedit Christus discipulis in cœna.

non debet dari hostia populo, et habetur de consecr. dist. 2. cap. Cum omne. Aug. serm. 28. ad fratres in eremo.

Colligitur etiam ex prædictis, quod Christus vinum aqua mixtum dedit discipulis. Corpus vero tale dedit, quale tunc habuit, id est, mortale et passibile ; nunc vero sumitur a nobis immortale et impassibile ; nec tamen majorem habet efficientiam. Eucharistia quoque intincta non debet dari populo pro supplemento communionis, quia non legitur Christus

alicui discipulorum præbuisse panem intinctum nisi Judæ. Tunc vero non accepit Judas corpus Christi, sed tantum panem, corpus
Dubium 12. vero et sanguinem Christi ante cum aliis discipulis perceperat.

(*Finis textus Magistri.*)

Supra Magister determinavit veritatem de Eucharistia, quantum ad Sacramentum et rem Sacramenti et usum ejus; hîc determinat de consecratione sacramentali, quæ est quasi inceptio Sacramenti, et dividitur in duas partes. Primo enim determinat de ipsa consecratione, quantum ad actum consecrationis. Secundo quantum ad materiam, ibi : *Sub alia autem specie*. Prima in duas. Primo determinat veritatem; secundo excludit errorem circa hoc, ibi : *Quidam autem*. Secunda pars in tres. Primo determinat de materia præcedente et concomitante consecrationem in communi, scilicet quare est species alia, et alia ab ipsa specie rei contentæ; secundo de ipsa in speciali, quantum ad duplicem speciem concurrentem ibi : *Sed quia sub duplici*. Tertio de quadam specie apponenda alii speciei principali, ibi : *Aqua*.

Circa distinctionem istam undecimam quærendum est principaliter de duobus. Primo, de conversione, seu transubstantiatione. Secundo, de materia apta transubstantiationi vel conversioni. Circa primum, primo quærendum est de possibilitate. Secundo, de actualitate. De possibilitate quæro duo. Primo, utrum sit possibilis transubstantiatio? Secundo, utrum sit possibile quodlibet ens converti in quodcumque?

COMMENTARIUS.

(a) In hac distinctione agitur primo de via ad Sacramentum, nempe de conversione et transubstantiatione; secundo, de materia Sacramenti; eam absolvit Doctor septem quæstionibus, quarum prima est de possibilitate transubstantiationis; secunda, an possit quodlibet converti in quodlibet? tertia, an panis convertatur in corpus Christi? quarta, an panis conversus annihiletur? quinta, quibus verbis possit exprimi hæc conversio? sexta, de natura et essentia panis convertibilis; septima est, de materia calicis. 1. Materia hujus distinctionis.

QUÆSTIO I.

Utrum transubstantiatio sit possibilis?

Alens. 4. *p. q.* 38. *m.* 1. *et* 2. D. Bonav. *hîc a.* 1. *q.* 1. Richard. *a.* 1. *q.* 1. D. Thom. 3. *p. q.* 75. *a.* 4. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 50. *s.* 1. 2. Bellarm. *lib.* 3. *de Euchar. per totum.*

Ad primum (a), arguo quod non, 1. Argum. 1. Text. 7. et inde.
quia transubstantiatio idem est, quod mutatio substantiæ in substantiam; sed talis mutatio non est nisi generatio vel corruptio, secundum Philosophum 5. *Physic.* Sed nec ista, nec illa est transubstantiatio; ergo nec est possibilis transubstantiatio.

Secundo, quia in omni mutatione aliquod subjectum commune manet, ex illa definitione mutationis, 6. Physic. *Mutari est aliter se habere nunc quam prius*. Et patet discurrendo per omnes species mutationis, 5. *Physic*. Sed in tran- Argum. 2. Text. 32. 73. et inde. Text. 7. et 9.

substantiatione nihil commune manet; ergo nec est aliqua transubstantiatio, quia non potest esse aliquid aliud quam mutatio, quia non est aliquid permanens, nec etiam successivum aliud a motu et mutatione, quia successiva non sunt nisi motus, et mutatio, tempus, et hujusmodi; ergo, etc.

Argum. 3. Tertio, quia in omni mutatione termini sunt incompossibiles; sed termini transubstantiationis non sunt incompossibiles, quia possunt esse simul; ergo transubstantiatio non est mutatio, et tunc ut prius nihil aliud potest poni; ergo, etc.

Ratio opposit. Ambr. Contra, Ambrosius de Sacramentis, et habetur de consec. dist. 2. *Revera mirabile, non minus est dare, quam mutare novas naturas rebus.* Ex quo concludit, quod cum Deus possit dare novas naturas rebus, quæ prius non erant, potuit et mutare naturam in naturam, et per consequens transubstantiare.

COMMENTARIUS.

2. (a) *Ad primum sic proceditur*, etc. In hac quæstione sunt tres articuli; primus, de significatione nominis; secundus, de re substrata ejusque possibilitate; tertius quid sit? Circa hæc omnis controversia, quæ fuit inter antiquos, versatur tantum in eo, an transubstantiatio contineatur sub genere mutationis? de quo agit Doctor *in* 3. *articulo;* inter posteriores tamen succrevit magna varietas quæstionum, quibus respondendum erit. Controversiam cum hæreticis *supra* præmissimus; in hac autem quæstione tantum movetur controversia Scholastica.

SCHOLIUM.

Describit transubstantiationem esse totalem transitionem substantiæ in substantiam; quod clare et optime explicat, quoad singulas partes, distinguendo transubstantiationem a generatione.

Hîc secundum processum superius habitum de Sacramentis; primo videnda est ratio nominis. Secundo, an illi rationi possit aliquid subesse. Tertio quid sit illud in speciali, utpote ad quod genus pertineat, vel cujus speciei in genere rationem possit habere. 2.

De primo (a) dico quod hæc est conveniens ratio hujus nominis *transubstantiatio,* quod est transitio totalis substantiæ in substantiam. Primo expono istud vocabulum *totalis;* totum enim uno modo dicitur integrum ex partibus; alio modo pro qualibet parte categorematice et syncategorematice. Secundum hoc dupliciter potest esse transitio totius in totum. Uno modo, accipiendo pro toto integro ex partibus, scilicet quod uni toti ex partibus succedat aliud totum ex partibus. Et hoc modo dicit Aristoteles *primo de Generatione*, quod generatio est *transmutatio totius in totum*, quia illud totum ex partibus, quod fuit vere totum, scilicet per se unum, non manet, sed aliud totum succedit; non tamen quælibet pars succedit, quia materia manet communis, secundum ipsum. Et per oppositum in alteratione non transit totum in totum, quia quodlibet totum per se unum, quod præcessit alterationem, manet in termino alterationis, sed tantum transit totum unum secundum *quid*, sive per accidens, in totum aliud per accidens, ut lignum calidum in lignum frigidum, quorum neu-

Transubstantiatio quid sit. Totalis quid significet. Text. 10. et 24. Generatio est transmutatio totius in totum, explicatur. In generatione totum per se transit in totum per se, in alteratione totum per accidens, in totum per accidens.

trum est totum proprie loquendo, sed tantum per accidens totum, sicut per accidens unum. Quodcumque autem totum, quod scilicet est per se unum, et per consequens est de genere substantiæ, manet idem sub utroque termino transmutationis, hujus scilicet alterationis.

Per hoc patet, quod ista auctoritas nihil facit contra positionem de pluralitate formarum, quia quantumcumque ponatur prima forma manere, secundum rei veritatem in generato et corrupto, tamen non manet totum idem, etiam isto modo loquendo de toto, quia totum simpliciter præcedens corruptionem, includebat formam ultimam specificatam; illud autem non manet in termino generationis, sed tantum pars ejus; ergo bene dictum est in definitione transubstantiationis, eam distinguendo contra transmutationem, quod non est transitio totius in totum, quia ibi posset esse æquivocatio de ly *totius,* sed quod est *totalis transitio.*

3. De secundo, quod additur in hac ratione nominis, id est, *substantiæ in substantiam*; dico, quod ponitur ibi *substantiæ,* distinguendo contra accidens. Manifestum est enim, quod transitio accidentis in accidens, magis diceretur transaccidentatio quam transubstantiatio.

Text. 58. et inde. Dupliciter fit aliquid ex aliquo.

Sed quod dicitur *substantiæ in substantiam,* intelligendum est secundum Philosophum 1. *Physic.* quod dupliciter dicitur aliquid fieri ex aliquo, scilicet ex subjecto manente, vel ex termino corrupto. Aliter enim ignis generatur ex materia ignis, aliter ex aere, sive non igne, secundum ipsum ibi. Transitio ergo illa partialis substantiæ in substantiam, potest esse vel subjecti a termino in terminum transeuntis, vel totius termini transeuntis in terminum oppositum. Sed in proposito, cum dicitur *transitio totalis,* excluditur primus intellectus, quia nihil commune transit ibi a termino in terminum (tunc enim non esset *transitio totalis,* sed partialis;) ergo est hîc tantum transitio substantiæ in substantiam, sicut termini totaliter desinentis esse in terminum, sicut in substantiam totaliter incipientem esse.

COMMENTARIUS

(a) *De primo dico,* etc. Præmissa divisione quæstionis, explicat *quid nominis,* dicens, *transubstantiationem esse transitionem totalem substantiæ in substantiam.* Distinguit transubstantiationem a generatione, ex eo quod in utraque sit *transitio totius in totum,* sed aliter, quia in generatione totum non succedit toti secundum omnes partes suas, quia eadem materia communis manet in genito, quæ fuit in corrupto. In transubtantiatione fit mutatio totius in totum, et totalis secundum omnes partes categorematice sumptas, ut nulla, quæ fuit in termino *a quo,* maneat in termino *ad quem,* sed substantia tota et totalis collective quoad partes, et totum sumpta transeat in terminum *ad quem.* 3. Definitur transubstantiatio. Differentia ejus a generatione

Excluditur etiam alteratio, quæ est mutatio totius secundum *quid,* in aliud secundum *quid,* et non totius simpliciter, quod est subjectum manens sub utroque termino. Differt ab alteratione.

Dicitur *substantiæ in substantiam,* etc.

non eo modo quo *primo Physicorum,* dicit subjectum transire de privatione in formam; aut de forma corrupta in formam genitam seu eductam, vel qua corruptum dicitur transire in genitum, sed modo jam explicato. Unde excluditur per has particulas transmutatio, qua unum accidens in aliud convertitur, quia illa transaccidentatio est, non transubstantiatio. Doctor autem explicat transubstantiationem, et describit eo modo quo sumitur a Patribus et Conciliis in hoc mysterio, quatenus nihil termini *a quo*, quoad substantiam manet, sed totus cum partibus transit in terminum *ad quem*.

Differt a transmutatione.

Definitur secundum naturam præsentis mysterii.

SCHOLIUM.

Transubstantiationem esse possibilem quia una substantia potest totaliter incipere, et alia totaliter desinere, id tamen a solo Deo fieri posse, quia soli ipsi extrema totaliter subsunt.

4. De secundo (a) articulo, primo dico, quod possibile est huic rationi nominis aliquid subesse. Secundo, quod illud non est possibile alicui virtuti activæ, nisi divinæ immediate.

Primum probatur, quidquid potest esse totaliter novum, non repugnat sibi succedere alii, quod potest totaliter desinere esse; sed aliqua substantia potest totaliter esse nova, sicut expositum est prius totaliter, hoc est, non tantum secundum se totam compositam ex partibus, sed etiam secundum quodlibet ejus, et alia potest eodem modo desinere esse; ergo hæc potest totaliter succedere illi totaliter desinenti, et per consequens hæc potest converti totaliter in illam, et ita transubstantiari. Assumpta patent, quia nec totalis inceptio substantiæ, nec totalis desitio includit contradictionem, nec per consequens inceptio hujus ad totalem desitionem illius, quæ transitio includit transubstantiationem; ergo vera est prima conclusio, scilicet quod possibilis est transubstantiatio.

Secundum probatur, scilicet quod soli Deo istud sit possibile, quia in cujus potentia activa est utrumque extremum, et quantum ad totum *esse,* et quantum ad totum *non esse,* est hoc præcise in ejus virtute activa, ut transitio extremi in extremum, et præcise ejus. Nunc autem *esse*, totalis substantiæ, et *non esse,* ejus subsunt virtuti activæ divinæ, et soli illi, quia quælibet alia requirit subjectum in quod agat; ergo transitio totalis substantiæ in substantiam subest illi virtuti, et soli illi. Major et etiam tota ratio confirmatur per simile de transitione partiali; cujus enim virtuti activæ subest *esse* et *non esse* partiale utriusque extremi, ejus virtuti subest transitio partialis extremi in extremum. Patet de generatione et corruptione. Virtus enim potens super *non esse* formæ præcedentis, et *esse* formæ consequentis, manente illa parte compositi communi, scilicet materia, potest super generationem hujus ex illo, quæ est transitio partialis unius partialis in aliud; ergo a simili, virtus potens super *esse* et *non esse* utriusque extremi, totaliter potest super transitionem totalem extremi in extremum.

Transubstantiatio soli Deo possibilis. Ex d.1.q.1. hujus.

COMMENTARIUS.

4. Prima conclusio. Possibilitas ejus. Secunda conclus. Probatio 1. conclusionis. (a) *De secundo articulo,* etc. Hic ponit duas conclusiones. Prima, quod transubstantiatio modo dicto in priori sit possibilis. Secunda, quod hæc possibilitas respiciat solum virtutem divinam, non creatam. Prima probatur, quia quidquid potest esse totaliter, id est, secundum totum et partes novum, potest etiam succedere alteri, quod secundum totum et partes potest desinere esse, quia nec inceptio totalis unius, neque desitio totalis alterius, nec ordo successionis utriusque ad invicem repugnat. Ratio est ex creditis. Hæc ratio supponit propositionem creditam, nempe Deum habere omnipotentiam, quam Theologi asserunt, et agere posse independenter ab omni causa creata, et causam materialem a Deo dependere et creari posse, nempe materiam primam, ab eoque conservari, quod non admitterent Philosophi, ut visum est *dist.* 1. *quæst.* 1.

Secunda conclusionis probatio. Secunda conclusio probatur ex eo, quod solus Deus agere possit independenter a subjecto, et non causa creata ; ergo *esse* et *non esse* totale substantiæ est in sola potestate divina, prout *esse* et *non esse* comprehendunt totum et partes. Hæ rationes quantum ad principia ex quibus dependent, jam tractatæ sunt loco citato ; unde non est quod hic amplius eis insistamus, solum superest explicandum, an panis desinat per annihilationem ? an ex repugnantia aliqua ex natura rei ? quod in sequentibus tractabitur.

SCHOLIUM.

Refutat Varronem et alios tenentes transubstantiationem esse mutationem, et explicat definitionem mutationis ad mentem Philosophi exactissime.

5. Varr. in ac materia Quantum (a) ad tertium articulum dicitur, distinguendo de mutatione subjective sumpta, et objective, transubstantiatio non est immutatio subjective, sed objective. q. 3. q. 2. Pro distinctione hac potest poni probabilitas, quia aliquid potest generari subjective, aliquid objective, sicut probatum est 1. *lib. dist.* 5. *in quæst. de principio materiali generationis filii ;* et pari ratione potest generatio distingui, ut sumpta subjective, vel objective, et per consequens mutatio.

Contra hoc primo, quia distinctio Definitio mutationis explicatur. non concordat cum Philosopho, quia ex 6. Physic. *Mutatio est, qua aliquid potest aliter se habere nunc quam prius.* Hæc ratio non convenit, nisi subjecto tantum; non termino, quia terminus non se habet nunc aliter quam prius, quia si est terminus *ad quem,* nunc primo est, et ita non se habuit prius aliter quam nunc; si est terminus *a quo,* nunc non est, et per consequens non se aliter habet nunc quam prius ; ergo nihil mutatur nisi subjective.

Una responsio est, quod Philosophus negavit aliquid produci nisi de subjecto, et ideo mutatio apud eum requirebat subjectum ; sed nos ponimus aliam mutationem possibilem, et ita possumus illi attribuere rationem mutationis, sed non illam, de qua loquitur Philosophus. Alia responsio est, quia si arguitur de illo *aliter,* quod accipitur in definitione, quia illud requirit entitatem positivam pro tanto, quia *aliud* est differentia entis, sicut idem 10.*Metaphysicæ,* contra, hoc non concludit, quia Text. com. 2. subjectum nunc existens sub privatione, et prius sub forma, dici-

turaliter se habere, et tamen *esse* sub privatione non est taliter, seu entiter se habere, quia privatio non est aliqua entitas; ergo ex eo, quod additur *aliter,* non potest concludi, quod sit entitas communis utriusque termini.

6. Contra primam responsionem. Aliud est negare Philosophum in ratione nominis, aliud in ponendo vel non ponendo existentiam rei signatæ; multa enim non posuit, quæ tamen si posuisset, dixisset consequenter nobiscum de ratione conveniente eis, sed universaliter ubi posuisset aliquam rationem propriam alicujus, dixisset illud non convenire, nisi ei, in quo illa propria ratio salvaretur, quomodocumque dixisset de existentia vel non existentia illorum, quibus illa ratio applicaretur. Nunc autem ratio nominis secundum Philosophum *mutatio est,* etc. quæ posita est, non convenit, nisi ubi manet aliquod subjectum; ergo licet supponeret nobiscum transubstantiationem possibilem, tamen cum sibi repugnet ista ratio, negaret eam esse mutationem.

Phil. negaret transubstantiationem esse mutationem.

Secunda responsio non valet, quia non arguitur ab eo, quod in descriptione mutationis ponitur *aliter.* Verum est enim, quod *aliter* ibi accipitur generaliter ad entitatem positivam contrariorum, vel privationis et formæ; sed aliter arguitur ex eo quod dicitur *se habere,* nam istud includit aliquid commune manere, et ei quod est aliter se habere nunc, et aliter se habere prius, quia se habere aliter affirmatur æqualiter ex parte utriusque. Item, ista distinctio non concordat dictis Sanctorum, quia secundum Gregorium 5. Moral. *Mutare est ex aliquo in aliud ire;* hoc non convenit, nisi subjecto mutationis.

Posset (b) etiam argui contra dictam responsionem per rationem, quia si objective dicitur aliquid mutari, hoc est, quia objectum distinguendo contra subjectum mutatur. Sed terminus *ad quem* hîc non mutatur; ergo non potest ista transubstantiatio dici mutatio objective. 7.

Si dicatur, quod *objective* sumitur hîc generaliter pro termino, sive *a quo,* sive *ad quem,* et in creatione verificatur mutatio objectiva pro termino *ad quem,* hîc autem pro termino *a quo;* et probatur, quia verum est dicere, quod panis conversus est in corpus Christi; ergo panis mutatus est, quia non eodem modo se habet quo prius; hoc improbatum est pertractando rationem Philosophi, quia neuter terminus se habet nunc aliter quam prius. Terminus enim *a quo* non manet, et sic non se habet aliter, quia se habere aliter includit entitatem se habentis aliter, et tunc potest dici, quod non sequitur: panis est conversus in corpus, ergo est mutatus, quia antecedens non denotat, nisi transitum termini *a quo,* ad terminum *ad quem;* consequens autem denotat transitum alicujus subjecti communis utrique termino.

Quid sit aliter se habere? Panis Eucharistiæ non est mutatus.

Et si adhuc objiciatur, corruptum est mutatum, et non subjective, quia non manet; ergo objective. 8.

Dico, quod illud quod convenit

Text. com 1. Text. com. 1. et 2. parti per se, dicitur de toto per accidens, 5. *Physic. in principio, et* 7. et quia materia corrupti est per se mutata a forma ad privationem, et ideo hoc totum potest dici per accidens mutatum; sed non sic est in proposito, quia nulla pars transubstantiati per se mutatur.

Ad (c) aliam ergo persuasionem adductam pro opinione de generari subjective et objective, dico quod illud potest duci ad oppositum. Non enim distinguitur generatio in subjectivam et objectivam, licet aliquid dicatur generari subjective vel objective; ergo pari ratione, nec mutatio distinguetur sic vel sic.

Generatio non est inferius ad mutationem, si comparetur ad terminum. Et si dicas, si *generari* sic distinguitur, ergo et *mutari;* et præterea, quomodo possit *generari* sic distingui, et non generatio ? Ad primum dico, quod generatio non est inferius ad mutationem, nisi ut convenit subjecto generationis; ut autem comparatur ad terminum, habet rationem productionis, ut dictum est *lib.* 1. *dist.* 5. *quæst*. 2.

9. Ab eodem abstracto possunt esse diversæ habitudines in concreto. Ad secundum dico, quod ab eodem abstracto possunt imponi multa denominative, vel idem æquivoce, quia illa forma potest habere aliam et aliam habitudinem ad diversa, et per diversa concreta; vel idem æquivoce acceptum potest signare illam formam, ut habentem talem vel talem habitudinem.

Exemplum patet de sano, quia sanitate existente una forma, quæ potest aliam habitudinem habere ad signum, aliam ad causam, aliam ad subjectum, hoc concretum *sanum* imponitur ad signandum istam formam sub hac et illa habitudine, et ideo est æquivocum, et possent imponi simpliciter diversa concreta, puta sanum, sanificativum, etc.

Ita in proposito, generatione existente eadem secundum se, potest ipsa habere diversas habitudines ad subjectum cui inest, et ad terminum ad quem est; et secundum hoc potest concretum impositum ab ipsa æquivoce accipi, ut denotat informationem hujus et illius, et sic aliquid dicitur æquivoce generari, licet generatio secundum se non sic distinguatur, sed tantum dicatur alio modo accipi, ut est hujus et illius.

COMMENTARIUS.

(a) *Quantum ad tertium articulum,* etc. Mutatio distinguitur a quibusdam in subjectivam et objectivam. Subjectiva est illa, quæ est subjecti, ut aliter se habet nunc quam alias, et transit de forma in formam in mutationibus positivis ex parte utriusque termini; vel certe in privativis et negativis, ut succedit in eo privatio et negatio formæ, aut e contra. Objectiva mutatio est ex parte termini partialis, aut totalis, qui incipit vel desinit, estque inter *esse* vel *non esse* termini. In hoc articulo tertio tangitur controversia magis de proprietate nominis, juxta mentem Philosophi, ejusque significato, quam de re ipsa; nam eo modo quo creatio et annihilatio dicuntur mutationes improprie et objective, et terminus ipse transire de potentia objectiva ad *esse* cum quamdam sui mutatione, qua recipit *esse* post *non esse,* et hæc in eo succedunt; ita etiam omnis

(margin: 5. Mutationis divisio. Subjectiva mutatio. — Objectiva mutatio.)

transmutatio dicitur aliquo modo mutatio impropric sumpta; vide Doctorem *in* 2. *dist.* 1. *quæst* 4. *ad* 5. *et dist.* 2. *quæst.* 4. *ad* 5.

6. Transubstantiatio est mutatio proprie dicta, ut quidam volunt. Impugnatur. Impugnat ergo Doctor asserentes mutationem proprie dictam dici de transubstantiatione, et prout mutationem definit Philosophus, 6. *Physicorum,* qua dicitur aliquid se habere aliter quam prius; quæ ratio nominis non convenit termino, sed subjecto, ut idem manet sub utroque termino, sed aliter et aliter se habens, et ut supponitur utrique termino. Responsio. Respondent aliqui, quod Philosophus non agnovit aliam mutationem, nisi ex subjecto, quia non agnovit creationem et annihilationem, quas Theologi cognoscunt, neque transubstantiationem; ergo potest ipsi attribui ratio mutationis. Contra, Impugnatio. Ratio propria rei non convenit alteri. Philosophus rationem propriam alicujus non extenderet ad aliud, in quo res, cui proprie competit, non includitur; illam rationem tanquam mutationis dixit propriam, ergo, etc. deinde Philosophus agnovit rem transire de *non esse* ad esse, tamen non comprehendit hunc transitum sub mutatione.

Responsio. Secunda responsio est, quod per ly *aliter* intellexerit Philosophus aliquid positivum, quia est differentia entis per ipsum, sicut idem ait, 10. *Metaph. text. com* 11. sed subjectum nunc existens sub privatione succedente formæ aliter se habet, quamvis privatio non sit ejus positivum. Impugnatio. Contra Doctor, quia licet particula *aliter* sumatur, ut commune etiam privativo et positivo, tamen *se habere* sumitur, ut denotat subjectum commune, quod aliter se habet, sub utroque termino successive; sic etiam sumunt communiter Theologi mutationem.

7. (b) *Posset etiam argui,* etc. *terminus ad quem hîc non mutatur,* etc. nempe substantialiter; agitur enim de mutatione, ut includitur in transubstantiatione, ac proinde de substantiali juxta opinantes. Dices, saltem est mutatio ratione panis, qui desinit esse substantialiter. Respondet negando consequentiam, quia nihil ejus manet, quod aliter se haberet. Dices, corruptum est mutatum objective, non subjective, quia non manet. Respondet dici denominative mutari, quia quod convenit parti per se, per accidens dicitur de toto, 5. *Physic. text. com.* 1. *et* 7. *Physic. text. com.* 1. *et* 2. et pars corrupti manet, quæ per se mutatur, et ideo denominatio per accidens transit ad totum. Replica. Responsio. Replica. Responsio.

Vide quasdam limitationes hujus *in* 3. *dist.* 11. *quæst.* 1. nempe quando denominatio a parte repugnat absolute toti, non denominat totum nisi cum limitatione; nihil autem panis manet, quod per se denominaretur, et primo, ideo neque totum denominari potest per accidens, quia per accidens reducitur ad per se, sicut contingens ad necessarium. Limitatio principii.

(c) *Ad aliam ergo persuasionem,* etc. Dicit quod aliud dicitur generari subjective et objective aliud, et has acceptiones non esse generationis in diversas species divisionem, sed diversas habitudines ejusdem formæ et denominationes, ut comparatur ad diversa, verbi gratia, ad subjectum et ad terminum; qua enim recipitur in subjecto, dicitur generatio per modum mutationis, qua autem respicit terminum, dicitur generatio per modum productionis; non licet autem mutationem, qua mutatio est, sumere aliter, quam in ordine ad subjectum; non dicitur mutari aliquid objective, sicut dicitur generari. 8. Generatio subjecta, et objectiva. Differentia utriusque.

SCHOLIUM.

Transubstantiationem non esse mutationem, quia hæc dicit subjectum quod mutatur, et

formam ad quam mutatur. Item successionem immediatam informationis ad non informationem, et e contra; lato modo tamen, dici potest mutatio, seu versio a subjecto in subjectum.

10. Dico (a) ergo proprie loquendo, quod transubstantiatio non est mutatio, nec circa hoc oportet laborare ad inquirendum genus transubstantiationis, quia mutatio, etsi det intelligere subjectum, quod mutatur, et formam secundum quam mutatur, et habitudinem subjecti ad formam, tamen ultra istam habitudinem formaliter importat successionem immediatam informationis ad non informationem, et e converso. Sicut ergo in Baptismo dicitur aliquid materiale, ut ablutio, et aliquid formale, scilicet verba, licet ambo sint materialia simpliciter respectu ejus, quod est simpliciter formale, ut est significatio, tamen hoc dicitur eo, quod verba sunt aliquo modo formalia, respectu ablutionis. Sic in proposito, tam subjectum quam terminus est materiale in mutatione; sed illorum duorum formalius est terminus quam subjectum; ideo dicitur formalius etiam importari, et verius quam ille respectus successionis, licet vere ille respectus sit formalior, quia est aliquid verius in se quia forma absoluta, vel ad minus ens positivum; ille autem ordo posteritatis vel successionis non est nisi respectus secundum *quid*. Non haberetur ergo genus transubstantiationis, si esset mutatio, nisi quantum ad illud formale, quod addit ultra terminum respectus, scilicet qui est ordo immediatus alicujus ad aliud præcedens.

Terminus formalius pertinet ad mutationem quam subjectum vel successio.

Si autem omnino velis extendere mutationem, ut dicatur de transubstantiatione, potest dici, quod sicut secundum Philosophum 5. *Physic.* triplex est mutatio, scilicet a non subjecto in subjectum, a subjecto in subjectum, et a subjecto in non subjectum; et accipitur ibi subjectum pro ente positivo, et non subjectum pro privatione ejus; sic potest versio extendendo ad mutationem supernaturalem distingui, ut illa, quæ est a subjecto in non subjectum, dicatur annihilatio; quæ autem a non subjecto in subjectum, creatio; quæ vero a subjecto in subjectum, transubstantiatio. Sed per hoc quasi nihil habetur de genere remoto transmutationis, quod scilicet est genus versionis, nisi quod utrumque formaliter est inferius ad relationem quamdam ordinis, sive successionis.

Text. com. 7. Mutatio triplex, et versio triplex.

Vide Varr. ubi supr. et D. Thom. hic art. 2. q. 1.

Ad argumenta: ad primum patet ex isto ultimo articulo. Ad secundum per idem. Ad tertium dico, quod verum est in mutatione proprie dicta, quia succedit in eodem susceptivo oppositum post oppositum; est enim ibi transitio partialis, scilicet formæ in oppositum eodem subjecto manente, et ideo ibi termini illi primi sunt incompossibiles; sed non est ista ratio in proposito; hîc enim sufficit, quod *esse* hujus termini et illius sint disparata, licet simul se possint compati in entitate, quia ad nihil idem informandum comparantur, circa quod sibi 11.

Argumenta.

succedant; vel posset concedi, quod essent simpliciter incompossibiles circa idem numero, licet non sint incompossibiles in essendo absolute, sicut simul sunt in entitate album et nigrum, et quidem sunt vere contraria secundum species, in quibus sunt, nec tamen simul sunt in aliquo eodem susceptivo.

COMMENTARIUS.

9. Conclusio communis antiquorum.

(a) *Dico ergo proprie loquendo, quod transubstantiatio non est mutatio*, etc. Hæc est conclusio principalis hujus quæstionis, ad quam cætera reducuntur quæ breviter recapitulata sunt *in com.* Eam tenent antiqui Theologi, et omnes nostræ scholæ, Altisiodorensis *lib.* 4. *tract.* 5. *c.* 2. Alensis *in* 4. *quæst.* 10. *m.* 5. *art.* 3. D. Thomas. 3. *p. quæst.* 75. *art.* 4. *et in hac dist. quæst.* 1. *art.* 3. *quæstiuncula* 1. *ad* 3. D. Bonaventura, *ibidem part.* 1. *art.* 1. *quæst.* 2. Richardus *art.* 1. et alii. Sed antequam ad probationem communis sententiæ procedamus, subjungendi et impugnandi sunt modi dicendi aliorum.

Altisiodor. Alensis. D. Thom. D. Bonav. Richardus.

10. Varietas opinionum. Vasquez.

Circa autem hoc quæsitum variæ sunt sententiæ, et repugnant conclusioni, quæ vix ad summam reduci possunt, et ut bene Vasquez, magis confundunt mysterium quam explicant; imo aliquæ tradunt occasionem adversariis fidei, ut plures fingant impossibilitates ejus.

Prima sententia Durandi.

Prima sententia est Durandi, quæ jam impugnata est, nempe ad transubstantiationem requiri, ut subjectum commune maneat sub utroque termino; et sic in hac conversione nihil aliud fieri docet, nisi materiam panis fieri sub corpore Christi. Constat ergo productionem esse respectu termini *ad quem* et substantialem.

Secunda sententia in varios modos transit.

Alii docentes actionem esse productivam terminum ejus statuunt modum quemdam, quo Christus est in hoc Sacramento; terminatur ergo ad ipsum, ut habet talem modum, non autem ad aliquod ejus antiquum *esse*. Si intelligas de modo præsentiæ localis, aliqui citant nostrum Doctorem pro eadem sententia, eam sequitur Soto *dist.* 9. *q.* 2. *art.* 2. Alii magis declarant hunc modum substantialem esse, ut defendant actionem hanc esse substantialem, ne cogerentur probare transubstantiationem esse actionem accidentalem. Modum autem illum sic declarant, ut ex vi ejus necessario ex natura rei desinat substantia panis et vini, ac proinde asserunt inesse corpori et sanguini Christi, ne cogantur asserere præter inconveniens allatum, annihilari substantiam panis et vini, et tollerent rationem veræ conversionis eorum in corpus et sanguinem Christi. Hunc modum dicunt substantialem, quia si esset accidentalis non repugnaret ex natura rei cum substantia panis et vini; et docent esse unionem substantialem corporis et sanguinis cum speciebus, mediante qua, ea sustentat, sine ulla inhæsione harum ad ipsa et sine imperfectione. Alii, statuunt esse conservationem ipsius Christi novam virtute verborum continuatam; ita Gabriel *in* 4. *dist* 11. *quæst.* 1. *art.* 3. *dub.* 2. *et lect.* 40. *in canon.* hæc placet Suarez *disp.* 58. *sect.* 4.

Terminari ad præsentiam Sotus. Modus explicandi aliorum.

Esse modum substantialem repugnantem pani et vino.

Alii dicunt esse conservationem substantialem. Gabriel. Suarez.

11. Prima conclusio. Non manet materia.

Prima conclusio Ad hanc conversionem non requiritur, ut materia eadem maneat sub utroque termino. Hæc est contra Durandum, probatur, quia hæc conversio est alterius rationis a reliquis omnibus, quia totius in totum, ut definiunt Concilia; ergo nihil commune manet utriusque, quod sit substantiale et intrinsecum utrique, sed hoc infra latius.

Secunda conclusio. Terminus transub-

12. Secunda conclusio. Terminus non est modus substantialis.

stantiationis non est modus aliquis substantialis, ut alii *supra* explicant talem. Probatur primo, quia sic transubstantiatio esset ad illum modum, non vero ad corpus Christi. Sed Concilia et Patres dicunt transubstantiationem terminari ad corpus Christi, in quo fit mutatio panis; ergo terminus *ad quem* non erit ille modus. Antecedens patet, quia secundum ipsos transubstantiatio est motus productivus termini, ex natura rei

Conversio fit in corpus, et sanguinem.

repugnantis cum substantia panis sub speciebus; sed id totum convenit isti modo, et non corpori Christi secundum se, quia neque producitur corpus, neque repugnat per se substantiæ panis sub speciebus ; ergo non erit terminus contra Concilia et Patres *supra* citatos, et potissimum Lateranense et Tridentinum, quod postquam declaravit hìc conversionem fieri totius panis in substantiam corporis,

Lateranens. Trident.

et totius vini in substantiam sanguinis, ait : *Quæ conversio,* inquit, *convenienter et proprie a Sancta catholica Ecclesia transubstantiatio est appellata ;* ergo etiam rem habet transubstantiationis, ut conversio est ad corpus Christi præcise, non vero ad aliquid superadditum.

13. Secundo, iste modus est fictitius et imaginarius, de quo aliter et aliter isti auctores censent, nam aliqui dicunt esse substantialem in entitate, aliqui esse accidentalem ; sed ratione termini *a quo,* cum quo repugnat, nempe substantiæ panis et vini, dici substantialem.

Obscurari mysterium sine necessitate, aut fundamento.

Hæc omnia imaginaria sunt, et sine necessitate adinventa, quin etiam obscurant mysterium ; minus enim capit ratio modum illum in alieno subjecto repugnare corpori Christi, quam ipsum corpus poni sub speciebus modo sacramentali, et non circumscriptivo, quia hoc involvit solum difficultatem illam essendi cum alio corpore circumscriptive, quæ tollitur ; vel aliam, nempe posse poni sub speciebus modo indivisibili,

Sed moderni amplius addunt, nempe ad hoc dari modum præfatum ; ergo obscurant, quia nequit ostendi ex quo capite repugnaret modus ex natura rei substantiæ panis et vini, imo falsum est, quia non opponuntur circa idem subjectum.

14. Responsio. Impugnatur.

Dices, hoc ipso quo separantur accidentia a pane, et uniuntur corpori Christi, desinere substantiam panis ex natura rei, quia dependet in *esse* et *conservari* ab illis speciebus. Contra, accidentia dependent a substantia, ut subjecto, in *esse* cui inhærent, quia accidentis *esse* est *inesse* ex philosopho ; ergo non dependet subjectum ab accidentibus. Deinde accidentia supponunt subjectum ; terminus autem dependentiæ alicujus ad ipsum supponitur saltem natura. Deinde, subjectum non habet existentiam substantialem ab accidentibus, sed a suis causis prioribus ; unde cum hæc existentia sit completa et subsistens, non mutatur separatione accidentium.

Fallit suppositio. Non dependere subjectum ab accidentibus in suo esse.

Responsio. Impugnatur.

Dices accidentia conservare, ut removens prohibens subjectum. Contra, licet in hoc genere accidentia faciant ad conservationem subjecti, inquantum agunt, vel resistunt contrario corrumpenti, tamen in proposito sequitur contrarium, quia separatis accidentibus a subjecto, non est capax actionis aut passionis ab agente naturali, quia hoc nequit agere, nisi in quantum ; ergo nequit agere in substantiam non quantam, qualis in eo casu esset substantia panis.

Non repugnare substantiæ panis et vini.

Demus ergo modum illum unionis esse substantialem aut accidentalem, nullum invenitur fundamentum illius repugnantiæ, quia neque substantiæ panis absolute repugnat ; alias quilibet panis etiam non consecratus eo posito desineret, ne-

que etiam ratione separationis specierum ab hoc pane, qui converti dicitur; ergo inutilis est.

Secundo probatur involvere falsum, et

15. Impugnatio ejusdem modi. Repugnare modum Christo.

repugnantia. In primis, quod dicitur substantialis videtur imaginarium, quia corpus Christi gloriosum et completum non est in potentia ad aliquod complementum, aut actum substantialem, si dicatur substantialis ratione termini *a quo,* propter repugnantiam. Probo, quidquid dicatur, non esse talem repugnantiam, quia accidentia separata ante separationem nihil recipiunt intrinsece, quod inhærentiæ eorum ad substantiam panis repugnet; ergo, etc.

Non repugnare speciebus, et inhærentiæ.

Antecedens probatur, quia ille modus, vel est in ipsis speciebus, vel in corpore Christi; non in ipsis speciebus, ut supponit opinio, quia dicitur inesse Christo, qui est terminus *ad quem;* ergo habebit modum essendi, quem habet Christus definitivum. Sed nullum accidens tale repugnat accidenti, quod ex natura sua est in subjecto quanto, quia sunt diversi generis, et unum est spirituale et supernaturale, vel quasi supernaturale; aliud vero materiale, estque in diverso subjecto hic nempe aliud in corpore, aliud in speciebus.

16. Probatio ejusdem.

Deinde demus aliud accidens seu unionem inesse speciebus, non opponitur ipsis, quia hæc tantum est continentis ad contentum, non formæ ad subjectum; ergo alterius rationis, et consequenter nullius in reipsa repugnantiæ ad inhærentiam, quia de potentia absoluta posset sic institui Sacramentum, ut maneret substantia panis, ut *supra* probatum est. Et

Modus non supplet dependentiam accidentium.

probatur amplius, nihil repugnat inhærentiæ ex modo essendi positive, nisi quod supplet dependentiam accidentis ad subjectum; sed illa unio non supplet talem dependentiam; ergo, etc.

Tollitur oppositio contraria, et privativa, et disparata.

Major patet exemplis et ratione; primo, patet in omnibus quæ non sunt privative, aut contradictorie opposita, quæ oppositio non est in proposito, ut supponimus, quia neque illa unio et inhærentia accidentis sunt formæ maxime distantes sub eodem genere, cum sint diversi generis, neque consequenter contrariæ. Utraque est positiva, ac proinde removentur aliæ species oppositionis; in reliquis autem quæ sibi opponuntur ex limitatione potentiæ et subjecti, ut sunt formæ substantiales circa eamdem materiam, quælibet est actus adæquatus per se materiæ, et supplet alteram, quia constituit materiam in actu completo.

Repugnantia ex causis extrinsecis tollitur.

In causis extrinsecis, quando una tollit influxum alterius, seu ut productivum seu conservativum sui effectus, qui potest esse ab alterutra, supplet etiam concursum alterius, ut patet in causis universalibus, maxime prima; ergo nequit tolli dependentia accidentis ad subjectum hoc modo, nisi suppleatur influxus subjecti in ipsum.

17. Destruitur eadem oppositio. æquivalet subjecto, quod supplet inhærentiam.

Deinde idem patet ratione, quia dependentia accidentis est per se; ergo quidquid repugnat ipsi, debet esse æquivalens quoad hoc, subjecto, alias non adveniret tanquam aliquid repugnans accidenti in subjecto, neque conservaret accidens seorsim a subjecto; modus ergo hujus impossibilitatis esset præcise ex eo quod repugnaret accidens dependere a duabus causis totalibus simul, unde altera tollit influxum alterius, et adæquat tanquam æquivalens; sed id etiam non contingit in proposito.

Unum subjectum aliud supplet, vel solus Deus.

Patet subsumptum, quæ est principalis minor, quia nihil supplet concursum ad accidens, nisi subjectum, vel causa includens totum genus subjecti in alio genere, ut causa prima; unde tota natura non posset separare accidens in *esse*

permanenti a subjecto, alias non esset miraculum. Ratio est prædicta, quia nulla causa in natura includit genus subjecti præter solam primam, quantum ad posse supplere ejus causalitatem.

Corpus contentum non est subjectum specierum.

Sed corpus Christi, ut contentum sub speciebus, non habet rationem subjecti et repugnat, ut habeat etiam de potentia absoluta, eo modo quo nunc est indivisibiliter, quia accidentia extensa nequeunt ut sic, convenire subjecto, nisi proportionato. tale enim non est corpus Christi.

Non habet activitatem respectu specierum.

Sed neque corpus Christi habet activitatem, aut actionem physicam, ut est sub Sacramento, quia sicut nequit propter modum essendi subjectum esse respectu actionis agentis naturalis extensi, sic etiam neque habere actionem propriam quæ supponit modum quantitativum.

Non continet genus subjecti.

Neque corpus Christi continet genus subjecti in seipso, sicut causa prima, aut supplere potest ejus influxum; ergo unio ad corpus Christi, ut contenti, non repugnat inhærentiæ accidentium, ac proinde imaginaria est, neque salvat aliquid requisitum in hoc mysterio, et repugnat rationi naturali.

18. Responsio aliorum. Impugnatur. Accidentia insunt supposito, qua inhærent. Subsistere est substantiæ.

Dices cum adversariis, corpus Christi ut terminum per modum suppositi, terminare dependentiam accidentium. Contra in primis accidentia non sunt nata dependere a supposito extrinseco immediate, nec nata sunt referri ad suppositum nisi qua inhærent, quia accidentis *esse* est *inesse,* id est, inhærere; non autem subsistere, qui est modus essendi substantiæ; unde si separaretur forma substantialis panis, manerent accidentia uniformiter in forma, sicut nunc manent in quantitate, quamvis non esset suppositum (et sic anima in *esse* separato intelligit, quamvis non sit suppositum), ex eo præcise, quia accidentia non dicunt dependentiam ad suppositum, qua tale, sed subjectum, qua tale, sed qua subjectum, ideoque nequit aliquod accidens uniri immediate hypostatice personæ divinæ, quanto minus creatæ?

19. Eadem evasio impugnatur. Prior est dependentia ad subjectum, quam ad suppositum.

Sed dato etiam opposito, sic argumentor, nequeunt dependere a supposito nisi prius dependeant a subjecto, quia dependentia ad subjectum est immediata et demus dependere a supposito, hæc dependentia est posterior inhærentia, qua referuntur ad subjectum. Item corpus Christi nequit esse terminus essendi accidentium, nisi ut suppositum, vel ut subjectum; neutrum ipsi convenit, qua est contentum hîc per modum significati expressi, quamvis enim simul insit suppositum divinum, tamen accidentia non respiciunt illud, tanquam signatum formale suum; ergo, etc.

Accidentia non signant suppositum.

Requirunt suppositum extensum, si ullum.

Deinde non evacuatur difficultas, quia accidentia corporea et extensa nequeunt dependere a supposito, nisi extenso, sicut exigunt etiam supposito, sicut exigunt etiam subjectum extensum, nihil horum est in proposito, ergo nulla oppositio ex natura rei inter inhærentiam et unionem illam prætensam.

20. Confirmatio præcedentium.

Et confirmatur totum, quia non major est repugnantia ex natura rei inter illam unionem et inhærentiam ad subjectum remotum, quam inhærentiam ad subjectum proximum, quod est quantitas. Sed reliquorum accidentium inhærentia manet ad quantitatem, qua non obstante uniuntur corpori Christi; ergo inhærentia illa ad subjectum remotum, nempe substantiæ, non tollitur per repugnantiam naturalem ejus ad unionem præfatam. Hæc ratio specialiter urget eos, qui dicunt inhærentiam ad quantitatem et substantiam seu subjectum remotum esse eamdem; de quo *infra* dicetur *distinctione sequenti.*

Videantur alii.

Aliis etiam rationibus impugnant moderni sententiam illam oppositam,

Ratio maxime urgens. quæ ad fundamenta incerta reducuntur; hæc nobis sufficiunt petita ex natura rei, et sufficit unicum illud, nempe mysterium reddi obscurum et difficile in ratione naturali sine fundamento, et dari hæreticis occasionem cavillandi; neque fundamentum ullum esse ex revelatis, aut ratione naturali, unde debeat sic explicari transubstantiatio, quia modus ille videtur impossibilis.

21. Gabriel. Suarez. *Tertia conclusio.* Transubstantiatio non fit per novam conservationem corporis Christi, et substantialem. Hæc est contra Gabrielem et Suarez. Probatur omnibus principiis, ex quibus apparet contradictio, quod idem effectus possit esse a duabus causis totalibus sic: Conservatio in re ipsa est continuata actio; sicut ergo Non dari duas actiones totales ejusdem effectus. nequit dari duplex actio totalis respectu ejusdem effectus in *esse,* sic neque duplex conservatio. Sed corpus sive in se, sive in Sacramento non mutatur substantialiter; ergo neque ejus conservatio. Patet minor, quia in Sacramento non recipit aliquod *esse* substantiale aut existentiam, neque in toto, neque in parte, neque in modo, alias non esset idem corpus in cœlo et in Sacramento quoad substantialia, quod est falsum et contra veritatem mysterii, juxta illud hymni: *se dat suis manibus.*

22. Secunda probatio. Secundo, desinente corpore Christi simpliciter, ut in se est, desineret etiam in Sacramento; ergo *esse* absolutum ejus idem est, ac proinde eadem conservatio, eadem existentia. Hæc ratio sæpius deducta est ex Philosophis; unde ubi nullum est *esse* novum substantiale, non invenitur fundamentum, aut necessitas novæ actionis substantialis aut conservationis. Responsio. Impugnatio. Dices, dari corpus Christi sub speciebus. Contra, *esse* et *non esse* prædicantur de substantia et quolibet absoluto in ordine ad se, non in ordine ad aliud, quia *esse* abstrahit a loco, qui est posterius, et a præsentia ad aliud; ergo etiam conservatio. Deinde esse præsens speciebus non est prædicatum substantiale, sed accidentale; ergo non infert conservationem novam substantialem, alias Non exigi conservationem novam substantialem. mutato loco et præsentia, mutaretur *esse* et conservatio, quod est inauditum. Deinde effectus ille præsentiæ non exigit actionem superioris generis, quia est mere accidens; ergo non substantialem novam, consequentia patet, quia actio specificatur a termino formali.

Tertio, corpus Christi penetrative positum cum alio in eodem loco, ut quando exivit de utero Virginis clauso, de sepulcro, ingressus est ad discipulos clauso ostio, penetravit cœlum, non exigebat conservationem novam substantialem, sicut neque corpora Beatorum inquantum habent dotem penetrabilitatis; ergo neque positum sub speciebus in Sacramento. Antecedens nemo negat, consequentia probatur, quia quantum est ex ratione loci et locati, major est repugnantia unum corpus penetrative poni cum alio in eodem loco quantitative, quam poni indivisibiliter corpus sub speciebus quantitatis; ergo illud magis argueret actionem substantialem quam hoc. 23. Tertia ratio. Idem probat. Probatio antecedentis.

Dices, corpus penetrative positum ponitur secundum modum naturalem essendi, ac proinde non requiri novam conservationem; non ita in proposito. Contra, quantum ad priorem casum quoad præsentiam modus essendi est magis, vel æque supernaturalis ob repugnantiam quantitatis et extensionis hinc et inde. Quantum ad secundum non est alius essendi modus supernaturalis, nisi quod tollatur extensio quæ non est variatio secundum *esse,* sed respective ad locum, seu secundum principium essendi in loco, modo naturali quantitative; estque tantum variatio secundum accidens, ergo non infert mutati- Separatio extensionis non est mutatio quantitativa.

onem substantialem, neque actionem, magis quam prior modus.

24. Ex vi verborum non inferri talem novam conservationem.

Quarto, forma verborum non habet causalitatem physicam respectu corporis Christi, neque etiam species, sed tantum moralem, ut suppono nunc *ex tractatu de Sacramentis in genere in* 1. *dist.* ergo hæc conservatio non est vi verborum, ut dicit illa sententia ; ergo neque ex alio principio. Probatur prima consequentia, quia illud *ex vi verborum*, vel denotat causam, a qua est conservatio physice ; et hoc non, quia verba non sunt, quando Christus ponitur sub speciebus , et talis actio verbis repugnat, quia tantum causant ex instituto, quod non est principium, aut modus causandi physice, cum sit denominatio adhærens ex voluntate instituentis aut denominatio extrinseca, ut alii volunt aut intrinseca rationis.

Veritas formæ salvatur sine conservatione prædicta.

Vel esse *ex vi verborum,* denotat hoc requiri ad veritatem formæ, ut conservatio illa sit nova. Contra, ad veritatem formæ non requiritur aliud, quam rem esse ut affirmat, hoc est, ut corpus, quod enuntiat esse præsens, sit præsens sacramentaliter. Sed hoc potest effici per adductionem, et unionem ad species accidentalem, quæ dicitur præsentia sine nova actione substantiali ; ergo, etc. Patet subsumptum, quia neque adductio, neque præsentia ad quam est sunt substantiales per modum actionis aut termini, ergo non arguunt actionem esse substantialem.

25. Prius est sub speciebus, quam conservatur sub ipsis.

Confirmatur, prius natura est corpus Christi sub speciebus, quam conservatur sub ipsis, sed hoc esse est ex vi et causalitate seu efficacia verborum, quæ nequit esse physica ; neque arguit actionem substantialem, aut productionem novam corporis Christi. Non creationem,quia supponit *non esse* simpliciter termini , non aliam ex subjecto præexistente, quia hæc repugnat, quia corpus includit primam ergo productio illa seu potius positio corporis sub speciebus ex vi verborum, non est substantialis productio ejus ; sed conservatio non excedit priorem actionem productivam, quia nulla est ratio excessus, imo destrueret mysterium, quia si essent alterius rationis, sequeretur corpus Christi permanenter habere aliud *esse*, et modum sub speciebus diversum ab eo, quem habet ex vi verborum, et consequenter contra Florentinum, quod verba *hoc est,* etc. non essent effectiva præsentiæ sacramentalis ; ergo, etc.

Præter hæc adduci possunt superius exposita, quod neque hic modus habeat fundamentum ex auctoritate aut ratione, et reddit mysterium magis difficile et obscurum; ergo non admittendus est.

Responsio ad fundamenta aliorum. Vasquez.

Omnes prædictæ sententiæ fundantur in eo, quod putent transubstantiationem aliter non posse defendi aut explicari, et quod illi modi non involvant contradictionem. Ad hoc ex argumentis factis responsionem habent; ex sequenti patebit oppositum illius, nempe transubstantiationem salvari vere sine illis inventis ; quorum impugnatio legi potest apud Vasquez *disput.* 181.

26. Sententia Doctoris exponitur.

Conclusio ergo Doctoris patet ex impugnatione præmissarum opinionum, quæ contendunt transubstantiationem esse formaliter actionem et mutationem. De sententia autem propria non est locus ambigendi, aut eam declarandi aliter quam sonant verba ; dicit enim *transubstantiationem esse conversionem totius substantiæ in substantiam*, et nihil aliud includere quam duos terminos cum ordine successionis ; ita declarat *art.* 1. rationem nominis, ita *art.* 2. probat rei substratæ possibilitatem, et *art.* 3. ex prædictis negat esse mutationem. In conclusione autem posita idem ipsum declarat, nihil admittens in *transubstantiatione,* nisi subjectum

Transubstantiationem esse conversionem totalem substantiæ in aliam, cum ordine in essendo.

conversum et terminum in quem convertitur, et ordinem successionis unius ad aliud in *esse* hîc.

Et infra *quæst.* 4. idem docet ostendens panem non annihilari, sed converti in corpus Christi ut hîc, desinente pane ut hîc, et non acquirente *esse* alibi. Dicit autem converti panem in corpus Christi ut hîc, quo denotat hanc conversionem, quæ est de facto, habere actionem adductivam concomitantem, in quo distinguitur ab aliis conversionibus substantialibus, quæ fiunt per productionem termini. Quamvis autem requiratur illa præsentia per adductionem, non est terminus formalis conversionis, sed ipsum corpus, quia juxta superius determinata posset dari præsentia illa corporis ad accidentia, et substantiam panis, manente ipsa substantia panis, quo casu nulla fieret conversio.

Adductio est actio concomitans, non terminus formalis.

7. Consonat Patribus, et mysterio.

Sicut autem conclusio hæc sic explicata est antiquorum Theologorum, ita et veritatem mysterii, et proprietatem loquendi, quam servant Patres et Concilia, explicando naturam hujus conversionis, retinet; neque aliquid, quod rationi naturali repugnat, inducit, nec obscurat fidem, neque locum dat cavillationibus hæreticorum. Sive enim per verbum *transubstantiationis*, quo utuntur Lateranense et Tridentinum, mysterium declaratur, recte declaratur per conversionem panis in corpus Christi cum ordine successionis termino *ad quem* ad terminum *a quo*, et nihil aliud exigitur.

Trident. Probatio ex verbis Concilii.

Probatur ergo conclusio ex verbis Tridentini: *Hæc Synodus declarat per consecrationem panis et vini, conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi,* etc. *quæ conversio convenienter et proprie a Sancta Catholica Ecclesia transubstantiatio est appellata,* etc. Quibus verbis comparatur substantia panis ad substantiam corporis Christi, tanquam duo extrema, inter quæ secundum substantiam intervenit conversio, ut una sit consequenter inter illos terminos, tanquam *a quo* et *ad quem* secundum substantiam; ergo omnis actio seu mutatio, quæ est ad panem, non qua convertitur secundum substantiam in corpus Christi, non spectat ad intrinsecam rationem conversionis; et similiter omnis actio et mutatio, quæ est ad corpus Christi, non præcise qua est terminus *ad quem* conversionis, non est de ratione, aut de conceptu conversionis, quæ est præcise inter utrumque terminum respective ad invicem et secundum substantiam. Præter autem terminos, nihil dicit conversio, nisi ordinem inter ipsos terminos, quo unus transit in alium; hic autem ordo recte explicatur per ordinem successionis activæ unius ad alterum, ergo nihil aliud significat transubstantiatio, nullumque præterea respectum, aut modum aut mutationem includit intrinsece.

Mutatio extranea conversioni non spectat ad conceptum ejus.

28. Eadem conclusio patet ex Patribus. Cyrillus. Nyssenus. Cyril. Alex. Damasc. Tertullian. Liturgia.

Neque aliter declarant Patres hoc mysterium, sive utantur verbo *transmutandi*, ut Cyrillus Jerosolymitanus *Cateches.* 4. Gregorius Nyssenus *in orat. Cateches. cap.* 37. et alii; sive verbo *convertendi,* ut Cyrillus Alexandrinus *epistola ad Colossyrium,* et alii; sive verbo *vertendi,* ut Damascenus *lib.* 4. *cap.* 14. sive *faciendi*, ut Tertullianus *lib.* 4. *contra Marcionem*, *cap* 40. Auctor *serm. de Cœna Domini* apud Cyprianum et Liturgiæ antiquæ cum canone Latinæ Ecclesiæ; sive *consecrandi,* ut Ambrosius *lib.* 4. *de Sacram. cap* 4. quibus verbis consuescunt ubi Patres in hoc mysterio, ut denotant conversionem.

Sive autem hoc vel illo utantur, nihil aliud insinuant quam panem transmutari, converti, etc. in corpus Christi; et ipsam

factionem, versionem, conversionem, transmutationem, consecrationem, etc. expresse denotant esse inter hos terminos panem et corpus quoad substantiam utriusque, et consequenter nullum alium modum aut mutationem, quæ non est inter hos terminos formaliter secundum *esse* substantiale utriusque respective ad successionem jam declaratam, exprimere vere, proprie, et in rigore naturam conversionis, ut traditur a Patribus.

29. Responsio ad Patres allegatos a Suarez.

Hinc respondetur in primis ad auctoritates Patrum, quos pro se adducit Suarez, qui propositam conclusionem declarant, nam quod mutatio panis et conversio fiat in corpus Christi, non denotat productionem, aut mutationem ullam substantialem in termino *ad quem*; aut in ea versari ipsam conversionem, sed omnino oppositum colligitur. Si enim dicerent mutari corpus secundum substantiam aliquid faveret, sed e contra, cum dicant mutari panem et vinum substantialiter in ipsum corpus et sanguinem Christi, et hoc affirmant de pane et vino, non autem de corpore, sequitur ex mente ipsorum non mutari corpus substantialiter. Vide Vasquez, qui minute ad singula respondet *cap.* 13. Fabrum, et Aretinum hîc.

Rigor locutionis Patrum.

30. Secunda objectio solvitur.

Objicit secundo, quod per solam actionem adductivam non recte explicatur, quia per illam non fit *transubstantiatio,* sed translocatio. Respondetur concedendo antecedens, et negando consequentiam, quæ infertur, nempe fieri per actionem substantialem.

31. Tertia objectio. Modum diversum essendi exigere novam actionem.

Tertio objicit, actio conservans corpus Christi, ut in cælo, non est sufficiens ad conservandum illum in Sacramento, ergo requiritur nova actio substantialis; patet antecedens, quia existit modo supernaturali; unaquæque autem res, ut conservetur sine modo naturali, majorem influxum requirit, ut est accidentis conservatio extra subjectum. Deinde ut Deus conservet materiam sine forma, aut substantiam materialem sine quantitate, et aliis accidentibus, necesse est ut mutet actionem conservativam.

Respondetur corpus Christi considerari dupliciter: primo, secundum *esse* substantiale; secundo, secundum *esse* in loco et modum essendi, quæ sunt accidentalia. Primo modo est eadem actio quoad substantiam, seu *esse* substantiale, quod non variatur in Sacramento, aut extra Sacramentum; quoad *esse* locale non est eadem actio, sed requiritur adductio, vel quæcumque illa actio sit, aut appellatur, per quam habetur præsentia Christi sub speciebus, quam nos vocamus adductionem, quia per eam tantum recipitur *esse* in loco definitive modo sacramentali.

Responsio. Duplex esse corporis Christi.

Nova actio ad præsentiam datur, non ad substantiam.

Exemplum hujus est, quia alia actione anima recipit *esse* substantiale, alia recipit *esse* in corpore, nempe mediante unione; illa nunquam variatur sive anima sit in corpore, sive extra; corpus hæc autem sic. Ratio est, quia variato accidente non variatur substantia, neque consequenter actio ad ipsam.

Eadem actio substantialis ad animam in corpore, et extra.

Ex quo patet ad argumentum, negando antecedens, loquendo de actione substantiali, imo oppositum absurdum est, sicut absurdum esset dicere, quod mutato loco naturali mutaretur substantia, aut actio conservativa ejus. Si intelligatur de actione non simpliciter conservativa, sed tantum in tali loco determinato, verum est; sicut locus est alius et alius, ita requirere aliam et aliam actionem, tam productivam quam conservativam. Negatur autem consequentia, quia est fallacia a *secundum quid* ad *simpliciter* in hac forma, quia non est eadem actio, qua conservatur in hoc loco et in illo; ergo alia et alia substantialis. Negatur conse-

32. Ad argumentum in forma.

quentia, quia ex mutatione et multiplicatione posterioris, non licet mutare, aut multiplicare prius, neque ex varietate actionis secundum *esse* accidentale et secundum *quid,* licet inferre actionem simpliciter, aut substantialem ad *esse* rei.

33. Responsio ad probationem. Existentia in Sacramento qualiter supernaturalis.

Ad probationem antecedentis respondetur existere modo præternaturali quoad *esse* secundum *quid* et accidentale, non autem quoad *esse* simpliciter et substantiale ; unde sicut quoad hoc *esse* non variatur, sic etiam neque influxus in idem *esse* mutatur, licet mutetur secundum accidens utrumque, nempe *esse* in loco, et influxus secundum *esse* in loco. Ad exempla et rationem transeat pro nunc, de qua *infra,* et negatur paritas, quia nempe subjectum se habet ut prius, et tanquam per se causa accidentis ; ergo si eo subtracto varietur actio, qua suppleatur ejus influxus in accidens dependens, non sequitur in proposito idem, quia *esse* substantiale est prius ad *esse* in loco et causa, et subjectum ejus ; neque dependet a loco, ac proinde non variatur in se substantialiter, quamvis locus aut modus essendi in ipso varietur. Alia exempla sunt etiam falsa, quia neque materia recipit suum *esse* substantiale a forma, sed a causa prima per creationem ; neque substantia similiter dependet a quantitate, nisi secundum *quid,* nempe in ordine ad actionem et passionem tanquam dispositione requisita et in ordine ad locum. Alia etiam accidentia naturalia non influunt in *esse* subjecti, nisi ut sunt principia agendi et resistendi in ordine ad extrinsecum corruptivum.

Disparitas inter substantiam et accidens.

QUÆSTIO II.

Utrum sit possibile quodlibet ens converti in quodcumque ?

D. Thom. 3. *p. q.* 75. *a.* 4. Richard. *d.* 10. *a.* 3. *q.* 1. Palud. *hîc q.* 3. Major. *q.* 1. *a.* 3. Gabr. *q.* 2: Durand. *q.* 2. *et communis, excepto* Durand. *affirmant.* Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 50. *s.* 10. *cum* Durand. *sentit.*

(a)Ad secundum sic proceditur, et arguitur quod quodlibet possit converti in quodlibet. Primo, quod creatura in Deitatem, quia non repugnat personæ divinæ terminare aliquam actionem realem, ut patet in incarnatione, cujus terminus erat Verbum ; ergo a simili in proposito. 1. Arg. 1.

Secundo sic, non repugnat naturæ divinæ terminare illam actionem, quæ non requirit in termino mutabilitatem, possibilitatem, nec finitatem ; sed transubstantiatio est hujusmodi, quia non requirit terminum suum mutari, nec per consequens possibilitatem aliquam in termino ; nec requirit termino suo aliquid addi, et per consequens nec finitatem, nec oppositionem, vel componibilitatem ; ergo, etc. Major etiam confirmatur, quia non repugnat naturæ divinæ terminare intellectionem et volitionem, pro tanto quod illæ actiones non requirunt mutationem, nec possibilitatem, nec limitationem in termino vel objecto. Arg. 2.

Præterea, quod quælibet creatura possit converti in quamlibet, probatur, quia nulla creatura potest magis converti in unam quam in aliam, propter convenientiam Arg. 3.

termini *a quo* ad terminum *ad quem,* quia in ista conversione nulla requiritur convenientia alicujus subjecti communis manentis ; ergo quantumcumque aliqua creatura non conveniat cum alia, non minus est convertibilis in ipsam.

2. Ratio opposita. Oppositum, primo, quod nihil possit converti in naturam divinam, quia tunc natura divina posset converti in aliud, quia termini istius conversionis possunt mutuo esse termini ; tunc etiam natura divina posset incipere esse alicubi, ubi prius non fuit, vel eo modo quo non fuit, quod videtur inconveniens.

Ratio 2. Item, quod non quælibet creatura in quamlibet, quia tunc posset converti quantitas panis in quantitatem corporis Christi, et per consequens corpus Christi quantum esset ubi prius panis fuit. Consequens impossibile est, quia tunc corpus majus esset in loco minori.

Ratio 3. Item Augustinus 7. *super Genes. ad litteram cap.* 12. et Boetius *lib. de duabus naturis, et una persona Christi, cap.* 7. *Nullo modo potest corpus converti in spiritum, nec e converso.*

Ratio 4. Item, tunc absolutum posset converti in respectivum, et per consequens respectus posset per se esse sine fundamento et sine termino, sicut et absolutum conversum in ipsum; consequens est impossibile manifeste, quia contradictio est respectum esse sine fundamento et termino.

COMMENTARIUS.

1. (a) *Ad secundum sic proceditur,* etc. Hæc quæstio ad faciliorem declarationem mysterii tractatur a Theologis. Resolutio ejus dependet ex quæstione præcedente, nam prout quisque sibi efformat naturam conversionis, eadem consequentia opinandi respondet ad quæstionem. Durandus consequenter ad dicta negat aliquid converti in aliud, nisi sit ens materiale, ita ut materia sit communis utrique termino. Hanc sententiam Durandi *infra* examinabimus *quæst. sequenti.* Paludanus *hic quæst.* 3. requirit necessario remanere aliquid commune utrique termino, saltem locum, et probabilius sentit non posse dari nisi in materialibus. Prima sent. Durandus. Secunda sententia. Paludan.

Alii, qui statuunt conversionem unius in aliud esse novam productionem aut conservationem termini *ad quem,* vel modum aliquem repugnantem termino *a quo* in *esse*, eodem modo philosophantur de possibilitate terminorum ejus, aut ipsa conversione inter terminos requiri illam capacitatem termini *ad quem* in *esse,* et repugnantiam utriusque termini ex natura rei in *esse* respectu communis manentis sub utroque; illud commune debent esse accidentia vel locus. Tertia sent.

Vasquez *disp.* 184. *cap.* 2. duo asserit, nempe terminum *a quo,* qui convertitur necessario, esse sensibilem, vel habere accidentia sensibilia, quæ demonstrari possunt per pronomen *hic* vel *hoc* demonstrativum. Inter substantias autem totales, de quarum conversione hic agitur, debet aliqua repugnantia esse, ita ut desitio unius sit ex positione alterius inquantum repugnat, cum autem in *esse* ipsorum non possit esse talis repugnantia, dicit requiri saltem in modo agendi causæ, nempe Dei, nullus autem modus inferendi hanc repugnantiam potest esse in operatione Dei; nisi ut agit præcise mediantibus verbis per formam demonstrativam *hoc*, vel *hic,* etc. neque aliud instrumentum infert talem oppositionem ; ita ergo Tertia sent. Vasquez. requiri esse sensibile, et repugnantiam inter terminos. Hæc repugnantia est ex modo agendi causæ. Per formam verborum est solum possibilis.

concludit, ita factam esse conversionem panis in corpus per formam verborum, ut alio modo de potentia absoluta fieri non possit.

2. Impugnatur hic modus. Sed hic modus non videtur subsistere, imo plurimum repugnat principiis, quidquid enim sit, an verba causent physice conversionem (quod Vasquez negat, ut *supra* vidimus, *dist.* 1. *hujus quæst.* 5. *et* 6. universim formas aut materias Sacramentorum physice non causare suum significatum), nullo fundamento asseritur ad effectum suum proprium et supernaturalem, ad quem neque instrumentaliter physice potest creatura immediate agere vel disponere physice, ut *supra quæst.* 1. *dist.* 1. fusius probavimus omnipotentiam Dei limitari ad certum instrumentum, et maxime in proposito id verum est, quia hæc conversio æquiparatur creationi, nisi exuperet ipsam creationem, quia creatio quandoque ad potentiam ordinariam Dei, ut est etiam causa prima in ordine naturalium agentium, spectat; conversio autem totalis substantiæ in aliam, non ita.

Deum non necessitari ad formam verborum, aut instrumentum.

Conversio, et creatio æquivalent.

Verba non influunt physice, neque actionem, neque modum ejus. Unde primo patet falsitas hujus sententiæ, quia neque verba influunt in conversionem physice, etiam per ipsum, neque influere possunt; ergo conversio ut in re posita in *fieri* aut *facto esse,* non recipit modum a verbis, neque quoad limitationem; neque sunt conditio agendi, neque principium etiam instrumentale physice agendi.

Modus fundans repugnantiam derivatur a causa physica. Conversio autem ut fit physice, debet a causa, a qua fluit, et est, participare illum modum agendi seu actionis, ex quo sequitur repugnantia inter terminos quoad *esse,* cum nihil aliud sit, a quo illum participet, quia neque subjectum, neque termini, juxta sententiam auctoris, cum potius ipsi non dicant repugnantiam, nisi ut substant conversioni sic modificatæ, ut inferat repugnantiam terminorum in *esse,* quam ex se, alioquin non habent termini, ut idem fatetur.

Secundo, dato etiam quod verba influerent physice in conversionem, ille influxus est supernaturalis, ad quem assumuntur, ut sunt in potentia vere obedientiali, sed eamdem proportionem habent aliæ res; ergo assumi possunt, ut instrumentum ejudem conversionis. Unde forma Sacramenti Eucharistiæ, sicut significat effectum, ita et aliæ formæ Sacramentorum significant suos effectus, tamen effectus ipsorum poni posset sine ipsis, quia Deus posset instituere Sacramentum et significationem Baptismi, verbi gratia, in sola lotione; ergo et instituere Sacramentum Eucharistiæ sine ullis verbis, et facere conversionem, ut modo fit absque eisdem verbis. 3. Secunda ratio.

Conversionem fieri posse per aliud.

Tertio, Sacramentum Eucharistiæ est permanens, et reipsa corpus permanenter demonstratur per species; ergo etiam conversio in *fieri* demonstrari poterit per species, sicut in *facto esse,* vel per aliud simile; ergo ad naturam demonstrationis non requiruntur verba, quasi aliter conversio in *facto esse* nequeat demonstrari. Conversionem autem in *fieri* non demonstrat ly *hoc* et *hic,* quia demonstrant corpus, ut præsens, et sanguinem, ut ut patet ex Tridentino et aliis, et de rigore significationis; unde ut *supra dist.* 8. *quæst.* 2. dictum est, prius forma est practica et vera, ut instrumentum, seu signum practicum, quam ut speculative vera est; demonstrare autem competit ipsi ex significatione speculativa. Unde Trident. sess. 13. cap. 4. *Quoniam autem Christus Redemptor corpus suum, id quod sub specie panis offerebat, vere esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia fuit, idque nunc denuo Sancta hæc Synodus declarat, per consecrati-* 4. Tertia ratio.

Demonstratio aliter quam per pronomen fieri posset.

Pronomen non demonstrat conversionem in fieri.

Trident.

onem panis et vini conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, etc.

5. Demonstrat Christum præsentem tantum, et conversionem in facto esse.

Unde per hoc quod forma sit vera, et demonstret corpus Christi præsens, colligitur, tanquam ab effectu ad causam, per consecrationem fieri corpus præsens, et conversionem fieri; ergo sicut supponitur corpus præsens, et conversio facta ad veritatem formæ et demonstrationis, sequitur quod forma prius sit consecrativa, et conversiva, quam vera, aut vere demonstrans. Et sicut optime Doctor loco citato, forma non ut vera, neque ut falsa, sed ut neutra est instrumentum murale consecrationis; ergo etiam consecratio et conversio hæc fieri posset simpliciter, et de potentia absoluta sine forma verborum et demonstratione, quæ per eam importatur, quia hæc fundatur in significatione practica formæ; ideoque Florentinum agens de causa effectiva Sacramenti exprimit significationem practicam formæ, et non speculativam, utrumque vero Tridentinum, sed ita ut practica significatio sit prior, et causa veritatis speculativæ, qua forma demonstrat vere jam corpus præsens. Sed de hoc *infra quæst. sequenti.* Idem auctor videtur in hoc consentire Doctori, qua dicit formam ut neutram esse instrumentum consecrationis, non qua veram aut falsam, ut patet in loco citato *supra dist.* 8. *quæst.* 2. *et in comment.*

Alii modi dicendi *supra in priori comment.* sunt rejecti in suo fundamento, quo statuunt naturam conversionis. Superest tantum, ut explicemus sententiam Doctoris.

SCHOLIUM.

Resolvit quæstionem per duo dicta. Primum, repugnat Deum converti in creaturam, quia quoad *esse* vel *non esse,* nulli, nec sibi subest. Secundum, quælibet creatura in quamlibet converti potest per rationem oppositam. Concordant D. Thom. 3. p. q. 75. a. 4. ad 3. Richard. d. 10. a. 3. q. 1. et communis, a qua recedit Suar. 3. tom. d. 50. s. 10. Intellige hanc conclus. cum Bassoli hîc, modo una res creata non dependeat essentialiter ab altera, ut paternitas ab eo, qui est pater, et a filiatione, homo ab anima. Unum converti in aliud, secundum mentem Scotist. est tantum unum succedere alteri, in eadem præsentia adæquata vel inædaquata, vel forte sine ulla mutatione in termino ad quem, si præexistat. Vide Bassol. et Tartar. hîc; et late Lychet. et Tartar. quodl. 10. Fabrum, et alios recentiores hîc.

(a) Hæc quæstio, ut patet ex argumentis, continet duos articulos, scilicet de conversione Deitatis in creaturam, et creaturæ in creaturam. 3. Vide Varr. q. 1. hujus materiæ, et Henr. quodl. 7. q. 4.

De primo dico, quod non; et ratio tacta est *in præced. quæst. art.* 2. *conclus.* 2. quia nihil potest converti, nec ut terminus *a quo,* nec ut terminus *ad quem,* nisi cujus *esse* et *non esse* totaliter subest virtuti convertentis; nihil autem intrinsecum Deo subest potentiæ divinæ, quia illa potentia non respicit pro objecto, nisi possibile; sed quidquid est Deo intrinsecum, est necesse esse.

De secundo (b) dico, quod quodlibet potest converti in quodlibet propter eamdem rationem, quia utrumque extremum in creaturis subest potentiæ divinæ, et quantum ad totale *esse,* et quantum ad totale *non esse.* Vide 41. prim. et 7. quodl. de omnipot.

Ad (c) argumenta. Ad primum dico, quod Verbum esse incarnatum non dicit Verbum esse terminum alicujus actionis de genere Actionis. Et cum dicitur, quod Incarnatio terminatur ad perso- 4. Quomodo verbum terminet Incarnationis actionem.

nam Filii, dico quod unio illa (loquendo de unione quæ importat relationem in natura humana) importat Verbum pro termino, quia in natura humana est respectus realis ad Verbum, et e converso, non nisi rationis; sed terminus actionis de genere Actionis est aliquid, quod accipit *esse* per illam actionem; hæc autem est unio illa realis naturæ humanæ ad Verbum.

Et si arguitur, Filius Dei est incarnatus; ergo est subjectum, vel terminus illius actionis, quia *incarnari* significat passionem, quam oportet ponere in subjecto, vel in termino.

Et præterea cuilibet actioni respondet propria passio; tres personæ incarnabant actione proprie dicta; ergo quod respondet illi, est passio proprie dicta; hoc autem est incarnatum esse; ergo, etc.

5. Verbum esse Incarnatum est tantum relatio rationis in ipso. Terminus Incarnationis est unio in humanitate.

Ad primam dico, quod incarnatum esse est unitum esse carni in unitate personæ, et hoc secundum quod unitum esse dicit relationem non realem, sed rationis tantum. Ad secundum dico, quod actioni Trinitatis correspondet aliqua passio realis; sed illius objectum est natura humana, et terminus est aliquid in natura humana, scilicet unio formalis naturæ illius ad Verbum, ita quod unio Trinitatis, sive magis unitio, quæ est actio Trinitatis, est ad unionem formalem naturæ humanæ ad Verbum, quæ unio est realiter in natura humana.

Et cum dicitur, quod *incarnatum esse* dicit passionem, sicut *incarnare* actionem, dico quod etsi *incarnari*, vel *incarnatum* grammatice importet passionem, propter modum significandi, non tamen realiter in illo de quo dicitur, sed tantum in alio quod connotat illi uniri; et illud aliud dicitur esse subjectum passionis importatæ realiter per *incarnari*, quæ scilicet correspondet illi actioni, quam importat *incarnare*.

Incarnari non dicit passionem in denominato, sed in connotato.

Ad secundum dico, quod contra immutabilitatem, necessitatem et infinitatem cujuscumque est quod possit esse terminus alicujus actionis proprie dictæ de genere Actionis. Et cum probatur de actionibus intelligendi et volendi, dico quod hoc non est ad propositum, quia sicut dictum est *in lib.* 1. *dist.* 3. istæ dicuntur actiones, quia operationes; nam per actiones de genere Actionis, aliquis terminus accipit *esse* simpliciter, si producitur, vel aliquo modo *esse;* per intellectionem autem objectum intellectum nullo modo accipit *esse*, imo præsupponitur omnino ipsi intellectioni, et hoc ideo, quia istæ operationes, quæ dicuntur actiones, sunt ultimi termini, non autem gratia aliorum terminorum.

q. ult. in fin. Operationes sunt qualitates, non actiones.

Sed (d) adhuc restat dubium, an actio de genere Actionis requirat terminum mutari? Dico, quod non videtur facile quomodo actio de genere Actionis possit poni, per quam terminus non accipit *esse,* imo sicut ponitur talis actio in divinis, sicut per generationem activam Filius Dei accipit *esse,* si tamen actionem sic dictam possit aliquid terminare, et tamen nullo modo accipere *esse ;* dicetur *in sequente quæst.*

Saltem ad terminum conversionis requiritur, quod sit mutabilis secundum Bassol. et Tartar. hîc.

6. *Ad rationem 1. in oppos. et 2. Quare genitum est, ubi fuit corruptum?*

Ad argumenta in oppositum. Primum concedo. Ad secundum dico, quod etsi quantitas panis converteretur in quantitatem corporis Christi, non tamen propter hoc corpus esset hîc, vel ejus quantitas, ex vi conversionis, sicut tactum est prius 1. *quæst. d.* 10. Et ad probationem illam *supra* tactam, sed non solutam, scilicet quod genitum est, ubi corruptum fuit, dico quod ideo ibi est, quia materia manet communis, quæ in generatione non movetur localiter, et per consequens ibi recipit formam ubi est, et ex hoc genitum ex ipsa et forma, est ubi præfuit corruptum.

Contra, materia non est ratio essendi in loco localiter, sed quantitas; non autem manet eadem quantitas in generato et corrupto, nisi ut materia; ergo ipsa non est ratio quare genitum est, ubi præfuit corruptum. Dico, quod materia secundum se habet *esse* in loco definitive, sicut quæcumque substantia limitata; ipsa autem, ut sub quantitate, habet *esse* in loco circumscriptive; quia ergo manet definitive ubi prius fuit substantia, ideo ibi recipit formam, et ideo substantia genita ibi est, ubi præfuit substantia corrupta, et ubi definitive est substantia, ibi circumscriptive est ipsamet, ut quanta; et ideo sequitur quod genitum ut habens quantitatem ibi est circumscriptive, ubi fuit corruptum circumscriptive. Non tamen intelligendum est quod aliquando fuerit alicubi substantia hîc vel ibi definitive, et non circumscriptive, quia nunquam fuit sine quantitate, quæ erat ratio circumscribendi; sed tamen non ponendo aliquam quantitatem manere eamdem, quod credo esse verius, non oportet ponere aliquid idem circumscriptive manens esse rationem essendi in eodem loco in genito et corrupto, sed sufficit materia remanens in loco definitive, ubi fuit corruptum.

Non videntur remanere eadem accidentia in genito, et corrupto, scilicet si tollatur forma corporeitatis,

de quo 2. d. 3. q. 4. ad 1. pro opin.

7. Posset etiam dici, quod ubi agens invenit passum, ibi informat ipsum; sed agens in generando non transmutat localiter; ergo informat ibi passum, et ubi passum informatur, ibi est compositum ex passo et forma inducta; ergo, etc. Concesso tamen secundum communem opinionem, quod ibi possit esse terminus conversionis, ubi præfuit conversum, dico quod debet intelligi ubi non præcise, sed vel sic, vel secundum partem; et sic, ubi præfuit panis, posset esse corpus Christi, ut quantum, vel præcise, vel sicut in parte sui *ubi,* ita quod pars esset ibi, et pars esset in *ubi* circumstante. Esto etiam quod teneretur illud principium aliquorum, quod terminus conversionis est, ubi præfuit conversum, non tamen erit ibi localiter. Et sic posset concedi, quod si quantitas esset primus terminus conversionis, esset ubi præfuit substantia panis, non tamen esset localiter; et hoc est argumentum contra aliam viam, quæ ponit propter hoc quantitatem Christi non esse hîc localiter, quia est secundus terminus, et non primus, quia esto quod esset primus, adhuc non esset ibi locali-

ter necessario; ita enim posset iste modus separari a primo termino conversionis, sicut a secundo.

8. Henr. quodl. 1. q. 5. et Ægid. quodl. 1. q. 4.

Ad tertium dicitur, quod Augustinus et Boetius loquuntur in comparatione ad potentiam creatam. Sed hoc nihil est, quia nulla virtus creata, potest quodcumque corpus convertere in quodcumque. Ideo dico aliter, quod quot sunt rationes repugnantiæ, tot sunt rationes impossibilitatis; et aliqua illarum amota, est aliqua possibilitas quæ prius non fuit, non quidem possibilitas simpliciter, sed ex parte illius; verbi gratia, visus non potest recipere intellectionem, tum quia intellectio inextensa est, et visus extensus; tum quia visus est cognoscens tantum aliquid sub ratione singularis, intellectus autem intelligit non præcise sub ratione singularis; tolle unam impossibilitatem, utpote si esset potentia, quæ posset habere objectum sub ratione universalis, et cum remaneret alia ratio impossibilitatis, simpliciter esset impossibile hoc, sicut illud, et tamen diceretur hoc possibile respectu illius non simpliciter, sed quia illa ratio impossibilitatis ibi non est ratio impossibilitatis hîc.

Dicitur specialiter impossibile quod plures habet rationes impossibilitatis, licet respectus Dei absolute sit possibile.

Ad propositum, omne corpus habet quamdam non repugnantiam, ut convertatur in corpus, puta quia habet materiam, quantitatem, et similes rationes concurrentes ad convertibilitatem; omnis spiritus habet oppositas rationes istis; ergo licet sit impossibile simpliciter corpus cœleste converti in elementare, isto modo quo impossibile est spiritui converti in ignem, quia respectu agentis cujuscumque creati utrumque est impossibile, respectu tamen agentis increati, sicut unum est possibile, ita et aliud; tamen istud dicitur possibile, et aliud impossibile, quia hîc est aliqua ratio impossibilitatis, quæ non est ibi.

9. Ad 4. An absolutum converti possit in respectum?

Ad quartum dico, quod absolutum posset converti in respectivum, et e converso, sed non sequitur ultra, quod respectus esset sine fundamento et termino, quia terminus per conversionem acciperet *esse* eo modo quo potest habere *esse;* respectus autem non potest habere *esse* sine fundamento et termino.

Nec sequitur, si terminus *a quo* præfuit sine istis, ergo terminus *ad quem* potest esse sine istis, sicut nec in aliis, ubi terminus unus requirit aliqua ad sui *esse,* quæ non requirit alius. Dico ergo, quod si in respectivum converteretur absolutum, ille respectus requireret fundamentum et terminum, et haberet ea, vel antiqua, quæ præcesserunt conversionem, vel nova. Exemplum in aliis, non sequitur, lapis potest converti in scientiam, et e converso, lapis non informat aliquem intellectum, ergo nec scientia; quodcumque enim in aliquod convertatur, semper terminus habebit suum proprium modum existendi, sicut terminus *a quo* conversionis habuit ante conversionem suum proprium modum existendi.

COMMENTARIUS.

6. (a) *Hæc quæstio, ut patet ex argumentis,* etc. Diximus superius, licet conversio sit inter ipsas substantias secundum ordinem et successionem eorum in *esse,* in qua formaliter consistit, ut *quo* in ipsis terminis substratis, ut *quod* respective ad *quo,* seu ad ipsam successionem ; comparando tamen terminos ad invicem, ut subsunt ordini, alius est formalis, nempe terminus *ad quem,* alius materialis, ut terminus *a quo.* Et hoc modo consideratur conversio in *esse* rei ; priori modo secundum illud quod superaddit ordo. Sic etiam in aliis conversionibus physicis attenditur duplex *quo* et *quod,* nempe mutationis, ut comparatur ad utrumque terminum et unum *quod ;* et alius ordo formalis inter ipsos terminos, ut alter succedit alteri secundum intentionem agentis, quæ per se respicit terminum *ad quem,* per accidens terminum *a quo.* Vide Doctorem *in quæst. præcedenti art.* 3. § *Dico ergo,* etc.

Duplex modus considerandi terminum conversionis.

Duplex quo, et quod.

7. Cum ergo successio et ordo inter terminos, sit quantum ad *esse* totale utriusque (ut agitur modo de conversione) eam concomitatur aliqua actio, positiva quidem respective ad terminum *ad quem,* privativa respective ad terminum *a quo.* Si terminus *ad quem* est præexistens, erit actio non productiva termini in *esse* simpliciter, sed in *esse* secundum *quid,* ut hic, vel hujusmodi alicujus *esse* secundum *quid ;* si terminus non præextiterit, actio erit productiva termini simpliciter. Utramque actionem docet Doctor intervenire posse in conversione, primam *in dist. præcedenti quæst.* 1. *art.* 1. et *quæst.* 3. et de facto contingere ubique docet in hoc mysterio, et *quæst.* 4. docet secundum genus conversionis esse possibile in corollario primi membri, et utrumque *in quæst. præcedenti hujus distinctionis art.* 1. *in descriptione transubstantiationis, art.* 2. ubi requirit utrumque terminum conversionis debere subesse divinæ virtuti, nempe agenti, quatenus circa *esse* totale utriusque aliquid disponat agendo, et quatenus dicit conversionem totalem spectare ad solam Dei virtutem.

Conversionem concomitatur duplex ratio.

Alterutra actio productiva, aut adductiva intervenit.

Et in præsenti conclusione et ratione ejus idem patet, quia successio inter utrumque terminum quoad *esse* nequit salvari, nisi virtute agentis terminus *ad quem* recipit aliquod *esse,* vel simpliciter, vel secundum *quid,* virtute agentis in ipsum terminum *a quo,* quia successio in essendo virtute causæ factæ, et ordo supponit *esse* recipi ab agente, qualecumque illud sit, sive *esse* simpliciter, sive secundum *quid.*

Et patet idem ratione.

Sine aliqua productione non salvatur conversio.

Ex his ergo patet prima conclusio, quod nihil potest immediate converti in Deum, quia *esse* Dei nequit alio modo subesse suæ virtuti, quæ respicit possibile tantum ; quod autem est infinitum necesse esse immutabile, ut bene Doctor *responsione ad* 2. non potest esse terminus alicujus actionis de genere Actionis, neque secundum *esse* simpliciter, neque secundum *esse* accidentale, et secundum *quid* ipsi adveniens intrinsece, quod requiritur, ut possit esse terminus *a quo* vel *ad quem* conversionis. 8.

Nihil posse in Deum converti.

Hæc conclusio est communis Theologorum, rationem ejus aliter et aliter assignant. Henricus dat illam rationem, quia aliqualitas creaturæ non potest esse aliqualitas Dei ; ratio obscura est, nisi intelligatur quod nulla actio, quæ creata est ex genere suo, possit esse Dei, ut termini intrinseci secundum aliquod *esse,* ac proinde non posse Deum succedere creaturæ in essendo, quia si succederet, 9.

Henricus. Ratio obscura satis, sed declaratur.

haberet aliqualitatem creaturæ aliquo modo, qui reciperet *esse* limitatum, quod soli creaturæ competit, cum reciperet *esse* per successionem essendi respective ad creaturam, quæ in ipsum converteretur; et sic intellecta ratio coincidit cum præmissa Doctoris.

D. Thomæ ratio. Cajetan. Ratio D. Thomæ sufficiens declaratur.

D. Thomas probat, quia essentia divina est ingenerabilis. Cajetanus dicit illam rationem non esse sufficientem, ut excludat conversionem totalem. Sed melius intelligendo rationem, coincidit cum illa, quam assignat Doctor, quia vel ingenerabilitas intelligi potest universaliter pro omni productione in *esse,* et sic æquivalet, quia denotat immutabilitatem, vel si intelligatur de ingenerabilitate proprie, bene ex ea deducitur omnis immutabilitas essendi.

Ratio Cajet. et Soti.

Ipse Cajetanus et Sotus assignant aliam rationem, quia Deus et creatura non conveniunt in ente; quidquid sit de hac convenientia, si intelligunt de ratione entis limitati et creati, quod subest potentiæ convertentis, redit in idem; si de ratione abstracti, non probat, quia substantia et quantitas etiam sic se habent, tamen possunt converti in se invicem, sic, inquam, se habent substantia et quantitas ex sententia scholæ D. Thomæ; et in conversione magis spectatur repugnantia terminorum in *esse* quam convenientia.

Est obscura, vel certe insufficiens

10. Vasquez recidit a communi.

Vasquez *supra cap.* 4. admittit conclusionem communem, quantum ad conversionem immediatam et adæquatam, sed distinguit terminum *ad quem* conversionis in adæquatum et inadæquatum. Et dicit non posse fieri conversionem in Deum, tanquam in terminum adæquatum, bene tamen in Deum tanquam in partem termini adæquati; unde dicit, quod aliter Deitas posset esse in Sacramento, verbi gratia, quam per concomitantiam.

Posse converti aliquid in Deum, ut termini partem.

De facto autem est tantum per concomitantiam, quia forma et demonstratio quam importat, solum designant substantiam expresse, ut clauditur in istis accidentibus, ut extra ipsa alibi non sit in alia re, quod nequit dici de Deitate. Si tamen institueretur sic: *Hoc est corpus meum deificatum,* vel: *Hoc est corpus Christi,* Deitas esset in Sacramento cum corpore, ex eo quod expresse significaretur, ut forma deificans corpus, quemadmodum, si hæc esset forma: *Hæc est caro vivens,* vel, *Hoc est corpus meum vivum,* etc. ex vi illorum esset anima, ergo similiter; unde colligit in transubstantiatione non requiri terminum *ad quem* produci.

Deitatem ex vi verborum posse esse in Sacramento aliter instituto.

11. Impugnatio doctrinæ Vasquez.

Hæc doctrina non videtur admittenda, quia salvando veram naturam transmutationis totalis quoad esse, necessum est terminum ad quem recipere aliquod esse novum virtute agentis, saltem secundum quid, per mutationem intrinsecam ejus, alioquin non manet conversionis conceptus, qua aliquid convertitur in ipsum secundum esse, nisi sit aliqua successio ejus in esse respective ad terminum *ad quem,* quod *esse* ante non habuit. Hoc autem repugnat Deitati, et merito omnes negant in eam aliquid converti, ne cogantur admittere ejus mutationem intrinsecam. Unde Theologi summopere cavent in productione rerum in tempore, ut in unione hypostatica et assumptione naturæ humanæ, admittere ullam novitatem in Deo intrinsecam, ut bene Doctor etiam *in hac quæstione* resolvit, quod et ipse Vasquez et omnis fidelis cavet; vel ergo destruit naturam conversionis totalis, vel certe admittit oppositum.

Necessaria est aliquid mutatio in termino conversionis.

Novitas essendi repugnat intrinsece Deo.

12. Probatio a priori ex efficacia formæ diversa.

Probatur sumendo idem principium ad quod refugit: nihil esset in Sacramento ex vi verborum, nisi quod efficeretur virtute practicæ formæ, ut per se constat, omne

autem tale per se efficitur a causa principali, cujus actio respicit primario terminum *ad quem* conversionis; ergo si per talem formam esset hic Deitas aliter

Infert diversitatem in actione, et esse.

quam est modo per solam concomitantiam ratione unionis hypostaticæ corporis ad ipsam, esset per aliquam actionem diversam, tam formæ suo modo quam causæ principalis physice agentis illud *esse* diversum Deitatis in Sacramento, tanquam contentæ per se ex vi verborum; ergo esset diversa præsentia Deitatis, ab ea quæ dicitur esse modo, tanquam contenti practice et significati, tam per verba quam etiam per species. Illa autem præsentia esset realis, et a causa principali

Supposita præsentia nova esset in Deitate.

physice; ergo in ipsa Deitate, quod dici nequit, neque ipse auctor dicere intendit, quamvis ex doctrina ejus sequatur. Antecedens et prima consequentia patent ex natura hujus mysterii, et utrumque admittit adversarius.

Ultima consequentia probatur, quia

13. Probatio. Non esset in corpore.

illa nova præsentia non esset in corpore Christi, ut est diversum subjectum et significatum a Deitate, quia sic non est natum inferre præsentiam Deitatis ex vi verborum, sed tantum ratione unionis concomitanter; neque est alius ejus ordo ad Deitatem, aut suppositum, neque esse potest ex vi hujus actionis saltem.

Non esset in speciebus.

Non esset in speciebus, tum quia actio primario respicit terminum *ad quem,* et non species, tanquam subjectum in quod influit præsentiam; tum quia species non dicunt relationem signi aut continentis ad contentum diversam, nisi sit diversus modus essendi ejus sub speciebus in *esse* contenti; ergo erit in ipsa Deitate, quod est absurdum, vel si dicas ipsam Deitatem sine aliqua novitate sui esse posse sub speciebus ex vi verborum, tanquam terminus inadæquatus, eodem modo esset sub speciebus tanquam terminus adæquatus, et sic aliquid converti posse in Deum immediate, quod negatur.

Explicandus ergo est hic auctor, nempe eum velle asserere unionem hypostaticam poni posse sub speciebus ex vi verborum, et sic concedo potuisse institui formam illam, quæ haberet efficaciam respectu corporis, qua uniti hypostatice, et forte hoc intelligere voluit, quamvis per corpus deificatum intelligat alibi ipsum effectum Deitate, ut ratione sanctificandi *tomo* 1. *in* 3. *part. dist.* 6. et hic etiam ex modo loquendi, et instituto conclusionis idem proferre videtur.

14. Explicatur Vasquez quoad intentum.

In eo casu non esset Deitas præsens ex vi et efficacia verborum, licet corpus qua unitum esset præsens, sed quia unio expressa et præsens ex vi verborum denotaret suum terminum, nempe suppositum, ideo præsentia Deitatis esset magis explicita, quamvis solum esset concomitans.

Præsentia concomitans essentiæ magis explicata.

Dico consequenter impossibile esse formam aliquam institui, quæ ex vi verborum, et practice significaret præsentem Deitatem, quia nulla potest esse conversio in ipsam, neque ut terminus primarius, et adæquatus foret, neque ut terminus inadæquatus, quia ratio facta perinde utrumque excludit a Deitate. Forma autem præmissa verbalis quantum ad particulam *deificatum,* ut respicit ipsam Deitatem in ratione contenti, esset explicativa, et non pertineret ad sensum substantialem et practicum formæ; ut vero respiceret et importaret unionem, esset de sensu substantiali.

Impossibile esse poni Deitatem ex vi verborum in Sacramento.

Ad fundamenta opinionis.

Neque alia forma : *Hoc est corpus animatum,* etc. est ejusdem rationis cum priori, quia anima potest fieri præsens ex vi verborum, et practice, recipiendo novum *esse,* saltem quoad ipsam præsentiam.

Advertendum insuper aliter dicit alia

15. Declaratur præsentia concomitantiæ. Se habet in partibus, et proprietatibus, ut modus superadditus essendi.

esse concomitantia, aliter Deitatem in hoc mysterio, quia reliqua licet non sint præsentia, ut sanguis sub specie corporis, ex vi verborum, tamen recipit præsentiam novam et supernaturalem ad species, qua est in toto et sub qualibet parte totius, qui est modus essendi ejus diversus a præsentia corporis; sic etiam quantitas Christi, et reliqua accidentia.

In Deitate non ita.

Deitas autem ratione corporis uniti hypostatice fit præsens præsentia corporis et unionis tantum; non autem præsentia aliqua propria, sicut propriam habent reliqua concomitantia corpus, licet non significentur per verba, quorum veritas salvari posset sine illis, sicut et præsentia ipsius corporis. Ut autem illa sequantur ad corpus, ubicumque est, ratione connexionis naturalis, debent etiam recipere modum essendi corporis, hoc est, indivisibilem, alias non possint concomitari corpus.

Displicet etiam ratio illa, qua putat Deitatem non esse ex vi verborum formæ de facto institutæ sub speciebus, nec de possibili esse posse ex vi verborum hujus formæ, quia scilicet demonstratio formæ ita designat substantiam claudi sub speciebus, ut alibi extra ipsas non sit in alia re. Hæc ratio non placet, nec subsistit, quia demonstratio non dicit talem extensionem, cum corpus Christi, et in aliis Sacramentis, et speciebus sit, in modo suo naturali essendi, de quo non est dubium ipsi auctori. Ratio ergo valde obscura est et inefficax, eam intelligendo ut sonat.

Ratio hæc non admittitur. Nec demonstratio ab alio esse diverso alibi.

16. Conclusio affirmativa.

(b) *De secundo dico,* etc. Hæc conclusio Doctoris patet ex dictis, et ex ratione subjuncta, quia in creaturis utrumque extremum subest omnipotentiæ divinæ, quantum ad *esse* totale utriusque.

Limitatio principii præmissi.

Hoc principium intelligi debet, juxta limitationem additam a Scholiaste, nempe quando essentialiter non dependet ab alio unum extremum, ut totum a parte, quod nequit esse sine parte, ideo nequit pars in totum converti. Ratio ipsa hanc limitationem importat, quia creatura subest divinæ omnipotentiæ, quoad ea quæ non involvunt repugnantiam; terminus enim divinæ omnipotentiæ est ens possibile, non vero impossibile.

Non comprehendit essentialiter, aut impossibile. Ratio in suam correlationem nequit converti.

Eodem modo neque relatio intrinsecus adveniens potest converti in suam correlationem propter simultaneam coexistentiam, qua una nequit esse sine alia, quia causa essendi unius, quæ sunt extrema, est similiter causa essendi alterius eadem necessitate.

Neque in sua extrema, aut e contra.

Hinc etiam nequit relatio converti in sua extrema simul existentia, non quod extrema dependeant a relatione, sed quia exigunt relationem, tanquam prius suum posterius necessario connexum; sic etiam neque totum converti potest in suas partes simul unitas ex eadem ratione, oportet enim terminum conversum desinere esse, manente termino *ad quem* conversionis.

Neque totum in partes unitas, aut e contra. Ratio horum.

17. Sententia negativa. Vasquez.

Huic conclusioni repugnant, ut plurimum, moderni, quotquot exigunt aliquid commune utrique extremo manere, Vasquez addit terminum *a quo* conversionis necessario debere esse aliquod sensibile, quod cadere possit in demonstrationem, seu ab illa designari, quia putat aliter non posse fieri conversionem, nisi per formam verbalem.

Sententia Doctoris probatur. Ex natura conversionis.

Sententia autem Doctoris est, posse unum converti in aliud, quamvis nihil conversi maneat. Probatur, quia hæc conversio est mutatio unius secundum *esse* totale in aliud, quod succedit secundum suum *esse* totale; ergo potest salvari conversio, quamvis nihil termini *a quo* maneat.

Terminus

Probatur consequentia, quia terminus

a quo qua desinit terminat.

a quo eatenus est extremum conversionis, quatemus desinit secundum se totum, adveniente termino *ad quem*, seu ad ipsum respective; ergo quia transit in *non esse* est extremum conversionis; ergo quod aliquid, quod fuit in ipso maneat, non facit, nec constituit ipsum extremum conversionis.

Patet consequentia, quidquid spectat ad aliquem ordinem præcise, ut est sub determinato extremo contradictionis, nequit spectare ad eumdem ordinem per se, qua participat alterum contradictorium, quia hoc repugnat; si ergo terminus *a quo* conversionis spectat præcise ad ipsam conversionem (quæ est ordo cum successione essendi inter terminos) qua transit in *non esse* formaliter, sequitur non spectare ad hunc ordinem, qua aliquod ejus accidens manet, de quo verificatur prædicatum contradictorium, nempe non converti tale accidens, verbi gratia, quantitatem panis in corpus Christi, converti tamen substantiam panis.

Quod est sub negatione, non componitur ex affirmatione.

18. Quod etiam permanentia alicujus in *esse*, quod fuit termini *a quo*, verbi gratia, accidentis, non facit ad conversionem, ut respicit terminum *ad quem*. Probatur primo ex ratione præmissa, quæ perinde potest accommodari. Item quia *esse* illius communis seu accidentis, non est *esse* termini *ad quem*, sed diversum, neque est *esse* novum aut intrinsecum termino *ad quem*, sed *esse* antiquum accidentis, et extrinsecum, loquendo præcise de illo, quod commune est utrique termino ; terminus autem *ad quem*, recipit aliquod *esse* proprium, nempe *esse* simpliciter, si producatur, vel *esse* secundum *quid*, si recipiat *esse* tantum accidentale et secundarium ; utrumque horum salvari potest sine tali accidente permanente, quod fuit in termino *a quo*, ergo, etc. Patet assumptum, quia *esse* simpliciter termini *ad quem*, nulla ratione potest dependere ab accidente, quod fuit alterius dispositio naturalis, ut per se patet; potest etiam esse secundum et secundarium ejus similiter salvari, non permanente accidente prædicto, verbi gratia, si corpus Christi reciperet esse indivisibile in loco, in quo fuit panis, nullo accidente panis remanente, sed tota substantia et accidentibus simul conversis in corpus Christi, sic existens, vel hîc vel alibi; ergo non exigitur aliquid commune, quod fuit intrinsecum pani, remanere, quantum ad conversionem, quæ hoc modo fieret; unde recte *supra* Doctor asserit panem converti posse in corpus Chisti alibi existens quam hîc.

Non spectare illud commune ad terminum ad quem.

Dices requiri aliquid commune manere ut salvetur repugnantia in essendo inter terminum *ad quem* et *a quo*. Contra, repugnantia in essendo nequit oriri ex accidente, quod posterius est substantia, ut *supra* probatum est contra asserentes substantiam panis desinere ex natura rei ob separationem ab accidentibus, quasi dependeret in essendo ab accidentibus. 19.

Responsio. Impugnatur. Non requiri ob repugnantiam terminorum.

Deinde repugnantia in *esse* salvatur ex modo producendi causæ primæ, secluso omni accidente communi ; ergo non requiritur ad repugnantiam in essendo salvandam, ut aliquod accidens maneat, quod fuit termini *a quo*. Probatur antecedens, nulla repugnantia hîc esse potest præter illam, quæ est ex modo producendi agentis, verbi gratia, inter substantias totales, quia nequeunt comparari ad invicem ratione alicujus tertii, in quo ex natura rei opponerentur, quia non est oppositio circa materiam eamdem, aut subjectum, quia nequeunt inesse alicui subjecto.

Inter terminos repugnantia in essendo.

Est ex modo producendi causæ primæ.

Non est circa materiam.

Non esset secundum aliquam formam communem, sub qua repugnarent, ut per se etiam constat, quia formæ substantiales non sunt capaces, cum sint in actu com-

Non est circa formam

substantialem. pleto, et ultimo suæ naturæ, quælibet ipsarum per propriam formam, non esset talis repugnantia ex forma accidentali, ut patet ex dictis alias.

Non ab aliquo accidente, aut loco, etc. Non esset talis repugnantia ex aliquo extrinsecus se habente, ut loco, tempore, situ; non esset illa repugnantia ratione existentiæ absolute consideratæ, quia simul existere possunt per diversas causas et productiones et conservationes.

Est ex modo producendi. Sequitur ergo a primo ad ultimum, repugnantiam illam solum esse ex modo producendi termini *ad quem*, ut procedit ad agente communi, et primo, inquantum illud succedit termino *a quo* in *esse*. Hæc autem repugnantia salvari potest, etiamsi nullum accidens, aut aliquid, quod fuit intrinsecum termino *a quo*, maneat in *esse*.

20 Secunda responsio. Impugnatur. Opposito partialis nequit esse sine subjecto communi. Dices ergo secundo, requiri aliquid commune remanere in *esse* ad salvandam conversionem in genere, et successionem terminorum, et ordinem ad invicem. Contra, licet mutationes partiales, quæ dicuntur formales, exigant ex præcisa oppositione aliquid commune permanere, quia termini earum opponuntur circa idem subjectum; mutatio totalis, quæ in hoc ab ipsis distinguitur, non exigit illud commune, quia et oppositio et ordo terminorum salvatur sine tali communi; quod probatur ex ratione jam præmissa.

Oppositio ex modo producendi probatur. Confirmatur ordo terminorum, et successio in essendo salvatur, quamdiu *esse* termini *ad quem* habet adjunctum *non esse* termini *a quo*, et *non esse* termini *a quo*, *esse* termini *ad quem* adjunctum; sed ex modo producendi termini *ad quem*, desinendi termini *a quo*, (ut uterque hîc et nunc subsunt potentiæ divinæ operanti circa ipsarum *esse* et *non esse* respective ad se invicem), terminus *ad quem* habet conjunctum *non esse* termini *a quo*; et e contra *non esse* termini *a quo*, *esse* termini *ad quem*, secluso omni ordine ad aliquod commune accidens, vel aliud diversum ab ipsis terminis, et modo quo terminant potentiam Dei; imo accidens illud, neque ut conditio, neque ut limitatio, neque ut ratio, neque ut subjectum se habet ad prædicta, ut subsunt huic ordini, qui prædicatur de ipsis terminis secundum hunc modum conversionis, ut ad se invicem dicuntur; ergo ordo, oppositio et successio terminorum, atque adeo conversio totalis ipsorum recte salvari potest, sine tali accidente communi, sub quo uterque esset cum ordine. Accidens nihil facit ad conversionem physice.

Confirmatur secundo, *esse* et *non esse* cum ordine non solum comparantur ad invicem in conversionibus partialibus respective ad causam materialem, sed etiam respective ad efficientem, cujus virtute insunt successive materiæ, ita ut licet prædicatio sit respective ad subjectum, ad quod limitantur et insunt; tamen primario de ipsis terminis, prout subsunt conversioni, dicuntur *esse* et *non esse*, cum ordine oppositionis, ita ut unum inferat aliud; et *esse* unius inferat *non esse* alterius, non solum in subjecto, sed etiam absolute loquendo, quia nempe non conservatur alibi ab agente, et propter dependentiam a subjecto, a quo excluditur, forma corrupta simpliciter desinit, unde si agens primum vellet conservare extra subjectum formam, vel etiam, ut quidam volunt, in subjecto. In secundo casu (quem declarandi causa ad hominem induco, non opinandi; oppositum enim tenet nostra schola) *esse* unius non inferret ullum *non esse* formæ alterius, neque conversionem, aut oppositionem hîc et nunc inter terminos. Ex quibus colligitur *esse* et *non esse*, seu ordinem inter hæc, convenire primario terminis, ut subsunt virtuti primæ agentis. 21. Secunda confirmatur ad idem. Ordo inter esse et non esse oppositionis absolutæ. Est ab agente primario.

22. Salvari in conversione totali.

Ad propositum ergo id applicando servata proportione : Conversio totalis potest stare cum ordine et successione terminorum, quantum ad *esse* unius, et *non esse* alterius, ut subsunt hæc extrema virtuti agentis, et ipsi termini absolutæ contradictioni, ut abstrahit a causa materiali, quæ in proposito intervenire non potest ; ergo sine omni alio communi utrique præter ipsos terminos.

Patet antecedens, quia in creatione et annihilatione rei salvatur ordo inter *esse* et *non esse,* secluso ordine ad extrinsecum ; ergo etiam inter terminos conversionis totalis. Negabis consequentiam et paritatem, quia *esse* et *non esse* comparantur absolute ad terminum creationis ; hîc autem *esse* prædicatur de termino conversionis respective ad terminum, qui in ipsum convertitur, ac proinde debet aliquod ejus *esse* participare. Contra, saltem id conceditur, quod potest esse ordo inter *esse* et *non esse,* ac successio, ut sunt a causa prima ; ergo etiam, quamvis nihil commune maneat, potest idem ordo et successio manere quoad conversionem totalem inter ipsos terminos.

23. Modus determinatus productionis, et actionis prædictum ordinem inducit. Probatur per varia exempla.

Probatur jam consequentia, quia ex modo producendi, et determinatione actionis, ut procedit a divina voluntate, et recipitur in termino *ad quem,* potest sequi ordo ad aliquid, ad quod ex natura rei alias et absolute nullus esset ordo, verbi gratia, in creatione hujus animæ in hoc corpore, in creatione hujus gratiæ in hac anima, ex creatione hujus corporis aut Angeli in hoc loco et tempore, in volitione alicujus per modum finis respective ad media hæc assumpta, quod alias potuisset Deus absolute velle et ponere in re independenter ab omnibus mediis et sine ordine finis ad media. Item, in effectu aliquo ponendo cum dependentia ad hoc instrumentum determinatum, quod alias sine instrumento poni posset. Similiter etiam cum dependentia a causa determinata secunda, quam posset absolute sine ordine ad ipsam ponere, vel certe per creationem, vel per aliam causam.

Explicatur modus oppositionis, et ejus causa.

In quibus omnibus conjunctio et ordo unius ad alterum est ex modo determinationis divinæ voluntatis et actionis, ut per eam procedit terminus ; ergo etiam ex modo determinato producendi terminum *ad quem,* potest habere annexum *non esse* termini *a quo* conversionis, ita ut positio ejus inferat secum desitionem alterius, et consequenter, manente hac præcisa causa, stat ordo et successio inter terminos conversionis totalis, secluso quocumque alio.

Et in proposito consequenter positio termini *ad quem,* et desitio termini *a quo,* non habent se concomitanter tantum, et sine ordine, ut prætendit Vasquez *supra,* cum ex modo producendi termini *ad quem,* stet repugnantia simpliciter ad terminum *a quo* in *esse ;* et hoc ex natura rei, ut subsunt huic determinato modo agendi primæ causæ, quia ita voluntas ejus est termini *ad quem,* ut in eum per desitionem convertatur terminus a *quo.* Hæc oppositio est ex natura rei.

24. Responsio allata destruitur.

Ad illud autem, quod *supra* inferebatur, nempe terminum *ad quem,* debere recipere aliquod *esse* termini *a quo,* est falsum simpliciter, quia id tantum in conversionibus formalibus et partialibus servatur, vel etiam in conversione totali, ut fit de facto in præsenti mysterio, non tamen exigitur simpliciter, et in omni conversione possibili ; ideo bene Doctor *in quæst. præcedenti, artic.* 1. in definitione transubstantiationis non possit aliud, quam esse *mutationem totalem substantiæ in substantiam.* Quæ definitio salvatur in præsenti mysterio inter ipsas sub stantias, accidentia autem manent tanquam Sacramentum præsentiæ Christi, et terminus, non ut aliquid intrinsece spectans ad Accidentium communium munus.

ipsam conversionem, quæ præcise est inter substantias, ut Patres et Concilia docent.

25. Sententia communis. Ex his etiam facilis est conclusio communis, nempe in creaturis quodlibet posse converti in quodlibet, quia licet absolute alias non dicant repugnantiam, tamen, ut subsunt determinato modo producendi, dicunt ordinem ad invicem in *esse* et *non esse*, et ut terminus *a quo* et *ad quem*, dicunt illam repugnantiam, quæ recte dicitur ex natura rei, cum ex modo agendi causæ primæ transeat in terminos.

(c) *Ad argumenta*, etc. Solutio argumentorum hinc inde clara est, sicut et dubii, quod movet §.

26. Non dari actionem sine mutatione. (d) *Sed adhuc restat dubium*, etc. Ubi desinit universaliter actionem de genere Actionis requirere mutationem in termino, loquitur de mutatione abusive, ut denotat per talem actionem, semper terminum recipere *esse*; et probat in divinis, ubi actio per modum productionis ponitur per quam persona recipit *esse,* non per modum mutationis.

27. Augustin. Boetius. Spiritum converti posse in corpus. Ad tertium, quod militat contra secundam conclusionem ex auctoritate Augustini *lib.* 7. *de Gen. ad litteram, cap.* 12. et Boetii *in libro de duabus naturis et una persona.* Respondet Doctor supposito, quod illæ auctoritates intelligendæ essent de conversione, prout de ea nunc agimus, nempe totali (ut etiam intelligit Henricus et Ægidius anteriores) respondet tantum insinuari majorem repugnantiam esse ex natura extremorum, nempe spiritus et corporis in ordine ad conversionem, quam inter duo corpora; sed neutrum est simpliciter impossibile respectu divinæ omnipotentiæ, quæ posset convertere panem in Angelum, sicut convertit modo, et hoc de genere conversionis, illum in corpus Christi.

Henricus. Ægidius.

Augustin. Cæterum Augustinus non loquitur de hoc genere conversionis, sed de conversione partiali et formali per veram coruptionem prioris formæ, et sic negat animam fieri ex corpore aliquo elementari, sicut ex ea facta est caro : *Cum anima,* inquit, *non sit corporea, quidquid autem ex mundi corporeis elementis fit, corporeum esse necesse est, in quibus mundi elementis etiam aer iste connumeratur, nec si de puri illius cœlestisque ignis elemento facta anima diceretur, credi oporteret. Omne quippe corpus in omne corpus posse mutari, non defuerunt qui assererent. Corpus autem aliquod sive terrenum, sive cœleste, converti in animam, fierique naturam incorpoream, nec quemquam sensisse scio, nec fides hæc habet,* etc. Ex quibus patet Augustinum loqui de conversione quæ fuit in quæstione, non autem de hac, quam nunc disserimus; agit enim de prima productione animæ rationalis, quam dicit non esse ex materia. Utramque solutionem tradit Doctor *quodlibeto* 10. *art.* 1.

Boetius etiam de simili conversione agit disserens contra Eutychen, ejusque discipulos, unius naturæ in Christo assertores, quod varie ab iis explicatur. Hic enim error sicut nullis principiis fultus, ita ambigue et confuse docebatur, nempe converti divinam naturam in humanam Christi, ut insinuat Flavianus Patriarcha Constantinopolitanus *in epistola ad Leonem* I. et ipse Leo *in epist.* 67. *ad Leonem Imperatorem,* Theodoretus *lib.* 4. *hæret.* Faber *in Eutychen,* et Nicephorus *lib.* 18. *cap.* 45. Alii dixerunt e contra defendisse unam naturam per conversionem humanæ in divinam. Tertio modo dixerunt, utramque fieri unam per mixtionem, quem modum tenuerunt Jacobitæ et Acephali. 28. Sententia Boetii. Eutychianorum deliria.

Flavanus. Leo Papa. Theodoret. Nicephor.

Jacobitæ, Acephali.

Quartus modus tenebat per compositionem fieri, ut ait Euthymius *in Panopl.* Euthym. Gelasius. Damasc.

titulo 15 et Gelasius *in Eutychen libro*, qui habetur in Bibliotheca Patrum, et Damascenus *l. de natura composita*. Contra hos agit Boetius impugnans conversionem et mixtionem naturarum hoc modo, ut naturæ humanæ et corporeæ cum divina, aut e contra per veram corruptionem alterius naturæ, corruptione, quæ Philosophis fuit nota. Verba Boetii sunt : *Nec corporea substantia in incorpoream mutari potest, nec incorporeæ in se invicem proprias formas mutant; sola enim in se mutari possunt, quæ habent unius naturæ subjectum commune*, etc. Requirit ergo materiam communem, deinde ut in se invicem agere possint et pati, præterea ut conversio sit immediata; unde negat æs converti in lapidem ex defectu qualitatum contrarium, et agit de naturali conversione; ita Doctor loco proxime citato, ubi eti m rationem Boetii accommodat ad formam probantem, addendo majorem. Responsio ad quartum argumentum confirmat limitationem, quam *supra* adjunxi conclusioni secundæ.

QUÆSTIO III.

Utrum panis convertitur in corpus Christi in Eucharistia ?

D. Thom. 3. *part. quæst.* 75. *art.* 6. *et hîc quæst.* 1. Durand. *hîc quæst.* 3. Palud. *quæst.* 2. Occham *quodl.* 4. *quæst.* 29. 30. Argent. *quæst.* 1. *art.* 2. Gabriel *lect.* 45. *in can.* Bellarm. *lib* 3. *de Eucharistia per totum.* Rupertus *lib.* 6. *in Joan. in illa verba panis quem ego*, etc. Major *hîc quæst.* 2. Gabriel *quæst.* 2. Suarez 3. *tom. disput.* 49. *sect.* 2.

1. Argum. 1. August. Circa secundum (a) principale quæro duo : Primo, utrum panis convertatur in corpus Christi in Eucharistia ? Secundo, an panis in ista conversione annihiletur ? Aprimum, arguo quod non. Augustinus 3. de Trinit. 4. *Christi corpus dicimus, quod ex fructibus terræ acceptum sumimus ;* sed non est aliquid acceptum ex fructibus terræ, nisi panis vel vinum ; ergo non transubstantiatur.

Secundo, Damascenus lib. 4. cap. 14. *Quemadmodum in Baptismate, quia consuetudo est hominibus aqua lavari, et oleo ungi*, * *conjugavit oleo et aquæ gratiam Spiritus sancti, et fecit ipsum lavacrum regenerationis, sic quia consuetudo est hominibus panem comedere, et vinum et aquam bibere, conjugavit ipsis sui ipsius Deitatem, et fecit ipsa corpus et sanguinem suum, ut per consueta, et secundum naturam, in his quæ super naturam sunt* * *fiamus.* Vult dicere, quod sicut in Baptismo abluimur in aqua, et hoc ideo constitutum est, quia consuetudo hominibus est lavari in aqua, ita in Eucharistia pascimur et potamur pane et vino, quia ista sunt consuetus potus et cibus humanus ; ergo sicut in Baptismo est vere aqua ejusdem rationis cum communi aqua, qua abluimur, ita in Eucharistia vere est panis et vinum cum communi cibo et potu humano. Argum 2. * Alias copulavit. * Alias assurgamus.

Tertio sic, Augustinus in gloss. super illud I. Corinth 10. *Unus panis*, etc. *Sicut unus panis ex multis granis, et corpus Christi ex multis membris, ita Ecclesia ex multis personis;* ergo Eucharistia propter istam similitudinem significat corpus Christi verum, et corpus Christi mysticum ; sed ex multis granis non colligitur aliquid sic significativum, nisi panis ergo ille manet in Eucharistia. Argum. 3.

Quarto sic, in omni mutatione positiva terminus *ad quem* accipit *esse;* sed corpus Christi non accipit 2. Argum. 4.

esse per istam actionem, quia tunc frequenter acciperet *esse*, nec etiam aliquod *esse* accipit, quia tunc frequenter augeretur ex frequentatione Eucharistiæ; ergo corpus Christi non est hîc terminus alicujus mutationis seu actionis positivæ.

Argum. 5. Quinto sic, si panis converteretur in corpus Christi, oporteret esse aliquem terminum primum istius mutationis; illud in proposito non potest esse Deitas ex præcedenti quæstione, nec anima intellectiva, quia illa secundum omnes non est hîc nisi concomitanter, nec potest esse aliquod accidens, vel accidentia, quia tunc non esset transubstantiatio, sed transaccidentatio; non restat ergo nisi materia sola; sed conversio in materiam solam non est transubstantiatio, magis enim diceretur resolutio in materiam quam transubstantiatio.

Et hoc patet, quia secundum omnes, forma panis convertitur in formam aliquam, sicut materia in materiam; et ista forma non potest aliqua inveniri, quæ terminet, ut patet ex divisione præposita; ergo, etc. Si dicas quod est aliqua forma substantialis alia ab intellectiva, in quam convertitur forma panis, contra hoc: Unius rei non est nisi unum *esse;* ergo non est nisi una forma.

Ratio opposit. Ambros. Oppositum, Ambrosius *de Sacramentis*, et ponitur de consecrat. dist 2. *Panis est in altari, ubi accessit consecratio, de pane fit corpus Christi.* Idem, et ponitur ibidem: *Revera mirabile, sermo, qui potuit facere, quæ non erant, nonne potest mutare ea quæ sunt, in id quod non erant?* quasi diceret, sic.

Præterea Eusebius, et ponitur ibidem, Quia corpus: *Sacerdos invisibilis, visibiles creaturas in substantiam corporis et sanguinis sui secreta potestate commutat;* et ad hoc habentur plures auctoritates *de consecrat dist.* 2. in diversis locis, et Magister adducit aliquas in *ista dist.* et aliquas *in dist. præced.* Eusebius.

COMMENTARIUS.

1. Disputata, et resoluta in hac quæstione.

(a) *Circa secundum principale*, etc. Hæc quæstio prolixissima est, et ex occasione variarum opinionum plura congerit, quæ seorsim ab aliis tractari solent sub diversis titulis; reducitur ad duas partes principales, quarum secunda dividitur in duas. Prima parte resolvit quæsitum per conclusionem affirmativam, asserens panem transubstantiari quoad totum et partes in corpus Christi. In primo articulo secundæ partis docet quomodo? In secunda parte agit de termino *ad quem*, et occasione hujus de constitutivo corporis humani, et pluralitate formarum in eodem supposito. Quarto, tandem respondet ad argumenta initio adducta; hæc reducitur ad primam partem quæstionis. Inseruntur et aliæ quæstiones intermixtæ, nempe de significato formæ ex vi verborum, et an detur actio sine novitate aliqua in termino *ad quem* actionis. Hæ quæstiones interrepserunt, ex modo quod alii discurrunt ad quæstionem principalem, et accessorie ad modum quo panis transubstantiatur, et de termino *ad quem* illius transubstantiationis. Hæc magis patebunt ex ordine ipsius litteræ.

SCHOLIUM.

Recitat tres opiniones. Prima ait cum corpore Christi simul manere panem. Hanc te-

nuit Berengarius apud Guitmundum lib. 1. et 3. et tenent modo Hussitæ et Lutherani, pro qua adducit Doctor quatuor argumenta late et clare explicata. Bellarm. varios Lutheranorum et aliorum errores circa panis existentiam refert, lib. 3. de Eucharistia, cap. 13.

3. Hîc (a) duo videnda sunt, sicut circa alia credita. Primo, quid tenendum; secundo, quomodo illud poterit declarari. De primo sicut recitat Innocentius *de Officio Missæ part.* 2. *cap.* 26. circa hoc erant tres opiniones. Una, quod panis manet, et tamen cum ipso vere est corpus Christi. Alia, quod panis non manet, et tamen non convertitur, sed desinit esse, vel per annihilationem, vel per resolutionem in materiam, vel per corruptionem in aliud. Tertia, quod panis transubstantiatur in corpus et vinum in sanguinem; quælibet autem istarum voluit istud commune salvare, quod ibi vere est corpus Christi, quia istud negare est plane contra fidem, ut patet *dist.* 3. *quæst.* 1. Expresse enim a principio institutionis Eucharistiæ fuit de veritate fidei, quod vere ibi et realiter corpus Christi continetur.

Hanc tenet Occham in 4. in hac materia, q. 3. in sol. 7. dubii. Vide ipsum quodl. 4. q. 35. et in tractatu hujus materiæ, cap. 5. Text. 50. Idem 8. Phys. text. com. 48.

Pro (b) prima opinione arguitur primo sic: Sicut in naturalibus non sunt plura ponenda, quam ratio naturalis necessario convincit *primo Physic.* et in pluribus locis secundum Philosophum, quia pluralitas est superflua, ita in credibilibus non sunt ponenda plura, quam convinci possit ex veritate creditorum; sed veritas Eucharistiæ salvari potest sine ista transubstantiatione; ergo, etc. Minor probatur, quod ad veritatem Eucharistiæ requiritur signum et signatum realiter contentum, substantia panis cum suis accidentibus æque potest esse signum, sicut sola accidentia, imo magis, quia substantia panis sub speciebus magis est nutrimentum quam accidentia; ergo magis repræsentat corpus Christi in ratione nutrimenti spiritualis. Res etiam contenta, scilicet verum corpus Christi, æque potest salvari cum substantia panis sicut cum accidentibus, quia non magis repugnat substantiæ esse simul cum substantia, quam cum quantitate illius substantiæ.

Et confirmatur hæc ratio, quia ponenda sunt pauciora miracula, quantum possibile est; sed ponendo panem manere cum suis accidentibus, et corpus Christi ibi esse vere, pauciora ponuntur miracula, quam ponendo panem ibi non esse, nam tunc non poneretur aliquod accidens sine subjecto.

Secundo sic, et quasi in idem redit, in creditis nobis secundum intellectum universalem traditis, non videtur ille modus determinandus, qui est difficilior ad intelligendum, et ad quem plura videntur sequi inconvenientia; sed istud corpus Christi esse in Eucharistia, est quoddam verum universaliter traditum nobis; iste autem intellectus, quod non sit ibi substantia panis, videtur difficilior ad sustinendum, et ad ipsum sequuntur plura inconvenientia, quam ponendo ibi esse substantiam panis; ergo, etc. Major probatur, quia ex quo fides nobis data est, ut sit 4.

via ad salutem, ita debet ut videtur determinari et teneri ab Ecclesia, sicut magis est idonea ad salutem; sed ponendo intellectum aliquem talem supra modum difficilem, et ad quem manifeste videntur sequi inconvenientia, est occasio avertendi omnes Philosophos, imo fere omnes sequentes rationem naturalem, a fide, vel saltem impediendi eos, ne convertantur ad fidem, si dicatur eis talia pertinere ad fidem nostram, imo videtur, quod Philosophus haberet pro majori inconveniente, vel quicumque sequens naturalem rationem, ea quæ ponuntur hîc, negando substantiam panis, quam haberet de omnibus articulis, quos habemus de Incarnatione. Et mirum videtur, quare in uno articulo, qui non est principalis articulus fidei, debeat talis intellectus asseri, propter quem fides pateat contemptui omnium sequentium rationem.

5. Tripliciter contingit aliquid esse de fide.

Tertio sic: Nihil est tenendum tanquam de substantia fidei, nisi quod potest expresse haberi de Scriptura, vel expresse declaratum est per Ecclesiam, vel evidenter sequitur ex aliquo plane contento in Scriptura, vel plane determinato ab Ecclesia. Ista major videtur sufficiens, quia pro nullo alio haberet quis causam exponendi se morti; et pro omni eo, quod est de substantia fidei, laudabiliter exponeret quis se morti; et etiam quod nullo istorum modorum habetur certum, firmiter credere videtur levitatis, quia non est auctoritas sufficiens, nec ratio, si nullum istorum inveniatur. Nunc autem non videtur expresse haberi non esse ibi substantiam panis, nam *Joan.* 6. ubi multum prædicatur veritas Eucharistiæ, planum est, ubi Christus dicit : *Ego sum panis vivus, qui manducaverit ex hoc pane,* etc. Et 1. *Corinth.* dicit Paulus: *Panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est?* Nec invenitur in Ecclesia, ubi istam veritatem determinet solemniter, nec etiam qualiter istud possit ex aliquo manifesto credito evidenter inferri; ergo, etc. Joan. 6. 1. Cor. 10.

Si dicas, sicut dicit unus Doctor, quod Matthæus 26. dicendo : *Hoc est corpus meum,* expresse insinuat panem non manere, quia tunc esset propositio falsa, hoc non cogit, quia dato quod substantia panis maneret, non demonstratur substantia panis, sed contentum sub pane; sicut modo non demonstrantur accidentia, quia tunc esset proposito falsa ; sed est sensus : Hoc ens contentum sub isto sensibili, est corpus meum. D. Thom. hîc artic. 1. q. 1. et 3. p. q. 74. art. 2.

6. Accidentia an significent naturaliter adesse substantiam.

Item in Sacramentis veritatis nulla debet esse falsitas; sed accidentia ista signant naturaliter substantias, quas affecerunt, et si non sit ibi eorum substantia, signatio ista naturalis erit falsa, hoc est inconveniens. Si dicas, quod significant corpus Christi et sanguinem, et ista significatio est vera; contra, naturalis significatio non mutatur propter significationem ex institutione ad placitum ; ergo ista accidentia naturaliter significant eadem, quæ prius significaverunt; ergo ex ista parte in significatione naturali erit falsitas, nisi significata subsint

signis, sed posito quod illa significata subsint, veritas habetur in significatione naturali accidentium. Posset etiam veritas haberi in significatione ad placitum, quia in illis subjectis possent contineri illa quæ significantur ad placitum ex institutione, et sic haberetur omnimoda veritas in utraque significatione. Sed secundum aliam viam falsitas est in significatione naturali, ergo magis congruit alia via quam ista.

COMMENTARIUS.

2. Tres modi dicendi. Innocent. Cur dicantur opiniones. (a) *Hîc duo videnda sunt*, etc. nempe quid tenendum secundum fidem, et quomodo fidei definitio declarari debeat a Theologo, et defendi. Recitat ex Innocentio tres opiniones circa quæsitum; et vocat opiniones vulgari significatione post Innocentium, prout applicari solet placito hominis, etiam falso et erroneo, qualis est prima in ordine et secunda; tertia vero, quæ est tenenda, quam docet Ecclesia, estque de fide, appellatur opinio vulgari modo, juxta significationem præmissam, non ut dicit speciem cognitionis, quæ habet ex propria differentia formidinem et incertitudinem. Dicit autem omnes in eo convenisse, ut salvarent realem præsentiam corporis et sanguinis Christi, quæ fuit ab initio institutionis semper indubitabilis et veritas explicita fidei, ad quam tenebantur omnes. Dixi secundam opinionem esse erroneam, qua negat conversionem, ut exprimitur in littera; erroneam dico contra fidem errore hæresis in specie, ut patebit *infra* cum Doctore. An vero desitio panis dici possit in rigore, annihilatio, dubitatur inter Theologos, de quo *quæstione sequenti.*

3. (b) *Pro prima opinione*, etc. Hæc est Berengarii, qui postquam convictus est de errore, circa realem præsentiam, quem *supra* confutavimus cum Doctore *dist.* 10. *quæst.* 1. postea docuit manere substantiam panis et vini in Eucharistia cum corpore et sanguine Christi, cujus discipuli postea vocati sunt impanatores; ita Guitmundus contra ipsum *lib.* 1. *et* 3. *circa initium.* Hunc errorem sequitur Lutherus *in lib. de captivitate Babylonica, cap. de Eucharistia,* quem sequuntur magis communiter Lutherani; unde concedunt hanc propositionem, *panis est corpus Christi, esse veram per communicationem idiomatum.* Error Berengarii. Guitmund. Lutherus. Secundus error.

Accedit alius error ex eodem desumptus in sermone de Sacramento Cœnæ Domini, quem hîc etiam incidenter tangemus, quem idem etiam docet in libro: *Quod verbo Christi: hoc est corpus meum,* adhuc firmiter stent, quod corpus, ubicumque sit verbum, etiam sit, et consequenter ubique, ac proinde etiam in hoc Sacramento simul cum pane; quem secutus est Brentius *in Apologia pro confessione Wirtembergensi in tractatu de Cœna Domini, et in lib. De duabus naturis,* et alii, unde dicti sunt Ubiquistæ. Tertius error. Brentius.

Alii apud S. Thomam 3. *part. q.* 75. *art.* 6. materiam quidem panis et vini converti, formas autem dixerunt manere; quinam illi fuerint, non indicat, sed fuerunt aliqui ex Berengarianis. Alius est error asserens panem quoad naturam et vinum manere in Eucharistia unita hypostatice Verbo, sicut est ipsa humanitas. Hic error communiter a modernis tribuitur Ruperto Abbati Tuitiensi in *lib. De officiis divinis. cap.* 2. *et in Joan.* 6. ubi dicit super illa: *Caro mea vere est cibus,* etc. Facta consecratione corpus Christi esse panem, et in priori loco corpus panaceum. Cæterum Oxonienses apud Waldensem *tom. de Sacramentis* 47. 4. S. Thomas. Quartus error. Rupertus. Quintus error

conjiciunt auctorem prioris libri de officiis Ecclesiasticis non esse Rupertum, sed Waleramum Episcopum Atemburgensem. Probant ex Anselmo de corpore et sanguine Domini, qui inter ejus impressa opera non invenitur, ubi impugnat hunc errorem; quem postea desumpsit Rupertus posterior, qui vixit sub Henrico V. Imperatore, ut alii sub Henrico III. *loco præfato in Joannem*, et *lib.* 2. *in Exodum cap.* 10. Alius est error Joannis cujusdam Parisiensis, teste Waldensi *cap.* 65. qui confutavit errorem Ruperti; sed ipse in similem incidit, asserens quidem substantias panis et vini manere non unitas Verbo hypostatice, sed corpori et sanguini Domini.

Ultimus error.

5. Pro hac, ut ita dicam, opinione, adducit quatuor rationes occasionative, quibus inductis, præbet viam, qua veritas fidei egregie declaratur, et certa ab incertis distinguantur, et principia communia, quæ variis in locis deservire possunt, tanquam regulæ universales discernendi veritatem fidei, et declarandi ad proprium et verum sensum explicantur.

Prima ratio. Tollenda superfluitas. Secunda ratio. Captanda facilitas. Tertia ratio. Quid sit de substantia fidei. Quarta ratio ad salvandam esse veritatem signi.

Prima ratio est, in mysteriis fidei tollendam esse superfluitatem, et in operibus supernaturalibus et miraculosis. Secunda est in creditis, quantum fieri potest, et admittit veritas fidei, captandam esse facilitatem, et non ingerendam esse majorem difficultatem mysteriis, quod plurimum expedit saluti. Tertia ratio explicat in genere, quæ sunt veritates explicitæ, et de substantia fidei, et unde certitudo earum primaria desumi debeat. Quarta ratio est ex peculiari ratione hujus mysterii, ut salvetur veritas signi naturalis, nempe accidentium, qua designant substantiam, cui sunt connaturalia.

SCHOLIUM.

Secunda sententia ait non manere panem, nec converti, sed desinere per annihilationem, corruptionem, vel resolutionem in materiam. Pro hac tres rationes allatæ pro prima sententia faciunt; videtur Durandi qui dicit manere materiam panis. Ponit Doctor varias improbationes D. Thom. contra utramque sententiam.

Pro (a) opinione secunda potest argui per rationes similes aliquibus prædictarum, quia tres primæ satis videntur posse adduci pro ista; tum quia plura miracula ponuntur, ponendo transubstantiationem quam negando; tum quia ista transubstantiatio est ita difficilis ad intelligendum, et ita videtur repugnare rationi naturali, quia omni sequenti rationem naturalem videtur irrationabiliter posita, et per consequens plus avertere a veritate fidei, quam absolute ponere panem non manere per annihilationem, vel per aliquam aliam viam. Tertio, quia ista transubstantiatio non videtur magis probari ex Scriptura, quam panem non manere, imo minus. 7.

D. Thom. ubi supra. Tres rationes D. Thom. contra primam sent. quod sit inconveniens.

Contra istas opiniones arguit quidam Doctor; contra primam sic, quod ipsa est inconveniens, et impossibilis, et hæretica. Primum probatur ex tribus, primo, quia tollit reverentiam debitam Christo, ut continetur in hostia; sibi enim in Eucharistia debetur cultus latriæ; sed si ibi maneret substantia panis, non deberet talis cultus exhiberi propter idololatriam, adorando creaturam. Secundo videtur inconveniens, quia tollit significationem hujus Sacramenti; debet enim illud primo significare corpus, ut primum significatum; sed si ibi maneret substantia panis, ipsa haberet ra-

tionem primi significati. Tertio, quia tollitur debitus usus Sacramenti, quia si maneret vere substantia panis, ipsa est vere cibus corporalis; hujus autem Sacramenti usus est, quod sit cibus spiritualis.

8. Alia ratio D. Thom. qua probat primam, et secundam esse impossibiles. Probat D. Thom. relatas sent. esse hæreticas.

Secundum vero, scilicet quod hæc positio sit impossibilis, arguit per idem medium, tam contra primam opinionem quam contra secundam, quia nihil potest incipere esse ubi prius non fuit, nisi per sui mutationem, vel alterius in ipsum ; sed corpus Christi non mutatur per hoc quod Eucharistia conficitur, quia manet in cœlo, sicut prius ; ergo si nihil convertitur in ipsum, non est magis realiter in altari quam prius fuit, hoc est, impossibile.

Tertium, scilicet quod sit hæretica, probat sic: quia est contra Verbum Christi instituentis Sacramentum, Matth. 26. *Hoc est corpus meum,* non dicit: *Hic est,* sed : *Hoc est.* Si autem substantia panis maneret, vel annihilaretur, et non converteretur, verius diceretur; *Hic est corpus,* quam : *Hoc est corpus.*

D. Thom. ubi supra q. 2.

Contra opinionem secundam arguitur specialiter contra hoc, quod ponit resolutionem in materiam panis præjacentem, quia vel fieret in materiam nudam, et hoc est impossibile, quia tunc esset materia sine forma, et sic actus materiæ erit et non erit ; vel fieret in materiam sub aliqua alia forma, sed hoc est inconveniens, quia vel illud corpus aliud novum, cujus est illa materia, esset simul cum speciebus et corpore Christi, vel mutaretur de loco illo, et utrumque est inconveniens. Primum, quia impossibile est duo corpora esse simul. Secundum, quia ille motus localis illius posset percipi per expulsionem corporis alterius circumstantis.

COMMENTARIUS.

(a) *Pro opinione secunda,* etc. Insinuat tres priores rationes factas pro prima, etiam adduci posse in confirmationem secundæ opinionis ; mox subjicit rationes, quibus S. Thomas impugnat prædictas opiniones seu errores; prima vero constat mediis tribus. Primum est, tolli cultum debitum Sacramento ex præsentia panis et vini, quia sic cultus esset idololatria, quia adoraretur creatura panis, quæ est sub speciebus. Secundum, propter inconveniens, quia sequeretur quod primum significatum non esset corpus, sed panis. Tertium est, quia tolleretur usus debitus Sacramenti, quia fieret in alimentum corporale, et non in spirituale. 6.

D. Thom. Impugnat errorem. Ex cultu debito. Ex veritate significationis. Ex privatione usus debit.

Secunda. ratio. Ex natura conversionis requisitæ.

Secunda ratio, quia positio est impossibilis, quia nihil fieri potest de novo, ubi prius non fuit, nisi per mutationem sui, vel conversionem alterius in ipsum; sed corpus Christi non mutatur per consecrationem, ergo panis mutatur in ipsum.

Tertia ratio. Quod sit contra formam Sacramenti.

Tertia ratio est, quod sit hæretica, quia est contra formam Sacramenti, ejusque veritatem, Matth. 26. *Hoc est corpus meum,* etc. non *hic,* sed *hoc est corpus meum ;* si autem panis annihilaretur, vel maneret, verius diceretur *hic est,* quam *hoc est,* etc. Quartam rationem addit specialem contra secundam opinionem, quia vel resolutio fieret in materiam nudam, et hoc esset impossibile, quia illa nequit esse sine forma, vel in materiam sub alia forma, et sic vel maneret corpus novum sub speciebus; est autem impossibile duo corpora simul esse, vel non manere, et sic

Secundum errorem impugnat. Ex natura resolutionis, etc.

sensu perciperetur motus ejus ad alium locum, quod derogat fidei Sacramenti.

SCHOLIUM.

Solvit impugnationes D. Thom. contra relatas sententias, ostendens quod non cogunt, et in earum refutatione habet optimam et variam doctrinam, quam noto in margine.

9. Si panis maneret, non essent idololatræ, qui Eucharistiam adorarent.

Quidquid (a) sit de opinionibus, istæ rationes non videntur eas efficaciter improbare. Prima non valet, quia modo non est idololatra, qui adorat Christum in Eucharistia, et tamen non potest negari quin sit ibi creatura aliqua, scilicet species illæ; sed non est adorandum sensibile continens, sed Christus contentus; et eodem modo tunc dicetur Christum contineri sub pane quanto et quali, et ita non panem adorari, sed Christum contentum in pane, ut in signo.

Et si objicias, saltem simplices, qui non sic distinguunt, essent idololatræ, dico quod ita potest nunc argui contra te, quia simplices non distinguunt accidentia illa a corpore Christi; in omnibus autem talibus est una responsio, quia simplices adorant in fide Ecclesiæ, et hoc sufficit eis ad salutem. Majores autem distincte adorant contentum, non signum continens, et hoc sive signum continens sit accidens tantum, sive substantia panis cum accidente.

Si maneret panis, non minus maneret significatio specierum.

Ad secundum dico, quod est ad oppositum, quia si esset hîc substantia panis, illa duplex significatio esset vera, scilicet naturalis, qua accidentia significant substantiam panis, et illa quæ est ex institutione divina, qua sensibile significat corpus Christi; sed nunc non potest salvari, nisi præcise altera vera. Nec potest dici, quod cesset significatio naturalis propter aliam, quæ est ex institutione, quia si sic, tunc non ducerent accidentia illa naturaliter, quantum est de se, ad deprehendendum substantiam panis, sed totaliter cessaret in eis ista significatio vel repræsentatio, quæ tamen prius infuit eis, et tunc aliquo modo immutassent aliter intellectum ante consecrationem quam post; hoc nihil est.

Respondeo ergo, quod primum significatum ex institutione debet esse corpus Christi, et ita est, sive maneat substantia panis, sive non; sed primum significatum accidentium, quod scilicet naturaliter significant, semper est substantia illa, quam primo affecerunt, vel nata essent afficere, quia illa significatio naturalis non mutatur.

Primum signatum specierum ex institutione est corpus, sed ex significatione naturali est panis.

Ad tertium, non valet, quia modo manifestum est, quod illæ species nutriunt secundum Apostolum 1. Corinth. 11. *Unus quidem esurit, alius vero ebrius est*, et hoc ex perceptione specierum sacramentalium, et tamen non negatur hîc esse cibum animæ, tamen datur ipsum contentum sub nutrimento corporali; et ita si poneretur panis manere, esset ibi nutrimentum corporale, et tamen contentum sub illo esset tantum nutrimentum animæ.

Aliud autem de impossibilitate satis solutum est *dist.* 10. *quæst.* 1. quia incipit hîc esse non sine omni mutatione, extendendo mutationem ad illam præsentiam simplicem. 10. Species nutriunt.

Quare usus est Christus ly hoc potius quam ly hic.

Ad aliud (b) de *hoc* vel *hic,* nihil est ad *B*; verum est enim quod: *Hoc est corpus meum,* et, *Hic est corpus meum,* sed non hoc accidens, sed contentum sub accidente. Eodem modo, si esset panis, non hoc quod est substantia panis, esset corpus, sed hoc quod est contentum sub pane, est corpus. Maluit autem Salvator uti hoc vocabulo *hoc* quam *hic,* quia magis exprimitur veritas, licet utrumque dictum esset verum.

(c) Ad aliud contra secundam opinionem posset responderi, ponendo annihilationem panis totaliter, vel si ponatur resolutio usque ad materiam ex qua fuit, argumentum non cogit. Posset enim dici, quod et in materiam nudam, et in materiam sub alia forma, et posset dici, quod in manentem ubi prius erat, vel motam inde localiter.

11\. Duplex actus, entitativus, et formalis. Potentia duplex, prima, omne cui non repugnat existere; secunda, omne receptivum actus secundo modo, utramque divisionem actus et potentiæ, ostendit ex Philos. variis locis. Text. 1. et 2. Text. 11.

Et quando arguitur contra primum, quia tunc materia esset sine forma, et sic in actu, et non in actu, æquivocatio est de actu, quia uno modo actus est differentia entis opposita potentiæ, prout dividitur omne ens, quod est scilicet in actu, vel in potentia. Alio modo actus dicit habitudinem illam, quam dicit forma ad informabile, et ad totum cujus est. Et eodem modo æquivocatur de potentia, quia ut opponitur actui primo modo, dicit ens diminutum, cui scilicet non repugnat esse extra causam suam; ens autem in actu oppositum isti potentiæ, est ens completum in suo *esse* extra causam suam, quodcumque sit illud. Alio modo potentia dicit principium receptivum actus secundo modo dicti, sicut materia dicitur potentia et forma actus. Hæc distinctio plane patet per Philosophum, 9. *Metaph. in principio,* et etiam membra distinctionis probari possunt per dicta Philosophi in multis locis, loquentis de actu et potentia, nunc sic, nunc sic, sicut in 3. Metaph. cap. penult. et 8. Metaph. cap ult. *Ex actu et potentia per se fit unum,* non intelligitur de istis, ut opposita sunt, quia sic non sunt simul; alio modo 9. Metaph. cap. 5. *Est autem actus existere rem non ita sicut dicimus potentia.* Et post, explanando descriptionem, manifestat in multis oppositis, ut vigilans ad dormiens, et videns ad claudens oculum, et elaboratum ad illaboratum: *hujusmodi,* inquit, *differentiæ est alteri parti actus determinatus, alteri autem potentiale.*

Ad propositum ergo, materia sine forma est in actu primo modo, et non in potentia, quod probatur per ipsum Augustinum *confessionum.* Ecce verba sua: *Materia ipsa accepit a Deo hoc imperfectum esse, quod habet, scilicet in potentia;* et necesse est ipsum hoc ponere, quia materiam concedit a Deo creari, sed antequam crearetur, erat in potentia primo modo. Probatur, quia aliter crearetur, quod impossibile est creari, ergo post creationem fuit in potentia, non isto modo, quia tunc per creationem non esset aliqua entitas materiæ productæ, tantum igitur post creationem fuit in potentia secundo modo, quia fuit receptivum actus secundo modo dicti. Sed tunc est 12. Materia sine forma est actus entitativus secundum Augustinum. Materia ante creationem fuit potentia objectiva, post subjectiva. Text. 76.

ignorantia Elenchi, cum dicitur: Materia est in actu primo modo, et non in actu secundo modo; ergo est in actu, et non in actu. Eodem modo est æquivocatio de potentia hinc inde.

Si etiam daretur secundum, scilicet quod materia reciperet aliam formam, et maneret simul cum corpore Christi, non posset improbari, quin esset Deo possibile, quia non includit contradictionem. Si enim corpus Christi etiam quantum potest esse simul cum quantitate panis, et plus repugnat quantum quanto, quantum ad simultatem, quam substantia substantiæ, et per consequens plus quam substantiæ cujuscumque. Sic enim arguit Philosophus 4. *Physic. cap. de Vacuo,* quod si duo corpora possent esse simul et quodlibet, sequitur quod non est impossibile aliquam substantiam compositam ex illa materia et nova forma manere simul cum corpore Christi. Si iterum daretur, quod expellitur, non tamen sic, quod manifeste appareat expulsio aeris, nec hoc potest probari impossibile Deo, quia nullam includit contradictionem.

COMMENTARIUS.

7. (a) *Quidquid sit de opinionibus,* etc. Negat has impugnationes esse efficaces, ideoque ad eas respondet eo ordine quo proponuntur.

Respondet ad rationes præmissas. Ad primam respondet, negando tolli cultum, quia modo non tollitur, quamvis maneant species; cultus autem dirigitur ad Christum contentum, et tunc dirigeretur sine errore, si adesset substantia panis. Sed objicies simplices non distinguentes inter hæc idololatrari. Respondet negando consequentiam, quia instantia facta etiam concernit simplices, qui non distinguunt inter continens et contentum: *Eis,* inquit Doctor, *sufficit adoratio in fide Ecclesiæ,* id est, adorare quod Ecclesia adorat. Non committi idololatriam in cultu.

Hæc responsio est satis fundata, quia adoratio regulam fidei sequitur, non sensum. Et instantia est ex communi sententia, quam *infra* tractabimus, nempe quando aqua non convertitur in vinum ante consecrationem, manet in propria substantia, et non impedit adorationem veram sanguinis, quando fit mutatio miraculosa in speciebus, ut cum apparet caro, aut sanguis, etiam adorantur. Responsio approbatur.

Ad secundum respondet, significatum ex instituto esse corpus Christi, non obstante autem significatione ex instituto, species non mutantur in significatione naturali, quæ est movere sensum et intellectum ex sensu ad cognitionem substantiæ, quæ est ipsis connaturalis, sive actu subsit, sive non; sapor enim et color vini est, et perseverat. 8. Ad 2. rat. Veritas significationis non tolleretur.

Unde idem Sanctus in sermone, qui legitur in officio diei Corporis Christi in secunda lectione, ita habet: *Accidentia autem sine subjecto in eodem subsistunt, ut fides locum habeat, dum visibile invisibiliter sumitur aliena specie occultatum, et sensus a deceptione redduntur immunes, qui de accidentibus judicant sibi notis,* etc. sicut ergo manet significatio naturalis accidentium quoad sensum, sic etiam quoad intellectum. Unde Doctor dicit substantiam, quæ inest vel inesset, debere esse significatum accidentium naturale; et bene, quia intellectus noster pro hoc statu nequit judicare certo, aut scire lumine naturali, sequendo viam sensus, si substantia insit, vel non, quia Confirmatur responsio.

a substantia non movetur, sed ab accidentibus sensibilibus.

9. Respons. ad 3. Species de facto nutrire. Chrysost. Theophyl.

Ad tertium respondet, etiam de facto species sacramentales nutrire, quod incidenter probat tanquam ex effectu per verba Apostoli: *Unus quidem esurit,* etc. quæ licet non de cœna Eucharistiæ, sed de Agape quidam intelligunt cum Chrysostomo et Theophylacto; tamen etiam hanc interpretationem, quam insinuat Doctor, habet auctor Commentarii in epistolas Pauli inter opera Ambrosii, (sit ipsius, vel alterius) et Magister Sententiarum ex ipso *in* 1. *ad Cor.* 11. quam insinuare videtur Augustinus *tract.* 62. *in Joan.* quatenus docet reprehendi ab Apostolo eos, qui non discernebant Eucharistiam a cibo profano, quem sequitur Beda in Apostolum loco citato; eam sequitur noster Gutierrez de Trejo Placentinus in suo copioso commento super epistolam Pauli in locum prædictum.

Auctor Commentarii inter opera. Ambros. P. Lomb. Augustin. Beda.

Gutierrez Trejo.

10. Responsio ad 3. Manere veritatem formæ, quantum ad demonstrationem particulæ.

(b) *Ad aliud de* hoc, *vel* hic, *nihil est ad* B, etc. Hic dicit Doctor, quod forma corporis: *Hoc est corpus meum,* etc. esse, vera, sicut et hæc: *Hic est corpus meum,* quamvis substantia panis manet quia designatur contentum sub speciebus, et designaretur contentum sub pane in eo casu, non vero ipse panis vel species; ne autem putaretur asserere: *Hic est corpus meum,* esse formam consecrativam, aut æquivalentem, dicit quod Dominus maluit uti particula *hoc* quam *hic,* quia magis exprimitur veritas per ly *hoc,* quia nempe demonstrat ipsam rem primo quam particula *hic,* demonstrat ratione loci; Christus autem non est sub speciebus ut in loco, licet sit in loco specierum.

Kemnitii calumnia. Rejicitur.

Rejicienda est hic in primis calumnia Kemnitii loco citato asserentis: Scotus, inquit Cameracensis, atque alii diserte fatentur neque verbis Scripturæ, neque Symbolis fidei, neque veterum sententiis cogi nos ad dogma transubstantiationis, etc. aliqui asserunt Cameracensem ita dixisse. Scotus autem expresse docet contrarium, ut patebit in conclusione hujus articuli.

Cæterum moderni Scriptores responsionem præmissam Doctoris, totis viribus impugnant, quin etiam vellicant, asserentes plurimum facere hæreticis, et defendi non posse. Unde prædictam sententiam. D. Thomæ de veritate formæ et particulæ demonstrativæ sequuntur, quam ipse tenet 3. *part. quæst.* 75. *art.* 2. *in* 5. *contra Gentes, cap.* 63. *et in præsenti dist. quæst.* 1. Bellarminus *lib.* 3. *de Eucharistia,* Sotus *in* 4. *dist.* 9. *art.* 4. Suarez *disp.* 49. *sect.* 2. Vasquez 180. *cap.* 5. Cum Doctore vero nostro sentit Durandus *in hac dist. q.* 1. Paludanus *ibidem,* Occham *in* 4. *q.* 6. *quodlibeto* 4. *quæst.* 30.

11. Controversia cum modernis.

Sotus. Suarez. Vasquez. Durandus. Paludan. Occham. Punctum controversiæ declaratur.

Controversia solum est de virtute particulæ demonstrativæ, an possit demonstrare corpus Christi contentum sub substantia panis quanti et qualificati, non autem an propositio, ut est conversiva de facto, verificari possit in sensu vero, nisi facta conversione, quia Doctor *infra* admittit hunc esse præcisum ejus sensum, inquantum practica est, et de facto ex institutione Christi.

Quæstionis modus.

Tantum ergo quæritur, an hic sensus ejus practicus evidenter colligatur ex particula demonstrativa, inquantum hæc ex institutione communi hominum significet, ita ut alias demonstratio, et consequenter oratio esset falsa, nisi fieret conversio quamvis Christus esset præsens substantiæ panis, eo modo quo nunc est præsens speciebus; vel certe an ita possit accommodari institutio Christi huic formæ, salva ejus veritate speculativa, quam habet ex communi hominum instituto, ut faceret corpus Christi præsens,

An demonstratio esset falsa, præsente Christo.

non convertendo substantiam panis in ipsum.

12. Conclusio Doctoris. Utrumque horum affirmat Doctor, neque inde favet hæreticis, quorum fundamenta convellit; neque fides patitur, si ratio illa subtrahatur, qua contenditur ex veritate speculativa, tam propositionis quam demonstrationis, colligi evidenter conversionem panis fieri in corpus Christi, prout contendit sententia adversa.

Duplex significatio formæ. Non sunt ergo confundendæ hæ duæ significationes formæ, quarum altera est speculativa, quæ est ex instituto humano, et nullius factiva; altera vero practica ex institutione Dei et Christi, qua hæc propositio est factiva sui termini, eo modo quo reliquæ formæ sacramentales dicuntur practicæ ex divina tantum institutione, et non humana, quæ est fidei veritas, ut suo loco probatum est. Et ne has significationes confundamus, agendum erit de particula et propositione demonstrante juxta veritatem, quæ illi competit in priori sensu speculativo.

13. Prima probatio. Non demonstrat accidentia. Probatur ergo conclusio Doctoris ratione, quam ipse insinuat, quia ly *hoc* in illa propositione non demonstrat accidentia, quæ sunt præsentia, sed contentum tantum sub accidentibus esse corpus Christi. Sed in casu habere posset eamdem veritatem, quamvis maneret substantia panis; ergo ex vi sermonis non colligitur substantia panis abesse inquantum propositio est demonstrativa.

Quid significet particula hoc. Probatur minor, particula demonstrativa non magis nata est referri ad substantiam panis, quantum ad significationem absolutam, quæ ipsi competit, quam ad quodcumque ens præsens, quia significat ens indeterminatum; ergo non magis nata est demonstrare substantiam panis quam ipsa accidentia, pro quibus determinate etiam supponere potest; ergo si in illa propositione non designat accidentia, sed tantum corpus Christi, ita etiam non designaret substantiam panis si adesset.

Dices ly *hoc* denotare substantiam et non accidentia, referri vero ad illam substantiam, quæ habet majorem connexionem cum accidentibus, qualis est substantia panis si adesset, quia principaliter significatur per accidentia, et ex natura rei. Responsio. Significare contentum connaturale.

Contra, talia sunt subjecta secundum suppositionem, qualia permittuntur a prædicatis; sed ly *hoc* in illa propositione est subjectum, ergo non supponit nisi respectu prædicati, quod est corpus Christi; ergo non respectu alterius, de quo nequit prædicatum, vel absolute, vel ut est prædicatum hujus propositionis, affirmari, sicut revera nequit prædicari de substantia panis, in qua ratio prædicati non includitur; ergo quamvis adesset panis, non supponeret pro ea particula demonstrativa in illa propositione, et consequenter maneret vera tam propositio quam demonstratio. 14. Prædicatum non diceretur de substantia panis.

Probatur prima consequentia, quia particula categorica aut syncategorica in oratione nequit referri ad aliquid, ad quod significatio integra propositionis et orationis non refertur, verbi gratia in hac oratione, *animal est rationale*, nequit subjectum referri ad aliud, ad quod non refertur prædicatum. Et ratio est, quia licet animal possit importare suas species absolute sumptum extra orationem, tamen in oratione integrat, ut pars, ipsam orationem cum reliquis concurrentibus, ut se mutuo determinant, quo sensus integræ orationis, complexus et diversus a significatione partium ejus seorsim sumptarum consurgat. Particula in propositione supponit respective ad alias.

Ex quo patet etiam secunda consequentia, quia significatio illius propositionis nequit referri ad illud, cui repugnat præ- 15.

Nec significatio, nec modus ejus importaret substantiam panis.

dicatum secundum significationem et modum significandi, sed esse corpus Christi, quod est prædicatum; neque ex significatione importat substantiam panis, neque ex modo significandi, cum sit concretum substantiale, quod non concernit aliquid extrinsecum et disparatum, qualis est substantia quæcumque alia etiam præsens. Neque ponitur aliqua particula ex parte subjecti, verbi gratia, particulæ demonstrativæ *hoc,* quo distribueretur pro omnibus significatis indeterminatis, aut pro pluribus.

Quia significat singulare, et illud determinatum, pro quo affirmatur prædicatum, quia sicut subjectum in propositione importat prædicatum, sic etiam supponit pro prædicato determinate, ut componit partem, seu extremum propositionis, alias non coalesceret cum reliquis, ut pars complexi, neque aliter supponeret in oratione, quam extra orationem, unde fieret, ut nulla propositio de prædicato determinato et subjecto communi, alias indeterminato esset vera, quod falsum est et absurdum.

Nam si in exemplo allato, verbi gratia, *animal est rationale,* vel *homo currit,* subjectum poneret omnia sua significata indeterminata in oratione respective ad prædicatum, propositio simpliciter esset falsa et æquivaleret huic universali falsæ: *Omne animal est rationale;* ergo perinde illa particula demonstrativa *hoc,* ita se habet in illa propositione, ut pro nullo supponat determinate, nisi pro eo cui competit prædicatum.

16. Secunda ratio ad idem. Significare determinate, et indeterminate contradicunt.

Secundo probatur conclusio, et impugnatur simul prædicta solutio, in qua consistit fundamentum sententiæ oppositæ. Nullus terminus significans indeterminate ex natura sua supponit, aut significat determinate ex natura sua, quia hoc involvit expressam contradictionem; ergo ut significet determinate, est ex adjuncto, quod limitat terminum alias communem, aut indeterminatum in supponendo, ut importet tantum aliquod determinatum.

Signa sequuntur naturam significati.

Signa enim, ut sunt voces, quantum ad hoc sequuntur naturam rerum, pro quibus substituuntur, ut calculi, ex Philosopho *in primo Elenchorum,* et sermo accommodatur rei; in rebus autem quidquid est indifferens, se ipso non determinatur, sed per aliquid adveniens per modum differentiæ et formæ, vel modi, etc. Sed ly *hoc* significat individuum entis indeterminatum; ergo non refertur ex se ad demonstrandum aliquod determinatum, nisi ex adjunctis, sed in prædicta oratione, nulla particula determinat ad substantiam panis, ut pro ea supponat, et omnes determinant, ut supponat pro corpore Christi; ergo non panem demonstraret, sed corpus Christi ex rigore sermonis. Major patet, quia perinde demonstrare potest substantiam et accidens, Deum et creaturam, et quodcumque individuum creaturæ, ut patet formando per singulas propositiones.

Et ut cætera omittam, hæc propositio est vera. *Hic est calix congelatus,* designando calicem consecratum, ubi demonstrantur tantum species, quibus competit prædicatum, et non ipsum contentum, cui repugnat: *Hic calix calefit, rarefit,* etc, quæ prædicata sicut tantum conveniunt speciebus consecratis, ita etiam demonstrativa particula ad eas solas refertur, et non ad Christum contentum, alioquin propositio non esset vera; ergo particula demonstrativa id determinate tantum demonstrat, ad quod limitatur adjuncta. 17. Per exempla probatur.

In proposito limitatur per adjunctum prædicatum, ut demonstrat corpus Christi præcise, et non aliud, sicut in præmissa propositione: *Hic est calix congelatus,*

ut supponat pro speciebus tantum, et non pro sanguine contento.

18. Tertia ratio ad idem. Demonstratio non est exclusiva aliorum præsentium.

Tertio ad idem : illa propositio non demonstrat corpus Christi præsens, cum exclusione aliorum præsentium ; ergo non demonstrat corpus Christi cum exclusione substantiæ panis de rigore sermonis, et ex virtute tantum particulæ demonstrativæ. Secludo sensum practicum, de quo jam non est sermo, sed præcise de vi sermonis ex communi impositione, et quantum ad sensum in eo fundatum et veritatem.

Antecedens patet, quia non excludit accidentia, licet determinate referatur ad contentum quod demonstrat, sicut in hac propositione : *Hoc Sacramentum est fractum : Hoc Sacramentum teritur dentibus,*etc. ly *hoc* demonstrat præcise species, quia *nulla rei fit scissura, signi tantum fit fractura,* ubi ly *hoc,* licet determinate demonstret species, tamen non excludit corpus Christi esse præsens ; eodem ergo modo ly *hoc* in priori propositione, licet demonstret corpus Christi esse præsens, tamen non excludit per hoc, quin alia sint præsentia, alias esset falsa, quamvis præsentiam aliorum non demonstret ; ergo etiamsi panis esset præsens, adhuc propositio illa esset vera.

Probatio ab homine.

Probatur consequentia, quia hæc esset in eo casu vera : *Hic est panis triticeus,* secundum opinionem adversariorum ; et quamvis esset corpus Christi præsens, non demonstraretur ejus præsentia, neque excluderetur, alioquin propositio esset falsa ; vel ergo præsentibus utrisque neutrum determinate posset demonstrari præsens per veram pro po sitionem; quod non admittunt adversarii, vel certe alterutrum potest determinate demonstrari præsens seorsim et vere.

Patet consequentia, quia sicut illa duo habent diversas entitates et præsentias, in quibus non communicant, ita etiam habent rationem signati differentis et demonstrabilis determinate, et ita esset in re prout affirmatur per demonstrationem vocalem, quod sufficit ad veritatem propositionis per regulam communem, *ex eo quod res est, vel non est,* etc.

Dices alteram propositionem fore veram, quæ demonstrat panem, quia illud significatum accidentium naturale est, 19.

Significatio naturalis non derogat instituto.

Contra, hæc responsio non tollit difficultatem, quia accidentia sunt signa panis in *esse* rei, neque hæc significatio ipsorum variat, aut facit ad significationem illius propositionis, quæ est ex instituto, et non refertur ad accidentia, sed ad contentum sub accidentibus ; licet ergo accidentia non significarent aliud contentum quam suum connaturale subjectum, quod etiam falsum esset, non sequitur quin in reipsa continerent corpus Christi præsens ; suppono enim, quod corpus Christi fieret præsens sub accidentibus simul cum substantia panis, quem casum ut possibilem Deo admittunt plerique auctores adversæ opinionis.

Propositio esset vera, designans præsentiam

In eo ergo casu hæc esset falsa : *Corpus Christi non est præsens sub accidentibus panis ;* ergo hæc vera esset : *Corpus Christi est præsens sub accidentibus ;* ergo etiam potest dem nstrari hæc præsentia ejus : *Hoc est corpus Christi præsens accidentibus,* nisi dicatur non posse demonstrari rationem præsentiæ, quæ in re facta esset, quod omnino est falsum. Quia demus casum, quod Deus causaret visionem corporalium, ut aliqui putant, vel certe intellectualem corporis Christi in Angelo, aut Beato, posset demonstrare corpus Christi intellectualiter; ergo etiam hæc propositio illi esset vera : *Hoc est corpus Christi,* designando corpus, quod videret, quia nihil affirmaret, nisi quod in re est, et videt, ergo etiam alius ex reve-

Præsentia vera, et in re facta est demonstrabilis.

Esset propositio fidei revelabilis.

latione miraculi ipsi facta, si dissentiret huic propositioni : *Hoc est corpus Christi,* esset infidelis, quia dissentiret veritati revelatæ ; ergo propositio illa esset ei materia credendi, ac proinde in re ipsa vera in significando, cujus veritas non dependet a modo significandi accidentium, quia est alterius generis, et fundatus in connexione naturali ipsorum ad proprium subjectum.

De facto autem illa propositio : *Hoc est corpus meum,* non includit modum significandi accidentium naturalem, neque connotat tanquam rationem significandi, neque ut rem significatam, neque ut partem rei significatæ, alias non staret ejus veritas, neque ut modum significandi ; et in universum nulla particula illius propositionis exprimit accidentia.

20. Connotari accidentia ut quo. Non derogat veritati.

Ut ergo ratio hæc amplius pateat, dices connotari accidentia in obliquo, et contentum significari, quod est corpus Christi, ut quod respective ad accidentia qua sunt continens ; si autem adesset substantia panis, supponerent pro ipsa tantum, tanquam significato primario et naturali, non pro Christi corpore. Contra, eatenus connotaret accidentia, quatenus primo supponit proposito, et demonstrativa particula pro corpore Christi contento, et se habent ut continens, sed vere et realiter continerent in eo casu ; ergo ut sic importata aut connotata non ponerent aliquid repugnans veritati propositionis, et sic etiam ea importari non facit propositionem esse falsam.

Demus ulterius importari ut signum corporis Christi, sic argumentor : non importarentur, nisi ut ipsum corpus significatur tanquam primo significatum, et consignificatum in re ab ipsis accidentibus, tauquam signis in re, id est, extra vocem, sed sic tantum importarentur, ut signum supernaturale, et ex instituto corporis, non ut significant significatione naturali substantiam panis ; ergo etiam sic importata nihil addunt repugnans veritati propositionis.

Connotarentur, ut signum ex instituto, et non naturale.

Patet subsumptum, quia nequeunt aliter importari aut connotari, nisi qua spectant ad corpus, quod significarent, et ut essent terminus ejus præsentiæ, vel haberent ordinem ad ipsum ; totum hoc est supernaturale in ipsis, nihilque derogat significationi naturali ipsorum, neque hoc modo possunt communicari pani, aut ipsum significare, ergo nihil obstaret veritati rei, aut propositionis talis connotatio.

21. Quarta ratio ad idem.

Quarto, et est ad idem veritas demonstrationis in prædicta propositione, vel desumitur ex conformitate ad rem ipsam, vel ex conformitate ad sensum et intellectum, quibus demonstratur mediante sensibili accidente res contenta. Sed in proposito casu omnia salvarentur respective ad corpus Christi præsens, sicut modo salvantur, quantum ad veritatem propositionis de rigore sermonis spectat ; ergo, etc. Probatur minor, quia quantum ad rem ipsam supponitur corpus Christi præsens, quantum ad sensum et intellectum lumine naturali tantum præditum, manet eadem significatio naturalis accidentium, sicut et natura, alias evacuaretur fides, et cognosceretur absentia panis ex vario modo repræsentandi accidentium, qui esset in sola mutatione utriusque potentiæ, quæ eadem est nunc, sicut si adesset substantia panis.

Maneret significatio naturalis accidentium.

Quoad intellectum etiam lumine fidei illustratum, cognosceretur præsentia corporis Christi sub speciebus, vel sub pane, et illæ repræsentarent intellectui elevato, ut signa, supernaturali significatione et ex instituto, non obstante significatione naturali accidentium, quæ est alterius generis, sicut etiam modo utraque significa-

tio manet et compatitur, et usus signi est secundum unam, et aliam respective ad diversum sensum et intellectum.

22. Confirmatur. Demonstrationi non obstat inhærentia qualitatum.

Confirmatur, accidentia reliqua præter quantitatem ex communi opinione non solum dicunt ordinem ad substantiam, sed etiam ad quantitatem, ut ad subjectum, cui inhærent, quibus talis ordo est connaturalis. Demus ulterius quantitatem recipere, ut aliqui volunt, perseitatem existendi, ut fiat subjectum *quod* accidentium et respective ad omnes transmutationes, quæ fiunt circa hoc mysterium, saltem accidentales, sic argumentor : non obstante inhærentia actuali accidentium ad quantitatem, quæ est ipsis subjectum connaturale, et significatione consequente talem connexionem, de facto salvatur hæc propositio vera : *Hoc est corpus meum*; ergo etiamsi maneret inhærentia actualis eorum ad substantiam panis posita præsentia Christi, illa propositio esset ejusdem veritatis, et per consequens demonstratio esset vera, et accidentia seu panis accidentatus significaret ex instituto corpus Christi a paritate.

23. Quinta ratio. Ex particula adverbiali.

Quinto, particula demonstrativa adverbialiter sumpta verificaretur de corpore Christi respective ad locum in eo casu, dicendo : *Hic est corpus Christi :* ergo et existentia per pronomen dicendo : *Hoc est corpus Christi.* Probatur consequentia, quia bene sequitur, hic est corpus, ergo est; vel existit, ergo quidquid demonstrari potest quoad locum, potest demonstrari vere quoad existentiam ; et utraque demonstratio erit vera. Præterea, quando terminus aliquis pro diversis accipi, et supponere potest in oratione, per diversas significationes ejusdem etiam ordinis, potest per adjuncta limitari ut pro uno tantum supponat, verbi gratia, homo potest habere suppositionem simplicem, aut personalem, ut *homo est animal est species*, vel *homo currit,* utraque est vera, ubi subjectum præcise supponit pro prædicato; ergo a fortiori, quando significationes sunt diversi ordinis, ut una sit naturalis, alia ad placitum, ratione adjuncti potest vel pro naturali significato, vel pro illo quod est ex instituto supponere in vera propositione.

Significatio multiplex limitatur ad suppositionem determinatam.

Et sic contingit in proposito, ubi forma ex instituto Christi significaret præsentiam corporis, ex naturali vero significatione alii volunt substantiam panis. Præterea terminus æquivocus sumi potest secundum aliquos pro altero æquivocatorum; ergo etiam in proposito idem contingeret. Antecedens patet, quia *canis currit*, est vera, ac proinde subjectum supponit pro animali.

Idem de termino æquivoco secundum alios.

24. Confirmatur. Casus possibilis.

Confirmatur, dando quod in eo casu, manente substantia panis, Christus institueret formam illam : *Hoc est corpus meum,* tanquam signum practicum præsentiæ corporis sui, non autem conversivum panis in ipsum, significaret demonstrative Christum præsentem, et non aliter quam ex instituto, faceret etiam præsentem. Non potest autem assignari ulla repugnantia, quin sic posset institui, sicut nequit dari repugnantia, quin sic posset fieri præsens; maneret ergo veritas demonstrationis quamvis adesset substantia panis.

Responsio. Impugnatio.

Dices ex natura rei deduci absentiam panis ad positionem corporis Christi, et sic ex vi consequentiæ saltem significat abesse panem tanquam terminum incompossibilem. Contra, hæc responsio est falsa, nec facit ad propositum, quia supponitur casus, et quæritur de veritate formæ, an in eo possit stare ; et quiquid sit de significatione practica, saltem in significatione speculativa non esset falsa.

Imo neque in practica, quia veritas

Veritas speculativa supponit præsentiam practica est fundamentum veritatis speculativæ; ex eodem enim habet veritatem, tanquam a causa speculativa propositio, a qua ponitur corpus Christi sub speciebus. Unde illa propositio in alia materia non consecrabili esset falsa, quia ibi non esset corpus Christi, ut si dicatur super pane avenaceo; ergo oportet illam formam participare veritatem speculativam a practica, seu ab alia causa ponente corpus sub speciebus.

25. Casus non infert ex consequenti desitionem panis.

Probatur ergo primum, dato casu, qui admittitur, alias non esset locus controversiæ, nec quærendum esset, an illa forma significaret absentiam panis. Ad veritatem consequentiæ requiritur positio antecedentis repugnantis; in proposito antecedens est præsentia Christi significata per formam, sed neque hæc ex natura rei, neque ex instituto Christi in eo casu repugnaret præsentiæ panis; ergo neque ejus absentia significaretur per illam formam ex consequenti ad primum significatum quo demonstraret præsentiam Christi.

Patet subsumptum, quia de potentia absoluta id fieri potest, neque inter Angelum positum sub pane, et ipsum panem repugnantia illa invenitur, quamvis esset totum in toto, et totum in qualibet parte; neque hoc destrueret essentiam panis, quia nihil ad *esse* ejus requisitum tollit, neque intrinsecum, neque extrinsecum. Et si imaginari posset repugnantia, illa solum esset ratione loci, neque hæc ipsa, quia corpus est præsens non quantitative, et duo etiam quanta possunt in eodem loco poni de potentia absoluta (de quibus *infra*) neque ex instituto Christi illa repugnantia esset in casu expresso, qui possibilis est; ergo a primo ad ultimum, illa forma in sensu speculativo demonstrans præsentiam corporis tantum, neque ex consequentia refertur ad desitionem

Nihil intrinsecum aut extrinsecum panis tolli.

panis, ac proinde totum ejus significatum verificatur, quamvis adesset substantia panis.

Sexto, posset converti substantia panis in corpus et animam Christi, tanquam duo prima significata non subordinata per hanc formam: *Hoc est corpus, et hæc est anima mea,* ita ut corpus non esset sub speciebus ratione animæ, neque anima ratione corporis, sed utraque æque primo. Utraque demonstratio esset vera, et utraque propositio, quamvis neutra importaret per se ex vi verborum alteram, vel ponuntur aliqua duo quæ in re non dicunt ordinem ad invicem; posset enim fieri conversio in plura significata prima, sicut fit de facto in unum, ergo non impedit veritatem unius demonstrationis, quod species contineant et significent etiam alterum; ergo etiam a paritate non impediret significationem et veritatem illius: *Hoc est corpus meum,* si propositio non esset conversiva, ut substantia panis esset præsens, et significaretur per species. 29. Sexta ratio.

Confirmatur ex communi sententia, quia non impedit veritatem formæ sanguinis, quæ est etiam demonstrativa, quando ex casu non convertitur in vinum aqua, quæ est in calice, et hoc non obstante Ecclesia per particulam demonstrativam designat corpus et sanguinem Christi in illa precatione Canonis: *Supplices te rogamus,* etc. *jube hæc perferri,* etc. *ex hac altaris participatione,* etc. *hæc commixtio et consecratio corporis et sanguinis,* etc. ergo et particula demonstrativa designare potest præsentiam sanguinis, quamvis aqua sit admixta in calice, et simpliciter ex sensu Ecclesiæ demonstrat corpus et sanguinem præsentem supposita consecratione in sensu speculativo, et tum post consecrationem, nihil efficiendo circa corpus et sanguinem, 27. Confirmatio. Ex communi Doctorum et sensu Ecclesiæ.

ac proinde esset vera, etiamsi panis adesset, aut corpus Christi fieret præsens cum pane.

Unde colligitur ad veritatem demonstrationis simpliciter et absolute salvandam, juxta id quod habet ex communi acceptione, non fuisse necessarium conversionem fieri, ut fit modo virtute formæ per destructionem panis, quia quotquot dicebant Christum non consecrasse hac forma, salvabant veritatem demonstrationis, ut proferebantur etiam verba a Christo supposita consecratione, quamvis non respiciebant panem aut conversionem in sensu practico.

Ex sensu eorum, qui dicebant Christum non consecrasse verbis.

Hanc etiam conversionem Deus ita facere potuit, ut fieret Christus sacramentaliter præsens, non converso pane in ipsum, sed vel annihilato, vel eo separato, et alibi conservato; quo casu salvaretur demonstrationis veritas sine ullo ordine formæ ad panem, ergo videtur ad demonstrationis veritatem solum requiri, ut Christus sit præsens sacramentaliter, vel alio modo realiter, sive panis sit præsens, sive non ; quod si dicas, quod requiratur absentia panis, jam *supra* hoc impugnatum est.

Potuisse fieri consecrationem annihilando panem, aut alibi conservando.

28. Sequitur ergo ex hactenus dictis, ex vi solius demonstrationis, ut vera est, denotari corpus esse præsens realiter quoad substantiam, qua vero eadem forma est conversiva panis in corpus Christi denotat absentiam panis ; et hic sensus est verus et practicus formæ ex institutione Christi, non hominum, quem colligimus ex declaratione Ecclesiæ et Patrum, atque, traditione. Et ut *supra* dictum est, agendo de significatione formæ *dist.* 8. *quæst.* 3. prius forma est vera practice quam speculative, et prius fit virtute formæ, ut est signum activum institutum a Christo, corpus præsens sacramentaliter, quam demonstrativa particula vere demonstret esse præsentem, ita ut hæc veritas speculativa et demonstrativa formæ supponat virtutem practicam, ut causam et fundamentum, cum aliter non fiat corpus præsens, quam per conversionem, ut probatum est etiam quæstione præcedenti contra Vasquez, idque ex Tridentino.

Conclusio dictorum et causa per se desitionis panis per conversionem.

Objicies, Ecclesiam ex verbis formæ colligere non esse substantiam panis et vini, ut patet ex Trident. sess. 14. c. 4. *Quoniam autem,* inquit, *Christus Redemptor noster corpus suum id quod sub speciebus panis offerebat, vere esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri,* etc. *Non refert ergo,* inquit Vasquez, *quod aliqui in traditionibus et doctrina Patrum parum versati oppositum dixerint,* etc. *nam de antiquo Ecclesiæ sensu non unius, aut alterius Doctoris, sed judicio Concilii jure stare debemus.* Præterea multo ante Concilium Lateranense hoc dogma fuisse expresse definitum constat contra Berengarium. 29.

Objectio prima.

Vasquez censura contra dicta:

Hic taxat nostrum Doctorem, sicut in præcedentibus ejus explicat sententiam in duobus consistere, nempe dogma fidei fuisse semper in Ecclesia de præsentia corporis et sanguinis Domini ; de conversione vero substantiæ panis et vini non fuisse tale dogma ante Concilium Lateranense.

Sententia Doctoris notata a prædicto Auctore.

Respondeo in primis male interpretari Vasquez sententiam Doctoris ; verba ejus sunt in resolutione articuli : *Quantum ad istum articulum, quid scilicet sit tenendum, respondeo quod communiter tenetur, quod nec panis manet, contra primam opinionem, nec annihilatur, nec resolvitur in materiam primam, contra secundam opinionem, sed convertitur in corpus Christi ; et ad hoc multum expresse videtur loqui Ambrosius, cujus duæ* 30.

Verus sensus Doctoris.

auctoritates supra adductæ sunt, et plures habentur de consecrat. dist. 2. *et ponuntur a Magistro* dist. 10. et dist. ista.

Vidisse Patres in hac quæstione.

Vidit ergo Scotus Ambrosium; vidit et reliquos citatos a Magistro; vidit et omnes, quos congerit Gratianus *de consecr. dist.* 2. congerit autem plerosque majoris auctoritatis.

Probat veritatem fidei ex Scriptura, et Patribus.

Accedit quod *dist.* 1. *quæst.* 1. § *Hîc duo Sunt declaranda,* egregie et paucis verbis probat ex Scriptura realem præsentiam contra hæreticos; in fine subdit argumentum ex auctoritate SS. Patrum: *Santi etiam omnes postea Catholici exponentes ista loca Scripturarum, dicunt esse intelligenda de reali præsentia corporis Christi, non figurative;* et concludit: *unde est simpliciter hæresis hodie sentire, quod non sit ibi realiter verum corpus Christi,* ubi optime explicat locum obscurum Augustini; ergo non solus Vasquez vidit Patres; nec Scotus imparatus accessit ad controversiam Scholasticam, quæ movetur tantum in casu possibili, an stare possit veritas demonstrationis, juxta sensum explicatum.

31. Et subjungit hîc: *principaliter autem videtur movere quod de Sacramentis tenendum est, sicut tenet Sancta Romana Ecclesia, sicut habetur Extra de hæreticis, cap. Ad abolendam. Nunc autem ipsa tenet panem transubstantiari in corpus et vinum in sanguinem, sicut manifeste habetur Extra de Summa Trinitate et fide Catholica, ubi dicitur: Ipse Jesus Christus Sacerdos est, et sacrificium, cujus corpus et sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis et vini veraciter continetur, transubstantiatis pane in corpus, et vino in sanguinem divina potestate,* etc.

Hîc solum Doctor allegat definitionem Ecclesiæ in Concilio generali editam, nihil asserens, si ea veritas alias fuerit definita, vel non; unde ergo colligitur eum negasse alias fuisse hanc veritatem definitam.

Cur citat Lateranense.

Deinde esto hæc veritas fuerit definita in Concilio Romano sub Gregorio VII. acta illius Concilii non extant, neque auctores, qui mentionem ejus faciunt fuere pervii, sed a pauco tempore emerserunt; neque in corpore juris inter canones Ecclesiæ mentio ejus habetur per solemnem promulgationem, sicut contigit in definitione Concilii Lateranensis.

Recte ergo Doctor probans sensum 32.
Ecclesiæ recurrit ad acta publicata, et communi Ecclesiæ acceptatione recepta, de quibus nemo dubitare potest. Si ergo ipsa Ecclesia inter canones non inseruit acta prioris Concilii, non est vertendum negligentiæ, aut errori Theologorum, si ex receptis, et de quibus nullus dubitare posset, procedant.

Utitur Doctor canone promulgato ab Ecclesia et certo.

Inter canones autem promulgatos, ille canon Concilii Lateranensis fuit primus, quia hanc veritatem definivit, et inter alios articulos ad substantiam fidei, et explicite ab omnibus credendos comprehendit.

Ille fuit canon Lateranensis.

Articuli fidei in duplici genere.

Unde advertendum est quosdam esse articulos seu propositiones de fide, qui ad substantiam fidei non pertinent, quamvis de fide sint definiti, alios autem ad substantiam fidei explicite spectare. Prioris generis sunt illi qui sub obligatione non proponuntur omnibus credendi in Symbolis fidei; secundi generis sunt articuli, qui continentur in Symbolis, fides explicita priorum exigitur a doctis posteriorum autem a doctis et indoctis communiter. De hac definitione secundo modo loquitur Doctor; definitio autem illa Concilii Lateranensis habet rationem Symboli, ut Doctor declarat responsione ad tertium: *Et tunc,* inquit, *ad*

tertium, ubi stat vis, dicendum est quod Ecclesia declaravit istum intellectum supple conversionis) *esse de substantia fidei in illo Symbolo, edito sub Innocentio III.* in Concilio Lateranensi: *firmiter credimus,* etc. *sicut allegatum est superius, ubi explicite ponitur veritas aliquorum credendorum magis explicite, quam habeantur in Symbolo Apostolorum, vel Athanasii, vel Niceni; et breviter quidquid ibi dicitur esse de substantia fidei, et hoc post illam declarationem solemnem factam ab Ecclesia,* etc. Sicut ergo idem Concilium cap. *Utriusque sexus,* præcepit communionem Paschalem ab omnibus fieri, qui ad annos pubertatis perveniunt, ita etiam fidem explicitam hujus mysterii declaravit congrue de substantia esse credendorum, quia ad veram receptionem et debitam hujus Sacramenti requiritur fides ejus et scientia de eo quod continet.

Articulus de substantia tenendus.

33. Ex quibus patet censuram illam, seu improperium non habere locum, nec recte ponderatum fuisse institutum Doctoris, quo intendit dogma reducere ad certum et indubitabile fundamentum. Dicit enim communiter teneri fieri conversionem, et inter cæteros, multum urgere in variis auctoritatibus Ambrosium, quia certe ex cæteris Patribus frequentior est in probanda conversione; addit tandem definitionem Ecclesiæ. Primum ergo argumentum, quod adducit Doctor, est ex traditione et Patribus; secundum, ex auctoritate Ecclesiæ.

Scopus Doctoris est reducere veritatem ad certum, et indubitabile fundamentum.

Primum argumentum Doctoris ex traditione. Secundum ex definitione Ecclesiæ.

Præterea, quando dicit præsentiam realem ab initio fuisse manifestam ex verborum virtute, et rigore, et sensu Ecclesiæ; non negat etiam conversionem ab initio fuisse notam Ecclesiæ, et acceptam, cum dicat omnes communiter id tenere. Et patet ex canone Missæ, cujus ordinem et connexionem *supra* breviter insinuant *dist.* 8. *quæst.* 2. et conversio hæc petitur immediate in oratione, ante verba Christi : *Benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilem facere digneris,* supple oblationem panis et vini; et subditur : *ut fiat corpus et sanguis Domini nostri Jesu Christi : qui pridie,* etc.

Dicit tamen Doctor hanc veritatem, sensum formæ non fuisse adeo manifestum ex verbis ejus, aut Scriptura, sicut præsentia realis Christi in Eucharistia. Et verum hoc dicit, quia præsentia Christi explicite importatur et demonstratur per formam; conversio autem panis non ita, sed tantum implicite, et ex sensu practico, ut postea declarabitur ex Tridentino, quod et ipsi adversarii admittunt solum arguitive ; detulit ergo Doctor Innocentio, qui præfatas opiniones sub appellatione opinionis allegat, non autem erroris, quamvis in re fuerit error; accedente autem definitione Ecclesiæ, transierunt in hæresim.

Distinctio certitudinis quoad præsentiam et conversionem.

Sensus est Innocentium.

His ergo positis respondetur ad unicum illud argumentum Vasquez ex Concilio Tridentino; primo, particulam illam rationalem *ideoque*, fundari in sensu practico et sacramentali formæ, quæ conversiva est, et in quo sensu veritas demonstrationis et præsentiæ Christi fundatur; agit enim de ipsa conversione et transubstantiatione ex instituto. 34.

Responsio ad argumentum Vasquez ex Tridentino.

Cum enim corpus non fiat præsens de facto, nisi per conversionem panis in ipsum, ita neque veritas illius propositionis, inquantum demonstrat corpus Christi, subsisteret, nisi per conversionem, quæ est causa præsentiæ. Ex effectu ergo (si ita volueris) colligit Concilium causam, seu declarat, ut effectus de facto in re ipsa ponitur virtute formæ, tanquam terminus *ad quem* conversionis, quæ fit per formam, non qua demonstrativa est, sed qua conversiva.

Veritas demonstrationis ex conversione subsistit.

Diversi enim articuli sunt apud Concilium, *præsentia realis corporis Christi, et panis conversio in corpus; præsentia sanguinis et conversio vini in sanguinem.* Unde *cap.* 1. declarat præsentiam realem ex vi verborum, et *cap.* 3. quid sit præsens concomitanter; in *cap.* 4. agit de conversione, sic etiam *in canone* 1. *et* 2. servat eamdem distinctionem.

Processus Concilii in declaranda veritate.

Capite itaque 4. supponit præsentiam ex verbis Christi, et docent modum quo fit præsens; unde ut illatio Concilii teneat, est necesse ut ex præsentia Christi, qua dicit connexionem, ad conversionem substantiæ panis et vini, inferat ipsam conversionem.

35. Præsentia absolute sumpta non infert conversionem juxta plerosque. Aliud est abesse panem; aliud converti.

Præsentia autem Christi absolute sumpta, vel testibus ipsis auctoribus, qui hanc consequentiam urgent, non infert conversionem, quia posset fieri præsens desinente substantia panis et vini; vel absolute per annihilationem, vel iis conversis in aliud, vel subtractis et separatis ab accidentibus, et in universum nihil exigunt ex prætenso argumento ad veritatem particulæ demonstrativæ, quam non adesse substantiam panis et vini.

Illatio, et doctrina Concilii fundatur in facto.

Sed Concilium aliter infert, quia ex præsentia conversionem, ex conversione vero absentiam substantiæ panis et vini, quia aliter non desinunt aut absunt; ergo illatio Concilii fundatur in facto, atque adeo præsentia Christi, ut subest conversioni tanquam terminus *ad quem,* et habet connexionem seu ordinem ad terminum *a quo* conversum, infert conversionem panis et vini, eorumque desitionem.

Connexio præsentiæ ad conversionem. 36.

Hic discursus Concilii, qui nihil facit ad intentum adversariorum, quia insinuat veritatem practicam formæ, prout est conversiva, seu naturam ipsius conversionis, ex sensu Ecclesiæ, et veritatem, ut dixi, practicam formæ, quam habet ex institutione Christi.

Neque fundaretur ejus discursus, si ex sola veritate speculativa formæ, qua demonstraret præsentiam Christi, et non modo dicto inferret conversionem panis in ipsum, sicut si quis Beatus diceret, hoc est corpus Christi, designando præsentiam naturalem ejus, vere demonstraret corpus Christi præsens sine conversione; sic etiam si fieret corpus præsens speciebus desinente substantia panis per annihilationem, non recte ex præsentia aut demonstratione ejus inferretur conversio; probandum enim prius esset non posse fieri corpus Christi præsens speciebus, nisi per conversionem substantiæ panis in ipsum, ut asserit S. Thomas.

Ex eadem probatur desitio panis per conversionem.

Unde colligitur intentum nostrum, nempe præsentiam corporis Christi non inferre desitionem panis, nisi ut fit præsens per conversionem, atque adeo demonstrationem aut affirmationem præsentiæ non inferre aliter absentiam panis, contra quod non urget illatio adducta ex Concilio, sed magis favet, cum ex præsentia hoc modo sumpta cum limitatione, et non absolute, sed ut ponitur de facto, infert conversionem et desitionem, seu absentiam panis et vini; limitatio enim expressa, seu tacite insinuata, eam habet vim, ut determinet principium ad sensum in quo præcise concludit, alias esset superflua, et pro non adjecta, quod in materia doctrinæ non admittitur.

Concilium concordat Doctori. Limitationis adjunctæ vis.

Tridentinum autem *cap.* 1. exprimit illam limitationem : *Post,* inquit, *panis et vini consecrationem,* etc. et infra: *cum post panis et vini benedictionem* ; et cap. 3. *statim post consecrationem,* etc. ubi loquitur de præsentia, ut per consecrationem panis et vini fit. Eamque insinuat *cap.* 4. ubi ex præsentia infert conversionem, nempe, qua fit per consecrationem et ipsam conversionem, ut plane etiam definit *can.* 2. qui ex illo capite desumpta est. 37.

Quid denotat particulæ ideo. Particula itaque *ideo*, ut est causativa, et designat causam effectus, non recte intelligitur a præfatis auctoribus, quia ut causativa est, et rationalis præsentiæ corporis, quæ affirmatur ex verbis Christi, refertur ad subsequentia, in quibus declaratur ipsa conversio et causa præsentiæ, non ad antecedentia, nam rationalis ideo dicitur, quod causam dictorum subjungat; et hic est verus intellectus canonis, et differentia particulæ rationalis ab illativa, quæ designat consecutionem unius ex alio, sive causæ, sive effectus, sive alterius quodcumque sit.

38. Secunda responsio sumendo particulam ideo consecutive. Respondeo secundo, interpretando particulam *ideo* non causative, sed consecutive, prout intelligi et sumi quandoque potest, ut patet ff. 1. *Falcidia*; sic esse notam expressionis et declarationis, et communis sensus et consensus Ecclesiæ et Concilii, circa dictum Christi, per causam veritatis rei declaratam. Veritatis dico rei, quia quantum ad certitudinem revelatam habet veritatem et certitudinem ex dicto et revelatione Christi, quæ supponit Concilium.

Tertia responsio. Et ulterius tertio per causam in re positam, nempe conversionem, ostendit veritatem rei substratæ per causam, qua corpus, quod dixit Christus esse præsens, fit præsens : *Ideo*, inquit, *persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuo Sancta hæc Synodus declarat per consecrationem panis et vini conversionem fieri totius substantiæ panis et vini*, etc. Hanc etiam declarationem comprehendit *canon. 2. illius sessionis*.

39. Triplex sensus particulæ. Ex dictis ergo habetur triplex sensus canonis, et quilibet est verus, et nullus facit ad intentum adversæ partis, aut ad scopum præsentis difficultatis. Hic triplex sensus oritur ex triplici acceptione particulæ *ideo*; vel enim sumitur ut æquivalet illativæ particulæ et sic infert desitionem substantiæ panis et vini, ex præsentia corporis et sanguinis sub speciebus, tanquam per causam finalem seu formalem suo modo, quatenus ex positione termini *ad quem* sequitur desitio termini *a quo*; et sic sumitur corpus præsens, ut subest conversioni, et modo quo fit præsens de facto per consecrationem panis in ipsum. Concilia enim in definitionibus et doctrina fidei declarant id quod factum est, quia procedunt secundum regulam revelationis quæ respicit factum; et sic etiam Tridentinum agit cum eadem limitatione de præsentia corporis in superioribus, et illa est necessaria, ut salvetur repugnantia inter terminos, et sic intellectus canon non facit ad casum de quo disputamus, et in quo nulla esset repugnantia aut successio inter terminos.

Denotat causam finalem, et formalem conversionis.

Ut patet ex limitatione, qua utitur Concilium.

Secundus intellectus est sumendo particulam *ideo*, ut est rationalis, et dat causam præsentiæ Christi, nempe per conversionem panis in ipsum; et sic non est illativa, sed effectus præsuppositi subjungit rationem et causam, sic etiam intellecta non facit ad casum præsentem, ut per se patet ex dictis. 40. Secundus intellectus ideo particulæ, ut est rationalis.

Tertius intellectus est, ut sumitur consecutive, et sic designat expressionem et declarationem veritatis materialis seu rei substratæ dicto Christi per causam in re : *Declarat*, inquit, *Sancta Synodus*, etc. sic etiam non facit scopum difficultatis præsentis. Omnes hi intellectus denotant veritatem practicam formæ proxime, remote vero speculativam, quatenus fundatur in practica. Tertius intellectus particulæ denotat consecutionem.

Controversia autem præsens longe diversa est, nempe supponit corpus Christi posse fieri præsens aliter sine conversione panis in ipsum, quod et concedunt moderni. Quo supposito, quæritur an possit illa præsentia demonstrari de rigore sermonis per illam propositionem : *Hoc* 41. Scopus controversiæ.

est corpus meum, etc. etiamsi non esset practica, sed tantum speculativa, vel si illa forma posset ita institui, ut tantum esset adductiva corporis Christi, et non conversiva panis in ipsum. Utrumque nos affirmamus, et inde colligimus etiam de facto propositionem, ut est absolute demonstrativa, non denotare absentiam panis, sed qua sic demonstrat supposita conversione, quæ fit modo, et inquantum veritas ejus supponit corpus præsens, quod aliter de facto non est præsens, nisi per conversionem; sic ergo per se ex vi verborum veritas ejus supponit præsentiam Christi, concomitanter autem desitionem panis, vel certe præsuppositive, qua præsentia est corporis, ut termini *ad quem* conversionis et repugnantis cum substantia panis.

Sententia vera quam tenet Doctor

Argumenta a ratione, et ex modo significandi, quibus prior sententia nititur, jam sunt confutata in præmissis probationibus nostræ sententiæ, ex quibus facilis est responsio.

(c) *Ad aliud contra secundam opinionem*, etc. Hic respondet ad alia objecta a D. Thoma. Docet materiam habere propriam entitatem, et posse manere nudam divinitus ab omni forma de quo vide ipsum fusius *in* 2. *dist.* 12. *quæst.* 1. *et* 2.

SCHOLIUM.

Resolvit panem non manere, sed converti in corpus Christi, quia ita habent auctoritates SS. quas Magister citat hac dist. et præced. et Ecclesiæ, cap. *Firmiter*, de Sum. Trinit. et nunc expresse Trident. sess. 13. c. 4. et adducit duas congruentias. Juxta Scotum illa propositio : *Hoc est corpus meum*, haberet verum sensum, vel ex intentione dicentis, vel ratione principalis contenti, licet panis maneret. Nec Trid. supra obstat, quia tantum ait, quia Christus dixit, quod offerebat, esse suum corpus, Ecclesiam persuasam fuisse, non mansisse panem, id est, licet possent esse alii sensus, hunc Ecclesia a Deo edocta ex illis verbis elicuit. Vana sunt ergo quæ ex hoc Suarez 3. tom disp. 49. sect. 2. Sot. d. 9. q. 2. art. 4. alii et objiciunt contra Scot. cui falso imponit Sotus, quod asserat Ecclesiam accepisse transubstantiationem a Doctoribus.

Quantum (a) ergo ad istum articulum, quid scilicet sit tenendum, respondeo, quod communiter tenetur, quod nec panis manet, contra primam opinionem ; nec annihilatur vel resolvitur in materiam primam, contra secundam opinionem, sed convertitur in corpus Christi. Et ad hoc multum expresse videtur loqui Ambrosius, cujus duæ auctoritates supra adductæ sunt, et plures habentur *de consecrat. dist.* 2. et ponuntur a Magistro *dist.* 10. *et dist. ista.* Principaliter autem videtur movere, quod de Sacramentis tenendum est, sicut tenet Sancta Romana Ecclesia, sicut habetur *Extra de hæreticis, ad abolendam.* Nunc autem ipsa tenet panem transubstantiari in corpus et vinum in sanguinem, sicut manifeste habetur *Extra de Sum. Trinit. et fide, cap. Firmiter credimus,* § *Una vero*, ubi dicitur : *Ipse Jesus Christus Sacerdos est, et sacrificium, cujus corpus et sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis et vini veraciter continetur;* et sequitur statim : *Transubstantiatis pane in corpus, et vino in sanguinem potestate divina.* 13.

Duæ congrentiæ pro desitione panis.

Ad hoc etiam est una congruentia, quia Ecclesia non errat, cum dicit : *Fiat commixtio et consecratio corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi*, etc. Alia est congruentia, quia non jejunus non potest congrue celebrare ; sed percepta Eu-

charistia adhuc potest Sacerdos iterum celebrare, sicut habetur Extra de celeb. Miss. *Consuluisti : Excepto* (inquit) *die Nativitatis Domini, nisi tamen necessitas superveniat, sufficit Sacerdoti semel in die Missam celebrare;* et ex hoc innuit, quod in die Nativitatis Domini, et quando necessitas ingruit, licet plures Missas celebrare in die.

COMMENTARIUS.

42. (a) *Quantum ergo ad istum articulum,* etc. *respondeo,* etc. Hæc conclusio est de fide ; definita est in Concilio Romano sub Gregorio VII. contra Berengarium. Item in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. et habetur in cap. *Firmiter*, de Summa Trinitate et fide Catholica, sub verbo *Transubstantiationis.* Item in Concilio Romano contra Witclefum anno Domini 1413. de quo Cocleus *in libro contra Hussitas.* In Constantien. *sess.* 8. ubi confirmatur definitio Concilii Romani. Item in Florentino in decreto unionis Armenorum de hoc Sacramento, ubi dicitur substantia panis converti in corpus, substantia vini in sanguinem ; ac tandem in Trident. *sess.* 13. *cap.* 4. *et canone* 2. ubi dicitur, totam substantiam panis et vini converti in corpus et sanguinem Christi, et damnantur asserentes oppositum. Sed respondent Lutherani *in lib. de captivitate Babylonica,* transubstantiationem fuisse inventum Scholasticorum et Innocentii III. in prædicto Concilio Lateranensi, sicut et Calvinus *lib.* 4. *Institut. cap.* 17. et Kemnitius *in* 2. *parte examinis Concil. Trident. sess.* 13. *cap.* 4.

Romanum. Lateranens. — Alterum Romanum. — Constant. Florent. — Trident. — Calumnia hæreticorum.

43. Secundo itaque probatur ex Patribus rem ipsam antiquiorem esse, et sic semper docuisse Ecclesiam. Justinus *in Apologia* 2. *prope finem,* loquens de Eucharistia dicit : *Illum panem, quo carnes nostræ aluntur,* id est, *panem communem prece verbi Dei sanctificatum esse carnem Domini,* Tertullianus lib. 4. contra Marcionem : *Acceptum panem corpus suum facit,* dicendo : *Hoc est corpus meum.* Auctor sermonis de Cœna Domini apud Cyprianum ait : *Panem quem Dominus discipulis porrexit, non effigie, sed natura mutatum, factum esse carnem Christi;* et subjungit : *sub specie panis dari corpus, sub specie vini sanguinem.* Cyrillus Catech. 4. mystagogica a principio, ait : *Vinum in sanguinem suum Christum transmutasse;* et subjungit : *sub specie panis dari corpus, sub specie vini sanguinem,* et in fine ait : *panem illum qui videtur, non esse panem, licet gustus panem esse sentiat.* Ambrosius *lib. de iis, qui initiantur mysteriis, cap.* 9. ait : *Benedictione,* id est, *consecratione naturam ipsam mutari* (supple panis et vini) *et non esse ibi quod natura formavit.* Item *in lib. de Sacramentis* expressissime dicit : *Panem mutari in corpus, vinum in sanguinem,* et *de pane per consecrationem fieri carnem Christi,* et multa similia. Nyssenus in oratione magna catechistica cap. 37. affirmat *Dei verbo sanctificatum panem in corpus verbi immutari ;* subdit etiam, *naturam rerum quæ videntur in corpus Christi mutari.* Gaudentius *tract.* 2. *in Exodum quæst.* 7. ait : *Deum de pane efficere corpus suum, et de vino sanguinem,* etc. quod nequaquam verum esset, si horum substantia maneret. Chrysostomus *homil.* 83. *in Matthæum,* non longe a fine, concedit *transmutationem substantialem fieri;* et *homil. de Eucharistia et enceniis,* ait : *Consumi substantiam mysteriorum, hoc est, panis et vini, quæ in Sacramenta assumuntur a substantia corporis Christi, sicut cera ab igne consumitur, et in ipsum convertitur.* Augustinus *serm.* 28. de verbis Domini : *Dixi vobis quod ante verba Christi, quod offertur panis dicatur, ubi*

Rejicitur ex Patribus. — Justinus. — Tertullian. — Cyrill. Jerosolym. — Ambrosius. — Nyssenus. — Gaudentius. — Chrysost. — Augustin.

Christi verba deprompta fuerint, jam non panis dicitur, sed corpus Christi appellatur. Eusebius Emissenus seu Auctor sermonis de corpore Domini ait similia, nempe, antequam id quod apponitur in altari consecretur esse panem et vinum; post consecrationem esse corpus et sanguinem Domini : *quid mirum autem,* inquit, *si ea quæ verbo creare potuit, possit creata convertere?* Remigius Rhemensis *in cap.* 10. 1. *ad Corinth.* docet panem qui consecratur, *transire in corpus Domini;* Beda *serm. de Epiphania,* dicit, *transferri in corpus,* quod idem est; Damascenus *lib.* 4. *de fide, cap.* 14. dicit, *immutari;* Theophylactus in illud Joan. 6. *Ego sum panis vitæ,* dicit, *transformari et mutari.* Sic etiam alii posteriores utuntur nomine *conversionis, immutationis, versionis, mutationis,* ut qui scripserunt contra Berengarium et sectatores, Lanfrancus, Algerus, Adelanus, Petrus Cluniacensis, Guitmundus, qui asserunt non manere substantiam panis et vini.

Remigius. Rhemens. Beda. Damasc.

Lanfrancus Algerus. Adelanus. Petrus Cluniacens. Guitmund.

Calumnia prætensa excluditur.

Ex his ergo omnibus colligitur veritas Catholica, nam *converti, transformari, immutari,* etc. idem sunt ac non manere substantias mutatorum, sed conversas esse in corpus et sanguinem Domini, quod reipsa idem est ac *transubstantiari,* id est, fieri mutationem et conversionem eorum secundum substantiam in corpus et sanguinem. Et si dicatur hoc verbum *transubstantiationis* novum esse, non est novum quoad significationem; quoad vocem autem ad expressionem veri dogmatis necessarium fuit, sicut alias Ecclesia consuevit, ut patet in dictione *Homoousios* contra Arianos, et *Theotocos* contra Nestorianos, quia apud Ecclesiam ea est auctoritas, quam etiam Grammatici sibi liberam concedunt. Hæc breviter contra hæreticos dicta sufficiant, quorum argumenta confutavimus *supra in materia de reali præsentia, dist.* 8. *quæst.* 2.

Verba nova aliquando necessaria.

Ut autem reprehensioni quorumdam modernorum occurratur, qui ita perstringunt Doctorem, quasi in probatione conclusionis hujus fuerit parcus, dico neminem ante ipsum inter Scholasticos fusius et magis apposite reduxisse hanc veritatem ad sua principia. Primo eam probat argumento ad oppositum, duabus auctoritatibus expressis S. Ambrosii, et alia Eusebii *cap. Quia corpus, de consecrat. dist.* 2. Hæ auctoritates expressissimæ sunt; et subdit, ad alias auctoritates Patrum remittendo lectorem : *Et ad hoc,* inquit, *habentur plures auctoritates, de consecrat. dist.* 2. *in diversis locis;* et Magister adducit aliquas in ista distinctione, et aliquas *in distinctione præcedente.* Hæc probatio est ex Patribus, et superabundans, quia tres auctoritates citat litterales et expressas; ad reliquas remittit lectorem, citans locum ubi eas legere possit.

44. Excluditur calumnia modernorum in Doctorem.

Veritatem fidei apposite, et fuse tractavit.

Eamdem probationem repetit sub ipsa conclusione § *præcedenti,* in quo hoc ordine procedit, ut primum in confirmationem supponat traditionem, dicens, *conclusionem communiter teneri.* Secundo loco adducit argumentum factum ex Patribus. Tertio loco tenendam esse doctrinam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, circa Sacramento ex definitione cap. *Ad abolendam,* etc. *de hæreticis,* cui addit definitionem Concilii Lateranensis in specie, circa hanc veritatem cap. *Firmiter credimus.*

1. Ex traditione. 2. Ex Patribus. 3. Ex Ecclesiæ doctrina. Ex definitione Lateran.

Quarto loco addit traditionem in specie ex canone Missæ antiquissimo, ex illa : *Fiat commixtio et consecratio corporis,* etc. citat verba canonis, prout suo tempore erant in usu, ubi verbum *fiat* præponebatur, sed in correctione novissima Missalis fuit transpositum, ut jam legitur in canone : *Fiat accipientibus nobis,* etc. Quinto probat ex præcepto accedendi in jejunio ad hoc Sacramentum, quod antiquissimum

4. Ex canone Rom. Ecclesiæ in Missa.

5. Ex præcepto jejunii.

est, et a temporibus Apostolorum; in quo præcepto Ecclesia non dispensat, quando in nocte Nativitatis Domini indulget ex antiqua consuetudine celebrari a quolibet Sacerdote tres Missas; supponit ergo hæc consuetudo non manere substantiam panis et vini. Hactenus Doctor.

Hanc autem fuisse institutionem Christi docet respondendo ad argumenta a se facta ad initium quæstionis pro opposita sententia impanatorum, respons. ad 1. et 2. *Ut patet*, inquit, *ex auctoritatibus allegatis;* et in responsione ad 3. *hunc verum sensum formæ Ecclesiam Spiritu sancto edoctam, et directam in eliciendo et interpretando vero ejus sensum intellexisse.* Quid ergo magis debuit Doctor? vel unde Vasquez taxat eum ignorantiæ in Patribus, et traditione in hac veritate, qui petitis argumentis ex pluribus locis in genere abundantius probat conclusionem, quam ipse modernus scriptor.

45. Rejicitur hinc calumnia Soti *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 2. *art.* 4. *concl.* 4. ubi asserit Doctorem asseruisse et nomen, et rem ipsam transubstantiationis esse novam; et quod primum ille intellectus fidei susceptus sit in Concilio Lateranensi, sed non advertit quæ Doctor disseruit pro conclusione.

Omnia hæc et similia dicteria ex eo solo exoriuntur, quod Doctor non admittat ex sola communi acceptione speculativa formæ Sacramenti contineri expresse hanc veritatem de desitione panis, et seclusa omni interpretatione Ecclesiæ, et declaratione. Sed in hoc errant, quia alioquin, ut cætera quæ dicta sunt, omittamus,

Rupertus. Rupertus vir vere Catholicus et exercitatissimus in Scripturis sacris non erraret in hoc articulo, si verus esset ex sola formæ superficie; neque Concilium Tridentinum *in illo cap.* 4. frustra recurrit ad traditionem et communem sensum Ecclesiæ in declaranda hac veritate formæ; quem Marginator Concilii citat cap. *Panis est,* id est, *corpus Christi, de consecr. dist.* 2. cap. *Firmiter, de Summa Trinitate,* etc. cap. *cum Marthæ,* quæ sunt allegationes Doctoris in littera. Unde ipsum Concilum aliter loquitur de præsentia Christi, ut importatur per formam, aliter vero de desitione panis; nam *cap.* 1. dicit præsentiam Christi haberi ex perspicuis formæ verbis, quibus Christus dixit se suum corpus præbere discipulis; et *cap.* 4. *in initio,* idem adducit, nempe Christum dixisse se suum corpus sub specie panis offerre. De desitione patris *in* 2. *parte capitis,* nihil tale dixit, sed explicat conversionem panis et vini, eorumque desitionem ex traditione et interpretatione Ecclesiæ, non autem ex verbis perspicuis formæ, sicut et præsentia Christi colligitur; ex qua sequitur aliud ex veritate practica formæ, nempe desitio panis, et ex institutione speciali Christi, quam docet Ecclesia, Patres et traditio, non autem superficies verborum explicite, sed tacite, ex modo quo fit præsens Christus.

Tridentinum recurrit ad traditionem et sensum Ecclesiæ.

SCHOLIUM.

Solvit satis clare argumenta allata a num. 3. pro prima sententia, tenente panem manere, et pro secunda, tenente non esse conversum in corpus Christi.

Ad (a) argumenta pro prima opinione et secunda. Ad primum, concedo quod etiam in creditis non sunt plura ponenda sine necessitate, nec plura miracula quam oportet. Sed cum dicitur in minori, veritas Eucharistiæ posset salvari manente pane vel sine transubstantiatione, dico quod bene fuisset Deo possibile instituisse, quod corpus Christi vere esset præsens, substantia panis manen- 14.

Posset esse Eucharistia pane manente si Deus vellet.

te, vel cum accidentibus, pane annihilato, et tunc fuisset ibi veritas Eucharistiæ, quia et signum verum et signatum verum; sed hîc non est modo tota veritas Eucharistiæ, non enim sic instituit, ut dicunt auctoritates adductæ. Et cum dicitur, quod ad veritatem Eucharistiæ nihil requiritur nisi verum signum et verum signatum; respondeo, verum est eo modo quo signum est institutum, et quo sibi debet correspondere signatum, quod non est nunc præcise, quod corpus sit cum aliquo, scilicet cum pane, vel cum accidentibus panis indistincte ; sed institutum est nunc, quod signatum sit tantum sub accidentibus, ut sub signo.

15. Ad secundum, dico quod non est aliquis articulus arctandus ad intellectum difficilem, nisi ille intellectus sit verus ; sed si verus est, et probatur evidenter esse verum, oportet secundum illum intellectum tenere articulum, quando inquiritur in speciali, quia nullus alius intellectus specialis verus est; sic autem supponitur de intellectu hujus articuli ex auctoritatibus allegatis.

Antea si ita credebatur, non ita expresse.

Et tunc ad tertium, ubi stat vis, dicendum quod Ecclesia declaravit istum intellectum esse de veritate fidei in illo Symbolo edito sub Innocentio III. in Concilio Lateranensi, *Firmiter credimus*, etc. sicut allegatum est superius, ubi explicite ponitur veritas aliquorum credendorum, magis explicite quam habebatur in Symbolo Apostolorum, vel Athanasii, vel Niceni. Et breviter, quidquid ibi dicitur esse credendum, tenendum est esse de substantia fidei, et hoc post istam declarationem solemnem factam ab Ecclesia.

Et si quæras quare voluit Ecclesia eligere istum intellectum ita difficilem hujus articuli, cum verba Scripturæ possent salvari secundum intellectum facilem et veriorem secundum apparentiam de hoc articulo ; dico, quod eo spiritu expositæ sunt Scripturæ, quo conditæ. Et ita supponendum est, quod Ecclesia Catholica eo Spiritu exposuit, quo tradita est nobis fides, Spiritu scilicet veritatis edocta, et ideo hunc intellectum eligit, quia verus est. Non enim in potestate Ecclesiæ fuit facere istud verum, vel non verum, sed Dei instituentis ; sed intellectum a Deo traditum Ecclesia explicavit, directa in hoc, ut creditur, Spiritu veritatis.

Ecclesia exponit Scripturas, eo Spiritu, quo conditæ sunt. Ecclesia dirigitur a Spiritu sancto.

Ad quartum posset dici, quod accidentia non semper signant substantiam esse in actu quam affecerunt, sed aptitudinaliter ; vel si modo signant in actu, non est ibi falsitas in signo, ut est signum institutum ad placitum, quia ut sic habet signatum ad quod institutum est.

COMMENTARIUS.

(a) *Ad argumenta pro prima opinione*, etc. Hæc littera patet ex dictis. Ad tertium docet Ecclesiam Spiritu sancto edoctam intellexisse hunc esse sensum verum et unicum formæ, quem habet ex sua institutione. Contra urget Sotus : Ecclesia non habuit revelationem immediatam, sicut habuerunt Apostoli, sed divina opera utitur, ne erudiendis articulis fidei erraret ; 46.

46. Ecclesia sensum formæ docet.

Objicit Sotus.

non sufficit Theologo dicere, Ecclesia sic decrevit, sed munus ejus est ostendere, ex quibus locis sacræ Scripturæ id collegerit. Respondeo ex iis solis, quibus institutio Sacramenti habetur, alia non supperunt, sed horum etiam veritatem Spiritu sancto edocta, et prout ab initio tradita sunt, declarat ex traditione et Patribus.

Responsio.

Vaquez conatur regulam tradere seu comprehendere modum procedendi Ecclesiæ in expositione alicujus loci dubii, sed discurrit ad prætensam suam sententiam, et facilis est instantia contra ea quæ dicit vel applicat. Superius ostendi eum non fuisse rectum assecutum sensum canonis Tridentini. De reliquo nolo jam minutim discütere modum quo discurrit, aut medium, nec prolixitas permittit, quia plura magis seria me avocant.

Vasquez.

SCHOLIUM.

Ponit sententiam Ægidii de transubstantiatione. Inter alia habet hanc propositionem, materia ut est *quid*, est indistincta, et Deus agit in eam, ut talis, quam late refutat Doctor in hac littera. Habet etiam materiam panis manere in Eucharistia ; quod etiam tenet Durand. hîc q. 3. Hoc refutat Doctor, quia tollit transubstantiationem, et ponit generationem; estque contra fidem, secundum Scot. hîc n. 15. et D. Thom. supra ex c. firmiter, et clarius ex Trid. ss. 13. c. 4. definiente totam substantiam panis converti in corpus Christi.

16. De secundo (a) articulo principali sunt duo declaranda. Primo, quomodo panis transubstantiatur, vel possit fieri transubstantiatio in corpus Christi præexistens. Secundo, quid possit esse formale in termino *ad quem* conversionis ? hæc enim duo tangebantur in argumentis ad primam partem. De primo sciendum, quod sive ad transubstantiationem unius ad aliud non requiratur, nisi quod uterque terminus sit substantia, et sit plene in obedientia agentis quantum ad totale *esse*, et quantum ad totale *non esse*; sive secundum aliquos plus requiratur, scilicet mutua convertibilitas secundum naturam, propter scilicet principium potentiale transmutabile a forma unius ad formam alterius, licet non unica transmutatione, sed per multas, et hoc ab agente naturali : utrumque istorum salvatur in proposito, quia tam panis quam corpus Christi totaliter est in potestate Dei, quantum ad totale *esse* et totale *non esse*. Habent etiam materiam ejusdem rationis, propter quam, quantum est ex parte utriusque, posset fieri transitus per naturam ab uno in aliud, licet per multa media, licet etiam considerando corpus illud, inquantum est nunc immortale et impassibile, non posset illud per naturam converti in panem; sed hoc non est, quia careat materia receptiva formæ panis, sed quia materia ejus inseparabiliter continetur a forma sua, scilicet anima impassibili.

Quomodo panis transubstantietur. Secundum aliquos ad transubstantiationem requiritur mutua convertibilitas extremorum, et forte ideo in Deum nihil est convertibile ex q. præced.

Hoc (b) etiam posset declarari de partibus utriusque termini. Deus enim in potestate sua habet tam materiam quam formam utriusque termini, et per consequens potest materiam convertere in materiam, et formam in formam, et ita totum in totum, et totaliter ; hoc autem non potest naturale agens, quia in potestate ejus non est materia, sed supponitur actioni suæ, *ex* 1. *quæst. hujus quarti*. Et ista ratio procedit secundum illam viam, quæ tacta est *in quæst. præced.* non autem sup- 17.

ponendo, quod conversio requirat susceptivum, ut commune utrique termino.

Ægid. in Theor. 1. et 2. Sed (c) de modo possibilitatis istius conversionis ponitur sic : Materia ut est *quid*, est omnino indistincta, *primo de generat.* ergo agens præsupponendo eam ut *quid*, respicit illam ut omnino indistinctam. Deus est hujusmodi, quia non agit per motum, et hoc ideo quia non est instrumentum, sed causa prima, ergo agit in materiam, ut omnino indistinctam ; ergo sicut potest formam destructam eamdem numero reducere in suam materiam propriam, qui non agit per motum, quia prohibet idem numero redire, ita potest eamdem formam inducere in quamcumque materiam ; ad eamdem autem formam numero sequitur eadem materia numero ; ergo potest facere, quod quæcumque forma fiat in quacumque materia, et sic potest facere quod forma corporis ponatur in materia panis, et per hoc illa materia fiat ista, et forma, et totum istud diffuse declaratur.

18. Rejicitur Ægidius. Sed contra primam propositionem quam accipit, scilicet *materia ut est* quid, *est omnino indistincta*, arguitur sic : Quia aut intelligitur indistincta secundum numerum, scilicet quod quæcumque ut est *quid*, est omnino eadem cuicumque ; vel intelligitur indistincta secundum rationem, hoc est, ut est *quid*, est unius rationis. Si primo modo, iste intellectus est omnino impossibilis, quia contra Philosophum, et contra rationem naturalem, et contra illud quod intendit declarare. Contra Philosophum, quia ex intentione loquens, 12. *Metaph. cap.* 2. *de per se principiis*, dicit quod sicut principiata sunt alia, sic eorum per se principia ; et hoc secundum genus, et speciem et numerum. Text. 27.

Et ad propositum expresse dicit : *Horum, quæ sunt in eadem specie, diversa* (supple sunt) *principia, non præcise, sed quia singularium, alia est tua materia, et movens, et species, et mea, ratione autem universali eadem* ; ergo ex intentione vult, quod materia mea et tua, ut est per se principium meum et tuum, est alia numero. Est autem per se principium ut *quid* est, quia pars substantiæ non potest esse aliquid nisi ut substantia, et ut *quid*. Hoc etiam patet ex processu Philosophi investigando materiam, *primo Physic.* et *primo de generat.* et secundo dicit eam esse eamdem substantiam toti transmutationi, et utrique termino. Sic ergo est eadem in genito et corrupto, quo modo non est eadem in duobus simul genitis, quia tunc generatio et corruptio non magis concluderent materiam unam, quam simul existentia diversorum ; ergo materia ut *quid*, si est eadem in aere corrupto, et in igne genito ex ipso, ipsa ut *quid* est, non sic est eadem in aere et igne simul existentibus. Text. 82. Text. 24. Text. 51.

Et potest ratio confirmari, quia si posset esse eadem simul sub forma aeris et ignis, non requireretur transmutatio corrumpens præcedens ad hoc, quod materia fieret sub alia forma. Contra hoc etiam est ratio manifesta, quia materia est prior ordine naturæ, quam ipsa forma recepta, quia materia est 19. Materia, natura, prior forma. Text. 17.

fundamentum omnium, juxta illud 1. *Metaph.* in antiqua translatione: *In fundamento naturæ nihil est distinctum*; prius autem, ut est prius essentialiter, non variatur propter variationem posterioris. Si ergo materia ut est *quid*, est omnino eadem in se, nullo modo potest esse alia propter aliam formam receptam; ergo ipsa omnino eadem recipiet formas contrarias substantiales, vel saltem incompossibiles, ut aeris et ignis, et tunc sequeretur quod generans posset generare, nihil corrumpendo. Posset etiam materia simul esse eadem sub forma hominis et asini, et sic nullæ duæ formæ substantiales repugnarent in simul perficiendo materiam.

Est etiam ille intellectus falsus ad propositum suum, quia deducit quod potest formam corporis ponere Deus in materia panis. Si autem ista materia est eadem cum materia corporis, non potest poni in ea forma corporis, quia jam habet eam; eadem enim numero sibi, utpote materia corporis, jam habet illam formam; ergo et ista habet, et si habet, non potest sibi imprimi, quia tunc simul haberet et non haberet.

20. Si autem intelligat, quod materia sit indistincta, hoc est ejusdem rationis, et sic deducat quod Deus potest formam eamdem numero imprimere illi materiæ, quæ inest isti; consequentia non valet, quia eadem forma numero non potest simul informare duas materias, quarum utraque erit sufficiens receptivum, et totale ejus, nam et ista unitas rationis stat cum distinctione numerali hujus materiæ ab illa. Esto (d) etiam, quod daretur sibi consequens, non tamen sequitur quod ista materia fiat illa materia, quia prius non variatur propter novitatem posterioris; materia ergo illa non fit alia quam prius fuerit, quia recipit aliam formam quam prius non habuit.

Prius non variatur propter variationem posterioris.

Hoc etiam probatur, quia si fieret alia, ergo ista forma non posset sibi imprimi, quia forma illa non potest imprimi illi materiæ, quæ jam habet eam, ut sic arguatur, pro eodem instanti, si materia panis recipit formam corporis, ergo fit in illo instanti materia corporis, ergo in illo instanti non potest recipere formam corporis, quia materia corporis, non potest tunc recipere formam corporis, quia eam præhabet.

Item (e), ista impressio formæ corporis in materiam panis non esset transubstantiatio, sed generatio; illa enim materia prius fuit sub privatione formæ corporis, et non habet formam illam; nec per hoc etiam probatur, quomodo forma panis transeat in formam corporis. Præterea etiam ista propositio, quod solus Deus respicit materiam, ut est *quid*, videtur esse falsa; agens enim sub ea ratione respicit passum, sub qua inducit in eo terminum actionis. Sed agens creatum potest inducere formam substantialem in materiam per generationem, et illa inducitur in materiam, ut est *quid*, quia sic est per se receptiva formæ substantialis; ergo agens naturale attingit materiam, ut est *quid*; et ex hoc sequeretur, si ista propo-

Ista: solus Deus respicit materiam, ut est quid, est falsa.

sitio esset vera, quod eam respiciens ut *quid*, potest eamdem formam in materiam quamcumque imprimere, et tunc si agens supernaturale transubstantiare potest, sequeretur etiam quod agens causatum hoc posset, quod est manifeste falsum.

Item, illa propositio qua probat quod Deus non agit per motum, et omne aliud agit per motum, quia omne aliud est instrumentum Dei, et Deus est prima causa, non concludit ; imo magis potest duci ad oppositum, quia si instrumentum, inquantum instrumentum est, non oportet agere per motum, nisi quia ipsum est movens motum, ergo oportet illud, respectu cujus est instrumentum, movere ipsum, et per consequens, illud cujus est instrumentum, poterit agere per motum ipsum instrumentum.

COMMENTARIUS.

47. Sententia aliorum insinuata. (a) *De secundo articulo principali sunt duo declaranda*, etc. quomodo scilicet fiat transubstantiatio, et quis sit ejus terminus *ad quem*. Declarat transubstantiationem juxta principia tradita *quæst.* 1. *et* 2. Addit ex opinione aliorum requiri mutuam convertibilitatem ratione principii potentialis, quod possit esse sub utriusque forma, saltem in præsentiarum illa conditio servatur, quia transubstantiatio est inter duo corpora.

48. (b) *Hoc etiam posset declarari de partibus utriusque termini*, etc. In quæstione prima dixit transubstantiationem esse conversionem totalem, id est, totius, quoad omnes suas partes in totum; et in conclusione præcedentis articuli docet panem non manere, neque annihilari, sed converti in corpus Christi. Hic autem applicat eam rationem, qua declaratur possibilitas conversionis totius in totum propter subjectionem, quam habet ad Deum; eamdem, inquam, rationem applicat ad conversionem partium panis, ita ut sicut nihil panis maneat, sic etiam nec ulla ejus pars, sed conversio extendatur ad totum et partes simul; conclusio ergo ejus est, nihil manere quod fuit panis, præter accidentia, quæ conclusio est communis Scholasticorum. Nihil manere præter accidentia.

Ad cujus confirmationem subjungam modos dicendi variorum, opponendo hanc conclusionem universalem Doctoris per negationes singulas et particulares inclusas, respondendo etiam breviter erroribus, quos *supra* citavimus de assumptione panis ad unionem hypostaticam, et de ubiquitate ejus.

Utrum aliquid panis maneat?

49. Prima sent. Doctor. D. Bonav. Est Ægidii, et Durandi. Prima sententia est, post consecrationem manere materiam panis et vini, ut sit subjectum accidentium et totius conversionis. Hanc refert Doctor loco citato. D. Bonaventura *dist.* 11. *art.* 1. *quæst.* 2. tribuitur Ægidio *Theor.* 1. *et* 2. præcipue eam defendit Durandus *eadem dist. quæst.* 3.

Secunda sent. D. Thom. Secunda docet manere formam panis; hanc refert D. Thomas *supra* relatus, et aliqui hanc opinionem tribuunt nostro Doctori *dist.* 12. *quæst.* 6. et Gabrieli *quæst.* 2. et *lect.* 23. *in canonem*, Majori *eadem dist. quæst.* 1. quia nimirum dicunt panem in *esse* suo constitui per formam accidentalem.

Tertia sent. Goffrid. Paludan. Mirandul. Tertia sententia est, manere subsistentiam panis, ita Goffridus *quodlibeto* 8. *quæst.* 16. ut refert Paludanus *dist.* 12. *quæst.* 3. et Picus Mirandulanus *in Apologia quæst.* 9. asserit esse possibilem.

Quarta sent. Quarta sententia est quorumdam asse-

rentium manere existentiam panis, ut subjectum accidentium. Hanc defendunt moderni Thomistæ, ut Bannes. Fundatur in duobus principiis, nempe existentiam distingui realiter ab essentia, et ab ea separari posse, ut contingit in humanitate assumpta ad unionem hypostaticam, quæ existit existentia Verbi divini. Alterum est, accidentia non habere propriam existentiam, sed existere existentia substantiæ, in qua sunt; cum ergo hîc existant eadem existentia, qua primum existebant, manet eadem, quæ fuit panis et vini.

Bannes, et alii. Declaratur

Quinta opinio est, non manere aliquid substantiæ panis sub eadem differentia specifica, sub qua ante erat, manere tamen eamdem individuam substantiam, quæ ante erat panis, et per conversionem fieri corpus Christi. Hanc insinuat Henricus *quodlib.* 9. *quæst.* 9. et *quodlib.* 11. *quæst.* 4. et ut videtur Cajetanus 3. *part. quæst.* 75. *art.* 3. *circa solutionem ad* 3. ubi sæpe repetit manere quod erat panis, et explicat illud relativum *quod* referre substantiam et veram realitatem, quæ manet, et est corpus Christi; et particulam demonstrativam *hoc* designare substantiam panis, non sub *esse* panis, sed absolute. Hunc modum loquendi videtur desumpsisse ex Richardo *dist.* 11. *art.* 14. et ex D. Thoma *eadem dist. quæst.* 1. *art.* 2. *ad primum*, ubi ait, terminum *a quo*, conversionis esse substantiam panis converti in terminum *ad quem*.

Quinta sentent.

Henricus. Cajetan.

Richard. D. Thom

Prima conclusio. Substantia panis non manet in hoc Sacramento unita hypostatice Verbo divino, aut corpori et sanguini Christi. Hæc est de fide contra errores citatos alias *supra*, et sequitur ex Patribus et Conciliis ibidem citatis, et ex significatione formæ inquantum conversiva est, quia alias æque esset vera hæc : *Verbum est impanatum*, sicut hæc : *est incarnatum*, quod est inauditum in Scripturis aut Patribus.

50. Prima conclusio. Non manere substantiam panis unitam hypostatice.

Deinde nequit uniri hypostatice corpori et sanguini, quia illa non sunt supposita, nisi in Verbo ; ergo nihil suppositare possunt. Videantur Patres *supra* citati. Alius autem error Ubiquistarum est imaginarius, ut constat ejus falsitas ex Scriptura ubicumque loquitur de Christo, qua est homo, quia dat ipsi *ubi* circumscriptum, et determinatum, et definitum, ut quod fuerit in ventre Matris, quod natus in præsepio, passus in Cruce, ascendit ad cœlos, ubi sedet ad dexteram Dei Patris, inde venturus judicare vivos et mortuos, etc. Deinde si per Scripturam et Patres, est in hoc Sacramento speciali modo ubiquitas illa imaginaria, non salvat veritatem Sacramenti, alias sic esset quodlibet Sacramentum Eucharistiæ, saltem quod habet vim nutriendi. His relictis, sit

Secunda ratio. Ex impossibilitate rei. Error Ubiquistarum.

Secunda conclusio. Non manet materia, aut forma substantialis panis et vini in Sacramento; est communis Theologorum præter citatos. Probatur, quia transubstantiatio est conversio totius in totum, ut definit Lateranense et Tridentinum locis jam citatis, sed non esset talis conversio totius in totum si maneret aliqua pars essentialis termini *a quo*; unde quando definitur esse conversionem totius in totum, non solum determinant substantiam panis in *esse* specifico, vel secundum entitatem compositi, quia sic sufficeret dicere conversionem substantiæ panis et vini absolute, non addendo *totius*; ergo per illam particulam comprehendunt et totum et partes.

51. Secunda conclusio. Non manere partes. Probatio ex Conciliis.

Et certe Tridentinum *cap.* 2. videtur valde expresse loqui : *Si quis dixerit in Sacramento Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis et vini una cum corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem illam et singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, et totius substantiæ vini in*

Sola accidentia manere nihil panis, et vini.

sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini; quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime transubstantiationem appellat, anathema sit, etc. Merito itaque moderni censent hanc conclusionem esse de fide, quia in illo canone non solum *conversionem fieri totius in totum* definit, sed etiam *nihil manere post conversionem substantiæ panis et vini præter sola accidentia.*

52. Coloniens. Ambrosius. His consonat Concilium Coloniense part. 7. cap. 15. *Quid enim,* inquit, *panis vinique species post consecrationem sunt, nisi species sacramentales, et accidentia sine subjecto.* Et Ambrosius, ut habetur *in cap. Omnia, de consecrat. dist.* 2. asserit nihil aliud manere post consecrationem, nisi accidentia panis et corpus Domini.

Nullum ob finem manerent partes panis. Præterea manere materiam aut formam panis necessario dicendum esset, vel ad effectum aliquem necessarium, qui sine materia haberi nequit, vel ad mysterium fidei; non secundum, quia illa non sunt sensibilia, ac proinde non faciunt ad fidem salvandum, sed solum accidentia, circa quæ tanquam objectum versatur sensus; non primum, quia vel maneret materia sine forma, aut forma sine materia; et hoc esset inutile, et novum miraculum sine necessitate non debet induci, vel ut subjectum accidentium, sed neque hoc, quia secundum fidem accidentia sunt separata a subjecto.

Responsio. Impugnatur. Si dices materiam esse informatam anima Christi. Contra, hoc absurdissimum est, quia tollit transubstantiationem, ut est conversio totius in totum, et esset transformatio seu generatio quædam substantialis tantum, neque materia illa nata est informari anima, donec prius informetur forma corporis qualiscumque illa sit. Quod autem corpus gloriosum subjectum sit mutationi substantiali et fluxui, est absurdum, et contra dotes impassibilitatis illius status; unde si illam materiam informaret anima Christi, et fieret in corpore ejus, sequeretur quod desinentibus speciebus, desineret aliquid corporis Christi, vel certe, si non desineret, in immensum cresceret, et ex alterutro sequeretur prædicta mutatio.

Eadem ratione refellitur illud quod Durandus ad patrocinium hujus asserit, nempe cibum, quem sumpsit Christus post resurrectionem ad demonstrandum corpus vivens, conversum fuisse in substantiam ejus non necessitate, sed voluntate et potestate. Deinde ponit aliquid monstruosum, ut bene notant moderni, quia sequeretur, quod in Eucharistia corpus Christi esset majus, quam illud quod in cœlo habet. Si dicas non esse de fide dari in rebus materiam, respondetur de fide esse nihil panis præter accidentia manere hîc, et sic dicatur manere in aere. Respondetur id sine fundamento asseri, ac idem dici posse de tota substantia; utrumque autem esset contra conversionem totius in totum et transubstantiationem, ut eam explicat Concilia. Mutatio substantialis corporis Christi.

Ad fundamenta Durandi responsum est *supra quæst.* 1. *et* 2. movetur enim ex eo, quod conversio non sit intelligibilis aliter, quia de ratione ejus est, ut idem subjectum maneat sub utroque termino; et ita Patres videntur accommodare exempla ad declarationem hujus conversionis, sed ad hæc infra declarando essentiam transubstantiationis. Quoad præsens negatur illud antecedens; Patres autem per accommodationem loquuntur, declarando possibilitatem per alias conversiones factas a Deo, ut costæ in mulierem, aquæ in vinum in nuptiis, et alimenti in substantiam aliti, non quod similitudo sit in omnibus, sed quod potestas Dei probatur ex illis extendi ad conversionem, quæ est totius in totum. 53. Fundamentum Durandi solutum. Declarantur exempla quibus Patres utuntur.

54. Sententia Doctoris de forma panis. Sed quid dicendum, si forma panis sit accidentalis, et quid censeat Doctor? Respondeo in primis Doctorem *infra quæst.* 6. non autem *dist.* 12. ut alii citant, docere panem et pastam non differre essentialiter : *Quoad secundum*, inquit, *dubium bene probabile est, quod pasta et panis non differant specie, quia per decoctionem pastæ in furno, vel alio modo ab igne, non fit nisi exhalatio humoris aquei commixti cum partibus farinæ, et hæc mixtio est per juxtapositionem ; talis autem separatio non mutat speciem, quia nec etiam mixtio,* etc. Et hoc idem supponere videtur Philosophus, nempe aquam in sua substantia manere in pane, *in lib. problematum, sect.* 1. *text.* 13. ubi quærit cur mutatio ciborum magis quam aquæ gravis occurrat. Respondet : *An quia plurium aquæ consumimus*; *nam et in pane, et in obsoniis aquæ usus plurimus est,* etc. supponit ergo substantiam aquæ non matari in pane, et consequenter idem dicendum de farina. Ex quibus sequitur duas formas considerari in pane, altera ex mixtorum, nempe farinæ et aquæ; secunda autem artificialis, nempe mixtionis et coagulationis seu juxtapositionis, et hæc est accidentalis, prior desinit, secunda manet.

Formam artificialem manere, non substantialem.

Ad primum ergo respondet Cajetanus 3. *part. quæst.* 75. *art.* 6. Sotus *dist.* 9. *quæst.* 2. *art.* 6. Ledesma *quæst.* 6. *art.* 6. Bellarm. *lib.* 3. *cap.* 11. *et* 14. esse erroneum. Sed censura est sine fundamento, patet enim ad sensum manere mixtionem seu juxtapositionem illam in accidentibus, sicut et figuram et quantitatem; et oppositum censeri debet contra Concilia, quæ definiunt manere species conversa substantia.

Cajetan. Sotus. Ledesma. Bellarm. Censura levis.

55. Dices ex Conciliis sequi non manere formam panis, aut materiam absolute. Respondetur, id verum esse, (et expresse idem docere in hac littera Doctorem) quia quando loquitur de forma simpliciter, intelligitur de substantiali, quia ex intento Conciliorum, et de rigore sermonis, forma absolute sumpta intelligitur substantialis; nec sic loquitur Doctor, sed de forma respective et secundum *quid*, qua distinguitur panis a pasta, quæ est accidentalis, nimirum decoctio aut exhalatio humoris aquei ex parte per ignem, unde panis fiat usualis ad nutrimentum, et per hoc in ordine ad Sacramentum distingui a pasta, quæ non est panis usualis aut consecrabilis. Loquuntur ergo Concilia de forma constituente terminum *a quo* in *esse* substantiæ, quia secundum substantiam convertitur, non secundum accidentia, et ad sensum patet formam accidentalem panis manere.

Tertia conclusio. Non manet subsistentia panis; sequitur ex dictis, quia hæc subsistentia non est accidens, et pertinet ad complementum substantiæ in *esse* substantiæ, ut distinguitur ab accidentibus, et iisdem supponitur, nihil autem substantiæ manet, ergo, etc. Deinde nequit manere, ut subjectum accidentium, quia hæc non habent subjectum, ex Concilio Constantiensi *sess.* 8. Si dicas esse terminum accidentium, quo subsistant, hoc etiam est falsum, quia illa non subsistunt; deinde alia urgeri possunt ex natura ipsius subsistentiæ, ut quod non possit conservari seorsim a substantia, deinde quia in mixto artificiali, ut est panis, non est subsistentia, quæ sit primo totius, quia hoc non est unum per se, sed per juxtapositionem. Neque fundamentum pro opposito est alicujus momenti, nempe quod distinguatur realiter subsistentia ab essentia, quia id non probat posse manere, aut quod nequeat subsistentia panis converti in substantiam corporis Christi, quia res subsistens integra in aliud converti potest, etiam non subsistens, vel saltem qua subsistens esset.

56. Tertia conclusio. Non manere subsistentiam.

Constant.

Responsio ad fundamenta.

57. Quarta conclusio. Existentia panis non manet.

Quarta conclusio. Existentia panis aut vini non manet. Est contra præfatos Thomistas, et communis Theologorum. Sequitur ex iisdem principiis, quia existentia spectat ad substantiam; deinde conversio panis nequit fieri nisi inquantum existens est, et non secundum essentiam, quia *produci* et *converti*, et *desinere* conveniunt rei secundum *esse* existentiæ, et non tantum essentiæ.

Accidens terminus actionis.

Deinde facilis est impugnationis ex principiis metaphysicis, quia accidentia dicunt propriam existentiam et inhærentiam seu dependentiam a subjecto, sunt terminus actionis et motus; ergo habent propriam existentiam, et consequenter accidens potest sine subjecto conservari et produci seorsim a subjecto per creationem, si sit absolutum; ergo non requirit existentiam subjecti, ut sit. Fundamenta hujus sententiæ sunt falsa in Metaphysica, quod nempe accidens individuetur per subjectum, et existat existentia subjecti, non propria, quæ suis locis examinantur.

Non individuari per subjectum.

58. Quinta conclusio.

Quinta conclusio. Non manet eadem entitas panis post consecrationem sub *esse* corporis. Est contra modum illum loquendi Cajetani, qui forte in reipsa non discordat, nisi sequatur opinionem Henrici *quodlib.* 9. *quæst.* 9. *quodlib.* 11. *quæst.* 4. *quodlib.* 12. *quæst.* 10. ubi dicit panem non annihilari, et post conversionem non esse nihil, et per consequens esse aliquid, non autem illud quod præfuit, nec quidquam aliud a termino, in quem conversus est; unde quod præfuit panis, est corpus Christi, sequitur ergo quod panis post conversionem non sit nihil, sed aliquid, et hoc esse aliquid, quod habet esse corpus Christi, aut aliqualitas corporis Christi; ita opinionem hanc explicat et oppugnat Doctor q. 4. § *Hîc dicitur.*

Sententia Henrici explicatur.

59. Probatio conclusionis.

Probatur conclusio ex Doctore, quia terminus *ad quem* mutationis, inquantum est terminus, includit *non esse* termini *a quo*, quia sibi invicem debent repugnare in mutatione proprie dicta; ergo corpus, ut est terminus *ad quem*, non includit terminum *a quo*, neque aliqualitatem ejus. Patet consequentia, quia sic includeret *esse* et *non esse* ejusdem, quod contradictorium est.

Termini mutationis repugnant.

Secundo, corpus Christi nullo alio modo est in se substantialiter post conversionem, aliter quam fuit ante conversionem panis; sed panis non conversus in corpus Christi nullo modo habuit *esse* simpliciter, aut aliquale in corpore Christi, ergo neque post conversionem panis conversus habet tale *esse*.

Secunda probatio. Corpus quoad substantiam non mutatur.

Tertio, cujus est aliqualitas, illud ea formaliter est aliquid; si ergo *esse* corporis post conversionem sit panis *esse* simpliciter, aut aliquale panis, post conversionem erit aliquid formaliter, quæro quid? Non panis, quia desinit, secundum fundamenta superius expressa, quæ militant contra hunc modum fortius aut æque, quam contra priores sententias, quia si manet panis in *esse* aliquo suo formali, aut essentiæ aut existentiæ, quamvis illud dicatur, inesse corpori Christi, currunt argumenta facta, nempe non desinere substantiam panis, et contradictio videtur esse in terminis, quod aliquid in se formaliter sit, et panis existat *esse* corporis Christi, nisi admittatur unio hypostatica hæreticorum inter panem et corpus, vel dicatur juxta opinionem Thomistarum, naturam assumptam existere existentia termini.

Tertia ratio.

Sequeretur manere panem in esse formali.

Implicantia contradictionis.

Quarto, *aliquid* et *res* convertuntur; si ergo panis est aliquid post conversionem, et non nihil, sequitur quod sit secundum existentiam res, aut secundum essentiam. Peto quænam? non panis, neque corpus Christi, quia repugnat esse essentiam, aut existentiam corporis Christi; ergo neque in se, neque in alio manet.

60. Quarta ratio. Aliquid et res convertuntur.

Quinta ratio.

Quinto sequeretur non manere sola accidentia contra Concilia.

Sexta ratio.

Sexto, non esse idem corpus Christi includens panem in Sacramento, et extra Sacramentum non includens.

Septima ratio.

Septimo, neque idem esse corpus Christi sub diversis hostiis, quia includeret diversos panes, qui numero differunt sub diversis hostiis, neque *tantum esse sub fragmento, quantum toto tegitur*, quia majus est *esse*, quod habet totius panis quam partis, vel certe ut includit totum pro parte, erit majus. Deinde repugnat, ut hic panis desinat in *esse* hujus panis, quin desinat in *esse* hujus substantiæ contra Cajetanum, et hujus entis.

Ex fundamentis præmissis.

Salvari aliter panem, non annihilari.

Fundamenta hujus sententiæ consistunt in eo quod aliter non possit defendi, quin panis annihilaretur, si nihil ejus manet, et consequenter quod transubstantiatio et mutatio non salvarentur; sed de hoc *infra*.

61. Sententia Ægidii. Non distingui seipsa materiam. Ut quid subjici soli Deo ut causæ.

(c) *Sed de modo possibilitatis*, etc. Hic modus interpretandi transubstantiationem, ut fit de facto, est Ægidii locis citatis. Primo dicit materiam non habere ullam distinctionem in se ipsa, principium autem distinguendi eam esse formam. Secundo dicit, quod Deus solus respicit materiam ut *quid*, quia non agit per motum sicut instrumentum; inde colligit, quod Deus potest inducere in materiam panis quamcumque formam, ac proinde formam corporis.

Impugnatur.

Contra primum Doctor probat, quod materia non recipiat distinctionem numericam a forma; primo ex Philosopho 12. *Metaphys. cap.* 2. ubi ait : *quod sicut principiata sunt diversa, ita etiam per se principia sunt diversa*; materia ut *quid est*, est per se principium substantiæ, et pars, ergo, etc.

Materiam seipsa differre a forma. Secunda ratio.

Secundo ex processu Philosophi investigantis materiam 1. *Physicor. textu* 82. et 1. *generat. textu* 24. et 51. ex eo quod est eadem in genito et corrupto, non sic esset eadem numero in duobus simul existentibus si non esset distincta se ipsa.

Tertia ratio. Tolleretur generatio et corruptio.

Tertio ratione, quia alias si esset eadem numero in igne, verbi gratia, et aere, non requireretur corruptio unius formæ, ut fieret materia sub altera.

Quarta ratio. Ex prioritate ad formam.

Quarto, quia materia est prior essentialiter forma; ergo distinguitur seipsa, et non per formam, et non variatur in se ex variatione posterioris.

Quinta ratio. Destrui conclusionem intentam.

Quinto, quod hoc fundamentum sic destrueret intentum auctoris, quia si materia panis ex se est eadem numero cum materia corporis, non potest ipsi imprimi forma corporis quam habet actu, et consequenter non est ad eam in potentia, quod requiritur ut possit ei imprimi de novo forma.

Si intelligatur quod materia sit ejusdem rationis specificæ ex se nihil juvat, quia consequentia non valet, qua inde deducitur, quod Deus posset eamdem numero formam ponere in diversis numero materiis, quia altera est susceptivum adæquatum et totale ejus.

62. An una materia possit esse simul sub diversis formis. Sententia Doctoris.

Hic posset tractari controversia philosophica, quam in suum locum remittimus, nempe an Deus de potentia absoluta posset eamdem numero formam unire diversis numero materiis et disparatis. Constans sententia Doctoris est non posse, sicut neque eadem materia habere simul duas formas substantiales et disparatas, nec subordinatas, quia forma in una materia habet susceptivum adæquatum et totale. Hæc ratio non videtur sufficiens, quia de hac quæritur saltem respective ad omnipotentiam Dei.

An una forma posset esse simul in pluribus materiis.

Et urgetur difficultas, quia forma est prior suo effectu formali; ergo non perficitur per suum effectum formalem. Contingit etiam formam in sua existentia non

dependere a materia, ut patet in anima rationali; ergo repugnantia hæc non fundatur in aliqua dependentia formæ, quæ compleatur per unum susceptivum. Unde non videtur hîc currere illud vulgare principium, quod idem effectus totalis non possit a duabus causis totalibus simul esse; ad quod principium communiter nostræ scholæ Doctores reducunt ejusmodi repugnantias, quia in proposito non esset idem a duabus causis, sed ab una, nempe forma, neque esset alius et alius, sed in alio susceptivo unus et idem formaliter, et ab eadem forma.

Ratio difficultatis.

Ex potentia diversas in materiis.

Accedit, quod altera materia est in potentia, et sub privatione formæ; ergo potest reduci ad actum, quia nulla est repugnantia ex parte formæ, quia est prior naturaliter suo effectu, et etiam materia, inquantum reducit materiam ad actum; et si dicas effectum esse aliquo modo diversum, saltem ut connotat aliam et aliam potentiam et privationem, non refert, quia ad multiplicationem posterioris non sequitur multiplicatio prioris; forma autem est prior suo effectu essentialiter.

Ex prioritate ad effectum.

Causæ extrinsecæ habent plures effectus.

Unde accedit tertio, quod causæ extrinsecæ possint, manentes eædem, habere plures effectus; ergo et formalis, et materialis saltem respective ad diversa, neque est repugnantia ex parte unionis formæ ad diversa, quia nisi sit repugnantia ex parte fundamenti, nulla erit ex parte unionis.

Fundamentum negativæ explicatur, et defenditur.

Respondetur tamen illam rationem Doctoris subsistere, neque solum de potentia ordinaria involvere repugnantiam formam eamdem numero esse in diversis materiis simul (licet hæc repugnantia ad præsens institutum sufficeret contra Ægidium), sed etiam de potentia absoluta.

63. Est repugnantia ex parte causæ et effectus.

Hæc autem repugnantia reducitur ad contradictionem essendi et non essendi simul, vel essendi simul in actu et non essendi; est ergo hæc repugnantia tam ex parte causæ quam ex parte effectus; ex parte effectus, quia effectus formalis etiam formæ dependet a causa materiali in suo genere, sicut et ab efficiente in alio genere, quomodocumque sumatur ille effectus formalis, sive respective ad materiam, sive respective ad totum; potentialitas ergo illius effectus ad *esse*, sicut per formam reducitur ad actum, ita etiam per efficiens et per materiam, ut nullo modo sit unius tantum in suo genere, quin sit alterius etiam in genere proprio, quia causæ simul causant idem, singulis in suo genere concurrentibus, neque ulla seorsim ab alia causat effectum communem.

Ex parte effectus probatur repugnantia.

Effectus est ab omnibus causis simul.

Omnis dependentia effectus ad materiam reducitur in actum, et terminatur per unam materiam, et susceptivum totaliter, ita ut amplius non maneat in potentia ulla, quæ possit reduci simul in actum ab alia materia; nullam enim causalitatem respectu ejus potest exercere altera materia, vel plures, quin unica et prior in qua fit, exerceat eam complete.

Potentialitas terminatur per unam materiam.

Patet a simili respective ad efficiens totale ejus a quo ita fit, ut ab alio nequeat simul fieri, quia effectus inquantum est in potentia ad *esse*, reducitur per actionem totalem ad actum seu terminum illius potentiæ; sicut ergo non est possibilitas ad existentiam in eo quod est actu, in quantum est actu, sic etiam neque potest recipere aliam existentiam, neque hanc ipsam quam habet, et ad quam amplius non est in potentia; actio autem efficientis supponit possibilitatem ex parte termini effectibilis, quam reduceret ad actum suum, qua cessante, cessat possibilitas actionis, per idem patet de eodem effectu respective ad materiam.

Quod est in actu, non est in potentia.

Actio efficientis supponit terminum in potentia.

64. Declaratur repugnantia

Hæc eadem repugnantia declaratur ex parte formæ, quia sicut causa efficiens

ex parte formæ,

non reducitur de potentia ad actum, nisi respectu illius effectus, qui non est in actu, sed possibilis tantum, seu in potentia ad actum; neque respectu hujus nisi secundum mensuram essendi et possibilitatis ejus, ita ut actione, verbi gratia, ut sex, nequeat agere ad terminum in gradu essendi, ut quatuor, nempe calefactione ut sex, ad calorem ut quatuor; et

Actus secundus supponit primum.

sicut actus secundus ejus, supponit actum primum non solum in *esse* virtutis, sed etiam cum negatione actionis, vel supponere potest tanquam diversos status ejus, saltem in hoc quod quamdiu est in actu secundo nequeat esse in actu primo tantum, seu in potentia ad

Ex proportione actionis et termini.

agendum hac ipsa actione, vel alia ejusdem rationis respectu ejusdem termini; et posito termino in actu cesset ex natura rei actio, ut productiva est termini, ita ut repugnet, quando terminus ponitur in actu completo essendi seu existendi, ut amplius maneat actio sub ratione productionis et influxus, quia esset actio, et non esset; esset ex suppositione; non esset, quia nihil communicat termino, cum sit in actu completo essendi, et existens non possibilis.

Eadem ratio est in causa formali.

Ita etiam perinde se habet forma in actu primo considerata, quia non est in actu primo, nisi respective ad hunc indivisibilem effectum, cui communicat suam entitatem; sicut ergo hic effectus ejus respective ad unam materiam totalem, et efficientem totalem, et ipsam formam jam recepit *esse* adæquate, ita ut amplius nequeat esse in potentia ad essendum, ita etiam forma inquantum est causa ejus reducitur ad actum adæquatum, ad quem tantum est in potentia; alteri autem materiæ nequit etiam seorsim communicare, nisi hunc indivisibilem effectum, quia eo posito, amplius non est in potentia ad alium communicandum, ergo neque forma, ut ejus causa, est in potentia respectu ejus.

Per hoc idem patet disparitas inter causas extrinsecas et intrinsecas, quia illæ causant non per communicationem propriæ entitatis, sed per virtutem, et aliquid extrinsecum effectui, ideo effectus ipsorum multiplicari potest. Causæ intrinsecæ unicum indivisibilem effectum habent per communicationem sui, qui, ut recipit *esse*, jam amplius non est in potentia ad essendum. Ex quo patet ad rationem dubitandi super præmissa.

65. Disparitas inter causas extrinsecas et intrinsecas.

(d) *Esto etiam quod daretur sibi consequens*, etc. Admittendo etiam unam formam posse informare diversas materias, non sequitur quod una materia fiat altera ex ratione præmissa de ordine inter materiam et formam; materia ergo panis non fieret materia, quæ prius erat corporis, alias non posset forma imprimi de novo materiæ panis, nisi esset distincta, et in potentia ad ipsam formam; quod non est verum dicere de materia, quæ est prius sub forma corporis, quia *esse* in actu et potentia sunt prædicata contradictoria.

66. Dato casu non sequitur intentum.

Patet ex præmissis.

(e) *Item ista impressio formæ corporis*, etc. Probat argumento theologico per hunc modum, quo dicitur materia panis manere sub forma corporis, non salvari transubstantiationem, quia tunc magis esset generatio, quod argumentum urgetur etiam contra Durandum.

67. Non salvari intentum.

Duas alias propositiones ejusdem refellit; primam, qua dicit Deum solum agere in materiam, ut est *quid*. Propositio falsa est in Philosophia, quia agens creatum educit formam substantialem de potentia materiæ, et forma illa inducitur in materiam ut *quid*; et sic transubstantiatio, qua explicatur ab hoc auctore, etiam fieri posset virtute agentis naturalis, quantum scilicet ratio illa probat.

Materia subjicitur causæ naturali.

Secunda propositio, qua negat Deum agere per motum rejicitur, quin etiam re-

Reducitur ad oppositum.

ducitur ad oppositum, quia si causa secunda, ut instrumentum Dei tantum, agit et per motum, sic ageret ut movens motum. Deinde refellitur, quia si agens creatum agit per motum, ergo terminus producitur ab eo successiv; vel ergo Deus concurrit ad productionem immediatam termini, vel concurrit producendo per motum, et successive, cum produci successive terminum, et non produci successive, sed instantanee, includant contradictionem. Vide Doctorem *Quodlib.* 10. *artic.* 2. *in principio*, ubi clarius explicat sententiam Ægidii in forma probante, eumque impugnat.

SCHOLIUM.

Possibilitatem transubstantiationis esse ex plena obedientia utriusque extremi ad Deum. Item, productivam transubstantiationem non posse esse ad præexistens, sed tantum adductivam; contra hoc tria objicit et solvit. Transubstantiationem esse productivam tenent Thomistæ, licet D. Thom. 3. p. q. 75. art. 3. et 4. ubi ista tractat, hoc non asserat. Vide Scot. quolib. 10. ubi videtur inclinare in productivam transubstantiationem; et sic quidam Scotistæ eum interpretantur, sed immerito, quia clare hîc docet esse adductivam, quem sequuntur Major hîc q. 1. Rub. quæst. 1. art. 3. Mayron. quæst. pen. Occham q. 6. Petrus de Aliaco q. 6. Bonav. dist. 10. art. 2. q. 1. Marsil. q. 8. art. 2. concl. 7. 8. inclinat Alens. 4. p. q. 10. memb. 5. art. 3.

22. Quantum (a) ergo ad istum articulum dico, quod possibilitas conversionis panis absoluta in corpus Christi est ex plena obedientia utriusque termini respectu virtutis divinæ. Sed est dubium speciale hîc propter terminum *ad quem* præexistentem, quia non videtur quod in præexistens, et secundum *esse* pristinum manens, possit aliquid converti. Hîc dici potest, quod est impossibile transubstantiationem partialem esse in præexistens, quia illa est mutatio, per quam potentiale recipit actum quo prius caruit, et per consequens compositum ex illo potentiali, et illo actu, novum est, quia succedit privationi illius actus. Sed oppositum est in transubstantiatione totali, quia ibi non est mutatio, ut dictum est prius, et ideo non oportet terminum illius transubstantiationis sequi privationem, seu negationem oppositam suo *esse*.

Dubium an transubtantiatio partialis sit possibilis in præexistens.

Sed istud non sufficit, quia licet non oporteat terminum istius transubstantiationis esse novum propter rationem mutationis, sic ut bene deducitur, tamen videtur quod oportet ipsum esse novum, quia est terminus novæ actionis. Nihil enim est terminus actionis proprie, scilicet de genere Actionis, quin per illam actionem accipiat *esse*, et hoc saltem secundum illud, secundum quod est formalis terminus actionis illius. Unde etiam Filius Dei, qui est terminus activæ generationis Patris, per illam generationem accipit *esse*, et personam esse, et Deum esse, alioquin si nullum *esse* accipit per illam, non videtur esse intelligibile quomodo sit ibi aliquid terminans generationem, quæ est actio de genere Actionis. Quod pro tanto dico, ad excludendum operationes, quæ dicuntur æquivoce actiones; illarum quidem terminum non oportet accipere *esse*, quia non sunt actiones de genere Actionis, sed sunt termini, ut dictum est *dist.* 3. *primi libri.* q. 6. n. 31.

Terminus actionis accipit esse per eam.

Si dicas verum esse de termino 23.

actionis positivæ; transubstantiatio autem non est nisi actio destructiva termini *a quo*, et in hoc magis est non actio; hoc non videtur probabile, quia ipsa est inter terminos positivos, ita quod nec est creatio, nec destructio tantum. Potest dici (b), quod transubstantiatio (hoc stante quod sit inter terminos positivos, qui sunt substantiæ) potest poni duobus modis intelligi. Uno modo quod sit ad substantiam, ut per ipsam accipientem *esse;* alio modo ut sit ad substantiam, ut per ipsam accipientem *esse* hîc. Prima potest dici productiva sui termini *ad quem*; secunda adductiva, quia per ipsam adducitur terminus, ut sit hîc. Et sub aliis verbis potest esse, vel ad entitatem sui termini, vel ad præsentialitatem ejus alicubi. Transubstantiatio primo modo non potest esse ad substantiam, quæ præfuit, quia non videtur posse poni in substantiam manentem secundum *esse* suum antiquum; sed secundo modo bene potest esse transubstantiatio in præexistens, quia potest fieri de novo præsens hîc, ubi fuit terminus *a quo*, manens tamen ubi erat prius.

Transubstantiatio, alia productiva, alia adductiva.

Transubstantiatio adductiva potest esse in præexistens.

Dubitatio. Et si objiciatur quod ista secunda non est transubstantiatio, quia terminus ejus non est substantia ut substantia, sed est ista præsentia, quæ accidit substantiæ, sola enim illa acquiritur per istam actionem. Et præterea tunc erit terminus *ad quem* per transubstantiationem alicubi, ubi prius non fuit, cujus oppositum probatum est *in dist.* 10. *quæst.* 1. Et præterea tunc quot essent hîc præsentia, tot essent præsentialitates, et per consequens tot conversiones; multa autem sunt in Christo, quorum quodlibet est hîc præsens; ergo sunt multæ conversiones.

Ad transubstantiationem sat est unam substantiam succedere alii.

Ad primum potest dici, quod substantia est terminus ipsius transubstantiationis secundo modo dictæ, quia ipsa substantia succedit substantiæ, non tamen habet *esse* substantiale novum, sed tantum præsentiam novam. Ad secundum dico, quod transubstantiatio primo modo dicta non facit terminum *ad quem* esse, ubi non præfuit, et ita debet intelligi conclusio probata *dist.* 10. Sed transubstantiatio secundo modo dicta includit mutationem quamdam ad simplicem præsentiam circa terminum *ad quem*, et ratione istius bene potest terminus *ad quem* esse per illam, ubi non præfuit.

Ad tertium potest dici quod non est ibi, nisi unicum primo præsens, scilicet illud quod est primum signatum hujus signi. Alia autem præsentia vel sunt partes ipsius, vel concomitantia ipsum; conversio ergo est unica, quia unius substantiæ panis prius præsentis istis speciebus, in unum corpus ut præsens eisdem.

Pro (c) ista via videtur esse ratio ista, quia eo modo terminus prior convertitur in terminum posteriorem, quomodo terminus posterior succedit termino priori; sed terminus posterior non succedit secundum *esse* simpliciter, sed secundum *esse* hîc præsens pani præexistenti; ergo nec panis convertitur, nec transit in corpus Christi, nisi secundum *esse* hîc præsens pani præexistenti. 24.

Si (d) dicas, quod absolute *esse* corporis succedit ipsi *esse* panis, quia corpus manet secundum suum *esse* simpliciter, pane desinente esse; contra, hoc non est succedere sicut terminum termino, quia sic Sol potest dici succedere cuicumque corrupto hîc inferius, quia manet in suo *esse*, illo desinente esse.

Termini conversionis sunt incompossibiles, eo modo quo terminant.

Secundum (c) hanc viam potest teneri, quod termini istius transitus sunt incompossibiles eo modo quo terminant, quia sic non sunt simul, licet de potentia absoluta Dei possint esse simul; sicut licet Deus possit facere aerem simul cum igne de potentia absoluta, et forte ex eadem materia, tamen ut aer succedit igni, sic sunt incompossibiles in simul essendo. Contra hoc videtur, quod non sit tantum una mutatio in proposito, quia per illam, qua corpus ut hîc succedit pani ut hîc, non desinit panis esse nisi ut hîc, et per consequens non desinit esse simpliciter; ergo oportet dare aliam mutationem, per quam panis desinit esse simpliciter. Responsionem quære.

Additio.

Dici potest, ut dicit Doctor quæstione illa, an panis in conversione in Christi corpus annihiletur, ante solutiones argumentorum, quæ in ordine est, q. 4. hujus dist. quod panis hac conversione desinit solum esse hîc, et sic solum habet mutationem deperditivam præsentiæ suæ ut hîc, et hoc primo virtute istius conversionis. Hanc consequitur alia deperditiva, qua desinit esse simpliciter, et sic sunt duæ, sed tantum una primo unitate conversionis hujus.

COMMENTARIUS.

(a) *Quantum ergo ad istum articulum* 68
dico, etc. Tenet, quod prius dixit de possibilitate transubstantiationis, eam fundari in plena subjectione utriusque termini ad omnipotentiam Dei, sed movet dubium, quomodo possit salvari respective ad terminum præexistentem? Si dicas mutationes partiales semper dare *esse* simpliciter termino suo *ad quem*, non tamen totalem; contra, licet mutatio totalis non det *esse* termino *ad quem*, inquantum mutatio est, tamen qua fit per actionem novam, requiritur aliquod *esse* receptum per totalem actionem, quia neque in ipsis divinis salvatur actio sine suo termino proprio. Hæc ratio satis manet probata in præcedentibus, probando quod una forma non possit recipere *esse* simul in duabus materiis, nam sicut actio nequit salvari respectu præexistens, ita nova actio requirit novum terminum, vel secundum *quid*, vel simpliciter respective ad naturam actionis. Rejicit aliam responsionem, quæ magis spectat ad quæstionem sequentem, et subdit conclusionem.

Actio non datur sine termino.

(b) *Potest dici quod transubstantiatio*, etc, 69.
Tartaretus, et quidam alii, ut Aretinus, dicunt Doctorem hîc sustinere transubstantiationem esse adductivam mutationem tanquam probabilem, quæ est plurium auctorum, quos citat Scholiastes, quia distinguit hîc transubstantiationem in productivam et adductivam; illam negat esse ad præexistens, hanc autem sic, et per eam terminum recipere *esse* non simpliciter, sed recipere *esse hîc*.

Conclusio Doctoris. Tartaretus. Aretinus. Interpretantur conclusionem.

Sed hæc interpretatio neque congruit mysterio, neque etiam est secundum mentem Doctoris in proposito, neque

Rejicitur interpretatio præmissa.

alibi, quia, ut *supra* ex ipso probatum est, transubstantiatio est ad substantiam, et definitur *mutatio substantiæ in substantiam*, quam doctrinam constanter defendit, et consequenter *in præmissis*, et *in distinctione priori*, et *in quodlib.* 10. *art.* 2. et *in artic. præsenti in* 2. *parte* de termino *ad quem* hujus conversionis, et *in art.* 1. et idem supponit *in quæst.* etiam *sequenti*, substantiam esse terminum formalem *ad quem* conversionis, et in eam converti panem et vinum in sanguinem, tanquam in primum significatum formæ.

Aliter ergo hîc loquitur Doctor de
70. Duplex acceptio transubstantiationis. transubstantiatione, aliter autem *supra quæst.* 1. *hujus*, quia in *quæst.* 1. agit de transubstantiatione secundum proprium et præcisum conceptum in ordine ad definitionem, et sic tantum est inter terminos ordo, et successio totalis in essendo per conversionem unius in alterum. In præsenti dubio agit de eadem, prout includit actionem concomitantem et mutationem proprie dictam, quam superius excludit a conceptu ejus, et dixit tantum se habere concomitanter.

Hîc ergo sumit latius transubstantiationem, ut comprehendit etiam quidquid concomitanter fit actione divina ad ipsam conversionem totalem. Hoc patet ex littera ubi inter transubstantiationem, qua mutatio totalis est, et actionem concomitantem distinguit. In prima nempe responsione distinguitur transubstantiatio a mutatione partiali et formali proprie dicta, in eo quod illa sit mutatio proprie dicta, qua terminus succedit in *esse* simpliciter alteri; transubstantiatio vero non sit mutatio proprie dicta, sed totalis conversio sine subjecto communi.

Approbat solutionem quoad secundum membrum, et distinguit illam qua est mutatio totalis ab actione concomitante. *Sed istud*, inquit, *non sufficit, quia licet non oporteat terminum illius transubstantiationis esse novum propter rationem mutationis, sicut bene adducitur, tamen videtur quod oportet ipsum esse novum, quia est terminus novæ actionis*, etc. nempe adductionis. Item in responsione ad primam objectionem contra conclusionem servat eamdem distinctionem, asserens substantiam esse terminum *ad quem* transubstantiationis, sed non habere *esse* novum substantiale, sed tantum præsentiam novam; negat ergo antecedens cum sua probatione, ut jacet in littera.

Item, in responsione ad secundum: *Ad secundum*, inquit, *dico quod transubstantiatio primo modo dicta, non facit terminum* ad quem *esse, ubi non præfuit, et ita debet intelligi conclusio probata in dist.* 10. *Sed transubstantiatio secundo modo dicta includit mutationem quamdam ad simplicem præsentiam circa terminum* ad quem, *et ratione istius bene potest terminus* ad quem *esse per illam, ubi non præfuit*, etc.

Ex his ergo declaratur sensus Doctoris, 71. Explicatur Doctor.
qui in hoc versatur, quod transubstantiatio secundum conceptum essentialem et formalem, nihil includat nisi quod sit *mutatio totalis unius substantiæ in aliam*, et per hoc distinguitur a mutationibus,
quæ fieri possunt virtute agentis creati, et Prima acceptio.
in naturalibus, et sic de transubstantiatione egit hactenus; et non includit ullam actionem productivam vel adductivam, nam hæ actiones possunt stare sine ulla conversione, ut si adduceretur corpus Christi sub speciebus simpliciter, manente substantia panis, vel si aliquod aliud produceretur absolute in *esse*, et non per conversionem alterius in ipsum, non haberetur transubstantiatio, aut aliquod ejus.

Potest ergo sumi transubstantiatio non Secunda acceptio.
solum secundum illud, quod formaliter includit in *esse* mutationis aut conversio-

nis totalis, sed etiam prout habet aliquid concomitans, et sic potest variari per accidens, et secundum concomitantia distingui una transubstantiatio ab alia, sicut idem subjectum, ut est sub diversis formis accidentalibus diversificatur secundum *quid*, vel unum individuum substantiæ ab alio secundum accidentia, et non secundum essentiam.

Alia productiva, alia adductiva.

Talis est distinctio qua hîc Doctor discernit transubstantiationem productivam et adductivam inter se; non quidem in *esse* transubstantiationis aut conversionis in se et quidditative, sed ratione concomitantis, qua alia connotat actionem productivam termini, alia vero solam adductivam, quæ est differentia accidentalis dumtaxat, non vero essentialis, aut per se transubstantiationis. Patet per hoc ad modernos, qui putant ex hac littera vel Doctorem vacillare, vel esse in sententia asserentium transubstantiationem esse mutationem proprie dictam, sed adductivam, et hanc dicere in recto.

72. Explicatur ratio.

(c) *Pro ista via videtur esse ratio ista*, etc. Hæc ratio reducenda est ad sensum conclusionis explicatum, per quem tantum intendit probare non produci simpliciter terminum *ad quem* in transubstantiatione adductiva, id est, includente actionem adductivam tantum, ut distinguitur ab illa, quam vocavit transubstantiationem productivam.

Explicatio minoris.

Unde patet sensus minoris : *sed terminus posterior non succedit secundum* esse *simpliciter*, etc. quæ sic intelligenda est, terminus posterior potest intelligi, ut est terminus *ad quem* conversionis tantum, et sic non sumitur hîc, sed ut est terminus *ad quem* adductionis; et sic succedit secundum præsentiam tantum, in quo distinguitur ab eo, quod succederet secundum *esse* simpliciter productum. Hic enim sensus tantum facit ad scopum discursus et differentiæ positæ inter utrumque terminum, et inter utramque mutationem totalem, qua una connotat seu includit productionem sui termini, altera non, sed solam adductionem.

73. Sensus conclusionis.

Simili modo explicanda est conclusio deducta : *Ergo nec panis convertitur, nec transit in corpus Christi, nisi secundum* esse *hic præsens pani præexistenti*, etc. ubi excluditur *esse* productum corporis. non autem *esse* substantiale ejus præexistens. Et additur *esse hîc*, ut denotetur terminus adductionis, non ut excludatur conversio panis fieri in corpus Christi secundum substantiam, nec ut denotetur panis converti in corpus Christi secundum præsentiam tantum, quia sic non esset transubstantiatio, sed tantum conversio substantiæ in accidens, ut si converteretur aliquod absolutum in respectivum, quamvis illud respectivum inferret existentiam sui fundamenti; tamen absolutum non diceretur converti in fundamentum, sed in respectum, et fundamentum se haberet concomitanter ad conversionem; non vero tanquam aliquid per se ex vi conversionis succedens in *esse*, et repugnans termino *a quo* converso, quia illa repugnantia fundaretur in solo termino *ad quem*, qui esset respectus.

Ita in proposito si esset repugnantia corporis ad panem, vel e contra, ratione solius præsentiæ, sic ipse respectus præsentiæ esset terminus *ad quem*, et corpus concomitanter se haberet; quod nequit dici ex mente Doctoris, neque secundum determinationem Conciliorum.

Terminus conversionis.

Conversio ergo panis fit in *esse* corporis Christi substantiale hîc, ita ut *hîc* non denotet rationem formalem, qua se tenentem ex parte termini *ad quem*, sed concomitantem; *et per esse corporis Christi hîc*, etc. non denotatur restrictio aut reduplicatio termini *ad quem*, sed ipse

terminus *ad quem*, conversionis cum specificatione accedente ratione præsentiæ concomitantis ex adductione, et excludatur productio simpliciter corporis. Particula ergo adverbialis determinat specificative, et non distrahit terminum *ad quem* conversionis, et excludit etiam determinationem oppositam, qua terminus *ad quem* conversionis posset alias produci, et produceretur de facto, nisi esset præexistens. Quamvis et illa productio concomitanter se haberet ad conversionem, sicut adductio termini præexistentis etiam sic concomitanter se habet ad terminum, ut specificat conversionem.

74. Servanda ergo hîc veritas rei et proprietas locutionis; non enim eodem modo, juxta principia superius posita *quæst.* 1. *et* 2. *hujus distinct.* nobis licet loqui de transubstantiatione (qui negamus eam esse mutationem formalem respective ad terminum *ad quem*, et includere in suo conceptu actionem de genere Actionis, quæ est mutatio hoc modo sumpta) quo modo alii loquuntur de transubstantiatione, qui tenent eam esse actionem productivam termini *ad quem* simpliciter, vel secundum *quid.* Quamvis enim dicamus actionem aliquam, sive productivam sive adductivam, vel similem concomitari transubstantiationem, tamen alterius rationis et conceptus est a couversione totali, nec faciunt unum conceptum per se, quia et in se diversæ sunt, et etiam non communicant in eodem termino formali; nam terminus *ad quem* conversionis, ut spectat ad actionem absolute sumitur secundum illud quod recipit per actionem, sive sit simpliciter *esse*, sive *esse* secundum quid, et sic non dicit ordinem ad terminum *a quo* conversionis, qua convertitur in terminum *ad quem;* terminus autem *ad quem* conversionis dicit ordinem et repugnantiam cum termino *a quo* in *esse*. Corpus Christi potest fieri præsens absolute manente substantia panis, ut alias *in art.* 1. disseruimus. Corpus tamen ut est terminus *ad quem*, conversionis panis in ipsum, dicit repugnantiam in *esse* ad substantiam panis; illa ergo clausula, *esse corporis Christi hîc*, etc. utrumque importat, terminum scilicet *ad quem* conversionis, et terminum *ad quem* adductionis, et utrumque spectat ad hoc mysterium, ut alterum sine altero non salvetur, quamvis ab invicem distinguantur. Sicut concomitanter se habent conversio formalis et partialis, ac naturalis substantiæ corruptæ in genitam, et genitam succedere in eodem loco in quo fuit corrupta, licet diversa sint recipere *esse* simpliciter substantiam genitam, et recipere *esse* hîc.

Dices corpus Christi, ut existens absolute, non dicit repugnantiam ad terminum *a quo* in *esse*, nempe ad substantiam panis; ergo tantum dicit illam repugnantiam, ut est hîc præcise, ergo ratione præsentiæ ad species dicit illam. Respondetur distinguendo antecedens, si intelligatur existens absolute, ut abstrahit ab omni essendi modo conceditur, vel etiam, ut est sub modo naturali essendi; si intelligitur *esse* absolute pro existentia reali specificative, quæ est hîc, negatur, et tunc ad consequens respondetur si ly *tantum* determinat conditionem aut rationem concomitantem, concedo; si autem fundamentum repugnantiæ, negatur. Sicut a simili anima non constituit hanc partem corporis viventem, nisi unita ipsi, ergo non constituit viventem, nisi mediante unione tanquam ratione formali vivificandi, negatur; sic etiam corpus Christi secundum *esse* reale et substantiale est terminus formalis *ad quem* conversionis, et repugnans termino *a quo*, tamen

75. Objectio.

Responsio.

Exemplum accommodatum.

non est talis terminus, nisi ut habet præsentiam sui concomitantem, per quam applicatur, sicut in aliis oppositis concomitatur similis conditio in ordine oppositionis actualis, qua unum cedit alteri; per hoc patet ad illud quod consequitur.

76. (d) *Si dicas quod absolute esse corporis succedit*, etc. Hæc responsio non est sufficiens, ut refunditur in rationem subjunctam, quæ est hæc : *quia corpus manet secundum suum esse*, etc. quia manet secundum naturalem modum essendi, desinente pane, tamen ut sic existens, non est terminus *ad quem* conversionis, neque manet per modum talis termini. Sicut neque Sol (ut replicatur) quamvis maneat desinente substantia sublunari corrupta, non est terminus in quem convertitur talis substantia, sed illa alia particularis quæ generatur et succedit in eadem materia.

Responsio ergo ut valeat debet reduci ad jam dicta, nempe, ut *esse* corporis substantiale per modum termini conversionis manet, quod ipsi competit, ut habet concomitantem præsentiam sacramentalem, neque ideo præsentia transit in terminum *ad quem* conversionis, quæ est existentia corporis, ut habet annexum *non esse* panis, ex natura conversionis, non vero præsentiæ.

Unde posset salvari conversio absolute loquendo si fieret sine præsentia concomitante, ut *supra quæst.* 2. *hujus* est probatum; præsentia autem requiritur ad finem conversionis, ut fit de facto, quatenus terminus conversionis, quod est corpus, demonstrari possit per signum demonstrativum vocale et reale.

Quare requiritur præsentia sub speciebus.

Unde potest hîc considerari duplex successio inter terminos conversionis; alia est in essendo, et hæc spectat ad transubstantiationem, per quam terminus *ad quem*, habet annexum *non esse* termini *a quo*, etiam simpliciter. Alia est successio in præsentia, quæ requiritur ad *esse* Sacramenti, ita ut corpus Christi succedat substantiæ panis, quoad præsentiam sub iisdem accidentibus, quæ fuerunt panis, ut primum et unicum contentum per modum significati, et ut Sacramentum est institutum de facto.

77. Duplex ordo terminorum.

Quamvis ergo prima successio in *esse* sufficiat simpliciter ad naturam transubstantiationis, quæ salvari posset etiamsi corpus Christi non poneretur hîc, sed alibi, et reciperet *esse*, cui esset connexum *non esse* substantiæ panis totale, tamen non sufficit ad *esse* Sacramenti, ut est de facto institutum, sed requiritur successio in præsentia, quam Doctor hactenus explicuit per *esse hîc*.

Et si dicas, ergo est duplex conversio, nempe substantiæ in substantiam, et præsentiæ in præsentiam. Respondetur negando consequentiam, quia sicut ex vi conversionis panis desinit esse quoad substantiam, ita etiam desinit esse præsens, quod supponit existentiam; præsentia itaque corporis in reipsa succedit præsentiæ panis, non per conversionem immediatam unius in aliam, sed ex ratione dicta, et in essendo, et qua præsentia corporis concomitatur conversionem, quæ infert *non esse* panis.

Præsentia panis non convertitur, sed desinit ex natura rei.

(e) *Secundum hanc viam potest teneri*, etc. Hæc est responsio ad ultimam replicam, quam jam declaravimus; dicit ergo terminos hujus transitus seu conversionis, eo modo esse incompossibiles, quo sunt termini, quia sic non sunt simul, licet de potentia absoluta possint esse simul, nempe corpus Christi et panis. Instantia autem, seu exemplum quod adducit, non est ex propriis assertis, ut patet ex commento præcedentis paragraphi, ubi impugnat Ægidium, quod dixerit eamdem formam informare duas materias. 78.

Exemplum ex doctrina Ægidii.

Servatur interpretatio præmissa. Ex hoc forte, et replica subsequente videtur hîc Doctor disserere juxta principia aliorum. Sed neque hoc necessarium est interpretari, quia illa instantia est declarativa tantum, et non probativa; et sicut docet conversionem esse primario inter ipsas substantias aeris et ignis, sicut terminos, accessorie vero et concomitanter, ut sunt hîc, ita intelligendus est toto discursu loqui de terminis transubstantiationis, non solum qua est successio inter ipsos quoad substantiam, et ut cadunt sub conversione, sed etiam qua terminus *ad quem* alias præexistens succedit termino *a quo*, secundum illud *esse* novum, quod recipit per actionem adductivam.

79. Successio corporis in esse absolute, et in esse hîc. Hoc non tollit alias dicta superius, quia hæc duo sunt vera, nempe terminum *ad quem* transubstantiationis esse substantiam, secundum suum *esse* substantiale, et succedere substantiæ conversæ in *esse*, non solum substantiali, sed etiam secundum illud *esse* novum quod recipit, sive per actionem productivam, sive adductivam, sive quamcumque aliam concomitantem, quia ordo et successio inter ipsas substantias non salvatur, quin etiam salvetur inter concomitantia, alias non essent concomitantia.

Etiam hæc vera est, quod terminus *ad quem*, secundum substantiam sit terminus formalis conversionis, licet non sit talis, nisi ut habet modum essendi novum concomitantem, non tanquam rationem formalem terminandi, sed tanquam determinationem concomitantem, sub qua ipsa substantia, secundum suum *esse* reale, ut ratione formali terminandi terminet conversionem; et illa determinatio, ut dictum est, est specificans non reduplicans rationem formalem rei.

Exemplum ex coexistentia Sic una correlatio non potest esse, quin altera, quæ simul est, sit, quamvis neutra sit ratio essendi alteri, neque conditio essendi, sic etiam concomitantia causarum in causando, verbi gratia, efficientis, et materialis, et formalis, et finalis, licet neutra sit alteri ratio aut conditio causandi. relativorum. Ex concomitantia causarum. Sic etiam plures potentiæ simul operantur, licet neutra virtute alterius hîc et nunc operatur; sic ergo hîc potest esse terminus totalis conversionis et productionis seu actionis, ita ut sit concomitantia in termino et in mutatione; et *esse hîc*, ut importat tantum *esse*, sit terminus conversionis, ut præsentiam vero adductionis, et unum sine altero non ponatur, licet per diversa, et in ordine ad diversa subsistant. Plures potentiæ concomitanter operantur. Replicam illam, quam subjungit Doctor, solvemus *in quæst. sequenti.*

SCHOLIUM.

Sententia D. Thom. est terminum primum conversionis, qui ponitur ex vi verborum, esse compositum ex materia et anima, quatenus dat *esse* corporeum. In favorem hujus suadetur quatuor rationibus non dari formam corporeitatis, sed unam tantum formam substantialem in composito. Contra hanc duas affert rationes suadentes dari formam corporeitatis.

De (a) secundo articulo dico, quod sicut in converso sunt duo, 25. D. Thom. 1. p. q. 76. art. 3. et 4.
scilicet materia et forma, ita in termino *ad quem* conversionis. Ponitur enim hîc compositum primo converti in compositum, et ita in utroque termino aliquid esse formale, et aliquid materiale. Quid sit ergo formale in termino *ad quem*, dicitur quod in natura humana Christi nihil est, nisi materia prima et anima intellectiva, et pro hoc sunt quatuor rationes fundamentales. Prima est hæc: Unius entis est unum *esse*; unum *esse* est ab una forma; ergo unius entis est una forma.

Text. com. 43. Hoc confirmatur per illud Philosophi 7. *Metaphysic. cap. de unitate definitionis,* ubi vult quod *genus nihil est præter eas, quæ sunt generis species.* Et ibidem : *Finalis differentia substantia erit rei,et definitio.* Et ibidem : *Non est ordo substantia. Quomodo enim oportet intelligere hoc prius, illud vero posterius ?* Ex quibus omnibus accipitur, quod unitas definitionis per hoc est, quod genus nihil est, præter ea, quorum est, et differentia, quæ habet rationem formalis, dicit totam substantiam rei ; ergo non est ibi alia et alia forma, quia tunc si a prima acciperetur genus, et a secunda differentia, genus esset aliquid præter species, saltem secundum *esse* quidditativum, nec esset differentia ultima tota substantia definiti; esset etiam ordo in substantia rei secundum ordinem formarum. Ibidem etiam videtur dicere Philosophus, quod differentia posterior includit priorem, nam *fissio pedis est quædam pedalitas*, sed non includeret, si ab alia et alia forma sumeretur; hæc ratio sumpta est ex unitate per se.

26. Tres differentiæ inter formam accidentalem, et substantialem. Secunda ratio ex differentia formæ accidentalis ad formam substantialem sumitur ; forma enim substantialis dat *esse* simpliciter, accidentalis autem secundum *quid*. Ex hac sequitur alia differentia, quod forma accidentalis advenit enti simpliciter; substantialis autem enti tantum in potentia. Tertia differentia est, quod substantiæ est generatio simpliciter, quia de potentia simpliciter ad *esse* simpliciter, accidentis autem secundum *quid.* Sed si forma substantialis posset sequi aliam formam substantialem in eodem, istæ differentiæ non salvarentur, nam illa secunda non daret *esse* simpliciter, quia adveniret enti in actu, et esset generatio secundum *quid* ; et ultimum medium, scilicet de generatione, ponderatur specialiter, quia secundum Philosophum, 5. *Physicorum*, generatio non est motus propter duo media, quæ ibi tangit. Primum est, *quod movetur est, quod generatur non est.* Secundum medium est, *quod movetur est in loco*, et loquitur utrobique accipiendo *quod generatur* pro subjecto generationis ; ergo illud simpliciter non est, nec habet formam, per quam potest esse in loco; sed si poneretur forma prior saltem per istam,subjectum esset simpliciter, et posset esse in loco; ergo, etc. Text. 8. Quare generatio non est motus.

27. Tertia ratio sumitur ex prædicatione, quia quando a diversis formis accipitur prædicatio, vel est prædicatio per accidens, utpote si formæ non sunt per se ordinatæ, ut homo est albus ; vel si formæ sint per se ordinatæ, est prædicatio per se secundo modo, ut superficiatum est coloratum; ergo si genus accipitur ab una forma, et species accipitur ab alia, quod oportet dicere, ponendo plures formas in homine, sequitur quod prædicatio alicujus generis de homine non erit prædicatio per se primo modo.

Text. 50. Quarta ratio potest fieri, et plus valet omnibus præcedentibus. Pluralitas non est ponenda sine necessitate, ex 1. *Physicorum*, sed non est necessarium ponere illas plures formas, quia perfectior conti-

Text. 31. net in se imperfectiorem virtualiter, sicut tetragonum trigonum, *ex 2. de Anima*; ergo superfluum est ponere illam aliam distinctam ab ista perfectiori continente illam.

D. Thom. hîc artic. 1. q. 1. et 1. p. q. 75. art. 6. Primus terminus conversionis secundum D. Thom. est compositum ex materia et anima, ut dat esse corporeum.

Innitentes istis rationibus, et conclusionem ipsarum tenentes, ad propositum eas applicant. Dicitur enim uno modo, quod primus terminus conversionis istius est compositum ex materia et anima intellectiva, non ut intellectiva, nec ut constituit compositum quod est homo, sed ut dat *esse* corporeum, et constituit compositum, quod est corpus. Ipsa enim eadem anima, et constituit in *esse* hominis, et animalis, et corporis, et substantiæ, et hoc sine distinctione reali formæ et formæ, sed propter continentiam virtualem formæ perfectioris; et sicut potest aliquid primo agere per animam, ut dat *esse* corporeum, licet non agat eamdem actionem per animam ut dat *esse* intellectivum, ita potest terminare actionem sub tali ratione, licet non sub tali.

28. Dari formam corporeitatis probat duabus rationibus. Quæst. 4.

Contra istud, si hostia consecrata a Christo in cœna in pyxide fuisset in triduo servata, permansisset ibi eadem res primo contenta; illud autem, in quod primo fiebat conversio, nec fuit materia prima, nec accidentia, nec compositum ex materia et accidente; ergo compositum aliquid ex materia et forma substantiali; illud ergo permansisset in triduo; sed tunc non erat compositum ex materia et anima intellectiva, quia Christus vere fuit mortuus in cruce, et ita anima intellectiva, vere fuit separata; sed non potest esse simul separata et unita eidem corpori, *ex distinct.* 10.

Item, terminus istius conversionis oportet quod sit reale, et ut reale, quia conversio est realis; sed anima intellectiva, ut dat *esse* corporeum, distinguendo contra *esse* intellectivum, etiam secundum aliquos istorum, non est aliquid reale, sed tantum quid abstractum per actum intellectus, sicut commune est aliquid præter singularia, sive inferiora secundum eos; ergo ista conversio non potest esse in anima sub tali ratione, ut in per se terminum conversionis.

COMMENTARIUS.

(a) *De secundo articulo dico*, etc. Primum supponit hîc terminum *a quo* conversionis esse compositum ex materia et forma, ita etiam terminum esse similiter compositum ex materia et forma. Ex quo patet interpretatio præmissa prioris paragraphi, cum non soleat Doctor abruptim transire in extremas sententias, et hîc asserat, quod alias hactenus docuit de termino formali conversionis esse compositum substantiale, nempe corpus Christi. 80.

Corpus est terminus ad quem.

Quæ sit forma constitutiva corporis.

Quantum ad quæsitum irrepserunt plures modi dicendi ex varietate opinionum circa constitutivum corporis humani; de fide enim est constitui corpus Domini nostri Jesu Christi verum et proprium sub speciebus panis. Sed controversia est de eo quod ipsum corpus constituit, seu de forma ejus. Adducit primo sententiam D. Thomæ, quæ est, quod corpus constituatur per animam, non qua rationalis est, sed qua dat *esse* corporeum. Pro qua præmittit quatuor rationes : Prima ratio est, quia unius entis unum est *esse*, et consequenter una forma. Secunda ratio, ex

Prima sent. D. Thom. constitui per animam.

Fundamentum hujus opinionis. differentia formæ substantialis ab accidentali; prima quod det *esse* simpliciter; secunda quod non adveniat enti in actu; tertia quod substantiæ sit generatio simpliciter. Ratio tertia est, quia prædicatio e diversis formis non subordinatis sumpta est in secundo modo dicendi, et non in primo modo, id est, per modum proprii; sumpta vero a formis non subordinatis est accidentis quinti Prædicabilis. Quarta ratio, quia superfluit pluralitas formarum, cum perfectior includit in se imperfectiorem virtualiter, sicut tetragonum includit trigonum, *ex* 2. *de Anima, textu* 31.

Duplex impugnatio. Hanc sententiam impugnat duabus rationibus. Prima est, quod in triduo manere posset contentum sub speciebus panis, quamvis anima non esset unita corpori; ergo esset verum corpus Christi, quod repugnaret esse sine principio constitutivo. Secunda ratio est, quod terminus hujus conversionis sit aliquod reale, ergo ex principiis realibus, sed *esse* corporeum, ut est ab anima, et distinguitur ab *esse* intellectivo, est conceptus intellectus, non aliquid in reipsa ex mente ipsorum.

SCHOLIUM.

Sententia Ægid. materiam sine quantitate, ut tamen habet modum quantitativum, esse terminum conversionis. Hanc refutat Doctor, fuse probans ratione et Sanctorum auctoritatibus, dari formam corporeitatis quam tenent Avic. 1. suffic. cap. 2. Henr. quodl. 2. q. 2. Richard. 2. 17. a. 1. q. 5. Argent. 4. d. 13. a. 1. ait esse omnium Anglorum. Anton. Andr. 7. Met. q. 17. Bassol. 2. d. 17. q. 1. a. 2. Baccon. 3. d. 19. q. un.

Alius (a) tenens conclusionem

29. Ægidius Theorem. 28 29. et 30. eamdem dicit, quod materia habens modum quantitativum, est illud compositum, in quo fit conversio panis; quantitas enim derelinquit in materia modum extensivum partium, qui modus non est aliquod accidens ipsi materiæ, et tamen materia sub illo modo est compositum, in tantum etiam ut possit dici corpus, ut ipse declarat. Ideo autem negat quantitatem esse in per se termino conversionis, quia tunc non esset transubstantiatio, si requireret in per se termino suo aliquod accidens, et tunc etiam esset ibi quantitas primo, quod ipsi negant, et alii communiter.

Contra, quæro aut modus ille quantitativus est idem materiæ præcise sumptæ, aut non? Si sic, et conversio fit in materiam sub isto modo; ergo fit conversio totius panis in materiam præcise acceptam, et per consequens non est materia conversa in materiam, et forma in formam, quod ipse negat. Si non, ergo vel ille modus quantitativus nihil est, et tunc conversio fit in nihil, quia formalis terminus conversionis est purum nihil. Vel conversio fit præcise in ipsam materiam, et per consequens non est materia conversa in materiam, et forma in formam, et tunc multiplicantur verba sine fructu; aut aliquid aliud a materia, et tunc vel forma substantialis vel accidentalis. Si substantialis, et non anima intellectiva, habetur propositum, quod est alia forma substantialis in corpore Christi. Si accidentalis, sequitur illud inconveniens, quod credit vitare, scilicet quod in per se termino istius conversionis requiratur aliquod accidens. Contra Ægid. ad hominem.

Item, nihil causatum a posteriori naturaliter potest esse idem Causatum a posteriori

non potest esse simul cum priori.

priori naturaliter; modus iste per te causatur, et derelinquitur a quantitate, quæ est posterior naturaliter substantia materiæ; ergo non potest esse idem substantiæ materiæ. Major probatur, quia quod est idem realiter priori, non dependet realiter ab eo; sed posterius dependet realiter a priori, prius non dependet realiter a posteriori; ergo nec istud, quod est idem sibi realiter dependet a posteriori; sequitur, ergo dependet et non dependet. Adhuc major istius manifestius patet, quia contradictio est aliquid esse, et non esse aliquid, quod est idem sibi; sed siistud non dependeret ab aliquo, et illud quod est idem sibi dependeret, posset illud esse sine illo.

30. Præterea, aut illud corpus, quod ponis primum terminum conversionis, est corpus mathematicum, vel naturale, non enim distinxit Philosophus corpus in plura. Si mathematicum, ergo includit actu quantitatem, ergo habetur quod vitas. Si naturale, vel ergo est per formam substantialem naturalem, vel per qualitatem. Si primo modo, habetur propositum, quia illa forma non est anima intellectiva; si secundo, et qualitas naturalis præsupponit quantitatem, adhuc habetur propositum, quia primus terminus conversionis includet materiam cum quantitate et qualitate, et ita erit non tantum ens per accidens, sed dupliciter ens per accidens.

Item, non sunt efficaciora verba super sanguinem quam super corpus; sed dicendo : *Hic est calix sanguinis*, non potest fingi terminus conversionis esse sola materia sub modo quantitativo, quia illud non est sanguis ; sanguis enim dicit aliquam substantiam, quæ generatur a nutrimento assumpto, et est proximum convertendum in carnem, non autem generaretur, nec converteretur, nisi haberet propriam formam substantialem.

Sanguis habet propriam formam, ergo et corpus.

31. Præterea cum dicitur : *Hoc est corpus*, non ponitur aliquid distrahens a veritate carnis et ossis, et hujusmodi, sed potius ut includit omnes partes ejus, quod est primo animabile ; sed si diceretur, hæc est caro vel os, videretur fictio ponere terminum conversionis esse tantum materiam sub modo quantitativo, ergo multo magis in proposito, accipiendo corpus, ut est quoddam includens omnia ista, sicut hîc accipitur.

Caro et os non magis includunt formam, quam corpus.

Sic ergo neuter modus tenens conclusionem negativam hanc, quod in corpore Christi non est alia forma substantialis quam intellectiva, salvat sufficienter veritatem Eucharistiæ ; sed nec salvat sufficienter unitatem rei contentæ in Eucharistia, scilicet unitatem corporis Christi, quia sicut in existentia naturali, ita et in Eucharistia erat idem corpus et mortuum et vivum. Quod probatur per multas auctoritates, quarum una est Ambrosii, et ponitur *de consec. dist.* 2. *Omnia quæcumque*, loquens de Eucharistia, quomodo efficitur corpus Christi : *Idem*, inquiens, *sane corpus quod de Virgine sumptum est, quod passum est, et sepultum, quod resurrexit, et in cœlum ascendit.*

Probat multis Sanctorum auctoritatibus dari formam corporeitatis.

Item dicit Leo Papa in sermone

Ambros. Leo. de Ascensione Domini : *Non dubia fide, sed certissima scientia tenemus eam naturam in Patris consessuram throno, quæ jacuerat in sepulchro.* Idem habetur ab Augustino in sermone de Ascensione, qui incipit : *Omnia charissimi.*

2. Aug. c. 17. Damescen. Item Augustinus de fide ad Petrum : *Idem homo in utero matris, et pependit in cruce, et jacuit in sepulchro, et resurrexit.* Sed non potest intelligi hîc ista identitas nisi ratione partis, quæ est corpus. Hoc etiam vult Damascenus lib. 5. cap. 30. *Nullam,* inquit, *partium naturæ deposuit.*

Gregor. Item Gregorius super illud Joan. 28. *Maria stabat,* etc. *Quod moriendo in sepulchro posuit, super Angelos levavit.* Hoc etiam habetur ab Augustino ad Felicianum, et habetur lib. 3. dist. 21. *Illam carnem in sepulchro non deseruit, quam in utero formavit.* Hoc etiam confirmatur per Innocentium *Extra de celebratione Missarum,* in quadam : *De latere Salvatoris fluxit sanguis et aqua in quibus instituta sunt duo principalia Sacramenta, Baptismus et Eucharistia* ; ergo Eucharistia, ut ibi innuitur, et habet significationem illius sanguinis fusi de latere, et habet efficaciam virtute illius sanguinis; sed non significat sanguinem, nisi qui est pars corporis, nec habet efficaciam nisi in virtute effusi sanguinis de corpore Christi ; ergo illud corpus, de quo fusus fuit sanguis ille, fuit corpus Christi. Sed de corpore mortuo fusus fuit, quia *Joan.* 19. dicitur, quod eo jam mortuo unus militum lancea latus ejus aperuit : *Cum viderent,* inquit, *Jesum jam mortuum;* ergo illud corpus jam mortuum fuit idem cum corpore Christi viventis.

Innocent. Fluxit de Latere Christi, sanguis et aqua.

Item, Hieronymus super illud Jonæ 2. *Et sublevabis de corruptione,* dicit : *Illud ipsum corpus, et eamdem carnem surgere, quæ humo condita fuerat.* Hieronym.

COMMENTARIUS.

(a) *Alius tenens conclusionem eamdem,* etc. Explicat sententiam Ægidii asserentis *Theorem.* 28. 29. *et* 30. quantitatem non includi in termino per se conversionis, quia sic non esset transubstantiatio, si requireret per se aliquod accidens in termino primo *ad quem*; dicitur tamen derelinqui a quantitate in materia modus extensivus indistinctus a materia, et non est aliquod ejus accidens, cum quo materia componit *esse* corporis. 81. Secunda sent. Ægidii.

Hanc positionem impugnat quinque rationibus. Addit sextam ex Patribus, contra utramque opinionem. Prima est, quia sequeretur quod conversio esset præcise in materia, vel in materiam, ut includit accidens,et non materiæ in materiam,et formæ in formam, ut ipse admittit fieri. Impugnatur sex rationibus. Prima ratio.

Secunda ratio est, quod causatum a posteriori naturaliter, potest esse idem priori naturaliter , quia sequeretur quod idem dependeret et non dependeret. Secunda ratio.

Tertia, quia vel corpus sumitur, ut est mathematicum, vel ut est naturale ; aliud genus non agnovit Philosophus. Si ut mathematicum, includit quantitatem, et erit ens per accidens ; si naturale, vel erit constitutum per formam substantialem diversam ab anima, quod est intentum, vel qualitatem, et consequenter quantitatem ; ergo sequitur quod evitare contendit. Tertia ratio.

Quarta, quia forma sanguinis ponit non materiam cum tali modo, sed formam substantialem sanguinis; ergo similiter for- Quarta ratio.

ma corporis ponit corpus substantiale per formam substantialem constitutum.

Quinta ratio. Quinta ex veritate formæ, quia : *Hoc est corpus meum*, non ponit aliquid distrahens a veritate carnis et ossis; hæc autem constitui per materiam et modum quantitativum, est fictitium, ergo idem a fortiori de corpore.

Sexta ratio. Contra utramque ex Patribus. Sexta ratio est contra utramque sententiam, ut conveniunt in conclusione negativa, quia non salvant sufficienter veritatem Eucharistiæ, neque unitatem rei contentæ; et hæc est ex auctoritate Ambrosii, Augustini, Gregorii, Hieronymi, asserentium idem corpus fuisse in Cruce, in sepulchro, resurrexisse, etc. Reliqui modi explicandi sententiam negativam, et sustinendi, reducuntur ad hos modos, nempe corpus, vel ut constituitur per animam, esse terminum conversionis, vel certe materiam, vel nudam, vel in ordine ad aliquam formam; et rationes eorum reducuntur in genere ad dicta, sicut et impugnatio ex iis quæ adducit Doctor. His ergo in genere et per compendium dictis, superest ut easdem rationes in specie contra modernos urgeamus et explicemus modum quo sustinent corpus non constitui per aliam formam substantialem.

Reliqui modi dicendi ad alteram sententiam ex dictis reducuntur.

Sententia modernorum.

82. Prima sent. Gabriel. Marsilius. Major. Prima sententia et modus explicandi est, corpus quod ponitur ex vi verborum, esse materiam primam; ita Gabriel *in can. Missæ, lect.* 42. Marsilius *in* 4. *quæst.* 8. *art.* 1. Major *dist.* 10. *quæst.* 1. Hæc fundatur in eo quod illud ex quo componitur humanitas, est corpus et anima; corpus autem, ut distinguitur ab anima, nihil est nisi materia prima, non autem includit accidentia, quia hæc variari possunt; corpus autem quod est significatum verborum, non potest variari, neque alia forma substantiali, ergo erit tantum materia.

Secunda sententia. Alii, qui negant etiam dari aliam formam constitutivam corporis substantialem, dicunt corpus, quod est significatum hîc, non esse speciem subalternam, neque corpus quantitativum, neque corpus quod conflatur ex materia et quantitate, sed corpus quod constituitur per animam rationalem; negat tamen fieri conversionem in animam, qua tribuit *esse* corporis, vel animam esse partem termini *ad quem* conversionis. Hæc obscura est, licet sit opinio D. Thomæ et aliorum, quantum ad constitutionem corporis, nempe constitui per animam, non qua vivens, aut rationalis est, sed sub quadam generali ratione, qua nata est constituere corpus. Constitui corpus per animam.

Tertia sent. seu explicatio ejusdem. Ideo alii docent, supponendo hanc sententiam de constitutione corporis per animam, qua tribuit omnia prædicata prædicamentalia materiæ secundum diversas rationes communes, nempe qua forma substantialis est, tribuit *esse* substantiæ, et sic deinceps, qua nata afficere materiam esse corporis, deinceps viventis, et tandem rationalis. Docet ergo hæc sententia significatum hîc esse corpus, quod dicitur species subalterna, et constituitur per animam modo dicto, et sic sub illa ratione præcisa, quæ solum ratione distinguitur ab aliis, ingreditur partem signati. Hanc docuit Durandus *in* 4. *dist.* 10. *quæst.* 2. *in* 6. Cajetanus 3. *part. quæst.* 75. *art.* 6. Ferrar. 4. *contra Gentes c.* 64. Citatur etiam pro ea Sotus et Ledesma, licet varient in modo explicandi, nam dicunt corpus quod constituitur significatum, constare anima, non sub ratione animæ, sed sub conceptu univoco ad vivum et mortuum, seu cadaver. Sed aliqui dicunt, ut Ledesma, quod anima non ingrediatur rationem significati, nisi per modum connotati; alii vero dicunt importari, ut pars etiam constituti per verba. Durandus Cajetan. Ferrar. Sotus. Ledesm. Diversus modus explicandi.

Alii, ut Vasquez *dist.* 186. asserit corpus quod disjunctim constituitur, sive per

Vasquez. Corpus sub disjunctione significari. formam cadaveris, sive per animam, esse significatum, ita ut verba importent corpus tantum, non vivum, aut mortuum, sub illa determinatione, sed corpus tale quale est; disjunctim autem constitui, sive per animam, sive per formam aliam, quæ dicitur cadaveris. Fundamentum hujus est idem, quia nempe non datur alia forma substantialis in corpore vivo, nisi anima, in mortuo datur alia diversa, nempe illa cadaveris; corpus ergo organicum, quod constat ossibus et carne, est significatum, sive illud sic constituatur per animam, sive per aliam formam.

Suarez. Hanc sententiam etiam docuit Suarez *disp.* 51. *sect.* 5. *con.* 3. dicens esse corpus organicum, ut abstrahit ab anima et forma cadaveris, licet semper constituatur, sive per unam, sive per alteram. Omnes hi modi posteriores dicendi reducuntur ad

D. Thom. opinionem illam D. Thomæ de constitutione corporis organici 5. *part*, *quæst.* 75. *art.* 6. ad 2.

83. Non esse materiam significatum formæ. *Prima conclusio.* Significatum ex vi verborum non est materia prima. Est contra Gabrielem. Probatur, quia terminus *ad quem* hujus conversionis est corpus : *quod pro vobis tradetur*, et capax mortis, atque id per effusionem sanguinis in passione, idque constat ex forma ipsa : *Hoc est corpus meum*, ubi demonstratur terminus *ad quem* esse corpus Christi, sed corpus neque in usu philosophico, neque morali, neque in re, neque in concepto significat, aut est solum materia prima; ergo materia prima non est terminus *ad quem* ex vi verborum.

Confirmatur, quia si corpus supponeret pro materia prima, vel supponit synonyme, vel non ? Si synonyme, ergo hæc esset æquivalens forma, *hæc est materia prima mea*, et per eam valide conficeretur, sed nemo id admittet. Si non significat synonyme, ergo corpus habet aliquod significatum a materia prima diversum, ergo illud, quodcumque sit, erit terminus *ad quem* hujus conversionis.

Deinde non cohæret sententia Scripturæ aut Patribus, quia *Joan.* 6. suam carnem promittit Christus, non materiam primam, prout de ea in rigore philosophico loquimur : *Caro mea vere est cibus*, etc. neque Patribus, quia dicunt : *Idem corpus quod natum fuit de Virgine*, *passum in Cruce*, *resurrexit*, etc. et includit carnem et ossa, fuisse communicatum Apostolis in Sacramento, unde canit Ecclesia : *Se dat suis manibus*, etc. quæ nulla ratione possunt affirmari de materia prima. Discordat a Scriptura et Patribus.

Deinde materia prima nude sumpta nequit habere rationem, aut proportionem nutrimenti; ergo nequit significare aut causare nutritionem spiritualem ex proportione, quam habet nutritio corporalis ad spiritualem, et e contra, prout Patres hic docent contingere; et constat *Joan.* 6. ubi denotatur eadem proportio in eo quod dat Christus ad nutrimentum corporale, et ad manna in specie. Non dicit proportionem nutrimenti.

Deinde materia prima, ut præscindit ab omni determinatione accidentali aut substantiali per formas, non est magis Christi, quam cujuscumque, quia sic sumpta est mera potentia, et fit hujus aut illius per formas, quibus reducitur in hunc aut illum actum determinati entis; ergo de ipsa nude sumpta nequit verificari pronomen *meum*, et sic forma esset semper falsa. Non esset subjectum, de quo diceretur possessivum, meum.

84. Impugnatur sententia Ægidii. Hæ rationes claræ sunt, et per eas impugnatur sententia Ægidii *Theoremate* 28. *et* 29. asserentis significatum esse materiam, ut habet quemdam modum ex quantitate et aliis accidentibus, quia vel ille modus consequitur formam constitutivam hominis, id est, animam, vel non; si secundum, ergo prius est informata materia anima rationali, et sic non sola materia cum illa accidentali determinatione poni-

tur sub speciebus ex vi verborum Patet consequentia, quia illa modificatio non spectat ad *esse* corporis, nisi ut est animatum, ac proinde non ut est altera pars compositi substantialis.

Significatum esse aliquod substantiale. Trident. Lateran.

Si primum dicatur, cum sint tantum accidentia, non spectant ad compositionem per se; ergo neque ad alteram partem compositi substantialis, quæ subest ex vi verborum, et sic materia nuda erit significatum verborum, de qua nequeunt verificari ea quæ conveniunt corpori, ut *supra* probatum est contra Gabrielem, quia illud est ex vi verborum sub speciebus, in quod panis convertitur; non convertitur autem in accidentia, sed in substantiam, quia alias non proprie diceretur hæc conversio transubstantiatio, ut Tridentinum docet proprie sic dici post Lateranense, cum terminus *ad quem* non esset substantia, quia terminus *ad quem* esset tantum compositum per accidens, quod sequitur naturam suæ formæ constitutivæ, quæ in proposito esset quantitas et qualitas, ex quibus cum materia non fit aliud, quam quantum et quale, quod est ens per accidens, neque ingreditur compositionem essentialem substantiæ. Pro hac opinione, sicut pro præcedenti non sunt aliqua urgentia, præter ea quæ ex unitate formæ substantialis desumuntur ex Philosophia, quibus infra respondebitur.

85. Significatum formæ non esse corpus, ut constitutum per animam. Trident. Quid continetur ex vi verborum, quid concomitanter.

Secunda conclusio. Significatum ex vi verborum, non est corpus constitutum ex materia et anima rationali, quomodocumque explicetur hæc constitutio. Est contra Thomistas. Probatur primo, ex Concilio Trident. *sess.* 13. *cap.* 3. ubi ait : *Hæc fides in Ecclesia Dei fuit statim post consecrationem eorum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem sub panis et vini specie una cum ipsius anima et divinitate existere; sed corpus sub specie panis, et sanguinem sub vini specie ex vi verborum, ipsum autem corpus sub specie vini, et sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque, vi naturalis illius connexionis et concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur; divinitatem porro propter admirabilem illam ejus cum corpore et anima hypostaticam unionem*, etc.

Animam esse sub speciebus tantum concomitanter.

Ex his verbis Concilii declarantis id quod ex vi verborum est sub speciebus, et quod anima tantum concomitanter ad significatum verborum subest, colligitur animam non esse ex vi verborum sub specie panis aut vini, sed tantum concomitanter propter illam unionem, quæ est inter Christi viventis partes; sed hoc esset falsum, si anima esset forma constituens intrinsece corpus, ergo, etc.

Esset ex vi verborum, si constitueret corpus. Causans totum, causat ut partibus constat.

Patet subsumptum, quia vel totum non est aliud præter partes simul unitas, et copulative sumptas, prout multi docent, vel si etiam distinguatur ab illis sic in *esse*, nequit ab ipsis abstrahere, quia per identitatem insunt, tanquam constitutiva ejus, licet ab ipsis sit aliud, ita etiam nequit per divinam potentiam, aut virtute alicujus causæ, poni sine ipsis in *esse*; ergo causalitas, quæ extenditur ad totum, extenditur ad partes, earumque unionem in toto; ergo forma consecrativa et practica, qualiscumque sit ejus causalitas, nequit ponere corpus sub speciebus, quin etiam ex eadem efficacia ponat suas causas intrinsecas. Sed anima non ponitur ex efficacia verborum, sed ex concomitantia ejus ad corpus propter unionem; unde posset in casu, verbi gratia, in triduo, ut *infra* videbimus, poni significatum verborum per consecrationem panis sub speciebus, sine anima; unde quod ponatur de facto, non est primo ex efficacia verborum, sed ex unione ejus ad significatum practicum ipsorum, per quam de facto sunt inseparabilia.

Esset corpus in triduo sine anima sub speciebus.

Pars integralis et formalis est sub speciebus ex vi verborum.

Confirmatur, pars integralis, ut caput Christi Domini, ponitur sub speciebus ex vi verborum, quia sine eo nequit consistere corpus integrum, cum sit de ejus constitutione; sed pars formalis essentialis est magis de constitutione corporis quam pars integralis, ergo si illa sit anima, erit sub speciebus ex vi verborum.

86. Responsio

Dices quod anima, non qua vivens, aut rationalis, est constituens corpus, sed sub alia ratione magis universali; quando autem Concilium declarat eam concomitanter poni sub speciebus, intelligitur qua vivens et rationalis est, non autem qua pars corporis. Contra, in primis hæ rationes secundum adversarios sola ratione distinguuntur in anima; ergo non distinguuntur in effectu physico, talis enim est distinctio eorum in effectu qualis in causa formali constituente. Sed Concilium agit de effectu practico formæ, prout in re discernitur ille, qui est ex rigore verborum, ab eo qui non ponitur ex rigore verborum, sed separabilis est, et habet tantum concomitantiam ex alia ratione separabili, nempe ex unione naturali, non autem ex identitate, quia sic nequiret poni solum per concomitantiam; unde cum esse vivens et rationale in anima sint idem in re, si anima ex rigore verborum ponitur, ut forma corporis, sequitur etiam poni ex vi verborum sub omni ratione, quæ est indistincta ab ipsa.

Impugnatio.

Effectus formæ separabilis.

Ponitur materia ex vi verborum.

Probatur sequela, quia ex vi verborum ponitur materia prima sub specie panis, quia est pars corporis, sed magis distinguitur materia a composito, quia realiter, quam esse vivens et rationale ab anima; ergo si anima ponitur ex vi verborum, qua est forma coporis, sic etiam qua vivens, et qua rationalis.

87. Confirmatur, quia potentiæ organicæ, ut visiva, et ejusmodi, quæ sunt proprietates corporis, ponuntur ex vi verborum, quia inseparabiles sunt, licet non spectent ad essentiam corporis; ergo etiam esse vivens et rationale eodem modo ponuntur si anima est constitutiva corporis. Unde falsum esset per solam concomitantiam poni animam etiam qua vivens et rationalis sub speciebus, ut docet Concilium poni, quia perfectiorem unionem, sub his rationibus habet ad significatum corporis, nempe, identitatem (si ipsa ejus est constitutiva) quam sit concomitantiæ. Concilium autem doctrinaliter procedens esse ex vi verborum explicat ut alium modum essendi diversum a concomitantia, supponens non esse animam ex vi verborum; esset autem ex vi verborum, si esset eadem ad corpus realiter ejusque constitutivum, ideoque Concilium non explicat modum quo sunt sub speciebus partes corporis et proprietates, quia supponit illa esse sub speciebus ex vi verborum; ergo idem esset de anima supponendum, neque tam serio Concilium, ut probaret animam esse sub iisdem, recurreret ad unionem ejus ad corpus, tanquam ad causam hujus præsentiæ, intendit autem unionem physicam, quæ est inter diversas res.

Connexio fundata in identitate, excedit illam, quæ est unionis tantum.

Doctrina Concilii in favorem conclusionis

Ex doctrina ergo Concilii, qua declarat quid subest speciebus, et modum quo subest, et causam, sequitur animam non esse partem essentialem corporis, sed condistinctam physice: *Animamque*, inquit, *sub utraque* (supple specie) *vi naturalis illius connexionis et concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis surrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur*, etc. Agit ergo de partibus separabilibus ab invicem, inter quas unio physica, et concomitantia in ea fundata intervenire potest, et sic animam condistinguit a corpore in *esse*, quod non convenit, si ipsa adæquate aut inadæquate sumpta esset ejus constitutivum intrinsecum et essentiale.

88. Modi dicendi in specie impugnantur. Paludanus. Ex iis rejiciuntur modi dicendi Thomistarum, in primis modus dicendi Paludani, habet in terminis repugnantiam, quia corpus qua tale, diversum est a materia prima, et secundum ipsum constituitur in tali *esse* ab anima; sed de fide est corpus, qua corpus, esse significatum ex vi verborum, ergo ut importat suum constitutivum. Corporis constitutum sub speciebus ex vi verborum. Subsumptum patet ex forma consecrationis: *Hoc est corpus meum.* Consequentia probatur, quia efficacia formæ extenditur per se ad omne illud, quod formaliter est ejus constitutivum et distinctivum corporis ab aliis, quia sic est significatum formale sacramentale; unde sicut in *esse* nequit abstrahere ab anima, si est constitutivum ejus, sic etiam neque in ratione effectus, ut consequenter efficacia verborum ad ipsum extenditur, qua suum constitutivum includit.

Constituens corpus nequit esse connotatum extrinsece. Deinde sequerentur reliqua, quæ adducta sunt contra Gabrielem. Nec satisfacit limitatio illa quam aliqui addunt, nempe materiam, qua connotat animam poni sub speciebus, quia et est impropria locutio, quia materia aut subjectum non dicitur connotare, sed forma, aut quidquid se habet per modum formæ, quia connotatio a limitatione sumitur, quæ est per formam. Deinde quidquid connotatur, tantum est extrinsecum, sed constitutivum formale corporis, ut anima secundum ipsos nequit extrinsece se habere.

Præterea, corpus connotat suppositum per unionem hypostaticam, sed non inde sequitur suppositum aliter quam per concomitantiam poni sub speciebus. Quæro ergo an anima ponitur sub speciebus ex vi verborum? si non, ergo sola materia ponitur; si sic, sequitur idem de supposito. Connotatio extrinseca non facit ad rem.

89. Responsio. Impugnatur. Si dicas animam intrinsece se habere ad materiam, non ita suppositum, nihil refert, quia unio ad suppositum intrinseca est corpori, sicut unio ad formam materiæ, ergo si connotatio hæc sit sola unio, erit per ratio; si autem connotat effectum consequentem, nempe esse animatum, materia ut habet hunc effectum, ab anima nequit abstrahere, si ergo tam materia quam connotatio ex vi verborum ponitur sub speciebus, id est, materia qua connotat, vel habet animam reduplicative, ipsa etiam anima ponitur ex vi verborum, quia non abstrahit a primo significato, quod est materia animata, qua talis; si autem specificative, sic materia qua materia, tantum erit significatum practicum verborum, quorum efficacia non extenditur ad connotationem animæ, licet in re sit connotata; sicut Petrus qua albus currit specificative, id est, qui habet albedinem, non reduplicative, quia albedo non est causa aut principium currendi. Connotatio, vel est forma, vel effectus ejus.

Et sic etiam reliqua omnia ponentur sub speciebus, quæ materiæ conveniunt, et connotantur et denominant, ut anima qua vivens, qua rationalis, quod negant adversarii, quia illa prædicata conveniunt in reipsa, sicut et esse verbum, et quidquid aliud limitat materiam in re, vel connotat et denominat.

Deinde corpus non supponit pro materia connotando animam, alias hæc esset vera: *Corpus est materia habens animam,* quod falsum est, quia totum substantiale facit unum per se diversum, saltem ratione et conceptu ab altera parte, connotando alteram, aut a duabus etiam simul sumptis, ut esse vivens, esse animal, esse homo, quia illa propositio, vel similis, ut *ignis est materia habens formam talem,* falsa est, nunquam enim pars in abstracto prædicatur de toto per se in recto cum quacumque limitatione sumatur. 90. Corpus non supponit præcise pro materia connotante. Pars in abstracto non prædicatur de toto.

Et ratio est, quia forma habet duos effectus: unum, qui est constituere mate-

riam in actu, eamque perficere; alter, qui est constituere essentialiter totum tanquam intrinsecum per se ejus; prior effectus est diversus, et perficitur præcise respective ad materiam, qua est in potentia ad formam; secundus respective ad terminum resultans, cui partes insunt. Dictæ propositiones exprimunt priorem effectum, et non secundum, qui est ipsum totum, sed corpus, ut *supra* disseruimus, est significatum verborum, et non materia, quocumque modo sumpta, quia sic non est corpus, neque synonyme se habet; ergo, etc.

Duplex effectus formæ.

Impugnatur modus aliorum.

Neque modus aliorum subsistit, aut cohæret Concilio, qui affirmant corpus esse conceptum genericum, et sic denotari per formam, quia Concilium agit de corpore, ut est compars, ut subjectum animæ, ut capax unionis ad ipsam, ac proinde ut est producibilis terminus physice, vel ut natum terminare conversionem panis in ipsum, virtute practica formæ, ut instrumenti, qualiscumque sit ejus actio, vel physica, vel moralis, et ut natum est terminare actionem causæ principalis, nempe Dei.

Significatum formæ est corpus organicum non commune.

91. Corpus compars Christi designatur per pronomen hoc, et meum.

Deinde tam Tridentinum, quam reliqui omnes, quam Scriptura, agunt de corpore Christi singulari, ut denotatur per pronomen demonstrativum *hoc*, quod denotat tantum singulare, et possessivum *meum*, quod denotat etiam singulare et ordinem ad ipsum Christum. Sed nihil horum convenit conceptui generico, aut universali sumpto præcise, qui nec sic existere potest, neque terminare actionem, neque in virtute et efficacia causæ contineri, neque demonstrari, neque signari per possessivum, neque uniri comparti, neque componere physice totum, cum habeat tantum rationem conceptus metaphysici et abstracti; ergo de eo nequit intelligi Tridentinum aut alia Concilia.

Accedit quod neque hîc dicit carnem et ossa sub conceptu generico. Christus autem Joan. 6. *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus*: *Accipite et comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, ut habetur de institutione hujus Sacramenti, quod nequit dici de conceptu generico corporis ut sic.

Evasio. Impugnatur.

Si autem dicas esse corpus univocum vivo et mortuo, quod dicit carnem et ossa; impugnatur ex prioribus rationibus, quia neque sic dicit ordinem ad Christum magis quam ad quodcumque singulare aliud, neque conveniunt ei cæteræ rationes jam expressæ.

Adde quod nequeunt Concilia intelligi de alio corpore, nisi de eo quod est compar animæ Christi, et heterogenea, non de specie, quæ essentialiter convenit, et inest aliis per differentias contractivas, et inest, quia dicitur corpus Christi, quod est significatum sacramentale, quod est sub specie vini per concomitantiam ratione unionis, et quod trahit secum animam ratione unionis sub specie panis.

Responsio. Impugnatur.

Dices, ergo corpus ut hîc denotatur contrahi ad aliquam rationem particularem, ut sit Christi, et supponat pro corpore Christi. Contra, ergo constitutum ex illa ratione particulari erit significatum, et non corpus univocum. Patet consequentia, quia sic verba formæ denotant primo singulare corpus Christi, sicut et contextus.

92. Impugnatur sententia Suarez. Idem inconveniens manet.

Ex quo impugnatur sententia Suarez dicentis corpus, ut est indifferens ad vivum et mortuum, esse significatum formæ, quia corpus vivum et mortuum ex primario fundamento ipsorum differunt specie, quia constituitur vivum per animam, mortuum per formam substantialem, quam vocant cadaveris; corpus autem sic sumptum, ut abstrahit ab his, non dicit ordinem ad singulare aliquod

determinatum unum magis quam aliud, ergo inconveniens manet.

Responsio. Impugnatur.

Dices forte, corpus Christi abstrahere a vivo et mortuo, et sic importari per formam. Id quidem verum est in nostra sententia, qui asserimus corpus constitui per propriam formam, cui ut subjecto advenit vita, et ejus privatio, tanquam prædicata extrinseca, quorum neutrum necessario inest. Sed in opinione adversariorum id nequit teneri, quia corpus Christi, est singulare; repugnat autem singulare contrahi per differentias essentiales, et inferiores, quales sunt vivum et mortuum, per ipsos, ergo nequit corpus Christi in opinione ipsorum esse indifferens ad vivum et mortuum. Unde ut concludam hoc unico inconvenienti: quodcumque argumentum desumptum ex significatione quoad vim et rigorem verborum contra hæreticos, videtur plane illudi in hac sententia, quod hac ratione confirmo breviter.

Corpus indifferens ad vivum, et mortuum tanquam differentias essentiales.

Grave inconveniens.

93. Præterea per concomitantiam non probatur ex vi verborum, sed ex connexione naturali inter concomitans, et significatum rigorosum, et primum verborum; unde si tolleretur talis in re connexio, illud jam desineret esse concomitans, et esse sub speciebus nihil variata formæ veritate speculativa, aut practica; sed nihil est ex vi verborum sub speciebus, nisi quod expresse significatur per verba; per verba significatur conceptus universalis univocus, et non individuus corporis Christi. In rigore autem philosophico nullus unquam confudit conceptum universalem cum particulari in ratione conceptus aut significati; ergo hæc sententia tollit argumentum, quod fit ex proprietate verborum de præsentia corporis Christi sub speciebus; imo quod amplius est, reddit formam falsam et inefficacem, quia nihil ponit sub speciebus nisi suum significatum, quod est ex vi verborum; hoc autem, si est aliquod universale, nequit esse terminus actionis, nisi in aliquo singulari, quod tamen determinate non importatur per formam in sententia opposita, ergo, etc.

Tollere viam probandi præsentiam ex vi verborum.

Formam reddi inefficacem et falsam.

Hoc argumentum fundatur in efficacia et significatione formæ Sacramentorum, quæ semper refertur ad aliquod singulare, verbi gratia, Baptismi et Pœnitentiæ ad peccatum originale et actuale, ante vel post Baptismum, commissum, et sic de cæteris. Fundatur etiam in doctrina Concilii, qua explicat quid sit sub speciebus ex vi verborum, quid concomitanter, et in Scriptura modo explicato.

Confirmatio prædicti argumenti.

Si dicatur ad hæc, quod corpus Christi ponatur determinate sub speciebus ex vi verborum, licet non ut constituitur per formam determinatam, vel ut eam importat determinate, et secundum gradum determinatum. Hoc videtur involvere implicantiam, quia repugnat corpus esse determinatum Christi, nisi ut includit illud per quod constituitur in *esse* determinato, sicut esse Petrum, nisi ut involvit constitutivum, per quod determinate talis est distinctus ab aliis, ab hoc enim nequit abstrahere; ergo etiam nequit significari, aut concipi determinate, nisi ut includit illud per quod est corpus Christi determinate, totum enim tale est, qualis sua forma. Et quamvis aliquando non sit necessarium, ut concipiatur aut significetur sua forma constitutiva distincte, tamen si concipiatur determinate nequit abstrahere ab eo, quod ita ipsum constituit, sicut neque objectum formale a sua ratione formali. 94.

Responsio.

Impugnatur.

Quod est determinatum includit constitutivum determinatum.

Ex quibus ultimo impugnatur sententia Vasquez et Suarez, quia ad idem reipsa reducitur, quia forma sacramentalis significat semper univoce, non æquivoce; significat enim ex instituto tanquam in- 95.

Impugnatur sententia Vasquez.

Forma est determinatæ significationis.

fallibile signum illud ad quod significandum fuit instituta, et non aliud, vel ergo significat illud corpus quod constituitur per animam determinate, vel quod constituitur per formam cadaveris determinate. Et hoc implicat, quia semper poneret ex vi verborum alterum horum determinate; si vivum, etiam in triduo poneret vivum sub speciebus; si cadaveris, nunc etiam poneret formam cadaveris, quia forma habet ex institutione sua effectum determinatum : utrumque autem horum est falsum ; ergo tantum ponit corpus ab his abstrahens, et sic redeunt rationes jam positæ, quia sic non significabit corpus Christi, ergo, etc.

Fundamentum adversariorum.

Patet antecedens, quia hæ formæ specie distinguuntur secundum ipsos, et ex suo fundamento primario, quod desumunt ex Philosopho, qui dicit carnem vivam et mortuam æquivoce dici carnem. Unde asserunt ipsi debere ex hoc dari formam substantialem cadaveris, diversam in specie ab anima, qua constituitur corpus vivum in *esse*, non solum viventis, sed corporis, quia materia nunquam est nuda a forma substantiali, et cum duæ simul esse nequeant, in vivo una est, nempe anima, in mortuo, separata anima, alia diversa, sed constituta æque diversa sunt quam formæ; ergo hoc modo forma consecrationis significat corpus, ut abstrahit a vivo et mortuo, et sic secundum conceptum universalem; ergo non significat corpus Christi determinate. Probo consequentiam, quia corpus constitutum per formam cadaveris, si est diversa in specie non est corpus Christi, quia hæc forma unita hypostatice nunquam fuit, nec constitutum per ipsam; nunquam ergo potuit esse pars componens Christum, nempe humanitatem Christi, quæ constat anima et corpore, imo hoc illi repugnat, nempe esse aut fuisse partem Christi qua homo.

Forma cadaveris non constituit partem Christi.

Concilium autem loquitur de corpore Christi, et comparte animæ, sed abstrahens ab his duobus compositis, quorum unum constituitur per animam, alterum per formam cadaveris, non magis est proprium Christi corpus, quam utrumque a quo abstrahitur; sed alterum horum nequit esse Christi, quia neque ut tota humanitas ejus, neque ut pars humanitatis, quod necessario admittendum est in sententia adversariorum, ut compositum utrumque possint simul aut seorsim manere in Christo, et esse Christi subsistentis in humanitate, ut verificetur pronomen *meum*, aut esse posse, quod repugnat; ergo corpus abstrahens ab his nequit esse corpus Christi, aut demonstrari per formam consecrationis ut corpus Christi. Hoc deducemus argumento sequenti. Ex quibus sequitur, quam male cohæreat adversariorum opinio Concilio aut Scripturæ, quæ solum reducitur ad auctoritatem illam Philosophi male intellectam, et principia quædam philosophica parum fundata, ut videbimus.

Non posse de constituto ejus corpus meum, id est, Christi.

Neque constitutum forma cadaveris, quam Christus non assumpsit.

Dices constitutum per formam cadaveris fuisse unitum, ex sequela prioris unionis, sicut etiam caro per nutritionem adveniens in vivo fuit unita supposito divino. Contra, caro illa induit naturam compositi quod integravit; sed de forma cadaveris, quæ non spectat ad veritatem humanitatis, sicut illa caro, neque spectare potest de potentia absoluta, cum sit ei repugnans, non suppetit fundamentum, aut ex Scriptura, aut Patribus, unde dicatur assumi, cum non sit humanitatis pars, aut de integritate ejus, aut ad eam ordinabilis; assumpta autem est natura nostra cum suis partibus, et non aliud. Et quamvis corpus fuerit mortuum in triduo, fuit mors ejus per privationem animæ, et secundum Patres fuit idem quod fuit vivens et mortuum, et resurrexit, ut

postea probabitur, quod nequit enervari auctoritate Philosophi, etiamsi aliud diceret; proprietas enim Incarnationis, et veritas corporis, prout etiam Patres contra antiquos hæreticos docuerunt, est rigorose tenenda.

96. Potuisse consecrari in triduo. Secundo principaliter probatur conclusio, supponendo in triduo potuisse consecrari valide, quamvis autem aliqui id negent, communis admittit. Et probatur quia forma consecrationis ab instanti suæ institutionis, positis requisitis ad effectum, fuit semper ejusdem efficaciæ et significationis; ergo in triduo, etc.

Patet antecedens, quia habuit decretum Dei connexum, efficax et absolutum, de positione sui effectus, in quo fundatur infallibilitas significationis sacramentalis, ut patet in reliquis Sacramentis, in quibus hoc unicum fundamentum est infallibilitatis sui effectus; institutio autem in proposito nunquam fuit revocata, nihilque aliud exigit præter materiam, formam et intentionem ministri, quæ potuerunt in triduo haberi, quia Apostoli in nocte Cœnæ fuerunt ordinati Sacerdotes, et materia et reliqua adesse poterant, ergo totum requisitum ad consecrationem; tunc anima non subesset speciebus panis; ergo corpus quod subesset, non constitueretur per animam; sed non mutaretur significatum per se formæ; ergo non constituitur per animam; sed esset idem corpus Christi, quia hoc est significatum formæ: *Hoc est corpus meum*, ergo non diversum in specie vel numero, quia id non convenit cum significatione formæ.

97. Responsio Suarez. Impugnatur. Respondent adversarii, ut *supra* impugnatum est. Alii dicunt esse idem corpus mortaliter, ita Suarez, quia est idem corpus mortuum et vivum unitate suppositi et quantitatis, sed hoc est mera evasio. Hic agimus de termino physico et reali transubstantiationis, non autem de aliquo morali, ergo veritas conclusionis determinanda et discernenda est per principia physica huc spectantia, quæ docent formas substantiales in specie diversas non subordinatas inducere diversitatem specificam et numericam in constitutis; talis est forma cadaveris, quam ipsi ponunt, ergo, etc. Concilia autem et Patres definientes et declarantes hanc materiam et naturam transubstantiationis, non procedunt per principia moralia et imaginaria philosophiæ moralis, quæ fundantur in prudentia, in convenientia finis et mediorum, et præcise referuntur ad actiones liberas et humanas dictando mediocritatem in ipsis servandam, ut voluntas recta servet medium rationis aut rei, sed per principia physica ex naturis rerum, motus et mutationis desumpta. Unde præsentiam ex vi verborum fundant in institutione Christi, et veritate formæ præsentiam; per concomitantiam in connexione naturali et physica rerum, ipsam transubstantiationem definiunt *mutationem totius in totum*, etc. Nihil autem referunt ad opinionem humanam, quod sit de ratione hujus mysterii. Principia applicanda mysterio.

Unitas accidentium posterior unitate substantiæ. Deinde quod addit, nihil habet apparentiæ præter verba, quia unitas materiæ aut quantitatis, non sufficiunt ad unitatem specificam aut numericam compositi, alias genitum et corruptum essent unum numero, quod nemo affirmat; quæcumque enim differentia in *esse* per se sufficit ad distinctionem simpliciter, non quæcumque convenientia ad unitatem, ergo constitutum per formam cadaveris diversum ab anima, est diversum a constituto per animam physice, quod et adversarii admittere debent.

Unitas suppositi non facit ad unitatem numericam corporis. Unitas etiam suppositi extrinseci non facit ad propositum unitatis numericæ aut specificæ; quæ unitas numerica convenit naturæ per suam singularitatem priorem supposito, non autem a supposito; quid

ergo facit unitas suppositi ad numericam, quam supponit æque ac specificam?

98. Hæc est doctrina communis et recepta ab omnibus Patribus et Theologis, et Philosophis, nec expedit eam probare, quia Christus assumpsit naturam singularem; et si dimitteretur, et esset in proprio supposito, non mutaretur numero. Item, qui dicunt eamdem numero posse assumi a diversis personis simul, supponunt diversitatem aut unitatem personarum non facere ad unitatem numericam naturæ.

Natura ante assumptionem fuit numerica.

Deinde prius natura debet esse in se singularis, quam nata sit terminari ad suppositum proprium aut alienum, et sic est terminus actionis realis sicut humanitas Christi, quæ fuit generata a Virgine, quamvis non concurrebat ad unionem hypostaticam ejus ad suppositum, quæ supponebat existentiam naturæ, prius ratione, cui adveniebat hypostasis, pro eo instanti quo nata esset advenire propria, si adesset. Ex quibus sequitur illam solutionem esse inanem, quamvis sit Capreoli, Cajetani et aliorum.

Deinde quid juvat hæc unitas suppositi? quia peto, an corpus vivum et mortuum Petri sit idem numero? dices quod sic, variatur tamen suppositum, quia compositum ex nova forma substantiali, ex principiis adversariorum in hac ipsa quæstione, infert novum suppositum, quando non assumitur ad extrinsecum; ergo unitas suppositi nihil facit in proposito ad unitatem corporis vivi et mortui numericam, quæ salvatur sine tali, in corpore Petri secundum ipsos.

99. Addo ulterius corpus denotare diversum gradum entis physici a materia et quantitate, cujus unitas numerica, aut qualis, qualis ipsi convenit, debet ab ipso sumi, quia quot modis dicitur ens, tot modis et unum, etc.

Peto ulterius incidenter, ut *supra* dictum est, quo fundamento cadaver, ut constituitur per suam formam, dicitur uniri hypostatice; nullum est principium philosophicum hoc probans, imo et contrarium sequitur, quia diversitas formæ substantialis non subordinatæ infert diversitatem suppositi; neque est principium revelatum, imo contrarium sequitur, quia fides docet uniri hypostatice ea solum, quæ spectant ad veritatem naturæ humanæ in Christo. Forma cadaveris nihil horum est, neque in *fieri*, neque in *facto esse*, sed potius habet annexam privationem vitæ oppositam humanitati; ergo ex principiis revelatis non colligitur talis unio.

Hanc ergo rationem de identitate corporis confirmat Doctor fuse ex Sanctis Patribus, ut habetur de consecrat. dist. 2. *Omnia quæcumque*, agens de Eucharistia dicit: *idem corpus quod de Virgine sumptum est, quod passum est et sepultum, quod resurrexit et in cœlum ascendit*, etc. dicit esse in Eucharistia. Leo Papa in serm. de Ascensione Domini: *Non dubia fide, sed certissima scientia tenemus eam naturam in Patris consessuram throno, quæ jacuerat in sepulchro*, etc. Item Augustinus in serm. de Ascensione: *Omnia charissimi*, etc. Gregorius super illa Joan. 20. *Maria stabat*, etc. *quod moriendo in sepulchro posuit, surgendo super Angelos levavit*, etc. Similia Augustinus ad Felicianum: *illam carnem in sepulchro deseruit, quam in utero formavit*. Fulgentius de fide ad Petrum: *idem homo in utero matris, et pependit in Cruce, et jacuit in sepulchro, et resurrexit*, etc. quæ identitas intelligitur ratione partium. Damascenus lib. 3. cap. 20. *Nullam*, inquit, *partium naturæ deposuit*. Hieronymus in Jonæ 2. super illud: *et sublevabis de corruptione*, dicit: *illud ipsum corpus et carnem resurgere quæ primo condita fuerat*. Idem

100. Ultima probatio conclusionis ex Patribus.

Leo Papa. Augustin.

Gregor.

Fulgentius. Damascen. Hieron.

Beda. Beda 1. *ad Corinth.* 11. et reliqui; ergo secundum Sanctos Patres non est diversitas carnis aut corporis in Christo nunc, ab illa quam habuit in sepulchro, et consequenter eadem forma constituuntur.

101. Quid hæretici de corpore Christi, et carne dixerunt? Probatur consequentia, quia multi hæretici negarunt verum corpus in Christo, dicentes esse phantasticum et apparens (de quibus suo loco); multi licet admitterent corpus, negarunt fuisse ex Virgine, et dicunt resolutum fuisse in elementa in morte, ex quibus primum fuerit compactum. His ut obviarent, Patres disserunt de veritate carnis, et identitas et unitas ejusdem inculcatur; ergo eorum verba in eo rigore intelligenda sunt, quo aliis contradicunt in extremo contradictionis, ac proinde intelligendi, ut verba sonant, de identitate corporis in sepulchro, et in Cruce, vivi et mortui; vel sane videamus qua arte adversarii cum sua forma cadaveris impugnabunt Appellitas, qui docebant corpus Christi resolutum fuisse in elementa in morte; quid enim magis est resolvi in elementa, quam in aliam substantiam disparatam, quia error fuit in eo, quod dicebant corpus desivisse ac fuisse corruptum, quod Patres negant, et merito.

Patres in extremo contradicunt.

Intelligendi sunt, ut verba sonant.

Hinc manet probatum, corpus quod est significatum et contentum sub speciebus, constitui per formam substantialem propriam, quæ dicitur forma corporis, et supponitur ad animam. Hæc conclusio in sequentibus patebit, quantum ad rationem philosophicam et naturalem, ubi etiam respondebitur ad fundamenta aliarum opinionum, quæ solum petuntur ex ratione philosophica.

SCHOLIUM.

Sententia Henrici tenet rationes adductas pro opinione D. Thom. probare, quod productum ab uno agente unam habeat formam substantialem; id tamen non probare de producto a pluribus agentibus, et pluribus mutationibus. Ratio pro prima parte est, quia unius mutationis una est forma terminans; et hæc late tractatur.

Alii (a) concedentes conclusionem, ad quam adductæ sunt istæ auctoritates, dicunt quod quatuor rationes adductæ pro conclusione negativa concludunt de quolibet, quod producitur ab uno et eodem agente; non autem concludunt de homine, quia producitur a duobus agentibus et duabus mutationibus; corpus enim producitur a propagante, anima autem a creante, 16. *de animalibus* dicitur : *Solus intellectus est ab extra.* 33.

Henr. quodlib. 3. q. 6. 8. 15. et 16. et quodl. 2. q. 2. et 3. et quodl. 4. q. 13.

Et istæ duæ conclusiones, scilicet prima, quod illæ rationes concludant ibi, et non concludant hîc, quæ est secunda, probantur. Prima sic : Omne quod est, ideo est, quia unum numero est, Boetius *lib. de Unitate et Uno;* ergo ad quamlibet unam rem naturalem est una mutatio numero; sed mutatio distinguitur specie, numero et genere per formam terminantem, *ex* 5. *Physicorum*; ergo unius mutationis qua producitur una res naturalis, est una forma numero terminans.

Si dicatur quod in generatione unius entis sunt multæ generationes partiales, et illæ sunt ad diversas formas, tanquam ad proprios terminos. Contra, aut istæ plures formæ educuntur de una potentia materiæ, aut de diversis. Non de una, quia secundum Commentatorem, 12. *Metaphys.* numerus potentiarum in materia est secundum numerum specierum; et ita

Text. com. 4. et inde.

Com. 11. et circiter. illæ duæ formæ, quibus esset una potentia, essent ejusdem speciei; sed tales duas est impossibile simul esse in eodem. Et præterea tunc illæ perficerent materiam secundum eamdem potentiam, et tunc duo actus essent unius potentiæ; quod videtur esse contra
Test. 10. Philosophum, 3. *Physicorum*, ubi vult, quod potentiæ distinguantur sicut actus, quia si posse sanari et posse ægrotare essent idem, sanari et ægrotare essent idem.

34. Nec potest dici, quod illæ formæ educantur de diversis potentiis materiæ, quia cum illæ potentiæ inessent materiæ, sine ordine naturæ, sequeretur quod et formæ illæ sine ordine essent perficientes materiam istam, quod est impossibile. Tunc etiam sequeretur, quod materia, ut est terminus *a quo* generationis, plures mutationes includentis, esset ens per accidens, quia habens plures potentias; sed de ente per accidens non generatur nisi ens per accidens; ergo generatum non esset unum nisi per accidens. Item, omnes illæ rationes concludunt ex per se ratione formæ substantialis; ipsa enim per se constituit ens in actu simpliciter.

Et si respondeatur per *esse* completum et incompletum, hoc improbatur, quia non esset via distinguendi formam substantialem ab accidentali; quantumcumque enim esset forma talis vel talis, posset evadi dicendo illam, quæ est substantialis, esse accidentalem, et e converso, per completum et incompletum.

Ex hoc potest formari ratio sic: Illa positio est irrationalis, quæ excludit distinctionem substantiæ ab accidente; hæc est hujusmodi, quia per istam non potest concludi aliqua m esse formam accidentalem per hoc quod advenit enti in actu, quia per te illud fuit in actu incompleto, et ita dicam (si forma accidentalis adveniat) quod præexistens sit in actu incompleto.

COMMENTARIUS.

(a) *Alii concedentes conclusionem, ad quam adductæ sunt illæ auctoritates*, etc. Hactenus Doctor tractavit quæstionem Theologicam; deinceps autem agit de hac quæstione, ut fundatur in ratione naturali. 102. Quæstio philosophica de pluralitate formarum.

Subjungit ergo sententiam Henrici, quantum ad veritatem philosophicam partim convenit cum D. Thoma, partim differt. Dicit ergo quod in aliis viventibus ab homine una sit tantum forma, quæ est anima quæ continet in se formam mixti seu corporis; et in his concludunt rationes D. Thomæ, quæ ab uno tantum agente producuntur. Dicit secundo, quod non concludunt in homine esse unam tantum formam, quia procedit a duabus agentibus, nempe a propagante quoad corpus, et a Deo, qui creat animam. Probatur prima conclusio ejus ex unitate mutationis, quæ sumitur ex unitate termini *ex* 5. *Physic.* ergo ad unam numero rem naturalem est tantum una numero mutatio. Dices in una re naturali esse plures formas partiales et generationes. Contra, quia vel de una potentia materiæ educuntur, aut ex pluribus; non de una ex Commentatore, 12. *Metaphys. com.* 11. numerus potentiarum in materia est ex numero specierum, ergo essent ejusdem speciei, et in una potentia essent plures

Sententia Henrici.

In homine forma est duplex, in cæteris una.

Fundamentum.

Ex Unitate mutationis et termini.

actus contra Philosophum, 3. *Physicor. text.* 10. quia si posse sanari et posse ægrotari essent idem, sanare et ægrotare essent idem.

Ex unitate potentiæ in materia. Non sunt diversæ potentiæ, quia sic essent formæ in materia sine ordine, et terminus *a quo* generationis, quæ est materia, ut habens plures potentias, esset ens per accidens; ex ente per accidens non generatur ens per se, sed per accidens, forma autem substantialis constituit ens per se; et tolleretur via distinguendi substantiam ab ente per accidens, et formas constituentes utrumque, quia forma accidentalis ideo est talis, quia advenit enti completo in actu; ergo non ita substantialis.

SCHOLIUM.

Secunda pars seu conclusio dictæ sententiæ, id est, plures formas substantiales admittendas in homine, et in quocumque producto a pluribus agentibus, pluribus mutationibus, suadetur. Et ponuntur quatuor additiones ad hanc opinionem spectantes.

35. Text. com. 38. et circiter. Secunda conclusio (a), scilicet quod in homine non concludant, sed quod oppositum sit ibi verum, probatur sic : Omne per se agens habet aliquem proprium terminum suæ actionis, et per consequens ubi sunt diversa agentia et diversæ actiones, non potest esse forma eadem per se terminans. Et hoc confirmatur per Philosophum, 5. *Physicorum*, ubi vult quod non potest eadem sanitas redire propter diversitatem actionis ad hanc et ad illam sanitatem. Sed agens increatum per se agit ad generationem hominis, quia infundit animam intellectivam, et agens creatum per se agit ad ejus generationem alterando, corrumpendo et transmutando, alioquin non magis esset bos pater bovis quam asinus, nisi quia per actionem bovis, de semine bovis generatur bos, et ita in homine.

Agens creatum generat alterando, corrumpendo, mutando.

Et confirmatur ratio, quia si idem est per se terminus utriusque agentis, aut idem compositum, aut eadem forma. Si primum detur, ergo homo est creatus, quia est per se terminus creationis. Si forma, ergo homo non est per se a propagante, quia per se est terminus creationis; utrumque est inconveniens.

Addit iste juxta primam rationem suam, quod ad duas formas eductas de potentia materiæ sunt potentiæ distinctæ; sed ad duas formas, quarum altera educitur de potentia materiæ, altera creatur, non sunt duæ habilitates, vel potentiæ ; et ideo magis est una generatio ad duas formas secundo modo quam primo modo.

Addit etiam, quod illa forma, quæ potest dare *esse* materiæ naturaliter seorsim sine altera, nata est constituere suppositum, et ideo omnis forma superveniens illi est accidens; sed forma non nata dare per se *esse* sine alia, non est nata constituere suppositum nisi miraculose. Et ad propositum, forma mixtionis non est nata perficere, nisi dum anima intellectiva perficit, et ideo nata est separari a materia, quando anima desinit informare, et ideo miraculum est, quod forma mixtionis manet in materia sine intellectiva; nec anima adveniens illi est accidens, quia illa prima non est nata constitu- 36.

ere suppositum, nisi miraculose.

* Alias proximum.

Addit etiam, quod eadem materia est * proprium perfectibile ipsius mixtionis et animæ intellectivæ; non autem forma prior, scilicet mixtionis, constituit proprium receptivum animæ, tunc enim anima adveniret enti in actu, et tunc non esset forma substantialis. Addit quarto, quod intellectiva continet in se vegetativam et sensitivam; illa autem forma mixtionis continet virtualiter omnes formas, quæ possunt esse seorsim in aliis formis corporis. Ideo autem intellectiva non continet istam formam mixtionis, quia impermixta est et inextensa, et ideo continet illas, quæ possunt tali modo habere *esse*; forma autem mixtionis continet omnes alias extensas vel extensibiles, et ideo illæ duæ sufficiunt in homine.

COMMENTARIUS.

103. Plures formas esse in homine. Ex diversitate agentium.

(a) *Secunda conclusio, scilicet quod in homine*, etc. In hoc recedit Henricus a D. Thoma admittens formam mixtionis in homine diversam ab anima rationali. Diversitatem utriusque probat ex diversitate actionis et agentium, sicut in superiori probavit unitatem formæ in aliis viventibus ab unitate actionis et agentis; ergo diversi etiam termini. Confirmatur, quia si idem esset terminus, vel esset forma, vel compositum, et sic utrumque esset creatum. Addit quatuor declarationes hujus conclusionis : Prima est, quod

Declaratio conclusionis. Non multiplicari potentias in materia.

non sint duæ potentiæ in materia hominis ad formas, sed una tantum ad formam mixtionis, quæ educitur ad animam quæ creatur, nulla est potentia; et hoc modo productio hominis magis est una declaratio ad duas formas, quam duæ generationes.

Secunda declaratio.

Secunda est : Quod forma mixtionis seorsim ab anima non est nata manere, nisi miraculose, neque proinde constituere suppositum nisi miraculose, ideo anima superveniens non advenit per accidens; si autem illa naturaliter maneret et constitueret, anima esset forma per accidens.

Tertia declaratio.

Tertia, quod utraque forma, tam mixtionis, quam anima adveniant primo materiæ primæ, tanquam proprio perfectibili; alias si anima adveniret constituto per priorem, constitueret ens per accidens.

Quarta declaratio.

Quarta, quod forma mixtionis contineat virtualiter in se omnes alias formas extensibiles et extensas, quæ possunt esse seorsim in aliis formis corporis; non continetur autem in anima intellectiva, quia hæc est impermixta et inextensa; eam autem continet anima vegetativa plantæ, et sensitiva bruti, alias deberet hic auctor in illis constituere formam mixtionis, sicut in homine. Intellectiva autem hominis continet in se sensitivam et vegetativam; et sic illæ duæ sufficiunt in homine.

SCHOLIUM.

Impugnat secundam conclusionem dictæ sententiæ, ex quarta ejus additione, quia si intellectiva continet vegetativam et sensitivam, et istæ in brutis et plantis continent formam corporeitatis, ut dicit Henricus, in homine eamdem continebunt. Item a quocumque occidatur brutum, et non obstante quacumque, et quantumcumque diversa alteratione prævia, manet idem cadaver; ergo non est aliquid de novo, sed idem compositum antiquum.

Contra (a) conclusionem argui- 37.
tur ex isto quarto et ultimo addito sic : Vegetativa in planta continet in se formam corporeitatis, et sen

sitiva in bove continet vegetativam et corporeitatem, alioquin oporteret in illis ponere plures formas, quod ipse negat Tunc accipio istam propositionem : Quidquid continet perfecte et formaliter aliquam formam continentem formaliter aliam formam, continet etiam illam aliam; sed intellectiva continet perfecte et formaliter vegetativam et sensitivam per te, et non sub ratione destruente rationem vegetativæ et sensitivæ, sed sub ratione perfectiori, quam illæ formæ habeantur sine intellectiva; ergo intellectiva continet perfecte istam formam, quam sensitiva et vegetativa continent. Sine ratione ergo videtur dictum, quod sensitiva in bruto continet formam corporeitatis, et vegetativa in planta, et tamen quod sensitiva et vegetativa, ut contentæ in intellectiva, et modo perfectiori non contineant eamdem formam.

Forma continens formam continentem formas alias, continet ab hac contentas.

Si dicas, continentur in intellectiva modo inextenso, ideo non continent formam corporeitatis, quæ est extensibilis. Contra, aut sensitivæ et vegetativæ modus inextensibilis repugnat, aut modus extensibilis, aut nec sic, nec sic. Si primo modo, ergo non continentur in intellectiva. Si secundo modo, ergo non continent formam corporeitatis. Si vero detur tertium membrum, scilicet quod neque sic, neque sic, tunc indifferenter poterunt continere formam corporeitatis, ut sunt in se, vel ut contentæ in intellectiva, tunc enim continent corporeitatem propter ordinem perfectionis formæ ad formam, non autem propter modum existendi talem vel talem, sed ordo perfectionis semper est idem.

Si vegetativa in planta, et bruto continet formam corporeitatis, idem erit de vegetativa hominis.

Item, manifestius videtur exclusa fide, quod possit concludi in aliis vivis forma mixtionis differre ab anima, quam in homine de anima intellectiva. Et hoc probatur, quia non potest esse regulariter idem effectus a quibuscumque, et quantumcumque diversis agentibus; sed a quocumque et qualitercumque corrumpatur corpus vivum, dum tamen non statim resolvatur in elementa, semper producitur cadaver idem et ejusdem rationis, patet ad sensum, sed idem non potest esse terminus proprius actionis hujus et illius agentis; ergo non est novum productum per actionem corruptivam ipsius animati, sed est derelictum. 38.

Non potest idem effectus a quibuscumque, et quantumcumque diversis fieri. A quocumque occidatur, vel corrumpatur animal, idem cadaver manet.

Apparet istud in speciali, si bos per cultellum, submersionem vel interfectionem, vel aliis modis corrumpatur, semper derelinquitur idem cadaver, et ejusdem rationis. Corrumpentia autem hæc et illa, non sunt nata inducere eamdem formam, et hoc statim absque omni alteratione prævia ; imo si deberet eadem talis forma induci, et ab eodem agente, adhuc videtur uniformis alteratio necessaria prævia ; sed hanc quantumcumque difformis alteratio præcedat, et ab alio et alio agente, semper sequitur idem terminus.

COMMENTARIUS.

(a) *Contra conclusionem arguitur ex ultimo*, etc. Impugnat Henricum primo ex quarta limitatione addita ab ipso ; estque 104.

Continens formam continet

perfectionem ejus inclusam. redargutio ad hominem: Anima intellectiva continet perfecte et formaliter sensitivam et vegetativam secundum perfectiorem modum, quam in se sunt; ergo etiam continent quidquid in ipsis, et ex perfectione ipsarum continetur, sed sic continetur in ipsis virtualiter forma mixtionis, ut sunt in bruto et planta; ergo consequenter loquendo eamdem continent, ut sunt in homine; vel primum ergo est falsum, vel secundum dici debet consequenter. Argumentum est clarum.

Confirmatio prioris rationis. Confirmatur ultima pars argumenti primi: *tunc enim continent corporeitatem propter ordinem perfectionis formæ ad formam*, etc. modus essendi seu existendi est posterius forma, et adveniens ei per actionem agentis, quidquid autem continet forma virtualiter, continet ratione sua specifica. Modus essendi perfectione naturæ posterior est. Unde modus essendi talis vel talis, sive sit perfectus, sive imperfectus, provenit ex natura formæ, tanquam consequens ad essentiam ejus, ideo enim substantia exigit existere per se, quia substantia est, ideo Deus est necesse esse et immutabile, quia Deus est.

Unde universum modi essendi redundant ex natura, non e contra, quod autem posterius est, nequit esse ratio continendi perfectionem in priori; ergo non ideo vegetativa plantæ includit virtualiter formam mixtionis, quia extensa est, sed ex natura sua, qua talis forma secundum gradum perfectionis, ad quam determinatur a sua natura. Sed anima intellectiva non posset includere vegetativam, nisi etiam includeret omnem ejus perfectionem virtualem, quæ competit ipsi, qua natura est; ergo includit etiam virtualiter corporeitatem, quod Henricus negat.

105. Prædicatum univocum non est Deinde una forma nequit virtute continere aliam secundum gradum communem essendi utrique, quia in hoc, cæteris paribus, nullus est excessus, neque secundum idem potest sumi ratio mensuræ et mensurati secundum perfectionem, sed non magis vegetativa plantæ, aut sensitiva bruti exigit modum existendi extensum aut extensibilem, quam forma mixtionis ex genere, quia eadem ratio utrique competit, nempe esse formam materialem eductam de potentia materiæ; ergo non ideo vegetativa et sensitiva in seipsis subsistentes includunt formam mixtionis virtute, quia existunt modo extenso, quod perinde mixtioni convenit per se; sed quæcumque alia ratio includendi formam mixtionis virtualiter in ipsis, ut in propria specie sunt, perinde competit intellectivæ, ut includit ipsas, ergo, etc. ratio continendi eminenter.

Secunda ratio est, quod idem effectus non possit esse a quibuscumque, et quantumlibet diversis agentibus; sed quomodocumque et a quocumque corrumpitur vita, manet idem cadaver, ut patet ad sensum, ergo non est novum productum, sed idem derelictum, quia diversa agentia agunt secundum propriam formam, per quam ordinantur ad diversos effectus, et ad eamdem formam præsupponitur uniformis dispositio et alteratio. Accedit quod vita corrumpi potest, seu privatio ejus induci a causa non activa, sed impeditiva alicujus, quod ad ejus conservationem requiritur, ut per suffocationem, per exclusionem aeris, et collisionem faucium, per discontinuationem membrorum, et hujusmodi, qui non sunt motus ad substantiam inducendam. Hoc argumentum probat a priori conclusionem Doctoris contra negativam, et perinde applicari potest in homine, sicut in cæteris animantibus. 106. Secunda ratio Doctoris. Diversa agentia nequeunt eamdem formam producere. Corrumpitur vita a non activo.

Peto ergo, unde producatur illa forma, id est, a qua causa, et ad quem finem? non a causa particulari, quia vel hæc non est activa ad substantiam; vel si est activa, agit ad propriam formam tantum, si 107. Confirmatur ratio prædicta. Ex negatione virtutis et actionis

est univoca; si æquivoca, agit ad formam, ad quam per virtutem propriam potest disponere subjectum; sed ex ea virtute nunquam alias natum est disponere subjectum ad formam cadaveris, diversam a forma corporeitatis, neque de facto inducit talem dispositionem præviam, quia deberet esse materialis et sensibilis, quæ cadere posset sub sensum.

Limitatio virtutis activæ.

Neque causa ipsa nata est agere aliter in corpus vivum ad inductionem formæ cadaveris, quam agit alias ex limitatione propriæ virtutis in quodcumque passum alias diversum et applicatum, in quo non inducit formam cadaveris; ergo, etc.

Materia de se indifferens.

Materia etiam prima non limitatur, aut determinatur ex natura sua ad ullam formam, sed ex virtute agentis inquantum disponit ad formam determinatam, quia materia nunquam potest se reducere ad actum, cum sit mere in potentia passiva, quæ transmutatur solum per agens. Si dicas a causa universali produci illam formam, contra, causa universalis non agit ad formam determinatam, nisi ut supplet defectum causæ particularis, exigentis ex actione prævia et dispositiva talem concursum vel actionem sequentem; sed nulla præcessit dispositio aut actio causæ particularis disponentis materiam, quæ exigat vel ordinetur ad talem formam novam cadaveris; ergo neque a causa universali inducitur. Dices induci ob particularem dispositionem materiæ.

Non produci a causa universali.

Responsio.

108. Impugnatur.

Non sequitur ex dispositione particulari materiæ.

Contra, illa dispositio materiæ non est antiqua, quæ fuit sub forma viventis, quia vel accidentia inhærent toti, et sic nulla manent desinente toto; vel insunt materiæ primæ, ut moderni magis philosophantur, sed etiam sic dicunt majorem connexionem ex natura rei cum forma viventis, quam ad aliam formam, quia dispositio naturalis ad unam formam, non est connaturalis ad aliam; neque illa est connaturalis uni formæ inducendæ et conservandæ, quæ disponunt ad ejus corruptionem per aliam formam, ergo materia sub quibuscumque dispositionibus connaturalibus formæ viventis, non exigit corruptionem illius formæ, aut positionem alterius incompatibilis. Non est dispositio de novo introducta in materia, quia neque ex causis particularibus, neque ex causis universalibus, ut concurrunt hîc, suppetit fundamentum aliquod, vel ex parte causarum, vel ex parte materiæ, vel ex ratione actionis corruptivæ formæ viventis, unde colligatur talis dispositio, ut probatum est; ergo, etc.

Probatur etiam, quod neque prætendi potest aliquis naturæ præfixus finis, unde colligatur necessitas formæ novæ in proposito, quæ dicatur cadaveris; ergo sine ratione statuitur. Probatur antecedens, quia perfectio naturæ, qui est finis motus et mutationis, ne quid maneat incompletum, id non exigit, quia manente forma antiqua corporis, ut ad sensum manet, desinente vita, materia non manet incompleta, aut sine forma. Ratio autem, et sensus magis exigit id affirmare, quam alia adstruere, ut ex dictis patet et amplius patebit.

109. Non dari finem talis productionis.

Probatur autem quantum ad præsens, nulla debetur ex parte finis perfectio naturæ in actu, nisi ex virtute et efficacia causarum naturalium et mediorum, quibus reducitur finis naturæ in *esse*; sed considerando collective aut seorsim omnes causas, quæ hîc et nunc concurrunt ad corruptionem viventis, et agunt circa materiam primam ejus, nulla invenitur causa productiva formæ cadaveris, aut exigentiæ ex parte materiæ, aut dispositio, quæ eam particulariter exigat; ergo forma hæc, quæ nunc inest materiæ, non est forma nova inducta virtute harum causarum, prout hîc et nunc applicantur, ergo

Finis naturæ per causas acquiritur.

Materia reducitur in actu per causas.

virtute aliarum causarum materia habet actum, et non per has.

Major est per se nota, minor jam probata est cum prima consequentia; secunda autem patet, quia materia non est in actu, nisi per virtutem causæ efficientis. Sed non potest assignari alia causa efficiens, a qua recipit hunc actum præter causam, per quam homo aut vivens recipit *esse* per generationem, et per quam prior forma embryonis fuit corrupta ad introductionem hujus formæ; ergo hæc forma antiqua est, et non aliqua nova; per easdem enim causas per quas aliquid componitur, per easdem solvitur; solvitur vivens in animam et corpus, ergo per easdem componitur.

Illæ sunt, per quas vivens accepit esse.

110. Athanas.

Confirmatur ex Athanasio in Symbolo. *sicut anima rationalis, et caro unus est homo*, etc. per carnem intelligit corpus; componitur ergo homo substantialiter ex carne, tanquam parte substantiali et proxima, ergo constituitur caro in *esse* substantiæ per formam propriam. Sic etiam intelligunt Patres, quos *supra* citavimus, eamdem carnem et corpus Christi conceptum de Virgine, passum in Cruce, jacuisse in sepulchro, resurrexisse.

Definitio animæ.

Sic denique Philosophus 2. *de Anima*, definivit animam definitione Physica, in ordine ad materiam suam, nempe ad corpus: *quod sit actus corporis organici potentia vitam habentis*, etc. Definivit autem in ordine ad subjectum proximum, quod est compars totius; ergo si potentia vitam habet, et non actu, sequitur quod non includat animam, quia subjectum physicum debet distingui physice a sua forma; si autem anima constitueret corpus intrinsece, tanquam pars ejus, hoc non posset salvari. Deinde dicit, quod ex corpore et anima fit unum, sicut ex cera et figura, sicut ex pupilla et visu; hæc autem diversa sunt in re, ergo et anima et corpus.

Corpus subjectum ejus.

Fiunt unum cera et figura.

Tertio denique reprehendit antiquos, quod definierint animam non facta mentione corporis, quia diversæ animæ requirunt diversa corpora, sicut diversi actus diversam materiam.

Diversa exigunt diversæ corpora.

Ex his patet ratio Doctoris, quam brevitatis tantum gratia prosequor cæteris omissis; alia plura leguntur apud Philosophos passim in hac materia, ut quod alioquin nutritio non salvaretur, neque subjectum extensionis formale, dato quod per animam constitueretur corpus, neque subjectum accidentium materialium, dato, ut Thomistæ admittunt subjectari accidentia in toto mediante forma. Quarto denique, quod anima nequeat constituere corpus in *esse* corporis formaliter, cum ipsa tantum virtualiter dicitur corporea, quia effectus formalis debet esse per causam formalem in suo *esse* formali, et nihil virtuale, aut eminentiale det *esse* formale, sicut neque Deus dici possit formaliter lapis, aut Sol formaliter calidus.

Alia rationes.

111. Objectio Vasquez ex Philosoph.

Objicit Vasquez *disp.* 186. *cap.* 2. Philosophum lib. 2. de generatione animalium cap. 1. *Neque enim facies*, inquit, *nisi animam habeat, neque caro, sed corrupta æquivoce dicitur facios, aut caro perinde quasi lapidea, aut lignea facta sit*, etc. ergo mortuum et vivum non communicant in eadem forma substantiali, neque constituuntur eadem forma. Respondetur in eo capite, Philosophum agere de partibus, ut subsunt generationi, moventur et formantur a principio efficiente, sive illud sit semen, sive cor, vel certe ab extrinseco, nempe a generante, ut patet ex præcedentibus in toto decursu capitis, et ulterius agit de parte in ordine ad nutritionem suiipsius, et augmentum, et partem ab anima secernit; unde in verbis præcedentibus immediate, ita concludit: *Omnia*, inquit, *quæcumque aut*

Responsio. Scopus Philosophi.

natura, aut arte efficiuntur ab eo quod actu est, fiunt ex eo quod potentia tale est; semen igitur tale, motumque habet, et principium tale, ut motu peracto, pars existat, quæque eademque sit animata, non est enim facies, etc. Et infra*: Sed habeatne semen animam, necne, ratio eadem atque de partibus redenda est; nec enim anima ulla esse potest in alio, nisi in eo cujus est, neque pars ulla esse potest, quod particeps animæ non est, nisi æquivoce, ut mortui oculus; semen igitur, et habere animam, et esse potentia palam est*, etc.

Sic ergo partes habent potentia animam, sicut et semen, sequitur ex mente Philosophi partes non constitui anima; unde cap. 3. dicit : *Semen non habere animam, nisi in potentia, quia est pars excrementi.* Deinde de anima intellectuali atque sensibili dicit, prius haberi potentia quam actu. Et ibidem : *Sed enim omnis animæ sive virtus, sive potentia corpus aliud participare videtur, idque magis divinum, quam ea quæ elementa appellantur; verum prout nobilitate vel ignobilitate animæ inter se differunt, ita et natura ejus corporis differt,* etc. Ex quibus constat, quod corpus non constituatur per animam in *esse* corporis ex Philosopho, quia in *esse* corporis distinguitur ab elementari, atque quo animæ sunt nobiliores, eo participant nobiliora corpora tanquam subjecta; loquitur enim de ipsis respective ad subjectum.

112. Qua rationes facies mortuis æquivoce facies dicitur.

Ad propositum ergo faciem mortuam dici æquivoce partem, quia neque actu, neque potentia habet in se animam, deficiente dispositione requisita ad animam, et omni virtute intrinseca et extrinseca naturali, qua disponi possit ad animam, non quod deficiat forma substantialis corporis, aut certe constituatur formaliter per animam. Nam *infra cap.* 4. ubi eadem repetit, ad partem dicit sufficere, et requiri, ut habeat animam in actu, aut in potentia : *Nec fieri potest,* inquit, *vel facies, vel manus, vel caro, vel alia pars sit, nisi anima sensualis insit aut actu, aut potentia, et aut aliquatenus, aut simpliciter, erit enim aut mortuus, aut pars mortui,* etc.

Dicitur autem pars, ut habet calorem naturalem, per quem possit nutriri aut disponi ad animam esse pars simpliciter, vel in actu, vel in potentia; pars mortui dicitur æquivoce pars in ordine ad totum, quod est corruptum, cui proinde neque in *fieri*, neque in *facto esse*, neque actu per participationem animæ, neque etiam in potentia per viam generationis potest fieri totius, sed tendit in corruptionem. Ratio dicti.

Imperfectum enim physice dicitur æquivoce se habere ad perfectum, sicut 10. *Met.* in genere dicuntur latere æquivocationes. Et sicut hîc *c.* 3. dicitur generatio fœminæ esse imperfecta : *Ex læsis,* inquit, *interdum læsa, interdum non læsa gignuntur, sic fœmina partim fœmina, alias non fœmina, sed mas generatur; fœmina autem quasi mas læsus est.* Et *lib. 7. Metaphys. cap.* 9. dicit generationem fœminæ non esse univocam simpliciter, sicut est generatio viri, *sed aliqualiter* et *quasi æquivoce;* et *lib. de Animalibus,* fœminam non intendi per se a natura, sed generari occasionate, quia natura tendit ex se in illud quod perfectum est. Ex prædicto ergo loco nihil favet adversariis; et cum sancti Patres dicant eamdem esse carnem vivi et mortui, sequenda simpliciter est eorum sententia, cui in nullo repugnat Philosophus, et magis est præsenti mysterio congrua. Argumenta ex communibus principiis solvemus cum Doctore in sequentibus.

Æquivocatio in rebus quomodo sumitur.

Fœmina non univoce, sed æquivoce generatur.

Conclusio.

SCHOLIUM.

Refutat secundum additum Henrici, quo dicit formam corporeitatis non informare

sine miraculo, nisi simul informante anima intellectiva. Item, tertium additum, quod est, materiam primam esse proprium perfectibile animæ intellectivæ.

39. Contra (a) secundum additum, scilicet de forma perficiente naturaliter seorsim sumpta, arguitur sic : Omne agens, quod potest sufficienter in actionem suam sine actione alterius, et in terminum actionis, potest informare passum illa forma sine actione alterius; sed agens naturale potest cum communi influentia sine speciali actione divina in actionem suam, et in terminum actionis, qui est forma mixtionis. Quod enim tunc in eodem instanti Deus creat animam, hoc non est prius naturaliter, quam propagans inducat formam mixtionis, imo est posterius naturaliter, sicut forma ad quam est dispositio, sequitur dispositionem, nec necessario simpliciter Deus creat animam, imo mere contingenter ; ergo agens illud potest informare suum passum per istam formam mixtionis absque actione Dei ; per consequens nulla contradictio est respectu agentis creati, quod forma mixtionis informet absque anima intellectiva; non ergo est miraculum.

Forma corporeitatis est prius anima, tanquam dispositio ejus.

Contra (b) tertium additum de proprio perfectibili animæ intellectivæ arguitur dupliciter. Primo sic : Proprium perfectibile ab agente sufficiente potest perfici propria perfectione, circumscripto quocumque agente alio, et perfectione alia, maxime ab agente non dependente in agendo ab actione alicujus alterius agentis; ergo si materia prima sit primum et proprium perfectibile animæ intellectivæ, poterit a Deo agente (qui in agendo non dependet ab aliquo creato) informari anima intellectiva absque actione agentis creati, et termino ejus, et ita sine omni forma mixtionis posset immediate intellectiva perficere materiam. Hoc videtur inconveniens, quia tale compositum non videretur esse homo, cum non haberet illud quod est de essentia hominis, nec etiam non homo, quia haberet illud quo formaliter homo est homo.

Contra tertium additum Henrici.

Secundo sic, ex duobus actibus, quorum unus non est potentia respectu alterius, non potest fieri per se unum 7. *Metaphysic. cap. penult.* et 8. *cap. ultim.* quia ibi uterque illorum actuum manet actus simpliciter respectu alterius, et ex duobus actibus in se et inter se, non fit per se unum. Sed per te forma mixti et anima intellectiva sunt duo actus, et neuter potentialis respectu alterius, sic quod neuter est ratio recipiendi alterum ; ergo non fit per se unum ex eis. Si dicas, imo, quia eadem materia recipiet eos, hoc nihil ad *B*, quia per se unitas alicujus entis est ex actu, non ex potentia, ex capitulis præallegatis.

Si forma mixti non esset perfectibile per animam, homo non esset per se unum.

COMMENTARIUS.

(a) *Contra secundum additum*, etc. Major hujus rationis est evidens, quia ubi nulla est subordinatio actionis ad actionem, neque termini ad terminum, neque agentis ad aliud agens, inquantum hoc agit propria actione, ut Deus, verbi gra- 113.

113. Unde est subordinatio.

tia, creans animam, recte tollitur omnis conjunctio naturalis necessaria inter terminos, quin seorsim esse possint, quod enim simul sint, provenit ex applicatione causarum, non ex dependentia aut ordine formarum; dato ergo quod forma mixtionis sit in homine diversa ab anima, recte sequitur quod naturaliter possit inesse sine anima, et separata unione animæ, manere in materia; differentia ergo illa, quam adducit Henricus in ordine ad constituendum suppositum, libera est, non probata.

114. Sequi animam posse infundi sine forma mixtionis.

(b) *Contra tertium additum*, etc. Hæc ratio est clara, quia proprium et immediatum perfectibile animæ, dicit Henricus, esse materiam primam, non constitutum ex forma mixtionis, ne admittat animam constituere per accidens, quia adveniret enti in actu constituto. Hoc supposito, Deus potest creare animam in materia, quia nullo medio respiciunt se mutuo, ut actus et potentia, neque Deus dependet ab aliquo agente aut actione ejus respective ad terminum creationis.

Non requiri mixtionem, ut dispositionem.

Si dicas formam mixtionis esse dispositionem præviam ad animam; contra, dispositio prævia non requiritur in materia respective ad formam, quam nata est immediate recipere, nisi ut tollatur impedimentum, nempe forma prior inexistens, sed nullum impedimentum tale est proportionatum ad agens increatum; et si quod esset, tolleretur per infusionem animæ, quæ non posset existere cum forma priore, sicut tollitur per formam mixtionis.

Tollitur subordinatio inter formas.

Dices esse ordinem inter ipsas formas; contra, hic ordo salvari nequit inter formas ex natura formarum, quia una creatur, altera educitur, neque est respective ad formas, ut sunt ab agentibus ex eadem ratione; ergo tantum erit respective ad subjectum. Sed hoc non, si materia immediate est receptiva utriusque, quia sic forma mixtionis, neque est ratio proxima recipiendi animam, sicut quantitas, alias formas accidentales; neque est conditio aut dispositio prior, ut jam dictum est, neque materia servat ordinem ex natura sua ad ullas formas, cum æque immediate respiciat omnes substantiales indifferenter, neque unam magis quam aliam, neque ordo inter ipsas formas ex natura formarum inest, quasi una esset prior essentialiter respectu alterius; ergo oportet hanc suppositionem ad animam oriri ex eo quod constitutum per eam sit subjectum animæ.

115. Forma mixtionis quare requiritur.

Si dicas quod anima supponat organa et partes ad hoc, ut possit dare suum effectum materiæ; contra, vel est hoc ex necessitate effectus formalis, vel certe effectus, qui proveniunt ab anima, ut principio *quo* efficiente. Non primum, quia effectus formalis præcise communicatur subjecto primo et immediato formæ, si ergo illud est materia, non requiritur ad hunc effectum, informatio ejus per formam mixtionis. Neque secundum dici potest, quia anima est principium *quo* operandi respective ad principium suum *quod*, et per animam constitutum. Hoc autem est solum compositum ex anima et materia, si hæc immediate recipit animam; ergo sic non supponit formam mixtionis ex necessitate effectus, nisi ipsa, aut constitutum per ipsam sit subjectum proximum animæ.

Quantitas cur præsupposita ad formam substantialem.

Dices supponi formam mixtionis ad animam, eo modo quo quantitas requiritur ad formam substantialem materialem in materia. Contra, hoc requiritur ex necessitate agentis materialis, non autem formæ, quia illud nequit agere nisi in materiam extensam. Quod vero non ex forma proveniat, patet, quia sic forma substantialis, si respiceret quantitatem ut

subjectum *quo*, non componeret cum materia nisi per accidens; quod enim respicit mediante accidente, non potest per se magis respicere tertium, quam respiciat medium; Deus ergo qui non dependet a quantitate in agendo, maxime producendo formam, quæ nequit dependere a quantitate, sic etiam non dependet a forma mixtionis, nisi ipsa ingrediatur rationem subjecti primi animæ.

116. Secunda ratio contra eumdem. Secunda etiam ratio Doctoris est probans, et destruit intentum Henrici, quoad unitatem per se; nam magis sequitur ex eo quod ponit utramque formam immediate afficere materiam, hominem non esse ens unum per se, quam ponendo animæ susceptivum immediatum esse compositum ex forma mixtionis, ut bene probatur ex Philosopho, quia per se unitas compositi sumitur ex actu per se, non autem ex potentia. Patet, genitum et corruptum sunt simpliciter diversa entia, quamvis habeant eamdem materiam; verumtamen est etiam sumi unitatem ex utroque simul, nam si eadem forma in diversis materiis seorsim poneretur, composita non essent una, sed diversa; ad diversitatem namque minus requiritur quam ad unitatem, nam quæcumque differentia sufficit ad inferendam diversitatem, si est differentia per se, non tamen quæcumque identitas ad unitatem sufficit, ut alias sæpe Doctor.

Destruit intentum.

Intellige de specifica.

Unde sumatur unitas.

Differentia ex quocumque sumitur.

Opinio etiam Henrici impugnari potest, ex eo quod admittat duas formas substantiales, et non subordinatas afficere eamdem materiam.

Conclusio harum rationum admittitur a Doctore in sequentibus, qui dicit compositum ex forma mixtionis subjectum immediatum animæ. Et hoc patet ex Philosopho et Athanasio citatis, et ratione ipsa, quia in corpore exercet anima suas functiones per organa, quæ sunt instrumenta operandi; ergo sequitur corpus esse subjectum ejus, cum ex operatione recte colligitur esse.

Subjectum animæ est corpus.

SCHOLIUM.

Refutat rationem Henrici, scilicet ideo pluras dandas formas, quia plura sunt agentia, vel plures mutationes, declarans, an ad compositum habens plures formas sit una, vel plures mutationes. Item, an materiæ ad plures formas sit una potentia.

Contra (a) rationem istius opinionis, inquantum concordat cum præcedente opinione contra illam divisionem, aut una mutatione, aut pluribus, arguitur sic: Aut sufficit ad unitatem compositi geniti, quod duæ sint mutationes ordinatæ ad duas formas ordinatas, vel requiritur tantum una mutatio. Si secundo modo, tunc a quibuscumque agentibus sint plures mutationes, licet ordinatæ, tamen genitum non erit unum, et tunc homo secundum opinionem istam non erit unus. Si autem primum sufficit, tunc licet illæ plures mutationes sint ab uno agente, non minus productum poterit esse unum, quam si illæ mutationes sint a diversis agentibus, imo cæteris paribus videtur quod magis sufficiat unum agens quam plura agentia. 40.

Ex pluralitate agentium non colligi pluralitatem formæ in producto.

Respondetur ad hoc quod duæ mutationes, ad quas est una potentia materiæ, sufficiunt ad hoc, ut productum sit unum, non autem ubi sunt potentiæ diversæ materiæ; sed secundum primum additum ad formas eductas de potentia materiæ sunt diversæ potentiæ, ad formam autem eductam, et aliam non eductam, eadem est potentia, hanc autem et aliam respiciunt

duo agentia, et ideo duæ mutationes a talibus duobus agentibus subordinatis sufficiunt ad producendum compositum, non autem illæ duæ aliæ.

Pluralitas potentiæ in materia, unde colligatur.

Contra, aut potentiæ numerantur ad numerationem formæ, et tunc sequitur utrobique esse duas potentias, sicut sunt duæ formæ, sive ab eodem, sive a diversis agentibus sint inductæ; aut numeratur potentia non respectu formæ, sed respectu agentis, et sequitur magis numeratio potentiæ, quando sunt diversa agentia, quam quando est unum agens.

Dices, numerantur secundum numerum formarum non absolute, quæ recipiuntur in ipso composito, sed illarum quæ educuntur de potentia illius; tales autem sunt illæ quæ terminant actiones agentis naturalis; sed illa, quæ terminat actionem creantis, non est talis, et ideo propter illam non numeratur.

Accidit materiæ, formam perficientem ex ejus potentia, educi.

Contra, accidit materiæ quod forma perficiens ipsam educatur de potentia ejus, vel non educatur; si enim esset possibile aliquam formam esse in materia, et tamen non educi de potentia ejus, ipsa ita perfecte perficeret materiam, sicut si educeretur de potentia ejus; ergo materia eodem modo se habet in ratione perfectibilis ad formam eductam, et non eductam, et per consequens eodem modo respectu hujus vel illius numerabitur, vel non numerabitur potentia materiæ.

41. Ad arg. Henrici supra n. 33. posita. Quomodo una mutatio terminatur ad compositum habens plures formas.

(b) Secundum hoc ad primam rationem pro secunda opinione posset responderi: Posset enim dari utrumque membrum, et primo quidem quod una est mutatio, qua producitur unum ens naturale, et hoc loquendo de mutatione ultima, et tunc concedo conclusionem, quod tantum est una forma, verum est per se terminans illam mutationem; tamen plures sunt mutationes partiales terminatæ ad plures formas partiales præcedentes, vel ordine durationis, si ponatur una forma prius tempore induci quam alia; vel ordine naturæ, si ponamus omnes illas simul tempore induci, nisi quod sicut dictum est *in quæstionibus* 9. *Metaph.* ad ultimam formam non esset proprie mutatio.

Generatio unius parti totius præcedit tempore aliarum partium generationem. Quomodo una potentia sit ad plures formas?

Exemplum hujus, si ponantur partes organicæ differre secundum formas substantiales, tunc enim præcedit generatio unius non solum natura, sed etiam tempore generationem alterius partis, et etiam generationem illam, quæ est simpliciter generatio totius, qua scilicet inducitur forma totalis, præsuppositis jam formis omnium partium. Sed sic ponendo unam vel plures, diceres, aut est una potentia, vel plures in materia respectu istarum plurium formarum ordinatarum, posset dari hoc vel illud.

Eadem potentia receptiva oppositorum.

Et si detur, quod una potentia, tunc ad duas improbationes, contra hoc factas, respondeo ad primam, cum dicitur, una potentia specie est ad unam formam specie. Verum est ejusdem ordinis. Et ad duas auctoritates Philosophi respondeo, quod intelliguntur non de potentia receptiva et actu recepto, sed de potentia et actu, ut sunt differentiæ oppositæ entis, ut apparet de posse sanari et

posse ægrotare, de quibus exemplificat, quia non est verum de potentia subjecti, quia idem corpus, et eadem potentia receptiva potest poni in corpore respectu duorum contrariorum, licet actus non sint idem. Ista autem distinctio potentiæ sic et sic, patet *ex quæst. ista articulo primo.*

42. Si detur (c) etiam, quod sunt duæ potentiæ respectu hujus et illius formæ, tunc ad duas improbationes illius membri potest facilius responderi. Cum enim primo dicitur, quod illæ duæ potentiæ insunt sine ordine illi materiæ, potest negari, imo essentialius et immediatius inest materiæ ordo ad unam formam quam ad aliam, sicut in subjecto respectu passionum diversarum potest esse potentia prior respectu unius, et posterior respectu alterius. Si autem concederetur, quod potentiæ sunt ex æquo, non sequitur quod actus sunt ex æquo; potest enim esse ordo potentiarum quantum ad terminos, licet non sit ordo earum quantum ad fundamentum, sicut patet in multis aliis, ubi duo respectus sine ordine insunt uni fundamento, et tamen termini illorum respectuum habent ordinem inter se, et in comparatione ad fundamentum.

Potentiæ possunt esse ex æquo, quarum actus possunt esse ordinati.

Alia (d) probatio de ente per accidens non habet apparentiam; si enim de igne possit generari aer et aqua, non propter hoc sequitur, quod ignis in ratione termini *a quo* sit ens per accidens, quia ista potentialitas et illa non constituunt per se terminum *a quo*; ita etiam ex parte subjecti, si habeat potentiam aliam et aliam, non sequitur, si illæ potentiæ inter se accidunt, ergo habens illas est ens per accidens.

COMMENTARIUS.

(a) *Contra rationem istius opinionis*, etc. Impugnat fundamentum Henrici, desumptum ex pluralitate mutationum, ad probandum diversitatem effectus simpliciter in *esse* entis. Contra arguitur Doctor, vel una mutatio per se requiritur ad unitatem effectus, et sic sequitur quod homo non sit unum simpliciter, ad quem sunt duæ mutationes contra ipsum, vel duæ mutationes ordinatæ ad duas formas ordinatas, non impediunt unitatem effectus, et sic impertinens erit, sive sint ab uno agente, sive a diversis, quia ex diversitate mutationum, non ex diversitate agentis sumitur unitas effectus, quia unum agens, a quo procedunt duæ mutationes, licet sit unum in *esse* entis, est multiplex in virtute et influxu; neque in *esse* entis spectat ad constitutionem effectus, neque ad positionem ejus, sed tantum qua influit *esse* in ipsum. Si ergo Deus produceret formam mixtionis, et infunderet animam, non minus homo esset unus, quam de facto, neque magis Adam fuit unus, quia secundum corpus et animam a Deo fuerit productus quam Abel, qui per propagationem; ergo quod sint mutationes ab uno vel diversis, non arguit unitatem. 117.

Impugnat fundamentum Henrici.

Ex diversitate agentium non sequi diversitatem effectus.

Ratio.

Dices duas mutationes, ut supponunt duas potentias in materia inferre diversitatem, non autem quando una forma supponit potentiam, altera non, ut contingit in productione hominis. Contra, aut mutationes numerantur ex numero potentiarum in materia, aut ex numero agentium; si primum, diversitas agentium non facit ad numerum mutationum; si secundum,

Responsio.

Impugnatur.

Neque ab agente, neque a potentia sumi unitatem.

diversitas potentiarum non facit ad numerum mutationum. Ratio patet, quia ab his simul sumptis nequit sumi unitas, quæ supponit indivisum unius rationis ex parte entis subjecti : *quot modis enim dicitur ens, tot modis et unum;* si ens est multiplex, ita et unum. Sed a causa efficiente et materiali extrinseca agenti, neque in *esse* entis, neque in *esse* causæ in specie, potest sumi unus conceptus, aut una differentia, quia in nullo conveniunt, cum unum sit in actu et virtualiter includens terminum mutationis, alterum tantum in potentia; ergo neque differentia et unitas mutationis ab his simul haberi possunt.

118. Responsio.

Dices cum Henrico, sumi unitatem mutationis, non a forma absolute sumpta, sed ut educitur de potentia materiæ ; ad pluralitatem ergo potentiæ et formarum multiplicantur effectus; anima autem intellectiva non educitur, ac proinde non infert numerum in effectu. Contra urget, quod per accidens est formæ, inquantum constituit compositum, aut perficit materiam, ut educatur de potentia materiæ, quia etiamsi non educeretur et inesset, perficeret eodem modo materiam.

Impugnatur.

Produci formam ex materia non variat effectum.

Ratio hæc est evidens, quia educi de potentia materiæ denotat modum quo forma producitur ab agente, cujus actio dependet a materia ; forma autem perficit et constituit, non inquantum denotat ordinem ad agens, seu dependentiam sui a materia, sed in proprio genere, qua forma est, et e contra qua materia dependet a forma, ut ab actu. Hanc autem rationem non variat, sive educetur, sive creetur, sive etiam improducibilis sit, quia Deitas constituit Patrem Deum per rationem suam formalem, et quælibet forma sic dat actum. Unde si forma mixtionis crearetur, sic etiam daret eumdem actum materiæ, et constitueret idem corpus hominis, in eadem unitate entis, quo constituit, quando educitur de potentia materiæ, quia rationes formales rerum nequeunt variari, modus autem producendi sic ; causa autem formalis perficit et constituit secundum rationem formalem præcisam, ut existit in subjecto. Unde in formis accidentalibus et contrariis eadem est potentia ex parte subjecti ; numerantur tamen formæ ex suis rationibus formalibus, et aliter perficiunt subjectum, verbi gratia, calor et frigus aquam, quarum una est connaturalis, altera violenta ; non esset autem violenta, nisi subjectum secundum potentiam, ex qua educitur, repugnaret, quia nempe inclinat naturaliter in oppositum formam.

Rationes formales invariabiles.

119. Responsio ad rationes Henrici. Ad primam. Plures mutationes esse ad hominem.

(b) *Secundum hoc ad primam rationem,* etc. Destructo fundamento Henrici, facilis est responsio ad argumenta ejus. Respondet ergo Doctor ad primum, quod est nempe unius entis numero, est una mutatio numero, ut ad terminum ; concedi potest de mutatione ultimata, qua fit terminus completus in ultimo *esse.* Præsupponuntur tamen plures partiales ad formas partiales, quibus constituitur corpus, sive de una potentia materiæ, sive diversis, nisi quod ultima forma non inducatur per mutationem proprie dictam, quia nempe non supponit contrarium, seu formam oppositam et incompatibilem in subjecto, neque privationem sui, quia posita forma mixtionis in ultima dispositione, inducitur anima, et sic datur mutatio per modum productionis novæ formæ, non vero per modum corruptionis alterius præcedentis.

Mutatio per modum productionis.

Explicat exemplo allato, quod admittere videtur Philosophus *lib.* 2. *de generatione animalium, c.* 3. et *præcedentibus;* et concedit in uno ente, sicut salvantur plures formæ subordinatæ, et etiam salvari posse plures potentias subordinatas ad formas diversi ordinis.

Probatio ex Philosopho adducta ab Henrico non bene intelligitur, quia non loquitur de potentia receptiva, sed objectiva, ut patet in exemplo de posse sanari et posse ægrotare, insunt secundum eamdem potentiam receptivam, sicut forma et privatio; debet ergo intelligi de receptiva, secundum quam repugnat simul esse in potentia ad utrumque. Ex hoc loco patet intelligi Doctorem, non admittere formam corporeitatis diversam a partialibus, quibus constituitur corpus, ut totum heterogeneum.

Potentia objectiva, et subjectiva diversa.

120. (c) *Si detur etiam*, etc. Admittit potentias diversas inesse posse cum ordine, aliquando sine ordine, quamvis termini insunt cum ordine, quia ordo potest esse in potentiis ex natura fundamenti, quod immediatius et essentialius respicit unum terminum quam alium, ut contingit in subjecto ad proprias passiones; tunc autem ex tali ordine sequitur ordo etiam in formis, propter exigentiam fundamenti, non vero ipsorum terminorum. Aliquando contingit ordo in terminis sine ordine in potentiis, et hoc ex natura terminorum, qua unus supponit alium, verbi gratia, in substantia ad accidentia, quantitatem et qualitatem non est ordo; hæc enim in diverso genere accedunt, quarum altera materiam, altera sequitur formam, et secundum hæc potentiæ sunt diversæ rationis, et non subordinatæ, tamen qualitas ex natura sua præexigit quantitatem, ut subjectum *quo*.

Ordo potentiarum diversus. Aliquando est ex natura subjecti.

Aliquando ex natura formarum.

(d) *Alia probatio de ente per accidens*, etc. Hæc probatio est nulla, ut patet ex responsione.

SCHOLIUM.

Solvit secundam rationem Henrici, positam num. 34. ostendens, non obstante pluralitate formarum, formam substantialem semper dare *esse* simpliciter, et salvari differentiam inter formas accidentales et substantiales.

Secunda (a) ratio principalis, 43.
quæ procedit ex ratione formæ substantialis et unitate rei, non concludit, quia distinguo de *dare* *esse simpliciter*, secundum Philosophum *primo de generatione*, ubi arguit, quod ex non ente simpliciter non potest aliquid fieri, patet responsio ad argumentum, distinguendo non ens simpliciter, quia aut prout *simpliciter* accipit pro *universaliter*, et tunc non ens simpliciter est purum nihil, et sic ex non ente simpliciter non potest aliquid fieri, et isti non enti oppositum est quodcumque ens, quantumcumque minimum habeat de entitate. Alio modo accipitur ens simpliciter, prout distinguitur contra ens secundum *quid*, et tunc ens simpliciter est substantia, ens secundum *quid* est accidens. Et patet quid est non ens simpliciter oppositum isti.

Text. 12. et inde. Ens simpliciter sumitur dupliciter, pro universaliter, et ut opponitur enti secundum quid.

Sic dico in proposito, quod forma substantialis dat *esse* simpliciter, non quidem *esse* primum, quod scilicet immediate sequitur *non esse* simpliciter, sed dat *esse* simpliciter, ut distinguitur contra *esse* secundum *quid*. Primum patet, quia si accidens primo adveniret materiæ, et si daret sibi primum *esse* formale, non tamen daret sibi *esse* simpliciter, sed secundum *quid*, quia non est actus nisi secundum *quid*; nulla etiam forma substantialis materialis est, quæ det *esse* simpliciter materiæ, et hoc si tenetur *esse* simpliciter, id est, omne recedens a *non esse*, sicut probatum est in ista solutione, arti-

culo primo, quia secundum adversarios materia habet *esse* simpliciter isto modo, etiam sine omni forma; non ergo sol forma substantialis dat *esse* simpliciter, id est, universaliter, nec etiam simpliciter, id est, primum.

Henr. 1. q. 10.

Sed accipiendo *esse* simpliciter secundo modo, prout dividitur contra secundum *quid*, dico quod sicut ens dividitur in prius et posterius, vel primum et secundum, et prius continet sub se substantiam, et posterius accidens, ita simpliciter in isto intellectu æquivalet ei quod est primum naturaliter, et secundum *quid* æquivalet ei quod est posterius naturaliter, et isto modo omne accidens dat *esse* secundum *quid.*

Dico ergo, quod forma substantialis, sive adveniat alicui jam habenti *esse*, sive non, dat *esse* simpliciter hoc secundo modo, sed non primo, sicut forma accidentatis cuicumque adveniat, dat *esse* non simpliciter, sed secundum *quid.* Et si quæras unde potest probari, quod hæc forma dat *esse* simpliciter, illa non, si de ratione neutrius est dare illud *esse*, quod immediate recedit a *non esse?* Respondeo, aut tu quæris de re in se, aut in comparatione ad cognitionem nostram; si in se, nulla causa est quare ista dat *esse* simpliciter, et illa secundum *quid*, nisi quia hæc est forma substantialis, et illa accidentalis; sicut enim nulla est causa, quare calidum calefacit, quia immediata est, et inter causam immediatam et effectum non est alia causa media, ita in genere causæ formalis hæc est immediata, calor constituit calidum, et anima hominem, et est immediatio formæ ad actum formalem.

Si autem quæras in comparatione ad cognitionem nostram, de qua videtur procedere argumentum, quasi ista opinio destrueret omnem distinctionem inter formam substantialem et accidentalem quoad nos, respondeo, Philosophi distinxerunt inter formam substantialem et accidentalem a posteriori, utpote per ista media habere contrarium, et non habere, recipere magis et minus, et non recipere, secundum eam posse esse notum et non esse, et hujusmodi.

44. Per quæ media Philosophi distinxesunt inter formam substantialem, et accidentalem. Inter substantiales formas posterior est semper perfectior.

Sed ad rem breviter dico unum esse medium, per quod manifestius distinguitur quantum ad cognitionem nostram, quæ forma adveniens enti in actu sit substantialis, et quæ accidentalis. Quamdiu enim proceditur in substantialibus, semper posterior est perfectior prioribus. Quando autem venitur ad accidentales, sequens est imperfectior ultima præexistente; quæ autem sit perfectior, hoc nobis innotescere non potest, nisi a posteriori, et illud est rationabile, et in se et in nobis. In se quidem, quia in eodem genere non advenit forma formæ, nisi ut perfectius constituat in illo genere; in alio autem quidquid advenit, scilicet ut accidens, imperfectius est quacumque præsupposita forma substantiali.

Patet ergo responsio ad formam argumenti, quia ista opinio non destruit distinctionem inter for-

45. Salvat distinctionem formæ accidentalis a

substantiali, non obstante pluralitate formarum.

mam substantialem et accidentalem, nec in se (ista enim est immediata, quia hæc est hæc, et illa est illa), nec quantum ad cognitionem nostram per media illa, per quæ possumus cognoscere distinctionem istam, sicut a posteriori. Nec mirum, si distinguendo hanc formam ab illa secundum intellectum nostrum oportet uti posterioribus hac forma, et illa, quia nec alio modo cognoscimus quasi in aliquo formas substantiales, nisi a posterioribus.

Ratio (b) quæ facit ad aliud membrum, scilicet quod illæ quatuor rationes non concludunt de homine, pro nobis facit; tamen inquantum conclusionem negat de aliis animatis, potest responderi, quod respectu cujuscumque animati potest poni, quod habeat duo agentia, vel quasi duo. Quælibet enim forma vitæ est excellentior simpliciter quacumque forma mixtionis, et ita quodcumque inducens formam vitæ oportet esse perfectius seipso vel alio, ut præcise inducit formam mixtionis ; et ita licet ab eodem generetur corpus mixtum in planta vel bruto, et inducatur anima, tamen ibidem est quasi duo agentia, quia habens in se rationem perfectioris et imperfectioris agentis.

Quodlibet animatum producitur a duobus, vel quasi duobus agentibus.

COMMENTARIUS.

121. Divisio entis simpliciter.

(a) *Secunda ratio principalis*, etc. Distinctio bimembris hîc assignata solvit argumentum ; nam ens simpliciter dicitur, vel secundum distributionem, et sic idem est, quod extremum primum primi principii, et opponitur *nihil*, seu non enti. Ens dicitur simpliciter secundum perfectionem, et sic tantum competit substantiæ, et opponitur enti secundum *quid;* et dicitur accidens, ut comprehendit novem genera 7. *Metaph. textu* 2. accidentia esse alia a substantia dicuntur entia, eo quod totaliter entis, etc. De hoc vide Doctorem *d. sequenti quæst.* 1. *ad* 1. *pro opin. et in textu super Philosopho.* Hoc modo dat forma substantialis *esse* simpliciter, et non secundum *quid*; unde autem hoc ipsi competit, nequit assignari ratio hujus a priori, quia propositio immediata non habet causam suæ veritatis aliam ab extremis. A posteriori unde cognoscatur esse substantialem, variæ rationes assignantur a Philosophis, ut est, non suscipere magis et minus, non habere contrarium, etc.

Forma substantialis dat esse simpliciter.

Quomodo cognoscatur?

Aliam differentiam assignat Doctor, nempe in progressu ad formam substantialem, illa quæ est posterior, semper est perfectior, quia in ordine generationis non advenit forma formæ, nisi ut perfectius constituat, quia servatur processus per viam generationis, quæ procedit de potentia ad actum, et de imperfectiore ad perfectius.

Alia differentia formæ substantialis.

E contra contingit in accidentibus, quia processus est de perfectiore in id quod magis imperfectum est, nam accidentia propter substantiam sunt tanquam perfectiones ejus secundariæ in *esse*, et *agere* et *pati;* quo magis ergo accedunt proxime ad substantiam, eo magis sunt perfecta; quo magis recedunt, eo imperfectiora, quia sic ut plurimum, (ut patet in respectivis) magis exiguntur, aut consequuntur ex absolutis acccidentibus, quam ex natura ipsa substantiæ. Patet hinc opinionem Doctoris non destruere distinctionem inter substantiam et accidens.

Processus in accidentibus.

122. Explicatio responsionis.

(b) *Ratio quæ facit ad aliud membrum*, etc. Quod dicit brutum produci a duobus agentibus, aut ab uno quasi

duobus, ut producit formam mixtionis, et animam sensitivam, non intelligit animam produci simpliciter a generante vel producente mixtionem, quia contrarium *distinct. seq.* docet, sed alludit ad argumentum Henrici, illud pro nunc permittendo, quatenus conclusionem eamdem inducit, quam tenet Doctor.

SCHOLIUM.

Solvit rationes adductas a num. 25. pro sententia D. Thom. negantis plures formas, in uno composito; et ad primum, ostendit ens aliquod esse unum, licet habeat plures formas, et solvit subtiliter quatuor loca Philosophi. Vide eum in 7. Metaphys. cap. de unitate definitionis.

46. Ad argumenta supra n. 25. posita. Ad (a) rationes ergo pro opinione. Ad primam, concedo primam propositionem, quod unius entis unum est *esse;* sed secunda, quod unum *esse* requirit tantum unam formam, neganda est, accipiendo *esse* uniformiter in majori et minori. Sicut enim ens et unum dividitur in simplex et compositum, ita *esse* et unum *esse*, distinguitur in *esse* tale et tale; ergo *esse* per se unum non determinat sibi *esse* simplex præcise, sicut nec aliquod divisum determinat sibi præcise alterum dividentium. Isto modo totius compositi est unum *esse*, et tamen includit multa *esse* partialia, sicut totum est unum ens, et tamen multas entitates partiales habet. Nescio enim istam fictionem, quod *esse* est quid superveniens essentiæ non compositum, si essentia est composita; hoc modo *esse* totius compositi includit *esse* omnium partium, et includit multa *esse* partialia multarum partium vel formarum, sicut totum ens ex multis formis includit illas actualitates partiales.

Existentiam non distingui ab essentia.

Si tamen omnino fiat vis in verbo, concedo quod formale *esse* totius compositi est principaliter per unam formam, et illa forma est, qua totum compositum est hoc ens, ista autem est ultima adveniens omnibus præcedentibus; et hoc modo totum compositum dividitur in duas partes essentiales, in actum proprium, scilicet ultimam formam, qua est illud quod est, et propriam potentiam illius actus, quæ includit materiam primam cum omnibus formis præcedentibus. Et isto modo concedo, quod *esse* illud totale est completive ab una forma, quæ dat toti illud quod est; sed ex hoc non sequitur, quod in toto includatur præcise una forma, vel quin in toto includantur plures formæ, non tanquam specifice constituentes illud compositum, sed tanquam quædam inclusa in potentiali istius compositi.

Totum habens plures formas, est completive ab una, scilicet ab ultima.

Exemplum hujus est in composito ex partibus integralibus, quanto enim animatum est perfectius, tanto requirit plura organa, et probabile est, quod distincta specie per formas substantiales, et tamen ipsum est verius unum; verius, inquam, id est, perfectius, sed non verius unum, id est, indivisibilius. In compositis enim frequentius invenitur cum majori compositione verior unitas et entitas, quam in partibus cum minori compositione. Exemplo declaratur.

Ad confirmationem illam adductam *de 7. Metaph. c. de definitione,* 47. Truncate adducuntur loca

Philos. pro sententia D. Thom. Solvit quatuor loca Philos. posita num. 25. Non vult Philos. ultimam differentiam esse totam essentiam rei. Sect. 6. Topicorum, et 2. Physicor. Text. 15

capitulum illud non videtur bene exponi, sicut patet in expositione, quam edidi super illud caput; auctoritates autem illæ truncatæ sunt, et nihil ad *B*. Prima quidem truncata est, quia sequitur : *ergo genus non est præter eas, quæ sunt generis species, aut si est quidem, ut materia est;* et secunda pars disjunctionis est vera. Unde ad illud secundum membrum subdit exemplum : *Vox quidem ut genus est.* Est ergo intentio Philosophi, quod illud quod importatur per genus, est nihil, nisi potentiale respectu specierum, et eodem modo illud quod sequitur, quod finalis differentia erit terminus et definitio, nullo modo potest intelligi, quod tota ratio quidditativa sit in ultima differentia, tunc enim omnino genus superflueret in definitione, quia sola ultima differentia totam essentiam rei exprimeret; sed debet intelligi, quod completive est tota substantia rei, sicut a forma ultima est completive tota essentia habentis formam. Eodem enim modo assignat ipse hîc unitatem definitionis, quomodo dixit se præmisisse *in Analyticis,* et quomodo *in* 8. *Metaphys. c. penult.* assignat unitatem rei, quia sicut ibi dicit, quod ex duobus constituitur compositum reale, quia hoc actus, illud potentia, ita hîc dicit, quod ex duobus conceptibus componitur unus conceptus quidditativus seu definitivus, quia iste conceptus est potentialis, et ille actualis ; et sicut ibi actus est principalior quam potentia, et per consequens principalior ratio unitatis, sicut et entitas, ita et hîc, quia conceptus ultimæ differentiæ est conceptus actualior et principalior ratio unitatis et definitionis.

Quod autem additur ibi, quod *in substantiis non est ordo,* nihil est ad propositum; ante enim immediate voluit, quod si est nugatio addendo priorem differentiam posteriori, quod pari ratione erit nugatio e converso, non enim est ordo talis in substantiis, hoc est, in his quæ pertinent ad rationem substantialem alicujus, sive definitivam, quod alius et alius ordo faciat, vel tollat nugationem. 48. Scilicet ad causandum nugationem.

Quod etiam additur, quod differentia inferior includit superiorem, hoc est manifeste falsum, quia tunc impossibile esset per genus proximum et differentiam proximam definire, quia idem bis diceretur, scilicet illa differentia superior per se inclusa tam in ratione differentiæ inferioris, quam in ratione generis proximi. Unde, ponendo rationes generis et differentiæ loco nominum, manifeste appareret nugatio ; et hæc est intentio Philosophi ibidem, quomodo debeat nugatio cognosci in definitione, ponendo scilicet rationes pro nominibus. Nec etiam posset definitio dari per genus remotum, et plures differentias, quia eadem differentia proxima illius generis, divisiva remoti, pluries diceretur in illis multis differentiis additis generi. Consequens est plane contra Philosophum ibidem, qui dicit : *Nihil aliud est in definitione, quam primum dictum genus et differentiæ. Alia vero genera sunt primum, et cum hoc comprehensæ differentiæ,* Et exemplificat statim : *ut animal alatum, vel*

Si inferior differentia includeret superiorem, in omni definitione esset nugatio.

Vide Scot. in 7. Metaphys. Tract. 43.

animal bipes non alatum. Similiter autem, et si plura dicantur, omnino non differt per plura, aut per pauciora dici. Vult dicere, quod nihil aliud est definitio, quam primum genus cum multis differentiis, vel proximum genus et una differentia, quia proximum genus nihil est nisi genus remotum cum multis differentiis inclusis, et quilibet modus definiendi includeret nugationem, si differentia inferior per se includeret superiorem.

49. Quod ergo addit ibi, quod hoc ipse velit dicere, cum dicit, fissio pedis est quædam pedalitas, hoc non est ad propositum; intelligit enim ibi non de prædicatione per se primo modo, qualis intelligitur per ista abstracta, sed quod inferior differentia debet per se dividere superiorem inquantum hujusmodi, et hanc divisionem per se innuit per ista abstracta. Et quod sic intelligat, patet ex præcedentibus *istius* § *in princ.* dicit enim, quod oportet dividere differentiæ differentiam, et subdit quomodo intelligit, non dicendo, habentis pedes, aliud alatum, aliud non alatum, sed aliud habens fissos pedes, aliud non fissos pedes; hæ namque sunt differentiæ pedum. Et sequitur illud, quod allegatur: *Nam* fissio pedis est quædam pedalitas*, hoc est dictu, fissio pedis per se particulat pedalitatem, et ideo per se dividit habens pedes; non sic autem alatum.

* Alias scissio.

Loca Phil. nihil facere ad intentum allegantis, sed totum illud caput salvatur cum pluralitate formarum.

Ex toto ergo illo capitulo, si convenienter per totum exponeretur, sicut alibi expositum est, neque habetur quod genus nihil est per se in definitione præter rationem differentiæ, neque quod differentia ultima sit definitio tota, vel indicans totam substantiam ei, neque quod non est per se ordo in his, quæ importantur per se per differentias ordinatas, neque quod inferior differentia per se includat superiorem, nec breviter aliquid pro unitate formæ. Imo vere salvatur totum illud caput, ponendo rationem quidditativam compositam ex conceptu potentiali et actuali, et actualem esse principaliorem causam unitatis, sicut de ente composito dicendum esset quantum ad unitatem, ut ipse dicit *in 8. lib. cap. ult.*

COMMENTARIUS.

123. Ad rationes D. Thomæ. Unitas entis per se.

(a) *Ad rationes pro prima opinione*, etc. Docet unius entis unum esse principale, sed negat inde sequi, non includere plures formas partiales. Addit formale *esse* totius compositi esse per unam formam principalem, qua compositum est hoc, neque esse de ratione unius per se non includere plures partes, quamvis sit verius et perfectius ens, quam aliquid simplex, licet non indivisibilius.

Ad confirmationem respondet, exponendo caput illud de definitione *in 7. Metaph.* Et patet ex textu vera expositio et sententia Philosophi, ex qua nulla habetur propositio ex iis, quæ assumit sententia contraria, juxta veram intelligentiam Philosophi, ut quod neque genus per se nihil sit in definitione præter rationem differentiæ, neque quod differentia ultima sit tota definitio, neque quod inferior differentia per se includat superiorem, neque breviter, inquit Doctor, aliquid quod concludat unitatem formæ.

SCHOLIUM.

Solvit secundam rationem pro unitate formæ in composito adductam num. 26. et explicat varia loca Philosophi, quæ sunt axiomata, de differentia motus a generatione.

50. Ad (a) secundum responsum est, quia æquivocatur de ly *simpliciter,* et quidem pro primo dare *esse,* nec omni, nec soli formæ substantiali convenit dare *esse* simpliciter; quin si primo adveniret quantitas materiæ, posset dare sibi *esse* formale primum, licet non primum recedens a *non esse*, et forma aliqua substantialis potest advenire secundo et tertio. Sed distinguendo *esse simpliciter* contra *secundum quid*, sicut primum naturaliter contra secundum naturaliter, sic omnis forma substantialis dat *esse* simpliciter, et accidentalis non simpliciter, sed secundum *quid;* non ergo quæras, si primo vel secundo adveniat ista forma alicui, sed quandocumque adveniat, talem actum nata est tribuere, qualis forma est.

Omnis forma substantialis dat esse simpliciter, explicatur.

Sed duæ probationes adductæ *de* 5. *Physic. de generatione et motu*, videntur habere difficultatem specialem. Ad primam dico, quod *non esse,* accipiendo pro subjecto generationis, accipitur ibi privative, et est sensus : quod generatur, id est, quod subjicitur generationi, caret *esse* simpliciter; quod autem movetur, hoc est, ut subjicitur motui, non caret *esse* aliquo simpliciter.

Quod movetur est, quod generatur non est, explicatur.

Et si arguas, ergo nullam formam substantialem habet, quæ dat *esse* simpliciter, non sequitur, sed est fallacia consequentis; potest enim habere aliquod *esse* simpliciter isto modo per unam formam substantialem, et tamen carere *esse* simpliciter, quod nata est alia forma substantialis dare.

Aliud vero argumentum de *esse* in loco, requirit (ut videtur) aliam difficultatem, tamen de motu locali et alterationis, potest faciliter responderi per idem, quod omne mobile alteratione vel latione per aliquam formam præsuppositam illi motui, est in loco, quia quantitas præcedit necessario utrumque istorum motuum. Quod autem generatur, hoc est, subjicitur generationi, neque per illud per quod subjicitur generationi, neque per formam aliquam, quam habet per generationem, per se est in loco, quia etsi subjectum generationis actu esset habens formam substantialem, et etiam habens quantitatem aliquam, quæ est ratio locandi, tamen non habet quantitatem, ut est subjectum generationis, quia quantitas non est ratio recipiendi terminum istius mutationis; et ita universaliter subjectum generationis, ut est per se subjectum, non includit aliquid, quod sit per se ratio essendi in loco, quia non est nisi tantum substantia, licet eam concomitetur quantitas, sed illa non est per se aliquid ejus inquantum subjicitur generationi.

Quod movetur est in loco, quod generatur, non, explicatur.

Sed si quæras quomodo illud quod movetur motu augmentationis, est in loco? Licet ista dubitatio non sit necessaria ad propositum, tamen respondeo secundum aliquos, quod quantitas vel 51.

Ægidius Theor. 1.

quantum præsupponitur in motu augmentationis et diminutionis; terminus autem quantitatis talis vel talis terminat motum hunc et illum.

Sed contra hoc, nulla quantitas omnino eadem manet in toto motu, et sub utroque termino; subjectum autem manet idem; ergo quantum non est subjectum istius motus. Et præterea ista terminatio cujus generis est per se species? si generis Quantitatis, quantitas est; si non, motus ille non erit per se ad quantitatem.

Dico ergo, quod sicut subjectum alterabile, licet in tota alteratione sit sub qualitate, tamen non est proprie dicendum, quod quale sit subjectum alterationis, quia illa qualitas accidit illi, quod est subjectum alterationis, ita augmentabile, licet semper dum augmentatur, sit quantum, tamen ex quo variatur secundum quantitatem, sicut alterabile secundum qualitatem, quantitas non est ratio, nec per se conditio subjecti augmentationis.

Quod sit subjectum augmentationis et diminutionis.

Quid ergo est subjectum augmentationis? Dico quod sicut subjectum per se alterationis est ens in actu secundum formas priores qualitate, non tamen ens in actu secundum qualitatem, ita per se subjectum augmentationis est aliquod ens in actu secundum aliquam formam priorem quantitate, non autem per se est ens in actu secundum quantitatem; forma autem prior non est nisi substantialis; ergo per se subjectum augmentationis et diminutionis non est nisi substantia tantum. Quomodo ergo subjectum, quod ibi movetur, est in loco? Respondeo universaliter, cujuscumque motus subjectum est in loco, vel per formam prius acquisitam in mobili quod movetur tali motu, vel per ipsam formam secundum quam mobile fluit, vel movetur; et primum membrum verum est de alterato et lato; secundum membrum verum est de augmentato et diminuto. Sed quod subjicitur generationi, neutro modo est in loco; nec enim præsupponitur isti mutationi in subjecto aliquid quod sit ratio locandi, nec illud, secundum quod subjectum fluit, est ratio locandi.

COMMENTARIUS.

(a) *Ad secundum responsum est*, etc. Patet ex responsione ad secundam principalem Henrici, quod ly *simpliciter* sumitur æquivoce, sumendo ly *simpliciter* pro *esse* substantiali, illud dare convenit formæ substantiali, sive primo venerit, sive secundo; nam si quantitas, ut quidam volunt, adveniat primo materiæ, dat ipsi *esse* primum formale, sed non simpliciter, sed accidentarium et secundum *quid*. 124.

Forma substantialis dat esse simpliciter.

Secundo dicit quod *non esse*, ut dicitur subjectum generationis, intelligitur privative, quia caret forma substantiali, et intelligitur de generatione respective ad alios motus, qui sunt de subjecto in subjectum, id est, supponunt subjectum completum in *esse simpliciter*, ad quod ordinatur; subjectum ergo generationis caret *esse simpliciter*, ad quod ordinatur ipsa generatio, quamvis autem præsupponat generatio viventis formas partiales, constitutum per ipsas est in potentia ad *esse simpliciter* viventis.

Terminus a quo generationis.

125. Quomodo subjectus motus sit in loco. Ad illud quod dicitur, id quod movetur esse in loco, quod generatur non esse in loco, respondet in specie de motibus primo, quod subjectum alterationis et lationis sit in loco per quantitatem, quæ præsupponitur utrique formæ, quæ acquiritur; subjectum autem generationis, etsi habeat quandoque quantitatem, secundum quam est in loco, illa quantitas se habet concomitanter, et non per se ad generationem et terminum ejus.

Esse in loco per se, aut concomitanter. Ratio prioris est, quia tam alteratio, quam qualitas acquisita dependet a quantitate, ut subjecto *quo;* latio vero et *ubi*, quod est ejus terminus, est secundum quantitatem subjecti, tanquam subjecto et causa, seu fundamento. Ratio posterioris per oppositum hujus est, quia generatio et terminus ejus non dependent a quantitate, neque quantitas est ratio recipiendi alterutrum, sed ipsa substantia, ut prior est quantitate.

126. De subjecto motus augmentationis, rejecta sententia Ægidii, dicit resolutive quod subjectum quantitatis et augmentationis non sit aliquod quantum, sed subjectum constitutum in actu per aliquid prius quantitate, nempe per formam substantialem; hoc autem, licet non sit in loco per formam præsuppositam motui,
Esse in loco per formam fluentem. est tamen in subjecto per ipsam formam fluentem, non ita subjectum generationis, quia neque per formam fluentem, neque per formam præsuppositam per se est in loco. Dices, agens materiale præsupponit subjectum quantum, in quod agat ex »atione sua; ergo generatio, ut procedit ab ipso, præsupponit esse in loco. Respondetur omnes teneri ad hoc respondere, ut salvent auctoritatem Philosophi. Dico ergo, quod ex conditione agentis id exigitur tanquam conditio extrinseca, non ex dependentia actionis aut termini, quæ respiciunt subjectum, ut est prius quantitate.

SCHOLIUM.

Solvit tertiam rationem positam num. 27. pro unitate formæ in composito, et dat optimam doctrinam de prædicatione unius extremi de altero, quando sumuntur a diversis formis.

Ad (a) tertium de prædicatione, dico quod prima facie non videtur, nisi quod prædicatum acceptum a forma posteriori non dicatur per se de eo quod accipitur a forma priori, sicut hæc non est per se : homo est albus, vel superficies est colorata; et p͜r hoc non potest plus haberi, nisi quod hæc non est per se : animal est homo. 52. Prædicatum acceptum a forma posteriori, non dicitur per se de subjecto accepto a forma priori.

Et si objicias, quod etiam nec e converso; hæc enim non est per se : coloratum est superficiatum. 53. Respondeo, quod præcise accipitur a forma priori, et quod præcise accipitur a forma posteriori, sic se habent, quod neutrum per se includitur in altero, ideo non est prædicatio per se, sicut nec e converso. Ponendo autem genus accipi a forma priori, et differentiam a forma posteriori, concludendum est, quod nec genus per se prædicabitur de differentia, nec e converso, quod concedo; sed non sequitur, quod genus non prædicetur per se de specie, quia species etsi importat differentiam ultimam, tanquam principalem in ratione sua, non tamen præcise importat illud, sed cum hoc rationem generis, tanquam de per se conceptu ejus.

Et si ulterius objicias, quod nec ista est per se : superficiatum coloratum est superficiatum, ubi

tamen non accipitur præcise intellectus prioris et posterioris, ut distinguuntur contra se, sed ut intellectus posterioris includit prius, comparando ad intellectum prioris secundum se. Respondeo, hoc si verum est, hoc ideo est, quia subjectum istud superficiatum coloratum non habet conceptum unum per se, et quod in se non est per se unum, non videtur esse alicui per se unum, non sic autem ex alia parte, quia conceptus prioris et posterioris faciunt conceptum per se unum.

Non est quærenda ratio quare ex potentia per se, et actu per se, fiat unum per se. Text. 9. et 26. idem 3. Metaphys. Text. 4.

Et si quæras, quare magis hîc quam ibi ? Respondeo, sicut quærere quare ex actu et potentia fit unum, nulla est quæstio, *ex* 8. *Metaphysicæ, cap.ultim.* nam nulla est ratio, nisi quia hoc est per se actus, et illud per se potentia, ita quare ex isto actu et ista potentia fit per se unum, sive in rebus, sive in conceptibus, non est alia causa, nisi quia hoc est potentiale respectu illius, et illud actuale, et hujus ulterius nulla est ratio, nisi quia hoc est hoc, et illud est illud; et eodem modo de uno per accidens, quia hoc est hoc, et illud est illud, ideo hoc est actus per accidens, et illud potentia per accidens, et ideo ex hoc et illo fit unum per accidens; immediatior enim est ista : calor constituit calidum, et humanitas hominem, et per consequens calor ens per accidens constituit, et humanitas ens per se, quam ista, calidum calefacit, et tamen secunda est immediata, cujus quærere medium est indisciplinati, 4. *Metaphys.*

COMMENTARIUS.

(a) *Ad tertium de prædicatione dico*, etc. Tertium fuit, quod prædicatum sumptum a diversa forma, non subordinata, sit prædicatum per accidens; si est subordinata, est tantum prædicatum secundo modo. Respondet resolutive, quod prædicatum sumptum a forma priori non dicatur de eo quod sumitur a forma posteriori, si utrumque sumatur præcise. Præcise autem sumi, est sumi prædicatum in ea acceptione, ut nihil aliud importet nisi formam a qua sumitur; sic ergo neque genus de differentia, neque differentia superior de inferiori per se dicitur; neque e contra, quia neutrum includitur in altero, quod requiritur ad prædicationem per se primo modo, tamen utrumque per se dicitur de toto.

127. Responsio ad tertium.

Quomodo prædicata de se invicem dicantur. Sumi præcise quid sit ?

Quare genus de differentia non prædicetur ?

Ad propositum prædicata in vivente sumpta a diversis formis, per se dicuntur de toto, quamvis non de se invicem immediate; ex modo autem significandi possunt de se invicem dici, qua important totum, aut se mutuo connotant in concreto.

Addit *superficiatum est coloratum*, non esse propositionem per se, per hanc maximam : quod est ens per accidens unum, non potest esse alicui per se unum. Contra, quia partes heterogeneæ corporis organici non sunt per se unum, dato quod forma corporeitatis non sit una simplex forma, tamen corpus ex his constans facit unum per se; videtur ergo sufficere, quod actus unus adveniat pluribus ordinatis per modum unius subjecti, et ex eis fiat unum per se, quamvis ordo inter hæc non faciat nisi unum per accidens. Respondetur unitatem totius integralis esse unitatem per se, alias quantitas non esset ens prædicamentale, cum sit totum integrale, cujus partes copulantur termino

Objectio.

Responsio.

communi, negatur ergo assumptum; est enim ordo per se inter partes corporis organici, licet quælibet per propriam formam constituatur, per se tamen ordinatur ad totum et compartes.

SCHOLIUM.

Ad quartum argumentum positum num. 27. pro unitate formæ, ostendit necessitatem ponendi plures formas in corporibus animatis. Primo, manet forma corporis pereunte anima. Secundo, triduo mortis Christi, mansit forma corporis sine anima, et sic mansisset in Eucharistia si fuisset servata illo triduo. Resolvit formam corporeitatis formaliter constituere terminum conversionis, de quo supra dist. 10. quæst. 4. Ad hæc miras excogitant Thomistæ solutiones, sed rationes Scoti videntur insolubiles.

54. Ad (a) quartum dico, quod habet evidentiam bonam contra secundam opinionem improbatam; frustra enim poneretur corporeitas alia ab intellectiva, si ipsa includat vegetativam et sensitivam, et sensitiva et vegetativa includant corporeitatem; sed secundum aliam viam est facilis responsio. Hîc enim est necessitas ponendi plura. Et quæ ? illa certe, quæ est ratio universaliter distinguendi hoc ab illo, scilicet contradictio, quæ est immediata ratio distinguendi plura sub ente, utpote si hoc et illud recipiant contradictionem in essendo, quia si hoc est, et illud non est, non sunt idem ens in essendo.

Necessitas ponendi plures formas in animatis.

Sic in proposito, forma animæ non manente, corpus manet, et ideo universaliter in quolibet animato, necesse est ponere illam formam, qua corpus est corpus, aliam ab illa, qua est animatum; non autem loquor de illa, quæ est corpus, hoc est individuum corporis, quod est genus, nam quodcumque individuum sua forma taliter est corpus, ut corpus est genus, et habens corporeitatem, sed loquor de corpore, ut est altera pars compositi. Per hoc enim non est individuum, nec species in genere corporis, nec in genere substantiæ, quod est superius, sed tantummodo per reductionem. Unde corpus, quod est altera pars manens quidem in *esse* suo proprio sine anima, habet per consequens formam, qua est corpus isto modo, et non habet animam, et ita illa forma necessario est alia ab anima; sed non est aliquod individuum sub genere corporis, nisi tantum per reductionem, ut pars, sicut nec anima separata est per se inferius ad substantiam, sed tantum per reductionem.

Manet forma corporis sine anima. Corpus sumitur pro genere, et pro altera parte compositi.

55. Contra hoc, dispositio necessaria vel necessitans non manet absque illo, ad quod disponit necessario; sed forma mixtionis est dispositio necessaria ad animam; ergo, etc. Et confirmatur specialiter in proposito, quia intellectiva cum sit immortalis, non necessario separatur a materia, nisi quia aliqua forma substantialis, quam requirit ut dispositionem necessariam, separatur, ipsa enim secundum se non habet in materia aliquid sibi repugnans; sed illa necessario requisita non potest poni, nisi forma mixtionis; ergo intellectiva sine illa non potest esse, nec separatur illa stante.

Dispositiones requiruntur ad animam in gradu perfectiori, quam ad formam corporis, ideo hæc manet sine illa.

Respondeo, aliquæ qualitates consequuntur formam mixtionis, et in aliquo gradu sunt necessariæ

ad hoc, ut intellectiva maneat, quia quidquid est necessarium ad dispositionem, est etiam necessarium ad formam ad quam disponit; sed bene possunt qualitates esse necessariæ simpliciter ad intellectivam, ut informatem, et hoc in gradu perfectiori, quam necessario requiratur ad formam mixti; possibile enim est formam perfectiorem requirere illud quod imperfectior requirit, et non tantum secundum gradum æqualem, sed secundum gradum perfectiorem. Corruptis ergo illis dispositionibus in gradu illo, in quo necessario requiruntur ad intellectivam, non manet intellectiva, et tamen illa alia forma disponens ad eam potest manere, quia non sunt corruptæ secundum gradum necessarium ad illam formam; sed illa alia etiam non manet in *esse* perfecto et quieto, quia qualitates consequentes eam sunt corruptæ secundum gradum, secundum quem consequuntur eam in *esse* perfecto et quieto. Et ideo nullum corpus animabile habet simpliciter *esse* perfectum et quietum, recedente anima, imo statim est in continua tendentia ad resolutionem sui in elementa.

Nullum corpus animabile habet perfectum esse, sine anima.

56. Ad formam ergo argumenti dico, quod illa forma non est dispositio necessaria vel necessitans ad intellectivam; et licet statim sequatur eam intellectiva in generatione, hoc non est propter necessitatem inter eas, sed quia agens superius habet passum proportionatum compositum, quia ex materia et forma mixtionis; et quando habet passum proportionatum compositum, statim inducit in illud illam formam, cujus est capax.

Formam corporis non esse dispositionem necessitantem ad animam.

Et quod etiam additur in confirmatione, quod anima intellectiva, non habet in materia repugnantiam, dico quod nulla est forma substantialis informans materiam, quin illam consequantur, vel ipsa requirat qualitates consequentes, et in certo gradu, in quo si non maneat, nec forma illa informabit materiam; licet ergo intellectiva non habeat propriam repugnantiam ad aliquam formam naturalem, tamen informando materiam, requirit qualitates aliquas, et in gradu aliquo perfecto, in quo si non maneant, ipsa non informabit materiam; illæ autem sunt qualitates consequentes formam priorem, sed non necessario requisitæ ad *esse* formæ prioris in tanto gradu in quanto requiruntur ad *esse* intellectivæ in materia.

Omnis forma substantialis habet qualitates comitantes, sine quibus non informat.

Istud patet in exemplo, quia ad animationem ab intellectiva requiruntur cor et hepar determinate calida, cerebrum determinate frigidum, et sic de singulis partibus organicis; tali autem dispositione cessante, potest adhuc manere qualitas aliqua, quæ stat cum forma mixti, licet non illa, quæ requiritur ad *esse* et operationem intellectivæ in materia.

Exemplum.

Quantum (b) ergo ad istud dubium secundum hujus secundi articuli, dico quod corpus Christi per se includit materiam, et ad minus formam unam mixti priorem intellectiva, et per istam formam est in actu partiali, et est proximum receptivum animæ intellecti- 57.

Resolutio Doctoris.

væ, licet non sit per illam in genere corporis, ut corpus est genus, nisi per reductionem, et in istud compositum, quod tamen per se est pars hominis, fit per se conversio panis, quia totius in totum, et partium in partes, et per consequens, hæc forma est formalis terminus conversionis, sive forma termini conversionis.

Si fuisset Eucharistia in triduo mortis Christi, esset ibi forma corporis sine anima. Hæc autem manet eadem, sive anima uniatur illi, sive non uniatur, quia hæc prior est naturaliter saltem in informando ipsa anima, et in triduo mansit, anima non manente ibi; et in triduo fuisset eadem res hujus Sacramenti, si Sacramentum tunc mansisset, quia in illo triduo forma corporeitatis non fuit separata a materia sua in Christo, et per consequens nec separata a materia sua, ut in Eucharistia. Sicut enim idem numero fuit res ista secundum se in existentia naturali, ita etiam idem compositum numero, quod est terminus conversionis primus, mansisset semper in Eucharistia. Nec valet in ista identitate salvanda fugere ad identitatem materiæ seu hypostasis, quia contraria possunt inesse eidem identitate materiæ, quando succedunt sibi invicem, et si etiam Verbum assumpsisset lapidem, fuisset lapis idem naturæ humanæ identitate hypostasis.

COMMENTARIUS.

128. Ad 4. (a) *Ad quartum dico*, etc. Hoc fuit, quod non debeat poni pluralitas sine necessitate; hîc tollitur illa necessitas, quia forma perfectior includit virtualiter imperfectiorem, etc. Respondet, argumentum esse contra Henricum, qui admittit probationem, vel admittere debet, ut probavit Doctor, ex sequela opinandi.

Respondet ergo Doctor, esse necessitatem ex universali principio distinguendi unum ab alio per contradictionem immediatam; manet enim corpus, separata anima viventis; effectus autem formalis formæ non manet, desinente ipsa forma. Prima responsio. Principium colligendi distinctionem.

Dicit secundo, corpus quod est altera pars viventis, non est species subalterna posita in linea prædicamentali, neque individuum ejus, sed reductive se habet sicut aliæ partes physicæ. Secunda responsio. Dicit tertio, quod alia sit dispositio ad animam, alia ad formam mixtionis, et hæc possit manere desinente illa, quamvis non in *esse* quieto, sed tendente statim ad corruptionem. Tertia responsio.

Ratio hujus est, quia forma corporis non est activa, neque habet sufficientem resistentiam ex se ad actionem extrinseci corrumpentis; hæc enim resistentia fit virtute caloris naturalis foventis naturam corporis, et per nutritionem restaurantis eamdem, quæ alioquin ab intrinseco et extrinseco subest pluribus causis corruptivis, quibus neque ipsa anima, dum adest, resistit aliter quam per expulsionem noxii, et restaurationem deperditi. Unde sicut conservatur primo forma mixtionis per conjunctionem ad causam generativam, nempe ad matrem quæ nutrit et subministrat alimentum ante animationem, ita post animationem virtute vegetativæ abstrahit alimentum, et convertit in substantiam propriam; desinente ergo utraque causa, ideo tendit ad corruptionem, quod et de forma cadaveris dicunt ipsi adversarii. Corpus cur separata anima tendit ad corruptionem.

Sed ex hoc ipso deducitur non leve argumentum probandi non esse in cadavere formam novam substantialem, quia quæcumque causa est nata inducere illam 129. Confirmatio conclusionis.

Si in corpore esset nova forma, posset conservari.

formam, et agendo prævalet aliis causis naturalibus, quarum quælibet agit ad productionem propriæ formæ, et assimilandum sibi passum; eadem ipsa causa est conjuncta, et ex virtute propria eamdem formam potest conservare, per eamdem enim conservari posset per quam inducitur, sicut in prima inductione formæ mixtionis etiam conservatur a causa eam inducente, sive sit mater, sive alia; neque natura intendit aliquam formam et compositum simpliciter per accidens et transeunter, quia sic non facit ad perfectionem naturæ in *esse* entis, aut ad ordinem universi; ergo si in natura esset causa sufficiens productiva talis formæ, ita etiam et conservativa, si talis daretur. Contrarium autem constat experientia, et ad sensum, illam formam non conservari, sed tendere ad corruptionem; ergo non est forma de novo producta, sed antiqua, quæ tendit in corruptionem, separata causa ejus productiva et conservativa.

Ex fine naturæ.

130. (b) *Quantum ergo ad istud dubium*, etc. Hîc tandem Doctor resolvit hanc secundam partem articuli secundi de termino *ad quem*, qui ponitur sub speciebus, et de ejus constitutivo formali, nempe esse corpus Christi constitutum per formam unam mixtionis saltem, et illud esse proximum receptivum animæ, etc. Hinc patet Doctorem neque asserere determinate formam corporeitatis esse unam simplicem, neque determinate esse plures illas partiales; utrumque dici posse probabiliter insinuat, dato quod sit una simplex, erit heterogenea, sicut adversarii docere debent de sua forma cadaveris, et sicut nonnulli de anima bruti et plantæ. Hoc dato, non sunt forte necessariæ aliæ formæ partiales, quia licet os et caro maneant seorsim a corpore, potest dici in iis remanere formæ partem, qua constituuntur, sicut in cadavere idem diceretur ab aliis, et in animalibus sectilibus maneat anima secundum utramque partem. Si dicantur esse formæ partiales, dicunt in suis constitutis ordinem ad invicem, ut partes integrales ad totum.

An forma corporeitatis sit simplex?

Breviter quacumque via salvarent adversarii unitatem tam cadaveris quam formæ ejus per se, sic etiam salvatur in proposito.

Tandem in fine excludit responsiones quorumdam ad auctoritates Patrum, in prima parte articuli citatas, salvando identitatem corporis Christi, vel per identitatem materiæ, vel suppositi, quam merito dicit Bassolis non facere ad intentum Patrum, et superius probatum est per eam non impugnari hæreses, quas Patres impugnabant et dicebant corpus Christi fuisse corruptum et mutatum, seu conversum in aliud; neque proprietas loquendi Theologica aut Philosophica, quia licet materia eadem maneat in genito et corrupto, nemo dicit quod ignis, verbi gratia, sit lignum, juxta Philosophos, et si Deus poneret materiam Christi sub forma, verbi gratia, pomi, in Eucharistia, nemo diceret vere : *Hoc est corpus Christi;* ergo idem dicendum esset in triduo, si tantum poneretur materia corporis Christi sub forma cadaveris, quia terminus *ad quem* hujus conversionis non est materia, sed corpus ut importat primario suum formale constitutivum, quod nulla veritate rei aut appellationis potest dici de cadavere. Deinde recursus ad unitatem suppositi nihil juvat, quia si assumeretur lapis, haberet hanc unitatem, eamdem retinuit anima, et secundum plures sanguis separatus.

131. Excluditur responsio aliquorum ad Patres.

Tamen si anima esset sub speciebus panis, aut sanguis seorsim a corpore, non esset vera hæc, designando alterutram : *Hoc est corpus Christi;* ergo minus verificari posset de constituto ex forma cada-

veris per identitatem suppositi. Neque auctoritates Philosophi, quæ habent veram interpretationem alias, tanti æstimandæ sunt, ut iis in sensu non vero salvandis, inducamus difficultatem in fidei mysteriis. Quin etiam si expresse diceret contrarium, magis sequenda esset in hoc sententia medicorum, ratio ipsa et sensus, quam ejus auctoritas, prout olim secutæ sunt celeberrimæ Academiæ Parisiensis et Oxoniensis. Ex his deinceps Doctor respondet ad argumenta posita ad initium hujus quæstionis.

SCHOLIUM.

Solvit clare et subtiliter argumenta posita in initio, confirmans quæ docuit auctoritate Augustini quoad conversionem panis in corpus Christi.

58. Ad (a) argumenta. Ad primum, Ad arg. 1. sicut panis dicitur collectus ex granis, ita species remanentes dicuntur collectæ, quia sunt aliquid ipsius collecti, et ita exponit Augustinus.

Ad 2. Species eodem modo nutriunt, quo panis. Ad secundum, non intelligit quod vescamur ibi pane remanente, sicut consuevimus uti, sed eo quod quantum ad usum actum eumdem habet, quem habet panis; illæ autem species eodem modo nutriunt, quo illa quorum species sunt. Debet ergo intelligi sua similitudo, quoad hoc, quod aliquibus eodem modo se habentibus, quoad usum nostrum, sicut pane et vino utimur seu pascimur in Eucharistia, sicut utimur aqua in Baptismo; sed non quoad hoc, quod sicut remanet aqua, ita ibi maneat substantia panis. Expresse enim vult oppositum in eodem cap. statim post: *Ipse panis et vinum transit,* ait, *in corpus et sanguinem Dei. Si autem modum inquiras, sufficiat tibi audire, quoniam per Spiritum Sanctum fit.* Et paulo post: *Panis et vinum, et aqua, et per invocationem, et super adventum Spiritus sancti, supernaturaliter transubstantiantur in corpus Christi et sanguinem.*

Ad tertium dico, quod species panis et vini, ita repræsentat corpus Christi verum et mysticum, sicut panis, quia ita ostendunt in se multa grana, quantum ad illud, secundum quod grana habent rationem sensibilitatis, scilicet ratione accidentium. Ad 3. Species panis et vini quomodo repræsentant corpus Christi verum et mysticum?

Ad aliud patet ex secundo articulo solutionis quæstionis, hîc enim est transubstantiatio, non qua terminus accipit *esse* simpliciter, sed qua accipit *esse* hîc. Ad 4.

Ad ultimum patet, quod primus terminus istius conversionis, nec est materia sola, nec materia sub quantitate, quia tunc non esset transubstantiatio, sed transquantitatio, nec materia sub modo quantitativo, nec compositum ex materia et anima intellectiva, sed compositum ex materia et forma quadam priori intellectiva, quæ mansit eadem realiter cum Christo vivo, et in corpore mortuo, et quæ mansit tanquam formale rei primo contentæ sub Eucharistia semper, ex quo fuit Eucharistia instituta; ideo non valet. Ad 5.

COMMENTARIUS.

132. (a) *Ad argumenta,* etc. Responsio ad primum et tertium insinuant illud quod *supra* disseruimus contra modernos de forma accidentali panis, ut denotat mixti-

onem et juxtapositionem granorum, seu collectionem ex illis, et ultra hoc decoctionem ejus, ut distinguitur a pasta ; hæc est forma, quæ manet desinente substantia panis, et dicit quid accidentale.

In responsione ad ultimum argumentum recolligit breviter dicta superius *in* 2. *parte hujus articuli*, asserens quod primus terminus illius conversionis, nec est materia sola, nec materia sola cum quantitate, nec materia sub modo quantitativo, nec compositum ex materia et anima intellectiva, sed compositum ex materia et forma quadam priori anima intellectiva.

Ex quo patet vera interpretatio sententiæ ejus *in* 1. *parte hujus articuli*, § *Quantum ad istud articulum*, etc. circa dubium quod ibidem movet. Unde *in respons. ad* 4. dicit corpus Christi non accipere *esse* simpliciter per hanc conversionem, qua connotat actionem productivam, *sed esse hîc;* non quod præsentia sit terminus *ad quem* conversionis, ut *in respons. ad ult.* patet, sed corpus Christi; præsentia vero sit terminus formalis conversionis, qua præcise connotat adductionem, et distinguitur a conversione, prout productiva esset termini in *esse* simpliciter.

133. Nec quantitatem, nec qualitates esse ex vi verborum, in Sacramento.

Ex hac responsione ad ultimum, atque ex dictis in tota quæstione sequitur quantitatem non esse ex vi verborum sub speciebus, quia conversio respicit substantiam, ut terminum *ad quem*, et corpus Christi, ut est substantia ex Tridentino, aliisque Conciliis et Theologis communiter, est terminus hujus conversionis, quæcumque sit illa forma, per quam corpus constituitur, vel quidquid nomine ipsius corporis interpretamur, ut est substantia.

Sententia Vasquez impugnatur.

Rejicitur ergo sententia Vasquez *disp.* 186. *c.* 4. asserit enim quantitatem corporis Christi esse ex vi verborum sub speciebus, non autem quantitatem hanc vel illam in singulari; putat enim primum significatum verborum, seu formæ esse corpus constitutum per formam cadaveris, aut certe per animam, et sic quantitatem, quæ requiritur ad corpus organicum, esse ex vi verborum, non autem hanc in singulari, quæ sequitur ad animam particulariter, aut ad formam cadaveris patet enim ad corpus organicum ejusque constitutionem requiri quantitatem, ut habeat partes diversæ rationis. Idem de aliis accidentibus asserit, nempe iis quæ requiruntur ad organizationem.

134. Ad esse substantiæ non requiritur accidens.

Hæc ratio supponit falsum, nempe ad organizationem substantialem requiri quantitatem, ut formam constitutivam, sicut neque in universum compositum substantiale, qua tale est, et significatur nomine proprio, importat sua accidentia, quia significatur, ut est prior existentia perfectione, et causalite, et definitione, et distinguitur ab accidentibus.

Compositum definitur per suas partes per se tantum.

Et inauditum est in Philosophia definitum substantiale, ut importatur proprio nomine, non definiri secundum totum, quod in sua entitate per se includit, et non definiri per suas partes totum; abstrahit autem ab accidentibus, quia sic est subjectum scientiæ, et in demonstratione constituit diversum terminum a propria passione, quam non importat, ut significatur per nomen et definitionem; ergo a fortiori abstrahit ab accidentibus communibus, vel ergo dicat Vasquez nomen *corpus* non significare substantiam, aut aliquid per se unum, sed compositum accidentale.

Hoc autem si dicatur, æque primo importat formam et subjectum, et conversio æque primo erit in quantitatem, et cætera accidentia, quam in substantiam; vel si dicat importare substantiam compositam per se ex actu et potentia, et sic nullo modo ingreditur quantitas rationem con-

stituti, vel esse dicas compositum ex partibus integrantibus, et sic etiam quantitas non spectat ad compositionem substantialem et entitativam corporis. Præterea, corpus substantiale per se primo respicit suam formam per quam perficitur, per accidens vero accidentia; si ergo anima intellectiva non est ex vi verborum sub speciebus, sed concomitanter, a fortiori quantitas ex vi verborum non erit sub speciebus, neque ullum accidens.

Anima per se non inest ex vi verborum, minus ergo accidens inest.

Tertia ratio.

Accedit tertio, quod si ulla quantitas ex vi verborum statuenda esset sub speciebus, quod illa statuenda esset, qua esset constituens hîc et nunc ipsum significatum; ergo sola singularis, vel certe æque singularis, quia ly *hoc* denotat aliquod singulare, et non aliquid indifferens.

Quarta ratio. Termini in esse substantiæ convertuntur. Terminus quo in esse substantiæ terminat.

Quarto servari debet secundum proportionem proprietas conversionis, ut est inter terminos suos, quia sic dicitur a Tridentino *conversio totius substantiæ panis in substantiam corporis*, etc. sed ex parte termini *a quo* non importatur quantitas, aut ullum accidens panis; ergo etiam neque ex parte termini *ad quem* conversionis importatur quantitas, sed corpus Christi præsens, ut est terminus conversionis, est significatum per se verborum; ergo solum significatur ejus substantia. Dices denotari terminum *ad quem*, ut primarium, subintelligi cætera, quæ insunt. Contra, aliud est inesse cætera ex connexione naturali, ut dicit Concilium, aliud vero ex vi vorborum, quod affirmat de solo corpore.

Conversio est in substantias præcise.

Probatur ergo solutionem nullam esse, quia cætera non faciunt ad corpus, qua substantia est, et in *esse* substantiæ, imo accidentaliter se habent; sed panis non convertitur in corpus, nisi qua substantia est, quia uterque terminus et totum, quod est conversionis, importatur per nomen *transubstantiationis*, quod proprium est ex Concilio, et proprie dictum; sed transubstantiatio nihil importat substantias in *esse* substantiæ sibi invicem succedentes; ergo vel non esset proprie dictum nomen, vel solus terminus conversionis est substantia.

Neque unquam dictum est a Patribus panem converti in quantitatem Christi primario aut secundario; unde patet quantitatem non esse hîc ex vi verborum, alioquin etiam quidquid pertinet ad perfectionem corporis dicetur esse ex vi verborum, imo et suppositum ipsum, cum tamen concomitanter hæc omnia insunt ex communi et ex Concilio.

QUÆSTIO IV.

Utrum panis in conversione in corpus Christi annihiletur?

Alens. 4. *p. q.* 38. *m.* 3. D. Bonav. *hîc a.* 1. *q.* 3. Richard. *a.* 1. *q.* 3. Palud. *q.* 3. Capreol. *q.* 2. D. Thom. *q. a.* 2. *et* 3. *p. q.* 75. *a.* 3. Henr. *quodl.* 9. *q.* 9. Ægid. *Theor.* 1. *et* 34. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 30. *s.* 7.

Ad secundum (a) sic proceditur, et arguitur quod panis in conversione in corpus Christi annihiletur, quia quod præcessit, et nihil ejus patet, annihilatur; panis præfuit, et nihil ejus manet, quia nec materia, nec forma; totum enim totaliter transit, materia scilicet in materiam, et forma in formam; ergo, etc. 1. Arg. 1.

Secundo sic, quod nihil est in se, nec in alio, et præfuit aliquid, annihilatur; panis post conversionem nihil est in se, nihil est etiam in Christi corpore, quia tunc corpus Christi augeretur per conversionem panis in ipsum, illud enim Arg. 2.

fit majus, in quo est aliud, et aliud quantum manens; ergo.

Arg. 3. Tertio sic, in transitione partiali forma annihilatur, quia nihil ejus manet ; ad minus non distinguitur ista corruptio partis ab annihilatione, nisi quia forma prior manet in potentia materiæ; sed in proposito forma panis non manet in potentia susceptivi sui. Potest etiam probari, quod ibi forma a qua est transitus, annihiletur, quia non manet in actu, patet, nec in potentia subjecti. Probatio, natura potest potentiam naturalem reducere ad actum, et per consequens, si ista forma destructa remaneret eadem numero in potentia materiæ, posset per agens naturale in actum reduci, quod est contra Philosophum, *quinto Physic.*
Text. 38. Text. ult. *et secundo de Generat. in fine.* Si dicas ipsam non eamdem numero, sed eamdem in specie manere in potentia subjecti, hoc non prohibet annihilationem, quia etsi ista esset annihilata, adhuc posset alia numero educi de potentia materiæ.

2. Argum. 4. Text. 7. et 8. et inde. Item, annihilatio et creatio sunt opposita, sicut generatio et corruptio, quia sicut dicitur 5. Physicorum : *Idem est terminus* a quo *generationis, et terminus* ad quem *corruptionis, et e converso;* ita idem est terminus *ad quem* annihilationis, et terminus *a quo* creationis, et e converso; sed quando tota substantia, et totalis est terminus *ad quem* productionis, productio ejus est creatio; ergo, quando ipsa tota, et totaliter est terminus *a quo* destructionis, illa destructio est annihilatio; sed in proposito ipsa tota, et totaliter est terminus *a quo* conversionis; ergo, etc.

Oppositum dicunt auctoritates adductæ *in quæst. præced. artic.* 1. dicunt enim panem converti in corpus Christi; ergo non annihilatur. Et hoc arguitur in ratione, quia creatio et annihilatio sunt opposita; sed, si corpus converteretur in panem, iterum illa reductio panis non esset creatio, quia non esset simpliciter de nihilo, ut de termino a quo; ergo pari ratione, conversio panis in corpus non est annihilatio.

Item, istius annihilationis non posset esse causa, nisi Deus; sed Deus non potest esse causa non essendi res, secundum quod probat Augustinus 83. *quæst. quæst.* 21.

COMMENTARIUS.

(a) *Ad secundum sic proceditur*, etc. Hæc quæstio est secundum membrum propositum in initio prioris quæstionis, ubi agitur de conversione, ut se habet circa terminum *a quo*, in priori agitur de eadem, ut se habet circa terminum *ad quem.* 1. Argumentum quæstionis.

SCHOLIUM.

Opinio Henrici panem non annihilari, sed post conversionem esse aliquid, quia id quod fuit panis est corpus Christi, vel saltem aliquitas corporis est panis. Scotus impugnat id quod ait panem post conversionem esse aliquid, quatuor rationibus claris et urgentissimis.

Hîc (b) dicitur quod panis non annihilatur, et hoc infertur quod post conversionem panis non est nihil, et per consequens est aliquid; non autem illud quod præfuit, quia illud conversum est, nec quidquam aliud a termino, in quem conversus est; ergo post conversionem est aliquid, ut illud 3. Henr. quodl. 9. quæst. 9. quodl. 11. q. 4. quodl. 12. q. 10. Occham quodl. 5. et Major hîc tenent panem annihilari. Scot. licet sit proble-

maticus, tam en quodl. 10. se declarat.

in quod conversus est. Unde quod præfuit panis est corpus Christi; aut si ista negetur, necesse est dare, quod aliquitas corporis sit ejus, quod fuit panis, et similiter *esse* corporis sit aliquid ejus, alioquin panis post conversionem nullo modo posset dici aliquid, sed oporteret dicere quod omnino esset annihilatus. Hæc ergo opinio duo dicit, et quod panis non annihilatur, et quod post conversionem non est nihil, sed aliquo modo aliquid, et secundum deducit ex primo.

Unus terminus mutationis includit non esse alterius. Esse secundum quid, supponit esse simpliciter, quomodo?

Contra illud secundum arguo quadrupliciter. Primo sic: terminus mutationis, inquantum est terminus, includit *non esse* alterius termini. Hoc probatur, quia inquantum est terminus, habet aliquam incompossibilitatem ad alium terminum; ergo ut est terminus, non includit aliquitatem alterius termini, nec alterum terminum esse aliquo modo aliquid, quia contradictio est, quod, ut includit non esse ejus, includat aliquitatem ejusdem.

Secundo, quia corpus Christi nullo alio modo se habet in se post conversionem quam ante; ergo nec aliquid alio modo habet *esse* in ipso; sed panis non conversus nullo modo habet aliquitatem suam in corpore Christi, nec aliquitatem corporis Christi; ergo nec post conversionem. Probatio primæ consequentiæ esse secundum *quid* in aliquo, est propter *esse* ejus simpliciter, quia enim aliquid in se est tale, ideo sic vel sic habet aliquid in se, vel *esse* in alio; ergo non est differentia modo essendi alicujus in aliquo, nisi propter differentiam ejus in se.

Item, cujus est aliquitas, illud ea formaliter est aliquid; si ergo aliquitas corporis sit nunc ejus, quod fuit substantia panis, ergo illud, quod fuit substantia panis est nunc formaliter aliquid illa aliquitate. Quæro quid aliquid? non panis, quia panis non est, et præterea contradictio videtur, quod aliquitate corporis sit formaliter aliquid, illud quod est substantia panis, nec ista aliquitate est illud quod fuit panis corpus, quia quod fuit substantia panis simpliciter desinit esse, corpus simpliciter manet in eodem *esse*, nec potest dici, quod ista aliquitate est aliquid aliud, nisi panis, vel corpus.

4. Habens aliquitatem est formaliter aliquid. Henr. quodl. 5. q. 2. Res dicitur a reor, et a ratus, secundum Henr. de quo Scot. 1. d. 3. q. 5. et quodl. 3.

Item, aliquid et res convertuntur secundum Avicennam *primo Metaphysicæ suæ;* cujus ergo est aliqua aliquitas, illud formaliter est res; et per consequens sequeretur, quod illud quod fuit panis, nunc esset res. Res autem secundum istum Doctorem dicitur dupliciter: Uno modo pro re opinabili, ut res dicitur a *reor*, *reris*; alio modo res rata, prout dicitur a ratitudine; hac ergo aliquitate hoc quod fuit panis, vel erit res primo modo, et tunc sequitur quod non magis sit res quam chimæra, quia chimæra est res isto modo, secundum eum, et tunc optime stat cum tali aliqualitate annihilatio panis, sicut si aliquid converteretur in chimæram, vere esset annihilatum. Si res secundo modo, tunc ut prius, aut res quidditate panis, et tunc panis non est

quidditative conversus; aut res quidditate corporis, et hoc est impossibile propter quidditativam distinctionem ejus, quod fuit panis et corporis.

COMMENTARIUS.

2. Sententia Henrici. (b) *Hîc dicitur*, etc. Citat opinionem Henrici, qui dicit post conversionem panem esse aliquid, alioquin desineret per annihilationem; illud autem *esse* panis, quod manet post conversionem, est ipsum *esse* corporis Christi, in quod convertitur, vel aliqualitas ejus, hoc est aliquis modus corporis. Hæc sententia est obscura satis, et vix conceptibilis; eam impugnat Doctor quatuor rationibus.

Impugnatur. Prima ratio. Prima est, quia terminus *ad quem* mutationis includit *non esse* termini *a quo* propter incompossibilitatem; ergo nequit includere terminum *a quo*, quantum ad *esse*, aut modum essendi.

Secunda ratio. Secundo, quia corpus Christi non variatur in suo *esse* substantiali post conversionem, sed retinet pristinum *esse*; sed ante conversionem non includebat, aut aliquem modum essendi ejus, ergo nec post conversionem. Tertio sequeretur, Tertia ratio. quod panis non desineret secundum totum suum *esse*, quia maneret secundum illam aliquidditatem, quam haberet in Quarta ratio. corpore Christi. Quarto, aliquid et res convertuntur secundum Avicennam 1. *Metaph.* ergo quod est aliquid, est res, et sic panis non esset conversus quoad totum suum *esse*, sed maneret ut res. Patet ex littera. Has rationes superius adduximus ex alia occasione, ubi eamdem sententiam impugnavimus promiscue cum aliis *q. præsenti.*

SCHOLIUM.

Sententia Ægidii non annihilari panem, quia manet materia communis ipsi in corpore Christi, unde corpus posset converti in panem. Idem tenent Palud. hîc q. 3. et Capreol. q. 1. Hanc refutat Scot. tribus rationibus.

Alio (a) modo dicitur, quod panis non annihilatur, quia post conversionem in corpus, manet in illo in potentia, quia corpus Christi et panis habent subjectum commune, ut materiam, et ideo substantia panis potest redire per corporis conversionem in ipsum, et illæ reditio non esset creatio; ergo nec ista conversio est annihilatio, et hoc propter communem substantiam, vel commune subjectum, in cujus potentia est uterque terminus. 5. Ægid. Theor. 1. et 34.

Contra, non posset panis annihilari ex isto dicto, manente aliquo alio corpore, quia si aliquod aliud corpus, saltem corruptibile, manet, manet materia ejusdem rationis, in cujus potentia est uterque terminus, et per consequens, manet panis, sicut modo dicitur manere in materia corporis Christi; ergo non posset annihilari panis, nisi tota substantia corporea annihiletur.

Item, si panis annihilaretur, et corpus Christi esset ibi præsens, eodem modo panis esset in potentia materiæ corporis Christi, quo nunc est; ergo propter hoc quod nunc manet in potentia in materia corporis Christi, non debet negari annihilatus.

Item, subjectum commune utrique termino non est necessarium, nisi ad transmutationem proprie dictam; excludendo enim subjectum, et accipiendo præcise duos

terminos alicujus transmutationis, magis requiritur in eis oppositio, quam aliquid idem commune; imo idem commune in aliquibus prohibet ipsa esse per se terminos alicujus transitus, ut patet in his, quæ sunt ejusdem speciei; ergo cum in isto transitu non sit proprie mutatio, nec subjectum manens, sed tantum sunt duo termini transitus, nihil commune per se dabit, vel auferet aliquam rationem ab isto transitu; ergo si ille transitus esset annihilatio, excluso quocumque communi, erit et modo.

COMMENTARIUS.

(a) *Alio modo dicitur, quod panis annihilatur*, etc. Rejicit sententiam Ægidii, quia negavit panem annihilari, quia manet secundum rationem communem substantiæ, quæ includitur in corpore Christi, vel propter eamdem materiam, quam manere dixit hìc auctor, ut *supra* visum est. Impugnatur quantum ad primam, quia sic nunquam posset annihilari, manente aliquo ente corporeo, quia maneret, vel ratio communis substantiæ, vel materia, in cujus potentia esset forma panis, sic etiam si corpus Christi fieret præsens sine conversione panis in ipsum, et desineret panis per annihilationem, maneret in eadem potentia materiæ corporis. Tertio, tandem contra aliud dictum patet, quod hìc non maneat panis materia sub forma corporis, aut aliter prout *supra* probavit Doctor *quæst. præsenti*.

4. Variæ sentet. Prima sent. annihilari panem. Error. Sed inter cæteros Theologos non convenit quoad hanc desitionem. Aliqui docent desitionem hanc esse annihilationem; hanc opinionem tanquam primo auctori tribuit Vasquez nostro Doctori *quodl.* 1. *art.* 3. *et* 4. *in hac quæst.* § *Si potest ergo teneri*, etc. sed fallitur quantum ad interpretationem sententiæ, sicut et alii, qui id Doctori imponunt. Fallitur etiam in hoc, quod dicat merito eum statuendum esse auctorem primum hujus sententiæ, quia multo antiquior est, quam citat Magister *dist. præsent.* D. Bonaventura *in* 1. *part. dist. quæst.* 3. D. Thomas *supra*, et Doctor *quæst. præcedenti*, Alensis 4. *part. quæst.* 10. alias 38. probabiliorem putat Albertus *præsenti dist.* Innocentius III. *lib.* 4. *de mysteriis Missæ, cap.* 2. censet eam probabilem. Durandus eam supponit, nisi maneret materia panis, sicut et Ægidius loco citato; eam sequitur Gabriel *quæst.* 1. *et in canone lect.* 40. *et* 41. Major hìc *quæst.* 1. Occham *in* 4. *quæst.* 6. *et quodlibeto* 6. *dub.* 7. Angelus, verbo *Eucharistia*.

Vaquez. Antiqua sententia est. Magister. D. Bonav. D. Thom. Alensis. Albertus. Innoc. III. Durandus. Ægidius. Gabriel. Occham. Angelus.

5. Secunda sent. Altera sententia est non annihilari panem, sed desinere esse per conversionem sui in corpus Christi; hæc est communis sententia, quam tenet Doctor *in* § *sequenti*, ut videbimus. Sed hujus desitionis modum, et causam diverso modo plures assignant. Aliqui docent ex vi actionis, qua corpus Christi ponitur sub speciebus, desinere panem, ita Sotus, Ledesma, Cajetanus; quæ sententia potest explicari aliter et aliter, nempe quod actio illa ex repugnantia actionis absolute, et termini tollat *esse* panis, ita ut poni non possit corpus Christi sub speciebus manente substantia panis, etiam de potentia absoluta, et hic sensus, quem prætendunt aliqui, est superius impugnatus.

Varii modi, quibus explicatur. Primus modus supra impugnatus.

Alio modo intelligi potest ex vi actionis absolute non inferri desitionem illam, sed secundum modum actionis, ut est successio inter terminos, et dicunt ordinem in essendo; et sic sententiam hanc veram esse ostendemus.

Secundus modus verus.

Suarez colligit non ex vi actionis præcise tolli substantiam panis ex natura rei,

6. Tertius modus supra impugnatus. sed ex separatione accidentium, a quibus substantia panis in *esse* dependet. Hanc autem etiam *supra* impugnavimus, quia neque faceret talis desitio ad conversionem, quia si Deus poneret præsens corpus Christi, separatis speciebus a pane sine ulla conversione, sic desineret substantia panis hoc modo, et non ex vi conversionis aut mutationis ejus in substantiam corporis. Ponamus ergo Deum separare primum accidentia a pane, tunc desinet panis, et post desitionem ponatur corpus præsens, desitio panis erit uniformis, sed non salvatur conversio, quam salvandam esse docent Concilia; quod autem accidentia manent, vel non manent, nihil facit ad modum desitionis substantiæ, qua substantia est.

Quartus modus. Hinc excluditur modus dicendi aliorum, qui dicunt ideo panem non annihilari, quia manent ejus accidentia, quia productio et desitio substantiæ est alterius rationis a productione et desitione accidentium; neque ab illis, aut modo desitionis aut productionis eorum sumit speciem, sed præcise ab intrinsecis terminis, qui sunt *esse* et *non esse* substantiæ, qua substantia est.

7. Quintus modus. Vasquez tandem reducit hanc difficultatem ad veritatem formæ, prout enuntiatur, per quam Sacerdos facit ibi corpus Christi præsens ex primaria intentione, secundario destruit panem; tota ergo oppositio est ex veritate formæ, eo modo quo enuntiatur. Sed hic modus minus quam alii, salvat veritatem rei, nam forma ut agit practice ad conversionem, agit ex instituto Christi, et ut causa moralis instrumentalis; aliter enim agere non potest, cum nullum supponat subjectum in quod agat, et ad veritatem ejus exigitur actio physica causæ principalis assistentis, ut ponat significatum formæ. De natura autem hujus actionis, quæritur prout physice terminatur ad terminos, et an conversio quæ enuntiatur, ut ipse dicit; aut significatur per formam in re ipsa subsistat, ut vera dicatur forma sic enuntians, per conformitatem ejus ad rem ipsam; si ergo conversio ipsa non reducatur in terminos, et incompossibilitatem eorum in *esse* rei, vel certe ut subsunt divinæ actioni, non potest reduci in formam, quæ nullo modo influit *esse* aut *non esse* in terminos, aliter quam virtute causæ principalis, et moraliter ex instituto. Incompossibilitas inter terminos ex natura conversionis definienda.

Minus ergo hæc ratio incomprehensibilitatis ex enuntiatione formæ satisfacit hæreticis, quos non semel, sed sæpius Vasquez adducit contra alios Doctores, nam hæretici ex impossibilitate rei et ipsius conversionis, ut realiter cadit in terminos, conantur destruere significationem veram formæ; oportet ergo primum salvare naturam rei et conversionis, ut salvetur veritas formæ possibilis in mysterio; quod nullo conatu aut ratione salvat hic auctor, sed impugnat alios, qui id conantur salvare, declarando naturam ipsius realis mutationis, ut intervenit inter terminos, quæ significatur per formam, maxime cum servetur hic ordo, ut ex enuntiatione Christi præsentis sequatur desitio panis, ut prima enuntiatio sit vera, prout hic auctor alias declarat naturam hujus conversionis. Restat ergo declarandum, quomodo id contingat. Vide dicta circa naturam transubstantiationis *in q. prima*. 8. Dissertatio cum hæreticis de possibilitate rei.

SCHOLIUM.

Sententia Varronis per duo dicta : Primum, post conversionem nihil panis manere, ex allatis contra Ægid. Secundum, panem non annihilari, vel saltem illa conversione non annihilari; probat, quia terminus *ad quem* non est nihil, quod late examinat, addens duas confirmationes.

6. Quære Var. in 4. dist. 11. hîc.

Ad (a) quæstionem, dico quod in proposito nihil panis manet post conversionem. Secundo, quod panis non annihilatur, vel quod est facilius, quod panis ista conversione non annihilatur.

Primum supponatur probatum ex rationibus contra primam opinionem. Secundum probatur sic, terminus *ad quem* transitus ipsius panis non est purum nihil; ergo panis non annihilatur. Consequentia probatur, quia terminus *ad quem* annihilationis est purum nihil, et hoc probatur a simili : sicut terminus *a quo* creationis est purum nihil, ita terminus *ad quem* annihilationis debet esse purum nihil. Antecedens probatur, quia terminus *ad quem* istius transitus, est corpus Christi, quia etsi negatio panis concomitetur terminum *ad quem*, non tamen terminus iste est omnino nihil, sed est in aliquo positivo.

Terminus ad quem annihilationis, et a quo creationis, est nihil.

Contra istud, quia etsi desitionem panis concomitetur positio corporis Christi hîc, tamen illa desitio panis secundum propriam rationem, ut distinguitur ab illa positione corporis Christi, videtur esse annihilatio, quia terminus *ad quem* ejus est nihileitas panis.

7. Confirmatur per simile, quia corruptio non est modo annihilatio, non propter hoc solum, quia generatio concomitatur eam, quia si propter hoc, et propter terminum generationis præcise non esset annihilatio, esset mutatio positiva ipsa corruptio propter terminum positivum mutationis, quod falsum est; nunc ergo corruptio secundum propriam rationem, ut distinguitur essentialiter a generatione concomitante, non est annihilatio, quia aliquid corrupti manet, scilicet materia, et ex hoc sequitur quod negatio ad quam est, est negatio in apto nato; ergo privatio. Ergo per oppositum in proposito, cum nihil termini *a quo* maneat, nec negatio *esse* panis sit privatio, quia non in apto nato, sed purum *non esse*, sequitur quod ista panis desitio secundum propriam rationem sui sit annihilatio.

Et hoc confirmatur secundo, quia per se ratio alicujus non variatur ex aliquo concurrente per accidens cum eo, sed per accidens est, quod cum ista desitione panis concurrit positio corporis Christi hîc. Probatio, posset enim primum separari a secundo; ergo propter istam positionem corporis Christi hîc non variatur ratio istius desitionis, sed ipsa, si sola esset sine positione ista, esset annihilatio panis, ergo et modo.

Ratio urgens pro annihilatione panis.

Hîc diceretur uno modo, quod transubstantiatio est mutatio præcise inter terminos positivos, ita quod non erit dare duos terminos privativos ad duas mutationes, sicut in generatione et corruptione. Sed sicut secundum Philosophum, 5. *Physic.* aliqua mutatio est a subjecto in subjectum, quæ scilicet habet pro utroque per se termino aliquid positivum, ita ista transubstantiatio habet duos terminos præcise, et utrumque positivum, et ita non est hîc considerare illam desitionem, quasi sit una

Text. com. 7.

mutatio per se formaliter distincta genere ab ista inceptione corporis Christi hîc, sed tantummodo est unus transitus hujus positivi in illud positivum.

8. Contra istud, manifestum est quod panem non esse non est formaliter corpus Christi esse hîc, nec e converso, quia posset panis non esse, corpore non posito hîc, et e converso. Similiter non *esse* corporis hîc, et esse panem hîc non sunt formaliter idem, sed oppositi termini; ergo possumus habere duos transitus quidditative distinctos, quorum uterque habet suos proprios terminos, et tunc stat tota difficultas tacta de generatione, ut distinguitur a corruptione, et de per se formali distinctione hujus desitionis, ut distinguitur a positione corporis Christi.

Triplex negatio. An ad annihilationem requiritur negatio extra genus pro termino? De negatione extra genus, vide Scot. 1. d. 23. et de 28. et dist. 36. hæc nullum petit positivum de quo dicatur.

Hîc (b) potest dici sustinendo istam conclusionem, scilicet quod panis non annihilatur simpliciter, quia terminus annihilationis est purum nihil, hoc est, quod nihil termini *a quo* manet in termino *ad quem*; nec negatio in aliquo apto nato, quæ dicitur privatio, terminat eam, et oppositæ conditiones istis conditionibus sunt in corruptione, ut corruptio est. Nec tertio, quod negatio in aliquo positivo disparato terminat eam, sed simpliciter negatio extra genus, scilicet extra omne positivum, sive subjectum, quod dicatur privatum secundum illam negationem, sive disparatum, quod includat illam negationem. Et istud ultimum requiri potest ostendi, nam non solum materia aeris corrupti manet, et habet privationem formæ prioris, sed negatio formæ aeris salvatur in forma ignis, quæ de novo inducitur; et negatio illa, ut est in forma ignis, non est ibi, ut in subjecto apto nato, sed sic est tantum in materia communi, sed est ibi, ut in aliquo disparato. Et licet circumscribatur negatio illa, ut in materia communi, quæ modo terminat corruptionem, et propter quam corruptio modo non est annihilatio, si tamen terminaret aliquam desitionem negatio ista, ut in disparato, adhuc non annihilaretur aer.

Ad propositum, etsi hîc non sint illæ duæ rationes, de quibus patet, quod propter eas corruptio non est annihilatio, scilicet quia aliquid corrupti manet, et quia negatio terminans eam manet in apto nato; est tamen ibi tertia ratio, scilicet quod negatio terminans est in aliquo positivo subjecto, licet disparato. 9.

Panem non annihilari.

Per hoc ad rationem potest dici, quod illa desitio panis secundum se etiam ut est ad *non esse* panis non extra genus, sed ut in corpore, non est annihilatio, ut patet. Tunc ad illud exemplum de corruptione, verum enim est quod non negatur corruptionem esse annihilationem præcise propter generationem concomitantem, sed propter duas causas, quarum una includit aliam, scilicet quia est subjectum commune, et ideo negatio terminans est privatio. Sed si posset sine utraque istarum stare tertia, quod negatio terminaret, ut in aliquo positivo di-

Duæ causæ, ob quas corruptio non est annihilatio.

sparato, adhuc non esset illa transitio, annihilatio; et talis ponitur ista conversio.

COMMENTARIUS.

9. Conclusio. Panem non annihilari.

(a) *Ad quæstionem dico*, etc. Conclusio Doctoris est nihil substantiæ panis et vini manere potest conversionem. Secundo, dicit panem non annihilari : *Vel*, inquit, *quod facilius est, panem ista conversione non annihilari*. Nihil aliud affirmat Doctor in tota quæstione; immerito ergo citatur absolute pro illa sententia, quæ dicit panem, ut est terminus hujus conversionis, annihilari, prout alii dicunt, tam novi quam antiqui assertores hujus sententiæ.

Primus modus, quo declarat conclusionem.

Duobus ergo modis potest ex sententia Doctoris intervenire conversio inter substantiam panis et vini, ut terminum *a quo*, et corpus et sanguinem Christi, ut terminum *ad quem*. Primo modo ut conversio hæc sit panis et vini, quoad *esse* absolute in corpus et sanguinem; et hic est primus modus hujus conversionis, quem ponit Doctor, et quem magis ex sententia sua sequitur; et secundum hunc modum respondet ad argumenta in oppositum ad initium quæstionis posita.

10. Secundus modus quo eamdem explicat.

Verum, quia aliqua argumenta ex natura annihilationis desumpta urgent contra hunc modum, quo mysterium hoc et fides facilius explicetur et defendatur, addit alium modum, nempe panem et vinum esse terminum proximum hujus conversionis secundum *esse hîc*, id est, secundum *esse*, quod habent naturale sub speciebus, et sic converti in corpus et sanguinem huic *non esse*, *non esse* eorum sub speciebus, succedere concomitanter *non esse* eorum absolute, quæ potest dici annihilatio, quæ annihilatio dicitur transitus de *esse* absolute, in *non esse* absolute; ne autem invertatur littera aut ordo ejus, utramque declarabimus.

Probatur primus modus.

Primam conclusionem seu modum conversionis supponens Doctor, probat panem non annihilari, quia terminus *ad quem* annihilationis est purum nihil, id est, negatio extra genus et non negatio, ut inest alicui positivo; sed terminus *ad quem* transitus panis non est negatio simpliciter, et extra genus, sed corpus Christi, ut habet annexam negationem essendi panis tanquam terminus incompatibilis; ergo panis non annihilatur.

11. Objectio difficilis. Desitio panis est absoluta. Prima confirmatio. Negatio panis non fundatur ex natura rei in aliquo. Secunda confirmatio. Positio corporis per accidens se habet ad non esse panis.

Objicio contra conclusionem primo, quod desitio panis se habet concomitanter ad positionem corporis Christi hîc, et non per se tanquam ad causam inferentem *non esse* panis absolute, id est, desitio ex repugnantia rei seu termini *ad quem*; ergo *non esse* panis, seu desitio est per annihilationem. Confirmat primo, quia non ideo corruptio non est annihilatio, quia concomitatur generatio alterius, sed quia manet subjectum commune, et consequenter privatio, quæ sit in apto nato, *non esse* autem panis non est in apto nato, sed purum *non esse*, ergo, etc. Confirmat secundo ex eo quod id quod se habet per accidens ad aliquid, non variat rationem ejus, sed positio corporis Christi se habet per accidens ad *non esse* panis; ergo, etc. Et si dicas transubstantiationem esse mutationem inter terminos positivos per conversionem unius in alium, contra, hîc non agitur de transubstantiatione sub illa præcisione, sed ulterius ut connotat duas mutationes concomitantes, quarum una est acquisitiva, ut respicit terminum *ad quem*, alia vero deperditiva, ut respicit terminum *a quo* conversum; qualis autem sit hæc deperditio

Responsio. Explicatur.

inquiritur, et ad quod genus reducatur.

12. Tria in corruptione concurrunt. (b) *Hic potest dici*, etc. Declarat conclusionem positam, et sustinet distinguendo hæc tria in corruptione, nempe subjectum commune, et negationem formæ corruptæ seu privationem in illo subjecto; et tertium est negatio formæ ejusdem, ut fundatur in genito et termino incompatibili, quo expellitur forma corrupta.

Negatio ultima fundata in termino excludit annihilationem. Compositum corrumpi etsi privatio ejus non maneat in subjecto. Dicit si hæc manere posset respective ad formam corruptam absque eo quod subjectum commune et privatio maneret, esset sufficiens causa, unde corruptio non diceretur annihilatio. Et hoc etiam patet in toto substantiali converso in aliud quod dicitur corrumpi; non quod privatio ejus manet, sed quod subjectum manet in altero, quod dicit incompatibilitatem et negationem essendi totius corrupti; negationem, inquam, in genere, id est, ut afficit *esse* ipsius substantiæ totalis genitæ.

Exemplum de homine. Et probatur, quia sic dicitur corruptus homo, non quia *non esse* formæ constitutivæ, quæ incorruptibilis est, succedat ejus *esse* in subjecto, sed quod per separationem animæ a subjecto sequatur *non esse* totius, ut inducitur forma incompatibilis in eadem materia.

Privatio formæ in subjecto non tollit annihilationem. Et si hoc aliquo modo aliter explicari posset, probo quod subjectum manere cum privatione formæ non infert corruptionem præcise, nisi ut altera causa conjungitur, nempe negatio illa in genere, quæ fundatur in forma succedente, quæ expellit formam, quæ dicitur corrumpi, quia Deus potest annihilare formam, quæ est in subjecto, sicut eam potuit creare, sed in eo casu non corrumperetur, quamvis subjectum ejus maneret sub privatione; ergo hæc duo simul non reddunt causam per se corruptionis, neque eam inferunt nisi adveniente tertia, nempe forma genita, ut includit *non esse* formæ prioris, et per consequens non per accidens se habet introductio formæ incompatibilis ad *non esse*, quod est terminus corruptionis.

Ad propositum, ita se habet *esse* corporis Christi, ut est terminus conversionis *ad quem*, et includit *non esse* panis absolute. Hoc autem declaratum est *supra* in commento secundæ conclusionis quæstionis secundæ; sicut ergo voluntas Dei, ut est principium ponendi corpus sub speciebus, potuit esse multiplex, ita etiam *esse* ipsius corporis, ut subesset voluntati, haberet aliam et aliam habitudinem ex natura rei, et modo quo subesset voluntati in ratione effectus. 13. Declaratur ratio ad propositum.

Potuit autem Deus ponere corpus absolute ante *esse* ejus simpliciter, ut si institueret Sacramentum ante Incarnationem, et tunc transubstantiatio connotaret creationem corporis. Potuit constituere corpus præsens absolute sine ullo ordine ad conversionem, aut ad panem, ut terminum conversionis. Potuit etiam, sicut de facto, constituere corpus sub speciebus panis, non solum absolute quoad præsentiam, sed etiam per modum termini *ad quem*, convertendo panem in ipsum. Et sicut hæ sunt determinationes diversæ voluntatis Dei, ut influit in corpus, aut influeret, ita etiam ex parte termini nempe corporis, habent correspondentem modum diversum, quia superflueret alia et alia determinatio ex parte causæ respective ad effectum, nisi in effectu esset modus alius et alius determinatus ipsi correspondens. Determinatio causæ influit habitudinem diversam.

Et facile declarari potest in aliis, verbi gratia, eadem forma potest educi de potentia materiæ a Deo solo, vel ab hac, vel illa causa, vel certe creari; in his omnibus modis ratio formæ absolute non 14. Exemplum.

variatur, neque est aliud et aliud ejus *esse* per quamcumque causam et modum producatur, sed tamen ex diversis modis producendi dicit etiam diversas habitudines, et hoc ex natura rei, prout sic vel sic ponitur in *esse*, quia quidquid competit effectui ex determinatione et diversa habitudine suæ causæ per se ad ipsum, illud simpliciter hîc et nunc, ut procedit a tali causa, dicitur in omni rigore ipsi competere ex natura rei.

Derminatio specialis divinæ voluntatis.

Sed voluntas, qua Deus de facto voluit corpus Christi esse præsens speciebus per conversionem panis in ipsum, dicit determinationem in se diversam, ab illa voluntate qua posset velle corpus idem esse præsens absolute, et non per conversionem; includit enim illa determinationem destruendi substantiam panis respective ad corpus, ut ad terminum *ad quem*, et consequenter ordinem inter ipsos terminos in essendo; ergo etiam corpus, ut ponitur præsens tanquam effectus determinatus illius voluntatis, includit vel importat secum *non esse* panis absolute, tanquam negationem in genere, et sic non desinit panis per annihilationem in purum *non esse* extra genus, sed in *non esse* ejus, quod fundatur in termino succedente, nempe in corpore, ut est effectus determinatæ illius voluntatis.

Non esse panis fundari in corpore.

15\. Neque refert, quod hæc negatio ex determinata habitudine corporis, ut ponitur præsens ad suam causam insit, et non ex prædicato aliquo absoluto ipsius corporis secundum *esse* absolutum, quod alias posset compati cum substantia panis; hoc, inquam, non refert, quia illa negatio ex natura rei vere inesse dicitur, quia licet alias, si Deus annihilaret substantiam panis, et postea poneret corpus sub speciebus, vel certe simul, utrumque faceret citra omnem conversionem, negatio essendi panis in corpore esset concomitans, ut per accidens se haberet ad desitionem panis, tamen ut hoc determinato modo fit præsens corpus per conversionem, negatio illa non est concomitans, neque per accidens se habet ad desitionem panis, sed per se; et corpus ut habet annexam negationem ex determinatione sui ad *esse* sub speciebus, cum hoc ordine essendi, est causa per modum termini incompatibilis destruendi panem, et sic *non esse* ejus non est parum nihil; unde facile solvuntur argumenta, quæ in § sequenti contra hoc afferuntur.

Quomodo non esse panis sequatur ad corpus præsens?

SCHOLIUM.

Tractans secundam confirmationem argumenti pro opinione negante annihilationem panis, adducit quatuor argumenta suadentia annihilationem, quæ sunt urgentissima.

Sed (a) tertium magis cogit, scilicet de per se et per accidens; invenitur enim hîc unus transitus per se ab *esse* panis ad *non esse* ejus, et alius a non præsentia corporis Christi hîc ad præsentiam ipsius hîc. Et tunc, sicut argutum fuit, si secunda non concomitaretur primam, prima esset annihilatio; ergo et modo formaliter est annihilatio, quia ratio ejus non variatur propter illud quod per accidens concomitatur.

Item, si panis annihilaretur, et corpus Christi poneretur hîc præsens, omni eodem modo se haberet tam panis quam corpus, quantum ad omnem conditionem, tam *esse* quam *non esse*, sicut modo se habet; sed quod omni eodem modo se habet, sicut si esset annihilatum, est annihilatum; ergo prima propositio manifesta est, quia si

esset annihilatus, nec materia, nec forma ejus remaneret eadem, eodem modo nec nunc; si autem corpus esset tunc præsens sub accidentibus, ita et nunc.

Item, et est directe contra responsionem ultimo datam ad illud de corruptione, quia terminus ut terminus actionis novæ, novus est; negatio ergo *esse* panis, terminus dedesitionis panis, nova est, sed ut in corpore Christi, non est nova, nam illo modo quo disparatum includit negationem disparati, ante desitionem panis corpus Christi fuit non panis.

11. Si dicas, verum est, non panis, ut in corpore, non est negatio nova, sicut nec disparatio nova corporis ad panem, sed *non esse* panis est novum. Contra, ex hoc sequitur quod *non esse* panis est terminus, quia ut negatio ista est in corpore, est per rationem disparationis secundum responsionem illam; si ergo *non esse* panis terminat ut novum, non terminat ut in corpore per rationem disparationis.

Item, quando simul concurrunt mutationes diversorum generum, negatio non est per se terminus unius, ut includitur in termino alterius. Exemplum, si simul sint generatio, et loci mutatio negatio terminans corruptionem concomitantem generationem, non terminat eam per se, ut salvatur in *ubi*. Et probatur illud per rationem, quia ubi negatio termini *a quo* mutationis per se salvatur in termino *ad quem* alterius, oportet illas mutationes esse ejusdem generis, quia ad terminum *ad quem* et *a quo* oppositos. Sed in proposito corpus Christi non includit *non esse* panis, patet, quia disparatio illa corporis ad panem fuit manente utroque extremo; non includit ergo illam negationem *esse* panis, nisi ut hîc; sed ille terminus *ut hîc*, non pertinet ad genus substantiæ; ergo negatio illa non per se terminat desitionem, ut salvatur in corpore ut hîc.

COMMENTARIUS.

(a) *Sed tertium magis cogit, scilicet de per se et per accidens*, etc. Hæc est confirmatio secunda *supra* allata contra conclusionem, qua probat desitionem panis per accidens se habere ad positionem corporis Christi, quod ex supradictis negatur. Contra urget, si positio corporis non comitaretur desitionem panis, illa desitio esset annihilatio; ergo et nunc. Secundo, si annihilaretur panis, et poneretur corpus sub speciebus, desitio panis esset vera annihilatio, sed eodem modo se habent nunc tam quoad *esse* quam quoad *non esse* uterque terminus; ergo, etc. Tertio, negatio ut terminat desitionem panis, est nova; sed negatio panis, ut fundatur in corpore Christi, non est nova, sed antiqua et disparata, ergo non est terminus desitionis; et idem probat replica. Quarto, quia mutationes oppositæ sunt ad terminos ejusdem generis incompatibiles, sed non ita se habent positio corporis et desitio panis; ergo negatio inducta per desitionem panis non fundatur in positione corporis.

16. Rationibus urget contra conclusionem.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

SCHOLIUM.

Aliquas ex rationibus allatis, quibus suadetur annihilatio panis, evadi posse, alias non. Secundam rationem tantum solvit, nam

licet solvat aliqualiter tertiam, variis replicis solutionem rejicit.

12. Istarum (a) rationum aliquæ possunt evadi. Secunda sic, negando istam propositionem, quod omni eodem modo se habet secundum *esse* et *non esse*, sicut si esset annihilatum, illud est annihilatum, oporteret addere in subjecto istud, et omnino idem succedit sibi. Quod autem ista additio sit necessaria, satis apparet, quia antequam res creatur, est ita nihil, sicut si prius fuisset creata, et post annihilata, et tamen antequam creetur, non est annihilata. Et quare hoc? Quia non succedit nihileitas ejus *esse* suo. Ita dico quod si panis esset annihilatus, non maneret materia, nec forma, sicut nec modo; sed tamen nunc aliquid succedit ipsi totali *esse* panis, quod non succederet, si esset annihilatus, quia nunc succedit negatio in genere, scilicet in aliquo positivo disparato, tunc vero succederet negatio simpliciter extra genus.

Qualis negatio panis est in corpore Christi post consecrationem.

Ad tertium potest dici quod negatio, ut includitur in disparato, non est incompossibilis suæ affirmationi in ambitu communi entis, alioquin disparata non possent simul esse entia, sed negatio contradicens repugnat suæ affirmationi etiam in toto ambitu entis. Si ergo negatio panis disparata præfuit in corpore, non tamen negatio contradictoria *esse* ejus; nunc autem post conversionem illa negatio contradictoria est in corpore Christi, et sic est nova, quia sequitur affirmationem sibi contradicentem.

13. Objicit dupliciter contra solutionem ad tertium.

Contra hoc, non videtur aliquo modo ista negatio contradictoria esse in corpore magis quam prius, et ita ut nova est, et ut terminat desitionem panis, non terminat, ut in corpore; negatio enim contradictoria est purum nihil, et ita purum nihil dicitur de aliquo positivo, sicut si de chimæra dicitur; ergo si illa negatio terminat desitionem, sequitur quod illa desitio erit purum nihil.

Esse hîc non potest esse ratio incompossibilitatis corporis ad panem.

Si dicatur ad primum, quod *non esse* panis, ut contradicit *esse* panis, aliter est in corpore Christi quam prius, quia in corpore Christi ut hîc, includitur illud *non esse* contradictorium; in corpore autem absolute non includitur, nisi negatio disparata. Hoc improbatur per quartam rationem, quia terminus posterior non est ratio novæ incompossibilitatis ad aliquid prius naturaliter; ergo illud ut hîc non est aliqua ratio novæ incompossibilitatis corporis ad *esse* panis; ergo oportet dicere, quod ista negatio non sit nova, et tunc non terminat desitionem; vel si est nova, et non est in corpore ut hîc (quia illa præsentia non est ratio, secundum quam inest talis incompossibilitas), nullo modo illa negatio terminabit ut in corpore desitionem panis.

COMMENTARIUS.

17. Responsio ad rationes præmissas.

(a) ***Istarum rationum aliquæ possunt evadi***, etc. Respondet ad alias rationes. Prima non habet efficaciam aliam ab ipsa confirmatione; negatur enim consequentia. Ad secundam negatur minor, quia non eodem modo se haberent corpus et

panis quoad *esse* et *non esse* in utroque casu, quia in primo desitio panis esset annihilatio in purum *non esse* panis, succedens suo *esse*; de facto non succedit purum *non esse*, sed negatio in genere, et contradictorium, ut fundatur in corpore, qua est terminus incompatibilis, ut modo ponitur in *essendo* ad *esse* panis.

Negatio disparata, et contradictoria distinguuntur. Ad tertiam, distinguit duplicem negationem, aliam disparatam, aliam contradicentem; negatio disparata non removet omnem rationem entis a termino, sed tantum determinati, verbi gratia, negatio panis in lapide, removet a pane quod non sit lapis, non removet ab eo quod sit corpus, neque removet ab eo alias rationes entis, præter solum lapidem; negatio contradictoria removet omnem rationem entis et essendi, negatio ergo panis, ut fundatur in corpore Christi, tanquam disparata, non est nova. Sed negatio contradictoria, quæ fundatur in ipso, tanquam contradictoria, ut in termino incompatibili est nova, et illa terminat desitionem panis quæ non est purum nihil, quia includit seu connotat *esse* fundamenti in quo est, et succedit *esse* panis; negatur ergo minor.

18. Negatio contraria fundatur in corpore de facto. Contra, ipsa negatio contradictoria est purum nihil; ergo non includitur in corpore, ut est præsens. Respondetur, negationem, quæ includitur in corpore, ut est terminus *ad quem* conversionis, non esse contradictoriam absolutam, sed potius contrariam eo modo quo negatio fundata in aliquo incompatibili dicitur contraria, non ratione negationis, sed sui fundamenti; corpus enim, ut fit præsens tanquam terminus in quem desinit panis per conversionem, juxta suum determinatum modum quo ponitur præsens in ratione talis effectus, et ex determinatione suæ causæ, dicit per se incompossibilitatem in essendo ad *esse* panis.

Dicit autem Doctor illam negationem esse contradictoriam, quia nempe non sequitur absolute ad positionem corporis, quocumque modo ponatur vel poni posset sine conversione, per prædicatum absolutum et intrinsecum corporis, sicut in multis aliis incompatibilibus contingit circa idem subjectum, negationem formæ desinentis fundari in forma incompatibili superveniente præciso modo quo producitur, et ex absoluta entitate sua, licet non sine ordine ad subjectum commune.

Itaque ex modo quo fit præsens corpus cum successione in *essendo* ad *esse* panis conversi in ipsum (sic ut salvetur conversio, ut specificatur ad terminum *ad quem*), terminus *ad quem* dicit *esse*, cum conclusione termini *a quo* conversi in ipsum; neque ponitur in *esse*, nisi cum hac determinatione *essendi*, neque terminus *a quo* desinit *esse*, nisi respective ad *esse*, quod succedit. Cum ergo conversio sit inter substantiam et substantiam in *esse* sic etiam necessario unum *esse* succedit alteri, et ut succedit cum hoc ordine, ut subest conversioni, dicit incompatibilitatem cum altero in *esse*, et consequenter negationem contrariam, vel certe quod æquivalet, contradictoriam implicat, inclusam in suo *esse*, ut succedit per modum termini in quem desinit panis; non succedit ergo negatio pura *esse* panis, sed negatio, ut afficit subjectum determinatum in quod panis convertitur. 19.

Et perinde est ad excludendam affirmationem contradictoriam, sive illa negatio insit ex natura absoluta termini, sive ex modo ponendi terminum, quomodocumque enim inest, tollit affirmationem, inquantum ei succedit; et quia succedit, ut afficit determinatum subjectum, ideo non est purum nihil, aut negatio absoluta essendi, ut abstrahit ab omni subjecto, sicut est negatio, quæ est terminus annihilationis.

20. Objectio. Solutio autem subsequens illius replicæ ad hunc sensum reducta subsistit. Ad illud autem quod objicitur, quod terminus posterior non est ratio alicujus incompossibilitatis ad aliquid prius naturaliter; ergo corpus Christi ut hîc, non est aliqua ratio incompossibilitatis corporis ad *esse* panis. Respondetur. Respondetur negando suppositum, quia licet corpus, ut ponitur sub speciebus, sit posterius pane in essendo, eique succedit, tamen, ut succedit per conversionem panis in ipsum, et subest mutationi, est terminus *ad quem*, et prior in genere causa formalis, vel certe finælis et specificantis mutationem; prior enim est, Prioritas corporis ad non esse panis. inquam, desitione panis, ut transit in *non esse*, ex repugnantia termini *ad quem*, qui includit modo explicato *non esse* panis, et sic patet ad omnes objectiones allatas.

21. Hic modus explicandi præfertur. Prima ratio. Hunc modum incompossibilitatis ex natura rei inter terminos hujus conversionis, puto esse magis ex sententia Doctoris; tum quia primo loco illam docet, tum quia fundamentum, ex quo quæstione prima hujus distinctionis, probat possibilitatem transubstantiationis, ei magis cohæret, ex plena subjectione *esse* totalis unius termini, et *non esse* alterius termini ad potentiam Dei in ordine ad conversionem unius in alterum. Conversionem autem hanc dicit soli Deo convenire posse, quod intelligit qua est exercitium omnipotentiæ divinæ diversum a creatione et annihilatione; oportet ergo per ipsum transubstantiationem esse diversam ab his, ut salvetur tam ipsa conversio quam subjectio illa rerum in ordine ad conversionem, quam etiam possibilitas utrimque fundata ad conversionem ut diversam a creatione et annihilatione.

Si desitio termini *a quo* esset mera annihilatio, nihil faceret talis desitio ad conversionem in aliud, tanquam diversus modus desinendi; neque positio termini *ad quem* faceret aliquid ad conversionem, cum nihil in ipsum desineret, sed esset mera creatio late vel stricte sumpta.

Facit ad idem definitio transubstantiationis ab eo assignata ibi, ut sit *mutatio totalis substantiæ in substantiam*; desitio 22. Secunda ratio. autem non refertur ad aliquid, ad quod terminus desitionis, seu negatio essendi non refertur. Terminus autem annihilationis nullo modo refertur ad aliquod subjectum, sed est pura negatio extra genus; ergo sic nihil facit ad terminum *ad quem* conversionis, oportet ergo ut salvetur mutatio substantiæ in substantiam, desitionem unius respicere positionem alteriu, et e contra. Hoc autem nequit commode, nisi desitio ipsa ex natura mutationis sit conjuncta termino *ad quem* conversionis posito, servata proportione ad alias mutationes quantum fieri potest, in quibus unum convertitur et immutatur in aliud; ergo debet terminus *ad quem*, ut subjacet mutationi, dicere negationem essendi termini *a quo*.

Accedit, quod hoc modo magis proprie 23. Tertia et quarta ratio. salvatur transubstantiatio inter corpus et panem in *esse* substantiæ, et verba Conciliorum, et ex Doctore conclusione sequenti; si terminus conversionis produceretur simpliciter, diceret incompossibilitatem, quam modo declaravimus, in essendo ad terminum *ad quem*, et terminus *ad quem* inceptionis esset per se oppositus termino *a quo*, sicut est in terminis generationis et corruptionis, et negatio termini *a quo* desitionis esset terminus ejus, ut includitur in termino *ad quem*. Si ergo hoc verum est ex sententia Doctoris, nihil etiam vetat idem dici in proposito, nempe corpus Christi, ut ponitur præsens sub speciebus realiter et substantialiter, includere negationem, ut terminat desitionem panis, cum Concilia dicant panem secundum substantiam, nihil ejus manente, converti

in corpus Christi. Accedit ultimo, quod respondeat ad argumenta in fine quæstionis Doctor secundum hanc conclusionem, et obiter tantum responsione ad quartum indicat alterum modum, quem in sequenti explicabimus, qui est ex opinione aliorum; neque *in Quodlibeto decimo* aliter procedit, quin imo magis discurrit ad hunc modum quam ad alterum, et resolutionem finalem ad eum reducit.

SCHOLIUM.

Resolvit Scotus teneri posse tertium membrum sententiæ Varronis positæ n. 6. id est, panem annihilari, sed non conversione, sed annihilatione. Primam partem probat, quia terminus per se desitionis ejus est *non esse*, cui per accidens conjungitur *esse* corporis Christi ut hîc. Secundam suadet, quia conversio est actio positiva, et non deperditiva *esse* panis, sed præsentiæ ejus ut hîc; *esse* autem simpliciter ejus annihilatione perit; et hæc pulcherrime explicat. Hanc sententiam de annihilatione tenent Gabr. hîc q. 1. et lect. 40. in can. Major. q. 1. Albert. hîc art. 6. Rub. q. 2. art. 3. Bassol. q. 4. Occham. 4. q. 6. ad dub. 7. Angelus verb. *Eucharistia* 1. n. 31. Leuchet. quodl. 10. Tartar. ibi et hîc, et omnes Scotistæ. Quare immodeste loquitur Sotus dist. 9. q. 2. art. 4. dicens hanc non posse doceri citra errorem. Adverte tamen Scot. hîc n. 15. et 16. et latius quodl. 10. insinuare probabiliter conversionem esse productivam, et consequenter desitionem panis non esse annihilationem. Sed tota quæstio videtur tantum de modo loquendi, supposita fide de præsentia corporis Christi et absentia panis.

14. Resolutio Scot. de panis desitione, qualis sit. Potest (a) ergo teneri tertium, scilicet secundum membrum disjunctivæ positæ supra, quod desitio panis sit annihilatio absolute panis, sicut probat illa ratio de per accidens, quod quia necesse est dicere, quod ipsi *esse* panis simpliciter succedit *non esse* panis simpliciter, et ista successio oppositi ad oppositum per accidens conjungitur cum successione præsentiæ corporis Christi hîc, ad non præsentiam hîc; ideo ista habebit suos per se terminos alios a per se terminis illius; non ergo per se terminus istius terminabit per se, vel præcise, ut conjungitur per accidens per se termino alterius.

Dico etiam quod hac conversione panis non annihilatur, quia sicut dictum est in solutione quæstionis præcedentis, transubstantiatio quædam est, qua terminus accipit simpliciter *esse*, quædam autem qua accipit hîc *esse*. De prima, qua terminus unus accipit simpliciter *esse*, et alius simpliciter *non esse*, forte posset salvari, quod desitio termini *a quo* non est simpliciter annihilatio, quia ibi per se terminus *ad quem* ipsius inceptionis esset oppositus termino *a quo* desitionis, sicut est de termino *a quo* et *ad quem* generationis et corruptionis, et ita posset ibi negatio termini *a quo*, ut in termino *ad quem*, terminare desitionem. Sed in proposito, ubi tantum est transitio adductiva, terminus *ad quem* per se mutationis positivæ non opponitur termino *a quo* mutationis privativæ, et ita non potest esse ratio concludendi negationem ejus. num. 23. Si transubstantiatio esset productiva, forte panis non annihilaretur, secus cum sit adductiva.

15. Posset ergo dici, quod conversio ista est sicut substantiæ in substantiam, non quantum ad *esse* substantiæ simpliciter, sed quantum ad hîc *esse*, ut sicut corpus ut hîc succedit pani ut hîc, ita panis ut hîc convertitur in corpus ut hîc; et illæ mutationes licet sint inter substantias, tamen non sunt inter

substantias, ut inter terminos; termini enim sunt tantum modo præsentialitas, et non præsentialitas, quæ possunt reduci ad genus *Ubi*, ut dictum est *dist.* 10. *quæst.* 1. Sicut ergo mutatione positiva non acquiritur simpliciter *esse* corpori, sed tantum *esse hîc*, ita mutatione deperditiva correspondente, quam inclusit conversio ista, inquantum ista conversio est transubstantiatio translativa, non autem productiva, ista, inquam, non deperdit panis *esse* simpliciter, sed *hîc esse*, et patet satis pulchra correspondentia, quia sicut corpus Christi habet novam præsentiam non deperdendo antiquam, et mutationem acquisitivam sine deperditiva, ut dictum est *dist.* 10 *quæst.* 1. ita etiam panis habet deperditivam sine acquisitiva, quia desinit esse hîc, et non acquirit aliam præsentiam alibi. Quia ergo non deperditur, sicut nec acquiritur per hanc conversionem, ut est translativa, nisi tantum *esse hîc*, et *non esse hîc*, sequitur quod per hanc conversionem, ut hîc est, non deperditur *esse* substantiale, et per consequens non annihilatur, imo non destruitur panis hac conversione, quia tamen panis non manet in *esse* substantiali, et hac conversione; non destruitur, ut dictum est, oportet quod desinat esse alia desitione, quæ est a simpliciter *esse* ejus ad simpliciter *non esse* ejus. Illud autem non *esse* ejus, licet quasi concomitetur præsentiam corporis ut hîc, non tamen ut terminum ejusdem generis, et per consequens, si ista desitio secundum se considerata, sit annihilatio, tamen nullo modo ista conversio est annihilatio.

Explicatio inceptionis corporis et desitionis panis, in Eucharistia.

Sicut in conversione corpus Christi habet mutationem acquisitivam ubi, sine deperditiva, ita panis habet deperditivam sine acquisitiva.

Exemplum hujus: Si panis destrueretur et crearetur Angelus de novo, et fieret præsens speciei panis conversio panis in Angelum esset panis, ut hîc in Angelum hîc præsentem; et per istam conversionem Angelus non acquireret nisi illam præsentiam, concomitaretur tamen illam præsentiam novam novum *esse*, quod terminat creationem propriam. 16.

Per istum modum dicendi apparet, quæ transubstantiatio potest esse in præexistens, et quæ non, et quæ potest esse manente termino *a quo*, et quæ non; transitio enim, quæ est a termino in terminum secundum *esse* simpliciter terminorum, et *non esse*, non potest esse alicujus conversi, et tamen manentis, nec in terminum præexistentem; sed transubstantiatio, quæ est transitus substantiæ in substantiam quantum ad hîc esse, potest esse et termini *a quo* manentis, si desinat hîc esse, non tamen simpliciter desinat esse, et succedat sibi aliud, ut hîc. Potest etiam esse in terminum præexistentem, si incipiat hîc esse, absque hoc quod incipiat esse. Potest etiam esse, quod terminus *a quo* destruatur, sed non hac conversione. Et potest esse, quod terminus *ad quem* incipiat esse, et non hac conversione, sicut exemplificatum est de Angelo creato.

Transubstantiatio adductiva potest esse in præexistens, et termino a quo simpliciter manente, productiva neutro modo est possibilis.

COMMENTARIUS.

(a) *Potest ergo teneri tertium*, etc. Docet alium modum explicandi hoc mysterium, tenendo panem desinere esse per annihi- 24.

lationem, quæ per accidens conjuncta est conversioni, et subdit :

Secunda conclusio. Annihilatio concomitatur conversionem.

Dico etiam, inquit, *quod hac conversione panis non annihilatur*. Et declarat duplicem esse transubstantiationem; nam quædam est, qua terminus simpliciter recipit *esse*, et hæc includit in suo termino *ad quem* negationem essendi termini conversi, unde hîc non diceretur annihilari, ut *supra* explicatum est; quædam vero est adducta, et in hac terminus *ad quem* non includit *non esse* simpliciter termini *a quo*

Declaratur conclusio ex alias dictis.

Declaratur hæc conclusio, potest esse successio in essendo inter substantias, vel quantum ad *esse* et *non esse* simpliciter, vel quantum ad *esse* et *non esse*, quoad modum essendi determinatum, nempe *esse hîc*. Conversio ipsa seu mutatio totalis est inter ipsas substantias, tanquam inter ipsos per se terminos positivos, concomitantur autem duæ mutationes, quarum una est in termino *ad quem*, vel qua recipit *esse* simpliciter post *non esse*, vel qua recipit *esse hîc*, et non simpliciter, quia non producitur; prima est productiva, secunda vero adductiva. Similiter servata proportione dicendum de termino converso.

Duplex conversio.

25.

Unde revocandum est ad præsens, quod diximus in commento quæstionis præcedentis, § *Quantum ad istum articulum*, etc. circa expositionem dubii quod ibi movet, et circa distinctionem assignatam inter transubstantiationem productivam et adductivam, quam hîc etiam repetit; distingui enim debet transubstantiatio secundum id, quod præcise importat, ab eo quod concomitanter. Primo modo est *conversio totalis substantiæ in substantiam*, prout definitur a Doctore *quæst.* 1. *hujus artic.* 1. sine hoc conceptu nequit salvari transubstantiatio, sicut neque definitum sine definitione, aut ratione sua formali.

Definitio transubstantiationis.

Hæc autem conversio substantialis præter extrema dicit ordinem extremorum in *esse*, et successionem. Potest autem esse, ut dixi, hæc successio, vel secundum *esse* absolute, vel secundum *esse* determinatum, quod vocat Doctor *esse hîc*; quod duobus modis intelligi potest, videlicet quod *esse hîc* denotat solum determinationem accidentalem, quæ advenit subjecto per præsentiam, ut est respectus; alio modo specificative, denotando ipsum subjectum, quod habet talem præsentiam, et est realiter substantialiter præsens.

Quid sit esse absolute, quid esse determinatum.

26. *Per exempla declaratur hæc diversitas.*

Explicatur exemplo, quando locus dicitur continere locatum, non intelligitur in sensu formali, quasi contineret præsentiam locati, sed in sensu materiali, qua continet ipsum corpus, quod dicitur præsens; forma, verbi gratia, anima rationalis, recipit *esse* per modum formæ in subjecto, et superveniente alia forma incompatibili desinit esse in subjecto. Hæc inceptio et desitio *non est* secundum *esse* simpliciter et absolute, quia incipit per creationem, et si desineret, desineret per annihilationem tantum, sed est *esse* respective ad aliquod determinatum, nempe ad subjectum; sic etiam una forma repugnat alteri formæ, non absolute, et secundum *esse* simpliciter, sed secundum *esse* determinatum in eodem subjecto, sic etiam repugnat suæ privationi. Sic ergo aliquid secundum suum *esse* determinatum, id est, respective ad aliquod determinatum, potest repugnare alicui, ita ut repugnantia sit simpliciter inter terminos, non ut abstrahant a quacumque determinatione, quamvis ipsa determinatio superaddita non sit fundamentum repugnantiæ et incompossibilitatis, sed ipsi termini ut subsunt determinationi.

Repugnantia secundum determinatum esse quomodo intelligenda?

27. *Ita salvari potest repugnantia in proposito.*

Ad propositum itaque, inter corpus Christi et substantiam et conversio et successio in essendo, tanquam inter terminos per se mutationis totalis, non tamen simpliciter et absolute secundum *esse*, ut

abstrahit ab omni determinatione, sed secundum *esse*, ut subest determinationi, et sic salvatur transubstantiatio secundum *esse* substantiale determinatum, et non secundum *esse* simpliciter. Præsentia autem corporis, et non præsentia panis non sunt termini hujus conversionis per se, sed determinatio concomitans, et sine qua termini non applicarentur sibi invicem, ut dicunt oppositionem, qua unus desinit in alium, non simpliciter, sed respective ad determinatum *esse*, vel ad *esse*, ut respicit aliquod determinatum, verbi gratia, accidentia panis; ipsum ergo subjectum præsentiæ, et non præsentiæ subjectum, sunt termini conversionis qua priora sunt præsentia, et non præsentia, licet non opponantur, nisi accedente determinatione per præsentiam, et non præsentiam, et respective ad tertium determinatum, nempe accidentia; vide Doctorem *quodlibeto* 10. *art.* 2. *in. fine*, § *Aliter potest declarari*, etc.

Determinatio per præsentiam non fundamentum oppositionis.

28. Exponitur littera ex dictis.

Ex his declaratur littera sequens : *Posset ergo dici quod ista conversio est sicut substantiæ in substantiam*, etc. ubi primo dicit hanc conversionem esse inter corpus, et panem non secundum *esse* simpliciter et *non esse*, id est, in omni ambitu entis, sed secundum *non esse hîc* et *esse hîc*, vel ut declaratum est secundum *esse* et *non esse determinatum*, quia nec corpus Christi secundum modum naturalem essendi, quem habet in cœlo, est terminus *ad quem* conversionis, neque in eum secundum illum modum essendi convertitur, aut desinit panis, et quando desinit corruptis speciebus, non desinit secundum *esse*, quod habet in cœlo, quamvis sit *esse* ejus reale et substantiale.

Quid sit desinere absolute et simpliciter.

Hæc omnia essent falsa, si esset terminus *ad quem*, secundum *esse* simpliciter, quod importat affirmationem, ut opponitur contradictoriæ negativæ, ut abstrahit ab omni determinatione, et modo essendi, et excludit totum *esse* suæ affirmativæ; ergo corpus Christi est terminus *ad quem* mutationis seu transubstantiationis secundum *esse* determinatum, ut dictum est, quod intelligit Doctor per *esse hîc*; non quod *esse hîc* sit distractio veritatis essendi realiter et substantialiter, sed denotet determinationem essendi realiter et substantialiter, quod omnes fateri debent, qui negant corpus ut hîc produci per transubstantiationem; et tamen esse terminum *ad quem* conversionis, imo etiam ii qui dicunt produci, necessario dicent produci secundum determinatum *esse*, et non secundum totale, et omnem modum essendi, alias produceretur ut in cœlo est; et sic etiam transubstantiatio esset ad ipsum, ut est in cœlo, quod non admittit fides. Eodem etiam modo panis, ut habet *esse hîc*, convertitur in corpus, seu transit in ipsum, desinendo præcise *esse hîc* et *non esse* simpliciter.

Subdit mox Doctor : *Et illæ mutationes, licet sint inter substantias, tamen non sunt inter substantias, ut inter terminos; termini enim sunt tantummodo præsentialitas, et non præsentialitas, quæ possunt reduci ad genus* ubi, *ut dictum est distinct.* 10. *quæst.* 1. etc. Hic passus reddit forte difficilem explicationem præmissam, et tam externi quam nostri, plerumque intelligunt hîc loqui Doctorem de transubstantiatione seu mutatione totali. Respondetur tamen (salvo meliori judicio Magistrorum) non ita intendere Doctorem, quasi termini formales conversionis essent præsentia, et non præsentia, quia ut *supra* urget Doctor contra alios, sic esset transaccidentatio, vel in specie transubiquatio, non transubstantiatio, seu mutatio substantiæ in substantiam, neque definitio transubstantiationis salvaretur per ipsum assignata.

29. Panis desinit esse, et quomodo?

Explicatur.

Agit ergo hîc Doctor de mutationibus concomitantibus transubstantiationem, eo-

Agit de concomitantibus.

Quid importat transubstantiatio de formali et materiali? rumque terminis; quærit enim de modo desitionis panis, et de eo quod de novo fit in corpore Christi, non autem de ipsa præcisa formali ratione transubstantiationis, ideo dicit in plurali *illæ mutationes*, etc. Transubstantiatio vero non est multiplex mutatio, sed una tantum per ipsum, ut patet *q*. 1. per totum, et potissimum *art*. 3. ubi dicit de formali importare ordinem et successionem inter terminos in essendo, qua unum in aliud totaliter mutatur; de materiali vero simul importare ipsos terminos, ergo est simplex mutatio, quam ibi negat spectare ad genus mutationis, ut eam definit Philosophus.

30. Hanc concomitantur duæ mutationes proprie dictæ suo modo, secundum quas est novitas in utroque termino transubstantiationis de *esse* in *esse* novum, cujus terminus est præsentia, et de *esse* panis in *non esse*, vel simpliciter, vel hîc.

Scopus Doctoris. De his ergo mutationibus agit hîc Doctor ex proposito, non autem de transubstantiatione in sua formali acceptione; vide quæ diximus *supra quæst. præcedenti* § *Quantum ad istum articulum*, etc. ne eadem repetamus. Dicit ergo has mutationes, licet sint inter substantias, videlicet corporis et panis, qua unum recipit *esse*, aliud desinit in ipsum, ad quam conversionem faciunt prædictæ mutationes, ut determinant per accidens, juxta ea quæ præmissa sunt.

Tamen, inquit, *non sunt inter substantias, ut inter terminos*, supple formales, sed inter præsentiam, quæ producitur per acquisitivam mutationem et productivam, et non præsentiam, ut est terminus deperditivæ; *et hæc reducuntur ad genus ubi*, inquit, non autem transubstantiatio secundum formale subjectum, quæ est inter substantias, quia ut dicit de formali successionem et ordinem terminorum non reducitur ad ullum genus, quia sic est aliquid non reale; de materiali vero respicit genus Substantiæ eo modo quo reduci potest ad genus. Planum ergo fit non intelligi hanc mutationem hîc sed illas alias concomitantes.

Unde infra § *Per ipsum modum dicendi* 31.
apparet, etc. *Transubstantiatio*, inquit *quæ est transitus substantiæ in substantiam, quantum ad hîc esse, patet esse, et termini* a quo *manentis, si desinat hîc esse*, etc. Non dixit præsentiæ in præsentiam, sed *substantiæ in substantiam*, etc. Illa clausula : *quantum esse hîc*, etc. dicit determinationem, ut excludit *esse* simpliciter, et transitum quoad tale *esse*, non vero transitum quoad *esse* reale substantiale determinatum. Huc spectant verba ejus sequentia in contextu superiori :

Sicut ergo mutatione positiva non acquiritur simpliciter esse *corpori, sed tantum* esse *hîc, ita mutatione deperditiva correspondente, quam includit conversio ista, inquantum ista conversio est transubstantiatio translativa, non autem productiva; ista, inquam, non deperdit panis* esse *simpliciter, sed* esse *hîc*, etc. Quibus verbis expresse distinguit inter conversionem et mutationem deperditivam : *Quam includit*, inquit, *conversio ista*, etc. eamdem etiam appellat *transubstantiationem translativam*, in qua et ponitur transubstantiatio, ut determinabile, et translativa per modum determinantis consequentis aut concomitantis, quo distinguatur a productiva, quæ est inter terminos quoad *esse* simpliciter, et non solum quoad determinatum *esse*.

Deinde explicat eamdem proportionem inter terminum *ad quem* et *a quo*, quia 32.
sicut terminus *ad quem* non recipit *esse* simpliciter, sed *esse hîc*, ut cadit de facto sub mutatione totali et substantiali, ita etiam ad salvandam veritatem ejusdem transubstantiationis respective ad termi-

num *ad quem*, non requiritur aliud quam quod ex vi conversionis desinat esse hîc tantum; quod ergo amplius desinat esse simpliciter, habet ex altera mutatione consequenti, qua non conservatur, neque acquirit *esse* alibi, non ex vi hujus conversionis; et ratio quam insinuat, est manifesta quam hîc formo, explicato ejus intento.

Probatio conclusionis secundæ.

Non magis transubstantiatio est ad substantiam, ut respicit terminum *a quo*, quam ut respicit terminum *ad quem*, sed ut respicit terminum *ad quem*; a quo magis specificatur, non requirit terminus *ad quem* transmutationem seu conversionem secundum *esse* simpliciter, et universaliter suum, alias esset terminus conversionis secundum quod est in cœlo, sed sufficit, ut sit terminus secundum *esse* reale, substantiale et determinatum, quod habet sub speciebus; ergo etiam ad veram transubstantiationem, ut respicit terminum *a quo*, sufficit ut desinat secundum *esse* determinatum, quod habet, ut est sub accidentibus.

Conversio est ad terminum ad quem, secundum determinatum esse.

33. Secunda ratio.

Secundo, ex vi conversionis totalis sufficit ut sit successio inter terminos, et ordo talis quo terminus *ad quem* succedat termino *a quo*, et hîc transeat in terminum *ad quem*, inquantum terminus *ad quem* succedit; finis autem transubstantiationis salvatur in termino *ad quem*, inquantum in ipsum, ut succedit, convertitur terminus *a quo*, et finis desitionis substantiæ panis in proposito, est positio corporis Christi. Sed si desineret terminus *a quo*, ex vi conversionis secundum aliquod *esse*, in quo non succederet terminus *ad quem*, non desineret in terminum *ad quem*, neque salvaretur finis conversionis, aut successio secundum ipsam conversionem, neque ordo proportionatus terminorum; ergo in tantum ex vi conversionis desinit terminus *a quo*, inquantum succedit terminus *ad quem*.

Ex determinato ordine, et fine conversionis.

Sed corpus Christi non succedit pani ex vi hujus conversionis, nisi secundum *esse* determinatum, ut hîc sub speciebus, non autem secundum omnem modum essendi corporis universaliter, et secundum *esse* simpliciter, ut importat omne determinatum *esse* corporis, licet succedat hoc modo secundum *esse* reale et substantiale, ut hîc; ergo ex vi hujus conversionis non desinit panis in corpus, nisi secundum *esse* reale substantiale ut hîc, id est, ut est sub accidentibus, non autem secundum *esse* simpliciter, id est, universaliter; hæc autem desitio non requirit annihilationem, ergo ex vi hujus desitionis non annihilatur, ut infert Doctor, neque etiam desinit secundum *esse* simpliciter, sed tantum secundum *esse* determinatum.

Requirit tantum desitionem panis, ut est sub accidentibus.

Confirmatur, non magis infert hæc mutatio desitionem termini *a quo* simpliciter, quam mutatio per generationem desitionem termini *a quo*, seu formæ præexistentis et incompatibilis suo termino formali, sed ad hanc desitionem sufficit formam priorem desinere subjecto secundum quod in ipso est, et secundum hoc *esse* determinatum tantum, et non secundum *esse* simpliciter, ut patet in anima rationali, quæ desinit tantum secundum *esse*, quod habuit in subjecto, adveniente alia forma; sit forma cadaveris, ut impugnatores hujus conclusionis volunt, sit alia quæcumque.

34. Patet a simili.

Et si Deus vellet formam materialem separatam a subjecto conservare extra subjectum, idem esset, quia vere generans aliam incompatibilem in subjecto corrumpit *esse*, quod habuit in ipso subjecto, et hoc tantum requiritur ad finem generationis, nempe ut tollat formam et actum e subjecto, quod impedit propriæ formæ inductionem; ergo similiter ad finem transubstantiationis inquantum inducit terminum *ad quem* sub speciebus, sufficit ut desinat in ipsum, quæ fuit sub

Et ratione ex generatione possibili.

speciebus, vel secundum illud *esse*, in quo solo est incompatibilis ad *esse* corporis Christi sub speciebus.

Oppositio positiva est inter esse determinatum.

Et probatur consequentia, quia si panis conservaretur seorsim a speciebus, modo desineret sub speciebus ex oppositione ad corpus Christi sub speciebus, non haberet aliquod *esse* incompatibile ad corpus Christi, ut sub speciebus, est ex vi hujus conversionis, sicut neque anima rationalis, ut manet in *esse* separato habet repugnantiam ad *esse* formæ succedentis, quia nempe utrobique est oppositio, successio et conversio secundum *esse* determinatum, et non secundum *esse* simpliciter, et abstractum ab omni determinatione.

35. Responsio.

Dices, sic desinere, non salvare conversionem substantialem panis in corpus Christi, sed tolli tantum præsentiam panis, quod non salvat transubstantiationem.

Impugnatur. Salvatur conversio substantialis.

Contra, hanc solutionem tollit prima ratio, ut eam formavimus juxta mentem Doctoris, quia sicut *esse* corporis Christi reale et substantiale, et præexistens, nec productum de novo, ut fit præsens sub speciebus, est terminus substantialis *in quem*, ita etiam *esse* panis, ut est subjectum accidentium, est reale et substantiale ejus sine ulla distractione, quia hæc determinatio non est distractio, sed limitatio ipsius *esse*.

Declaratio ex concessis et probatio.

Et sicut idem corpus si poneretur in diversis locis possit in uno loco terminare aliquam actionem substantialem primo secundum suum *esse* substantiale, quo non terminaret alibi primo, ut nutritionis imo secundum aliquos opponentium posset corrumpi simpliciter in uno, et manere in altero sub sua forma; ergo a fortiori *esse* panis sub speciebus, et ut determinate sub speciebus est, potest similiter terminare hanc mutationem substantialem sui in corpus Christi secundum illud *esse* determinatum, cum ipsum corpus eamdem terminat principaliter, ut est terminus *ad quem*, non quod recipiat *esse* simpliciter eo modo quo hîc loquimur, sed tantum determinatum *esse*.

Tertio, non magis desinit panis posito corpore Christi sub speciebus, quam ipsum corpus adveniente nova substantia, et alteratis speciebus, licet enim non sit idem modus in omnibus, est tamen ille modus et successio, quo vere dicatur corpus Christi desinere realiter et substantialiter quoad *esse* sub speciebus, et omne illud quod recepit ex vi transubstantiationis; illud autem dicitur *esse* substantiale novum, sed præexistens ut fit hîc nempe sub speciebus, et hæc desitio ejus est ex vi substantiæ succedentis saltem ex divina voluntate; ergo etiam panis desinendo tantum secundum illud *esse* quod habuit sub speciebus, licet non desineret simpliciter, sufficienter terminaret conversionem sui in corpus Christi, et diceretur secundum *esse* aliquod substantiale desinere respective ad corpus Christi succedens, et consequenter in ipsum corpus Christi desineret substantialiter.

36. Tertia ratio ex desitione corporis.

Quarto, salvatur totum, quod est de veritate hujus mysterii, et quod fides et Patres docent per hunc modum; ergo sufficit ad declarandum mysterium, et minus implicat difficultatem quoad rationem naturalem, et multis placet, et de facili tollit illud inconveniens, quod urgent hæretici de annihilatione panis, ut est terminus conversionis.

37. Quarta ratio. Salvantur omnia requisita ad transubstantiationem.

Antecedens probatur, quia salvat veritatem formæ, quia forma nequit falsificari, nisi maneret panis sub speciebus, ex vi conversionis sic declaratæ, non maneret; et hoc admittunt, ut plurimum, adversarii, nempe si panis seorsim alibi extra species conservaretur, ita ut non possit designari per particulam demon-

Salvaretur veritas formæ, demonstrativa.

strativam, forma demonstrans corpus Christi præsens esset vera.

Salvaretur practica, et simul conversio.

Salvaretur etiam veritas practica formæ, atque ipsa conversio, quam docent Patres, quia nihil requirunt, nisi panem desinere in corpus Christi secundum totam substantiam, ita ut nihil ejus maneat simul cum corpore Christi sub speciebus, et ex positione et præsentia corporis sequatur absentia, seu *non esse* panis (non absolute et simpliciter, quia de tali desitione nihil Patres), sed sub speciebus, quia de tali permanentia panis, quæstio fuit cum antiquis et modernis hæreticis.

38. Atque adeo Tridentinum totam hanc veritatem definivit can. 2. *Si quis dixerit in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis et vini, una cum corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem illam et singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, et totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini*, etc. *anathema sit*, etc.

Totum hoc salvat præmissa conclusio, salvat et ipsam transubstantiationem, quia convertitur panis in corpus Christi, quoad substantiam, ut probatum est, et nihil panis manere sub accidentibus ex vi conversionis, nam si per novum miraculum separatum panem Deus conservaret seorsim, adhuc maneret veritas Canonis, ut dictum est. Et hæc conclusio longe distat a sententia, quam ipse Doctor *supra* cum D. Thoma damnat, quæ ponit annihilationem panis sine ulla ejus conversione; non ita hæc sententia.

39. Altera pars conclus. Probatur.

Quod superest ergo, restat probandum quod annihilatio seu desitio panis secundum *esse* simpliciter non fiat ex vi conversionis, tamen de facto ita desinit. Ex vi conversionis præsentis, ut probatum est, non desinit panis, nisi secundum *esse* determinatum sub speciebus; sed hæc desitio non est annihilatio, seu desitio ut terminatur ad negationem extra genus, quod tollit *esse* secundum omnem modum essendi, ergo ex vi hujus desitionis non infertur panem desinere in nihil.

Negatio panis determinata est terminus desitionis.

Patet minor, quia terminus *ad quem* hujus desitionis est negatio panis determinata, et secundum determinatum modum essendi, nempe sub speciebus, et fundatur in corpore Christi, ut est terminus in quem desinit; negatio autem in subjecto determinato non infert negationem simpliciter universalem, sicut negatio formæ in subjecto, succedens suo *esse* in subjecto, non infert talem negationem extra genus et omne subjectum, alias forma desineret per annihilationem, cum nihil ejus maneat. Unde colligitur, cum desitio panis ut hîc, terminetur ad negationem, quæ ex vi conversionis inducitur, estque negatio in subjecto, ex vi conversionis non induci negationem simpliciter, seu extra subjectum.

Succedit negatio extra genus, et quo modo?

Hæc tamen extra genus succedit illi negationi in subjecto, non ex natura ipsius negationis, sed ex voluntate causæ extrinsecæ, non conservantis panem in *esse* separato; unde si conservaret, adhuc maneret desitio ex vi conversionis, et negatio, quæ est terminus ejus absque eo quod succederet negatio extra genus.

Causa negationis extra genus.

Sicut desinente Christo sub speciebus, succedit tantum negatio ejus secundum *esse* sacramentale, non autem negatio simpliciter; ergo ex particulari et determinata negatione, non sequitur negatio simpliciter, quamvis eam in proposito sequatur ex causa extrinseca, quia alibi non conservatur.

Hujus autem desitionis panis, qua desinit secundum *esse* simpliciter, et non tantum secundum determinatum sub speciebus, causa est, non dependentia panis in *esse* ab accidentibus, ut vult Suarez, nec 40.

40. Voluntas universalis causa est desitionis.

conversio panis in corpus Christi, ut fit de facto, nec voluntas particularis causæ primæ, sed voluntas ejus universalis, quia de lege ordinaria, qua Deus conservat substantiam, eam conservat sub suis accidentibus, et non seorsim desinit ex natura rei, hoc est, ut subest influxui causæ primæ, qui ipsi non debetur, neque datur, nisi ut subest accidentibus, quia sic cadit sub fine ordinariæ providentiæ, et perfectione universi, et illud est *esse* ejus naturale, ut subest actioni, ut passioni, qua influit in alia membra universi, et recipit ab ipsis influxum, secundum præsentem statum motus et mutationis et corruptibilitatis, qui deservit homini in statu viæ, propter quem hic mundus inferior constitutus est. Unde quando status viæ finietur, creatura etiam liberabitur a servitute, secundum Apostolum, et recipiet *esse* stabile et permanens sine motu et mutatione, et desinent ea quæ ad usum sustentandæ vitæ creata sunt ut animalia, et similia.

Conservatio respicit substantiam, ut subest accidentibus.

41. Concursus ordinarius Dei qualis est?

Explicatur ulterius concursus Dei, qui exhibetur in ordine ad effectum causæ secundæ, licet ipsi sit debitus, neque suspendi possit sine miraculo (quod contingit semper, quando subtrahitur, ut quoad tres pueros in fornace, et martyres in igne, et aliis corruptivis vitæ naturaliter), tamen non debetur nisi in certa dispositione, ut quando applicatur, neque datur prævalens ad actionem contrariam ex parte subjecti, ad quod applicatur, aut resistentia est excedens, aut incapacitas recipiendæ actionis et termini ejus, ut si sit incapax simpliciter formæ, ut Angelus caloris, aut secundum *quid*, quia jam subjectum supponitur in actu per formam æqualis aut majoris perfectionis, ut calidum excedens non recipit intensionem a minori, neque æquale ab æquali.

Quomodo debetur.

Unde colligitur influxum divinum in ordine ad productionem, aut etiam conservationem rerum, talem esse, qualem exigit finis, nempe motus et mutationis secundum ordinem universi; unde cum deficiat in substantia panis, separatis accidentibus, talis finis, cum neque capax sit actionis aut mutationis, neque consequenter faciat ad finem universalem, neque etiam ad particularem, nempe nutrimenti, sequitur illam desinere desitione simpliciter non ex repugnantia extrinseca, quam habet simpliciter ad ipsam ex natura rei, terminus *ad quem* ab intrinseco, sicuti est inter terminos repugnantes, sed tantum secundum exigentiam providentiæ cessante fine, ob quem conservari debet, et sic supposita separatione accidentium desinere hoc modo ex natura rei.

Deficit finis conservationis in substantia panis.

42. Desitio panis sub speciebus, et desitio simpliciter.

Unde quando Doctor dicit, desinere substantiam panis simpliciter per annihilationem, quatenus consideratur desitio ejus simpliciter, non intelligitur de pane, qua est terminus *a quo* conversionis, quia sic tantum desinit esse sub speciebus, vel esse hîc. Et hoc exigitur ad veritatem formæ tantum, non autem quod panis simpliciter desinat esse, quia licet per miraculum conservaretur, modo non sub speciebus maneret, verificaretur forma juxta sensum, quem habet ex institutione Christi Domini; quod ergo desinat simpliciter secundum omne *esse*, non facit ad mysterium, sed ex ratione jam declarata.

Desitio simpliciter concomitatur conversionem panis.

Et desitio ejus secundum *esse* simpliciter et proprie annihilatio, et tantum concomitanter se habet ad conversionem, sicut si converteretur panis in Angelum, qui tum crearetur pro ultimo instanti verborum, illa creatio esset concomitans ad conversionem, non aliquid intrinsece ad ipsam spectans, quia posset conversio fieri in præexistens; transubstantiatio ergo non est nisi inter terminos, ut succedunt

sibi invicem ut hîc, sive terminus *ad quem* incipiat esse simpliciter, et terminus *a quo* desinat esse simpliciter, sive non.

43. Hoc totum, servata proportione, potest intelligi de annihilatione, ut opponitur corruptioni late sumptæ, ut est desitio rei ex positione oppositi.

Annihilationis duplex acceptio. Si tamen ulterius sumamus annihilationem strictius, non ut est desitio rei secundum exigentiam naturæ, sed mere ex beneplacito causæ primæ, tunc dicendum erit annihilationem non esse in proposito, sed corruptionem, quia sicut desitio luminis non est annihilatio, quamvis fiat tantum ex suspensione concursus conservativi, ob impedimentum interjectum, et non ex positione alicujus contrarii, sic etiam desitio panis non erit annihilatio simpliciter, quia fit secundum exigentiam naturæ.

44. Desitio panis quare sit annihilatio. Hæc ultima acceptio annihilationis non est in usu apud Doctores, neque supponit aliquam dispositionem in re ipsa, ut est desitio panis hîc, et separatio accidentium tollit panem vere annihilari, quia non est dispositio simpliciter necessitans ad *non esse* panis simpliciter, sicut non tollit animam rationalem vere creari a Deo, quod de lege supponatur ad eam dispositio in subjecto, qua posita Deus creat animam; sic etiam, licet separatio accidentium sit dispositio quædam de lege ad suspensionem actionis conservativæ panis, non tollit vere annihilari de facto, quamvis non ex vi conversionis.

Objectio. Et si dicas eodem modo formam materialem desinere, quia non conservatur a Deo, tamen illam desitionem esse corruptionem, et non annihilationem; ergo similiter hîc dici potest idem. Respondetur

Responsio. negando consequentiam, quia forma materialis desinit ex subtractione causæ materialis, a qua per se dependet in *fieri* et *conservari*, ideo in re ipsa ex positione formæ incompatibilis desinit simpliciter, eo ipso quod desinat in subjecto a quo dependet; non ita est in substantia, quæ in *esse* non dependet a suis accidentibus, a quibus licet communi modo dicatur conservari, id tamen intelligitur qua ex virtute accidentium excluditur actio corruptiva ejus, aut disponens ad corruptionem, non quod secundum *esse* dependeat ab accidentibus in ullo genere causæ per se, quia sic daretur circulus in dependentia essendi, et idem supponeretur sibiipsi tanquam prius et posterius. Quomodo ab accidentibus conservetur substantia.

. Ex his patet duplex modus dicendi et explicandi hujus quæstionis, quorum primus est magis, ut dixi, ex sententia Doctoris, et in eo convenit cum S. Thoma, et reliquis antiquis. Secundus modus dicendi reducit sententiam aliorum ad commodum sensum, salvando veram conversionem, ad quam non facit desitio panis per annihilationem, sed consequitur modo dicto. 45. Duplex modus salvandi mysterium.

Argumenta autem modernorum censorum contra ejus conclusionem secundam procedunt ex defectu intelligentiæ litteræ ejus, tanquam si assereret panem, ut est terminus annihilationis spectare ad conversionem, aut per annihilationem, ut ipse eam explicat tolli ipsam veram conversionem et desitionem panis in corpus, aut certe tolli transubstantiationem veram, et nihil ab eo asseri quam transubjectionem; quibus omnibus occurrimus in declaratione et probatione conclusionis ejus. Rationes oppositæ non attingunt sensum Doctoris.

Si autem mihi licet aliquid inter tot Magistros dicere, magis persisto in prima sententia, quam existimo magis esse ex intentione Doctoris, quam hac ratione confirmo, supponendo responsionem ejus *ex Quodlibeto* 10. *art.* 3. § *Aliter posset poni*, etc. immediate ante responsionem 46. Præfertur prima sententia Doctoris.

ad argumentum in oppositum. Verba ejus sunt : *Aliter posset poni aliquid commune terminis non essentialiter, sed communis habitudo ad idem agens, quia potentiæ agentis eodem modo subjacet uterque terminus conversionis, et hoc etiam sufficit ad excludendam annihilationem, quia* nihil *proprie non subjacet potentiæ agentis, cum non sit aliquid causabile,* etc.

Potentia obedientialis utriusque termini respective ad agens inducens conversionem manet in termino *ad quem,* sicut et negatio termini *a quo* secundum *esse* determinatum, quod habet sub speciebus; ergo terminus *a quo,* non desinit per annihilationem. Probatur consequentia, terminus annihilationis est *non esse* simpliciter post *esse,* qua inducitur *non esse* simpliciter per annihilationem.

Sed panis non habet aliquod *esse,* nisi determinatum hoc quod habet sub speciebus; desitio autem hujus *esse,* et per conversionem, ut fatetur Doctor in secunda conclusione, et non per annihilationem, et *non esse* simpliciter panis non sequitur ex vi alicujus novæ actionis, quia illud *non esse* habet antecedenter ad *esse* sub speciebus, quia nullum aliud *esse* habet, nisi hoc determinatum quod recipit, ut est sub speciebus; ergo sicut forma, quæ tota desinit per successionem sui oppositi, quamvis desitio illa sequatur ad desitionem ejus hîc, non desinit per annihilationem, ita etiam panis desinit per corruptionem late sumptam, per positionem oppositi, quatenus desinit secundum hoc *esse* determinatum secundum quod tantum erat in *esse.*

Desitionem panis esse corruptionem.

Neque enim ex vi hujus actionis, qua recipit *esse* sub speciebus, recipit ullum aliud *esse,* neque ex vi conversionis ipsi debetur, neque ex vi alterius actionis; ergo *non esse* simpliciter ejus inducitur per causam, quæ non compatitur cum hoc *esse* ejus, et consequenter per successionem oppositi, et ita ex vi hujus desitionis transit in *non esse simpliciter,* quod habuit ante omnem sui productionem; hoc autem destruit annihilationem, cujus terminus proximus est negatio extra genus, et non negatio in genere.

47. Instantia superius assignata de desitione corporis excluditur.

Neque est paritas de corpore Christi, quod desinit secundum *esse* hîc, quia corpus ex vi alterius actionis habet *esse* in se, ut præscindit ab *esse* hîc, non ita panis; actio etiam illa non respicit corpus cum illa determinatione, qua est tantum hîc; actio autem conservativa panis est determinate ad panem, ut est sub speciebus, et non aliter.

Sed ex vi conversionis *esse* illud reale et substantiale panis, quod determinate est terminus conservationis, convertitur et transit in corpus Christi; ergo ex vi conversionis desinit, et consequenter negatio simpliciter essendi non inducitur per se primo, sed ut includitur in negatione, quæ afficit terminum *ad quem,* ut est incompossibilis.

Terminus annihilationis.

Ad annihilationem autem requiritur, ut talis negatio simpliciter inducatur primo et per se, ut abstrahit ab omni subjecto, quod non invenitur in proposito. Unde annihilatio non est desitio totius, nisi ut abstrahit ab omni subjecto succedente et incompatibili, alias dicendum esset omnia desinere per annihilationem, quorum nihil manet, quod est falsum. Et hæc de hac quæstione sufficiunt, quæ forte reduci possunt ad quæstionem de nomine, extendendo annihilationem ad omnem desitionem totius quoad se, et inclusa.

SCHOLIUM.

Solvit argumenta in favorem opinionis negantis panem annihilari, et etiam rationes adductas in oppositum, per quod videtur problematicus in hac quæst. licet magis in-

clinet in eam opinionem, quæ tenet panem annihilari.

17. Ad arg. 1. Ad argumenta. Ad primum, si teneatur primum membrum disjunctivæ positæ in principio solutionis, neganda est illa major; oportet enim addere, nihil ejus manet, et similiter nihil succedit, ut per se terminus.

Ad 2. Ad secundum per idem, etsi nihil sit in se, nec in alio, tamen suo *esse* non succedit omnino *nihil.*

Ad 3. De potentialitate materiæ, vide dist. 43. q. 3. art. 5. Ad tertium, negandum est formam in corruptione annihilari. Et ad probationem, quia non manet, nisi in potentia materiæ, dico quod ipsa manente in potentia materiæ, est compositi alteram partem manere per se; et sic etiam manet forma per accidens; cujus autem aliquid, sive per se, sive per accidens manet, non annihilatur. Et cum dicis, quod posset idem numero redire per agens naturale, non sequitur, quia potentia illa, in qua manet forma, debet intelligi principium potentiale, non autem respectus; corrupta enim forma, non amplius manet respectus potentiæ ad formam, quia non est respectus potentiæ ad omnino præteritum, sicut nec ad omnino impossibile; sed ipsum principium potentiale manet, et in hoc totum manet per se secundum aliquid ejus, et forma quæ erat aliquid totius manet per accidens secundum aliquid sui. Vel posset breviter dici, quod etsi nihil formæ corrupti maneat, tamen negatio succedens sibi est negatio in apto nato, et ideo privatio, et illa non est nata terminare annihilationem.

18. Negatio in genere non terminat annihilationem. Et cum applicatur ad propositum, etsi requiritur quod maneat, ad hoc quod dicatur non annihilari, et forma panis non sic manet, quia materia ejus transit in materiam; dico, quod propter multas rationes, ut dictum est prius, corruptio non dicitur annihilatio, et licet illæ duæ sufficiant, scilicet subjectum manere, et negationem terminantem esse privationem, tamen si negatio terminans esset quæcumque negatio in genere, puta in aliquo disparato positivo, adhuc transitus ad ipsam non esset annihilatio.

Ad 4. Ad quartum potest dici, quod non omnis productio totius substantiæ est creatio, sed quæ est a termino *a quo*, ut a pure nihil, et ita hîc, per oppositum, si teneatur secundum membrum hujus disjunctivæ positæ in solutione quæstionis, sed non concludit, quod a conversione panis annihiletur, sed tantum quod ejus annihilatio concomitetur istam conversionem.

Ad rationes in opposit. Idem dist. 1. hujus, et dist. 2. lib. 2. Ad rationem in oppositum, Ambrosius loquitur de conversione terminorum, non secundum simpliciter *esse*, sed secundum *quid esse*.

Ad aliud de creatione, patet ex solutione ultimi argumenti ad primam partem.

Ad Augustinum respondeo: Deus nulla actione positiva annihilat rem; sed sicut positive agendo rem conservat, ita annihilare, est desinere creaturam conservare, et hoc potest Deus.

QUÆSTIO V.

An conversio panis in corpus Christi possit vere exprimi, et quibus propositionibus?

Damasc. *lib.* 4. *c.* 14. Innoc. 4. *de hoc myst. c.* 6. Ambros. 5. *de Sacram. cap.* 3. Cyprian. *serm. de cœn. Dom.* Beda *in* 1. *Corinh.* 11. *habetur cap. Non omnis, de consecrat. dist.* 2.

1. Ultimo (a) quæritur sine argumentis, quibus propositionibus possit hæc conversio vere exprimi?

Respondeo, non potest vere signari per verbum essendi, nec fiendi, neque etiam per hoc verbum *posse* vel *possibile*, et hoc secundum nullam differentiam temporis. Nec enim panis fuit corpus, nec est, nec erit, et e converso corpus non fuit, nec est, nec erit panis. Et ratio omnium istorum est, quia *esse* notat unionem extremorum essentialem vel accidentalem pro illo tempore quod assignat; sed pro nulla differentia temporis habent hæc extrema unionem essentialem, nec accidentalem, sed pro omni instanti, vel disparationem, puta quando extrema sunt entia positiva, vel majorem repugnantiam, scilicet entis ad non ens pro illo instanti, pro quo unum est, et aliud non est.

Panis non fuit, est, vel erit corpus Christi.

Secundo dico, quod panis nec fit, nec factus est, nec fiet corpus Christi, nec e converso; et ratio istorum est, quia *fieri*, quando prædicatur secundum adjacens, prædicat *fieri* simpliciter ejus de quo dicitur, et sic non conjungit aliquod oppositum ipsi subjecto, sicut panis fiebat, quando coquebatur, et sic corpus fiebat, quando in utero Virginis formabatur, sed nihil ad *B.* Sed quando *fieri* prædicatur tertium adjacens, tunc denotat subjectum fieri secundum formam prædicati; sed panis pro nulla differentia temporis fit secundum formam prædicati, scilicet corporis, nec e converso, et patet illud in simili per oppositum, ideo enim hæc est vera: homo fit albus, quia hic homo fit sub forma albedinis; et per oppositum hæc est impossibilis: homo fit asinus, et hoc, loquendo stricte de virtute sermonis; sic videtur esse in proposito.

De illo verbo fit secundum adjacens, ut dicendo panis fit, vide in 1. dist. 30. q. 1. et in 3. dist. 7. q. 2.

Tertio dico, quod panis non potest, nec potuit, nec poterit esse corpus Christi, nec e converso. Et ratio omnium istorum est, quia illa de possibili est falsa, cujus illa de *inesse* est impossibilis; quælibet enim de possibili potest exponi in aliquam de *inesse* possibilem, licet forte falsam; sed quælibet de *inesse* correspondens cuilibet istarum de possibili, est impossibilis ex prima conclusione jam probata.

Panem non fieri corpus Christi.

COMMENTARIUS.

(a) *Ultimo quæritur sine argumentis*, etc. Assignat regulas quoad modum loquendi in hoc mysterio. Prima regula est per Doctorem, non posse significari hanc conversionem per verbum essendi aut fiendi. Ratio est, quia verbum essendi significat unionem extremorum, vel essentialem vel accidentalem pro aliqua 1.

1. Modi loquendi in hoc mysterio. Prima regula.

differentia temporis, sed panis nunquam fuit corpus Christi in *esse*, aut e contra; neque uniuntur in *esse*, quia desinit unus terminus adveniente altero, et hoc exigit natura conversionis. Ratio secundi, quia *fieri*, ut prædicatur tertium adjacens, denotat subjectum fieri secundum formam, quæ importatur per prædicatum; sed sic corpus Christi nunquam fit panis, aut e contra.

Secunda regula. Secunda regula est, quando prædicatur unum extremum hujus conversionis de altero in recto, propositionem non esse veram de rigore sermonis, quia neutrum inest alteri; prædicari ergo possunt sumendo alterum in obliquo denotando ordinem extremi ad extremum, cum præpositione *ex*, vel *de*, ut de pane fit caro Christi; ex pane fit
Suarez. caro Christi, panis convertitur in corpus Christi, et omnes aliæ locutiones ad has reduci debent. Suarez ait, quod prima propositio denotat consubstantialitatem, et est falsa. Respondetur id non esse verum semper, quia Philosophus dicit, 2. *Metaph. cap.* 3. quod ex mane fit meridies; denotat ergo quandoque conversionem et ordinem terminorum, aliquando consubstantialitatem; et illa propo-
Ambros. sitio est Ambrosii *lib.* 4. *de Sacramentis*, *cap.* 4.

SCHOLIUM.

Ostenso, panem non esse, fieri, nec posse esse vel fieri corpus, declarat alterum horum de altero dici tantum in obliquo, ut dicendo ex pane fit corpus, vel panis transit in corpus; et hæc secunda est magis propria, quia ly *ex* significat manere subjectum commune utrique termino secundum Philosophum.

2. Text. com. 7. Dico ergo, quod nullo istorum modorum, accipiendo utrumque extremum in recto, oportet alterum de altero prædicari. Si ergo vera debet esse prædicatio, oportet alterum eorum in obliquo accipere, denotando ordinem extremi ad extremum; et hoc potest esse dupliciter: vel cum hac præpositione *ex*, vel *de*, addendo ad terminum *a quo*, sicut dicit Philosophus, 2. Metaphysicæ, cap. 3. *Quod ex mane fit meridies, et non e converso*; et hoc modo potest concedi, quod ex pane vel de pane fit corpus Christi. Alio modo addendo termino *ad quem*, hanc præpositionem *in*, quæ denotat ipsum esse terminum *ad quem*, hoc modo panis transit in corpus Christi.

Et omnes aliæ locutiones de virtute sermonis ad aliquam istarum reducuntur; sed secunda est magis propria, quia non denotat aliquid commune manere, sicut aliquo modo denotat ista præpositio *ex*, secundum modum proprium accipiendi *ex*; non enim ex opposito fit oppositum, nisi quia ex subjecto communi utrique, secundum Philosophum, 1. Text. 58. et 60.
Physic. primo de Generat. et 11. *Metaphys.* Text. c. 10. et 24. Nulla autem propositio cum Text. 6. et inde.
mutatione accepta, vel *moveri*, Idem 7. Metaphys.
etiam accipiendo unum terminum Text. 22.
in obliquo, et alterum in recto, vera est, utpote panis mutatur in corpus, quia non est hîc mutatio, ut dictum est *in* 1. *quæst. istius distinct.* transire autem, seu verti, abstrahit a ratione mutationis, quia ponunt habitudinem termini ad terminum, non importando subjectum commune manere.

Circa secundam partem istius distinctionis, quærendum est de

materia conveniente isti conversioni; et duo hîc quæruntur: Primo, utrum solus panis triticeus cum aqua elementari coagulatus sit conveniens materia conversionis in corpus Christi? Secundo, utrum solum vinum expressum de uva sit conveniens materia conversionis in sanguinem?

QUÆSTIO VI.

Utrum solus panis triticeus cum aqua elementari coagulatus sit conveniens materia conversionis in corpus Christi?

Alensis 4. *p. q.* 32. *memb.* 4. D. Bonav. *hîc* 2. *p. art.* 1. *q.* 4. Richard. *art.* 2. *q.* 1. 2. D. Thom. *q.* 2. *art.* 2. *et* 3. *p. q.* 74. Suarez *ibi tom.* 3. *disp.* 44. *et* 45. Bellarm. *lib.* 4. *de Eucharistia*, *cap.* 7. 8. Coccius 2. *tom. lib.* 6. *art.* 1.

1. Ad (a) primam quæstionem patet *de consecrat. dist.* 2. *cap.* 1. et *cap. Non oportet,* et *cap. sequenti.* Ratio principalis est, quia Christus talem materiam consecrandam instituit, et in signum institutionis tali materia consecranda usus est. Quod etiam panis triticeus, et non alius, habetur *de consecrat. distinct.*
Joan. 12. August. 2. *in Sacramento.* Et hujus congruentia accipitur ex illo verbo, Joan. 12. *Nisi granum frumenti,* etc. ubi Christus se grano frumenti comparat. Unde Augustinus ibi: *Cum sint multa grana frugum, nulli se comparat, nisi illi. Unde mos cœpit Ecclesiæ de hoc solo grano confici corpus Domini.*

De hac etiam farina triticea aqua elementari coagulata debet panis formari, quia ita supponitur panem illum fuisse formatum, quo usus est Christus consecrando, nec sufficit pasta, sed panis, quia sic constitutum est; et ad omnia est congruentia, quia cum Sacramentum illud sit signum nutrimenti spiritualis, in illis congrue instituitur, quæ sunt signa principalis nutritionis corporalis; principale autem nutrimentum quantum ad cibum est panis triticeus.

COMMENTARIUS.

(a) *Ad primam quæstionem patet*, etc. 1. Materia Sacramenti corporis. Panis triticeus. Gabriel.
Hæc est secunda pars hujus distinctionis, in qua determinatur de materia Sacramenti. In hac quæstione de materia corporis, qui est panis triticeus ex aqua naturali confectus, ut patet ex littera. Gabriel *lect.* 35. *in canonem Missæ*, asserit panem confectum ex quocumque genere frumenti esse materiam idoneam consecrationis, sive sit triticum, spelta, hordeum, typa. In 4. autem *dist.* 11. *quæst.* 2. dicit non satis convinci a Theologis materiam hujus Sacramenti esse triticum, distinguens granum a leguminibus, ut illud sit, quod in spicam crescit, hæc non ita, ut fabæ, pisa, et ejusmodi. Distinctio inter granum et legumina. Refertur pro eadem sententia Thomas de Argentina *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 1. Albertus *art.* 7. Cajetanus *in* 3. *p. q.* 74. *art.* 3. *in Commentariis antiquis*, asserit omne frumentum, ex quo fieri possit panis, esse sufficientem materiam; quæ sententia ejus, jussu Pii V. abolita est, et expuncta in editione Romana. Thomas Argentin. Cajetan. Asserit idem *in art.* 7. D. Thomæ posse confici ex pane confecto ex aqua rosacea, in quo graviter notatur.

Conclusio : panis triticeus est materia hujus Sacramenti, non alius. Ita Doctor, Alensis 4 *part. quæst.* 10. *memb.* 4. *art.* 1. 2. Panis triticeus materia. D. Thom.

D. Bonav. D. Thomas 3. *part. quæst.* 74. *art.* 4. *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 2. D. Bonaventura *ibidem* 1. *pars dist. quæst.* 4. est communis Theologorum *in eadem dist.* Summistarum verbo *Eucharistia,* et aliorum. Innoc. III. Innocentius III. tenet idem *lib.* 4. *de Mysterio Missæ, cap.* 3. in *Catechismo Pii* V. dicitur esse traditio Apostolica. Probatur Florent. ex Concilio Florentino in Decreto unionis, ubi definitur materiam hujus Sacramenti esse *panem triticeum, et vinum de vite.* Responsio Cajetani. Dices cum Cajetano panem triticeum esse de necessitate præcepti, non autem Sacramenti. Alanus etiam *lib. de Eucharist. cap.* 11. asserit incertum esse quid horum intendit Pontifex. Contra, Pontifex definit Impugnatur. materias certas Sacramentorum et necessarias, alias posset dici quando dicit aquam naturalem esse materiam Baptismi, sic eludi; deinde Pontifex in materia sanguinis distinguit illam, quæ est de necessitate Sacramenti, ab ea quæ est de præcepto, asserens vinum de vite esse materiam ejus, cui modica aqua ex præcepto Ecclesiastico misceri debet. Deinde juxta communem interpretationem Christus confecit in pane triticeo, quia non est verisimile alium panem fuisse in usu festi Azymorum, Christus autem confecit in azymo, ut *infra* videbimus. Concilium autem Carthaginense docet in Sacramento nihil aliud offerendum esse, quam quod Christus Dominus tradidit; unde sicut nequit mutari forma, ita neque materia, quam quæ intituta est.

3. Ex his sequitur primo panem triticeum esse materiam, quia talis habetur ex usu et consuetudine. Difficultas tamen est inter Doctores de variis speciebus tritici seu frumenti, an sit triticum vel aliud? et oritur plerumque ex varia significatione nominum apud diversos, verbi gratia negat D. Thomas far esse materiam conse- Variæ species crabilem, quia putat non esse speciem tritici; quod interpretatur Sotus intelligi frumenti. Far. de quodam genere frumenti durissimo, ex quo vix confici possit panis. Cæterum aliis far significat optimum genus tritici, similiter siligo apud Plinium et antiquos significat optimum genus tritici, in quo sine dubio confici potest; apud alios significat speciem illam frumenti, quam alii typhum, alii centenum vocant; in hoc Siligo. D. Thomas censet confici posse, quia putat esse speciem tritici, cum in aliquibus terris nascitur ex tritico, in aliis triticum ex ipso. Sed hæc ratio non concludit, quia ex natura soli, et cœli constellatione id contingere posset, quamvis species diversa sit; avena etiam ex tritico quandoque per corruptionem nascitur, sicut et lolium, et alia diversæ speciei; natura autem quando nequit in id quod perfectum est, producit quod potest. Alii ergo negant esse materiam sufficientem, unde sequitur esse dubium, et peccare eum, qui in eo conficeret.

Aliqui dubitant de spelta an sit verum Spelta. triticum, negat Doctor cum D. Thoma; affirmat Albertus et Thomas de Argentina; incertum est, ideo materia est dubia. Hordeum et avenam materiam esse negant communiter omnes præter Gabrielem et alios *supra.*

4. Triticum est materia. Id resolutorie ergo tenendum est, illud frumentum, quod communiter a peritis rei rusticæ censetur triticum, esse materiam, non aliud. Neque refert quod sint in diversis regionibus diversæ species tritici, modo quælibet sit verum triticum, quia hæc varietas etiam invenitur in materia sanguinis, quæ multiplex est in specie, quælibet tamen vini species sufficit.

Sequitur secundo, quod panis, qui vere triticeus secundum usum censetur, sit materia; unde si tritico essent admixta grana alterius frumenti, modo sint pauca, adhuc materia esset consecrabilis.

Sequitur tertio, quod requiratur ut panis fiat ex aqua naturali, non artificiali, quia hic non est usualis, neque consequenter materia Sacramenti. Unde panis confectus ex aqua rosacea, melle, butyro, aut etiam vino, aut alio diverso liquore, non esset consecrabilis; ita etiam S. Thomas *art.* 7. Richardus *in* 4. *dist.* 11. *art.* 2. *quæst.* 2. et communis, unde oppositum male Cajetanus *supra.* Ratio jam dicta est, quia talis panis non habet proprie rationem panis, sed libi, vel confecti præter usum panis communis; si tamen aliquis liquor modicus admisceretur, non tolleret materiam, sicut neque in Ecclesia Græca illa, quæ ad fermentum spectant, tollunt materiam consecrationis, quæ ab ipsis fit in pane fermentato. Et sicut jam dictum est de farina, cui aliquid alterius admixtum frumenti esset, in parva quantitate, ita etiam de aqua naturali dicendum, cui aliquid alterius liquoris in exigua quantitate incideret; sufficit enim quod sit panis usualis et triticeus juxta communem æstimationem et acceptionem.

D. Thom. Richardus.

5. Objectio prima solvitur.

Objicit Gabriel quod hactenus Ecclesia nihil definierit in oppositum. Respondetur negando antecedens, et dato opposito, nihil temere affirmandum esset contra traditionem et usum Ecclesiæ, nisi revelatio aut auctoritas suppetat, maxime in materia Sacramentorum, quod redderet ipsam nullam aut dubiam.

Objectio secunda. Augustin.

Objicit secundo : *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit*, etc. *Joan.* 12. ubi notat Augustinus inter multa alia frugum grana Christum se comparasse soli grano frumenti : *Unde*, inquit, *mos cœpit in Ecclesia de illo solo grano conficere corpus Domini*, etc. Sed constat frumentum genus esse ad omnem speciem grani, quod crescit in aristas, juxta Isidorum *lib.* 7. *Ethymolog. cap.* 3. Plinium *lib.* 18 ; *histor. cap.* 7. Varronem *de re rustica, cap.* 48. ergo, etc.

Isidorus. Plinius. Varro.

Confirmatur, quia Pontifices et Concilia non explicant aliud, quam panem frumenti esse materiam; ergo comprehendit omne frumentum.

Glossa.

Respondetur locum illum non esse Augustini, sed Glossæ, quæ citat Augustinum, quamvis in eo non habeatur; et quidquid sit, nihil facere ad propositum, quia ibi frumentum sumitur pro specie, in qua consuevit Ecclesia consecrare, ut bene Doctor in littera, non pro genere. Sic etiam sumunt Pontifices et Concilia, ut Carthagin. III. *cap.* 24. Bracharens. III. *cap.* 1. Aurelianens. IV. *cap.* 4. Alexandrin. I. *epistola decretali, cap.* 4. et habetur de Consecratione dist. 2. can. *Cum omni crimini*, etc. cap. etiam *Firmiter, de Summa Trinitate*, cap. *Cum Marthæ.*

Carth. III. Brach. III. Aurel. IV. Alexand. I.

Sumi frumentum antonomastice pro tritico. Psalm. 147.

Sumunt autem frumentum antonomastice pro perfectissima specie, ut pro tritico, sicut sæpe Scriptura consuevit variis locis; quæ videre licet apud Suarez et alios, juxta illud Psalmi 147. *Ex adipe frumenti satiat te*, ubi intelligitur triticum; et Psalmo 80. *Cibavit illos ex adipe frumenti*; Deuteron. 9. *Dominus Deus tuus introducet te in terram bonam*, etc. *terram frumenti, hordei ac vinearum*, etc. ubi frumentum distinguitur contra hordeum, et sumitur pro tritico.

Psalm. 80. Deuter. 9.

SCHOLIUM.

Ostenso, materiam conversionis in corpus esse panem triticeum, movet tria dubia. Primum, an amidum sit materia? et resolvit, nihil esse certum, præter hoc quod utens eo peccaret, nisi ignorantia excusaretur. Negat D. Thom. hîc q. 2. art. 2. aiunt Palud. q. 1. art. 4. Sotus d. 9. q. 1. art. 3. panem et vinum esse materiam. Habetur ex Matth. 26. et definitur in Lateranen. cap. Firmiter, de Sum. Trinit. Flor. decret. Eugen. Trident. sess. 13. 21. et 22. Quod panis debeat esse triticeus docet Florent. ibidem.

Sed (a) hîc est dubium, primo de amido, an ex ipso possit formari panis consecrabilis. Secundo. an de farina triticea pasta confecta, non cocta possit confici. Tertio, an panis azymus, vel fermentatus, vel uterque.

Quantum ad primum, videretur prima facie, quod talis panis esset consecrabilis; tum quia ille usualiter reputatur panis triticeus, et Christus instituit Sacramentum in pane triticeo usuali; tum quia illæ depurationes, quæ fiunt circa amidum præparandum, non videntur alterare a specie farinæ triticeæ; non enim fiunt ibi, nisi decolationes et purgationes, et hujusmodi; hæc autem non videntur alterare medullam tritici a specie sua.

Arist. 1. de anim. c. 11. Ex operationibus diversis cognoscimus diversas esse substantias.

Sed si credatur expertis in rebus de qualitatibus consequentibus eas, quæ innotescunt ex operationibus, per quas qualitates cognoscimus et distinguimus substantias, aliter enim non cognoscimus distinctionem ignis ab aqua, nisi per ea quæ innotescunt nobis ex operationibus; et secundum Medicos quælibet species habet qualitatem et operationem a tota specie, quæ non competit sibi per talem mixtionem, sed consequitur formam propriam talis speciei, et hujusmodi quantitas, et operatio alia est in tota specie amido, et alia in pane triticeo, sicut apparet cernentibus eas, et assignantibus proprietates tales et tales quantum ad effectus; ex quo videtur quod amidum sit totaliter alterius speciei a pane triticeo. Et confirmatur istud : non enim per aliud probamus acetum et agrestam differre specie a vino, et per consequens non esse materiam consecrationis quantum ad vinum, nisi quantum ad qualitates et operationes, quia scilicet acetum est a tota specie frigidum; vinum autem a tota specie calidum.

An amidum sit consecrabile.

Hîc breviter potest dici, quod cum certum sit farinam tritici purgatam secundum communem purgationem, eo modo scilicet quo pistores solent eam purgare, esse materiam convenientem ad faciendum panem consecrabilem, et dubium sit,an amidum sit hujusmodi materia, et pars negativa multum sit probabilior, non sine peccato aliquis se exponit tali dubio, maxime ille qui præparat hostias consecrandas, quia sibi simpliciter est certum, quod de tali materia præparat. Utens forte potest magis excusari de peccato, quia supponit talem materiam esse bene præparatam. Sed si in veritate non est ista materia consecrabilis, in consecrando nihil facit. Nec tamen est idololatria, nec occasio idololatriæ populo, quia quantum in se est, supponit materiam esse idoneam, et a se et ab aliis adorandam.

Quia est ignorantia invincibilis.

COMMENTARIUS.

6. (a) *Sed hîc est dubium*, etc. Supposita communi sententia et conclusione de materia remota consecrationis, movet tria dubia circa materiam proximam; primum, utrum ex amido fieri possit panis consecrabilis? secundum, utrum pasta sit consecrabilis? tertium, an azymus et fermentatus?

Amidum non est materia. Doctor. D. Thomas. Sotus, et communis. Differt a tritico.

Ad primum Paludanus respondet affirmative *hac dist. quæst.* 2. *art.* 4. *concl.* 5. et Major *quæst.* 2. Negativam partem tenet Doctor, vel certe illam materiam esse omnino dubiam; et hoc tenet D. Thomas *art.* 3. et alii communius; Sotus autem dubius est. Probat Doctor primo, quia amidum, ut ex qualitatibus experiri licet, est alterius rationis et speciei a tritico, quia per decolationes et depurationes corrumpitur forma tritici; sicut acetum ex vino factum mutat speciem, cum sit a tota specie frigidum, vinum a tota specie calidum.

Non est usualis.

Secundo probat ex eo, quod panis usualis sit ex farina communi modo depurata, et ille sit materia Sacramenti. Unde graviter peccaret, quia talem materiam accommodaret ad hostias conficiendas scienter, utens etiam scienter tali hostia peccaret graviter, et forte nihil faceret; si ignorans supponit hostiam ex debita materia confectam, excusatur; populus autem adorans talem hostiam non committit idololatriam, quæ sit peccatum, quia ut alias dictum est cultus exhibitus sequitur æstimationem prudentem.

SCHOLIUM.

Pastam, licet non differat specie a pane cocto, non esse consecrabilem; panem tamen redactum in pastam, consecrabilem esse. D. Thom. hîc quæst. 1. art. 1. et 3. part. quæst. 75. art. 6. docet distingui pastam specie a pane cocto.

3. Hinc elice, non sequi. Ista sunt ejusdem speciei; ergo si unum est materia conveniens, et aliud; patet de pasta et pane cocto.

Quoad (a) secundum dubium bene probabile est, quod pasta et panis non differunt specie, quia per decoctionem pastæ in furno, vel alio modo ab igne, non fit nisi exhalatio humoris aquei commixti cum partibus farinæ, et hæc mixtio est per juxtapositionem; talis autem separatio non mutat speciem, quia nec etiam mixtio. Nec tamen de pasta potest confici, quia noluit Christus in Sacramentis suis istam subtilem disputationem de differentia specifica imponere nobis, sed quod panem triticeum usualem haberemus communiter pro materia consecrationis, ut sic secundum Damascenum *lib.* 4. *cap.* 14. illud quod communiter consuevit esse nutrimentum corporale, ipsum vel simile esset nobis Sacramentum institutum spirituale.

Et si arguas : Panis fit pasta per modicam compressionem in digitis, quare nec post talem compressionem a digitis videtur materia consecranda, sicut ante decoctionem ? Respondeo, hoc probat quod non differt specie panis a pasta, sed non probat quod pasta sit materia consecrabilis. Et si quæras de pane tali recenti et reducto in pastam, an sit consecrabilis? Respondeo quod sic, quia quantumcumque remittatur in illo consueta duritia, quæ consuevit esse in pane cocto, tamen ex quo semel coctus est, et panis fuit, nisi manifeste recedat a ratione panis usualis, non recedit a ratione panis consecrabilis.

Panis reductus in pastam est consecrabilis.

COMMENTARIUS.

7. Pasta non est consecrabilis. D. Thom. Major tenet oppositum.

(a) *Quoad secundum dubium*, etc. Hæc resolutio est communis, etiam D. Thomæ *art.* 6. et reliquorum, præter solum Joannem Majorem, qui tenet contrarium. Sola est controversia circa probationem. Doctor sentit pastam et panem non differre specie, sed tantum accidentaliter; D. Thomas putat differre essentialiter. Quidquid sit de hoc, bona est ratio Doctoris, quia panis idoneus nutritioni, et usualis, est

Non est panis usualis. materia hujus Sacramenti; quod si ex pane foret pasta sine admixtione alicujus liquoris, esset consecrabilis, quia sic est idoneus nutritioni, et usualis est communis.

SCHOLIUM.

Sententia Græcorum, Christum passum esse luna 14. et Cœnam instituisse luna 13. et per consequens consecrasse in fermentato, suadetur tribus argumentis.

4. Tertium (a) dubium includit majorem difficultatem. Græci enim dicunt, quod necesse est conficere in fermento, et ideo negant Latinos conficere; et antecedens nituntur probare per Evangelia. Dicunt enim, quod Christus passus est luna quartadecima, ut impleretur figura legis de Agno Paschali, qui immolabatur luna 14. et hoc futurum Christus prænoscens prævenit comedere Agnum Paschalem ante lunam 14. dicunt autem tunc inter Judæos panem fermentatum esse in usu; non enim erat eis interdictus panis fermentatus ante 14. diem mensis primi ad vesperam. Ex hoc concludunt Christum tunc usum fuisse fermento, et per consequens ipsum confecisse in fermento.

Arguitur ex Evangeliis, Christum fuisse passum luna 14. et consequenter, consecrasse in fermentato. Pro ista opinione adducunt alia de Evangelistis, ut illud Joan. 18. cap. *Quod non introierant Judæi in prætorium, ut non contaminarentur, sed manducarent Pascha.* Pascha autem accipitur ibi pro Agno Paschali, qui debebat comedi 14. luna; ergo 14. luna tradiderunt Christum Pilato. Item *Joan.* 13. legitur, quod *ante diem festum Paschæ*, et sequitur totum illud de Cœna et institutione Eucharistiæ; ergo ante diem illum, in quo immolabatur Agnus Paschalis, per consequens ante lunam 14.

Item, *Matth.* 26. dicitur, quomodo Judæi cogitaverunt occidere Christum dicentes: *non in die festo;* ille autem dies festus principalis erat luna 15. juxta illud Numer. 28. *Quartadecima die mensis primi Pascha erit, et decimaquinta die solemnitas*, supple principalis; ergo de illo intelligitur in Joanne, cum dicitur: *Ante diem festum*, etc.

COMMENTARIUS.

(a) *Tertium dubium includit majorem difficultatem*, etc. In hoc dubio resolvit duo: primum est Christum consecrasse in azymo, et non in fermentato; secundum vero est, utramque esse materiam idoneam et sufficientem, quantum est ex parte materiæ. 8.

Prima resolutio dependet ab illa quæstione, nempe quando Christus instituit Sacramentum, utrumque breviter hîc comprehendemus.

Notandum itaque præceptum fuisse Judæis comedere Agnum Paschalem, luna 14. id est, decimaquarta die mensis primi, qui Judæis *Nisan* appellabatur; annos enim habebant lunares, et computabant annum a primo die post æquinoctium vernum. Præceptum de comestione Agni.

Hoc præceptum habetur *Exodi* 12. *Levit.* 23. *Num.* 28. luna autem 15. id est, dies sequens decimamquintam mensis vocabatur *Pascha*, id est, *transitus Domini*, quando interficiens primogenita Ægypti transiit domos Judæorum, eos liberavit a servitute, et eo die primum egressi sunt a captivitate; hic dies etiam vocabatur dies azymorum primus, in quo præceptum erat Pascha luna 15.

Judæis vesci solis azymis, et deinceps per septem dies, ut constat ex iis locis citatis.

Usus azymorum.

Septem diebus azyma comedetis, in die primo non erit fermentum in domibus vestris. Usus autem azymorum incipiebat die 14. *ad vesperam primo mense, quartadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma, usque ad diem vigesimum ejusdem mensis ad vesperam*, etc.

Ritus festorum.

Festa etiam Judæorum continebant primam et secundam vesperam eo ritu quo in Ecclesia celebrantur festa duplicia cum utrisque vesperis. Levit. 23. *A vespera usque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra*, etc. Juxta ergo computum naturalem, quo Judæi numerabant dies suos, incipiebat ipsis dies ab aurora seu ortu Solis; hinc *Joan.* 19. ex communi consensu Ecclesiæ dicitur Christus cruci affixus hora sexta, quæ nobis est duodecima, computando a media nocte, illis autem sexta ab ortu Solis, et *Matth.* 20. dicitur ivisse paterfamilias primum summo mane, ut conducat operarios in vineam suam, deinde hora tertia, deinde hora sexta, deinde hora nona, deinde hora undecima.

Dies naturalis, apud Hebræos.

9. Accedit illud Levitici citatum insinuare peculiare quid; si enim dies naturalis inciperet a vespera, non esset necessarium ordinare, ut Sabbata a vespera usque ad vesperam celebrarent Judæi.

Variæ sententiæ.

Ex his dependet solutio hujus difficultatis, in qua variæ sunt sententiæ. Primus est error quorumdam asserentium Christum non celebrasse hoc anno Pascha Judæorum, quem apud Sanctes tuetur Villagagnon; et eumdem insinuat Theophylactus et Euthymius *in cap.* 6. *Matth.* atque impugnant horum fundamenta, sunt verba Christi, Lucæ 22. *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum;* sed Pascha legale cum alias sæpe Christus cum Apostolis manducarit, non fuit cur id tum adeo manducare desideraret. Deinde ut Evangelistæ referunt cum Apostolis discumbebat, sed legale stantes manducabant; ergo, etc. Deinde *Matth.* 26. Christus de Paschate celebrando serius collocutus est, quam ut possit immolari ab iisdem : *Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum dicentes : Ubi vis paremus tibi comedere Pascha*, etc. ergo non superfluit tempus.

Villagagn. Theophylactus Euthymius. Luc. 22.

Non celebrasse Pascha suo tempore.

Secunda sententia. Luna 13. celebrasse Euthym. Nicephor.

Secunda sententia est Græcorum, a quingentis, vel circiter annis, docent quidem Christum manducasse Pascha Judæorum luna 13. mensis, et passum esse luna 14. Euthymius in cap. 26. Matth. *Super primo autem die azymorum.* Nicephorus *lib.* 1. *histor. cap.* 28. citatur Theophylactus, et Epiphanius, et Chrysostomus in eamdem sententiam, quos examinabimus.

Tertia sententia communis. Primus modus explicandi. Luisius.

Tertia sententia est omnium Latinorum, qui docent Christum esse passum die 15. et 14. sumpsisse Pascha ex præscripto legis; sed hi etiam in varias opiniones transierunt. Luisius Legionensis in opusculo de utriusque Agni tam typici quam veri immolationis legitimo tempore, existimat hanc fieri solitam ex præscripto legis prima vespera luna 14. id est, die 13. sub vesperam secundam. 10.

Secundus modus. Judæos eo anno non celebrasse Pascha tempore legitimo. Paulus Burgensis. Gagneus. Jansenius. Onufrius. Catharinus. Maldonat. Fundamentum prætenditur dispensatio.

Alii docent Judæos eo anno non sumpsisse Pascha die præscripto a lege, sed translulisse in decimamsextam primum diem azymorum, neque Christum in festo Paschæ, sed pridie eo anno mortuum. Hanc sequuntur plures, Paulus Burgensis in additionibus ad Lyranum super illud : *Erat autem prima dies azymorum*, Gagneus ibidem, Jansenius *in Concordia, cap.* 128. Onufrius Pombinus *lib.* 2. *Festorum sub anno* 180. Catharinus *lib.* 2. *contra Cajetanum*, Maldonatus Matth. 26. *Scitis, quia post biduum Pascha fiet*, etc.

Fundamentum potissimum hujus est,

cujusdam Hebræi traditio observata, quam tradit Jansenius ex libro ipsius, cui titulus Sederolam, qui dicit dispensatum fuisse cum Judæis occurrentibus sibi mutuo festo Paschæ, id est, prima die azymorum et Sabbato, ut transferant Pascha in Sabbatum, ne duo festa consequentia se mutuo essent populo onerosa, quia nec in ipsis cibum licebat parare.

Ea non fuit usus Christus. Nolebat ergo Christus uti hac dispensatione, quæ post libertatem captivitatis Babylonicæ introducta est, sed Pascha celebravit tempore debito, id est, luna 14. populus autem luna 15. prima vespera post Christi passionem, quæ fuit feria sexta. Rupertus. Rupertus Abbas asserit populum quidem sumpsisse Agnum tempore quo Christus; cæterum transtulisse festivitatem Paschæ ex eodem fundamento. Alterum fundamentum est, nempe, quia melius salvantur plures difficultates et apparentes contradictiones.

Ultimus modus, et verus. Hæc sententia non est admodum probabilis, ideo communis est eodem die Christum et Judæos sumpsisse Agnum, nempe luna 14. ad secundam vesperam, et idem de Judæis asserendum.

11. Christum celebrasse Pascha illo anno. *Prima conclusio.* Christus cum discipulis eo anno celebravit Pascha legale. Est communis Latinorum contra primam sententiam. Probatur Matth. 26. *Primo die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum dicentes : Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Marci 14. *Primo die azymorum, quando Pascha immolabant* (supple Judæi) *dicunt ei discipuli : quo vis eamus, et paremus tibi ut manduces Pascha?* Lucæ 22. *Venit autem dies azymorum,in qua necesse erat occidi Pascha.* Ex quibus verbis et consequentibus patet intentum, quia apud Matthæum respondit : *At dixit : Ite in civitatem ad quemdam, et dicite ei ; Magister dicit, tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum discipulis meis; et fecerunt discipuli, sicut constituit illis Jesus, et paraverunt Pascha*, etc. Idem patet ex Marco, ubi similiter dicuntur paravisse Pascha, et apud Lucam similiter. Christus et Judæi die legitimo celebrarunt. Secundo sequitur contra alios, quod Christus fecit Pascha primo die azymorum, et ex Marco Judæi etiam eodem die immolati sunt Pascha; accedit quod Lucas dicat *necesse fuisse immolare Pascha*, propter præceptum scilicet, quod destruit illam traditionem.

Hæc conclusio fusius in sequentibus probabitur ; conveniunt Græci in ipsa, nempe Christum celebrasse Pascha legale, quamvis aliqui de tempore discrepent. Fundamenta autem primæ sententiæ nulla sunt, quia quod Christus miserit discipulos prima die azymorum, non intelligitur ipsa hora, qua agnus erat immolandus, sed multo ante, illo die naturali, in cujus secunda vespera immolandus erat agnus. Respons. ad fundamenta primæ sent. Hæc autem vespera spectabat ex computu sacro ad diem sequentem, secundum computum vulgarem autem diei naturalis ad præcedentem, cujus erat vespera, et ideo denominat ipsum diem primum azymorum, quia in ipsius vespera incipiebant azyma cum agno Paschali.

Ad illud, quod dicitur Christus discubuisse cum Apostolis, non intelligitur de cœna legali, sed usuali, in qua dixit Christus : *Unus vestrum me traditurus est*, etc. Alii dicunt, quod per *discumbere* intelligatur ad mensam accedere. Objicies ex præcepto legis debitum fuisse, ut agnus luna decima in domum adduceretur et servaretur immolandus luna decima quarta, quod non potuit illo die 14. præstari a discipulis. Aliqui dicunt hoc non fuisse præceptum, nisi tantum Judæis pro tempore illo Ægyptiacæ profectionis. Sed melius respondetur ex Josepho *lib* 5. *Antiquitatum, cap.* 45. cives Jerosolymitanos solitos fuisse sibi et advenis agnos, cubicula et reliqua præparare, ac proinde id

præstitisse eum, ad quem Dominus discipulos remisit.

12. Luna 14. ad vesperam celebravit Pascha.

Secunda conclusio. Christus et Judæi, eodem nempe die 14. ad vesperam celebrarunt Pascha, et dies sequens 15. fuit solemnis azymorum. Hæc etiam conclusio communis est Doctorum, paucis exceptis. Probatur, quia *Exodi* 12. *Levitici* 23. *et Num.* 28. id absolute præceptum est, ergo non fuit causa dispensandi; neque præsumi debet talis dispensatio, quæ in lege nan invenitur expressa, cujus tunc Judæi erant observantissimi. Secundo, Josephus illius temporis scriptor *lib.* 2. *Antiquitat. c.* 3. *et lib.* 3. *c.* 1. scribit eam legem de immolando agno Paschali luna 14. et luna 15. de solemnitate azymorum servanda fuisse inviolabiliter observatam. Tertio, Christus comedit Pascha luna 14. prout lege præscriptum est; ergo et Judæi. Patet consequentia ex Luca 22. *Venit autem dies azymorum, in duo necesse erat occidi Pascha*, etc. ubi agit de die, in quo Christus comedit, et alludit ad præceptum commune; ergo tunc reliqui etiam comedebant

Josephus. Responsio Ruperti. Impugnatur. Confirmat.

Dices cum Ruperto, id quidem verum esse de comestione agni, non de celebratione Paschæ. Contra, quia omnes Evangelistæ citati docent fuisse primum diem azymorum, atqui hæc erat dies Paschæ solemnis; ergo, etc. Confirmatur, quia vel illius translationis causa fuit legitima; unde et ipsa translatio facta lege et consuetudine firmata, vim habuit legis, et consequenter non fuit licitum ab ipsa discordare, et Christus Dominus illegitimo tempore celebraret Pascha, quod falsum est contra testimonia Evangelistarum, vel non fuit; sed hoc etiam falsum esse probat Judæorum in sua lege tunc observanda zelus, qui colligi potest ex subversionis suæ historia, quo tempore zelantissimi erant ejus observandæ, ut docet Josephus et Philo; et partim colligitur ex Actibus Apostolorum, nam quidam etiam credentes volebant Gentes ad legis observantiam inducere, contra quos Paulus in epistola ad Romanos et Galatas, et ad Hebræos disserit. Accedit fundamentum oppositæ sententiæ non esse tenendum, quia nititur testimonio unius Rabini moderni, non aliorum veterum.

Christus observavit legem.

Judæorum zelus pro lege.

Tertio, omnes Patres docent Christum passum fuisse ipso solemni die Judæorum in Pascha, qui fuit luna 15. et primus dies azymorum juxta præscriptum legis, quod colligitur ex ipsis Evangelistis Matth. 27. *Per diem autem solemnem consueverat præses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent.* Marci 15. *Per diem autem festum solebat dimittere illis unum ex vinctis.* Lucæ 23. *Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum unum*, etc. Joan. 18. *Est autem consuetudo vobis, ut unum dimitiam vobis in Pascha*, etc.

13. Christus passus in die Paschæ. Matth. Marc. Lucas.

Quod omnes Patres docent, non solum Latini, sed Græci. Clemens *lib* 5. *constit. cap.* 14. alias 16. Origenes *hom.* 23. *in Num.* Theophilus Alexandrinus *in epistola ad Theodosium*, Cyrillus Jerosolymitanus *Cateches*. 13. Chrysostomus *hom.* 86. *in Matth.* Socrates *lib.* 5. *hist. c.* 21. Victor Antiochenus *in cap.* 14. *Marci*, Theophylactus *in cap.* 26. *Matth.* Quin etiam huc accommodat Cyrillus illud Amos : *Et convertam solemnitates vestras in luctum*, etc. *In azymis enim*, inquit, *hoc agebatur, atque in ipso festo Paschatis; deinde dicit, et ponam ipsum sicut luctum dilecti, et eos qui cum ipso sicut diem doloris; in die enim azymorum ac celebritate mulieres eorum diverberabant se et stebant, Apostoli vero occultati dolebant*, etc.

Cl. Rom. Theophil. Cyrillus Jerosol. Chrysost. Socrates. Theophyl. Cyrillus.

Objicies Matth. 26. *Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo*, etc. ergo non fuit passus Christus in Pascha. Respondetur illam sententiam fuisse quo-

14. Objectio 1. Solvitur.

rumdam Judæorum, non obtinuisse tamen, quia oblata occasione per proditionem Judæ, ipsum illo die occiderunt.

Objectio 2. Objicies secundo, illo die, quo mortuus est Christus, sindonem mercatus est Joseph; mulieres paraverunt aromata, Judæi processerunt criminaliter; horum nihil die illo festo licebat, *Levit.* 23. ergo, etc. Respondetur quod excepto Sabbato, in aliis festis licebat cibos præparare; *Exodi* 12. quod etiam licuit in festo Paschatis, de quo ibi : *Nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendum pertinent*, etc. Quanto ergo magis licuit opera pietatis in illis exercere, ut sepelire mortuos, nam si non licuit tenere in cruce mortuos superveniente Sabbato, ut prætendebant Judæi, apud Joannem et alios legitur, licuit eos sepelire, ac proinde mercari ea quæ ad sepulturam erant necessaria, ut sindonem et aromata. De processu criminali Judæorum, constat eos, sive ex cæcitate, sive ex invidia percitos, putasse se obsequium præstitisse Deo magis gratum interficiendo Christum quam sacrificando; unde illi qui in Concilio dicebant, *non in die festo*, etc. non ex motivo non interficiendi eum in festo, sed ne forte ex tumultu populi non possent, id affirmarunt.

Responsio. Licebat cibum præparare aliis diebus non Sabbato.

15. Objectio 3. Objicies tertio, Joannes *cap.* 13. dicit Christum sumpsisse cœnam, et lavisse pedes discipulorum ante diem festum Paschæ; sed hoc festum incipiebat luna 14. ad vesperam, ergo præcedenti die sumpsit cœnam. Respondetur Joannem computasse diem festum Paschæ, non juxta usum sacrum, sed juxta communem et politicum, et sicut *supra* diximus, dies incipiebat ab ortu Solis, quamvis usus azymorum incipiebat die præcedenti; sic etiam Scriptura primum diem azymorum computat quandoque juxta usum politicum et civilem, seu naturalem.

Responsio.

Objicies quarto, Joannis 18. Judæi non introierunt in prætorium, ne contaminarentur, sed possent comedere Pascha; ergo Judæi saltem non celebrarunt Pascha illo die quo Christus. Confirmatur, quia dies quo passus est Christus, Joannis 19. appellatur parasceve Paschæ, id est, præparatio Paschæ; ergo in priori vespera non fuit præparatio in populo Paschæ. Respondetur phase, vel Pascha, non intelligi ibi agnum Paschalem, sed alias victimas Paschales, quæ in festo Paschatis immolabantur, 2. *Paralipomenon* 30. *et* 35. Hebraice animalia sic vocantur, Pascha, ut patet Deuteronomii 16. *Observa mensem novarum frugum, et verni primum temporis, ut facias phase Domino Deo tuo, quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte; immolabisque Domino Deo tuo de quibus, et de bobus in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut inhabitet nomen ejus ibi*, etc. Agnus autem Paschalis non de bobus, sed de ovibus immolabatur. Hanc expositionem sequitur Augustinus *quæst.* 24. *in Deuteronom.* et Toletus *in Joan.* 13. *an.* 3. *et* 5. Ad confirmationem respondetur parasceven Paschæ non dici, eam quæ antecedebat, sed quæ in ipsum Pascha incidit, quia cum Judæis non liceret Sabbato præparare alimenta, id licuit et fiebat die Paschatis, quando antecedebat Sabbatum.

16. Objectio 4.

Victimæ dicebantur Pascha.

Augustin. Tolet.

Tertia conclusio. Agnus Paschalis immolabatur luna 14. secunda vespera et non prima, et tunc etiam a Christo Domino facta est cœna legalis agni. Hæc est contra Luisium Legionensem, et patet expresse ex verbis legis, quia *Exodi* 12. jubetur adduci agnus die decimo mensis primi, et servari usque ad decimum quartum diem, et immolari in vespera, sed ex illa sententia non fuisset servatus usque ad decimum quartum, sed decimo tertio fuisset immolatus; ergo, etc.

17. Immolatio agni Paschalis lun. 14.

Dices intelligi diem decimum quartum

inchoative, ut *supra* ostendimus ex computu rituali et sacro, utramque vesperam in solemnitatibus comprehendi. Contra, quia adjuncta vespera diei in illo capite significat, ut multi notant, secundam vesperam.

Sed quidquid sit de hoc, aliter patet falsitas responsionis ex textu Exodi 12. Levit. 23. *Mense primo quartadecima die mensis, ad vesperam phase Domini est, et quinta decima die mensis hujus, solemnitas azymorum Domini est*. Sed hoc nequit intelligi de die decimaquarta juxta computum naturalem, quia non fuit solemnis, quia id nullibi exprimitur in lege. Deinde festivitas azymorum et Paschæ, continenter succedebant immolationi agni, et exclusio fermenti, ad quod non licebat deinceps redire usque ad 21. inclusive, azymi ergo durabant tantum per septem dies; durarent autem per octo, si die decima tertia fieret immolatio agni. Deinde illa nocte in cujus vespera immolabatur agnus summo mane egressi sunt Israelitæ de Ægypto, et utebantur tunc azymis tantum, ut patet ex textu citato; fuit autem decima quinta dies, ergo in secunda vespera immolabatur agnus luna 14. Fundamenta autem hujus auctoris soluta sunt, nempe contradictio illa apparens inter loca Evangelistarum, de quibus objectio tertia et quarta. Et hæc sufficiant de puncto incidentali hujus quæstionis; quantum autem ad quæsitum principale, quod tangit materiam hujus Sacramenti, sit

18. Quarta conclusio. Christus consecravit in azymis.

Conclusio quarta. Christus consecravit in azymis. Hæc patet ex dictis, estque contra Græcos modernos, estque certa. Eam docet Leo IX. in epistola ad Michaelem Cerularium Episcopum Constantinopolitanum. Probatur, quia instituit Christus luna 14. Sacramentum post cœnam legalem, quando deinceps ex præcepto legis nullus erat usus fermentati, ex inhibitione

Exodi 12. *Primo mense quartadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma usque ad vigesimum primum ejusdem mensis ad vesperam; septem diebus fermentum non invenietur in dominibus vestris. Qui comederit fermentum, peribit anima ejus de cœtu Israel, tam de advenis quam de indigenis terræ*, etc. Unde constat traditionem Ecclesiæ Latinæ esse magis veram et certam. Præceptum azymorum.

Confirmatur ex argumento *supra* facto, quo ex communi etiam Græcorum Patrum sententia constat Christum passum sequenti die decima quinta, qui erat primus azymorum; ergo in priori vespera tunc instituit Sacramentum peracta Cœna legali et figurali hujus Sacramenti, quando deinceps nullus fuit usus fermenti. Confirmatur secundo ex epistola Polycratis ad Eusebium *lib.* 5. *historiar. cap.* 23. Hic fuit Episcopus Ephesi, qui cum aliis congregatis Episcopis Asiaticis sub Victore Papa in controversia de observatione Paschatis scribit ad Victorem Pontificem: *Hi*, inquit, *majores mei et cognati, tum diem Paschatis semper celebrarunt, cum sit populo Judaico in more positum panes azymos apparare*, etc. et ante enumerans Joannem, Philippum et filios ejus, Polycarpum et alios: *Isti omnes diem Paschatis* 14. *die lunæ ex Evangelii præscripto observarunt*, etc. *quando scilicet vetus Pascha a Judæis celebrari solebat.* Hic ritus ab Ecclesiis Asiaticis observabatur, ut aliqui dicunt in gratiam aliquarum Ecclesiarum Judaizantium; sed potius mihi videtur, ut exemplum Christi retinerent, ut patet ex illis verbis ex Evangelii præscripto, et testimonium perhibent tunc celebratum a Christo fuisse, nempe luna 14. quando fuit usus azymorum in veteri populo; ergo etiam traditio ipsorum fert Christum in azymis consecrasse. Confirm. 1. Confirm. 2. Usus primitivus Ecclesiæ Orientalis.

Neque Concilium Nicenum, neque alia posteriora corrigentia hunc errorem in 19. Quare reprehensi

Asiatici in celebratione Paschæ. ritu, impugnant traditionem prætensam, sed in hoc reprehendunt ritum, quod aliud Pascha cum communi Ecclesia, ex traditione Ecclesiæ Romanæ, et SS. Petri et Pauli Apostolorum, Christi Resurrectionis non celebrarint, sed magis adhærerent ritui Synagogæ.

Confirmatur tertio, speciatim contra Græcos ex Chrysostomo, quem aliqui citant in favorem illius sententiæ, quæ asserit Christum celebrasse Pascha luna 14. non autem Judæos ex loco præfato Joannis *object.* 3. *et* 4. qui dicit hom. 81. in Matth. *Si Pascha comedebant, quare contra legem recumbentes comedebant ?* Respondet : *Verum cum comederet Pascha minime recumbebant, sed postquam illud comedisset, deinceps recumbentes epulabantur.* Respondet autem iis, qui negabant hoc anno Christum sumpsisse Pascha legale, ibidem : *Cujus rei gratia,* inquit, (supple Christus) *peragebat Pascha?* supple Judaicum. Respondet : *Semper in omnibus ostendens usque ad extremum passionis diem se non esse adversarium legis,* etc. Ex quibus constat Christum et celebrasse Pascha, et die extremo ante passionem; ergo in azymis ex præscripto legis.

Confirm. 3. Chrysost.

Quid ergo Chrysostomus de ipsis Judæis *hom.* 83. *in Matthæum,* ita refert, et *immiserunt in eum manus, et tenuerunt illum ipsa nocte, in qua comederunt Pascha, tanta insania, tantoque furore agitabantur,* etc. ergo eadem nocte et ipse, et Judæi, qua deinceps non licuit redire ad fermentum.

Objicies *homilia* 83. *in Matthæum,* Chrysostomus accusat Principes Pharisæorum, quod non fecerint Pascha, intendentes occisioni Christi, et capturæ ejus : *Adeo,* inquit, *in hoc negotio pernoctabant et vigilabant. Cum enim dixisset Joannes, mane autem facto, statim intulit, non intrarunt in prætorium, ne contaminarentur, sed ut comederent Pascha; quid igitur dicendum est?* Respondet, *cupiditate interficiendi Christum eos dissolvisse, et alia die comedisse; neque enim Christus tempus Paschatis violasset qui sub vesperum illud comederit,* etc.

20. Objectio 1.

Respondetur ex hoc sequi contrarium, nempe Christum consecrasse in azymis, quia non est transgressus legem, neque tempus, neque modum observandi Paschatis. Ex Chrysostomo sequitur eum non usum fuisse fermento, aut in Cœna legali, aut usuali, quando instituit Sacramentum, quia id per legem, quam rite observavit ex Chrysostomo, non licuit.

Responsio. Christus observavit tempus præscriptum.

Deinde si asserit illos cupiditate occidendi Christum non comedisse Pascha, et reliquos Judæorum comedisse, ut patet ex præcedentibus, sequitur etiam propositum, nempe, culpa illorum non derogat consuetudini et legi per alios observatæ ex eodem. Unde idem *hom.* 26. *Matthæum,* asserit Sacerdotes et Pharisæos huic sceleri intentos non habuisse rationem temporis, quod sanctum erat; ergo ex usu et praxi in observantia.

Ita etiam populus.

21. Intentum Chrysost.

Respondetur ergo Chrysostomum movere dubium, an comederint, ut quasi dilemmate eorum scelera concluderet, nam si comederint Pascha, scelus erat occidere, aut tenere ad mortem Christum in festo; si non comederint, transgressi sunt legem, non ergo assertive procedit, sed ad exaggerationem culpæ ipsorum. Unde hom. 83. in Joannis 13. *Non introierunt in prætorium,* etc. *ut comederent Pascha,* insinuat duplicem expositionem, alteram *supra* allatam, alteram hic dictam : *sed significat,* inquit, *ut manducarent Pascha? ipse autem* (supple Christus) *uno die antea tradidit Pascha,* etc. primo scilicet die azymorum; sive ergo per Pascha totam intelligit solemnitatem, etc. tunc intelligendum est, ut

supra exposuimus, quia sacrificia Paschalia debebant Sacerdotes comedere. Nefas autem erat eis comedere ea non purificatis, ut patet *Num.* 22. et ideo non sunt ingressi prætorium : *Sive*, inquit, *appellat Joannes Pascha, quod tunc faciebant*, etc. *ipse autem* (supple Christus) *uno die antea tradidit Pascha*, etc. nempe luna 14. quando et vetus fiebat Pascha.

Corruptela Græcorum. Ex his ergo sensus Chrysostomi apparet, quem male interpretantur Euthymius et Græci moderni. Hi corruperunt Theophylactum *in cap.* 14. *Marci*, sed in Lucam et in Joannem manet integer.

Ex his ergo apparet mendacium Calvini, asserentis Græcos magis inniti veritati. Hæc sufficiant de hac quæstione, quam fusim tractant moderni. Supersunt objectiunculæ parvi momenti, quibus non inhæremus, et magis spectant ad primum punctum, ut quod illa dies vocatur magna dies Sabbati; ergo ratione Paschæ. Respondent aliqui sic vocari ratione festivitatis ipsius Sabbati, non per differentiam ejus ab aliis Sabbatis. Alii dicunt, quia incidebat in secundum diem azymorum.

22. Quando Christus instituit Sacramentum. Sententia Jansenii. *Quæritur quo tempore Christus instituit hoc Sacramentum.* Respondet Jansenius in Concordia, institutum fuisse ante finitam Cœnam legalem, quia non distinguit inter hanc et usualem Cœnam ; sed errat, quia illam sumebant festinantes et stantes, juxta præceptum legis, postquam secuta est lotio pedum, et post eam institutum est Sacramentum,

Joan. de Lovanio. Secunda sententia. Bellarm. Joannes de Lovanio *lib. de commun. sub utraque specie*, docet primum institutum fuisse Sacramentum corporis, et postea calicis, non per modum actus continuati, quem sequitur Bellarminus *lib.* 4. *de Eucharist. cap.* 27. Fundamentum est, quia Matthæus et Marcus dicunt : *Cœnantibus illis accepit Jesu panem*, etc. Lucas vero 22. et Paulus 1. ad Corinth. 11. *Similiter et calicem postquam cœnavit, dicens*, etc.

Respondetur illos de toto mysterio per modum actus continuati loqui. Suarez docet inchoata cœna communi seu usuali fuisse institutum. Suarez. Respondeo institutionem contigisse in fine cœnæ usualis, et fuisse ultimum in illa cœna, ita Doctor *supra dist.* 8. *quæst.* 3. *ad* 1. est Augustini *lib. Responsionum ad Januarium cap.* 6. et Institutio facta est in fine usuali Cœnæ. Doctor. Augustin. habetur Capitulo *liquido, de consecratione dist.* 2. causam assignat ibidem epistola 118. *Namque Salvator, quo vehementius commendaret mysterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus et memoriæ discipulorum, a quibus passionem digressurus erat*, etc. Idem tenet Baronius *tom.* 1. *Annalium* 34. Claudius Baron Claudius. Sanctez *repet.* 2. *cap.* 7. *et repet.* 6. *cap.* 1.

Urbanus Papa *Clement.* 1. *de Reliquiis et venerat. Sanctorum* : *Sumpta*, inquit, 23. *Cœna*, etc. Canit Ecclesia : *Post agnum typicum expletis epulis, corpus Dominicum datum discipulis*, etc. *Similiter et calicem postquam cœnavit, dicens*, 1. ad Cor. 11. Ratio videtur congrua, quia non videtur Ratio. quod post communionem tanti mysterii vacarent cœnæ usuali, et maxime quando in illa prolixa concione, quam Christus habuit, erant instruendi. Dices, Lucas, post consecrationem calicis, dixisse Christum : *Verumtamen manus tradentis me mecum est in mensa.* Respondetur, quandoque ab Evangelistis non servari ordinem rerum, ut factæ sunt, et ista potuisse Christum dixisse inter cœnandum cœna usuali, aut etiam legali. Illud itaque videtur tantum certum in hoc puncto Christum instituisse Sacramentum post cœnam typicam, ut tradit Tridentin. *sess.* 22. *cap.* 1. De reliquo non refert an antea, an sub cœna communi, an in fine; probabiles enim conjecturæ inde sumuntur

SCHOLIUM.

Refutat Græcos, ostendens ex Evangeliis expresse, Christum passum fuisse luna 15. et cœnam instituisse luna 14. et solvit argumenta ad oppositum. De hoc vide Bellarm. 4. de Euchar. cap. 7. 8. 9. Burgens. in 26. Matth. Tolet. in 13. Joann. Suar. tom. 3. d. 44. qui loca Patrum adducunt. Festa Judæorum incipiebant a vespera, Levit. 23. Annus a novilunio proximo æquinoctio vernali. Exod. 12. Mensis erat lunaris 30. dierum, et prima dies primi mensis erat radix omnium festorum, quorum maximum erat Pascha celebrandum luna 14. Exod. 12. et Levit. 23.

5. Christum passum luna 15. et fecisse cœnam luna 14.

Sed in proposito tam antecedens est falsum quam consequens. Prima enim consequentia nulla est, nec secunda est necessaria. Quod enim passus fuerit luna 15. et per consequens fecit cœnam luna 14. probatur expresse per illud Matth. 26. *Prima die azymorum, quæsierunt discipuli : Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* et Marc. 14. *Prima autem die azymorum, quando Pascha immolabant : Quo vis eamus, et paremus tibi, ut manduces Pascha?* et Luc. 22. *Venit dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha, et misit Petrum et Joannem dicens : Euntes parate nobis Pascha, ut manducemus.*

Illa hora, qua comedi debebat agnus Paschalis discipuli comederunt verum agnum.

Ex istis patet, quod die azymorum prima, scilicet 14. luna comedit agnum Paschalem, et hoc juxta illud *Numer*. 28. quod allegatum est statim, et 15 die erat solemnitas, hoc est, primus dies integer solemnis solemnitatis Paschæ, et illa die passus est Christus. Et sic illa hora qua comedi debuit agnus Paschalis secundum legem, scilicet 14. die mensis primi, comederunt discipuli verum agnum.

Pascha quinque modis sumitur. Vide Deut. 6. 2. Paral. 35.

Ad probationes eorum, quas addunt pro antecedente, patet per unam distinctionem, positam ab Innocentio *de officio Missæ, parte* 3. *cap*. 4. quod Pascha quinque modis accipitur. Uno modo pro solemnitate diei azymorum, quæ erat luna 15. Alio modo pro die, in cujus vespere comedebatur agnus, quæ erat luna 14. Tertio pro hora immolationis agni, quæ erat pars diei 14. Quarto pro agno, qui comedebatur, vel immolabatur. Quinto modo pro panibus azymis.

Ad propositum sufficit primum membrum distinctionis pro solvenda auctoritate prima de *Joan*. 18. et similiter pro secunda auctoritate.

6. Utrumque panem esse sufficientem ad consecrationem.

Hoc (b) ergo simpliciter tenendum est, quod de necessitate panis consecrabilis non est, neque quod sit azymus, neque quod sit fermentatus, quia secundum Anselmum in lib. suo de azymo et fermentato, non differunt substantialiter azymus et fermentatus, et ideo non negamus vere conficere Græcos. Quod (c) etiam patet, quia tempore Leonis Papæ fuit constitutum, quod conficeretur in fermento, sed fuit ad tempus, ad extinguendam hæresim Ebionitarum, qui dixerunt quod necessarium erat Christianos Judaizare, et per consequens Pascha suum in azymo conficere, sicut fecerunt Judæi; et ad extinctionem hujus hæresis fuit ordinatum consecrare in fermento. Sed post hæresi illa extincta, rediit Ecclesia Occidentalis ad primam consuetudinem, quæ conformis est institutioni Christi, et promulga-

tioni factæ per ejus Vicarium Petrum.

Sed de necessitate ministri ad minus in Ecclesia Latina est hodie conficere in azymo, sicut dictum est supra ista distinctione de materia conveniente. Et forte etiam graviter peccant Græci, qui non se conformant Ecclesiæ Petri, maxime cum hîc habeatur fundamentum solidum, quod sic Christus instituit istud Sacramentum celebrandum; ad minus, licet non necessario, quin aliter fieri posset, tamen sic magis congrue celebratur.

COMMENTARIUS.

24. Error Græcorum. Michael Cerularius. (b) *Hoc ergo simpliciter tenendum est*, etc. Subjicit secundam conclusionem hujus dubii. Michael Cerularius Patriarcha Constantinopolitanus circa annum 1050. docuit fermentatum panem esse de necessitate materiæ consecrabilis, quem sequuntur Græci moderni schismatici, ut docet Arcudius. Glossa in capitulo *litteras, de celebrat. Missar.* docet fermentatum in Ecclesia Græca, azymum in Latina esse de necessitate materiæ.

Sent.

Glossa. Tertia sent. Tertia sententia asserit azymum esse de necessitate præcepti, ideoque Græcos peccare non conformando se Ecclesiæ Latinæ consecrando in azymo; ipsi enim consecrant in fermentato. Pro hac sententia citatur Doctor hîc in fine.

Quarta sent. Quarta sententia est: Latinos ad consecrationem in azymo teneri; Græcis liberum esse sive azymo, sive fermentato uti.

Hæreticorum error. Ultimo tandem hæretici hujus temporis putant non referre, quo quis utatur, sicut non refert sive vinum sit album, aut rubrum, quamvis, inquiunt, fermentatus sit magis accommodus, quia magis usualis, unde *can.* 11. *in Trullo*, prohibetur Christianum uti azymis Judæorum.

Mendacium Calvini. Calvinus autem *lib.* 4. *Institut. cap.* 43. asserit mendaciter totam Ecclesiam usam fuisse fermentato usque ad Alexandrum Pontificem, qui ut novo spectaculo homines in sui admirationem traheret, instituit ut consecraretur in azymo. Sed hoc mendacium est, quia nullus præterea id asserit, neque Alexander primus, septimus a Petro, id præscripsit, cujus memoria nulla in gestis ejus habetur, nec facile hæretici eam antiquitatem institutioni concederent. Alexander autem secundus, et reliqui posteriores sunt Michaele *supra* citato, qui usum Ecclesiæ Latinæ in azymis consecrandi improbavit; contra quem Leo IX. scripsit, hic autem præcessit Alexandrum secundum.

Prima conclusio. Uterque et alteruter 25.
tam azymus quam fermentatus, modo triticeus, est sufficiens materia. Est de fide definitum in Florentino in Decreto unionis Armenorum. Patet, quia uterque simpliciter panis triticeus est, de fermentato enim communiter Scriptura, et usus id habet, et concedunt Græci; de azymo patet *Matth.* 26. *Marci* 14. *Lucæ* 22. ubi absolute panis in quo consecravit Christus, panis dicitur; is autem fuit azymus, ut sequenti conclusione probabimus. Et quidquid sit de hoc, panis quem fregit in Emmaus apparens post resurrectionem duobus Discipulis, fuit azymus, quia fermentati tunc non fuit usus secundo die azymorum; hic autem panis simpliciter dicitur. Deinde vere panis est, et nutrimentum azymus, et etiam usualis ad effectum nutritionis. Dices fermentatus solus est in usu. Respondetur id falsum esse. Dices, panis Græce αρτοσ, dicitur ab ἀιρω, quod est tollo, quod scilicet fermento attollatur. Respondetur dici ab effectu αρτος, eo quod

vitam hominis ad debitum accrementum tollat, quod etiam azymo competit; et falsum est stylo Scripturæ αρτοσ tantum vocari fermentatum, nam Genes. 18. et 19. panes subcinericios dedit Abraham et Loth Angelis αρτος υποθερος erant azymi, panes propositionis erant azymi, ut patet *Levit.* 2. quos Scriptura vocat αρτος προθεσεωσ. Psal. 77. panem cœli, etc. panem Angelorum, αρτος ουρανου, αρτος αγγελων, etc. Videatur de hac quæstione Humbertus *tom.* 11. *Biblioth. Patrum.*

26. *Secunda conclusio.* Græcus sine peccato consecrat in fermentato. Patet ex usu non reprobato, neque prohibito. Doctor autem sub dubio insinuat contrarium: *Forte* inquit, *peccant Græci non conformantes se Ecclesiæ Latinæ*; peccatum autem illud non reducit in necessitatem præcepti sic consecrandi, sed potius in contumaciam et contemptum Græcorum, ex quibus videntur recessisse a ritu Latinorum; et peccatum hoc ex suppositione erroris grave est inquantum sic consecrant, quasi necessitate materiæ et institutionis Christi, culpantes Latinam quasi erret. Quem errorem ipsorum citat Doctor ad initium dubii; contemptum ergo hunc culpat Doctor, non vero ritum absolute, cum alias ritum Græcorum approbet in forma baptizandi, docens necessitate Ministri quemque debere sequi ritum suæ Ecclesiæ, et *supra dist.* de forma consecrandi, cujus ratio ibi adducta huc spectat. Unde his sublatis inconvenientibus, nullum est peccatum, quia nec præceptum.

Quale peccatum Græcorum.

Conformare autem se Ecclesiæ Latinæ aut Romanæ in quocumque ritu, non est necessarium, nisi in iis tantum, qui universales sunt, et sub præcepto lati; et maxime id verum erit, si ritus discrepans consensu ejus tolleretur, et Sanctorum Patrum exemplis fulcitur, qualis est ritus Græcorum in fermentato consecrandi.

Quicumque autem particularis ritum suæ Ecclesiæ sequi tenetur, cujus est membrum; peccaret ergo Græcus, si in Ecclesia sua ritu Latinorum, Latinus si Græcorum ritu celebraret. Ratio est quia quisque obligatur ad legitima præcepta suæ Ecclesiæ, et membrum capiti tenetur. Ex quo patet error hæreticorum asserentium esse indifferens, seu adiaphorum, uti fermentato aut azymo, cum constet esse sub determinatione præcepti respective ad ritum Ecclesiæ, cujus celebrans est membrum. Ad illud, quod asserunt Latinos uti azymis Judæorum, ridiculum est, loquitur enim Trullanus canon de usu azymorum in communi, et præceptis a lege veteri diebus; sic enim utuntur Judæi ex præscripto legis, non autem aliter utens judaizat, ut per se constat, unde abstinens a carne porcina causa salutis non dicitur judaizare.

Quisque suæ Ecclesiæ ritu sequatur.

Petes, an Latinus inter Græcos possit celebrare ritu loci, vel e contra, Græcus inter Latinos? Respondetur affirmative. Fundamentum peti debet ex generali regula, quæ statuit de peregrinis in similibus; peregrinus dicitur qui alibi habet domicilium extra locum in quo dicitur peregrinus; habere autem domicilium dicitur quis in eo loco, in quo animo firmiter permanendi perpetuo domicilium accipit; desinit autem habere domicilium statim ac deserit locum, animo illuc nunquam revertendi. Potest ergo peregrinus accommodare se legibus et consuetudinibus rationabilibus loci in quo est, etsi repugnent legibus ejus loci, in quo habet domicilium; ita Navarrus *in man. cap.* 23. Panormitanus *cap. A nobis* 1. *de sent. excommunicationis*, et communiter Doctores. Patet ex capitulo *illa dist.* 12. ubi ex sententia Ambrosii 27.

Peregrinus sequatur ritum loci in quo est.

Navarr. Panormit.

et Augustini docetur quemque posse se accommodare moribus Ecclesiæ, in qua est; et ex c. *Ut animarum, de consuetudinibus, in* 6. ubi docetur statuto Episcopi ferente excommunicationem contra furantes, non comprehendi subditos extra diœcesim furantes, cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.

An vero teneatur conformare se legi loci, probabile est utrumque; sed quoad præsentem casum non tenetur, quia usus toleratus ita fert, ut Latinus apud Græcos ritu Latino, et Græcus inter Latinos ritu Græco. Cæterum hanc resolutionem admitterem secluso scandalo et errore, ne putetur sic celebrans transire in errorem Græcorum circa materiæ necessitatem.

28. Locu corruptus. (c) *Quod etiam patet, quia tempore Leonis Papæ fuit constitutum quod conficeretur in fermento, sed fuit ad tempus,* etc. Hæc littera est corrupta, debet enim aliter legi, ut habent Alensis 4. *part. quæst.* 10. *in* 4. *art.* 2. § 3. *sub fine*, D. Bonaventura *hac dist. in* 2. *part. dist. art.* 2. *quæst.* 1. *in fine*, D. Thomas *quæst.* 2. *art.* 2. *quæstiuncula* 3. Dicit enim Leo antiquos Patres propter Judaizantes Ebionitas, qui necessario salvandam legem induxerunt, ad tempus instituisse mysterium conficiendum esse in fermentato, et mox sublata hæresi Latinam redivisse ad pristinum modum juxta primam consuetudinem conficiendo in azymis; Ecclesia Græca tenuit consecrationem in fermentato.

Leo IX. Hic Leo debuit esse octavus, vulgo dictus nonus, qui eo tempore quo Michael Constantinopolitanus Patriarcha circa annum Domini 1053. induxit errorem de necessitate Sacramenti ex fermentato, vocans Latinos Azymitas, sedit in cathedra Petri, et scripsit ad Imperatorem Constantinum Monomachum Catholicum, et ipsum Michaelem in confutationem illius erroris, missis etiam Apocrysariis Humberto Episcopo Sylvæ-Candidæ, et aliis.

Sed neque ego inveni hoc in prædictis litteris; forte dixit in instructione, ad quam se remittit; de quo etiam dubium mihi est, cum in libro Humberti contra prædictum Michaelem, et alium contra Nicetam Monachum, aliud plane insinuetur, nempe Ecclesiam Latinam et Jerosolymitanam semper usus fuisse azymis. Neque alioquin periculum Ebionitarum, aut aliorum Judaizantium tetigit Ecclesiam Occidentalem, neque talis mutationis vestigium aliquod mihi occurrit, aut ex prædicto libro Humberti insinuatur; imo existimo Latinam nunquam hunc ritum mutasse, quod et docet Rupertus *lib.* 2. *de divinis Officiis, cap.* 22. *in principio.* Forte in Asiæ aliquibus Ecclesiis, ubi vigebant judaizantes, illa novitas invaluit, vel certe ad distinctionem et separationem, vel certe ad tollendam calumniam circa ritum celebrandi Pascha, in quo aliqui judaizabant sub Papa Victore, quantum ad tempus et ad discrimen mutarunt azymos in panes fermentatos. Quidquid sit, illud constat sub Leone IX. aut altero hujus nominis, eam mutationem non fuisse inductam, et Ecclesiam ab initio instructam fuisse, quantum ad utriusque materiæ sufficientiam. Habentur libri Humberti *in tom.* 11. *Bibliothecæ Patrum editionis Coloniensis.* Quæ autem hîc ex Doctore emendanda dicimus, irrepserunt ex Richardo *hac dist. art.* 2. *quæst.* 3. *ad* 4. quod est ultimum.

Probabile Ecclesiam Latinam semper consecrasse in azimo.

Ad complementum hujus quæstionis subjiciam duas alias, quæ hîc tractari solent a Doctoribus.

An requiratur determinata quantitas in materia consecrabili ?

29. *Prima conclusio.* Si panis sit in tam exigua quantitate, ut non sit sensibilis modo humano, non est consecrabilis. Probatur, quia materia sensibilis requiritur ad Sacramentum, quod est signum sensibile; ergo quod sensibile non est, non est consecrabile. Dices, Christus in hostia consecrata manet sub qualibet parte; ergo potest consecrari seorsim sub illa. Respondetur, negando consequentiam, quia insensibilis ex se in toto fit sensibilis tanquam pars ejus; seorsim autem non ita, quia nequit designari sensibiliter per pronomen *hoc*, quod requiritur; ita Major *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 1. Oppositum hujus videtur D. Thomæ, sed ratio data videtur concludens, aliqua exiguntur ad actionem, quæ ad conservationem, non sunt necessaria; ergo licet conservari possit facta separatione Christus sub qualibet particula, non tamen conservari. Aliqui etiam negant, et melius ex eadem ratione conservari posse seorsim sub particula indivisibili, nam Tridentinum et Florentinum, quando dicunt manere Christum sub qualibet particula, et canit Ecclesia : *Fracto demum Sacramento,* etc. intelligunt de sensibili; de hoc jam *supra* disseruimus.

Prima sent. Dari terminum in magnitudine. Major.

30. Quoad quantitatem ex parte magnitudinis, variæ sunt opiniones. Major affirmat dari terminum in quantitate quoad magnitudinem, ultra quem nequit confici valide, quia sic, inquit, datur etiam in activitate verborum, ut exigant certam et definitam sphæram, ultra quam non agunt, sicut et agentia naturalia. Alensis *in* 4. *p. quæst.* 34. *m.* 1. D. Bonaventura *dist.* 10. *art.* 2. *quæst.* 4. Angelus verbo *Eucharistia*, requirunt terminum magnitudinis ex alio fundamento, ut nequeat consecrari in ea magnitudine, quæ sit usui fidelium non accommodata, quia hic videtur prudens modus institutionis Sacramenti, et proportionatus finis ad quem ordinatum est in pastum. Alioquin dare licentiam absolute conficiendi quamcumque velint materiam Sacerdotibus, et inutile esset, et posset cedere in injuriam Sacramenti. Hanc censet D. Thomas probabilem *opusc.* 59.

Alensis. D. Bonav. Angelus. Ex fine institutionis.

Secunda sent. negans. Sylvester. Ledesma. Suarez.

Secunda sententia negat terminum, etiamsi in infinitum procedatur in extensione aut numero ; ita Sylvester, verbo *Eucharistia*, Ledesma *quæst.* 11. *art.* 2. tribuitur D. Thomæ. Suarez et alii negant quidem, si in infinitum fingamus panem extendi, aut ultra sensum posse consecrari ex defectu præsentiæ requisitæ, non autem ob excessum quantitatis, neque defectu potestatis consecrandi.

31. Utraque sententia probabilis.

Secunda conclusio. Probabilis est prima sententia, sed et secunda etiam æque probabilis est; utraque autem æque incerta, quia neque ex Conciliis aut Patribus alterutra convincitur. Prima habet fundamentum ex fine institutionis Sacramenti in usum pastus; secunda autem ex potestate data Sacerdotibus, quæ nequaquam limitatur, et per accidens videtur, ut sit in hac aut alia quantitate, modo reliqua salventur.

32. Prima objectio.

Objiciunt contra primam sententiam incommoda ; primum, quod si semel consecratæ essent hostiæ, quot pro numero fidelium sufficerent, quod deinceps non posset consecrari ulla, quia non esset ad usum pastus. Respondetur distinguendum esse, quia aliquando per se, aliquando per accidens contingeret excessum in quantitate reddere materiam inutilem. Primo modo, ut si fingatur aliqua quantitas excessiva, quæ non potest reduci in usum humano modo, sive fiat secundum extensionem, aut numerum,

Excessus in quantitate per se, vel per accidens.

ut panis tam magnus quam sit terra, aut cumulus hostiarum; per accidens vero, ut quando hîc et nunc in talibus circumstantiis non posset accommodari ad usum, licet in aliis posset. His positis, Solvitur objectio. nego consequentiam illam, quia licet una hostia sufficiat, tres tamen, et plures ab eodem suscipi possunt. Si tamen quantitas non esset per se accommodabilis ad usum, tunc non consecratur, quod nullum est inconveniens, verbi gratia, quod lacus duodecim millium passuum vini non sit consecrabilis, nam aliqui concedunt ratione distantiæ partium id verum esse, quia non est præsens quoad partes remotas; ita Suarez *disp.* 43. *sect.* 8. Vasquez *disp.* 151. *cap.* 3. et Suarez. Vasquez. alii.

33. Secunda objectio. Solvitur. Secundo objiciunt, quod cum numerus fidelium sit incertus, nobis semper dubium remanere, an quis valide conficiat, quia nescit an consecratio esset utilis. Respondetur negando hanc consequentiam, quia certum est nobis in praxi nihil consecrari a Sacerdote, quin ipse solus eo uti possit, quanto magis alii una, aut diversis vicibus.

Tertio objiciunt, quod corpus valide consecratur, ut tradatur etiam peccatoribus in malum usum, ut sunt venefici, etc. ergo argumentum ex usu non valet. Respondetur, quod ille usus esset malus per accidens ex malitia ministri aut sumentis, non autem per se et intrinsece ex natura materiæ impossibilis applicari ad usum; quod repugnaret institutioni et fini ejus intrinseco, non ita prior casus.

Exemplum. Exemplum hujus potest esse, non quamlibet ablutionem esse materiam Baptismi, secundum aliquos et nostrum Doctorem *supra dist.* 4. *q.* 3. et *dist.* 5. *quæst.* 1. si quis projiciatur ex ponte in flumen, quia talis ablutio non ordinatur ad salutem, sed per se ad mortem; ita similiter materia Eucharistiæ, si per se non sit usualis, sive proveniat hoc impedimentum, tum a quantitate, sive a qualitate, non erit consecrabilis, ut patet in pane, qui mutatur in pastam per admixtionem aquæ, de vino in uva, et secundum aliquos gelato, ut *infra* videbimus. Nam hæc mutatio videtur substantialis, quando fini et institutioni Sacramenti ab intrinseco repugnat, ita est quantitas excessiva in eo gradu quo redditur non usualis per se.

Dices, secundum partes erit usualis; 34.
ergo et consecrabilis. Respondetur, quod Replica. Responsio.
tunc consecratio et sensus formæ primo cadit in totum, prout designant pronomina *hoc* et *hic*, in sensu practico et conversivo, unde partes tantum consecrantur in toto; quando autem totum non est materia consecrationis primo, sic neque partes secundo. Si autem partes designentur per se, ita ut secundum consecrantis intentionem, et ex natura rei in ipsas primo cadat sensus formæ, tunc consecrari possunt tanquam seorsim, et non ut partes, quo sensu nihil urget argumentum.

Ex quo sequitur fundamentum illud Excluditur fundamentum Suarez.
Suarez et aliorum non esse solidum; dicunt enim ex defectu præsentiæ non esse consecrabilem materiam illam quoad partes remotiores, quæ extra locum et sensum sunt, quia nequit designari per pronomen *hoc*. Contra, quia sive loquamur de præsentia locali, aut sensibili et locali simul, nequit continuum esse præsens alicui, nisi secundum partes determinatas, quia alioquin daretur penetratio quantitatis; si autem loquantur de sensibili, nequit etiam esse sensibilis, nisi secundum superficiem extimam, neque secundum totam, quia quod interius est, non videtur necessario, neque tangitur, neque est necessarium oppositum, nam particulæ consecrari possunt secundum aliquos in pyxide etiam clausa, etsi Sacerdos sit

cæcus ; ergo si non repugnat alias materiam illam, ponamus casum, esse infinitam consecrari, modo sit præsens secundum aliquas partes sui sensibiles, erit consecrabilis.

Confirmatur, quia pronomina designant totum, prout ipsi volunt, et nunc permittimus, quia alias de hoc disseruimus, cujus omnes partes per se non sunt sensibiles proferenti, ut *hæc est terra*, *hoc est cœlum*, *mare*, etc. et patet in casibus jam expressis; ergo fundamentum illud falsum est. Non sufficit ergo materiam esse designabilem et demonstrabilem, sed requiritur, ut de se sit etiam determinata in quantitate et qualitate proportionatis ad consecrationem et usum Sacramenti per modum pastus.

Quæ determinatio requirtiur in materia consecrabili.

Dices, quando ergo poterit certum esse materiam habere terminum illum? Respondetur, in praxi semper certum esse habere terminum; casus autem illi sunt fictitii, ideo nullum subest periculum. Hæc pro sententia illorum Doctorum.

Quæ præsentia requiratur materiæ, aut definitio?

35. Conclusio.

Prima conclusio. Materia debet esse determinata et definita. Hæc conclusio est communis. Eam tenent Doctores *in* 4. *dist.* 10. *et* 11. Richard. *priori dist. q.* 7. Durandus *dist.* 11. *q.* 7. Major *quæst.* 4. D. Thomas *quæst.* 74. *art.* 2. et 3. ubi ejus discipuli; hîc autem non disputatur de definitione materiæ in specie, ut in Sacramentis in genere disseritur contra hæreticos, sed in individuo.

Determinatio materiæ.

Causa ejus.

Hæc definitio provenit ex natura formæ, et intentione agentis, quia et illa circa materiam determinatam proferri debet; et hæc, quæ per se requiritur in ministro, debet etiam ad determinatam materiam dirigi, aliquando etiam provenit ex natura ipsius materiæ, quæ per se designata est.

Hinc sequitur primo, quod si Sacerdos vellet ex decem hostiis septem consecrare, nisi ipse designet illas septem, nihil conficiat. Ratio, quia et forma exigit determinatam materiam, et intentio ; unde cum materia illa indeterminata sit ex se, non capit determinationem, sed debet advenire ex intentione. Casus intelligitur, quando minister non haberet intentionem consecrandi totum, quod est in altari propositum, habendo autem illam intentionem valide totum consecraret, licet ex particulari errore putaret non esse, nisi septem, quia nempe habet intentionem universalem, quæ implicite fertur in totum, quod est propositum, quam non destruit error particularis. 36.

36. Sine determinatione nihil fit in casu.

Intentio universalis ex particulari errore non vitiatur.

Si autem sciens esse decem, nollet consecrare, nisi pauciorem numerum, tunc nihil facit, quia non determinat illum numerum, neque ex se in cumulo determinatus est, cum numerando a qualibet inveniet septem ; secus est si ipse designet has tantum, verbi gratia, designando superiores, aut inferiores septem.

Casus est practicus, ideo debet Sacerdos semper habere intentionem consecrandi, quod in corporali propositum est, sint plures aut pauciores. Sed quid si relinquat Deo designare has vel illas? Respondetur nihil facere, quia debet ipse determinate agere, nec ille modus designandi est humanus, quia solum per revelationem sciri potest, quæ non debetur ipsi ; idem dico, quod si resignet in voluntatem alterius designationem, dummodo non sit prius nota, ex ratione jam dicta, quia ipse debet concipere intentionem determinatam respective ad materiam.

Debet concipi semper intentio universalis.

Objicies, Sacerdos offerens sacrificium pro animabus purgatorii, prodest, relinquendo designationem hujus aut illius, 37.

37. Objectio.

Responsio Suarez. cui proderit soli Deo; ergo similiter in proposito, quantum ad definitionem materiæ. Suarez *sect.* 6. admittit consequens, et negat consequentiam, quia, inquit, in opere sacrificii Deus est, qui immediate operatur, non minister, in Sacramento autem minister, ac proinde in illo determinatio ad Deum spectat, in hoc ad Sacerdotem. Contra, Sacerdos etiam immediate operatur, quia vere sacrificat per conversionem panis et vini in cultum Dei; ergo disparitas non valet.

Responsio Vasquez. Respondet Vasquez *cap.* 1. negando antecedens, debet enim sacrificans determinare suam intentionem, sicut et sacramentans; oportet ergo ut determinet animam, quam Deus novit magis, etc. vel quid simile. Hæc responsio non est improbabilis, quia certum est definitionem hanc posse fieri a Sacerdote, et tunc proficere illi animæ cui applicat, si indiguerit.

Cæterum videtur prior intentio jam sufficiens, et negatur consequentia, quia in re incerta potest resignare ipsi Deo talem determinationem; nescit enim Sacerdos, quæ anima determinate indigeat, et an hæc aut illa indigeat, ideoque Dei beneplacito potest committere effectum sacrificii in individuo, et sufficit ei habere applicationem in specie determinate, in confuso autem quoad individuum remittendo certam applicationem Dei beneplacito. Aliud autem est de materia proxima per se requisita ad Sacramentum, quia hæc cadit sub cognitionem ipsius, et debet determinate operari ex modo cognitionis, quæ determinata est.

38. Secunda objectio. Responsio. Suarez. Objicies secundo : potest dari absolutio, quoad duo venialia tantum ex pluribus confessis; ergo et consecratio duarum hostiarum ex pluribus hostiis. Respondet Suarez illam intentionem sufficere in ministro, quia spectat ad effectum Sacramenti; unde in rejpsa non obstante tali intentione absolvendi tantum a duobus, manebit ab omnibus absolutus virtute Sacramenti. Aliud est in proposito, quia forma debet designare materiam non in confuso, sed determinate.

Oppositum docet Vasquez, eum nihil efficere, sed distinguendum est, quia vel ille absolvens nullam concipit intentionem absolvendi, nisi a duobus tantum, ita quod non habeat intentionem conficiendi Sacramentum, nisi respective ad illa duo tantum, et tunc vel illa determinat, vel non; si non determinat, probabile est nihil facere, quia sententia judicis, quæ est actus judicialis, qualis est absolutio, ut definit *sess.* 14. *cap.* 6. debet in determinatam ferri materiam, in proposito sunt peccata; ergo debent definiri ab absolvente, sicut ergo nihil definit, nihil absolvit; si autem definiat duo tantum peccata venialia determinata, non currit exemplum ad propositum, quia consecrans nihil definit. Responsio Vasquez.

Quantum ad rem ipsam, probabile est nihil facere, vel absolvere ab omnibus, quia sententia debet ferri in materiam, de qua cognovit judicialiter mediante confessione rei. Nec refert quod unum veniale posset sine altero remitti alias, quia ex ratione dicta, sententia extenditur ex natura rei ad omnia hîc et nunc confessa; neque liberum est aliquid ejus materiæ reservare, quam confessio et dolor uniformiter disposuit ad formam; si ergo habet intentionem absolvendi valide, absolvit ab omnibus, quamvis ex errore aut malitia privata non intendat, nisi hæc, neque in arbitrio ejus est uti potestate clavium, nisi juxta exigentiam materiæ. Posset hæc disputatio extendi, sed non est hujus materiæ. 39. Absolutio respicit omnia per se confessa.

Sequitur secundo, nihil conficere eum, qui intendit tantum partes pares aut impares hostiæ consecrare ex eadem ra- 40. Intentio invalida. Major.

tione; sed quid si dimidiam tantum intendat consecrare. Respondetur, si indeterminate intendat non designando hanc aut illam determinate partem nihil facere ex dictis, unde merito rejicitur Major dicens, quod si velit primam partem proportionalem, verbi gratia quartam et primam, et non secundam, et sic deinceps valide consecrare, quia oppositum probat ratio ex dictis, ob defectum intentionis et applicationis determinatæ formæ ad materiam determinatam.

Sed quid si dimidiam hostiam determinate velit consecrare, designando ipsam? Durandus, Richardus, Paludanus *dist.* 11. Angelus, Sylvester et alii Summistæ verbo *Eucharistia*, Suarez *sect.* 6. affirmant valide conficere, licet graviter peccet, quia esset gravis irreverentia, cum vix separari possit pars consecrata a non consecrata.

Durand. Richardus. Paludan. Angelus. Sylvester. Suarez.

Præfertur sententia opposita.

Respondeo tamen non posse consecrari unam partem absque altera, cui continuatur. Probatur, quia forma nequit determinari ex intentione consecrantis ad materiam, nisi ipsa ex se sit capax talis determinationis, una pars in toto, et continuata alteri non habet designationem, aut divisionem sui requisitam, ut sit totum, nisi separetur a toto; ergo non potest esse materia consecrabilis seorsim a toto, nisi prius separetur. Probatur major, quia forma ex institutione divina signat practice, et ex institutione communi; ergo independenter a proferente.

Consequentia patet, quia quidquid de rigore verborum significat, facit sine ulla limitatione devenire ad cognitionem audientis; sed proferens formam super hostia, qnamvis habeat intentionem designandi partem tantum, non intelligitur aliud, nisi totam ex vi propositionis demonstrativæ *hic est*, etc. designare; ergo ille est sensus formæ ex rigore verborum designare totam materiam cum ex se non habeat designationem per terminum extrinsecum.

41. Sensus formæ nequit variari.

Ex sensu autem speculativo formæ colligitur sensus ejus practicus, cujus ille est fundamentum, ideoque Patres ex sensu illo colligunt præsentiam realem Christi in Sacramento; ergo si repugnat sensum speculativum verificari circa partem in toto, etiam idem erit de practico; ly autem *hoc* sine limitatione designat primo entis individuum. Pars in toto continuo, ut dixi, non est individuum absolute, neque numerari potest, ut diversum ens absolute, cum diminutione sub appellatione partis, ergo ly *hoc* absolute prolatum non verificatur circa partem in toto; intentio autem proferentis nequit distrahere formam, aut limitare, quamvis applicare possit ad hanc aut illam materiam, circa quam non repugnat verificari. Ex quibus minor et consequentia principalis probata manent. Dices, inde etiam sequeretur contra dicta, quod non posset unam ex pluribus simul sumptis designare aut consecrare, quia forma designat totum. Respondetur, negando consequentiam, quia una est materia consecrabilis per se, et capax formæ; ly enim *hoc* designat individuum per continuationem, aut per aggregationem, ideoque per intentionem consecrantis ad utrumlibet applicari potest; non sic in proposito habet suum significatum.

Materia est incapax limitationis.

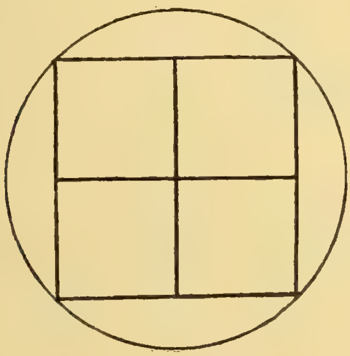
Non subest intentioni, nisi ut applicatur forma Sacramenti.

Confirmatur primo.

Confirmatur ex dictis, quia ly *hoc* designat ex vi sermonis (ut *supra* dixi) totum, cujus pars tantum in sensum cadit. Alioquin peto quare proferens formam super partem indeterminatam materiæ tantum, non consecret, nisi quia forma totum determinat primo, circa quod profertur? oportet ergo materiam esse determinatam ex se, ut sit capax formæ, et hoc sensibiliter; determinatio per intentionem

proferentis est tantum intentionalis, non realis, ergo non sufficit, ut materia sit determinata sensibiliter ex se, licet sufficiat ad applicationem.

Confirmatur secundo. Arcudius. Confirmatur secundo ex ritu Græcorum, quem ex liturgiis ipsorum refert Arcudius *de Sacramento Eucharistiæ, lib.* 3. *cap.* 38. qui utuntur forma simili hostiæ, ut cir-

cumferentia ejus sit rotunda, interius autem crux in formam quadranguli ; quamvis ergo circularis sit exterius, quadrangularem tantum contentam consecrant, quam conceptis et quatuor adhibitis incisuris primum eximunt ex toto pane mox consecrandam.

42. Quod si respondeas id fieri causa reverentiæ, non refert, saltem praxis ita habet, an ex præcepto, an ex necessitate consecrationis fiat? Argumentum *supra* adductum ex sensu formæ videtur convincens; ex quo solvitur fundamentum, quod pro opposito insinuatur, nempe ibi esse materiam sensibilem cum requisitis.

Responsio ad oppositum. Respondetur deesse materiam signatam, respectu cujus verificari posset sensus formæ. Dices, quod si media pars hostiæ esset siliginea, aut hordeacea, aut alia ex materia non consecrabili? respondetur probabiliter confici, quia tunc ex specie sua habet designationem, sicut quando aqua miscetur in vinum, ita ut converti non possit in ipsum ante consecrationem, juxta communem sententiam non convertitur in sanguinem, quamvis vinum valide consecretur.

Dici etiam potest nihil fieri, quia sicut calix media ex parte, vinum media ex parte aqua, vel ex pluribus forte non consecratur, ita etiam cum forma ibi non verificetur de hoc individuo per continuationem, quod secundum se non sit primario panis triticeus et consecrabilis, nihil fiet ; secus autem si aliqua tantum grana habeat alterius frumenti, quia iis non obstantibus erit panis triticeus usualis simpliciter in æstimatione et substantia, sicut calix, cui parum aquæ immiscetur, censetur simpliciter vinum. Tenendo primam responsionem dicendum, quod illa pars hostiæ consecrabilis neque secundum speciem, neque secundum individuum habet designationem requisitam in toto. Hæc, quæ crebro in argumentis dicta sunt de significatione particulæ demonstrativæ, intelligenda sunt respective ad significatum in obliquo, et non in recto, juxta alias dicta et dicenda quæstione sequenti.

Secunda conclusio. Requiritur præsentia 43.
sensibilis in materia consecrabili. Est communis, et fundatur in usu et praxi, et etiam in significatione formæ, quia pronomina *hoc* et *hic*, designant præsentiam talem rei demonstratæ, in quo distinguuntur ab *illud* et *istud.* Quanta autem debeat esse præsentia? Alii dicunt requiri, ut tangatur materia manibus, sed hoc falsum est, quia hostia in pyxide consecrari potest, quamvis actu non tangatur, qualis modus est consecrandi particulas ex Rituali. Quæ approximatio est necessaria.

Alii requirunt, ut tangi possit, ut Paludanus, alii, ut Vignerus, dicunt ut verba formæ pervenire possint ad materiam, et illam conjungat. Sed neque hæc propinquitas exigitur, quia neque ex significatione formæ, neque aliunde colligitur, neque ex efficientia Sacramenti ex consuetudine

Ecclesiæ aliud apparet, nulla ergo certa regula dari potest; requiritur ergo, ut materia sit proposita ante Sacerdotem in altari, ideoque nequit consecrari hostia retro Sacerdotem posita, ut communis docet. Idem dicendum de hostia retro murum posita, unde, ut bene notat Suarez, quoad corpus interjectum inter Sacerdotem et hostiam, videndum est si per modum continentis interponatur; si per modum separantis, ut dividentis, hoc secundo modo nihil fieret; oppositum sequitur si priori tantum modo. Unde panis clausus in tabernaculo non consecraretur, neque positus sub mappa altaris; præsentia ergo requisita colligenda est ex praxi Ecclesiæ, quam Rituales libri declarant.

QUÆSTIO VII.

Utrum solum vinum expressum de uva sit materia conveniens ad conversionem in sanguinem Christi.

Alensis 4. *p. q.* 32. *memb.* 1. *et.* 7. D. Thom. 3. *p. q.* 74. *art.* 5. D. Bonav. *hic* 2. *p. art.* 1. *q.* 4. Richard. *dist.* 10. *art.* 2. *q.* 5. Sotus *dist.* 9. *q.* 1. *art.* 5. Suarez 3. *p. tom.* 3. *disp.* 45.

1. Ad (a) secundam quæstionem, dico quod vinum artificiale, sive quodcumque aliud vinum, quod non est vinum vitis, utpote vinum pomorum, et hujusmodi, non est vinum, nisi secundum *quid* et æquivoce; unde nullum tale est aptum consecrationi in sanguinem.

Principalis ratio est, quia sic Christus instituit. Bona congruentia, quia secunda pars principalis nutritionis, id est, potus, principaliter consistit in vino, ut in potu principali. Et de hoc habetur *de consecrat. dist.* 2. Vinum etiam illud debet esse expressum de uva; quamdiu enim liquor est in uva tantum, habet magis rationem comestibilis quam potabilis; illud autem Sacramentum pro secunda parte sui essentialiter continet sanguinem, et pro signo aliquo quod est per se potus. Et hoc habetur *de consecr. dist.* 2. *Didicimus,* et *cap. sequenti,* quod de impresso botro, hoc est, de uvarum granis, populus communicaret, valde esset confusum, sed si necesse fuerit, botrus in calicem comprimatur.

Vinum in uva, quare non consecrabile?

COMMENTARIUS.

(a) *Ad secundam quæstionem dico,* etc 1.
Hæc conclusio est communis, et de fide; colligitur ex facto Christi adjuncta traditione : *Non bibam de hoc genimine vitis,* etc. ubi colligitur vinum vitis fuisse illud usuale, quod in cœna est propositum. Definitur in variis Conciliis, aut supponitur tanquam de fide certum. Aurelianem. IV. *cap.* 4. prohibet aliquid offerendum in calice præter illud quod obtulit Christus, quod est vinum de fructu vitis; in Florentino expresse definitur; supponit Trident. *sess.* 1. 3. *c.* 6. et aliis locis citatis.

Aurelian. Florent. Trident.

Objicies, vinum est specie diversum, ut 2.
docet Philosophus 4. *Meteor. cap.* 10. Et patet ex variis speciebus albi, nigri. Negat Richardus antecedens *dist.* 11. *quæst.* 5. *ad* 1. Soto *dist.* 9. *quæst.* 1. *art.* 5. quia vocant differentiam illam accidentalem, sicut est inter hominem album et nigrum.

Cæterum admittitur antecedens in genere, maxime quando alia accidentia diversa sunt, ut sapor et virtus. Negatur consequentia, quia ad usum potus illæ differentiæ non faciunt; vinum autem calidum et humidum præ cæteris est aptum ad nutrimentum, et magis usualis potus, ideo in ipso facta est institutio, quæ congruentia adducitur communiter pro institutione Sacramenti corporis in pane

triticeo. In hac quæstione non est aliqua controversia, aut magna difficultas.

3. Excluditur agresta. Sequitur ergo primo, quod vinum debeat esse maturum, unde excluditur agresta, ut omnes docent, et habetur inter defectus Missæ in Romano ordinario. Ratio, quia non est vinum in specie sua Physica, differt enim accidentibus; debet esse vitis, unde excluduntur alii liquores; debet esse potabile, unde consecrari non potest in uva, antequam exprimatur, quia sic potius est cibus quam potus, et usus ejus est per modum cibi et nutrimenti solidi, ideo prohibetur *de consecrat. dist.* 2. ex Julio Papa, Conciliis Bracharensi, Wormatiensi, et Canone 28. *in Trullo*. Sequitur hinc mustum esse materiam Sacramenti, si sit potabile et depuratum; unde loco citato dicitur si sit necesse, exprimendus esse botrus in calicem, et miscendam aquam, et sic confici, cap. *Cum omne crimen*.

Excluditur acetum. Excluditur etiam acetum, quia non est species vini, ideoque Aristoteles, 8. *Metaphys. cap.* 5. *textu* 4. comparat ipsum cadaveri. Contrarium indicat Glossa *de consecrat. dist.* 2. *cap.* 2. et indicat Innocentius *lib.* 4. *cap.* 34. Sed falsa est hæc sententia, loquendo de aceto proprie, et intelligenda est de vino acescente, quod non omnino est corruptum, in quo etiam conficere esset peccatum propter periculum nullitatis, ut recte D. Thomas et Alensis; judicandum ex his de materia calicis.

4. Quid de congelato. Armilla. Ledesma. Alanus. Angelus. Sotus. Sylvester. Vasquez. Suarez. Dubium est de vino congelato, an sit sufficiens materia? Negant Armilla verbo *Eucharistia*, Ledesma *quæst.* 15. Alanus *lib. de Eucharistia*, *cap.* 11. Affirmant Angelus verbo *Missa*, Soto *dist.* 9. *q.* 1. *art.* 5. Sylvester verbo *Eucharistia*, Vasquez *disput.* 130. *cap.* 2. *in fine*, Suarez *disp.* 45. *sect.* 1. Ratio hujus est, quia illa mutatio est mere accidentalis, quia secundum quantitatem, nec mutat substantiam vini, sicut neque alterius liquoris, ut olei, quantumvis quandoque tanta est in aqua ut fiat crystallus. Patet etiam ex natura ipsius vini, quoad effectus proprios manere, licet detrahatur ejus virtuti per congelationem. Deinde certum est in tali manere Christum post congelationem, ut supponit Ecclesia in defectibus Missæ, quæ ordinat liquefaciendum et sumendum, ut verum Sacramentum.

Ad fundamentum oppositæ sententiæ. Dices, non esse potabile. Respondetur negando antecedens, quia vinum ex natura sua potabile est, et de facili reducitur ad statum potus. Dices, nequit fieri Baptismus in glacie; ergo neque consecratio in vino gelato. Respondetur negando consequentiam, quia Baptismus consistit in usu et actuali lotione, ad quam non conducit gelu, nisi liquefiat; hoc Sacramentum non ita, quia permanens, ideo solum exigit, ut fiat in vino, quod natura sua potabile est.

Ex his patet ad fundamenta oppositæ sententiæ, quæ sunt jam dicta, et aliud falsum est, nempe mutari substantiali corruptione vinum; quod falsum est, inquam, quia alias non maneret sanguis sub vino consecrato. Cæterum non expedit consecrare vinum congelatum; et aliqui dicunt peccatum esse grave, si totum sit congelatum, sed liquefieri debet, vel aliud sumendum et offerendum, quod consecrari debet, illud autem removendum.

SCHOLIUM.

Ostenso, solum vinum vitis ex uva compressum, esse materiam calicis, ex Christi institutione, ostendit aquam miscendam, necessitate ministri, sed non convertendam in sanguinem, nisi prius convertatur in vinum; sed non censurat asserentes oppositum, de conversione aquæ immediata, ut male faciunt quidam moderni; quo subtilior

et doctior est Scotus. eo modestior et humilior. Illa sententia non caret suis fundamentis, maxime in modo loquendi Patrum, Ambrosii 4. de Sacram. cap. 4. Damasc. lib. 4. c. 14. Paschasii lib. de corp. et sang. Christi, Algeri lib. 1. c. 16. Tenent illam sent. Altisiod. Sum. tract. 5. c. 2. Petr. Soto lect. 14. de Eucharist. Alan. lib. 1. de Eucharistia, cap. 13. Jansen. in Concord. c. 131. ad illa verba : *Hic est enim sanguis*, Pesantius 3. part. q. 74. art. 8. dist. 2.

2. Aqua est de necessitate ministri, non Sacramenti. Damasc.

Huic (a) autem vino apponere aquam non est simpliciter necessarium de necessitate Sacramenti, quia etiam quando apposita non est convertitur in sanguinem, nisi prius sit conversa in vinum, et ita modica est apponenda, et ita tempestive, quod ante consecrationem possit conversa fuisse in vinum. Græci etiam (b) non apponunt aquam, ut dicit Innocentius *de Officio Missæ, part.* 3. *cap.* 4. vel 5. Est tamen de necessitate ministri propter præceptum Ecclesiæ, et etiam Christus vinum, cum quo fuit aqua mixta, consecravit, juxta illud Damasceni lib. 4. cap. 14. *Christus calicem ex vino et aqua tradidit discipulis suis, dicens : Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus,* etc. Congruentia appositionis aquæ in vinum est propter mysterium, ut significetur populus uniri Christo, juxta illud de consecrat. dist. 2. Omne : *Cum in calice aqua vino miscetur, populus Christo unitur,* id est, copulandus significatur per fidem et dignam Sacramenti perceptionem.

Aqua mixta vino quid significat.

COMMENTARIUS.

5. (a) *Huic autem vino apponere aquam non,* etc. Circa hanc resolutionem Doctoris varia expediuntur dubia, quæ concernunt mixtionem aquæ in vinum. Primum, an debeat misceri ? secundum, an necessitate Sacramenti ? tertium, an præcepti, et qualis ? quartum, an convertatur, aut aliquando converti possit in sanguinem prius quam convertatur in vinum ? Ad quæ juxta resolutionem litteræ respondebitur per sequentes conclusiones.

Error Armenorum ritu expressus.

Prima conclusio. Aqua miscenda est vino. Est communis, quam tradunt omnes Catholici ; est contra Armenos, qui in vino puro ad significationem suæ hæresis Eutychianæ non miscebant aquam, quia putabant in Christo unicam tantum mansisse naturam per conversionem alterius in ipsum ; ne ergo mixtione utriusque liquoris significarent duas naturas, ideo abstinent aqua.

Male tribuitur Græcis. Glossa. Innocent. Gabriel. Castro. Prateolus. Sotus. Guido.

Hic enim ritus ad significandum inter reliqua, duas in Christo naturas, est in usu, et hoc mysterium Græci insinuant, quibus falso a quibusdam auctoribus imputatur error ille Armenorum : Glossa ordinaria *in* 1. *ad Corinth.* 11. Innocent. III. *lib.* 4. *de hoc mysterio, cap.* 22. Gabriel *lect.* 15. *in canonem;* noster Castro de hæresi *lib.* 7. verbo *Græci*, Prateolus *eodem*, Soto *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 1. *art.* 6. Guido Carmelita et alii, sed falluntur, ut ex sequentibus patebit.

Probatio conclusionis. Trullanus canon. Aurelian. Carthagin. Arausican.

Probatur conclusio *ex can.* 32. *in Trullo,* qui hunc errorem corrigit in Armenis. Aurelianen. IV. *cap.* 4. Carthaginen. IV. *cap.* 14. Arausicanum *cap.* 4. decernunt enim nihil aliud offerendum in Sacramento corporis et sanguinis, nisi quod ipse Dominus tradidit panem et vinum aqua mixtum. Habetur idem ex antiqua traditione, quod nempe Christus Dominus confecerit in vino diluto aqua. Jacobus in liturgia : *Similiter*, inquit, *postquam cœnavit, accipiens calicem, et permiscens ex vino et aqua* ; similia habet Basilii liturgia. Clemens *lib.* 8. *constitut. cap.* 12. alias 17.

Liturgia Jacobi. Basilii. Clem. Rom. Irenæus. Theodor. Damasc. Augustin. Hieron.

Irenæus *lib.* 4. *cap.* 14. vocat temperamentum, et *lib.* 5. *c.* 2. calicem mixtum; Theodoretus *dialog.* 1. Damascenus *lib.* 4. *cap.* 14. Augustinus 4. *de Trinit. cap.* 14. Hieronymus *Marci* 14.

6. Doctor. Alensis. Innocent. Trident. Florent. *Secunda conclusio.* Hæc mixtio non fit necessitate Sacramenti, unde in solo vino consecrari potest. Est certa et communis Theologorum in hac distinctione, ita Doctor loco citato. Alensis 3. *p. quæst.* 11. *memb.* 5. *art.* 1. *et* 6. Innocentius *lib.* 4. *cap.* 32. colligitur ex Tridentino *sess.* 13. quod explicat materiam necessariam esse vinum vitis, nihil asserens de mixtione; idem patet ex Florentino, asserente, aquam ex præcepto Ecclesiastico miscendam esse, quod non diceret, si necessitate Sacramenti esset miscenda.

Trident. Concilia enim tradunt materiam necessariam, quæ non dependet ab Ecclesia, sed ex sola institutione Christi, quod supponit Tridentinum *sess.* 21. *cap.* 2. asserens salva Sacramentorum substantia penes Ecclesiam esse potestatem ordinandi circa Sacramenta, quidquid ad reverentiam et cultum eorum facit. Cyprian. Quare miscetur aqua. Cyprianus *lib.* 2. *epist.* 3. alias 62. asserit eis, qui sine mixtione aquæ interdum conficerent, posse veniam concedi, quia ex ignorantia fecerunt; et infra ait: *si vinum sine aqua conficeretur, incipere sanguinem Christi esse sine nobis, id est, sine significatione sanctificationis nostræ, quia aqua populum designat.* Trident. Deinde Trident. sess. 22. c. 7. ait: *Monet deinde sancta Synodus præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo, miscerent; tum quod Christus ita fecisse credatur, tum etiam, quia a latere ejus aqua simul cum sanguine exierat,* etc. ergo præcepto Ecclesiastico id tantum tenentur facere Sacerdotes, non autem necessitate Sacramenti, alioquin id exprimeretur.

Unde sequitur illud non esse præcepti divini, contra Hossium *lib.* 4. *de traditionibus, contra Brentium, et nostrum Castro lib.* 6. *de Eucharistia, hæresi* 7. qui ex locis Patrum *supra* citatis aliisque similibus, ac facto Christi affirmant esse præceptum divinum. Non esse præcepti divini. Hoc, inquam, convincitur esse falsum, quia Concilia procedentia doctrinaliter non referrent illam mixtionem in solum præceptum Ecclesiasticum, si esset alias divinum præceptum. Unde quamvis aliqui Patres, ut Cyprianus, id affirment mandato Christi factum, intelligunt non præceptum, sed exemplum et instructionem, quia omnis actio Christi nostra est instructio.

Miscetur itaque tum exemplo Christi, tum quia ex latere ejus fluxit sanguis et aqua, ut *supra* Tridentinum, et cap. *In Sacramentorum, de consecrat. dist* 2. quod est Alexandri Papæ *epist.* 1. *c.* 4. et idem Concilium Bracharens. cap. *Non oportet, de consecr. dist.* 2. tum ut significentur duæ naturæ in Christo, ut explicant Græci, tum etiam ut unio populorum cum Christo, ut habetur cap. *Cum omne, de consecr. dist.* 2. quod est Carthaginens. III. *cap.* 24. et Doctor idem in textu insinuat. Alexand. I. Concil. Bracharen. Carthagin.

Sequitur secundo, quod illud quod dicitur in lectione Breviarii Romani, nempe Alexandrum I. imposuisse hoc præceptum, non recte colligi ex decretis ejus, cum solum dicat id se accepisse a Patribus, nempe ab Apostolis; promulgavit ergo præceptum, quod alias ante ipsum latum ab Apostolis, et secundum hoc melius explicantur loca Cypriani et aliorum Patrum, qui insinuant præceptum esse.

Concilio etiam Triburiensi idem mysterium designatur. 7. Triburiens. Dubitatur etiam de quantitate aquæ. Respondetur, cap. *Tamen perniciosus, de celebratione Missarum,* dici debere esse minorem, quam sit quantitas vini; in Concilio Triburiensi *cap.* 19. de-

bere esse ad minus duas partes vini in calice, et aquam non excedere tertiam partem, *quia major est*, inquit, *majestas sanguinis quam fragilitas populi ;* praxis tamen Ecclesiæ est, ut sit minima quantitas aquæ, nam Florentinum determinat

Florent. modicissimam aquam miscendam esse.

Ritus Græcorum. Verum est Græcos præter aquam, quam immiscent vino ante consecrationem, etiam speciebus consecratis solere immiscere aquam ferventem, ut designent unionem corporis ad Deitatem, quando exivit sanguis et aqua ex latere Salvatoris post mortem. Hæc mixtio non quomodocumque, sed per modum sacræ cæremoniæ adhiberi debet, idque a ministris ; unde non sufficit mixtio prius facta, quamvis de ea constet, patet ex rubricis, et debere fieri ante oblationem calicis.

Quod si constet per errorem, facta consecratione, aquam loco vini fuisse, sequenda est rubrica specialis hujus casus, omissa oblatione. Sed quando debet aqua misceri? aliqui dicunt, in principio Missæ, ut detur locus conversioni ejus in vinum antequam devenitur ad consecrationem, et ita, ni fallor, Cistercienses et Prædicatores faciunt. Sed respondetur sequendas esse rubricas Romani Ordinarii iis qui eo utuntur, neque requiri illam anticipationem. Quartum dubium requirit prolixiorem dissertationem, ideo sub proprio et separato titulo illud resolvemus.

Utrum aqua converti possit in sanguinem immediate ?

8\. Variæ sententiæ. Prima sententia moderna affirmat. Jansenius. Pisantius. Altisiodor. Baronius.

Circa hoc quæsitum quatuor sunt in universum sententiæ, quarum prima, nova, et his temporibus inventa, dicit aquam immediate converti in sanguinem. Eam indicat Jansenius *in Concordia*, *cap.* 131. in forma calicis : *similiter et calicem*, etc. probabilem docet Pisantius 3. *part. quæst.* 74. *art.* 8. *dist.* 2. citatur pro ea Altisiodorensis *lib.* 4. *Summ. tract.* 5. *cap.* 2. et Baronius *tom.* 12. *Annal. sub finem anni* 1288. Glossa in *Cum Marthæ* ; eam sustinet Alanus *lib.* 1. *de Eucharist. cap.* 13. seu 14. Toletus *lib.* 2. *Summ. cap.* 25. sed præ cæteris omnibus eam acerrime defendit R. P. Ægidius Conink, amicus meus singularis, et vir magni ingenii et doctrinæ, a quo, si opinione discedam, at non animo, cui gratum puto, quod in defensionem universæ scholæ disseram, et ex scopo conclusionis præmissæ Doctoris, cujus litteram expono. Glossa. Alanus. Toletus. Coninck.

Secunda sententia fuit quorumdam apud Innocentium III. cap. *Cum Marthæ, de celebrat. Missarum ;* hi negabant aquam converti in vinum, aut sanguinem, sed in humorem quemdam aqueum seu phlegmaticum, qui fluxit a latere Christi. Hæc non habet sequaces, et merito censetur erronea, aut certe temerarie inventa ; nullum enim habet fundamentum ex forma consecrandi calicis, quæ est conversiva in sanguinem, non in alium humorem, neque etiam ex Canonibus aut Patribus aliquid suppetit, quod specie tenus huc referatur. Quod si dicant appellatione sanguinis venire illum humorem, præterquam quod hoc nullo fundamento affirmatur, tollitur quod prætendunt, quia neque aqua, quæ fluxit simul cum sanguine ex latere Christi, venit nomine sanguinis apud Evangelistam, neque in mysterio, si ex discreta conversione, et diversæ materiæ poneretur sub speciebus per immutationem aquæ in ipsum, vini in solum sanguinem, nam alia et alia essent signata et signa. 9. Secunda sententia. Aquam converti in humorem aqueum.

Tertia sententia est, nunquam converti aquam neque mediate, neque immediate, in sanguinem, sed manere in propria specie. Fundamentum hujus est, quia ex 10. Tertia sententia manere in propria specie.

opinione Physicorum, aqua nunquam convertitur in sanguinem. Hoc supponit, hæc opinio, ideoque negat converti in sanguinem, quia nequit converti in vinum.

11. Quarta sententia, et communis. Innocent.

Quarta sententia, aquam mediate in sanguinem converti, quatenus prius in vinum convertatur per virtutem ipsius vini, ex quo sequitur conversio ejus in sanguinem. Hanc docet Innocentius dicto capitulo *Cum Marthæ*. Eam tuentur omnes Scholastici *hac dist.* ubi Doctor, Alensis 4. *part. quæst.* 10. *memb.* 4. *art.* 10. D. Thomas *loco citato in* 4. *et* 3. *part. quæst.* 74. *art.* 8. ejusque discipuli in universum; et Catechismus Pii V. merito dicit esse sententiam omnium Ecclesiasticorum scriptorum.

Scholastici. Alensis. D. Thom.

Censura Adversarii in Scholam.

Eamque putat probabilem P. Conink solum ex auctoritate Scholasticorum, quamvis sententiam primo loco expressam, quam ipse sequitur, putet esse Patrum et aliorum scriptorum, qui præcesserunt Scholasticos; unde dicit, si constaret aquam non mutari in vinum, antequam consecratur, putat sustineri non posse hanc sententiam ex hoc syllogismo: Aqua quæ exemplo Christi miscetur in vinum, consecratione convertitur in sanguinem; atqui sæpe non convertitur in vinum, ergo aliquando convertitur in sanguinem. Si minor, inquit, esset tam certa quam major, conclusio esset certa.

Fundamentum censuræ.

Variis autem rationibus probat minorem, sed magis ex professo probat majorem. Ut ergo ostendamus Scholasticos non invenisse novam opinionem contra communem sententiam Patrum et Ecclesiæ; quod maximæ notæ esset, nec de facili admittendæ contra universam scholam, quæ ex instituto Ecclesiæ et Patrum vestigiis insistit, ponenda erit conclusio communis et probanda ex sensu Ecclesiæ et Patrum.

12. Conclusio. Non converti aquam in sanguinem immediate.

Conclusio. Nunquam et nullo casu aqua convertitur immediate in sanguinem. Hæc est vera sententia Patrum et Ecclesiæ, et contraria nunquam audita est, antequam assertores illam invenerint, ex apparenti tantum superficie quarumdam auctoritatum, non ex vera sententia, quam in sequentibus explicabimus. Ut brevius et ex scopo magis disseratur supponendo auctoritatem scholæ, quam nobis concedunt adversarii, restat superædificandum, aut potius perquirendum fundamentum, quod ex Patribus atque Ecclesiæ sensu præcessit, præter quod aliud nemo ponere potest. Probatur ergo conclusio ostensive, destruendo fundamenta contrariæ opinionis, quæ sunt sequentia.

13. Fundamenta contrariæ sententiæ. Alexand. I.

Primum fundamentum est ex Patribus: Alexander I. *epistola ad Orthodoxos*, et habetur de consecrat. dist 2. cap. 1. *Non debet*, inquit, *in calice Domini, aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum offeratur, quia utrumque ex latere ejus in Passione profluxisse legitur*, etc. Dicitur æque offerri aqua et vinum, non offertur nisi per consecrationem; ergo æque in sua substantia manet aqua ante consecrationem ac vinum. Urget etiam Cyprianus *supra* citatus illa *epist.* 3. aut 63. qui ait, *tunc Sacramentum cœleste effici, quando aqua et vinum confusa admixtione copulantur*, etc. quod non fit, nisi utrumque in sua substantia maneat. Item, *cap.* 4. *de consecrat. dist.* 2. quod sumptum est ex Concilio Martini Papæ, dicitur, *vinum et aqua dicuntur offerri et benedici*, etc. quod nequit fieri, nisi aqua maneat in substantia ante consecrationem. Item Ambrosius *lib.* 4. *de Sacramentis, cap.* 5. ante verba Christi, *calix est vino et aqua plenus, ubi verba Christi operata fuerint, sanguis efficitur*, Augustinus 4. de Trinitate, cap. 14. *Aqua*

Cyprian.

Conc. Martini Papæ.

Ambros.

Augustin. *mittitur in calicem, et fit sanguis conversione verbi cœlestis.* Damascenus : *Non potest suiipsius corpus facere, et vinum et aquam sanguinem*, etc. Græce habetur, και τον οινον και υδωρ id est, *ipsum vinum et ipsam aquam*, quæ rem certam et veram significat, et æqualiter vino et aquæ apponitur. Justinus martyr *apologia* 2. *pro Christianis sub finem*, ubi ait, *posteaquam et is qui præest, gratias egit, et populus omnis benedixit, ii qui apud nos Diacones dicuntur, dant unicuique eorum, qui adsunt percipiendum panem, vinum et aquam, quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, et ad eos qui adsunt, perferunt, atque cibus hic apud nos Eucharistia nominatur*, etc. ubi dicit dari post consecrationem panem, vinum et aquam ratione specierum, quod alias falsum esset manere in substantia.

Damasc. Justinus.

14. Paschas. Item Paschasius Corbeiensis lib. 1. de corpore Christi, cap. 11. *Nec dubium*, inquit, *quin sub hoc mysterio bibamus aquam, inquit, quam ego dabo ei, et fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam; propterea non inconvenienter etiam ob hoc ibidem aqua consecratur, non quod aqua permaneat, sed vertatur in sanguinem, ut significet quid fides percipiat.* Algerus lib. 1. de Sacramento corporis Domini, cap. 16. *Cum enim vinum pro Christo, aqua sanctificetur pro populo, et utrumque unus sanguis, fiat*, etc. Alia verba Paschasii citantur ex Baronio. Hoc est fundamentum ab auctoritate, quod ad pauca verba reducitur, quia aqua dicitur benedici, offerri, consecrari, converti in sanguinem a Patribus; ergo manet in sua substantia, donec sic convertatur, et consequenter secundum Patres aqua immediate convertitur in sanguinem.

15. Prædicta interpretatio rejicitur. Impugnatur prædicta interpretatio Patrum, quæ tantum superficialis est, et in apparentia, non vero ex sensu, aut reipsa. Præcipuas ex illis auctoritatibus Ecclesia inter Canones habet, neque eas in eum sensum unquam est interpretata, sed contrariam sententiam docet, quia ex Florentino et Tridentino *supra* allatis, aqua tantum ex præcepto Ecclesiastico miscenda est vino; sed si esset materia per se consecrabilis manens in sua substantia, non posset esse solius præcepti Ecclesiastici, quia Ecclesia tenetur adhibere materias per se Sacramentorum, et institutas a Christo, ut constat in reliquis omnibus, ergo, etc.

Aqua solum miscetur ex præcepto Ecclesiastico.

Dices esse liberam, secluso præcepto Ecclesiæ, ut colligitur ex Conciliis *supra* allatis. Contra, unde hoc constat? neque ex facto Christi, neque ex traditione, quia Patres communiter docent necessario miscendam vino ante consecrationem; ergo si immediate convertatur, debet hæc necessitas ex sensu Patrum referri ad necessitatem Sacramenti, non autem præcepti Ecclesiastici, de quo Patres mentionem non faciunt, potius ad significationem mysticam, et ad factum Christi recurrentes, ex quibus indicaretur necessitas Sacramenti, si aqua esset per se materia consecrabilis manens in sua substantia.

Si ex institutione esset materia, non esset libera.

Unde sequitur, quod traditio Ecclesiæ, et definitiones Conciliorum, in quo fundantur, ad illud solum reduci debeant, nempe aquam non converti immediate in sanguinem.

Dices, quod peccata venialia sint materia libera confessionis, quæ tamen ex arbitrio pœnitentis confiteri possunt, atque absolvi; sic aqua consecrari. Contra, aqua debet misceri ex præcepto, non sic venialia confiteri; unde ergo colligam non esse aquam materiam necessariam, si convertibilis, vel certe non esse præceptum divinum mixtionis, nisi tantum ex ratione posita, quam omnes Doctores Scholastici amplectuntur. 16. Responsio.

Impugnatur.

Dices Ecclesiam contrarium declarasse. Contra, non ex alio fundamento, quam jam citato, quia et factum Christi non in exemplum, sed in necessitatem esset, et motiva mixtionis talia sunt, ut inducant obligationem gravem, tanquam materia capax præcepti, etiam divini, si consecratione aquæ immediata, et ea institutione subsisterent, vel conjungerentur eidem : *Hoc*, inquit, *facite in meam commemorationem*, ubi exprimitur præceptum. Deinde quare Florentinum definit aquam modicissimam esse miscendam, nisi ut prius in vinum convertatur ante consecrationem? Item, quare tam Tridentinum quam Florentinum declarent materiam hujus Sacramenti esse vinum vitis : *Cui*, inquiunt, *ex præcepto Ecclesiæ, aqua miscenda est*, nisi ut distinguant materiam a non materia ; declarant absolute materiam esse vinum vitis.

Aqua miscetur ob cæremoniam.

Deinde docent aquam miscendam ex præcepto Ecclesiæ tantum, ut ostendant esse cæremoniam, et non materiam, deinde motivum hujus præcepti declarant esse exemplum Christi ; et quia aqua exivit de latere ejus, quæ est significatio cæremoniæ, ergo hoc ipso aquam discernunt a materia, alioquin certe quod primarium esset, exprimerent, nempe materiam esse Sacramenti ; in hoc enim genere argumentum ab auctoritate negativa valet, ut demonstrabitur ex sequenti.

Secundo contra idem, peccatum veniale est sufficiens materia Sacramenti Pœnitentiæ, non ex alia ratione, nisi quia materia est per se ; ergo similiter aqua esset materia Sacramenti calicis, si per se materia est. Hoc est falsum, et contra Concilia, non ex alio fundamento, nisi quia definiunt vinum vitis esse materiam absolute, ergo recte sequitur alios liquores non esse materiam, ut siceram, aceum, lac ; ergo si ex eo præcise, quod definiant Concilia absolute vinum vitis esse materiam, excluduntur alii liquores, de quibus Concilia non faciunt mentionem, quia nempe non sunt vinum, eodem modo et aqua, de qua non faciunt mentionem, et quia non est vinum excluditur maxime, cum dicant solum ex præcepto Ecclesiastico esse miscendam ad significationem mysterii ; limitatio enim solius motivi, quod extraneum est institutioni, designat aquam non esse materiam.

Vinum dicitur absolute esse materia.

Ideo excluduntur alii liquores.

Defectus in doctrina. Trident.

Confirmatur primo, quia alioquin materiam declarando, non exprimendo etiam aquam, si convertibilis esset, defectuose procederent, relinquendo aliquid materiæ non expressum. Tridentinum autem ex professo agens de hoc Sacramento *sess.* 13. declarans materiam calicis, non facit mentionem aquæ tota illa sessione, sed declarat vinum esse materiam *c.* 3. *cap.* 4. *can.* 1. et 2. *sess. autem* 22. ubi agit de eodem sub ratione sacrificii, *cap.* 1. similiter docet materiam sacrificii esse panem et vinum : *In cœna*, inquit, *novissima, qua nocte tradebatur, ut dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ visibili* (*sicut natura hominum exigit*) *relinqueret sacrificium*, etc. *Corpus et sanguinem suum sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit, ac sub earumdem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit, et eisdem eorumque successoribus, ut offerrent, præcepit*, per hæc verba : *Hoc facite in meam commemorationem*, etc. *cap.* 2. docet quibus prodest sacrificium, *cap.* 3. offerri solum in honorem Dei, *cap.* 4. sancte tractandum, *cap.* 5. rite institutas cæremonias, et reliquas solemnitates et ritus offerendi, *cap.* 6. licitas esse Missas privatas.

Ac primum tandem canone 7. *Monet deinde sancta Synodus præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in*

calice offerendo miscerent, tum quod Christus Dominus ita fecisse credatur, tum etiam quia e latere ejus aqua simul cum sanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur, et cum aquæ in Beati Joannis Apocalypsi populi dicantur ipsius populi fidelis cum Christo unio repræsentatur, etc.

18. Argumentum efficax ex Tridentino. Unde sic argumentor : Concilium primum de materia sacrificii agit, dicens esse panem et vinum, tandem postquam egit de fructu, modo offerendi, personis pro quibus offertur, de cæremoniis et ritibus, tandem agit de aqua miscenda ex præcepto Ecclesiæ, propter significationem mysticam eorum, quæ post passionem Christi successerunt, aut denotabantur per Spiritum sanctum; ergo hæc aqua non spectat ad substantialia sacrificii, alioquin in primo capite de ea agendum erat.

Materia prædicatur de solo vino. Deinde Florentinum ait, materiam esse vinum vitis, cui modicissima aqua miscetur ex præcepto Ecclesiactico prædicans materiam in recto de vino solo, adjungens mixtionem ex præcepto Ecclesiæ faciendam; ergo ut cæremoniam, non ut materiam, alioquin non recte diceret absolute vinum vitis esse materiam in recto, non addendo aquam, nisi putaret aquam in sanguinem ex institutione Christi converti non posse aut pertinere ad materiam.

Assignatur materia determinata. Confirmatur secundo ex stylo Concilii, quia Concilium determinate loquitur de materia et forma cujuscumque Sacramenti. Unde agens de Sacramento Confirmationis, dicit Chrisma, quod est mixtum ex oleo et balsamo, benedictum ab Episcopo esse materiam : *Secundum Sacramentum*, inquit, *est confirmatio, cujus materia est Chrisma confectum ex oleo quod nitorem significat conscientiæ, et balsamo quod odorem significat bonæ famæ per Episcopum benedicto*, etc. ubi hæc tria ponit; nunquam autem asserit calicem mixtum esse materiam Sacramenti sanguinis, sed vinum, addens absolute ex præcepto Ecclesiastico, miscendam aquam.

Dices : Concilium loqui de essentiali, et per se necessaria materia, sine qua nequit confici Sacramentum, et in qua sola valide conficitur, aqua autem etsi convertatur in sanguinem, illud contingit, ut mixta est vino, ideoque non fit mentio ejus, ut materiæ. 19. Responsio.

Impugnatur. Florent. Concilia definiunt essentialem, et etiam integralem. Trident. Contra, primo hoc est contra stylum Conciliorum, in primis Florentinum loco citato assignans partes pœnitentiæ, enumerat tres actus pœnitentis, contritionem, confessionem, satisfactionem; sed hæc non est pars essentialis Sacramenti, quod semper perficitur antequam satisfactio ponatur. Idem præstat Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 3. enumerando eosdem actus simul; ergo id facerent in proposito, si aqua in sua substantia manens esset materia Sacramenti.

Item totam materiam, quæ comprehenditur institutione. Deinde idem Tridentinum *cap.* 5. agens de materia confessionis et pœnitentiæ remota, quæ sunt peccata, docet mortalia necessario confitenda esse; venialia autem utiliter et cum fructu confiteri, et esse sufficientem materiam, ut discernant certa ab incertis, et non solum universaliter quid faciendum sit, sed etiam in casu cum qua materia liceat, et possit confici Sacramentum, tamen non necessaria; ergo idem docerent de aqua, si esset materia convertibilis, licet non necessaria, non solum enim docent, quid fieri necesse sit, sed etiam fieri possit, ut valide conficiantur Sacramenta. Idem est de Extrema unctione, docent enim quinque unctiones fieri debere Ritualia, et si non possint omnes, unam tamen fieri, in qua confertur Sacramentum valide in casu quo infirmus ante alias discedat, quem ritum approbat Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 3. et *can.* 3.

20. Secunda ratio principalis. Secundo contra eamdem solutionem, si aqua vino mixta possit immediate consecrari; ergo non refert qua quantitate misceatur, modo maneat vinum in sua substantia; sed hoc est falsum, quia Concilia determinant minorem quantitatem aquæ esse debere. Antecedens negant adversarii. Probatur, quia illud poculum, in quo prævaleret aqua, esset mixtum, et sicut in Chrismate sufficit mixtio simpliciter utriusque olei balsami et olivarum, ita in proposito.

Ex inconvenienti.

Deinde illud poculum retinet nomen vini, et accidentia ejus, ut saporem et colorem, et odorem, quæ prævalent, quamvis vinum sit in minore quantitate, maxime si sit vinum forte, et appellatur vinum communiter, et secundum apparentiam est tale, et experientiam, quia sentitur etiam in stomacho calor vini, et operatio; unde confutatur solutio, qua dicit deberi aquam quodammodo absorberi a vino, ut appareat saltem vinum.

Quid est absorberi? Non secundum substantiam absorbetur, quia hoc est contra adversarium; secundum autem apparentiam absorbetur, quia sensibus, ex quibus hæc apparentia desumitur per experientiam, absorbetur, quia prædominantur in ea accidentia vini, quæ sub sensum cadunt; aqua enim non habet qualitates sensibiles mixti, ut cadat sub gustu et odoratu, et quantum ad visum magis fertur in vinum, si sit rubrum, verbi gratia, quantum ad reliqua sensibilia, ut frigus et humidum non discernit hæc sensus magis in uno quam in alio; ergo in minori quantitate vini, imo et minima absorbetur aqua, etc. Deinde si adhæreamus verbis Patrum, tunc aqua dicetur simul cum vino offerri, benedici, etc. Dices Concilia docere minorem quantitatem aquæ debere esse. Contra, Concilia non definiunt hoc in ordine ad effectum consecrationis, sed ad significationem mysticam; unde Triburiense docens aquam non debere excedere tertiam partem, hanc rationem assignat: *Quia major est majestas sanguinis Domini, quam fragilitas populi.*

21. Tertia ratio, ex Canone Triburiensi. Accedit, quod ex loco declaratur etiam intentum. Canon est talis: *Alexander successor Evaristi dixit: Non debet enim, ut a Patribus accepimus, aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum, quia utrumque ex latere ejus profluxit, videlicet, ut per hoc indicet populos, qui secundum Joannem aqua sunt, a Christo, cujus sanguis in calice est, dividi non debere; cujus rei veritatem in hac sancta Synodo confitemur, credimus et confirmamus, ne ullus sine mixtione vini et aquæ mysteria sacra conficiat, sed ut duæ partes sunt vini, quia major est majestas sanguinis Christi quam fragilitas populi; tertia aquæ, per quam significatur fragilitas humanæ naturæ*, etc.

Ad propositum autem faciunt illæ clausulæ, videlicet, *ut per hoc indicet populos qui secundum Joannem aqua sunt, a Christo cujus sanguis in calice est dividi non debere*, etc. Et illa ultima, duæ partes sint vini, quia major est majestas sanguinis Christi quam fragilitas populi; tertia aquæ, per quam significatur fragilitas populi; si duæ partes sint vini, per quod significatur majestas sanguinis, tertia aquæ, per quam fragilitas populi significatur; ergo aqua non convertitur immediate in sanguinem.

Significatio, et causa mixtionis.

Patet consequentia, ideo vinum significat præcise sanguinem, quia est materia proxime in sanguinem convertibilis, sub cujus accidentibus manet consecratum, sed si aqua converteretur immediate in sanguinem hic modus significandi eidem conveniret, quia maneret sanguis sub speciebus aquæ, sicut et vini; ergo cum aqua in se significet fragilitatem populo, ideoque præcipitur misceri in calicem

Vinum significat sanguinem, aqua populum.

vini, quod denotat sanguinem, ne populus a Christo dividatur, quod non significat aqua, sed ipsi uniatur, sicut aqua vino, quod sanguinis est signum, sequitur propositum.

22. Sensus Ecclesiæ ex dictis.

Ex his ergo tribus Conciliis, ut alia omittam (de quibus mox agetur) sequitur interpretatio legitima Patrum ex sensu Ecclesiæ, et solutio argumenti, nempe loca Patrum referenda esse quædam ad primam mixtionem, qua aqua in propria substantia miscetur vino, alia referri ad aquam, qua conversa in vinum mutatur in sanguinem mediate, ut patebit respondendo in specie ad ipsas auctoritates.

Examinantur et declarantur in specie loca Patrum adducta.

Locus Alexandri declaratur ex Tributiensi in specie, et mixtionis motivum esse, tum exemplum Christi, tum significatio mystica, ut populus per aquam designatus uniatur Christo in calice, non per conversionem aquæ in sanguinem immediate, sed in vinum, mediate vero in sanguinem. Consequentia male infertur, alias verum esset aquam in æquali aut majori quantitate posse converti in sanguinem.

Cyprianus.

Auctoritas Cypriani ad idem refertur, nempe ad significationem mysticam; dans enim rationem, quare nec aqua sola, nec vinum solum in calice Domini offerendum sit, subdit rationem : *Nam si vinum solum quis offerat, sanguis Christi incipit sine Christo, id est, ut dicit glossa, sine Sacramento, quod de ejus latere profluxit, id est, sanguis et aqua*; vel *sine Christo*, id est, sine Ecclesia, quæ corpus Christi mysticum est, quod est dicere sine aqua, quod significatione repræsentat populum Christianum, alioquin quomodo sanguis Christi posset esse in calice sine Christo. Unde glossa ibidem docet per vinum significari

Julius Papa.

præcise sanguinem ; ideoque Julius Papa epistola prima ad Episcopos Ægypti legit : *Nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis; si vero aqua sit sola, plebs accipit esse sine Christo,* etc. unde subdit Cyprianus : *Quando autem utrumque miscetur, et adunatione confusa sibi invicem copulantur, tunc Sacramentum spirituale et cœleste perficitur,* id est, significatione, quia sic significatur nostra redemptio per unionem ad Christum : *Vinum enim*, inquit Glossa, *sanguinem aqua plebem significat, horum autem confusio salutis nostræ est Sacramentum,* etc. id est, *signum.*

Julius Papa.

Hæc eadem est doctrina, et Julii Papæ loco citato, et habetur cap. *Cum omne,* de consecr. dist. 2. *Calix,* inquit, *Domini juxta Canonum præcepta,* (id est, præceptum Ecclesiæ, ut Florentinum et Tridentinum) *vino et aqua permixtus debet offerri,* etc. subdit rationem : *Quia videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi; ergo cum in calice vinum aqua miscetur, Christo populus adunatur, et credentium plebs ei in quem credit, copulatur et jungitur,* etc.

Advertendum hæc eadem haberi in Concilio Bracharensi III. *c.* 1. fere ad verbum, nisi quod ubi Pontifex insinuans commune statutum, dicens, *juxta canonum præcepta,* Bracharense habet, *juxta quod quidam Doctor edixerit,* etc. indicans Cyprianum. Eadem doctrina summatim collecta legitur in Wormatiensi *cap.* 4.

Ex latere Christi fluxisse Sacramenta. Leo Papa. Augustinus. Chrysost. Cyrillus. Ambrosius. Tertull.

Adde, quod sancti Patres interpretantur ex latere Christi emanasse Sacramenta. Leo Papa *epist.* 4. *cap.* 6. Augustinus *tract.* 15. *et* 120. *in Joan. lib.* 2. *de Symbolo ad Catechum. cap.* 6. *lib.* 15. *de civit.* 26. Chrysostomus *homilia* 84. *in Joannem.* Cyrillus *lib.* 12. *cap.* 39. Ambrosius *lib.* 10. *in Lucam, cap. de commendatione Mariæ,* Tertullianus *lib. de Bapt. c.* 9. In aqua autem designant Baptisma, per quod Ecclesia in Christo regenerata est; recte ergo aqua significat populum fidelem; in sanguine vero aliqui redemptionem,

aliqui Eucharistiam designant sub specie vini; hoc ergo fundamentum est hujus mysterii, in quo Patres dicunt, miscendo aquam vino, designari unionem populi ad sanguinem, per quem redemptus est, et consequenter Christum.

24. Confirmatur, tam mixtio facienda quam præceptum de mixtione sumunt speciem præcise a suo motivo, quod explicant Patres; sed illud non est aliquod spectans ad institutionem, quia de hac nullam mentionem faciunt Patres explicantes prædictum motivum, sed dicunt esse significationem mysticam, vel qua sanguis et aqua fluxerunt ex latere Christi vel unionis populi cum Christo, dicentes Christum designari per vinum, populum per aquam, atque adeo significationem referunt ad ipsam primam mixtionem, non vero ad conversionem per consecrationem in sanguinem Christi, ut patet ex dictis. Sicut ergo mixtio ab his motivis sumit speciem, ita et præceptum Ecclesiasticum mixtionis, ergo non transcendunt hæc motiva; sed hæc sunt mere cæremonialia et spectantia ad institutionem Ecclesiæ tantum; ergo non ad institutionem Sacramenti factam a Christo.

Mixtio a motivo cæremoniali sumit speciem.

Patet prima consequentía, quia præceptum et opus præcepti sumit speciem a ratione et motivo, a quibus inducuntur, et lex ex sua ratione interpretationem capit, sicut ex fine intrinseco seu motivo. Si ergo Patres mixtionem præceperunt ad significandum præcise sanguinem et aquam, quæ simul fluxerunt ex latere Christi, et hoc ulterius ad significandam mysticam unionem inter populum, quæ designatur in Scriptura per aquam et Christum, qui designatur per sanguinem, et hîc symbolice per vinum; sequitur quod neque mixtio, neque præceptum ejus ad ulteriora mysteria ipsius institutionis Sacramenti referenda sint ex sensu Patrum aut Ecclesiæ, quæ alioquin magis erant exprimenda, quam hæc quæ solum exprimunt Patres.

Deinde idem patet ulterius ex natura motivi mixtionis, quia hæc instituta est principaliter ad significandum sanguinem et aquam, quæ fluxerunt ex latere Christi, et in quibus significatur hæc unio mystica; per mixtionem vero significatur secundario ex natura mysterii, quod repræsentat. Hoc patet ex verbis Alexandrini I. et Concilii Triburiensis citatis, et sicut in prototypo, seu repræsentato, servabant suas species sanguis et aqua, ut servetur vera proportio signi in mixtione vinum in sua specie repræsentat sanguinem, quia est materia per se ejus, et sola, ut patet ex Conciliis allegatis, et aqua similiter propriam speciem; unde tota significatio referri debet ad primam mixtionem in qua retinent suas species servata unione commixtionis tantum; unde vinum in sua specie substituitur pro sanguine, ut patet ex Alexandro, Cypriano, Julio, et Triburiensi et Tridentino, ubi expressis verbis docent sanguinem designari in vino tantum, in aqua vero populum tantum, in commixtione utriusque unionem populi ad Christum designatam in prototypo seu mysterio sanguinis et aquæ fluentis ex latere Christi; hanc ergo mixtionem intelligunt Patres, et illa sola apta est repræsentationi, quia licet sanguis fluxerit ex latere Christi, et simul aqua, neque sanguis transivit in aquam, neque aqua in sanguinem, nisi per mixtionem, neque Christus fit populus, neque populus fit Christus, licet uniatur Christo, quam unionem solum prætendunt Patres, et in proportione mixtionis solum repræsentatur, dum aqua, quæ significat populum, in propria substantia manens unitur vino, quod designat sanguinem, per mixtionem. Hæc autem proportio non significaretur 25.

per conversionem aquæ immediate in sanguinem, quia sic populus fieret Christus per identitatem, non per unionem, servata propria natura et distinctione requisita; unde colligitur de tali conversione nihil dicere Patres, aut intendere, imo oppositum plane insinuare.

26. Dices : Patres recolere etiam factum Christi, qui in vino diluto consecravit. Contra, hoc perinde urget contrariam sententiam, quia si inde infertur consecratio aquæ immediate in sanguinem, debet etiam interpretari præceptum divinum, et consecratio aquæ de necessitate materiæ : *Hoc facite*, inquit, *in meam commemorationem*. Patres tamen et Concilia citata referunt illam mixtionem ad exemplum Christi, non ad institutionem Sacramenti, et intelligunt esse tantum præcepti Ecclesiastici, ex cujus natura sequitur exemplum Christi non referri ad institutionem Sacramenti. Deinde neque constat certo ea certitudine, quæ requiritur ad fundandam sententiam communem Patrum et Ecclesiæ, prout de illa opinione præsumunt assertores ejus, si Christus consecravit in vino diluto, sed tantum creditur, inquit Tridentinum, id est, existimatur; unde dicit Goffridus *juxta consuetudinem loci istius*, in qua scilicet causa sobrietatis vinum diluebatur, quod fuit usuale, quamvis autem id præsumi possit, et indicat Liturgia Jacobi, tamen neque Evangelistæ referunt specificantes materiam per se Sacramenti, quod est vinum, quos proinde sequuntur Concilia. Unde Patres non ad hoc exemplum principaliter referunt significationem mixtionis, sed ad sanguinem et aquam, quæ fluxerunt ex latere Christi, neque Evangelistæ præterirent hanc materiam, si ex institutione spectaret ad Sacramentum.

27. Ex his patet ad alia loca Patrum, unde quando dicunt vinum et aquam in calice consecrari, intelligitur vinum dilutum, quod etiam denominationem habet ab aqua quæ miscetur, non quod aqua maneat in sua substantia, sed quod poculum dicatur dilutum, conversa, etiam aqua in vinum, quod per ipsam temperatur, licet in ipsum sit conversa et ad effectum significationis mysticæ; unde cum hoc solum sit motivum, et causa expressa mixtionis, nequit trahi ad diversum sensum. Quando ergo aqua dicitur fieri sanguis ab Augustino, intelligi debet mediate, ut plerumque fit, et sic Damascenus intelligitur, quando dicit vinum et aquam fieri sanguinem, quæ copulativa in similibus locutionibus determinat utramque substantiam vini et aquæ, prout miscetur, non autem quando fit consecratio; unde verum est aquam fieri sanguinem, sed primum conversa in vinum. Per hoc exponitur Justinus, et omnes Patres Græci, qui in simili forma loquuntur. Ad Paschasium et Algerum *infra* dicemus. Et negatur consequentia, nempe locutiones illas falsas esse, mutari, benedici, offerri, consecrari aquam in sanguinem, nisi sit in sua substantia, quando ista contingunt; nonne panis et vinum recte dicuntur mutari in carnem et sanguinem, quamvis tamen non sint, sed per decoctionem stomachi transeunt in chylum, et per hujus conversionem in sanguinem, et sanguinis in carnem; sic etiam dicitur aqua manere in vinum conversa : ***Postquam gustavit aquam vinum factam***, sicut elementa dicuntur manere in mixto in quod convertuntur, licet non maneant secundum propriam formam; eadem ergo proprietate dicitur aqua mutari in sanguinem, quamvis prius fiat vinum.

Secundum principale fundamentum sumitur ex Innocentio III. cap. *Cum Marthæ, de celebrat. Missarum*, quasi hanc sententiam ibidem docuerit, ut quæ tunc in 28. Secundum fundamentum ex Innocentio.

Gallia fuerit communis, ut patet ex epistola Goffridi, et ex antiquioribus ante Magistrum et Scholasticos. Quærebatur autem a Pontifice, utrum aqua in sanguinem convertebatur? quæ quæstio esset nugatoria, nisi intelligatur aqua manere in sua substantia; refert enim Pontifex tres sententias : prima est, quæ dicit aquam mutari in aquam, quæ fluxit in latere Christi; secunda eorum qui dicunt mutari in vinum, quamvis, inquit, Physici id negent, et ita altera negabat, aquam converti in vinum; altera affirmabat, et priori consentit; unde ulterius dicit aquam cum vino mutari in sanguinem esse probabiliorem, unde *infra* assignans rationem, non dicit ideo aquam converti in vinum, sed aquam ideo uniri vino, ut Christo populus adunetur.

29. Respondetur ad Innocentium, et declaratur.

Respondetur contrarium dici, verba ejus sunt : *Quærebatur*, inquit, *utrum aqua cum vino in sanguinem convertatur? Super hoc autem opiniones apud Scholasticos variantur; aliquibus enim videtur, quod cum de latere Christi duo fluxerint præcipua Sacramenta redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua, in illa duo, vinum et aqua, quæ commiscentur in calice, divina virtute mutantur, ut in hoc Sacramento plene sit veritas et figura.*

Alii vero tenent, quod aqua cum vino transubstantientur in sanguinem, cum in vinum transeat aqua mixta, licet Physici contrarium asseruerint, qui aquam a vino per artificium posse asserunt separari. Præterea potest dici, quod aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, etc. Deinde *infra* concludit : *Verum inter opiniones prædictas, illa probabilior judicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari, ut expressius eluceat proprietas Sacramenti*, etc. Assignat rationem, quam alias adducunt priora Concilia, *ut populus Christo maneat coadunatus.*

Secunda sent. præfertur.

Hæc, quam veram censet Pontifex, est secunda in ordine, quia prima dicit aquam mutari in aquam, quæ fluxit ex latere Christi; tertia dicit manere in propria substantia ; secunda autem cum vino mutari in sanguinem, quia convertitur in vinum, nam illud quod dicit de Physicis non spectat ad Theologos, et in responsione sequitur contrarium ; ita omnes Theologi interpretantur Canonem.

Confirmatur ex eodem lib. 4. myst. Missæ c. 29.

Confirmatur interpretatio ex ipso Innocentio *lib.* 4. *mysteriorum Missæ, cap.* 29. disserit an aqua in sanguinem convertatur; et partem affirmativam docet contra eos, qui negant aquam converti, *cap.* 30. rejiciens opinionem eorum, qui dicunt, non aquam naturalem, sed phlegma exivisse ex corpore Christi, docet modum, quo convertitur : *Quibusdam vero*, inquit *non absurdum videtur quod aqua cum vino transit in sanguinem, ea videlicet ratione, quod aqua per admixtionem transit in vinum, et vinum per consecrationem transit in sanguinem. Quis enim ambigat aquam in vinum transire, cum multo vino modicum infunditur aquæ? alioquin tota vini substantia propter guttam aquæ mutatur, ut quoddam fiat ex ipsis confusum, quod nec sit aqua, nec vinum*, etc. Ecce quomodo Pontifex resumens casum capituli *Cum Marthæ*, doceat aquam cum vino mutari in sanguinem, ita ut prius mutetur in vinum aqua. Hæc ergo fuit communis sententia Theologorum tunc temporis, quam Pontifex, tam in illo decreto quam etiam in doctrinali discursu super Missa est secutus.

Aquam converti in sanguinem mediate.

30. Tertium fundamentum. Exemplum Goffredi.

Ex hoc sequitur solutio tertii argumenti, quo præfatus auctor contendit in Ecclesia Gallicana ante Sententiarios Scholasticos contrariam communem fuisse ex epistola Goffridi Abbatis Clarævallensis sub Clemente III. quam Baronius exscribit loco citato. Alii negabant aquam cum vino mu-

tari in sanguinem; alii id affirmabant, quam ipse sententiam dicit communem fuisse, neque alias oppositum auditum esse, citans in confirmationem ejus Cyprianum, Ambrosium, Augustinum, *supra* citatos, et Hildebertum Paschasium, putans eum antiquiorem fuisse, nempe ante Gregorium, in quo errat, fuit enim modernus, item Algerum.

Responsio. Respondeo ex Innocentio, aquam mutari in sanguinem cum vino, sed mediate, ut Pontifex declarat. Alia autem opinio negabat mutari, vel in vinum, vel in sanguinem, ut citat ipse Innocentius capitulo *Cum Marthæ*, et super Canone, locis citatis; falso ergo adversarius infert ex eo, quod dicunt aquam cum vino mutari in sanguinem, intendi suam opinionem, qua scilicet aqua immediate in sanguinem transiret, et expresse declarat ipse Innocentius sensum quæstionis contra negantes ullo modo, aut mediate, aut immediate in sanguinem mutari.

Nemo autem præsumere debet Innocentium III. qui et Parisiis, studuit, et ab ipso Clemente III. inter Cardinales assumptus est, et postea Pontifex ad eamdem quæstionem propositam respondet, quam super mysterio Missæ loco citato resolvit, sensum quæstionis et controversiam non attigisse.

31. Controversia ergo fuit : *An aqua ullo modo converteretur in sanguinem ?* Communis affirmabat, quam docet Pontifex; negabant alii, quia ex opinione Physicorum putabant non posse converti in vinum, ac proinde manere in propria substantia circumfusa accidentibus vini; neque aliam controversiam insinuat Goffredus in sua epistola, ut patet. Proposita enim controversia inter affirmantes et negantes, subjungit fundamenta affirmativæ, quam communem appellat; primo, quia calix Domini fuerat mixtus, et non merus ex consuetudine loci, tum quia id insinuatur Proverb. 9. *Miscuit vinum, posuit mensam*, etc. ubi designatur mysterium Eucharistiæ; secundo, quia aqua mixta similæ non manet converso pane in corpus, ergo etiam nec mixta vino; tertio, quod est contra fundamentum negativæ, quo negabat aquam posse converti, scilicet in vinum. *Postremo*, inquit, *cum elementa quatuor ignis, aeris, aquæ et terræ, supremus artifex sic conjunxerit, ut non tamen elementa simplicia, quod ex eis elementata sunt, quæ videntur, si ab illa mutatione exceperit alius ignem, alius aerem, alius terram, sicut isti aquam excipiunt, non mediocris inde confusio consequetur*, etc.

Declaratur controversia in clero Gallicano exurgens.

Fundamenta affirmativæ, et communis.

Hoc fundamentum erat a ratione, quo innitebantur negantes aquam converti in mixtum, neque consequenter in vinum, et Pontifex etiam utroque loco citato asserit. Contra urgebant affirmantes rationem illam, quia elementa in mixtum convertuntur, inde probantes aquam in vinum converti, atque adeo aquam converti posse in aliud virtute agentis naturalis; ergo tenuerunt communem sententiam, quam Theologi Scholastici docent. Alioquin hæc ratio non esset ad propositum, si defenderent aquam immediate converti in sanguinem posse virtute divina, quia de hoc nullus salva fide dubitare potuit. 32.

Dicebant ergo negantes vinum esse materiam sanguinis, et non aquam; aquam autem admixtam vino non posse converti, aut fieri vinum, sed manere in sua substantia. E contra alii asserebant aquam mutari in vinum, et sic converti in sanguinem; modum ergo conversionis aquæ in sanguinem illa ratione comprehendunt, et mox probantes ex auctoritate sanctorum Patrum aquam converti in sanguinem, intelligunt seu supponunt modum præfatum conversionis ejus, sicut et Pontifex ultro-

Status controversiæ.

quem loco citato respondens ad quæstione, eumdem modum exprimit proferens affirmativam, quæ communis fuit, teste Goffredo.

Probabat autem communis sententia conversionem aquæ in sanguinem iisdem auctoritatibus, quibus moderni auctores suam fulciunt sententiam, quas tamen auctoritates, neque Pontifex Innocentius, neque communis sensus Ecclesiæ Gallicanæ, tum temporis intellexit in eo sensu, quasi aqua manens in propria substantia immediate in vinum converteretur, sed ut prius conversa in vinum, ut patet ex dictis; ergo hic est verus sensus Patrum, quem recte assecuti sunt Scholastici, non sententiam novam invenientes, sed antiquam in suo rigore sequentes, ac proinde interpretatio Patrum genuina et vera est illa quam præmisimus, non quam adversarii imaginantur; et proprietas locutionis Patrum recte salvatur, et veritas mysterii, et instututio materiæ, et posteriorum Conciliorum doctrina, ut Florentini et Tridentini.

33. Confirmatur ex antiquis auctoribus. Algerus.

Confirmatur hæc veritas, ex auctoribus antiquis, quam tam Goffredus insinuat, quam adversarii citant. Algerus *lib. de Sacramento Altaris, cap.* 5. quærit : *Quare in pane et vino consecretur corpus Christi, et sanguis ?* in qua quæstione non facit mentionem aquæ, sed vini simpliciter, dans autem plures rationes et congruentias hujus, quia per modum nutrimenti, quia panis et vinum in substantiam cujuslibet transformatur naturaliter, quanto magis, si Deus voluerit, in carnem et sanguinem suum transfertur omnipotentialiter ? deinde quia in his est ordinarium nostrum nutrimentum. Item, inquit, Ecclesiastici corporis unitas ad invicem aptius signatur, quia sicut panis ex multis granis, et vinum ex multis racemis, sic Ecclesia ex variis personis colligitur, etc. ubi loquitur de vino simpliciter, et puro.

Consecrationis materia.

Item, quia in his est refectio hominum singularis, non bestiarum. De aqua autem sic subdit : *Cui*, inquit, *supple vino etiam postmodum per Apostolos, aquam misceri voluit, qui communis potus est bestiarum et hominum, ut ad unitatem tanti mysterii pertinere significaret, non solum justorum, sed et peccatorum, si pœnitere vellent, consortium, ut quod suum erat ipse in exordio Sacramenti prius exequeretur*, etc, id est, instituendo materiam tantum panem et vinum, in iisque consecrando; *et nos quod nostri erat mysterii postmodum adderemus*, etc. id est, miscendo aquam ex traditione Apostolica ad significandum injustos. Clare ergo hîc docet sententiam communem asserens panem et vinum purum esse materiam Sacramenti, in quibus tantum Christum consecrasse refert, aquam ab Apostolis additam ad denotandum mysterium. Quod ergo priori libro incidenter dixit, agens per se de sacrificio, reducendum est ad sensum communem jam explicatum, ut patet ex præmissis, ubi veritatem eam loco proprio tractat; ibi autem loquitur juxta praxim et ritum consultum, sicut et alii Patres non solum institutionem spectantes, sed etiam concurrentia ex ordinatione Ecclesiæ, qualis est dicta mixtio. Floruit anno 1130. habetur *in Bibliotheca Patrum, tomo* 12. *part.* 2. *impress. Coloniæ.* Verba manifesta.

Item Odo Cameracensis Episcopus, qui floruit anno 1010. in Canonem Missæ super illa : *Simili modo postquam cœnatum est, accipiens et hunc præclarum calicem*, præclarum dicit calicem adhuc vini, usque dum statim fiet præclarus quando sanguis erit, etc. et *infra*, dicit latere sub speciebus vini, viderie, gustari vinum, quod non est, et similia, ubi loquitur de materia proxima sanguinis, non faciens mentionem aquæ, quæ remota est; habetur ibidem. 34. Odo Cameracensis.

Hildebert. Item Hildebertus primum Cenoman. Episcopus, postea Turon. Archiepiscopus, carmine in Canonem Missæ, in offertorium :

Admixtum vino laticem miraris, at ipsum.
Grande Sacramentum est, nec ratione vacat:
Unde fluens homo præteriens ea mixta Liæo,
Et Christo Christi sanguine junctus homo,
Dividit unitos, vel aquam, vel vina ministrans
Et caput a membris separat ipse suis.
Præterea nil fons sine sanguine, (id est, vino) *nil sine fonte*
Sanguinis, utrumque simul salvat, utrumque sacrat,
Cum rimaretur pendentis viscera Christi
Lancea, manavit sanguis, et unda simul.
Sicut utrumque simul fluxit, simul offer utrumque,

(scilicet in offertorio aut consecratione, de quo agit)

Unum deme Crucis non imitaris opus.

Hic agit de offertorio ante Canonem, ubi docet aquam miscendam vino, quod denotat sanguinem Christi, ut alii omnes docent *supra* citati ; ergo nihil agit de conversione immediata aquæ in sanguinem. Unde sequitur hanc fuisse communem, quam docemus, quamque prætendit præfatus Abbas Goffridus in sua epistola, citans auctoritatem hujus ; vixit 1125.

35. Beringosius. Beringosius Abbas, de laude et inventione sanctæ Crucis *lib.* 1. *cap.* 16. eadem dicit : *Quod in sacrificio non vinum solum, neque aqua sola deferenda est, sed utrumque potius misceatur, ut ex utroque unum Sacramentum spiritali significatione perficiatur,* etc. Intelligit autem significationem, qua populus Christo unitur, nam in verbis præcedentibus adducit verba Cypriani dicentis : *Si vinum solum offeratur, incipere Christum sine nobis ;* et subdit figuram hujus mixtionis fuisse mutationem aquæ in vinum in nuptiis tempore legis, per quam designatur populus in Evangelium : *Ut et nos,* inquit, *in aliam imaginem transformemur ab omnipotente.*

Stephanus Eduensis Episcopus, de Sacramento Altaris, *cap.* 14. agens de materia proxima : *Inde est,* inquit, *quod panis et vinum non transeunt in divinam naturam, sed in humanam substantiam, et antea totus,* inquit, *sub utraque specie panis et vini* (supple Christus) *et sub utraque particula totius speciei totus ;* infra autem *In præparatione panis,* inquit, *et vini,* id est, ad offertorium, *aqua vino misceatur, ut utrumque de latere Domini fluxisse memoretur, in quo etiam significatur nos per aquam et sanguinem salvari ; aquam dico Baptismi sanguinem Jesu Christi,* etc. ubi nihil asserit de conversione aquæ in sanguinem proxime, sed potius oppositum, quia et superius non facit mentionem aquæ, nec mixtionis, ubi de materia Sacramenti agit ; sed *infra* tantum, quando agit de præparatione materiæ et offertorio, et hoc tantum ad significationem mysticam ; habetur *tom.* 11. Stephanus Eduensis.

Aliud non docet Paschasius Corbeiensis : *Non credo,* inquit, *quod aliud pependerit in Cruce quam caro, neque aliud profluxerit de latere Christi quam sanguis et aqua ; et si hoc ita est, hoc accipiunt credentes, id est, carnem et sanguinem, cui admiscetur aqua in calice, aqua in qua renati, sanguis quoque in quo redempti sunt fideles ; et sicut testatur Cyprianus, nec aqua in calice, sine sanguine esse debet, nec sanguis sine aqua, quia per aquam populus ablutus unda baptismatis significatur, et per sanguinem Christus, qui eo nos redemit, ac per hoc neque Christus sine Ecclesia Pontifex in æternum, neque Ecclesia sine Christo Deo Patri offertur,* etc. Ita ille *in epistola de corpore et sanguine Domini.* lib vero de corpore et sanguine Domini, *cap.* 11. ab adversario citato habet. 36. Paschasius Corbeiensis.

Plane aqua in sanguine quare misceatur, dum in natali calicis factum a Christo non legitur ; illa permaxima causa est, quia de latere Christi ubi passio completur,

sanguis pariter et aqua manavit, quod recte mysterium plene intelligentes, faciendum in calice censuerunt, ut nihil deesset nobis in hoc Sacramento ad commemorationem nostræ redemptionis, etc. ubi expresse docet ad memoriam mysterii id fecisse Apostolos, supponens in calice, quem Christus consecravit, non fuisse aquam. Assignat deinceps alias significationes communes, quas tradidit Cyprianus; et amplius inter alias recte misceri aquam vino: *Quia hi liquores magis quam alii coalescunt, quia vinum ex aqua per vitem, sicut Christus ex Maria per carnem nascitur;* ergo contra fundamentum adversarii censet, quo ille putat aquam non esse convertibilem in vinum. Unde *infra,* quando dicit aquam verti in sanguinem, non alio modo intelligit, nisi ut alii. Ex his ergo perperam citatis, quorum nullus negat aquam mutari in vinum, male ex superficie verborum, quibus tantum dicunt aquam offerri in calice, aut mutari in sanguinem, intentat quispiam notam toti scholæ, quasi aliud doceret, quam Ecclesia hactenus, ante ipsos docuit, nam et Theologi idem dicunt, sed sano sensu, et proprie de rigore verborum dicitur mutari, mediate tamen; neque ergo Patres, neque antiquitatem pro se habet prædicta sententia.

Vel immediate in sanguinem transire.

37. Ideoque S. Thomas *in 4. dist. præsent. quæst.* 2. *art.* 4. *quæstiuncula prima ad secundam,* post Innocentium, recenset duas illas opiniones antiquas de conversione aquæ, quas memorat Goffridus in sua epistola, quarum una dicebat aquam converti prius in vinum, et mediate in sanguinem, alia negabat converti in sanguinem. Unde colligitur nullam tertiam fuisse, quæ diceret aquam converti immediate in sanguinem, ac proinde eam, quam hactenus expugnavimus, esse novitiam hujus temporis; vide ipsum 3. *part. quæst.* 74. *art.* 8. Hactenus ex auctoritate, reliqua facilius expedientur, quæ sunt a ratione,

Objicitur itaque vinum non posse convertere in se aquam, quia est corpus simplex, quod nequit transire in mixtum, nisi concurrentibus aliis tribus elementis. Deinde Aristoteles videtur *lib. de Generat. cap.* 10. negare hanc conversionem; deinde quia separari potest aqua a vino per artem, ut chymici docent. Respondetur omnia hæc falsa esse, nam ratio primum allata falsa est, nempe ex uno elemento non fieri quandoque mixtum, ut ex aqua piscis, prout probat Doctor *in* 2. *dist.* 25. 38.

Fundamentum a ratione.

Responsio. Ex uno elemento posse fieri mixtum.

Deinde contrarium ejus, quod asserit, tenet Aristoteles loco citato; agit enim de distinctione augmenti per nutritionem a mixtione. De hac aqua ad vinum sic ait: *An alterius remaneat substantia, id est, mixti, alterius non remanet ut succi, alteriusne rei? cum in hac quoque mixtione id quod imperat, id est, prædominatur, ut si id vinum fuerit, excrevisse dicatur; omnes enim ipsius mixtionis congestæ partes, non aquæ, sed vini naturam retinent, et illius opera efficiunt;* ergo vinum convertit in se aquam, quia ejus naturam et efficaciam retinet. Deinde hoc exemplum adducit in iis mixtis, quorum alterius substantia remanet, alterius vero non remanet, etc, quod ex consequentibus patet, quia illam similitudinem adducit alterationis, quæ fit ad nutritionem in qua substantia aliti manet et augetur; nutrimenti vero manet, sed attenuatur et perit.

Posse converti aquam in mixtum.

Item lib. 4. de historia animalium, cap. 2. *Qualitatem enim quamdam potissimum recipit et alimentum, et dispositio, corporis ex temperamento aeris continentis, et cibi ingredientis, sed præcipue ex alimonia aquæ; hujus enim usus plurimus est, atque in omnibus aqua alimen-* 39.

Aqua est alimentum.

to est, etiam siccis, etc. ergo aqua convertitur in mixtum, et non tantum in corpus simplex.

Et in libro problematum, sect. 1. textu 12. *Cur mutationem aquarum gravem, aeris vero non gravem esse affirmant? an quod aqua corporibus alimento est, quo jam habito complexoque peregrinamur,* etc. et sequenti : *cur ciborum mutatio magis quam aquæ gravis occurrat? an quia plurimum aquæ consumimus, nam et in pane et obsoniis, et in potu* Patet experientia *aquæ usus plurimus est,* etc. Experientia ad hoc accedit, nam qui bibunt aquam, etiam hæc in ipsis in excrementa transit, aut nutritionem, ut in animalibus ; ergo corrumpitur in mixtum.

Quod vero ait Philosophus de sensu et sensato contra Pythagoricos, qui dicunt nutriri quædam animalia per odorem, dat ejus rationem hanc : *Perspicuum enim videmus, quod alimentum compositum esse debet;* et infra : *nec quidem aqua sola, et quidem non permixta alere potest; id enim quod constituendum est, corporeum esse oportet,* etc. hoc, inquam, non obstat, saltem quia mixta alere potest, et corrumpi in aliud, et intentum ejus est requiri aliquod solidum per modum cibi, quia aqua sola non alit, sed permixta solido. Ex hoc patet ad secundam objectionem. Ad tertiam negatur experientia illa, quia etiam vinum depuratum,quandoque etiam continet humorem aqueum in superficie, unde separetur humor ex vino,est tenuior pars vini; et licet non referat calorem,nisi aquæ, tamen saporem et alias operationes vini habebit, unde si aqua pura esset, nunquam saperet ut vinum.

40. Objicit adversarius præterea quod virtus vini debilitetur infusa aqua. Respondetur, quia repatitur, id verum esse, non quod maneat gutta aquæ in substantia, imo per guttam aquæ non debilitatur. Dices cum eodem, quare vinum dilutum non reducit se in pristinum statum, sicut aqua ad propriam frigiditatem ? Respondetur, quia virtus caloris naturalis in animali etiam refringitur per actionem et repassionem ab alimento, quod totum non convertit in suam substantiam, mutat tamen in aliam, ut excrementi ; sic in proposito vinum quidem repatitur, quando aqua in quantitate admiscetur,et fit cibus, id est, alia species, non vini puri, sed diluti; non facit hoc ad propositum per admixtionem guttæ, quæ etiamsi maneret in substantia sua, non impediret conversionem, ut mox apparebit; neque refert ad hanc conversionem guttæ, ut vinum sit debile, vel Lovaniense, ut idem replicat, quia convertit etiam guttam in se.

Objicit præterea argumentum Theologicum, quod falsa esset forma in casu, si aqua non converteretur in sanguinem, ut quando statim consecratur post mixtionem, tunc necesse est aquam non mutari in vinum ; ergo si non in sanguinem, non totum quod est in calice est sanguis, et consequenter forma falsa. Respondetur hoc nihil esse, quia si musca cadat in calicem, aut gutta mellis, non falsificat formam ; neque si granum hordei aut avenæ misceatur pani, obstat ejus consecrationi, quia hæc non tribuunt denominationem toti, et pro nihilo reputantur, ideo censetur calix vinum secundum apparentiam, et hostia panis triticea, alia illa non cadunt sub sensum, ut diversa sunt. Unde Innocentius in cap. *Cum Marthæ,* non invenit illas subtilitates contra eos, qui dicebant aquam non mutari in sanguinem aut vinum, ideoque misceri, ut significet populum, non ut materia proxima, aut remota conversionis.

41. Objectio.

Responsio. Non obstat veritas formæ.

Objicit præterea, quia in casu quo aqua

Objectio de jejunio. maneret in propria substantia, sumens calicem non esset jejunus; ergo non posset aliam Missam celebrare quando jure aut privilegio conceditur, ut illud in nocte Nativitatis Domini; hoc autem ob necessitatem populi quibusdam conceditur.

Responsio prima. Respondet Innocentius *loco citato de mysterio Missæ*. Suarez et Gabriel *lect.* 35. *in canonem Missæ*, quando ita probabiliter constaret Sacerdoti non fuisse conversam aquam non esse jejunium, et
Responsio secunda, et verior. abstinendum esse. Vasquez autem docet non comprehendi illum casum sub præcepto jejunii, quia sumitur per modum unius potus cum sanguine ex præcepto Ecclesiæ, ac proinde non esse præsumendum Ecclesiam sub præcepto jejunii comprehendisse casum. Utraque solutio probabilis est, quidquid dicatur, non sequitur aquam converti immediate in sanguinem.

42. Objectio ex cultu. Solvitur. Vera adoratio. Objicit præterea, si aqua maneret in propria substantia, non posse adorari calicem. Respondetur adorari posse, non secus ac si festuca, aut gutta mellis, aut alterius liquoris caderet in calicem, quia quod adoratur est sanguis Christi, quod primum est contentum a quo non discernitur aqua, neque cultus est falsus.

Unde praxis Ecclesiæ Græcæ est in contrarium, quæ facta consecratione aquam ferventem in calice miscet, quo non obstante, adorat calicem sine errore. Idem dicendum quando aliquod granum hordei immixtum est hostiæ; item in casu quo non valide consecratur hostia, populus eam adorat et sine errore, quia prudenter existimat consecratam; actus autem adorationis, sicut sequitur prudentiam, recipit determinationem ab intentione, quæ sequitur æstimationem, ut non absolute ad rem ipsam in *esse* feratur, sed prout existimatur esse.

Hæc de hac quæstione, quæ ad pauciora reduci possint, sed prolixa fecit calumnia inquantum auctoritatem totius scholæ concernit, quasi a Patribus recederet et communi Ecclesiæ sensu in materia designanda Sacramenti. Unde præfatus auctor asserit non esse novum, ut quandoque ab opinione alias parum examinata recedatur, licet communis sit inter Doctores scholasticos; sed instantiam hujus non adducit congruam ad propositum, nec probat intentum, nempe oppositum conclusionis fuisse commune in Ecclesia ante Innocentium.

(b) *Græci etiam non apponunt aquam ut dicit Innocentius*, etc. Idem etiam docet Magister in littera; verum hoc non subsistere docent auctoritates plures Græcorum Patrum, ut Damasceni, Clementis Alexandrini *lib.* 2. *Pædagogi, c.* 2. Justini in initio hujus citati, et aliorum plurium, et Liturgiæ eumdem usum confirmant. Alia tamen est cæremonia, qua Græci utuntur paulo ante communionem temperandi calicem consecratum injecta aqua fervente, quæ objecta est eis ab Eugenio Papa in Concilio Florentino, eamque tractat Arcudius *lib.* 3. *de Euchar. c.* 39. forte ex hac cæremonia aliqui interpretati sunt eos non miscere ante calicem; et inde talis de ipsis percrebuit opinio. 43. Communis error. ex Innocentio. Græci miscent calicem ante, et post consecrationem.

DISTINCTIO XII.

(*Textus Magistri Sententiarum.*)

Ubi illa accidentia fundentur.

A. De consequentibus ad confectionem corporis Christi, quantum ad fractionem.

Si autem quæritur de accidentibus, quæ remanent, scilicet, de speciebus et sapore et pondere, in quo subjecto fundentur; potius mihi videtur fatendum, existere sine subjecto quam esse in subjecto; quia ibi non est substantia nisi corporis et sanguinis dominici, quæ non afficitur illis accidentibus. Non enim corpus Christi talem habet in se formam, sed qualis in judicio apparebit. Remanent ergo illa accidentia per se subsistentia ad mysterii ritum, ad gustus fideique suffragium, quibus corpus Christi habens formam et naturam suam, tegitur.

De fractione et partitione.

B. Difficultas.

Solet etiam quæri de fractione et partitione, quæ ibi videtur fieri, utrum vera sit; et si vera fractio est, cujus rei sit, vel in quia re fiat. Cumque non sit ibi alia substantia quam Christi, si in aliqua substantia est illa fractio, in corpore Christi videtur esse. Sed e contra, cum ipsum corpus incorruptibile sit, quia immortale et impassibile, in ipso non posse esse videtur. Nam et Christus redarguit carnalem sensum discipulorum, qui putabant Christi carnem sicut aliam in partes dividendam et morsibus dilacerandam. Ideo quibusdam placet, quod non sit ibi fractio, sicut videtur; sed dicitur *frangi,* quia videtur frangi. Quibus objicitur quod ait Ambrosius: « Nihil falsi putandum est in sacrificio veritatis, vel sicut in magorum præstigiis, ubi delusione quadam falluntur oculi, ut videant esse quod non est. » Ad hoc illi dicunt: Non fallit nos visus nec fallitur; quod esset, si crederetur ita frangi, ut videtur; nec illusio est, quia ad utilitatem fidei, non ad deceptionem ita fit; sicut et Christus se ostendit duobus discipulis in via in specie peregrini, nec in eo tamen talis forma erat, sed *oculi eorum tenebantur, ne eum agnoscerent.*

Joan. 6. 62. Opinio quorumdam. Refellitur.

Replicatur. Dubium 1. Luc. 24. 16.

C. Opinio 2.

Alii vero dicunt, quod sicut ibi species panis est, et non est ibi res, cujus vel in qua sit illa species; ita est ibi fractio, quæ non fit in aliqua re, quia nihil ibi frangitur; quod mirabiliter Dei potentia fieri dicunt, ut ibi sit fractio, ubi nihil frangitur.

De confessione Berengarii.

D. Opinio 3. Confessio Berengarii, et habetur de consecr. dist. 2. cap. Ego Berengarius.

Alii tradunt, corpus Christi essentialiter frangi et dividi, et tamen integrum et incorruptibile existere. Quod se colligere asserunt ex confessione Berengarii, qui confessus est coram Nicolao Papa et pluribus Episcopis, « panem et vinum, quæ in altari po-

nuntur, post consecrationem non solum Sacramentum, sed etiam verum corpus et sanguinem Christi esse; et sensualiter, non solum sub Sacramento, sed in veritate manibus Sacerdotum tractari et frangi et fidelium dentibus atteri. »

Sententia Magistri.

E. Sed quia corpus Christi incorruptibile est, sane dici potest fractio illa et partitio non in substantia corporis, sed in ipsa forma panis sacramentalis fieri, ut vera fractio et partitio sit ibi, quæ fit non in substantia corporis, sed in Sacramento, id est, specie. Ne autem mireris vel insultes, si accidentia videantur frangi, cum ibi sint sine subjecto, licet quidam asserant ea fundari in aere. Est ibi vera fractio et partitio, quæ fit in pane, id est, in forma panis; unde Apostolus ait : *Panis quem*
1. Cor. 10. 16. *frangimus,* quia forma panis ibi frangitur et in partes dividitur, Christus vero integer manet et totus est in singulis. Unde Augustinus: « Quando Christus manduca-
August. in serm. de verbis Evang. et hab. de consecr. dist. 2. cap. Invitat nos, et in gloss 1. Corinth. 10. August. de consecr. dist. 2. cap. præallegatis. tur, vita manducatur. Sed quis audeat manducare Dominum suum? Et tamen Veritas invitans nos ad manducandum ait: *Qui manducat me, vivit propter me.* Nec occiditur Christus ut manducetur, sed mortuos vivificat, quando manducatur; reficit, non deficit; vivit manducatus, quia resurrexit occisus; nec quando manducamus, partes de illo facimus, et quidem in Sacramento sic fit. » Item: « Norunt fideles, quomodo manducent carnem Christi; unusquisque accipit partem suam, unde et ipsa gratia *partes* vocantur, Per *partes* manducatur, et manet integer totus; per *partes* manducatur in Sacramento, et manet integer totus in cœlo, manet integer totus in corde tuo. Ideo ista dicuntur *sacramenta,* quia Dubium 2. 3.
in eis aliud videtur, et aliud intelligitur »; videtur panis et calix quod et oculi renuntiant, quod autem fides postulat instruenda, panis est corpus Christi, calix est sanguis. Ex his satis datur intelligi, quod fractio et partes, quæ ibi videntur fieri in Sacramento fiunt, id est, in specie visibili. Ideoque illa Berengarii verba ita distinguenda sunt, ut « sensualiter, non modo in Sacramento, sed in veritate dicatur corpus Christi tractari manibus Sacerdotum, frangi vero et atteri dentibus », *vere* quidem, sed *in Sacramento tantum.* Vera igitur est ibi attritio et partitio, sed in singulis partibus totus est Christus. Unde Hieronymus : « Singuli accipiunt Christum Dominum, et in singulis portionibus totus est nec per singulas minuitur, sed integrum se præbet in singulis ». Item Hilarius: « Ubi pars est corporis, est et totum. » Hieron. in serm. quodam et hab. de consecr. dist. 2. c. Singuli accipiunt. Dubium 4. de Hilarione.

Quid illæ partes significent.

Quid autem partes illæ significent, Sergius Papa tradit inquiens : « Triforme est corpus Christi : pars oblatæ in calicem missa corpus Christi, quod jam surrexit, monstrat; pars comesta, ambulans adhuc super terram; pars in altari usque ad finem missæ remanens, corpus jacens F. De consecr. dist. 2. cap. Triforme. Matt. 26. Luc. 22. Super 1. Cor. 11. et hab. de consecr. dist. 2. c. Quia in morte. August. de verbis Domini,

serm. 28. et de consecr. dist. 2. cap. Non est ille. Dubium 5. Ambr. lib. 5. Sacram. c. 4. serm. 26. super Joan. et Ambros. super epist. ad Cor. c. 11.

in sepulchro significat, quia usque in finem sæculi corpora Sanctorum in sepulchris erunt. » Et sicut *partes* illæ mysticam tenent significationem, ita etiam et *fractio* passionis Christi et mortis est repræsentatio. Unde ipse ait : *Hoc facite in meam commemorationem,* id est, « in memoriam passionis et mortis meæ. » Nam, ut ait Ambrosius : « Quia in morte Christi liberati sumus, hujus in edendo et bibendo carnem et sanguinem memores esse debemus. » Sed caveat quisque, ne indigne percipiat, quia *judicium sibi manducat.* « Non enim est panis iste, qui vadit in corpus, sed panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. Sic ergo vive, ut quotidie merearis accipere, » nec accedas indignus. Indignus est, qui aliter celebrat mysterium, quam Christus tradidit, » vel qui habens mortale peccatum accedit. « Ergo etsi sint peccata quotidiana, vel non sint mortifera ; antequam accedatis, dimittite debitoribus vestris. Si dimittis, dimittetur tibi, et sic securus accede. Panis enim salutaris est et non venenum. « Si ita accedis, spiritualiter manducas ; « spiritualiter enim manducat qui innocentiam ad altare portat. »

Christus immoletur in altari quotidie, et an sit sacrificium quod a sacerdote geritur.

G. Ad Heb. 7. d. sup. Psal. 21. in præf. ad 2. expos. et hab. de consecr.

Post hæc quæritur, si quod gerit Sacerdos proprie dicatur *sacrificium,* vel *immolatio;* et si Christus *quotidie* immoletur, vel *semel* tantum immolatus sit? Ad hoc breviter dici potest, illud quod offertur et consecratur a Sacerdote, vocari *sacrificium* et *oblationem,* quia memoria est et repræsentatio veri sacrificii et sanctæ immolationis, factæ in ara crucis. Et semel Christus mortuus est in cruce ibique immolatus est in semetipso; quotidie autem immolatur in Sacramento, quia in Sacramento recordatio fit illius quod factum est semel. Unde Augustinus: « Certum habemus, quia *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur,* etc. tamen ne obliviscamur quod semel factum est, in memoria nostra omni anno fit, scilicet quoties Pascha celebratur. Numquid toties Christus occiditur? sed tantum anniversaria recordatio repræsentat quod olim factum est; et sic nos facit moveri, tanquam videamus Dominum in Cruce. » Item: « Semel immolatus est Christus in semetipso, et tamen quotidie immolatur in Sacramento; quod sic intelligendum est, quia in manifestatione corporis et distinctione membrorum semel tantum in cruce pependit, offerens se Patri hostiam redemptionis efficacem, eorum scilicet, quos prædestinavit. » Item Ambrosius : « In Christo semel oblata est hostia ad salutem potens. Quid ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus? Etsi quotidie offeramus, ad recordationem ejus mortis fit; et una est hostia, non multæ. Quomodo una et non multæ? Quia semel immolatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius; idipsum et semper idipsum offertur, proinde hoc idem est sacrificium; alioquin, quoniam in

dist. 2. c. Semel. Dubium 5. August. ad Bonif. epist. 23. et hab. de consecr. dist. 2. c. Semel immolatus. Super epist. ad Hebr. 10. hom. 17. et allegatur de consecr. dist. 2. cap. Ut Christo. Dubium 6.

multis locis offertur, multi sunt Christi? Non, sed unus ubique est Christus, et hîc plenus existens et illic plenus; sicut quod ubique offertur unum est corpus, ita et unum est sacrificium. Christus hostiam obtulit, ipsam offerimus et nunc; sed quod nos agimus recordatio est sacrificii. Nec causa *suæ* infirmitatis repetitur, quia perficit hominem; sed *nostræ*, quia quotidie peccamus. » Ex his colligitur *sacrificium* esse et dici quod agitur in altari, et Christum semel oblatum et quotidie offerri, sed aliter tunc, aliter nunc ; et etiam quæ sit virtus hujus Sacramenti, ostenditur, remissio scilicet venialium peccatorum et perfectio virtutis.

De causa institutionis.

H. De virtute Sacramenti, lib. de Sacram. 4. c. 6. Ex serm. de Sacram. altaris. Dubium 8. Utrum sub figura lib. 4. contra duas epist. Pelag. c. 10. et lib. de verbis Dom. serm 28. et de consecr. dist. 2. c. Quid sit sanguis.

Institutum est enim hoc Sacramentum duabus de causis; in *augmentum virtutis,* scilicet charitatis, et in *medicinam quotidianæ infirmitatis.* Unde Ambrosius : « Si, quoties effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper accipere ; qui semper pecco, debeo semper habere medicinam. » Item Augustinus : « Iteratur quotidie hæc oblatio, licet Christus semel sit passus, quia quotidie peccamus peccatis, sine quibus mortalis infirmitas vivere non potest. Et quia quotidie labimur, quotidie Christus mystice pro nobis immolatur. Dedit enim nobis hoc Sacramentum salutis, ut, quia nos quotidie peccamus, et ille jam mori non potest, per hoc Sacramentum remissionem consequamur. Quotidie comeditur ipse et bibitur in veritate, sed integer et vivus manet. » Item « Mysterium fidei dicitur, quia credere debes, quod ibi salus nostra consistat.

Si autem quæratur, utrum quotidie communicandum sit ? Audi, quid inde tradit Augustinus : « Quotidie, inquit, Eucharistiam accipere, nec laudo, nec vitupero ; omnibus tamen dominicis diebus communicandum hortor. Si tamen mens in affectu peccandi est, gravari magis dico Eucharistiæ perceptione quam purificari. Et licet quis peccato mordeatur ; si peccandi tamen de cætero non habeat voluntatem et satisfaciat lacrymis et orationibus, accedat securus, sed hoc de illo dico, quem mortalia peccata non gravant. Si vero non frequentius, saltem ter in anno homines communicent, nisi forte quis criminalibus impediatur, in Pascha scilicet et in Pentecoste et in Natali. Omnes ergo communicent, qui noluerint carere Ecclesiasticis liminibus. »

Lib. de Eccles. dogm. c. 53. et de consecr. dist. 2. Quotidie. Fabianus Papa de consecr. dist. 2. c. Si non, et ibi. cap. Peracta, et de consecr. dist. 1. cap. Episcop.

(*Finis textus Magistri*)

In ista (a) distinctione determinat Magister de his, quæ remanent post consecrationem Eucharistiæ, et dividitur in duo. Primo enim determinat de *esse* illorum accidentium, quæ remanent ibi sine subjecto ; secundo, de quadam transmutatione facta circa illa accidentia, scilicet fractione hostiæ in partes, ibi : *Solet etiam quæri.* Et juxta illud incidenter determinat de significatione illarum partium, in quas frangitur hostia : ibi, *Quid autem partes illæ figurant.* Sequitur illa

pars : *Post hoc quæritur.* Quæ potest poni incidentalis in ista distinctione, vel principaliter divisa contra totam præcedentem partem. In ista enim determinat de Eucharistia sub ratione sacrificii, postquam determinavit prius de ea sub ratione Sacramenti. Et ista habet principalem et incidentalem, quæ dividitur in duas, quarum prima pars est de institutione hujus Sacramenti et sacrificii, ibi : *Ut institutum est.* Secunda de perceptione, ibi : *Si autem requiratur.*

Circa istam distinctionem quærendum est principaliter de accidentibus remanentibus sine subjecto, et ibi tria. Primo, de *esse* istorum accidentium. Secundo, de actionibus. Tertio, de transmutatione circa ipsa. Circa primum quæruntur duo : Primo, an in Eucharistia sit aliquod accidens sine subjecto ? Secundo, an quodcumque accidens remanens sit sine subjecto ?

COMMENTARIUS.

Divisio distinctionis.

(a) *In ista distinctione* agitur de iis, quæ remanent post conversionem panis et vini, nempe de accidentibus separatis ; dividitur a Doctore in tres articulos principales. Primus est de *esse* ipsorum accidentium, et continet duas quæstiones ; prima est, an aliquod accidens in Eucharistia sit sine subjecto? secunda, an omnia sint sine subjecto ? Secundus articulus est de actione, quæ convenit accidentibus in Eucharistia ; et continet unam tantum quæstionem, nempe, an omnis actio, quæ illis conveniebat alias in subjecto, conveniat etiam extra subjectum ? Tertius articulus est circa transmutationem, quæ fieri potest circa eadem, et absolvitur tribus quæstionibus ; prima est, quæ in ordine distinctionis est quarta ; utrum necessarium sit eamdem quantitatem manere respective ad transmutationem factam ab agente creato ? Secunda quæ est in ordine quinta : an possint corrumpi ? Tertia quæ est ultima in ordine : an corruptis accidentibus succedat divina actione substantia aliqua ? et sic absolvitur hæc distinctio sex quæstionibus.

in tres articulos principales. Continet sex quæstiones.

QUÆSTIO I.

Utrum in Eucharistia sit aliquod accidens sine subjecto ?

Alensis 4. *part. quæst.* 40. *memb.* 1. *per tres art.* D. Bonav. *hîc art.* 1. *quæst.* 1. *et* 3. Richard. *art.* 1. *q.* 1. *et* 2. Bassol. *quæst.* 1. D. Thom. *q.* 1. *art.* 1. *et* 3. *part. q.* 77. *art.* 1. Suarez 3. *part. tom.* 3. *disp.* 56. *Vide Scot.* 7. *Metaph. q.* 4. 6. *et* 9. *Metaphys. q.* 3. 4. *et* 1. *Physic. quæst.* 7.

Ad primum (b), arguitur quod non, quia sicut substantiæ convenit esse per se, sic accidenti esse in alio. Hoc probatur, quia ens dividitur in ens per se, et in ens in alio ; et primum membrum convenit substantiæ, et secundum accidenti ; sed impossibile est esse substantiam, et non esse per se, sive esse in alio, quia quod vere est, nulli accidit, 1. *Physic.* ergo impossibile est esse accidens, et esse per se, vel non esse in alio. 1. Argum. 1. Text. 27.

Secundo sic : Posterius essentialiter non potest esse sine priori essentialiter, 5. *Metaph. cap. de priori* ; sed accidens est posterius essentialiter substantia, *ex* 7. *Metaph.* quia substantia est principium omnium entium cognitione et tempore ; ergo impossibile est Argum. 2. Text. 16. Text. 4.

accidens esse sine substantia, cujus est accidens.

Argum. 3. Text. 14 et inde. Tertio sic : impossibile est definitum esse sine definitione, et per consequens sine quocumque definiente ipsum ; sed substantia definit accidens, *ex* 7. *Metaph. cap.* 3. ergo, etc. Si dicas, major est vera de definiente pertinente ad quidditatem definiti, non autem de illo quod definit, ut additum; sic autem substantia definit accidens. Contra, impossibile est et incompossibile relativum esse sine correlativo, tunc enim relativum non esset relativum; et tamen correlativum definit relativum, non ut aliquid de quidditate ejus, sed ut additum ; ergo major est vera de definiente, ut additum.

2. Hoc etiam confirmatur, quia si ad definitionem alicujus creaturæ pertineret ipse Deus, non pertineret, nisi ut additum, et contradictio esset, quod definitum esset sine isto addito; nunc autem secundum Philosophos substantia est causa simpliciter necessaria accidentis, sicut Deus creaturæ, et propter istam necessitatem causandi cadit in definitione accidentis, sicut tale additum, scilicet simpliciter necessarium ; ergo, etc.

Cap. de Substantia. Item, in Prædicamentis, album et albedo idem significant, quia album solam qualitatem significat; ergo eodem modo quantitas et quantum; sed impossibile est esse quantum, nisi sit aliquod subjectum, cui quantitas conveniat; ergo est impossibile quantitatem esse sine subjecto. Confirmatur, quia quando aliqua sunt omnino eadem, unum non potest esse sine alio; hujusmodi sunt quantitas et quantum.

Oppositum dicitur in littera, et auctoritates Sanctorum, quæ adductæ sunt *d. præced.* Item per rationem: Accidentia panis manent, patet ad sensum; et non afficiunt corpus Christi, quia illud non est quantum hac quantitate, sed multo magis, nec figuratum hac figura, sed figura corporis humani, nec est coloratum hoc colore, sed colore conveniente corpori humano; nec afficiunt aerem, quia aer non est capax istorum accidentium, cum ista sint accidentia corporis mixti, et repugnantia elemento; nec afficiunt substantiam panis, quia illa non manet, ut patet ex prædictis ; ergo sunt sine subjecto. De consecr. dist. 2. cap. Sanguis, c. Hoc est, cap. Utrum sub figura.

COMMENTARIUS.

(b) *Ad primum arguitur,* etc. Hic agitur de possibilitate separationis accidentium et de causa per se essendi eorum. In primis suppono manere accidentia aliqua panis et vini realiter et physice ex Tridentino, Florentino et Lateranensi, ex doctrina Patrum et Scholasticorum, de hoc Sacramento. Notatur Petrus de Aliaco in eo quod dixerit sensibus non satis judicari an accidentia remanentia sint vera, vel apparentia, posseque probabiliter negari esse vera. Sed hoc absurdissimum est, nullum scilicet argumentum ab experientia sensus esse validum, quia destrueret plurima principia in quacumque doctrina et facultate; et illa sententia est contra præfatorum Conciliorum et Patrum doctrinam. 1. Petrus de Aliaco notatur. Experientia probatur.

Suppono secundo quantitatem distingui

realiter a substantia, ac proinde hîc eam manere contra Nominales, quia hîc disputare non expedit de hac quæstione.

Quantitas a substantia distinguitur.

Suppono tertio, quamvis Concilia et Scholastici præcipue hîc agant de accidentibus, sensibilibus quibus convenit esse signum sacramentale, neque multum curasse antiquos de aliis, si quæ sint insensibilia accidentia; idem judicium esse utrisque, nempe manere, quia manente quantitate, in qua fundantur, et reliquis qualitatibus sensibilibus, non subest magna ratio dubitandi, quia desitio illorum ex natura mysterii non requiritur, neque etiam Physice, et magis facit illorum permanentia ad salvandam conversionem, quæ dicitur substantiæ panis et vini in Christum, manentibus iisdem accidentibus; quidquid ergo inest substantiæ mediante quantitate, manet post consecrationem, alia tamen, ut respectus, qui fundantur in substantia immediate ratione actionis passionis, aut ex natura rei ratione suiipsius, desinente substantia non remanent, quia neque manere possunt, neque faciunt ad mysterium, verbi gratia, præsentia ejus entitativa, identitas cum alia substantia, et diversitas, et ejusmodi.

Manere etiam insensibilia accidentia in quantitate.

Quædam etiam desinunt.

Suppono quarto, accidentia absoluta distincta realiter posse separari a subjecto, et realiter separata conservari contra D. Thomam *de ente et essentia,* ubi docet, et cum illo etiam Cajetanus ibidem, non posse duas albedines numero diversas creari aut conservari seorsim a subjecto, quia nempe subjectum est principium individuationis; individuo autem solum competit produci et conservari. Hoc fundamentum negamus, et id quod sequitur.

SCHOLIUM.

Sententia D. Thom. et aliorum, Deum dare novum *esse* accidenti separato a subjecto, per quod subsistat, refutatur efficaciter quinque rationibus claris in littera.

Hîc (c) dicitur, quod cum unius compositi sit tantum unum *esse,* illud *esse* ex consequenti, et per accidens est cujuslibet accidentis illius totius, et per consequens si separetur accidens a subjecto, Deus dat sibi novum *esse,* quia non potest nunc habere *esse* totius cui prius accidebat.

3. Vide Alex. hîc, et Var. q. præsenti. D. Thom. hîc art. 1. q. 1. et 3. p. q. 77 art. 1. In 1. dist. 36. et in 3. dist. 6. q. 1.

Contra hoc, unumquodque, quod est extra causam suam et intellectum, sicut habet entitatem propriam, ita et proprium *esse;* ergo si accidens habet propriam entitatem essentialem extra subjectum et intellectum, habet et proprium *esse,* et ita non est formaliter per *esse* subjecti. Prima propositio supponitur hîc tanquam plana, alibi enim declaratur de *esse* et essentia.

Item, formam esse in materia de necessitate arguit compositum esse, ita quod impossibile est ponere primum sine secundo; sed per aliquam transmutationem naturalem forma est in materia, ut per alterationem vel augmentationem, ergo per illam, et ab eodem agente compositum ex subjecto et accidente habet *esse* formale illius accidentis. Sed non habet *esse* formaliter illius subjecti, quia illud præfuit ante mutationem; ergo, etc.

Item, si accidens quando separatur, habet novum *esse,* oportet ibi ponere aliquam transmutationem a carentia illius *esse* ad istud *esse;* sed hoc est impossibile, primo, quia non potest poni, quæ sit ista mutatio; non enim est generatio; quia accidens non est subjectum generationis; nec est augmentatio nec alteratio, quia non acquiritur quantitas; nec qualitas per istam

Si accidens separatum acciperet esse per se, non esset per generationem, alterationem, vel creationem, etc.

mutationem, quia tunc vel qualitas esset subjectum augmentationis vel alterationis, cujus *esse* acquiritur, vel esset qualitas et quantitas, et sic de isto posset argui in infinitum.

Esse per se in accidente, est accidens, vel substantia.

Item, *esse* illud novum, quia non est formaliter esse divinum, aut est proprie substantia, vel accidens, vel neutrum; si in genere substantiæ, erit independens, et per consequens non erit formaliter *esse* alicujus accidentis, quia nullum accidens potest esse formaliter independens, vel per se esse. Si in genere accidentis, quomodocumque per reductionem erit æque dependens cum forma cujus est, et per consequens per illud *esse* formaliter non erit illud, cujus est ens independens.

4. Henr. quodl. 4. q. 36.

Aliter dicitur, quod quando accidens separatur a subjecto, Deus dat sibi quamdam virtutem supernaturalem, per quam virtutem potest per se esse, licet sine ea non posset.

Contra istud secundum arguitur, sicut contra præcedens, ad minus quantum ad duo ultima argumenta, quia ista virtus adveniens est alicujus mutationis; quæro cujus? Ista etiam pertinebit ad aliquos genus; quæro ad quod? et arguitur ut prius.

An naturale sit justo elicere actus virtutum infusarum.

Item, licet aliqua virtus supernaturalis detur alicui, tamen postquam inest, naturale est habenti eam habere, vel posse habere illud ad quod est illa virtus, sicut cæcus, licet supernaturaliter illuminetur, tamen illuminatus naturaliter videt; ergo licet esset miraculum in primo instanti conservationis istorum accidentium sine subjecto, quia tunc confertur accidenti ista virtus, tamen postea per istam virtutem erit naturaliter sine subjecto.

Esse per se repugnat accidenti, sicut esse in alio, substantiæ.

Item, impossibile est substantiam accipere aliquam virtutem, per quam dependeat ad aliquod, ut sibi inhærens; ergo impossibile est accidens recipere virtutem, per quam sit per se ens absolutum ab omni inhærentia ad aliud. Probatur consequentia, quia ista per se esse, et inhærere, æque appropriantur istis, scilicet substantiæ et accidenti, hoc huic, et illud illi.

COMMENTARIUS.

2. Duplex opinio de perseitate accidentium.

(b) *Hîc dicitur,* etc. In hoc paragrapho impugnat Doctor duas opiniones, quarum prima dicit accidens separatum a subjecto recipere novum *esse;* secunda vero dicit illud *esse* virtutem quamdam supernaturalem, qua datur ipsi *esse* per se; uterque tamen modus dicendi in reipsa non plurimum differunt, et impugnatione sunt conjuncti, licet ex diverso fundamento explicentur; in hoc ergo conveniunt, quod accidenti separato tribuant aliquid positivum, per quod per se est, quem modum essendi appellant perseitatem ab effectu.

D. Thom.

D. Thomas 3. *part. quæst.* 77. *art.* 1. *ad* 4. *et art.* 1. *ad* 1. dicit dari accidentibus divinitus ut sint per se, et *in* 4. *dist.* 12. *quæst.* 1. *art.* 2. vocat hunc modum subsistentiam, et ita Cajetanus *supra*, Ferrariensis *contra Gentes, c.* 66. Richardus *dist.* 12. *art.* 14. Suarez *disp*.56. *sect.* 2. Idem ut probabile tenet Vasquez *disp.* 184. *cap.* 2. qui in hoc distinguit perseitatem substantiæ a modo illo supernaturali accidentium, quod

Cajetan. Ferrar. Richardus. Suarez. Vasquez. Differentia inter perseitatem substantiæ, et accidentium.

substantia conveniat negatio essendi in alio per suam existentiam tanquam per causam, accidentibus non ita, quia primum separantur ab effectu virtute causæ efficientis, antequam acquirant talem modum essendi.

Effectus varii illius perseitatis. Cajetanus dicit, quod per illum modum essendi in se, seu per se, acquirunt accidentia, ut extra subjectum æque naturaliter maneant et conserventur, sicut si essent in substantia. Deinde constitui unum principium ut *quod* ex illo modo et dimensionibus, non minus quam si adesset substantia. Tertio, per talem modum quantitatem habere rationem et virtutem materiæ, ut subjiciatur actioni agentis naturalis, quam doctrinam desumpsit ex Henrico. Addunt Suarez et Vasquez aliam esse actionem, qua Deus conservabat quantitatem in subjecto, aliam qua conservat extra subjectum, quia fuit illa per modum eductionis; hæc autem per modum creationis. Addunt præterea dicti auctores cætera accidentia non recipere modum aliquem perseitatis, quia inhærent quantitati, et consequenter non mutantur per consecrationem.

3. Impugnatio primi modi dicendi. Primum modum dicendi, ut jacet in littera, impugnat Doctor quatuor rationibus, quarum duæ directe pugnant contra primum membrum ejus, quo dicitur *esse* accidentis esse illud quod est subjecti, vel ejus in quo est. Quod improbat primo desumpta ratione ex causa formali, quæ est existentia, qua aliquid constituitur in actu extra suam causam et intellectum, ita existit accidens in subjecto per *esse* proprium, per quod accidit subjecto, et ab eo distinguitur, sicut forma ejus realis.

Prima ratio ab actualitate, et effectu formali existentiæ.

Secunda ratio ab efficiente, et actione. Secunda ratio est a causa efficiente, qua subjectum transmutatur per actionem novam, quæ est ad *esse* novum formæ accidentalis, alterando vel augmentando subjectum præexistens, qua actione ipsum subjectum non recipit esse, ut planum est, quia supponitur ad actionem agentis, et ad terminum ejus, et virtute alterius agentis, a quo recepit *esse* substantiale, non hujus quod communicat tantum accidentale *esse*.

Secundum membrum prioris opinionis est, separato *esse* antiquo, dari aliquod novum *esse*, et intelligitur de *esse* positivo. Contra, Doctor urget alias duas rationes, quæ sunt in ordine tertia et quarta; primo supponendo illud *esse* non esse relativum, sed absolutum, quia accidens separatum non existit dependenter ad aliquem terminum extrinsecum, a quo reciperet *esse*, cum nullum talem habere potest, præter subjectum, quo caret; et sententia hæc supponit *esse* illud novum, esse perseitatem, qua tollit ordinem ad extrinsecum. 4. Non dari esse novum positivum a cidentibus. Prima ratio

Illud ergo *esse* novum est terminus alicujus transmutationis novæ, quia inest accidenti tanquam subjecto, et fit de novo, separato accidente; hoc autem impossibile est, tam ex parte transmutationis quam ex parte termini, qui illa nequit esse generatio, quia hæc non recipitur in accidente; non est alteratio, quia hæc non recipitur in qualitate; non est augmentatio, quia hæc nequit recipi in qualitate aut quantitate, cum supponat subjectum prius natura utraque. Ex parte termini nequit esse substantia, quia hæc non recipitur in accidente; non est qualitas aut quantitas, quia hæ non possunt dare perseitatem, cum ipsæ per se non subsistant; et eadem ratio est de ipsis ac de prioribus, quæ separantur. De ipsis quæritur quomodo sunt? si dicas per se, hoc idem dicendum erit de præsuppositis, quæ sunt ejusdem speciei; si dicas contrarium, quæritur per quod habent *esse* separatum, et sic in infinitum.

Repugnantia ex impossibilitate mutationis ad illud esse.

Ex negatione specierum simul ad negationem generis.

5. Responsio esse modum. Impugnatur.

Secunda ratio ad idem reducitur : hæ rationes eluduntur a modernis, qui in obscuritate termini subterfugiunt difficultatem, dicendo esse modum quemdam. Sed contra, est terminus actionis novæ, et diversæ ab illa, qua subjectum prius productum fuit ; ergo est entitas aliqua etiam absoluta et per se existens, prout existentia competit. Patet consequentia, quia entis tantum est posse produci, esse, et terminare actionem ; quod autem hic modus afficiat accidens, non obstat, quia ipsum in se est perfectius ens, et *esse*, quam sit accidens, nec resultat ex natura accidentis, quidquid dixerint aliqui, quia sic non esset supernaturale, et sicut accidens nequit se unire subjecto, minus habet in virtute sua perseitatem essendi, tanquam ex natura rei resultantem, alias non exigeret essentialiter connaturaliter esse in subjecto ; imo hoc ipsi repugnaret, si ex natura ejus resultare posset perseitas essendi, nihil enim ex natura sua primo ordinatur ad contrarios modos essendi.

Entis tantum est terminare actionem.

Nequit resultare ex natura rei.

Nihil ex natura rei ordinatur ad opposítos modos essendi.

Sicut ergo hæc libere finguntur, ita etiam de facili impugnantur, quando reducuntur ad aliquod fundamentum determinatum, et tollitur ambiguitas proportionis et analogiæ ad diversa entia, quæ ad nihil aliud deservit quam ut ex diversis proprietatibus entium fiat una mixtio diversorum, quæ tam inter se repugnant, quam naturæ, ex quibus mutuantur, et totum reducitur ad verba deficiente probatione. Oportet ergo productionem illius modi absoluti reducere ad aliquam productionem, quod repugnat.

Accidens conservari posse separatum supernaturaliter.

Alterum modum explicandi hanc sententiam impugnat Doctor ex duabus rationibus ultimo præmissis ; addit præterea, dato illo modo, connaturale esse accidenti, ut existat separatim, sicut cæco supernaturaliter illuminato videre ; hoc autem videtur inconveniens, quia accidentia non solum supernaturaliter separantur, sed etiam conservantur separata. Consequentia tamen tenet, quia illa virtus communicata habet ex natura sua, ita conservare accidens, sicut oculus illuminatus videre ; ergo miraculum solum erit in collatione virtutis, non autem in effectu ejus.

Secunda ratio est, quia nequit *esse* accidentis communicari substantiæ, ut inhæreat ; ergo etiam neque existentia per se, quæ competit substantiæ, communicari accidenti.

Ex his rationibus Doctoris sequitur *conclusio negativa ;* accidentia scilicet separata non habere *esse* per se positive per aliquid superadditum, neque habere posse. Hanc tenet *respons. ad* 2. *et quæst.* 6. respective ad primum, quem sequuntur ejus discipuli iisdem in locis ; favet Richardus hic *art.* 1. *quæst.* 2. Paludanus *quæst.* 1. *et* 3. Sotus *dist.* 10. *quæst.* 2. *art.* 2. eamque tenet Bellarminus *lib.* 3. *de Euchar. cap.* 24. Gregorius a Valentia *dist.* 6. *quæst.* 5. *puncto* 1. Cornexus *in D. Thomam tom.* 2. *tract.* 4. *dist. unica de accidentibus separatis dubio* 5. Suppositis autem pro fundamento rationibus præmissis Doctoris : 6.

6. Conclusio Doctoris.

Richardus. Paludanus. Sotus. Bellarm. Cornexus.

Primo probatur, quia non est aliquod fundamentum ab experientia ratione a priori aut posteriori, aut ex fide urgens dari illum modum positivum perseitatis in quantitate, et omnia salvantur, quæ fides et ratio exigit sine tali modo, qui supperaddit novam difficultatem mysterio credibili ; ergo frustra fingitur. Patet consequentia, quia non sunt obscuranda mysteria sine necessitate, neque addenda sunt superflua. Major probatur ab experientia non esse fundamentum ; patet quia quoad sensum manet omnino idem *esse* quantitatis, figura, dimensiones, et reli-

Probatio conclusionis ex præmissis fundamentis.

Obscurat mysterium, frustra, et sine fundamento asseritur. Experientia non favet.

qua eadem, alias sensus deprehenderet talem mutationem fieri, et colligeret non adesse substantiam panis; ergo, etc.

Non favet ratio a priori.

Nulla etiam ratio a priori cogit ad hoc, quia neque talis modus ad *esse, agere* aut *pati* quantitatis, exigitur; non ad *esse,* quia Deus potest conservare quantitatem absque tali modo separatam a subjecto, ut concedunt plerique adversariorum; et probatur, quia dependentia formæ absolutæ a causa extrinseca et contingens, potest suppleri a causa prima; talis est dependentia quantitatis a materia vel subjecto, ergo, etc. Minor patet, quia talis est dependentia formæ ad subjectum qualiter cum subjecto constituit aliquod *esse.* Sed quantitas cum subjecto, constituit *esse* tantum per accidens; ergo ordo extremorum ad invicem erit ordo per accidens, ac proinde a causa prima potest suppleri; patet, quia creare potest quantitatem extra subjectum.

Dependentia contingens formæ absolutæ suppletur a prima causa.

Dependentia a subjecto contingens.

7. Responsio. Impugnatur.

Dices, id posse tribuendo ipsi modum perseitatis positivum. Contra, plerique moderni admittunt antecedens, et probatur: non debetur naturaliter talis modus quantitati, aut talis existentia; deinde non recipit a subjecto existere per se, sed separando ipsum a subjecto, nihil aliud requiritur præter hoc, quod est supplere concursum subjecti, et quem exigit natura ejus. Deus potest hoc præstare, per influxum actionis sine aliqua alia causa interveniente, aut forma diversa ab ipsa actione, quam non exigit naturaliter, ergo, etc.

Accidens a subjecto non est per se.

Existentia quantitatis prior modo essendi.

Confirmatur, existentia quantitatis est absoluta, et prior omni modo essendi, et non dicit ordinem essentialem et actualem ad aliud; si diceret, tantum diceret ad illud, quod convenit ipsi naturaliter, ut distinguitur a substantia in modo essendi, inhærendo in subjecto; vel ergo sententia opposita ponit impossibilitatem separationis ejus a subjecto, vel certe sequitur posse esse sine tali modo in sua propria existentia separatum, et hoc per actionem, quæ terminatur ad ipsum, qua absolutum est ab omni ordine ad aliud, quia absolutum, qua absolutum, non dicit ordinem ad aliud extra se, præter solam causam, sine qua nequit esse.

Si potest a Deo produci, et conservari separata.

8. Tollitur omnis ratio a posteriori.

Quod neque a posteriori subsit ratio, patet, quia nullus hîc effectus probat talem modum essendi quantitatis, quia nulla apparet dependentia particularis ad ipsum; deinde ille effectus esset actio aut passio, sed neque ex his, quia hæc sequuntur ad *esse* rei, sicut ergo potest poni in *esse* absolute quantitas cum dependentia sui ad solam primam causam, sic etiam actio et passio erunt sufficienter terminata ad quantitatem et qualitatem sic existentem; alia quando sunt in subjecto non possunt esse principium agendi aut patiendi, quia sic non existunt per se, sed inhærent.

Responsio impugnatur.

Dices, non esset principium *quod,* neque subjectum *quod* sine tali modo. Contra, hoc gratis dicitur, quia sicut anima separata est principium *quod* operandi, quæ fuit principium *quo* tantum in homine et corpore, absque eo quod superadditur ipsi aliquis modus essendi positivus, sic etiam quantitas, quia esse principium *quo* et *quod* non sunt differentia principii in *esse,* sed secundum denominationem.

Tollitur ratio, aut exigentia ex fide.

Quod neque a fide suppetit ratio, patet, quia omnia Concilia nihil aliud dicunt, quam accidentia hîc esse separata sine subjecto; ex quo nihil sequitur ad propositum, quo astruatur ille modus positivus. Quod vero ingerat majorem difficultatem mysterio, probabitur ratione sequenti.

9. Secunda probatio conclus.

Secundo probatur, quia proprius modus essendi entis, ut condistinguitur ab alio,

Ex differentia modorum essendi per se. nequit convenire alteri intrinsece etiam supernaturaliter, sed sic convenit existentia per se substantiæ, ut distinguitur ab accidente; ergo nequit huic communicari. Major patet, quia alioquin non posset esse certum principium colligendi differentias rerum essentiales, quas colligunt Philosophi ex modis essendi, unde colliguntur divisiones Prædicamentorum secundum eamdem differentiam, neque aliter definiuntur substantia et accidens, nisi in ordine ad modum essendi.

Differentia rerum colligitur ex modis essendi. Præterea, hinc colligimus ex modo essendi materiam non posse actuare, aut formam supponi ad materiam recipiendo, quia materia existit per modum potentiæ, forma per modum actus. Quod forma accidentalis nequeat facere unum cum substantia per se, neque albedinem posse esse in Angelo, neque visionem in lapide, et similia, quæ colliguntur a posteriori a modis essendi particularibus, qui mutari non possunt; destruerentur autem, si accidens posset habere modum essendi substantiæ, quia sic dicam etiam substantiam posse habere modum essendi accidentis ut inhæreat, quia non est major repugnantia ex parte unius quam alterius extremi, cum accidens ab intrinseco exigat modum determinatum essendi, sicut substantia; ergo non magis dicit repugnantiam substantia ad inhærendum, quam quantitas ad existendum per se.

10. Ex unitate per se, et per accidens. Deinde quantitas facit unum per se cum sua perseitate, et non solum per accidens, vel non; si non, patet non minus esse separabilem ab ipsa, quam a subjecto, et dependentiam non esse essentialem; si sic, ergo posset facere unum cum substantia, cujus esset illa perseitas. Unum dico per se saltem in ratione existentis *per se,* ac proinde non minus in ipsa suppositari poterit, quam forma substantialis.

Si dicas illam existentiam per se communicatam quantitati, non esse modum essendi alicujus substantiæ connaturalem. Responsio. Impugnatur.

Contra, omnis modus essendi sequitur ad aliquod ens, cujus est proprius, quia modus essendi non excedit latitudinem essendi, ergo neque modus essendi per se latitudinem substantiæ, cujus ille est modus essendi, sicut modus essendi in alio non excedit latitudinem accidentis, quia modus non secus respicit modificatum, quam proprietas subjectum; nam quidquid dicit dependentiam ex genere suo, respicit terminum dependentiæ. Modus essendi non excedit latitudinem essendi.

Dices dari modos supernaturales, ut est unio hypostatica. Contra, quia licet hoc sit verum in relativis, non tamen in absolutis ab omni ordine; et loquor semper de intrinsecis et positivis, non autem negativis aut extrinsecis. Ratio disparitatis est, quia ordo ad extrinsecum potest esse supernaturalis fundamento, ut est unio hypostatica, relatio præsentiæ sacramentalis in corpore Christi, quia nimirum subjectum per talem ordinem refertur ad extrinsecum, quod ipsi est supernaturale; modus autem positivus intrinsecus et absolutus ordinatur ad perfectionem formæ in secundum aliquem gradum in suo genere ipsi debitum, ut finitum in finitum et ejusmodi. Disparitas inter absolutos, et relativos.

Et quidquid sic de hoc, probatur in modis essendi non habere locum, quando sunt positivi, quia isti modi dicunt ordinem essentialem ad modificatum et dependentiam; ergo sunt ipsi connaturales, quia forma essentialiter dependens ab talio, ut a subjecto, si absoluta est, videtur ipsi connaturalis, quia tota ejus dependentia est terminata ad subjectum, et subjecti vicissim ad ipsam, ut ad terminum. 11. Modus in esse dependet a modificabili.

Dices idem probare unionem hypostaticam esse connaturalem, quia dicit depen- Responsio.

Impugnatur. dentiam similem ad subjectum. Contra, non, quia unio est relatio, et magis specificatur ad terminum, quam ad fundamentum, sub qua ratione est supernaturalis simpliciter, et in ordine ad agens; fundamento autem inest potentia obedientialis respectu ejus, quæ ipsi connaturalis est, et sic non erit supernaturale ipsi eam recipiendo terminare ipsius dependentiam, et naturale est unioni dependere a subjecto, quamvis forma sit supernaturalis per respectum ad agens et terminum; absolutus vero modus dicit dependentiam essentialem ad modificatum, quæ secundum se totam ad ipsum est, ergo ut ad causam per se, ac proinde cum dicat talem, ut ad subjectum, sequitur esse connaturalem.

Differentia inter unionem hypostaticam et modum absolutum essendi.

12. Ratio hæc insinuatur tantum. Responsio. Impugnatur.

Quidquid sit de hac ratione, quæ aliquantulum obscura est, et requirit longiorem discussionem per examen plurium principiorum, cui nunc vacare non licet, sufficit eam movere ex occasione discursus; nec valet respondere, quod etiam sic dici possint formæ supernaturales ex objecto connaturales, ex parte subjecti. Contra, hoc nihil est, quia etsi formæ dependeant a subjecto, non adveniunt, ut perfectiones ejus intra latitudinem sui *esse* naturalis debitæ (quod discurrendi causa jam permitto, non affirmo, quia aliud infra cum Doctore dicam); sed modus perseitatis, ut distinguitur a forma, advenit ut perfectio intra latitudinem essendi debitam rei modificatæ, et non extrahens ipsam extra proprium genus, et sicut modus est essentialiter posterior, ita modificabile essentialiter est prius modo; forma autem licet dicat dependentiam a subjecto, illa est contingens, et per unionem a sua entitate diversam inest, non sic modus, sed seipso inest. Vis ergo rationis stat in hoc, quod nihil secundum se totum, quod est posterius essentialiter dependens tanquam a termino adæquato ab aliquo priori, et in sua entitate absolutum est supernaturale, quia sicut adæquate dependentia ejus est ad prius, et sic talis ordo sit ipsi connaturalis, ita etiam quod est prius ex natura sua, habet terminare talem dependentiam in *esse*, alias non esset prius, hoc non competit formæ absolutæ, competit autem modo essendi intrinseco separabili. Cui hoc non placet, inveniat modum discernendi inter connaturale et oppositum supernaturale ex ordine ad subjectum præcise in modis essendi.

Probo intentum aliter: nullus est effectus talis modi in quantitate, qui non convenit perseitati substantiæ; ergo erit modus essendi connaturalis alicui substantiæ. Probo consequentiam, quia Deus posset producere substantiam sub illo modo; ergo tribuere ei omnem effectum quem tribuit quantitati, quia substantia esset ejus capax, et magis repugnat illum modum communicare quantitati quam substantiæ, ut per se patet, imo necessitas ejus ponendi in proposito est, ut tribuat modum essendi per se, qui convenit substantiæ, quantitati, tunc sicut prius; ergo potest quantitas uniri per se substantiæ, et subsistere ejus subsistentia et uniri hypostatice immediate eidem; sed hoc repugnat; ergo communicare talem modum essendi quantitati separatæ. Probatur subsumptum, quia etiam in eo casu posset quantitas uniri subjecto substantiali, ut actus et forma; sed hoc repugnat aliter, quam per inhærentiam et ut est forma accidentalis, et consequenter esset per se, et esset in alio per inhærentiam, qui sunt modi essendi oppositi.

13. Ratio aliter deducitur.

Posset illa perseitas communicari substantiæ.

Quantitas posset uniri subjecto.

Quod vero posset et deberet actuare subjectum, patet, quia hic est effectus ejus naturalis, neque impeditur per modum illum essendi, qui posterior est sua exi-

Probatur possibilitas hujus unionis.

stentia et effectu, qui natus est convenire formæ, neque proinde abstrahit formam a suo genere, quin sit quantitas naturaliter receptibilis in subjectum.

14. Responsio. Impugnatio. Dices quantitatem non posse in subjecto esse, nisi per inhærentiam uniatur, qui modus essendi repugnat quantitati, qua per se existens est. Contra, inde sequitur talem modum essendi repugnare quantitati, quia repugnat formæ modus essendi, qui repugnat ejus effectui per se; effectus autem per se ejus est esse in subjecto, ut forma accidentalis ejus.

Deinde existentia per se formæ substantialis non impedit ejus effectum, ut animæ, aut alterius formæ etiam dependentis a materia, si creatur a Deo, non dependet in existentia a materia, cui tamen inesse potest; ergo similiter modus ille essendi quantitatis, qua talis, non repugnat præcise effectui ejus in subjecto, sed repugnat simpliciter, quia repugnat inesse, nisi ut forma accidentalis, sed si faceret unum per se cum subjecto, repugnaret esse formam accidentalem, quia facere unum per se in ratione subsistentis intrinsece inter formam et subjectum supponit unitatem aliam eorum per se in ratione actus per se, et potentiæ per se, quia nulla potentia et actualitate conveniunt in unitatem suppositi, nisi quæ sunt partes per se totius; ergo cum hoc repugnet quantitati, repugnat etiam eidem esse per se.

Perseitas dicit oppositionem ad naturam formæ, ut inclinatur ad subjectum.

15. Tertia ratio principalis. Tertio principaliter probatur conclusio: non minus essentialiter dependet qualitas a substantia quam quantitas, et hanc dependentiam ejus supponunt Concilia asserentia accidentia esse sine subjecto, et supponunt omnes Philosophi, quia qualitas est dispositio formæ substantialis inducendæ et conservandæ, et principium agendi, et dat suum effectum substantiæ primario; unde quamvis in opinione eorum, qui dicunt quantitatem inesse materiæ primæ, eadem quantitas numero manet in genito et corrupto, tamen qualitas eadem non manet, verbi gratia, frigus in aqua, calor in igne, et sic de reliquis, quæ desinunt cum forma substantiali, quod probat eorum dependentia ab eadem forma; unde formæ perfectiores substantiales habent etiam perfectiores qualitates, sed ad terminandam hanc dependentiam non datur secundum ipsos aliquis modus positivus per se in qualitate; ergo neque in quantitate.

Qualitas ut est separata sequitur substantiam.

Qualitas non recipit perseitatem.

16. Confirmatur. Confirmatur, quantitati non debetur talis modus essendi ut sit, quia est accidens ex natura sua, cui non debetur existere per se, et facile potest intelligi in sua existentia absoluta conservari a Deo, sine aliquo modo superaddito; et hoc ipsi est magis connaturale, neque ad illos effectus requiritur, quos vult Cajetanus, nempe ut naturaliter conservaretur per illum modum, qui supernaturalis est, et non violente, quia existentiam ejus supponit ille modus, quam habet ab actione divina conservante; neque ille modus tollit violentiam, quia non tollit appetitum ejus ad subjectum, qua forma est, neque actuat illum appetitum, quia non se habet per modum subjecti ejus, neque dat ipsi, ut possit esse subjectum respectu aliorum et transmutationum, quæ contingunt, ut ipse fingit, quia hoc convenit quantitati per suam existentiam naturalem et extensam, sicut etiam conjuncta habet esse subjectum, quo aliorum, quamvis insit per modum accidentis, et non per se existentis; neque ille modus excusat miracula, quia nihil tribuit quantitati, quod alias ex natura sua ipsi non convenit, ut probatum est, quia esse et pati, ut subjectare.

Magis connaturale quantitati esse sine perseitate.

Et sic melius salvantur omnia, quæ ipsi conveniunt.

Deinde ille modus erit substantia, aut accidens; non substantia, quia nulla hîc

admittitur substantia, quia neque materia, neque forma, neque compositum; et si esset aliquid horum, magis congrueret manere ea quæ fuerunt, quam creari aliquid de novo ad eumdem effectum, quem illa præbere possint.

Si est accidens, ergo inhæret quantitati, vel non; si non, ergo necessario habet alium modum perseitatis diversum a se, et de illo iterum erit quæstio in infinitum. Prima consequentia patet, quia nequit esse terminus dependentiæ alterius, quod non est independens in illo genere, et consequenter non communicat formaliter esse per se quod non existit per se; si inhæret quantitati, erit accidens, et redit eadem difficultas, nempe non esse per se, neque id communicare quantitati. Deinde erit entitas materialis et extensa; ergo per quantitatem; vel ergo quantitas ipsi inerit, ut subjecto, vel e contra ipsa quantitati, vel utrumque alicui tertio. Primum non admititur; secundum dicit repugnantiam ex dictis, quia esset per se, et non esset, quia inhæreret ut accidens.

17. Fundamentum oppositæ sententiæ solvitur. Replica. Solvitur.

Pro opinione opposita nulla sunt argumenta, quibus oporteat respondere, quia quod dicunt quantitatem existere per se, intelligitur privative, quatenus non inhæret. Dices, non involvit repugnantiam existere absolute. Respondetur, jam satis ostensum est involvere repugnantiam, sed quia quæstio versatur circa principia, ideo de facili illuditur, negando ipsa, ac proinde probari debet per inconvenientia, quorum plura adducta sunt ex principiis essendi rerum.

Suarez.

Dices cum Suarez quod hi modi, qui non distinguuntur ex natura rei a rebus, facile in ipsis resultant, quando privantur aliis modis, neque auferuntur modi connaturales, quin dentur alii oppositi, ut patet in humanitate Christi, in præsentia sacramentali, ubi unio succedit loco personalitatis propriæ, quæ debebat inesse, hîc præsentia indivisibilis connaturalis; sic etiam in naturalibus ubi tollitur sessio, datur alius situs, non aufertur rectitudo a linea, nisi detur curvitas; ablato puncto continuante, dantur terminantes; ablato uno *ubi* datur aliud; ablata una figura a quantitate extensa, datur alia, quia hi sunt termini ultimi essendi; sic etiam substantia est terminus essendi substantiæ, qua ablata datur unio; inhærentia est terminus essendi accidentis, qua ablata datur subsistentia, et quidquid sit respective ad potentiam absolutam, saltem clarum est id non involvere repugnantiam, quin hic modus sit possibilis. Unde, inquit, quæ in favorem Scoti insinuabantur, nulla sunt. Hæc ille auctor.

Succedere modos sibi mutuo. Varia exempla.

Sed hæc responsio ad farraginem discursus magis spectat, quam ad solutionem aut scopum principalem, quæ proposito possunt applicari, ut videre est considerando singula. In primis, quod dicat hos modos non distingui ex natura rei, est contra omnia principia, ex quibus colligitur distinctio per extrema contradictionis, quia modi illi unionis hypostaticæ, et similes, ut ille, de quo agitur, sunt separabiles a rebus, et adveniunt per actionem realem physicam et diversam ab ea, qua ipsa res in *esse,* et mere contingenter, tanquam termini recipientes influxum primario a causa. 18.

Respondetur ad instantias.

Fundamentum distinguendi realiter modos a re.

Quod dicit facile resultare in ipsis rebus, hoc denotat produci eas ex natura rerum, quia resultantia ex natura rerum indicat virtutem, unde emanent, quod in modis supernaturalibus non admittitur, qui virtute causæ primæ insunt, et actione ejus propria, non ex natura rei, alias essent naturales, et continerentur virtute in subjecto, a quo

Modi supernaturales unde insint.

manant. Dicere autem quod quantitati, quæ ex natura sua dicit aptitudinem essendi in alio, et esse in alio, sit connaturalis modus essendi per se, dicere, inquam, includere in sua virtute perseitatem modo essendi ejus connaturali oppositam, magis est quam dicere aquam esse virtute calidam, aut ignem virtute frigidum. Si enim ipsum modum naturalem essendi nequit includere in sua virtute per resultantiam, sed advenit virtute agentis, minus includit perseitatem in sua virtute, qui est modus essendi perfectior et supernaturalis, alias non esset a Deo immediate, sed præcise qua destrueret inhærentiam.

Quantitas, nec per se est, nec inhæret ex propria virtute.

19. Instantia de unione hypostatica solvitur.

Quod dicit denique modos essendi oppositos tribui, quando aufertur modus naturalis; et confirmat exemplo naturæ assumptæ et unionis hypostaticæ, id absurdum est, quia ratio essendi per modum subsistentis non opponitur primo inhærentiæ, quam nequit recipere natura substantialis, et mediante unione non recipit, nisi actum subsistendi in alio; unio autem substantialis non repugnat modo essendi per se, ut patet in formis substantialibus, neque unio succedit, ut actus personalitati propriæ, sed est conditio; subsistere autem in verbo est actus.

Instantia de præsentia sacramentali.

Et idem de præsentia indivisibili Christi, quæ inquantum indivisibilis dicit tantum negationem ex parte fundamenti; et quamvis ista opponuntur, non tamen secundum genus, sed tantum secundum speciem, neque necessario etiam succedunt, quia forte natura potest esse sine omni persona, si est positiva personalitas; si negativa, ideo nequit esse sine propria aut aliena, quia illa cadunt sub extremis contradictionis, quorum alterum necessario inest; præsentia autem sacramentalis non necessario consequitur, quia potest corpus esse in puncto, sicut Angelus, aut extra omnem locum, aut etiam in vacuo cum negatione divisionis.

Exempla ex naturalibus solvuntur.

Exempla ex naturalibus adducta non faciunt ad propositum, quia necessario in corpore extenso servatur distantia partium, ac proinde aliquis situs in ordine ad se et extrinsecum; in quantitate necessario est terminus aliquis extrinsecus, cum sit finitæ extensionis, ac proinde figura aliqua. At non est ulla necessitas ponendi talem modum existendi per se in quantitate separata, neque ex natura rei, neque ex voluntate divina, quin etiam repugnat; adducta ergo exempla nihil faciunt ad propositum, ne quidem ad declarationem quæstionis, quia nullum est fundamentum similitudinis, si argumentum sumitur secundum illum locum, neque inductionis, si ab exemplo.

Figura et situs exiguntur, non ita perseitas quantitatis.

Quod additur de punctis, eodem modo refellitur, quia possibile est punctum terminatum non differre specie a continuativo, et dato opposito ex natura rei insunt, neque proprie spectant ad modos essendi lineæ, sed ad terminandum extensionem ejus; unde si daretur linea infinitæ longitudinis esset quidem linea, non autem terminata.

20. Modus dicendi Vasquez.

Vasquez aliter explicat illam perseitatem, dicens primo, quod per illum modum positivum non recipiat quantitas, aut alia accidentia vim ad actionem aut passionem. Secundo, declarat illum modum essendi per analogiam ad modum essendi substantiæ per se; est tamen discrimen, quod negatio essendi in alio conveniat substantiæ ex suo modo perseitatis, non ita quantitati, quia ordine efficientiæ prius destruitur subjectum accidentium, negato modo inhæsionis in ipso, sine quo manent accidentia, et tandem sequitur modus ille positivus, qui supponit negationem essendi in alio.

Impugnatur.

Hæc doctrina non probatur ab illo auctore, et tollit omnem rationem ponendi perseitatem in accidentibus, quia si neque facit ad actionem et passionem, et accidentia salvantur in *esse* per solum concursum cum negatione essendi in alio, antequam adveniat perseitas; ergo sic etiam permanere possunt, imo ille modus nihil conducit ad *esse* separatum accidentium, quia si ex natura illius modi non insit accidentibus, negatio essendi in alio, non potest esse perseitas, ergo destruit assertionem; sublato enim effectu causæ formalis destruitur ipsa causa in subjecto. Si ille modus neque ad *esse,* neque ad operationem aut receptionem facit, quia omnia salvantur independenter ab ipso, ad nihil ergo facit.

Destruit exigentiam, et effectum perseitatis.

Fundamentum Cajetani solvitur.

Ad fundamenta Cajetani patet ex probatione conclusionis, modus enim essendi sicut non variat naturam rei, sic etiam non est ratio agendi aut patiendi, sed conditio tantum; quantitati ergo nequit communicare diversam rationem principi aut subjecti ab illa, quam natura sua habet; ad hoc autem sufficit existentia ejus conservata a Deo, seclusa alia conditione aut modo.

21. Secunda conclusio sequitur ex dictis, nempe *quantitatem existere in Eucharistia per se privative, sine actuali inhærentia, et cum aptitudine ut inhæreat.* Addo hic tertiam conclusionem ex responsione ad tertium argumentum, ubi Doctor negat influxum diversum causæ primæ in accidens separatum, quia ex præmissa sententia modernorum requiritur ad integram resolutionem quæstionis.

22. Tertia conclusio: *Eadem est actio, qua conservat Deus accidens separatum et conjunctum in subjecto.* Est Doctoris loco citato; oppositum hujus docet Suarez, et Vasquez aliique moderni. Loquor autem de actione, ut concipitur per modum influxus, et qua est dependentia termini a causa prima secundum entitatem absolutam termini seu accidentis, ut distinguitur ab inhæsione. Illi ergo dicunt actiones variari, et sicut accidens in subjecto dependet ab ipso in *fieri* et *conservari,* sic quando absolvitur a subjecto, idem accidens debet suppleri concursus subjecti, quæ videtur satis apparens, dato antecedente; quod necessario debet admitti ad salvandum ordinem per se causarum.

Opinio Suarez, Vasquez, et aliorum.

Divisio causarum.

Ad probationem conclusionis, suppono aliam esse causam per se, aliam per accidens; illa habet influxum in effectum, quia dat ipsi *esse;* hæc tantum constat per denominationem ex conjunctione cum causa per se, aut cum effectu ejus; illa per se duplex est, secundum exigentiam effectus, nam sicut effectus dicit dependentiam aliam essentialem ut totum ad partes, relatio ad subjectum, creatura ad causam primam; aliam autem contingentiam, sine qua potest esse effectus simpliciter, ut, verbi gratia, ignis hic potest esse vel a solo Deo, vel ab alio quocumque diverso ab hoc, qui producit, et supposita productione, etiam sine igne producente manere, licet sit ab ipso, ut a causa per se ejus, tamen contingenter est ab ipso; et sic dependentia ejus ad ipsum erit tantum contingens, non vero essentialis, sicut est ejus ad primam causam, sine qua repugnat esse creaturam.

Duplex dependentia per se. Essentialis, contingens.

23. Regulæ generales de dependentia effectuum quatuor.

Secundo, assigno breviter has regulas. Prima: *Eadem est res, quæ est in potentia, et quæ est in actu; eadem quæ est in* fieri *et in* facto esse *in ratione entis.* Secunda: *A quocumque dependet res essentialiter in* fieri, *ab eodem dependet etiam essentialiter in* facto esse, quia ejusdem entis idem est *esse,* et eadem dependentia consequenter essentialis, quæ inseparabilis est ab *esse* ejus. Tertia sequitur: *Quid-*

quid dependet ab aliquo tantum contingenter in fieri, *quamvis sit causa per se ejus in* fieri, *nequit ab eodem dependere essentialiter in* facto esse, *aut e contra*, quia sicut non variat res *esse,* ita neque dependentiæ genus ; et quidquid existere potest sine alio, semper contingenter se habet ad illud. Quarta : *Quamdiu manent essentialiter requisita ad essendum, manere potest res, quamvis desinant ea ad quæ se habet contingenter.* Ratio, quia hæc non sunt simpliciter requisita, illa autem sufficiunt, et ad *esse* rei non exigitur aliud, quam quod dependentia ejus essentialis sit terminata, non autem contingens.

24. Probatio conclusionis.

Ex his probatur conclusio : Dependentia accidentis absoluti ad subjectum, sive in *fieri,* sine in *conservari,* est contingens, quia et produci et conservari potest sine subjecto virtute divina ; ergo desinente tali dependentia, et manente ea, quæ essentialis est ad causam primam, manent omnia per se requisita simpliciter ad *esse* accidentis, licet varientur contingentia ; ergo et ipsa forma ; sed potest manere influxus ille Dei idem, seu dependentia formæ ad ipsum desinente subjecto, ergo et effectus , ergo non requiritur aliqua novitas in influxu divino.

Dependentia accidentis absoluti, tam essentialis, quam contingens.

Subsumptum probatur, manet dependentia essentialis, quamdiu ejus per se extrema manent, et maxime terminus ; sed hæc dependentia est entis absoluti ad Deum tantum, quæ non respicit aliquam aliam causam, et potest Deus eam conservare ; ergo et fundamentum, quo mediante inest. Subsumptum probatur ex præmissis, quoad primam partem ; quoad secundam probatur, quia dependentia accidentis absoluti, ad quodvis aliud genus causæ est contingens ; ergo quamvis hæc desinat, non sequitur necessario, et ab intrinseco desinere dependentiam essentialem.

Confirmatur, albedo potest creari extra subjectum, sine concursu causæ creatæ efficientis ; ergo non magis est contingens respectu ejus in *esse* concursus efficientis creati, quam etiam subjecti ; sed in *facto esse* conservatur independenter ab efficiente creato ; ergo etiam potest independenter a subjecto. — Dependentia ad subjectum et causam secundam contingens.

25. Secunda confirmatio. Conservatio a causa prima est. Responsio. Impugnatur. Influxus non dependet a subjecto, nisi qua terminus ab eo dependet.

Confirmatur, conservatio est causæ efficientis proprie influxus in effectum, sicut et actio, sed conservabatur in subjecto a prima causa ; ergo manente eadem conservatione extra subjectum, manebit forma. Dices, illum influxum dependere a subjecto, quo desinente desinit influxus. Contra, influxus eatenus dependet a subjecto, quatenus forma seu terminus ejus dependet a subjecto, quatenus forma seu terminus ejus dependet ab eodem ; sed dependentia termini a subjecto est mere contingens, et non essentialis, ergo etiam dependentia influxus similiter a subjecto erit contingens.

Major probatur, quia influxus ille est primo et per se ad terminum, cum sit *fieri* ipsius termini, non autem subjecti, quia eo desinente, nihil sequitur, nisi *non esse* termini seu formæ, non autem subjecti ; et mediante illo refertur terminus productus ad causam, non autem ad subjectum; ergo non est major dependentia influxus seu actionis conservativæ ad subjectum, quam ipsius formæ, quia quod mediante alio recipit tertium, non aliter refertur ad ipsum quam medium seu antecedens ad quod est posterius refertur, ut per se patet in omnibus ; sed forma absoluta in suo *esse* refertur ad subjectum mere contingenter, ergo et influxus tantum contingenter.

Probatur minor, si forma absoluta per se essentialiter referretur ad subjectum, non posset inexistens subjecto ab ipso — Si esset essentialis, non posset separari.

separari, desinente subjecto, neque manere, sicut neque forma relativa potest separari a subjecto, aut conservari seorsim, ipso et termino simul vel seorsim alterutro desinente, neque alia ratio assignari potest, nisi dependentia ejus per se ad subjectum, et essentialis.

26. Nequit suppleri essentialis. Confirmatur, repugnat de potentia absoluta posse suppleri dependentiam essentialem in ullo genere causæ ; sed suppleri potest dependentia accidentis a subjecto absoluti, ut de fide constat, ergo non est essentialis. Antecedens patet in dependentia creaturæ ad Deum, totius ad partes, relationis ad subjectum, modi ad modificatum, effectus formalis ad causam, quæ ita sunt ad suas causas, ut nequeant esse aut conservari absque illis ; et Essentiæ sicut numeri. ratio est, quia essentiæ rerum sunt sicut numeri indivisibiles, quidquid additur, mutantur, quidquid aufertur, destruuntur ; dependentia autem essentialis est proprietas consequens, quæ sequitur naturam et modum essentiæ. Ex quibus sequitur dependentiam accidentis absoluti a subjecto esse mere contingentem et separabilem ab ipso, ergo manentibus omnibus per se essentialiter requisitis, potest manere ; talis est dependentia ejus ad primam causam, quæ est sufficiens, et manet ; ergo eodem influxu perseverante conservatur seorsim a subjecto, sicut in ipso subjecto conservatur.

27. Confirmatur tertio, dependentia accidentis absoluti ad subjectum, est sua inhærentia actualis ad ipsum ; sed hæc ut distinguitur ab ipso realiter, est accidens per accidens ejus, quod potest adesse et abesse, saltem virtute divina, sine subjecti interitu ; ergo non est dependentia essentialis ejus. Probatur consequentia, quia nequit subjectum habere connexionem cum accidente aliam, quam contingenter, ex definitione accidentis ; sed fundamentum dependentiæ essentialis dicit connexionem necessariam ad suum terminum dependentiæ ; ergo ad ipsam dependentiam, qua ad terminum refertur. In proposito autem non est talis connexio quantitatis ad inhærentiam actualem, alioquin non posset separari ab ipsa ; ergo, etc.

Objicies, desinente causa per se effectus, desinit etiam dependentia ad ipsam ; ergo necessario debet suppleri. Respondetur ex dictis concedendo antecedens, et distinguendo consequens ; si est dependentia essentialis, negatur consequentia, quia nequit suppleri ; si est contingens, concedo in hoc sensu, non quod necessario exigatur influxus novus, sed quod manentibus causis, a quibus dependet effectus essentialiter, suppletur dependentia causæ per se contingentis, non per novum influxum, sed per antiquum, qui in tantum dicitur supplere, inquantum esse rei, quod fuit etiam a causa contingente, continuatur per ordinem ad causas per se essentiales ; non est ergo eadem ratio hîc ac in causis contingentibus, quando una supplet alteram, ut quando duo trahunt idem pondus, vel quando calor ignis conservat calorem in aqua productum ab alio, vel quando Deus separatum accidens ab uno subjecto uniret alteri ; tunc enim per novum influxum suppletur causa prior. 28. Objectio. Per eumdem concursum servari accidens separatum.

Dices, concurrebat subjectum in *fieri ;* ergo in *facto esse* et in *conservari*. Respondetur, contingenter concedo, essentialiter nego ; neque etiam omnis causa effectus per se in *fieri* exigitur ad conservationem ejus in *facto esse,* ut patet in generante, quod desinit esse manente effectu. 29. Replica. Solvitur.

Dices, quare ergo desinit accidens, ut quantitas, desinente subjecto. Respondetur. Replica. Solvitur.

tur, quia desinit Deus conservare, sicut etiam patet in formis substantialibus quæ educuntur ex materia et de substantia totius, quæ desinunt corruptis aut separatis accidentibus; et similiter desinunt ex eadem ratione, non propter dependentiam per se essentialem ad subjectum, sed quia non faciunt ad finem creationis aut universi pro eo statu, ac proinde non conservantur, neque cadunt sub influxu Dei conservativo, qui limitatur ordinarie ad effectum, ut subest influxui causarum secundarum.

Accidentis enim *esse* est inesse, ut perficiat substantiam, forma ordinatur ad perfectionem materiæ et totius, accidentia ad substantiam, ut instrumenta operandi, et perfectiones in essendo, quando desinunt, sic etiam et substantia desinit, et a fortiori ipsa accidentia, quæ sunt ad substantiam tanquam ad finem, ut perfectiones connaturales, nisi quando ex speciali fine conservantur, ut in proposito mysterio ad usum humanum et *esse* Sacramenti, et ad salvandam fidem mysterii; sic etiam ut alias dictum est, desinente peregrinatione hominis in consummatione sæculi, desinet motus cœli, generatio et corruptio et alteratio inferiorum, ac etiam mixta, quæ ad usum illius status fuerunt ordinata et creata; desinent autem ex substractione concursus divini, et per ignem conflagrationis, quia finis ad quem providentia divina ordinavit ipsa, desinet, ac proinde ipsa etiam providentia circa ipsa.

Desitio rerum, et conservatio respiciunt eumdem finem.

30. Objectio secunda. Responsio.

Objicies secundo: Magis dependet accidens a subjecto, quam forma materialis a materia; ergo accidens non solum contingenter dependet a subjecto. Patet consequentia, quia sic etiam forma dependet a materia. Respondetur, concedendo antecedens, et negando consequentiam; ad cujus probationem respondetur dari latitudinem in dependentia contingenti; unde si argumentum probaret intentum, probaret etiam non posse separari accidens a subjecto, cujus contrarium *supra* probatum est.

Latitudo in dependentia contingenti.

Forma substantialis dependet a subjecto, forte respective ad agens, quod nequit eam producere, nisi concurrente subjecto, quia cum dicat existentiam per se, non videtur exigere inesse subjecto absolute et simpliciter, sed prout virtute causæ naturalis dependentis a subjecto producitur. Dices, anima rationalis dicit perfectiorem existentiam, quam aliæ formæ, in eo quod non dependet a subjecto; ergo hæ dependent a subjecto. Respondetur, animam ita abstrahere a subjecto, ut neque in *fieri* produci possit dependenter ab ipso, non ita aliæ.

Replica.

Respondetur. Differentia in substantialem, et accidentalem.

Si hoc non placet, saltem non est tanta dependentia formæ materialis a subjecto, quanta est accidentis, quod colligitur ex eo, quod forma substantialis dicat existentiam per se, cujus perfectio supra existentiam accidentis difficulter salvari aut explicari potest, si forma illa dependeat a subjecto aliter, quam respective ad agens creatum, vel certe ad agens primum, quod non conservat formam nisi in subjecto.

31. Rejicitur responsio.

Hæc solutio non videtur Peripatetica, ideo tenendum est etiam dependere formam substantialem a subjecto, ut visum est *dist.* 1. *quæst.* 1. sed aliam esse illam dependentiam ab ea, quæ est accidentis; accidens enim dicit inhærentiam aptitudinalem, tanquam proprietatem, cui debetur inhærentia actualis, tanquam actus connaturalis, et hoc propter exigentiam fundamenti. Cæterum inde non probatur exigere ita simpliciter, ut repugnaret accidens illud non esse per se absque subjecto, si est absolutum.

Quare Philoso-

Dices, Philosophus non concederet acci-

phus negaret separationem accidentis. dens posse separari; ergo supponebat exigere subjectum per se essentialiter. Respondetur, Philosophus negaret separationem accidentis a subjecto propter ordinem essentialem causarum, non ob dependentiam essentialem ad subjectum. Unde in principio erravit, et corrigitur per fidem, potissimum hujus mysterii. Vide quæ dicenda sunt infra super littera, responsione ad secundum.

SCHOLIUM.

Prænotando accidens sumi pro per se significato et denominato, item quid est esse in alio aptitudinaliter et actualiter, ponit tres conclusiones. Prima, contradictio est ponere per se significatum accidentis, seu respectum inhærentiæ, sine subjecto actuali, si respectus est actio. Hanc late tractat, et solvit varias replicas contra eam.

5. Per se significatum accidentis est inhærere, denominatum est forma inhærens absoluta, vel respectiva.

Ad (a) quæstionem respondeo, quod hoc vocabulum *accidens* potest accipi pro per se significato ejus, vel pro eo quod denominatur ab isto per se significato (ista distinctio est universalis in omnibus concretis.) Ulterius accipiendo pro illo, quod denominatur a significato istius nominis *accidens*, potest accipi, vel pro absoluto, vel pro respectivo, sive respectu accidentali. Secundum hoc ergo habentur tria membra, scilicet de accidente quantum ad per se rationem, quam importat accidens; secundum de eo quod denominative dicitur accidens, et est absolutum; tertium membrum de eo quod denominative dicitur accidens, et est respectivum. Præterea, hoc prædicatum esse in subjecto, vel non esse in subjecto, potest accipi secundum aptitudinem, vel secundum actualitatem.

Sit (b) ergo prima conclusio, quod loquendo de per se significato accidentis, contradictio est ipsum intelligere non esse in subjecto; et hoc intelligendo uniformiter in subjecto et prædicato, scilicet si in actu, actu; si aptitudine, aptitudine. Conclus. 1.

Secunda conclusio, quod loquendo de eo quod denominatur a per se accidentis significato, et est per se respectus, contradictio est quod sit sine subjecto, et hoc actu, ita scilicet quod non actu inhæreat subjecto, extendendo subjectum ad fundamentum, quod potest dici proximum subjectum respectus. Conclus. 2.

Tertia conclusio est, quod illud quod denominatur a per se significato accidentis, et est quid absolutum, potest esse et non inesse subjecto actualiter, sed necessario inest aptitudinaliter. Conclus. 3.

6. Probatio conclusionis 1. Respectus accidentiæ, vel inhærentiæ, est per se significatum accidentis.

Prima conclusio probatur, quia per se significatum hujus nominis *accidens*, est quidam respectus ad illud cui accidit, et forte idem respectus quem importat hæc dictio *inhærens*, ad illud cui inhæret; et idem significatum est accidentis et accidentiæ, ut ita loquar, et inhærentis et inhærentiæ. Sicut ergo impossibile est accidentia esse, quin sit inhærentia, si actu, actu; si aptitudine, aptitudine; ita impossibile est aliquid esse accidens, loquendo de per se significato, et primo hujus nominis, quin sit inhærens proportionaliter, hoc est, si actu, actu; si aptitudine, aptitudine.

Ad quod genus pertineat

Et si quæras, ad quod genus pertinet illud quod per se signi-

respectus vel ratio; quam importat accidens.

ficat hoc quod est accidens vel inhærens? Respondeo, ad genus aliquod respectus extrinsecus advenientis. Patet enim quod dicit respectum, quia non potest intelligi ratio ejus ad se. Non autem dicit respectum intrinsecus advenientem, quia non necessario consequentem positionem extremorum, quia, sicut patebit in ultima conclusione, fundamentum ejus et terminus possunt manere sine isto respectu.

Si quæras ad quod genus? vide si forte ad genus Passionis, ut sic passio dicat non tantum respectum passi ad agens, sed ad formam; vel si forte ad genus Actionis, ut sic actio dicat non tantum respectum agentis ad patiens, sed formæ informantis ad illud quod informatur; sed utroque modo erit respectus extrinsecus adveniens.

7. Quod est per se unius generis, an possit denominare res alterius generis.

Et si objicias, quod illud quod est determinati generis, non potest competere pluribus generibus; accidens autem vel inhærens, quantum ad per se rationem nominis, convenit omnibus novem generibus; ergo, etc. Respondeo, bene potest, quod est determinati generis, denominare plura genera; forte creatum dicit aliquid per se pertinens ad genus Relationis, et tamen denominat quodlibet aliud a Deo, et solum illud aliud a Deo est proprie in genere; ergo potest iste respectus pertinere per se ad unum genus, et tamen denominative dici de relationibus vel respectibus novem generum.

Esse in, an constituit aliquod speciale genus

Sed si contra hoc objicias per Simplicium super Prædicamenta, quod *esse in* non constituit aliquod speciale genus, quia unum *esse in* est omnium novem generum. Respondeo, vel *esse in* accipitur denominative, et sic circuit omnia genera accidentium, sicut hoc quod est inhærere vel accidere; vel accipitur pro ipsa habitudine per se significata per *esse in;* et hoc modo accipitur aliquod genus ab *esse in,* quia est species determinata in uno genere. Si autem intelligas, quod *esse in* quantum ad per se rationem quam importat, non pertineat ad aliquod genus determinatum, sed per se ad plura genera, negandus est; non enim est tantæ auctoritatis, quod propter dictum ejus debeat concedi oppositum ejus, quod ratio concludit. Ratio autem convincit, quod ille conceptus, quem importat *in,* potest quidditative contineri in aliquo genere, licet denominative dicatur de formis, quæ sunt in multis generibus; non enim dicitur quidditative de albedine et linea, tunc enim albedo et linea non dicerentur ad se, quia illud quod essentialiter includit respectum, non est ad se, secundum Augustinum 7. *de Trinit. cap.* 2.

Ut inquit Aver. 12. Metaphys. text. 19.

COMMENTARIUS.

32. Accidens dupliciter accipitur.

(a) *Ad quæstionem respondeo.* etc. Hic et in sequentibus declarat possibilitatem separationis accidentium absolutorum a subjecto; permittit accidens sumi, sicut et reliqua concreta pro per se significato, et pro illo cui adjacet, quod est denominatum per se significatum, et est ipsa accidentia seu inhærentia, et consistit in ordine formæ ad subjectum, sive actuali sive aptitudinali.

Ex hoc excluduntur ii, qui dicunt con-

Significat concretum formam primario. creta accidentalia importare primo subjectum, et non formam; hoc enim est contra Philosophum in Anteprædicamentis, ubi definit denominativa et abstracta solo differre casu, seu in modo significandi, quia denominativum significat formam in ordine ad subjectum; abstracta vero formam absolute, ut abstrahit a subjecto, ut albedo.

Ratio hujus. Ratio etiam hujus est manifesta, quia illud est per se significatum nominis, quod primo et distincte facit devenire in cognitionem, sed album, verbi gratia, facit conceptum distinctum albedinis, non autem subjecti, nisi implicitum, et non explicitum aut distinctum; ergo forma est per se primo significatum ejus; ex modo vero significandi dat intelligere subjectum indeterminate et confuse. Vide Doctorem *in* 1. *dist.* 4. *quæst.* 1. *ad* 4. *dist.* 26. *ad ult. pro opinione Præpositivi dist.* 27. *quæst.* 2.

33. Divisio accidentiæ univoca. Denominatum ab accidentia seu inhærentia dividitur in absolutum et respectivum. Hæc divisio est essentialis et transcendentalis accidentis denominative sumpti in novem genera. In actualem, et aptitudinalem æquivoca. Divisio illa inhærentiæ seu accidentiæ in aptitudinalem et actualem est æquivoca, et solius nominis; aptitudinalis est proprietas accidentis in genere, ut distinguitur a substantia, non autem conceptus ejus, aut de conceptu primo modo. Hanc controversiam remitto ad Metaphysicos; Aptitudo est proprietas. aptitudines enim sonant proprietates, et non primum rei conceptum, quia aptitudo sequitur ad id cujus est aptitudo.

34. Prima conclusio. (b) *Sit ergo prima conclusio,* etc. Subjicit ordine tres conclusiones, quarum primam probat in hoc paragrapho, alias duas in duobus sequentibus : *Prima conclusio est, quod per se significatum accidentis nequit intelligi, neque consequenter esse sine subjecto.* Hæc intelligitur perinde de subjecto ipsius accidentiæ seu inhærentiæ, ac de subjecto formæ quæ inhæret, sine quibus nequit esse aut concipi. Ratio conclusionis est, quia inhærentia est relatio, quæ exigit utrumque extremum; fundatur autem et subjectatur in forma, et terminatur ad subjectum formæ, ut ad terminum suum.

Sed hîc occurrunt moderni, qui omnes hos respectus salvant per modos absolutos cum relatione seu respectu transcendentali, ut excludant omnes relationes in *esse,* præter solas Prædicamenti *Ad aliquid.* Controversia de natura inhærentiæ. Esse modum absolutum.

E contra Doctor variis in locis, docet universim omnes uniones esse rationes extrinsecus advenientes, ut *in* 2. *dist.* 2. *quæst.* 2. sic loquitur de unione partium substantialium *in* 3. *dist.* 1. *quæst.* 1. § *Ad aliud,* sic de unione hypostatica; hîc autem et infra § *Ad quartum dubium,* et *quodl.* 10. de hac unione, quæ est inhærentia formæ accidentalis ad suum subjectum. Sententia Doctoris. Esse relationem.

Quamvis autem ad præsentem materiam parum refert, dicatur unio modus absolutus, aut relatio, modo defendatur separatio accidentis ab ipsa et subjecto, quod facit ad probandum possibilitatem præsentis mysterii, et veritatem ejus declarandam, quia tamen facilius id sustinetur, dicendo esse relationem, quam modum absolutum, qui sit idem ex natura rei suo modificato, ut formæ, dicam obiter aliquid ad probationem conclusionis præmissæ seu suppositæ. 35. Quod sit relatio probatur.

Probatur ergo primo inhærentiam esse relationem, et non modum absolutum cum respectu transcendentali. Modus ille, licet realiter, id est, secundum identitatem realem possit esse absolutus et respectivus simul, secundum diversas rationes formales conceptibiles, essentialiter et in recto nequit esse simul absolutus et relativus, quia hæc prædicata dividunt ens essenti- Nihil est absolutum et relativum in recto.

aliter et adæquate, ac proinde contentum sub uno nequit sub altero contineri essentialiter, ut species vel differentia essentialis, seu quasi species et differentia; ergo tantum ille modus includet hæc duo realiter secundum identitatem, sicut se habent creatura et relatio ejus ad Deum, et multa similia.

Augustin. Absolutum prius relatione.

Nam illud quod essentialiter includit respectum, non est ad se secundum Augustinum 7. *de Trinit. cap.* 2. quem citat Doctor in littera. Oportet ergo, ut ille respectus sequatur ad absolutum, tanquam ad prius et fundamentum, quia ex genere suo absolutum est prius et perfectius, et causa seu fundamentum relationis. Quibus præmissis,

36. Probatio conclusionis. Ratio dicendi respectum ad aliud.

Sic argumentor, omnis relatio absoluti ad aliud extra se, quæ est ex natura rei (qualem esse dicunt adversarii omnem relationem, quæ in re sit talis) fundatur in aliqua exigentia causalitatis activæ vel passivæ late sumendo causalitatem, ut extenditur ad omne illud quod quoquomodo producitur vel perficitur per aliud, vel certe convenientia naturali rerum, aut disconvenientia.

Probatio illius principii.

Hæc propositio patet ex tribus modis, quibus Philosophus distinxit relationes ex natura rei advenientes in Prædicamento *Ad aliquid,* qui modi reducuntur ad illos tres præmissos, scilicet unitatis et numeri, causalitatis activæ et passivæ, mensurati ad mensuram; quem modum comprehendo in primo membro brevitatis gratia, quia mensura suo modo est causa formalis extrinseca, quæ participatur a mensurato secundum gradum, in quo accedit ad mensuram.

Responsio.

Dices, hanc propositionem veram esse in relationibus, quæ sunt Prædicamenti *Ad aliquid,* non vero in relationibus secundum *dici,* aut transcendentalibus.

Contra, relationes secundum *dici* (nisi verbo subsit fallacia) sunt tantum relationes secundum appellationem et modum concipiendi, non autem in *esse;* hîc autem loquimur de relatione, quæ in *esse,* est ad aliud, qualis est relatio inhærentiæ et cujuscumque unionis.

37. Impugnatio. Relatio secundum dici, non est relatio in esse.

Patet in transcendentalibus.

Quoad transcendentales, quæ sunt relationes in *esse*, patet eadem propositio, scilicet fundari eas secundum exigentiam extremorum ratione productionis, aut alicujus causalitatis activæ et passivæ, aut secundum convenientiam et disconvenientiam, discurrendo in Divinis ad intra, in creatis ad extra; et potissimum in forma et subjecto et materia, quæ ad præsens institutum spectant, in quibus hæc relatio si non est ipsa causalitas, requiritur ex natura causarum.

Probatio a priori.

Et probatur ratione: nulla ordinantur ad invicem, nisi ex communicatione et discrepantia in entitate, vel inquantum in actu primo vel secundo unum causat, aut perficit aliud, vel participat perfectionem ab alio; omnis enim ordo rerum in hoc præcise consistit, et ubi nihil horum reperitur, non est ullum fundamentum, cur una res ex natura rei referatur ad aliam. Ex primo modo consurgunt relationes æquiparantiæ; ex secundo vero relationes disquiparantiæ.

Ex ordine, et exigentia rerum.

38. Hic ordo est etiam secundum transcendentem.

Sed perinde est quantum ad præsens, ut unum sic ordinetur ad aliud secundum gradum suæ entitatis transcendentem, sive etiam secundum gradum in genere determinatum, quia perinde utrumque includit essentialiter, verbi gratia, ex ratione transcendenti accidentis, albedo inhæret et dependet a subjecto, et sic etiam dependet qua in specie albedo, et qua hæc albedo, sic relatio, qua talis ab extremis, hæc relatio ab his extremis; creatura, qua ens finitum a Deo, et qua hæc creatura, et sic de reliquis; ergo non minus relatio prædicamentalis supponit talem

Patet exemplis.

exigentiam extremorum ex natura rei quam relatio transcendens ex natura rei eamdem supponit.

Transcendens majorem supponit connexionem extremorum, quam prædicamentalis.

Imo hæc magis supponit talem connexionem, etiam majorem extremorum ex natura rei et per se, quia sicut hæc non distinguitur realiter a suo fundamento, arguit connexionem essentialem fundamenti in *esse* ad suum terminum ; relationes autem prædicamentales non supponunt talem connexionem et exigentiam fundamenti ; fundantur enim in ordine, aut causalitate contingenti et non essentiali per se, ut præmissum est in commento præcedentis articuli.

Cur eadem sit fundamento.

Unde evenit ut relationes prioris generis identificentur fundamento realiter, non autem prædicamentales, ut relatio filiationis et similitudinis in creatis, cujus alia ratio assignari nequit præter jam datam ; relationes scilicet fundari, et resultare ex natura extremorum, et exigentia juxta gradum et conditionem ejus connexionis, quæ si contingens erit ex parte fundamenti, relatio erit contingens, et realiter separari potest ab ipsa fundamentum ; si autem essentialis, et per se necessaria erit connexio extremorum in *esse*, relatio erit eadem fundamento realiter. Quam regulam optime assignavit Doctor *in* 2. *dist.* 1. *quæst.* 5. quæ reducitur ad rationem præmissam ; unde colligitur relationes, quæ dicuntur aptitudinales seu potentiales non esse relationes ullo modo in *esse*, sed dici tales ex conceptu, et secundum rationem, quia aliter a nobis non concipiuntur, nisi per collationem unius extremi ad aliud. Doctrina præmissa recte quadrat Augustino citato, quia dici ad se prius quam ad aliud denotat ex natura ejus, ut est *ad*, exigi ut dicatur ad aliud

39. Subsumptum ad propositum conclusionis.

His suppositis sic subsumo, sed modus ille inhærentiæ, et sic de aliis similibus, qua absolutus est, et fundamentum respectus ad subjectum formæ inhærentis, non dicit ullam exigentiam ex natura rei secundum modos præmissos, secundum quam diceret præmissum respectum aut relationem ad subjectum formæ; ergo nullum fundamentum relationis ad ipsum, et consequenter neque ipsam relationem ; ergo nequit in eo sic consistere inhærentia.

Modus qua absolutus non dicit ordinem ad subjectum formæ.

Sententia Gabrielis non admissa.

Patet hæc ultima consequentia, quia, qua absolutus est, nequit unire formam subjecto, ut omnes supponunt contra Gabrielem *in* 1. *dist.* 30. *quæst.* 4. et *in* 3. *dist.* 1. *quæst.* 1. et *quæst.* 2. *art.* 3. ubi dicit unionem hypostaticam fieri per qualitatem absolutam. Supponitur etiam contra Gregorium et Nominales, qui negant unionem esse aliquid ab extremis præter negationem divisionis et separationis. Ratio autem potissima est, quia absolutum, qua absolutum, est ad se, et non ad aliud; id ipsum fatentur adversarii, qui ad effectum uniendi requirunt respectum; et loquor præcise de illo respectu, qui dicitur includi in dicto modo.

40. Probatio secunda subsumpti.

Probatur etiam subsumptum, quia hæc relatio non supponit exigentiam secundum naturalem convenientiam et discrepantiam alias relatio sequens esset similitudinis, et distingueretur realiter a fundamento ; non est alicujus causalitatis aut perfectionis communicatæ illi modo, qua absolutus est, quia subjectum formæ inhærentis nihil causat qua subjectum est, nisi ipsam formam, quam recipit; modus autem inhærentiæ est in forma tanquam subjecto suo adæquato et proximo, ergo non dicit fundamentalem exigentiam relationis ad subjectum.

Subjectum per modum subjecti causat recipiendo.

Responsio. Impugnatur.

Dices inhærentiam propter relationem sibi realiter identificatam exigere subjectum tanquam terminum. Contra, est petitio principii ; de hoc enim disputatur, an

detur aliquis modus absolutus, qui sit inhærentia, et exigit talem relationem ; et manet ratio jam facta, quia relatio ex natura rei supponit exigentiam et fundamentum, ad quod sequitur, ut ad radicem priorem natura, ex qua oritur ; quare enim pater et filius, seu generans et genitum dicunt has relationes, et non alias, nisi secundum illam exigentiam ? Deinde ipsa forma, in qua est inhærentia, magis exigit subjectum proprium, quia ab illo causatur, cum hoc tamen non stat relatio aliqua eadem sibi ad subjectum realiter in *esse,* et quæ sit actualis, alias non posset separari a subjecto, et illa sufficeret ad inhærentiam ejus ; ergo minori fundamento poni potest in illo modo absoluto ex natura absoluti, quia in nullo genere causæ dependet a subjecto formæ, qua absolutus est ; ergo magis est fictum quam probatum talem modum absolutum esse.

41. Secunda probatio conclusionis. Causa præcise requisita propter effectum non debet excedere effectum.

Secundo probatur eadem conclusio : Quando requiritur causa præcise ad salvandum aliquem effectum in natura, non debet tribui major perfectio causæ, quam exigatur ex natura effectus, sed ad unionem formæ cum subjecto non requiritur perfectio entis absoluti in unione, et salvatur effectus solum in respectu, et per ipsum tanquam causam, et melius sine inconvenienti ; ergo non debet poni unio aut inhærentia esse modus absolutus. Major est manifesta, quia natura sicut non admittit defectum, sic etiam neque superfluitatem, quia sic non esset in pondere, ordine et mensura contra Naturales, et Sanctos Patres, ac ipsam Scripturam, et perfectionem providentiæ sui auctoris.

Melius salvatur unionis respectu.

Minor probatur, quia per formæ unionem ad subjectum nihil concipitur, quam respectus formæ ad subjectum ; et hic respectus atque effectus ejus, seu referentia secundum exigentiam formæ melius salvatur, si fundatur immediate in ipsa forma, quam si mediante aliquo absoluto eam reciperet, quod absolutum necessario distinguitur realiter a forma, et est terminus actionis diversæ, quandoque supposita forma in *esse,* qualis est unio animæ rationalis ad corpus, et potest sic omnis unio formæ absolutæ produci, quam Deus potest primum creare, deinde unire subjecto, sicut et conservat in præsenti mysterio accidentia, destructa eorum unione ad subjectum, manentibus omnibus, quæ realiter identificabantur accidentibus in suo *esse.*

Contradictio.

Dicere enim quod idem realiter maneat et desinat, involvit contradictionem manifestam, quia nequit desinere identificatum, nisi desinat existentia per quam identificatur ; si hæc desinit quoad unum, desinit simpliciter quoad omnia, quia nequit esse et non esse.

42. Si inhærentia esse absoluta non uniret.

Supponendo ergo hoc, probatur ratio minoris ; relatio, si esset in forma immediate, referret ipsam immediate ad subjectum, et uniret; si vero mediante aliquo absoluto, modo dicto, non referret referentia unibilis, ergo, etc. Probatur secunda pars antecedentis, quia relatio illa non est nata dare aliquem effectum subjecto remoto, nisi illum quem tribuit subjecto proximo et fundamento quod afficit ; sed sic non refert subjectum aut fundamentum proximum per modum unibilis ad subjectum formæ, ergo neque ipsam formam.

Major patet a causa formali ad effectum, ut causa est in subjecto. Patet etiam exemplo similitudinis, quæ non aliter refert parietem, cui inest mediante albedine, quam refert ipsam albedinem.

Inhærentiam esse in forma, ut in subjecto.

Dices, illam relationem inhærentiæ non esse in forma absoluta, verbi gratia, in albedine ut in subjecto, sed ut in fundamento. Contra, ipsi inest per modum constitutivi,

tanquam priori subjecto, quod supponit; ergo dat ipsi primo omnem effectum suum, et denominationem in re ipsa, nam ille modus secundum adversarios est, et dicitur relativus; ergo ad subjectum albedinis, ut ad terminum; et ipsa albedo est, quæ constituitur et inhæret subjecto, non autem subjectum albedini; ergo a denominatione ad formam, inest albedini, et non subjecto; ergo magis salvatur inhærentia per solam relationem, quam per aliquid absolutum dicens relationem; illud enim absolutum, qua absolutum est, nihil facit ad inhærentiam, nisi qua importat relationem, ergo si ipsa relatio immediate ponatur in forma, melius salvatur intentum.

43. Tollitur repugnantia, et explicatur Philosophus.

Hoc autem non repugnat, quia illud principium Philosophi, quod ad relationem Prædicamenti *Ad aliquid*, non datur motus seu actio sane intelligi debet, et secundum principia ipsius Philosophi, non enim intelligitur de quacumque actione; nihil enim transit de *non esse* ad *esse*, quin habeat dependentiam, et *fieri* a suis per se causis, relationi utrumque competit, quia est ens creatum, de novo recipiens *esse* post *non esse*, dependens ab extremis, et a causa prima, etiam dependentia propria, sicut est creatura.

Dari actionem ad relationem.

Sed quia emanat a natura extremorum per necessariam et inseparabilem sequelam, ideo dicitur non dari ad eam per se motum causæ extrinsecæ ipsam per se intendentis et diversæ ab extremis; sublato ergo hoc impedimento, quod tollitur in relatione, quæ non necessario sequitur ad esse extremorum, potest salvari ad ipsam immediata actio, et per se causæ ipsum intendentis.

Unde Philosophus, 5. *Physic.* licet neget motum ad relationem primo modo sumptam, quia nempe ad eam non est subjectum in potentia, posito termino in *esse,* quod requiritur ad motum, *ex* 3. *Physic.* ut definitur *actus in potentia secundum quod in potentia,* asserit tamen dari motum ad *ubi,* quod est relatio, talis etiam est inhærentia seu unio; non oportet ergo sistere in verbis Philosophi, sed in sensu et in ratione seu fundamento, ex quo tollitur motus a Prædicamento *Ad aliquid.*

Quare excluditur motus a Prædicamento Ad aliquid?

Imo, et hoc ipsum necessario dicendum est de modis, quia perinde excluduntur a motu ex textu Philosophi, nam dicit tantum dari motum ad quantitatem, qualitatem, et *ubi;* sicut autem modi negantur esse formæ horum Prædicamentorum, ita etiam ab ipsis hoc modo removendus est motus, ideo assertores modorum dicunt eos non distingui ex natura rei a modificato, et comproduci, non autem produci primo, quod in proposito nequit dici, ut patet ex dictis; cum eadem ergo sit difficultas ex textu Philosophi, sive unio dicatur modus, sive relatio, et magis salvatur ipsa unio in relatione, quam in modo absoluto, id asserendum est cui ratio magis favet.

44. Tertia probatio conclusionis. Ex progressu infinito.

Tertio, si inhærentia esset modus absolutus, exigeret sui unionem ad formam, et illa unio superaddita esset aliquod absolutum; et sic procederetur in infinitum; ponendo autem unionem seu inhærentiam esse relationem, nihil tale sequitur, quia relatio seipsa per inhærentiam actualem, quæ est sua proprietas, afficit immediate subjectum.

Responsio.

Respondent adversarii negando sequelam, quia ille modus absolutus est unio et immediate seipso afficit subjectum, et seipso unitur tanquam prima ratio in qua statur. Contra, licet unio id habeat, quia ad eam est status, tanquam ad ultimam rationem formalem, tamen id ei repugnat, si ponatur in aliquo absoluto, ut eam explicant adversarii, ac proinde per hoc

Impugnatur.

Tolli unionem.

destruitur ratio unionis. Probatur sequela, quia ille modus,qua absolutus est, nequit unire subjectum formæ; ergo neque formam subjecto.

Ex concessis.

Patet consequentia, quia qua absolutus est, non respicit aliquid aliud a se, alias tolleretur necessitas omnis relationum,ut de facto ex hoc principio Nominales; qui ergo statuunt necessitatem relationum, debent salvare illud principium, nempe effectum formalem relationum, seu ordinare ad aliud non convenire absoluto, qua

Absolutum qua absolutum non unitur.

absolutum est, alias etiam eodem modo tollenda est relatio ejus ad subjectum, quantum ad effectum uniendi ipsi formam; qua enim est prima ratio formalis in qua est status, est simplex et indivisibilis, neque sub diversis rationibus est talis,alias non esset status in ipsa sub ratione simplici et formali; nam et relatio ea ratione, qua est ad terminum refert fundamentum ad terminum, quia inesse in subjecto competit ipsi ex ratione communi accidentis, referentia autem ex ratione propria.

45. Educitur unio de potentia subjecti.

Confirmatur, illa unio formæ ad subjectum, sive substantialis, sive etiam accidentalis, educitur de potentia subjecti, quia non est terminus creationis, cum seorsim produci nequeat; produci autem potest per actionem diversam ab ea qua producitur forma, verbi gratia, si Deus uniret accidens separatum subjecto capaci, quod nullam involvit repugnantiam apud Theologos; si ergo haberet rationem formæ absolute, non posset inesse

Dicit relationem ad proprium subjectum.

subjecto, nisi dependenter a subjecto, ergo per relationem aliquam, et consequenter non seipsa, qua absolutum est, inesset,hoc nequit dici statuendo ipsam in relatione, cujus inhærentia actualis est sua proprietas.

Et si dicas, simili modo, illud absolutum dicere relationem dependentiæ sibi eamdem realiter ab subjectum. Contra,

Responsio. Impugnatur.

ergo habetur intentum, nempe illud absolutum, qua absolutum est, non esse unionem, quia ea ratione qua dicit relationem ad formam, verbi gratia, albedinis in qua inest, et aliam ad subjectum formæ, unit utrumque; ergo superfluit omnis ratio absoluta in unione ad effectum uniendi, ac proinde debet statui in sola relatione, quæ est sententia Doctoris. Rationes pro sententia opposita nullæ sunt, præter hoc tantum quod ad relationem non detur motus, quam argumento secundo rejecimus.

46. Sententia Nominalium de unione. Ariminensis.

Conclusioni Doctoris repugnat etiam Gregorius *in* 1. *dist.* 28. *quæst.* 2. *ad*.17. ubi in universum relegat omne genus relationis, dicens in creaturis omnia esse absoluta, et denominationes relativas oriri ex connotatione extremorum absolutorum; unde etiam omnes uniones tollit etiam naturæ assumptæ ad Verbum, asserendo compositionem esse per solam comparationem extremorum ad invicem, ut naturæ et suppositi divini, quem se-

Bacchonius. Occham.

quitur Bacchonius *in* 3. *dist.* 1. *quæst.* 1. *art.* 1. Ab his recedit Occham, quamvis enim *in* 1. *dist.* 30. *quæst.* 1. *ad* 2. neget relationes, *quæst.* 4. tamen admittit unionem naturæ assumptæ ad Verbum, materiæ ad formam, accidentis ad subjectum.

Unionem esse negationem.

Dicit itaque Gregorius unionem consistere in negatione divisionis et separationis in alio. Omittendo disputationem in genere de relatione, de qua vide Doctorem *in* 2. *dist.* 1. *quæst.* 5. facilior est hujus sententiæ impugnatio in particulari applicata ad unionem hypostaticam; sed quia etiam hoc videtur extra præsens institutum, sisto in unione formæ ad subjectum Accidens separatum potest uniri subjecto, sicut et anima rationalis, quæ recipit *esse* per creationem, unitur. Hoc supposito:

47. Probatur conclusio contra Nominales.

Probatur conclusio affirmativa, primo, a contradictorio in contradictorium nequit esse transitus realiter, sine mutatione aliqua reali intrinseca vel extrinseca, sumendo mutationem late, qua est ad *esse,* vel *non esse* alicujus de novo, sed per unionem formæ præexistentis ad subjectum præexistens, nulla fit mutatio in extremis, quantum ad *esse* præexistens, neque in agente, ponamus *esse* primam causam, quæ forte sola hoc præstare potest; ergo hæc mutatio debet esse in aliquo superaddito, illud est unio, ergo est aliquid diversum ab extremis; non sola negatio, ergo affirmatio, et consequenter aliquid positivum reale.

Non dari transitum in contradictoriis sine medio.

Responsio.

Dices sufficere mutationem in extrinseco, quæ est illa connotatio extremorum, qua forma connotat materiam. Contra, mutari est aliter se habere quoad extrema contradictionis, seu transire de uno in aliud, sed nihil se habet aliter ad aliud, nisi per mutationem suiipsius ad extrinsecum, aut extrinseci ad ipsum, verbi gratia, Deus dicitur jam Creator per mutationem, quæ est in effectu, paries dicitur visus per mutationem, quæ est in potentia visiva. Hic autem non est aliqua mutatio in aliquo extrinseco extremis, neque in ipsis extremis, quantum ad *esse;* ergo quantum ad aliquid superadditum.

Impugnatur. Mutari est aliter se habere.

48. Dices esse, negationem separationis. Contra, hoc est chimæricum ; negatio separabilis a subjecto nunquam inest de novo, nisi per corruptionem affirmationis oppositæ ; alterum enim debet necessario inesse, et sibi mutuo succedunt. Si negatio potest adesse et abesse realiter in subjecto, idem dicendum de affirmatione, sed nulla affirmatio tollitur a forma, aut subjecto præexistente per sui unionem ; ergo unio illa non consistit in negatione, neque consequenter mutatio eorum salvatur per solam negationem. Minor probatur, quia nihil dicunt præter essentiam et *esse,* vel quæ ad hæc naturaliter consequentur, sed hæc omnia salvantur, quia unio supponit extrema in *esse*, et ponamus nihil esse contrarium formæ ex parte subjecti ; ergo illa negatio nullam supponit affirmationem, ac proinde nequit esse nova, aut mutari extrema per ipsam.

Negatio non est nova, nisi quæ tollit affirmationem præmissam in esse.

Confirmatur, negatio illa non inest ex natura extremorum, alias esset inseparabilis, et sequeretur per se ad aliquod prædicatum entitativum extremorum ; ergo per causam efficientem inest, sed sic nequit poni virtute efficientis primo, nisi per actionem corruptivam aut annihilativam ; hæc autem non terminatur ad negationem in subjecto, sed ad negationem, quæ est nihil et extra genus, unde sumit appellationem ; illa vero negatio, quæ est in subjecto, non ponitur negatio per corruptionem, nisi per destructionem affirmationis oppositæ, quæ nulla est, ergo et negatio illa est imaginaria, et ad evasionem conficta. Præterea, actio uniendi formam subjecto tendit ad *esse,* et non ad *non esse* per se ; ergo habet terminum proprium, qui recipit per eam *esse,* quod nequit dici de illa negatione.

Confirmatur.

Actio uniendi tendit in esse, et non ad negationem esse.

Secundo, divisio et separatio consistit in negatione, ergo unio in positivo. Antecedens per se patet inductione ; separatio enim animæ a corpore, formæ a subjecto, est negatio, et patet ratione, quia est terminus actionis corruptivæ, inquantum corruptiva est, et tendit in *non esse* ejus, quod corrumpitur per mutationem contrariam productioni, estque destructio totius, quod aliter non fit, quam separatione partium per desitionem unius. Consequentia ergo probatur, quia negationis non datur negatio (loquor de incomplexis) quod si hoc axioma negatur, tollitur status in causis per se, quia illius etiam

49. Secunda ratio.

Terminus actionis corruptivæ.

Negationis non datur negatio.

Ratio hujus.

negationis datur negatio, et sic in infinitum ; eodem modo affirmationis affirmatio, et nullus erit status aut terminus in aliquo primo, et quidquid dicatur, non datur saltem negationi negatio opposita, quod intendit argumentum.

Quod probatur, quia vel intelligis per negationem negationis oppositam affirmationem, et hoc improprie dicitur, quia affirmatio, qua est ens positivum, opponitur negationi, eamque tollit, et non aliter; vel intelligis negationem oppositam ipsi negationi directe, sicut opponitur affirmationi, et hoc est falsissimum, quia sic inter contradictoria daretur medium contra primum principium : *Quodlibet est, vel non est*, etc.

Falsificari primum principium.

Probatio sequelæ.

Sequela probatur, quia per negationem negationis ponamus tolli negationem albedinis in Angelo, sic in eo non esset neque albedo, neque negatio albebinis, sed negatio hujus negationis. Ita in proposito, separatio formæ per distinctionem unionis est negatio unionis, quia per separationem nihil positivi acquirit anima, sed perdit unionem sui ad corpus ; negatio hujus separationis ponitur ab adversariis in subjecto, hæc autem nequit esse affirmatio opposita unioni, nisi per novam actionem, sed negatio separationis, quæ etiam est negatio opposita affirmationi ; ergo neque separatio, neque affirmatio opposita eidem inest subjecto, sed medium inter hæc, quod est absurdissimum.

Conclusio.

Ex quibus sequitur, quod unio consistat in aliquo positivo superaddito extremis, cum enim hæc nequeant seipsis esse unita, cum sint in mera potentia passiva, quæ numquam, qua talis, reducit se virtute propria ad actum, ita necessario debent applicari sibi invicem, et uniri per virtutem causæ efficientis reducentis ad actum illam potentiam passivam, et consequenter producendo, quia nunquam potentia passiva est in ente ad puram negationem, sed ad aliquam perfectionem in *esse* entis; potentia enim passiva, qua est passiva, separata ab actu includit privationem actus, seu negationem ; ergo respective ad oppositum dicitur potentia, et esse in potentia. Patet etiam falsum esse fundamentum Gregorii, quia hæc denominatio unionis nequit esse per extrema.

Non possunt extrema uniri nisi per actionem et virtutem agentis.

Potentia passiva reducitur in actum, et quomodo.

50. In quo prædicamento ponitur unio.

Ex his etiam patet reliquum hujus § ut quod unio sit relatio extrinsecus adveniens, quod potest poni in genere Actionis aut Passionis, hæc extendendo non solum ad terminos mutationis, ut fit efficienter a causa extrinseca, in passo per terminum suæ actionis, sed etiam extendendo transmutationem ad genus causæ formalis, per quam fit sub affirmatione et in actu, sublata privatione, quæ prius infuit, et sic reducitur ad genus Actionis, et sumitur actio ab actualitate ; ad passionem etiam reduci potest, quia subjectum non solum passive se habet ad agens, sed etiam ad formam. Dicitur præterea, quod vagetur denominative per omnia novem genera. Item quando Simplicius dicit *esse in*, non constituere certum genus, intelligitur pro denominato accidentis, quod dividitur in novem genera.

SCHOLIUM.

Secunda conclusio, denominatum a per se significato accidentis, seu materiale ejus, si est respectus, per nullam potentiam esse potest actu, sine subjecto actu. Ratio est, quia essentialiter dependet respectus a subjecto, sicut a termino ; est contra Joan. Canonicum 1. Phys. q. 4. a. 3.

Secunda (a) conclusio probatur, quia respectus est essentialiter habitudo inter duo extrema, et ideo sicut tollere terminum ad quem est respectus, est tollere vel de-

8. Probatio 2. concl. Repugnat esse respectu sine subjecto.

struere respectum, ita tollere illud cujus est respectus, est tollere respectum, et destruere rationem respectus; non ergo, quia accidens respectivum est accidens, ideo requirit subjectum, vel fundamentum, sed quia respectus est respectus, ideo requirit cujus sit et ad quod sit, etiam in Divinis.

Si arguatur contra istam conclusionem, quod videtur contradicere præcedenti, quia secundum conclusionem præcedentem, ratio quam significat *accidere* vel *inhærere*, est respectus extrinsecus adveniens; ergo non potest competere alicui respectui denominative, quia respectus non est subjectum respectus, nec fundamentum, sic enim esset processus in infinitum; ergo paternitas vel similitudo non potest inhærere vel accidere, quia inhærere seu denominari ab inhærentia requirit quod denominatum sit subjectum et fundamentum inhærentiæ.

Vide 2. d. 17. et 2. d. 1. q. 5. 6. a. 2.

Respondeo, quod unus respectus bene potest fundari in alio, ut posterius in priori, sicut supra tactum est in quadam quæstione de charactere, et probatum de proportione et proportionabilitate, et ita dico, quod sicut albedo potest denominari ab inhærentia, sive ab eo quod potest accidere, ita potest paternitas denominari; et similis est denominatio, quoad hoc utrobique, scilicet quod prædicatum dicit respectum extrinsecus advenientem ipsi subjecto. Sed si arguas, ergo ipsemet respectus inhærentiæ denominabitur a seipso, hoc solvetur in sequenti conclusione.

Dist. 6. q. 10. Unus respectus fundatur in alio.

COMMENTARIUS.

51. Secunda conclusio. Relatio nequit esse sine subjecto.

(a) *Secunda conclusio*, etc. Hæc docet relationem non posse esse sine actuali inhærentia ad subjectum. Ratio est, quia relatio est essentialiter respectus inter extrema; unde sicut nequit esse sine termino, ita et sine fundamento. Quando autem subdit: *Non ideo accidens respectivum exigit terminum et fundamentum ac subjectum, quia accidens est, sed quia respectus est, et respectus exigit, cujus sit, et ad quæ sit*, etc. Intelligitur hoc sic, quod scilicet ex communi ratione accidentis, non petat relatio necessario subjectum et fundamentum, quia sic omne accidens exigeret subjectum, etiam accidens absolutum, ita ut separari non posset, quod est contra sequentem conclusionem; sed ex ratione respectus hoc exigit, qua talis est, nempe *illud cujus est*, etc. Quando autem relatio est accidens, nequit esse alicujus ut fundamenti, nisi solius subjecti, ideo nequit esse sine subjecto, quia advenit per modum accidentis, et non per se, quando autem est substantia, ut in Divinis, est personæ tanquam constitutivum ejus, vel tanquam eadem sibi, si est relatio communis, et non se habet per modum accidentis. Ex his colligitur ratio cur accidens respectivum dicat inhærentiam eamdem sibi, quia nequit esse sine termino inhærentiæ, nempe subjecto. Ad objectionem bene respondet in littera. Vide ipsum *in* 2. *dist*. 1. *quæst*. 5. et *loco cit*. nempe *in* 4. *dist*. 6. *quæst*. 10. et *dist*. 10. *quæst*. 2. *ad primum*.

SCHOLIUM.

Tertia conclusio, denominatum seu materiale accidentis, si sit absolutum, potest non inesse actu subjecto. Probatur, quia absolutum a nullo extrinseco dependet essentiali-

ter, nisi a causa prima; et certum est subjectum non esse de ratione intrinseca accidentis, alias homo albus esset ens per se.

9\. Probatio concl. 3. Accidens absolutum posse esse sine subjecto, T. com. 13. T. com. 7. T. com. 12. et inde. T. com. 14.

Tertia (b) conclusio probatur, quia accidens absolutum, unde absolutum, non requirit terminum, nec terminos, quia tunc non esset absolutum. Si igitur requirit subjectum, oportet quod hoc sit propter aliam dependentiam ad ipsum essentialem; sed nulla est dependentia simpliciter necessaria alicujus absoluti ad aliquid, quod non est de essentia ejus, sed tantum causa extrinseca, nisi ad causam extrinsecam simpliciter primam, scilicet ad Deum. Subjectum autem non est de essentia accidentis, quia tunc homo albus non esset ens per accidens, quod est contra Philosophum, 5. *Metaph. cap. de Ente, et cap. de Uno.* 7. *Metaph. cap.* 3. quia addendo alicui illud quod est de essentia ejus, non habetur ens per accidens, præcipue si illud in se sit ens per se. Accidens autem secundum se est ens per se secundum Philosophum 5. *Metaph. cap. de Ente,* unde et per se est in genere; nec subjectum est causa extrinseca simpliciter prima; sed Deus præcise est hujusmodi causa, qui non est subjectum accidentis; ergo dependentia accidentis absoluti ad subjectum, non est simpliciter necessaria. Voco simpliciter necessarium, cujus oppositum includit contradictionem.

Prima causa supplere potest monem causalitatem extrinsecam.

Major probatur, quia causalitatem cujuscumque causæ extrinsecæ, respectu cujuscumque causati, perfecte supplere potest prima causa, quia habet in se omnem talem causalitatem eminentius quam secunda causa.

10\. T. com. 12.

Si dicas subjectum esse causam materialem respectu accidentis, et Deus non potest supplere vicem causæ materialis, sicut nec formalis; contra, secundum Philosophum 8. *Metaph.* accidentia non habent materiam *ex qua,* sed *in qua;* vel si habent *ex qua,* illud non est subjectum, quia subjectum cum accidente facit ens per accidens, ut dictum est. Per se autem intrinsecum essentiæ accidentis, sive materia, sive forma, non constituit ens per accidens, quia accidens, ut totum quoddam est, est ex omnibus pertinentibus ad essentiam ejus.

Accidens an habeat materiam

Quare Philosophi negarent accidens posse esse sine subjecto.

Ex ista ratione patet, quare Philosophi dicerent quod accidens non potest esse sine subjecto, non quidem quia ponerent subjectum de essentia accidentis, imo ex eis constituitur ens per accidens, nec quia de essentia accidentis absoluti ponerent inhærentiam, vel respectum quemcumque ad subjectum, quia contradictio est quod in per se ratione absoluti includatur aliquis respectus, quia tunc esset absolutum, et non absolutum, sed tantummodo, quia ponerent ordinem causarum simpliciter necessarium, ita quod prima causa non potest causare causatum causæ secundæ sine causa secunda; subjectum autem habet aliquam causalitatem respectu accidentis, loquendo de ordine naturali causarum; et ideo sine ista causa in ordine suæ causalitatis posita, negarent accidens esse, et pro tanto dicitur 1. *Phys.* quod intellectus quærens segregationem

Text. 39. idem 7. Metaph. Text. 3.

passionum a subjectis, erit quærens impossibilia ; sed non est impossibile, quasi includat aliquid repugnans primæ rationi, seu quidditati accidentis absoluti; nam tali impossibili posito, nulla potest servari regula disputationis, maxime quantum ad illa consequentia, quorum opposita includuntur in antecedente. Patet enim, quod tunc tali impossibili posito, statim concedenda sunt contradictoria, et ita in proposito includitur maximum inconveniens, scilicet redargutionis, ad quod duci potest respondens. Nunc autem Philoso-

Text. 18. Quod impossibile admittendum in disputationibus. De hoc 1. d. 11. q. 2.

phus 4. *Physic. de Vacuo,* quærit istam quæstionem, si esset spatium, in quo tantum esset color, aut sonus, utrum illud esset vacuum ? Et respondet determinate ad alteram partem quæstionis,quia si esset receptivum corporis, esset vacuum; si autem ex primo intellectu ejus, quod est colorem esse, includeretur ipsum esse in subjecto, cum subjectum ejus non posset esse nisi corpus, ex primo tunc intellectu positi haberetur corpus ibi esse, et corpus ibi non esse, et ita illa hypothesi posita, respondendum esset statim quod spatium esset vacuum et non vacuum.

Esse in subjecto non est de ratione accidentis secundum Philosophum.

Istud dictum pro tanto adducitur, ut videatur Philosophum illam contradictionem nolle esse in prima ratione quidditativa accidentis, sicut nec posuit esse in subjecto esse de prima quidditativa ratione albedinis, sed tantum est illa impossibilitas apud eum propter necessitatem, quam ponit in ordinem causarum.

COMMENTARIUS.

52. Tertia conclusio per se intenta.

(b) *Tertia conclusio probatur,* etc. Tertia conclusio est, quod accidens absolutum possit esse sine sua inhærentia et subjecto. Hæc est principalis conclusio intenta in hac quæstione; reliquæ præmissæ faciunt ad ejus explicationem, ut intendatur possibilitas mysterii, ut quod inhærentia accidentis sit ejus ad subjectum relatio, et quod inhærentia accidentis relativi, ideo non sit separabilis ab ipso, qua relatio est per se dicens ordinem ad illud cujus est, non qua accidens est, sed qua relatio. Tertiam ergo conclusionem

Forma absoluta non dependet essentialiter a subjecto.

probat per oppositum hujus de accidente absoluto, quod non dicit dependentiam essentialem ad aliquid extrinsecum præter causam primam ; subjectum autem est extrinsecum accidenti absoluto, qua absolutum est, quod probat ex Philosopho, addens causalitatem cujuscumque causæ extrinsecæ posse suppleri a Deo. Hanc rationem *supra in init. hujus quæst.* fusius deduximus, ideo non est necessaria ejus prosecutio hîc.

Subdit autem præterea Doctor, ideo Philosophum negare hanc separationem, ob ordinem per se causarum, non autem ex ratione quidditativa accidentis, quod recte probat ex Philosopho, *cap. de Vacuo, lib. 4. Physic.* quia nullus esset locus quæstionis, quam ibi proponit, si ex quidditate accidentis exigeretur subjectum.Aliqui moderni male interpretantur locum hunc Doctoris, quasi voluerit probare possibilitatem separationis ex Philosopho, cum tamen subjungat illud adduci, ut ostendatur impossibilitatem esse a causa extrinseca ex Philosopho, non autem

Rejicitur calumnia.

intrinseca, unde solum intendit tollere fundamentum impossibilitatis a causa intrinseca, seu per ipsam.

SCHOLIUM.

Movet quatuor dubia contra conclusionem, et solvit elegantissime singula suo ordine.

11. Dubium contra 3. concl. Prædicato scilicet essentiali. Text. 2. Text. 3. Contra (c) istam conclusionem arguitur primo sic: Si albedo inhæret subjecto, ut tu concedis, ista inhærentia, aut est de essentia albedinis, et habeo propositum, quod contradictio est, et prima contradictio, subjectum esse sine prædicato; aut non est, et hoc videtur inconveniens, tum propter auctoritatem, tum propter rationem. Propter auctoritatem Philosophi 7. *Metaph.* in principio *Accidentia,* inquit, *sive alia a substantia dicuntur entia, eo quod taliter entis;* ergo formalis ratio entitatis in accidente est, inhærere taliter enti, id est, substantiæ; et paulo post: *Nihil ipsorum secundum se aptum natum, nec possibile separari a substantia.* Multa etiam sunt ad hoc ibidem.

Text. 2. Confirmatur per Philosophum 4. *Metaph.* ubi dicit, quod ens dicitur de substantia et accidentibus, sicut sanum de sanitate in animali et urina; sed nihil formaliter de urina sanum dicit, nisi habitudinem signi ad sanum dictum de animali; Text. 15. ergo nec ens dictum de accidente aliquid dicit, nisi habitudinem includens ad substantiam. Similiter *in* 7. *c.* 3. videtur dicere, quod quemadmodum aliquod non scibile est scibile æquivoce, et medicabile æquivoce, opus et vas, ita et ista quantitas et qualitas dicuntur entia.

12. Dubium 2. q. 5. Ratio autem ad probandum esse illud inconveniens, est ista: Inhærentia si non est de essentia albedinis, erit aliud, et inerit ipsi albedini, quia albedo dicitur inhærens formaliter illa inhærentia. Quæro ergo de inhærentia, qua inhæret inhærentia albedini? aut ipsa est eadem albedini, vel ipsi inhærentiæ; et pari ratione fuit standum in primo; vel illa inhærentia inhærentiæ est alia a suo fundamento, et tunc erit processus in infinitum.

Præterea, contra istam conclusionem est aliud dubium, quia ad minus relatio accidentis ad subjectum videtur esse eadem illi accidenti. Probatio, quia *lib.* 2. *dist.* 1. dictum est, quod relatio cujuscumque creaturæ ad Deum in ratione triplicis causæ est eadem fundamento; sed respectus accidentis ad subjectum non videtur minus idem accidenti quam ille. Quod probatur, quia substantia creata non definitur per ipsam essentiam divinam additam in sua definitione, quia tunc nihil posset habere definitionem in suo genere, cum Deus sit extra genus, et tamen accidens propter suum respectum ad subjectum necessario definitur per respectum ad subjectum, ex 7. *Metaph.* Text. 12. *cap.* 3. ergo ille respectus ejus ad et inde. subjectum non minus est idem sibi, quam respectus substantiæ creatæ ad Deum.

Item, tertium dubium est, quia saltem si respectus albedinis ad 13. Dubium 3. subjectum sit alius ab albedine, non videtur esse posterior albedine, quia albedo non requirit subjectum, nisi propter istum respectum, quem habet ad ipsum; sed si ille respectus est posterior albe-

dine, potest albedo manere isto respectu circumscripto; ergo potest non dependere ad subjectum. Et ista ratio potest evidentius deduci de accidente, ut intellecto, quam ut in existentia, hoc modo : si albedo est prior illo respectu, igitur potest complete concipi sine illo respectu, et per consequens complete definiri, sicut prius sine posteriori; sed non requirit subjectum, nisi propter istum respectum, quem habet ad subjectum; ergo potest complete definiri sine subjecto contra Philosophum, ut prius.

Dubium 4. Item, quartum dubium est, quia si inhærentia est aliud ab albedine, et posterius ea, saltem videtur propria passio ejus, quia nihil videtur immediatius inhærere albedini, quam habitudo ad subjectum; sed subjectum per se esse sine propria passione includit contradictionem, alioquin nulla conclusio esset simpliciter scibilis, quia quæcumque talis prædicat passionem de subjecto, et per te nulla talis esset simpliciter necessaria, nec per consequens simpliciter scibilis.

COMMENTARIUS.

53. Quatuor dubia. 1. Dubium. (c) *Contra istam conclusionem,* etc. Movet quatuor dubia seu objectiones contra tertiam conclusionem ad majorem ejus declarationem et confirmationem mysterii. Primum est, quod inhærentia albedinis, verbi gratia, ad subjectum sit de essentia ejus ex Philosopho et a ratione, quia alias esset processus in infinitum, quia si albedo per aliud a se inhæret, ita etiam inhærentia albedinis per aliam inhærentiam, et sic in infinitum.

Secundum, saltem inhærentia est eadem realiter albedini, sicut relatio creaturæ ad Deum est ipsi eadem, quia definitur accidens per subjectum, 7. *Metaph. cap.* 3. non ita creatura per Deum. 2. Dubium.

Tertium, si distinguitur ab albedine inhærentia, erit posterior ipsa in *esse,* et conceptu, quia ratione illius tantum dependet a subjecto; ergo sic non exigeret subjectum ex propria ratione, neque definiretur per subjectum contra Philosophum *supra,* quod est inconveniens. 3. Dubium.

Quartum est, quod saltem sit propria passio albedinis, quia nihil immediatius ipsi inhæret quam sua inhærentia; ergo erit inseparabilis. Dubium 4.

SCHOLIUM.

Ad primum dubium, negat omnino inhærentiam esse de essentia accidentis, vel id voluisse Philosophum, et solvit optime omnia loca Philosophi adducta n. 11. ad oppositum; solvit etiam rationem allatam, num. 12. Quod etiam inhærentia non sit de essentia relationis, docent bene Mayron. hîc q. 7. et 1. q. 29. q. 5. et Trombeta 7. Met. q. 1.

Ad ista (d), ad primum, nullo modo concedendum est inhærentiam esse de essentia albedinis, et quæstio mota de hoc aliquibus videtur esse truffatica et sine intellectu. Etsi enim aliquam evidentiam haberet quærere, an illa relatio sit eadem albedini, non tamen propter hoc, an sit de essentia ejus, quia nihil est de essentia alicujus, nisi quod pertinet intrinsece ad quidditatem ejus; respectus autem aliquis, licet sit idem fundamento, sicut dictum est de respectu creaturæ ad Deum, ubi supra, non tamen est de quidditate ejus, quia 14. Responsio ad primum dubium. In 2. dist. 1. q. 5. Text. 23. al. Commentator

enim 5. Metaph. c. de in eo, quod quoties dicitur causa, etc. et dicitur quod ly in eo quod potest esse nota.

tunc nulla essentia creaturæ esset absoluta.

Dico ergo negative, quod inhærentia, qua albedo inhæret subjecto suo, non est de essentia albedinis. Cum arguitur per auctoritatem Aristotelis, dico quod nunquam hoc sensit, quod forma, quæ per se est in genere absoluto, essentialiter includat respectum aliquem; ratio autem inhærentiæ non potest intelligi, quin intelligatur ratio respectus, nisi non intelligas quid dicitur per nomen.

Ly inquantum, et in eo quod possunt esse nota cujuscumque causæ.

Auctoritas ergo prima adducitur ex æquivocatione illius vocabuli *eo quod;* non enim semper *eo quod* est nota causæ formalis illius, quod præcedit; nam, ut dicitur *quinto Metaphysicæ, capitulo de* in eo quod : *Quoties dicitur causa, toties dicitur inquantum, sive in eo quod,* talia possunt esse nota cujuscumque causæ illius quod præcedit, et ita cum substantia sit aliqua causa accidentis, licet non de essentia ejus, accidens est ens eo quod est talis entis, designando illam causalitatem in substantia; sed non propter hoc formale *esse* in entitate albedinis, erit *esse* alterius entis. Sicut universaliter causatum a quacumque causa in quocumque genere causæ, est illud quod est, quia est taliter entis, id est, talis causæ in tali genere et ordine causandi; nec tamen ista habitudo ad quamcumque causam, est formale vel essentiale in causato, quia tunc nullum causatum esset formaliter absolutum.

15. Vide Alex. de Alex. 7.

Aliqui etiam istum textum pervertunt, accipientes, quasi esset textus Aristotelis : *Accidentia non sunt entia, nisi quia taliter entis,* quam propositionem, nec Philosophus dicit, nec est ibi, nec sequitur ex propositione Philosophi. Nam *eo quod,* sicut in antecedente potest denotare causam illius quod præcedit, ita potest denotare quamcumque causam illius quod præcedit talem causam, non tamen præcisam, et per consequens non denotat talem præcisionem. Metaph.

Sed esto, quod in antecedente denotaretur causa præcisa, sicut in consequente, neutra tamen propositio facit ad propositum, quod illa habitudo importata per ly *taliter entis,* sit formale in *esse* albedinis. Sumitur autem ibi *taliter entis* pro substantia, de qua præcessit sermo, vel totaliter entis secundum aliam litteram, ita quod *totaliter* non dicat ibi totalitatem universalitatis, quia tunc accidens esset entis universalissime accepti, et ita non esset ens, sed totaliter totalitate perfectionis, et sic substantia est totaliter ens.

Substantia dicitur totaliter ens perfectione.

Alia auctoritas : neque aptum natum, neque possibile, et alia quæ dicuntur ibi; patet quomodo Philosophus intelligit propter necessarium ordinem causati ad causam proximam; sed non habetur ex hoc quod habitudo ad causam proximam sit de essentia causati.

16. Text. 2. Text. 14. Si accidens non haberet formaliter esse, non haberet actiones reales, vel intentionales. Text. 11.

Auctoritas illa *de quarto Metaphysicæ,* et similis *de septimo,* de non scibili et scibili, potest adduci secundum superficiem verborum, quod accidens nullam haberet entitatem formalem, sicut sanitas in urina nihil habet de ratione formali sanitatis, et si ad hoc adducitur, non est nisi ignorantia vocabulorum. Patet enim, quod

accidentia sunt principia agendi, et principia cognoscendi substantiam, *ex primo de Anima,* et per se objecta sensuum. Sed truffa est dicere aliquid esse principium agendi, vel actione reali in materiam, vel actione intentionali in sensum vel intellectum, et non habere aliquam entitatem formalem, ita enim diceremus chimæram agere vel sentiri. Truffa est etiam aliquid esse per se passionem entis, nisi ipsum habeat per se aliquam entitatem, vel esse terminum alicujus motus vel mutationis, nisi habeat aliquam entitatem; substantiæ autem omnes, si quas habeant passiones, sunt accidentia. Si quis etiam motus est augmentationis, alterationis, et *ubi,* est ad accidens, ut ad terminum. Est ergo intellectus Philosophi in illis exemplis, non quod simile currat super quatuor pedes, quia secundum Damascenum lib. 3. cap. 26. *Quod omni ex parte simile est, idem est, non exemplum;* et ideo præmittit : *Non enim necesse est exempla prorsus inter se similia esse, atque ejusmodi, ut nihil omnino desideretur, quandoquidem in exemplis, tum similitudinem, tum dissimilitudinem perspicere opus est, siquidem exempla sunt.*

Damasc. Simile non currere quatuor pedibus.

17. Ita dico, quod ad hoc faciunt illa exempla Philosophi, quod sicut ordo essentialis est medicinæ ad animal in eo quod est, dici sanum, ita habitudo essentialis est inter accidens et substantiam in habendo entitatem; sed non quod ille ordo essentialis ad subjectum sit de essentia albedinis, quæ habet illum ordinem, sicut ratio signi est essentialiter sanum, ut dicitur de urina; et ratio dissimilitudinis in hoc est, quia in urina non est aliqua forma absoluta a qua dicatur sana, licet sit ibi aliquod absolutum super quod fundatur ratio signi, utpote talis color vel talis digestio, et alia quæ apparent ibi; sed ipse ordo ad sanitatem est, quo formaliter dicitur urina sana. Et ideo omnino æquivoce quantum ad nomen impositum ab illo conceptu, quo animal dicitur sanum, quia licet sanitas sit eadem, quæ est in animali formaliter, et quæ significatur per urinam, tamen sanum impositum ad denotandum habens sanitatem formaliter, et habens eam ut signum, est pure æquivocum. Sed ex alia parte ens non est pure æquivocum, ut dictum est alias, et in utroque extremo est aliquid absolutum, propter quod formaliter utrumque dicitur ens, licet super unum absolutum fundetur ordo ad aliud.

Urina quomodo est æquivoce sana? In 1. d. 3. q. 2.

Ad rationem illam dico, quod inhærentia inhæret albedini, alioquin albedo non esset formaliter inhærens illa inhærentia. Et cum quæris de illa inhærentia, qua inhærentia albedinis inhæret albedini, dico quod illa est eadem inhærentiæ albedinis, et tantum ibi est status. Ratio hujus patet *libro secundo dist. prima, quæst. quinta*, quia illa relatio est idem fundamento, sine qua fundamentum esse includit contradictionem; hujusmodi est ista inhærentia inhærentiæ, quia contradictio est inhærentiam albedinis ad superficiem esse actu, et non inhærere actu, vel non habere inhærentiam; si-

Inhærentia inhærentiæ non differt ad ipsa. Vide 2. d. 1. q. 5. Quæ relatio est eadem fundamento? Inhærentia absoluti distinguitur ab ipso.

militer impossibile est, et contradictio est esse in aptitudine, quin et habeat in aptitudine ; sed propter rationem oppositam nulla inhærentia formæ absolutæ est sibi eadem, quia non est simpliciter repugnantia illam formam simpliciter esse et non inesse.

COMMENTARIUS.

54. (d) *Ad ista, ad primum*, etc. Reprehendit quæstionem tanquam irrationabilem; et respondet negando antecedens. Ad primam probationem ex Philosopho *eo quod taliter entis,* particulam illam rationalem non denotare semper causam formalem, sed quamcumque, hic autem denotat substantiam causare accidens per modum subjecti; unde non recte infertur ordinem ad subjectum esse de essentia ejus, alias sic diceretur de quolibet causato. Responderi etiam potest per aliam versionem, ubi dicitur *totaliter entis,* non dici secundum prædicationem, quia Deus non est capax accidentis, sed totalitate perfectionis, et sic idem est, quod accidens sit substantiæ ut subjecti, quia substantia est totalitate perfectionis ens, et ens simpliciter ut comparatur ad accidens. Ad aliam probationem ex Philosopho, qua negat accidentia posse aut esse apta nata separari, respondit *supra* ad conclusionem, ita sensisse, propter ordinem essentialem causarum, putavit enim non posse causam superiorem in effectum inferioris, nisi ipsa inferiori concurrente.

Substantia ens simpliciter.

Ad alias probationes Philosophi, respondet non recte adduci sensum Philosophi, ut bene probat in littera. Per exempla ergo intendit Philosophus ordinem inter substantiam et accidens in essendo secundum perfectionem et causalitatem, non quod substantia aut inhærentia ad ipsam sit de essentia accidentis absoluti. Ad rationem, dicit statum esse in ipsa inhærentia, quæ in seipsa inhæret realiter, ex ratione quam ibidem subjungit.

Ordo inter substantiam, et accidens.

SCHOLIUM.

Ad secundum dubium num. 12. contra tertiam conclusionem, ostendit inhærentiam formæ absolutæ non esse eamdem formæ.

Et (e) per istud patet ad secundum dubium. Dico enim, quod inhærentia albedinis non est eadem albedini; et cum probatur per relationem creaturæ ad Deum, dico quod non est simile propter majorem positam prius ad istam conclusionem tertiam; nulla enim relatio ad causam extrinsecam est identica causato, nisi illa quæ est ad causam primam, propter hoc quod prima causa potest quodcumque causatum causare, sine quacumque alia causa extrinseca. 18.

18. Ad 2. dub. Relatio causati ad causam primam eadem fundamento.

Et cum arguitur de definitione: illud magis probaret accidens non debere definiri per substantiam, quia lapis per Deum non definitur, cum tamen Deus sit causa talis, sine qua impossibile, et contradictio est, esse lapidem vel equum, non autem sic subjectum respectu accidentis. Sed respondeo, identitas respectus ad fundamentum, vel non identitas, non est ratio quare terminus respectus cadat in definitione fundamenti, ut additum.

Quid ergo aliud? Respondeo quod nec dependentia essentialis et necessaria est causa, quod terminus dependentiæ addatur in definitione fundamenti dependentis, tunc enim Deus magis poneretur in definitione cujuscumque creati, quam substantia in definitione accidentis;

Quare subjectum ponitur in definitione accidentis, non tamen Deus, a quo magis dependet.

sed causa est, quia nulla forma potest habere conceptum perfectum quietativum, nisi cointelligatur illud, cujus est forma; definitio autem exprimit conceptum perfectum definiti; et ideo quantumcumque essentialia formæ exprimerentur sine illo, cujus est forma, quamvis quidditas ejus indicaretur, tamen non esset conceptus perfectus quietans intellectum, ideo nec definitivus. Sed causatum quod est in se quoddam compositum subsistens, si concipiatur in se intellectus, ibi quiescit, non requirens aliud cointelligere.

19. Text. c. 6. Et si objicias, ergo par est necessitas, formam substantialem definiri per additum, sicut et accidens. Respondeo, utrobique est necessitas. Patet per Philosophum definientem animam 2. *de Anima,* ubi statim ponit corpus, quod est perfectibile ipsius, vel totum compositum, cujus ipsa est pars; nec aliquid ponit pertinens ad essentiam animæ, sed tantummodo hoc quod est actus, quod significat respectum animæ, ad illud cujus est forma. Non tamen est similis additio hîc et ibi, quia in definitione formæ substantialis additur aliquid, quod facit per se unum cum ipsa, vel cujus ipsa est per se pars (quod dico propter modum diversum dicendi formam definiri, vel per materiam, vel per totum); sed in definitione formæ accidentalis additur aliquid cum quo non facit per se unum, nec cujus est pars per se. Aliter ponitur additum in definitione formæ accidentalis, et substantialis.

COMMENTARIUS.

(e) *Et per istud patet ad secundum dubium,* etc. Resolvit in definitione quidditativa formæ accidentalis non poni subjectum ut additum; in quietativa autem, quæ facit conceptum ultimatum formæ, qua forma est poni subjectum, non quod subjectum, aut ordo ad ipsum idem sit formæ absolutæ, et tam hoc verum est in formis substantialibus quam accidentalibus, ut patet in definitione animæ, quam tradit Philosophus 2. *de Anima,* in qua ponitur subjectum per additum; addit differentiam inter formam substantialem et accidentalem, qua respiciunt subjectum. 55. Alia definitio quidditativa, et alia per additum.

SCHOLIUM.

Ad tertium dubium positum num. 13. concedit respectum inhærentiæ esse posteriorem accidente absoluto, sicut omnis respectus est posterior suo fundamento; et solvit rationes contra hoc ibi adductas.

Ad (f) tertium dubium dico, quod ille respectus inhærentiæ est posterior albedine, sicut universaliter respectus fundatus in aliquo est posterior fundamento; et cum dicis, ergo albedo non necessario requirit terminum respectus, nego consequentiam; bene enim potest dependere aliquid a termino respectus, et tamen non dependere a respectu, si respectus est posterior eo; ita enim substantia lapidis non dependet a respectu lapidis ad Deum, sed magis e converso, si essent diversa, et tamen lapis dependet essentialiter a Deo, qui est terminus respectus. 20. Ad 3. dub. Aliquid dependet a termino respectus, quod non dependet a respectu.

Ad illam propositionem, non requirit terminum, nisi propter illum respectum, respondeo, quod

propter ut consequentem necessario naturam fundamenti, sed non ut propter requisitum ad naturam fundamenti tanquam prius ipso, et quod sic est propter, non oportet quod in eodem ordine requiratur, in quo requiritur terminus respectus.

Per hoc ad sequens ibidem, quod tangit adhuc de definitione accidentis. Concedo enim, quod albedo intelligi potest quantum ad quodlibet, quod per se primo modo includitur in ratione albedinis, omnino nihil intelligendo de illo respectu. Et cum dicitur, ergo posset definiri per essentialia, concessum est quod bene posset assignari aliqua ratio per essentialia indicans totam essentiam ejus; sed illa non esset definitio, quia non esset expressiva perfecti conceptus, semper enim intellectus habens illum conceptum dependeret ad aliquid aliud terminans dependentiam illius conceptus.

Et cum arguis, si respectus ille non necessario concomitetur, ergo nec terminus respectus requiritur ad intellectionem albi, nego consequentiam, loquendo de intellectu completo et conceptu quietante intellectum; ad illum enim requiritur cointelligi terminum, non tamen respectum ad terminum; et istud ultimum declarat totam istam conclusionem et responsionem ad tria argumenta præcedentia; est enim inhærentia respectus quidam.

COMMENTARIUS.

(f) *Ad tertium dubium,* etc. Respondet
56. Inhærentia est posterior forma. respectum illum esse posteriorem albedine, sicut relatio est posterior fundamento, et negat consequentiam, et bene, quia relatio causati ad causam est posterior causato; tamen causatum secundum suum *esse* exigit causam a qua recipit *esse,* recipere enim *esse* a causa, est fundamentum ex quo resultet relatio ad causam in causato, quæ posterior est ordine ad hoc, quod est causatum causari. Ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu, ex Doctore *in* 2. *dist.* 1. *quæst.* 1. *ad.* 2. Ad aliud respondet sicut alias.

Relatio posterior fundamento.

Subjungit autem ad conceptum completum, verbi gratia albi, requiri cointelligi terminum inhærentiæ, non ipsam inhærentiam : *Et hoc,* inquit, *declarat istam conclusionem et responsionem ad tria argumenta præcedentia,* etc. nempe, si habetur conceptus completus et quietativus formæ, cointelligendo subjectum. Sequitur quod inhærentia ad subjectum non sit de ratione formæ, aut ejus entitate completa, loquendo de forma absoluta, ac proinde sit separabilis in *esse* ab ipsa, sicut et in *cognosci,* et extrinsecus adveniat; sic ergo erit forma separabilis a respectu, ut tenet conclusio, sic respectus non erit de essentia aut entitate completa formæ, neque prior ipsa, ut contendunt rationes contra conclusionem.

Conceptu albi intelligi subjectum, non inhærentiam. Explicatur littera.

Dices, hoc etiam probaret, quod relationi non identificaretur suum *inesse,* seu inhærentia, quia potest intelligi cum fundamento, sine eo quod intelligatur ille respectus. Respondetur hoc falsum esse, quia nequit intelligi, nisi ut inter extrema tanquam ordo, hoc ipsum est concipere ipsam secundum respectum ad fundamentum et terminum.

Replica.

Responsio. Non comprehendit relativum.

Dices, potest intelligi creatura, ut Angelus, et definiri, vel homo, sine respectu identificato sibi ad Deum; ergo non sequitur quod respectus inhærentiæ albedinis non identificetur sibi, ex eo quod

57. Replica.

intelligatur conceptu completo quidditativo et quietante intellectum sine ipso respectu.

Responsio. Distinctio inter completum, et incompletum, quantum ad concipi. Respondetur Angelum et hominem habere conceptum completum ex immediate constituentibus, secundum quem intelligi possunt; non ita forma, quia concepta per modum formæ concipitur, ut aliquid incompletum per modum partis, ac proinde requiritur ad conceptum completum ejus, ut concipiatur in actu terminato cointellecto suo subjecto. Actuare autem et constituere competit formæ secundum suam rationem formalem absolutam, ad quem effectum se habet inhærentia, ut mera conditio, subjectum ut per se concurrens potentiale, et in alio genere; hinc colligitur subjectum non addi ad conceptum formæ completum, qua terminat relationem inhærentiæ formæ, sed qua est subjectum ipsius formæ, et potentiale correspondens actui, quæ rationes sunt priores inhærentia formæ in perfectione et causalitate. Si autem inhærentia formæ esset ipsi essentialis, aut identificata realiter, sequeretur quod forma non respiceret subjectum in ratione formæ et actus, quæ prior est, sed præcise mediante inhærentia tanquam ratione priore, et per ipsam inhærentiam, ac proinde subjectum, qua præcise terminaret illam, esset additum in conceptu formæ, non qua est in potentia ad formam per modum actus, alias incompleti et non terminati, quia quod respicit aliud mediante priore tanquam medio, eatenus respicit remotum quatenus respicit proximum, seu medium idem remotum. Bene ergo ex hac ratione Doctor infert inhærentiam esse extrinsecam, et realiter distinctam a conceptu completo formæ, ac proinde ab ipsa forma completa absoluta.

Quomodo subjectum spectant ad conceptum formæ completum.

Additur ut est potentia, non ut terminus inhærentiæ.

58. Forma mediante Accedit, quod forma mediante inhærentia tantum respicit subjectum, ut causam sui *esse*, non vero ut compartem alicujus totius per se, aut per accidens, quod constituit; nam anima rationalis respicit materiam per modum compartis, quamvis non dependeat in *esse* a corpore, et donec concipiatur respective ad corpus compartem non concipitur complete, et perinde ad hunc conceptum facit sive actu insit, sive aptitudine. Idem similiter dicendum de forma dependente a subjecto, nam esse in causa est conditio, non ratio causandi formalis; ergo dependentia, quæ est secundum *esse*, est extranea ipsi, qua ipsa est causa, quia sic consideratur in ratione causati dependentis, non vero causæ, ut pars est, habet rationem causæ, et non causati; ergo sic extranea est ipsi sua inhærentia, quæ facit ad ejus *esse*. Accedit ex superiori ratione probatum esse hanc causalitatem omnino esse contingentem; ordo ergo formæ ad subjectum est alterius rationis ab inhærentia, ut subjectum cadit in definitionem formæ per additum; quæ definitio est formæ secundum essentiam, non vero existentiam sub qua inhæret, vel secundum quam inhæret, non sic forma relativa, sive in conceptu, sive in essentia, sive in existentia nequit abstrahere ab eo cujus est.

Inhærentia respicit subjectum et quomodo?

Forma causat ut pars.

SCHOLIUM.

Ad quartum dubium, num. 13. objectum respondet, inhærentiam non esse passionem per se, sed accidens per accidens, respectu formæ absolutæ.

Ad (g) quartum dubium dico, quod ista inhærentia non est per se passio albedinis, sed est accidens per accidens; est enim respectus quidam extrinsecus adveniens, et hoc ad minus cuicumque accidenti absoluto, quia dicit actualem unionem illius absoluti ad aliud absolutum; omnis autem 21.

Ad 4. dub. Idem in 2. dist. 12. quæst. 2. et quodlib. 19.

Inhærentia est respectus extrinsecus adveniens accidentis absoluti.

unio absoluti ad absolutum est respectus extrinsecus adveniens. Omnis autem talis respectus est illi cui inest accidens per accidens, sicut satis declaratum est supra in quadam quæstione de charactere. quia non necessario consequitur illud, etiam posito termino. tunc enim esset intrinsecus adveniens ; non enim potest aliquis respectus magis intrinsecus advenire, quam quod necessario consequatur fundamento posito termino ; si enim solum fundamentum sine termino consequeretur, non esset respectus.

Omnis unio absolutorum est respectus extrinsecus.

Illa autem propositio, quod scilicet omnis unio absolutorum est respectus extrinsecus adveniens, probatur, quia neutrum ex ratione sui, nec ambo simul sunt necessaria causa talis unionis; potest enim Deus sine contradictione facere utrumque separatim, et separatim conservare sine alio, pro eo quod neutrum illorum respectu alterius potest esse, nisi causa extrinseca, et non prima, ita quod illud de respectu extrinseco declarat, quomodo albedo potest esse sine inhærentia, sicut scilicet fundamentum sine respectu extrinsecus adveniente, vel quia terminus respectus non est, sicut in proposito, vel quia si est, separatus est. Sed illud de respectu extrinseco tandem reducitur ad rationem adductam supra, ad probationem tertiæ conclusionis, scilicet ad hanc propositionem: Deus potest quodcumque absolutum facere, sine eo quod non est de essentia ejus, quia non dependet ab illo, nisi ut a causa extrinseca, non prima, et omnis talis dependentia est contingens.

22. Si albedo habet passionem, immediatius ei inest, quam inhærentia.

Ad illam ergo probationem de passione, quod immediate inest, posset dici quod si albedo habet aliquam propriam passionem, illa immediatius inhæret sibi quam inhærentia illa; illa enim necessario inest albedini, et hoc sive conjunctæ subjecto, sive separatæ. Inhærentia autem actualis tantum contingenter inest, et non ex natura albedinis, sed a causa extrinseca; non enim facit albedo se inhærere, sed agens. Universaliter enim forma non generatur effective, sed compositum, et sicut in composito per se uno, ita in composito per accidens; quod autem facit albedinem inhærere subjecto, facit compositum per accidens, scilicet subjectum album.

Et si arguas quod pari ratione, nec reliqua pars, scilicet potentiale facit totum, et ita subjectum non erit principium effectivum uniendi sibi aliquod accidens.

Hoc non est ad propositum. Solvitur tamen, quia subjectum bene potest virtualiter includere formam, et ita totum ex subjecto et forma. Non sic autem accidens, quia non includit virtualiter seipsum, nec subjectum, nec per consequens totum ex his. Sequitur etiam naturaliter ipsum agens, cum sit terminus formalis; non sic autem subjectum.

Posset alio modo dici, quod licet inhærentia insit immediate albedini, et aliis absolutis, non tamen sequitur quod magis sit per se passio, nisi probetur illud fundamentum aliquorum, quod accidens

An accidens variabile potest inesse, sine mediante invariabili. Ægidius quodlib. 3. q. 10.

variabile non potest inesse alicui, nisi mediante accidente invariabili, super quod fundant magnam harengam de potentiis animæ. Sed unde probent, quærant. Aliqua exempla adducunt et principium non habent, sed oporteret videre aliquam rationem conjunctionis extremorum. Si enim aliquid ejusdem rationis possit esse accidens inseparabile in uno, et separabile in alio, erit debile fundamentum, et istud non negatur de calore in igne et in ligno.

COMMENTARIUS.

59. Inhærentiam non esse passionem, sed accidens.

(g) *Ad quartum dubium dico,* etc. Resolvit, quod inhærentia non sit passio accidentis absoluti, sed accidens per accidens; et sic tenet de omni unione absoluti ad absolutum, ut formæ ad materiam, naturæ assumptæ ad Verbum divinum, ut tenet in locis citatis *supra,* et hic universaliter. Et probat, quia neutrum ex ratione sui, aut utrumque simul sunt causa talis unionis, quia possunt separatim esse sine tali unione, ad quam sunt in potentia passiva, quæ virtute efficientis tantum reducitur ad actum, et Deus potest quodcumque absolutum facere sine eo quod non est de essentia ejus.

Objectio. Responsio. Non requiri substantialem unionem ad compositionem substantialem.

Contra hoc aliqui objiciunt, quod tollat compositionem per se substantialem, nisi unio sit substantialis modus. Respondetur, negando antecedens, quia non ex unione fit compositio per se, sed ex actu et potentia per se, quæ proportio servatur in partibus, quia neque per unionem forma habet quod sit actus, neque quod sit actus per se, sed ex natura sua. Idem patet de potentia, quæ seipsa talis est.

Unio autem se habet per modum applicationis causarum intrinsecarum, et per modum conditionis; quod autem sit in se accidens, non refert, quia applicatio causæ efficientis ad subjectum, ut producat formam substantialem, non tollit generationem aut productionem esse substantialem, quamvis in se sit applicatio accidens; imo cum conditio debeat esse alterius rationis a causa, magis sequitur unionem partium substantialium esse accidens, quam substantiam, sicut unio accidentis absoluti est respectus, et non absolutum; in relationibus vero quæ seipsis uniuntur, non per aliquid diversum realiter superadditum unio est relativa.

Est diversæ rationis a partibus.

Dicit præterea, unionem non esse passionem accidentis absoluti, sed accidens per accidens, ac proinde passionem immediatius se habere ad albedinem, verbi gratia, quam inhærentiam, quia illa manet in albedine separata. Dicit quod forma unitur virtute efficientis, quia quod efficit compositum, efficit unionem et formam in subjecto; quod subjectum quandoque habet, qua agens, et includit virtutem producendi in se formam. 60.

Respondet secundo ex fundamentis aliorum, quasi ad hominem; dicunt enim quod accidens variabile non insit alicui, nisi mediante accidente invariabili; hoc accidens invariabile dicitur ab eis proprietas, qua necessario et semper inest, et omni. Hæc principia non approbat Doctor, ut patet *hic, ut in* 2. *dist.* 16. *quæst.* 1. et *dist.* 25. in qua impugnat illud principium, asserens illud quod est variabile, reduci ad ipsam substantiam, quæ invariabilis est, verbi gratia, actum voluntatis ad ipsam voluntatem. Et quidquid sit, saltem eo dato, sequitur inhærentiam accidentis absoluti non esse proprietatem, quia est accidens variabi-

Secunda responsio.

le; ergo supponit aliquid prius invariabile. Secundum hæc principia replicat hoc fundamentum esse debile, quia calor in igne est invariabile, in ligno variabile.

SCHOLIUM.

Solvendo primum argumentum, solvit tria dubia. Primum utrum aptitudo sit idem, vel distinctum ab eo cujus est; et respondet esse idem. Secuudum, an accidens meritum habeat oppositum modum ei quem habuit. Respondet tantum carere respectu extrinseco unionis ad subjectum. Tertium, utrum accidens separatum posset se unire subjecto præsenti; et respondet negative.

23. Ad argum. 1.

Ad (a) argumenta principalia. Ad primum dico, quod accipiendo per se esse, et esse in alio uniformiter, scilicet prout per se esse negat aptitudinem ad inhærendun, et esse in alio affirmat illam aptitudinem, sic ista duo proportionaliter conveniunt, primum substantiæ, et secundum accidenti; et tunc non plus sequitur, nisi quod accidens non possit esse ens per se, cui repugnet inhærere, sicut nec substantia potest esse ens, cui conveniat aptitudo inhærendi.

Actu esse in alio non convenit accidenti, sicut actu esse per se substantiæ, et quare.

Et si velis accipere utrumque actualiter, scilicet actualiter esse per se, et actualiter esse in alio, dico quod ut sic non dividunt, nec sunt propria istis dividentibus, scilicet substantiæ et accidenti. Nec mirum, quia ex parte illius per se primus intellectus infert secundum; repugnantia enim ad *inesse* infert *non inesse*.

Sed ex alia parte non sic, sed est fallacia consequentis, est aptum inesse, ergo inest.

Et si quæras de ista aptitudine inhærendi, vel ineptitudine quid sit, et qualiter se habeat ad albedinem, an scilicet insit sibi, et an per aliam inhærentiam, et sic in infinitum. Si etiam quæras de quantitate, vel etiam albedine per se existente, an habeat oppositum modum essendi illi, quem habet, quando est in alio. Et videtur quod sic, quia per se, et in alio, quomodocumque accipiantur, sunt opposita inter se. Sed oppositum videtur, quia idem *esse* est, ut dictum est prius, et per consequens idem modus ipsius *esse*. Si tertio quæratur, an istud accidens ex sua aptitudine posset actualiter inesse, si fieret substantia in actu, quæ esset nata informari eo.

24. Aptitudo eadem realiter cum eo cujus est, unde et propria passio eadem realiter subjecto.

Ad primum, aptitudo nihil aliud absolutum est a natura illius, cujus est aptitudo. Quod non aliud absolutum, patet; sed nec aliud, ut respectus aliquis realis actualis; nihil enim dicit, nisi quod naturæ congrueret tale quid; ideo autem competit isti naturæ, seu non repugnat, quia hæc natura est hæc natura.

Accidentia separata habent eumdem essendi modum absolutum, sed carent respectu unionis ad panem.

Ad (b) secundum dico, quod modi essendi possunt intelligi, vel quod variant ipsum *esse*, vel quod ponant aliquam diversitatem posteriorem ipso *esse*. Primo modo sicut est idem *esse* accidentis in pane et sine pane, ita idem modus essendi secundo modo variatur, quia *esse* illud in pane fuit subjectum cujusdam respectus realis ad panem; quando autem est per se, privatur illo respectu, et per hoc patet, quod dicunt diversum modum circa *esse*, ponendo respectum ad aliud, et privando.

Accidens non potest

Ad tertium, patet ex illo quarto

se unire effective subjecto. Positum miraculose sic manet, donec ab alio mutetur.

dubio prius soluto, quia accidens non potest se unire effective subjecto. Unde si Deus reduceret substantiam panis, et nihil aliud faceret, remaneret accidens sine subjecto, sicut modo, nec uniretur substantiæ panis tanquam forma per virtutem illius accidentis, dico effective.

Et (c) si arguas, miraculum est, quod non inest; ergo cessante impedimento inhærentiæ, scilicet non existentia subjecti, cessabit miraculum, et totaliter inerit. Respondeo, aliquid positum in *esse,* miraculose, permanet in illo *esse* quousque ab aliquo agente trans-
25. mutetur.

Ad argum. 2.

* Al. sed si accipias non uniformiter, tunc quod est posterius secundum aptitudinem potest esse sine priori actualiter. Accidens non est actu posterius substantia.

Ad secundum dico, quod prius et posterius possunt intelligi vel actualiter, vel secundum aptitudinem. Si accipias uniformiter, concedo quod posterius naturaliter non potest esse sine priori; sed si accipias, quod posterius secundum aptitudinem, non potest esse sine priori actualiter, nego. Quod enim est prius aptitudinaliter, si non sit, non est prius; si etiam sit, et tollatur dependentia posterioris ad ipsum per aliquid aliud prius utroque, nec sic est actu prius, et hoc modo est in proposito. Unde, dico quod istud accidens non est actualiter posterius ad substantiam panis, sed tantum aptum natum esse posterius ad illud tanquam ad aptitudinaliter prius.

Quomodo causa prima supplet causalitatem causæ secundæ.

Et si arguas, nullum respectum specialem posterioris habet ad Deum, quem prius non habuit; ergo non magis suppletur per actionem divinam illa prioritas panis nunc quam prius, et istud posset esse objectio contra tertiam conclusionem principalem, et contra probationem ejus, quomodo causa prima extrinseca possit supplere causalitatem cujuscumque alterius causæ extrinsecæ, cum non possit habere in se prioritatem causæ secundæ,nec per consequens videtur terminare posterioritatem in causato correspondentem proprie illi prioritati. Respondeo, unica prioritas illimitata potest terminare posterius simpliciter.

Contra non aliter terminat 26.
nunc quam prius, sed non terminavit totaliter prius. Respondeo, aliqui respectus erant prius in posteriori, quod est fundamentum, qui modo non sunt; et hoc est possibile, quia erant extrinsecus advenientes isti fundamento; illi ergo respectus prius erant terminati, et modo non sunt terminati, concedo, quia nec sunt; sed unicus respectus, qui prius fuit terminatus ad simpliciter primum, est modo terminatus, et terminatio illius unius sufficit ad *esse* fundamenti talis respectus.

Nullam dependentiam novam quantitati, separatæ superaddi.

Contra, ergo illis aliis dependentiis non dependebat prius fundamentum essentialiter, quia sine terminis illarum dependentiarum primus respectus ejus ad simpliciter primum sufficiebat ad *esse* fundamenti totalis; quod autem habet quidquid requiritur ad sui *esse* in priori signo, in secundo non dependet ad aliquid essentialiter.

2. d. 37. q. 2. § ad solut. et 1. d. 17. q. 2. ad 2. de secunda via, negat effectum esse prius a causa prima, quam a secunda, nisi tantum perfectione.

Respondeo, ista deductio bene videtur tangere ordinem causarum secundarum, et necessitatem illius ordinis, propter quem ordi-

nem dictum est Philosophum negare possibilitatem separationis in proposito. Vel si ille ordo non est necessarius, est difficile videre quomodo causa secunda est causa effectus ; cum illud non sit causa sine quo, ab alio prius naturaliter causatum habet totaliter *esse*. De hoc quære *lib.* 2. *dist.* 1. *quæst.* 1.

27. Ad 3. Non omne quod ponitur in definitione, est inseparabile a definito. Non ideo relativum non potest esse sine termino, quia accidens.

Ad tertium de definitione, responsum est respondendo ad dubia mota contra tertiam conclusionem. Restat tamen ibi unum verbum, quia probatur quod illud quod cadit in definitione, necessario requiritur ad *esse* ejus, sicut correlativum ad *esse* correlativi. Respondeo, hoc ideo est, quia istud est relativum, nec est alia ratio, quare necessario requirit terminum, non enim, quia accidens, imo si esset relatio et non accidens, sicut relatio in Divinis, adhuc requireret terminum. Sed illud definitum, de quo loquimur, est absolutum; ideo non requirit additum, sicut respectus terminum, sed sicut causam aliquam extrinsecam, et quælibet talis non necessario requiritur præter primam.

Ad 4. Cap. de substantia. Album dupliciter sumitur.

Ad quartum dico, quod album potest intelligi dupliciter; uno modo ut importat formam talem sub tali modo significandi, et hoc per se significat. Unde secundum Philosophum in Prædicamentis, album solam qualitatem significat, quod verum est, tamen sub alio modo significandi quam albedo. Alio autem modo, ut communiter accipimus per album, et hujusmodi concreta, totum compositum ex subjecto et forma. Si primo modo, argumentum habet majorem evidentiam; nam de secundo modo, patet quod non oportet, si albedo est, quod album sit. Sed de primo modo dico, quod de virtute sermonis, nec oporteret tunc concedere, quod si albedo est, quod album sit, quia etsi forma sit, quæ apta nata est inhærere subjecto, non oportet quod ipsa sit sub tali modo essendi, scilicet sub actuali inhærentia ad subjectum ; album autem significat ipsam sub tali ratione actualiter inhærentis.

Album est, an includat esse album.

Et si objicias, quod nomen tam adjectivum quam substantivum abstrahit a tempore; ergo album non significat actualem inhærentiam formæ ad subjectum, quia tunc consignificaret tempus præsens. Respondeo, tunc concederetur quod sicut albedo est, ita et album est; nec sequeretur, ergo aliquid tanquam subjectum est album, quia nec in antecedente hoc ponitur, neque per significatum, neque per modum significandi. Istud facilius concederetur de quantitate. Sicut enim conceditur hîc quantitatem esse, ita et quantum esse, nec tamen conceditur hîc aliquam substantiam perfici quantitate.

COMMENTARIUS.

(a) *Ad argumenta principalia,* etc. 61.
Responsio ad primum argumentum cum motis dubiis patet ex littera, et ex dictis *supra*.

Ordo accidentis ad substantiam.

(b) *Ad secundum dico,* etc. Dicit accidens, quod est posterius substantia secundum aptitudinem, non esse posterius naturaliter secundum actum, ita ut aliter non possit esse nisi in substantia. Intelligit prius naturaliter, et posterius na-

turaliter, de priore et posteriore secundum ordinem essentialem, et infert inseparabilitatem ; sic ergo non est accidens in actuali existentia, posterius substantia panis, sed contingenter tantum, sicut illud causat contingenter ; præveniri autem potest a Deo, et separari accidens a subjecto, supplendo concursum subjecti, qua Deus est prior utroque naturaliter, et causa prima utriusque, continens in se eminenter causalitatem subjecti, licet in alio genere.

62. Replica. (c) *Et si arguas*, etc. Hc replicat contra eamdem solutionem, quia jam Deus non se habet ad accidens separatum aliter, quam antea se habebat, nec accidens separatum dicit aliam dependentiam a Deo, diversam ab illa, quam habuit conjunctum ; ergo vel tunc non dependebat accidens a substantia panis, vel nunc aliter a Deo dependet. Dato primo, sequitur quod causa secunda, aut subjectum nihil concurrant ad productionem accidentis, quia illa dependentia ad Deum sufficit ad conservationem accidentis separati ; illa etiam sufficient ad terminandam dependentiam totalem accidentis in *fieri*, et sic tollitur ordo causarum secundarum, et efficientia seu causalitas, maxime subjecti respectu accidentis.

Subjectum concurrit ad accidens.

Hæc objectio difficilis est prima facie, ad quam *supra* responsum est in prima parte quæstionis, conclusione tertia, excepto illo inconvenienti, quod adducitur hic de ordine causarum. Amplius urgetur : eodem concursu, quo Deus producit effectum concurrentibus causis, non produceretur effectus seclusis illis, alias idem bis saltem ex parte produceretur, quia produceretur totaliter a Deo secundum totam dependentiam essendi, produceretur etiam a causis secundis in suo genere; hoc perinde repugnat, ac repugnat produci eumdem effectum simul a duabus causis totalibus, vel jam præexistens reproduci de novo, quia eodem modo supponeretur esse, et non esse simul in priori casu, sicut in secundo casu ; ergo similiter vel non conservatur accidens a subjecto, deficiente tali conservatione, debet concursus Dei conservativus esse alius et alius, et non idem. Præterea, per hunc concursum seu influxum, quo ponitur accidens separatum a subjecto, etiam crearetur accidens, quia æquivalet creationi ; ergo est alius ab eo quo conservatur in subjecto.

Urgetur amplius difficultas.

Sequeretur idem bis produci.

Respondetur sistendo in dictis *supra* secundum mentem Doctoris, et *infra quæst.* 6. *hujus*, *locis citatis*, eumdem esse influxum Dei in accidens absolutum separatum, atque in accidens conjunctum, quantum ad rationem actionis seu dependentiæ effectus. Pro cujus declaratione, dico primo causam secundam efficientem producto suo effectu permanente et absoluto extra se non influere amplius in *esse* ejus, ut patet experientia, quia manet effectus talis sine sua causa producente creata in *esse ;* et si sit in *esse,* etiam non concurrit aliter ad ejus conservationem, nisi removendo corrumpens contrarium.

Responsio Eadem actione divina conservari accidens separatum, qua fuit productum.

Causa secunda non conservat effectum absolutum.

Ratio hujus est, quia effectus ille respectu sui *esse* non est in potentia, ut jam est positus in *esse,* neque causa secunda potest agere, nisi respectu ejus, quod est in potentia ad essendum, et ut supponit subjectum in potentia ad terminum. Unde quando jam potentia est actuata per forma permanentem natura sua, desinit motus ex parte agentis creati, et succedit quies, quia nequit agere, nisi in subjectum in potentiam, et prout in potentia est, quia motus est actus entis in potentia, secundum quod in potentia *ex* 3. *Physic.*

Ratio hujus.

Dico secundo, causam materialem non conservare formam, qua materialis est, et subjectum, proprie loquendo. Hoc pro- 63.

Subjectum non conservat,

qua subjectum est. batur, quia causa materialis non exercet causalitatem, nisi concurrente causa efficiente sed cessat causa efficiens creata influere in formam positam in *esse*, quando est absoluta et permanens, loquendo de causa particulari, cujus virtute actuatur materia; ergo cessat etiam influxus materiæ novus. Ut enim genera causarum dependent a se mutuo in causando, ita cessante una causare, cessant et reliquæ causare per novum influxum.

Responsio. Impugnatur. Dices manere influxum causæ primæ efficientis. Contra, non manet influxus ille tanquam novus, sed idem qui fovit antiquus; ergo materia non habet aliquem influxum novum, sed eamdem causalitatem, quæ fuit antiqua, ad ipsam formam in *fieri*, efficiente etiam causa secunda creata. Ex virtute autem hujus

Cur forma permanet. causalitatis materiæ, non potest convenire formæ perseverare in *esse*, sicut neque *fieri* formæ manet, aut motus ad ipsam, qui eodem modo fuit a materia; nunc autem producta forma perseverat in *esse*, ergo non ideo forma perseverat in *esse*, quia materia eam sustentat, sed quia ipsa ex natura sua est permanens, et habet totum *esse* simul, quod non est natum desinere esse, donec subtrahatur concursus causæ per se, a qua essentialiter dependet, sicut forma quæ est in fluxu ex natura sua est transiens, quamvis materia ad utramque perinde concurrit sustentando.

64. Materia ex se non habet actum, nec conservat. Secundo patet idem, quia materia inquantum potentia passiva non est nata habere formam, nisi virtute agentis; ergo neque in *fieri*, neque in *facto esse* nata est habere actum, nisi virtute agentis. Si autem conservaret actum, nata esset ex se esse in actu propria causalitate; ergo etiam seipsam reducere ad actum etiam independenter ab agente.

Tertio, materia dicit potentiam passivam ad formam oppositam, etiam ut est sub hac forma; sed quod est per se conservativum formæ ex natura sua, et non libere, non dicit inclinationem in eodem genere causæ; inclinationem, inquam, de se indifferentem ad formam oppositam, ergo, etc. Patet idem ex inclinatione materiæ ad formam oppositam.

Quarto, quando forma est violenta subjecto, perinde exercet causalitatem materialem respectu ejus, sicut et quando est ipsi connaturalis, quia eodem modo sustentat utramque. Sed subjectum, quod ab intrinseco inclinatur ad formam oppositam, ut aqua, qua aqua est, ad frigus, nequit habere conservativam causalitatem respectu formæ oppositæ contra inclinationem naturalem sui *esse* et perfectionis; ergo sustentatio materiæ aut subjecti formæ non est conservativa formæ, alias repugnaret ex natura sua ad actionem oppositam et terminum ejus. Sustentat formam ipsi violentam, sicut et naturalem.

Ex quibus sequitur, quod subjectum sustentando formam præcise, non sit causa ejus conservativa in *esse* ab intrinseco, neque e contra formam dependere in *esse* a subjecto, qua sustentans est præcise, quantum ad sui conservationem. Quamvis autem subjectum sit causa formæ in sui productione quantum ad *esse* ejus, non ideo tamen forma conservatur in *esse*, quia conservatur a subjecto, sed ideo quia ex natura sua est permanens, et a causa prima conservatur. 65.

Quando ergo recipit suum *esse* completum, quod recipit dependenter a materia in *produci*, sicut et ab aliis causis, illud manet dependentia antiqua a materia sustentatum et causatum, non quod ipsum *esse* semper, et in *fieri* sit a materia aut subjecto, et tanquam a causa per se essentiali, quia sic tantum est a causa prima. Conservatio formæ non est a materia.

Neque etiam illa dependentia formæ ad subjectum est immediata, et secundum Dependentia formæ a

materia est in ordine ad agens.

ordinem immediatum, quæ comparari possunt ad invicem, excludendo causam efficientem eodem modo quo resultat dependentia inter prius et posterius essentialiter ex immediata comparatione terminorum, sed est dependentia resultans inter formam et materiam per comparationem utriusque ad causam efficientem, qua transmutat materiam ad actum, et qua ex modo producendi formam in *esse* tribuit ipsi dependentiam ad materiam, quia neque forma, neque materia ab intrinseco habent ut seipsis, et propria virtute uniantur in *esse*, sed hoc totum est ab agente; non potest ergo major esse dependentia formæ ad materiam in *esse*, quam sit dependentia ejus a causa secunda, quæ unit eam materiæ; hæc autem non est in *conservari*; ergo etiam neque a materia conservatur, licet in materia conservetur.

66. Dependentia eadem est accidentis separati et conjuncti a causa prima.

Dico tertio, eamdem esse dependentiam ad Deum, quantum est ex parte effectus accidentis separati, quæ fuit ad ipsum, ut erat conjunctum; tum quia dependentia antiqua est eadem realiter fundamento, ut sæpius dictum est, quæ nequit destrui non destructo fundamento, et ex alia parte repugnat eam manere, quin maneat ejus fundamentum, ut *supra* probatum est; tum quia accidens per separationem sui non variatur in suo *esse* absoluto; idem autem esse manens idem, respective ad eamdem, a qua essentialiter dependet, natum est uniformiter dependere, quantum est ex parte sui, quia ordo essentialis posterioris ad prius quamdiu manet non variatur. Et si dicas accidens conjunctum dependisse a subjecto, non ita separatum, jam responsum est ex præcedenti non dependisse aliter, quam per inhærentiam, quæ est dependentia, quam recepit virtute agentis, et dependentia contingens et separabilis, manente suo fundamento in *esse*.

67. Dependentia accidentis separati terminatur ad specialem Dei voluntatem.

Dico tamen quarto, ex parte Dei esse voluntatem diversam et particularem, qua terminat illam dependentiam a voluntate universali, qua ipsum terminabat, ut fuit accidens conjunctum, quia hæc terminat dependentiam accidentis, ut præcise a subjecto, et secundum inhærentiam. Hæc alia terminatur ad accidens ejusque dependentiam extra subjectum in *esse* separato, et sufficit hæc diversitas ex parte voluntatis, ut dicatur Deus supplere alias causas, si quæ sunt conservationis formæ, et miraculose accidens extra subjectum conservari, quia neque accidens ipsum, neque dependentia ejus extra subjectum maneret ex vi prioris voluntatis, quæ terminatur de lege ad ipsum, ut in subjecto præcise, ac proinde nova voluntas necessaria est, ut manet secundum dependentiam a Deo in *esse* separato. Hæc ergo dependentia ipsa accidentis antiqua, ut est ad voluntatem divinam particularem et novam seu diversam, æquivalet novæ conservationi et actioni, quamvis in entitate sit eadem, et præter eam non detur novus influxus, quia superflueret, neque inesse posset, sine variatione accidentis absolute in *esse* effectus. Et sic patet mens Doctoris, qui negat esse novam dependentiam ex parte separati, sed antiquam, quæ manet modo supradicto.

68. Responsio ad objectionem.

Respondetur ergo ad objectionem negando antecedens, quia et Deus aliter se habet ad accidens, separatum, non per actionem novam, sed per terminationem dependentiæ novam et diversam; dependentia etiam accidentis aliter se habet ad Deum in ratione termini, non in ratione dependentiæ. Dices, variato termino formali variatur relatio; ergo et dependentia. Respondetur, quando variatio est simpliciter in termino formali, concedo, quando autem secundum ma-

Replica. Solvitur. Quomodo variatur voluntas terminans dependentiam.

gis et minus, nego. In proposito autem est variatio secundo modo, quia voluntas Dei prima, qua producebatur accidens in *esse*, et terminat dependentiam ejus in subjecto includitur in voluntate, qua servatur seorsum a subjecto ; ideo manet terminus formalis dependentiæ, sicut manet productio in conservatione quantum ad realitatem actionis et dependentiæ effectus seclusis connotatis.

Responsio ad cæteras.

Ad alia quæ objiciuntur, respondeo negando primam et secundam consequentiam, et dico quod concursus, quo Deus causat effectum in *fieri* simul cum causis secundis, neque ex parte effectus esset sufficiens ponere effectum in *esse* se solo (quidquid aliqui dixerint, putantes hoc derogare perfectioni actionis divinæ, quod non sequitur); unde admitto rationes ibidem adductas et causas secundas ita agere in effectum simul cum causa prima, et sicut in genere causæ efficientis integrant unam causam servato ordine, ita etiam habere unum effectum. In hoc autem est differentia, quod actio primæ causæ sit necessaria et essentialis, aliarum causarum necessaria hîc et nunc, ut sic procedit effectus a Deo, licet non simpliciter necessariæ, quia alia productione posset independenter ab ipsis produci, et sic actio earum est contingens.

69. Responsio ad consequentiam.

Ad consequentiam autem, quæ inde infertur. Respondetur ens absolutum positum in *esse*, et permanens non dependere per se in sui conservatione, nisi a solo Deo ; autem dependet forma absoluta a materia per se essentialiter in *esse*, ut probatum est dicto secundo, sed ad summum contingenter, sive qua dependentia potest manere forma in *esse*.

Forma separata minus corruptibilis.

Imo minus corruptibilis est forma separata quam in subjecto, quia ut separata subest actioni divinæ tantum per annihilationem, ut in subjecto etiam subest actioni causæ creaturæ corrumpentis, inducendo oppositam ; unde sequitur a fortiori non exigere intensiorem influxum conservativum in *esse* separato, ut est a causa prima, quam in *esse* conjuncto.

Ad ultimum, quod dicitur de creatione. Respondetur, quod conservatio formæ in *esse* separato æquivaleat creationi conservativæ, quantum ad modum essendi formæ, non tamen quantum ad naturam actionis et dependentiæ, quia creatio est productio rei totalis perseverans ; forma autem illa fuit producta a causis secundis et Deo simul, et licet sit eadem dependentia ejus antiqua, tamen est alterius rationis a creatione, quia fuit ex materia. Ad tertium et quartum argumentum patet ex littera.

QUÆSTIO II.

Utrum quodcumque accidèns in Eucharistia remanens sit sine subjecto?

Alens. 4. *p. q.* 40. *m.* 1. *a.* 1. 2. D. Bonav. *hîc a.* 1. *q.* 3. Richard. *a.* 1. *q.* 2. D. Thom. *q.* 1. *a.* 2. *et* 3. *p. q.* 77. *a.* 2. Henr. *quodl.* 8. *q.* 17. Ægid. *Theor.* 43. Suar. 2. *p. tom.* 3. *d.* 56. *s.* 5. *Vide* Scot. 7. *Met. q.* 8. 9. *et* 9. *Met. q.* 7. 10.

Ad secundum (a) sic proceditur, 1.
et arguitur quod in Eucharistia Arg. 1. Text. 4.
quodcumque accidens sit sine subjecto. Primo sic : Quodlibet accidens est ibi sine substantia ; ergo sine subjecto. Antecedens patet ex præcedente quæstione. Primo sic, septimo Metaphysicæ : *Substantia est primum omnium ratione.* Quod probat, quia necesse est in cujuscumque ratione, substantiæ rationem esse, non autem cadit substantia in rationem cujuscumque, nisi ut additum, alioquin illud non esset ens per se,

Text. 14. in cujus ratione cadit, quod est contra Aristotelem *quinto Metaphysicæ, cap. de Ente.* Non autem cadit ut additum, nisi ut subjectum. Hoc confirmatur, quia quando accidentia sunt in substantia, substantia terminat dependentiam cujuscumque accidentis; sed non terminat nisi ut subjectum; ergo, etc.

2. Arg. 2. Item, nullum accidens est subjectum alicujus accidentis in Eucharistia; ergo quodlibet est ibi sine subjecto. Consequentia patet, quia non est ibi substantia. Antecedens probo primo, quia per Philosophum quarto Metaphysicæ : *Accidens*, inquit, *non accidit accidenti nisi quia ambo accidunt eidem subjecto; nihil enim hoc illi magis quam illud accidit huic.* Secundo ratione, tum quia sicut substantiæ convenit per se esse, ita accidenti inhærere; ergo sicut repugnat substantiæ inhærere, ita accidenti per se esse, vel substare; tum quia quod terminat dependentiam aliquam, non dependet dependentia ejusdem rationis; sed omne accidens dependet dependentia ad subjectum; ergo nullum determinat hanc dependentiam. (T. com. 14.)

Arg. 3. Item, aliquod accidens est ibi sine subjecto; ergo quodlibet potest esse. Antecedens patet, quia accidens, quod primo natum est inesse substantiæ, non habet ibi subjectum, quia non est substantia ibi. Consequentia probatur, tum quia quodlibet accidens æque essentialiter dependet a subjecto; tum quia in dependentiis necessariis vel essentialibus est magis necessaria dependentia ad primum. Patet in causis, quia dependentia ad primam causam est simpliciter necessaria; ergo magis est necessaria dependentia ad substantiam, quam ad quodcumque accidens; si ergo aliquod potest esse accidens sine dependentia ad substantiam, ergo quodlibet poterit esse sine dependentia ad quodlibet subjectum.

Item quarto, magis videtur repugnare accidenti relativo, seu respectui esse sine subjecto, quam cuicumque alteri; sed istud potest esse sine subjecto; ergo quodcumque aliud. Probatio minoris, quia si repugnaret, aut ergo unde accidens, aut unde relatio; non unde accidens, quia tunc repugnaret cuilibet accidenti; nec unde relatio, quia tunc repugnaret relationi divinæ, quod falsum est, quia non est in subjecto; et probatur, quia illa est infinita, et infinitum est per se ens. Prima propositio probatur, quia illa est essentia divina, et ita infinita. Secunda probatur, quia conditiones simpliciter perfectæ entis, secundum quod ens, conveniunt eidem, ita quod una aliam infert, sicut necessitas infert actualitatem, et infinitas necessitatem, et sic de aliis; ergo illud quod habet infinitatem, habet etiam per se *esse*, quæ est conditio nobilis in ente. 3. Arg. 4.

Oppositum videtur per se manifestum, quia tunc oporteret dicere, quod in Eucharistia quilibet motus possibilis ibi esset sine mobili. Sequeretur etiam aliud, quod respectus esset ibi sine fundamento; est enim ibi æqualitas hujus quantitatis ad aliam quantitatem tan- 4. Rat. ad opposit.

tam ; est ibi etiam similitudo istius qualitatis ad aliam qualitatem ejusdem speciei, et est circumscriptio passiva, sive locatio hujus dimensionis contentæ a continente. Nec æqualitas per te est in quantitate, nec similitudo in albedine, nec circumscriptio in quantitate, et per consequens istæ relationes essent, et non in aliquo fundamento.

Si consequens, non statim apparet inconveniens. Probatur inconveniens per hoc, quia nihil dicitur formaliter tale, nisi per aliquam formam sibi inhærentem formaliter; hæc autem quantitas dicitur formaliter æqualis, et hæc qualitas similis, et hæc dimensio locata; ergo illud a quo denominatur subjectum, inest subjecto, ut forma.

COMMENTARIUS.

1. (a) *Ad secundum sic proceditur*, etc. In hac quæstione declaratur ordo accidentium ad quantitatem; supponitur enim quantitatem esse in subjecto, et quæritur idem de qualitatibus. Prima sententia est, quantitatem tantum esse extra subjectum, et posse esse, non autem qualitates. Hæc est Ægidii, et aliquorum discipulorum sancti Thomæ, qui individuationem qualitatum reducunt ad quantitatem, seu ad materiam signatam quantitate ; unde sicut qualitates nequeunt se ipsis individuari et produci et conservari nihil possit nisi individuum, consequenter tenetur non eas conservari separatim ab omni subjecto.

Prima sententia. Ægidii, et antiquorum.

2. Secunda sententia, qualitates in Eucharistia esse sine omni subjecto, et tenetur secundum varia principia. Eam tenet Goffredus in littera § *Secunda opinio*, etc. ex eo quod patet nullum accidens posse subjectari in alio accidente per modum subjecti, quidquid sit de ordine inter ipsas formas. Nominales eamdem tenent ex negatione ejus, quoc supponitur, nempe quantitatem distingui realiter a subjecto, aut quantitatem panis manere, cum quodlibet seipso sit quantum, non per aliud.

Secunda sententia. Varii modi ejus explicandi. Goffredus. Nominales.

Tertia sententia est communis, nempe qualitates non esse de facto absque omni subjecto. Tertia sent.

SCHOLIUM.

Sententia Ægidii solam quantitatem posse esse sine subjecto, probatur quatuor rationibus. Scotus ostendit has rationes nihil probare, respondendo ad singulas.

(b) Hîc sunt duæ opiniones extremæ. Una, quæ ponit solam quantitatem in Eucharistia esse, et posse esse sine subjecto ; pro qua sunt quatuor rationes. Prima est ista : Sola quantitas individuatur per se, et omnia alia accidentia per quantitatem ; ergo si aliquod accidens esset, et non in quantitate, esset *hæc*, et non esset *hæc*. 5.

Ægid. Theor. 36. 37. 38. 39.

Item, si esset albedo separata a quantitate, esset sensibilis et non sensibilis. Quod autem sensibilis, probo, quia esset per se de tertia specie qualitatis. Quod autem insensibilis, probatur, quia non quantum non potest sentiri. Et hoc si negetur, probatur, quia secundum Philosophum de sensu et sensato : *Si sensibile divideretur in infinitum, virtus sensitiva divideretur in infinitum.* Hæc consequentia non valet, nisi secundum diminutionem sensibilis oporteret crescere virtutem sensitivam ; ergo si impro- Cap. 7.

portionaliter est aliquod sensibile minus, sensus cresceret improportionaliter; sed sensibile indivisibile est minus improportionaliter (ut ita loquar) quocumque sensibili quanto; ergo virtus sensitiva aliqua poterit esse improportionaliter major quacumque alia. Consequens est falsum; ergo, etc.

Item, si albedo esset sine quantitate, esset qualitas spiritualis, quia indivisibilis; et esset qualitas corporalis, quia in tertia specie Qualitatis; et ita spiritualis, et non spiritualis.

Item quarto sic, si albedo est sine quantitate, et per consequens spiritualis, non esset repugnantia, quin inesset spiritui, et sic spiritus posset esse albus.

6. Refutat rationes Ægidii. Ut inquit Arist. 1. Post. cap. 35. q. 4. 5. 6. Potentia remota, et propinqua explicatur.

Rationes autem istæ non probant intentum. Prima non, quia nullum ens est singulare formaliter per aliquid alterius generis; sicut enim in quolibet genere est invenire supremum in coordinatione illius generis, et omnia media genera et species, ita est invenire aliquod infimum per se in illa coordinatione, de quo omnia prædicantur, et ipsum non de alio. Qualitas ergo, etiam quando est in quantitate, non est hæc per quantitatem formaliter; ergo si est causa, est causa extrinseca singularitatis ipsius qualitatis, et qualitas potest esse singularis sine causa ista extrinseca. De hoc amplius habetur *lib. 2. dist. 3. in quæst. de individuatione.*

Secunda ratio de sensibili et insensibili non concludit; sensibile enim potest dici, quod vel est in potentia remota, ut sentiatur, vel quod est in potentia propinqua. In potentia remota est quidquid habet formam sufficientem, non tamen sub modo convenienti, sub quo oportet eam haberi ad hoc quod sentiatur. In potentia propinqua est, quod habet eam, ut statim cessante impedimento possit sequi actus.

Ista distinctio declarata est 1. *lib. distinct.* 7. de potentia generandi, et probata per auctoritatem Philosophi *quinto et nono Metaphys.* Patet etiam per Anselmum *de liber. arbitr. cap.* 4. ubi vult quod nullam potentiam habemus in nobis, quæ sola sufficiat ad actum, sicut exemplificat de visu, qui non sufficit ad actum videndi sine objecto et medio illuminato, etc.

Tex. com. 7. Text. 10. Nulla potentia in nobis, sola sufficit ad actum.

7. Albedo separata ab omni subjecto esset sensibilis remote, non propinquo.

Hoc modo albedo separata esset sensibilis, accipiendo sensibile in potentia remota, quia esset forma, quæ secundum se esset motiva sensus, licet non sub illo modo essendi, et propter hoc non esset sensibilis potentia propinqua. Nec propter hoc est aliqua contradictio, sicut nec esset si argueres de divisibili et indivisibili; illa enim albedo esset divisibilis potentia remota, quia posset esse in quanto, et tunc esset in potentia propinqua ad dividendum, sed non esset divisibilis potentia propinqua, quamdiu esset sine quantitate.

Et cum arguis, si esset sensibilis, ergo sensus ille improportionaliter excederet omnem alium sensum. Respondeo, consequentia valeret, si esset sensibile alicui sensui in potentia propinqua, tunc enim ille sensus esset perfectior

omni alio sensu secundum illam proportionem, secundum quam istud sensibile deficeret ab aliis sensibilibus. Sed licet concedam, quod sit sensibile potentia remota; nullo tamen modo est sensibile alicui sensui in potentia propinqua, et ideo non oportet aliquem sensum posse ipsam sentire sub isto modo essendi, nec per consequens excedere improportionaliter alios sensus. Hoc enim tantum sequeretur, si esset sensibile in potentia propinqua, quia sic arguit ibi Philosophus de objecto sensibili.

8. Vide Varr. hîc. Qualitas, sine quantitate est corporalis, non spiritualis.

Ad tertium dico, quod esset simpliciter qualitas corporalis, quia esset apta nata simpliciter perficere corpus. Secundum *quid* autem incorporea, quia non actu ens in corpore, sicut substantia corporea, licet esset sine quantitate, adhuc esset corporea, quia esset apta nata esse sub quantitate; Angelus autem non sic. Est etiam indivisibilis actu, divisibilis autem potentia remota, vel aptitudine, ut dictum est.

Angelus non est receptivus formæ corporeæ, propter duo.

Ad quartum, non habet apparentiam, quia sicut lapis non potest esse sapiens, quia nullo modo habet rationem receptivi respectu sapientiæ, sic Angelus non potest esse albus, quia nullo modo susceptivus est formæ hujus, sive ista forma poneretur divisibilis, sive non.

Nunc quidem est duplex ratio, quare non potest esse albus. Una est extensio in ipsa forma, et inextensio Angeli. Alia ratio, quia hæc forma est hæc forma, et Angelus est Angelus. Et secunda ratio est essentialis ratio impossibilitatis, prima non; ergo prima ablata est possibilitas, nulla est consequentia.

COMMENTARIUS.

(b) *Hîc sunt duæ opiniones extremæ*, etc. 3.
Adducit opinionem Ægidii cum suis fundamentis, quibus optime et clare respondet in littera. Responsionem ad primum vide *in* 2. *dist.* 3. *quæst.* 4. 5. *et* 6. quæ docet de principio individuationis, ubi hæc difficultas per se tractatur. Responsionem ad secundum, vide etiam *supra dist.* 10. *quæst.* 7. *et* 9. et quæ ibidem diximus in commento, quod nempe albedo separata sine quantitate et extensione esset sensibilis in potentia remota tantum; tum quia est qualitas materialis exigens hæc, ad movendum et terminandum sensum, tum ex concomitantia sensibilis proprii ad sensibile commune in ordine ad sensationem.

Dubium. Extensio entitativa.

Sed quid si albedo esset extensa entitative? Respondetur argumentum supponere non dari talem extensionem, quæ tamen magis est secundum mentem Doctoris, quia *in distinct. illa* 10. *supra*, aliquoties distinguit præsentiam entitativam a quantitativa. Sed quidquid sit, ea data videtur albedinem in eo casu habere posse debitam proportionem ad sensum movendum, nam haberet quidquid requiritur; illa enim extensio et situs secundum ipsam, et distantia ac continuitas entitativa, qua pars ejus conservatur extra, aliam sufficeret in ratione magnitudinis apparentis, et ad movendum sensum virtute sensibilis proprii. Ad tertium et quartum patet in littera.

Entitativa extensio sufficere ad sensationem.

SCHOLIUM.

Impugnat dictam sententiam, tenentem solam quantitatem posse esse sine subjecto.

Primo, quia qualitas stat sine substantia, a qua essentialius dependet; ergo sine quantitate stare potest. Secundo, qualitas est perfectior quantitate; ergo non minus ei repugnat esse per se. Antecedens probat quintupliciter per optimam doctrinam; ita communis, Durand. hîc q. 1. Capr. q. 1. Soto d. 10. q. 2. a. 2. Occham 4. q. 7. Gabr. lect. 44. Ferrar. 4. contra Gent. cap. 65.

9. Contra (c) opinionem etiam istam primam, quantum ad conclusionem ejus, primo arguitur sic: Dependentia ad primum est essentialior quam ad aliquod posterius, loquendo de absolutis dependentibus et terminantibus dependentias; qualitas est forma absoluta, sicut quantitas; ergo essentialius dependet qualitas a substantia quam a quantitate. Si ergo potest esse qualitas sine dependentia actuali ad substantiam, poterit esse sine dependentia actuali ad quantitatem.

Probat quinque rationibus qualitatem esse perfectiorem quantitate. Item, absoluto et perfectiori non magis repugnat per se esse quam absoluto et imperfectiori; qualitas est forma absoluta etiam secundum eos, et perfectior quam quantitas; ergo, etc. Probatio minoris quantum ad secundam partem, primo, quia qualitas est per se principium agendi actionem realem, patet, et ipsi concedunt; quantitas non, quia nulla actio realis, ut hîc loquimur, convenit quantitati.

Nobilioribus substantiis correspondent nobiliores qualitates. Secundo, quia secundum ordinem substantiarum attenditur ordo qualitatum, substantiis enim nobilioribus correspondent qualitates nobiliores; non autem sic correspondet ordo quantitatum, non enim semper nobilior substantia est major in quantitate; maxima enim corpora in genere corruptibilium sunt elementa, et tamen sunt imperfectissima; illud autem videtur perfectius, quod proportionaliter correspondet in sua perfectione perfectiori.

Tertio, quia qualitates substantiæ perfectæ consequuntur fines suos; vel enim actus beatificus est qualitas, de quo tactum est *primo libro distinct. tertia;* vel si non, saltem secundum communem opinionem ad Beatitudinem requiruntur aliquæ formæ supernaturales, vel aliqua forma, quæ est qualitas; quantitas autem nullo modo est substantiæ principium attingendi finem suum. q. 6. n. 32. et quodl. 13

Quarto, quia quantitas sequitur compositum ratione materiæ, qualitas autem ratione formæ; forma autem est simpliciter perfectior materia, *sept. Metaph. cap.* 2. Et istud ultimum forte est ratio primi, secundi et tertii medii. Propter hoc enim ordo qualitatum correspondet secundum perfectionem ordini substantiarum secundum perfectionem; et propter hoc qualitas est principium actionis realis, et etiam ipsi substantiæ principium attingendi finem suum. 10. Text. 7. et inde. Quantitas sequitur materiam, qualitas formam.

Quinto, quia quod magis convenit cum perfectione simpliciter, est simpliciter porfectius; qualitas autem, utpote sapientia, magis convenit cum perfectione simpliciter, et similiter intelligere et velle, quam aliqua quantitas, vel quia una est ratio formalis sapientiæ divinæ et sapientiæ creatæ, quæ est qualitas secundum unam opinionem tactam *primo lib. distinct.*

Qualitas est perfectio simpliciter creaturæ.

octava; vel si non, saltem quantum ad omnem propinquitatem in analogia, major est propinquitas sapientiæ creatæ ad sapientiam divinam, quam alicujus quantitatis ad Deum, vel aliquid ejus. Unde sicut possibile est perfectionem simpliciter esse in creatura, scilicet cum limitatione, qualitas, quæ est sapientia, est perfectio simpliciter habentis eam; nulla autem quantitas est perfectio simpliciter, nec etiam sicut possibile est creaturam habere perfectionem simpliciter.

11. Quod est propinquius perfectiori, est perfectius remotiori. Explicatur.

Contra istam rationem instatur sic, quia quod est propinquius perfectiori, est simpliciter perfectius; quantitas est simpliciter propinquior substantiæ quam qualitas; substantia autem est perfectissimum entium; ergo quantitas est perfectior qualitate. Respondeo, si in primo perfecto concurrunt simul multæ perfectiones, qualitercumque multæ, non curo, modo aliquid forte potest esse sibi propinquius secundum unam perfectionem, et non secundum aliam, utpote Deus est, simpliciter necesse est, et hæc necessitas est in ipso perfectio simpliciter; quanto ergo aliquid est magis necessarium, tanto erit propinquius Deo, et sic cœlum est Deo propinquius quocumque corruptibili. Præter hoc autem Deus est natura intellectualis simpliciter perfecta. Huic secundum hoc magis appropinquat creatura mere intellectualis, licet finita, cujusmodi est natura Angelica; post hanc natura intellectus nostri, licet non mere intellectualis et finita; post hanc natura sensitiva, quæ magis appropinquat intellectuali quam non sensitiva; in hoc ergo ordine propinquius est Deo musca quam cœlum. Posset ergo inferri ex primo ordine, quod cœlum est propinquius Deo, et per consequens perfectius musca; ex secundo autem ordine, quod musca est perfectior cœlo; et ita opposita.

12. Cap. 2. Propinquius perfectiori, secundum rationem perfectioris, est perfectius.

Dico ergo, quod quandocumque in primo concurrunt perfectiones qualitercumque distinctæ vel disparatæ, illud est simpliciter perfectius, quod est sibi propinquius secundum illud, quod habet rationem perfectioris; sicut secundum Philosophum 3. *Topic.* non sequitur simiam esse meliorem equo, licet sit similior homini, quia non est homini similior in conditionibus nobilioribus simpliciter; conditio autem nobilior simpliciter in primo est intellectualitas quam necessitas essendi, eo modo intelligendo magis, quo est ibi distinctio; et ideo homo est simpliciter nobilior cœlo. Nec mireris tamen ordinem diversum assignari ad primum, secundum diversas perfectiones, quia quælibet perfectio potest esse principium unius hierarchiæ naturalis, vel secundum Philosophos unius catenæ aureæ; et ita secundum diversas perfectiones simpliciter in primo participatas, ordinate a diversis possunt attendi diversæ catenæ aureæ.

Qualitas quomodo propinquior substantiæ, quam quantitas, et e contra.

Ad propositum dico, quod in substantia, ut est primum entium, est duplex ordo prioritatis; unus in substando aliis, quod includit recipere alia, et perfici ab eis; alius actualitatis intensivæ, et secunda

perfectio est simpliciter major quam prima, quia prima convenit potentiali, vel saltem requirit illud cui convenit esse potentiale. Quantitas autem propinquior est substantiæ secundum primam rationem, quia immediatior secundum rationem receptivi; qualitas autem secundum aliam; ipsa enim est principium agendi, non sic quantitas, et secundum hoc apparet minor actualitas ejus.

COMMENTARIUS.

4. (c) *Contra opinionem etiam istam*, etc. Impugnat istam sententiam, quantum ad conclusionem seu assertionem ejus. Rationes sunt claræ, et concludentes reducuntur ad hoc : qualitas conservatur seorsim a substantia, ad quam magis et per se dependet, quam a quantitate; ergo potest a fortiori qualitas separata a quantitate, vel produci, vel conservari divina virtute.

Durandus. Capreolus. Ferrar. Sotus. Nominales. Suarez. Vasquez.

Conclusionem autem Doctoris, et sententiam sequuntur non solum ejus scholæ discipuli, sed etiam Durandus *quæst.* 1. *ad* 2. *hac distinct.* et Capreolus *ibidem*, Ferrariensis 4. *contra Gentes*, *cap.* 65 Sotus *in* 4. *dist.* 10. *quæst.* 2. *art.* 2. Nominales omnes ex præscripta sententia, Suarez *disp.* 56. *sect.* 3. Vasquez 194. *cap.* 3. et communis modernorum.

5. Perfectior qualitas, quam quantitas.

Probat etiam Doctor conclusionem ex majori perfectione qualitatis supra quantitatem, quia hæc sequitur formam, et imitatur perfectionem substantiæ, quæ est penes formam, quantitas perfectionem, quæ est secundum materiam, quæ minor est, qualitas est principium agendi, perfectiorem substantiam, sequitur perfectior qualitas secundum speciem, non ita quantitas; et qualitas conjungit substantiam sui perfectissimo et ultimo fini, disponit etiam ad productionem et conservationem ejus.

Et postea subdit egregie quomodo hierarchia naturalis secundum Patres et Dionysium, aut catena aurea, quod idem est secundum Philosophos, id est, series perfectionum in rebus, ut participantur a primo ente secundum diversos gradus perfectionis, et accessum et recessum ordinari debeat. Unde in substantia, quæ est simpliciter ens respective ad creaturas, est duplex ordo prioritatis ; primus in substando accidentibus; secundus in actualitate, ut excludit potentialitatem. Hic autem ordo est perfectior, et secundum hunc ordinem qualitas imitatur substantiam, et in eam reducitur, quantitas secundum priorem ordinem.

Hierarchia naturalis.

Duplex ordo in substantia ad accidentia.

SCHOLIUM.

Secunda sententia est Goffredi, nullum accidens subjectari in alio, quam tueri tenentur asserentes quantitatem non distingui a substantia, ut Occham 4. q. 7. et tract. de Euchar. cap. 28. Major. hîc q. 2. Gabr. lect. 44. in canon. Pro hac faciunt argumenta pro prima parte quæst. adducta. Refutatur a Doctore tripliciter.

Secunda opinio est in alio extremo, scilicet quod nullum accidens potest esse subjectum alicujus accidentis, et per consequens in Eucharistia quodcumque accidens est sine subjecto. Pro ista opinione sunt rationes factæ prius ad principale ad primam partem quæstionis. 13.

Goffr. in 4. in materia de Eucharistia.

Contra istam opinionem arguitur, primo sic : Illud est per se subjectum alicujus accidentis, de quo aliquod accidens prædicatur per se secundo modo; sed de aliquo accidente prædicatur aliquod ac-

Accidens esse subjectum accidentis, tripliciter probat.

cidens per se secundo modo, ut propria passio ejus; ergo, etc.

Omnes passiones in Mathematica demonstrantur de accidentibus.

Probatio majoris, illud de quo prædicatur accidens per se secundo modo, cadit in definitione accidentis, ut additum, et non nisi additum ut subjectum, quia nullam aliam dependentiam habet definitum ad tale definiens. Minor patet, quia universaliter omnes passiones demonstratæ in tota scientia Mathematica demonstrantur de accidentibus, et per se secundo modo dicuntur de eis. Patet incipiendo a prima conclusione Arithmeticæ, vel Geometriæ usque in finem, in tantum, quod quælibet scibilis passio æque sciretur de eo de quo scitur, si nulla esset substantia corporea in universo; non enim minus triangulus haberet tres angulos, etc. et si nulla substantia esset triangularitas, nec minus possent tres lineæ esse latera trianguli æquilateri, etsi nulla esset substantia subjecta eis.

Item, pro hoc est Avicenna 2. *Metaph. c.* 1. ubi manifeste vult, quod aliquod accidens est subjectum alterius accidentis; et exemplificat, sicut motus est subjectum velocitatis et tarditatis. Et hoc tertio apparet in proposito per illam rationem factam ad oppositum, quia manifestum est hîc esse multas relationes, quibus aliqua referuntur, ut æqualitatem, similitudinem, circumscriptionem passivam; non autem possunt illæ relationes poni, et non in subjecto, quia non possunt absoluta referri istis relationibus, nisi illæ relationes essent formaliter in eis.

SCHOLIUM.

Sententia Doctoris consistit in sex dictis. Primum, accidens non potest esse subjectum ultimatum accidentis. Secundum, accidens potest esse subjectum propinquum accidentis, ex adductis contra secundam opinionem. Tertium, accidens absolutum potest esse sine subjecto propinquo et ultimato, ex adductis contra primam opinionem. Quartum, accidens respectivum non potest esse sine omni subjecto. Quintum, respectus de facto in Eucharistia sunt in subjecto propinquo. Sextum, qualitas in Eucharistia subjectatur in quantitate, tenendo hanc distingui a substantia secundum communem. Secundum Nominales aliter respondendum esset. De quo Scot. 2. d. 12. q. 1. ubi § *dico igitur*; et ad secundum a se factum, tenet quantitatem distingui a re quanta, sed non videtur reputare oppositum improbabile, ex dictis hîc et infra quæst. 5. num. 4.

Ad (d) quæstionem ergo respondeo, mediando inter opiniones prædictas, distinguendo de subjecto, prout accipitur pro ultimate terminante illam dependentiam alicujus actus per accidens; aut pro quocumque terminante illam dependentiam proxime, etsi non ultimate, hoc est, pro quocumque, cui aliquis actus posset inesse per accidens tanquam forma ejus, non faciens unum per se cum subjecto. 14.

Primo modo planum est, quod nihil potest esse subjectum accidentis, nisi substantia. Secundo modo dico, quod possibile est aliquod accidens esse subjectum accidentis, sicut probant illa, quæ tacta sunt contra secundam opinionem, et possibile est accidens quodcumque absolutum esse sine subjecto utroque modo, sicut probant illa, quæ adducta sunt

Omnis respectus necessario est alicujus, et ad aliquid.

contra primam opinionem. Sed accidens respectivum non est possibile esse sine subjecto secundo modo, quia non est possibile, quod sit respectus inter duo, quin sit alicujus, et ad aliquid, et hoc non ex ratione accidentis; sed ex ratione respectus, non potest autem esse respectus alicujus ad aliquid, nisi insit illi cujus est respectus, et ita si est accidentis, inerit sibi tanquam accidens; et sic patet de possibili, quod accidens possit esse sine subjecto, et hoc, subjecto sic vel sic sumpto.

15. Sed de facto quid? Respondeo, accidens respectivum est hîc in subjecto, secundo modo loquendo de subjecto, quia illius est habitudo ad terminum. Sed de absolutis diversimode opinantes, de quantitate respondent diversimode. Qui enim dicunt quantitatem esse aliam essentiam absolutam ab essentia substantiæ corporeæ et qualitatis, sicut dicit communis opinio, dicerent quantitatem hîc esse sine subjecto, sed non qualitatem, imo quod qualitas est in quantitate. Et pro hoc est ista probabilitas, quia qualitas hæc est extensa, patet ad sensum; non est autem extensa essentialiter sine extensione, quæ sit intrinseca qualitati secundum istam opinionem, sed tantum per accidens. Sed omne extensum per accidens, vel recipit extensionem in se, qua extenditur per accidens, vel recipitur in extensione vel extenso; qualitas autem non recipit in se extensionem secundum istam opinionem; ergo est tantum extensa per accidens, quia recipitur in extenso; et hoc concordat cum illo dicto in Prædicamentis, *cap. de Quantitate*: quanta est superficies, tanta est albedo.

In Eucharistia qualitas subjectatur in quantitate, et ratio hujus.

Occham in 4. q. 1. hujus materiæ.

Qui autem dicerent quantitatem substantiæ corporeæ non esse aliud ab essentia talis substantiæ, et quantitatem coloris non esse aliud a colore, dicerent qualitatem hîc non esse in quantitate, imo magis quantitatem, quæ apparet esse quantitatem qualitatis; sed de ista altercatione habetur *lib.* 2. *dist.* 12. *quæst.* 1.

16. Ad arg. 1. Omne accidens in Eucharistia caret subjecto propinquo, vel remoto.

Ad (c) argumenta principalia. Ad primum concedo, quod quodlibet accidens caret ibi subjecto aliquo, accipiendo subjectum primo modo, scilicet ultimate terminans dependentiam accidentis; nec plus probat illa ratio sumpta *ex* 7. *Metaphys.* Ideo enim in definitione omnium accidentium ponitur substantia, quia nullius potest haberi conceptus perfectus quietans intellectum sine additione substantiæ; sed non propter hoc substantia est immediatum additum in definitione cujuscumque accidentis, imo in definitione alicujus est immediatum, tanquam proximum receptivum. In definitione vero alterius est additum, ut mediatum receptivum mediate terminans ejus dependentiam, et immediate dependentiam alicujus alterius, ad quod illud dependet.

Ad 2. Ad secundum dico, quod accidens potest esse subjectum accidentis, secundo modo accipiendo subjectum, licet non primo modo. Ad auctoritatem, 4. *Metaphys.* potest dici tripliciter: Primo, quod ly *quia* non sit nota causæ, sed con-

Ly quia quandoque denotat concomitantiam, non causam. Non accidit accidens accidenti, nisi quia ambo alteri, explicatur tripliciter.

comitantiæ, ut sit sensus: non enim accidit accidens accidenti, nisi *quia*, id est, quando ambo accidunt alteri. Hoc enim erat necessarium apud Philosophum, qui non reputabat accidens sine subjecto posse supportare aliud accidens, ut dictum est *in quæstione præcedente.*

Secundo potest dici, quod loquitur de accidentibus disparatis, sicut prætendit exemplum suum ibi, dicit enim ut album musico.

Tertio potest dici, quod illud non est dictum tanquam verum, quod accidens non accidat accidenti, sed est dictum tanquam quoddam sequens ex hypothesi, quam intendit ibi improbare; arguit enim sic: si contradictoria sunt simul vera, ergo omnis prædicatio est per accidens, et per consequens necesse est prædicationem in infinitum ire; sed in infinitis non est ordo, 2. *Metaphys.* (Text. com. 10.) quia ubi non est aliquod primum, non est aliquod habitum; ergo nullum accidens habebit ordinem per se ad aliud accidens, et per consequens non magis accidet hoc accidens illi, quam e converso.

17. Et huic modo exponendi consonat littera, non enim ait, accidens non accidit accidenti, nisi quia ambo eidem, sed accidens non accidenti accidet, nisi quia, etc. per quod innuit se illam propositionem asserere, non tanquam veram, sed ex prioribus. Et hoc modo exponendo, magis potest ex illa auctoritate oppositum concludi, quam propositum; erit enim secundum istam expositionem illud illatum tanquam inconveniens, non affirmatum tanquam verum.

Cum probatur per rationem de per se esse et in alio esse, patet responsio ex quæstione præcedente, quia eo modo quo ista sunt propria substantiæ et accidenti, ita non potest competere accidenti per se esse, nec substare, sicut nec substantiæ potest competere inhærere; hoc autem est accipiendo *substare*, sicut competit ultimo terminanti dependentiam inhærentis.

Et cum probatur ultimo per rationem dependentiæ, quod non potest terminare dependentiam ejusdem rationis, concedi potest omnino ejusdem rationis, quia alia independentia requiritur in terminante ultimo, quæ independentia prohibet dependentiam omnino illi similem, quæ est ad ipsum. Sed dependentia, quæ est aliquo modo ejusdem rationis, non repugnat terminanti dependentiam, sicut omnis creatura dependet ad Deum, et hoc in ratione causæ effectivæ, et tamen una creatura dependet ad aliam, sicut ad talem causam, sed non ut ad causam omnino primam effectivam, qualis est dependentia ad primum. 18.

18. Quæ dependentia impedit terminare dependentiam alterius.

Sic in proposito omnia accidentia dependent ad substantiam, ut subjectum, primo modo accipiendo subjectum, et per consequens nullum accidens potest terminare dependentiam eorum tanquam ultimate terminans, quomodo pertinet ad substantiam terminare.

Ad tertium, concedo consequentiam de possibili, loquendo de quocumque accidente absoluto. Si

Ad 3. Dependentia rationis ad funda-

mentum essentialis. arguas de accidente respectivo! per hoc quod dependentia ad primum est essentialior, quam dependentia ad aliquid posterius; respondeo, dependentia relationis ad fundamentum est essentialissima, ita quod sine ea non potest esse ratio relationis; si ergo substantia non potest esse fundamentum alicujus relationis, sed tantum accidens, necesse est illam relationem essentialius dependere ad accidens, quod potest esse fundamentum hujus, quam ad substantiam; sed hoc est, non quia relatio est accidens, sed quia relatio est relatio, ut dictum est *in solutione præcedenti*.

19. Ad 4. Cur relatio accidentalis non possit esse sine subjecto.

Ad quartum dico, quod nullo modo relatio accidentalis potest esse sine subjecto, accipiendo subjectum secundo modo, quomodo fundamentum relationis accidentalis est subjectum ejus. Ad probationem autem per divisionem, aut inquantum relatio, aut inquantum accidens, dico quod divisio non est sufficiens; est enim dare medium, scilicet inquantum relatio accidentalis. Illa enim relatio, quæ formaliter constituit suppositum per se, non est in aliquo subjecto, quia suppositum per se ens non habet formale inhærens, proprie loquendo de inhærente; quælibet autem relatio accidentalis est non constituens suppositum, et per consequens cum sola illa, quæ constituit suppositum, sit non inhærens, ista erit inhærens.

Et patet in aliis, multa enim sunt specialia, quibus aliqua repugnant, non tamen repugnant per naturam unius communis reperti in eis, nec per naturam alterius, sed per naturam propriam quæ includit ambo ista conjuncta, ut si diceres, homini repugnat irrisibilitas, aut ergo inquantum intellectuale, aut inquantum animal; et si inquantum intellectuale, repugnaret et Angelo; si inquantum animal, repugnaret bovi. Dico quod neque sic, neque sic, sed inquantum homo est animal rationale. Sic in proposito, inquantum relatio est accidentalis, repugnat sibi non esse in subjecto, accipiendo subjectum secundo modo.

Posset aliter dici, quod relationi unde relatio, repugnat non esse in subjecto aliquo, extendendo illud ad fundamentum; nec enim relatio divina est ita per se, sicut essentia divina est per se, scilicet simpliciter ad se ens nullo modo indigens ad sui *esse* alio quocumque, nec est ita per se ens, sicut suppositum est per se ens; sed ipsa secundum rationem formalem necessario est in fundamento, ut in præsupposito, et necessario est in supposito, ut vel in præsupposito, vel ut formaliter per ipsam constituto. 20.

Quod etiam probatur relationem esse per se, quia infinita, etsi consequentia posset concedi, tamen antecedens videtur negandum; nulla enim perfectione formaliter infinita caret aliqua persona divina, quia tunc non esset simpliciter perfecta; sed quælibet caret aliqua relatione originis; ergo nulla relatio est formaliter infinita, et hoc patet ex ratione perfectionis simpliciter, quia secundum Anselmum Monol. 15. *Est illud quod in quolibet melius est ipsum quam non*

Relationem divinam non esse infinitam. Scot. quodl. 5. De hac distin. vide 1. d. 2. quæst. 4. d. 8. q. 1. et quodl. 5.

ipsum; non autem potest relatio esse simpliciter nobilior suo opposito, quia relativa sunt simul natura.

d. 2. 4. et 5. Quare non valet, essentia est infinita, paternitas est essentia; ergo est infinita?

21. Quando ergo arguitur : essentia divina est infinita ; paternitas vel relatio divina est essentia ; ergo paternitas est infinita : est figura dictionis; sicut arguendo sic : deitas ; intelligit; paternitas est deitas, ergo paternitas intelligit. Et ratio hujus tacta est frequenter *in primo libro*, quia in abstractis bene potest esse prædicatio identica ; ubi autem prædicatum est adjectivum, non potest esse vera, nisi sit formalis. Si ergo major vera est formaliter vel identice, non curo, et minor est tantummodo vera prædicatione identica inferendo conclusionem, quæ non potest esse vera, nisi formali prædicatione, utpote quia prædicatum est aliquod adjectivum. In illa illatione interpretor identicam prædicationem minoris esse formalem, quia non posset inferri conclusio ista, nisi talis fuisset prædicatio in minori. Et in ista interpretatione, quæ fit inferendo conclusionem, est commutatio, sicut inferens ex præmissis : Socrates est homo, et Plato est homo, ergo Socrates est Plato ; interpretatur fuisse hominem hoc aliquid in præmissis, quia aliter non posset inferre conclusionem ex præmissis, et ideo quale quid commutatur in hoc aliquid. Sic in proposito : essentia est infinita, est prædicatio formalis, paternitas est essentia, est prædicatio tantum identica ; si inferatur, paternitas est infinita, non potest esse prædicatio nisi formaliter; et illa non sequitur, nisi interpretando prædicationem in minori, quæ fuit tantum identica, esse formalem, et per consequens non sequitur, nisi commutando prædicationem identicam in formalem.

COMMENTARIUS.

(d) *Ad quæstionem ergo respondeo*, etc. 6.
Præmissis conclusionibus contra duas oppositas sententias, et tertia de accidente respectivo docet cum communi cætera accidentia esse in quantitate, tanquam subjecto non ultimato ; et supponit *ex* 2. *dist.* 12. *quæst.* 1. ubi tenet distinctionem realem quantitatis a subjecto et qualitate, quæ est communis sententia.

Probatio ex effectu.

Probatur primo ratione Doctoris, quia albedo, verbi gratia, est extensa habens partes extra partes; ergo vel recipit in se ut subjectum extensionem, et consequenter quantitatem, vel subjectatur in quantitate tanquam in subjecto. Consequentia probatur, quia vel ideo forma recipit effectum alterius, vel quia ipsam recipit ut subjectum, vel quia recipitur in ipsa ut in subjecto, et quod recipitur in alio per modum recipientis recipitur.

Ordo inter quantitatem, et qualitatem.

Aliter autem se habent quantitas et qualitas ad invicem, quam duæ qualitates in eodem subjecto, quia una qualitas non supponit aliam, verbi gratia, albedo dulcedinem, alias non possint inveniri seorsim, quod falsum est ; et formæ ejusdem generis non dicunt ordinem per se ad invicem, quia neutra sic dependet ab alia. Loquor de formis, quæ sunt sub eodem genere proximo, et absolutis, quæ ut plurimum exigunt, diversa subjecta, quia sequuntur formas substantiales in specie diversas, vel si existunt in eodem aliquando, tamen seorsim etiam existere

possunt in diversis subjectis, quod probat unam non supponere aliam.

Subsumptum. Qualitas supponit quantitatem.

Sed ad propositum qualitas non recipit in se quantitatem, ut subjectum ejus, quia qualitas in sui productione supponit subjectum, quantum et extensum; tum quia, ut *supra* præmisimus, id exigit agens materiale, quod est ejus productivum, universim ad suam actionem, etiam qua producit formam substantialem, ut experientia constat, et superius probatum est, quanto magis ad productionem formæ accidentalis.

7. Objectio.

Dices, quod quantitas etiam producatur ab agente naturali; ergo non semper actio ejus supponit quantitatem, alias duæ simul inessent, et una quantitas dependeret ab alia, ut a subjecto, quod est contra suppositum principium. Respondetur, dato quod quantitas inhæreat materiæ, facilem esse solutionem, quia sic non producitur per actionem causæ naturalis, nisi qua dat ipsi terminum, nempe figuram, ut aliqui volunt, quæ sequitur ad formam substantialem determinatam, vel certe, qua unit duas quantitates ad invicem sub eadem forma substantiali, ut in augmentatione contingit juxta hanc sententiam.

Responsio. Quomodo se habet quantitas ad quantitatem?

Secunda responsio.

Dato etiam quod quantitas non sit coæva materiæ, ut communis docet, et insit immediate in composito substantiali, respondetur, quod agens naturale supponit materiam quantam, quia hæc conditio exigitur, ut dispositio ex parte subjecti, ut patiatur ab ipso, ex parte agentis ut agat, quandoque autem quantitas emanat ab ipsa forma substantiali, ut in generatione, quandoque producitur per actionem agentis et motum, ut in augmentatione, in qua quantitas præsupposita habet rationem conditionis, non subjecti; conditionis, inquam, ex ratione data, non subjecti, ut colligitur a posteriori.

Quia si quantitas producta reciperetur in præsupposita ut subjecto, non faceret majus, sed necessario ejus partes singulæ essent in singulis partibus prioris, et consequenter non faceret majorem extensionem, quia exigeret partes extra partes, quoad dimensiones alias et diversas in ordine ad locum, quod est contra naturam formæ et subjecti, quia non invenitur pars aliqua formæ, ubi non est pars subjecti; nec ergo quantitatis productæ extra partes quantitatis, in quam reciperetur in eo casu, deinde daretur penetratio naturaliter duarum quantitatum.

Quantitas non recipitur in alia quantitate.

Ex quibus patet solutio difficultatis, et qualitatem materialem esse posteriorem quantitate, nec consequenter in ipsa recipi ut in subjecto, quod non posset esse, si quantitas reciperetur in qualitate, e contra pereunte quantitate perit qualitas, ut patet in diminutione; ergo est ordo inter ipsas non alterius rationis, quam formæ ad subjectum, ergo, etc. Patet subsumptum, quia quantitas in nullo alio genere causæ est prior qualitate, quia non est effectiva quantitas; ergo non est assignabilis alias modus per quem dependeret ab ea qualitas, nisi tantum materialis et subjecti. 8.

Dices esse formas subordinatas, ita ut prius debeat inesse subjecto quantitas quam qualitas; non quod hæc dependeat a quantitate, sed quod subjectum commune utriusque ut substantia dicat ordinem ad ipsas. Contra, inde sequeretur quod qualitas, quæ est posterior, non reciperet aliquem modum essendi a quantitate, sed hoc falsum est, quia recipit partes extra partes, hoc non convenit ipsi a substantia, quæ hunc modum essendi recipit a quantitate, cujus ille per se est effectus; ergo quantitas non solum in ratione formæ prioris supponitur ad qualitatem materialem, sed etiam ut subjectum. Ex quo patet ratio illa Doctoris, quam alii ex ipso desumunt.

Responsio. Impugnatio.

9. Secunda probatio. Ratio est solubilis. Secundo probatur conclusio ab experientia, quia contingit mutari species sacramentales actione causæ naturalis; ergo supponit ibi aliquod subjectum, non aliud quam quantitatem. Sed ad hoc responderi facile potest, nempe, illas mutationes fieri ad præsentiam agentis naturalis, ad quam producitur quidquid alias produceretur per ipsum, si adesset substantia, ut contingit etiam in mutationibus ipsius quantitatis, ut rarefactione et condensatione; item in actionibus substantialibus, quando producitur, verbi gratia, vermis, aut alia substantia, quia forma substantialis nequit educi de potentia quantitatis.

Et hæc omnia sunt consequentia ad primum miraculum, ut salvetur fides mysterii, Deo efficiente, circa species, quod alias fieret virtute causæ naturalis, si adesset substantia prior; unde contingit etiam species sacramentales nutrire non secus ac panis et vinum nutrirent, si adessent.

Et per hoc patet ad tertiam rationem, quæ hîc adducitur a modernis ex colligatione accidentium ad invicem, quæ necessario debet esse ex unione eorum ad tertium, nempe ad quantitatem, quia diceretur esse hæc colligatio ex ordinatione divina et voluntate sic conservante illa accidentia, ac si adesset substantia cum illo ordine eorum ad invicem.

Videtur ergo ratio illa Doctoris desumpta tantum probare intentum.

10. Suarez. Vasquez. Quæres, utrum una et eadem sit inhærentia accidentium ad quantitatem et ad substantiam? Respondet Suarez affirmative. Vaquez etiam loco citato asserit accidentia ita inhærere, quod nullo novo influxu indigeant, nisi in eo tantum, quod conservetur quantitas separata; si dependerent a substantia, aliter quam a quantitate, ipse admitteret novum influxum; ergo in eadem sententia est.

Respondetur tamen negative, et sequitur ex rationibus contra conclusionem Ægidii; dicendum ergo est inhærentiam qualitatis ad substantiam esse alterius rationis et entitatis ab inhærentia ad quantitatem. Probatur conclusio, si eadem esset inhærentia albedinis ad quantitatem et substantiam, sequeretur quod per se non dependeret a substantia, ut subjecto, sed mere per accidens seu remote, hoc est absurdum; ergo alia et alia est dependentia. Major probatur, quia ejusdem ad diversos terminos non est eadem dependentia æque primo, cum eadem relatio nequeat respicere diversos terminos, imo ne quidem in Divinis, ubi absolvitur a dependentia; ergo minus in creatis, et consequenter inhærentia non respicit nisi unum terminum primo; ergo si inhærentia albedinis respicit quantitatem primo, sequitur magis eam dependere a quantitate quam a substantia, neque a substantia dependere, nisi qua dependet a quantitate, et consequenter non dependere per se a substantia, nisi inquantum quantitas in ipsa est. Non esse eamdem inhæren-tiam ad quanti-tatem, et substan-tiam. Probatio. Qualitas per se respicit substan-tiam.

Probatur minor, quia diversæ substantiæ exigunt diversas qualitates in specie, quæ ad ipsas sequuntur, non tamen quantitatem specie diversam. Item, sunt perfectiones, dispositiones et proprietates Physicæ substantiarum, ab ipsis emanant motus ad qualitates, dicitur violentus, aut naturalis per ordinem ad subjectum substantiale præcise, non ad quantitatem, quæ eadem manet sub diversis formis contrariis, verbi gratia, quantitas aquæ sub frigore et calore, neque exigit unam formam magis quam aliam, ex natura sua; aliter dicitur qualitas convenire substantiæ, quam ea quæ conveniunt ipsi per quantitatem in ordine ad locum. Qualitatis proprieta-tes in ordine ad subjectum substantiale tantum.

Hæc omnia essent falsa, si qualitas aliter non referretur ad substantiam, quam ad quantitatem ejus; si autem esset una

sola inhærentia ad utrumque, non aliter respiceret substantiam quam quantitatem, quia nulla est dependentia qualitatis ut formæ ad subjectum, præter inhærentiam, quæ si una esset, respiceret subjectum remotum mediante primo, non aliter; ergo, etc.

11. Objectio. Sequi non posse agens naturale alterare species.

Objicies, inde sequeretur quod agens creatum non posset agere in quantitatem, nec alterare species, producendo, verbi gratia, calorem; sed hoc est contra sensum et communem sententiam, ergo. Patet sequela, quia agens creatum non habet in sua potestate subjectum; ergo si calor per se respicit substantiam, et per aliam dependentiam diversam ab ea, quæ est ad quantitatem, sequitur non posse producere effectum suum sine tali subjecto, alias etiam non esset major ratio de illo quam de ipsa quantitate, ita ut sine illa posset producere effectum suum, et sic extra omne subjectum producere formam.

Responsio.

Respondetur primo, concedendo sequelam, et tunc dicendum esset, quod omnis actio ad quantitatem et qualitatem, esset miraculosa, prout dicunt Nominales, ex diverso tamen fundamento, quia illi putant quantitatem non differre a re quanta, imo consequenter se habere ad illam, ut modum ejus.

Quare negatur alteratio.

Nos autem oppositum ejus sentientes asserimus, ideo non posse alterari species virtute agentis creati, quia deest subjectum ultimatæ dependentiæ; nec videtur quantitas sufficiens subjectum in proposito respectu qualitatis, quia hæc per se dependet a substantia, ut subjecto ultimato, sive sit eadem dependentia, sive diversa; eadem, inquam, quia sic non respicit quantitatem, nisi ut subjectum *quo*, et mediante illa substantiam, a qua principaliter dependet ex rationibus præmissis.

12. Secunda responsio. Ad actionem sufficit passum quodcumque capax.

Respondetur secundo, negando sequelam, quia ad actionem agentis creati sufficit dari aliquod subjectum, hîc autem datur quantitas; neque requiritur dari subjectum, ad quod naturaliter, seu secundum inclinationem tam subjecti quam formæ ordinatur ultimate ipsa forma, modo eidem sine repugnantia inesse possit

Non exigitur connaturale, ut patet in motu violento.

Exemplum est in motu violento, verbi gratia, quando calor in aqua producitur, aqua ex natura sua repugnat ab appetitu intrinseco, quia exigit qualitatem contrariam, nempe frigus; calor etiam ab intrinseco exigit subjectum connaturale sibi, quia quælibet qualitas sequitur aliquam substantiam in genere, cujus est perfectio. Et sicut subjectum exigit ipsam, ita et ipsa exigit subjectum, ut connaturale, in quo magis conservatur, sicut quælibet res inclinatur ad conservationem sui *esse*; cum ergo qualitas ordinetur, ut perfectio substantiæ, a qua dependet, petit ex se substantiam connaturalem sibi, aut saltem non repugnantem, neque ab intrinseco inclinatam ad contrariam qualitatem.

Agens creatum dependet a subjecto in genere.

Virtus autem causæ naturalis non ita determinatur ad subjectum, ideo potest agere in quodcumque, quia nihil appetit, nisi passum reddere sibi simile, et propagare suam speciem, ac conservare, alias non posset recte salvari generatio et corruptio. Sicut ergo ad nihil determinatur agens, nisi ad subjectum, sive illud sit connaturale, et ultimatæ dependentiæ terminus respectu formæ, sive etiam repugnans, sive subjectum proximum aut remotum, sufficit ad salvandam actionem causæ creatæ.

13. Agere posse in solam quantitatem.

Ad propositum ergo ulterius dico hîc salvari requisita ad actionem, quia Deus potest supplere in *fieri* defectum subjecti remoti, sicut in *facto esse* formæ, et agens creatum potest ad ipsum agere, quia sufficit quantitas pro subjecto actionis, ut communis tenet. Ex quo patet ad diffi-

cultatem. Hæc responsio magis accommodatur sententiæ communi, quam hîc Doctor supponit, quia utramque sententiam tractat, tam Nominalium quam aliorum, et in communem magis inclinat, quia secundum ipsam resolvit difficultates.

Essentialiter requisita ad actionem.

Non requiritur ergo ad positionem formæ in *esse*, ut quælibet ejus causa per se concurrat, sufficit ut salventur per se essentialiter requisita ad actionem et effectum, quæ in proposito sunt actio Dei, et quantitas, ut subjectum respectu agentis creati, licet non sit subjectum ultimatæ dependentiæ requisitum ex parte formæ. Ex quo non sequitur inconveniens præmissum, nempe causam creatam posse absolvi a quocumque subjecto in sua actione.

Hæc difficultas de inhærentia qualitatis communiter non tractatur in specie, quomodo se habeat ad illa subjecta diversa, disserendi gratia eam inducimus. Si dicatur esse una inhærentia, oportet concedere illam esse principaliter ad subjectum substantiale ex præmissis, et tunc difficulter salvari potest, quomodo sit ad quantitatem, nisi solum per modum conditionis, quia eam esse æque primo ad utrumque repugnat ex dictis; et admisso præmisso nequit salvari ratio subjecti in quantitate proprie respectu formæ aut agentis creati.

Duplex modus explicandi difficultatem præmissam.

Melius ergo admittitur duplex, quod confirmari potest, quia potest divina virtute educi calor de potentia ignis, seclusa quantitate, et etiam inhærere ipsi, quia magis salvatur ratio subjecti in substantia quam in quantitate. Sed hoc repugnaret, si esset una inhærentia, quæ primo esset ad quantitatem ut ad terminum, et mediate ad substantiam, quia nequit salvari relatio sine suo termino proximo; ergo melius dicuntur diversæ inhærentiæ ad diversa illa subjecta, sicut multiplicantur dependentiæ diversæ ejusdem effectus ad diversas causas efficientes. Hîc potest amplius inhærere quispiam magis curiose quam fructuose; sufficit, quod dictum est ad intelligendum ordinem accidentis absoluti ad subjectum, ut inde resolvatur quid possit agens creatum circa species, quid vero nequeat. De accidente respectivo non est quod quidpiam dicamus.

Deus posset producere calorem in igne, sine quantitate.

(e) *Ad argumenta principalia*, etc. Responsionem ad primum argumentum posset quis retorquere contra id quod dictum est proxime, quia in fine dicit, quod substantia est additum immediatum et receptivum in definitione, verbi gratia, quantitatis; receptivum vero mediatum respectu aliorum. Respondetur, id intelligi de immediatione tam formæ quam etiam subjecti in hoc sensu, quod quantitas prius adveniat subjecto, quam qualitas, deinde quod qualitas supponat de facto quantitatem in ratione subjecti; non autem intelligitur de immediatione termini, quasi substantia mediante quantitate, tanquam termino proximo, terminet dependentiam qualitatis, nam sicut qualitas per se primo est perfectio debita substantiæ, tanquam enti simpliciter et per se existenti, ad quem modum existendi reducitur existere per inhærentiam in alio, ut in subjecto per inhæsionem. Et sicut qualitas est proprietas Physica substantiæ, et non quantitatis; proprietas autem inest subjecto, de quo demonstratur, ut prædicatum proprium non per principia alterius entis, maxime quantitatis, ad quam non refertur qualitas hoc modo, sed principia propria ipsius subjecti, inde sequitur aliter dependere et inesse substantiæ, aliter quantitati; quantitas enim nullam in specie qualitatem exigit ex se determinate, sicut ignis, verbi gratia, calorem, et aqua frigus.

14. Explicatur juxta dicta responsio ad primum.

Et hoc ipsum patet ex responsione ad secundum in fine, ubi asserit aliter substantiam terminare dependentiam acci-

dentis, aliter quantitatem, et comparat utrumque in suo genere, ad modum quo se habet dependentia effectus ad causam primam et secundam, quæ sunt dependentiæ alterius rationis secundum principia Doctoris in quæstione præcedente, responsione ad secundum, et § *Ad quæstionem*. Et infra responsione ad tertium, concedit magis per se essentialiter, accidens absolutum inhærere substantiæ quam quantitati.

15. Ad secundum. Reducuntur tres solutiones datæ ad textum Philosophi.

Ad secundum, qnod etiam adducunt Nominales *ex* 4. *Metaphys. text. com.* 14. assignat tres responsiones, quarum quælibet in textu habet fundamentum. Intendit Philosophus non omnia dici secundum accidens, tum quia sic non esset aliquod dictum, seu prædicatum universale de quo 1. *poster. cap.* 4. deinde quia si omnia per accidens dicerentur, procederetur in infinitum in prædicatione, et non esset status. Deinde ut ostendat non esse processum in infinitum in prædicatione per accidens, complectitur duos modos prædicandi per accidens, ut quando dicitur album musicum, vel homo albus, dicit prædicari unum accidens de alio accidente, quia ambo uni tertio accidunt, vel accidens prædicari de subjecto, quia inest, non quod utrumque eidem tertio accidant.

Explicatur prima.

Explicatur secunda.

Secunda etiam solutio habet locum, quia in primo genere prædicationis per accidens intendit illa accidentia de se prædicari per accidens, quia insunt tertio, nempe illa, quæ nullo modo sibi invicem ordinantur; prædicatio vero accidentis de de quantitate, ut subjecto, reducitur ad secundum modum. Unde *in* 1. *poster. text.* 35. hos etiam modos prædicandi per accidens docet, addens tertium, quæ est conversiva subjecti prædicatio de prædicato, quam hìc comprehendit sub secundo membro.

Non dari processum in infinitum in prædicatione per accidens. Tertia solutio patet ex littera.

Intendit ergo Philosophus non esse processum in infinitum in prædicatione secundum accidens, quia est status in subjecto, sive primo, sive secundo modo fiat prædicatio. Tertium modum approbat Vasquez. Videatur Doctor *in text. Philos. in comment. Metaphys.* Ad reliqua et tertium patet ex dictis.

16. Ad quartum. Relationi convenit inesse per se.

Ad quartum, dicit relationi repugnare esse sine subjecto, non secundum divisa, nempe qua relatio, neque qua accidens, sed quia est relatio accidentalis, nempe qua tale ens determinatum est; reducitur ergo repugnantia ad hæc ipsa conjuncta ex dictis quæstione præcedenti, quia relatio, inquantum relatio, exigit esse alicujus, ut repugnet esse, nisi alicujus, cum sit ordo unius ad alterum; sed qua relatio est accidentalis, nequit esse alicujus, nisi per inhærentiam, quia accidit, ergo nequit esse sine inhærentia. Illud quod sequitur de divinis relationibus, et de commutatione prædicati identici in formale, videatur suo loco *in* 1. *dist.* 2. *quæst.* 4. *et quodlib.* 5.

QUÆSTIO III.

Utrum accidentia in Eucharistia possint habere quamcumque actionem, quam poterant habere in subjecto?

Alens. 4. *p. q.* 40. *membr.* 2. *art.* 3. D. Bonav. *hìc* 1. *p. art.* 2. *q.* 2. Richard. *art.* 3. *q.* 2. Durand. *q.* 2. Occham. *quæst.* 7. D. Thom. 3. *p. q.* 77. *art.* 3. *et* 8. Suarez *ibi. d.* 57. *sect.* 1. 2. *Vide* Scot. 7. *Metaph. q.* 8. 9. *et* 8. *Metaph. q.* 3. *de primo princ. c.* 3. *et* 2. *Phys. quæst.* 5.

1. Argum. 1.

Circa secundum (a) articulum quæro, utrum accidentia in Eucharistia possint habere quamcumque actionem, quam poterant habere in subjecto? Arguo quod non, duplici via : Primo, quod nullam omnino; secundo, quod non eamdem. Ad primam conclusionem arguitur sic, destructo

priori essentialiter, destruitur posterius; prius essentialiter est *esse* quam *agere; esse* accidentis est inhærere; ergo destructo *inesse* accidentis, destruitur omne *agere* ipsius. Et confirmatur, quia *inesse* convenit accidenti tanquam propria passio ejus; agere autem in subjectum convenit sibi contingenter, sicut accidens per accidens.

Arg. 2. in prooemio. Boet. Item, *agere* per se est suppositi, ut *ex primo Metaphysic.* habetur; accidens autem non potest esse suppositum; ergo, etc. Confirmatur ratio secundum Boetium de Hebdomadibus, dicentem : *In omnibus circa Deum, differunt, quo est, et quod est;* forma ergo, quæ nata est esse *quo*, respectu actionis, non potest esse agens; ergo præcise suppositum, quod natum est habere illam formam, quæ est *quo*, potest esse agens. Confirmatur etiam per exemplum, quia enim anima est quo homo est homo, ideo anima non potest esse homo, ita a simili forma, quæ nata est esse quo aliquis agat, non potest esse agens.

Confirmatur tandem specialiter in proposito, quia scilicet hæc forma, quantitas separata, non videtur forma naturalis; quantitas enim separata videtur pure mathematica; sed secundum Philosophum 3. Metaphysic. *in Mathe-*
Text. com. 4. *maticis non est finis, nec motus, nec bonum.*

2. Arg. 3. Text. 87. Ad secundam conclusionem, scilicet quod non omnis actio possit eis competere, quæ prius arguitur sic : Primo de generatione dicit Philosophus, quod *oportet agens et patiens communicare in materia*; sed substantia habens accidentia communicabat in materia cum aliquo, cum quo non communicant ista accidentia separata in materia ; ergo, etc.

Item 7. *Metaph.* arguitur contra ideas Platonicas, quod idea non possit esse principium generandi compositum, quia est forma tantum, sicut Commentator pertractat ibi rationem Philosophi, et valde male; ergo a simili in proposito, formæ istæ non possunt esse principium producendi compositum; poterant autem esse principium, quando erant in substantia, sicut accidentia sunt principia producendi substantiam; ergo, etc. Arg. 4. Text. 28.

Item ad principale, si accidentia separata possint habere omnem actionem sine subjecto, quam prius poterant habere n subjecto, ergo species intelligibiles separatæ ab intellectu, et charitas a voluntate separata, poterunt in easdem actiones in quas poterant, quando prius erant in subjecto. Consequens est falsum, quia tunc species intelligibilis separata posset intelligere, et charitas separata posset diligere, et ita utrumque istorum posset esse beatum, vel simpliciter, vel quantum ad aliquam partem Beatitudinis, quod est impossibile, quia nec Beatitudo tota, nec pars ejus potest competere alicui, nisi naturæ intellectuali. 3. Arg. 5.

Oppositum, quod in aliquam eamdem possint, quia accidentia separata sunt sensibilia, patet ad sensum; possunt etiam alterare Rat. ad opposit.

passa sibi approximata, patet de modica aqua apposita speciebus vini; ergo in aliquam actionem possunt in quam prius.

Quod autem in omnem, probatur, quia forma manens eadem in *esse* habet eamdem virtutem, et per consequens potest esse principium ejusdem actionis; accidens separatum manet secundum se idem quod prius; ergo, etc.

COMMENTARIUS.

1\. Controversia vulgaris de virtute accidentis ad productionem substantiæ. Prima sent. D. Thom. Cajetan. Capreolus. Paludanus. Sotus. Ferrariens.

(a) *Circa secundum articulum*, etc. Controversia de virtute activa accidentis respectu substantiæ producendæ est pervia et trita, nulla enim in tota Philosophia magis vulgaris. Aliqui docent formam substantialem non esse activam immediate, sed accidentia in virtute substantiæ attingere productionem alterius substantiæ. Hæc est D. Thomæ 3. *part. quæst.* 77. *art.* 3. *ad* 3. quem sequitur Cajetanus *ibidem*, Capreolus, Richardus, Paludanus *in præsenti distinctione*, Sotus, et alii, ut Ferrariensis 4. *contra Gent. cap.* 66.

Suarez. Gabriel. Occham.

Suarez tribuit virtutem partialem substantiæ respective ad productionem alterius substantiæ. Hanc sententiam videtur mutuasse a Gabriele *lect.* 45. *in Canon.* quam tribuit Occhamo *in* 4. *quæst.* 7. Huic sententiæ familiares sunt hi modi loquendi, ut accidens, ut instrumentum substantiæ, ut virtus substantiæ, in virtute substantiæ, agit ad productionem substantiæ.

2\. Sententia Doctoris satis frequens.

Contraria sententia est Doctoris, quod neque accidens conjunctum, neque separatum agat ad productionem substantiæ, perinde enim de separatis et conjunctis opinandum est; quem sequuntur nostræ scholæ Doctores multi recentiores; videatur Aretinus, Faber, Tartaretus; hîc ego nolo ipsi plurimum immorari, eam probat Doctor variis rationibus, in hoc et sequentibus §§.

Accidens non agere ad substantiam.

Fundamenta Doctoris.

Reducuntur, ut plurimum ad hoc quod substantiæ, quæ est perfectissimum ens, danda est virtus activa, quæ est perfectionis, quod imperfectius in *esse* nequeat producere perfectius se, alioquin tolleretur modus colligendi perfectionem causarum ex perfectione effectus, et potissimum primæ causæ supra reliquas; quod si substantia non sit activa immediate, nihil potest in virtute ejus causare, quia quod non est activum ex se, nequit communicare actionem, aut virtutem agendi in aliis.

Ex perfectione causæ.

Ex conditione necessariæ existentiæ.

Deinde substantia, quæ non est, nequit agere, aut in virtute ejus fieri effectus, quia *esse* est conditio per se requisita ad agendum in causa physica, quæ sit materia, forma, efficiens; quando producitur autem vivens per putrefactionem, ut rana, nulla alia existit, neque causa universalis creata sola potest esse causa viventis, quia non includit differentiam viventis formaliter in *esse*, minus autem eminenter, aut virtualiter, quia vivens est perfectius simpliciter omni non vivente, qualis est Sol, quod in alio includitur eminenter est imperfectius illo; in cujus ergo substantiæ virtute producitur illa rana?

Vivens perfectius non vivente.

Responsio. Impugnatur.

Aliqui dicunt in virtute substantiæ univocæ, verbi gratia, ranæ. Contra, sed hæc non est activa, nisi ut existit in aliquo singulari; non ipsius substantiæ ranæ, quæ producitur, quia causa et effectus non coincidunt; alia rana non supponitur in *esse*, et si supponeretur, nihil agit, nisi per viam propagationis et generationis univocæ, quia aliter non est activa, neque applicatur in proposito ad agendum.

Ex quibus sequitur in his non salvari 3.
rationem causæ per se requisitæ; oportet

ergo recurrere ad causam primam, qua supplet defectum naturæ.

Generatio univoca.

Deinde similis ratio fieri potest in generatione univoca, quæ fit, quando agens non existit, ut verbi gratia, mortuo patre, generatur filius; mater secundum ipsos non concurrit effective ad generationem; semen quod est decisum a patre est inferioris entitatis quam genitum. Neque refert dicere in virtute patris semen agere, quia illa virtus, quæ esset principium actionis, non est alia quam ipsum semen, cui repugnat talis actio attingens intrinsece effectum per sui corruptionem.

Rejicitur sententia Suarez.

Multa ergo mysteria finguntur hic contra principia et doctrinam de causis, quæ non evadit Suarez, aut alius, dicendo accidens habere virtutem partialem, quia si substantiæ detur virtus activa ob perfectionem sui, et ad salvandum principium requisitum ad actionem, debet ipsi dari virtus perfecta et totalis, qualem habet accidens in suo genere, vel certe nulla, et sic sufficit activitas accidentis ad substantiam.

4\. Confirmatur conclusio Doctoris. Agenti non convenit ulla actio perfectior univoca.

Ad confirmationem itaque antecedentis addo hanc unicam rationem, quæ mihi videtur satis evidens; nulla causa potest habere perfectiorem actionem quam sit illa, quæ sit propria ejus secundum differentiam specificam, quæ est perfectissimus gradus quem includit, et superaddit reliquis majorem perfectionem et actualitatem, ut patet secundum omnes; ergo nequit convenire ulli causæ actio perfectior, quam sit illa per quam univocatur cum suo effectu, quia adæquat perfectionem suæ entitatis, quia ponit in *esse* effectum parem sibi.

Sed calor, verbi gratia, per actionem univocam, quæ fundatur in sua differentia specifica producit alium calorem univoce; ergo nequit habere actionem perfectiorem hac; perfectior autem esset actio ad substantiam, ergo repugnat ipsi. Consequentia patet, quia hæc actio conveniret ei, non secundum differentiam specificam, sed qua accidens est substantiæ, quod est commune sibi et aliis, et communiter secundum gradum genericum; sed nequit aliqua major perfectio in actione, aut *esse* convenire causæ, quam sit illud quod convenit secundum prædicatum specificum, ut patet discurrendo per omnia entia. Si dicas convenire ipsi qua calor, verbi gratia, est, redit principium jam positum, repugnare nempe convenire causæ aliquam actionem perfectiorem, quam sit univoca, alias actio excederet perfectionem suæ causæ. Si dicas calori, ut est virtus, et instrumentum substantiæ, convenire talem actionem, sunt verba, ut patet examinanti quid sit hoc, vel quid superaddit calori in actu primo. Substantia enim non communicat accidenti, nisi per modum subjecti actualitatem et terminationem essendi per inhærentiam. Si ergo nequit tribuere accidenti, ut per se existat, (quem modum habet substantia in se), quia accidens est incapax talis modi essendi, minus potest ei communicare virtutem activam producendi substantiam, qua caret ipsa substantia secundum adversarios. Sed sufficit pro nunc insinuare rationem, quæ prolixe deduci potest.

Si ergo accidentia in subjecto non habent talem activitatem, neque consequenter ut sunt separata. Consequentia patet ex dictis, quia accidentia separata non mutant naturam aut entitatem, ex eo quod recipiant *esse* extra subjectum; ergo neque modum agendi, aut actionem, aut virtutem, ergo si in subjecto nequeunt producere substantiam, neque etiam in *esse* separato. 5.

Accidenti separato non convenit producere substantiam.

Peto enim, in cujus virtute? non panis, aut vini, quæ non existunt, et si existe-

rent, panis, verbi gratia, non habet virtutem generandi ex se vermem; non in virtute divina, ut ait D. Thomas, quia Deus non superaddit illis quidpiam præter solam conservationem; ergo quidquid generatur, est a causa prima, vel creante materiam, et causa secunda simul producente formam, vel a causa prima sola.

Fundamentum adversariorum destruitur. Experientiæ, quæ adducuntur in contrarium de generatione viventis per putrefactionem et propagationem, de generatione ignis ex motu, aut calore ferri candentis, de generatione quorumdam mixtorum, nihil probant; nam etsi ista producantur ad sensum de novo, et ad præsentiam agentis disponentis, salvari debet earum productio ad illam causam, ad quam sufficienter ipsius effectus dependentia terminatur; ad hoc autem debet eminenter, virtualiter, aut formaliter includere perfectionem effectus, alioquin tollitur fundamentum colligendi perfectionem causæ ex effectu, et quod est inconveniens etiam tollitur fundamentum colligendi recursum ad causam primam in multis operibus miraculosis.

Productio in eam causam refunditur, quæ nata est terminare dependentiam ejus.

6. Inconveniens quod ex opposito sequitur, probatur. Tolli recursum ad Deum in operibus miraculosis.

Quod probo, quia Philosophus statuit ordinem essentialem causarum talem, ut nullo modo causa prima possit habere effectum sine secunda et particulari, quod principium Philosophus sustineret. Si ergo ulterius quis dicat aliquam causam occultam esse, in cujus virtute operantur circumstantes, quomodo probabimus esse opus excedens virtutem causarum naturalium hîc et nunc circumstantiam, nisi arguendo ex perfectione effectus, et ex perfectione modi operandi effectum ad causam, cujus virtus et modus operandi excedit totam latitudinem naturæ?

Tollitur ratio probandi Deum esse. Quomodo etiam subsistet modus probandi perfectionem primæ causæ, vel contra Diagoram et alios Atheistas Deum esse probabimus ratione naturali, nisi procedendo a contingentibus et imperfectis ad necesse esse; ad quod reducuntur, et stabilitas naturæ tanquam ad primum independens, et primum motorem?

Et Deum esse omnipotentem. Et quomodo dicemus Deum infinitum esse in causando? et consequenter in *esse*? si aliquid inferioris ordinis in *esse* producat aliud superioris ordinis, ad quod ex toto genere dependet? Recte ergo Doctor dicit in his effectibus potius esse recurrendum ad primam, quam negandum esset hoc principium, a quo plures veritates naturales dependent, et etiam supernaturales per illud a Theologo defenduntur et explicantur, nam instantia hæc de accidentia producente substantiam observat veritatem illius principii.

SCHOLIUM.

Sententia D. Thom. accidentia etiam separata in virtute substantiæ attingere productionem substantiæ, et formam substantialem non esse immediate activam. Scotus quatuor argumentis convincit accidentia panis, in virtute ejus, quod non est, nihil causare.

Hîc est opinio, quod in actionibus naturalibus formæ substantiales non sunt immediatum principium agendi, vel principium proximum activum; sed agunt mediantibus qualitatibus activis et passivis, tanquam propriis instrumentis, ut dicitur 2. *de Anima*, quod scilicet calor naturalis est, quo anima agit, et ideo qualitates non agunt in virtute propria, sed in virtute formæ substantialis. Unde actio earum non tantum terminatur ad formam accidentalem, sed substantialem, et propter hoc generatio est terminus alterationis. Hujusmodi autem virtutem instrumentalem recipiunt eo ipso, quod 4. D. Thom. in 4. dist. 12. art. 1. q. 1. Quære Var. hîc.

a principiis essentialibus substantiæ causantur; unde sicut remota substantia idem *esse* secundum speciem remanet accidentibus virtute divina, ita etiam remanet eis eadem virtus, quæ prius; et ideo sicut ante poterant intendere ad formam substantialem, ita et nunc.

D. Thom. 3. p. q. 77. art. 3. Et si arguatur contra hoc, quia nihil agit ultra speciem suam, respondent, quod propria virtute nihil agit ultra suam speciem; virtute autem alterius, cujus est instrumentum, potest agere ultra suam speciem, sicut serra agit ad formam scamni.

5. Accidens non generare substantiam in virtute substantiæ. Contra illud, quæro quid intelligitur per hoc quod dicitur in virtute substantiæ? quia sive intelligat absolutum, sive respectivum, quæro in quo est illud? Si absolutum, quod est substantia, vel aliquid quod est in substantia, cum substantia panis non sit simpliciter, sequitur quod per nihil, sive non ens, accidens generabit, vel virtute nihili. Si intelligat absolutum, quod est accidens, vel aliquid in accidente, nihil est ibi nobilius accidente, et per consequens non magis potest in virtute talis in aliquid perfectius, quam in virtute propria. Si vero intelligat habitudinem accidentis ad substantiam, ut ad causam priorem, cum ad nihil non sit aliqua habitudo, et panis non sit aliquod ens, sequitur quod per hoc quod est in virtute non ponitur aliquid positivum, et ita idem quod prius.

Ex ejus verbis videtur, quod ponat virtutem illam esse aliquid in accidente; dicit enim, quod causatur ista virtus instrumentalis in accidentibus, vel quod ipsam recipiunt eo quod causantur a principiis essentialibus substantiæ. Et tunc patet manifeste, cum nihil in accidente sit nobilius eo, non potest accidens per hoc quod dicitur in virtute, id est, per hanc virtutem, in aliquid perfectius quam possit ex se. Sed intellectus istorum verborum, virtute talis causæ, ubi dicta verba locum habent, videtur esse iste, scilicet quod dicit habitudinem causæ inferioris ad causam superiorem seu perfectiorem concurrentem in causando, sicut supra dictum est, quod influentia, quam recipit agens inferius a superiori, non est aliqua forma tunc causata, sed est tantum ordo determinatus causarum in simul causando. q. 1. hujus 4. in fin.

6. Text 37. Text. 3. Item, quod non est, nullam rationem causæ habet respectu geniti, quando generatur; patet 2. *Physic.* et 5. *Metaph. cap. de Causa*, quia causa in actu, et effectus in actu simul sunt et non sunt. Patet etiam ratione, quia non ens, quando non est, nihil causat in quocumque ordine causæ; substantia autem non est, quam istud accidens affecit, et cujus erat accidens; ergo illa substantia nullam rationem causæ habet propinque vel remote respectu effectus causati ab accidente, et per consequens accidens non causat aliquid in virtute ejus tanquam in virtute causæ superioris.

Item, nihil est causa instrumentalis illius, ad quod sua virtus activa sola sufficit producendum. Patet, si accipiatur instrumentum stricte, sicut serra et securis di-

cuntur instrumenta moventia mota; tale enim instrumentum non habet de se formam sufficientem ad producendum effectum, sed tantum per motionem principalis agentis producitur quod producitur. Si etiam instrumentum accipitur secundum alios modos supra

d. 1. q. et d. 6. q. 5.

positos, scilicet prout causa inferior dicitur instrumentum, vel forma, quam hujusmodi causa recipit per motionem agentis superioris, qua forma agit, adhuc nullum istorum instrumentorum per formam suam potest in effectum, respectu cujus est instrumentum, sed necesse est, quod ad illum effectum concurrat simul concausans illud, cujus est instrumentum; nunc autem accidens per formam suam præcise, sine omni actione substantiæ in quodcumque agat, agit; ergo nullo modo agit in virtute substantiæ, vel ut instrumentum ejus ad aliquem effectum.

Item, hoc potest argui per principia istorum de instrumento, quod est movens motum, quia accidens in proposito non est motum a substantia, cum ipsa non sit; ergo accidens non est ejus instrumentum.

SCHOLIUM.

Sententia Scoti consistit in tribus conclusionibus. Prima, accidens separatum non potest esse instrumentum generationis. Ratio, quia nihil potest esse instrumentum non entis. Solvit adducta pro opinione D. Thom. et idem tenet de accidente conjuncto ac separato. Ita omnes Scotistæ, et multi Neutristæ.

7. Dico ergo ad quæstionem, quod posset poni triplex actio convenire accidentibus, scilicet una respectu substantiæ generandæ, et duæ respectu accidentium causandorum: una intentionalis respectu sensationis; alia realis in passum realiter habens contrarium.

Accidentia in Eucharistia, instrumentaliter non generare. et d. 6.

Prima nullo modo potest competere accidenti separato, neque instrumentaliter, ut jam probatum est, et hoc accipiendo instrumentum pro quacumque causa, sive attingente terminum principalis agentis, sive pro causa secunda proprie dicta, sive pro parte, pro qua totum agit, sive pro recipiente tunc formam activam, qua agit, sive recipiente tunc motionem solam tanquam effectum prævium effectui principali; qui modi accipiendi instrumentum patent *supra q. 1. hujus quarti*. In omnibus enim istis requiritur, quod illud cujus est instrumentum, concurrat causans in suo ordine causandi; et quod non est, nihil causat in quocumque ordine causandi.

Accidens separatum non est causa dispositiva generationis.

Sed præter istos modos, instrumentum dicitur causa prævia dispositiva ad terminum, licet habeat actionem illam dispositivam in propria virtute, et isto modo bene est possibile accidens esse instrumentum substantiæ, quia potest causare actionem dispositivam ad terminum substantiæ agentis. Sed nec isto modo potest accidens esse instrumentum substantiæ in proposito, quia substantia quæ non est, nullum terminum inducit, nec inducere potest in fine alterationis factæ per illa accidentia.

8. Calor quomodo instrumen-

Ex hoc patet solutio ad illam deductionem pro illa opinione. Auctoritas enim *secundi de Anima*,

tum animæ. non plus concludit, nisi quod calor est instrumentum animæ hoc modo ultimo, quia scilicet digerit et alterat nutrimentum, ut in termino illius alterationis possit ex ipsa generari substantia. Unde sunt ibi duæ actiones, et duo principia agendi, quia respectu alterationis præviæ principium agendi est calor; respectu autem formæ carnis inducendæ principium est anima, vel forma carnis; et primum agens dicitur instrumentum respectu secundi, non proprie subordinatione virtutis ad virtutem, sed effectus ad effectum; unde magis proprie diceretur agens dispositivum quam instrumentale.

Et quando ultra dicitur in deductione illa, quod accidentia agunt in virtute substantiæ, hoc non sequitur, nisi quia sunt instrumenta; non sunt autem instrumenta substantiæ non entis; quare ex hoc sequitur oppositum.

Et quando ultra infert ex hoc, quod actio accidentium non solum terminatur ad formam accidentalem, sed ad substantialem, hoc reputo falsum, nisi sicut ad terminum remotum, qui nullo modo attingitur per actionem formæ accidentalis, sed ad quem ordinatur terminus, qui attingitur per actionem accidentis.

9. Et cum probatur *, quod accidens attingit terminum actionis, quia attingit passum, in quod forma inducitur; substantia autem non potest attingere materiam tanquam passum in quod agat, quod non separatur a passionibus virtute agentis naturalis, ut dicitur *primo de Generatione*; dico quod hæc consequentia non valet, nisi in virtute istius propositionis subintellectæ, quod omne instrumentum attingit terminum principalis agentis, quæ falsa est in proposito.

* Al. quod agens, quod attingit terminum actionis, attingit ipsum passum.

Text. 11. et 12.

Quomodo generatio sit terminus alterationis.

Et cum videtur probari per hoc quod subdit, quod generatio est terminus alterationis, istud potest duci ad oppositum; non est enim intrinsecus terminus alterationis, sed extrinsecus, et alterius generis, et habet proprium terminum priorem secundum genus proprio termino alterationis. Quod autem habet causalitatem propriam et adæquatam respectu posterioris essentialiter, non sequitur quod habeat causalitatem, qua attingat prius essentialiter, imo sequitur oppositum, scilicet quod non habeat causalitatem, qua attingat prius essentialiter; ergo eo modo quo generatio est terminus alterationis, sequitur quod principium alterationis non attingat terminum generationis, nisi mediate, quia attingit quoddam ordinatum ad ipsum.

Sic patet ista conclusio, et sit prima quantum ad solutionem istius quæstionis, scilicet quod accidens separatum nullo modo potest esse principium actionis ad substantiam, et hoc instrumentale virtute substantiæ, quæ non est. Et juxta hoc etiam declaratum est, quod nec accidens conjunctum potest esse per se attingens substantiam, ut terminum, quia auctoritates adductæ *de* 2. *de Anima*, et hujusmodi, non accipiunt instrumentum, nisi pro agente dispositivo.

SCHOLIUM.

Probat Doctor, contra D. Thom. late ratione, auctoritate et ex principiis ipsius. D. Thom. substantiam esse immediate activam tam accidentis, quam substantiæ, et hoc, etiamsi admittatur gratis accidens attingere productionem substantiæ; ita fere omnes, exceptis rigidis Thomistis.

10. Vacat secundum aliquos. Formam substantialem esse immediate productivam.

Et si contra hoc arguitur, quod aliqua forma immediate attingit terminum generationis; sed forma substantialis non, quia non est principium agendi immediate, sed mediate; concedo primam propositionem, sed secunda falsa est, quia nihil est instrumentum alicujus causæ, nisi superioris causæ in genere causæ efficientis; ergo si accidens conjunctum per eos est instrumentum substantiæ, substantia erit superius agens; sed superius agens prius naturaliter agit, et si est naturale agens, agit quidquid, vel quantum potest; ergo substantia in illo priori, in eodem tamen instanti temporis, in quo agit ut superius agens, et accidens agit ut instrumentum ejus, substantia producet terminum, quem poterit producere; sed potest producere totam substantiam, quia perfectio substantiæ productæ non excedit perfectionem substantiæ agentis; ergo in secundo instanti naturæ accidens agens non producit substantiam, vel eadem bis producetur.

Text 17. Contra D. Thom. ad hominem. D. Thom. ubi supr. q. 77.

Item omnis potentia mere passiva est contradictionis, 9. *Metaph.* subjectum autem non est in potentia contradictionis ad propriam passionem; ergo habet aliquam causalitatem respectu ejus, aliam a causalitate materiæ, non nisi causæ efficientis, quia non formalis, patet, de fine autem non est sermo hîc, et videtur quod oportet eos istud concedere secundum dicta sua. Dicunt enim potentias fluere ab essentia animæ, et hîc dicunt, quod accidens habet virtutem instrumentalem, quia causatur a principiis essentialibus substantiæ, ista non possunt intelligi tantummodo passive pro subjecto receptivo. art. 6.

11. Substantiam producere immediate accidentia aliqua. Ordo accidentalis est inter ea, quæ sunt ejusdem speciei.

Item, si accidens producitur, et per aliquod principium productivum immediatum per te, quod est accidens, non loquendo de infinitate accidentali in generabilibus et generatis in eadem specie, de qua loquuntur Philosophi, quæro ordinem essentialem in istis accidentibus. Ubicumque enim est ordo accidentalis in generabilibus, oportet dare extra totum illum ordinem aliquam causam essentialiter perfectiorem; ergo respectu accidentium singularium in specie caloris, da mihi causam proximam essentialiter ordinatam ad totam istam speciem (et eodem modo arguam de individuis illius speciei), et non est procedere in infinitum in ordine essentiali; ergo stabitur ad aliquam speciem accidentis, quæ erit causata, et non ab alio accidente, sed immediate a substantia, et per consequens substantia habebit rationem principii activi immediate respectu accidentis.

Text. 32. Probat auctoritate substantiam esse activam immediate.

Hoc confirmatur per Philosophum 7. *Metaph. cap.* 9. *in fine*, ubi dicit, quod *proprium substantiæ ex his accipere est, quia necesse est præexistere*

aliquam alteram substantiam actu existentem, quæ facit ut sit animal, si sit animal, quale vero, et quantum non necessarium nisi potestate solum. Vult ergo quod ad hoc, quod substantia fiat, est necesse aliam substantiam præexistere, quæ producat; sed ad hoc, quod quantum et quale producatur, non oportet aliquod quantum vel quale præexistere, nisi potentia tantum; ergo aliquid quod non est actu quantum, nec quale, potest esse principium productivum immediatum quanti et qualis.

Text. ult. Lib. 3. c. 11. Ut forte de materia et modis. Item 4. *Meteor.* dicitur: *Singulum est id quod est, dum potest in propriam operationem.* Et simile habetur a Damasceno *cap.* 60. Et licet istæ auctoritates habeant instantiam de entibus imperfectis, tamen videtur valde inconveniens, quod ens perfectissimum secundum genus inter creata, careat actione, ita quod forma ejus non possit esse principium immediatum et proximum productivum alicujus actionis.

12. D. Thom. 1. p. q. 2. art. 2. Ex hoc arguitur secundum unum principium istorum, quia illa forma est principium agendi, in qua generans et genitum assimilantur; sed generatum principaliter assimilatur generanti in forma substantiali, secundum *quid* autem sibi assimilatur in accidentibus.

Nec potest evadi dicendo, quod ista concludunt formam substantialem esse principium agendi, sed remotum, tam respectu substantiæ quam respectu accidentis, de quibus procedunt rationes; hoc non sufficit, quia nullus negat in Deo esse aliquam formam, quæ sit principium proximum agendi, non quod sine causis intermediis agat, sed quod in suo ordine causandi per nihil medium ultra formam suam agit. Ita esto in proposito, quod tamen improbatum est, quod accidens habeat quamdam actionem ad substantiam posteriorem actione substantiæ; substantia tamen per suam propriam formam erit principium actionis sibi propriæ in suo ordine agendi.

SCHOLIUM.

Secunda conclusio Doctoris, accidens non posse esse causam principalem productionis substantiæ, quia agens univocum est æque perfectum, et æquivocum perfectius suo effectu. Et hoc secundum late probat contra Goffredum tenentem aliquod agens æquivocum esse ignobilius suo effectu.

Secunda conclusio istius quæstionis est, quod accidens non potest esse principium effectivum generandi substantiam principaliter. 13.
Hanc probo, omne agens totale, vel est univocum, et ita æque perfectum producto; vel æquivocum, et ita perfectius; accidens est omnino imperfectius substantia; ergo, etc.

Dicitur ad hoc, quod aliquod agens æquivocum potest esse ignobilius suo effectu, sicut albedo respectu intellectionis albedinis, et sicut Commentator recitat de Galeno super illud 7. *Metaph.* de illa virtute, quam vocat divinam, quæ est formativa fœtus, et tamen non est simpliciter nobilior fœtu formato, si est accidens. Et similis difficultas potest esse de quocumque vivo genito per putrefactionem, quod est nobilius cœlo, a quo generatur. Goffr. et alii. Com. 131.

Si agens æquivocum non est perfectius effectu, negari posset primum ens esse perfectissimum agens.

Contra hoc, licet ista propositio: Simpliciter imperfectius secundum speciem vel genus non potest esse totale principium activum respectu perfectioris, sit mihi æque nota, sicut aliqua in Philosophia, qua negata nescirem probare aliquem ordinem entium, imo nec quod primum ens esset perfectissimum, imo posset proterviendo dici, quod totum universum, et quodlibet in eo factum est a musca; si enim arguas, quod musca est ita imperfecta, et tu idem dicis, quod imperfectius potest producere perfectius, habito hoc, nulla est ratio, quare non sic imperfectius possit producere aliud sic perfectius. Nec ista protervia posita potest probari, quod prima causa sit perfectissima, excellens omnia alia in creatione, nec etiam hoc addito, quod sit causa æquivoca, imo cum hoc posset stare secundum proterviam istam quod esset imperfectissima, vel imperfectior causatis; tamen probo dictam propositionem aliqualiter.

14. Primo sic, causa univoca habet effectum univocum pro termino adæquato suæ potentiæ; sed per te causa æquivoca totalis est imperfectior causa univoca; ergo impossibile est causam illam æquivocam esse causam totalem respectu ipsius effectus, et sic Deus non posset facere effectum cujuscumque creaturæ, quod est absurdum. Patet consequentia, quia effectus adæquatus potentiæ perfectiori nullo modo potest esse a potenia imperfectiori.

Secundo sic, ubicumquead productionem ejusdem effectus concurrunt causa univoca et æquivoca, æquivoca est simpliciter perfectior. Patet per Philosophum 7. *Metaph.* propter hoc enim oportet totum ordinem accidentalem reducere in aliquam speciem essentialiter superiorem in causando, quia difformitas uniformis, oportet quod reducatur ad causam uniformem, et ideo omnibus generabilibus et corruptibilibus oportet esse aliquam causam superiorem, quæ sit causa uniformitatis in continuatione generationis et corruptionis. Ex hoc habeo istam propositionem, quod ubi ad idem concurrunt causa univoca et æquivoca, æquivoca est perfectior, sed quod non possit sine univoca, hoc est aliqualis imperfectionis in ipsa æquivoca. Patet, Deus enim potest sine causa univoca, sed Sol non potest in animal perfectum, licet posset in imperfectum; ergo quæcumque æquivoca sola sine univoca potest in effectum, ipsa est simpliciter perfectior; quam illa æquivoca, quæ posset concurrere cum univoca ad idem causandum, et per consequens æquivocatio talis habet duplicem præeminentiam causalitatis super effectum: unam, quam habet universaliter æquivoca concurrens cum univoca; et aliam, quia habet illam perfectionem quam univoca adderet in causando, qua carent multæ causæ æquivocæ, licet longe perfectiores univocis.

Text 29. idem 8. Physic. 78. Quare oportet ordinem accidentalem reducere in speciem aliquam superiorem.

Causa æquivoca habet duplicem eminentiam.

Tertio sic, si forma causæ æquivocæ daret *esse* formaliter alicui, non posset dare *esse* simpliciter perfectius seipsa; ergo si imperfe- 15.

ctius, quam formaliter det alicui *esse*, non potest ei dare perfectius seipsa; sed dans effective *esse* alicui, dat ei *esse* modo imperfectiori, quam dando sibi formaliter; non enim est possibile, quod aliquis modus dandi aliquod *esse* sit ita perfectius, sicut dandi illud *esse* formaliter, sicut nec essentia divina potest alicui dare *esse* a se in quocumque genere causæ perfectius, quam sit *esse*, quod ipsa dat formaliter.

Quarto sic, si causatum sit simpliciter perfectius, licet sit simplex, tamen secundum istum intellectum potest dividi in duo, scilicet in illud in quo æquatur causæ, et in illud in quo excedit causam. Primum dicatur *A*, secundum *B*, ille effectus secundum *A*, præcise est effectus adæquatus causæ suæ, quia simpliciter æque perfectum ens sicut causa; ergo *B*, vel erit a seipso, vel a nullo, quia ab *A*, ut ab ipsa causa non potest esse; nam ultra effectum adæquatum causæ, non potest esse simul aliquid excellentius ab ipsa: et hæc ratio potest accipi ab Avicenna, 6. *Metaphys. suæ.* Text. 16.

16. Dico ergo quod propter nullas instantias particulares neganda est ista propositio universalis, quæ nota est ex terminis, quod totale causans non potest esse imperfectius causato suo, loquendo de causa effectiva, et quod totale causans æquivocum est perfectius, quia non æque perfectum; species enim se habent ut numeri.

q. 7. n. 21. 24. Effectus potest excedere causam æquivocam partialem.

Illa autem instantia de albedine, et ejus intellectione, nihil valet, ut patet *lib.* 1. *dist* 3. nisi quod per illud argumentum probatur, quod albedo non est causa totalis intellectionis, sed tantum partialis. Unde bene possibile est effectum excellere talem causam in perfectione, quia reliquam perfectionem habere potest ex causa reliqua partiali, et ita a duobus simul perfectior est quam ab altera illarum, sicut dictum est ibi.

Animæ viventium a quo producuntur.

Secunda instantia et tertia, quæ vadunt ad eductionem vel inductionem animæ in viventibus, et hoc sive a propagante, sive in putrefactis, ubi quasi eamdem reputo difficultatem, habet solvi *lib.* 2. *dist.* 18. Et esto quod non appareret, quod aliqua causa creata posset inveniri nobilior anima, quæ terminat talem generationem, prius esset concedendum, quod ipsa immediate esset a Deo, quam ista propositio jam probata negaretur.

SCHOLIUM.

Tertia conclusio Scoti, accidentia separata eodem modo agere intentionaliter et realiter, ac prius. Ratio est, quia qualitas, verbi gratia, calor est totale principium suæ actionis, et est modo convenienti, scilicet in quantitate, ad agendum realiter in contrarium, et intentionaliter in sensum.

Tertia (b) conclusio sit de illis duabus actionibus in sensum et intellectum quoad intentionalem, et in contrarium quoad realem, et sit hæc: Accidens separatum saltem eo modo quo qualitas tertiæ speciei est hîc separata, scilicet sine substantia, potest esse principium utriusque actionis, eo modo quo prius, et hoc quantum est ex se; quare hoc additur, patebit in solutione dubitationum sequen- 71.

tium. Hanc probo sic : Cujuscumque actionis aliqua forma est totale principium activum, illa si esset per se sub modo convenienti ad agendum, posset esse principium ejusdem actionis; sed qualitas est principium, et totale et formale utriusque actionis prædictæ; quando autem est separata a substantia, est tamen in quantitate sive habens extensionem, sicut ante separationem a substantia, ideo manet sub modo convenienti ad agendum, qui est modus extensivus ; ergo, etc. Major patet, quia totali principio posito, et sub ratione sub qua natum est esse principium, potest principiari illud cujus ponitur principium. Minor probatur uno modo sic, quia nihil aufertur isti formæ per hoc quod per se est sine subjecto; illud enim non facit cum ipsa nisi unum per accidens; sed per se principium agendi in uno ordine est per se unum; ergo ablatio illius subjecti nihil aufert per se principio agendi.

Accidens separatum agere intentionaliter et realiter, probatur.

Sed istud non probat, nisi quod subjectum non habet per se rationem principii in eodem ordine cum accidente. Sed non obstat, quin possit esse per se principium agendi ejusdem actionis, in alio tamen ordine, ut patet de causis ordinatis, nec unitas istorum per accidens impedit unitatem ordinis. Ideo probatur illa minor aliter sic : Illa forma est principium actionis, quæ est tale principium assimilandi sibi passum, non tantum realiter, ut in actione reali, quæ est in contrarium, sed in actione intentionali, quæ est in sensum. De prima patet, quia terminus formalis simpliciter est similis formæ accidentali; ergo illa potest esse principium agendi *quo*. De secunda autem probatur, quia similitudo in sensu deficit, quantum ad aliquid a similitudine reali in passo; ergo quantum est ex parte hujus formæ, ut agentis, potest ita bene esse totale principium hujus actionis, sicut illius; si autem in illa sensatione sit aliqua perfectio ulterior, hoc non est inquantum est a qualitate sensibili, sed inquantum est a potentia sensitiva.

COMMENTARIUS.

(b) *Tertia conclusio*, etc. Hæc conclusio est communis, et ratio posita est evidens, quia actio sequitur ad *esse;* salvando ergo ipsum *esse* principii cum conditione requisita, qualis est extensio secundum modum connaturalem essendi, et applicato passo sequetur actio. 7.

Quomodo convenit actio principio quod.

Neque refert dicere cum Cajetano requiri modum existendi substantiæ, ut sit principium *quod*, quia sicut principium *quod* remotum ad *esse* non requiritur, sic etiam neque ad *operari*, quando forma est separata, quia actio non est a principio *quod*, nisi præcise ut est a principio *quo*, alias tota virtus immediata et proxima agendi non esset in principio *quo;* ergo per principium *quo* convenit denominatio actionis principio *quod*, tanquam per proximum fundamentum, non e contra ; si ergo separetur in *esse*, perinde idem ipsi competet, cujus est per se prima ratio unde conveniat alteri.

Et per hoc manet prima probatio minonoris, quam rejicit Doctor ex eo quod responderi posset subjectum concurrere ad effectum hunc in superiori ordine tan-

quam causa superior, tollendo omnem concursum a subjecto respectu effectus, qui competit formæ accidentali, manet illa probatio. Dices, quamvis recte colli-
Responsio. gitur, non omne subjectum concurrere ad effectum formæ accidentalis, verbi gratia, aqua ad causandum calorem ; non sequitur tamen quin subjectum, cui accidens est connaturale concurrat ad effectum ipsius accidentis, in subjecto extrinseco.

8. Impugnatur. Principium idem producendi, quod est assimilandi.

Hanc responsionem excludit secunda probatio minoris per Doctorem, quia illud est principium agendi in subjecto, secundum quod producens assimilat passum, et univocatur cum effectu producto ; hoc totum competit ipsi ratione accidentis, ergo solum accidens est principium talis actionis et formæ sequentis. Major supponit, seu tacite includit hanc propositionem : *in causis univocis causa non excedit effectum in gradu adæquatum sibi*, ut contingit in alteratione, neque effectus unquam excedit causam secundum speciem, aut individuum, etiam in hujusmodi formis intensibilibus ; unde calor productus non est intensior calore producente ; cum ergo tota dependentia ejus sufficienter ad calorem producentem terminetur, non est recurrendum ad aliam causam diversam, quia hoc esset superfluum ; ergo subjectum non influit per propriam actionem diversam ab actione caloris inhærentis.

Objectio. Dices, subjectum producit in se ipso calorem per emanationem, ut ignis ; ergo etiam potest producere in alio subjecto extrinseco, imo de facto producit, cum sit
Responsio. causa naturalis. Respondetur subjectum, licet habeat illam virtutem, non tamen ordinari ad actionem transeuntem, alias si posset substantia alterare alia passa extra se, superflueret virtus accidentis superaddita in ordine ad illum effectum. Deinde, cum perfectio effectus commensuretur perfectioni principii univoci et accidentalis, colligitur a posteriori non dari concursum substantiæ ad eumdem, ageret autem cum sit causa naturalis, si posset agere ; quamvis ergo qualitas emanet a subjecto ut proprietas ejus, non sequitur quod actus talis proprietatis competat subjecto, quia sic neque exigeret proprietatem, cum eam exigat respective ad actum, et confunderentur principia.

Quod agit in se, non necessario agit in aliud.

Ignis per formam substantialem non producit calorem extra se.

9. Actio intentionalis convenit speciebus.

Probat deinde Doctor actionem intentionalem competere accidenti separato, quia est assimilatio quædam passi, non accidens ad perfectam similitudinem in *esse*, sicut terminus alterationis realis ; ergo si potest alterare realiter, eodem modo et intentionaliter.

Hæc probatio supponit qualitatem sensibilem, ut est in subjecto, alterare sensum movendo ad sensationem ; non enim est alioquin sufficiens probatio hujus motionis, quia multa agunt ad productionem sui similis, quæ nequeunt immediate alterare sensum. Unde qui diceret totam virtutem agendi sensationem refundi in ipsam potentiam, quæ requirit objectum, ut terminum, qua operatur circa ipsum, non ut causam prius moventem, negaret merito illam consequentiam.

Supponitur opinio communis de concursu objecti ad sensationem.

Probatio ergo Doctoris supponit hoc convenire sensibili conjuncto in subjecto, et proinde eidem etiam convenire separato, sicut convenit ipsi agere ad alterationem realem, ad quam non minus subjectum requiritur ex parte principii, quam ad intentionalem.

SCHOLIUM.

Resolvit dubium contra tertiam conclusionem, declarans quomodo qualitas possit agere diversis actionibus, intentionali et reali, quia passa harum sunt diversa, nam receptivum unius nequit alteram recipere.

18. Primum dubium.

Contra (c) istas conclusiones sunt aliqua dubia. Primo, contra

tertiam est istud dubium; non enim apparet, quod sit alia actio qualitatis in sensum et contrarium. Primo, quia qualitas non agit per electionem; ergo quantum est de se uniformiter agit; quantum ergo est ex se idem immittit in quodcumque passum, et per consequens non est alia et alia actio, quantum est ex parte agentis.

Secundo, quia ubi est idem principium activum, est eadem actio, et hoc probatur per Commentatorem, 3. Cœli et mundi com. 72. *si una natura, et actio erit una;* sed idem est hîc principium formale agendi, et proximum tam in sensum quam in contrarium; ergo eadem actio.

Aliud dubium. Aliud dubium est, quod ista conclusio ultima videtur contradicere duabus præcedentibus. Probo sic, quia si accidentia separata possint in omnem gradum actionis, in quem poterant conjuncta, ergo possunt in corruptionem formæ substantialis illius passi in quod agunt. Sed corruptio illa non potest esse in nihil virtute illorum, quia creatura non potest annihilare, nec in accidentia separata, quia creatura non potest facere accidentia aliqua esse per se; ergo in substantiam aliquam est hujus corruptio, et sic si conclusio tertia vera sit, quod ista possunt esse sufficiens principium alterandi, sicut prius sequitur, quod possunt esse principium generandi substantiam efficiens, contra primam et secundam conclusionem.

19. Ad primum dubium. Ad primum, quid sit actio, et in quo sit, dicetur *quæst. 1. dist. seq.* sed posito hîc breviter, quod credo esse verum, quod actio dicit respectum quemdam extrinsecus advenientem, sive sit in agente, sive in passo, et respectum mutuo correspondentem respectui passionis, cum passiones in diversis passis sint alterius et diversæ rationis, sicut et formæ receptæ in eis, sequitur quod actiones erunt sic aliæ. Hoc confirmatur specialiter in proposito, quia passum receptivum formæ secundum *esse* reale, non est receptivum ejusdem secundum *esse* intentionale, 2. *de Anima;* oportet enim receptivum soni esse absonum, saltem regulariter receptivum formæ isto modo, non est receptivum formæ alio modo, maxime in receptivis materialibus; ergo organum et subjectum contrarii non sunt receptiva formæ, secundum idem *esse*, quia unum recipit intentionaliter, aliud realiter, et per consequens cum agens agat in passum secundum potentiam receptivam ejus, secundum illud secundi de Anima: *Actus activorum sunt in patiente bene disposito*, sequitur quod agens non agat in hoc passum, et illud actione ejusdem rationis. Text. 71. et 121. Idem 3. de Anima t. 4. Text. 24.

Et tunc ad instantiam de agente ex electione. Respondeo, quod agens ex electione potest diversimode agere, non tantum diversitate quadam disparationis, sed contradictionis, sicut potest non tantum hoc agere, et illud, sed hoc agere, et illud non agere. Agens autem naturale, quod est illimitatum simpliciter, vel aliqualiter secundum perfectionem activam potest ad disparata agere, sed non ad contradictoria, quia quodlibet illorum agit in materia disposita, Agens naturale agit disparata non contradictoria, agens liberum etiam contradictoria. d. 7. q. 1. n. 4. et d. 28. q. 3. n. 12.

et hoc necessario. Non ergo sequitur, non agit secundum electionem, ergo non diversas formas in diversis passis. Sed sequitur, ergo non indifferenter agit, vel non agit ex se formam illam, quam potest agere in tali passo. Exemplum de Sole, et tactum est 1. *lib. dist.* 2. *et* 7. qui licet habeat indeterminationem quamdam ad disparata causanda in diversis passis, non est tamen indeterminatus contradictorie ad agendum, imo necessario agit in quodlibet passivum, quidquid potest in illud agere.

Ad secundum dicendum, quod ejusdem principii activi possunt esse multæ actiones formaliter distinctæ, dum tamen illud non sit limitatum in sua virtute activa ad unam actionem, sicut est unica forma; et sic omnes auctoritates Commentatoris, et cujuscumque alterius deberent exponi de forma unica in virtute, sicut est unica in *esse* naturæ.

COMMENTARIUS.

10. Primum dubium. (c) *Contra istas conclusiones*, etc. Movet duo dubia. Primum dubium est, seu objectio, quod qualitas agit uniformiter, et una eademque actione in specie; alias ageret per electionem. 2. ex Comment. *ubi unum est principium, una est actio.*

Resolvitur. Respondet passiva non esse receptiva ejusdem actionis *ex* 2. *de Anima textu* 71. *et* 121. quando agens esset illimitatum ad illas actiones, quæ sunt disparatæ, agere per electionem non esse, posse agere ad diversa, sed ad contradictoria. Ex his patet ad Commentatorem, qui debet exponi.

Secundum dubium. *Secundum dubium*, seu objectio est, quia si accidentia separata habent omnem actionem, aut habere possint, quam habuerunt conjuncta, sequitur quod possunt agere ad corruptionem; sed tunc forma corrupta non desinet in nihil, quia sic esset annihilatio, quæ nequit esse a causa creata, neque illa corruptio erit in accidentia separata, quia creatura nequit etiam separare accidens a subjecto, neque etiam esset in materiam nudam, quia nihil potest corrumpere formam in subjecto, nisi producendo incompatibilem præter solum Deum, quia forma in *conservari* non dependet, nisi a Deo et subjecto. An accidens separatum agat ad corruptionem substantiæ?

SCHOLIUM.

Resolvit aliud dubium contra eamdem tertiam conclusionem, declarans quomodo accidentia separata agant in contrarium, sine eo quod corrumpant substantiam, quia corrumpendo eam, generarent novam substantiam, quod est contra primam et secundam conclusionem; et assignat duos modos dicendi exactissime penetrando omnia, et varia dubia movendo et resolvendo.

Ad (d) aliud dubium contra alias duas conclusiones respondeo. Uno modo breviter posset dici, quod qualitas est principium actionis in passum habens contrarium, et hoc secundum quemlibet gradum, secundum quem prius, et hoc quantum est ex parte qualitatis activæ; sed propter subjectum, in quo est contrarium, quod determinat sibi aliquem gradum magis quam alium, possibile est quod non possit in omnem gradum contrarii, inquantum contrarium est in tali subjecto, eodem modo quo prius potuit; et ista responsio declarabitur ex sequentibus. 20. Ad 2. dub.

Alio modo potest dici, quod si possit in omnem gradum alterati-

onis, in quem potuit conjuncta, non sequitur quod possit in corruptionem substantiæ. Ratio hujus est ista, quia generatio non potest a corruptione separari comparando ad agens naturale, hoc modo intelligendo, quin quidquid causatum corrumpit simpliciter in fine corruptionis aliquid relinquat, quia non annihilat. Nec potest creatura corrumpere in accidens per se existens, quia non potest causare accidens sic existens; ergo si corrumpat, corrumpet in substantiam, et per consequens, si non habet virtutem corrumpendi in substantiam, omnino non corrumpet; sed accidens separatum non habet virtutem corrumpendi in substantiam, quia nec producendi substantiam, ut probatum est *supra*.

Accidens separatum non potest corrumpere substantiam.

21. Contra hoc primo, quia qualitas quæ potest in omnem gradum alterationis præviæ ad generationem, potest in gradum incompossibilem formæ substantiali rei corrumpendæ, et ita in corruptionem. Primum probatur, quia si non potest inducere aliquem gradum incompossibilem formæ substantiali corrumpendæ, ergo cum quocumque gradu inducibili ab ipso potest stare forma substantialis corrumpendi, et ita per nullam alterationem potest corrumpendum corrumpi.

Movens non potest introducere gradum incompossibilem mobili.

Respondeo, nunquam potest alterans inducere gradum incompossibilem alterabili. Probatur ex ratione terminorum, quia non potest movens inducere gradum incompossibilem suo mobili. Cujus probatio est, quia mobile manet in toto motu; ergo sub omni gradu per motum inducto; sed nihil manet sub aliquo sibi incompossibili; ergo, etc. Quando autem infers, tunc nunquam alterans per alterationem subjectum corrumpet alteratum, concedo; et probo hoc per aliam rationem a priori, quia prius naturaliter non corrumpitur per aliquid posterius naturaliter; quidquid est inductum ab alterante, ut alterans, est posterius naturaliter forma substantiali rei alterabilis; ergo per nihil tale inductum ab alterante corrumpitur substantia alterabilis.

Substantia tantum corrumpit substantiam, contra hoc objicitur dupliciter.

Dico ergo, quod nulla substantia corrumpi potest, nisi a substantia, sicut nec oppositum substantiæ corrumpendæ potest induci, nisi a substantia, ut superius est probatum; a quali autem contrario non corrumpitur substantia, nisi dispositive, quia ad illam alterationem sequeretur generatio, nisi aliquid impediat.

Sed contra, quia tunc sequeretur quod accidentia ignis, si essent maxima, utpote tantæ quantitatis sicut sphæra ignis, et tamen separata a substantia, non possent corrumpere guttam aquæ ibi existentem, quod videtur improbabile. Aliud, quia sic accidentia alterantia possunt in quemlibet gradum alterationis sicut prius; ergo ultimum, et per consequens, cum ille ultimus corruptus immediate disponat ad corruptionem substantiæ, vel isto corrupto, immediate concomitetur corruptio substantiæ, sequitur quod substantia corrumperetur. 22.

Ad primum, concedo quod si tota

substantia ignis in sphæra sua destrueretur, et manerent ibi omnia accidentia, gutta aquæ ibi posita nunquam destrueretur ab illis; et rationes prius positæ hoc concludunt, quia non possent aliquam aliam substantiam generare, nec corruptio istius potest esse nisi in substantiam, quia non est in nihil; nec in materiam nudam; nec in accidentia, maxime virtute agentis naturalis, quia non potest natura aliquid annihilare; nec in materiam primam resolvere; nec accidentia facere sine subjecto.

Creatura non potest annihilare, vel in materiam nudam reducere.

Ne tamen nimis absurdum dicatur hoc et contra sensum, dico quod si accidentia aliqua activa essent sine subjecto, substantia quanta et qualis approximata eis corrumperetur, sed non ab eis, imo ab agente universali causato, scilicet cœlo, ad quod est fuga naturalium, præcipue cum forma hîc inducenda sit imperfecta, quæ totaliter est in virtute activa cœli, et per consequens nullo particulari agente impediente, imo magis disponente, potest forma illa a cœlo induci, sicut inducit quasdam formas imperfectas in materias corruptibilium.

Fuga naturalium ad cœlum, vel ad Deum.

Et si esset aliqua forma, ad quam inducendam cœlum non sufficeret, oporteret fugere ad primam causam simpliciter, quia hîc induceret illam formam, ad quam agens naturale disponit.

Nec hoc est fugere ad miraculum, quia regulariter omnem impotentiam totius naturæ creatæ Deus supplet, ut patet in animatione corporis organici, ubi non ponitur miraculum; ita hîc tota natura creata non sufficeret ad generationem istam, nec ad corruptionem, et ideo natura disponente ad eam ultimata dispositione, Deus regulariter suppleret impotentiam naturæ.

COMMENTARIUS.

(a) *Ad aliud dubium,* etc. In hoc et in paragrapho sequenti hoc dubium fuse et clare exponitur. Ad quorum intelligentiam breviter advertendum est, quod in generatione substantiali supponitur alteratio, quæ corrumpit qualitates connaturales formæ præexistentis, ut patet experientia ad sensum. Ex hoc colligitur formam præexistentem dicere necessariam connexionem ad qualitatem naturalem, non in omni suo gradu, sed in aliquo determinato. 11.

Processus ad corruptionem.

Primum patet, quia processus ad corruptionem ejus non fieret ab alteratione et corruptione accidentium naturalium, alioquin nisi esset aliqua connexio inter hæc et formam, natura enim non agit otiose; ergo via est ad corruptionem formæ, corruptio accidentium per inductionem qualitatis contrariæ, contra inclinationem subjecti, ideoque motus hic est violentus, ideoque motus hic est violentus subjecto. Secundum etiam patet, quia non ad omnem alterationem dictarum qualitatum sequitur corruptio formæ substantialis.

Cur alteratio præsupponitur corruptioni.

Sed inquirendum ulterius, in quo fundatur hæc connexio inter formas in essendo, quæ inseparabilis est? Qui docent formam substantialem esse terminum alterationis, et formam priorem corrumpi, quia corrumpuntur ejus qualitates; dicunt hanc connexionem esse inter dispositiones prævie inductas et formam sequentem. 12.

Fundamentum connexionis inter formas in essendo. Sententia aliorum.

Responsio. Dispositio connexa sequitur formam. Probatio.

Respondetur, non esse hanc connexionem inter formam substantialem, et ullam dispositionem antecedentem formam ipsam substantialem, prout aliqui contrarium putant. Patet, quia dispositio antecedens non recipitur immediate in materiam primam, ut nunc suppono cum communiori, accidentia absoluta inesse toti, mediante sua forma.

Ex motu violento.

Unde colligitur sicut motus ad alterationem præviam corruptioni, est violentus subjecto, id est, contra inclinationem passi, ita subjectari terminum ejus in ipso toto mediante forma, qua constituitur; nihil enim in passo dicit repugnantiam præter formam et totum mediante forma.

Nulla forma Physice agit in proprium subjectum.

Præterea, quia qualitates inductæ expellunt formaliter, et per oppositionem, qualitates contrarias et connaturales formæ præexistenti, quæ in ipsa forma subjectantur, atque ab eadem emanant; si ergo emanant ab ipsa forma, nequeunt subjectari in materia, quia nulla forma agit in suum subjectum primum realiter, ad quod se habet, ut actus; non ergo ut agens, quidquid sit de formis intentionabilibus et actione earum.

13. Non est ordo ad idem passum?

Hoc supposito, patet responsio primo quia illa necessaria connexio et ordo inter formas illas, nempe calorem inductum in materiam et formam ignis sequentem, non fundatur ex natura formarum, qua sunt actus subordinati respective ad idem passum, qualis est ordo inter quantitatem et qualitatem respective ad substantiam, quia sic non respiciunt idem passum, quia calor prævius est in substantia subjecti præexistentis, et secundum formam, qua constituitur, forma ignis non ita.

Adveniente forma genita desinit dispositio prior ipsa.

Deinde ubi est talis connexio, prior forma non desinit adveniente sequenti, quia ordo et connexio aliquorum in *esse* nequit salvari, non salvato ipso *esse*. Contrarium evenit in proposito, quia adveniente forma genita, desinit forma prior per corruptionem et totum quod ipsi inest, ut calor, verbi gratia, præproductus per alterationem præviam.

Nihil inclinat naturaliter ad non esse.

Tertio, nihil inclinat ad sui *non esse*, quod alioquin est natura sua permanens; sed si calor prior per ordinem intrinsecum, fundatum in sua natura, inclinaret ad formam sequentem, inclinaret ad *non esse* sui, quia inclinaret ad *non esse* subjecti; ergo ut sic non fundat ab intrinseco ordinem ad formam genitam in *esse* et permanenter. Et confirmatur, quia vel fundaret illum ordinem, inquantum est, et hoc non, quia repugnat esse, nisi insit subjecto; ergo nisi subjectum sit. Sed subjectum esse, et formam sequentem, quæ est terminus generationis esse repugnat ex oppositione in essendo, quam habent forma corrupta et forma genita, vel fundaret illum ordinem, qua non est et fuit; sed hoc æque repugnat fundari ordinem essendi inter entia positiva, qua entia sunt et formæ, nisi ut fundatur in esse eorum.

Confirmatur.

Dispositio exigit subjectum esse.

Responsio. Impugnatur.

Dices, fundari illum ordinem in calore, inquantum præcessit; contra, calorem præcessisse, et nunc non esse, provenit ex destructione subjecti per formam advenientem, non autem positione alicujus formæ contrariæ in eodem subjecto; ergo ideo desinit, quia causa per se ejus, ut subjectum, desinit sed sic etiam desineret, sive subjectum corrumperetur per ignem, sive per quodcumque aliud agens, ad cujus formam calor non esset dispositio, ergo, etc.

Præterea patet idem, quia forma illa prior producta non repugnat formæ substantiali, in qua sustentatur, et perinde dicendum erit, si ponatur in materia, neque unioni ejus ad subjectum ex natura sua, quia substantiæ nihil est contrarium, et nulla forma infert privationem alterius 14.

Dispositio prævia non tollit formam subjecti.

substantialis, nisi quæ æquivalet ipsi, et tribuit actum simpliciter et incomparabilem; ergo illa forma caloris non dicit necessariam connexionem cum forma sequente in suo *esse*. Probatur consequentia, quod est prius simpliciter respectu posterioris, id est, inseparabiliter, nequit poni, nisi tollatur quidquid repugnat posteriori eo ipso quo ponitur; forma substantialis præexistens non tollitur, neque tolli potest per calorem, cui non opponitur; ergo neque ex vi caloris necessario infertur, tanquam inseparabili connexione forma posterior substantialis.

Non ponitur prius nisi ponatur, posterius.

Responsio. Connexio inter formas, est ex modo agendi tantum.

Dices, hoc probaret nullam esse connexionem inter dispositionem præviam et formam subsequentem. Dico quod non est illa connexio, quam inquirimus, sed est connexio ratione tertii, nempe causæ extrinsecæ, quæ agit cum subordinatione, primo mediante qualitate, secundo mediante forma, quæ est principium generandi, ut nos dicimus, qua constituitur in forma substantiali; et si generatio fieret virtute qualitatis, perinde dicendum esset servari in eadem hanc subordinationem in agendo. Ex qua subordinatione oritur ordo inter formas non necessariæ connexionis, sed suppositionis ex modo agendi causæ, quæcumque illa sit.

Est suppositionis, non connexionis.

15. Connexio inter formam, et suam passionem. Non subest causæ naturali.

Alia ergo connexio est, quam inquirimus inter ipsas formas in *esse*, vel inter subjectum et propriam qualitatem Physicam, quæ proinde supponit substantiam et formam, qua constituitur, et illa sequitur. Hæc autem talis est, ut naturaliter separari ab invicem non possint virtute causæ naturalis, neque fieri, ut ignis sit, quin sit calidus; hæc autem fundatur in igne, qua prior est sua proprietate Physica, non propter dependentiam ipsius in *esse*, quod recipit complete a generante, sed ex actualitate subjecti, quæ prævalet omni agenti naturali, quantum ad conservationem suæ propriæ qualitatis, in gradu aliquo determinato, secundum quem non desinit, nisi desinente ipso subjecto; ponendo ergo hanc connexionem inter subjectum et qualitatem propriam et inseparabilem, aliter nequit salvari, nisi modo prædicto.

Provenit ex actualitate subjecti.

Ex his habentur sequentes propositiones: prima est: *Quod virtute agentis naturalis non corrumpatur qualitas connaturalis subjecto secundum omnem gradum suum, nisi corruptio ipso subjecto.* Secunda propositio est: *quando dicatur forma substantialis corrumpi et generari posita, aut sublata per alterationem præviam dispositione ejus naturali, intelligi concomitanter,* quatenus agens, scilicet sic disponens, supposita dispositione ex ordine agendi, agit statim actione substantiali ad formam intentam, ex qua sequitur corruptio alterius. 16. Prima propositio.

Secunda propositio.

Sequitur hinc tertia propositio: *Quod neque accidens separatum, neque conjunctum, agat aliter ad corruptionem substantialis formæ,* quia nequit agere ad productionem substantiæ, neque ex virtute ullius alterationis antecedentis desinit forma præexistens, sed ex virtute agentis inducentis generationem formæ oppositæ. Tertia propositio.

Sequitur quarta: *Quod accidens separatum non agat ad corruptionem substantiæ per se, ex vi propriæ actionis,* quia abest substantia, cui talis actio subordinatur, et a qua posset fieri generatio substantiæ, cui subordinatur alteratio prævia; recurrendum proinde est ad causam extrinsecam et universalem, quæ tunc agit ad salvandum mysterium, quia defectus causæ particularis per eam suppletur. Ex quibus patent quæ hic disserit Doctor in hoc et sequenti paragrapho. Quarta propositio.

SCHOLIUM.

Resolvit post subtilem et longam examinationem, per accidentia alterantia non produci gradum qualitatis incompossibilem formæ corrumpendæ, nec expelli gradum ei necessarium, sed cum producunt gradum proximum gradui isti incompossibili, tunc substantia alterantis producit substantiam, a qua producitur sua qualitas consequens, et corrumpitur qualitas necessaria, seu consequens formæ corruptæ. Si vero non est substantia in alterante potens producere aliam, ut in accidentibus Eucharistiæ, fiat iste effectus a causa extrinseca supplente, quia supposita institutione hujus mysterii, Deus facit ad præsentiam specierum omne illud quod pane ibi existente, fieret.

23. Daturne gradus in alteratione, ad quem sequitur corruptio formæ substantialis. Qualitas comitans formam corrumpendam, a quo corrumpitur.

Ad secundum dico, quod nullus est gradus in alteratione, ad quem necessario sequatur corruptio formæ substantialis alterabilis; sed ille, qui est proximus in uno alterabili, potest esse non proximus in alio alterabili, loquendo respectu corrumpentis, vel generantis intrinseci immediate se habentis ipsi alteranti. Esto enim, quod gradus aliquis quasi proximus illi, qui est incompossibilis formæ aquæ, induceretur in aquam ab aliquo agente, statim sequeretur corruptio ipsius aquæ, si in illo agente esset forma, per quam posset corrumpere aquam; si autem non sit in illo forma corruptiva aquæ, non corrumperetur forma aquæ ab illo agente, sed forte ab aliquo agente universali inducente istam formam, ad quam materia est disposita. Sic hîc si ab accidentibus separatis alteraretur aqua ad gradum, qui alias esset proximus corruptioni, sicut est dare ibi proximum (et dico *sicut*, quia in divisibilibus nihil indivisibile est proximum indivisibili), tunc quidem statim sequeretur ab ipso alterante corruptio aquæ, sed non nisi ab extrinseco.

Objicitur tripliciter.

Sed adhuc contra arguitur, quia quando aliqua qualitas est in subjecto, potest esse principium agendi ad aliquid incompossibile formæ substantiali, ergo et hîc, quia datum est prius, quod omnem alterationem, quam potest accidens in subjecto causare, potest et sine subjecto. Item secundo, quilibet gradus alterationis est ejusdem rationis; ergo quod potest habere actionem corruptivam unius, illud ejusdem rationis, si perfectius est, potest esse principium actionis corruptivæ ulterioris gradus, et sic de quolibet; sed possibile est qualitatem separatam corrumpere aliquem gradum qualitatis substantiæ, sicut concedis; ergo si ista qualitas separata sit perfectior, potest corrumpere quemcumque gradum illius qualitatis; sed corrupto quocumque gradu qualitatis, non manet substantia prior, quia non manet sine sua qualitate naturali; ergo etc.

Item tertio, agens naturale posset corrumpere qualitates in Eucharistia, et per consequens posset inducere gradum aliquem incompossibilem illis formis secundum speciem, et tamen non potest ibi inducere formam substantialem, quia non est ibi subjectum; ergo pari ratione qualitates separatæ possunt inducere in passum gradum incompossibilem qualitati, licet non possint inducere formam substantialem ali-

quam concomitantem qualitatem oppositam.

24. Ad primum dico, quod qualitas activa aliqua in substantia existens, non potest esse per se principium activum respectu alicujus qualitatis repugnantis substantiæ corrumpendæ; sed tantum potest esse principium causandi qualitatem in tali gradu, ad quem sequatur corruptio substantiæ habentis illam qualitatem; sed ibi sequetur istum gradum qualitatis corruptio substantiæ, hîc autem non, quia ibi est quoddam agens conjunctum isti accidenti, quod potest corrumpere substantiam hanc et aliam generare, hîc non. Ad istud ergo non sequetur corruptio ab isto agente, sed forte ab aliquo agente universali, ut dictum est.

Gradus ejusdem formæ possunt esse diversæ rationis in ordine ad subjectum, quia sunt inseparabiles a forma, alii non.

Ad secundum dico, quod licet gradus iste et iste sint ejusdem rationis in se, non tamen in comparatione ad quodcumque agens, quia agens, quod potest substantiam corrumpere, potest corrumpere ultimum gradum qualitatis consequentis eam, et solum illud agens, sed aliud agens bene potest corrumpere aliquos gradus non illi necessarios. Vel aliter potest dici et planius, quod gradus possunt esse ejusdem rationis, vel in se tantum, vel in se et in comparatione ad subjectum. Si primo modo, falsa est illa propositio, quæ dicit, quod agens ejusdem rationis potest corrumpere illa quæ sunt ejusdem rationis. Si enim non sunt ejusdem rationis in comparatione ad subjectum, utpote quia subjectum determinat sibi alterum illorum, non autem necessario determinat sibi alios, bene potest aliquod agens corrumpere in tali subjecto unum gradum vel plures, non tamen illum ultimum, quem subjectum sibi determinat, quia ille non corrumpitur, nisi ad corruptionem substantiæ.

Et si arguas sic, sicut substantia necessario requirit illum gradum qualitatis consequentis, ita ille gradus repugnat contrario agenti; ergo sicut dicis, quod manebit quandiu substantia manet, ita sequitur quod non maneat propter contrarium activum. Et præterea, quod est posterius generatione, est prius corruptione; sed ista qualitas secundum gradum necessarium substantiæ, est posterior generatione substantia; ergo erit prior incorruptione; ergo prius naturaliter corrumpetur, quam substantia; sed non nisi ab alterante, ut alterans est; ergo, etc. 25.

25. Istæ duæ objectiones in quibusdam originalibus non habentur, nec solutio earum, usque ad solut. 3. arg. n. 30. Quare qualitas alterans non corrumpat gradum inseparabilem a forma corrumpenda. Substantia causat qualitatem consequentem.

Ad primum dico, si aliquod agens est ita potens ad destruendum istum gradum, sicut substantia ad conservandum, argumentum haberet evidentiam; sed dico substantiam habere majorem virtutem ad resistendum contrario corruptivo illius gradus, quam illud contrarium habeat virtutem activam ad corrumpendum; et ratio hujus est, quia comparando activum ad activum, simpliciter perfectius secundum entitatem est simpliciter perfectius secundum virtutem; substantia autem habet virtutem activam respectu qualitatis consequentis eam, et qualitas contraria habet virtutem activam ad corrumpendum ipsam. Simpli-

citer autem substantia est perfectior qualitate contraria; ergo virtus substantiæ simpliciter est major in resistendo, quam virtus qualitatis contrariæ in corrumpendo. Et hæc est bona probabilitas, quod substantia est causa activa respectu qualitatis consequentis ipsam, quia alias non resisteret contrario corrumpenti suam qualitatem, nec illa qualitas posset resistere, quia de se est quid imperfectius quam contrarium corrumpens, si ponatur quod illud contrarium sit simpliciter intensius in sua specie quam istud in sua.

26. Poterius generatione est prius corruptione, exponitur. Ad secundum dico, quod illa propositio non est vera, nisi de his, quæ sunt ordinata in generatione, et corruptione pertinente ad idem genus, cujusmodi sunt formæ ordinatæ secundum ponentes plures formas; ibi enim forma universalior, sicut prius advenit materiæ, ita posterius discedit. Sed de subjecto et propria qualitate consequente secundum illum gradum, secundum quem est necessarium substantiæ, falsum est, imo ista qualitas, et posterius inducitur, et posterius corrumpitur.

Et si quæras a quo inducitur hujusmodi qualitas, vel a generante, ut generans est, vel ab alterante ut alterans? et consimiliter a quo corrumpitur, vel a corrumpente substantiam, ut corrumpens est, vel ab alterante, ut est inducens qualitatem oppositam in genito? Respondeo, effectus proximus causæ æquivocæ secundum speciem, in quolibet individuo, causatur ab aliquo individuo causæ æquivocæ. Ratio est, quia individua ejusdem speciei non necessario requirunt aliam et aliam causam specie; possibile enim est eamdem naturam specificam in isto produci a causa ejusdem rationis, a qua potest produci eadem natura in alio individuo, quia ad eumdem terminum formalem sufficit idem principium formale inductivum; illud autem hoc, et hoc quod habet illum eumdem terminum formalem, non requirit necessario productivum alterius rationis.

Ex hac propositione de causa æquivoca, et effectu proximo probata, concludo quod qualitas necessario consequens aliquam substantiam secundum speciem in quocumque, causatur a tali substantia, quia prima qualitas causatur tantum a substantia; ergo et quælibet potest, et per consequens, cum causa æquivoca sit virtualior quam univoca, etsi causa univoca posset inducere istum effectum, tamen causa æquivoca præveniret, sicut dicit Aristoteles de magna flamma et parva, *in lib. de Respiratione;* non ergo inducitur ista qualitas geniti ab aliquo alterante, ut alterans est, hoc est, non est principium formale inducendi illam qualitatem, qualitas. Qualitas incompossibilis formæ corrumpendæ, et necessaria formæ inductæ ab inducta causatur.

Et si arguas, tunc ista alteratio prævia non habet terminum, non est inconveniens de termino per se ejusdem generis, quia habet terminum extrinsecum formam substantialem geniti.

27. Quare potius Et si quæras an illa qualitas geniti inducatur a substantia ge-

forma genita, quam generans inducit qualitatem consequentem.

nerante? Dico, quod etsi posset induci ab illa, tamen probabilius est, quod inducatur ab ipsa substantia genita, quia agentia habentia eamdem virtutem et æqualem, licet possent in idem passum eamdem formam inducere, tamen agens, quanto habet patiens sibi immediatius conjunctum, tanto, cæteris paribus, efficacius et immediatius agit. Si autem ipsummet est susceptivum termini actionis suæ, ut in proposito, ipsum est passum sibi immediatius conjunctum, et per consequens ibi non præveniret generans substantiam genitam, quia non est prius secundum perfectionem ipso, sed tantum duratione; genitum autem est æquale perfectione, et immediatius ipsi passo, et hoc potest bene salvare quomodo omnes formæ æquivocæ inducibiles inducuntur in quocumque a seipso, licet tale agens æquivocum non diceretur posse inducere formam illam in aliud passum, sicut voluntas una non potest inducere volitionem suam in aliam voluntatem, bene tamen in seipsam.

Contra hoc in 2. d. 9. q. 2. de locut. Angel. Sed hîc tantum disputat, nec est certum hanc litteram esse ipsius, quia in multis antiquis non habetur.

Ex his patet a quo corrumpitur qualitas præcedens, quia ab illo a quo inducitur propria qualitas ipsius geniti; illud autem inducens est ipsummet genitum, ut dictum est. Vel potest dici melius, quod corrumpitur ab illo, quod corrumpitur subjectum ejus; hoc autem est generans substantiam contrariam, et tunc qualitas ista corrupti non corrumpitur, nisi per accidens. Qualitas tamen geniti inducta, quæ habet aliquem gradum, qui simpliciter fuit incompossibilis substantiæ corrumpendæ, ipsa inducitur per se, actione substantiæ genitæ, licet non per mutationem, quia subjectum non præfuit, carens ea.

28. Hæc autem quæ dicta sunt, non solum sunt vera de qualitate separata a substantia, sed etiam existente in substantia, quia ibi substantia ut qualis, non corrumpit substantiam, nec inducit qualitatem in gradu incompossibili substantiæ corrumpendæ; sed ut substantia per se corrumpit substantiam, et per accidens qualitatem ejus, ut substantia generat substantiam, et ultimus gradus propinquus substantiæ generandæ, qui primus est incompossibilis substantiæ corrumpendæ, est ab ipso genito.

Unde manifeste patet falsitas istius compositionis: Omnis substantia ideo corrumpitur, quia inducitur aliquis gradus incompossibilis suæ propriæ qualitati, imo nunquam gradus incompossibilis est, nisi in aliqua substantia jam genita, alioquin incompossibilia essent simul; nec aliquis gradus inductus, vel inducibilis ab alterante, ut alterans est, potest corrumpere substantiam, quia nullum posterius secundum genus potest esse principium corrumpendi prius secundum genus.

29. Ex hoc patet ad instantiam, quæ potest fieri de aqua, quod tunc aqua non posset corrumpere ignem, quia simpliciter ignis habet perfectiorem virtutem activam. Respondeo, non est universaliter verum, quod imperfectius

Imperfectius secundum speciem potest corrumpere perfectius, secus de imperfectiore secundum genus.

non potest corrumpere perfectius, loquendo de specie ad speciem. Sed imperfectius activum secundum genus non potest corrumpere perfectius ens secundum genus, quia non potest inducere nisi imperfectius secundum genus, et istud imperfectius non potest esse succedens corruptioni perfectioris secundum genus). Non enim potest accidens esse proprie succedens corruptioni substantiæ, quia si illud solum succederet, substantia ut substantia, esset quasi annihilata. Sed in imperfectius ejusdem generis non est ita, quia imperfectius in hoc quod potest inducere aliquid simile sibi, potest inducere aliquid quod potest succedere ipsi corrupto ejusdem generis.

Posset etiam dici, quod inter perfectum et imperfectum ejusdem generis est formalis repugnantia, propter quam unum potest aliud corrumpere; sed inter perfectum unius generis, et imperfectum alterius generis, non est nisi tantum repugnantia virtualis, sicut prius repugnat opposito posterioris et posterius opposito prioris; posterius autem secundum genus non potest per se, nisi in oppositum sui generis, et ideo non potest in corruptionem prioris secundum genus, cui non opponitur nisi indirecte.

30. Ad tertium, concedo quod species separatæ possunt corrumpi ab agente creato, ut dicetur in articulo sequenti, et etiam qualiter ibi substantia generetur, et non generetur.

Sed si formetur ratio hoc modo, positis accidentibus separatis, utpote calore ignis in quantitate, posset corrumpi a substantia alterante, vel ab alio quali separato contrario, vel magis activo, utpote a quanto frigido separato, non solum perfectissimus gradus illius caloris, sed etiam ultimus. Sed non est majoris virtutis, vel magis activa ista frigiditas separata, per hoc quod calor est separatus, quam si calor esset in substantia; ergo si calor esset in substantia ignis, adhuc posset frigus separatum corrumpere ultimum gradum substantiæ ignis, et tunc stat totum argumentum principale, quia ille non potest corrumpi, nisi ignis corrumpatur, nec corrumpi, nisi aliqua substantia generetur, et ita frigus separatum posset generare aliquam substantiam.

Possit frigore, et calore in quantitatibus separatis, quomodo se corrumperent?

Respondeo, quod ponendo caliditatem ignis, et frigus aquæ in quantitatibus separatis, si frigiditas simpliciter vinceret secundum intensionem specie sua calorem in specie sua, concedo quod quilibet gradus etiam ultimus illius caloris posset corrumpi ab illo frigore; sed non sequitur, quod similiter possit ultimus gradus caloris corrumpi, quando calor est in igne.

Et ratio est hæc, quia quantitas, 31.
quæ subjicitur calori separato, non determinat sibi necessario gradum aliquem caloris non magis infimum quam summum; non habet enim aliquam virtutem activam vel necessitatem respectu cujuscumque gradus ibi; et ideo, quod potest corrumpere in tali subjecto unum gradum, potest corrumpere alium et quemlibet.

Unde hi gradus sunt ejusdem rationis in se, et in comparando ipsi subjecto, id est, æqualis est determinatio vel indeterminatio subjecti ad quemcumque gradum, et e converso; sed non sic quando calor est in igne; supremum enim gradum non sibi necessario determinat, sed contingenter est in igne, et ideo si ille gradus non potest resistere frigori corrumpenti, nec subjectum resistet, quia non necessario requirit illum gradum, sed infimum gradum sibi determinat necessario; et ideo licet ille gradus infimus non possit resistere, tamen substantia ignis, quæ est majoris virtutis, potest resistere contrario corrumpenti; plus enim potest substantia ignis ad conservandum illum effectum quam frigus ad corrumpendum. Conservabitur ergo ille gradus, quamdiu ignis est in suo *esse* manens, et ideo nisi sit aliquid corrumpens ignem in se, non corrumpetur ille gradus.

Quando ergo dicitur, quod non est frigus majoris virtutis, nec magis activum per hoc, quod calor est sine substantia, quam si esset cum substantia; concedo quod non est in se magis activum, sed in hoc contrarium magis potest agere, quia hoc contrarium separatum caret causa conservante suum *esse*; conjunctum autem habet causam conservantem suum *esse*. Et ista responsio est universalis de causis contrariis formaliter, vel virtualiter concurrentibus circa idem passum. Non enim est una magis activa simpliciter, vel minus, quia alia concurrit circa idem passum; sed tantum una est minus activa in illud, quia alia concurrit, quia illa impedit.

SCHOLIUM.

In solutione hac explicat bene illud : *destructo priori destruitur posterius*, et ostendit *inesse*, non esse essentialiter prius in accidenti quam agere; item, *inesse* non esse passionem accidentis, de quo quæst. 1.

Ad principales (e) rationes. Ad primum dico, quod ista propositio, destructo priori, destruitur posterius, vera est de simpliciter priori, a quo scilicet dependet posterius; non autem de illo, quod aliquo modo est prius, a quo tamen posterius non dependet essentialiter; sicut est in effectibus ordinatis, propinquior causæ dicitur prior remotiori, et tamen possibile esset aliquando causam exire in effectum secundum, licet impediretur a primo. Aliter potest dici, quod illa propositio vera est, nisi aliquid aliud prius priori et posteriori suppleat vicem illius prioris; sic est de Deo et subjecto respectu accidentis hîc.

32. Destructo priori destruitur posterius, exponitur dupliciter.

Sed prima responsio est dubia, quomodo effectus posterior posset esse sine effectu priori ejusdem causæ, quando inter effectus est ordo essentialis. Dictum est enim sæpe in primo libro, quod causa nata habere effectus ordinatos, non est in potentia propinqua ad effectum remotiorem producendum, nisi propinquiori jam producto; et per hoc non potest Spiritus sanctus spirari, nisi a Patre et Filio simul; ac per hoc non potest creatura creari, nisi simul a tribus personis divinis; et alia multa ibi.

Dist. 2. et 10. et in 2. dist. 1. q. 1. et in quodl. q. 1.

Secunda etiam ratio non valet hîc, quia etsi Deus suppleat vicem, id est, causalitatem subjecti respectu accidentis conservando accidens sine subjecto, non tamen supplet vicem ipsius inhærentiæ ad subjectum, de qua arguitur, quod illa est prior actione in extrinsecum, nisi dicas quod pro tanto supplet vicem ipsius inhærentiæ ad subjectum, de qua arguitur, quia conservat ibi *esse*.

33. Inesse accidentis non est prius, quam agere, quia utrumque convenit per respectum extrinsecum, primum tamen est naturaliter prius. Inesse quomodo immediatius accidenti, quam ageret.

Sed ad formam potest dici, negando minorem, quia *inesse* accidentis non est essentialiter prius quam *agere* in extrinsecum, loquendo de *inesse* alicubi substantiæ, quia utrumque convenit contingenter accidenti, et posterius etiam contingenter præhabet prius. Necessario quidem et essentialiter actio præsupponit *esse* ipsius formæ activæ, sed quod *inesse* concomitetur illud *esse,* non est necessarium, nec necessario præexactum ad *agere*. Quando tamen uterque respectus convenit eidem formæ absolutæ, scilicet *inesse* et *agere* in extrinsecum, licet uterque sit extrinsecus adveniens, tamen primus non ita se habet contingenter ad fundamentum, sicut secundus, quia si semper fundamentum, stante ordine causarum naturalium, habet primum respectum, non sic secundum, et possunt plura impedire, ne secundus respectus insit, quam ne primus, quia contrarium impediens potest auferre isti formæ ne agat; sed ne insit, nihil potest auferre, nisi Deus.

Est ergo minor falsa, quod *inesse* est prius quam *agere* essentialiter; sed tantum *esse* est essentialiter prius, *inesse* autem est communiter prius considerando ordinem causarum naturalium. Et tunc ad confirmationem de immediatione, dico quod non omne immediatius alicui, necessario præsupponitur omni mediatiori, utpote, si illud immediatius non est causa aliquo respectu mediati, neque causa activa, neque receptiva, neque effectus simpliciter necessario propinquior eidem causæ; et sic est in proposito. Inesse enim habet immediationem hanc, quod statim ex causis naturalibus consequitur fundamentum, ita statim quod per nullam causam naturalem impeditur non sic agere; sed tamen nec *inesse* est ratio elicitiva, nec receptiva, nec effectus simpliciter necessario prior quam agere.

Inesse non est passio accidentis.

Et si dicas, *inesse* est propria passio accidentis, *agere* autem est accidens per accidens. Patet responsio 1. *q. hujus dist. Inesse* enim non est propria passio, sed accidens contingenter inhærens, licet ut in pluribus; accidens autem ut in pluribus, non necessario præcedit accidens in paucioribus, vel ad utrumlibet.

COMMENTARIUS.

17. (e) *Ad principales rationes*, etc. Respondet ad argumenta posita ad initium hujus quæstionis. Ad primum, posterius non potest esse sine priori, respondet id verum esse de posteriori essentialiter; sic autem se habet actio accidentis ad existentiam ejus, non vero ad inhærentiam. Ad explicationem illius distinctionis ponit obiter exemplum de effectibus subordinatis, in quibus probabile est effectum re-

motiorem et posteriorem esse posse sine priori.

Duplex subordinatio inter effectus.

Hoc tamen limitandum est, quando non est essentialis ordo inter effectus, simpliciter potest esse posterior sine priori, licet non hîc et nunc, et ab hoc agente, verbi gratia, electio finis supponit consultationem in eo qui ignorat media, quia aliter nequit devenire ad necessariam cognitionem et præviam electioni, sed in artifice experto, et cognoscente media, non requiritur talis consultatio, ante electionem; agens naturale ageret immediate ad confirmationem materiæ primæ in instanti, si applicaretur ei sine forma substantiali, et tunc non ageret prius alterando. Rejicit etiam aliam responsionem, quæ tamen reducta ad jam præmissam tenet, quia inhærentia non est prior actione in accidente, nisi qua est dependentia ejus ad subjectum; quidquid autem supplet causam, supplet et dependentiam causæ, sic Deus, supplens subjectum, supplet dependentiam, quæ in tantum exigitur, inquantum exigitur subjectum.

Supplens causam, supplet dependentiam a causa.

Prius aliquo, non est prius tertio in causando tertium necessario, et semper.

Ad confirmationem patet, quia responsio redit in hoc, quod illud quod est prius et immediatius, qualiter se habet inhærentia ad accidens, ut comparatur ad actionem, non semper necessario supponitur posteriori, ut quando nullo modo est causa respectu posterioris et mediati, verbi gratia, prius forma dicit respectum effectus ad causam efficientem, quam causæ formalis ad suum effectum formalem, quia ille sequitur *esse* ejus, hic vero actionem; sed non supponitur unus ad alterum, sic neque inhærentia, quæ est respectus prior ad causam materialem, facit ad actionem, quia neque principium, neque causa, neque conditio essentialis et prævia est, si alioquin manet forma in *esse* sine inhærentia.

SCHOLIUM.

In hac solutione declarat illud: actio est tantum suppositi, (licet non inveniatur apud Philosoph. saltem ubi citatur) quod intelligitur de supposito, ut de ultimate denominabili, atque adeo potest convenire formæ, ut proxime denominabili.

Actio est tantum suppositi, non est Philosophi, ubi citatur saltem. q. 1. n. 1. Actio est suppositi, ut ultimi denominati potest tamen esse formæ, ut denominati propinqui. Ab eodem abstracto respectivo accipiuntur plura concreta. vide 1. d. 5. q. 1. n. 6.

Ad secundum (f) principale dico, 34.
quod ista propositio, actio est tantum suppositi, non habetur a Philosopho 1. *Metaph.* sed ibi habetur quod actio est circa singularia; et pro tanto præfert experimentum arti in agendo, vel expertum artifici. Sed unde locus? est circa singulare, ut objectum; ergo est solius suppositi, ut agentis. Si ergo accipitur ista propositio, actio est suppositi, sumitur aliunde quam a Philosopho saltem hîc; actio tamen est suppositi, ut ultimate denominati ab actione, sed non ut solius denominati ab ipsa. Hanc responsionem intelligere potest ex 5. *dist.* 1. *lib.* ubi habetur, quomodo ab eodem abstracto, et maxime dicente respectum, possunt accipi plura denominativa, denominantia plura, ad quæ cadit illa forma, et secundum ordinem. Sicut ab hoc abstracto *potentialitas* accipitur hoc concretum proximum, quod est *potentia* et dicitur de calore; et ulterius hoc concretum, quod est *potens*, et dicitur de igne habente calorem. Eodem modo potest accipi ab actione unum concretum, quod denominaret principium formale agendi, et illud de calore diceretur, ut puta calor calefacit, id est, est quo habens agit; sic calor est potentia calefactiva, nec

tamen est potentialitas, nec potens. Sed non accipitur ab actione communiter, nisi denominativum denominans ultimum denominabile, ad quod terminatur tota dependentia illius formæ; et concedo, quod quantumcumque formæ denominentur ab actione, cum ista forma nata sit esse in supposito, posset ulteriori denominatione suppositum denominari ab actione.

35. Sed diceres, saltem hac denominatione usitata, qua aliquid dicitur agere forma, non denominatur ab actione, et ita propositum. Respondeo, forma habens rationem formæ, non sic denominatur, id est, forma informans, quia tunc est alteri ratio, qua ipsum denominatur hac denominatione. Sed forma non informans, sed per se ens, non denominatur hac denominatione; denominari tamen potest alia denominatione, ut prædictum est; et si ipsa non dependet ulterius ad aliquid denominatum, denominatio ejus erit ultima. Et sic illa propositio *solius suppositi est agere,* breviter exponitur, vel alicujus habentis modum suppositi. In hoc autem, quod dico habere modum suppositi, nihil positivum intelligo ultra essentiam formæ, sed tantum negationem informandi aliquod, quod per istam formam agat.

Dist. 2. et 8.

Ad confirmationem per Boetium, potest dici, quod sicut ipse loquitur ibi de *quo est* et *quod est,* quodlibet causatum habet ista aliquo modo distincta, eo modo quo nullum creatum est purum *esse,* de quo *in primo libro*; sed non oportet, quod in quolibet creato, *quo agit,* et *quod agit* sint distincta. Si enim anima est essentia simplex, et idem realiter suæ potentiæ, non est aliud, quod agit actione intellectiva, et quo agit; et ita hîc, istud est quoddam ens, et accidens simplex, nec informans aliud.

36. Exemplum adductum de anima et homine non probat, nisi de *quo* et *quod* in essendo, et hoc accipiendo *quo* partiale, non *quo* totale; quod dico, quia homo, ut *quo* totali, humanitate est homo, sed per animam est homo, ut *quo* partiali. Et hoc est, quod aliquando consuevit dici de forma totius, et forma partis. Forma autem totius est quidditas rei includens utramque partem essentialem, et illa non est aliud realiter ab ipso; quod si sic forte sit aliud, tantum est aliud in modo intelligendi, et tantum isto modo possunt differre *quod* et *quo* respectu actionis, quando *quo* est *quo* totale, quod semper est ad minus quando ipsum *quo* nulli alii inest, et forte etiam quando alii inest, quia tunc subjectum nullam causalitatem habet propriam respectu actionis; sed tamen tunc denominatur ab illa actione, denominatione remota, quia denominatur a principio *quo* illius actionis.

Quod et quo, quomodo differunt respectu actionis.

Ad illud, quod adducitur *de* 3. *Metaph. de Mathematicis,* quod *in mathematicis non est actio, vel agens, nec bonum*, dico, quod quantitas in Eucharistia non est pure quid mathematicum. Mathematicum enim ita abstrahit a qualitatibus naturalibus, sicut a forma substantiali; ita enim vel magis abstrahit

Mathematicus a naturali, sicut a Metaphysico. Concedo ergo, quod si quantitas esset sola, ipsa non esset agendi principium tali actione, de qua loquimur hîc; sed qualitas ista naturalis, quæ est hîc in quantitate, bene potest habere actum virtualem respectu passi.

COMMENTARIUS.

18. Responsio ad secundum principale. (f) *Ad secundum principale*, etc. Ostendit illud, *actiones sunt suppositorum*, non esse Philosophi, sed actiones versari circa singularia. Ex paritate etiam rationis sunt singularium, quia singularitas supponitur ad actionem, sicut et *esse* causæ; potest ergo teneri, extendendo appellationem suppositi ad illud quod habet modum essendi suppositi, in hoc quod existat seorsim non connotando aliud, quamvis natum sit connotare, quia dependentia actionis est ad ipsum, ut ad ultimatum terminum, seu principium in *esse* et *denominari*; vide ipsum *in* 1. *dist.* 12. *quæst.* 1. *ad* 2.

Existens per modum suppositi privative.

Ad confirm. Ad confirmationem, intelligitur de compositione creaturæ ex potentia et actu, sicut et cæteri Patres, et potissimum Augustinus dicit creaturam includere nihil, id est, non habere plenitudinem essendi, sicut Deus, qui est actus purus nihil includens potentialitatis aut defectibilitatis; omnis autem creatura est defectibilis, et includit limitationem essendi, ideo dicitur componi ex potentia et actu. Hinc sæpe Augustinus dicit voluntatem creatam esse defectibilem et peccabilem, quia est ex nihilo, nec posse rectificari, nisi per eum, qui non patitur defectum. Et in hoc fundatur ordo in rebus et causis, essentialis, qua imperfectum reducitur ad perfectius, quia imperfectum dicit privationem perfectionis, et ratione hujus dependentiam ad aliud prius, quod est in actu illius perfectionis; instantia allata de anima recte probat glossam adhibitam Boetio.

Compositio creaturæ ex potentia et actu.

Ordo in rebus in quo fundatur.

9. Ad 2. confirm. Actio competit toti per formam. Ad secundam confirmationem, negatur consequentia. Antecedens est verum de principio *quo* in essendo, quia pars nunquam potest esse totum, tamen actio semper competit toti mediante parte, nempe forma, et non ratione materiæ; unde si forma est solitaria, poterit etiam competere ipsi tam virtus activa quam ipsa actio; in hoc enim non dependet a toto, sed e contra totum ab ipsa.

Quoad illam distinctionem de forma partis et totius, vide ipsum *in* 1. *dist.* 3. *quæst.* 7. *ad* 3. et fusius *in* 3. *dist.* 2. *quæst.* 7. et *in* 2. *dist.* 3. *quæst.* 6. dicitur forma respective ad rem ipsam conceptam per modum concreti et suppositi, ut humanitas forma hominis, qua constituitur ens.

Ad 3. confirm. Ad tertiam confirmationem quantitas consideratur a Mathematico, ut abstrahit a substantia et qualitate sensibili, a Naturali vero respective ad utrumque; ut ergo est in Eucharistia subjectum accidentium, quod denominatur ab actione, sic non consideratur mathematice, sed a Naturali, ut est principium motus sensibilis suo modo circa paragraphum sequentem; vide quæ dicta sunt *dist.* 10. *quæst.* 8. *in Comment.*

SCHOLIUM.

Incidenter resolvit quantitatem sine qualitate non posse percipi a sensu vel intellectu nostro, pro hoc statu, et rationem utriusque assignat.

37. T. com. 64. Et si quæras, quantitas separata sine qualitate, essetne activa in sensum? Videtur quod sic, quia est per se sensibile. 2. *de Anima*; et iterum in intellectum posset agere, quia est per se intelligibile;

non autem posset agere in intellectum nostrum, nisi prius in sensum; ergo, etc. Oppositum videtur, quia non est sensibile primo; illud autem, quod est tantum sensibile per se non primo, non potest agere sine illo quod est primo sensibile.

Sensibilia communia an agant in sensum.

Potest dici, quod non sentiretur, quia vel nullam actionem habet in sensum secundum aliquos imprimendo speciem propriam, sed sola sensibilia propria hoc faciunt; sensibilia vero communia solum faciunt ad modum immutandi ipsum sensum; vel si cum sensibili proprio causet propriam speciem commune sensibile (alioquin quomodo proprie sentiretur), non tamen potest istam causare sine sensibili proprio concomitante, non quidem quin istud sit prius quam qualitas sensibilis primo, et ita secundum se possibile separari ab illa, sed non prius in agendo in sensum, et sic inquantum hujusmodi non est separabile a sensibili proprio. Et forte ratio est, quia sensus est primo potentia receptiva sui proprii objecti, et ideo a nullo alio potest recipere alium actum, nisi prius naturaliter sit in isto actu.

Quantitas sine qualitate non moveret intellectum nostrum, et quare?

Ad primum argumentum patet ex his. Ad secundum, dico quod posset movere intellectum, si sibi esset proportionatum, vel proportionaliter præsens; sed non esset sic intellectui nostro, quia sibi non potest fieri præsens, nisi per speciem, quæ non potest causari in intellectu, nisi prius species objecti fuerit in sensu.

SCHOLIUM.

Ad tertium principale, declarat bene illud, agens et patiens communicant in materia. Ad quartum, declarat ideo Aristotelem negasse ideas generare posse substantiam compositam, quia sunt formæ; non quia negavit actionem formis, sed quia tenuit nullam substantiam immaterialem posse producere substantiam compositam, nisi medio corpore, propter ordinem cau arum universi in quo erravit. Movet et non solvit, an forma substantialis separata generare posset, sicut accidentalis potest alterare; et videtur quod non, quia non potest suscipere quantitatem, nec suscipi in ea, ut vult hîc Tartaretus.

38. Agens et patiens communicant in materia, explicatur dupliciter.

Ad tertium (g) principale dico, quod ista propositio primi de generatione, agens et patiens oportet communicare in materia, exponi potest de communicatione aptitudinali vel actuali; ista autem accidentia separata etiam nata sunt communicare cum passo in materia sui subjecti. Vel aliter, quod non est vera, nisi de agente univoco; nam Deus vel cœlum non communicant in materia cum istis inferioribus. Sed hoc non solvit, quia hujusmodi accidentia agunt in sua contraria actione univoca; ergo prima solutio melior est, quia ex quo hæc forma est ejusdem rationis cum forma terminante, sequitur quod sicut forma terminans est in materia, ita ista nata est esse in materia; sed non oportet ipsam actu esse in materia, sicut illa est, quia agere est formæ maxime per se entis, sed recipi vel produci non est formæ, nisi in aliquo susceptivo.

Ad quartum (h) de 7. *Metaph.* posset adduci pro me, quia conce-

do quod qualitas non potest esse principium generandi substantiam compositam; sed in alio adducitur contra me, quia nec qualitas est principium generandi compositum quale, nec etiam forma substantialis, si per se esset, esset principium generandi substantiam compositam, quod tamen haberes negare, sicut et negas de qualitate et composito quali.

39. Dico ergo primo ad auctoritatem Aristotelis quod intentio sua est, quod idea Platonis non potest esse principium generandi substantiam compositam, quia nulla substantia omnino immaterialis potest generare substantiam compositam, nisi mediante corpore.

Sed unde est hæc propositio vera apud Philosophum ? Dico quod ex hoc,quod ponit ordinem causarum in universo esse simpliciter necessarium; et vidit substantias separatas secundum positionem suam movere cœlos, ut per talem motum producant aliqua in istis inferioribus, non autem sic moverent, si possent immediate producere ista, quia tunc ille ordo causarum non esset necessarius, quod sibi esset inconveniens. Nec per hoc oportet imponere sibi truffas aliquorum, quod substantia separata non possit causare aliquid hîc inferius propter aliquam imperfectionem, vel tale aliquid, vel tale in substantia separata, vel propter improportionem simplicis ad compositum, sed tantum propter istum ordinem causarum. Concessit enim, quod substantia simplex creat cœlum motum, quod est compositum per accidens, et quare non ita compositum per se, cum ipsum agens non magis habeat convenientiam cum composito per accidens nec toto, nec partibus, quam cum composito per se ?

Sed non communicamus cum Philosopho in ista propositione: Ordo causarum naturalium est simpliciter necessarius. Ipse etiam diceret quod accidens simplex non posset producere subjectum quale, non quia negaret accidens simplex, quando est in subjecto, esse totam rationem agendi, et ita si posset per se esse, posset per se agere, sed quia negaret illud posse per se esse propter necessitatem ordinis causarum apud eum.

Erravit Aristot. tenendo ordinem causarum naturalium esse simpliciter necessarium.

Sed quod dicitur ibi, quod forma substantialis, si per se esset secundum auctoritatem hanc Philosophi, non posset esse principium generandi substantiam compositam, hoc quidem habet dubium. Si enim sicut qualitas est totale principium alterandi, ita forma substantialis generantis sit totale principium generandi, consequens est dicere, quod forma substantialis per se ens, potest substantiam generare, nisi forte, quia non esset sub modo convenienti ad agendum; nihil enim habet modum convenientem ad agendum in materiam quantam, nisi ipsum sit quantum, loquendo de agente univoco; sed de hoc, an forma substantialis sola esset principium generandi, vel quod plus est, an prima substantia sola, require *supra in hac quæst.*

Forma substantialis separata an generaret ? et videtur quod non.

COMMENTARIUS.

(g) *Ad tertium principale,* etc. Tenet
20. Ad tertium. primam solutionem, quæ potest etiam accommodari secundæ, si intelligatur similiter communicatio in actu vel aptitudine, quantum ad materiam, quia sicut forma, quæ est principium agendi, et terminus actionis, sunt ejusdem speciei, ita neutra dependet ab ullo subjecto, a quo non est nata dependere altera.

Ad quartum. (h) *Ad quartum,* recte explicat textum Philosophi, quia neque idea Platonis, neque ens abstrahens a materia posset generare substantiam materialem, ex mente Philosophi, et compositam, nisi mediante corpore, nempe motu cœli, propter ordinem, quem posuit causarum, in quo erravit. Unde bene removet interpretationem aliorum, quam desumunt ex simplicitate substantiæ separatæ, vel improportione ad corpus, vel hujusmodi, quia hæc perinde instant in eadem difficultate et forma, contra motum corporeum cœli, quem admittebat Philosophus causari a substantia separata.

An forma substantialis separata posset generare. Tartaretus negat. Movet dubium, an secundum hanc sententiam Philosophi, forma substantialis separata posset generare substantiam? Respondet Tartaretus negative, quia ipsa non esset quanta, neque nata recipere quantitatem, quia quantitas non subjectatur in forma, sed in toto. Unde neque materia sola, neque forma sola, id est, separata, nata sunt recipere in seipsis quantitatem, sed compositum; unde sequitur per ipsum, neque formam substantialem ignis producere formam substantialem ignis, sed totum producere illam formam, quod distinguitur realiter a forma et materia; in composito tamen accidentali, forma est principium agendi, quia nihil dicit præter suas partes.

Hæc responsio non subsistit, neque cohæret litteræ, quia nihil magis ex intento probat Doctor, quam formam substantialem esse principium generationis; et in resolutione hujus dubii dicit a fortiori ipsi separatæ convenire posse generare substantiam, si qualitati competit esse principium totale alterandi, quando est separata. Nec obstat illud, quod subnectit in illis verbis : *Nisi forte, quia non esset sub modo convenienti ad agendum; nihil enim habet modum convenientem ad agendum in materiam quantam, nisi ipsum sit quantum, loquendo de agente univoco,* etc. Hæc dubitatio excepit casum, in quo forma esset separata tam a subjecto quam a quantitate, non vero infert suppositionem, quasi ex separatione a materia nullo modo esset quanta, vel sequeretur etiam ejus separatio a quantitate. 21. Rejicitur illa sententia. Exceptio præmissa explicatur.

Unde Doctor in littera sequente redit ad affirmationem, remittens se ad dicta in hac quæstione de forma substantiali, vel de substantia prima, quam probavit esse principium producendi substantiam, et negavit formam accidentalem agere ad substantiam immediate, sive producendo, sive corrumpendo, tanquam terminum intrinsecum suarum actionum. Si ergo forma accidentalis est activa, a fortiori forma substantialis est activa ex omnibus principiis, quibus probatur substantiam esse activam. Formæ substantiali competit actio.

Accedit toti, cum dicat solum formam totius, secundum hanc, non convenire actionem ullam, sed mediante forma partis, qua constituitur in specie, mediante qua etiam est receptivum et activum. Quis enim unquam dubitavit materiam et formam substantialem corpoream esse extensas et quantas? Sed si quantitas ita præcise reciperetur in toto, ut excludit secundum distinctionem realem partes, Totum non est activum, nisi per formam partis. Absurdum sequens ex illa sententia.

non posset effectus quantitatis communicari formæ aut materiæ, quia nequit formæ communicare effectum suum nisi ei, quod eam recipit in se per modum formæ, vel certe ei cui communicatur per modum formæ.

Unde anima rationalis, quamvis insit corpori quanto, quia neutro modo se habet ad quantitatem, ita nullum effectum formalem recipit ab ipsa; sicut neque albedo et dulcedo in lacte communicant sibi invicem aliquem effectum formalem, sed totum non se habet ad materiam et formam, sicut subjectum aut forma informans; ergo neque quantitas mediante toto afficeret partes.

22. Formæ separatæ inesset quantitas, et qualitas.

Dicendum ergo quantitatem afficere totum mediante forma, et sic immediate afficere formam, et mediante illa materiam. Unde forma substantialis potest separari a subjecto manente in ipsa quantitate, et aliis accidentibus, quæ insunt toti, et sunt principia alterantia substantiam, ac proinde habere omnia requisita ad generandam substantiam; ad hoc enim sufficit communicare formam materiæ præexistenti, et principium illud Philosophi perinde hic interpretandum est, ac in actione accidentis separati, et eodem modo solvendum.

SCHOLIUM.

Ad quintum ostendit, se non tenere speciem intelligibilem esse totalem causam intellectionis, de quo 1. dist. quæst. 7. a n. 14. nec charitatem totalem causam amoris. Et secundum eos qui tenent speciem intelligibilem esse totalem causam, dicendum esset quod separata non produceret in se intellectionem, quia non est principium receptivum ejus, separata tamen præsens, videtur quod partialiter concurreret, et idem de charitate separata assistere.

40. In 1. dist. 3. q. 7.

Ad quintum (i) argumentum principale, si species intelligibilis poneretur totale principium intellectionis, haberet aliquam apparentiam, quod separata posset esse principium, et de charitate respectu dilectionis. Sed nec hoc, nec illud posui totale principium, s edpartiale, et minus principale. Principium autem minus principale nunquam potest agere, nisi principaliori prius naturaliter agente; et hoc loquendo de prioritate ex parte agentis, non ut actio vel terminus recipitur in passo, quia sic simul natura terminatur actio agentium ordinatorum in passo ad formam.

Contra prædeterminationem Physicam. Tenet sic D. Thomas, de quo 1. dist. 3. q. 7. num. 14. Text. com. 2. 5. 12. et 18.

Sed numquid contra aliquos tenentes illud antecedens, concludit hæc ratio? Dico quod species intelligibilis quantumcumque separata vel conjuncta, nunquam intelligit; nihil enim dicitur intelligere, nisi in hoc quod habet intellectionem talem formaliter sibi inhærentem, et sic adducenda est propositio tertii de Anima: *Intelligere est pati,* quia *intelligere* est habere intellectionem; species autem intelligibilis a nullo ponitur esse principium receptivum intellectionis. Unde magis concluderet hoc argumentum, quod species separata posset intelligere contra ponentem, quod est ratio formalis recipiendi intellectionem, quam contra ponentem, quod est totale principium activum intellectionis.

Sed adhuc deducetur, quod saltem species intelligibilis separata posset causare active intellectionem, quod videtur inconveniens.

Respondeo, hoc non sequitur, 14.
nisi habeat passum approximatum

receptivum intellectionis; sed si tale habeat, consequenter esset concedendum, quia causaret intellectionem in illo, et quoad hoc, est una difficultas communis nobis et illis, quia quamcumque causalitatem tribuimus speciei, vel partialem activam, ut *supra* dixi, vel tantum rationem præsentantis objectum, istam perfectionem eodem modo haberet, si esset separata, sicut si conjuncta. Videtur ergo, si separata esset præsens intellectui, non per inhærentiam sed per simplicem præsentiam, quod posset eodem modo sufficere ad causandum intellectionem in intellectu, sicut quando inhæret.

Species intelligibilis separata præsens an partialiter concurreret ad intellectionem.

Et hoc concedo, quia dixi *supra*, quod intellectus nihil perfectionis pertinentis ad ipsum, recipit a specie informante, sed tantummodo oportet speciem, ut aliam causam partialem effectus, concurrere cum intellectu; sed quod aliquando causa partialis alteri coinhæreat, hoc est omnino accidentale, quia æque perfecte posset causare effectum sine inhærentia propter ordinem essentialem, scilicet subordinationis virtutis activæ ad virtutem activam, cui accidit ordo subjecti et accidentis. Et ita breviter dico, quod charitas in patria immediate causabit intellectionem intuitivam sui in intellectu, et tamen non erit præsens intellectui inhærendo, sed voluntati, et tamen ista præsentia sufficit ad hoc quod ipsa, ut causa partialis, concurrat cum alia causa.

Istud ergo argumentum, quod frequenter fit, quasi sit aliquanti ponderis, contra nullam opinionem concludit, nisi contra ponentem speciem esse totale principium intellectionis activum, et cum hoc propinquum et proprium receptivum ejusdem, et idem posse movere se. Sed contra ponentem qualitercumque de activitate speciei, non concludit, nisi quod separata possit simpliciter agere, sicut conjuncta; si tamen habeat passum proportionatum præsens, eodem modo de charitate respectu dilectionis.

COMMENTARIUS.

(i) *Ad quintum argumentum principale,* etc. Respondetur quod si species intelligibilis separata a subjecto non posset se sola producere intellectionem, quia est causa partialis minus principalis, neque etiamsi esset totalis produceret eamdem extra intellectum, quia hîc est passum determinatum intellectionis; si autem esset separata posset agere simul cum intellectu, qua comprincipium est; ei autem qua tale, accidit quod inhæreat alteri comprincipio, nempe intellectui. De hoc vide ipsum *in* 1. *dist.* 17. *quæst.* 2. *ad quartum pro* 4. *via*, etc. 23.

Species separata ageret ad intellectionem.

QUÆSTIO IV.

Utrum omnis transmutatio, quæ potest causari ab agente creato circa accidentia in Eucharistia manente, necessario requirat eamdem quantitatem manere?

D. Thom. 1. 2. *q.* 52. *art.* 2. *et* 2. 2. *q.* 24. *art.* 5. Goffr. *quodl.* 11. *q.* 3. Greg. *hîc. q.* 2. *art.* 2. Capreol. *dist.* 18. *q.* 1. Ægid. *quodl.* 2. *q.* 11. Conimbric. 1. *de generat. c.* 5. *q.* 17. 18. *Vide* Scot. 1. *dist.* 17. *q.* 3. 4. *et* 1. *Phys. q.* 8. *et* 3. *Phys. q.* 4. *et* 2. *Phys. q.* 1. *et* 9. *Metaph. q.* 14.

Circa tertium (a) principale, primo quæro de transmutatione possibili manente Eucharistia. Se- 1.

cundo de transmutatione, cum qua non manet Eucharistia. De primo quæro, an omnis transmutatio, quæ potest causari ab agente creato circa accidentia in Eucharistia manente, necessario requirat eamdem quantitatem manere?

Argum. 1. Text. com. 6. et 9. Text. 32. et 75. Idem 5. Physic. text. c. 55.

Quod sic, quia tam motus quam mutatio necessario requirit subjectum et præsupponit. Patet ex definitione motus, 3. Physicorum: *Motus est actus entis in potentia, et est actus mobilis, inquantum mobile.* Patet etiam ex definitione mutationis, 6. Physicorum: *Mutari est aliter se habere nunc quam prius.* Sed transmutatio, quæ potest causari ab agente creato, vel est motus vel mutatio; ergo necessario præsupponit subjectum, et hoc manens idem sub utroque termino, et hoc est de ratione subjecti; sed hîc nihil manet idem sub utroque termino, nisi quantitas maneat eadem; et confirmatur, quia non manente priori eodem, non manet posterius idem. In illis etiam mutationibus hîc possibilibus, non posset inveniri subjectum aliquod nisi quantitas.

2. Argum. 2. Text. 22. et inde. Text. com. 32.

Item 7. *Metaphys. cap.* 7. probat Philosophus, quod generans non generat, nisi compositum. Et exponit in fine capituli, quod non solum de substantia ostendit ratio non fieri speciem, sed de omnibus similiter primis Prædicamentis communis est ratio, ut Quantitate et Qualitate, et aliis Categoriis; fit enim velut ænea sphæra, sed non sphæra, nec æs. Similiter in aliis Categoriis, non enim fit quale, sed quale lignum; nec quantum, sed quantum lignum, aut animal. Sed non potest esse hîc compositum generatum per accidens aliud, nisi quantitas sit pars illius compositi; illam autem oportet fuisse eamdem in transmutatione, quia secundum Philosophum ibi oportet semper præexistere materiam, quæ transmutatur ad formam, ut fiat compositum.

Argum. 3. Text. com. 13. 14. 37.

Item, agens naturale non potest in Eucharistia causare augmentum, nec diminutionem, quia hæc non conveniunt nisi animatis, quibus et nutritio convenit, 2. *de Anima*; sed species in Eucharistia non sunt animatæ; ergo non possunt augeri, nec minui; sed non est aliquis motus ad quantitatem aliam et aliam, nisi augmentum et diminutio, ut patet 5. *Physic.* ubi in genere Quantitatis ponuntur ista, sicut alteratio in genere Qualitatis. Text. com. 18.

Ratio opp.

Contra, species illæ possunt a Sacerdote frangi. Patet ad sensum et per consequens solvitur continuitas; continuitas autem est unitas continui; ergo solvitur ejus unitas; ergo non manet in illa transmutatione eadem quantitas quæ prius.

Item, circa hujusmodi species, potest esse condensatio et rarefactio ab agente creato; in raro autem major est quantitas, in denso minor.

COMMENTARIUS.

(a) *Circa tertium principale,* etc. Hîc agitur de tertio articulo hujus distinctionis, et in hac quæstione tantum, de mutationibus specierum quæ sunt ad terminum accidentalem. Non est quod hîc circa opinionem Goffredi hæreamus, quan- 1.

tum ad naturam motus, et oppositionem terminorum, quam fuse impugnat Doctor hîc, et *in* 1. *dist.* 17. *quæst.* 3. *et* 4. Omissa ergo illa parte quæstionis, quæ tangit opinionem Goffredi, quæ in scholis inter Philosophos abolevit, prosequemur breviter resolutionem quæstionis.

SCHOLIUM.

Opinio Goffredi, in rarefactione et condensatione totam præcedentem quantitatem deperdi, et aliam omnino novam fieri, et secundum hoc motus isti in Eucharistia sunt sine subjecto. Idem tenet Goffredus de qualitate in augmento vel diminutione, scilicet quod tota qualitas præexistens pereat. De quo 1. dist. 17. q. 3. et 4. et late Scot. 3. Phys. q. 4.

3. Goffr. quodlib. 11. q. 3. et Burlei. Hîc est una opinio, quæ dicit quod non solum possibile est hîc quantitatem non manere eamdem, sed quod est omnino alia et alia quantitas in rarefactione et condensatione specierum, ita scilicet omnino quod nihil prioris remanet in posteriori, nec pars aliqua posterioris præfuit in priori. Et ex hac conclusione concedit ad propositum aliam, scilicet quod hîc est motus sine subjecto etiam ab agente creato, ut satis patet ad sensum, quia ignis potest rarefacere istas species, sicut si essent in subjecto. Addit tamen quantum ad hanc secundam conclusionem, quod illud, secundum quod fit primo et per se transmutatio, non est omnino sine subjecto, quia hujusmodi transmutatio fit secundum rarum et densum. Ista autem variatio fit secundum calidum et frigidum, et ad hujusmodi transmutationem sequitur contractio vel extensio, et sic quasi per accidens fit, et ex consequenti transmutatio secundum quantitatem; et secundum hoc, quia illud secundum quod primo et per se sit hæc transmutatio, hæc mutatio non est sine subjecto, potest dici quod hîc motus non est omnino sine mobili. Et quasi non sufficiat hæc responsio, subdit, quia tamen illud quod hîc ponitur pro subjecto ejus, secundum quod per se fit transmutatio, etiam transmutatur, et suæ transmutationi non potest subjectum assignari, ideo ratione ejus dicitur motus esse sine mobili in proposito.

Pro prima conclusione arguitur sic: Terminos motus oportet esse incompossibiles, patet, 5. *Physic.* ergo nihil unius termini manet in alio, sicut incompossibile non est in suo incompossibili. Si etiam poneretur hîc, quod quantitas aliqua hîc maneret eadem, sed termini mutationis essent majus et minus in ipsa quantitate, hoc improbat ipse, quia subjectum motus et terminos oportet realiter differre. Sed quantitas illa, et majus et minus in quantitate non differunt realiter; non enim potest dici, quod fiat variatio secundum majus et minus, quin fiat variatio secundum essentiam quantitatis, cum majus et minus non sit nisi ipsum quantum essentialiter. Hoc modo arguit ipse, quod non potest albedo manere eadem in transmutatione, et variari magis et minus. Et stat virtus hujus rationis in hoc, quod subjectum realiter distinguitur ab utroque termino, et in hoc specialiter, quod subjectum manet sub utroque termino; 4. Text. 26.

neuter autem terminus manet cum alio, cum sint oppositi.

Item secundo arguo pro ista conclusione sic : quælibet pars rarioris est rarior ; ergo quælibet pars rarioris est major secundum quantitatem ; ergo quælibet est quanta nova quantitate. Si dicas, non sequitur omnino nova, sed nova tantum secundum partem ; contra, accipio illud quod est subjectum istius partis quantitatis, quæ nova est, illud est rarius quam fuit prius ; ergo et majori quantitate quantum ; patet ex prima propositione, quia quælibet pars rarioris est rarior, ergo major, et per consequens quantitas illa nova, cujus ponitur subjectum, major erit quantitate antiqua, et tamen non omnino alia ab illa ; ergo eodem modo tota quantitas totius rari erit major tota quantitate densi, et tamen non omnino nova.

Hîc breviter sic arguitur : quantitas illa quæ præfuit, si manet, quæro in quo subjecto ? non nisi in eodem in quo prius, quia accidens non migrat ; ergo illud, quod prius fuit quantum hac quantitate, modo erit quantum eadem ; ergo non potest esse quantum, nec secundum se totum, nec secundum partem alia nova quantitate, nisi idem sit simul quantum duabus quantitatibus, quod est impossibile, vel nisi in rarefactione sit aggeneratio novarum partium substantiæ sub nova quantitate, et ista aggeneratio partium quantarum ad quantitates præexistentes sit rarefactio. Sed hoc nihil est, quia tunc non quælibet rarioris pars esset rarior formaliter ; illa enim pars antiqua non esset rarior formaliter per hoc quod sibi continuaretur pars alia nova.

Pro secunda conclusione sic arguit ipse, sicut potest elici ex verbis suis, sicut virtute divina accidens habet *esse* in *facto esse,* et *quieto esse* sine subjecto, ita et in *fieri*, et in motu potest habere *esse* sine subjecto. Alia ratio, quia sicut virtute divina habet *esse* sine subjecto, sic et habet omnia eadem virtute, ut scilicet omnia quæ sibi convenire possunt in subjecto, sibi conveniant sine subjecto ; sicut ergo extensio posset variari secundum majus et minus in substantia, secundum hoc participative diceretur illa substantia major et minor, ita etiam cum extensio ipsa maneat sine subjecto, poterit hujusmodi transmutatio fieri in illa. (Secunda conclus. Goffr. in accidentibus Eucharistiæ dari motum, et sine subjecto ab agente creato.)

Tertio, quia licet motus non sit secundum completam rationem sibi secundum cursum naturæ convenientem, nisi sit aliquid unum aliter se habens secundum aliquam formam nunc quam prius, tamen ad essentiam motus principaliter pertinet ipse fluxus formæ, vel ipsa forma secundum *esse* in *fieri ;* hæc autem bene inveniri potest, licet nullum subjectum aliter se habeat secundum eam ; ergo et essentia motus.

6. (Objicit sibi Goffr. tripliciter, contra secundam opinionem.)

Contra hanc secundam conclusionem innuit tres rationes. Prima talis est, quantitas major non est educta de potentia materiæ, quia non habet subjectum ; tale autem ens dicitur creari ; et ita in tali

transmutatione non est *fieri* majus, nisi per creationem.

Secundo, quia sub speciebus panis tamdiu manet corpus Christi, quamdiu manent ibi accidentia quæ affecerunt substantiam panis; sed per te quantitas est omnino nova vel alia quam prius; ergo non manet ibi corpus Christi, quod tamen non ponitur. Tertio sic, *esse* successivorum consistit in successione partium secundum prius et posterius ; non autem potest esse prius et posterius in motu, nisi aliquid fit quod variatur secundum prius et posterius ; ergo, etc.

Respondet Goffr. ad suas tres objectiones.

Et respondet ad ista, quod quia in ista transmutatione non sic est aliud et aliud, quod quandoque habeat *esse* interruptum, neque sic quod secundum se sit corruptum, neque regeneratum aliud simile, neque quod unum sit alteri contrarium ; sed est unius rationis secundum formam et speciem, et in *esse* continuo et sine interruptione; ideo non impeditur, quin possit hîc poni ratio motus ; et hoc posset applicari ad primum, quia scilicet ideo non est creatio, quia non est productio alicujus novi secundum *esse* interruptum, sed tantum *esse* alicujus secundum formam et speciem, secundum quoddam *fieri* successivum conservatum.

7. Tamen ad primum dicit, quod sicut in potentia subjecti erat, ut ab agente creato post minorem quantitatem introduceretur major sine creatione, ita in quantitate separata manet hæc vis, ut post minorem fiat ab agente naturali major, et sine creatione, ita quod terminus *a quo* est minor quantitas secundum gradum, a quo incipit motus ; terminus autem *ad quem* est major secundum alium gradum, ad quem stat transmutatio. Motus autem est fluxus quantitatis indeterminatæ inter istos terminos certos, habens *esse* inter illos secundum gradus quasi infinitos ; sed si fieret aliqua alia quantitas sic, quod non haberet habitudinem ad quantitatem præexistentem, illa proprie crearetur. In isto verbo ultimo videtur stare responsio sua, quod scilicet ideo non est creatio, quia quantitas nova, quæ inducitur, habet talem habitudinem ad quantitatem præexistentem, quod succedit sibi sine interruptione per fluxum secundum gradus in forma quantitatis, quasi infinitos.

Ad secundum respondet, quod non desinit ibi esse corpus Christi, propter quamcumque variationem illarum specierum, sed solum propter talem, quæ non posset esse, nisi mutata substantia panis vel vini, si ibi esset ; et ideo, quamdiu manent species secundum *esse* non interruptum sub tali rarefactione vel extensione, et sic de aliis, quod si panis ibi esset, posset illis affici, tamdiu manet ibi corpus Christi.

Ad tertium dicit, quod in motu, qui est ad quantitatem, sive sit per se, utpote secundum augmentationem, sive sit secundum rarefactionem, ut in proposito, non est ibi accipere per se et primo ordinem aliquarum partium, nisi secundum quantitatem, et sic poterunt separate intelligi habere ordinem in *fieri*, et successione, quia poterit pars

continue succedere parti; ita non in subjecto, sicut in subjecto.

SCHOLIUM.

Explicat in quo consistit difficultas, et impugnat primam conclusionem Goffredi, qui tenet in condensatione et rarefactione totam quantitatem præcedentem deperdi, et aliam ex toto novam acquiri. De quo egit 1. dist.17. quæst. 3. et 3. Phys. quæst. 4.

8. Quantum ad istam opinionem de prima conclusione, non oportet multum curare, nisi propter secundam. Tota enim vis istius quæstionis est, cum in quibusdam transmutationibus hîc apparentibus, utpote loci mutatione et hujusmodi, possimus manifeste invenire subjectum aliquod idem manens sub terminis, et hoc ad minus secundum communem opinionem, ponendo hîc solam quantitatem sine subjecto; sed transmutationis, cujus termini sunt quantitas et quantitas, non est facile invenire subjectum; ergo non potest esse hæc transmutatio a quantitate in quantitatem. Hæc difficultas est communis, sive tota quantitas succedens sit nova, sive pars ejus, quia si detur quantumcumque modica pars nova transmutationis ad illam, quæram subjectum. Non oportet ergo quantum ad propositum de subjecto transmutationis secundum quantitatem hîc apparentis, magis improbare illam, quæ ponit totam quantitatem novam, quam quamlibet aliam, quæ ponit ad minus aliquam partem quantitatis novam; quod oportet omnes ponere, alioquin non esset nunc major quam prius.

Prima tamen conclusio illius videtur falsa. Cujus ratio est, quia non manente subjecto eodem non manet aliquod accidens ejusdem; sed per te quantitas vini non manet eadem, quando rarefactum est; ergo nullum accidens manet ibi idem, quia secundum communem opinionem, quodlibet accidens est ibi in quantitate, vel mediate, vel immediate, et per consequens non manet idem sapor numero, nec idem color, et hujusmodi. *Si tota quantitas in rarefactione periret, nullum accidens idem maneret.*

Et si dicatur, quod est argumentum rusticorum fugere ad sensum, quia ratio debet judicare de eodem et de diverso. Respondeo, quod secundum Aristotelem 8 Physic. *Fatuum est quærere ibi rationem, ubi habemus aliquid certius ratione.* Mirum etiam videtur, si sensus non potest judicare de numero suorum sensibilium propriorum, cum numerus secundum Philosophum, 2. *de Anima,* sit per se sensibile, tamen istud non pondero, quia, ut alibi dixi, nullus sensus judicat de radiis Solis, utrum sint idem, vel alii continue in medio, cum tamen illud cujus est numerus, vel unitas hîc sit proprium sensibile. Hoc ergo omisso, arguo sic: non est possibile, quod quantumcumque diversa agentia regulariter inducant eamdem formam post corruptionem ejusdem corrupti; sed a quocumque rarefiant hujusmodi species, sive ab igne, sive a Sole, inducitur regulariter talis sapor, et talis color. 9. Text. 26. Text. 64. In 2. dist. 3. quæst. 3.

Si ponas illa accidentia esse nova, planius arguitur sic: ab igne potest rarefieri species illa vini; ab igne autem non possunt induci omnes illæ qualitates, quæ 10. Simile argumentum de cadavere fecit. d. 11. q. 3. n. 38.

ibi apparent, tum quia si continet, non tamen quantumcumque diversa accidentia secundum genus, vel speciem ; tum quia ignis non continet in se virtualiter qualitates mixti. Sed si vinum consecratum hîc fuit dulce, et ibi amarum, post rarefactionem remanet in illis speciebus amaritudo, et in istis dulcedo, et sic de quibuscumque speciebus saporis, et quibuscumque coloribus, puta si consecratur vinum album, vel rubeum; ergo solus ignis rarefaciens non inducit omnes istas qualitates; ergo non sunt novæ; ergo non subjectum illud, scilicet quantitas, sine quo ista non possunt manere eadem, est novum.

Hoc habet quodl. 7. q. 5 et quodl. 16. q. 16. Hanc refutat Doct. 2. d. 2. q. 4. Secundo arguitur contra istam opinionem ex dictis opinantis. Dicit enim substantiam esse individuam formaliter per quantitatem ; ergo hic panis formaliter est hic panis per hanc quantitatem ; ergo corrupta hac quantitate, non manet amplius hic panis, sed alius panis singularis; ergo in quacumque rarefactione tota substantia prior corrumpitur, et nova generatur, quod videtur satis improbabile, et contra rationem. Quia quod talis alteratio statim necessario requirat novam substantiam, est dicere quod non possit esse variatio circa posterius, quin sit circa prius, nec quomodocumque posterius, sed quod nec est propria passio, nec consequens necessario illud prius, quod videtur inconveniens manifestum.

SCHOLIUM.

Solvit rationes pro opinione Goffredi adductas. Ad secundum refert opinionem dicentem rarefactionem fieri per generationem corpusculorum subtilium intra partes rarefactibilis, contra quam objicit, sed solvit objecta ; refutat tamen eam infra num. 20.

Rationes ad istam conclusionem non concludunt. Prima de incom- 11.
possibilitate terminorum motus seu mutationis solvitur per hoc, quia minor propositio vera est de primis terminis, qui sunt semper privatio et forma; sed non est vera universaliter de terminis concomitantibus illos terminos, ut *supra* dictum est *in opp. de formis. distinct.* 10. *quæst.* 2.

Art. 1. solvendo 1. arg. Goffr. n. 19. 20. Et dist. 11. q. 3. art. 3. Et si arguas, hîc magis et minus sunt et incompossibilia. Respondeo, verum est, ut ultime vel complete informant illud subjectum, sed non ut minus est aliquid majoris; alioquin oporteret dicere propter istam rationem, quod tota quantitas aucti esset nova, (quod non est probabile), quando partes carnis secundum speciem, quæ manent eædem, sunt quantæ eadem quantitate, qua prius ; tamen aliqua quantitas partium substantiæ, quæ advenerunt, nova est.

Cum ipse post deducit quod quantitas non movetur a majori ad minus, concedo, et sic de qualitate, quia quantitas, et majus vel minus in quantitate, non loquendo de respectu quem importat majus, sed de absoluto, quod supponit tanquam proximum fundamentum, non sunt essentialiter distincta, nec eo modo quo oportet

Non mutatur forma ad magis, vel minus intra suum genus.

subjectum motus distingui a termino. Et ideo simpliciter illam rationem concedo quod non transmutatur aliqua forma alicujus generis ad magis et minus intra genus, sed tota forma, quæ est major, sive in quantitate sive in qualitate, ubi non dicit ens per accidens, est terminus *a quo;* et tota forma, quæ est minor, est terminus *ad quem,* vel e converso; et tamen in illa tota forma, quæ est major, potuit esse illa res, quæ est minor, sicut aliquid ejus.

12. Ad secundum, quod habetur n. 4. T. com. 32.

Ad secundum, responsionem quære. Nisi forte illa propositio prima sit falsa, scilicet quælibet pars rarioris est rarior, nisi loquendo de partibus secundum speciem, non secundum materiam; quomodo vera est illa propositio 1. *de Generat.* quælibet pars aucti est aucta, et tunc oporteret dicere, quia rarefactio non est ad aliquam qualitatem uniformem in toto alterato, et in qualibet parte ejus; sed sic rarefaciens de aliquibus partibus substantiæ rarefactibilis generat aliqua corpora subtiliora, quam sit illud corpus rarefactibile; et ita, quia non possunt esse simul cum aliis partibus adhuc remanentibus in specie sua (nam duo corpora non possunt esse simul), ideo illæ partes expellunt alias de loco suo, et per consequens totum corpus occupat locum majorem; et sic rarius esse nihil est aliud, quam habere plura corpora subtiliora permixta secundum juxtapositionem cum partibus suis propriis, ita breviter, quod rarius est, quod habet corpora aliqua permixta subtiliora hoc modo cum partibus suis adhuc manentibus in propria forma. Nec mirum, quod aliquæ partes possunt prius converti in corpus subtilius quam aliæ, quia aliquæ sunt propinquiores agenti, et citius recipiunt actionem ejus quam aliæ.

Contra, aliqua statim in principio alterationis corrumpentur, et sic nova generabuntur, et iterum, ubique est subjectum illud alteratum uniforme, et quod ita sit hoc, sensus dicit. 13.

Ad primum istorum dico, quod non statim est corpus rarius, quia raritas major non accipitur, nisi ex occupatione majoris loci; non est autem major occupatio antequam sit calefactio in aliquo gradu majori notabili.

Sensus non discernit spiritus, vel vapores in aere.

Ad secundum dico, quod nec sensus discernit in aere spiritus, seu vapores ab aere, et tamen spiritus vel vapores in aere non sunt ejusdem speciei cum aere.

Additio. Duo modi dicendi de rarefactione.

Ad secundam rationem quære. Posset dici primo ad rationem negando suppositum, scilicet raritatem esse rationem majoris quantitatis, aut novæ quantitatis superadditæ, quia raritas est extensio, quæ extensio modus est qualitatis. Vel aliter, tenendo raritatem inferre majorem quantitatem, cum dicitur, quælibet pars rarioris est rarior, concedo; igitur quælibet pars est major, distinguo; aut secundum eamdem quantitatem, nego; aut secundum aliam et aliam, et sic concedo. Cum dicis, igitur quælibet est quanta duplici quantitate, scilicet nova et præexistente, negatur. Et cum probatur, quia adveniente majori minor non cedit, ideo fit major, et prima est, igitur

duæ, dico præsuppositum esse falsum, quia quantitas est homogenea, igitur fit unum, sicut ex duabus aquis simul junctis, non sunt duæ, sed una est. Tamen prima responsio est verior, ut patet in fine quæstionis respondendo ad tertium argumentum.

SCHOLIUM.

Refutat secundam conclusionem Goffr. ponentem totam quantitatem novam in rarefactione specierum, et consequenter motum ab agente creato sine mobili; et rationes faciunt etiam contra quantitatem partialem novam.

14. Quantum ad secundam conclusionem istius opinionis, ubi est pondus fundamentale istius quæstionis (quia, ut dictum est prius, in ea est difficultas contra utramque opinionem, scilicet et ponentem totam quantitatem novam, et ponentem eam novam secundum partem). Arguo contra prædictam conclusionem, quæ concedit motum ab agente creato, et sine subjecto mobili, reducendo rationes, quas ipse adducit contra se, et quas nititur solvere. Primo, quoad primam de creatione sic, quod secundum se totum, et totaliter producitur de *non esse* ad *esse*, vel creatur vel saltem requirit virtutem æqualem virtuti creativæ; sed hæc quantitas nova tota, et totaliter producitur ad *esse* per te; ergo, etc. Major probatur primo, quia si totaliter producitur post nihil, patet quod est creatio; si autem post aliquid, et tamen totaliter, hoc non potest esse, nisi per totalem conversionem illius in istud; vel si fingas alium modum, saltem ille transitus requirit æqualem virtutem activam, sicut totalis conversio in hoc; sed conversio totalis illa non potest esse, nisi a virtute æquali virtuti creativæ.

Juxta Goffr. oporteret admittere in rarefactione specierum, creari quantitatem.

Secundo, et est confirmatio præcedentis, quia si *A* succedit *B*, non est alterius rationis, secundum aliquid intrinsecum sibi propter hoc, quod succedit illi. Hoc probatur primo, quia quando succedens est, tunc non est illud cui succedit; ergo propter illud non variatur succedens in se. Secundo, quia ordo posterioris ad hoc vel hoc, non videtur variare fundamentum ordinis in se. Sed si *A* nulli succederet, et haberet totale *esse* suum post *non esse*, crearetur, nec posset produci quomodocumque sic totum et totaliter, nisi a virtute infinita; ergo licet nunc succedat cuicumque alteri, si tamen totum et totaliter producatur, cum sit terminus in se omnino idem, sequitur quod requiret virtutem productivam æqualem.

Ordo posterioris non variat ejus fundamentum.

Si dicas, quod quia succedit isti, non videtur requiri tanta virtus productiva, quanta requireretur si succederet tantum nihilo, vel negationi. Hoc non videtur probabile, quia terminus *ad quem* non requirit aliam virtutem productivam nisi propter aliam perfectionem in ipso termino producendo; ergo si totus et totaliter producatur post aliquid, vel non post aliquid, requiritur æqualis virtus. 15.

Quod confirmatur, quia habens in virtute sua activa aliquem terminum totum et totaliter, potest illum in *esse* ponere, quando non

Potens producere rem totam post ejus esse, posset, si

non præextitisset, eamdem producere, idque creando. impeditur; sed per hoc, quod non habet positivum, quod totaliter transmutetur de *esse* ad *non esse*, non impeditur, quia fatuum est dicere illud corrumpendum esse impedimentum agentis; ergo etsi non habeat aliquid tale destruendum, potest totum et totaliter effectum ponere in *esse*, et ita post nihil, et per consequens creare.

Confirmatur ista ratio, quia si quantitas ista succederet suo contrario vel opposito, concederes eam creari; sed ita negatio ejus includitur in quantitate præexistente, sicut includeretur in contrario, si præcederet; nam quodlibet incompossibile simpliciter includit negationem sui incompossibilis, et nullo modo affirmationem ejus, nisi ratione subjecti communis ista quantitas præcedens non magis habet subjectum commune cum quantitate succedente, quam contrarium cum contrario; ergo æque sequitur modo ista quantitas negationem sui *esse*, sicut si præcessisset suum oppositum.

16. Rejicit solutionem Goffr. positam n. 7. Contra duo tacta in responsione ad istam rationem. Primum est de illa ut remanente in accidente. Contra quod arguo sic: Nihil positivum remanet in accidente separato, quod non fuit in eo, ut conjuncto; sed in conjuncto non fuit aliqua vis, qua de ipso posset produci aliquis terminus, sed tantum quod ipsum poterat esse alius terminus, et poterat produci de potentia subjecti; ergo in ipso separata non est aliqua vis, per quam possit habere respectu alterationis, nisi tantum rationem termini. Prima propositio, scilicet quod nihil positivum remanet in accidente separato, est probata *dist. ista q.* 1. a n. 20.

Aliud addit in responsione, quod si quantitas ista non haberet habitudinem ad quantitatem priorem, vel præexistentem, tunc proprie crearetur. Addo minorem: sed illa habitudo ad præexistentem non prohibet creationem istius; ergo ista creatur. Probatio minoris: hæc habitudo non est, nisi quædam successio immediata *esse* istius ad *esse* illius; sed successio talis non prohibet succedens creari. Et potest probari per exemplum, quia non est hîc magis immediata successio, quam *esse* animæ ad organizationem corporis, et tamen non negatur animam creari in corpore organico; ergo nec hîc. Ratio ibi est, quia anima accipit *esse* totaliter post *non esse* sui; et eadem ratio est in proposito, quia hæc quantitas accipit totale *esse* post *non esse* sui. Utrum autem cum illo *non esse* præcesserit aliquid positivum, vel nihil, vel præcesserit contrarium, vel simile, nihil ad *B*, quia ibi idem sunt primi termini, qui creationis.

Successio unius ad aliud, non impedit quin creetur.

17. Impugnat sol. Goffr. ad suum secundum positam n. 7. Deduco autem secundam rationem, ubi concedit quod tamdiu manet corpus Christi, quamdiu manent accidentia, quæ nata essent afficere panem, si maneret, non præcise, quamdiu hujusmodi accidentia manent eadem numero. Contra hoc, quia ista quantitas, quæ succedit quantitati præexistenti, non magis est eadem quantitati præexistenti, quam quæcumque alia in una alia hostia non consecrata, imo minus est eadem,

quia ista est incompossibilis illi in essendo, non sic illa; ergo non magis erit corpus Christi sub ista nova quantitate, quæ præfuit sub illa alia, quam erit sub quacumque alia quantitate, quæ scilicet est æque eadem illi præexistenti.

Et si fugias ad successionem hujus quantitatis ad illam, arguo sic: sub nulla quantitate est corpus Christi, nisi per conversionem et consecrationem; sed per conversionem et consecrationem non accipit *esse,* nisi sub ista quantitate, et illa est omnino alia, sicut quantitas alterius hostiæ non consecratæ; ergo per illam conversionem et consecrationem non est sub illa quantitate; ergo modo nullo.

Non est essentia motus, quod subjectum per eum aliter se habeat.

Posset etiam argui per illud, quod adductum est contra primam conclusionem per dicta opinantis, quia non diutius manet corpus Christi sub specie panis, quam natus esset hîc manere panis, qui conversus est; sed sub alia quantitate non maneret hic panis qui conversus est, si panis est hîc per quantitatem; ergo, etc.

Contra tertiam responsionem suam, quæ concordat cum tertia ratione, quam adducit pro se, quoad istam conclusionem, scilicet quod non est de essentia motus, quod secundum eum aliquod subjectum aliter se habeat; non arguo, quia conclusionem in se credo veram esse. Sed ad propositum, quia propter hoc concedit ipsum motum posse esse ab agente creato sine subjecto, arguo sic: agens creatum non potest causare accidens sine subjecto in *esse* quieto; ergo a simili, vel a majori non potest causare accidens in fluxu sine subjecto.

SCHOLIUM.

Respondet Doctor ad tria argumenta Goffredi adducta in 5. pro secunda ejus conclusione, quæ tenet in speciebus dari motum sine subjecto ab agente creato.

18. Causam secundam non posse facere formam in fluxu sine subjecto.

Per istud ergo respondeo ad rationes illas, quas adducit pro conclusione secunda, quia prima ratio bene probat, quod Deus potest facere formam in fluxu, vel in *fieri* sine subjecto, sicut potest facere eam in *esse* quieto sine subjecto; sed non sequitur, quod agens creatum potest facere formam in fluxu sine subjecto, imo sequitur oppositum, quia non potest facere formam quietam sine subjecto; causans autem motum effective causat formam in fluxu.

Secunda ratio, scilicet quod dat Deus accidenti separato, ut omnia possint sibi convenire, quæ possunt ei convenire in subjecto, concludit oppositum, nam in subjecto non posset sibi convenire, nisi tantum quod esset terminus motus; ergo nullo modo potest sibi aliud convenire extra subjectum; et sic oportet dare aliquod aliud subjectum motus, quia secundum ipsum, subjectum est aliud a termino motus.

Tertia ratio sua, scilicet quod non est de essentia motus, quod aliquod subjectum fluat secundum ipsum, bene probat, quod Deus potest facere motum sine subjecto, sed non de agente creato, quia non potest separare quodcumque ab illo, quod non est de essentia sua, imo sequitur oppositum secundum

suam responsionem ad primam rationem, quia non potest magis separare a subjecto formam in fluxu quam in quieto *esse;* sed non potest creatura aliqua active esse causa formæ in *esse* quieto sine subjecto; ergo nec in fluxu.

Contra illud quod ipse addit ad exponendum secundam conclusionem, scilicet quod motus, qui est hîc per se, secundum qualitatem, non est sine subjecto, licet illud quod concomitatur terminum per se hujus motus, scilicet quantitas, sit sine subjecto. Contra hoc sic: tota raritas est primus terminus formalis motus rarefactionis; illius autem subjectum est totum quantum; ergo illud præsupponitur naturaliter isti termino; ergo non potest tantum per accidens acquiri per hoc, quod tanta qualitas acquiritur, quia prius naturaliter, et præsuppositum alteri non solum acquiritur per hoc quod acquiritur posterius naturaliter, imo prius præsupponitur jam acquisitum.

SCHOLIUM.

Prænotando quatuor mutationes intelligi posse fieri circa Eucharistiam, manente eadem quantitate, resolvit affirmative de mutatione secundum *ubi*, et secundum qualitates tertiæ et quartæ speciei.

19. Ad (b) quæstionem ergo respondeo, quod in Eucharistia manente potest intelligi quadruplex mutatio. Una secundum *ubi;* alia secundum qualitatem, quam non concomitatur aliqua variatio secundum quantitatem; tertia secundum qualitatem, quam concomitatur variatio secundum quantitatem; quarta secundum quantitatem primo. De prima mutatione manifestum est, quomodo requirit eamdem quantitatem manentem, sicut enim *ubi* in *esse* quieto necessario est in quanto, ut in subjecto, ita *ubi* fluens necessario est in eodem, et requirit idem quantum manens sub eodem termino.

Mutatio secundum ubi, et qualitates tertiæ et quartæ speciei petit manere eamdem quantitatem in Eucharistia.

De secunda etiam est manifestum, quod ibi eadem quantitas manet, et ita potest secundum communem opinionem esse subjectum illius alterationis, ut sic qualitas fluens habeat idem pro subjecto, quod ponitur qualitas manens habere; et talis in genere est, vel secundum figuram aliam et aliam, vel secundum qualitatem tertiæ speciei secundum magis et minus, quæ variatio secundum magis et minus non corrumpit accidentia Eucharistiæ, secundum quod sunt necessaria Eucharistiæ, quia de variatione corruptiva dicetur in sequentibus.

Sed de figuratione alia et alia, videtur quod corrumperet quantitatem secundum illud Avicennæ 7. *Metaph. suæ,* quod dimensio alia et alia requirit aliam et aliam quantitatem. Sed hoc videtur esse contra sensum, quia nimis durum esset dicere, quod quoties figuratur aqua aliter et aliter in alio et alio vase, toties haberet novam quantitatem simpliciter manentibus partibus eisdem in se et in toto. Figura ergo non dicit ultra quantitatem, nisi relationem partium ad se invicem, vel terminorum includentium partes; hæc autem relatio mutari potest partibus manentibus eisdem, et in se et in

Figura addit quantitati tantum relationem.

toto. De qualitate etiam tertiæ speciei, ubi tamen in toto motu manet eadem species, satis est manifestum, quod quantitas manet eadem.

20. Sed de tertia transmutatione, quæ est secundum rarum et densum, et de quarta videtur dubium. Breviter ergo, ut prædictum est ad propositum, opinio communis, imo omnis, dicens quod aliqua quantitas est nova, scilicet rarior, patitur eamdem difficultatem, quam et illa, quæ ponit totam quantitatem esse novam, nisi teneatur ibi via tacta, quod rarefactio est quædam juxtapositio corporum subtiliorum inter partes corporis grossioris; secundum autem istam evaderetur difficultas, nisi

Rarefactionem non esse juxtapositionem corporum subtilium.

quod difficile est videre, quomodo hîc possit generari ab igne, vel. Sole, corpus subtilius vino, et de hoc esset dicendum, sicut dicetur *in seq. quæst.* Sed esset alia difficultas, quia quam cito rarefierent illæ species, statim esset ibi alia substantia nova, et per consequens non ubique corpus Christi. Mirum etiam videtur quod nulla substantia manens eadem omnino possit transmutari a raro in densum, nec e converso.

COMMENTARIUS.

2\.

Motus qui fieri potest in speciebus separatis per agens naturale.

(b) *Ad quæstionem ergo respondeo, quod,* etc. Dicit breviter, quod mutatio *ubi,* secundum qualitatem, quam non consequitur quantitas nova, fiant actione agentis naturalis, et supponitur quantitas eadem pro subjecto, quæ est subjectum reliquorum accidentium. Hæc patet ex dictis in præcedenti quæstione. Idem dicit de figuratione nova, quæ non resultat ex mutatione quantitatis semper, ut in liquidis et mixtibilibus, sed est relatio diversa partium secundum novum situm. Quando autem figura provenit ex divisione prioris aut additione novæ quantitatis, idem erit dicendum ac de iis motibus, quæ sunt ad quantitatem, quia a quocumque mutatur quantitas præexistens ab eodem inducitur figura nova.

Superest difficultas de nova quantitate per rarefactionem, aut alio modo inducta; et sic de omni motu ad quantitatem sive productiva, sive corruptiva. Respondetur ex mente Doctoris hîc non constare, si in rarefactione acquiratur nova quantitas, Nunc secundum unam opinionem, et secundum alteram discurrit obiter ad propositum quæstionis, ut notavit in Scholio sequenti Scholiastes. 3.

Omittendo ergo hanc controversiam, quæ magis spectat ad Philosophos, dato quod sit nova quantitas, resolvit illam non produci actione agentis naturalis, nisi teneatur ille modus rarefaciendi, quo dicitur fieri per generationem et per mixtionem aliquorum corporum subtiliorum inter partes corporis. Quod si hæc generatio sit ex partibus ipsius corporis, quod dicitur rarefieri, nequit fieri virtute agentis naturalis, ut postea patebit, quia nequit agere ad corruptionem partium quantitatis, si tamen fieret ex partibus aeris adjacentis per commixtionem ejus ex motu vehementi et diversa latione partium rarefactibilis, tunc salvari posset actio agentis naturalis ad ipsum. Hunc tamen modum rarefactionis censet esse difficilem, quia mirum videtur, si ipsa substantialiter nequeat rarefieri in seipsa per majorem extensionem ; deinde quomodo aliqua corpora subtiliora possent sibi generari, quam sint species vini ; tertio, quia sequeretur non esse sub toto raro sanguinem Christi.

Modus rarefactionis possibilis agenti naturali.

Si autem in rarefactione nihil aliud fiat, quam extensio nova quantitatis præexistentis, illa fieri potest actione agentis naturalis, quia habet pro subjecto ipsam quantitatem.

SCHOLIUM.

Tenendo per rarefactionem novam quantitatem acquiri, asserit hanc a causa secunda non fieri (quod probat dupliciter et convincitur ex tribus argumentis adductis contra Goffredum n. 14.) sed a causa prima, et antiquo miraculo, quia disposuit Deus circa Eucharistiam omnia fieri quæ præsente pane fierent. Sed an acquiratur nova quantitas per rarefactionem necne, non habet expresse Scot. et ejus discipuli variant. Pro parte negativa est, quod n. 8. et 20. dicat eodem modo improbandam opinionem quæ tenet poni novam partem quantitatis, ac illam quæ ponit totam quantitatem novam, quam tamen ipse late contra Goffr. improbat. Pro alia parte videtur esse, quia n. 8. ait, nisi ponatur nova quantitas, non erit major quam prius. Ad idem est, in sol. ad ult. ubi favet multum huic parti; sed problematicus est, vel magis nihil resolvisse videtur.

21. Sed quid tenendo (c) opinionem communem, quod ibi sit quantitas sine subjecto, vel tota nova, vel non nova, non curo, poteritne hoc esse ab agente creato? Videtur quod non. Primo, quia quod immediate conservatur a Deo, non potest corrumpi ab agente creato; talia sunt hujusmodi accidentia separata, et ideo non possunt corrumpi effective a creatura, cujus ratio est, quia nulla causa creata potest habere virtutem activam præeminentem virtuti causæ conservantis ista in isto *esse;* sed quantitas hæc habet esse supernaturale, vel immediate a causa supernaturali conservante; ergo, etc.

Quod a solo Deo conservatur non potest a creatura corrumpi.

Item, quantitas in subjecto non corrumpitur per contrarium, quia nec habet contrarium; ergo non nisi per defectum subjecti, vel alicujus necessario consequentis ad ipsam; sed non potest hîc corrumpi per defectum subjecti, quia est hîc sine subjecto; nec secundo modo, quia nullum aliud accidens, quod sibi inest necessario, consequitur ipsam.

Quantitas sola corruptione subjecti perit.

Si ergo quæras a qua causa inducitur quantitas nova? Respondeo, a solo Deo immediate, nec tamen novo miraculo, quia ea voluntate, qua disposuit Eucharistiam esse in Ecclesia, disposuit, quod circa illas species præsente activo naturali causaret talem transmutationem qualem in substantiis conversis causaret agens naturale, et hoc ne meritum fidei evacuaretur, si videremus species intransmutabiles. Hæc via non potest improbari per sensum, quia salvat omnia, quæ apparent sensui; nec per rationem, quia si arguas, quod aufert agenti naturali suam propriam actionem, respondeo, non aufert eam, quæ potest sibi competere, scilicet ut transmutet subjectum præsens a forma in formam; sed negat sibi illam, quæ non potest sibi competere, scilicet transmutare, et non aliquod subjectum.

Circa species Deus decrevit facere quidquid fieret si adesset panis.

Aliter dicitur tenendo in isto membro opinionem communem, scilicet quod in rarefactione quantitas sit nova, non tota, sed pars in eodem subjecto, quod in quantitate, non in subjecto est motus rarefactionis per quem per accidens est aliquis gradus quantitatis novus, sed tamen sine subjecto; 22.

Joan. Rodit. in 4. dist. 10. q. 3. art. 4.

Rejicit aserentes novam quantitatem per causam secundam fieri. Vide eum. 1. Phys. q. 8. et 4. Phys. q. 14.

nec est novum miraculum, quia quasi aggeneratur illa nova pars quantitati præexistenti ; nec est novum miraculum aggeneratum quantitati separatæ habere similem modum in essendo vel separationem, sicut exemplificatur de partibus carnis generatis ex nutrimento in Christo; eodem enim miraculo, quo Verbum assumpsit humanam naturam, assumuntur ad unitatem personalem partes carnis generatæ de nutrimento ; ita hîc eodem miraculo, quo facta est quantitas separata, factum est ut quidquid est pars ejusdem quantitatis, sit similiter separatum.

Contra hoc primo, quia posset isti quantitati apponi alia quantitas, sicut si vinum non consecratum apponeretur speciebus consecratis, et quantitas apposita non est sine subjecto, sicut illa cui opponitur.

Nec ratio, nec illa similitudo est ad propositum, quia illæ partes generatæ de nutrimento fuerunt partes, vel fiunt alicujus totius assumpti a Verbo. Sed istæ partes quantitatis non fuerunt, vel non sunt partes alicujus totius primo habentis separatum *esse,* quia licet pars accipiat simile *esse* toti sine novo miraculo, tamen pars non accipit simile *esse* alteri parti sine novo miraculo. Et quia tota raritas est per se terminus illius alterationis, tota illa habet pro suo proprio subjecto totam quantitatem, sicut pars partem ; ergo tota ista præsupponit quantitatem istam majorem ; ergo et per consequens illa quantitas est prius naturaliter major, quam ista raritas inducta.

Breviter ergo quantum ad istum articulum, vel oportet tenere opinionem primam, quod quantitas nullo modo est alia actione agentis creati, vel oportet dicere quod agens creatum possit agere sine passo in quod agat. Sed primum apparet aliquibus improbabile ; secundum potest declarari aliqualiter, scilicet quod agens creatum non requirat passum, nec aliquid supplens vicem passi. 23. Rarefactione non acquiri novam quantitatem.

Et primo arguitur contra istud secundum, quia videtur destruere fundamenta Philosophiæ naturalis 1. *physic.* 1. *de Generat.* et alibi sæpe, quia non oporteret aliquid idem subesse termino transmutationis. Videtur etiam illa destruere, quæ apparent ad sensum, nam agens, quod habet in virtute sua activa complete terminum, potest ponere illum in *esse,* si non impediatur ; ergo agens creatum posset ponere terminum in *esse* sine quocumque passo, et sic posset facere accidens sine subjecto, et formam substantialem sine materia, quod patet manifeste contra sensum. Unde agens creatum propter duo requirit passum, scilicet propter se, quia passum est concausa cum agente creato, quia habet virtutem limitatam in agendo, et ideo requirit causam aliam, scilicet materialem concurrentem in *fieri* propter effectum etiam, quod est compositum ex materia, tanquam parte adveniente ; ergo non poneretur agens creatum agere omnino sine materia, vel in se, vel in æquivalente. T. com. 82. T. com. 24.

Agens creatum non posse agere sine passo, etiam de potentia Dei.

24. Sed diceretur quod primum supplet vicem subjecti in comparatione ad agens creatum. Quod probatur, quia sicut potest supplere vicem subjecti, quantum ad *esse* quietum respectu accidentis, ita potest vicem subjecti supplere respectu agentis quantum ad *fieri* effectus. Probatio, magis videtur requiri causa ad effectum, quam ad aliam causam ad causandum; subjectum autem respectu accidentis habet rationem causæ, sed respectu agentis et causantis accidens habet rationem concausæ tantum; ergo, etc.

Esset ergo modus iste hujus conclusionis, quod agens causatum non agit sine subjecto, vel in se, vel in aliquo supplente vicem subjecti. Et in proposito, licet non sit subjectum in se, Deus tamen supplet vicem subjecti, id est, causalitatem extrinsecam, quæ competeret substantiæ, si adesset, et hoc inquantum illa causa extrinseca requiritur cum agente creato, ut concausa. Et hoc est possibile, sicut possibile est, quod Deus suppleat vicem illius causæ respectu effectus creati; non enim magis dependet causa a concausa, quam effectus causatus ab utraque causa.

Sed contra hoc iterum arguitur, quia causalitas subjecti est receptio formæ; sed impossibile est Deum, vel in se, vel in quocumque habere rationem receptivi formæ. Item, agens causatum, si requirit passum, ut concausam, et hoc in ratione recipientis formam, ergo non potest agere sine tali passo, sine novo miraculo, et ita erit novum miraculum quod agat, posito aliquo tali, quod suppleat vicem subjecti; sed in actione miraculosa agens creatum non agit totum ex se; ergo oportet redire in hoc, quod illa actio non sit ab agente creato.

COMMENTARIUS.

(c) *Sed quid tenendo opinionem communem,* etc. Communem vocat sententiam, quæ dicit in rarefactione dari novam quantitatem, qua probari videtur a posteriori per novam extensionem majorem. Resolvit fieri a primo agente, quia agens creatum non habet subjectum in quod agat, nisi quantitatem, quæ alteri quantitati non subjicitur, quia sic in eadem specie daretur prioritas, et ordo essentialis inter subjectum et formam; daretur etiam penetratio, si una quantitas in alia subjectaretur; producitur ergo a solo Deo agente circa mysterium illud, quod alias fieret virtute agentis naturalis, si adesset subjectum, in quod agere posset. Rejicit merito opinionem cujusdam in littera, quia necessario dicendum est, vel agens creatum posse agere sine subjecto, quod rejectum est, *dist.* 1. *hujus quæst.* 1. vel actionem illam esse a solo Deo. 4. Modus rarefactionis qui est soli Deo possibilis.

Ad probationem primi disserit Doctor ex eo, quod agens creatum continet in sua virtute formam, et Deus concurrens, sicut supplet de facto subjectum respectu quantitatis; sic etiam suppleret concursum substantiæ, quæ abest respectu quantitatis novæ. Causam secundam agere Deo supplente subjectum.

Sed in fine merito hunc modum dicendi impugnat, quia ut in initio quæstionis præcedentis, et responsione ad secundum principale dictum est, non ita Deus supplet concursum subjecti, ut dependentia ad subjectum maneat terminata, vel omnino maneat, quia sic repugnat supplere concursum subjecti, nisi per aliud subjectum; 5. Rejicitur illa sententia.

agens autem creatum limitatur in agendo ad subjectum, vel aliquid, quod se habet per modum subjecti recipientis, tam actionem quam terminum ejus.

Esse novum miraculum.

Deinde, dato etiam casu, nihil juvat, quia non salvatur illud quod prætenditur, nempe illam actionem causæ producentis quantitatem novæ esse naturalem, quia nequit etiam sic agere sine miraculo ; ergo non debet fingi aliquid contra communem doctrinam ad salvandum actionem causæ naturalis, quæ nequit salvari, nisi adjuncto novo miraculo ; standum proinde in antiquo miraculo, quia neque ipsa miracula sunt multiplicanda nisi ex necessitate.

SCHOLIUM.

Species non esse augmentabiles, nec diminuibiles, esse tamen divisibiles, et subjectum divisionis esse ipsas partes manentes secundum eamdem entitatem positivam, sed non petit cum eadem continuitate manere eamdem quantitatem appositio alterius quanti ; addit partibus solum unionem.

25. Species non sunt augmentabiles.

De quarta (d) transmutatione, quæ est in quantitate secundum se, facilius est. Hîc enim non est aliqua possibilis secundum augmentum et diminutionem, quia non sunt species animatæ; sed est hîc possibilis secundum appositionem et ablationem; potest enim ista superficies dividi in partes, et potest hîc aliquod apponi quantum.

De divisione dico, quod non est proprie mutatio aliqua ejusdem subjecti, sed tantum est reductio partium in actu, quæ prius erant in potentia in toto, hoc est indistincte, reductio, inquam, ad actum distinctum, quia prius erant in toto continuatæ, et ita quodammodo unum, et postea extra totum discontinuatæ.

Divisio specierum habet ipsas partes ut subjectum, et quomodo.

Si tamen quæratur subjectum hîc in mutatione tali quali, respondeo, ipsæ partes manentes secundum eamdem entitatem positivam, (licet non cum illa præcisione quam intelligimus, dicentes partem esse in actu) possunt poni subjectum, quia secundum eamdem entitatem positivam erant in toto, et postea extra totum ; sed in toto habuerunt continuationem, quæ prohibuit illam actualitatem includentem præcisionem ; extra totum autem habent eam, ita quod partes transmutantur a forma ad privationem ; et ita non est hîc generatio, sed quasi corruptio sine generatione, quia illa entitas, quæ nunc est utriusque partis positiva, totaliter præfuit, licet non præfuerit sub illa præcisione, scilicet non cum alio, sicut nunc est ; illa autem entitas totius, quæ præfuit, non manet nunc. Patet ergo quomodo ista transmutatio non requirit quantitatem eamdem manentem, loquendo de identitate, quæ est continuitas; sed tamen requirit identitatem, loquendo de quocumque positivo hîc et ibi, licet aliter se habente.

Divisio, corruptio sine generatione.

De appositione dico, quod possibile est aliquod quantum isti apponi, et ei continuari, et hoc nullo subjecto manente eodem, nisi forte istis partibus contiguatis, ut prædictum est in divisione ; et sic quantitas erit eadem, non solum identitate continuitatis, sed etiam eadem identitate positiva, quæ præcedit continuitatem, quæ scilicet est in hac, et similiter in illa, sive continuentur, sive discontinuentur. Et hæc difficultas 26.

communis est cuicumque unioni, sive divisioni. Si enim vel divisio, vel unio est transmutatio, et quæris ejus subjectum, nihil commune manet, nisi entitates partium divisarum, vel unitarum, et illa entitas, quando est unio facta, habet aliquid quo caret quando est divisio, scilicet habitudinem unitorum, vel continuationem eorum, loquendo de quantis; et ita illa transmutatio universaliter in divisione est privativa, in continuatione vero positiva.

Et si arguis, si aliquod quantum apponitur isti, et fiat isti speciei continuum, ergo est idem terminus amborum; aut ergo ille terminus est in subjecto, aut sine subjecto. Responsionem quære.

Additio. *Dicitur, quod corpus Christi non est sub aliquo indivisibili, nec sub aliquo, quod non est pars illius quanti, ideo ille terminus aut linea, cum non sit pars illius quanti, non se tenet ex parte ejus, quod est sine subjecto. Si dicas, non est major ratio, quod se teneat ex parte hujus quam illius; negatur, quia illa linea est in subjecto, cum non sit pars illius hostiæ. Posset etiam dici, licet minus probabiliter, quod fractio seu divisio partium quantitatis non est nisi quidam motus localis, et est subjective in ipsis latis, et tunc oporteret dicere e converso, quod continuatio non est nisi quædam latio, quia latio non facit continuitatem sed contiguitatem.*

27. Ad arg. 1. Ad (e) argumenta principalia. Ad primum dico, quod non est de essentia motus, quod sit talis vel talis entis, nec mutationis, quod sit alicujus aliter se habentis; sicut nec de essentia albedinis, quod sit alicujus habentis albedinem; sed sicut forma aliqua in *esse* quieto essentialiter est in se talis, licet nullius sit, ut informabilis, ita motus essentialiter est actualitas quædam potentialis, ut ita dicam, et mutatio est quædam aliter habitio, licet nullius denominati ab hoc, vel ab illa.

Ad secundum dico, quod sicut Philosophus concessit necessarium esse subjectum in mutatione vel motu, quod subjectum præexisteret termino formali, et esset pars totalis termini, ita dixit compositum esse totalem terminum hujus productionis; sed apud nos antecedens non est omnino necessarium. Ad 2.

Ad tertium patet, quod aliqua transmutatio alia, quam secundum augmentum, vel diminutionem, potest esse circa quantitatem, ut divisio et continuatio, et hoc secundum se; rarefactio autem et condensatio secundum accidens, et per consequens, licet illæ species non possint augeri, nec minui, proprie loquendo, tamen possunt a quantitate minori ad quantitatem majorem transmutari, et e converso. Ad 3. Favet opinioni ponenti quantitatem rarefactione augeri.

COMMENTARIUS.

(d) *De quarta transmutatione*, etc. Species consecratæ nequeunt augeri vel minui, proprie loquendo, quia augmentum et motus contrarius est viventium tantum; possunt autem augeri per appositionem, minui per subtractionem seu divisionem; utrumque autem potest fieri virtute agentis naturalis. Quantum ad divisionem, subjectum est ipsa quantitas, seu partes inquantum sunt divisibiles per destructionem termini communis, et huic 6. Augeri per oppositionem posse, et minui per subtractionem.

divisibilitati succedat ipsa divisio tanquam actus.

De appositione idem dicit, ut si immisceatur vinum non consecratum speciebus, fiet quantitas major per continuationem. Objectio. Objicit, terminus communis illius quantitatis, in quo coit cum quantitate specierum, vel erit sine subjecto, vel in subjecto; si primum, ergo actione agentis naturalis potest ibi produci aliquid separatum a subjecto, quod est inconveniens ex dictis; si sit in subjecto, nequit esse terminus quantitatis prioris et separatæ.

Responsio additionis rejicitur. Ad hanc non respondet; nec mihi placet responsio subjecta per additionem ad litteram, cujuscumque sit, quia unio partium continui, cum sit terminus communis, debet communicari totus utrique parti; sive ergo Christus sit sub indivisibilibus, sive non, non facit ad propositum, quia non solum quantitas specierum est separata a substantia, sed etiam indivisibilia earum. Indivisibilia sunt separata a substantia. Quamvis ergo Christus non esset sub illo indivisibili continuativo, non sequitur quin sit separatum, ut communicat quantitati specierum. Continuatio partium non fit per lationem. Altera etiam pars illius responsionis non est vera, quia motus ad continuationem partium quantitatis non est motus lationis, quamvis ille possit esse concomitans, quia continuum est cujus partes sunt copulatæ termino communi, contigua vero quorum ultima sunt simul.

7. Responsio ad objectionem. Respondetur ergo terminum illum communem non esse ab agente extrinseco per se; non quod desit subjectum proportionatum, sed quia appositio per se non videtur motus productivus, cum contingere possit in quantis, quæ non coeunt secundum continuationem in termino communi; Terminus communis resultat ex natura quantitatis in fluidis. resultat ergo ex natura quantitatis in materia fluida et miscibili, modo ibi fiat continuatio, ut communiter supponitur fieri.

Subjectatur in partibus. Et ulterius dico terminum communem non esse extra subjectum proximum, quia immediate subjectatur in ipsis partibus tanquam subjecto, sicut communiter omnis unio est in partibus unitis quibus tribuit primo suum effectum formalem, vel in altera parte juxta naturam et conditionem unionis.

Et hoc est, quod dicit Doctor in littera, quod partes transmutantur a forma, id est, unione, ad privationem quando separantur. Cum ergo motus contrarius respicit idem subjectum, ita etiam partes transmutantur in continuatione a privatione ad formam, quæ est unio, sive, ipsa, ut dixi, sit ex natura partium, in materia liquida coeuntium, sive sit per actionem agentis extrinseci applicantis.

Tota est unio in singulis partibus. Illa ergo unio habebit utramque partem pro subjecto, quia secundum se totam communicatur utrique parti, cum sit terminus indivisibilis et communis; neque major ratio inveniatur cur sit in una parte quam in altera, cum sint ejusdem speciei, et non per modum potentiæ et actus, aut eorum quæ sibi invicem intrinsece communicantur, sicut est materia et forma.

8. Objectio. Responsio. Dices, ergo terminus communis, verbi gratia, punctum habebit duo subjecta prima, et sic accidens erit in duobus subjectis. Respondetur, concedendo consequentiam quoad primam partem, quoad secundam vero distinguitur; habebit duo subjecta inadæquata concedo, adæquata nego. Habet partes pro subjecto adæquato. Subjectum ergo adæquatum termini communis sunt partes simul sumptæ, quia in ratione formæ, inquantum dat actum seu effectum suum formalem, est illimitatus respective ad partem unam et alteram, cui secundum se totum communicatur ex natura sua, non secus ac anima rationalis pluribus partibus corporis, quia, ut dixi,

effectus ejus est unire hoc peculiari modo, per modum termini communis, qui secundum se totum communicatur singulis partibus, subjectum vero partium remote respicit.

Declaratur amplius. Quod facile est intelligi in puncto copulativo partium lineæ, quod nequit communicari secundum diversas partes sui, cum nullas habeat, et sit indivisibile, ac proinde secundum totum communicatur, vel nullo modo.

Lineæ duplex consideratio. Quantum vero ad ipsam lineam et superficiem, dicunt duas rationes, unam, qua sunt partes quantitatis, quælibet secundum propriam extensionem, et sic respiciunt primo substantiam ut subjectum. Altera ratio est, qua linea nullam dimensionem secundum latitudinem habet, quæ est dimensio superficiei, et sic est indivisibilis, et copulat partes superficiei, et secundum se totam indivisibiliter eas efficit,cum privationem habeat extensionis secundum illam dimensionem quam copulat, et se tota contingit, non secundum partes.

Eadem consideratio superficiei. Superficies vero sic etiam se habet ad dimensionem corporis, secundum quam et ipsa est indivisibilis, nempe secundum profunditatem, et ideo secundum se totam efficit et copulat partes corporis ; remote vero hoc modo respiciunt substantiam, non secus ac punctum respicit Et si quæras rationem hujus, quære etiam rationem, quare illæ sint termini copulantes sub hac ratione, qua sunt indivisibiles, cujus alia dari nequit, quam sua ratio quæ talis est.

Solutio objectionis ex dictis. Ex quibus patet ad objectionem. Respondeo terminum communem continuantem partes quantitatis separatæ ad partes alterius conjunctæ habere ipsas partes pro subjecto proximo et adæquato, ideo non est extra subjectum quod sufficit ad actionem agentis naturalis ; quoad subjectum vero remotum, quod est substantia, ita ipsi inesse, vel non inesse, sicut hæc vel illa pars, quam copulat, inest, vel est separata, quia illud remote tantum respicit, et non proxime ; ut ergo communicatur quantitati separatæ, non est in subjecto remoto, non aliter quam mediante subjecto proximo, et mere per accidens, et non per se.

(e) *Ad argumenta principalia*, etc. In responsione ad primum loquitur de motu et mutatione in sensu Theologico, quatenus possunt esse a Deo, non ex subjecto præsupposito in hoc mysterio ; et sic dicit non esse de ratione eorum, ut habeant aliquod subjectum denominatum per modum subjecti, non autem loquitur in sensu Philosophi, ut patet in responsione ad secundum, ubi dicit quod Philosophus necessario exigeret subjectum, et utrobique intenditur subjectum ultimatum. Ad tertium patet ex dictis. Qui voluerit minutim videre dissertationem circa ea quæ in hac quæstione tractat Doctor, videat Aretinum et Tartaretum, et reliquos nostræ scholæ. 9. Ad primum. Ad tertium.

QUÆSTIO V.

Utrum possibile sit circa Eucharistiam fieri transmutationem corruptivam illorum accidentium ?

Alens. 4. *p. q.* 40. *memb.* 2. *art.* 4. §. 1. D. Bonav. *hîc art.* 2. *q.* 1. Richard. *art.* 2. *q.* 2. *et art.* 4. *q.* 2. D. Thom. *q.* 2. *art.* 2. *et* 3. *p. q.* 77. *art.* 4. Capreol. *hîc, q.* 1. Palud. *q.* 4. Gabr. *q.* 1. Suarez 3. *p. tom.* 3. *disp.* 57. *sect.* 2.

De transmutatione corruptiva, quæro, utrum possibile sit circa Eucharistiam fieri transmutationem corruptivam illorum accidentium? videtur quod non. Forma est simplex invariabili essentia consistens *lib.* 6. *Principiorum.* 1. Argum. 1. et 2. Lib. 1. c. 3.

Item, Boetius Lib. de Trin. *Forma simplex subjectum esse non potest.*

Argum. 3. Text. 22. Item, materia est, qua res potest esse et non esse, 7. *Metaph.* Ex his omnibus habetur, quod simplex ad minus forma non potest corrumpi; sed accidens separatum in Eucharistia est forma simplex isto modo; ergo, etc.

Argum. 4. Item, si corrumperetur, aut in subtantiam, aut in aliud accidens, aut in nihil; non in nihil, quia tunc creatura annihilaret; non in accidens, quia tunc creatura causaret accidens sine subjecto; nec in substantiam, quia ex accidente non potest fieri substantia; ergo, etc.

Ratio opposit. Contra, illa accidentia possunt frangi, teri, et digeri, et patet ad sensum; et probatur ex quadam Glossa, 1. *Corinth.* 12. nutrimentum autem convertitur in substantiam rei nutriendæ, ergo, etc.

SCHOLIUM.

Sententia D. Thomæ, accidentia separata eodem modo quo unita, tripliciter posse corrumpi. Primo, corruptione subjecti, scilicet quantitatis. Secundo, corruptione per contrarium, manente subjecto. Tertio, divisione subjecti, quia si dividatur in tam parvas partes, quod sub eis non maneret substantia panis, pereunt. Hanc rejicit Doctor, primo quia quantitas non habet modum substantiæ nisi tantum negative, ex quæst. 1. Secundo, licet substantia composita sibi determinet qualitatem propriam, tamen quantitas id non facit. Ex quibus habetur, quod non eodem modo corrumpuntur accidentia separata et conjuncta.

2. D. Thom. hîc art. 2. et 3. part. q. 77. art. 4. Hîc dicitur (a), quod *esse* subsistens, quod manentibus accidentibus convenit, est conforme illi formæ, quam prius substantia panis habuit; et ideo *esse*, in quo dimensiones subsistunt, tollitur eisdem passionibus, quibus tolleretur substantia panis existente ibi, et propter hoc eodem modo corrumpuntur accidentia remanentia, sicut prius poterant corrumpi. Prius autem poterant corrumpi dupliciter, uno modo manente substantia panis; alio modo per corruptionem substantiæ, quæ contingit ex transmutatione accidentium, quia sicut generatio est terminus alterationis, ita et corruptio; et ex parte etiam quantitatis, quia cum unaquæque res habeat quantitatem determinatam, in tantum poterit fieri divisio, quod species non remanebit.

In hoc ergo Sacramento aliqua transmutatione facta, adhuc manet illud *esse* dimensivum substantiæ præcedenti conforme; aliquando tollitur *esse* prædictum, et tunc desinit esse Sacramentum. Et similiter ex parte quantitatis, quia si fiat divisio in partes tantæ quantitatis, quod sufficiat ad speciem panis vel vini, etsi sint aliæ dimensiones, quia partes continui quæ erant in potentia, fiunt in actu, tamen *esse* conforme substantiæ præexistenti manet. Si autem quantitas partium ad hoc non sufficiat, *esse* utrumque desinit esse, scilicet dimensio, et *esse* prædictum, et ideo tunc corpus Christi desinit ibi esse. In quid autem fiat ista corruptio, quando est potentialis, tangetur in *quæst. seq.*

Contra conclusionem principalem, quæ dicit quod eodem modo potest tolli dimensio ista sicut substantia, quia habet *esse* conforme substantiæ panis, arguo sic: non 3.

potest intelligi ista conformitas in aliquo positivo novo, quia nihil tale advenit ipsi accidenti per hoc, quod est sine subjecto, sed illud quod ei advenit, conforme est tantum in ista negatione *non inhærere actu*. Sed conformitas in ista negatione non sufficit ad hoc, ut uniformiter tollatur, quia ideo tollitur *esse* substantiæ, quia est passum proportionatum agenti naturali, scilicet habens partem potentialem et actualem, quarum potentialis potest esse sine actuali; istud autem habens tantum conformitatem in negatione, non habet aliquas tales partes; ergo, etc.

Item, substantia composita necessario sibi determinat qualitatem aliquam propriam, et maxime secundum eum, qui ponit quod substantia corrumpitur ad corruptionem qualitatis, quod non esset, nisi necessario determinaret sibi illam qualitatem. Sed quantitas non necessario sibi determinat aliquam qualitatem; ita enim est indifferens ad contrariam, sicut ad istam, et ad unum gradum ejus, sicut ad alium, quia ex principiis quantitatis nulla qualitas, nec ullus gradus egreditur qualitatis; ergo, etc.

COMMENTARIUS.

1. Sententia D. Thomæ. (a) *Hic dicitur*. Sententia D. Thomæ est, modum illum, quem accepit quantitas in sua separatione, esse conformem modo existendi per se, quam habuit substantia panis, seu forma substantialis panis et vini. Sicut ergo, si maneret substantia vini, corrumperetur per alterationem, qua corrumperentur accidentia ejus, ita etiam contingit quantitatem simili alteratione corrumpi actione agentis naturalis. (In duobus consistit.) Potest etiam quantitas alio modo corrumpi per divisionem specierum in ea diminutione, ut non maneret quantitas in ea dimensione determinata et definita, quam exigit forma substantialis. Hæc sententia supponit quantitatem esse in toto, et sequi ad formam, non vero eam esse immediate in materia prima.

Hanc sententiam impugnat Doctor, ex eo quod non detur fundamentum illud, quod supponit D. Thomas, nempe, modus ille existendi, dato etiam tali modo videtur urgere ratio, quia ipsa quantitas sub tali modo esse immediatum subjectum agentis naturalis, non vero ipse modus, qui non desinit, nisi ad desitionem quantitatis, sicut neque perseitas substantiæ desinit, nisi desinente ipsa substantia; sed ideo desinit compositum substantiale, quia habet potentiam receptivam formæ substantialis incompatibilis, ut materiam, et ideo desinit forma simul cum toto, quia ponitur actione agentis forma talis incomparabilis cum priori, ex qua constabat totum; sed in quantitate separata, qua etiam est sub tali modo nihil est tale potentiale, quod reciperet formam incompatibilem quantitati; ergo non sequitur conformitas utriusque, id est, quantitatis et substantiæ prætensa in *esse* corruptibilis hoc modo, quia nempe quantitas non inclinatur ad ullam formam determinatam magis quam ad aliam. 2. Impugnatur. Quantitatem non corrumpi, sicut substantia corrumpitur.

Secundo, ratio Doctoris est ideo ex principiis D. Thomæ desinere substantiam per corruptionem qualitatis, quia determinat sibi qualitatem in aliquo gradu, per modum propriæ passionis, sine qua nequit esse. Sed quantitas non ita determinat sibi qualitatem in specie aut gradu, quia æque est indifferens ad ipsam, et ejus contrariam; et hoc in quocumque gradu. Hanc propositionem egregie probat, quia qualitas aut gradus ejus non Secunda ratio Doctoris. Quantitas compatibilis cum omni forma.

egreditur a principiis quantitatis; connexio autem passionis ad aliquod subjectum est in eo præcise, quod causatur a principiis subjecti, ergo, etc.

3. Conclusio. Quantitas non corrumpitur per agens naturale. Agens limitatum ad subjectum.

Ex his sequitur hæc conclusio, quod quantitas nequeat corrumpi virtute agentis naturalis præciso ordine ejus ad primam causam, ut est separata. Probatur conclusio, quia actio agentis naturalis exigit subjectum suum esse, ergo nequit actio ejus esse in quantitatem, nisi prout quantitas existit; ergo ad formam in eo gradu, qui compatibilis est *esse* quantitatis, et consequenter nequit producere formam incompatibilem *esse* ejus; sed forma introducta dependet a subjecto, sicut et actio ejus productiva; ergo supponit semper *esse* subjecti.

Dependens a subjecto exigit subjectum esse.

Sed quod dependet ab aliquo in *esse,* non potest esse ratio non essendi ejus formalis, vel includere *non esse* ejus, neque inferre *non esse,* nisi quatenus habet connexionem cum aliquo consequente, quod corrumpit ipsum; in proposito non est talis connexio, ergo patet subsumptum, quia alteratio illa, ut est ab agente naturali, non habet connexionem cum alia forma consequente et repugnante, nisi quatenus illa includitur in virtute agentis naturalis; sed nulla forma repugnans *esse* quantitatis includitur in virtute agentis creati, ergo, etc. Minor patet, quia ipsa quantitas separata non dependet immediate ab aliquod agente creato, neque agens creatum habet subjectum actionis in hoc mysterio, qua posset induci substantia repugnans substantiæ panis, verbi gratia; et si haberet, nihil referret, quia quantitas separata amplius non dependet a substantia panis, neque a corpore Christi, ut subjecto, neque ut causa efficiente, per cujus remotionem desineret; neque desinit corpus Christi, nisi adveniente aliqua substantia, quæ repugnaret substantiæ panis, si adesset.

Alteratio quantitatis quomodo eam destruat?

Non virtute agentis naturalis.

Non desinit ex positione alterius per se insece.

Deinde non dependet quantitas ab accidentibus, quæ insunt ipsi, eadem enim sub contrariis perseverat, nihil habet contrarium; solum ergo dependet a subjecto, quando inest. Ex quibus singulatim consideratis sequitur conclusio.

4. Secunda probatio conclusionis.

Secundo patet ex ratione prima Doctoris, quia eatenus corrumperetur virtute agentis naturalis, quatenus induceretur forma incompatibilis in aliquo subjecto potentiali quantitatis; sed nullum est tale. Vel ideo corrumperetur, quia alteratio terminatur ad aliquam formam in eo gradu, quo habet connexionem cum forma substantiali, cum qua non maneret quantitas, si esset in subjecto; sed hoc non, quia ex prima ratione præmissa, non dependet ad *esse* subjecti, in quo non inest actu. Ex secunda ratione Doctoris nullum gradum qualitatis, aut speciem hanc magis quam contrariam exigit quantitas; ergo potest esse in quacumque forma substantiali, in qua nata esset qualitas illa inesse quantum est de se.

Quantitas compatitur cum omni specie, et gradu qualitatis.

5. Tertia ratio.

Tertio, quia nequit qualitas produci in quantitate separata in eo gradu, in quo exigetur substantiam per necessariam connexionem ad ipsam; ergo, etc. Antecedens patet ex quæstione tertia.

Sensus conclusionis præmissæ.

Conclusio, ut dixi, intelligenda est præciso ordine quantitatis ad conservationem, quam habet de facto a prima causa, quia attendendo ad hanc, desinit ex natura etiam rei, non propter incompossibilitatem simpliciter, sed ut subest tali actioni, quæ desinit posita dispositione inducta per causam naturalem ad substantiam, quæ succedit modo, quo dicetur quæstione sequenti.

SCHOLIUM.

Sententia Doctoris, qualitates in Eucharistia corrumpi per contrarias, manente

manente quantitate, tenendo hanc distingui a substantia, de quo supra quæst. 2. tenendo tamen non distingui, eadem difficultas est, sicut quæst. præced. quomodo Eucharistia corrumpitur corruptione quantitatatis; et dicendum est, quod non corrumperetur a causa naturali, ut ibi dictum est num. 14.

4. Opinio Doctoris. Dico (b) ergo ad quæstionem, quod accidentia Eucharistiæ possunt corrumpi; et hoc quidem de qualitatibus, quarum transmutatio non requirit aliam quantitatem, satis est manifestum secundum communem opinionem, quia illæ possunt poni habere subjectum commune manens, scilicet quantitatem; sed secundum aliam opinionem, quæ ponit quantitatem substantiæ non differre a substantia, nec quantitatem albedinis ab albedine, et per consequens nullam esse hîc quantitatem magis separatam a subjecto, quam substanstiam, cujus est quantitas, non est æque facile salvare corruptionem qualitatis; tunc enim oportet ponere, quod cum pari ratione quælibet qualitas sit sine subjecto, sicut et una, quæcumque transmutaretur, transmutaretur sine subjecto, et tunc redit istud ad difficultatem tactam in *quæst. præced.* quomodo Eucharistia corrumpitur per corruptionem quantitatis, et quomodo quantitas illa possit esse nova.

Tamen ad conclusionem in communi potest sic argui: Virtus agentis non diminuitur per hoc, quod accidens est sine subjecto; sed si accidens esset in subjecto, posset corrumpi ab agente naturali; ergo et modo. Hæc ratio non concludit, quia non sufficit sola virtus æqualis agentis naturalis, sed oportet quod habeat passum sibi proportionatum ad hoc quod agat sicut prius.

Respondeo, quamdiu manet quantitas, satis facile est secundum communem opinionem salvare passum respectu agentis naturalis; et hoc bene possibile est respectu qualitatum contrariarum, quia non omnis alteratio inter contraria requirit quantitatem mutari; et tamen in tali alteratione ad qualitatem, cum qua non posset stare species panis, desinit esse Eucharistia, quia Deus instituit non conservare Eucharistiam, hoc est, accidentia sine subjecto, in quibus sit corpus Christi, nisi quamdiu manent ibi qualitates natæ perficere substantias jam conversas; ergo simpliciter salvatur Eucharistiam posse desinere esse actione agentis naturalis; nec ibi est aliquod miraculum novum, quia eadem voluntate antiqua, qua Deus voluit Eucharistiam esse in Ecclesia, voluit etiam illam non manere, nisi quamdiu qualitates aptæ natæ perficere substantias jam conversas, manent.

De corruptione autem Eucharistiæ per corruptionem quantitatis, a quo agente possit fieri, tactum est *in quæstione præcedenti.* An autem in desitione Eucharistiæ per conversionem, vel transmutationem in quantitatem novam oporteat substantiam redire, dicetur *in quæst. seq.*

Ad rationes. Ad primam dico, 5. Ad arg. 1.
quod auctor ille loquitur de illis sex principiis, de quibus determi-

nat; illa autem sunt formæ respectivæ extrinsecus advenientes. Unde hîc auctor non arguit de formis absolutis.

Ad 2. Vide Varr. 2. dist. 3. Ad secundum potest dici, quod Boetius loquitur de forma, quæ est pura forma, id est, purus actus, sicut applicat ibi de Deo. Et verum est quod forma, quæ non est nata perficere aliquod potentiale, non est nata recipere accidens; et ita est de essentia divina, nisi forte fiat instantia de essentia Angelica et intellectione; sed de hoc *in quæstione de simplicitate Angeli,* an habeat materiam.

Ad 3. Quare secundum Philosoph. nihil est corruptibile, quod non habet materiam. Ad Philosophum 7. *Metaph.* planum est, quod non concederet aliquid posse corrumpi, nisi haberet potentiam distinctam ab actu, sicut partem a parte; sed hoc

Ad. 4. poneret, quia ponit ordinem causarum simpliciter necessarium; vel quia poneret simpliciter nihil posse corrumpi, nisi cujus pars manet post corruptionem, sicut ponit nihil proprie posse generari, nisi cujus pars fuit ante generationem; sed nec in ordine causarum, nec in ista partis separatione a toto, concordamus cum ipso.

Ad rationem dico, quod qualitas non corrumpitur in nihil, sed in qualitatem aliam contrariam, vel alterius gradus in eadem specie, nec sequitur, quod agens naturale faciat accidens sine subjecto, quia qualitas nova habet idem subjectum, quod et prior qualitas habuit, vel saltem quantum est de se habere posset. Si autem loquaris de corruptione quantitatis, cui non potest assignari aliquod aliud prius subjectum, illa non corrumpitur actione naturalis agentis sine subjecto, vel præexistente, de quo dictum est *in quæst. præced.* vel de novo creato, de quo dicetur *in quæst. seq.*

COMMENTARIUS.

(b) *Dico ergo ad quæstionem,* etc. 6.
Conclusio hæc est communis, tenendo quantitatem esse diversam a substantia, et subjectum qualitatis; dicit sic corrumpi actione agentis naturalis, et in termino illius alterationis induci substantiam, ad quam esset alias connaturalis virtute divina, ad salvandum mysterium, ut dicit in littera.

Sed quid dicendum, an qualitas possit corrumpi secundum omnem gradum suum virtute agentis naturalis? Negant quidam ex nostris, putantes id esse ex mente Doctoris, juxta principia posita *in quæst.* 3. ubi dicit quod forma substantialis determinet sibi qualitatem in determinato gradu, qui nequit virtute agentis naturalis destrui non destructa forma. Idem docent etiam quoad qualitatem separatam in eo gradu, quem determinat substantia, si adesset. Dubium. Responsio quorumdam negativa.

Contrarium mihi videtur verius ex mente Doctoris, attento ejus fundamento, quia dicit gradum illum non corrumpi virtute agentis naturalis, quia conservatur a forma substantiali, quæ in hoc prævalet quantum ad virtutem conservativam actioni corrumpentis. In proposito autem non est talis resistentia formæ, quæ non est, et ut patet ex secunda ratione hîc facta contra opinionem D. Thomæ, quantitas non habet connexionem cum illa forma quali, neque quoad speciem, neque quoad gradum. 7. Affirmativa pars præfertur.

Oportet ergo, ut salvetur prior modus dicendi, recurrere ad causam primam, quæ conservat qualitatem eo modo et or- Non corrumpi gradum ultimum qualitatis

separatæ. ex miraculo. dine quo conservaretur in subjecto, si adesset quantum ad illos gradus, et cum hoc, alterationem causæ naturalis non extendi ad illos gradus ex natura ejus, inquantum disponit ad formam succedentem, si materia inesset, vel nata est disponere, quia eodem instanti et termino alterationis inducitur substantia nova de facto, quo induceretur virtute agentis corrumpentis, si adesset subjectum capax, et tunc desinunt accidentia cum quantitate.

8. Ex natura rei corruptibilis est. Cæterum si Deus non assisteret ex antiquo miraculo possit corrumpi tota illa qualitas inducendo contrarium.

Ad argumenta patet ex littera. In responsione vero ad quintum dicit qualitatem non desinere in nihil, sed in qualitatem contrariam, vel alterius gradus in eadem specie. Dubium. Dubium est quomodo in qualitatem ejusdem speciei, et secundum alium gradum desineret qualitas prior tanquam in oppositam, contra ea quæ disseruit contra Goffredum *quæstione præcedenti*. Resolvitur. Respondetur qualitatem illam inquantum remittitur ad illum gradum et terminum, ad quem sequitur actio substantialis, sic esse oppositam ratione mutationis et formæ concomitantis substantialis.

Opinio Nominalium. Supra docet quid tenendum sit, tenendo quantitatem non distingui a re cujus est, quia negaretur agens naturale aliquid agere in species, sed Deum ad præsentiam ejus agere, sicut agit ad destructionem quantitatis, quia perinde juxta opinionem illam tollitur subjectum actionis simpliciter, sicut juxta communem tollitur subjectum actionis determinatæ ad quantitatem et substantiam.

QUÆSTIO VI.

Utrum in aliqua transmutatione facta circa Eucharistiam, necesse sit substantiam aliquam actione divina redire?

Alensis 4. *p. q.* 45. *m.* 1. *a.* 2. D. Thom. 3. *p. q.* 7. *a.* 5. D. Bonav. *d.* 13. *a.* 2. *q.* 1. *et* 2. *et hîc a.* 2. *q.* 1. Richard. *hîc a.* 2. *q.* 2. Palud. *q.* 1. Dur. *q.* 3. Gabr. *q.* 1. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 54. *s.* 2.

Ultimo (a) quæro, utrum in aliqua transmutatione facta circa Eucharistiam necesse sit substantiam aliquam actione divina redire? Videtur quod non, quia quantitas separata habet modum substantiæ in agendo; ergo et in fiendo et patiendo; ergo quidquid potest generari de substantia, si ibi esset, poterit generari de quantitate separata; non ergo oportet aliquam substantiam redire. 1. Arg. 1.

Item, agens naturale et approximatum passo naturaliter transmutat; ergo non requiritur miraculum ad hoc ut transmutet; sed substantia non potest redire, nisi per novum miraculum; ergo nulla transmutatio possibilis ibi requirit substantiam redire. Arg. 2.

Item, agens naturale non impeditum necessario agit; ergo non dependet in agendo ab aliqua actione, quæ sit immediate voluntatis divinæ, quia voluntas divina nullius actionis ad extra est principium nisi contingenter; necessarium autem non potest dependere a contingenti; ergo in ista actione non requiritur aliquid, quod causetur a voluntate divina immediate. Arg. 3.

Arg. 4. Item Augustinus 7. de Civit. cap. 30. *Sic Deus res quas condidit, administrat, ut eas proprios motus agere sinat;* ergo sinit agens naturale agere motum suum naturalem, et per consequens transmutare Eucharistiam sine omni miraculo; ergo et sine substantia redeunte.

2. Rat. ad opposit. 1. Cor. 11. Contra, istæ possunt nutrire, ut dicit quædam Glossa super illud 1. Cor. 11. *Alius quidem esurit, alius vero ebrius est;* ergo possunt transmutari in substantiam alendi ergo ex eis potest generari substantia; sed hoc non potest fieri, nisi substantia redeat, quia ex non substantia non fit substantia.

Item patet ad sensum, quod hostia consecrata potest corrumpi in ignem, vel in animatum generatum per putrefactionem, sicut corrumperetur, si esset ibi panis, et tunc ut prius, substantia generari non potest, nisi substantia redeat; ergo, etc.

COMMENTARIUS.

1. Varii modi dicendi. (a) *Ultimo quæro*, etc. In hac quæstione resolvitur quomodo desinit Eucharistia, et qua transmutatione, nempe substantiali, et a quo agente? Varii autem sunt modi dicendi, quos suo ordine citat Doctor, et impugnat.

Prima sent. Prima sententia est redire substantiam panis et vini miraculose, et ex ea generari substantiam novam; ita Innocentius III. *lib.* 4. *de mysteriis Missæ, c.* 11. quem in hoc sequuntur Alensis et D. Bonaventura. Hæc sententia intelligitur de eadem materia in specie. Hanc sententiam ut sustineri possit probabiliter, ita interpretatur D. Thomas, ut non intelligatur materia annihilata, aut conversa redire, quia utrumque est impossibile, sed alia materia nova creata a Deo tanta, quanta fuit illa materia conversa in corpus Christi, et sanguinem Christi.

Innoc. III. Alensis. D. Bonav. Redire materiam eamdem.

Secundus modus dicendi est D. Thomæ, ut quidam volunt, locis *supra* citatis *in commento primæ partis quæstionis tertiæ,* quam sequuntur antiqui Thomistæ cum Cajetano ibidem citato; non produci novam materiam, sed ex quantitate ut habet modum subsistendi per se, educi formam substantialem novam. Et hanc sequitur Ægidius *Theorem.* 44. *et* 45. Henricus *Quodlib.* 8. *q.* 36. Huc etiam revocari potest opinio Richardi inquantum ipsam conclusionem admittit, nempe ex accidentibus generari substantiam, quibus tribuitur possibilitas transmutabilis non solum in formam, sed in infimum gradum actualitatis, quæ est materia. Hic modus statuitur ad hoc, ut actio causæ naturalis salvetur ad productionem substantiæ, quæ succedit in Eucharistia. 2. Generari substantiam novam ex quantitate. Ægidius. Henricus. Richardus.

SCHOLIUM.

Opinio Innocentii, corruptis speciebus, redire panem, quam breviter rejicit Scotus.

Hîc est (b) una opinio Innocentii *de Officio Missæ, part.* 3. *cap. de fractione;* dicit enim quod substantia panis redit. Quod potest sic probari, quia Christus est in Eucharistia, ut nutrimentum spirituale, et tamdiu quamdiu species sunt, ut conveniens nutrimentum corporale; ergo desinentibus speciebus habere rationem convenientis nutrimenti, utpote quando, si essent in substantia panis et vini, illæ substantiæ essent inconvenientes ad nutrimentum corporaliter, tunc rationabiliter desinit ibi esse corpus Christi, ut nutrimentum spiri- 3. Opin. Innoc. quod substantia panis redit corruptis speciebus.

tuale; deficiente autem Eucharistia redit substantia. Nec oportet hîc ponere novum miraculum ad hoc, quod corpus Christi desinat ibi esse, quando species non essent natæ afficere substantias conversas, quia ita Deus instituit Eucharistiam non manere, nisi manentibus speciebus convenientibus. Nec est novum miraculum, quod scilicet desinente corpore Christi ibi esse, redeat substantia, quia Deus ordinavit nunquam accidentia esse sine subjecto, nisi in Eucharistia.

Refutatur opinio Innocent. Contra hoc posset argui sic : Quæro quando redit substantia panis? aut hoc est in ultimo instanti, quando generatur ibi nova substantia, et tunc sequitur, quod simul sit ibi panis, et non panis; quando enim generatur aliud, panis corrumpitur, et per te tunc panis est ibi primo, et hoc est inconveniens; aut ante illud ultimum instans, et tunc videntur sequi duo inconvenientia : Primum est, quod non tamdiu manet Eucharistia, quamdiu manerent ibi species non corruptæ, vel quod simul manebit Eucharistia, et erit ibi substantia panis cum corpore Christi.

4. Secundum inconveniens est, quia agens, quod potest in partem motus, potest in totum motum et terminum, quando non magis repugnat una pars motus ipsi susceptivo quam alia; hoc apparet ex dictis *supra in quæst. præced.* sed non magis repugnat illis speciebus una pars alterationis quam alia, quamdiu species illæ non corrumpuntur simpliciter, sed alterantur; ergo agens potens in primam partem alterationis, potest et in quamlibet; ergo dum manet illa alteratio, non necesse est substantiam redire.

Sed ad istud argumentum probabilius esset dare secundum membrum, et tunc primum quod infertur, forte non esset inconveniens opinanti; diceret enim, quod non manet Eucharistia, quamdiu manent species illæ qualitercumque se habentes, sed quamdiu manent, ut convenientes nutrimento. Possunt autem sic alterari, ut non conveniant nutrimento, antequam totaliter corrumpantur, sicut posset panis non esse conveniens nutrimentum antequam corrumperetur sapor, et alia accidentia; et tunc difficile esset invenire certum gradum alterationis vel putrefactionis, usque ad quem præcise maneret Eucharistia.

Ad secundum diceretur, quod propter totam illam alterationem, quæ præcedit corruptionem specierum, et per consequens corruptionem Eucharistiæ, non oportet substantiam redire, sed oportet eam redire propter generationem, quæ sequitur illam alterationem, et concomitabitur corruptionem specierum; non autem potest redire tunc quando erit corruptio, quia tunc simul esset et non esset.

Sed ista responsio non assignat sufficientem reditionem substantiæ panis; æque enim posset agens naturale agere usque ad ultimum instans, si non rediret per te; ergo non dicit sufficienter.

COMMENTARIUS.

(b) *Hic est una opinio*, etc. Conclusio hujus paragraphi est non redire substantiam panis et vini contra primam sententiam. Est communis, et probatur ratione Doctoris in littera, quia vel substantia panis rediret ante corruptionem specierum, vel in ultimo instanti corruptionis, tanquam succedens ipsi corruptioni, vel certe simul ad corruptionem ipsam in *fieri*, sed nihil horum. Non primum, quia vel desineret ibi corpus Christi ante corruptionem specierum, quod est contra communem, vel simul esset cum substantia panis, quod est falsum, quia *esse* corporis sub speciebus de facto includit *non esse* panis sub speciebus; neque ulla necessitate agentis aut actionis, redit, antequam species desinunt, quia sicut prima pars motus, ita et reliquæ usque ad terminum, possunt fieri dependenter a subjecto priori, nempe quantitate.

3 Non redire substantiam panis, etc.

Ratio efficax.

Si dicas eam redire necessitate generationis, ut posset substantia nova generari; contra, quia neque ex natura alterationis præviæ aut agentis id colligitur, neque ex natura termini, neque etiam ex natura generationis, et alioquin est superfluum, et involveret novum miraculum, quod asseri nequit sine fundamento; ergo non subest fundamentum unde dicatur redire. Probatur antecedens, quia alteratio prævia habet sufficiens subjectum, ut dictum est, absque eo quod redeat substantia panis et vini; ergo ex capite non redit.

Responsio. Impugnatur.

Alterationis subjectum est quantitas.

4. Secundo, alteratio, ut disponit ad generationem alterius substantiæ, aut habet eam in termino concomitantem, non infert reditionem substantiæ panis et vini. Primo, quia tendit ex natura sua in *non esse* substantiæ panis et vini, si adessent. Secundo, quia vel redirent sine quantitate et aliis accidentibus, et sic non essent subjectum proportionatum agenti naturali; vel redirent in specie eædem, sed cum propriis et individualibus accidentibus ab his diversis, sed sic non essent subjectum proportionatum agenti naturali, ut agit hac alteratione in species; tum quia alteratio disponens ad corruptionem debet esse secundum accidentia propria illius subjecti, quod corrumpitur; tum quia alteratio specierum separatarum non esset corruptio accidentium panis, qui de novo rediret; ergo necessaria esset nova alteratio in diverso subjecto, nempe in ipsa substantia panis, ac proinde non ex vi prioris alterationis sequeretur corruptio substantiæ panis aut generatio novæ substantiæ.

4. Alteratio, ut dispositio repugnat substantiæ panis.

Si dicas redire sine accidentibus, et uniri speciebus separatis, sequitur Christum desinere sub speciebus, non ex vi corruptionis specierum, sed productionis panis, et prius desinere quam generetur nova substantia succedens, vel certe esse sub speciebus simul cum corpore Christi, quod perinde est inconveniens.

Ultimo tandem, multiplicantur miracula sine necessitate: primo producendo idem; secundo uniendo ipsi tam species quam accidentia contraria producta per priorem alterationem; tertio ponendo substantiam panis et vini simul sub speciebus cum corpore et sanguine Christi contra veritatem mysterii; quarto in productione entis permanentis transeunter.

5. Multiplicatio miraculorum sine necessitate.

Quod hæc autem sine necessitate supponantur patet, quia neque providentia universalis, neque particularis Dei circa mysterium præsens hæc præscribunt; nihil enim exigitur ex communi providentia, nisi ut causa naturalis agat, juxta exigentiam subjecti præsuppositi, quæ sunt accidentia ut quantitas, neque ut

Tollitur necessitas.

Concursus debitus causæ naturalis.

agat nisi in materiam præsuppositam ad actionem, nihil requiritur ex parte mysterii, nisi ut ad sensum non appareat præsentia corporis et sanguinis, aut absentia panis, et ut alteratio specierum subsit agenti naturali. Hæc omnia melius salvantur aliter, quam hoc modo, ut *infra* dicetur; ergo hic modus est superfluus.

Explicat Innocentium. Advertendum est bene Doctorem explicuisse sententiam Innocentii ex aliis principiis, quæ ipse tenet circa desitionem Christi sub speciebus, quam *infra* explicabimus; et concordat interpretationi Doctoris, quam hîc adhibet reducendo sententiam Innocentii ad principia quibus innititur.

SCHOLIUM.

Opinio D. Thomæ, corruptis speciebus, redire materiam non conversam, nec annihilatam, sed novam. Hanc refutat late Doctor.

5. D. Thom. hîc a. 2. et 3. p. q. 77. a. 5. Est alia (c) opinio, quæ ponit materiam redire. Exponitur tamen, quod non potest intelligi de materia prius annihilata, quia quod in nihil est redactum, non potest iterum idem numero redire; nec etiam de materia prius conversa in corpus Christi hoc potest intelligi, quia illa non potest redire, nisi corpus Christi, vel materia corporis Christi e converso converteretur in materiam panis, sicut nec panis conversus posset redire, nisi corpus Christi converteretur in panem.

Sed oportet istam opinionem intelligi, si debeat probabiliter sustineri, quod Deus novam materiam creat. Nec oportet tunc ponere novum miraculum, quia hoc est ex antiquo miraculo, ne fides perdat meritum, et per consequens, ut omnis transmutatio possit hîc fieri ab agente naturali, quæ posset fieri, si accidentia essent in substantia. Nec tunc simpliciter substantia materiæ corporeæ in conversione minueretur, nec in principio creata per istius reditionem augeretur, quia quantum fuit de materia conversum in corpus Christi, tantum redit hîc, vel creatur.

Contra hanc opinionem arguo sic: Quæro enim quando redit materia, aut in ultimo instanti, quando generatur ibi nova substantia, aut ante ultimum instans. Non ante, propter duo; tum quia manente Eucharistia esset substantia ibi materiæ alia a materia corporis Christi, quod non tenet communis schola; tum quia illa materia esset sine forma, quod est simpliciter impossibile secundum istum, saltem non est possibile sine novo miraculo; sed non sunt ponenda plura miracula sine necessitate. Si vero in instanti generationis redit materia, frustra ponitur redire ad hoc ut agens naturale generet ex ea, quia non generat, nisi de materia quanta, secundum istum maxime. Similiter non potest generare, nisi cum illa generatione concomitetur corruptio, et specialiter secundum istum; sed tunc non corrumpet aliquam substantiam, quia illa materia non redit sub forma substantiali corrumpenda, quia tunc simul haberet eam, et non haberet. Refutatur opin. D. Thom. D. Thom. 1. p. q. 66. art. 2.

Modus etiam, quo dicit iste Doctor opinionem istam necessario 6.

esse tenendam, scilicet quod non redeat, nec materia annihilata, nec conversa, sed tantummodo possibile est eam redire, quia alia nova creatur, non videtur probabilis, quia materia annihilata redire potest, et materia conversa. Primum probatur, quia nihil sequens annihilationem materiæ est ejusdem rationis, cum nihilo præcedente creationem materiæ, sicut terminus annihilationis *ad quem*, et creationis *a quo*, sunt idem, vel ejusdem rationis, sicut in generatione et corruptione; ergo est eadem distantia materiæ ad nihil sequens annihilationem ejus, et ad nihil præcedens creationem ejus; ergo eadem potentia potest super hanc distantiam et illam; quæ ergo potest creare, potest et annihilatam reparare. Item, materia annihilata non est magis nihil quam ante creationem; non ergo magis includit contradictionem quam prius; ergo sicut prius potuit omnipotentia illud producere, quod sic erat nihil, ita et nunc potest.

Virtus creativa est annihilati restaurativa.

Secundum, scilicet de materia conversa probatur, quia corpus Christi non aliter se habet per hoc quod panis convertitur in ipsum; ergo e converso posset panis conversus redire eo modo quo conversus est in ipsum, absque hoc quod corpus Christi aliter se haberet in se, quia sicut habendo in se istam entitatem post conversionem, non aliter se habet positive, ita in non habendo, puta si rediret panis, non aliter se haberet privative.

COMMENTARIUS.

6. Explicatio primæ sent.

(a) *Est alia opinio*, etc. Hæc non est opinio D. Thomæ, sed illa magis est reductio prioris opinionis, seu interpretatio ejus ad sensum congruum, in quo sustineri posset cum aliqua probabilitate.

Impugnatur.

Hanc etiam impugnat Doctor, et bene, quia si rediret materia antequam nova substantia generetur, et non desinerent species, essent simul cum corpore Christi; si redire dicatur per creationem materia nova in instanti corruptionis per modum subjecti novæ generationis, hoc etiam nequit, quia deberet redire quanta secundum D. Thomam et veritatem, ut esset subjectum proportionatum actioni agentis naturalis.

Argumentum ad hominem.

Deinde illa materia esset sine forma substantiali, quod est impossibile in sententia D. Thomæ, quia non existit, nisi existentia formæ, ut ipse affirmat, neque facit ad generationem, quia non est quanta, ut dictum est, cum quantitas supponatur esse in toto; tum etiam, quia generatio habet corruptionem annexam ex principiis D. Thomæ, ut patet de corruptione viventis, et ejus generatione juxta sententiam ipsius; hîc autem non est forma substantialis, quæ corrumperetur.

7. Impugnantur rationes.

Secundo impugnat rationes D. Thomæ contra Innocentium, quia si loquamur de potentia absoluta, certum est idem posse redire, quia non est major repugnantia ex parte termini postquam desinit adesse, quam fuit antequam primo fuit productus, neque minor potentia ex parte Dei. Ex quo sequitur, quod materiam, tam annihilatam quam conversam posset Deus producere, ideo discipuli D. Thomæ interpretantur eum locutum fuisse de impossibilitate, ut opponitur potentiæ ordi-

nariæ ; sed sic magis urgent contra præfatam sententiam, quæ docet per miraculum redire eamdem non numero, ut insinuat ratio D. Thomæ, sed in specie; id autem a pluribus conceditur, et necessario concedi debet ab omnibus, qui docent substantiam novam attingi virtute agentis naturalis in specie, quia in materia prima nulla est differentia specifica; eo ergo ipso, quod non redeat eadem numero, quæ fuit panis, debet redire similis in specie. Sed neque interpretari potest hoc modo sententia Innocentii, qui dicit substantiam totam redire. Merito ergo Doctor hanc opinionem magis adscribit ipsi D. Thomæ, et in eo eam primo impugnat ex variis opinionibus ejusdem Sancti, quasi ad hominem secundo impugnat ejus fundamenta, etc.

SCHOLIUM.

Opinio Ægidii, Henrici et aliorum, nullam sententiam redire, sed ex ipsis speciebus generari formam substantialem. Hanc refutat Doctor multis et claris rationibus.

7. Ægid. in Theor. 44. 45. Com. 66. idem 4. Phys. c. 15.

Tertia (d) opinio est, quod sicut Commentator dicit *primo Physic.* et de substantia orbis in materia generabilium et corruptibilium, oportet intelligere dimensiones interminatas ante adventum formæ substantialis, alias non posset intelligi divisio materiæ, ut in diversis partibus materiæ sint diversæ formæ substantiales; hujusmodi autem dimensiones post formæ substantialis adventum accipiunt *esse* terminatum et completum; quidquid autem intelligitur in materia ante formam substantialem, hoc manet idem numero in generato et corrupto, quia remoto posteriori oportet remanere prius. Sicut ergo mediantibus his dimensionibus incompletis, materia panis conciperet formam ejus, quod ex pane generaretur, et hoc pane non converso, ita (cum nunc sit datum dimensionibus, ut subsistant, et habeant *esse* conforme *esse* prioris substantiæ) datur eis, quod possint subesse formæ substatniali, quia de natura sua non habent quod subsint, nisi tantum accidentali; sed a forma substantiali habent hoc, et tunc, vel ex consequenti adveniet materia propter concomitantiam naturalem formæ ad materiam, vel ipsi dimensioni virtute divina dabitur natura materiæ propter propinquitatem ad ipsam, ut sic illud genitum sit compositum ex materia et forma.

Additur huic opinioni, quod si ex talibus dimensionibus generaretur vermis primo, et post ex partibus nutrientibus generaretur substantia, materia nutrimenti erit tandem materia illius substantiæ. Henr. quodl. 8. q. 36.

8. Refutatio Ægidii.

Contra istam opinionem arguo sic : Forma determinata ad aliquod receptivum, nullo modo potest aliud perficere, sicut nec albedo Angelum, nec sapientia lapidem; sed forma substantialis determinatur ad materiam substantialem, ut ad proprium susceptivum ; ergo nullo modo potest perficere dimensionem de genere Quantitatis, quæ non est materia substantialis.

Item, forma de genere priori non potest perficere susceptivum de genere posteriori; ergo nec forma substantialis dimensionem. Antecedens probatur, quia actus Forma substantialis non potest perficere materiam accidentalem.

præsupponit potentiam, et hoc loquendo de ordine originis; actus autem generis prioris, nec origine, nec perfectione aliquid præsupponit de genere posteriori.

Item tertio, et videtur manifestius, quia forma substantialis est talis actus, qui est natus constituere per se unum cum suo perfectibili per se; sed non potest constituere unum per se cum aliquo de genere Quantitatis; ergo, etc.

Item, illud quod est essentialis ratio terminandi dependentiam alterius, non potest ad illud dependere; forma substantialis est hujusmodi respectu quantitatis; ergo, etc.

Item, quomodo de potentia dimensionis potest deduci forma substantialis, cum ex natura rei non sit in illa tanquam in proprio potentiali.

9. Sic ergo videtur improbata prima pars opinionis in generali, scilicet quod dimensio non potest habere vicem materiæ respectu formæ substantialis. Quantum autem ad generationem ex illa dimensione improbatur in speciali, primo sic : ignis genitus ex illa dimensione et forma substantiali ignis, non esset uniformiter, nec univoce ignis cum alio igne generato ex forma substantiali et materia ignis, et tunc ignis non univoce ageret comburendo hostiam sicut comburendo lignum.

Item, non solum in uno sequitur absurditas, quod erit ignis mathematicus ex quantitate et forma substantiali; sed erit talis processus in generabilibus et corruptibilibus usque ad finem mundi; nam ex illo igne habente dimensionem pro materia dicto mathematico, generabitur aqua habens idem pro materia, quod habuit corruptum pro materia, et ex illa aqua, aer, et sic usque ad finem mundi, vel in infinitum secundum Philosophos.

Quod etiam ille alius Doctor addit de modo, sive materia nutrimenti advenientis, non salvat propositum; posito enim, quod genitum non sit nutribile, sicut ignis, nihil valet. Item esto, quod Sacerdos esset nutritus de istis speciebus, et pone, sicut possibile est, quod per magnum tempus quousque multæ partes materiæ fluxissent, et novæ genitæ fuissent, sequitur quod illæ partes non ita erunt vere partes carnis, et ex partibus essentialibus carnis constitutæ, sicut aliæ partes, quæ non essent genitæ ex speciebus; et sic possibile esset ponere casum, quod puer nutritus ex speciebus usque in finem vitæ suæ non resurgeret, nisi homo compositus ex dimensione et forma substantiali una vel pluribus.

COMMENTARIUS.

(a) *Tertia opinio est*, etc. Conclusio hujus et sequentis paragraphi est negativa. Probatur conclusio, nihil supponitur in speciebus consecratis præter quantitatem et qualitatem; ex nullius horum potentia educi potest forma substantialis, ergo, etc. Minor probatur ex omnibus principiis, et rationibus convenientibus formæ substantiali informat illud, ex cujus potentia educitur, dando ipsi suum *esse* formale; inauditum est apud Philosophos hoc convenire respective ad acci- 8. Non educi formam substantialem ex potentia quantitatis.

dens, alias forma substantialis diceret appetitum ad accidens, tanquam ad subjectum, a quo etiam dependeret si materialis esset. Componit forma substantialis per se cum sua materia quam informat, hoc nequit cum accidente.

Impugnatio ad hominem. Potest ulterius ex principiis Thomistarum impugnari, quia materia non existit existentia propria, sed formæ, quantitas ut existat, datur ipsi modus substantialis perseitatis. Peto quis? non materiæ, quia non habet existentiam, nisi per formam; non alterius formæ, quia sic una forma materialis dependeret ab alterius existentia, quia secundum ipsos forma dependet in existentia a materia, ex qua educitur; sed hoc est falsum, nempe dependere ab existentia alterius formæ, vel quæ nata est ipsi inesse, quia alia forma non dicit majorem actualitatem in *esse*, quam sit actualitas alterius; ergo nequit esse terminus dependentiæ alterius. Non est existentia compositi, quia forma substantialis quæcumque est prior omni composito, ut principium ejus prius natura; quod autem est prius essentialiter, nequit ordinari secundum dependentiam ad posterius. Alia præter enumeratas existentia per se nequit imaginari, a qua dependeat forma; ergo, etc.

Deinde quantitas subjectatur in toto secundum ipsos; ergo est posterius essentialiter omni forma substantiali, ergo nequit dependere a quantitate. Sed, ut clarius appareat falsitas hujus opinionis, adducemus modos explicandi illam.

9. Richardus. Modi explicandi rejiciuntur. Richardus dicit *dist.* 12. *art.* 2. *quæst.* 2. in accidentibus separatis manere possibilitatem quamdam, quam dicit in illis creari, quando transmutatur substantia, quæ sub illis erat, in corpus Christi. Hanc potentiam dicit non esse potentiam receptivam formæ, aut compositi, sed potentiam transmutabilitatis in infimum actum substantiæ, hoc est, in materiam et compositum ex illa, et quamvis hæc sit creata supernaturaliter, in speciebus dicit tamen virtute agentis naturalis posse fieri conversionem ipsam. In primis, hoc est obscurum primo, dari scilicet aliquam possibilitatem substantialem, infra possibilitatem materiæ primæ, aut minor illa, contra Augustinum lib. 12. Confessionum cap. 33. *Fecisti Domine duo, unum prope te, Angelicam naturam, aliud prope nihil, materiam primam;* ergo non datur aliud substantiale possibile, quod magis accedit ad nihil. Potentia materiæ, est infima.

Potentia subjectiva supponit subjecto. Deinde illa potentia creata nequit intelligi pura possibilitas, quia sequitur ad aliquem actum cujus est, quia potentia, qua talis, dicit capacitatem cum negatione actus; ergo est alicujus capacitas, seu in aliquo; sed quantitas aut accidens ex natura sua, secundum ea quæ conveniunt in suo *esse* formali ipsi, non habet actum essendi, cui proportionata sit talis potentia; ergo nequit ipsi communicari, nisi mediante aliquo gradu entis ad quem sequitur, quia potentia est differentia entis, non recipit aliquod *esse* substantiale quantitas, quia sic maneret eadem difficultas, quia respectu ejus esset subjectum, cum daret ei actum formalem, et tunc quæreretur an seipsa, an per aliquid superadditum; non seipsa, quia etiam sine illa possibilitate creata posset seipsa ordinari ad materiam et compositum, quod est contra suppositum, quia ideo fingitur talis possibilitas, ut posset per eam quantitas esse subjectum transmutationis substantialis, non per aliquod superadditum, quia sic esset processus in infinitum.

Deinde intelligi nequit quomodo accidens possit recipere in se differentiam seu proprietatem substantiæ, qualis est illa possibilitas. Item nequit aliquid esse subjectum transmutationis virtute agentis na- 10.

turalis factæ, nisi ut subjectum actionis receptæ in se, et consequenter termini; ideo enim fingitur talis possibilitas, ut salventur necessaria ad actionem agentis creati, et potissimum subjectum; ex principiis autem de actione, passione et mutatione virtute agentis creati, sequitur hæc in eodem subjecto fieri, loquendo de ipsis, ut sunt *fieri* formæ et termini, in quo est ipse terminus; ergo vel materia prima et compositum ex ipsa, quæ sunt terminus hujus actionis causæ creatæ inerunt quantitati et accidentibus, quod repugnat naturæ ipsorum, quia materia nequit esse forma, sicut neque compositum; vel certe nequeunt produci ex tali potentia virtute causæ creatæ, et sic male fingitur talis potentia ad salvandam actionem causæ creatæ.

Idem esse subjectum mutationis et termini.

Paradoxa.

Deinde materia prima non includitur in virtute causæ creatæ, quia est primum subjectum ad quod essentialiter dependet in agendo causa creata, alioquin non posset salvari ejus dependentia in agendo a materia aut subjecto, et etiam posset suppleri dependentia formæ a subjecto per ipsam virtutem causæ creatæ, quia ideo Deus potest creare formam extra subjectum, et separare ab ipso, quia in sua virtute includit causalitatem subjecti respectu ejus; ergo hæc doctrina destruit illud quod intendit salvare, nempe dependentiam causæ secundæ in agendo ad subjectum.

Dependentia causæ secundæ a subjecto.

11. Materia ingenerabilis. Transmutatio per agens creatum respicit subjectum commune.

Adde ex his capitibus materiam primam creari, esse ingenerabilem et incorruptibilem, quia non includitur in virtute activa causæ creatæ, neque in potentia alicujus subjecti. Præterea, hæc transmutatio est impossibilis virtute agentis creati, quod supponit suum subjectum, quod transmutat, manere sub utroque termino, ut constat ex omnibus. Et ratio est, quia subjectum talis transmutationis est prius essentialiter ad actionem causæ creatæ, et ejus terminum, cum exigatur ad agendum respective ad formam et agens; ergo virtute agentis naturalis transmutari nequit quantitas in substantiam, supposito quod supponatur ut subjectum. Deinde hæc transmutatio esset creatio, cum subjectum nullum maneat commune. Addo ulterius magis repugnare hanc quam conversionem substantiæ in substantiam, verbi gratia, panis in corpus Christi, quia in hoc est magis proportionatum subjectum respectu agentis creati quam ibi; sed hoc a solo Deo fieri potest supernaturaliter, ergo et alia. Ex quibus patet vanitas illius doctrinæ, quæ nulla ratione probatur ab auctore, sed mere imaginarie inventa est, atque ex his principiis facile impugnari possunt alii.

Cajetanus asserit agens creatum agere in quantitatem, quæ per modum existendi quem habet, supple vicem materiæ, quamdiu subest Christus speciebus; in primo autem *non esse* Christi creari materiam a Deo, ex qua educatur forma, sed in primis utile non est fingere in quantitate talem modum in ordine ad supplendam materiam, si in nullo particulari, quod materiam exigit, eam suppleat, quia quantum ad transmutationem accidentalem, in qualitatibus, ipsa per se quantitas est sufficiens subjectum quoad mutationem ad quantitatem, perinde repugnat quantitati habere rationem subjecti, sicut et respectu transmutationis substantialis, quia quantitas in quantitate ejusdem speciei nequit subjectari, cum quantitas adveniens, ut est in confesso, æque sit separata ac præsupposita.

Rejicitur sententia Cajetani.

Quantitatem non supplere materiam hoc modo.

12. Secunda ratio conclusionis: Deus nequit supplere materiam,

Secundo probatur conclusio: Deus nequit supplere effectum causæ formalis sine ipsa causa formali; ergo neque effectum materiæ in genere subjecti, sine ipsa materia. Patet consequentia, quia

et formam in genere proprio. ideo nequit effectum causæ formalis, quia includit illum esse sine forma, quæ in actu debet communicari, sed etiam materia sic debet communicari formæ, quando salvatur causalitas causæ materialis; ergo effectus materiæ substantialis in hoc genere nequit suppleri vel haberi sine ipsa materia, et consequenter nequit suppleri per aliquod accidens.

Responsio. Impugnatur. Dices in quantitate, verbi gratia, non esse illam capacitatem ex natura sua, sed qua elevata est. Contra, simili ratione dici potest de materia elevata, vel de ipsa quantitate elevata, ut tribueret effectum de formæ substantialis, aut qualitatis, nam æque ex natura sua repugnat ipsi supplere materiam respective ad actionem substantialem, quam tribuere effectum formalem hujus aut illius. Nequit suppleri effectus materiæ proprius. Deinde quantitas per elevationem non variat speciem; ergo nequit elevari ad effectum repugnantem, qui consequitur necessario entitatem alterius rationis.

13. Excluditur modus Ægidii. Excluditur etiam modus dicendi Ægidii *Theorem.* 44. dicit enim quod materia ex Commentatore 1. *Physic. textu com.* 66. et 4. *Physic. cap.* 15. habeat dimensiones interminatas, alias non posset intelligi divisio materiæ, ut in partibus diversis recipiat diversas partes formæ; sicut ergo per dimensiones illas interminatas concipit formam, ita dimensiones terminatæ panis, quæ manent, cum detur ipsis *esse* separatum, possunt esse subjectum formæ substantialis.

Impugnatur ex fundamentis præmissis. Contra hanc sententiam redeunt jam argumenta contra Richardum facta, quæ sunt Doctoris, quia forma substantialis ad materiam, ut ad susceptivum, est prior quantitate essentialiter, constituit actum per se cum susceptivo, ab ipsa dependet quantitas, non e contra; ignis genitus ex ex illa dimensione, et forma ignis adveniente, non esset univoce ignis. Item, sequeretur idem processus usque in finem mundi, quia ignis talis genitus ex dimensione esset corruptibilis; ergo dimensiones illæ manerent in substantia genita ex igne, ut materia, et sic deinceps, et caro genita esset æquivoce, caro, ut bene Doctor contra Henricum,

SCHOLIUM.

Opinio Richardi in consecratione dari speciebus vim transmutabilem, qua transmutari possint in materiam et formam immediate. Hæc rejicitur efficaciter et clare.

Quarta opinio est, quod in transubstantiatione ipsis accidentibus communicatur per creationem possibilitas transmutabilis, non tantum in formam, sed etiam in infinitum gradum actualitatis, quæ est materia; ergo accidentia resolvuntur postea in materiam ex prædicta possibilitate eis annexa, conversa in actualitatem gradus infimi naturaliter factam. Et ita hæc opinio concordat cum secunda, scilicet quod materia redit, sed non immediate a Deo, sed per actionem agentis naturalis. 10. Richard. hîc art. 2. q. 2. in solut. princ.

Contra hoc, quia hoc purum possibile secundum ipsum est terminus creationis, ergo est aliquid extra causam suam, vel extra primam causam habens entitatem positivam materia inferiorem. Sed hoc est falsum, quia dicit Augustinus lib. confess. *Fecisti Domine duo,* 12. cap. 33. *unum prope te, Angelicam naturam; aliud prope nihil, scilicet materiam primam*; ergo de facto nihil est inferius materia prima, licet forte possibile sit aliquid inferius creari a Deo. Quidquid sit de hoc, non habet hîc bene locum disputatio de hoc.

Ad propositum arguo sic: Mate-

ria non producitur per generationem, cum sit fundamentum præsuppositum generationi; ergo agens naturale non potest illud purum potentiale admixtum speciebus convertere in materiam primam, vel in compositum, ita quod actione illa producat materiam primam, vel propriam isti composito. Item, esto quod tale compositum poneretur in speciebus Eucharistiæ, et quod possibile esset de illa actione naturalis agentis producere materiam, vel compositum, adhuc frustra poneretur, quia agens naturale non potest agere, nisi inquantum actu est, quod non esset hîc.

SCHOLIUM.

Sententia Doctoris continet quatuor conclusiones. Prima, nulla transmutatio manente Eucharistia, petit redire substantiam. Secunda, in tali transmutatione de facto, non redit substantia completa vel incompleta. Tertia, in transmutatione corruptiva Eucharistiæ, manente eadem quantitate, non est necesse redire substantiam. Quarta, de facto tamen in transmutatione corruptiva, sive sit per alterationem, vel per motum in quantitate, redit substantia composita, ad quam disponunt accidentia corrumpentis, quam etiam afficiunt eadem specie in instanti corruptionis, et immediate a Deo; et explicat quæ transmutatio corrumpit Eucharistiam, et quæ non.

11. Mutatio non corruptiva Eucharistiæ, non petit generari substantiam.

Dico (e) ergo ad quæstionem, quod transmutationum possibilium circa Eucharistiam, quædam stant cum Eucharistia manente, quædam non. Omnes primæ non requirunt substantiam redire quamcumque, nec actione divina, nec actione agentis naturalis, nec in illis de facto est materia, vel redit. Secundarum autem quædam non requirunt substantiam redire, tamen redit actione divina, ita quod sunt quatuor conclusiones. Prima probatur : omne agens potens in transmutationem aliquam, potest in terminum illius, si habet susceptivum non magis repugnans termino quam motui ; sed in transmutationibus, in quibus manet Eucharistia, agens naturale potest in totum motum, et susceptivum non plus repugnat termino quam motui; ergo, etc. Minor patet, quia susceptivum non potest hîc poni, nisi quantitas; quantitati autem non magis repugnat unus gradus qualitatis, ad quem potest esse transmutatio, quam alius gradus imperfectior, secundum quem et alios sibi similes potest esse motus alterationis; nam quantitas secundum rationem sui non determinat sibi aliquem gradum qualitatis; igitur, etc. Et sic patet prima conclusio, scilicet quod manente Eucharistia, non est necessarium redire substantiam.

Actio corruptiva Eucharistiæ, manente eadem quantitate, non petit redire necessario substantiam.

Et per idem potest probari tertia conclusio, scilicet quod transmutatio corruptiva Eucharistiæ, dum tamen ibi maneat eadem quantitas, quæ sit subjectum transmutationis, non necessario requirit substantiam redire. Secunda conclusio probatur, quia dum manet Eucharistia, non est ibi substantia, nisi substantia corporis Christi; accidentia etiam manent tunc sine subjecto; sed neutrum istorum esset verum, si alia substantia rediret; ergo manente Eucharistia, nulla substantia de facto redit.

12. Quæ substantia redit, et a quo, corrupta Eucharistia.

Quarta conclusio est dissimilis secundæ, quæ est, sive per alterationem, sive per motum in quantitate corrumpatur Eucharistia, redit de facto substantia, et hæc est substantia composita, cui talia accidentia convenirent, quam etiam afficiunt, et hoc in instanti corruptionis, et immediate a Deo. Prima pars hujus conclusionis probatur, quia Deus statuit illas species manentes esse sine subjecto in Eucharistia præcise, et non alibi; ergo statuit quod cessante Eucharistia, non sunt species sine subjecto, et per consequens in ipso instanti corruptionis fit ibi aliqua substantia. Secunda pars probatur, quia si aliqua substantia redit, non alia quam illa quæ potest illis accidentibus novis affici, quia alia substantia non esset capax. Tertia pars probatur, scilicet quod non redit immediate nisi a Deo, quia nullum aliud agens habet virtutem activam ad hoc sufficientem.

Corollarie rejicit quatuor opiniones relatas, et impugnatas.

Non ergo redit substantia composita, dum accidentia Eucharistiæ manent, ut dicit prima opinio; nec ut dicit secunda opinio, redit materia, sive per reparationem, seu resolutionem, seu creationem, quia hoc esset omnino superfluum, cum per materiam solam non posset magis salvari actio aliqua agentis naturalis; nec, ut dicit tertia opinio, dimensio est susceptivum formæ substantialis; nec, ut dicit quarta opinio, possibilitas illa est aliquid, nec in aliquid convertibile.

13. Explicat quæ transmutatio corrumpat Eucharistiam, et quæ non.

Quæ autem (f) transmutatio possit fieri manente Eucharistia, patet, quia quælibet alteratio, per quam non inducitur aliquid incompossibile pani, si maneret, et transmutatio secundum quantitatem, vel per se, ut fractio et divisio, quia partes panis homogeneæ, natæ essent manere sub illis partibus quantitatis divisæ; vel secundum quantitatem concomitanter, ut est in rarefactione vel condensatione, dum tamen non inducatur quantitas repugnans substantiæ panis jam conversæ si esset. Per oppositum autem transmutatio corruptiva secundum qualitatem secundum gradum illum, secundum quem non posset stare cum pane, si maneret, et hoc licet quantitas omnino maneat eadem; talis autem non potest fieri manente Eucharistia, vel saltem non fit de facto. Unde si possibile esset, quod calor ignis induceretur in speciebus consecratis secundum gradum repugnantem pani, si adesset, et tamen quantitas omnino eadem, quæ prius, maneret, corrumperetur Eucharistia, quia Eucharistia non consistit in sola quantitate, sed in aliis accidentibus necessario consequentibus substantias conversas; et per consequens, in inductione illius caloris incompossibilis rediret substantia de facto, ut probatum est quarta conclusione; sed hîc non esset necessarium propter actionem agentis naturalis, ut dicit tertia conclusio; haberet enim agens naturale quantitatem pro subjecto, in quam posset inducere illum calorem, ut probat probatio primæ et tertiæ conclusionis, et tunc esset ibi quantum calidum calore igneo, et tamen non esset ignis.

Hîc videtur velle per rarefactionem produci quantitatem, sed nihil resolvit.

Calor igneus corrumperet Eucharistiam manente eadem quantitate.

14. Ad arg. 1.

Ad (g) argumenta : Ad primum dico, quod quantitas separata non

habet aliquem modum positivum substantiæ, sed tantum negativum, istum scilicet non inesse actu subjecto. Sed iste modus negativus non sufficit ad hoc, ut possit esse subjectum magis quam prius, imo cujus potuit prius esse immediatum subjectum ejus præcise potest esse nunc; potest tamen concedi illud argumentum, quod alicujus transmutationis potest quantitas esse subjectum, sed non transmutationis ad substantiam, quia ibi requiritur, quod subjectum sit principium substantiæ compositæ, ut materia.

Ad 2. Ad secundum, concedo quod non requiritur novum miraculum ad actionem agentis naturalis, quamdiu agens illud habet passum; sed quando non habet passum, non potest agere, nisi per miraculum detur sibi passum; sed sicut a natura dari non potest, ita passum requisitum ad generationem non est hîc, nec potest esse vel fieri per agens naturale de aliquo, quod sit hîc; et ideo oportet ad hoc quod agens naturale possit agere hac actione, quod per miraculum redeat sibi passum proportionatum. Nec tamen dico, quod quando redit de facto secundum quartam conclusionem, quod agens naturale ibi generet, sed solus Deus creat ibi substantiam compositam primo; sed si ulterior debeat sequi generatio alicujus de illa substantia, potest agens naturale ibi agere ad formam substantialem, quia habet passum sibi conveniens.

15. Agens naturale simul duratione

Per idem patet ad tertium, quia necessario agit quantum potest agere; non autem potest ibi agere ad formam substantialem, nisi sit ibi aliud receptibile a quantitate, ideo necessario requiritur actio divina. Et si quæras, an agat agens naturale ad hoc, quod substantia illa rediens actione divina sit quanta, vel qualis illa qualitate quam inducit in quantitatem, posset dici quod sic, quia cum posterius natura agat, quam Deus in reducendo substantiam, et in illo posteriori habet passum receptivum illius termini formalis in quem potest, et per consequens potest illud passum afficere illo termino formali.

ageret in substantiam a Deo positam loco Eucharistiæ.

Agens creatum potest informare subjectum non habens contrarium.

Vel potest dici oppositum, scilicet quod non, quia non potest agens creatum informare subjectum aliquo accidente, nisi prius habuerit aliquid repugnans, quod tollitur per actionem agentis hujusmodi; sed hoc non est necessarium, quia si hîc non præcedit ordine durationis contrarium, vel privatio, non propter hoc tollitur actio agentis naturalis, quia bene potest agens naturale habere effectum sibi coævum, et in seipso, ut de propria passione consequente subjectum, vel in alio, utpote si simul crearentur Sol et aer, simul fieret aer lucidus a Sole, et tamen non præcessisset in aere oppositum luminis.

Ad quartum signanter dicit Augustinus proprios motus, id est, qui sunt virtute propria eorum; sed talis non est, nisi qui habet subjectum conveniens; cujusmodi non est quantitas ad susceptionem formæ substantialis; et ideo posita sola quantitate, non potest substantia produci, nisi actione divina.

COMMENTARIUS.

14 Prima conclusio. (e) *Dico ergo ad quæstionem*, etc. Subjicit quatuor conclusiones suo ordine. *Prima conclusio :* Nulla transmutatio, quæ stare potest cum Eucharistia manente, petit redire substantiam ullam actione divina, aut agentis creati. Hæc communis est, intelligitur nulla necessitate subjecti ad actionem, aut ad terminum actionis requiri substantiam per modum subjecti.

Actio causæ naturalis salvatur in ordine ad quantitatem separatam. Ex quo sequitur, quod omnino non requiratur, quia ideo requiritur, ut salvetur transmutatio, ut fit ab agente naturali. Hæc autem salvatur quoad motum et terminum ejus per solam quantitatem, ut subjectum, ut bene probat in littera.

Alterum membrum probatur. Quod vero non requiratur divina actione substantia redire, patet, quia quamdiu maneret substantia panis et vini, maneret Eucharistia et Christus sub speciebus; sed cum tali transmutatione maneret substantia panis et vini, ergo ad salvandum mysterium non requiritur actio ulla divina ad substantiam novam, quia sic potius destrueretur, cum non sit compatibile corpus sub speciebus de facto simul cum alia substantia.

15. Secunda conclusio. *Secunda conclusio :* In tali transmutatione de facto nulla redit substantia completa, vel incompleta. Hæc patet ex eadem ratione, quia manent accidentia separata, et Christus sub ipsis cum quo est incompatibilis alia substantia.

Tertia conclusio. *Tertia conclusio :* Transmutatio corruptiva Eucharistiæ, dum tamen ibi maneat eadem quantitas, quæ sit subjectum transmutationis, non necessario requirit substantiam redire. Addit illam limitationem, *modo maneat quantitas ;* tum quia quantitas potest destrui per divisionem, vel per additionem, ut non sit proportionata substantiæ, quæ ipsi suberat primo; tum etiam ad veritatem conclusionis sufficit, quæ in hoc verificatur, ut manente quantitate maneat subjectum per se sufficiens ad actionem causæ transmutantis, ac proinde ex hoc capite non requiri substantiam novam.

Intelligitur conclusio ex natura rei.

Et probatur hæc conclusio ex fundamento primæ conclusionis, quia non agit agens naturale, nisi inquantum habet subjectum præsuppositum, quod subjectum manet sub motu, ut est ab ipso, et sub termino motus, ac proinde, ut agit transmutando juxta capacitatem subjecti, non requirit aliud, quia virtus ejus activa limitatur ad subjectum, et capacitatem ejus. Ejus probatio

Quarta conclusio : Sive per alterationem, sive per motum in quantitatem corrumpatur Eucharistia redit substantia actione divina, non autem actione agentis naturalis, et hæc est substantia composita, cui talia accidentia sunt connaturalia, et eam afficiunt; redit autem illa substantia in instanti intrinseco corruptionis, non secus ac si corruptio fieret, si substantia panis esset, aut vini, per inductionem formæ substantialis novæ. 16. Quarta conclusio. Semper de facto redire substantiam novam.

Nescio quid venit in mentem Aretino *art.* 6. hîc vocare hanc conclusionem Doctoris singularem, cum eam teneat Durandus *hîc quæst.* 1. Major *quæst.* 4. Gabriel *in can. lect.* 45. et *in hac dist. quæst.* 1. *art.* 3. *dub.* 2. Vasquez *disp.* 195. *cap.* 3. Durandus. Major. Gabriel. Vasquez.

Alia mihi occurrit difficultas major in hac conclusione et ejus probatione; dicit enim illa accidentia producta actione agentis naturalis manere desinente Eucharistia, et afficere substantiam novam, cui inhærent, ac proinde eam debere esse connaturalem, nam hæc ipsa probatio sustinet accidentia inesse toti, et non in materia prima, quod et alias supra ubique supponit Doctor cum communi. 17. Dubium. Accidentia prævia afficere substantiam.

Ratio ergo difficultatis est quod desinente subjecto desinunt omnia quæ ab Ratio dubii.

ipso dependent; unde in generatione substantiali, tenendo accidentia absoluta inesse toti, sequitur alterationem corrumpentem et terminum ejus esse in eodem subjecto, alias non opponerentur qualitatibus conservativis et connaturalibus subjecti, neque eas corrumperent formaliter, aut effective; dato ergo quod substantia panis adesset, accidentia corruptiva inessent toti, ergo desinerent desinente subjecto, ergo etiam jam de facto desinunt, sicut et desinit ipsa quantitas ex eadem ratione, quia ex virtute miraculi nihil hîc salvari debet, quod non salvaretur in corruptione naturali facta ex substantia præjacente.

18. Resolutio dubii. Explicatur sententia Doctoris. Respondetur Doctorem loqui vulgari modo, et secundum sensum, qui non deprehendit desitionem accidentium, seu præviæ dispositionis ad formam substantialem, quæ est ejusdem speciei cum dispositione consequente et solo numero aut gradu differt, verbi gratia, calor antecedens et sequens formam ignis; sensus enim non discernit inter singulare ejusdem speciei, seclusis differentiis accidentalibus et sensibilibus communibus, verbi gratia, loco, situ, magnitudine, figura, et hujusmodi, ut inter duos radios solares, aut duo ova ejusdem magnitudinis, ut probat Doctor *in* 2. *dist*. 3. *quæst*. 1.

Sic ergo in proposito, sensus non discernit inter calorem et reliquas dispositiones antecedentes formam ignis in gradu et termino alterationis, et eas quæ consequuntur; et sic dicit eas manere et afficere substantiam, quantum ad sensum scilicet, non vero in re ipsa, quia ratio exigit desinere accidens desinente subjecto, ac proinde desinente quantitate, desinere accidentia, quæ in ipso subjectantur, cui rationi non derogat præsens mysterium. Hanc interpretationem confirmant ea quæ dicit in *quæst*. 1. 2. *et* 3. *hujus distinct*. et *in* 2. *dist*. 3. *q*. 4. *ad* 1. *pro opin*. ubi dicit nullum accidens idem manere in corrupto et in genito.

Respondetur secundo, posse intelligi Doctorem intendere manere quantitatem priorem cum dispositionibus inductis, et productæ a Deo substantiæ uniri, quia licet alias hæc emanare possint ab ipsa forma, vel a toto, vel, ut alii dicunt, produci a generante, tamen utrumque superflueret, si Deus uniret præexistentia substantiæ in prima sui creatione, quia sic reduceretur ad actum. Unde licet calor emanare possit a forma ignis, potest tamen ab ipso separari vel creari ignis sine calore, et Deus ipsi posset imprimere calorem, quo posito, ignis nihil ejus in se produceret, quia jam esset in actu, et non in potentia respectu ejus. 19. Secunda responsio. Uniri accidentia separata substantia nova.

Hæc responsio magis salvat litteram in suo rigore, quæ videtur loqui de accidentibus præexistentibus, et haberi potest ex responsione ad tertium argumentum. *Et si quæras*, inquit, *an agat agens naturale ad hoc quod substantia illa rediens actione divina sit quanta, vel qualis illa qualitate, quam inducit in quantitatem*, etc. supple agens naturale, quam dixit in conclusione manere.

Sic etiam tenet Suarez *disp*. 57. *sect*. 3. materiam de novo creatam a Deo quantitati præexistenti uniri, quamvis male approbet, nescio cujus sententiam, vel propriam, vel alienam, asserentem desinente Christo sub speciebus, desinere modum perseitatis in accidente, et materiam creatam, et quantitatem præexistentem sibiipsis uniri per se, ex natura extremorum, et non virtute causæ extrinsecæ. Suarez. Quantitatem et materiam coire seipsis.

Hoc, inquam, falsum est, quia ex opinione dicentium quantitatem inesse materiæ, hoc non infertur, quia dicitur concreari, et non resultare ex natura materiæ. Deinde materia est magis inclinata Impugnatur.

per se ad formam substantialem eductam ex ejus potentia, aut natam educi, quam ad formam accidentalem; non potest se huic unire, neque e contra forma se unire ipsi; ergo neque quantitati, vel e contra quantitas ipsi. Utrumque præterea extremum est in potentia passiva respectu unionis, quam communicat agens, quia nisi in potestate et virtute agentis reciperet unionem forma ad subjectum, non dependeret agens a subjecto, neque subjectum ullo modo reduceretur ad actum, quod eatenus reducitur ad actum, quatenus communicatur ei actus mediante unione; ergo subjectum nunquam reducitur ad actum, nisi virtute agentis. Deinde quantitas dependet a subjecto in quo est; ergo seipsa nequit habere illam dependentiam terminatam, neque virtute materiæ, quia hæc non est activa respectu formæ absolutæ.

20. (f) *Quæ autem transmutatio posset fieri,* etc. Hîc resolvit illam transmutationem, per quam non tolleretur substantia panis et vini, si adesset, non destruere Eucharistiam; omnis autem transmutatio, sive ad quantitatem, sive ad qualitatem, cum qua illæ non manerent, destruit etiam Sacramentum, quod non in sola quantitate, sed etiam in qualitatibus consistit simul; unde si destrueretur qualitas propria vini aut panis, sufficeret ad destructionem Sacramenti.

D. Bonav. Notant autem moderni sententiam D. Bonaventuræ *dist.* 13. *art.* 2. *quæst.* 3. qui asserit corpus Christi non comitari species, quando corroditur a muribus, aut bestia. Item, quando in locum immundum injicitur; sed in hoc secutus est Magistrum, qui illam sententiam in fine *dist.* 13. asserit, ubi dicit corpus Christi non manducari a bestiis, quamvis videatur; ignorari autem quid bruta tum sumant, Innocentius III. *in lib.* 4. *de mysteriis Missæ*, primum horum docet, nempe non manere corpus Christi, quando manducatur a bestiis, et sequitur ad antiquam opinionem Guitmundi, nempe in eo casu subtrahi Sacramentum virtute divina, aut Angelica.

Opinio improbabilis.

Magist. Innocent. Guitmund.

Glossa. Glossa in canonem *Tribus gradibus, de consecrat. dist.* 2. verbo *Miscere*, docet non manere in stomacho corpus Christi, sed finita manducatione desinere. Quæ sententia videtur esse Algeri *lib.* 2. *de Sacramento corporis et sanguinis Christi*, qui negat Christum manere sub speciebus in ventre ebrii, impœnitentis, et animalis; et negat in vomitu, qui solet fieri ab infirmis et ebriis, in quibus apparent species, esse corpus Christi, sed aliud, forte substantiam panis et vini reproductam.

Algerus.

21. Sententia communis rejicit priores.

Has sententias ex communi Scholasticorum sententia falsas esse constat, quia cum illis non videtur salvari recte proprietas Scripturæ, quæ dicit corpus Christi manducari et sumi, quod denotat trajectio ejus in stomachum. Id etiam contingere potest in stomachum animalis trajectione, et inde nihil patitur corpus incorruptibile Christi; quod autem species alterentur, non refert, quia subjectæ sunt actioni agentis naturalis. Deinde Ecclesia colligit, et colligere præcipit Eucharistiam ex loco immundo, ut ex vomitu; ergo censet eam ibi esse.

An fuerit damnata sententia antiquorum.

An vero Gregorius XI. damnarit illam sententiam antiquorum, quæ dicit Christum desinere sub speciebus, quando mordetur a brutis, ut dicit Directorium Inquisitorum, vel non incerta est relatio, imo dubia, quia neque Cardinales illius appellationis et tituli, quos citat auctor Directorii, tum fuere sub Gregorio, neque alii articuli, quos simul damnatos refert, habentur pro damnatis. Accedit quod ipse varius est in narratione, quidquid sit, amplius non defenditur in scholis.

22. Dubium. An mixtio corrumpat Sacramentum.

Alia difficultas est, an per mixtionem desinat Christus sub speciebus? Aliqui dicunt, si mixtioni accedat alteratio specierum, desinere, ut cum immisceretur tanta aqua, ut immutarentur species vini; alii dicunt etiam per mixtionem penetrantem species, et permeantem omnes partes earum fieri desitionem. Alii negant, nisi corrumpantur ipsæ species; incertum est nobis quid fiat. Hæc ultima docet quamdiu maneret substantia panis et vini manere Christum, quod satis probabile est.

23. Ex speciebus generari aliquid, quomodo contingat?

Ex his sequitur quomodo ex speciebus generari possit vermis, et quo pacto ex speciebus consecratis homo, aut animal nutriri possit? Hæretici olim, ut Berengarius, et dicitur ab Algero fuisse sententiam quorumdam Græcorum, objiciebant contra realem præsentiam illud *Matth.* 15. non intelligitis: *quidquid in os intrat, in ventrem vadit, et in secessum emittitur*; ergo hoc contingit Eucharistiæ, quod valde indecens est, imo et repugnat corpori incorruptibili Christi; ergo non est in Eucharistia. Item, quod Eucharistia corroditur a muribus, vel a bestiis absumitur, quod etiam valde indecens est, et repugnat.

Objectio hæreticorum.

Responsio. Guitmundi.

Ad hæc variæ sunt responsiones. Guitmundus asserit corpus Christi non devorari a bestiis, aut muribus corrodi, sed ita videri ad salvandam fidem, ad culpandam negligentiam custodum, et permitti, illusione tamen sensus, quia tum corpus Christi, vel virtute propria, aut ministerio Angelorum ibi desinere, et in cœlum transire, substitui autem aliud loco ejus. Respondet secundo id non esse inconveniens, sicut non est inconveniens ut gustui nostro subserviat; quantum ad consumptionem ejus ab igne, dicit corpus Christi non consumi ibi, sed elemento purissimo committi occultandum, et non transferendum in cœlum. Ad aliud de sumptione et transitu Eucharistiæ in secessum id negat ipse, et Algerus ibidem, quia nihil est ibi, quod in secessum transire potest, cum nulla substantia sit subjecta corruptioni.

Ad hæc omnia facile responderi potest ex dictis sine injuria aut indecentia, ad salvandam fidem, corruptionem specierum fieri modo dicto, per introductionem alterius substantiæ, et sic recte defendi, corpus Christi non transire in secessum, quamvis dicamur illo nutriri, si in quantitate magna sumatur, sed substantiam, quæ ipsi actione divina, aut agentis naturalis substituitur, circa quam hæc contingunt; sic etiam generatur vermis et et ignis, etc. non, ut Guitmundus, virtute divina, ablato corpore Christi homines nutriri, quia ad illam nutritionem, ut dictum est, via est corruptio specierum, et inductio novæ substantiæ desinente corpore Christi; non ergo per meram illusionem fit nulla facta mutatione circa species. Sic etiam patet, quomodo inebriari possit quis bibendo species in magna quantitate, non quod inebriatio fieret per species, quia non sunt sufficiens materia; requiritur enim substantia vini, quæ resolvi debet in vapores calore naturali stomachi; supposita ergo alteratione specierum inducitur virtute divina aliqua substantia, non virtute agentis naturalis. Responsio vera. Corrumpi species.

(g) *Ad argumenta.* Ad primum et secundum patet ex littera, et ex dictis ad tertium et quartum. 24. Dubium. Utrum agens naturale agat ad unionem accidentium.

Ad quæstionem seu interrogationem in responsione ad tertium, qua quæritur an agens naturale, licet ex præmissis non agat ad substantiam novam, neque in parte, neque in toto, utrum ad unionem accidentium nempe quantitatis et qualitatum quas actione propria induxit corrumpendo species, in quantitate præexistente agere possit?

Respondet primo Doctor affirmativam posse dici, quia agens supponit subjectum in priori natura a Deo productum. Hæc responsio non est secundum principia Doctoris, sed sequendo opinionem eorum, qui dicunt agens non dependere a subjecto quanto et extenso, cujus contrarium ipse supponit contra opinionem secundam, quæ ponit materiam creari a Deo; opponit autem Doctor asserens, hoc non salvare actionem agentis naturalis et materialis, quia supponit subjectum quantum. Sed forte respondetur inhærentiam, licet sit ad subjectum, ut ad terminum, fundari tamen in ipsa forma, nempe in quantitate et aliis accidentibus, prout ipse *quæst.* 3. docet, et sic salvari potest hæc sententia juxta principia Doctoris.

Responsio affirmativa.

Explicatur melius.

25. Dubium.

Hoc modo dubitare tamen quis posset, num agens naturale de facto attingat productionem unionis, nisi concomitanter ad productionem formæ, quam educendo unit, nam agere seorsim ad unionem aut ejus destructionem videtur actio solius Dei. Responderi potest unionem esse per se producibilem a causa creata, et de facto productioni formæ non præexistentis conjungi; non quod eadem sit actio, sed quia nequit educi forma ab agente creato, nisi concurrente subjecto, sustentando tam actionem quam formam, quod non contingit sine unione; unde agens creatum non producens formam potest agere ad ejus unionem, et licet eductio inferat unionem propter concursum subjecti, non tamen e contra unio eductionem, ut patet in anima rationali, quæ non educitur et unitur; sic etiam fieri hîc quod si ad unionem, quæ est ex parte animæ rationalis, non concurrat generans, ut mater, hoc ideo est, quia nequit agere in subjectum spirituale, ut causa totalis in suo genere; in proposito tale impedimentum non subsistit.

Resolvitur, quomodo agat ad unionem.

Differentia actionis.

26. Secunda responsio.

Secundo respondet juxta sententiam eorum, qui negant productionem fieri ab agente creato, nisi etiam fiat corruptio. Sed hanc sententiam aut fundamentum merito hîc non approbat, quia alias *supra dist.* 10. *q.* 2. contrarium docuit; et sufficit ipsam privationem formæ præcedere prius natura, et non formam contrariam et causam creatam posse habere effectum coævum.

Tartaretus. Aretinus. eorum sentent. Rejicitur.

Ex quibus principiis Tartaretus et Aretinus putant materiam creari in priori instanti rationis aut naturæ, et de potentia ejus educi formam virtute causæ naturalis alterantis species. Sed in hoc non tenent cum Doctore, neque consequenter ad principia ab ipsis tradita et hîc et in præcedentibus quæstionibus, et *dist.* 10. *quæst.* 6. *et* 9. quia tenendo cum Doctore, ut ipsi tenent, accidentia subjectari in toto, et præterea agens materiale non agere nisi in subjectum quantum, currit ratio Doctoris hic facta contra D. Thomam, quia materia illa non esset, neque posset esse quanta, neque consequenter subjectum proportionatum agenti naturali.

Materia sola non est subjectum proportionatum agenti naturali.

DISTINCTIO XIII.

(*Textus Magistri Sententiarum.*)

Si hoc Sacramentum conficiatur ab hæreticis, vel excommunicatis.

A. De potestate conficiendi. Dubium 1. Lib. de corpore Domini, et allegatur 1. q. 1. cap. Intra Catholicam. Joan. 1. 1. quæst. 1. Multi sæcularium.

Solet etiam quæri, utrum pravi Sacerdotes hoc Sacramentum conficere queant? Ad quod dici potest, quod aliqui, licet sint pravi, consecrant vere, scilicet qui intus sunt nomine et Sacramento, etsi non vita; quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur Creatoris. Unde Augustinus: « Intra Catholicam Ecclesiam in mysterio corporis et sanguinis Domini nihil a bono majus, nihil a malo minus perficitur Sacerdote, quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur Creatoris et virtute Spiritus sancti. Credendum est enim, quod in verbis Christi Sacramenta conficiantur. Sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per Spiritum sanctum suam efficit carnem et sanguinem. » Item Gregorius: « Putant quidam, communionem corporis minus esse sanctificatam, si illorum fiat officio, quorum vita eorum oculis videtur ignobilis. Heu, in quam magnum laqueum incidunt, ut divina et occulta mysteria plus ab aliis sanctificata posse fieri credant, cum unus idemque Spiritus sanctus in tota Ecclesia invisibiliter ea mysteria et operando sanctificet et sanctificando benedicat! *Mysterium* ideo dicitur, quod secretam et reconditam habeat dispensationem; *Sacrificium* vero, quasi sacrum factum, quia prece mystica consecratur pro nobis in memoriam Dominicæ passionis. *Sacramentum* est in aliqua celebratione, cum res ita fit, ut aliquid significatæ rei accipiamus. Sacramenta sunt: Baptisma, chrisma, corpus Christi, quæ ideo *Sacramenta* dicuntur, quia sub tegumento visibilium rerum divina virtus secretius salutem eorumdem Sacramentorum operatur; unde a secretis virtutibus vel sacris *Sacramenta* dicuntur. Panis et calicis Sacramentum Græce *Eucharistia* dicitur, latine *bona gratia* interpretatur; et quid melius corpore et sanguine Christi? Sive ergo per bonos, sive per malos ministros intra Ecclesiam dispensetur, Sacramentum tamen est, quia Spiritus sanctus vivificat; nec bonorum dispensatorum meritis ampliatur nec malorum attenuatur. Hoc de corpore Domini, hoc etiam de Baptismate et chrismate dicendum est et tenendum; quia virtus divina secretius operatur in eis, et divina solummodo est hæc virtus sive potestas non humanæ efficaciæ. »

1. Cor. 12. Isidor. lib. 6. Etym. cap. 19. Ibidem, paulo ante tumultuarie.

Dubium.

Illi vero, qui *excommunicati* sunt, vel *de hæresi manifeste notati*, non videntur hoc Sacramentum posse conficere, licet Sacerdotes sint;

Opinio Magistri erronea. Dubium 3. August. falso

allegatus. quia nemo dicit in ipsa consecratione, *offero*, sed *offerimus*, quasi ex persona Ecclesiæ. Et ideo, cum alia Sacramenta extra Ecclesiam possint celebrari, de hoc non videtur. Quod etiam Augustinus tradere videtur dicens : « Recolite nomen et advertite veritatem. *Missa* enim dicitur, eo quod cœlestis missus ad consecrandum vivificum corpus adveniat, juxta dictum Sacerdotis dicentis : Omnipotens Deus, jube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum, » etc. Idcirco, nisi Angelus venerit, *Missa* nequaquam jure vocari potest. Numquid enim, si hoc mysterium hæreticus ausus fuerit usurpare, Angelum de cœlis mittit Deus oblationem ejus consecrare; maxime cum eisdem per Prophetam comminatus sit, dicens : *Maledicam benedictionibus vestris.* Quod si *benedictionibus* eorum se asserit maledicturum Veritas, quid erit de *hostia?* Ergo dicemus, illam posse benedici ab illo quem scimus a Deo fore maledictum cum sua benedictione? Si enim Deus maledixerit benedictionibus hæreticorum, et simoniacus benedixerit; quis eorum prævalebit? Numquid benedictio maledicti ad nihilum poterit redigere verba verissima comminantis Dei? Ex his colligitur, quod hæreticus a Catholica Ecclesia præcisus, nequeat hoc Sacramentum conficere, quia sancti Angeli, qui hujus mysterii celebrationi assistunt, tunc non adsunt, quando hæreticus, vel simoniacus hoc mysterium temerare præsumit. Non enim dubitari licet, ubi corporis Dominici et sanguinis mysteria geruntur, supernorum civium adesse conventus.

Unde dicatur Missa.

Malach. 2. 2.

Opinio Magistri.

Hieronymus super cap. 2. *Malach. verba Prophetæ sic exponit. Maledicam benedictionibus vestris, id est, his quæ eis benedictionibus possidetis, vel quidquid a vobis benedicetur, vel quoniam non benedicunt Sanctis ex vero corde, vel quia qui inique agunt, benedicuntur ab eis, adulanturque peccatoribus, dummodo divites sint, et habetur* 1. quæst. 1. cap. *multi sæcularium,* ad finem, *et* lib. 2. de Trinitate, statim post princip. quæst. 1. cap. *maledicam.* Item : « Maledicam benedictionibus vestris, *id est, quidquid a vobis benedicitur, per me erit maledictum.* » Notula 1.

In hujus autem mysterii expletione, sicut *formam* servari, ita *ordinem* haberi, scilicet ut sit Sacerdos, et *intentionem* adhiberi oportet, ut illud facere intendat. Sed si non credit de illo mysterio, sicut veritas habet, numquid potest *intendere* illud conficere? Et si non *intendit*, numquid conficit? Aliqui dicunt, etiam non recte de illo mysterio sentientem posse *intendere,* non quidem illud *conficere,* quod jam esset recte credere, sed *id agere,* quod geritur ab aliis, dum illud conficitur, et sic adhibetur intentio, etsi intentio dicatur deesse conficiendi illud mysterium, tamen, ex quo intendit ea dicere et agere, quæ ab aliis geruntur impletur mysterium.

Quæstio. Resp.

Gregorius super Ezechielem, homil. 10. « *Qui in expositione sacri eloquii, ut auditoribus placeat aliquid fingit, sua verba loquitur non Dei, qui autem in verbis Dominicis aliter, quam is qui* Notula 2.

protulit, senserit, etsi sub alio intellectu, tamen ad ædificationem charitatis tendit; Domini sunt verba, quæ dicit.

Alius casus. Illud etiam sane dici potest, quod a brutis animalibus corpus Christi non sumitur, etsi videatur. Quid ergo sumit mus, quid manducat? Deus novit. De hoc cœlesti mysterio aliqua perstrinximus, a Catholicis fideliter tenenda; qui enim his contradicit, hæreticus judicatur.

Quid faciat hæreticum, et quid sit hæreticus.

B. Dubium 4. Hilar. de Trin. lib. 2. statim post princ. Super c. 2. Oseæ. Lib. de utilit. cred. ad Honoratum c. 1.

Ne autem ignores quid *hæreticum* faciat, vel quid sit *hæreticus;* audi breviter, quid inde sancti Doctores tradant. Hilarius ait : « Extiterunt plures, qui cœlestium verborum simplicitatem, non veritatis ipsius absolutionem, susceperunt, aliter interpretantes, quam dictorum virtus postularet. De *intelligentia* enim hæresis, non de *Scriptura* est; et *sensus,* non *sermo,* fit crimen. » Idem libro septimo : « Intelligentiæ sensus in crimine est ». Hieronymus dicit, quod « ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis. » Augustinus definiens, quid sit hæreticus, ait : « Hæreticus est qui alicujus temporalis commodi, et maxime gloriæ principatusque sui gratia falsas ac novas opiniones gignit, vel sequitur. »

(*Finis textus Magistri.*)

In hac dist. relinquitur Mag. a Doctoribus, cum dicit schismaticum, hæreticum, etc. non habere potestatem consecrandi corpus Christi.

Hæc est (a) ultima pars, in qua Magister, determinat de causa efficiente consecrationis Eucharistiæ. Et dividitur in duas : in principalem, in qua determinat hanc conclusionem, quod a quocumque Sacerdote bono vel malo indifferenter potest confici Eucharistia; et incidentalem, quæ tangit de perceptione Sacramenti hujus. Secunda ibi : *Illud etiam sane.* Et sequitur epilogus respectu istius tractatus totius, ibi : *De hoc cœlesti mysterio,* et pars incidentalis ibi, quis sit dicendus hæreticus, quæ incipit ibi : *Ne autem ignores.*

Circa hanc distinctionem quæro duo : Primo, utrum sola actione divina possit confici corpus Christi? Secundo, utrum quicumque Sacerdos proferens verba consecrationis cum intentione determinata, et circa materiam convenientem, posset conficere Eucharistiam?

COMMENTARIUS.

(a) In hac distinctione, quæ est ultima hujus tractatus apud Magistrum, agitur de ministro, eam duabus quæstionibus absolvit Doctor, nempe, utrum sola divina actione fiat hoc Sacramentum? et, an omnis Sacerdos illud ministerialiter conficere possit? ubi etiam compendiose agit, de iis quæ requiruntur in sacrificio Missæ. 1. Partitio distinctionis.

QUÆSTIO I.

Utrum sola actione divina possit confici corpus Christi?

Alensis 4. *p. q.* 34. *m.* 3. *a.* 1. D. Bonav. *d.* 10. *art.* 1. *q.* 1. ad 2. D. Thom. 3. *p. q.* 75. *art.* 8. Innoc. *lib.* 4. *d. myst. Missæ. c.* 7. Suar. 3. *tom. d.* 50. *s.* 8. *Vide* Scot. *quodl.* 13. *et* 5. *Met. q.* 1.

Ad primum (b) sic proceditur, et arguitur quod non : *in lib.* 6. *de* 1. Arg. 1.

c. de actione. *principiis* dicitur, quod omnis actio in motu fundatur; divina actio non fundatur in motu; ergo Deus non causat aliquid per actionem suam; ergo nec hîc.

Arg. 2. Item ibidem, proprium est actioni ex se inferre passionem; sed hîc nulla passio infertur; ergo hîc non est actio. Minor probatur, quia illa passio fieret in instanti conversionis, sicut et actio; in illo autem instanti non manet panis; ergo tunc non est passio in pane; sed nec tunc est passio in corpore Christi, quia corpus Christi tunc per istam actionem non mutatur.

Arg. 3. T. com. 10. et 23. Item, quod non sola actione divina, primo sic: agens naturale potest convertere totum in totum, quia *primo de Gen.* dicitur, quod *generatio est conversio totius in totum;* ergo agens naturale potest in totam istam conversionem, quia non videtur sibi impossibilis, nisi quia est totius in totum.

Arg. 4. Item, natura potest formare corpus Christi in *esse* naturali; ergo potest illud formare hîc secundum *esse,* quod habet in Eucharistia. Probatio antecedentis, natura formavit corpus ex sanguinibus Virginis. Probatio consequentiæ, idem *esse* est corporis Christi in utero Virginis, et in Eucharistia; sed super idem *esse,* ut terminum, potest eadem virtus; ergo, etc.

2. Et si dicas, quod est idem *esse,* tamen sub alio et alio modo, et quod licet super primum modum possit natura, non tamen super secundum. Contra, *esse* fuit per se terminus istius actionis, non autem ille modus; ergo eodem *esse* manente per se, manet idem terminus, et per consequens in illud posset eadem virtus. Nec potest dici quod prohibetur propter modum, quia modus non repugnat ei, cujus est modus; ergo iste modus non repugnat illi *esse*; ergo quod potest in illud *esse* secundum se, non impeditur per quemcumque modum ejus, quin possit in ipsum. Et confirmatur iterum, quia majus est posse in *esse,* quam in quemcumque modum ejus.

Præterea ultimo, Sacerdos habet aliquam actionem respectu consecrationis; ergo non sola actione Dei conficitur Eucharistia. Antecedens probatur, non enim requiritur intentio aliqua in aliquo respectu alicujus effectus, ad quem ipsum nullo modo est causa agens; sed intentio Sacerdotis requiritur; ergo, etc. Arg. 5.

Contra 1. quæst. 1. *Intra Catholicam,* et sumitur ab Augustino lib. de corpore Domini : *Mysterium corporis et sanguinis Domini perficitur virtute Spiritus sancti;* et sequitur, *sicut Christus est qui baptizat, ita ipse est, qui per Spiritum sanctum hanc suam efficit carnem, et transfundit in sanguinem.* Item Gregorius 1. q. 1. Multi sæcularium : *Unus idemque Spiritus sanctus, in tota Ecclesia invisibiliter mysteria corporis Christi, et operando sanctificat, et sanctificando benedicit.* Et istæ auctoritates ponuntur hîc in littera? Rat. ad opposit. Aug. Greg.

COMMENTARIUS.

(b) *Ad primum.* In hac quæstione juxta petitionem argumentorum sunt tres articuli. Primum et secundum argumentum 2. Partitio quæstionis.

sunt ex natura actionis; et an possit esse in Deo respective ad hunc terminum?
1. Artic. huic correspondet primus : *An scilicet actione divina confici possit hoc Sacramentum?* Tertium est et quartum de potentia agentis naturalis ad conversionem; quibus correspondet articulus secundus : *An*,
2. Artic. 3. Artic. scilicet, *agens naturale, ut principalis causa, possit concurrere ad eamdem conversionem.* Ultimum argumentum tangit causalitatem instrumentalem; huic respondet tertius articulus, *de causa instrumentali aut ministeriali consecrationis.*

SCHOLIUM.

Quoad primam partem, clarum est actione divina Eucharistiam fieri; sed difficultas magna est, quid sit actio ista, et ponit sententiam tenentem non esse relationem, sed absolutum, cum suis quinque fundamentis.

3. 1. Artic. Ad (c) solutionem hujus quæstionis tria sunt videnda. Primum, an actione divina possit hoc Sacramentum confici, scilicet Eucharistia; et hoc tangunt prima duo argumenta. Secundo, an actione agentis creati, ut principalis agentis; et hoc tangunt duo sequentia argumenta. Tertio, an actione alicujus creati, ut instrumentaliter agentis; et hoc tangit ultimum argumentum. De primo videtur manifestum quod sic, loquendo de actione communiter, sicut Deus dicitur habere actionem circa creaturas, quando aliquid novum immediate facit in eis, nisi quod non est æque facile videre, quomodo sit hîc actio positiva, sicut in creatione, quia non est hîc aliquid positivum absolutum accipiens simpliciter *esse*. Sed de hoc tactum est *dist.* 11. Magis ergo proprie distinguendo actionem contra relationem, habet hujusmodi articulus difficultatem.

Et dicitur, quod hoc modo accipiendo actionem, actione divina potest fieri, et fit hujusmodi conversio. Quod probatur sic : non minoris virtutis vel actionis est aliquid convertere in præexistens, quam in non præexistens; sed si converteretur a Deo panis in non præexistens, esset ibi simpliciter actio divina, qua illud non præexistens produceretur, quia produci non posset nisi aliqua actione, non relatione; ergo et nunc est actio, et non tantum relatio.

Item, creatio est vera actio; sed non minus posset terminus istius conversionis accipere *esse*, quam terminus creationis, scilicet, si hæc conversio fieret in non præexistens, quod totaliter acciperet *esse* per conversionem istam; ergo, etc. Major licet videatur plana, tamen probatur accipiendo actionem stricte, ut dictum est, quia si creatio esset tantum relatio, ergo *creare* esset tantum *referri*; sed cum *creare* sit Deum velle rem esse, tunc *velle* divinum esset tantum relatio, vel *referri*, quod videtur inconveniens. Arguitur actionem esse absolutum.

Item, Deus habet actionem proprie dictam ad intra; ergo æque vel magis proprie dictam ad extra; et sic in proposito. Probatio antecedentis, quia si generatio non esset actio proprie dicta, ut contra relationem distinguitur, sequeretur quod generatio esset tantum relatio, et tunc *generare* et *dicere* esset tantum *referri*, quod est inconveniens. 4.

Item, ad hoc idem de actione proprie dicta ad intra arguitur, correlativum non est causa sui correlativi, quia sunt simul natura; sed *producere* est causa vel principium producti, et constat quod formaliter per productionem; ergo productio illa non est sola relatio ad productum, quia tunc esset omnino simul cum ipso, et non prius, nec haberet rationem causæ.

T. com. 20. Ultimo arguitur, et est ratio communis ad actionem ad extra, de qua sunt prima duo argumenta, et ad actionem ad intra, de qua sunt duo alia, et arguitur sic 5. *Metaph. c. de Ad aliquid.* Relatio secundi modi fundatur super actionem et passionem; sed relatio non fundatur super relationem; ergo actio non est tantum relatio.

Si arguis contra hanc opinionem, quia secundum Boetium *lib. de Trin.* et videtur sumi ab Augustino 5. *de Trin. cap.* 10. et communiter videtur accipi a Doctoribus; in Divinis non manent nisi duo genera, scilicet substantia et relatio, ergo non actio ut distinguitur contra relationem. Dicitur, quod sub relatione comprehenditur actio proprie dicta, quia respectum dicit aliquem, sed non proprie relationem. Et hoc videtur posse confirmari per Augustinum 5. *de Trinit. cap.* 2. ubi excludit a Deo singula Prædicamenta; et tamen videtur concedere quod ipse sit proprie faciens quantum ad Prædicamentum Actionis, sed sine mutatione.

COMMENTARIUS.

3. Communis sententia.

(c) *Ad solutionem,* etc. Præmissa partitione jam notata, prosequitur resolutionem primi articuli in hoc paragrapho, præmittens sententiam communem aliorum, nempe actionem, licet includat respectum, differre tamen a genere relationis. Subjicit quinque rationes ad conclusionem affirmativam, probans actione distincta a relatione fieri conversionem. Primo, quia si conversio fieret in non præexistens, esset media actione, sed quod fiat in præexistens non est minoris virtutis et actionis; ergo, etc.

Actionem non esse relationem. Prima ratio.

Secunda ratio. Secundo, quia creatio est actio, non relatio, alias *creare* esset *referri*; sed hæc conversio æquivalet creationi, quia posset esse in non præexistens, quod reciperet *esse* per creationem; ergo non est relatio, sed actio.

Tertia ratio. Tertio, quia Deus habet actionem ad intra distinctam a relatione, alias *generare* esset tantum *referri.*

Quarta ratio. Quarto, producens, inquantum talis est causa producti, est prior illo ad intra, non ita relativum est causa correlativi, quia sunt natura simul; ergo non constituitur producens relatione.

4. Ultima ratio.

Ultimo, relatio secundi modi fundatur super actione et passione, sed relatio non fundatur in relatione; ergo, etc. Quod autem asseritur ex Boetio, Augustino, et aliis duo genera manere in Deo, nempe Substantiæ et Relationis; ergo non manet genus actionis ab his diversum. Respondetur comprehendi actionem sub relatione, quia dicit respectum, licet sit diversa a relatione. Secundum hanc sententiam ponitur actio in aliquo absoluto, quod moderni communiter appellant modum, qui dicit relationem transcendentalem,

Actionem sub relatione comprehendi.

sicut de aliis sex Prædicamentis philosophantur, et statuunt eam in passo.

SCHOLIUM.

Pro declaratione quæstionis ostendit actionem non esse quid absolutum, quia sequerentur duo absurda. Primum, actionis dari actionem, et sic processum. Secundum, si ponatur in agente, illud prius mutare se, quam passum. Item, si ponatur in passo, hoc non posse pati secundum quantitatem vel qualitatem, quin simul vel prius accipiat aliam formam absolutam, scilicet actionem.

5. Digressio de actione. Ad hujus autem (d) difficultatis intellectum, ut actio distinguitur contra relationem, an conveniat Deo ad intra, vel ad extra generaliter, et ex hoc specialiter in proposito, oportet videre rationem actionis, secundum quod ponitur distingui a relatione. Actio enim non potest poni aliquid absolutum, secundum quod ponitur genus unum illorum decem distinctum. Probatio, quia tunc esset nova forma, et tunc sequerentur duo inconvenientia: Unum generale, scilicet quod ad actionem esset actio, et sic in infinitum; et est

T. com. 13. Si actio esset absolutum, actione fieret, et sic processus. ratio Aristotelis 5. *Physic.* qua probat, quod ad actionem non potest esse motus. Qualiter autem hoc sequatur, patet, quia ad formam absolutam novam potest esse aliqua actio, quia illa forma non est a se, nec a nihilo; ergo est ab aliquo agente. Secundum inconveniens speciale, scilicet distinguendo de subjecto, in quo poneretur, si est in agente, ergo omne agens ante mutaretur secundum formam absolutam, quam passum mutaretur ab ipso, quia passum non mutatur ab ipso, nisi jam habente actionem; agens autem ad hoc quod habeat istam actionem, cum sit forma absoluta nova, oportet quod mutetur ad ipsam.

Respondetur quod non, quia motus est actus entis in potentia passiva; activum autem antequam agat, est in potentia activa; et ideo exitus ejus de hac potentia ad actum, non est motus, nec mutatio.

Contra, si actio est forma absoluta et nova in agente, necesse est quod habeat aliquod susceptivum, quia non est per se subsistens, tunc enim nihil diceretur formaliter agens per ipsam, sicut nec aliquid dicitur formaliter quantum per quantitatem separatam; susceptivum autem habet aliquam potentiam susceptivam vel passivam respectu susceptibilis; ergo activum ante actionem erit in potentia passiva ad actionem. Et quod habet potentiam passivam quandoque sub privatione, quandoque sub forma mutatur proprie; ergo sequitur propositum, quod agens proprie mutetur. 6. Arguitur, actionem non esse absolutum.

Quod autem adducitur ibi, quod actio est actus potentiæ activæ, verum quidem est simpliciter, sed difficile est hoc salvare secundum istam hypothesim, scilicet supponendo, quod actio sit quid absolutum in agente; non enim potest esse potentiæ activæ, ut susceptivæ, quia hoc est contra rationem potentiæ susceptivæ vel passivæ, nec potest esse ejus ut elicitivæ. Probo, quia non ut ab ipsa, quod est proprie *esse* ejus ut activæ, quia tunc activum, ut activum, per formam absolutam priorem actione

ista, active se transmutaret ad istam actionem, et tunc esset quæstio adhuc ulterior, quo aliquid transmutaret seipsum ad illam priorem actionem, et sic in infinitum. Sed tenendo istam hypothesim, oportet dicere quod actio, licet sit potentiæ activæ, qualitercumque tamen est actus alicujus potentiæ passivæ, quia hoc est universaliter verum de omni forma, quæ non est separata ad omni susceptivo.

7. Si etiam dicatur secundum hanc hypothesim, quod sit in patiente, sequitur etiam inconveniens, scilicet quod non potest aliquod passum pati secundum formam de genere Quantitatis vel Qualitatis, quin simul duratione, et forte prius natura patiatur secundum formam absolutam alterius generis, scilicet secundum actionem, quæ ponitur forma absoluta alia a qualitate et quantitate. Consequens videtur inconveniens, maxime de forma priori et posteriori, quod non possit subjectum pati secundum formam absolutam priorem, nisi patiatur secundum formam posteriorem, quæ non est propria passio prioris; patet, quia albedo potest manere in subjecto post actionem transeuntem. Sic ergo probata est hæc negativa, quod Actio ut ponitur genus distinctum contra alia novem genera, non est forma absoluta nova, neque in agente, neque in patiente.

Nec potest poni forma absoluta, sed non nova, imo coæva illi in quo est, propter duo ut prius. Primum est universale, quia tunc actio esset, et non circa aliquod passum; quod videtur esse contra rationem actionis, quia secundum auctorem *Sex Principiorum*, Actio requirit non solum quod agat, sed in quid * agat. Videtur etiam hoc probari ratione, quia non uniformiter est actio quando nihil agitur, et quando aliquid agitur, quia si quando nihil agitur, agens æque agit, sicut quando aliquid agit, ergo non est major ratio quare illud postea sit quam modo; non enim aliquid fit, nisi quia agens agit, et per te nunc ita agit, sicut postea, quando res accipit *esse*. Unde breviter non videtur intelligere rationem actionis, qui ponit eam ita absolutam, quod simpliciter nullum respectum habeat ad productum vel passum; imo nec actionis in Divinis est, quin semper per eam aliquid, vel aliquis accipiat *esse*, nec Deus semper egit actione ad extra æque ante mundum, sicut in creatione mundi.

C. de actione. * Al. in quo.

8. Si actio esset forma absoluta, non minus esset, quando agens impeditur ab agendo, quam quando agit.

Secundo etiam distinguendo ut prius de subjecto, quia si ponatur forma absoluta, ut coæva illi in quo est, et cum hoc in agente, sequitur quod nunquam aliqua actio incipit, vel desinit esse, nisi quando forma activa ad illam actionem incipit vel desinit, et tunc quamdiu calidum est calidum, manet calefactio, et per consequens quando calidum impeditur a contrario, æque agit, sicut quando non impeditur; et quando terminus actionis est inductus in passum, semper post æque manet actio sicut ad inducendum terminum. Ponere autem actionem esse formam absolutam, et in passo coævam sibi est

omnino irrationabile, quia destructo agente adhuc esset actio eadem in passo; simul etiam pateretur idem passum a contrariis actionibus, si potest successive a contrariis agentibus pati. Ex his sequitur, quod si actio est genus distinctum, ipsum ut sic, per se non dicit nisi respectum. Ulterius, si omnes respectus habeant unam rationem communem quidditativam respectus, non poneretur nisi unum genus respectivum, et ita non nisi quatuor Prædicamenta.

COMMENTARIUS.

5. (d) *Ad hujus autem difficultatis intelligentiam*, etc. Resolvit in hoc paragrapho actionem consistere in relatione, contra primam sententiam, non vero in absoluto, et paragrapho sequenti eam subjectari in agente, non in passo.

Prima conclusio, esse relationem.

Conclusio ergo ejus prima est : *Actionem non esse absolutam, sed relationem.* Probat primo, quia si esset forma absoluta, sequeretur quod ad actionem daretur actio, et sic in infinitum contra Philosophum 5. *Physic. com.* 13. qui hac ratione probat ad actionem non esse motum, quia esset processus in infinitum. Probatur sequela, quia omnis forma absoluta realiter distincta a subjecto non est a se, neque a nihilo; ergo ab agente; ergo media actione et dependentia sui.

5. Physic. Ad actionem non esse actionem.

Responsio.

Ad hanc rationem respondetur, non urgere de forma absoluta, quæ est actus productivus, quia in ea est status, et immediate exit a virtute activa. Nam perinde eadem ratio urget etiam de relatione, si ea ponatur actio, quia non est a se; ergo ab aliquo agente, ergo media actione. Contra, hæc ratio magis urget in forma absoluta, inquantum absoluta non est ad aliud, sed tantum ad se; omnis autem effectus ut fit est ad aliud a quo fit, ergo per aliquid superadditum, non absolutum, sed relativum; ergo mediante hoc respicit præcise agens, et virtutem activam ejus ut principium, et consequenter secluso hoc non respiceret; ergo relatio illa erit ratio secundum quam est ab agente, et consequenter erit actio, seu influxus agentis in ipsa.

Retorquetur.

Impugnatur.

Absolutum non esse ad aliud.

Patet consequentia, quia nihil potest reduci in virtutem causæ, nisi effectus et actio; si est effectus, mediate reducitur, nempe mediante actione; si actio, immediate reducitur, sed illud absolutum non reducitur seipso immediate in virtutem agentis; ergo erit effectus proprie, qui mediante relatione illa tanquam sui dependentia ad virtutem agentis reducitur.

Quomodo actio, et effectus reducuntur ad suam causam.

Dices eamdem sibi realiter illam relationem. Contra, hoc non impedit quin sit actio seu dependentia per modum actionis et productionis sui, quia relatio creaturæ ad Deum, ita etiam identificatur realiter creaturæ; est tamen productio passiva ejus, qua terminatur creatura ut effectus, et ejus dependentia ad Deum, et universaliter omnis dependentia ad causam in quocumque genere est causatio dependentis causati ad causam, ut accidentis inhærentia ad subjectum; et sic de reliquis, atque seclusa illa nullus est influxus causæ, aut ordo effectus ad causam, aut causæ ad effectum. 6.

Dependentia effectus terminata ad causam.

Eadem ratio potest etiam fieri de actione, qua est ordo causæ ad effectum, quia absolutum inquantum absolutum, nequit esse ratio referendi causam ad effectum, vel attingendi ipsum effectum per virtutem causæ; ergo illud absolutum, quod ponitur actio, nequit, qua absolutum est, esse formalis ordo causæ ad effectum, aut effectus ad causam, ac pro- 7.

inde nequit esse actio in passum, aut productio in terminum.

Hæc inconvenientia non urgent in relatione, quæ immediate est inter extrema, et seipsa ordinat extrema ad invicem, in quo ordine, qua talis est, secundum speciem, consistit actio, quæ exigit agens et passum, producens et productum; superfluit ergo omnis ratio formæ absolutæ ad hunc effectum. Et sicut alias *supra quæst. 3. præced. distinct.* dictum est de inhærentia actuali, non debet poni aliqua perfectio in causa, quæ præcise exigitur necessitate effectus, quam non exigit conceptus formalis effectus in se.

Et ne in hoc amplius inhæreamus, huc transferri possunt ea quæ ibi dicta sunt, quæ perinde huic quæstioni deserviunt, mutando dependentiæ genus, nempe formæ ad subjectum, independentiam effectus ad causam efficientem et causalitatem efficientis ad ipsum.

8. Secunda probatio conclusionis. Probat secundo, quia si est in agente, ergo omne agens prius mutaretur secundum formam absolutam in se, quam mutaretur passum ab ipso, quod est inconveniens, quia non prius est agens in actu secundo quam passum; licet enim in exercitio, motus incipiat ab efficiente, nequit tamen concipi ut efficiens et transmutans, quin concipiatur passum ut patiens, actio ut est ad terminum, quia actio causæ creatæ nequit esse nisi dependenter a subjecto; et actio secundum auctorem *de sex Principiis* requirit id quod agat, et id in quod agatur. (Agens non prius est agens, quam passum recipiens.)

Sequela probatur, quia si actio consistit in forma absoluta, quæ est in agente, necessario agens mutatur ad ipsum, inquantum est ejus susceptivum, et est sub privatione ejus, in actu primo et tempore prius quam agat.

Responsio. Impugnatur. Dices, hæc ratio perinde urget mutationem agentis etiam per formam relativam, quæ supponit sui privationem. Contra, vis rationis non consistit in hoc, sed in eo quod agens transmutaretur antequam passum transmutaretur; quod sequitur peculiariter in eo quod diceretur actio forma absoluta, quia quantumcumque se habet agens aliter in ordine ad se per formam absolutam, non concipitur passum se habere aliter per talem formam, neque per virtutem agentis transmutari. Sed non ita est de forma relativa, quæ nequit concipi in *esse*, nisi sit hujus fundamenti cujus est, ad aliud ad quod est, et sic nisi sit agentis ad passum. (Si actio est absoluta prius agens, quam passum.)

Responsio. Impugnatur. Dices, quamvis agens diceret relationem ad passum, non sequitur passum se aliter habere. Respondetur, non sequitur ex communi ratione formæ respectivæ, quando non est mutua relatio, sed ex ratione particulari hujus formæ sequitur, quia habet concomitantem passionem, ut correlationem, utraque simul sunt. Et quia hæc relatio ex specie sua est actus productivus termini; agens enim non aliter se habet ad passum, nisi passum aliter se habeat ad agens. (Actio et passio simul sunt.)

9. Responsio. Impugnatur. Aliud inconveniens si actio sit in passo. Si dicatur actio esse in passo, sequitur aliud inconveniens, nempe quod subjectum nunquam pateretur secundum formam absolutam de genere Quantitatis et Qualitatis, quin concomitanter patiatur secundum formam alterius generis absolutam, nempe Actionis; hoc autem esse inconveniens videtur, quia quantitas et qualitas sunt formæ priores manentes transeunte actione.

Evasio. Dices, hoc non esse inconveniens, quia idem dicendum, etiamsi actio poneretur forma respectiva; magis enim inconveniens est, ut constituendo actionem in aliquo, quod imperfectius est, concomitetur has formas, quam si dicatur esse absolutum. Impugnatur. Contra, hoc non est inconveniens, imo necessarium, quia absolutum nequit

se habere aliter, nisi mediante respectivo, neque etiam inesse, si distinguatur realiter, et insit per modum formæ; hic enim effectus est relationis, ut sit ordo inter absoluta, sed id non competit absolutæ formæ; ergo si actio esset forma absoluta, sequeretur inconveniens præmissum, quod non est inconveniens in forma relativa. Tertio tandem probat actionem non posse dici coævam agenti, et ratio est in se manifesta.

Relatio ordo inter absoluta.

Tertia probatio.

SCHOLIUM.

Salvat famosam divisionem Prædicamentorum in decem genera per divisionem respectus in intrinsecum et extrinsecum; ostendit actionem esse respectum et subjectatum in agente, ut in subjecto, in potentia activa, ut in fundamento, et probat tripliciter; ait etiam passionem esse respectum subjectatum in passo, correspondentem actioni. Item, ponit tres respectus in agente, scilicet ad productum totale, ad eductum vel inductum quod est partiale, et ad subjectum hujus quod est transmutatum. Duo primi sunt intrinseci, et de genere Relationis; tertius extrinsecus, et constituit genus Actionis vel Passionis.

9. Si ergo (e) debet salvari illa famosa divisio Prædicamentorum, quia secundum Avicennam, 3. *Metaphys.* cogimur observare illam divisionem Prædicamentorum famosam, qua dicuntur esse decem generalissima, cogimur, inquam, propter Philosophorum antiquam auctoritatem, cui non debet facile contradici, necesse est dicere quod respectus habeat sufficientes rationes formales, sufficientes, inquam, ad distinctionem generum. Hæc autem differentia sufficiens ad istud, quæ probabilius colligitur ex dictis auctorum, est respectus extrinsecus et intrinsecus adveniens, ut ille dicatur intrinsecus adveniens, qui necessario consequitur ambo extrema in actu posita, vel, quod idem est, necessario consequitur suum fundamentum termino non excluso, sed posito. Extrinsecus autem est, qui non consequitur necessario extrema etiam ambo simul in actu posita. Et tunc illa sex principia, de quibus agit auctor *sex Principiorum*, pro tanto non sunt species relationis, quia relatio dicit respectum intrinsecus advenientem; illa autem dicunt respectus extrinsecus advenientes; actio ergo erit respectus extrinsecus adveniens.

Quid respectus intrinsecus adveniens. Quid extrinsecus respectus.

Sed cui? Videtur quod passo, quia 3. *Physic. text.* 22. vult Philosophus, quod actio et passio fundantur in motu; motus autem est in passo; et quod non distinguitur formaliter, nisi per *esse* ab hoc, et in hoc.

Cui advenit actio. Varr. lib. 2. dist. 1. q. 5. et in materia de Eucharistia, q. ult.

Sed contrarium videtur, quia in eodem est respectus et fundamentum (ratio fundamenti, ut videtur, hoc ostendit); sed potentia activa, quæ est fundamentum actionis, est in agente; ergo. Item, in eodem non sunt respectus oppositi saltem ad idem, nec universaliter necessario simul; passio autem, vel respectus passionis universaliter est in passo; non ergo necessario in eodem est respectus oppositus actionis. Item, in quocumque est forma aliqua, illud est simpliciter tale secundum formam illam; omnino enim irrationabile videtur, quod forma sit in aliquo, et non constituat ipsum informatum secundum ipsam; ergo si actio est formaliter in passo, passum erit formaliter agens.

Forma denominat subjectum in quo est.

10. Actio est in agente ut in subjecto, in potentia activa, ut in fundamento.

Dicatur (f) ergo, quod actio est respectus extrinsecus adveniens, et in agente ut in subjecto; in forma autem quæ dicitur potentia activa, ut in fundamento proximo. Similiter passio dicit respectum oppositum correspondentem isti, et in passo ut in subjecto, et in potentia passiva, ut in fundamento proximo.

Agens respicit productum totale, inductum vel eductum, id est, formam, et subjectum hujus, id est, transmutatum, et in hoc ultimo est actio de genere Actionis.

Ulterius in speciali agens creatum habet respectum ad terminum primum, sive totalem, qui dicitur productum, et ad terminum, qui dicitur forma educta vel inducta, et ad subjectum illius formæ, quod est passum vel transmutatum. Quod autem isti respectus sint alii et alii, probatur, quia sunt ad alios terminos. Probatur etiam per aliud, quia respectus correspondentes e converso sunt omnino alii et alii; respectus enim producti ad producens est sicut dependentis ad illud ad quod dependet, et hoc simpliciter secundum suum *esse*, sicut simpliciter accipit *esse*; respectus autem transmutabilis ad transmutantem, non est simpliciter dependentis secundum *esse*.

Transmutabile enim secundum suum *esse* simpliciter concurrit cum agente, ut concausa, nec accipit simpliciter *esse* ab ipso, sed tantum accipit *esse* secundum formam, quæ inducitur. Respectus etiam producti et inducti, patet quod sunt alii, etsi uterque sit dependentis a producente, quia illud primo dependet quod primo accipit *esse*, et hoc est productum; illud secundario, vel per accidens dependet, quod secundario accipit *esse*, et hoc est eductum vel inductum.

Istorum trium respectuum ex parte agentis duo primi non sunt extrinsecus advenientes, quia vel agens non habet relationem realem ad productum vel inductum, sicut est de Deo producente creaturam, vel aliquid in creaturis; vel si habet, necessario consequitur fundamentum posito termino. Hoc est manifestius de respectu consequente in producto vel educto, quod scilicet non est extrinsecus adveniens, quia necessario sequitur fundamentum posito termino. Ille autem respectus, qui est ad passum, est extrinsecus adveniens, quia bene possibile est activum et passivum esse, et etiam approximata, et tamen non habere istum respectum, quod agens sit illud a quo transmutatur, nec illud ab ipso transmutetur, utpote si est aliquod impediens actionem; ergo actio cum sit respectus extrinsecus adveniens, ut prius est deductum, erit habitudo agentis ad passum transmutatum. 11.

Respectus producti et educti, sunt intrinseci, respectus transmutat extrinsecus.

Et hoc confirmatur per Philosophum, 5. *Metaphys.* qui definit potentiam activam esse principium transmutandi aliud, inquantum aliud; sicut autem potentia activa est principium transmutandi, ita actio, quæ est actus potentiæ activæ, erit transmutatio alterius, id est, passi, inquantum alterum est. Duo autem alii respectus, scilicet productionis vel inductionis seu eductionis, et hoc sive activæ, sive passivæ, pertinebunt ad genus Relationis proprie dictæ, quia sunt intrinsecus advenientes.

Text. com. 17. Actio ex Philos. est transmutatio.

COMMENTARIUS.

10. Divisio Prædicamentorum. (e) *Si ergo debet salvari*, etc. Concludit ex divisione Prædicamentorum in decem genera celebrata a Philosophis antiquis, relationem dividi in illam, quæ est intrinsecus adveniens, et sequitur extrema posita in actu; et relationem extrinsecus advenientem, quæ præter extrema in actu posita exigit aliquid aliud, ut insit diversum ab extremis; et hæc dividitur in sex genera, de quibus auctor sex Principiorum, et sic actio erit relatio extrinsecus adveniens.

Relatio extrinsecus.

Auctor sex Principiorum.

Objectio.

Dices, relationes secundi generis Prædicamenti *ad aliquid*, fundari super actione et passione, quæ sunt aliquid extrinsecum, seu diversum ab extremis, quia extrema possunt simpliciter esse sine tali relatione, ut si effectus, verbi gratia, qui natus est esse, et est de facto ab hac causa, poneretur vel a Deo solo, vel ab alia causa, in cujus virtute includitur, eo casu esset effectus, sine relatione ad hanc causam, a qua est modo, etiam ipsa existente; ergo erit relatio hoc modo extrinsecus adveniens, et consequenter non subsistet differentia præmissa.

11. Solvitur. Cur relationes secundi modi non sint extrinsecæ. Respondetur, quod *esse* alicujus importat omnia, quæ ordinantur ad ipsum *esse* hîc et nunc, et consequenter ordinem ad determinatas causas essendi, inquantum est per ipsas; ideo actio quæ est actus productivus, et passio quæ est causæ materialis causalitas, vel eam connotat per se, supponitur ad *esse* effectus, quamvis *esse* sit ab his diversum, tamen est per hæc in suo genere.

Quare relatio dicitur extrinsecus adveniens. Relatio autem extrinsecus adveniens ideo dicitur, quia non solum supponit extrema in *esse*, et quidquid ordinatur ad *esse* determinatum ipsorum; sed ulterius requirit aliquam determinationem posterius advenientem, quæ est accidentaria extremis, inquantum sunt, et posterius adveniens ipsis in *esse*.

Non ita se habent relationes secundi modi, quia licet extrema ipsorum possint esse, simpliciter loquendo, sine ipsa, si effectus esset modo dicto ab alia causa, tamen ut sunt hoc determinato modo, nequeunt esse sine relatione fundata in hoc determinato *esse* effectus; cum ergo supponant actionem et passionem, eas supponunt, tanquam rationes per quas servatur ordo causarum per se, ut infra explicabitur ad effectum ponendum, non vero ut aliquid posterius, et accidentaliter adveniens; sicut est illud, quod supponit relatio extrinsecus adveniens, ut actio applicationem, *ubi* indistantiam loci et locati, situs positionem partium in quanto in ordine ad se, qua una pars est extra aliam in ordine ad locum; et sic tempus coexistentiam inter temporarium et tempus, et commensurationem in modo essendi, etc. Sed hæc remittendo ad sua loca in Metaphysica et Philosophia, ubi per se tractantur, incidenter autem hîc non vacat jam eas fusius tractare. Relationes secundi modi supponunt actionem, etc. ut ordinem determinatum causarum.

Relatio vero extrinsecus supponit aliquam conditionem accidentalem.

Addit Doctor secundam conclusionem hujus quæstionis, nempe, *actionem esse in agente, ut in subjecto*. Hæc conclusio necessaria est supposita priori, nempe actionem esse relationem; et optime probatur, quia fundamentum actionis est potentia activa, sed relatio non separatur a fundamento, in quo est; ergo, etc. 12. Secunda conclusio. Actio est in agente. Prima ratio. Quia virtus agendi est in ipso.

Secundo, quia respectus oppositi non sunt in eodem simul et ad idem, actio et passio sunt tales, et passio est in passo; ergo actio non est in ipso. Dices, quando idem agit in seipsum, est agens et passum; ergo dicit simul hos respectus. Respondetur, probabilius est juxta illam conditionem relationis realis, qua dicitur Secunda ratio. Propter oppositionem actionis et passionis. Responsio.

inter extrema realiter diversa, non esse ejusdem ad seipsum relationem actionis aut passionis; sed quidquid sit de hoc, limitatur major per hoc quod addatur sub eadem ratione, et sic tollitur instantia; passum autem non habet nisi unam et simplicem rationem causandi, nempe potentiæ passivæ, et secundum hanc comparatur ad agens, ut ab ea transmutatur et movetur, et secundum eamdem rationem comparatur ad terminum motus; ergo non dicit relationes oppositas ad agens, seu ad terminum simul. Potest etiam illud principium intelligi de relatione, quæ inest ex natura rei; non autem de ea quæ inest per conditionem accidentalem diversam, ex qua ordo diversus potest oriri ejusdem ad seipsum, non simpliciter, sed juxta diversas determinationes.

13. Tertia ratio. Tertio probat, quia si actio esset in passo, tribueret ipsi denominationem ut *esse* agentis, utrumque ipsi repugnat, sicut fundamentum utriusque, quod est potentia activa. Ad hoc instatur respondendo esse formas, quæ denominant extrinsece et intrinsece; denominatio intrinseca passionis est in passo, extrinsece autem denominat activam agentem, sic dicitur Deus creator per relationem, quæ est in creatura, per quam ipsa creatura denominatur intrinsece passive. Contra, hæc ratio Doctoris supponit primam ejus conclusionem, nempe actionem et passionem esse diversas, et consistere in relatione. Hoc posito, passio nequit tribuere nomen aut effectum actionis, neque e contra actio passionis; actio tamen sicut est diversa in effectu formali et ratione, tribuit nomen, alias frustra poneretur dare diversum effectum, vel exigeretur; nequit autem tribuere nomen agentis passo, neque illud referre per modum agentis, quia id convenit activo; ergo bene sequitur non esse in passo.

Impugnatur.

Aliqui nostri sumunt hinc fundamentum non dari denominationes extrinsecas, juxta mentem Doctoris; sed male, quia oppositum docet variis in locis, potissimum *in* 1. *dist.* 30. ubi dicit Deum dici Dominum relatione servitutis, quæ est in creatura; ad quam doctrinam, ut approbatam, se remittit infra hac ipsa quæstione, § *Contra ea quæ dicta sunt de actione Dei*, etc. *respons. ad* 3. et § *Ad propositum ergo*, etc. *in fine*, et *respons. ad* 2. *pro opinione;* videatur *in* 2. *dist.* 1. *quæst.* 5.

Dari denominationes extrinsecas.

14. Actio per modum actionis denominat agens. Argumentum ergo Doctoris est ex suppositione jam dicta, et sic concludit non aliter, quia denominatio creatoris est activa; actio enim ut conjungitur suo principio activo nequit denominare, nisi per modum causæ, a qua exit effectus efficienter, quia aliter ipsam non respicit.

Dices, quare ergo non diceretur actio etiam sic se habere, ut per modum Passionis denominet effectum et passum, per modum actionis principium activum, quamvis in re esset una forma, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate.

Objectio.

Respondetur ex eo quod Prædicamenta sunt intra se realiter diversa, et Actio et Passio, tanquam talia reducuntur directe ad suam propriam classem. Secundo, quia diversa fundamenta realiter arguunt diversitatem formæ relativæ. Tertio, quia perinde etiam in creaturis relatio causæ et effectus ad se invicem sic posset constitui una relatio ex parte solius effectus, quod non conceditur; quamvis ergo Deus sit causa activa, nullam tamen fundat ex perfectione sua relationem ad effectum realem, sive per modum actionis, sive per modum productionis, quia immediate sua virtute infinita, seclusa omni determinatione per modum actus secundi, ut in ipso potest attingere effectum; non ita causa secunda, quæ requirit determina-

Responsio.

Differentia inter causam primam et secundam.

tionem novam intrinsecam per modum actus secundi, et ideo desinente tali determinatione, virtus ejus amplius nequit attingere effectum in *esse* positum, sicut virtus Dei tam in *fieri*, quam in *facto esse* semper attingit effectum, et necessario inquantum est.

15. Advertendum autem est, sicut cognoscitur a nobis pro hoc statu prima causa ex creaturis et modis causandi earum, seclusis imperfectionibus, sic etiam denominari Deum respective ad creaturas secundum proportionem servatam in creaturis, et translatam ad primam causam, præscindendo imperfectionem, secundum quam in creaturis salvatur ipsa denominatio. In creaturis autem denominatio sumitur ab actu secundo causæ creatæ in ordine ad effectum per illam formam, secundum quam terminatur et refertur virtus ejus activa ad effectum, ut per eam transit in *esse*, et forma est actio ; hæc non transfertur in Deum per modum formæ, ut dixi, quia voluntas ejus, seu *velle* substantiale, ut terminat eam effectus, non est medium sicut in causis creatis inter virtutem activam et effectum, sed est ipsum principium, a quo exit seu emanat effectus immediate, ideo in Deo supra virtutem non datur aliqua forma media per modum actionis, qua dicatur agens, neque requiritur, quia ipsa ejus volitio infinita continet omnem determinationem actus secundi per modum actionis sumptam ; non ita virtus causæ creatæ, quæ seipsa non attingit, neque attingere potest effectum, nisi præterea accedat alia forma per modum actus secundi diversa a virtute et potentia actus primi, et hæc est actio ejus.

Quia tamen creatura intelligitur fluere et exire a Deo per modum effectus, et respective ad Deum, intelligatur semper esse in *fieri*, id est, dependens in suo *esse*, sumitur quidam conceptus servata proportione ad actum secundum causæ creatæ ab illa dependentia effectus qua unitur semper virtuti causæ primæ influentis *esse* illa proportione, qua effectus dicitur in *fieri*, ut est a causa creata producente illum actualiter, et per ipsam actionem uniri effectum, ut fit, virtuti causæ producentis. Hæc denominatio, quia nequit sumi a Deo, sumitur ex ipsa dependentia, quæ est in creatura, ut connotat suum principium, nempe voluntatem divinam, denominat per modum actionis, et servata quadam proportione mediat inter substantiam effectus, et Deum causantem ; ideo non est alia similitudo inter denominationes has, nisi proportionis, non vero entitatis aut modi.

(f) *Dicatur ergo*, etc. Concludit actionem esse relationem extrinsecus advenientem, subjectari in agente, fundari in potentia ejus activa ; passio e contra in passo subjectatur et fundatur in potentia ejus passiva. Distinguit actionem a relatione producentis ad productum, quæ est ad totum, et a relatione educentis ad eductum, quæ est ad formam ; et hæ sunt quarti Prædicamenti et secundi generis : *Actio vero est relatio transmutantis ad transmutatum*, nempe ad passum, quia ex Philosopho 5. *Metaphysicæ textu com.* 17. definitur potentia activa quod sit *principium transmutandi aliud, inquantum aliud*, id est, passum ; actus autem illius potentiæ est actio ipsa, ergo est ad transmutationem et ad passum. 16. Contenta hujus litteræ.

Differentia harum relationum, ut melius colligatur potest objici frustra multiplicari, quia agens, inquantum educens formam, est transmutans passum de privatione ad actum, neque aliter potest transmutare inquantum etiam educens est producens, quia eo ipso quod forma ponatur in subjecto in *fieri*, aut *facto esse*, ponitur totum in *fieri* et *facto esse*. 17. Objectio contra distinctionem allatam.

Præterea, actio si est præcise respectu passi, non erit productio termini, aut via in terminum, aut causalitas efficientis, imo prius natura communicatur forma subjecto in *fieri* et *facto esse*, quam concipitur subjectum transmutari, et seclusa omni alia relatione habetur per hoc solum subjectum transmutatum; ergo non datur alia relatio, quæ sit diversa.

Præterea, virtus activa agentis reducitur ad actum secundum per talem eductionem; ergo et potentia passiva subjecti. Præterea, debet servari proportio inter causam secundam et primam, quantum est ad actum secundum; sed causa prima ad intra et ad extra reducitur in actum per solam productionem, et non per actionem, ergo et secunda.

18. Solutio. Distinctio præmissa sustinetur.

Respondetur hic non esse multiplicationem entium sine necessitate; et hæc tria ab omnibus passim distingui, quia relationes educentis et producentis manent præterita actione et passione, quorum *esse* est in *fieri* secundum communem.

Alius ordo causarum ad se, alius ad effectus.

Advertendum ergo alium esse ordinem causarum ad invicem, alium vero ordinem effectus ad causas, vel causarum ad ipsos effectus; passum dicit ordinem potentiæ passivæ ad activam, inquantum per hanc reducitur ad actum; activa eodem modo ad passivam inquantum est principium transmutandi, et præterea, in ipsa sua causalitate et effectu dependens a causa materiali; jam suppono actionem utramque in suo rigore convenire tantum causæ secundæ, ut denotat dependentiam suæ virtutis in agendo a passo.

Actio connotat terminum concomitantem.

His suppositis, sicut diversa sunt extrema, ita sunt diversæ relationes. Est ergo dependentia causarum a se invicem, et ordo diversæ rationis a dependentia, effectus ad causas, vel e contra; actio autem, ut est in passum, non præscindit a termino, seu a re acta, quam communicat in *fieri* aut *facto esse* subjecto.

Concomitantia illa declaratur.

Licet ergo actio et eductio sint simul et concomitanter, alius tamen est ordo actionis ad passum, et involvit materialiter id quod communicat seu connotat in *esse* rei; unde in motu hæc distinguuntur, nempe ipse motus et forma secundum quam est motus. Et dicitur terminus recipiens *esse* per motum, tanquam per rationem, qua fit et transit de *non esse* ad *esse*, ut est a causa efficiente ut *ab hoc*, et est a subjecto ut *in hoc*, et sic involvit actionem et passionem, qui sunt respectus activi et passivi, ut prius natura comparantur ad invicem causæ secundum proportionem activi et passivi; et passivum est in potentia, ut reducatur per activum in actum, et mediante actione attingit virtus agentis suum passum, ipsum actuando seu transmutando, licet, ut dixi, secundum formam, quæ est in fluxu mediante virtute agentis, ut applicatur passo per actionem, quæ est ad passum.

Prior est ordo causarum ad invicem.

Ut ergo actio est actus activi, ut comparatur ad passum, et passio passivi, ut comparatur ad agens, ita hæ relationes ipsorum insunt, qua prius natura dicunt ordinem immediatum ad invicem, qui connotat illud secundum quod dicunt ordinem, nempe formam materialiter sumptam in ratione communicati actus ab agente, et succedentis in potentia quæ virtute agentis mutatur ab opposito privativo, et terminatur ejus appetitus.

19. Explicatur in simili. Ordo causæ primæ, et secundæ.

Ut in simili potest declarari, verbi gratia, in causa prima et secunda, inter quas est ordo essentialis secundum actionem, nam causa secunda dependet in agendo a prima, non solum ratione termini communis producti, quia sic etiam causæ partiales a se invicem dependent, sed etiam in actione ipsa, quia virtus participata et dependens in actu secundo est a causa

prima. Hæc dependentia non est ipsa actio, licet sit secundum actionem, sed est ordo et dependentia secundum actionem ad causam primam, a qua participatur actio ipsa, quam importat actio ipsa connotative et materialiter ipse ordo et dependentia agentis ab agente.

Applicatur similitudo. Simili modo in proposito actio connotat formam secundum quam mutatur passum, ut fit in passo, tamen ipsa actio est ordo activi ad ipsum passum, inquantum est passum, et prior natura ordine agentis ad ipsam formam; quo sensu dicuntur relationes secundi modi fundari in actione et passione a Philosopho.

20. Ordo educentis ad eductum. Ordo educentis ad formam eductam denotat dependentiam formæ ad educentem, qua forma transit de *non esse* ad *esse* dependenter a potentia subjecti simul concurrentis in suo genere; hic ordo est posterior priore, quia prius natura causæ se invicem respiciunt, et dependent a se invicem, quam respiciunt effectum, qui posterior est secundum dependentiam. Est posterior priore.

Ordo producentis ad productum. Tertius ordo est producentis ad productum, sive sit compositum accidentale, sive substantiale, quia compositum dicit unionem saltem supra formam, et ab ipsa diversam, et ad compositum comparatur etiam forma ipsa, ut dat *esse* per modum causæ formalis, non ut recipit *esse* per modum termini a suis causis prioribus, quia perinde daret idem *esse*, etiamsi esset improducta; unde sequitur hunc ordinem esse diversum a priori; ex his autem, quia conjuncti sunt, facilis est transitus, de uno in alium secundum fallaciam accidentis; conveniunt nempe in uno quod materialiter connotant, nempe in forma, secundum quam omnia contingunt, seu in termino; differunt tamen in suo formali secundum ordinem, tam formæ quam termini, quam etiam causarum ad invicem. Hîc supponit priores. Secundum causalitatem. Fallacia accidentis.

21. Respondetur objectioni. Ad objectionem ergo patet, negando hîc multiplicari respectus superflue, quia multiplicantur secundum exigentiam extremorum. Ad primam probationem respondetur, negando antecedens in sensu formali, quia educens inquantum educens, est tantum dans *esse* formæ concurrente materia, et eductio ex parte termini denotat simplicem, et propriam ejus dependentiam ab efficiente simul cum materia; actio autem denotat dependentiam passi, seu ordinem agentis ad passum, inquantum activum et passivum sunt, qui ordo est prior natura in causis etiam ut comparantur ad invicem in actu secundo, quam ordo eorum, qua dante *esse* formæ tanquam termino; et hîc ordo est secundum prioritatem dependentiæ, quæ supponitur inter activum et passivum ad ordinem dependentiæ formæ ab ipsis; unde sicut in ipsa forma prior est ordo ejus ad agens, qua recipit *esse* per eductionem ab agente, quam ordo ejusdem formæ ad idem agens, inquantum simul concurrit cum cæteris causis ad effectum communem, sic materia, inquantum potentia actuabilis virtute agentis, prius dicit ordinem ad agens, et agens ad ipsam, quam utrumque simul ad dandum *esse* formæ; prius, inquam, secundum ordinem dependentiæ, licet simul concurrat hîc alius ordo ad formam secundum quam transmutatio fit in materia. Ordo causarum prior secundum dependentiam.

Ad secundam probationem, negatur antecedens cum sua probatione, nisi intelligatur consecutive, quia, sicut dictum est, prius forma recipit *esse*, quam nata est causare effectum communem sibi, et cæteris causis.

Ad tertiam probationem patebit in expositione litteræ sequentis; et pro nunc respondetur actionem formaliter sumptam non esse productionem, esse tamen productionem ratione connotati, nempe for-

mæ et compositi, ut jam cum Doctore explicabitur.

SCHOLIUM.

Ponit quinque acceptiones actionis. Primo, pro operatione. Secundo, pro respectu producentis. Tertio, pro respectu inducentis. Quarto, pro re acta, includendo esse ab alio. Quinto, pro transmutantis respectu. Et declarat optime secundum mentem Philosophi actionem proprie consistere in hac ultima acceptione, scilicet in respectu transmutantis ad transmutatum, cui correspondet passio, id est, respectus transmutati ad transmutans; et solvit loca Philos. quæ contraria videri possent.

12. Actio multipliciter dicitur. Ex (g) dictis patet æquivocatio multiplex hujus nominis *actio*. Uno enim modo dicitur de operatione, prout intellectio vel volitio dicitur operatio, et tamen in rei veritate est qualitas, ut declaratum est *lib.* 1. *dist.* 3. *quæst. ult.* Alio modo actio dicit per se habitudinem vel respectum. Et quandoque accipitur hoc nomen *actio* pro respectu producentis ad productum, sicut dicitur pater esse causa agens filii. Quandoque autem pro respectu inducentis ad inductum, vel educentis ad eductum, ut calidum dicitur causa agens caloris in ligno. Quandoque etiam accipitur hoc nomen *actio* pro re acta, includendo tamen istum respectum, quem exprimit hoc quod est ab alio, sicut *in* 3. *Physic.* Aliquando etiam pro respectu transmutantis ad transmutatum, juxta illam descriptionem lib. 6. princ. *Actio est, secundum quam in illud quod subjicitur, agere dicimur.* (Text. 18. et 22. et circiter. c. de actione.)

Actio secundum primam significationem est forma absoluta, et in genere Qualitatis, ut dictum est, sed juxta secundam et tertiam, est respectus intrinsecus adveniens, et sic proprie in genere Relationis; juxta quartam vero præcise est genus distinctum, ut prius est probatum per Aristotelem 5. *Metaphys.* (Text. com. 17.) et per distinctionem respectuum, qui non pertinent ad genus Relationis a relationibus proprie dictis, quæ sunt in genere Relationis; et patet per descriptionem nunc adductam.

13. Juxta quintam significationem, (si tamen sit significatio hujus nominis, sicut communiter exponitur ibi Philosophus) patet, quod actio, quantum ad illud connotatum, pertinet ad aliquod genus absolutum, secundum quod passum transmutatur, utpote quantitatem vel qualitatem, et hujusmodi; et sic dicit ibi Philosophus (3. Physic. text. 19.) de actione, quod est opus et finis hujus, scilicet activi; opus autem et finis hujus est ipsa forma absoluta in passo, licet ut fluens, loquendo de agente per motum. Unde præmittit ibi, quod motus est actus et activi et passivi, activi ut ab ipso, passivi ut in ipso; ille autem motus secundum Commentatorem realiter est forma fluens; dicitur ergo actio ibi, ipsum actum, sive opus, vel finis agentis, inquantum est ab ipso agente. (3. Physic. com. 4. et inde; idem 5. Physic. com. 9.) Et quia ista duo, scilicet res acta, et *esse ab*, nihil unum per se constituunt, si nomen *actionis* in ista quinta significatione significet conceptum per se unum, non significabit ambo, sed alterum. Et rationabile est, quod principaliter formalius significet et connotet

illud quod est materiale, ut in aliis nominibus importantibus talia diversa, et tunc non oportet quærere ad quod genus pertineat ratione connotati, quia potest pertinere ad tot genera, ad quot forma causata in passo ab agente.

Sumitur hic actio prore acta cum suo respectu ab alio.

Sed ille respectus ab alio, qui formaliter importatur per nomen actionis in hac quinta significatione, adhuc videtur æquivoce intelligi, vel scilicet, ut *ab*, ut a producente seu inducente, vel *ab*, ut a transmutante; et secundum primum intellectum pertinet ad genus Relationis, sicut et ipsa productio vel inductio passiva, ut prius est dictum; secundum intellectum ultimum, pertinet ad genus Passionis, sicut et transmutatio passiva.

14. Text. 19. 21. 22.

Et si objicias, quod hoc repugnat Aristoteli *in* 3. *Phys.* qui vult, quod formale in actione secundum quod distinguitur a passione, sit esse ab alio; ergo illud non dicit respectum de genere Passionis. Respondeo, Aristoteles non loquitur ibi de actione, secundum quod est genus distinctum contra passionem, sed de actione secundum aliam significationem nominis, istam scilicet actum, et non ut productum, nec ut inductum; cum enim præmisisset de actu activi, et actu passivi : *Hæc enim actio est scilicet actus activi; illud autem passio actus passivi*, probando primam subdit : *Opus autem, et actus hujusmodi est actio, illius autem passio*; accipit ergo ibi actionem pro opere et fine agentis; illud autem est forma acta in passo, quæ ut fluens est motus.

Hæc objectio fuit Varron. ex verbis Philos. 3. Phys. ut paulo superius.

Ex hoc patet solutio ad quamdam objectionem prius factam ex illa littera : concedens enim Aristoteles ibi actionem esse in passo, et non in agente, quia tunc agens moveretur, loquitur de actione secundum hanc quintam significationem, non autem secundum quod actio est genus distinctum contra passionem; illo enim modo accipiendo actionem actione formaliter aliquid est agens, sicut relatione est relatum, et sic necesse est illud *quo* esse intrinsecum illi, quod dicitur esse tale per ipsum, sicut similitudinem esse in simili.

Actio pro re acta est in passo, secundum Philosoph.

Aliter potest dici, quod *ab hoc* potest accipi æquivoce: Uno modo ut est relatio opposita ei, quod est a quo aliud, et tunc debet intelligi aliquid præcedens, quod specificatur per *ab hoc*, utpote, *qui ab hoc*, vel *quod ab hoc*; et hoc modo *ab hoc* non pertinet ad genus Actionis, sed magis respectus oppositus, scilicet *a quo aliud*. Alio modo *ab hoc* accipitur, non ut determinat aliquid præcedens, et tunc idem est cum isto respectu *a quo*; et hoc modo concedi potest pertinere ad genus Actionis. Sed isto modo non est motus, qui est in passo, nisi tantummodo terminative.

Actio non est motus, nisi terminative.

15. Text. com. 21. Quomodo actio, et passio sint idem.

Et hoc sufficit ad salvandum verba Aristotelis ibidem. Vult enim, quod actio et passio sunt idem, sicut via ab Athenis ad Thebas, et e converso. Non intelligo quod intelligatur ibi una via pro ipsa magnitudine, super quam fit motus; sed pro ipso motu hinc illuc, et e converso, ut patet per aliud exemplum, quod posuit de

distantia hinc illuc, et illinc huc, super idem spatium, ubi vult, quod illa sint eadem materialiter propter identitatem spatii, sed alia formaliter, ita hîc, motus est illud per quod dicitur agens per respectum ab hoc, intelligendo per hoc respectum *a quo;* in mobili etiam fundatur e converso respectus ad agens.

16. *3. Physic. t. c. 18.*

Et isti duo respectus habent aliquid idem materialiter ut motum, sed formaliter sunt alii, et in aliis subjectis. Præmisit enim ibi in principio illius capituli de actione, quod oportet inesse actum utrisque, scilicet motivo et mobili; mobile enim est in ipso *posse*, movens autem in *operari*; ergo illum actum moventis, quem ponit *operari*, vult inesse moventi.

Text. 22. Cui insunt actio et passio motus est, explicatur.

Et si objicias quod in fine capituli dicit, quod cui insunt hæc, scilicet actio et passio, supple, motus est, potest dici, quod alia littera habet, motus inest. Vel ista littera potest sic exponi : non cui insunt, ut subjecto vel fundamento, quia nec passio de genere Passionis inest motui vel fundamento, quia respectus fundatus super motum ad agens, est intrinsecus adveniens, cum motus sit forma ipsa inducta vel educta, sed cui insunt hæc, alterum terminative, scilicet actio, et alterum quasi subjective, quia concomitanter in eodem subjecto ut passio ; quia tamen varie videtur ibi loqui de actione et passione, non potest faciliter haberi certa intentio ejus, nisi exponendo totum illud caput. Quæratur ergo ibi, quia hîc esset nimis prolixum.

COMMENTARIUS.

22. *Quinque acceptiones actionis. Prima acceptio pro operatione. Secunda acceptio pro relatione producentis. Tertia, pro relatione educentis. Quarta, pro relatione transmutantis.*

(g) *Ex dictis patet æquivocatio,* etc. Hîc exponit Doctor quinque acceptiones actionis, secundum quas contingit multiplex æquivocatio nominis. Primo, sumitur pro operatione potentiæ vitalis, et sic est qualitas absoluta, ut patet *ex* 1. *dist.* 3. *quæst. ult.* Secundo, sumitur respectu producentis ad productum, sic dicitur pater causa agens filii. Tertio, pro respectu educentis ad eductum, ut calidum causa agens calorem in lignum. Quarto, sumitur pro relatione transmutantis ad transmutatum, ut hîc sumitur.

Definitio actionis.

Et sic describitur *in lib. de Sex Principiis cap. de Actione, secundum quam in illud quod subjicitur, agere dicimur*, etc. et est actus potentiæ activæ, quæ definitur a Philosopho 5. Metaphys. text. com. 17. *Principium transmutandi aliud inquantum aliud,* et sic constituit proprium Prædicamentum.

Quinta acceptio actionis pro re acta.

Quinto modo sumitur pro re acta, et sic pertinet ad illud genus ad quod pertinet res ipsa seu terminus; secundum hanc acceptionem explicat Philosophum 3. *Physicor. textu* 19. de motu, ubi dicit, quod actio est opus et finis hujus, id est, activi, quod debet intelligi de re acta in qua constituitur finis agentis; unde ibi dicit quod *motus est actus activi et passivi*; *activi, ut ab hoc, passivi, ut in ipso.*

Definitio motus.

Ille autem motus secundum Commentatorem est forma fluens, et sic definitur etiam ibidem : *motus actus entis in potentia, secundum quod in potentia;* illa particula *ut ab ipso*, potest denotare, ut a transmutante, vel a producente et inducente, et utrumque debet intelligi terminative

Actio non est formaliter productio.

Ex his patet actionem de genere Actionis non esse formaliter productionem, aut viam in terminum, prout hæc via denotat transitum termini de *non esse* ad *esse*, quia productio est respectus agentis ad id quod recipit *esse*; actio vero ad id quod transmutatur; via in terminum est, vel respectus producentis, vel certe ipse terminus realiter, ut est in fluxu et transitu de *non esse* ad *esse*; actio est causalitas efficientis respectu materiæ; sed productio est causalitas ejus respectu termini.

Ex quo patet ad reliqua objectionis superius præmissæ. Ad aliud negatur per eductionem reduci virtutem activam agentis formaliter in actum secundum, nisi præcise, qua est inductiva, aut eductiva formæ; neque etiam habetur formalis conceptus transmutationis passi per eductionem, sed habetur conceptus sustentationis, quia materia ad eductionem comparatur, ut causa ejus, qua dat *esse* formæ; hoc autem non est materiam formaliter transmutari aut reduci ad actum ab agente, sed dare simul cum agente *esse* formæ, licet utrumque se mutuo connotent.

Ad ultimum respondetur in Deo non esse actionem, sed productionem ad extra; in agente vero creato intrinsece est actio simul, et productio; unde Deus ex sua actualitate constituitur agens in actu secundo per principium agendi, ut est ad terminum, vel per denominationem extrinsecam ab effectu, non ita causa secunda, quæ requirit determinationem actus secundi intrinsecam sibi, sive dicatur actio, sive productio, sive eductio, quæ connotant idem quidem materiale ex parte rei, quæ fit; tamen sunt diversi respectus ad diversos terminos, et secundum ordinem dependentiæ per se diversum propter identitatem rei connotatæ sæpe sumuntur pro se invicem

SCHOLIUM.

Ad solutionem quæstionis prima conclusio : tantum transferuntur genera in Deum, substantia et relatio, et sic actio de genere Actionis in Deo non est. Pro hac est August. Boetius, et alii. quos citat Doctor 1. dist. 8. quæst. 3. Ratio, quia in productione totali ad intra vel extra non est passum, nec correspondet passio, quæ sit respectus extrinsecus adveniens; si etiam Deus producat partialiter, forte non erit actio, quia non respectus extrinsecus, nam respectus creaturæ ad Deum intrinsecus est. Deo enim per voluntatem suam applicato ad transmutabile, nece sario sequitur respectus, secus est de agente creato quomodocumque applicato. Vide Scotum hîc n. 11. Secunda conclusio in Deo tam ad intra quam ad extra, improprie est actio, quæ ad intra, est realis, sed ad extra, rationis; de quo 1. dist. 30.

Ad propositum (h) ergo in speciali dico, quod si qua ad divina 17.
transferuntur genera, quod est expositum *in prima lib. dist.* 8. *q.* 3. non transfertur aliqua actio de genere Actionis, et hoc ad intra, ut sic quantum ad omnia intrinseca simpliciter sit illa propositio vera, scilicet quod tantum sunt ibi duo genera, scilicet relatio et substantia. Neque etiam convenit Deo aliqua actio de genere Actionis respectu cujuscumque totaliter producti, cujus scilicet non præcessit aliqua pars potentialis.

Et probatio communis tam de productione ad intra quam de productione totali ad extra, (cujusmodi est creatio) ista est, quia ubi est totalis productio, non de aliquo passo seu potentiali, ibi deficit illud quod requiritur ad actionem proprie dictam, quæ semper est in passum, secundum Philosophum 5. *Metaph.* et Aucto-

Generatio. Filii non est actio de geneee Actionis. T. com.17.

rem principiorum. Sed nec Pater producit Filium de aliquo potentiali, vel quasi potentiali, ut ostensum est 1. *lib. dist.* 5. *q.* 2. nec creat de ali quo passo transmutato. Alia communis probatio est, quia actioni correspondet passio proprie dicta, quæ scilicet est respectus extrinsecus adveniens, sicut et ipsa actio.

In Divinis autem ad intra nullus potest esse respectus extrinsecus adveniens, quia quilibet summe necessario oritur ex natura fundamenti; nec ibi, nec in creatione potest esse respectus passionis extrinsecus adveniens, quia productum sive extra, sive intra summe necessario refertur ad producentem. De *intra* non est dubium, sed de *extra* probo, quia impossibile est aliquam relationem magis intrinsece creaturæ inesse, quam illam, quæ est ad creatorem, in tantum quod illa est idem realiter fundamento, ut ostensum est *lib.* 2. *dist.* 1. *q.* 4.

18. Est tamen tam ad intra quam ad extra in totali productione actio aliqua divina, accipiendo actionem, non pro aliquo de genere Actionis, sed pro aliquo correspondente illi actioni de genere Actionis; sicut in producto non est passio de genere Passionis, sed passio æquivoce dicta, ad passionem correspondentem actioni de genere Actionis.

Productio Dei ad intra, relatio realis ad extra, relatio rationis.

Et ista æquivocatio nominis *actionis* dicta est prius, cujus similis potest correspondere in nomine *passionis*. Unde productio activa, vel actio in Divinis est tantum actio, relatio realis tamen, similiter productio passio; ad extra autem productio actio est relatio rationis, et e converso, productio passiva relatio realis, sicut dictum est 1. *lib. d.* 30.

COMMENTARIUS.

(h) *Ad propositum ergo*, etc. Excludit actionem proprie dictam a Deo ad intra, et etiam ad extra, ut producit independenter a materia, quia ad intra omnia ex natura extremorum necessario se habent, et non per aliquid extrinsecus adveniens; ad extra vero etiam effectus necessario se habet ad primam causam, et ex modo productionis excluditur concursus potentialis, secundum quod resultat actio et passio; ad intra tamen, et extra est aliquid correspondens suo modo passioni et actioni, quod æquivoce dicitur actio et passio, nempe ipsa productio activa et passiva. An autem Deo correspondeat aliqua passio in materia, ut simul cum causa secunda eam transmutat, respondet § sequenti, in quo id affirmat. 23.

SCHOLIUM.

Actionem conversivam panis videri proprie proportionaliter actionem, eique correspondere passionem in corpore Christi, de quo *sup. d.* 11. *q.* 3. *et* 4. et sic genus Actionis aliquo modo proportionali transfertur in Deum ad extra, tenendo transubstantiationem esse adductivam.

Sed (i) in proposito de ista conversione, numquid ponenda est ibi actio divina? Dico quod sic, accipiendo *actionem* pro relatione rationis; sed de actione correspondente actioni de genere Actionis magis est dubium. Si enim ibi tantum convertatur substantia in substantiam, ita quod transub- 19.

d. 10. et 11.

stantiatum ibi sit nihil, non potest ibi salvari passio proprie dicta, nec per consequens actio. Sed si ponatur secundum aliam viam, quam supra posui, quod hîc conversio est substantiæ panis ut hîc, in corpus Christi ut hîc, et sic sit ibi corpus Christi passum recipiens præsentiam novam, tunc potest dici, quod hîc est proprie passio in corpore, et ita actio correspondens proportionalis actioni de genere Actionis, nec ista repugnat Deo. Potest enim Deus transmutare aliquod passum, sicut natura potest, et ita transmutatio passiva est passio proprie, et activa est actio correspondens generi Actionis, non tantum relatio ; et tunc oportet dicere quod genus Actionis aliquo modo secundum prædicationem proportionalem possit ad Deum transferri, sed non ad intra.

Harum (k) duarum sententiarum prima videtur difficilior, imo non videtur bene intelligibile, quomodo sit aliqua nova actio realis sine termino, et ad minus aliqua realis relatio nova sine forma absoluta ; hîc autem, excepta destructione panis, cujus terminus *ad quem* est *non esse* panis, prout est aliqua versio positiva, non habet talem formam absolutam secundum omnes, in corpore Christi ; relationem ergo realem novam ad minus oportet ponere ibi, et hoc ad agens ; nec videtur quod illa possit esse nova, nisi aliquid realiter sit novum in illo corpore, propter quod magis nunc dicatur terminare actionem realem Dei quam prius.

Hæc relatio est ubi, seu esse hîc.

COMMENTARIUS.

(i) *Sed in propositio de ista conversione, numquid*, etc. Hîc tandem, explicata hactenus natura actionis et passionis in creatis, et ut secundum proportionem transfertur in Deum, resolvit quid dicendum sit in proposito de conversione, et est conclusio principalis hujus articuli. Dicit ergo primo dari actionem rationis, nempe voluntatem Dei, qua mutat unam substantiam in aliam ; Deo enim soli competit mutatio totalis substantiæ in substantiam, juxta dicta *dist.* 11. *quæst.* 6. 24.

Actio etiam ut transmutatio est a Deo per modum productionis.

Quantum autem ad actionem productivam et correspondentem actioni de genere Actionis, si ponenda sit, respondet, tenendo hîc esse conversionem per transubstantiationem adductivam dari talem actionem, nempe productionem novæ præsentiæ in corpore Christi, in quo est passio proprie dicta per modum transmutationis, neque hæc repugnat Deo ; potest enim transmutare aliquod passum, sicut natura transmutat, ita ut transmutatio passiva sit passio proprie dicta ; activa vero sit actio per modum productionis.

Unde sequitur quod prædicamentum Actionis possit in Deum transferri, sed non ad intra, inquantum scilicet passio, quæ est in materia, est a Deo ; unde sequitur passionem, quæ sit de genere Actionis, dari posse sine actione, quæ sit de eodem, licet non sine actione, quæ sit productio passiva formæ, secundum quam est passio. De utraque sententia satis dictum est *supra d.* 10. *quæst.* 3. *et* 4. et *in commento utriusque quæst.*

Passio cui non correspondet actio proprie dicta.

(k) *Harum duarum sententiarum*, etc. Intelligit primam, quæ est aliorum, nempe converti panem in corpus Christi sine aliqua novitate in corpore, quam suo

25. Nova actio infert terminum novum. loco *supra* impugnat, eo ipso quod detur nova actio, necessario dari terminum illius, et cum non sit aliquod absolutum in corpore Christi, qui fit præsens per conversionem, necessario dandam esse relationem, quæ est præsentia ejus nova ad species.

SCHOLIUM.

Solvit per singularem doctrinam quinque argumenta adducta n. 3. et 4. pro opinione tenente actionem consistere in absoluto, et non in respectivo.

20. Ad rationes art. 1. n. 3. et 4. Productio Dei est respectus. Ad (1) argumenta contra istum articulum. Ad primum, cum dicitur, relatione nihil producitur, productione aliquid producitur; hæc ratio non habet aliquem intelligentem movere. Productio enim divina, qua Deus producit aliquid ad extra, non est absolutum in eo secundum omnes, quia secundum nihil absolutum in se, respicit creaturam; ergo necesse omnes est dicere illam productionem, qua dicitur Deus producens, esse respectum. Sed quid magis inconveniens est dicere, quod relatione producat, quam quod respectu producat? quidquid enim videtur esse contra istud, *relatione producit,* oporteret quod acciperetur ex aliquo medio communi omni respectui, prout forma absoluta in genere potest se habere ad productionem, eo modo quo nullus respectus potest.

21. Productio passiva est relatio intrinseca. Secundo, manifestum est quod productum magis formaliter producitur productione passiva sui, quam productione activa agentis; sed illa productiva non est passio de genere Passionis, quia non est extrinsecus adveniens, sed maxime intrinsecus oritur ex fundamento; ergo est relatio proprie dicta; ergo creatum producitur productione formaliter relatione proprie dicta.

Dico ergo ad argumentum, quod in utraque præmissa est amphibologia; potest enim ablativus construi in ratione formalis principii proximi vel remoti; et ista multiplicitas universaliter accidit, quando aliquod abstractum construitur in ablativo cum aliquo concreto denotante respectum. Hæc enim est vera, simile est simile similitudine, intelligendo ablativum construi in ratione formæ proxime denominantis. Et similiter hæc est vera, simile est simile qualitate, intelligendo ablativum construi in ratione principii formalis remoti; et hæc est vera, calidum calore calefacit, et hæc, calidum calefactione calefacit, sed in alio et in alio sensu. Quando ablativus construitur cum concreto significante respectum, propositio est distinguenda.

Ad propositum, si utrobique construatur ablativus in ratione formæ proxime denominantis, minor propositio est vera, et major falsa, quia productio illa, qua formaliter producitur, est relatio; et ita est syllogismus ex oppositis, sicut iste, nullus homo currit, Socrates currit; igitur Socrates non est homo. Et nec mirum, si infert conclusionem impossibilem, imo incompossibilem, secundum artem *secundi Priorum*. c. 3.

Accipiendo autem majorem negativam, prout ablativus construitur in ratione principii formalis remoti, et minorem affirmativam, 22.

prout ablativus construitur in ratione formæ proxime denominantis, sic utraque est vera; sed tunc inferendo, quod productio non est relatio, fit figura dictionis, mutando rationem principii formalis proximi in rationem principii formalis remoti, vel e converso.

Vel, ut magis Logice dicatur, commutando absolutum in respectivum, nam principium remotum respectu cujuscumque denominati relatione, est absolutum; principium autem proximum est respectus, et forte posset hîc poni figura dictionis, secundum primum modum ex simili terminatione, nec usquam apparet alibi ita evidenter, sicut in talibus paralogismis; hoc enim est propter similem terminationem causalem, quæ ostendit similem constructionem casuum, et in hoc decipit secundum amphibologiam, quantum ad præmissas; apparet enim quod possit inferri, ac si in eodem casu similiter terminata similem sententiam significarent in præmissis.

23. Creatio est relatio rationis.

Ad secundum, non est inconveniens concedere creationem Dei esse relationem rationis, cum necesse sit dicere creationem creaturæ non esse passionem de genere Passionis, sed relationem proprie dictam. Et cum infers, ergo Deum velle creaturam esse, est referri, non sequitur; creare enim significat relationem passionis, et connotat actum essentialem divinum intrinsecum, non tantum absolute, sed ut transit super objectum extra; Deum autem velle creaturam esse, principaliter dicit actum divinum, licet connotet transitum ejus super objectum. Modo non sequitur, quod principaliter dicit relationem, est relatio; ergo illud quod quasi fundamentaliter connotat relationem, est relatio. Unde in forma arguendi est figura dictionis, qui mutatur *ad aliquid* in *ad se*, sicut si argueretur sic, similem esse est referri; sed album esse, est similem esse; ergo album esse est referri: nihil valet.

Deum velle creaturam esse, quid significet?

An generare sit referri?

Ad tertium, si hæc est vera: generatio est relatio, ut ostensum est *distinct.* 27. 1. *lib.* et universaliter ab abstractis tenet consequentia ad concreta, licet quandoque non e converso, nullum erit inconveniens, imo necessarium, quod *generare* erit *referri*. Sed si vis fiat in verbis, et habeatur pro inconvenienti, quod *generare* vel *dicere* sit præcise *referri*, dico, quod inferius non est præcise superius, quia est superius cum aliqua differentia addita, sicut homo non est tantum animal, sed simul rationale.

Generare dicit relationem productivam per naturam; dicere relationem productivam per intellectum

Ita dico, quod *generare* dicit relationem, sed talem, scilicet productivam per naturam, et *dicere* relationem producendi per intellectum; et ideo *generare* non est tantum referri, sed *referri* relatione originis fundata supra naturam fœcundam, et dicere *referri* relatione originis fundata super intellectum fœcundum.

24. Relativum esse principium sui correlativi.

Ad quartum, cum dicitur quod relativum non est causa sui correlativi, istud argumentum est contra omnem opinionem, nisi forte ponentem personas absolutas. Si enim omnes Catholici concedunt ibi originem, concedunt etiam ibi

principiationem personæ ad personam; vel oportet dicere, quod relativum sit principium sui correlativi, vel oportet dicere, quod prima persona principians sit absoluta a relatione ad secundam.

Est ergo responsio, quam dixi, 1 *lib. dist.* 28. *q.* 3. quod licet relativa sint simul natura, prout simultas dicit non posse esse sine invicem, tamen cum hoc stat prioritas originis, quæ nihil aliud dicit, nisi a quo est aliud.

Contra hoc, aliqua possunt habere ordinem in intellectu, quæ tamen non possunt habere ordinem extra intellectum; ergo quæ nullum ordinem habere possunt in intellectu, omnino nullum ordinem habere possunt extra intellectum; sed relativa sunt simul in intellectu; ergo, etc. Item, quod est simul, ut est simul, non est prius; sed prius origine, ut est prius origine, est simul cum posteriori, ut est posterius, quia sic sunt per se relativa; ergo prius origine non est prius; et idem argumentum posset fieri de priori et posteriori natura.

Ad primum dico, quod esse simul in intellectu potest intelligi dupliciter. Vel quod illa simultas determinet actum intelligendi, ut transit super objecta, vel quod determinet ipsa objecta, quæ intelliguntur. Vel aliter, et redit in idem, simultas potest dicere modum objectorum, ut intelliguntur, sive ut comparantur ad actum intelligendi, vel modum ipsorum secundum se. Primo modo major est falsa, scilicet, quæ sunt simul in intellectu, nullum ordinem habent extra intellectum, quia quantumcumque illa oporteat cointelligi, non propter hoc tollitur aliquid, quod convenit eis secundum se, et solum hoc modo est minor vera.

Cointellectio aliquorum non tollit ordinem eorum inter se.

Contra, ut sub propriis rationibus intelliguntur, habent simultatem omnimodam in intellectu; ergo nullum ordinem. Respondeo, propriæ rationes eorum habent quemdam ordinem, et tamen ipsa ut habentia ordinem habent etiam simultatem, scilicet per comparationem ad actum intelligendi.

25. Simul ut simul, non est prius prioritate opposita illi simultati, sed potest esse alia prioritate prius.

Ad secundum, propositio illa major: Quæ sunt simul ut sunt simul, non habent ordinem, vera est, si ly *ut* dicat simultatem, et in modo simultatis, et cum hoc in modo ordinis, et in modo inhærendi ipsius simultatis et ordinis; intelligo sic, quod sicut accipitur modus simultatis secundum naturam et secundum originem, ita accipiatur proportionaliter idem modus prioritatis et posterioritatis, cum hoc etiam, quod sicut simultas prædicatur de istis, ita ordo negatur de eis, scilicet quod si accipitur ibi simultas, ut denominative inhærens eis, et per hoc non negetur ordo inesse eis per se primo modo, sed negetur eis inesse denominative; et tunc illa minor non habet veritatem, nisi de hoc modo simul natura, et de modo inhærendi accidentali seu denominativo.

Et conclusio uniformiter, quod non sunt ordinata tali ordine, et hoc ut denominata a tali ordine. Sed ex hoc non sequitur, quin sint ordinata per se primo modo, unde et hæc est vera, prius ut prius,

prius est posteriori, intelligendo de prædicatione per se primo modo; et hæc, prius ut prius, est simul cum posteriori, intelligendo de prædicatione per se secundo modo.

Nec in talibus intentionibus generalibus est inconveniens unum oppositum prædicari essentialiter de alio, et reliquum oppositum de eodem denominative, intelligendo oppositum, quod secundum sui conceptus rationem esset oppositum; sed non salvatur omnino oppositionis ratio, ubi est difformis modus prædicationis. Exemplum hujus, potentia per se primo modo, et potentia est in actu actualitate sibi correspondente, quia potentia, quando est extra suam causam, non est in potentia ad suum *esse*; magis patet idem in intentionibus logicalibus, quia hæc est vera : singulare est singulare per se primo modo; et hæc : singulare est universale prædicatione denominativa; et in intentionibus Grammaticis, masculinum est masculinum, hæc est vera per se primo modo; hæc autem, masculinum est neutrum, vera est denominative, vel denominativa prædicatione.

26. Relationes secundi modi fundantur super potentiam, non super actionem vel passionem.

Ad quintum principale *de quinto Metaphysicæ* potest dici uno modo sic, quod nulla relatio secundi modi fundatur super actionem et passionem, ut dictum est *lib.* 1. *dist.* 27. sed tantum super potentiam activam et passivam, quia illæ relationes, quæ videntur fundari super actionem et passionem, non insunt, quando actio et passio est; insunt etiam, quando actio et passio non sunt. Hoc patet, quando enim aliquis in creaturis generat, tunc non est pater, licet postea quando proles formata est, sicut illa proles incipit esse filius, ita incipit, qui genuit, esse pater, tamen tunc non est aliqua ejus actio; posset enim tunc vel non esse, vel non omnino agere aliqua actione nova præter illam primam. Relatio autem non potest esse nisi dum est fundamentum, et si sit fundamentum completum, et hoc ex utraque parte, simul erit et relatio; actiones ergo illæ possunt habere se tantum ad relationes, sicut præviæ dispositiones ad tales relationes.

Actiones se habent ad relationes secundi modi, sicut dispositiones.

Salvatur ergo dictum Philosophi ibi, quod relationes de secundo modo, dicuntur secundum potentiam activam et passivam, ut secundum fundamenta; et dicuntur secundum actiones potentiarum, ut secundum dispositiones prævias ad illas relationes.

Alio modo potest dici, quod Philosophus loquitur ibi de actione, juxta secundam significationem nominis, prout importat habitudinem producentis ad productum; et actio secundum hanc significationem per se, dicit aliquid de genere Relationis, ut dictum est supra; et tunc illud secundum potentiam activam et passivam debet exponi ut prius, scilicet ut secundum fundamentum. Illud autem quod sequitur, *et actiones potentiarum*, debet intelligi secundum actiones formaliter, sicut secundum similitudinem est simile; et ad istum intellectum aliquid illius litteræ manifeste consonat; ait enim : *Sicut* 27.

pater filii pater, hic quidem fecit, illud autem passum est; fecit, hoc est, produxit, passum est, id est, productum.

Text. 22. et 27. 5. Metaph. text. 19. Et si objicias, quod exemplificat calefactivum ad calefactibile, et iterum calefaciens ad illud quod calefit, et secans ad illud quod secatur tanquam agentia; respondeo, exponit quomodo intelligit illa verba statim, dicens : *Secundum tempora jam dicuntur ad aliquid, ut quod fecit ad factum, et facturum ad faciendum.* Hîc enim semper agentis est producens, et actum est productum. Et ita debet intelligi calefactivum, pro productivo totius calidi, eo modo quo in septimo dicit totum compositum generari; et hoc in generationibus per accidens, sicut in generatione substantiæ. Et calefactibile accipit pro toto illo possibili produci, non autem pro passivo, ut est possibile transmutari, et ita calefaciens pro producente totum calidum, et illud quod calefit pro toto composito terminante productionem, non autem pro subjecto transmutato ad calorem, et ita de illo quod secatur ad secans.

28. Tertio modo potest dici, quod Philosophus non tantum ponit ibi species relationis, sed etiam modos, secundum quos aliqua dicuntur ad aliquid, sicut et *in cap. de Qualitate*, non tantum ponit species Qualitatis, sed modos. Unde dicit, *quale* dicitur uno modo differentia substantiæ, non tamen differentia substantialis pertinet per se ad genus Qualitatis; ita hîc in secundo modo relativorum possunt poni illa, secundum quæ aliquid dicitur ad aliud, non ut secundum relationem formaliter, sed ut secundum respectum aliquem extrinsecus advenientem, habentem similitudinem cum illo modo. Et tunc exponatur littera, activa et passiva, secundum potentiam activam et passivam, dicuntur ad aliquid, ut secundum fundamenta relationum proprie dictarum. Quod sequitur, *et actiones potentiarum,* exponatur, scilicet de actionibus de genere Actionis, quod secundum eas formaliter dicuntur activa ad passiva, et e converso, non quidem secundum relationes proprie de genere Relationis, sed secundum quosdam respectus pertinentes ad secundum modum relativorum, licet non ad genus Relationis, habentes tamen modum similem quibusdam speciebus relationis, ut sic ista pertineant ad unum modum relativorum, non autem ad aliquam speciem Relationis.

COMMENTARIUS.

(1) *Ad argumenta contra istum articulum.* Egregie solvit, et per abundantem doctrinam quinque argumenta supra facta in favorem opinionis, quæ statuit actionem et productionem consistere in positivo absoluto. Ad primum, quod est productionem fieri actione, et non relatione; ergo actio non est relatio. Respondet instando contra illam minorem, et non relatione, etc. quia productio passiva, qua creatura emanat a Deo, non est aliquid absolutum, sed respectivum; non est autem magis inconveniens, quod relatione media tanquam actu productivo passivo aliquid producatur, quam quod mediante respectu aliquid producatur, quia ideo relationi repugnaret, quia per se differt, et qua

26. Respondetur argumentis.

Relatio est actus productivus.

differt a forma absoluta, si ex hoc medio non solum removeatur a relatione esse productionem, sed consequenter transfertur in absolutam formam, quia absolutum, qua absolutum, perinde excludit respectum, sicut relationem.

Secundo, quia creatio passiva, per quam creatura recipit *esse*, est relatio. Ostendit præterea committi amphibologiam, et fallaciam figuræ dictionis, ut clarum est ex textu. Notanda illa maxima; nempe *in concretis denotantibus respectum, formam in abstracto construi in ablativo casu, vel ut denominat principium proximum vel remotum.*

27. Ad secundum. Creatio activa et passiva.

Ad secundum, mutatur *Ad aliquid* in absolutum secundum figuram dictionis, unde *creare*, ut dicit actum ex parte Dei, supponit pro actu voluntatis divinæ, et connotat objectum extra, seu transitum ejus in objectum; importat autem principaliter ipsum actum, qui est principium effectus. *Creare* passive denotat principaliter relationem creaturæ, seu productionem passivam ejus, et connotat actum divinæ voluntatis, ut transit in objectum; creatio autem, ut est in termino, est relatio seu productio passiva, unde non sequitur, si creatio est relatio, ergo *creare* est *referri*; transitur enim de creatione, ut in creatura ad principium ejus, a quo est, nempe divinæ voluntatis secundum figuram dictionis.

Fallacia figuræ dictionis.

28. Ad tertium.

Ad tertium respondet, quod *generare* etiam ad intra est relatio, et *generare referri* taliter, id est, secundum speciem talis relationis, nempe relatione originis.

Ad quartum.

Ad quartum, negat majorem, et merito, quia Pater, qua Pater, est causa Filii, et uterque, qua spirator, est causa Spiritus sancti, sumendo causam late, ut extenditur ad producens. Ad minorem respondetur, relativa esse natura, et cognitione simul, non vero origine, ut dictum est *in* 1. *dist.* 28. *quæst.* 3. Deinceps explicat, quomodo aliqua possint esse simul in intellectu, et non esse simul in re extra, et tunc simultas in intellectu appellat modum cognoscendi, et non modum essendi. Item, quomodo aliqua denominatione sunt simul, ut subsunt respectui, tamen per se fundamentaliter sumpta dicunt ordinem, et non sunt simul, sed unum alteri præsupponitur, verbi gratia, pater et filius in creatis sunt simul, qua dicunt relationem ad invicem, non sunt tamen simul secundum denominata, quia unum alteri supponitur in *esse*.

Ordo in re non tollit simultatem in intellectu.

Simultas denominationis non tollit ordinem rei.

29. Ad quintum.

Ad quintum respondet, exponendo Philosophum tripliciter; primo, negando relationes secundi modi fundari in actione et passione, ut fundamento, sed præmitti ut dispositiones quasdam, vel conditiones fundandi. Secundo, respondet posse intelligi actionem pro productione, et fundari in potentia activa tanquam fundamento. Tertio, quod Philosophus non tantum ibi ponat species relationis, sed modos, secundum quos aliquid ad aliud dicitur. Videatur textus.

SCHOLIUM.

Objicit tripliciter contra dicta n. 17. scilicet in Deo non esse proprie actionem ad intra vel extra, et solvit perspicue objecta.

Contra (m) ea quæ dicta sunt de actione Dei ad intra, et actione totali ad extra, arguo primo sic: cujus est potentia, ejus est actus, *de Somno et Vigilia in principio;* sed in Deo est vere potentia activa; ergo ei vere convenit agere.

29. Vide Scot. 9. Met. q. 4. et Elench. q. 28. et 1. Sent. d. 1. q. 5. et Ant. Andr. 1. Met. q. 8. Creatio activa relatio rationis.

Item, dum creatura est, semper refertur ad Deum, sed non semper refertur ad Deum per creationem passionem, quia creatio passio non est nisi in instanti primo, quando

creatur, sicut nec creatio actio Dei est nisi tunc; ergo aliqua relatione alia, quam ista creatione refertur; ergo licet illa alia, qua necessario semper refertur, non sit de genere passionis, tamen illa creatio passio potest esse de genere Passionis, quia contingenter abest a creatura post primum instans. Item, creatio videtur esse productio realis; sed Dei ad creaturam non est relatio realis; ergo creatio non est relatio.

Ad primum dico, quod sicut hoc nomen *actio* æquivocatur, ut supra dictum est, ita hoc nomen *potentia activa;* non solum enim dicitur de potentia transmutativa, sed etiam de potentia productiva; et quidem Deus habet potentiam activam utroque modo, et sic potest convenire sibi actio utroque modo, sed sic una actio non erit alia.

Ad secundum, videtur posse duci ad oppositum, quia si creatio passio non semper manet, tamen semper manet illa habitudo, quam creatura habet ad Deum, ut ad causam efficientem dum creatura manet; ergo illa habitudo non est creatio passio de genere Passionis.

Relatio creaturæ ad Deum est coæva ipsi. q. 5. In solutione principali.

Respondeo ergo, quod creaturæ ad Deum, ut ad causam efficientem, non est nisi una relatio, et coæva fundamento, imo eadem fundamento, ut patet *secundo libro distinct.* 1. et illa potest dici creatio passiva, vel si hoc nomen *creatio*, importat novitatem, sive ordinem ad *non esse* præcedens, tunc oportet uti alio nomine non importante novitatem, quia illa novitas non est coæva, nec relationi ad Deum, nec fundamento; et de hoc est dictum *secundo libro, ubi supra.* Ad tertium responsum est I. *lib. dist.* 30. quomodo Deus realiter est Dominus, et tamen non relatione reali dominii.

COMMENTARIUS.

(m) *Contra ea quæ dicta sunt*, etc. Vid e quæ habet *Quodlibeto* 12. et *in distinct.* 1. *quæst.* 2. in quibus explicat responsionem ad secundum.

SCHOLIUM.

Positis tribus rationibus pro parte falsa, resolvit creaturam non posse esse causam principalem conversionis Eucharistiæ, de quo supra d. 11. q. 1. et 2. Ad primum; docet essentiam Dei esse formaliter, et fundamentaliter infinitam, attributa formaliter tantum; relationes vero nullo modo nisi identice, de quo 1. d. 10. et d. 13. et quodl. 5.

De secundo (n) articulo, videtur 30.
quod ista conversio possit competere alicui creato, ut agenti principali, cujus est ratio, quia actio competens Deo per principium agendi non formaliter infinitum, potest competere creaturæ, quia sibi non repugnat actio, cujus principium sufficiens est aliquod finitum, vel non infinitum; sed Deus producit creaturam per voluntatem, quæ non est formaliter infinita; ergo, etc, Probatio minoris: si enim voluntas Dei esset formaliter infinita, includeret formaliter omnem perfectionem intrinsecam Deo, quia infinito nulla potest fieri additio, et tunc voluntas esset pelagus infinitæ substantiæ; quod non est verum, quia hoc est proprium ipsi essentiæ secundum Da-

An voluntas Dei sit formaliter infinita. 12. Exod. 3.

mascenum cap. 9 *Qui est, misit me*, etc. *Totum enim in se comprehendens, habet esse velut substantiæ quoddam infinitum pelagus et interminatum*; et ideo præmittit ibi, quod videtur esse principalius nominum, quæ de Deo dicuntur, *qui est*. Confirmatur, quia voluntas non includit formaliter in se relationes; sine illis autem non habetur totalis perfectio divina intrinseca; ergo nec infinitas.

Item, agens naturale potest istas species alterare, et tandem ex eis substantiam generare, ut patet in mixtione aquæ multæ ad species vini, et nutritione, et aliis generationibus quæ fiunt ex istis speciebus; ergo potest virtus creata convertere totaliter istas in aliquam substantiam prius non existentem, et per consequens totaliter convertere in substantiam præexistentem, quia non major requiritur virtus hîc quam ibi.

31. Dico tamen, quod creatura non potest in istam conversionem, ut agens principale. Ratio est, quia in eam non potest nisi agens, cujus virtuti activæ totaliter subest *esse*, et non *esse* utriusque extremi. Patet ex solutione 1. et 2. *quæst.* II. *dist.* sed nullum creatum est hujusmodi, quia quodlibet præsupponit aliquam partem ipsius termini *a quo* et *ad quem*, ut ostensum est 1. *quæst. hujus* 4.

Ad illud quod dicitur de voluntate, dico quod major est probabilis, scilicet quod principium agendi finitum, vel non infinitum, non repugnat creaturæ, et ita nec actio in quam potest per se sufficienter tale principium. Et ex hoc sequitur, quod voluntas, ut est principium creaturæ, sit formaliter infinita.

Nego ergo minorem, scilicet quod non sit infinita. Ratio tacta est 1. *lib. dist.* 19. *et* 13. Apparet hoc, et breviter, quia Deus est simpliciter beatus in operationibus intellectus, et voluntatis suæ; non est autem simpliciter beatus in essentia, ut est infinita, nisi eam comprehendat; et sicut intellectus comprehendit videndo, ita voluntas suo modo oportet, quod comprehendat amando ad hoc quod sit perfecte beata, et per consequens utraque potentia, et uterque actus utriusque potentiæ circa essentiam divinam, ut perfecte se beatificat, erit infinitum.

Quæst. 1. Voluntas divina est formaliter infinita, non fundamentaliter.

Ad probationem ergo illius minoris dico, quod in divinis potest intelligi quasi infinitas extensiva, si intelligeretur quasi infinita multitudo perfectionum. Alio modo infinitas intensiva alicujus perfectionis simpliciter, ita quod illa perfectio, secundum propriam rationem suam, sit sine limite et termino. Et hoc secundo modo adhuc aliquid potest habere infinitatem, non tantum formalem, sed etiam fundamentalem; aliquid autem formalem intensivam, licet non fundamentalem.

Dico ergo, quod nihil unius rationis formalis est infinitum primo modo, imo forte nec absolute in Deo est talis infinitas; forte enim, sicut personæ sunt finitæ, loquendo de ista finitate et infinitate, ita et perfectiones simpliciter sunt finitæ numero, seu sua multitudine, et relationes et notiones, et 32.

hæc et illa simul juncta sunt finita; sed infinitas intensiva formalis et fundamentalis simul est in essentia divina, ut essentia est, et pro tanto a Damasceno vocatur pela-

Vide q. 1. quodl.

gus; formalis autem tantum, non fundamentalis, est in qualibet alia perfectione simpliciter, quælibet enim habet suam perfectionem formalem ab infinitate essentiæ tanquam a radice et fundamento; infinitas autem, neque formalis, neque fundamentalis, est in relationibus quibuscumque in Divinis, ut ostensum est *in* 1. *lib. dist.* 13.

Et quodl. 5.

quia patri melius est non habere filiationem quam habere.

Perfectio autem simpliciter est illud, quod melius est quodlibet habere quam non habere.

Apparet tunc responsio, quod licet voluntas sit formaliter infinita, tamen non includit in se formaliter omnes perfectiones intrinsecas, quia nec essentia, nec aliquid aliud includit sic eas omnes;

Quare essentia dicitur pelagus.

sed nec includit fundamentaliter omnes, sed sola essentia sic includit omnes, ideo dicitur pelagus; voluntas tamen per identitatem includit quamlibet perfectionem simpliciter, et quamlibet relationem.

33. Confirmatio illa de relationibus parum valet, quia quantumcumque non includerentur illæ, adhuc posset ratio infinitatis salvari, isto modo intelligendo, quod illæ nihil addunt, propter quod sit infinitas; sic enim eis circumscriptis non minus habetur in aliquo infinitas, et illæ additæ non sunt formaliter infinitæ, et finitum, vel non infinitum additum alicui finito, non facit infinitum; sequitur propositum. Dico ergo quod licet voluntas non includat formaliter relationes, tamen potest esse formaliter infinita.

Voluntas divina licet non includat relationes, est formaliter infinita.

Et si objicias, non includit totaliter perfectionem divinam, dico, etsi non totaliter extensive, tamen totaliter intensive, secundum unam perfectionem formaliter; sed omnes alias perfectiones et relationes non formaliter, sed identice, et de istis sæpe dictum est 1. *lib. dist.* 8. *quæst.* 4.

Ad secundum patet ex præcedente distinctione ex quatuor ultimis quæstionibus, ex quarum prima, patet quomodo istis accidentibus convenit agere; ex tribus aliis quomodo eis conveniat pati et corrumpi. Breviter ergo negandum est ab agente creato posse istas converti in substantiam aliquam totaliter novam, neque in mixtione, neque in mutatione, seu quacumque istarum specierum corruptione, ut patet ibi; sed aliquando nova substantia succedit eis corruptis, sed non actione agentis creati, sed Dei immediate reducentis.

Creatura nequit generare ex speciebus Eucharistiæ.

COMMENTARIUS.

(n) *De secundo articulo,* etc. Conclusio est negativa, et communis. Hæc conclusio probata est *dist.* 11. *quæst.* 1 *et* 2. quia conversio totalis non præsupponit subjectum, quod requirit causa creata. Et si dicas saltem posset causa creata agere ad præsentiam, quæ est in corpore Christi. Respondetur negative, quia neque causa creata de facto est applicata, neque de potentia absoluta applicari

30. Conclusio communis.

Transubstantiatio a solo Deo est. Irenæus.

potest applicatione virtutis, neque nequit aliquid agere ad modum essendi alicujus, nisi sit naturalis ejus, et quantum, si res ipsa est quanta; unde nequit agere ad separationem accidentis, minus autem ad modum indivisibilem essendi corporis Christi.

Ita etiam omnes Patres in Deum solum auctorem hanc conversionem, tanquam in causam Physicam, referunt. Irenæus *lib. 4. cap.* 34. dicit, *indivisibili Spiritus sancti operatione et virtute fieri hanc conversionem.* Sic Eusebius Cæsariensis apud Damascenum in parallelis lib. 3. cap. 45. *Per Spiritum sanctum proposita dona consecrat,* etc. Cyrillus Jerosolymitanus *Catechesi* 4. ad divinam operationem refert eamdem conversionem, sicut et conversionem aquæ in vinum in Cana Galileæ. Theophilus Alexandrinus *epist* 1. *Paschali.* Cyrill. Alexandrinus epist. ad Calofirium: *Condescendens Deus nostris fragilitatibus influit oblatis vim vitæ, convertens ea in veritatem propriæ carnis,* etc. Damascenus *lib.* 4. *Orthodoxæ fidei, cap.* 14. Idem fuse prosequitur Ambrosius *lib. de Sacramentis, cap.* Gaudentius tractatu 2. de Exodo: *Ipse igitur naturarum creator et Dominus, qui producit de terra panem; de pane rursus (quia et potest et promisit) efficit proprium corpus, et qui de aqua vinum fecit, et de vino sanguinem suum,* etc. Augustinus *lib.* 3. *de Trinit. cap.* 4. loquens de eodem Sacramento: *Quod* inquit, *cum per manus hominum ad illam visibilem speciem perducitur, non sanctificatur ut sit tam magnum Sacramentum, nisi operante invisibiliter Spiritu Dei,* etc. Eucherius Lugdunensis hom. 5. de Paschate: *Sicut ad nutum præcipientis Domini repente ex nihilo substiterunt excelsa cœlorum,* etc. *verbi præcipit veritas, et servit effectus, nec dubitet quisquam primarias creaturas nutu potentiæ, præsentia majestatis in Dominici corporis transire posse naturam,* etc. Isidorus *lib.* 1. *Officiorum, cap.* 118. et post reliquias. Tridentinum *sess.* 13. *cap.* 10. ad solam Dei potestatem recurrit, qua hæc conversio fit. Hinc excluduntur deliria hæreticorum, neque enim tanta divinæ omnipotentiæ operatio ex Patribus ad nudum signum corporis et sanguinis Christi exigeretur. Ad rationes in oppositum, ad primum, negatur minor. Ad reliqua de infinitate intellectus et voluntatis et operationum et essentiæ divinæ, patet et hîc et suis locis, videatur *in* 1. *dist.* 8. *quæst.* 4. et *quodl.* 1. *et* 5. Ad secundum patet *ex quæst.* 4. 5. *et* 6. *dist. præced.*

Eusebius. Cyrill. Jerosolymitan. Theophil. Cyrill. Alex. Damasc. Ambros. Gaudentius. August. Eucherius Lugdunen. Isidorus. Trident.

SCHOLIUM.

Sententia D. Thomæ creaturam posse esse instrumentalem causam conversionis Eucharistiæ; probat, quia accidens est instrumentum generationis substantiæ; ergo. Antecedens probat, quia forma substantialis non est effectiva, quia potentia plus differt ab essentia quam existentia, quæ tamen realiter ab ea differt. Item, producere formam in materiam, et immediate perficere, non possunt provenire ab eadem forma. Scotus late impugnat istas probationes.

34. De tertio (o) articulo, videretur quod hæc conversio competere posset creaturæ, ut agenti instrumentaliter: primo, quia accidens potest esse instrumentaliter agens ad generationem substantiæ; ergo a simili in proposito. Antecedens probatur primo sic: quando aliqua sunt essentialiter ordinata, plus distat tertium a primo quam secundum; sed in creatura sunt essentialiter ordinata essentia *esse,*

D. Thom. 1. p. q. 77. art. 6.

et potentia; ergo plus distat potentia ab essentia quam *esse*; sed *esse* differt realiter ab essentia; ergo et per consequens nulla forma substantialis potest esse immediatum principium agendi.

Secundo probatur idem antece-
Text. 33. dens, quandocumque sunt duo actus, quorum neuter includit alium, non reducuntur in idem principium, ut habetur a Philosopho 2. *de Anima*, qui vult quod potentiæ distinguantur per actus, sicut actus per objecta; sed perficere materiam, et abstrahere a materia, sunt duo actus in anima, et non includentes se. Quod probatur, quia uterque potest esse sine alio, primus sine secundo, ut in puero et dormiente; secundus etiam sine primo, ut in anima separata; sed actus prior, scilicet dare *esse* materiæ, competit essentiæ, ut proximo principio formali; ergo ille alius actus non convenit essentiæ, et tunc a simili de aliis substantialibus formis respectu actionum, quæ videntur ei competere.

35. Si objicitur contra ista: primo, quia quodcumque absolutum potest separari a quocumque absoluto, quia non apparet contradictio in hoc; ergo si intellectus sit quid absolutum aliud ab anima, potest ab ea separari, et ita separatus poterit intelligere et beatificari; quod videtur inconveniens. Secundo, quia substantia, sive quidditas substantiæ, est objectum motivum intellectus; est ergo principium immediatum operandi in intellectum.

Ad primum dicunt, negando primam propositionem, ponendo exemplum de subjecto et passione. Ad secundum, quod illa actio est intentionalis, non realis. D. Thom. ubi supra.

Passionem esse separabilem a subjecto, si distinguitur ab eo

Contra primum, quia sic habetur propositum, quia si subjectum non potest separari a passione, hoc est propter aliquam necessitatem in subjecto respectu passionis; hæc autem necessitas reducitur ad aliquam causalitatem, non causæ materialis, cum illa sit contradictionis, ergo causæ efficientis; et sic substantia erit causa efficiens alicujus passionis, nisi procedatur in infinitum, dando passionem ante passionem.

Secundo, habetur propositum, quia instantia posita contra majorem, confirmat majorem, quia omnem causalitatem causæ extrinsecæ potest Deus supplere; ista causalitas subjecti respectu passionis propter quam est necessitas, erit, causalitas causæ extrinsecæ; ergo etc.

Quando autem confirmant istam responsionem, per hoc quod in definitionem passionis cadit subjectum, nihil valet, quia sic nullum accidens posset a subjecto separari; nam secundum Philosophum *ibi in 7. Metaphys.* in ratione cujuscumque accidentis necesse est rationem substantiæ esse. 36. Text. 4.

Hæc etiam instantia de subjecto et passione aliter improbatur, quia sequeretur quod substantia panis non posset esse sine quantitate, nec e converso; quidquid enim per se, et primo inest superiori per se, primo, licet non inest inferiori; exemplum de triangulo et isoscele, de eo quod est *habere tres* scilicet; sed* continuum esse per se et

*Per continuum intelligit propriam passionem.

primo inest substantiæ corporeæ; ergo per se, licet non primo, inest pani, et per consequens, non poterit panis manere sine continuitate eadem, nec continuitas eadem sine pane, quia accidens non migrat a subjecto in subjectum; et ita non posset quantitas in Eucharistia manere sine substantia panis, quod ipsi negant, et communis schola.

37. Formam substantialem immediate esse activam de quo d. 12. q. 3. a. n. 10.

37. Contra conclusionem istius opinionis, scilicet quod forma substantialis non potest secundum eos esse principium immediatum agendi, argutum est *supra dist.* 12. *quæst.* 3. et hîc nunc sufficiat breviter replicare, quia illud est principium agendi, in quo producens assimilat sibi passum. Vel melius, non assimilatur sibi productum in forma perfectiori forma producentis; assimilatur autem sibi productum in forma substantiali; ergo, etc.

Secundo sic, quia instrumentum secundum eos non agit, nisi ut movens motum; ergo immediate movetur a principali agente, ad hoc ut moveat; et per consequens ad hoc ut accidens agat ut instrumentum substantiæ, immediate movebitur a substantia.

Causa secunda non requirit motionem specialem a causa prima, ut agat. Quod est contra prædeterminationem Physicam. Quid esse movens motum?

Sed hoc non valet, secundum ea quæ mihi videntur vera de ordine causarum, quia non credo semper causam secundam, quæ vocatur quandoque instrumentum, recipere motionem specialem a causa prima, sed tantum habere subordinationem aliquam formæ suæ activæ, ad formam activam alterius, per quam subordinationem causa priori exeunte in actum in suo ordine causandi, secunda nata est exire in actum in suo ordine causandi; et sic secunda dicitur movens motum, non quia recipiat motionem a prima, per quam moveat, sed quia in motione sua dependet ab alia prius naturaliter actu movente.

Ad secundam instantiam positam num. 35.

Responsio ad secundam instantiam, scilicet de quidditate substantiæ movente intellectum, non valet, quia etsi substantia ibi habeat *esse* intentionale, amen ipsa intellectio est forma realis; ergo respectu ejus oportet dare aliquod principium activum reale, et ut reale. Neque valet fugere ad phantasma, quia secundum eos essentia Angeli movet intellectum Angeli ad propriam intellectionem Angeli, et ibi nullum potest fingi phantasma.

38. Ad argumenta allata num. 34. Esse non est aliud ab essentia. distinct. 36. primi. et 2. dist. 15. q. 2. et 3. dist. 6. q. 1. Si ratio D. Thom. valeret, nulla creatura efficere posset quidquam.

38. Ad argumenta pro ista instantia, quæ est de causalitate instrumentali accidentis respectu substantiæ. Ad primum dico, de illo ordine essentiæ, *esse* et potentiæ, quod simpliciter falsum est, quod *esse* sit aliud ab essentia. Et hoc probatum est per dicta eorum, quia incompossibile est genitum, ut genitum, per se habere unum *esse*, si *esse* sit aliud ab essentia; genitum autem ut genitum, sive primus terminus generationis est per se unum. Esto etiam, quod esset talis ordo, quem fingunt *esse* et potentiæ, dico quod potentia præcederet ipsum *esse*, quia in quocumque instanti naturæ vel durationis essentia habetur perfecta, in eodem habetur perfectum principium operandi operationes convenientes potentiæ, et per conse-

quens perfecta potentia, et ita si *esse* sit aliud a potentia, potentia præcedit ipsum *esse*.

Forma dans actum secundum, dat actum primum.

Ad secundum dico, quod major propositio est universaliter falsa de actu primo et secundo, quia sic probaretur quod nihil est principium activum in creaturis; nam formam oportet dare actum ipsi, quod informat; et si est activum, oportet quod respiciat illud, in quod causat actum secundum; ista autem sunt disparata, quia sine contradictione unum potest separari ab alio.

Respondeo ergo, quod illa major nec est vera de actibus ordinatis primo et secundo, sed universaliter falsa, quia forma dans actum secundum, dat etiam actum primum, et e converso; et sic applicatur ad propositum de *animare* et *intelligere*, et ideo ad propositum nihil valet illa major. Si autem est vera de actibus secundis disparatis, et principio activo limitato, sicut debet intelligi Philosophus, 2. *de Anima*, ubi adducitur, nihil est ad propositum, quia *animare* et *intelligere* non sunt tales duo actus.

39. D. Thom. ubi supra art. 3.

Alia instantia principalis ad istum tertium articulum, est talis: possibile est creaturam in virtute Dei causare aliquam cognitionem propriam de Deo; ergo multo magis possibile est accidens in virtute substantiæ causare substantiam. Antecedens probatur, quia possibile est aliquam cognitionem propriam habere de Deo, et non nisi per creaturam, quia nihil aliud movet intellectum viatoris.

Responsio est duplex: Prima, quia cognitio Dei est accidens, et per consequens non excedit totum genus accidentis moventis intellectum; eodem modo, si loquamur de cognitione substantiæ creatæ, et accidente. Possibile est ergo accidens causare cognitionem substantiæ creatæ vel increatæ, absque hoc quod causet aliquid nobilius perfectione sua propria; sed non sic, si causaret substantiam, quia quælibet est simpliciter perfectior quocumque accidente.

Accidens producit cognitionem Dei, nullam tamen substantiam.

Alia responsio, et quasi redit in idem, quia objectum in cognitione habet *esse* diminutum, et per consequens substantia ut cognita, vel Deus ut cognitus, habet *esse* diminutum in cognoscente; substantia autem, ut in se, habet *esse* simpliciter et perfectum. Licet ergo accidens posset esse principium producendi substantiam in *esse* diminuto, id est, in *esse* cognito, vel creatura Deum in tali *esse* diminuto, id est, in *esse* cognito, ergo arguendo a simili, non sequitur quod accidens possit esse principium producendi substantiam in *esse* simpliciter quomodocumque, nec ut instrumentum, nec ut agens principale.

COMMENTARIUS.

(o) *De tertio articulo*, etc. Hîc proponit rationes ad conclusionem affirmativam, quæ sunt D. Thomæ, non videtur conclusio ipsius esse, nisi reducatur ad sententiam, qua dicit Sacramenta causare effectum suum instrumentaliter Physice; sed de hoc egimus *in prima distinctione*. Hîc autem ex proposito videtur Doctor impugnare fundamentum illud, quo asseritur 31.

Quod accidens producit

substantiam. accidens producere substantiam, ac proinde hîc dicta revocanda sunt ad complementum quæstionis tertiæ præcedentis, ubi disseritur hæc difficultas ex rationibus communibus; hîc autem ex principiis particularibus adversando et impugnando speciale fundamentum D. Thomæ. Argumentum secundum infra tractabitur *in materia de Beatitudine* circa distinctionem potentiarum. Interim videatur littera; et quidquid sit de veritate antecedentis, negatur consequentia, quia, ut dictum est in § *antecedenti*, agens creatum exigit subjectum proportionatum, sive agat instrumentaliter Physice, sive principaliter. In proposito quantum ad conversionem neque terminus *a quo*, neque *ad quem* subesse potest creaturæ, ut cadunt sub conversionem.

SCHOLIUM.

Rejecta alia ratione D. Thomæ suadente accidens producere substantiam, resolvit ministrum esse causam instrumentalem dispositivam, moralem, non Physicam, conversionis Eucharistiæ, et idem est de aliis Sacramentis.

40. d. 1. q. 1. et 5. d. 6. q. 5. Quantum (p) ergo ad istum articulum, sicut prius dictum est, instrumentum potest multipliciter intelligi; sed ad propositum, agens dispositivum dicitur instrumentum. Et sic minister habens actionem propriam humanam præviam actioni divinæ, tanquam dispositionem necessariam, non simpliciter, sed ex ordinatione Dei paciscentis cum Ecclesia, quod ad talem actum ministri faciet talem actum sibi proprium, est instrumentum Dei in ista conversione.

Sacerdos est causa Et ista responsio est universalis in omnibus Sacramentis, in quibus minister requiritur, quia ipse minister est agens quoddam dispositivum; actio autem sua est actio instrumentalis respectu actionis principalis agentis eo modo aliqualiter, quo sectio est ad formam scamni, quia ad illam sequitur regulariter illa forma ex ordine agentis principalis. intrumentalis dispositiva Eucharistiæ.

Sic in proposito, prolatio verborum posset dici actio instrumentalis respectu conversionis seu confectionis corporis Christi, quia ad illam prolationem sequitur regulariter ista conversio, vel confectio. Et sic actione alicujus creaturæ, ut agentis instrumentaliter, conficitur corpus Christi, non quidem, ut attingentis terminum, sicut aliqua instrumenta habent actionem instrumentalem 1. q. 1. et 5. attingentem terminum, ut dictum est; sed eo modo quo agens prævium dicitur agere instrumentaliter ad formam principalem, quam non attingit, et actio ejus dicitur instrumentalis, quia dispositiva et prævia.

Ad rationes principales, primas 41. Ad arg. 1. duas concedo, quia probant quod in ista conversione, actio divina non sit actio de genere Actionis, nisi teneatur illa opinio supra, quod corpus non succedit pani, nisi ut hîc.

Et si istud teneatur, tunc ad illas rationes: Ad primam sic, quod cum dicitur actio, in motu firmatur vel fundatur; ibi accipitur motus indifferenter ad motum proprie dictum et mutationem, et indifferenter subjective, vel fundamentaliter, vel concomitanter. Et concedo, quod ista actio fundatur

in mutatione corporis Christi succedentis sic suo *non esse* hîc.

Ad 2. Ad secundam, concedo quod hîc est passio, tenendo illam viam; illa autem est in corpore, quod fit de non præsente hîc præsens hîc.

Ad 3. q 3. Ad tertiam rationem patet *supra dist.* 11. quomodo generatio est conversio totius in totum, sed non totalis conversio, qualis est ista.

Ad 4. Ad quartam non sequitur, natura potest esse principium istius *esse* sub uno modo conveniente sibi ergo sub modo non conveniente sibi, sed repugnante sibi, quantum est ex parte sui. Et cum dicitur, quod idem est *esse,* ex hoc sequitur quod idem posset esse principium ipsius *esse;* quod concedo ; sed non sequitur, ergo ipsius *esse* sub hoc modo potest esse principium, quod est principium ejus sub modo illo.

Et quando probatur, quia modus ipsius *esse* non repugnat ipsi *esse,* dico quod repugnat in comparatione ad talem causam, ita scilicet quod causa non potest causare *esse* illud sub isto modo, licet possit causare *esse* absolute, vel sub alio modo.

Et quando additur ultimo, quod modus non excedit in perfectione illud cujus est modus, dico, quod aliquid imperfectum potest esse, et tamen imperfectio ibi derelicta potest non subesse causalitati illius, cui subest illud quod est perfectius sub alio modo conveniente.

Ad 5. Instrumentum dispositivum habet intentionem. Ad ultimam dico, quod actio instrumentalis agentis, accipiendo instrumentale agens pro dispositivo, bene requirit intentionem propriam in illo agente, sive sit naturale, ut in calore alterante bene est intentio propria, licet sit agens instrumentale respectu ignis generandi, hoc est dispositivum ad illud, sive agens per intellectum, quia ibi instrumentum requirit determinatam actionem humanam, quæ ordinatur ad actionem principalis agentis ; et talis universaliter est actus ministri in dispensatione Sacramentorum. propriam. supra d. 6. q. 5.

COMMENTARIUS.

(p) *Quantum ergo ad istum articulum, sicut*, etc. Conclusio hujus articuli est communis, et magis patebit *ex quæstione sequenti;* modus autem explicandi superius declaratus est *dist.* 1. *q.* 2. *et* 5. et *dist.* 6. *q.* 5. Loquitur hîc de instrumento, ut extenditur ad omne per se institutum ad conficiendum Sacramentum ex divina ordinatione, et sic comprehendit materiam, formam et ministrum. 32.

Quid nomine instrumenti intelligit? Inter hæc tamen discernendo, actio ministri dicitur ministerialis, non solum applicando materiam et formam, sed etiam in suo ordine attingendo effectum Sacramenti; materia vero et forma concurrunt, ut signa practica effectus, respective autem ad materiam et formam magis proprie salvatur actio instrumentalis, quam ad ministrum, qui potius dici debet causa secunda, ut exponit Doctor *dist.* 6. *quæst.* 5. *respon. ad primum.*

Ad argumenta in oppositum, ad primum et secundum patet ex *art.* 1. et ex littera. Ad tertium, patet ex *art.* 2. sicut et ad quartum. Ad ultimum patet, ex hoc articulo notanda est specialiter doctrina responsionis ad quartum. Negatur primo omne principium alicujus sub determinato

modo essendi posse esse principium ejus sub omni modo essendi, et patet in causa secunda respectu effectus creationis; quamvis enim includit formam in sua virtute, non potest eam seorsim producere a subjecto, neque potest accidens separare, licet possit illud destruere in subjecto.

Secundo, et sequitur ex priori, licet aliquid non repugnet simpliciter, repugnat tamen cum determinatione ad aliquod extrinsecum principium, a quo nequit esse cum hoc modo essendi.

Tertio, quod non sequitur ex posse in aliquid perfectum posse in id quod imperfectius est; perfectior enim est forma quam materia, potest causa secunda tamen in formam, non potest in materiam; hæc impossibilitas oritur ex limitato modo agendi causarum.

QUÆSTIO II.

Utrum quilibet Sacerdos proferens verba consecrationis cum intentione debita, et circa materiam convenientem possit conficere Eucharistiam?

Alensis 4. *part. q.* 35. memb. 4. 5. 6. D. Bonav. *hic art.* 1. *q.* 1. Richard. *art.* 1. *q.* 1. D. Thom. 3. *p. q.* 82. *art.* 1. Suarez 3. *part. tom.* 3. *disp.* 61. *sect.* 3. Bellarm. *lib.* 4. *de Eucharist. c.* 16. Waldens. *de Sacram. c.* 7. *et* 27.

1. Argum. 1. Ad secundum (a) sic proceditur: Arguo quod non quilibet Sacerdos potest conficere Eucharistiam, per illud, 1. quæst. 1. *Multi sæcularium*, ubi adducitur illud Malach. 2. *Maledicam benedictionibus vestris;* et exponitur uno modo : *Maledicam quidquid a vobis benedicitur*; et fit illa comminatio malis Sacerdotibus; ergo quidquid ab eis benedicitur, a Deo maledicitur, et per consequens nihil simpliciter per ministerium eorum benedicitur.

Item ibidem, 1. *quæst.* 1. Quod quidam, § opponitur : *suspenso vel deposito Sacerdote nulla ei relinquitur potestas*; ergo, etc. Argum. 2.

Item, virtus Missæ in Sacramento Eucharistiæ principaliter consistit; ergo si malus Sacerdos potest conficere, sicut bonus, æque valeret missa mali, sicut boni, et e converso. Argum. 3.

Item, laicus potest sumere Eucharistiam; sed sumptio est finis consecrationis, et per consequens est simpliciter melius et nobilius; ergo æque vel magis potest laicus conficere; non ergo solus Sacerdos. Argum. 4.

Item, beatus Laurentius sanguinem dispensavit, ut patet ex verbis ejus ad Sixtum, *Cui commisisti*, etc. et hoc probatur per illud dist. 93. *præsente Presbystero Diaconus Eucharistiam corporis Christi, si necessitas cogit, jussus eroget.* Argum. 5.

Contra, 1. q. 1. Quod quidam, *nulla causa ostenditur, cur ille qui Baptismum non potest amittere, jus amittere possit baptizandi;* ergo a simili, qui ordinem sacerdotalem amittere non potest, nec jus conficiendi amittere potest; sed nullus Sacerdos potest amittere potestatem sacerdotalem, quia character est indelebilis; ergo, etc. 2. Rat. ad opposit. Malos Sacerdotes consecrare Euchari-stiam.

Item, ibidem § de his : *Sacramentorum sanctitatem in perversis hominibus, sive qui intus sunt, sive qui foris, constat impollutam atque inviolabilem permanere;* ergo quicumque Sacerdos quantumcumque malus potes habere sanctitatem Sacramento rum eamdem cum bono.

Quod etiam solus Sacerdos pos-

sit tam consecrare quam dispensare, probatur sic per illud dist. 93. *Non oportet Diaconos panem dare, id est, corpus Domini*, secundum Glossam.

COMMENTARIUS.

1. (a) *Ad secundum sic proceditur*, etc. In hac quæstione agitur de Ministro, et continet tres articulos. Primus est, de potestate tam absoluta quam ordinata; secundus de loco; tertius de tempore.

SCHOLIUM.

Sacerdotem non esse causam principalem conversionis, omnem tamen, et solum Sacerdotem rationis compotem et potentem loqui, posse valide consecrare.

3. Ad (b) quæstionem dico, quod conficere Eucharistiam, ut principalis causa, nulli potest competere nisi soli Deo, patet *ex quæstione præcedente*, licet ut causa instrumentalis, vel, ut magis proprie dicam, ut minister, potest competere alicui homini, quia sic Deus ordinavit, quod in quibuscumque Sacramentis minister possit esse homo.

Sic ergo loquendo de conficiente, dico quod ministrum posse conficere, potest intelligi dupliciter: Uno modo absolute, ita scilicet quod si attentet facere, facit quod intendit; alio modo de posse ordinate facere. Et hæc distinctio generalis est in omnibus Sacramentis, quia plus requirit ordinate ministrare in eis, quam simpliciter ministrare.

Quid requiritur ad posse consecrare, q. 6. et 7.

Loquendo de posse simpliciter, nihil requiritur ultra materiam debitam, de qua dictum est *in fine dist.* 11. nisi minister debitus, ad quem requiruntur tres conditiones, scilicet quod sit Sacerdos, quod possit proferre verba consecrationis, et quod possit habere intentionem debitam faciendi, scilicet quod intendit Ecclesia facere. Secunda conditio et tertia, sunt communes hîc, et in ministrante alia Sacramenta; propter defectum secundæ non potest mutus conficere; propter defectum tertiæ carens usu rationis non potest conficere. Et eodem modo de baptizando et conferendo quæcumque alia Sacramenta. Sed potentia conditio est hîc propria, scilicet quod solus Sacerdos potest, et quilibet potest, cui possunt competere illæ duæ conditiones, scilicet prolatio et intentio; quod solus, probatur per illud *Extra de Sum. Trinit. et fid. Cathol.* ubi dicitur: *Hoc Sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos, qui rite fuerit ordinatus, secundum claves Ecclesiæ.*

Omnis et solus Sacerdos non mutus nec impos rationis potest consecrare. c. Firmiter.

Sed unde accipit Ecclesia fundamentum istius sententiæ? Respondeo, ex illo verbo Christi: *Hæc quotiescumque feceritis*, etc. ubi loquitur Apostolis, vel ad minus, non nisi Discipulis, quibus in Ecclesia ad minus non succedunt nisi Sacerdotes; Apostolis succedunt Episcopi, Discipulis Presbyteri, ut habetur dist. 21. *In novo Testamento.* Habetur idem etiam ex illa sententia Pauli 1. ad Corinth. cap. 10. *Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Domini est?* quem frangimus nos, inquit, scilicet Apostoli et Discipuli ejus. Si enim quilibet fidelis posset conficere, non oporteret aliquem alium aliis frangere, sed 4.

Ita Concil. Neocæsar. can. 13. Damasc. epist. 3. Hier. epist. ad Marcellam. Dion. c. 3. Eccl. Hier. Trid. sess. 23. c. 4.

quilibet posset de suo sacrificio communicare.

Secunda pars, scilicet quod omnis Sacerdos potens proferre verba cum intentione possit conficere, patet per auctoritates adductas ad oppositum; nec obstat, si instetur de degradato, quia fit non Sacerdos. Si enim hoc verum est, non est instantia ista de aliquo Sacerdote; dicitur tamen non esse verum, quia characterem non potest aliquis degradans delere. Nec conceditur, quod si quis po-

Richard. dist. præsenti. art. 1. q. 1. 7. Topic. c. 8. et 9.

test aliquid ministerialiter conferre, quod sic possit ministerialiter auferre, quia Deus non sic eum instituit ministrum in amotione, sicut in collatione, et tunc illa regula : *Facilius est destruere quam contruere*, non conceditur de ministerialiter agente in Sacramentis. Pro quo adduci potest illud Pauli 2. Corinth. c. ult. *Non dedit nobis Deus potestatem in destructionem, sed in ædificationem.*

SCHOLIUM.

Incidenter agit de exemptione Clericorum, quam videtur (inquit) Constantinus concessisse. Constat ante Constantinum Ecclesiam hanc exemptionem præcepisse ex epist. Alex. I. ad omnes orthodoxos. et epist. Caii ad Felicem Epi copum, et epist. 2. Marcellini ad universos Episcopos Orientales. Primus sedit ann. 109. alii duo tertio sæculo. Sed Constantinus, primus Principum hoc admisit secundum aliquos in Concil. Nicæno, quando pronuntiavit Episcopos a solo Deo judicandos. Vide l. 1. C. de Episc. et cler. habetur C. Theodos. l. 16. l. 8. et l. 1. de lustral. collat. ibidem. An vero hæc exemptio sit de jure civili primario, ut tenent Med. C. de rest. q. 15. Palac. 4. d. 25. d. 3. et alii, vel de jure Ecclesiastico, vel divino, Doctor hîc non tractat. Covarr. pract. qq. c. 31. Soto d. 25. q. 1. a. 2. Molina tom. 1. de just. d. 31. Henriq. l. 7. de indulg. cap. 2. q. Salon. 2. 2. quæst. 67. a. 1. controversia 1. Bannes ibi dub. 2. negant esse juris divini; alii multi affirmant, quos citant et sequuntur Bellarm. 1. de memb. Eccles. 28. et 29. Suar. defensione fidei lib. 4. cap. 8. 9. 10. Quod Doctor ait de sacrificio offerri hostiam non consecratam, intelligit de materia ex qua, quo sensu PP. dicunt offerri panem et vinum, quia quodl. 20. expresse docet Christum esse rem oblatam, nec ponit duo sacrificia, ut Richard. art. 18. et Gaspar Casalius 2. de sacrif. Miss. 22. quibus favet Bellarm. 1. de Missa. 27.

Si etiam objicitur de degradato, 5.

Ne faveat Juristis, vult etiam degradatum non judicari a laicis, sed ab Ecclesiastico judice dante ad id licentiam. Sacerdos hæreticus vere consecrare potest.

quod non maneat Sacerdos, quia spoliatur privilegio clericali, et traditur curiæ sæculari, respondeo, non est essentiale ordini habere illud privilegium concomitans, quod satis persuadetur, quia illud privilegium videtur concessum ab Imperatore Constantino, ordo non. Aliquando etiam Sacerdos erat sine tali privilegio, scilicet ante concessionem. Hoc tamen posset esse unum brocardicum Juristis, quia illud privilegium consistit in hoc, quod non possit judicari in causa sanguinis nisi a judice Ecclesiastico, vel quasi in causa sanguinis. Sed si Papa exuit aliquem privilegio Ecclesiastico, commendans eum curiæ sæculari, judex sæcularis est minister, vel executor judicis Ecclesiatici; nullus autem alius a judice Ecclesiastico, potest eum committere judici sæculari; ergo non est possibile, quod committatur sibi, nisi sicut ministro judicis Ecclesiastici, et per consequens non spoliatur privilegio, quia dum manet privilegium, potest aliquis sæcularis in

eum esse minister judicis Ecclesiastici.

Si objicis de hæretico et schismatico, quod non conficiat, quia Sacerdos non offert in persona propria, sed in persona Ecclesiæ, cujus est minister; hic autem est præcisus ab ea; et huic rationi videtur Magister inniti in littera. Probatur antecedens per hoc, quod dicit Sacerdos : *Offerrimus tibi*, etc. non dicit *offero*. Respondeo, quod oblatio non pertinet ad rationem consecrationis, nec necessario requiritur quod offeratur; offertur enim hostia non consecrata, et tunc est sacrificium, non Sacramentum, sicut Eucharistia consecrata conservata in pyxide est Sacramentum, licet non ut ibi sit sacrificium, nisi aptitudinaliter.

Suar. 3. t. d. 77. s. 2. falso citat Scot. pro opposit. Magistri. Sumit sacrificium pro termino a quo, quia Christum esse sacrificium docet quodl. 20.

Esto etiam quod verum sit, quod oportet quemlibet conficientem conficere in fide Ecclesiæ, bene potest non solum schismaticus, sed etiam hæreticus, quod plus est; pone quod sit hæreticus, potest circa Eucharistiam habere intentionem Ecclesiæ in conficiendo, et hanc intentionem in universali intendendo, scilicet facere quod Christus instituit faciendum, et quod Ecclesia facit, licet non intendat speciali, quia credit Eucharistiam nihil valere, sicut dicitur 2. Priorum : *Contingit scire omnem mulam esse sterilem, et dubitare de hac.* Et de ista intentione universali dictum est satis *distinct.* 5. *in materia de Baptismo.*

Hæreticus potest conficere in fide Ecclesiæ, licet erret in particulari circa eam. Cap. 20. q. 1.

COMMENTARIUS.

2. (b) *Ad quæstionem dico,* etc. Conclusio principalis hujus § est in Sacerdote præter intentionem et usum verborum, quæ necessaria sunt in Ministro cujuscumque Sacramenti, requiri specialiter characterem sacerdotalem, quam probat ex Lateranensi, Evangelio et Apostolo.

Est contra Witclefum, qui in dubium revocavit : An Sacerdos est Minister ? quia ex antiqua hæresi, quæ exigebat sanctitatem Ministri ad valorem Sacramenti, dubitavit cur Sacerdos perversus consecrare posset, et laicus justus nequiret. Postea Lutherus docuit quemvis laicum et ipsum diabolum valide posse consecrare, si formam proferret in debita materia. Calvinus tamen cum suis negavit ab alio geri posse consecrationem, nisi a Ministro Ecclesiæ, in quo tamen non agnoscit aliquam potestatem supernaturalem, sicut neque in Sacramento aliud quam meram figuram. Sed hoc remisso ad materiam propriam de Sacerdotio, sit.

Error. Witclefi.

Luther. Calvinus.

Prima conclusio. Fide certum est solos Sacerdotes posse hoc Sacramentum conficere. Definita est in variis Conciliis Nicæno *can.* 14. Lateranen. sub Innocentio III. *cap.* 1. Florentin. *in litteris unionis,* Trident. *sess.* 22. *cap.* 1. Probatur ratione, quia transubstantiatio, quæ hîc fit materiæ in corpus et sanguinem Christi, est opus supernaturale excedens vires totius creaturæ; ergo exigit potestatem supernaturalem, et consequenter nemo est Minister ejus, nisi cui id concessum est, sed soli Sacerdotes eam habent, ergo, etc. Patet subsumptum, quia sine certis testimoniis non est asserendum cuiquam concessum esse. Lucæ autem 22. ubi tantum fit mentio hujus potestatis, solis Apostolis et pastoribus Ecclesiæ competit, ad quos dirigitur: *Hoc facite in meam commemorationem.*

Prima concl. Nicen. Trident. Lateran.

Dices ibi dari præceptum de mandu-

3. Evasio. Impugnatur. catione tantum; unde Apostolus I. *ad Cor.* 11. dicit: *Hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem,* etc. Contra, quia Evangelista referens illud præceptum Christi, nullam facit mentionem manducationis; ergo ad eam ex vi sermonis non refertur; neque etiam ex intentione Christi, quia alias fieret aliqua ejus mentio; ex intentione, inquam, Christi principali, quia accessorie hîc præcipitur manducatio. Sed nequit manducatio fieri, nisi fiat Sacramentum, neque hoc fit sine potestate ejus conficiendi, quæ nullibi in Scriptura confertur, nisi hîc tantum. Ad Apostolum superius responsum est eum dare instructionem, non præceptum. Dices. 1. *Petri* 2. omnes Christianos vocari regale Sacerdotium, respondent aliqui id late dici, sed etiam referri potest ad potiorem partem, vel ad totum ratione partis, quia Sacerdotium Christi Regis in eis fuit, cujus participes erant quoad fructum oblationis omnes, quoad ministerium in solis Prælatis et Sacerdotibus eo gradu ordinatis, et qui præerant.

Confirm. Confirmatur conclusio præmissa ex communi sensu Ecclesiæ, ut patet ex Conciliis citatis, et tribus, quos fusim citant Controvertistæ. Dionysio *Ecclesiast. hierarchiæ, cap.* 5. Ignatius martyr, *epist. ad Trallianos,* ubi ait: non Sacerdotem audentem aliquid facere circa mysterium Altaris esse infideli deteriorem. Tertulliano *lib. de Præscriptionibus contra Marcionistas,* quos irridet ex eo, quod officium Sacerdotis committebant mere laicis, et qui hodie apud eos Sacerdos erat, cras fiebat mere laicus, quod perinde de hujus temporis hæreticis dici potest. (Dionys. — Ignatius. — Tertullian.)

4. In reliqua parte hujus quæstionis agit non solum de ministro, quantum ad necessitatem, sed etiam quantum ad ordinatum, et licitum modum offerendi et dispensandi de pœnis ministrantium indigne, de loco, de Altari, de vestibus sacerdotalibus, de tempore idoneo, de vasis et aliis, quæ ordinantur ad sacrificium primario, secundario ad hoc mysterium qua est Sacramentum; item incidenter de ipsa oblatione.

Operæ ergo pretium duxerim huc advocando, quæ alibi docet de sacrificio, et potissimum *quodlib.* 20. aliquid disserere de natura Sacrificii, juxta communem stylum, et ob necessitatem hujus temporis, propter hostes fidei impugnantes hoc mysterium. Ac denique, ut respondeam impugnationibus aliorum Scholasticorum, mox resumam reliquum textum hujus quæstionis, explicans illum in specie. Supposito primum hoc fundamento, agam primo de sacrificio, et ejus essentia. Secundo, de divisione ejus. Tertio, de sacrificio Missæ. Quarto, de essentia ejus. Quinto, de re oblata. Sexto, de Ministro. Septimo, de effectu per varias quæstiones, quam possum breviter. Necessitas et scopus sequentium quæstionum.

QUÆSTIO I.

De essentia Sacrificii in genere.

Hæc de essentia sacrificii in genere præmitti debet, quo facilius ad propositum perveniamus. Multiplex autem est acceptio hujus vocis; et juxta varias acceptiones ejus, variæ etiam significationes sacrificii assignantur. Primo sumitur sacrificium latissime *pro omni opere bono, quo Deo adhæreamus sancta societate;* hæc traditur ab Augustino 10. *de Civit. cap.* 6. quod inscribitur, de vero perfectoque sacrificio: *Proinde* inquit, *verum sacrificium est omne opus quod agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo relatum, scilicet ad illum finem boni quo veraciter beati esse possimus,* etc. Gabriel 5. Varia susceptio. Pro opere bono. Augustinus.

Gabriel. Castro.

lect. 85. *in can. Missæ;* noster Castro adversus hæreses, verbo *Missæ, hæresi* 2 Hanc pro propria et vera sacrificii definitione amplectuntur, quod libenter amplectuntur hæretici, ut veram et propriam sacrificii rationem excludant a Missæ sacrificio, ne aliquam immutationem circa substantias panis et vini admittant, aut etiam per Christi præsentiam.

Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanæ definit *esse cæremoniam vel opus, quod nos Deo reddimus, ut eum honore afficiamus.* Calvinus etiam lib. 4. instit. cap. 18. *Nos,* inquit, *perpetuo Scripturæ usu sacrificium appellari scimus, quod nunc* θυσίαν, *nunc* προσφορὰν τελετὴν, *dicunt, quod generaliter acceptum complectitur quidquid Deo offertur.* Juxta hanc generalem acceptionem sæpe appellatio sacrificii tribuitur tali operi, Psalm. 4. *Sacrificate sacrificium justitiæ.* Psalm. 46. *Sacrificium laudis honorificabit me.* Et Psalm. 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus,* etc. Ad Hebræos ultimo : *Beneficentiæ et communionis nolite oblivisci, talibus enim hostiis promeretur Deus.*

Generalis acceptatio sacrificii.

Kemnitius.

Hinc Kemnitius *in exam. in disput. de sacrificio Missæ,* dicit quatuor modis sacrificium sumi: primo pro externo et cæremoniali, quale putat fuisse omnia veteris Legis præscripta sacrificia : holocausta, hostias pacificas, decimas etiam, et primitias. Secundo, pro sacrificio Crucis. Tertio, pro sacrificio spirituali et invisibili seu interiori. Quarto denique pro sacrificio commemorativo, quale putat esse Missæ. Concludit autem in universo definiri recte sacrificium præfato loco ab Augustino.

Sacrificii strictior acceptatio.

Alii, ut communiter Catholici auctores sumunt sacrificium strictius, ut est actus virtutis Religionis, et non cujuscumque alterius, et sic proprie sumitur in Scriptura, ut condistinctum ab aliis operibus bonis Psalm. 50. *Si voluisses sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis.* 1. Regum 11. *Melior est obedientia quam victima.* Oseæ 6. *Misericordiam volo, et non sacrificium.* Et patet ex toto discursu veteris Testamenti, Exodi, Levitici, et Numeri, ubi sacrificia distinguuntur ab aliis actibus virtutum.

Est actus peculiaris religionis.

6. Prima acceptio est impropria. Prima ratio.

Prima conclusio. Prima acceptio sacrificii est impropria et metaphorica, et per analogiam a vera acceptione sacrificii desumpta, Probatur primo, quia sacrificium est actus proprius religionis in cultum Dei institutus, ut communiter Theologi ; ergo distinguitur a reliquis operibus bonis aliarum virtutum, quibus adhæremus Deo per observantiam legis, sive præceptorum, sive consiliorum ejus.

Secunda ratio.

Secundo, in lege nova non agnoscit Ecclesia aliud sacrificium, quam Altaris et Crucis; multa tamen opera bona aliarum virtutum. Antecedens *infra* probabitur.

Tertia ratio.

Tertio, quidquid sit, an privata auctoritate institui aut offerri possit sacrificium, tamen auctoritate publica institutum non licet offerre, nisi soli ministro publico ad hoc munus assumpto, qui est Sacerdos; ad Hebræos 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis.* Et infra: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron,* etc. ideoque 2. *Paralip. cap.* 26. Azarias Sacerdos et alii octoginta Sacerdotes restiterunt Oziæ Regi volenti sacrificare, quod ei hoc munus non conveniret, cum non esset Sacerdos.

Sacrificium publica auctoritate instituitur.

Non licet alteri quam publico ministro offerre.

Sed alia quæcumque opera possunt, et debent exerceri a quolibet privato; ergo munus sacrificandi solis ministris ad hoc electis et consecratis, denotat sacrificium

esse alterius rationis ab operibus bonis in genere, ac proinde dicere rationem aliquam determinatam, quod ex Græca voce contra Calvinum patet, nam a verbo θύειν,

Ab etymologia.

quod est sacrificare, dicitur θύτης, quod est Sacerdos, et θυσία quod est sacrificium, et a verbo ἱερεύειν, latine sacrificare, fit ἱερεῖον sacrificium, et ἱερεύς, Sacerdos.

7. Idem patet,quia sacrificium et altare ex communi etiam gentium consuetudine reciprocantur ; unde Græce a verbo θυειν derivatur θυσία, sacrificium, et θυσιαστήριον altare.

Augustinus definit sacrificium late.

Ex his patet ad illud Augustini, cum communi et lata significatione definire sacrificium. Neque refert quod illa opera vocet vera sacrificia,nam aliud apud ipum est verum, aliud proprium sacrificium, nam per verum ipse designat præstantius et magis Deo gratum, quod recte de aliis operibus, quæ non sunt sacrificia, dici potest; unde Augustinus loquitur tantum de sacrificio spirituali, quod significatur per res sensibiles, quæ in veteri lege offerebantur eo modo quo dicitur veritas rei, ut distinguitur a signo suo ut rex ab imagine; homo vivus dicitur verus, ut distinguitur a picto vel alio, quod secundum quid tale est.

Non comprehendit sacrificia legis.

Unde noluit in illa definitione comprehendere sacrificia veteris legis, quæ in mactatione animalium consistebant, et immutatione rerum sensibilium, quia *in cap. præced.* docet sacrificiis sensibilibus quæ in veteri Lege offerebantur, significare Deum voluisse illas res,quæ in nobis aguntur, ad hoc tantum ut inhæreamus Deo, et ad eumdem finem, proximo consulamus; et subdit: *Sacrificium ergo visibile invisibilis sacrificii Sacramentum, id est, sacrum signum est;* hoc autem indivisibile sacrificium, *initio cap.* 6. definit ut *supra.*

Ex quo patet ad locutiones etiam illas Scripturæ, quæ de sacrificio late sumpto intelliguntur, quatenus in eo recognoscitur Deus,obediendo ejus voluntati,sicut per religionem adhæremus ipsi per protestationem suæ excellentiæ in cultu; unde etiam illa opera bona vocantur in Scriptura etiam religio; Jacobi 1. *Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem, hœc est, visitare pupillos et viduas, et immaculatum se custodire ab hoc sœculo.* 8.

Explicatio Scripturæ.

Translatio secundum proportionem. Cyprianus.

Inde etiam sancti Patres accommodant aliquando ea, quæ proprie ad sacrificium spectant, ad actus etiam virtutum, ut Altare, Sacerdotem, victimas, ut Cyprianus *epist.* 77. dicit nos ipsos esse hostiam in sacrificio contriti cordis,Basilius *in Psalm.* 115. cor nostrum esse altare in quo sacrificium laudis offerimus. Origenes *homil.* 9. *in Leviticum,* corda nostra esse altaria, et nos omnes esse Sacerdotes ad hostias orationis et pietatis offerendas Deo. Gregorius 25. *Moral.* cor nostrum esse divinum altare, in quo præcipitur ignis semper accendi.

Origenes.

Quomodo admittenda metaphora.

His ergo de sacrificio in communi dictis juxta metaphoricam acceptionem, quæ eatenus admittenda est, quatenus vera sacrificii proprie dicti ratio non destruatur, ut hæretici negant quoad sacrificium altaris. Ulterius insistendum est in secunda acceptione declarando veram ejus essentiam, de qua satis prolixe moderni tractant.

Sacrificium esse actum religionis.

Constituendum ergo sacrificium sub virtute religionis, quæ est pars potestativa justitiæ in genere, et distincta specie a reliquis, quæ distinctio peti debet a diversa ratione debiti,quia sicut aliter se habet homo ad Deum, aliter ad alios homines, ut ad proximum, secundum justitiam commutativam vel amicitiam, ad parentes secundum pietatem et observantiam, sic ad superiores per obedientiam, quæ distinguuntur.

Quomodo attenditur virtus ad alterum.

9\. Sic etiam ad Deum, qua est primum principium, et ultimus omnis creaturæ potissimum rationalis, sic, inquam, consurgit debitum quia nihil liberaliter operatur homo ad Deum, cum omnia quæ habet bona illius sunt, sicut servorum Domini, et nihil eorum cedit in utilitatem Dei, ideo quidquid agit ad Deum, agit ex ratione debiti.

Duplex debitum ad Deum in homine: Obedientiæ et religionis.

Duplex autem est debitum respectu Dei, aliud obedientiæ, inquantum legislator est, et hoc alterius rationis est a debito religionis; unde qui audit Sacrum, quia tenetur præcepto, satisfacit huic debito; qui autem audit ex cultu et honore Dei, agit secundum religionis debitum.

Debitum religionis duplex.

Quod duplex est, aliud morale, aliud legale; morale est, quod fit ex supererogatione et absque obligatione præcepti, ut quando quis operatur ex consilio bonum, verbi gratia, orat. Aliud legale quando urget et tenetur, ut quando dicit horas Canonicas, ad quas tenetur. Debitum morale dicitur secundum exigentiam virtutis, et congruitatem, finem et convenientiam materiæ, ut perfecte conservet virtutem et honestatem, applicando media conducentia, et exercendo actus ejus.

Debitum morale, seu congruitatis, et legale.

10\. *An dubium legale semper incurratur.*

Aliqui dicunt religionem in aliquibus actibus habere debitum morale, et congruitatis, quando non sunt præcepti; aliqui dicunt semper habere debitum legale in quibuscumque operibus quoad specificationem, licet non quoad exercitium, quia nunquam possumus solvere debitum Deo quidquid agamus, quia hoc est interminabile, sicut æstimatio et dignitas seu honor Dei. Unde sicut aliquis, qui debet alteri, et solvit ante tempus aliquid, dicitur solvere debitum, licet illo tempore non obligetur solvere ita etiam qui solvit Deo aliquod opus religionis, ut orationem in communi, non tamen debeat solvere ex obligatione.

Debitum non sumi ex obligatione.

Non ideo tamen putem religionem dici ad alterum, seu habere rationem debiti, sed quia servat medium in actibus suis, et honestatem in ordine ad alterum, id est, Deum, sive quæ sunt in præcepto, sive quæ sunt in consilio, sive obligatione, et hoc est versari in medio circa alterum. Addo ulterius debitum illud legale non inveniri in omnibus actibus, quia alioquin obligaret in particulari sub disjunctione ad aliquem semper, quia præceptum trahit secum necessitatem ponendi alicujus actus, quæ obligatio non invenitur in multis actibus religionis, alias semper et pro semper obligaremur ad aliquem indeterminate; fundamentum autem obligationis prætensæ non inducit aliud, quam majorem congruentiam operandi, quia non possumus ad æqualitatem retribuere Deo, sicut nec patriæ, nec parentibus, sicut alia debita per condignam satisfactionem ordinantur; quod perinde currit in omnibus, quæ sunt ad Deum, quantum ad æqualitatem operis, licet non quantum ad præscriptum Legis.

Debitum legale non est in omni actu.

11\. *Quomodo religio distinguitur a virtutum infusis.*

Ulterius supponendum religionem respicere Deum non immediate, sicut Theologiæ virtutes, spes, fides, charitas, quæ sunt circa Deum, in quo distinguuntur a moralibus, quæ respiciunt proxime aliquod creatum; religio autem est species justitiæ in genere, et ideo moralis, cujus objectum proximum est cultus Dei per exercitium illorum actuum, qui protestantur et significant excellentiam Dei, ut est ultimus finis, primum principium creaturarum, in quo tamen distingui potest ab aliis virtutibus, quod respiciat Deum, ut objectum materiale proximum.

Finis justitiæ.

Nam sicut justitia servat medium in ordine ad alterum, quamvis respiciat proxime illos actus, qui ponunt æqualitatem

inter operantem et aliam personam cui debentur, tamen in illis non sistit absolute, sed respective ad alterum inquantum jus ad actus ejus, cui ut satisfiat exercentur, sic religio cum sit virtus, in ordine ad Deum, ut ad alterum, cui debentur speciali jure, actus ejus; non sistit in ipsis actibus absolute, sicut virtus, quæ est in ordine ad se (at temperantia in moderatione appetitus non referendo actum ad alium), sed actus suos ordinat ad Deum cui debentur.

Duplex actus religionis.

Insuper duplex est in genere actus religionis, alius internus, alius externus; internus est affectus efficax colendi Deum; externus vero est ipse cultus ut genuflexio, etc. qui oritur ex æstimatione divinæ excellentiæ, et consistit in significatione ejus per debitam subjectionem creaturæ ad ipsum, exhibendo talem cultum; et vocatur devotio, quasi seipsum devovendo Deo. Antiquitus enim dicebantur devoti, qui se idolis in mortem devovebant pro salute exercitus et patriæ. Huic actui accedit alius, et finis ultimi.

12. Excellentia Dei.

Hæc autem excellentia consurgit ex variis attributis, ut omnipotentiæ, quæ est primum principium, ultimi finis, benefactoris, gubernatoris, judicis, bonitatis, misericordiæ, sapientiæ, etc. quæ dicunt excellentiam ex parte Dei, et motivum honoris respective ad creaturam, quæ reducuntur ad illam generalem rationem excellentiæ, principii et finis ultimi.

Actus externus.

Actus autem externus cultus imperatus est ab interno, ut genuflexio, etc. et consistit in actu corporis, vel usu alicujus rei corporalis ad effectum cultus, quem significant, ut sunt sacrificia, et reliqua quæ ad cultum ordinantur.

Duplex usus rei extremæ ad cultum. Usus Sacramentorum.

Duobus autem modis contingit hic usus, vel attribuendo aliquid Deo, vel assumendo aliquid divinum ad nostrum usum, in quo subjicitur homo Deo; hic posterior modus contingit in usu Sacramentorum, quibus sanctificatur homo, ut sit Deo subjectus tanquam suo sanctificatori, et magis dispositus et idoneus ut ei serviat. Item, quando assumitur Dei nomen in juramentum ad confirmandam veritatem, quia sic etiam subjicitur homo Deo, tanquam regulæ primæ veritatis, ex cujus invocatione et reverentia operatur.

Usus juramenti.

13. Primus modus cultus externi.

Prior modus contingit, vel in actibus corporis, inclinatione, genuflexione, adoratione, et aliis modis, quibus contingit Deo exhiberi reverentiam in se, aut suis creaturis, ut in Sanctis et rebus sacris; vel etiam contingit in rebus externis, ut in sacrificiis quæ immediate soli Deo offeruntur, et oblationibus, quæ aliquando Deo immediate, aliquando mediate offeruntur, ut ejus ministris, ut sunt decimæ et primitiæ, et hujusmodi.

Sacrificium soli Deo immediate offertur. Decimæ, primitiæ.

Votum.

Præterea est votum, quando Deo aliquid promittitur, et adimpletur per opus, qui sunt duo actus. Ad religionem etiam spectat oratio, sed communius reducitur ad actus internos, quia in interiori principalius consummatur.

Oratio.

Dubium. Sent. Nominalium.

Et si quæras an distinguantur specie hi actus tam interni quam externi? Respondetur, Nominales docere omnes actus universim distingui, specie quorum materia est diversa specie physica. Plures Thomistæ docent oppositum, omnes nempe actus religionis esse ejusdem rationis moralis in specie, verbi gratia, juramentum et sacrificium, quamvis secundum materiam physicam distinguantur.

Secunda sent.

Utraque rejicitur.

Respondetur neque unam, neque alteram sententiam esse veram, quia nec materia diversa physice universim infert diversitatem in bono morali, neque e contra una moralitas in specie sequitur ad quascumque diversas materias, quod non est hujus loci probare.

Dico breviter, quando motivum in spe-

14. Responsio. Diversitas motivi distinguit actum. Quando motivum est diversum? cie variatur, actum variari moraliter, quia a motivo sumit suam specificationem; unde quando materia actus transit in rationem formalem objecti, ob specialem habitudinem, quam dicit ad honestatem virtutis, tunc variare actum; quando autem dicit talem habitudinem, diversitas materiæ non variat actum, exempli gratia, vita hominis, fama ejus, et bonum fortunæ, diversa sunt bona, quæ ipsi debentur, et secundum diversos modos ipsi conveniunt, quia majus bonum ejus est vita quam fama, et hæc quam bonum fortunæ; inde vita ei magis conjuncta est quam fama, et fama quam bona externa, sic homicidium, infamia, furtum, sunt diversa in specie peccata, sicut et intemperantia carnis, et libido differt ab ebrietate, quæ sunt peccata contra temperantiam.

Materia non variat si motivum est idem. E contra quando materia diversa non transit in rationem formalem motivi intrinseci, de quo loquimur, neque diversam convenientiam in ratione boni dicit ad rationem rectam, tunc non variat moralitatem actus, verbi gratia, furari equum, aut bovem; ingluvies per saturitatem panis, aut certe alterius cibi; ebrietas per vinum aut cervisiam, sunt peccata ejusdem speciei.

15. In religione quandoque diversa motiva. In virtute autem religionis similis diversitas in materia reperitur, nam licet respicit in genere cultum Dei ejusque excellentiam, sicut justitia respicit in specie sumpta bonum alterius, tamen ille cultus ex diversis motivis specialibus divinæ excellentiæ concipi potest, ut juramentum ex motivo veracitatis, quæ nec falli neque fallere potest, proinde adducitur in testimonium. Sacrificium vero quod respicit Deum sub ratione primi principii et ultimi finis, tunc actus variantur in specie, secus est, quando materia per accidens se habet, ut vovere hoc vel illud Deo, aut negare Deum ore vel facto, sacrificando idolo, etiam sunt ejusdem speciei, nam quod negetur Deus in voce, aut facto, non constituunt diversa signa, neque diversam moralitatem. (Eodem modo sumitur distinctio actuum.)

His per compendium dictis, quæ etiam ad varias materias morales applicari possunt; superest ut naturam sacrificii, ejusque definitionem explicemus.

Secunda conclusio. Sacrificium est actus externus religionis, ut constituitur in genere sacri signi. Hæc communis est omnium, præter jam citatos; et patet ex Paulo loco citato quoad primam partem, et ex dictis in conclusione prima et ex declaratione jam præmissa. Quod sit signum patet ex dictis, quia fit in significationem divinæ excellentiæ, ejusque protestationem cum submissione nostra ad ipsum; unde Augustinus 10. *de Civitate* docet : *Sacrificium visibile esse invisibilis sacrificii signum;* et epist. 43. quæst. 3. *Intelligendum est, quam sit res antiqua sacrificium, quod non nisi uni vero Deo offerri debere veraces, ac sacræ litteræ monent,* etc. 16 Sacrificium est actus externus. Est in genere signi. Augustinus

Tertia conclusio. Sacrificium includit supremum cultum externum latriæ. Patet ex Augustino jam citato, patet etiam ex communi conceptione gentium tam fidelium quam infidelium, quæ nunquam obtulerunt sacrificia nisi vero Deo, aut quem putabant et profitebantur esse Deum; unde Genesis 22. *Postquam adoraverimus, revertemur ad vos,* etc. Sumitur adoratio latriæ antonomastice pro sacrificio; significat ergo sacrificium et cultum Dei internum, a quo procedit tanquam effectus, et in protestationem tam internæ quam externæ subjectionis offertur Deo, et insuper Dei excellentiam, quod sit principium et finis omnium; et hæc est significatio moralis. Soli Deo offertur.

Non est autem de ratione sacrificii in

Significatio mystica non est de ratione sacrificii.

genere significare aliud mystice, licet aliqua sacrificia hanc significationem continebant, ut omnia veteris legis significabant sacrificium Crucis, ut docet Paulus 1. ad Corinthios 10. *Omnia in figura ipsis contingebant.* Et eamdem significationem admittere licet in sacrificiis etiam legis naturæ ab iis oblatis, qui habebant fidem explicitam Christi, ut sacrificium Abel, Melchisedech, quod fuit figura sacrificii Altaris, ut Patres docent. De quibus sacrificiis agitur in Canone Missæ, et Paulus *ad Hebræos* 11. docet Abel fide obtulisse sacrificium ; in sacrificiis tamen Gentium non habebatur hæc mystica significatio, neque in sacrificio Crucis, ideo in illa consistit vera sacrificii ratio. Et patet etiam in lege naturæ, in iis qui offerebant sacrificia in lege naturæ ad arbitrium sine fide explicita Christi.

18. *Quarta conclusio* . In hac significatione non distinguitur sacrificium ab aliis quibusdam actibus religionis, quibus protestamur divinam excellentiam ratione primi dominii et ultimi finis. Hæc est contra Vasquez *disp.* 220. *cap.* 3. ubi distinguit adorationem, oblationem simplicem, et sacrificium tanquam diversa signa in reipsa, et significatione formali ; nam adoratio est nota, qua Deo nos ipsos subjicimus, et duo designat, nempe submissionem nostram et excellentiam Dei cui subjicimur.

Vasquez sententia. Adorationis motivum.

Oblationis simplicis motivum diversum.

Oblatio simplex non denotat nostram submissionem, sed dominium universale Dei in cunctas res, in cujus significationem offerimus Deo rem aliquam, eo modo quo possumus in Deum transferre illam, quo indicemus ipsum esse Dominum omnium, quæ possidemus, potius quam nos ipsos.

Sacrificii motivum et significatio.

Sacrificium autem est nota divinæ omnipotentiæ, qua est auctor vitæ et mortis, cujus nutu res omnes sunt et destruuntur; unde per destructionem rei, quam sacrificamus, protestamur nostram vitam et mortem a Deo ita pendere ad nutum, ut immutari possimus ab ipso, sicut immutatur res illa, quam destruimus in sacrificio.

19. Sacrificium non designare dominium vitæ, etc.

Probatur conclusio : quamvis Deus non esset auctor vitæ et mortis, deberetur ei latria ob propriam excellentiam, et non solum quia creator est ; ergo et sacrificium, quod denotat supremum cultum latriæ in rebus externis, ideoque soli Deo adhiberi potest. Consequentia patet, quia in eo casu non detruitur significatio moralis sacrificii, neque objectum formale, quia excellentia illa Dei absoluta in se, ut Deo competit, significari posset, atque nostra subjectio per oblationem rei externæ, sive simplicem, sive etiam immutando ipsam, quia per talem immutationem significaretur Deum esse fontem omnium bonorum ; quod ipsi competit in triplici genere, nempe causæ efficientis, qua omnia producit et conservat, vel etiam destruit; et causæ exemplaris, qua est bonum simpliciter et infinitum, cujus participatione cætera sunt et dicuntur bona, ac proinde in ipsum reducuntur, et formaliter aut eminenter, sine ulla imperfectione in eo continentur, ac proinde sicut ens secundum *quid* reducitur ad suum *simpliciter,* ita reliqua ad Deum.

Quid significat sacrificium

Excellentia Dei in triplici genere.

20. Creaturæ in Deum referuntur.

Causa finalis, qua omnia ad ipsum reducuntur, tanquam manifestantia bonitatem ejus ; ergo præcisa omnipotentia adhuc stat ratio excellentiæ in Deo, cujus ratione creatura in ipsum reduci potest, etiam per sui immutationem tanquam ejus participatio, ac proinde salvatur quidquid sacrificio competit, ut distinguitur ab oblatione simplici et adoratione, quantum ad illam immutationem rei oblatæ sub duplici illa ratione causæ, qua, ut causatum, reducitur in suam causam creatura,

cum subjectione ad ipsum, quia semper manet creatura.

Probatio antecedentis.

Antecedens principale probatur, quia per creationem, quæ est actus omnipotentiæ, qua influit in creaturam, nihil aliud habetur, quam communicatio bonitatis divinæ ad extra in genere causæ efficientis, sed excellentia divina in seipsa absolute, sive sumatur ab omnipotentia, sive ab aliis perfectionibus est majus bonum quam ut communicatur creaturis, quia hæc communicatio attenditur, ut transit terminum secundum naturam et capacitatem ejus, quæ finita est, ut autem in Deo est, manet infinita, et in suo genere increato. Excellentia vero in suo *esse* perfecto magis exigit cultum, quam secundum inferiorem et participatam ; ergo et sacrificium.

Excellentiæ Dei absolutæ debetur cultus.

Confirm. Confirmatur, excellentia creata secundum se absolute considerata, ut Sanctorum, est capax cultus proportionati, vel etiam qua reducitur in Deum, absque eo quod in nos quidpiam influat; ergo a fortiori excellentia divina ad Deum absolute considerata est capax cultus, quia *propter quod unumquodque est tale, et illud magis.*

21. Secunda probatio.

Secundo principaliter, omnis perfectio divina est sufficiens ratio motiva latriæ; ergo hæc potest exhiberi per sacrificium. Antecedens per se patet, quia quælibet ratio excellentiæ inducit dignitatem, quæ meretur cultum ; cultus autem debitus Deo non est alius quam latria. Consequentia probatur, quia in sacrificio duo includuntur, nempe quod sit actus latriæ, quod sit immutatio rei quæ offertur, ipsam destruendo ; quoad primum non est controversia ; quoad secundum probatur consequentia, quia hæc immutatio potest fieri in honorem alterius, verbi gratia, Principis, ut contingit in pompis, in quibus ad majorem gloriam Principis dispendium rerum multi ultro incurrunt ; in honorem Sancti, ut contingit in festis, quibus congrue significat homo se æstimare pluris honorem et cultum, quam commodum ex re quam destruit.

Immutatio rei quid significet?

22. Æstimatio approbativa.

Sic etiam velle vitam, famam et omnia impendere ob honorem Dei, aut Principis, ut Paulus dicebat: *Omnia detrimentum feci, et arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam ;* et illud Evangelii : *Qui non reliquerit patrem et matrem,* etc. *propter me, non est me dignus* ; hoc, inquam, velle, et paratum esse impendere, spectat ad cultum appretiative, et significari potest respective ad Deum per immutationem rei, quæ offertur ; ergo hæc appretiatio cultus divini et suæ excellentiæ erit congrua significatio rei immutatæ in sacrificio, et ad illam significandam est congrua proportio in illa rei oblatæ immutatione, quæ ex natura rei non significat cultum, sed ex impositione. Unde sicut esse signum cultus convenit sacrificio, ex impositione et reliquis externis actibus, ita etiam hæc differentia debet esse ejusdem generis, quia modus significandi reducitur ad idem genus causæ, a quo est significatio; ergo nec limitatio Vasquez, quam adhibet sacrificio in significando, habet fundamentum, quia neque ex Patribus aut Scripturis, vel antiquis Theologis constat ita impositum esse, neque congruentia illa ex proportione rei sumpta, qua immutatur, convincit ita arctandam esse significationem ejus, quin eamdem proportionem etiam habeat ad significandum aliud, ut prædictum est.

Significari potest per rei immutationem.

23. Tertia probatio. Sacrificium Crucis.

Tertio sacrificium Crucis fuit verum sacrificium, et primarium, ad quod cætera veteris legis referebantur, et in cujus memoriam celebratur etiam sacrificium novæ legis, per illud: *Hoc facite in meam commemorationem,* Lucæ 22. 1. ad Corinthios 11. *Hæc enim quotiescumque fece-*

ritis mortem Domini annuntiabitis donec veniat. Sed hoc sacrificium non ex motivo omnipotentiæ divinæ, qua est Deus auctor vitæ et mortis fiat oblatum, sed ex motivo justitiæ et misericordiæ ad redemptionem generis humani, in condignam satisfactionem pro peccatis omnium, ut Scriptura docet, et ubique Paulus Apostolus in suis epistolis, et omnes Prophetæ; unde Concilium Constant. *Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de cœlis; et incarnatus,* etc. Nulla enim fuit necessitas hujus sacrificii propter opera creationis, sed ad tollendum peccatum, et restaurandum ea quæ in cœlis et in terris sunt *in ipso, per ipsum,* etc. ad Ephesios 1. unde illud : *Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum,* ubi expresse significatur motivum mortis Christi et sacrificii cruenti; ergo immutatio vitæ Christi in mortem per passionem et Crucem, non fuit ex prædicto motivo, sed ex alio justitiæ et misericordiæ. Motivum enim creationis fuit ostensio potentiæ et sapientiæ, quæ sufficienter manifestatur in creatione.

Ejus motivum.

Conc. Constant. Causa mortis Christis.

24. Auctori supernaturalis vitæ debetur cultus.

Confirmatur non solum Deo, ut est auctor vitæ et mortis corporalis, debetur sacrificium, sed ut est auctor vitæ spiritualis et supernaturalis, et sanctificator noster tam a culpa quam a pœna, quia primum non est magis bonum quam secundum, neque magis redundat in laudem et excellentiam Dei primum quam secundum, aut in beneficium nostrum; neque minus dicitur immutari proprie secundum donum creationis quam sanctificationis, ergo non minus significabit sacrificium congrue per rei immutationem unum, quam aliud, neque magis debetur ex uno titulo quam ex altero, ac proinde non erit de essentia sacrificii offerri in signum omnipotentiæ, ut est causa vitæ et mortis corporalis præcise.

25. Esse auctorem vitæ et mortis denotat primum principium.

Quarto, offerendo sacrificium Deo, ut est primum principium omnium, sufficienter exprimitur illa differentia, quod sit auctor vitæ et mortis, quia id ipsi competit, ut est primum principium rerum per omnipotentiam suam, qua res creat et conservat; ergo superfluit omnis alia expressio. Patet consequentia, quia non est alia servitus, aut subjectio creaturæ ad Deum, qua est auctor vitæ et mortis, ab illa subjectione et dependentia, quam dicit ad eum, ut est primum principium ejus, neque etiam influxus Dei in creaturam, sumendo uniformiter rationem primi principii et auctoris vitæ, id est, vel universaliter vel particulariter; ergo non specificat diversam rationem cultus, alioquin diceret formale motivum excellentiæ diversum, ac proinde sine fundamento inducitur illa distinctio cultus et oblationis simplicis in hoc, quod hæc sit nota dominii, quæ convenit primo principio; illa vero dominii auctoris vitæ.

Differentia assignata impugnatur.

Ex quo excluditur illa ejusdem doctrina, qua dicit oblationem simplicem non denotare subjectionem nostram, aut offerentis ad Deum, sed tantum offerri rem in notam dominii universalis. Hoc enim magis spectaret ad professionem fidei, qua creditur Dominus universalis; aut certe ad genus restitutionis, qua res propria Deo datur, aut gratitudinis, quam ad cultum, qui nullo modo intelligi potest, sine submissione colentis ad Deum quem honorat, quia honor est in honorante magis quam in honorato; omnis ergo actus religionis essentialiter includit cultum et subjectionem creaturæ ad Deum, et res oblata eam submissionem significat, quia in signum ejus fit, alioquin non specificaretur a motivo formali.

Ultimo tandem patet conclusio, quia

26. Ultima probatio. Oblatio, et adoratio possunt esse ex motivo auctoris vitæ, etc.

oblatio simplex et adoratio potest concipi ex motivo etiam auctoris vitæ et mortis, sicut et gratiarum actio; ergo non recte distinguitur ex motivo. Antecedens patet, quia cultum interiorem debet creatura ex tali motivo; ergo potest ipsum significare vel verbis laudando, vel adoratione corporis, vel certe oblatione alicujus rei simplici, sicut contingit in iis, qui vovent aliquid offerre Deo ob salutem recuperandam aut recuperatam evitando mortis periculum; hæc oblatio non præscindit a motivo illo, quod est beneficii recepti, neque exoratur Deus pro salute, nisi ut est auctor vitæ et mortis. Et idem dico de adoratione, quia illa adoratio Job, audita morte filiorum, videtur fuisse talis : *Dominus,* inquit, *dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est,* etc.

Votum ob salutem conceptum.

Adoratio Job.

27. Tres actus præmissos esse posse ex eodem motivo.

Possunt ergo illi tres actus ex eodem motivo formali concipi, et tantum materialiter sic distingui, sicut fit in aliis signis ex instituto; nam vox præconis, sonus campanæ, possunt significare idem, ut congregationem populi vel ejusmodi. In signis sacris idem patet, quia eumdem cultum interiorem possum significare, vel voce, vel inclinatione capitis vel adoratione, vel oblatione, vel sacrificio; quæ omnia concipi possunt ex eodem motivo, et referri ad manifestandum eamdem excellentiam Dei, sic etiam in Sacramentis, verbi gratia, in Baptismo, ablutio et verba significant eamdem gratiam baptismalem.

Nulla est autem repugnantia ex natura rei, aut impositionis, aut ex proportione desumpta a re, quæ significat, quin ad idem referantur; et hæc omnia indifferenter quoad usum sumunt specificationem ab actu interno submissionis, et ab illo motivo excellentiæ ex quo concipitur.

28. Distinguuntur ut sunt ex differenti motivo.

Unde sequitur, quando ex differenti motivo exhibentur, tunc distingui specie, quia signa specificantur a signato formaliter, de quo non refert ad præsens, quantum ad modum; quidquid enim sit an voces significent res, aut conceptus, aut utrumque; in præsentiarum, actus religionis significant, et subjectionem creaturæ ad Deum internam, quam saltem connotant per modum principii, et divinam ipsam excellentiam, ex qua concipitur formaliter et primario, vel per modum diversorum, vel per modum unius.

Quia excellentiam protestantur per modum excedentis, et respective ad creaturam subjectam, vel subjectionem respective ad excellentiam, sive unum, sive alterum dicat in recto, sive hæc duo per modum complexionis unius, loquendo de actibus externis.

Modus concipiendi actum internum.

Quia interni respiciunt externos ut objectum proximum, quando in ipsos transeunt; quando vero non transeunt, ut in Angelis et animabus separatis, in quibus non est cultus corporalis aut materialis, distingui possunt duo actus, alius imperans, qui est principium colendi, alius imperatus, in quo consistit ipse cultus exhibitus; quamvis forte non sit necessarium multiplicare actus, quia eodem actu ex motivo excellentiæ divinæ et subjectionis propriæ ad Deum, potest coli Deus a substantia spirituali, etiam ab homine; quamvis ille actus in homine de facto non dicatur cultus, quando non sistit in eo voluntas, sed ipso mediante transit in cultum corporalem imperatum, qui absolute cultus dicitur in nobis non per antonomasiam, sed ad distinctionem, quia nempe ita est cultus, ut non sit etiam principium aut causa alterius cultus a se distincti, sicut internus actus se habet utroque modo, sed ad hoc reduci debent, quæ diximus *supra* de distinctione cultus interni et externi.

Cultus in Angelis, et in animabus separatis.

Cur actus externus dicatur simpliciter cultus.

Ex dictis sequitur quot modis excellen-

29. Varia motiva excellentiæ, et subjectionis. tia Dei considerari possit, vel in se absolute, vel respective ad creaturam; tot etiam modis considerari posse subjectionem creaturæ ad Deum, et servitutem variis titulis fundatam. Primo, excellentia Dei in se absolute, qua perfectio ejus est meretur cultum a creatura ratione sui, et subjectio creaturæ ad ipsam est in eo, quod ut minus bonum sit ejus participatio, et ad eam reducatur, ut dictum est in primo argumento; deinde secundum genus causæ exemplaris et finalis subjicitur creatura Deo, et dicit debitum servitutis. Item, secundum genus causæ efficientis ratione creationis, et ratione etiam redemptionis, sanctificationis et glorificationis fundantur speciales tituli ejusdem debiti servitutis, et dominium ex parte Dei.

Ex his omnibus simul, seu in genere exhiberi potest cultus, sive per adorationem, sive per oblationem rei simplicem, sive per oblationem ejus cum sui immutatione, ut contingit in sacrificio, sive per laudem in voce, sicut etiam ex singulis motivis in specie possunt adhiberi iidem actus.

Quando autem actus concipiuntur ex
30. Distinctio, et convenientia cultus. diversis motivis, tunc distinguuntur in sua specie morali, quando ex iisdem erit solum distinctio materialis, non moralis aut significationis, quæ idem sunt in proposito; non secus ac in aliis signis contingit, verbi gratia, sacramentalibus, ut in Baptismo res et verba significant idem formaliter (demus verba magis expresse significare, quod non variat ex se signi rationem, nisi quando illa expressio denotat diversum modum essendi significati), materialiter autem seu physice distinguuntur.

Eum duplicem modum adorandi divinam excellentiam sive absolute, sive respective, tradit Doctor *in* 3. *dist.* 9. *quæst.* 1. *art.* 3. ex quibus concipi potest defininitio sacrificii.

Illud definit Vasquez: *Sacrificium est nota in re, qua profitemur Deum auctorem vitæ et mortis*. Sed hæc non subsistit, quia neque sacrificium ex solo illo motivo offertur, neque definitur per genus proximum, sed per signum, quod est genus remotum. Hanc definitionem assignat ipse ex parte formæ seu significationis, quæ etiam commodari potest oblationi simplici, quia etiam potest ex eodem motivo offerri ad significandum Deum esse auctorem vitæ et mortis; ergo supposita distinctione formali utriusque in significando (ut ipse prætendit) non recte exprimitur distinctio sacrificii ab oblatione. Vasquez. Definitio sacrificii rejicitur.

Definit aliter ex parte materiæ, *est res quæ per sui immutationem Deo offertur*. Hæc quidem vera est, sed tenendo immutationem rei spectare ad significationem formalem, non recte dicitur materialis. 31. Altera definitio.

Notandum itaque sicut in omnibus relativis contingit, posse variis modis considerari sacrificium, et definiri, vel in ordine ad terminum et fundamentum, vel in ordine ad hæc, et simul alias intrinsecas, sive causas, sive conditiones. Duplex modus definiendi relativa.
In ordine ergo ad extrema potest definiri sacrificium sic: *quod sit actus externus religionis, et oblatio rei cum sui immutatione, facta in ordine ad Deum immediate significans ejus excellentiam et dominium, cum subjectione creaturæ ad ipsum;* in qua definitione exprimitur quidquid hactenus diximus pertinere ad rationem sacrificii. Definitio sacrificii.

In hoc quod sit *actus religionis,* convenit cum reliquis; quod sit *oblatio rei,* distinguitur ab adoratione, quæ fit per corporis inclinationem; quod fiat *cum immutatione rei,* distinguitur ab oblatione simplici rei factæ immediate Deo; quoad Explicatur.

reliqua, exprimitur ejus significatio in ordine ad terminum, et distinguitur ab oblatione facta Deo mediate, ut a primitiis et decimis, etc.

32. Objectio. Ex sacrificio Melchisedech.

Objicies sacrificium Melchisedech fuisse sine immutatione rei cum simplici oblatione panis et vini. Respondent aliqui concedendo antecedens. Respondent alii negando idem antecedens, quia licet Scriptura non indicet ibi quomodo fuerit sacrificium illud oblatum, quia obiter transivit, insinuat tamen fuisse verum sacrificium, quia subdit : *Fuit enim Sacerdos Dei Altissimi;* significat ergo illam oblationem fuisse ex auctoritate Sacerdotii Melchisedech, quod est sacrificare, ac proinde per aliquam immutationem rei oblatæ factam, quam non exprimit.

Alia definitio sacrificii.

Alia definitio sacrificii assignatur in ordine ad omnia, quæ exiguntur, ut *quod sit oblatio externa legitima auctoritate instituta, qua res aliqua sensibilis immutatur per legitimum ministrum, legitimo loco et ritu Deo facta ad protestationem summi ipsius in res omnes dominii.* In qua definitione præter reliqua jam explicata additur *institutio* primum, quia debet hæc accedere ad rationem signi.

33. Dubium de institutione sacrificii. In lege scripta fuit divina institutio.

Dubitatur autem qualis et a quo? Quantum ad legem scriptam, seu veterem, seu novam, certum est omnia sacrificia instituta esse a Deo, ut constat ex Scriptura; sola difficultas est in lege naturæ. Aliqui volunt hoc fuisse sub arbitrio colentis Deum, saltem in aliquo populo fuisse ex auctoritate publica, in aliqua familia ex auctoritate capitis in illa. Debet ergo sicut ad cætera signa, accedere aliqua auctoritas publica quia alioquin non esset signum aliis, sed soli offerenti.

Dicunt ergo aliqui auctoritate humana illa fuisse instituta, quod verum est de sacrificiis Gentium, in quibus fuit falsus cultus. Quoad ea autem, quibus Deus verus colebatur, licet probabile sit potuisse ex natura rei etiam institui sacrificium ab auctoritate humana, probabilius est fuisse instituta a Deo, vel immediate tradente Patribus rem et modum, vel certe ex speciali instinctu ejus fuisse instituta sacrificia legis naturæ, quæ placebant Deo. Hæc est Doctoris *supra dist.* 2. *quæst.* 7.

Sacrificia legis naturæ etiam a Deo præscripta sunt.

Probatur, quia in ratione cultus exigitur ut placeat Deo, et acceptetur, quantum est ex se; sed hoc nequit sciri, nisi ex speciali revelatione aut instinctu sciatur beneplacitum Dei; ergo illa sacrificia, quæ placebant Deo, saltem ex his fuerunt instituta.

Probatio, quia placebant Deo.

34. Confirmatur. Ob significationem mysticam.

Confirmatur, quia in sacrificiis illis, de quibus Scriptura agit, et docet placuisse Deo, fuit significatio mystica; sed hanc non potuerunt habere a sola impositione humana, quia non extenditur cognitio hominis ad rem significatam, nisi per revelationem; ergo a Deo. Antecedens patet in sacrificio Abel, Abraham, Melchisedech, ut constat ex canone Missæ.

Secunda probatio. Ob convenientiam et distinctionem cultus. Augustin.

Secundo, quia congruum erat populum Dei in ritu et cultu differre ab idololatris, juxta illud Augustini 19. contra Faustum: *In nullum nomen religionis sive verum, sive falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum visibilium consortio colligantur;* ergo signa distinctiva religionis fuerunt in lege naturæ, non alia quam in sacrificiis; ergo hæc in sua significatione habuerunt aliquam dependentiam ab institutione divina, non autem ad arbitrium fiebant.

Tertio, in illa lege requirebatur minister et Sacerdos, ut patet ex Paulo ad Hebræos 5. *Nemo assumit sibi honorem, nisi vocatus, tanquam Aaron;* sed designatio ministri non fuit ex institutione

Ex Sacerdotio illius legis. Requirebat scientiam, et potestatem.

humana, sed ex auctoritate divina; ergo idem dicendum de oblationibus, quia auctoritas concessa ab aliquo, ut sciatur ejus virtus, debet explicari, ad quæ, et quomodo extendatur, quatenus usus ejus in exercitio fiat legitimus et certus, completur enim in scientia et potestate hæc auctoritas; unde sicut electio Sacerdotis et ministri fiebat divina auctoritate, videtur similiter fuisse determinatus cultus et modus colendi; nam finis ministerii fuit cultus, ad quem ordinatur, ac proinde determinari debuit.

35. Quarta ratio. Ex remedio legis naturæ. Gregor.

Quarto, saltem hoc verum est de sacrificio, in quo consistebat remedium legis naturæ, quia illud fuit etiam Sacramentum sanctificans a peccato originali, quem effectum non potuit habere ab homine; ergo a Deo. Et quamvis Gregorius 4. *moralium*, quod habetur *de consecratione*, dist. 4. cap. *Quod apud*, etc. dicat: *quod apud nos aqua Baptismi, hoc egit apud veteres sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii*, illud *sola fides*, ut exponit Doctor, intelligi debet non de fide solitaria, ut præscindit a signo externo, sed pro signo externo professionis fidei; quo sensu vocatur Baptismus ab Augustino sæpe contra Donatistas Sacramentum fidei, sicut et fidem Ecclesiæ dicit valere pro parvulo, ac pro ipso respondere. Hæc ergo præbent congruitatem divinæ institutionis vel solius, vel cum dependentia ad ipsam; aliqua etiam sacrificia legis naturæ invenimus præscripta esse a Deo, ut Isaac, et victima quam obtulit Abraham, *Genes.* 15.

Quædam leguntur præscripta a Deo.

36. Quinta ratio. Ob instructionem necessariam.

Quinto, nisi determinaretur materia sacrificii a Deo unde sciri posset, quin liceret etiam infantes occidere in cultum Dei, et adultos, sicut ipse præcepit immolari Isaac; oportet ergo instructionem aliquam Dei intervenisse. Neque refert, si dicatur id fuisse lumine naturæ notum et prohibitum, quia alioquin Deus non præcepisset sibi offerri Isaac, si esset hoc malum ex natura rei, et non ex beneplacito divino notificato Patribus.

Et quamvis lex naturæ doceat non esse absolute occidendum aliquem, tamen oblatio hominis facta Deo non censebatur ab idololatris simplex homicidium, sed hostia oblata Deo, cui vita illius hominis tanquam auctori debebatur; unde sicut congruitas cultus externi ad significandum dominium Dei in res ipsas oritur ex dominio ipsius in res, cum idem dominium sit in nos ipsos, et vitam, non videtur tanquam lumine naturæ notum non licuisse sic offerre vitam cum sui immutatione, sicut offertur simplici oblatione, sed ex divino beneplacito, et lege sancitum, quod per revelationem primo sciri debuit.

Unde Eusebius *lib.* 1. *Evangelicarum demonstrationum, cap.* 10. docet, loquens de sacrificiis Patrum, quæ excogitata sunt in cultum Dei: *Quam sane excogitationem*, inquit, *temere extitisse, aut humano more exortam putandum non est, sed divino potius nutu insinuatum; etenim cum morum sanctitate præstarent, Deoque penitus addicti essent, et ob eam rem, quasi divino Spiritu illustrati viderent magno sibi opus esse obsequio, si sua ipsorum humana delicta diluere vellent, pretium pro salute sua ei, qui vitam atque animam præbuisset, se debere putabant, sed cum nihil præstantius aut pretiosius anima sua haberent, quod dicarent, pro hac interim brutorum animalium vitam offerebant*, etc. 73. Eusebius. Patres non temere obtulerunt sacrificia.

Idem sentit Cassianus collat. 8. cap. 23. *Deus*, inquit, *hominem creans omnem ei naturaliter scientiam legis inseruit, quæ si fuisset ab homine secundum propositum Domini, ut cœperat, custodita, non utique necessarium fuisset aliam dari*, Cassianus. Scientia legis ipsis indita.

Scientia mandatorum infusa.

quæ per litteram postea promulgata est ; erat enim superfluum extrinsecus offerri remedium, quod adhuc intrinsecus vigebat insertum. Et infra : *Nam quia sit homini omnis scientia legis creatione infusa, hinc manifeste probatur, quod mandata legis absque litteræ lectione ante legem, imo ante diluvium omnes Sanctos observasse cognoscimus. Quemadmodum*

Probat exemplo sacrificiorum.

enim scire potuit Abel necdum lege mandante, quod offerre Deo de primogenitis ovium suarum, et de adipe ipsarum sacrificium debuisset, nisi per insitam sibi legem naturaliter fuisset edoctus ? Quemadmodum Noe, quod mundum, vel immundum esset animal discrevisset, nondum hæc legali distinguente mandato, nisi scientia naturali fuisset instructus ? Quod ulterius probat exemplis Enoch, Abraham, Lot et Job, qui per scientiam legis infusam non solum veteris Testamenti, sed novæ mandata custodiebant.

36. Augustin. Ex ordinatione divinæ providentiæ.

Augustinus *epist.* 49. id docuit q. 2. *Desinant ergo* (supple Gentiles) *objicere nobis, quod omni sectæ, et omni nomini religionis objici potest, cum enim non fortuito labi, sed divina providentia tempora ordinari fateantur, quod cuique tempori aptum et opportunum sit humanum consilium prætergreditur, et illico dispergitur, unde ipsa providentia rebus consulit;* et quæst. 3. *Sacrificium,* inquit *cum exhibetur Deo secundum veram ejus inspirationem et doctrinam, vera*

Cur vocat scientiam naturalem?

religio est. Hanc autem scientiam vocat naturalem, non quia ex principiis naturæ rationalis oriebatur sine alio adminiculo, sed quia infusa est per revelationem internam, ut distinguatur a lege, voce et scripto, promulgata, quale est novum et vetus Testamentum.

39. Clem. Rom.

Sic etiam Clemens Romanus loquens de eadem lege naturali, *lib.* 6. *Constit. cap.* 20. eam sic describit : *Lex,* inquit, *est dialogus, quam antequam populus vitulum, hoc est, Apim Ægyptium faceret, Deus tulit voce quæ auribus audiretur,* etc. subjicit autem instructionem datam a Deo circa sacrificium sibi offerendum. *Hæc lex,* inquit, *bona est, sancta, libera, inquit enim, si feceris mihi altare, ex terra facies ipsum.* Exodi 20. *Non dixit fac, sed si feceris mihi altare, non necessitatem imposuit, sed liberæ potestati permisit,* etc. quod superiore tempore factum adstruit ex mera libertate a Patribus, non ex præcepto ; unde post idololatriam vituli ait populo injunctum esse ex necessitate, ut offerret sacrificia in lege scripta. Lex ergo naturæ per ipsum quoad sacrificia continebat instructionem voce datam a Deo, ac proinde non in solo instinctu naturali ex principiis naturæ concepto et convenientia rei.

Responsio. Impugnatur.

Dices, sufficiebat tunc instructio generalis, qua Patres sciebant vota facta Deo fuisse accepta in genere. Contra, quia id in primis non congruit dictis Patrum præmissis, qui de particulari instructione agunt. Deinde illa vota debebant esse in materia aliqua particulari ; quomodo autem in hac, verbi gratia, in animalibus mundis, magis quam aliis, nisi ex revelatione speciali sciri potuit esse facienda. Deinde ex principiis determinatis debebat procedere ille instinctus quæ non fuerunt nota ex terminis ; ergo aliunde sciri debebant, non ab alio, quam a Deo revelante, a cujus voluntate hæc omnia dependebant.

40. Aliæ partes definitionis explicantur, et probantur. Augustin. Sacerdos legitimus minister.

Alia particula illius definitionis est, *ut fiat sacrificium a legitimo ministro.* Illum esse Sacerdotem constat ex Paulo supra, et Augustino loco præfato quæst. 3. *Hoc sane nec ista brevitate prætereundum est, quod templum, Sacerdotem, sacrificium, et alia quæcumque ad*

hæc pertinentia, nisi uni Deo vero deberi nossent dii falsi, hoc est, dæmones, qui sunt prævaricatores Angeli, nunquam hæc sibi a cultoribus suis, quos decipiunt, expetivissent; verum hæc, cum exhibentur Deo secundum inspirationem et doctrinam, vera religio est, etc. Sacerdotium ergo et sacrificium conjuncta

Trident. Sacerdotium a Deo institutum.

sunt, ut docet Tridentinum sess. 23. cap. 1. *Sacrificium et Sacerdotium ita divina ordinatione conjuncta sunt, ut utrumque in omni lege extiterit,* etc. et cap. 2. *Cum autem divina res sit, tam sancti Sacerdoti ministerium,* etc,

D. Thom. In lege naturæ primogeniti erant Sacerdotes. Hieron.

Unde colligitur Sacerdotium non ex humana institutione, sed divina extitisse, contra D. Thomam 2. 2. *quæst.* 103. *art.* 1. *ad* 3. Probatur in lege naturæ primogeniti erant Sacerdotes, seu capita familiarum atque alii, quos Deus specialiter elegit, ut Abel, Jacob, etc. ut docet Hieronymus *epist.* 136. *ad Evagrium, et in quæstionibus Hebraicis circa Genesim* 7. quæ est traditio Hebræorum; quam sententiam docet Augu-

Augustin.

stinus *Genes.* 25. explicans quæ fuerint primogenita, quæ vendidit Esau. Aliqui docent quemlibet patrem familias fuisse Sacerdotem quod probant exemplo Job, quia quilibet paterfamilias fuit absolute caput suæ familiæ, ut constat *Genes.* 38. ubi Judas nurum suam Thamar, quod accusata fuerit de fornicatione, jussit comburi, quasi absolutam habens in eam potestatem.

41. Objectio. Responsio.

Dices Phase, seu Agnus Paschalis immolabatur a populo, quod tamen erat sacrificium. Respondent quidam a solis Sacerdotibus Aaronicis solitum esse immolari, quia Paulus *ad Hebræos* 7. insinuat extra tribum Levi non fuisse ullos Sacerdotes apud Judæos. *Et primo*

Agnus Paschalis a quibus immolabatur.

Esdræ, c. 6. dicuntur Sacerdotes et Levitæ immolasse Phase pro omnibus filiis Israel; deinde quia Phase solum immolari potuit in loco, quem Dominus elegerit, qui fuit Jerusalem.

Alii respondent, quod Phase fuit institutum ante Sacerdotium Leviticum, antequam populus ex Ægypto decessit, ac proinde quoad hanc immolationem remansisse Sacerdotium legis naturæ in singulis capitibus familiarum; Apostolus supra loquitur de sacerdotio instituto in lege scripta, quod in sola tribu Levi reperiebatur. Ad aliud respondetur similiter, intelligi non templum, sed civitatem Jerusalem.

Aliud positum in definitione patet, de loco sacrificii debere esse altare; de quo Fulgentius lib. 2. ad Monimium cap. 3. *Non ob aliud,* inquit *ædificari solitum nisi ad sacrificium Deo offerendum veteris Testamenti lectio frequenter insinuat.* Augustinus 20. contra Faustum cap. 21. *Sicut sacrificium soli Deo offertur, ita et altare solum in divinum honorem erigi, quia nimirum non nisi ad sacrificandum constituitur,* etc. Deinde quia etiam auctoritate publica per ministrum publicum electum in honorem Dei tanquam protestatio cultus sacrificium offerri debuit; ergo etiam loco ad hoc destinato, quia sacer esset et non profanus; eadem ratione debet adhiberi solemnis cultus et ritu qui ad expressionem rei, et decentiam ministerii spectant. Patet etiam ex communi consensu omnium gentium.

42. Locus sacrificii offerendi altare. Fulgent. Augustin.

Patet ratione ex dictis.

QUÆSTIO II.

De divisione sacrificii.

Multiplex est divisio sacrificii: primo a statu et lege triplex est, nam aliud est legis naturæ, aliud veteris, aliud novæ. Sacrificium legis naturæ non habebat effectum aliquem, nisi ex opere operantis

43. Sacrificii divisio ex legis divisione.

ratione fidei, qua erat impetratorium vel satisfactorium Deo. Sacrificia legalia addunt, quod tollebant irregularitates, seu immunditias legales. Sacrificium novæ legis habet proprium effectum, de quo infra.

Secunda divisio ex materia.

Secundo, dividitur sacrificium ex parte materiæ, seu rei oblatæ: primo, offerebantur viventia animalia, et hoc sacrificium dicebatur hostia, vel quia pro victoria ab hostibus impetranda, vel in gratiarum actionem de jam parta offerebatur, et ideo derivatum putant ab hoste; alii ab ostio, quia in ostio templi offerebantur; dicebantur etiam victimæ, vel a victoria, vel a vinciendo. Secundo, offerebantur sacrificia de fructibus terræ, et hæc dicebantur immolationes a mola. Tertio, offerebantur liquores, ut vinum, et hujusmodi, et hæc dicebantur libamina; videatur Isidorus *lib.* 6. *Orig.* Hæc omnia confunduntur, et pro eodem sumuntur apud auctores passim.

Hostia et victima. — Immolationes. — Libamina.

Tertia divisio ex forma.

Tertia divisio sumitur ex forma offerendi, quæ triplex in genere est; interdum enim tota res oblata consumebatur igne, et sic vocabatur holocaustum, quod verbum juxta proprietatem Hebraicam idem significat quod ascendens, quasi in odorem et fumum penitus resolutum; Isidorus existimat idem deduci a Græco, quasi totum incensum. Secundo, sacrificium partim igne consumebatur, partim cedebat in usum et cibum Sacerdotum, quem vel in templo, vel in atrio comedebant, et dicebatur hostia pro peccato. Tertio, aliud sacrificium partim igne, partim Sacerdotibus, partim etiam ipsis offerentibus cedebat, et dicebatur hostia pacifica.

Holocaustum. — Hostia pro peccato. — Hostia pacifica.

44. Quarta divisio cruentum, et incruentum.

Alia divisio est in cruentum et incruentum, illud cum sanguine, hoc autem sine sanguine fiebat. Alia divisio sacrificii est ex parte finis, nam ad significandum Dei excellentiam offerebatur; et hoc erat perfectissimum sacrificium, et vocabatur holocaustum, ideoque totum igne consumebatur, ut significaretur totam creaturam ad Deum spectare. Aliud, hostia pro peccatis dicebatur, quia pro satisfactione peccatorum, et pro peccatis diversis diversa sacrificia offerebantur, ut constat ex lege. Tertium, erat hostia pacifica, vel pro impetrandis, aut impetratis beneficiis fiebat, et dicebatur sacrificium laudis et gratiarum actionis, aut impetratorium. Videri potest D. Thomas 1. 2. *quæst.* 102. cum aliis expositoribus *in Leviticum.*

Quinta divisio ex fine. Holocaustum. — Hostia pro peccatis. — Hostia pacifica.

QUÆSTIO III.

Utrum fiat sacrificium in Missa.

45. Sacrificium Missæ.

Explicata utcumque essentia sacrificii, jam descendimus ad controversiam cum hæreticis circa sacrificium altaris. *Supra* diximus sacrificium altaris, et esse Sacramentum, et esse sacrificium; hoc secundum negant hæretici. In primis circa hanc vocem *Missa,* ejusque derivationem dubitatur. Lutherus damnat imprudentiæ, et inscitiæ eos, qui dicunt esse vocem Latinam, quia a voce Hebraica מָעֻזִּים *Mahusim,* quæ est Danielis 11. Deum autem Mahusim colet in loco suo, asserit derivatam, ut inde convincat *Missam* esse arcem et robur Antichristi, quem asserit Propheta culturum Deum Mahusim. Convenit Kemnitius *in* 2. *part. exam. Trident.* Sed ut recte Bellarminus *tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 1. asserit eam vocem esse idolum Lutheranorum, nihilque cum Missa habere commune. Alii dicunt vocem quidem Hebraicam esse derivatam a nomine מִסָּה *Missah,* quod significat oblationem. Deuteronomii 16. *Et celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo*

Deliria hæreticorum. — Bellarmin. — Unde Missa dicitur. Aliqui deducunt ab Hebræo Missah. Deuter. 16.

tuo oblationem spontaneam, ubi pro oblatione ponitur illa vox in Hebræo. Quam sententiam docuerunt Theologi Concilii Senonensis *in decretis fidei, cap.* 11. Canonici Colonienses *in suo Antididagmate,* § *de nomine Missæ.* Demochares *tom.* 2. *de sacrificio Missæ,* et plures alii, quos citat Vasquez *disp.* 221. *cap.* 1.

Concil. Senonens. Coloniens. Demochares. Vasquez.

Esse Latinam vocem.

Alii putant non esse Hebraicam, sed Latinam, quia alioquin, si Hebraica esset, etiam Græci ea uterentur, sicut *Alleluia, Amen, Sabaoth;* pro Missa autem λειτουργίαν vocant; deinde Syri, et Maronitæ, qui Chaldaica lingua celebrant, non utuntur illa voce; sed neque Hieronymus Origenes, Justinus, Epiphanius, qui callebant linguam Hebraicam.

46. Dicitur a dimissione.

Omissis ergo variis derivationibus ex consonantia vocis, et significationis deductis, ut solet, Missa vox Latina est. Missa dicitur a dimissione, quia et Catechumeni dimittebantur foras, quando mysteria celebrabantur, et iis finitis ipse populus ac cœtus fidelium dimittebatur; ejus usus est antiquissimus, ea utitur Concilium IV. Carthaginense *can.* 84. Ilerdense *can.* 4. Augustinus *serm.* 237. *c.* 8. Ambrosius *epist.* 33. Milevitan. *can.* 12. sed capi solet pro dimissione, non solum ex sacro, sed alio loco, ita Cassianus *de canonico nocturnarum orationum, cap.* 7. et 8. S. Benedictus *in regula,* c. 17. Sumendo itaque Missam pro sacro et toto mysterio sacrificii, negant hæretici hujus ætatis in eo vere offerri Christum, aut celebrari sacrificium; quos vide citatos apud Bellarminum, et alios auctores.

Usus vocis antiquissimus. Carthag. Ilerdense. Augustin. Ambros. Milevitan.

47. Prima conclusio.

Prima conclusio. Fides docet in Missa vere et proprie sacrificium offerri. Hæc defenditur, et docetur ab omnibus Doctoribus Catholicis de hoc mysterio, et fuse probatur, qui pervii sunt contra hæreticos. Definitur in Trident. *sess.* 22. *cap. et can.* 1. *et* 2. ubi etiam asserit Christum instituisse discipulos Sacerdotes in ultima Cœna et potestatem eis concessisse cum præcepto idem deinceps celebrandi. Ejusdem sacrifici incruenti mentio fit in anterioribus Conciliis, et supponitur tanquam notum in Niceno *cap.* 13. et clarius in alio canone, quem in fine ejusdem refert Surius ex Cutheberto Tonsallo in Anglia Episcopo in Laodiceno Concil. *can.* 19. *et* 58. *in epist. Concilii Alexandrini sub Cyrillo,* quæ approbata est Ephesino primo *can.* 32. in Trullo in Toletan. I. *cap.* 5. Antisiodorensi *cap.* 8. Bracarensi III *can.* 1. in Lateranensi sub Innocentis III; et habetur cap. *Firmiter, de summa Trinitate, et fide Catholica;* in Bulla Martini V. quæ est, *ultimam SS. Concilii Constantien.*

Trident. Nicænum. Laodicen. Alexandr. Ephesinum in Trullo. Toletan. Antisiodor. Lateranen. Bulla Martini V. in Constant.

Probatur primo variis Scripturæ testimoniis, quæ apud Bellarminum longa serie tractantur; et pulchre certe hanc conclusionem demonstrat ex variis locis, sumendo argumenta; primo, ex vaticiniis Prophetarum; secundo, ex novo Testamento, Joan. 4. 1 *ad Corinth.* 10. ex locis Evangelistarum, in quibus habetur mentio institutionis Sacramenti, *Actorum etiam* 13. tertio, ex verbis Patrum; quarto, ex ritu altarium; quinto, ex nomine et officio Sacerdotis; sexto, ex liturgiis; septimo, ex his pro quibus offertur; octavo, ex conjunctione legis et sacrificii; nono, ex comparatione veteris et novi Testamenti; decimo, ex differentia Sacramenti et sacrificii; ultimo, ex consensu Ecclesiæ. Quia tamen longum esset singula congerere, aliqua decerpemus, cætera ad prædictum auctorem, et alios remittendo. 48.

Bellarminus ex undecim sedibus petitis argumentis egregie probat fidem.

Probatur ergo ex Prophetis, *Danielis* 12. ubi dicitur tempore Antichristi cessaturum sacrificium; ergo usque ad illud 49.

Probatio prima. Responsio.

aliquod erit in Ecclesia, non aliud quam præsens. Dices, ibi sermonem esse de improprio sacrificio, ut orationis, et interiori. Impugnatur. Contra, illud non cessabit tempore Evasio. Antichristi, sicut neque fides, neque Ecclesia, etc. Dices, hinc patebit non esse sermonem de sacrificio Eucharistiæ apud Danielem, quia illud semper manebit, juxta illud: *Facite in meam commemorationem,* donec supple ad judicium veniam; sed juge sacrificium de quo Daniel, auferetur: *Et a tempore,* inquit, *cum ablatum fuerit juge sacrificium,* etc. Respondetur hîc intelligi juge sacrificium Eucharistiam, Rejicitur. quia Missa in Ecclesia quotidie offertur, et offeretur, sicut quotidie olim offerebatur juge sacrificium Agni, *Exodi* 29. *et* 38. significatur ergo quod quando Antichristus elevabitur, auferet hoc sacrificium, sicut publicum Dei cultum; ita Hieronymus, Theodoretus in illum locum, Irenæus *lib.* 5. Primasius *Apocal.* 11. et Hippolytus *tract. de consummatione sæculi.* Hieron. Theodoret. Primas. Hippolyt.

50. Probatur ex Malachiæ primo. Hanc veritatem maxime probat illud Malachiæ 1. *Ad vos, o Sacerdotes, qui despicitis nomen meum, et offertis super altare meum panem pollutum,* etc. *non est mihi voluntas in vobis, et munus non suscipiam de manibus vestris ; ab ortu enim Solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, et in omni loco sacrificatur,* *et offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum,* etc.

Sed hîc fit mentio de Ecclesia Gentium; ergo in ea est sacrificium, non aliud proprie dictum, quam altaris, quod quotidie offertur; ergo. Deinde reprobatur Sacerdotium, et sacrificia legis, et præfertur sacrificium legis novæ, quod offertur in Ecclesia; ergo sermo est de sacrificio proprie dicto, agens enim de sacrificio visibili, quod Jerosolymis tantum offerri constituebat lex vetus, per antithesim opponitur sacrificium, quod ubique in Gentibus, et in Ecclesia offerendum erat.

Evasio hæreticorum rejicitur. Respondent hæretici quod sermo sit de sacrificio improprie dicto, sed hoc ex dictis rejicitur, quia comparatio sit inter ea quæ similia sunt, aut ejusdem rationis, sed de sacrificiis veteris legis proprie dictis intelligitur locus Prophetæ; ergo etiam de sacrificio proprie dicto in Ecclesia idem intelligitur, quia etiam sacrificia improprie dicta inveniebantur in Judæorum populo, ut orationis et adorationis, quæ non reprobantur in hoc loco.

51. Rejicitur interpretatio Ariæ Montani. Rejicitur etiam interpretatio Ariæ Montani, qui intelligit locum non de sacrificio Ecclesiæ, sed de sacrificio improprie dicto, quod tum etiam inveniebatur in Gentibus; sed hoc falsum est, quia tunc Gentes fere omnes declinaverant ad idololatriam, ac proinde tale sacrificium in eis non fuit, sicut nec cultus veri Dei unius. Hoc sacrificium, quod hîc eligitur, dicitur ubique offerri in Gentibus, quia Ecclesia ubique diffundenda erat, et dicitur præsens propter certitudinem Propheticæ prædictionis, quæ futura, ut præsentia, sæpe complectitur.

Hæc ergo expositio non quadrat Scripturæ, sicut neque Patribus; in primis Tridentinum *supra,* ita explicandum illum locum docet S. Hieronymus, Theodoretus, Remigius, Rupertus, Clemens Romanus *lib.* 7. *Constitutionum Apostolicarum, cap.* 31. S. Martialis *epistola ad Burdigallen. c.* 3. Ireneus *lib.* 4. *cap.* 32. Justinus *contra Tryphonem,* Cyprianus *lib.* 1. *contra Judæos, cap.* 16. Cyrillus Jerosolymitanus *Catechesi* 16. Eusebius *lib.* 1. *demonstrationum Evangelicarum, cap.* 6. Augustinus *lib.* 18. *de Civitate Dei, c.* 35. Chrysostomus *in Psalmum* 95. Locum ita interpretantur Patres. Trident. Hieron. Theodoret. Remigius. Rupertus. Clem. Rom. Irenæus. Justinus. Cyprian. Cyrillus Jerosolym. Eusebius. Augustin. Chrysost. Tertullian.

et Oratione 2. *contra Marc.* Tertullianus 3. *contra Marcionem, cap.* 22. quamvis *lib.* 5. *contra Judæos,* interpretatus sit mystice de cultu Dei. Damascenus *lib.* 4. *de fide, cap.* 14. Idem docuerunt antiqui etiam Rabini apud nostrum Galatinum *lib.* 11. *de arcanis, cap.* 11.

Damascen. Rabini apud Galat.

52. Tertius locus. Act. 13.

Huc etiam spectat illud Actorum 13. *Ministrantibus autem illis, et jejunantibus,* etc. verbum *ministrandi,* pro *sacrificandi* positum est, quia verbum Græcum λειτουργέω, illud frequenter significat, *ad Hebræos* 8. 9. *et* 10. quod magis declaratur in proposito per adjunctum, nempe Domino, quia nullum ministerium externum proprie fit Domino, sicut et sacrificium.

Quartus locus. Matth. 5.

Item Matthæi 5. *Si offers munus tuum ad altare;* hoc præceptum datur a Christo pro tempore legis novæ observandum; ergo significatur tempore legis novæ fore sacrificium, et altare ad usum ejus, ut colligit Irenæus *supra,* et Optatus Milevitanus *lib.* 6. *contra Parmeniam.*

Irenæus. Optatus Milevit.

Quintus locus. Joan. 4.

Item, Joannis 4. ubi Christus loquens ad Samaritanam interrogantem an liceret adorare in monte Garisim; Judæi enim Jerosolymis solum adorandum dicebant, ubi sermo est de adoratione per sacrificia, respondit autem *quod venit hora quando neque in monte hoc, neque Jerosolymis adorabitis Patrem,* etc. *quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu et veritate.* Loquitur autem Christus de novo genere adorationis, non de antiqua, quæ semper fuit in usu, nempe de cultu interiori per fidem, sed de alia externa sacrificandi, quæ opponitur sacrificiis oblatis Jerosolymis, et in monte Garisim; ita insinuat Martialis *epistola ad Burdigallen. cap.* 3. Eusebius *supra cap.* Theodoretus et Rupertus, *Malach.* 1.

Martialis. Eusebius. Theodoret. Rupertus.

53. Secunda probatio fidei. Ex connexione Sacerdotii altaris, sacrificii, legis. Ad Hebr. 7.

Secundo probatur ex Sacerdotio et altari, quorum finis est sacrificium, translata enim lege transfertur et sacrificium, quia hoc de ratione legis est, ut habeat cultum Dei publicum, potissimum per sacrificium, et videmus in lege Mosaica inductum esse novum Sacerdotium cum lege et sacrificio; translato enim Sacerdotio necesse est ut legis translatio fiat, *ad Hebræos* 7. ex qua connexione tam legis quam Sacerdotii colligit Apostolus desiisse, et mutatum fuisse Sacerdotium Aaronicum, quod fuit temporale, in Sacerdotium Melchisedech, quod est Christi, ex Psalmo 109. *Et manet in æternum;* nequit enim Sacerdotium esse sine certis ritibus, cæremoniis, præscriptis legibus, promissis, pœnis, ideo habet necessariam connexionem cum lege, ut recte Tridentinum *supra,* Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, et alii expositores; ergo cum Sacerdotium Christi manet in æternum; et hoc in Ecclesia, debet etiam sacrificium ejus manere sed non manet sacrificium Crucis, quia illud transiit, nequit iterari, licet fructus ejus maneant, sicut et laborum et operum Christi, qui tamen non obinde in seipsis dicuntur manere; ergo sacrificium Eucharisticum est exercitium hujus Sacerdotii Christi; de hoc Sacerdotio agitur in materia propria.

Trident. Chrysost. Theodoret. Theophylactus.

54. Esse altare in lege nova.

Quoad altare, patet ex Isaiæ 19. *In illa die erit altare Domini in medio terræ Ægypti;* per *terram Ægypti,* intelligitur Ecclesia Gentium. Illuc etiam spectat instructio Christi, quam dedit discipulis: *si offers munus tuum ad altare,* etc. et illud Pauli ad Hebræos 13. *Habemus altare de quo edere non habent facultatem, qui tabernaculo deserviunt;* quod intelligitur de altari novæ legis, in quo fit sacrificium incruentum, ut patet ex verbo *habemus,* quod non refertur ad altare Crucis quod habuimus, non *habemus,* nisi quoad fructum, et a verbo *edere,* non edimus enim proprie de altari Crucis, quamvis fructum ejus habeamus; et verba intelligenda

Chrysost. Theodoret. Theophylactus. Primasius. Sedulius. Haymo. sunt litteraliter, quia opponitur hoc altare, de quo edimus, altari tabernaculi, de quo edebant Sacerdotes veteris legis, ita Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Primasius, Sedulius, Haymo, unde Chrysostomus hom. 62. ad populum, *ut tanquam leones ignem spirantes ab hac mensa recedamus facti diabolo terribiles,* unde in Græco habetur θυσιαστήριον, id est sacrificiorum.

55. Evasio. Impugnatur. Dices, cum Beza intelligi oblationes fidelium, non sacrificium a Paulo. Contra, quia etiam Aaronici Sacerdotes habebant etiam oblationes, de quibus comedebant; hîc autem dicitur Christianos habere altare, de quo non licet Aaronicis comedere; aliud ergo continet præter oblationes, quibus et ipsi gaudebant. Deinde nusquam altare significat oblationes simplices, sed sacrificia in proprietate, quia oblationes in gazophylacium, arcam, aut abacum, aut manus Sacerdotum deponebantur, non in altari, sicut sacrificium neque altare ad finem oblationis talis erigitur, sed sacrificii; unde *can.* 3. *Apostol.* vetat ne quidpiam in Altari offeratur, præter ea quæ Dominus instituit.

Altare non significat oblationes simplices.

Canon Apostolorum.

Deinde has oblationes non comedebant offerentes, sed soli Sacerdotes; e contra intendit Apostolus fideles de altari comedere. Deinde oblationes non faciunt ad mentem Apostoli, quæ gratiam et sanctitatem non inferunt offerentibus, neque stabiliunt cor quæ intendit Apostolus; unde 1. ad Corinthios 10. *Videte Israel secundum carnem, non qui edunt hostias participes sunt altaris, non potestis mensæ Domini participes esse, et mensæ dæmoniorum*, etc. ubi Apostolus retrahit Christianos a comestione idolotythi, quod dæmonibus offerebatur, ac proinde qui illud comedebant, fiebant participes mensæ dæmoniorum, neque poterant communicare mensæ Domini, aut sacrificio altaris..

Nemo enim potest simul sacrificare Deo et dæmoni, ut probat fuse Augustinus *lib.*1. *contra adversarium legis et Prophetarum*, *cap.* 19. Chrysostomus, Anselmus *in hunc locum*, et insinuant Theophylactus, Œcumenius, Ambrosius, Theodoretus. Hîc ergo opponitur altare Christi altari dæmoniorum, et sacrificium sacrificio, ut recte S. Cyprianus *serm. de lapsis;* unde qui immolabant dæmoniis, solebant carnes ex altari deferre ad mensam, in qua comedebant immolantes ipsas cum suis amicis, sic docet factum Æneidos 8. Virgilius: Augustin. Chrysost. Anselmus. Theophylactus. Œcumen. Ambros. Theodoret. Cyprian.

Tunc lecti juvene certatim arœque Sacerdos, etc. Sic etiam Aaronici Sacerdotes comedebant sacrificia in templo, vel in atrio, ut patet 1. *Regum* 9. *et* 13. Loquitur ergo Apostolus de mensa Domini, et sacrificio Eucharistiæ, cujus institutionem capite sequenti proponit, et ritum, quo sumi debet carpens abusum, qui fiebat in populo Corinthiorum. 56.

Accedit quod semper mentio fit altaris a principio in lege nova, ut *canone* 3. *et* 4. *Apostolorum,* sicut et sacrificij. Item, ex liturgiis Jacobi, Basilii, Chrysostomi, ex Dionysio *cap.*3. *de ecclesiast. hierarch.* Nazianzeno *orat.*2. *ad Julianum, et orat. funebri de sorore sua Gorgonia.* Mentio altaris fuit semper in lege nova.

57. Tertia ratio. Ex congruentia, possibilitate et necessitate sacrificii.

Tertio ratione probatur conclusio, quia nulla est ratio cur Ecclesia non haberet sacrificium, estque indigentia sacrificii in ipsa; ergo gaudet sacrificio. Antecedens probatur, quia non fuit major congruitas instituendi cultum Dei per sacrificia in lege naturæ et veteri, quam in lege gratiæ, quia hic cultus debetur Deo; ergo quo perfectior est status, eo magis congruit excedere in cultu Dei; hic autem cultus ut sit publicus et communis, debet exhiberi per signa; unde sicut sanctificatur Ecclesia per signa sensibilia Sacramentorum, sic etiam con-

gruum erit habere usum colendi Deum per sacrificium sensibile.

Evasio.

Dices, hoc probaret etiam idem in statu Beatorum esse, qui profectissimus est; unde sicut ibi non datur sacrificium materiale, ita etiam nec in lege gratiæ, in qua gratia et veritas facta est per Jesum Christum.

Impugnatur.

Contra, in statu Beatorum nulla est necessitas sacrificii materialis, neque usus rerum materialium, quæ pro statu religionis datæ sunt, neque est ibi usus Sacramentorum, quia nulla infirmitas, neque exigitur excitatio mentis per res ,et corporalia signa, quia videtur et possidetur Deus in seipso clare a Beatis ; in hac tamen vita quamdiu Ecclesia peregrinatur, est usus signorum materialium, ut Sacramentorum, et etiam excitatio requiritur per eadem, quia peregrinatur a Domino, et *videt tantum per speculum in ænigmate,* id est, per fidem, *et non facie ad faciem,* ideo congruit usus sacrificii ; et quamvis Ecclesia non utatur figuris, quæ non continent virtutem ipsam, in quo distinguitur a Synagoga, utitur tamen figuris continentibus veritatem, ideo non est par ratio de ipsa, ac de triumphante.

In statu Beatitudinis non est sacrificium.

Ecclesia utitur signis materialibus.

58. Necessitas hujus usus.

Probatur ergo antecedens, quia quamdiu Ecclesia habet usum rerum corporalium, debet in iis recognoscere Creatorem per sacrificium, quia hoc est consonum naturæ, ut signis religionem significantibus uniantur ejus membra ab aliis distincta; gratia enim non destruit naturam. Hæc autem communicatio nequit fieri aliter, quam per sensibilia, quia non per conceptus internos, sicut in patria, ideoque Clemens *lib.* 6. *Constitutionum, c.* 23. ad hoc propositum dicit, legem gratiæ, non mutasse legem naturæ quantum ad præsens : *Baptismum,* inquit, *sacrificium, sacerdotium, localem adorationem, alio modo mutavit*; et infra : *Pro sacrificio cruento, rationale ac incruentum, et mysticum sacrificium instituit, quod in mortem Domini per symbola corporis et sanguinis sui celebratur,* etc.

Clem. Rom.

Irenæus.

Irenæus lib. 4. contra hæreses, cap. 34. *Non genus oblationum reprobatum est, oblationes enim et illic, oblationes autem et hic, sacrificia et in populo, sacrificia et in Ecclesia, sed species immolata est tantum, quippe cum jam non a servis, sed a liberis offeratur, etc.*

Petr. Cluniacensis.

Petrus Cluniacensis *epist. contra Petrobusianos,* qui ab Ecclesia sacrificia tollunt : *Hoc tentant dæmone suggerente, ut gens illa, quæ pluribus est a Deo cumulata beneficiis, minus grata illi sit, minoremque cultum et honorem illi exhibeat, etc.*

59. Non repugnare talem cultum legi novæ.

Deinde nihil quod ad significationem et effectum sacrificii spectat, repugnat legi gratiæ ; ergo, etc. Patet antecedens, quia non repugnat cultus Dei externus et mediatus per Sacramenta sensibilia ; ergo neque immediatus per sacrificium ; non significatio moralis, nempe cultus, ut patet ex dictis, et etiam tam ex proportione cum re significata, quam etiam cum offerentibus, quam acceptatione Dei, Patet etiam quoad effectum, seu gratiarum actionis seu laudis, seu satisfactionis pro peccatis, qua indigemus in hoc statu ; ergo nulla est repugnantia.

Evasio.

Respondent hæretici satis esse sacrificium Crucis.

Impugnatur.

Contra, hoc obtulit ipse Christus ; ergo necessarium est aliud, quod offerat Ecclesia. Deinde illud renovari non potest et transiit, et quamvis erat sufficiens quoad effectum redemptionis, non tamen quoad cultum, quem debent exhibere fideles ; unde illa oblatio cruenta non proprie spectat ad legem gratiæ, quæ fuit universalis, et antecessit, neque in ratione oblationis durat,

Teneri Ecclesiam ad cultum sacrificii.

Nec sufficit oblatio Crucis quoad hoc.

Sacrificium Crucis universale. quamvis duret quoad effectum; qui effectus et satisfactio non solum fuit oblatus, et habuit efficaciam pro viventibus in lege nova, sed etiam pro viventibus in lege antiqua et veteri, quo non obstante habuerunt ipsi sua sacrificia propitiatoria suo modo; ergo non repugnat idem esse in lege nova, per quod fructus passionis nobis applicetur. Non sufficit etiam in hac lege oblatio interna per fidem et devotionem, quia hæc est privatio, neque est propria legis novæ; ergo requiritur aliqua communis et sensibilis, quæ sit legis gratiæ propria.

60. Evasio. Rejicitur. Dices, Paulus *in epistola ad Hebræos,* agens de sacerdotio et sacrificio Christi non loquitur de oblatione incruenta, sed de cruenta tantum, ac proinde ablegandum est aliud sacrificium. Respondetur, Paulum agere de sacrificio cruento tantum, quia ulterioris mysterii non erant capaces Hebræi, sicut neque hujus sacrificii, quando Joannis 6. fuit promissum a Christo, scandalizati enim sunt discipuli ipsi.

Intentum et scopus Pauli. Deinde non spectabat ad intentum Pauli agere de hoc sacrificio, quia probabat sacrificium Christi in Cruce habuisse vim expiandi et satisfaciendi pro omnibus, quod non conveniebat sacrificiis, in quibus Judæi ponebant virtutem sacrificandi in lege, et oblationibus; ostendit ergo ex lege Christum habere sacerdotium perfectius, et obtulisse sacrificium expiationum vere deletivum peccatorum, ex quo est salus, non autem ex lege aut oblationibus ejus; in sacrificio autem Missæ virtus prioris sacrificii nobis applicatur, quod non est novum sacrificium, sed idem quoad rem oblatam, nempe ipse Christus, ut recte Tridentinum, alioquin careret Ecclesia sacrificio, quod est inconveniens. Hæc sufficiant ad probationem conclusionis; alia, et hæc ipsa latius apud auctores tractantur.

Objicies primo, quia Eucharistia est Sacramentum; ergo nequit esse sacrificium. Respondetur negando consequentiam, quia illæ rationes in eodem materiali signo non repugnat; offerri enim potest in Dei cultum cum immutatione sui, et simul causare gratiam in sumente. 61. Prima object. Respondetur.

Replica. Dices, Christo nullus succedit, quia manet in æternum, in quo distinguit Paulus sacerdotium Christi a Levitico. Respondetur neminem succedere Christo, si successio inferat prioris desitionem; cum hoc stat in Ecclesia plures esse Sacerdotes Vicarios Christi, quibus offerentibus, Christus ipse dicitur offerre, ut principalis offerens; in Sacerdotio Levitico vere unus succedebat alteri in æqualitate potestatis, non ut Vicarius, ideo non dicebatur offerre ut prioris Vicarius, sicut neque Aaron in ipsis offerre; nomine ergo et auctoritate derivata a Christo offerunt Sacerdotes sacrificium incruentum Altaris; dignitatem Sacerdotis non relinquit Christus, sicut per mortem relinquebant Sacerdotes Aaronici. Responsio. Sacerdotes legis novæ Vicarii Christi.

62. Secunda objectio. Objicies secundo, ex Paulo ad Hebræos 10. *Una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificandos,* etc, quod intelligitur de sacrificio Crucis; ergo ei derogat, quod aliud sacrificium offeratur. Respondetur negando consequentiam, quia sacrificium Crucis est causa universalis redemptionis respectu omnium, in quacumque lege existentium; per sacrificium autem Altaris, tanquam per causam particularem applicatur nobis fructus sacrificii Crucis et mortis Christi. Unde recte Tridentinum *sess,* 22. *cap.* 1. dicit: *Hoc sacrificium relictum fuisse Ecclesiæ, quo cruentum illud semel in Cruce peragendum repræsentaretur, ejusque memoria in finem usque sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eo-* Responsio. Sacrificium incruentum applicat fructum cruenti. Trident.

rum, quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur ; et cap. 2. *Cujus quidem oblationis cruentæ, inquam, fructus per hanc incruentam uberrime percipiuntur,* etc.

Replica. Responsio. Dices supervacaneam esse hanc applicationem, cum sint alia media, per quæ possit hic fructus applicari, ut per prædicationem Verbi. Respondetur hoc frivolum esse, nam eadem ratione probaretur supervacaneum esse Baptismum et Cœnam Domini, quæ tamen admittit ipse Calvinus sic objiciens.

Ex hoc sequitur responsio ad aliud Calvini de superflua erectione Altarium quotidie, quia id non derogat sacrificio Crucis, neque ipsi Cruci ; et patet ad omnia loca Pauli ad Hebræos, in quibus loquitur tantum de eodem sacrificio cruento, ut erat scopus dissertationis ejus contra Hebræos, ad probandam necessitatem Redemptoris et redemptionis, quæ non potuit esse ex lege, quia illa sacrificia non causabant gratiam et sanctificationem, sed causandam significabant, ut docet Florentinum *in decreto unionis,* et Tridentin. *sess.* 7. *de Sacramentis in genere, canone* 2. Florent. Trident.

63. Tertia object. Objiciunt tertio, quia si Christus obtulisset sacrificium in ultima cœna, esset infiniti valoris, ergo superflueret sacrificium cruentum, quia in illo consisteret pretium redemptionis. Respondetur negando consequentiam, quia omnis actio Christi, sive fuerit infiniti valoris, aut finiti, erat sufficiens pretium nostræ redemptionis, quia tamen ex pacto cum Patre sacrificium Crucis fuit consummatio redemptionis, ideo illud erat necessarium, ut patet ex Paulo *ad Hebr. 9. et 10.*

64. Quarta objectio. Objicies quarto, Eucharistia fit in memoriam Passionis præteritæ, juxta illud : *Hoc facite in meam commemorationem,* etc. Sed non potuit sic offerre Christus, quia esset falsa repræsentatio ; ergo non obtulit. Respondetur, quod sacrificium significat Passionem Christi, prout autem a diversis proxime offerentibus fiebat, potuit significare eamdem secundum varias temporis differentias ; quamvis ergo, ut a Christo proxime offerebatur, significabat futuram, ut constat ex verbis institutionis : *Quod pro vobis effundetur,* etc. tamen ita instituit, ut ab aliis non offerretur, nisi post ipsam exhibitam, et ita in memoriam ejus : *Hoc facite in meam commemorationem.* Responsio.

QUÆSTIO IV.

In quo consistit essentia hujus sacrificii, et quid ad eam spectat ?

Aliquot exercentur actiones in Missa, de quibus dubitatur, quæ ipsorum spectat ad essentiam sacrificii. Prima est oblatio panis et vini in offertorio, quod ab oblatione dicitur. Secunda actio est consecratio corporis et sanguinis. Tertia est oblatio, quæ fit post consecrationem, quæ habetur ibi : *Unde et memores, Domine.* Quarta est fractio hostiæ, et particulæ ejus mixtio in sanguinem. Quinta est sumptio Sacramenti ab offerente. Quinque actiones Missæ.

Prima conclusio. Oblatio illa, quæ antecedit consecrationem, est cæremonialis, et non de essentia sacrificii tanquam pars essentialis, aut integralis, ita communiter moderni, qui de hac materia tractant. Probatur, quia illa oblatio in ea forma, et modo quo fit, non fuit adhibita a Christo, quamvis aliqui putent illa verba : *Elevatis oculis in cœlum gratias agens,* etc. significare oblationem, quoad substantiam oblationis, de quo incertum est. Ecclesia primitiva non est ea usa, neque in Liturgiis eodem modo ha- 65. Prima concl. Oblatio panis et vini non spectat ad sacrificium.

Est præparatio materiæ.

betur. Deinde per eam non fit immutatio materiæ, quod spectat ad rationem sacrificii. Deinde in rubricis in eo casu, quo quis consecraret aquam pro vino, et iterum conficiendum est in vino, non præsupponitur oblatio calicis, sed repetuntur verba canonis ab illo : *Deinde postquam cœnavit*. etc. ergo ex sensu Ecclesiæ non spectat ad essentiam sacrificii. Ultimo, quamvis oblatio sit de essentia sacrificii, illa intelligitur per quam fit oblatio rei mutatæ, et conficitur ipsum sacrificium; unde colligitur illam esse deprecatoriam, et præparationem materiæ, non autem de essentia sacrificii.

Oblatio qua consequi- consecrationem excluditur.

Ex iisdem rationibus colligitur oblationem illam, quæ consequitur consecrationem, non esse de essentia aut integritate sacrificii, quia supponit jam immutationem rei oblatæ factam per consecrationem, neque semper fuit in usu in Ecclesia, quamvis antiqua sit neque Christus ea usus est quamvis vere obtulit hoc sacrificium. Item hoc colligitur ex sequentibus.

66. Objectio ex Doctore.

Contra hanc conclusionem, maxime quoad secundam partem, citatur noster Doctor *in* 4. *dist*. 13. *quæst*. 2. § *Ad quæstionem*, ubi respondet ad objectionem illam, qua probatur Sacerdotem etiam depositum et degradatum valide non conficere, maxime si est hæreticus, quia non habet fidem Ecclesiæ, sed offert tantum in persona Ecclesiæ ; ergo hæreticus et schismaticus, qui nequeunt gerere personam Ecclesiæ, non valide conficiunt.

Responsio Doctoris.

Respondendo, inquit, *quod oblatio non pertinet ad rationem consecrationis, nec necessario requiritur quod offeratur, offertur enim hostia non consecrata, et tunc est sacrificium, non Sacramentum; sicut Eucharistia consecrata conservata in pyxide est Sacramentum, licet non ut ibi sit sacrificium, nisi aptitudinaliter*, etc. Doctorem sequitur Gabriel quoad hunc modum *ibid. quæst*. 1. *art*. 3. Sotus *quæst*. 2. *art*. 4. Canus *lib*. 11. *de locis cap*. 23. *ad* 4. Similia etiam habet D. Thomas 3. part. quæst. 83. art. 4. *Offertur*, inquit, *Eucharistia, ut sacrificium consecratur et u n' tur ut Sacramentum ;* loquitur autem de oblatione offertorii.

Gabriel. Sotus. Can. D. Thom.

67. Explicatur Doctor.

Respondetur in primis Doctorem agere præfato loco de necessariis ad consecrationem, et potissimum de ministro ; dicit ergo offertorium non spectare ad Sacramentum, sed ad sacrificium, et sumit late *sacrificium*, sicut et alii Doctores præfati, pro oblatione etiam cæremoniali, quæ disponit ad essentialem oblationem ; ideo autem dicit offertorium non spectare ad Sacramentum, quia cætera omnia, quæ etiam ab offertorio in Missa leguntur, ordinantur ad sacrificium, hoc est, ad ipsum mysterium, qua sacrificium est.

Offertorium spectare ad sacrificium.

Si quis autem vellet contendere offertorium spectare ad sacrificium, tanquam partem integralem, aut præparationem materiæ, facile salvare posset quantum ad substantiam, licet sub hac aut illa speciali forma verborum non sit de ejus substantia ; et verba præmissa, quæ Evangelistæ et Paulus referunt dicta a Christo, et inseruntur in Canone ad hunc finem iuterpretari. Neque refert, quod in casu aliquando prætermittatur, quia pars integralis non ita ad essentiam spectat, quin sine illa consistere possit, ut in sacramento Pœnitentiæ satisfactio, sine qua quandoque perficitur Pœnitentia.

Quomodo spectat ad sacrificium.

Hæc quæstio videtur esse de nomine, sumendo partes sacrificii late, vel nomen ipsum sacrificii pro oblatione lato modo, ut est consuetus Scripturæ modus, et Patrum ut supra vidimus ; potest enim dici sacrificium inchoative illa oblatio,

vel potest dici late sumptum; vel denique si quæstio ad rem ipsam torqueatur, potest dici pars integralis, vel per se requisitum ordinarie ad sacrificium, quia est præsentatio materiæ, et oblatio ejus, ut circa eam fiat immutatio.

68. Sic autem in lege veteri plerumque manum imponebant offerentes capiti animalis sacrificandi, ut denotarent se illud sacrificare, quamvis autem soli Sacerdotes exercebant illam actionem, qua fiebat immutatio circa hostiam, tamen alii dicebantur etiam immolare et sacrificare; ergo similiter idem de facto contingit in sacrificio præsenti, quando Sacerdos elevat hostiam, et offert, ac postea calicem, quod per verba ipsa offertorii denotatur, nam vocatur *immaculata hostia,* et *calix salutaris;* unde illa oblatio non sistit tantum in materia subjecta quæ manentibus tractatur, sed transit etiam ad oblationem essentialem, quam primario intendit.

Esse suo modo partem integralem.

Verba offertorii.

Unde nihil urgent argumenta aliorum, quia et Christus æquivalenter obtulit, quia *gratias agens benedixit, fregit ac dixit,* etc. Ecclesia etiam ab initio hanc consuetudinem offerendi habuit ut constat ex Liturgiis quas videre licet apud Pamelium. Quod denique non fiat immutatio realis per illam, non obstat, quia pars integralis non componit nisi in ordine ad alias; unde exemplum Vasquez, quod nempe calix consecratus sic oblatus Deo esset sacrificium, non valet, quia non oblatio quæcumque simplex rei integrat sacrificium, sed illa quæ ordinatur et subordinatur essentiali oblationi, et prout ad ipsam disponit. Nec valet consequentia, oblatio simplex non subordinata non est aliquid sacrificii; ergo neque illa quæ subordinatur.

Responsio ad fundamenta negativæ sententiæ.

Excluditur objectio Vasquez.

Accedit ulterius, quod per hanc oblationem, quocumque modo exprimatur, applicetur sacrificium, et specificetur ad certum et determinatum effectum, verbi gratia, pro peccatis et reliquis, quæ exprimuntur, et pro subjectis pro quibus offertur in genere, ut pro circumstantibus, etc.

Specificatur effectus, et intentio per offertorium.

Secunda conclusio. Fractio illa hostiæ et injectio particulæ ejus in calicem non spectat ad essentialem rationem sacrificii. Hæc est communis opinio; oppositum tamen ejus docuit Canus *lib.* 12. *de locis, cap.* 13. Alii autem dicunt hanc fractionem ad integritatem sacrificii pertinere, non ad essentiam. Probatur conclusio, quia in consecratione ratio sacrificii essentialis consistit, quæ perficitur ante illam cæremoniam, quæ ad significationem mysticam spectat, qua denotetur fractio corporis in Cruce per mortem et separationem sanguinis ab ipso. 69.

69. Secunda conclusio. Canus.

Factio hostiæ non spectat ad sacrificium.

Deinde Christus Dominus non est usus illa actione in Cœna; quamvis ergo fractio illa panis sit aliqua rei immutatio, non est tamen illa, in qua consistit essentia sacrificii.

Ex iisdem rationibus colligitur sumptionem Sacramenti, quæ fit a populo fideli, non esse de essentia sacrificii, quamvis aliqui Doctores eam reducant ad complementum ejus. Probatur, quia in Missis privatis, in quibus nullus communicat, perficitur, sine controversia sacrificium quoad omnia essentialia, potest tamen dici quod etiam alii, qui sumunt Sacramentum sub Missam, aliquo modo communicant sacrificio; modo, inquam, speciali et diverso ab eo quo communicant cæteri fideles, tam audientes quam non audientes, quia percipiunt aliquem fructum sacrificii, et sic facile reconciliari possunt Doctores, quia nulli dicunt id essentialiter exigi ut communicetur semper sub Missa ab aliis, præter hæreticos, qui docent ad essentiam hujus convivii spectare sumptionem ejus. 70.

70. Neque sumptio laica.

Oppositum dci posse.

Soto autem, qui dicit passionem Christi

Sotus.

non repræsentari in consecratione, sed in sumptione, non probabiliter loquitur. Unde *Proverb.* 6. ubi sermo est de hoc sacrificio, ita dicitur: *Sapientia,* etc. *immolavit victimas suas, posuit mensam suam,* etc. supponit ergo comsummatum fuisse sacrificium antequam poneret mensam convivis.

Gregor. Nyssenus. Sumptionem factam a Sacerdote esse partem. Unde Gregorius Nyssenus oratione de Resurrectione, dicit: *Prius Christum seipsum sacrificasse, quam se discipulis sumendum daret.* Sumptio autem, quæ fit ab ipso Sacerdote, magis intrinsece spectat ad rationem sacrificii, quia est sub præcepto divino, neque omitti potest.

71. Gabriel. Sotus. Ledesma. Canus. Bellarm. Ideo Gabriel *lect.* 26. *in canon.* tenet partem affirmativam, et Soto *dist.* 13. *quæst.* 1. *art.* 6. *et* 8. *et quæst.* 2. *art.* 2. Ledesma 1. *parte* 4. *quæst.* 23. *art.* 4. Canus *lib.* 12. *de locis, cap.* 13. Bellarminus *lib.* 1. *de Missa cap. ult.* fundantur in eo, quod universaliter Sacerdos sacrificans debet fieri particeps victimæ; unde 1. ad Corinth. 10. *Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* Deinde, quia est de ratione hostiæ, maxime holocausti, ut tota consumatur, sed tale est hoc sacrificium, neque integre consumitur nisi sumatur; ergo sumptio spectat ad ejus essentiam.

Secunda sententia negat. D. Thom. Secunda sententia docet perfici sacrificium ante sumptionem. Hæc videtur D. Thomæ 3. *part. quæst.* 79. *art.* 5. ubi dicit Eucharistiam habere rationem sacrificii, inquantum offertur, Sacramenti inquantum sumitur, et *quæst.* 82. *art.* 2. *ad* 1. ait, quod consecratio Chrismatis non est sacrificium, sicut est consecratio Eucharistiæ; et magis *quæst.* 83. *art.* 4. ubi dicit: *Quarto,* inquit, *petit Sacerdos hoc sacrificium peractum esse Dei acceptum*; hæc petitio supponitur ad sumptionem, ergo et completum sacrificium; idem docet D. Bonaventura *in* 4. *dist.* 14. *art.* 1. *quæst.* 4. Major *d.* 9. Alanus *lib.* 2. *de sacrificio Missæ*, et alii.

D. Bonav. Major. Alanus.

Respondetur incertum esse, quid Christus instituerit, nam utraque actio habet proportionem sufficientem, ut sit capax institutionis sacrificii, neque est sufficienter convincens aliqua ratio, qua excludatur sumptio Sacerdotis a ratione sacrificii, neque etiam ut includatur.

Probabilius autem judico sumptionem spectare ad integritatem sacrificii, quia omitti nequit, neque videtur cur hoc præceptum esset Sacramenti tantum, quia generaliter hoc ad rationem sacrificii videbatur convenienter spectare, ut Paulus *supra* insinuat. Non spectat tamen hæc sumptio ad essentiam rigorose, sed per modum partis integralis, inseparabilis tamen ex præcepto divino, quæ sumptio fieri debet, ut participetur sacrificio ex Patrem sententia. 72. Sumptionem illam spectare ad sacrificium.

Toletan. Concilium Toletanum XII. cap. 5. *Relatum est nobis, quosdam e Sacerdotibus non tot vicibus Communionis sanctæ gratiam sumere, quoties sacrificium in una die videmus offerre; sed in uno die si plurima per se Deo offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus a communione suspendant, et in sola tantum extremi sacrificii oblatione communionis sanctæ gratiam sumant, quasi non sit toties illi vero sacrificio participandum, quoties corporis et sanguinis immolatio facta constiterit,* etc. Et habetur de consecratione dist. 2. cap. *Relatum.* Communio est participatio sacrificii.

Additur etiam in eodem capitulo: *Quale erit sacrificium, cujus neque ipse sacrificans particeps esse dignoscitur,* etc. Item hunc morem ex traditione Apostolica emanasse, docet Trident. *sess.* 13. *cap.* 8. Augustinus 16. *de Civit. Dei, cap.* 1. asserit: *Manducare panem esse in novo Testamento sacrificium Christianorum.* Trident. Augustinus.

Ratione confirmatur, quia non videtur

73. fundamentum aliquod hujus præcepti de sumptione facienda a Sacerdote, aliud, quam illud Pauli 1. ad Corinth. 10. *Qui edunt hostias, participes sunt Altaris,* etc. quæ est generalis ratio in quibusdam sacrificiis; ergo ut inducta in hoc sacrificio insinuat ad integritatem et consummationem ejus spectare illam sumptionem ex institutione Christi.

Responsio. Suarez. Respondet Suarez incertum esse an hoc præceptum sit juris divini, quia nec Ecclesia illud declarat, neque ex institutione Christi sequitur, neque quod sit traditio Apostolica probat præceptum esse divinum, quia multa sunt ordinata ab Apostolis, quæ Ecclesia semper tenuit in usu.

Præceptum sumptionis non esse divinum.

Impugnatur. Contra, Concilium Toletanum satis expresse colligit et insinuat esse juris divini: *Quale,* inquit, *erit sacrificium,* etc. ubi insinuat sacrificium esse mancum, nisi sumatur a Sacerdote. Deinde Paulus idem insinuat loco præfato, allegans institutionem Dei in veteri lege, in qua Sacerdotes participes fiebant sacrificii et altaris, et ibidem æquiparat hanc participationem illi, quæ fit mensæ Domini in hoc Sacramento. Deinde in illis: *Hoc facite in meam commemorationem,* concluditur præceptum sumptionis et ministrationis Eucharistiæ, et confectionis ejus; ergo etiam hoc, quia sermo principaliter est ad Apostolos, tum præsentes et institutos Sacerdotes; unde Tridentinum sess.

Trident. 13. cap. 2. *Et in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suamque annuntiare mortem donec ipse ad judicandum veniat,* etc. ergo si sumptio mortem Domini nuntiat, sequitur proportio significationis requisita ad partem sacrificii, et præceptum illud sumptionis, respective etiam ad Sacerdotem conficientem, quamvis in eo passu utraque sumptio comprehenditur.

Deinde in rubricis habetur tantus rigor hujus præcepti, ut si Sacerdos consecrans deficiat, debeat illi alius substitui ad sumptionem sacrificii, etiam non jejunus; si esset autem tantum præceptum Ecclesiaticum, videtur præceptum illud de jejunio, quod Apostolicum, est spectare magis ad reverentiam sacrificii, quam illa sumptio, nisi jure divino esset de integritate sacrificii, quia alioquin conservari posset in aliud tempus. Ex rubricis.

Ex quo sequitur traditionem illam Apostolicam, quam docet Concilium esse juris divini, non autem constitutionis Apostolicæ, quia inter hæc discernit Ecclesia, ut patet de immixtione aquæ in calicem, quam mixtionem licet fuerit a principio semper in usu in Ecclesia a temporibus Apostolorum, tamen declarat esse præceptum Ecclesiasticum; sic etiam celebratio Paschæ, quæ ad institutionem Apostolicam spectat, et jejunium. 74. Esse juris divini.

Addo ergo, si sumptio Sacerdotis non esset traditionis, aut juris divini, quid obstaret, quin sacrificium consummari possit per communionem laicam aliorum, quamvis ipse non sumeret. Dices esse præceptum Ecclesiæ; contra, sed unde colligis illud esse Ecclesiasticum. Respondet Suarez dando esse præceptum divinum, quod illa sumptio exigitur, et Eucharistia tam in ratione sacrificii, quam Sacramenti consummatur, et ut participando etiam de illa minister publicus ostendat se consentire isti sacrificio. Responsio. Suarez.

Contra, sumptionem refert Toletanum *supra* ad rationem sacrificii, non Sacramenti; et ulterius in ratione Sacramenti, consummari potest per communionem laicam aliorum sub utraque specie; hoc enim præceptum est prius illa consuetudine, qua in Ecclesia Latina subtractus sit usus calicis laicis; ergo illa ratio non valet, sic etiam minus valet altera. Impugnatur.

Peto enim, quid sit consentire sacri-

ficio ? an sit approbare, aut credere, aut fructum ejus participare, aut communicare eidem ; sed hæc omnia debent exhiberi in ipso sacrificio, aut partibus ejus non postquam transiit ; ergo si per communionem Sacerdotis habentur, erit pars sacrificii. Communio enim non refertur ad id quod præteritum est in ministerio, sed ad præsens, ut de se patet, et ex orationibus, quæ antea dicuntur, ut *Domine non sum dignus,* etc. loca autem Patrum, quæ significant perfici sacrificium in consecratione, intelligi debent juxta sensum conclusionis sequentis.

75. Tertia concl. Essentia sacrificii in consecratione. *Tertia conclusio.* Ratio sacrificii essentialiter consistit in ipsa consecratione. Est communis modernorum de hoc mysterio, a qua recedere nulla ratio urget, nam quæ dicuntur de communione, salvantur in eo quod dicatur pars integralis et inseparabilis, pertinens ad sacrificii complementum, quamvis potius dici debeat participatio sacrificii, et non sacrificium, quia non prædicatur totum de parte integrali. Probatur conclusio. Probatur conclusio ergo ex dictis, quia nihil aliud superest, in quo consistat essentia sacrificii.

Toletan. Concil. Et confirmatur auctoritate Patrum, quæ solum valet in proposito, ubi quæstio versatur circa id quod institutum est. In primis canon citatus Toletani in primis suis illis verbis videtur supponere sacrificium, quoad essentialia, fieri a sacerdotibus, non communicantibus, licet posteriora verba in sensu explicato intelligenda sunt de communione tanquam parte integrali et consummatione sacrificii.

76. Idem patet ex oblatione Canonis post consecrationem, postquam enim commemoratur præceptum Christi : *Hoc facite in meam commemorationem,* subjungitur : *Unde et nos memores,* etc. quæ deprecatio supponit memoriam illam per consecrationem jam factam.

Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 5. *Deinde vero postquam confectum illud spirituale sacrificium, et ille cultus incruentus super ipsa propitiationis hostia obsecramus Deum pro communi Ecclesiæ pace ;* et infra : *Cum hoc sacrificium offerimus, postea facimus mentionem etiam eorum, qui ante nos obdormierunt ;* et infra : *Denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximum credentes animarum juvamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius, et tremendi, quod in Altari propositum est, sacrificii,* etc. ergo supponit jam per consecrationem sacrificium factum ante illas obsecrationes. Cyrillus Jerosol.

Ambrosius in Psalmum 39. *Tunc ipse offertur in terris, quando corpus Christi offertur, et tunc ipse offerre manifestatur in nobis, quando sermo ejus sanctificat sacrificium quod offerimus.* Ambros.

Cyprianus in sermone de Cœna Domini: *ex quo dictum est a Domino* : *Hoc facite in meam commemorationem* : *Hoc est corpus meum, etc. Hic est sanguis meus ; quotiescumque his verbis, et hac fide actum est, panis iste ad totius hominis vitæ, salutemque proficit simul medicamentum, et holocaustum existens, etc.* Cyprian vel alius.

Gregorius 4. Dialogorum cap. 56. *Quis fidelium habere in dubium possit, in qua immolationis hora ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri, Angelorum choros adesse,* etc. Hoc patet ex aliis Patribus, ex quibus *supra* probatum est Christum esse ex vi verborum sub speciebus panis et vini. Gregor.

Confirmari etiam potest ratione, quia ille est actus primarius et essentialis sacrificii, ad quem primo se extendit potestas sacerdotalis per characterem impressum ; sed potestas sacerdotalis primo, et per se extenditur ad consecrationem ; ergo primario in illa consistit essentia hujus sacrificii, alias Sacerdos posset offerre 77. Sacerdotium ad sacrificium ordinatur.

Responsio. Impugnatur. hostiam ab alio consecratam, nec proinde necessarium est habere per se potestatem consecrandi. Dices consecrationem exigi ad Sacramentum. Contra, potestas sacerdotalis primo et per se ordinatur ad sacrificium, non ad Sacramentum; unde et aliqua Sacramenta ministrari possunt sine sacerdotio, ut Baptismus, et hoc ipsum Sacramentum ministrari posset a Diacono, quod non contingeret, si sacerdotium ad Sacramentum, et ejus ministerium primo ordinaretur.

Christus offerens. Secundo, offerens principaliter hoc sacrificium est ipse Christus, ministerialiter Sacerdos; sed Christus tantum offerre dicitur per verba consecrationis ex sanctis Patribus, quia illa sola proferuntur in persona Christi, ergo. Tertio, omnia, quæ requiruntur ad sacrificium, in consecratione primario inveniuntur, ut est præsentia Christi realis, desitio panis et vini quoad substantiam, quæ est primaria et supernaturalis immutatio, quæ hîc contingit. Quarto, Christus ipse offertur in hoc sacrificio; sed hæc oblatio principaliter consistit in consecratione, per quam Christus fit præsens.

Quinto, est memoria sacrificii cruenti, sed hæc maxime celebratur in consecratione, ubi seorsim ex vi verborum, et significatione expressa, consecratur sanguis et corpus, quamvis concomitanter sint sub utraque specie; ergo.

Sexto, si excludatur consecratio ab essentia sacrificii, nulla alia actio manet, in qua consistat, præter sumptionem; sed in hac non includitur, tum quia consecratio est dignior, in actione autem Sacerdotis nulla potest esse dignior actione sacrificandi; unde inter merita ipsius Christi maxime omnium celebratur ejus sacrificium mortis, in quo ipse fuit victima et Sacerdos, atque hoc ipsum sacrificium incruentum, quod in memoriam cruenti est institutum. Argumenta, quæ contra hanc conclusionem militant, non sunt alia, quam quæ probant, vel oblationem, vel sumptionem Sacramenti spectare ad sacrificium, quæ solvuntur ex dictis.

QUÆSTIO V.

Quid offertur in hoc Sacrificio?

Hæc ex dictis facilem habet solutionem; 78. Quid offertur? in ea tamen variæ sunt opiniones. Prima Cassalius. Prima sent. est Cassalii *lib.* 2. *de sacrificio Missæ*, ubi asserit duo sacrificia secundum rationem Physicam hîc distingui; primum consistit in oblatione panis et vini, tam in offertorio quam in sequentibus, usque ad consecrationem; secundum est sacrificium, in quo per consecrationem offertur ipse Christus, nempe corpus et sanguinem; addit primum sacrificium ordinari ad secundum.

Secunda sententia est, materiam hujus Secunda sent. sacrificii esse Christum, ut existit in propria existentia; terminum autem *ad quem* esse eumdem, ut sacramentaliter existit sub speciebus.

Tertia sententia docet Christum, ut Tertia sent. sub speciebus, esse materiam, quæ offertur; ut autem manducatur, esse terminum ejus.

Quarta sententia est rem oblatam esse Quarta sent. ipsum Christum principaliter, quamvis panis et vinum offerantur secundario. Hanc docet Suarez *disp.* 75. *sect.* 1.

Quinta sententia, est in consecratione Quinta sent. consistere actionem sacrificativam, quatenus repræsentat mortem Christi, et idem esse rationem sacrificii in hoc, ac repræsentare Christi passionem et mortem; ita Vasquez *disp.* 222. *cap.* 7. *et* 8.

Prima conclusio. Sive oblatio antece- 79. dens spectat, sive non spectat ad rationem sacrificii, non recte dicuntur duo

sacrificia physice in hoc mysterio reperiri; dictum autem est *supra,* quid de oblatione dicendum est, et quommodo se habeat ad sacrificium. Probatur ergo, quia partes non sunt totum, neque assumunt nomen, aut essentiam totius, saltem heterogeneii; sed in proposito secundum Patres unicum est sacrificium novæ legis, et non plura, quod etiam Theologi admittunt, et supponit Trident. *sess.* 22. *cap.* 1. *et* 2. ubi de unico sacrificio cruento et incruento loquitur, in quibus ipse Christus offertur, et oblatus est; unde si essent duo sacrificia, non recte unicum sacrificium Crucis repræsentarent.

Esse unum sacrificium. Trident.

Oblatio non est sacrificium.

Deinde, quando ad idem plures actiones ordinantur, nulla sumit appellationem a termino *ad quem,* nisi illa quæ proxime attingit ipsum, quamvis ut faciunt unum, sine subordinatione, sive alio modo, habent appellationem termini; ergo oblatio drior disponens ad consecrationem, in qua essentialiter consistit actio sacrificativa, ut ex dictis patet, non recte appellatur actio sacrificativa, neque quod per ipsam proxime fit sacrificium, nisi ut transit mediate in terminum.

80. Secunda conclusio. Prima ratio. Secunda ratio.

Secunda conclusio. Christus ut existit in propria specie, et modo connaturali, non est materia, quæ offertur, ut dicit secunda sententia. Probatur, materia quæ offerri debet, debet etiam immutari; sed Christus in propria existentia non immutatur, ergo non est materia oblata. Secundo, ut constat ex dicendis, Christus, ut sub speciebus offertur; ergo est materia sacrificii sic, non ut in propria existentia manens.

Christus ut præexistens non est materia. Responsio.

Dices requiri, ut materia oblationis supponatur ad ipsam oblationem. Contra, ideo exigitur, quia immutatur; immutatio autem est ordinarie circa præexistens, sed non immutatur Christus in propria existentia; ergo non est materia oblati,

Si non præexisteret, fieret consecratio.

Deinde, si Christus non præexisteret adhuc ex vi consecrationis, et assistentia Dei signo infallibili verborum, poneretur sub speciebus consecratis, sicut contingit aliis signis practicis et sacramentalibus, in eo casu fieret verum sacrificium; ergo haberet veram oblationem, sed esset consecratio ejusdem rationis et significationis; ergo. Deinde in hoc sacrificio quantum ad rem oblatam debet esse repræsentatio sacrificii cruenti, sed ad hanc non confert existentia immutabilis Christi; ergo.

81. Tertia conclusio. Non in repræsentatione sacrificii Crucis consistit. Responsio. Impugnatur.

Tertia conclusio. Hoc sacrificium, quamvis includat memoriam passionis Christi, non in ea solum consistit ratio sacrificii incruenti. Est contra Vasquez. Probatur, quia sic tantum est signum rememorativum passionis, et speculativum, non practicum, alioquin quodcumque signum repræsentans idem sacrificium esset sacrificium, quod nemo concedit. Dices requiri ut res ipsa contineatur in signo, sicut Christus in hoc sacrificio. Contra, continere rem ipsam non facit ad rationem sacrificii, nisi in illa continentia fiat oblatio, quæ est de intrinseca ratione sacrificii. Præterea, sacrificia veteris legis erant sacrificia, quæ significabant passionem futuram Christi; significare autem futurum aut præteritum perinde facit ad rationem sacrificii, ergo aliquid aliud exigitur ad sacrificium præter illam significationem.

Significatio mystica non spectat ad sacrificium.

Consequentia patet, quia sacrificium non includit essentialiter significationem mysticam, qualis est illa, sed tantum moralem, ideoque quamvis sacrificia veteris legis continebant mysticam, non ideo erant sacrificia, sed quia res oblata immutabatur in cultum Dei, et continebat cultum interiorem tanquam signum ejus; ergo eodem modo in proposito continere memoriam passionis, non est essentialis ratio hujus sacrificii.

82. Continere Christum convenit Sacramento.

Deinde continere Christum convenit huic sacrificio, non solum qua sacrificium est, sed etiam qua Sacramentum, et cibus animarum; sub hac autem ratione non est sacrificium; ergo quod commune est ipsi qua Sacramentum et sacrificium est, non facit ad distinctionem utriusque.

Essentia sacrificii.

Deinde continentia hæc Christi, nisi contineatur per modum rei oblatæ, non facit ad rationem sacrificii, cujus tota significatio est in oblatione rei immutatæ in cultum Dei, ut *supra* definivimus ex communi sententia, ac proinde neque in hac continentia sola, cum memoria passionis præteritæ stat ratio sacrificii, aut definitio, quia nihil horum includit immutationem, aut oblationem.

Quanam ratione significatur passio?

Deinde celebrari per hoc memoriam passionis est præceptum Christi supponens sacrificium completum; vel ergo sacrificium includit ex natura actionis illam repræsentationem, vel non; si sic, ergo in illa inquantum per similitudinem et proportionem, actio sacrificandi se habet circa corpus et sanguinem Christi, sicut actio sacrificandi ejus in Cruce versabatur circa eadem, repræsentat, et sic per modum oblationis erit ex natura rei memoria ejusdem sacrificii.

Si non includit talem similitudinem reipsa, sic erit signum mere speculativum ejus ex instituto Christi, sicut alia signa sunt, quia nimirum præceptum Christi ex ea intentione latum est, ut fieret in memoriam, hoc sacrificium, sacrificii cruenti.

Baptismus repræsentat mortem Christi.

Sed Baptismus etiam significat mortem et sepulturam Christi, ut constat, quia in illo morimur nos peccato, et trina immersione in aqua significatur sepultura Christi, ut constat ex Patribus, et suo loco tractatur.

83. Confirm. Sumptio significat passionem.

Confirmatur, quia etiam sumptio hujus Sacramenti ex declaratione Tridentini et Patrum, quos *supra* citavimus, fit in memoriam sacrificii cruenti, et illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, etc. ad sumptionem etiam Sacramenti referuntur. Sed hoc non obstante præfatus auctor negat sumptionem etiam sacrificantis pertinere ullo modo ad essentiam et integritatem sacrificii, sed solam consecrationem; restat ergo ut essentia sacrificii non consistat in memoria passionis tantum.

Eucharistia sacrificium propitiatorium et holocaustum.

Accedit ultimo, quod hoc sacrificium sit propitiatorium pro peccatis, ut definiunt Concilia, sit etiam holocaustum in cultum supremum Dei; sed sacrificium propitiatorium continet oblationem per modum satisfactionis pro peccatis, holocaustum autem immutationem rei oblatæ totalem, quæ non conveniunt huic sacrificio, prout solum includit memoriam passionis. Confirmatur, quia sacrificium offertur Deo immediate; ergo ejus essentia in hoc debet consistere, et non in memoria alicujus rei creatæ, qualis fuit passio Christi. Trid. *sess.* 22. *cap.* 3. urget etiam Canon primus contra sententiam præmissam, in qua negatur sacrificium consistere in sola commemoratione passionis.

84. Prima object. Solvitur.

Fundamentum Vasquez sunt loca aliqua Patrum, quibus nihil aliud dicitur, quam sacrificium hoc offerri in memoriam passionis; loquuntur ergo de sacrificio specificative, non quod illa memoria sit ratio ejus essentialis, deinde hæc memoria celebratur ex natura ipsa actionis sacrificandi incruente, quia, ut diximus, corpus ex vi verborum ponitur sub speciebus panis, sanguis sub speciebus vini, et seorsim, quantum ad expressam significationem, licet alterum sub specie alterius contineatur concomitanter.

Celebrari memoriam passionis.

Quomodo fit in memoriam passionis?

Actio ergo ipsa sacrificandi incruente imitatur actionem sacrificii cruenti, in quo sanguis in Cruce fuit separatus a corpore. In hoc ergo actio sacrificandi incruente qua imitatur cruentam oblationem fit in

memoriam passionis Christi, quia in quantum imitatur passionem modo explicato est memoria, sed non sic est sacrificium, sed inquantum sic agendo per veram immutationem rei oblatæ offertur Deo.

Eadem ergo actio, et est imitatio oblationis cruentæ, et est sacrifica oblatio, per hoc autem habet quod sit sacrificium, per illud quod sit memoria sacrificii prioris; unde si primum demus, non erit sacrificium, sed sola memoria; si secundum, non erit memorativum prioris.

85. Cyprian. Nihil aliud intendunt Patres, ut constat ex eorum verbis. Cyprianus *lib.* 2. *epistolarum epist.* 3. quæ nunc ordine est 63. nihil dicit nisi *mentionem passionis Christi in sacrificiis omnibus nostri, hoc est, altaris facere, et ipsam passionem Domini esse sacrificium quod offerimus*, etc. Id autem intelligendum est modo dicto, quia sacrificatio nostra fit per modum sacrificationis cruentæ, quantum ad imitationem et exemplar ejus.

Chrysos. Chrysostomus *homilia* 17. *ad Hebræos*, dicit : *Unam esse hostiam, et non multas, quam offerimus*, etc. nempe quantum ad unitatem rei oblatæ : *Quomodo una est*, inquit, *et non multæ, quia semel oblata est in sancta Sanctorum* (supple in Cruce) *hoc autem sacrificium* (supple altaris) *exemplar est illius, idipsum semper*

Augustin. *offerimus*, etc. supple Christum. Idem sonat testimonium Augustini *lib.* 20 *contra Faustum*, c. 21. ubi dicit : *Hujus sacrificii caro et sanguis ante adventum Christi, per victimarum similitudinem promittebatur, in Passione Christi per ipsam veritatem reddebatur, post ascensum Christi per Sacramentum memoria celebrabatur.*

Algerus. Algerus : *Non ergo est in ipsius Christi veritate diversitas, sed in ipsius immolationis actione, quæ dum veram Christi passionem et mortem quadam sua similitudine figurando repræsentet, nos ad imitationem ipsius Passionis invitet et accendat*, etc. Subjungit *infra* explicationem Augustini loco præfato : *Dicit ergo*, inquit, *Christum in manifesto corpore suo, et in distinctis membris humanitatis suæ semel passum in Cruce, qui non manifeste, sed invisibiliter est in Sacramento quotidie, non passus, sed quasi passus repræsentatus;* eodem modo *infra* subjungit explicationem verborum Gregorii, ex quibus patet ad reliquos, quos citat præfatus auctor.

Duo enim contendunt Patres, nempe non esse diversa sacrificia, quantum ad rem oblatam, sed idem; diversa tamen esse quantum ad actionem et modum offerendi, et sacrificium altaris in oblatione imitari sacrificium cruentum, ac proinde esse memoriam ejus; unde in hac imitatione consistit ratio signi rememorativi, in oblatione ratio sacrificii; unde sicut de fide est Christum in hoc sacrificio vere et proprie immolari, quoad rem ipsam, ut *infra* patebit, oportet rationem sacrificii ab hac immolatione rei sumere, non autem ab imagine prioris sacrificii, qua repræsentans est tantum.

Objicit deinde rationem, quamvis, inquit, sacrificium absolutum, hoc est, non commemorativum alterius, postulet rei oblatæ immutationem, tamen immutatio non est ratio formalis sacrificii; sed quid requisitum ex parte materiæ ejus necessario, ratio autem sacrificii in significatione omnipotentiæ Dei, auctoris vitæ et mortis formaliter posita est; ergo si erit aliqua oblatio in qua hæc significatio absque rei oblatæ immutatione habetur, erit proprie sacrificium; sic se habet oblatio incruenta absque vera Christi immutatione, significans mortem ejus, ergo, etc. 86. Objectio a ratione.

Hæc ratio quam putat efficacem, est valde inefficax. Respondetur itaque in ma- Responsio.

jori petere principium, ut aperte constat; quare enim immutatio rei sit de ratione sacrificii absolute, et non commemorativi, si univoce conveniunt; deinde si in hoc distinguitur sacrificium ab oblatione simplici, nequit non esse de essentia sacrificii, quod ipse alias docet cum communi.

Item, si immutatio rei est per se requisita ad materiam sacrificii; ergo ad cujuscumque, ergo etiam ad incruentum, quia nequit salvari sine materia per se requisita. Item, quare hæc conditio exigitur ad sacrificium ex parte materiæ, nisi in ordine ad significationem, quæ nequit haberi, nisi ut per talem modum offerendi significetur omnipotentia aliter per sacrificium, quam per oblationem simplicem.

Accedit Concil. Trident. sess. 22. can. 3. *Si quis dixerit Missæ sacrificium tantum esse laudis et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in Cruce, non autem propitiatorium,* etc. *anathema sit;* ergo non consistit in nuda commemoratione.

87. Quarta conclusio. *Quarta conclusio*. Neque essentia hujus sacrificii consistit in sumptione ejus, ita ut consecratio supponatur, et existentia Christi sub speciebus tanquam materia. Patet ex dictis *supra,* quia consecrationem probavimus esse de essentia sacrificii, et sumptionem esse tantum partem integralem; et sufficit pro absurdo, quod sequeretur etiam quotiescumque sumitur communio a laicis, toties sacrificium fieri, et quod consecratio respectu sacrificii incruenti ita se haberet, sicut incarnatio respectu cruenti.

Quinta conclusio. Principalis oblatio est Christi. *Quinta conclusio*. Res oblata principaliter in hoc sacrificio est Christus ipse ut fit sub speciebus, nempe corpus et sanguis ejus. Hæc patet ex dictis, quia Tridentinum, et Patres *supra* citati dicunt Christum offerri hic incruente et invisibiliter sub speciebus panis et vini; et hanc oblationem fieri per verba ipsius Christi, quæ tantum in consecratione dicuntur in persona Christi, non in persona Sacerdotis; solum ergo indiget explicatione.

Ad sacrificium exigitur immutatio rei quæ offertur. Hæc immutatio in proposito contingit dupliciter, quia substantia panis et vini desinunt esse per consecrationem, et convertuntur in corpus et sanguinem Christi, deinde ipse Christus recipit *esse* sacramentale sub speciebus. 88. Explicatur oblatio sacrificii. Unde quamvis hæc duo in ratione rei diversa sunt, in ratione tamen sacrificii unum integrum constituunt, unde species se habent ut *quo,* Christus ut *quod,* et desitio panis et vini se habet ut terminus *a quo* oblationis, quia eodem modo se habent ad oblationem, quo se habent ad transubstantiationem; quod vero se habeant species ut *quo* respectu hujus sacrificii, patet, quia sacrificium est visibile et sensibile signum, mediante autem speciebus convenit Christo esse, quod habet in Sacramento et sacrificio; ergo ab iis in ratione sacrificii non præscindit, quia tamen Christus ut sub speciebus offertur, ideo oblatio terminatur ad Christum, ut ad rem principaliter oblatam, ad species ut *quo*.

Unde Augustinus, et habetur in capitulo 89. Augustin. *Hoc est, de consecratione, dist.* 2. *Hoc est,* inquit, *quod dicimus, hoc est quod modis omnibus probare contendimus, sacrificium Ecclesiæ duobus confici, duobus constare, visibili Sacramentorum specie et invisibili Domini nostri Jesu Christi carne et sanguine,* etc. Idem etiam patet Joan 6. *Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita.* Trident. Trident. sess. 22. c. 2. *Corpus et sanguinem suum sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit;* et infra : *Novum instituit Pascha, seipsum ab Ecclesia per Sacerdo-*

tes sub signis visibilibus immolandum.

Exemplum

Potest materia, ex qua sacrificium fiat, dici panis et vinum quoad substantiam, sed materialiter se habent ad rem oblatam, quia in ipsam commutantur; sic thus quod adoletur et evaporatur per ignem, commutatur in fumum, qui proxime offertur. Dicit ergo hæc hostia necessarium et intrinsecum ordinem ad species, sine quibus non est sacrificium sensibile proportionatum Ecclesiæ, quæ signis sensibilibus utitur in cultu; ergo quidquid constituit in *esse* sensibili spectat ad sacrificium, non ut pars rei oblatæ, sed ut quo res offerri possit sensibiliter, tanquam contentum, ac proinde recte potest dici sacrificium ut *quo* includere species, sine quibus non esset in ratione signi.

Probatur species spectare ad sacrificium.

90. Confirmatur, quia illud aliquo modo spectat ad sacrificium, quod spectat ad Sacramentum, licet non eodem modo, quia species, ut suo loco probatum est, sunt Sacramentum in recto, corpus vero et sanguis res Sacramenti, seu significatum. Sacrificium vero consistit in re oblata, et ipsa oblatione facta in cultum Dei, quæ consistit in re digniori, ac proinde magis accepto Deo, quod est corpus et sanguis Domini, ut definit Tridentinum citatum; et can. 2. *Si quis dixerit illis verbis : Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi, aliique Sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum, anathema sit.* Quia tamen hæc oblatio fit mediante specie sacramentali, ideo dicimus eas species ut *quo* spectare ad sacrificium et oblationem.

Aliter se habent species ad sacrificium, aliter ad Sacramentum.

Trident.

Idem declaratur.

Quod ulterius confirmari potest, quia verba sacramentalia, seu forma determinant species, et immutant separando ipsas; et in his speciebus seorsim consecratis, earumque significatione consistit memoria et imitatio sacrificii cruenti; ergo spectant ad hoc sacrificium, ut est exemplar et figura prioris, retinens veritatem ejusdem figuræ oblatæ, et sine quibus res ipsa offeri non possit.

91. Algerus. Offertur sub speciebus.

Unde Patres dicunt, potissimum Algerus, offerri eam sub speciebus, offerri invisibiliter, quantum ad propriam formam, visibiliter quantum ad species, sub quibus est sacramentaliter, ac proinde nequit præscindere, ut offertur a specie. Unde quamvis species non sit pars rei oblatæ, est tamen ratio, sine qua offerri non possit, non solum per modum conditionis, quia conditio non determinat aliquod prædicatum rei, cujus est conditio; species autem in proposito determinat prædicatum essentiale, quod convenit sacrificio, nempe esse signum sensibile divini cultus, quod nequit convenire corpori et sanguini nisi per species ; ergo recte dicitur species ut *quo* spectare ad sacrificium, sicut sapor, et alia accidentia dicuntur spectare ad nutrimentum, sine quibus non posset esse nutrimentum, aut nutritio, quamvis principaliter hæc nutritio consistat in ipsa substantia rei.

Est ut forma sacrificii, atque ut quo.

Esse sensibile, est essentiale.

Ex his facile solvi possunt quædam argumenta modernorum, qui negant species pertinere ad rem oblatam, licet ordo ad species sit in ea necessarius, quæ non cohærent, quia ideo ordo ille spectat ad rem oblatam, qua sacrificium est, quatenus exigit ut sit signum sensibile, quod nullo modo ipsi competit, nisi ut includit terminum suum, per quem redditur subjectum sensui; ordo enim ille immediate non attingit sensum, ergo solum in suo termino, ac proinde Christus ut hic, non esset res capax oblationis sensibilis, nisi ut includit speciem; et quamvis Christus sit res oblata, et ratione suæ dignitatis acceptetur, non tamen sine speciali acceptatione, neque aliter, nisi ut offertur sensibiliter per modum sacri-

ficii humani in Ecclesia et actione proportionata Ministro.

QUÆSTIO VI.

De Ministro, aliisque, quæ spectant ad hanc oblationem.

92. De offerentibus hoc sacrificium potest esse quæstio in genere et specie, nempe de Sacerdote, de Ecclesia, de Christo, de populo, de audientibus, etc. utrum omnes offerant et singuli, et quomodo? Omissis hæreticis, qui negant sacrificium, et de quibus *supra* egimus, prima est sententia Magistri 4. *dist*. 13. ubi asserit hæreticum, aut hæresi suspectum non conficere hoc sacrificium valide. Hæc opinio ut erronea ab omnibus rejicitur, et merito. Vasquez, et alii moderni docent Doctorem *supra* dogmatizasse, valide quidem consecrare, sed non offerre sacrificium, quem sequitur Gabriel *supra;* ita Vasquez *disp*. 226. *cap*. 1. citat Doctorem, atque alii moderni.

Prima sententia. Magister. Vasquez.

Sed hæc interpretatio in superficie verborum hæret, non in mente, aut resolutione Doctoris; hanc ergo *superius* *q*. 3. *concl*. 1. diluimus, ut ibidem citavimus verba ejus. Suppositis itaque iis, quæ ibidem dicta sunt, addo amplius Doctorem ibidem respondere ad argumentum Magistri, quod est illud ipsum, quod adduxit in objectione, ut videre est apud ipsum Magistrum; unde verba Doctoris sunt, postquam nempe præmisit, a quocumque Sacerdote, etiam schismatico, hæretico et degradato confici valide Sacramentum, subjungit : *Si objicis de hæretico et schismatico quod non conficiat, quia Sacerdos non offert in persona propria, sed in persona Ecclesiæ, cujus est minister; hic autem est præcisus ab ea,* et huic rationi videtur Magister inniti in littera. Probatur antecedens per illud quod dicit Sacerdos, *offerimus tibi,* et non, *offero tibi.* etc. quæ probatio est etiam Magistri.

Excluditur calumnia, et explicatur Doctor.

A quocumque Sacerdote confici valide.

Objectio Magistri.

Respondet ergo Doctor dupliciter ad hanc objectionem : primo offertorium spectare ad sacrificium, et non ad Sacramentum; quod ex communi opinione omnium, verum est, ac proinde consequentia Magistri non valet. 93.

93. Respondet Doctor dupliciter. Prima. responsio.

Respondet secundo : *Esto etiam,* inquit, *quod verum sit, quod oportet quemlibet conficientem conficere in fide Ecclesiæ, bene potest non solum schismaticus, sed etiam hæreticus potest circa Eucharistiam habere intentionem Ecclesiæ in conficiendo; et hoc intentionem in universali intendendo, scilicet facere quod Christus instituit faciendum, et quod Ecclesia facit, licet non intendat in speciali, quia credit Eucharistiam nihil valere, sicut dicitur* 2. *Priorum, contingit scire omnem mulam esse sterilem, et dubitare de hac; et de ista intentione universali satis dictum est d*. 6. *in materia de Baptismo*, etc.

Secunda responsio.

Intentio universalis sufficit.

In hac secunda responsione consistit resolutio Doctoris, non in prima, ideo remittit ad distinctionem, ubi optime explicat hanc intentionem universalem *quæst*. 5. et eum sequuntur omnes Theologi posteriores. Si dicit ergo resolutive quod intentio universalis sufficit in Ministro cujusque Sacramenti, et in proposito ad Eucharistiam, etiam qua sacrificium est, non negat sacrificium offerri a Ministro etiam hæretico; in priori itaque responsione non resolutive agit, sed solvit argumentum Magistri.

94. Hæc responsio pervia est et clara, agit enim ex proposito quæstionis de Ministro Sacramenti, et obiter *in* 2. *respons*. tangit resolutive, quid dicendum sit de Ministro sacrificii, et ejus intentione requisita, quia quamdiu manet in eo intentio universalis, quæ ad minimum requiritur ut valide

consecret, offert sacrificium in intentione et persona Ecclesiæ et Christi. Unde antecedens illud Magistri, seu minor rationis ejus negatur, quod scilicet hæreticus, aut præcisus ab Ecclesia nequeat offerre valide sacrificium. Non bene ergo Vasquez dicit Doctorem probare suam sententiam ratione Magistri, quia dicitur in offertorio, *offerimus,* et non *offero;* adducit enim rationem Magistri, ad quam respondet primum non valere consequentiam; et secundo negando antecedens ejus. Unde mirum est quam leviter moderni sententiam ejus explorant, ut aliquid suppetat, quod impugnare possint.

95. Sed urget Vasquez, quod eo ipso quo characterem habeat Sacerdos recipiat potestatem offerendi et consecrandi; sed quid tum, quis enim negat? Doctor *in hac dist.* 13. *quæst.* 2. id affirmat, et *in dist.* 19. *art.* 4. dicit postestatem conficiendi Eucharistiam in Sacerdote esse semper propinquam, et non impedibilem, si attentat facere in materia debita, et cum intentione requisita; et *dist.* 24. *et* 25. *de Ordine,* hoc idem probat; item, *dist.* 21. *q.* 2. dicit Sacerdotem et in persona Dei, et in persona propria baptizare et consecrare. Ex his de facili apparet sententia Doctoris.

96. Prima conclusio. Patet ex definitione Ecclesiæ. *Prima conclusio.* Omnis Sacerdos, etiam hæreticus, et degradatus et præcisus, valide offert sacrificium immediate, si adsit debita intentio requisita ad conecrationem. Hæc patet ex dictis. Patet etiam ex variis definitionibus Conciliorum post Nicænum Concilium, etiam ab hæreticis celebrari vera Sacramenta, si cætera adsunt, contra Cyprianum, qui negabat extra Ecclesiam, ubi non est fides, inveniri Sacramenta fidei; ideoque ordinatum est præter Cataphryges, qui in materia et forma ac ritu essentiali Sacramentorum deficiebant, reliquos conversos a quacumque hæresi recipiendos in suo gradu, Diaconos ut Diaconos, Presbyteros ut tales, Episcopos ut Episcopos, quamvis aliqui canones ordinarint Presbyteros manere pro tempore in officio Diaconi ministrantes causa disciplinæ.

Secunda conclusio. Hæreticus Sacerdos etiam in persona Ecclesiæ et Christi offert sacrificium, si servet intentionem universalem, quamvis habeat ipse particularem ex errore. Est Doctoris *supra,* et quidem in terminis est contra rationem illam Magistri, et patet ex dictis, quia quamdiu manet character sacerdotalis, potest habere suum actum competentem, et manet potestas concessa a Christo et Ecclesia in talem actum; ergo potest exercendo actum gerere personam Christi et Ecclesiæ offerentis sacrificium. Patet consequentia, quia nihil aliud est offerre in nomine Christi et Ecclesiæ, quam uti potestate ab ipsis concessa, secundum quam deputatur minister in ordine ad talem actum; sed manet semper character sacerdotalis semel impressus, et independenter a fide et statu personæ, quia indelebilis, ut definit Tridentinum *sess.* 7. *de Sacramentis in genere canone.* 9. 97. Secunda conclusio. Hæreticum valide offerre cum intentione universali etc.

Tertia conclusio. Christus est principalis offerens hoc sacrificium. Est communis Theologorum, eamque tradit Trid. sess. 22. c. 2. *Idem,* inquit, *nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in Cruce obtulit,* etc. Anselm. in Psal. 38. *Ipse offerre manifestatur in nobis, cujus sermo sanctificat sacrificium quod offertur,* etc. Augustin. lib. 4. de Trinit. c. 14. *Christus ipse offerens, ipse et oblatio, cujus rei Sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium quod offertur,* etc. Chrysostom. homil. 2. in epist. 2. ad Timotheum, et homil. 17. in epist. ad Hebræos: *Cum videris Sacerdotem offerentem, non ipsum conside-* 98. Tertia conclusio. Christus principalis offerens. Trident. Anselmus. Augustin. Chrysost.

res hoc facientem, sed Christi manum invisibiliter extentam ; et in Liturgia : *Ipse est qui offert, ipse est qui offertur.* Innoc. III. Florent. Trident. Cyprian. Innoc. III. *in cap. Firmiter, de Summa Trinitate, et fide Catholica,* dicit : *Christum esse Sacerdotem et sacrificium.* Eugen. IV. in decreto unionis Armenorum, *hoc mysterium offerri in persona Christi;* et Trident. *ipsum esse principalem offerentem,* Cyprian. epist. 63. *Sacerdos in altari vice Christi fungitur, et sacrificium ac plenum Deo Patri offert.* Suarez contra hanc conclusionem citat nostrum Doctorem *quodl.* 20. Cordubam *lib.* 1. *quæst. q.* 3. Gabrielem *lect.* 26. *et* 27. *in canonem,* male tamen, quia Doctor loquitur de offerente immediato, non de principali offerente, cujus sententia in sequenti conclusione probabitur.

69. Quarta conclusio. Suarez. Bellarmin. Doctor. Vasquez. *Quarta conclusio.* Christus Dominus non est immediate offerens hoc sacrificium. Est contra Suarem *disp.* 77. *sect.* 1. Bellarminum, et aliquos modernos. Conclusionem tenent Doctor *in quodl.* 20.*art.* 3. quem sequuntur præfati Doctores, et Vasquez *disp.* 225. *c.* 3. Solum ergo Christus remote offert hoc sacrificium, sicut et Ecclesia, proxime vero Sacerdotes.

Probatio ex Patribus. Probatur conclusio ex Patribus præmissis, qui non solum Christum offerre hoc sacrificium docent, sed modum quo offert, nempe in nobis, aut in Sacerdotibus,ergo non est alius modus offerendi Christi nunc nisi in ministris. Trident. Trident. *Idem,* inquit, *nunc offerens Sacerdotum ministerio,* ergo non aliter offert ; qui autem in ministro tantum offert, licet auctoritative et principaliter offerre dicatur, non tamen immediate in propria persona, qui enim per alium facit, licet facere dicatur, tamen non proxime, sed per ministrum. Idem expresse sonant Anselm. verba Anselmi,qui dicit Christum *offerre in nobis,* nempe ministris, rationem subjungit, *quia sermo ejus sanctificat sacrificium,* nempe ut prolatus a Sacerdote, quod determinat oblationem ejus reduci ad institutionem verborum, et 100. Augustin.
potestatem datam ministro.

Verba Augustini nihil aliud indicant, imo extrema illa verba : *Cujus rei Sacramentum quotidianum esse voluit sacrificium Ecclesiæ, quod offertur,* id clarius explicant, nam Sacramentum, id est, signum sacrum oblationis prius factæ a Christo, tam in Cœna, quantum ad veritatem rei, quam in Cruce, quantum ad repræsentationem et imitationem voluit esse *sacrificium quotidianum Ecclesiæ;* ergo supponit Christum proxime illud non offerre. Ambrosius idem Cyprian. habet, cujus verba sumpsit Anselmus, ut solet sententiis anteriorum Patrum loqui. Cyprianus clare idem docet, affirmans *Sacerdotem vice Christi in altari fungi,* referens ipsum Sacerdotem offerre; ergo oblatio Christi terminatur ad institutionem mysterii, quatenus ei dedit valorem ad potestatem offerendi in Sacerdotibus,et quatenus in Christi merito et Passione, cujus memoria est, acceptatur, sicut cætera omnia. 101. Secunda probatio a ratione.

Secundo probatur conclusio ratione, eatenus requireretur oblatio immediata per Christum facta,ut tribueret merendo per oblationem præsentem effectum sacrificii, vel ut compleret potestatem offerendi, utrumque est falsum ; ergo. Nulla est necessitas talis oblationis per Christum personaliter. Probatur major, quia alia non suppetit necessitas illius oblationis. Minor patet, quia sufficit meritum universale Christi, per Passionem et mortem suam, ex quo omnia habent valorem Sacramenta, sicut et sacrificium et opera nostra, etc. ex Paulo ad Hebræos 10. *In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel;* et infra :

una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos, etc. ergo ad complementum hujus oblationis et consummationis plen riæ meriti Christi, non requiritur aliqua alia quotidiana personalis oblatio per ipsum immediate, neque ad necesse esse, neque ad melius esse, quia, ut dicit Clemens VI. Extravaganti, *Unigenitus, de indulgentiis,* una gutta sanguinis Christi sufficiebat ad redemptionem totius mundi.

Meritum Christi completum. Christus consummavit meritum in morte.

Neque alioquin compleretur meritum et satisfactio Christi pro nobis,si aliquid deesset ad melius esse, tum maxime quia secundum opinantes fuit infiniti valoris; ergo quidquid ad genus meriti spectat complectens; tum etiam, quia Christus non est jam in statu merendi, qui complevit meritum, *et semel,* ex Paulo *introivit in sancta æterna redemptione inventa;* in quo probat Sacerdotium ejus excellere Sacerdotium Leviticum.

102. Præterea, etiamsi jam offerret in persona propria,sequeretur sacrificium Missæ esse infiniti valoris per ipsos, quia valor ejus a persona offerente desumitur, et etiam ratione rei oblatæ per ipsum, ac proinde æquale sacrificio cruento in effectu. Quod non admittitur, quia hoc sacrificium non delet mortale, neque pro ipso satisfacit; neque plene etiam pro pœna debita iis pro quibus offertur alioquin sufficeret unum sacrificium pro vivis et defunctis, quod est contra praxim Ecclesiæ, et sensum.

Sacrificium cruentum excedit incruentum quoad valorem.

Præterea, ut *supra* ex Tridentino, et aliis dictum est, sacrificium hoc institutum est in memoriam cruenti,ut fructus ejus in hoc nobis applicetur, quod probat effectum ejus esse diversum, et minoris valoris, quam fuerit cruenti sacrificii, in cujus virtute operatur.

Confirmatur. Non offert visibiliter. Non concurrit intentione particulari.

Confirmatur, quia Christus non concurrit ad actum ipsum externum sacrificii proxime, in quo consistit ejus essentia, et dependet proxime a ministro proferente sensibiliter verba; neque affectu interiori actuali et particulari, quia inde sequeretur quod intentio actualis Sacerdotis non exigeretur et suppleretur per intentionem actualem proximam Christi, quia causa principalis immediate influens, et particulariter proxime in effectum supplet defectum causæ instrumentalis;intentio ministri est tantum applicans formam materiæ; ergo si Christus intendit proxime, supplebit illam, quia intentio Sacerdotis in virtute intentionis Christi universalis habet hunc effectum; loquitur enim in persona Christi, quando consecrat, non in propria, ut Patres dicunt; et patet ex Canone. Si ergo Christus habet intentionem non solum universalem, sed etiam particularem hîc et nunc offerendi, supplet intentionem Sacerdotis, quæ superfluit.

Causa principalis supplet defectum instrumenti

Si dicas intentionem Christi particularem esse accommodatam intentioni Sacerdotis; contra, inde sequeretur vel non requiri quod est intentum, vel Sacerdotem hæreticum male sentientem de mysterio non valide conficere. Probatur sequela, quia vel intentio universalis Christi sufficit ad valorem sacrificii, et sic particularis non exigitur, vel præterea requiritur particularis ejus; ergo si hæc accommodata est intentioni Sacerdotis hæretici, qui non habet intentionem particularem rectam, sed vitiatam conceptam ex suo errore particulari, ut quia putat Christum non offerri in sacrificio,sed panem tantum, vel non esse sacrificium,quia intentio ejus particularis sequitur modum conceptus; sequitur vel nihil conficere, quia Christi intentio accommodatur ejus intentioni particulari a qua dependet, vel certe ex virtute solius intentionis particularis Christi, quæ efficax est, et a qua dependet 103.

103. Responsio. Impugnatur.

sacrificium confici potest, quamvis minister neque particularem neque universalem habeat.

Intentio ministri necessaria.

Requiri autem intentionem ministri de fide est, saltem quantum ad Sacramentum, et secundum omnes, quantum ad sacrificium ; primum definit Eugenius IV. *in Decreto unionis.*

104. Responsio. Impugnatur.

Dices forte ad bene esse requiri intentionem peculiarem Christi. Contra, quia ex intentione illa particulari non redundat major valor in sacrificio, quam sit ille quem habet ex universali ejus, qua instituit, et præcepit illud, et dedit potestatem offerendi Ecclesiæ Sacerdotibus ; ergo superfluit. Antecedens patet, quia per illam intentionem applicatur valor passionis, et meritorum Christi, cui nihil accrescere potest, vel quia infinitus est ut aliqui volunt, vel quia summus ut intendi, aut augeri non possit in ratione bonitatis, aut acceptionis ; ergo intentio illa particularis superfluit, cum nullum habeat, aut habere possit effectum particularem superadditum.

Meritum Passionis Christi.

Confirmatur, ex intentione universali et in virtute ejus fit sacrificium, seu consecratio, fit Christus præsens, et mysterium completur, et habet effectum suum ; illa eadem intentio sufficit ad Sacramenta conficienda, quamvis ministerialiter fiant a ministro, ergo intentio particularis superfluit. Ex quibus solvitur fundamentum oppositæ sententiæ.

Objiciunt primo Patres, ad quos responsum est.

Secunda objectio. Solvitur ex Paulo.

Objiciunt secundo Christum esse Sacerdotem in æternum. Sed respondet Paulus, quia unica oblatione in Cruce consummavit sanctificatos, et semel introivit in sancta, hoc est, in aram Crucis ; unde sicut effectus sui Sacerdotii, et oblatio semper manet inexhausta, post quam non datur alia, nisi in memoriam ejus, manet Sacerdotium sempiternum illi, quia etiam ei non succedit aliud, quia etiam manebit in Sacerdotibus, usque in finem offerentibus nomine Christi, et auctoritate ab eo recepta.

105. Tertia objectio. Responsio.

Tertio objiciunt, humanitas Christi effective concurrit physice ad hoc sacrificium ; ergo intendit particulariter quoties fit. Respondetur negando antecedens, et dato antecedente, negando consequentiam, quia concursus ille est causæ instrumentalis, et non meritoriæ, qui est influxus causæ moralis, non physicæ ; offerens autem impetratorie, et per modum causæ moralis, unde omne meritum Christi in hoc genere causæ contigit.

Offerens est tantum causa moralis, et impetratoria. Trident.

Hinc Trident. *sess.* 6. *c.* 7. *de causis nostræ justificationis,* docet Christum esse causam meritoriam, qui nobis sua sanctissima Passione in Cruce meruit justificationem. Sive ergo physice, sive non, influit ejus humanitas instrumentaliter hanc justificationem, nihil refert ad præsens.

Quarta objectio. Solvitur.

Quarto, qui dat eleemosynam per famulum, dat per seipsum. Respondeo, auctoritative et mediate concedo, immediate nego.

Quinta objectio. Respondetur. Manifesta disparitas.

Quinto, sequeretur alias, quod Christus se habet in hoc sacrificio, sicut qui dabat victimam Sacerdoti, qui tamen non communicabat valorem ullum sacrificio. Respondetur, negando sequelam, quia se habet ut instituens, ut res oblata, ut potestatem tribuens offerendi alteri tanquam ministro suo, quorum nihil concurrit in exemplo allato.

106. Sexta objectio.

Sexto, inde sequeretur si Christus non offerat, Sacerdotium ejus esse supervacaneum. Respondetur negando sequelam, effectus ejus nunc currit usque ad diem judicii, quia omnia in virtute ejus fiunt ; post autem diem judicii manebit Sacerdotium ejus et aliorum, quamvis nullus ejus

effectus proprius erit in exercitio pro tunc; dignitas enim ipsa sine exercitio dignitas est, ac proinde non supervacanea, sicut aliæ multæ potentiæ in cœlo non erunt supervacaneæ, quamvis non habebunt hujusmodi effectus in gloria, quia non est indigentia eorum.

Septima object. An Christus oret jam in cœlo. Rupertus. D. Thom. Abulens. Ad Rom. 8. Ad Hebr. 7. 1. Joan. 2.

Septimo, Christus orat pro nobis in cœlo; ergo etiam potest offerre sacrificium particulariter. Respondetur antecedens esse in controversia, illud negant frequentius moderni cum Ruperto *lib.* 9. *de divinis officiis, c.* 3. affirmant D. Thom. *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 4. *art.* 6. *quæstiunc.* 2. quem sequitur Abulensis *in cap.* 14. *Matth. quæst.* 142. quæ fundatur ad Roman. 8. *Christus Jesus qui mortuus est, qui et resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis;* ad Hebræos 7. *Semper vivens ut interpellet pro nobis.* 1. Joan 2. *Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum.* Quæ auctoritates ad litteram debent intelligi, sicut intelligunt multi Patres, Justinus *quæst.* 105. *ad Orthodoxos,* Cyprianus *lib.* 4 *epistolarum, epist.* 2. alias 52. Ambrosius *super ad Romanos* 8. Cyrillus *lib.* 11. *in Joan.* August. *tract.* 102. *in Joannem.* et *præfat. in Psalmum.* 35. et *epist.* 59. *quæst.* 5. Hilar. 10. *de Trinitate,* Didymus *lib.* de *Spiritu sancto post medium,* Vigilius *contra Eutychen circa finem.*

Justinus. Cyprian. Ambros. Cyrillus. Augustin. Hilarius. Didymus. Vigilius.

107. Quæstio de nomine.

Sed quæstio est de nomine, nam hæc oratio consistit in repræsentatione sui meriti, Passionis, cicatricum Patri, ut curam nostri gerit, et providentiam circa electos, donec compleatur terminus sui meriti in finem. Alii negant id esse proprie orationem, quia circa liberaliter donanda versatur, nempe virtute ipsius orationis. Affirmant priores esse orationem.

Negatur ergo consequentia, quia offerri immediate sacrificium a Christo, est in valore præsentis voluntatis sacrificium acceptari per impetrationem ejus, quæ voluntas esset meritum. Hoc autem non competit ipsi in cœlo, quamvis sua merita antiqua repræsentet Patri, ut intuitu eorum sequatur effectus in Ecclesia, et applicatio eorum. Quæ voluntas non est particularis, sed universalis, quia est repræsentatio causæ universalis, nempe passionis Christi, in cujus virtute sortitur effectum. Responsio ad abjectionem.

108. Quinta conclusio. Doctor. Gabriel. Corduba. Magist. Probatio.

Quinta conclusio. Hoc sacrificium offert etiam in persona Ecclesiæ Sacerdos. Ita Doctor *quodl.* 20. *art.* 2. Gabriel, Corduba et Magister *supra* citati. Probatur primo, ex oblationibus Missæ, ubi Sacerdos loquitur semper in plurali, et persona communitatis: *Offerimus,* inquit, *tibi,* in offertorio: *Te igitur clementissime Pater, supplices rogamus,* etc. *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed et cunctæ familiæ tuæ,* etc. *Unde et memores, Domine, nos servi tui, sed et plebs tua sancta,* etc. et sic in reliquis loquitur; ergo oblatio illa fit nomine corporis Ecclesiæ.

Augustinus lib. 10. de Civitate, cap. 20. *Quotidianum,* inquit, *voluit esse Ecclesiæ sacrificium, cum ipsius corporis ipse sit caput, et ipsius capitis ipsa sit corpus, seipsam per ipsum discit offerre.* Ita habent codices Colonien. et Brugenses. Alii legunt: *Cum ipsius corporis ipse sit caput, seipsam per ipsum discit offerre,* etc. parum refert quid dicatur ex his, quantum ad intentum; quod est Ecclesiam seipsam per Christum offerre in sacrificio, non ut Vasquez interpretatur *disp.* 226. *cap.* 2. Augustin.

Opposita sententia. Bellarmin. Vasquez.

Sed contra conclusionem sentit Bellarminus *lib.* 2. *Missa, c.* 4. et Vasquez *disp.* 225. *c.* 3. Ecclesia non offert tanquam Sacerdos per ministrum, et ita neque tanquam superior per inferiorem, sed

e contra tanquam plebs per Sacerdotem, ac proinde tanquam inferior per superiorem; Christus autem tanquam Sacerdos per ministrum, qui etiam Sacerdos est, licet inferior.

109. Responsio. Respondetur tamen, in primis si loquamur de Ecclesia, qua involvit suum caput, ut ipsi est unita, et influit in ipsam, quæcumque dona, præcisionem illam non valere, quia eadem est intentio Ecclesiæ et Christi, et synonyme a Patribus et Doctoribus sumuntur, tam in ministerio Sacramentorum quam sacrificii; et sic Ecclesia offert intentione Christi, et oblatione ejus, ac proinde tanquam superior.

Eadem intentio Ecclesiæ, et Christi.

Superior est Sacerdote, et quomodo? Si autem loquamur de eadem Ecclesia, ut est corpus præcisum a capite, sic etiam esse superiorem respectu Sacerdotis offerentis, sicut corpus membro; unde licet a Christi institutione habeat Sacerdos potestatem offerendi, tamen illam non communicavit ipsi Christus, nisi propter corpus, et tanquam ministro corporis mystici, qui in ipso tanquam membrum ejus ministrat; actio autem membri redundat in corpus, ut proinde corpori attribuatur, sicut pars attribuitur toti, et respectu ejus est inferior, quantum ad perfectionem et functionem, cujus finis est perficere totum, et ministrare toti.

Corpus excedit membrum.

110. Ita Paulus 1. *ad Corinth.* 12. discurrit: *Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ; alii autem sermo scientiæ secundum eumdem Spiritum,* etc. *sicut enim corpus unum est, et membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt, ita et Christus; etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus,* etc. *nam corpus non est unum membrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniam non sum pes, non sum de corpore, num ideo non est de corpore,* etc. Hanc similitudinem corporis humani et membrorum ejus ut sunt in corpore egregie explicat et reducit ad corpus mysticum Christi; et subdit: *Vos autem estis corpus Christi, et membrum de membro; et quosdam quidem posuit in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas,* etc. et ad Ephes. 4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas,* etc. *ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi,* etc. Ecclesia ergo, quæ est corpus Christi quantum ad ministerii finem, potior est quolibet suo membro particulari, et superior, sicut corpus membro, quamvis illud membrum habeat aliquam virtutem operandi, quæ cæteris non competit, neque ipsi corpori, nisi mediante membro. Ad Eph. 4.

Ex quo patet ad illam rationem, distinguendo primum antecedens, quantum ad participationem potestatis Sacerdos est minister Christi, non Ecclesia, in aliquo sensu ratione characteris conceditur; quantum ad functionem membri comparati ad corpus cujus est membrum, negatur, et quantum ad finem ministerii, quod in ordine ad corpus institutum est.

Respondeo secundo, sicut totum non solum est ex partibus, sed præterea includit principaliter unitatem, sive physice sumatur, sive moraliter, sive politice, quia sparsa membra non faciunt unum corpus; sic etiam Ecclesiam præter membra sua includere unitatem, quæ est Spiritus Christi, nempe sanctus, ut recte Paulus docens unitatem corporis humani superaddi membris, ut fiat unum corpus: *Ita et Christus,* inquit, *etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus;* inde mox probans eodem Spiritu vivificari corpus per varia dona et ministeria, hic autem Spiritus principaliter in corpore, et per participationem in mem- 111. Secunda responsio.

Corpus Ecclesiæ includit Spiritum, quo unitur et vivificatur.

bris habitat, sicut anima in corpore primum, secundario in membris singulis et particularibus ; sive ergo baptizat minister, sive peccata dimittit, sive consecrat, in virtute Spiritus sancti id facit assistentis, qui est Spiritus Ecclesiæ.

112. Unde recte Patres in Conciliis œcumenicis dicunt : *Nos*, etc. *in Spiritu sancto legitime congregati,* etc. sic Apostoli in Concilio Jerosolymitano: *Visum est Spiritui sancto, et nobis,* etc. qui nempe datus et promissus est a Christo Ecclesiæ tanquam sanctificator et rector ; et in Actibus, per Baptismum et Confirmationem visibiliter dabatur, nunc invisibiliter.

Sicut ergo corpus non in solis membris, sed principaliter in eorum unione consistit, ita Ecclesia, quæ est corpus Christi, non in solis membris, hoc est, Sacerdote et plebe consistit, sed principaliter in unitate Spiritus et donorum ; sed Spiritus principaliter est in Ecclesia et corpore, non in Petro aut Paulo, intelligendo ministrum hunc aut illum in particulari ; in virtute autem Spiritus sancti consecrat, ergo Ecclesia, qua est corpus, et includit Spiritum inhabitantem et unientem, est superior ministro, etiam qua habet potestatem consecrandi, et in virtute ejusdem Spiritus consecrat, ut sæpissime Patres dicunt.

Confirmatur. Confirmatur ex cap. *Utrum sub figura* de consecrat. dist. 2. *Sicut,* inquit, *de Virgine per Spiritum sanctum vera caro sine coitu creatur, ita per eumdem ex substantia panis et vini mystice idem consecratur,* etc. Participant ergo Sacerdotes potestatem hanc ab Ecclesia, id est, a Spiritu Ecclesiæ; quo spectat illud Act. 20. *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei,* etc.

113. Accedit et alia participatio hujus potestatis ab Ecclesia, quæ male dicitur esse populus tantum, nempe ordinationem ab Episcopis, et jurisdictionem offerendi, et directionem ac ritum ; ergo inferiores sunt Ecclesia in hac parte. Objectio ergo futilis est, quamvis apparens, quia male sumit Ecclesiam pro sola plebe, et non qua unum corpus est, ut patet.

Unde patet, ut *supra* præmissum est, Sacerdotem in nomine et persona Ecclesiæ offerre dona ; quæ Ecclesia est una et visibilis, præfigurata proinde in arca Noe, 1. *Petri* 3. per civitatem sanctam Jerusalem, *Apocalypsis* 21. per hortum conclusum, et fontem signatum, *Canticorum* 4. per unam columbam, *Canticor.* 6. per vineam, *Psalm.* 73. *Cantic.* 2. *Isaiæ.* 5. *Jeremiæ* 2. *Matthæi* 20. *Marci* 12. *Lucæ* 20. *Apocalypsis* 14. per navem, *Lucæ* 5. per sagenam comprehendentem bonos et malos pisces, *Matth.* 13. et per regnum cœlorum, ibidem, quæ omnia ad unitatem spectant. Dicitur sponsa Christi *Psalm.* 44. Ezechielis 16. 2. *ad Corinth.* 11. *ad Epheseos* 5. *Apocalyps.* 19. cujus ipse est caput. Oseæ 2. 1. *ad Corinth.* 12. *ad Ephes.* 1. *ad Coloss.* 1. eam comparavit, et emit sanguine suo *Act.* 20. 1. *ad Corinth.* 6. *ad Ephes.* 2. *Coloss.* 1. 1. *Petri* 1. *ad Hebræos* 9. 1. *Joannis* 1. *Apocalypsis* 1. Ecclesia una est.

Hinc sequitur quod Ecclesia sicut facit 114. unum corpus politicum et mysticum Christi, cujus est sponsa, sine ruga et macula, ut alibi dicitur, ita etiam habere potest intentionem non propriam et personalem, quod competit tantum singulari et supposito, sed generalem, quæ competit collectioni ; hæc autem habitualis est, ut competit corpori, ut abstrahit a membro, videlicet Sacerdote ; actualis autem ut includit Sacerdotem ministrum publicum deputatum ad sacrificium, inquantum ille loquitur et offert in persona Ecclesiæ.

Unde intentio actualis Sacerdotis est

generalis, et particularis; generalis, ut substituitur nomine Ecclesiæ; particularis, ut elicitive ab ipso Sacerdote concipitur. Priori modo sumpta semper acceptatur, quia sancta est intuitu Ecclesiæ; secundo modo non semper, quia dependet a statu particulari Sacerdotis, qui potest esse malus, ac proinde offerendo sibi demereri.

Ultima conclusio. Reliqui fideles aliquo modo offerunt sacrificium, quatenus sunt membra Ecclesiæ, et sic ingrediuntur illam generalem oblationem; sed illi qui assistunt, magis specialiter offerunt, et quo immediatius accedunt ad ministerium, eo magis etiam offerunt suo modo sacrificium, et participant ejus fructum.

QUÆSTIO VII.

Quisnam sit effectus hujus sacrificii ?

115. Effectus sacrificii. Plures sunt effectus, qui tribuuntur huic sacrificio, nempe remissio mortalis, venialis, pœnæ temporalis, augmentum gratiæ, impetratio aliorum beneficiorum, pro quibus obtinendis offertur, ut salutis corporalis, pacis, serenitatis, et ejusmodi; quos effectus omnes in genere et specie comprehendit Trident. *sess.* 22. *c.* 2. ubi docet esse propitiatorium pro peccatis, dari per ipsum donum pœnitentiæ, dimitti crimina etiam ingentia, non solum pro peccatis vivorum et defunctorum, pœnis, satisfactionibus et aliis necessitatibus, sed et pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis, rite juxta Apostolicam traditionem offertur. De his ergo effectibus seorsim aliquid dicemus.

116. Prima conclusio. Dat remissionem *Prima conclusio.* Oblatione hujus sacrificii impetrantur dona pœnitentiæ et contritionis; ex quibus contingit remissio peccatorum mortalium, et pœnæ æternæ. Est tridentini *supra*, quam docent communiter Patres; dicunt enim virtute hujus sacrificii remitti peccata, et quamvis aliquorum verba interpretari possint de remissione pœnæ et satisfactionis debitæ, quæ etiam peccata dicuntur, quia ex peccato sunt, vel propter peccata debentur, tamen quia Tridentinum hanc efficaciam explicat in specie ad peccata mortalia extendi, ut distinguitur culpa a pœnis, ita etiam debent intelligi Patres. Sequitur ex forma institutionis, ubi dicitur *Matth.* 26. *Lucæ* 22. offerri in remissionem peccatorum, quæ verba explicantur etiam de sacrificio incruento *ad Hebr.* 5. ubi docetur munus Pontificis et Sacerdotis esse offerre dona pro peccatis. Tertio, succedit veteribus, in quibus multa fuerunt propitiatoria pro peccato, et impetratoria; unde colligitur esse sacrificium propitiatorium pro peccatis, colligitur ex sensu communi Ecclesiæ ab initio; unde in Liturgia Jacobi dicitur: *Offerimus tibi incruentum sacrificium pro peccatis nostris.* peccatorum et quomodo?

Secunda conclusio. Hæc remissio non fit per hoc sacrificium ad instar Sacramenti, ita ut virtutem habeat remittendi peccatum, supposita attritione, eo modo quo diximus *supra,* accedente bona fide, Sacramentum Eucharistiæ supposita attritione dare primam gratiam, sicut et alia Sacramenta vivorum. Probatur conclusio, quia neque ipsum sacrificium cruentum, cujus virtute operatur hoc sacrificium, quia applicat ejus valorem, habet illum effectum conferendi primam gratiam. 117. Secunda conclusio. Non fit remissio ad instar Sacramenti. Ratio.

Aliquibus non probatur hæc ratio, quia nempe si intelligatur de sufficientia et efficacia, falsum est antecedens; si autem de applicatione ejus, sequeretur quod neque Sacramenta haberent illum effectum, neque hoc sacrificium haberet aliquem effectum particularem, quem non habuit Ab aliquibus rejicitur.

Sustinetur ratio præmissa. Prima ratio. cruentum. Contra, hæc ratio fundatur in facto, et secundum voluntatem quam Deus et Christus habuit de facto, unde sicut remissio peccati fuit per media particularia Sacramentorum, quæ ad salutem fidelium instituta sunt applicata, ita sacrificium aliter non remittat nisi per hæc media ; sequitur ergo quod sacrificium incruentum non habeat vim remittendi eadem, sicut sacramenta quæ instituta sunt in hunc finem.

Secunda ratio. Secundo patet, quia alias si hoc sacrificium posset tribuere immediate gratiam habitualem, non esset necessaria pœnitentia necessitate medii ad salutem, quia effectus ejus haberetur per oblationem sacrificii.

118. Tertia ratio. Tertio, posset offerri pro infantibus et justis, in quibus non est obex ad augmentum gratiæ ; primum non admittit usus, aut sensus Ecclesiæ.

Quarta ratio. Quarto, posset quis accedere cum sola attritione æstimata ad sacrificium, sicut ad confessionem, quia per sacrificium remitteretur peccatum antequam communicaret, supposito quod oblatio consistat in consecratione, ad quam cum dispositione debita accedit, supposito quod esset remissivum peccati immediate ; hoc tamen est contra Trident. *sess.* 13. *cap.* 7. docens dispositionem existentis in peccato mortali debere esse confessionem, ideoque Trident. *sess.* 22. *cap.* 2. dicit : *Nos recipere misericordiam a Deo per hoc sacrificium in auxilio opportuno.* Remittit hæc peccata inquantum impetrat dona et motus pœnitentiæ, et sic mediate, non proxime, sicut pœnitentia, nam hoc definit Trident. *sess.* 14. *cap.* 1. *et.* 4. ubi docet fuisse necessarium quovis tempore motum pœnitentiæ ad remissionem peccati mortalis ; ergo per aliud non remittitur. Contra conclusionem nihil objici potest præter loca Patrum et Tridentini citata, quæ ex sensu conclusionis interpretanda sunt.

(Trident. — Necessitas pœnitentiæ.)

Tertia conclusio. Licet hoc sacrificium habeat vim impetrandi hoc beneficium, et quandoque reipsa impetratur conversio peccatoris, tamen non est infallibilis ejus effectus, ut sentit Durandus *in* 4. *dist.* 12. *quæst.* 4. Canus *lib.* 12. *de locis cap.* 23. Corduba *lib.* 2. *qq. quæst.* 3. inclinat Suarez *disp.* 79. *sect.* 3. *in fine.* Probatur, quia non invenitur de hoc promissio certa, et infallibilis in Scriptura ; secundo, experientia docet non converti plures, pro quibus offertur, ut pro conversione hæreticorum. Dices dari quidem gratiam conversionis, si per ipsos non obstet pro quibus offertur. Contra, si daretur gratia conversionis, sequeretur ipsa conversio, nam gratia efficax est, quæ postulatur per sacrificium, atque adeo ipsa actualis conversio ; non autem gratia sufficiens, quia hæc ex Dei providentia secundum communem modernorum datur omnibus quantum est ex se, ac proinde non exigitur pro ea oblatio ; quidquid ergo sit de veritate illius opinionis, quam suo loco examinavimus, jam transeat, contra eos qui tenent contrarium conclusionis et eamdem etiam sententiam. Præterea effectus infallibilis Sacramenti et sacrificii certus est, quantum ad exhibitionem actualem ejus, si non sit impedimentum, sed respectu gratiæ prævenientis qua peccator sui compos movetur ad pœnitentiam, non est aliquod impedimentum, neque sufficit gratia tantum sufficiens, sed requiritur efficax, quod supponit etiam Tridentinum, quandoque hac oblatione impetrari.

(119. Tertia conclusio. Durandus. Canus. Corduba. Suarez. Non est infallibilis effectus. — Effectus infallibilis est certus.)

Præterea, quia perseverantia, quæ est effectus Sacramenti, non semper tribuitur, 120.
est etiam effectus sacrificii, quod pro perseverantiæ gratiæ offerri potest ad impetrandam victoriam tentationum ; sed non magis debet impetratio gratiæ præ-

venientis dari tanquam effectus ejus infallibilis, (quia non magis valet pro peccatore sacrificium, quam pro justo) quam perseverantia justi; hunc tamen effectum non habet infallibiliter, quia non expediebat divinæ providentiæ, quo sollicitos nos esse voluit, et cum timore et tremore operari salutem nostram, ut Trident. *sess.* 6. cap. 13.

Præterea, Trident. *supra* non fundat hanc impetrationem in promissione aliqua speciali, sed in impetratione virtute operis, quod habet rationem communem suffragii sicut et aliæ orationes Ecclesiæ, quæ non habent hunc ineffabilem effectum.

Præterea, gratiæ auxilia, ut plurimum reducuntur in effectum, mediantibus Sacramentis, quæ proxime per modum medicinæ dant salutem, ac proinde exigunt aliquam dispositionem in sumentibus ea, quæ habent remittere peccatum. Hoc vero sacrificium offertur etiam pro pertinacibus, in quibus non est dispositio; ergo non congruit mediante illo infallibiliter, ut detur talis effectus. Contra hanc conclusionem aliqui moderni sentiunt ex fundamentis jam impugnatis,

121. Quarta conclusio. Effectus infallibilis.

Quarta conclusio. Remissio peccati venialis et pœnæ temporalis hujus in vivis et defunctis; illius in vivis tantum fit virtute hujus sacrificii, etiam infallibiliter. Quoad primam partem inter Catholicos non est controversia quoad remissionem. Conclusio patet ex Trident. *supra*, inde in Sacerdotum ordinatione, dicitur: *Accipe potestatem offerendi sacrificium pro vivis et defunctis,* unde Concilium *supra* absolute dicit *pro pœnis et satisfactionibus offerri*, ergo eamdem vim habet ac satisfactio per bona opera, quibus proxime remittuntur pœnæ.

Controversia de modo quo remittit veniale.

De modo autem quo remittuntur peccata venialia, est controversia, quam alias *infra* tractabimus. Unde illi, qui negant venialia remitti sine infusione gratiæ sanctificantis, idem dicent in proposito non remitti peccatum veniale virtute hujus sacrificii, aliter quam mortale, impetrando auxilium actuale gratiæ, per quod elicitur actus bonus a justo, et augetur gratia, et remittitur veniale; in peccatore autem non remitti veniale per se, sed per pœnitentiam, unde dicent consequenter sacrificium non habere infallibiliter hunc effectum, sicut neque impetrare auxilium gratiæ actualis.

Primus modus dicendi.

Remitti immediate veniale.

Nos contrarium sequemur, remitti venialia sine infusione gratiæ, cum qua neque ex natura rei, neque ex institutione divina habent repugnantiam, quia habituale veniale in justo potest esse. Dicimus ergo remitti per satisfactionem, ac proinde per hoc sacrificium, quod habet rationem dignæ satisfactionis, haberi hunc effectum in eo, qui offert vel facit pro se offerri sacrificium, quia in his habetur retractatio actualis sufficiens per exhibitionem operis; in aliis non habet forte illum effectum, supposito quod ex se non concurrant aliquo modo, aut consentiunt in actum; sustineri etiam potest veniale aliquando remitti sine actuali ejus retractatione ut per sumptionem Sacramenti, ac similiter in proposito sufficere oblationem sacrificii ad eumdem effectum in aliis. Videantur fundamenta hujus controversiæ *infra dist.* 21. *et* 22.

122. Veniale remitti sine infusione gratiæ.

Totum reducitur ad hæc duo, quod veniale compatiatur cum gratia; ergo non exigit ad sui remissionem infusionem gratiæ, non habet necessariam connexionem cum peccato mortali, quantum ad sui remissionem ex eadem ratione, quia non petit infundi gratiam cum qua haberet repugnantiam, quia in Sanctis cum maxima gratia consistit, ex illo Joannis: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos sedu-*

cimus, et veritas in nobis non est, in 1. epistola 1. neque ex lege, quia justitia non permittit, quin satisfieri possit pro eo, quod inducit obligationem pœnæ tantum temporalis, quale est peccatum, quamvis non satisfiat pro mortali, sicut contingit peccatorem satisfacere valide juxta communiorem sententiam pro pœnitentiis et aliis pœnis temporalibus in via, etiam in statu peccati; neque ex voluntate divina, quia satisfaciendo pro veniali, non ideo reconciliatur Deo peccator quoad justitiam adoptionis; neque ex natura medii aut operis, quia, ut docet Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 5. veniale non est necessaria materia pœnitentiæ, sed libera, quia multis aliis modis deleri potest, ut ibidem Concilium, nempe per quæcumque opera supererogationis et satisfactionis in suum finem relatæ, quod magis pium est ne peccatores a bono opere avertantur in statu peccati, quamvis non sit obligationis; ergo etiam per sacrificium, sicut per ipsum Sacramentum remittuntur venialia, tanquam per condignam satisfactionem oblatam.

Non est connexio ejus ad mortale per se.

Remitti per satisfactionem.

123. Quinta conclusio. Impetrat augmentum gratiæ mediate.

Quinta conclusio. Augmentum gratiæ, aliaque beneficia temporalia, tam spiritualia quam corporalia per hoc sacrificium impetrantur, non tamen infallibiliter, sicut priora. Hæc conclusio videtur communis, et experientia docet quantum ad secundum quantum ad primum idem dicendum est, sicut de modo quo remittit mortalia, per impetrationem gratiæ prævenientis ad conversionem peccatoris, sic etiam justo potest idem auxilium impetrari per sacrificium, ex quo sequitur in eo bonum opus et meritum, unde augeatur gratia.

Prærogativa orationis, et hujus oblationis.

Universaliter ergo valet hoc sacrificium ad impetrandum quidquid ordinate peti potest a Deo, aut sibi aut aliis. Hanc prærogativam habet oratio et oblatio, quod maxime inter omnia opera sint applicabilia alteri, quia maxime omnium sunt reconciliativa rei Deo, et placativa ipsius Dei respective ad personam, pro qua offeruntur, id est, pro quocumque fieri potest oratio ordinate, ut Doctor *quodl.* 20. ita etiam oblatio hujus sacrificii quod unum in se complectitur efficaciam aliorum sacrificiorum, quæ in quamvis lege pro quacumque particulari necessitate offerri Deo consueverant, quamvis virtus ejus infallibilis, extenditur tantum quoad ea quæ expressa sunt in conclusione quarta.

QUÆSTIO VIII.

Quomodo hi effectus conveniant Sacrificio incruento?

124. Duplex modus operandi sacrificii.

In hac difficultate videtur quæri tantum de nomine. Aliqui intelligunt opus operatum illud, quod certa lege competit sacrificio, et semper confertur; quamvis ergo aliquid virtute sacrificii conferatur ratione operis, ejusque valoris, quando non semper tribuitur, vocant impetrationem tantum et non opus operatum. Alii e contra dicunt, quod datur ratione operis, et non operantis, illud revocari ad genus meriti ex opere operato.

Triplex valor sacrificii.

Triplex autem est meritum, aut valor, qui tribuitur in hoc sacrificio; aliud est ratione institutionis ejus, aliud ratione personæ offerentis; et hoc duplex, vel ratione Ecclesiæ, vel ipsius Sacerdotis, vel denique ut Christus ipse offert sacrificium hoc ultimum esse extra rationem meriti probavimus *supra.*

Qualis est acceptatio sacrificii.

De hoc triplici effectu et modo causandi breviter dicemus, acceptatio ergo dicta potest esse, vel intuitu ipsius operis in se, hoc est, rei oblatæ, vel intuitu personæ offerentis, sive sit vera, ut Sacerdos, sive ficta, ut Ecclesia per Sacerdotem offerens.

Sotus. Petr. de Soto. Sotus *lib.* 9. *de justitia, quæst.* 8. *art.* 2. Petrus de Soto de institutione Sacerdotum *lect.* 9. *de Eucharistia,* dicunt sententiam nostri Doctoris *quodlibeto* 20. Male interpretantur Doctorem. fuisse, nullum dari effectum sacrificii ex opere operato, sed totum dependere ex opere operantis eum dependere a devotione Sacerdotis.

125. Conclusio. Effectus ex opere operato. Doctor. *Conclusio.* Datur effectus hujus sacrificii ex opere operato, ad quem spectat id quod ex virtute et valore rei oblatæ causatur in iis, in quibus offertur. Conclusio est Doctoris prædicto loco : *Hîc,* inquit, *præmittendum est unum hoc, quod probabile videtur, quod Missa non solum valet virtute meriti, sive operis operantis, sed etiam virtute sacrificii, et operis operati, vel non solum valet virtute meriti personalis Sacerdotis offerentis, sed etiam virtute meriti generalis Ecclesiæ, in cujus persona per ministrum communem offertur sacrificium, alioquin Missa mali Sacerdotis, qui in illo actu non meretur personaliter, sed demeretur, nulli valeret in Ecclesia, quod reputatur communiter inconveniens et rationabiliter, juxta illud* Joan. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita,* etc. Totum hoc patet etiam ex decursu totius quæstionis legenti. Conclusio est communis.

Valor ex opere operato. Ut ergo breviter resolvamus : illud in rigore est ex opere operato, quod respondet sacrificio ex propria institutione, hoc est, remittere pœnam temporalem, et aliaquæ dicta sunt 4. *conclus.* Item impetrare alia beneficia, ad quæ omnia habet valorem ex natura operis et rei oblatæ dignitate, sicut et applicare ad hunc effectum merita passionis Christi,

Ex oblatione Ecclesiæ. Alius valor convenit huic sacrificio inquantum offertur ab Ecclesia per ministrum publicum ad hoc munus deputatum, et sic sacrificium valet ad impetrationem non solum ex valore operis, sed etiam ex oblatione Ecclesiæ acceptatæ a Deo; hic Dici potest ex opere operantis. fructus, ut refertur ad Ecclesiam, erit ex opere operantis; si tamen consideretur, ut habet effectum in hoc aut illo particulari, cui accommodatur, lato modo dici potest ex opere operato, quia nec meritis, Vel ex opere operato. neque dispositioni ipsius correspondet, sed oblationi et sanctitati Ecclesiæ, quæ in eo casu pro ipso exauditur et acceptatur. Dici tamen potest ex opere operantis, non ita oblatio Christi, aut Sacerdotis in persona Christi, quia Christus non est Magis ex opere operantis. viator, aut in statu merendi, sicut Ecclesia, ac proinde Sacerdos ut in persona Ecclesiæ offerens potest mereri, non ut in persona Ecclesiæ.

Tertio denique quod respondet Sacerdotis oblationi pro se erit operis operantis ; quod autem aliis potest revocari ad opus operatum, nam sanctitas offerentis attenditur in impetratione non solum ipsa oblatio, quæ ex se quidem habet valorem, ut per ipsam impetretur; tamen hunc valorem, exercet ipsa oblatio in actu secundo, ut est ab offerente, qui valor magis applicatur, quo sanctior est persona offerens, sicut causa de se perfectius agit, quo perfectius applicatur, si ab applicatione dependeat. Applicatio sacrificii in ordine ad acceptationem divinam et impetrationem beneficii perfectius applicatur, quando ipsa persona offerens est magis grata, sicut communiter contingit in omni gratia, quæ per impetrationem datur, exauditur enim magis persona magis grata, eadem etiam applicatio perfectior est quando cum meliori dispositione, majori fide et devotione offertur sacrificium. Vide Doctorem *quodl.* 20. *et q.* 2. *hujus dist. ad.* 3.

126. Valor ex persona ministri.

Fructus quomodo ex sanctitate ministri crescit.

QUÆSTIO IX.

De quantitate valoris hujus Sacrificii?

127. Prima sententia. Valorem esse infinitum. Duplex sententia extrema circa præsentem quæstionem offertur. Prima asserit valorem simpliciter esse infinitum, quantum ac sufficientiam, quoad efficaciam finitum. Quidam referunt hunc valorem in appretiationem rei oblatæ, quæ infinite grata est Deo; alii in personam offerentem remotam, qui est ipse Christus; alii in ipsam institutionem; alii absolute loquuntur non declarantes radicem hujus infinitatis.

Fundamentum. Totum refertur ad unicam rationem, nempe ad dignitatem rei oblatæ, vel instituentis, vel institutionis, ut specificatur ab utroque, nempe reipsa, et instituente, vel dignitate remoti offerentis.

Valor infinitus syncategorematice. Quantum autem ad efficaciam, docent quidam habere valorem infinitum syncategorematice, ut vocant, ita ut tantum valeat pro pluribus ut singulis ipsorum simul, quantum si pro uno solo offerretur. Alii distinguunt de oblatione collectiva, ut si offeratur pro communitate, Limitatio hujus sententiæ. non descendendo ad particulares personas, et sic negant æque valere, ac si pro singulis fieret; si autem fiat specifice, et non confuse pro multis, tantum valere pro singulis, quantum si pro uno solo offeratur. Secunda sententia docet valorem finitum esse, quacumque via consideretur sacrificium.

128. Valor est finitus. Doctor. Durandus. Major. Gabriel. Sotus. Probatur conclusio. *Sit prima conclusio*: Valor hujus sacrificii est finitus. Ita Doctor *quodl.* 2. *et* 3. *articulo,* Durandus *in* 4. *dist.* 45. *quæst.* 3. Major *q.* 2. Gabriel *lect.* 27. *in can.* Sotus *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 2. *de Justit. et jure, lib.* 9. *quæst.* 2. Hæc conclusio probatur iisdem rationibus, quibus probatur sacrificium Crucis, et alia opera Christi non fuisse infiniti valoris. Quibus nunc suppositis subsumo ex Trident. *supra,* potissimus valor hujus sacrificii incruenti consistit in eo quod applicet valorem sacrificii Crucis, in cujus memoriam fit; ergo minoris valoris est, quam sacrificium Crucis. Patet consequentia, quia applicans non Sacrificium incruentum applicat sacrificium Crucis. participiat in eodem gradu perfectionem causæ principalis. Dato ergo quod sacrificium Crucis etiam fuerit infinitum, hoc, quod deficit a perfectione ejus, non erit infinitum, sed finitum in efficacia, quia inter hæc non datur medium formaliter, quia dividunt ens; quidquid sit de infinito secundum extensionem, argumentum videtur currere de infinito secundum intensionem.

Deinde videtur valor infinitus superfluus, cujus non dantur media, quibus reduci Esset superfluus valor infinitus. potest in effectum. Si dicas infinitum esse syncategorematice, sicut sacrificium Crucis, qui non minuitur, quibuscumque et quotiescumque applicatur; contra, est praxis Ecclesiæ, et decretum modernum Congregationis, quibus declaratur non satisfieri duobus per unum sacrum, quibus fit Conclusio fundatur in sensu Ecclesiæ. obligatio in solidum dicendi sacrum pro eleemosyna diversa; et hæc videtur potissima ratio conclusionis desumpta ex interpretatione et praxi Ecclesiæ.

Huic conclusioni refragantur Cajetanus 129. Sententia opposita. Cajetan. Sylvester. Vasquez. *tom.* 2. *opusc. titulo* 3. *quæst.* 2. *et* 3. *p. quæst.* 79. *art.* 5. Sylvester verbo *Missa*, Vasquez *disp.* 230. *c.* 3 *et* 2. citans plures modernos. Sufficiat tamen nobis praxis Ecclesiæ, ex qua sequitur non satisfacere eum, qui pro pluribus stipendiis per unum sacrum satisfacere conatur.

Deinde sequeretur ex opposito, quod Ratio ab inconvenienti. unum sacrum sufficeret pro omnibus ani-

mabus purgatorii liberandis, quod falsum est ex revelationibus et praxi, ut patet ex anniversariis, quæ dicuntur et ordinantur ab Ecclesia dici. Probatur tamen antecedens, quia hoc sacrificium habet hunc effectum ex opere operato, et hunc infallibiliter quantum ad remissionem pœnæ, si non sit obstaculum. Non dependet autem hic effectus a bonitate ministri, quia effectus ex opere operato, et valor sacrificii, fundatur in oblatione ratione oblatæ, et institutionis, ac Ecclesiæ, et Christi offerentis hoc in persona Sacerdotis, ut in persona utriusque tam Christi quam Ecclesiæ offert. In animabus purgatorii non est obstaculum aliquod; ergo si sacrificium haberet, effectum infinitum in illis haberet, quod non admittitur.

Responsio. Impugnatur. Si dicas dependere ab applicatione per ministrum facta; contra hæc est sola intentio ministri, quæ supponitur, et nihil aliud requiritur ad hunc effectum sacrificii, sicut sufficit ad effectum Sacramenti.

130. Objectio. Responsio. Objicies, si virtus sacrificii esset finita, sequeretur plures offerentes idem sacrificium minus participare, quam si pauci offerrent, verbi gratia, Sacerdos et audientes. Respondetur negando consequentiam, quia virtus sacrificii attenditur penes ordinem ad unam oblationem; unde si oblationes multiplicentur, quamvis eadem sit res oblata, sic valor multiplicatur, qui desumitur ab actione sacrificandi et offerendi, ut contingit in variis Missis, in quibus eadem res offertur, multiplicari valorem, et sacrificium; in proposito etiam audientes Missam, diversa oblatione ab ea, quæ est Sacerdotis, offerunt. Quæ licet oblatio late dicatur, non tamen est proprie sacrifica ea proprietate, qua illa Sacerdotis, habet tamen proprium effectum. Hæc quæstio potissimum intelligitur de valore, qui competit respectu personæ, cui particulariter applicatur sacrificium, non autem de valore convenienti toti Ecclesiæ, qui generalis dicitur neque de eo qui competit personæ Sacerdotis, qua effectus est.

Unde sumitur valor, nempe ab oblatione.

Secunda conclusio. Licet effectus per se competens huic sacrificio sit semper finitus, potest tamen aliquo modo considerari in eo infinitas syncategorematica, nam quamvis effectus, qui regulariter est ejus, sit semper idem, tamen effectus ejus, qui impetratur, licet non semper et regulariter, potest esse major aut minor, et conferri singulis sine diminutione, quamvis plures concurrant. Hanc amplecti debent auctores oppositæ sententiæ, neque repugnat Doctori, qui loquitur de effectu, qui regulariter per ipsum tribuitur. 131. Secunda conclusio. Infinitas syncategorematica.

Potest offerri sacrificium etiam pro infidelibus et excommunicatis, saltem indirecte, qua fit pro conversione peccatorum, et propagatione fidei, pro damnatis non, ut est communis Catholicorum consensus, quamvis Glossa in c. *Tempus*. 13. *quæst.* 2. asserat mediante hoc sacrificio pœnam illorum fieri tolerabiliorem; pro baptizatis directe offertur, nisi sint excommunicati, pro his autem tantum indirecte, ut aliqui volunt, aliqui directe; primum est verum. Offertur etiam pro defunctis et pro Beatis, non ad effectum impetrationis, sed ut memoriam eorum in terris celebremus, et per modum sacrificii laudis, et gratiarum actionis pro beneficiis, quæ ipsi a Deo perceperunt. Pro quibus offerri potest et quomodo?

Deinceps resumendo textum Doctoris, explicantur ea quæ ad ritum sacrificii hujus spectant, tam ex parte ministri, quam reliquorum, quæ requiruntur, ut digne offeratur. Resumitur textus Doctoris.

SCHOLIUM.

Suppositis iis quæ ad valide consecrandum requiruntur, docet primo, ad licite

consecrandum requiri *carentiam culpæ mortalis*, de quo supra d. 9. Secundo, *jejunium*, de quo supra d. 8. quæst. 3. Tertio, *carentiam pœnæ prohibitivæ administrationis Sacramentorum*. Quarto, *vestimenta debita*.

7. Requisita ad licite consecrandum reducuntur ad tria.

Restat (q) ergo videre secundum membrum, scilicet de posse ordinate conficere, et ad hoc multa concurrunt, quæ tamen omnia possunt reduci ad tria, loquendo de illis, quæ non requiruntur ad simpliciter posse, quia vel ista requiruntur ex parte ministri, vel loci, vel temporis. Et secundum hoc tres sunt articuli: Primo, videndum est de requisitis ex parte ministri ad hoc, ut ordinate possit conficere, supposito quod habeat materiam convenientem, et possit verba proferre, cum intentione debita superaddita hujusmodi.

Ex parte ministri sunt in duplici differentia, quædam sunt amotiones impedimentorum, et quædam appositiones convenientium seu idoneorum. De primo impedimento ejus, quod est ordinate conficere, sunt vel culpa tantum, vel pœna tantum, vel nec pœna nec culpa. De impedimento culpæ, quomodo scilicet existens in peccato mortali non potest ordinate conficere, dictum est *dist.* 9. De impedimento autem, quod nec est culpa nec pœna, scilicet cum quis non est jejunus jejunio naturæ, dictum est ibidem.

et d. 5. q. 2. d. 8. q. 3.

Restat ergo hîc præcise videre de impedimento, quod est pœna; nulla autem talis pœna est naturalis, sive in corpore, sive in anima, quia talis pœna non simpliciter impedit; sed tantum pœna canonica, vel naturalis, inquantum super eam fundatur pœna canonica. Pœna autem canonica (ut breviter dicam) est aliqua prohibitio actus exercendi, vel gradus recipiendi, qui alias competeret non prohibito. Hujusmodi autem pœnæ multæ sunt non fundatæ super aliquam pœnam, vel defectum naturalem, ut degradatio, irregularitas, excommunicatio major, suspensio ab executione eorum, quæ sunt ordinis, simonia, infamia, et quædam alia hujusmodi ad ista reducibilia, ut sub infamia potest contineri esse publicum peccatorem, quod continet multa, scilicet publicum fornicarium, publicum usurarium, et hujusmodi.

Quid pœna canonica. Quædam pœnæ fundantur super defectus naturales, quædam non.

Aliquæ autem pœnæ canonicæ fundantur super defectus naturales; non enim voluit Ecclesia quascumque personas defectuosas ministrare in altari; et merito, quia in veteri lege *Levit.* 21. ponitur lex homini qui habuerit maculam, quod non offerret Deo suo panem, nec accedat ad ministerium ejus. 8.

Licita omittenda ne oriatur scandalum pusillorum.

Isti autem defectus sunt, in quibus esset scandalum pusillorum, si taliter defectuosus in naturalibus ministraret; et rationabiliter, quia quidquid sine peccato mortali potest dimitti, vitandum est, si ex exercitio ejus oriatur scandalum pusillorum; tale scandalum oriretur si notabiliter defectuosi in naturalibus, ut mutilati, vel horribili infirmitate infirmi, ut lepra, et hujusmodi, ministrent in altari.

Ideo Ecclesia rationabiliter tali-

bus defectibus naturalibus adjunxit pœnas canonicas, scilicet prohibitiones ministrandi propter reverentiam Sacramenti, et ad vitandum scandalum pusillorum. Et istæ prohibitiones patent in canone *dist.* 25. et *Extr. de corpore vitiatis.*

Requiritur ergo in ordinate conficiente ablatio omnium horum impedimentorum, quia habens quodcumque istorum, si conficit, facit contra prohibitionem Ecclesiæ, et per consequens non ordinate.

9. Secundum (r) requisitum ex parte ministri est appositio convenientium, scilicet ornamentorum ut habetur *de cons. dist.* 1. *Vestimenta.* Dicitur ibi quod vestimenta Ecclesiæ, quibus Deo ministratur, debent esse sacrata et honesta, quibus in aliis usibus non debent uti, quam in Ecclesiasticis, et Deo dignis officiis.

Sex vestimenta communia Episcopis, et Presbyteris.

Quæ (s) autem sint hæc indumenta, exponit Innoc. de offic. Missæ part. 1. c. 10. *Sunt,* inquit, *sex indumenta communia Episcopis et Presbyteris, scilicet amictus, alba, cingulum, stola, manipulus et planeta.* In quibusdam tamen locis consuetudo obtinuit, quod non oportet cingulum benedici, et sic non apparet quin liceat uti cingulo non benedicto.

SCHOLIUM.

Eum, qui non est Sacerdos, attentando consecrare, fieri irregularem, idque esse universale de quocumque exercente actum ordinis, quem non habet, nisi ignorantia facti inculpabilis excuset; et insinuat ignorantiam juris probabilem excusare, juxta quod exponendus est supra d. 6. q. 8. ubi videtur oppositum docere. Docet simoniacum esse irregularem, (non tamen publicum peccatorem, etiam usurarium); ita Nav. c. 23. n. 3. Henriq. lib. 14. c. 5. § 1. et c. 6. § 7. et communis, tenentes talem esse ipso facto suspensum, sed de simoniaco in beneficio, negat Nav. et Innoc. in c. Tanta. de simon. Quod publicus peccator non sit irregularis, nec suspensus, colligitur ex Trid. ss. 25. c. 14. de Reform. et ex c. 2. de cohabit. Cler. ubi agitur de pœnis talium, et nulla imponitur ipso jure; ita Covarr. Clem. Si furiosus, p. 1. § 1. n. 5. et communis.

De his (t) omnibus ex parte ministri, sive in primo membro de requisitis ad simpliciter posse, sive in isto secundo membro de requisitis, ex parte ministri ad ordinate posse, si quæritur quæ pœnæ ministri attentantis? Respondeo, si est mutus, non potest attentare loqui. Si non utitur ratione, non potest attentare habere intentionem debitam. Si non est Sacerdos, et attentat facere ut Sacerdos, non solum peccat mortaliter, et nihil facit, sed irregularis est, ut habetur *Extra de clerico non ordinato ministrante, c.* 1. *et* 2. Et universaliter quicumque exequens, vel attentans actum alicujus ordinis, quem non debet, irregularis est. Patet hoc in illo titulo in diversis capitulis. 10.

Pœna autem (u) ministrantis in quocumque impedimento canonico, videtur esse irregularitas, ut patet *Extra de clerico excommunicato, vel deposito, in diversis capitulis,* et hoc maxime, si ministrans sciat talem pœnam sibi inflictam.

Innuit ignorantiam juris probabilem excusare, et sic revocare videtur

Sed hoc potest distingui de ignorantia juris vel facti. Ignorantia juris non excusat, quia tenetur ille, qui se exponit ad tantum actum, scire jura, secundum quæ potest exercere tantum et talem actum,

quod dixit d. 6. q. 8. circa hoc. et ideo talis ignorantia juris non excusat, sed forte magis aggravat.

Ignorantia autem facti excusat, ut habetur in eodem titulo cap. *Apostolicæ,* et hoc nisi fama veridica et publica sibi manifestet, quod sit tali pœna impeditus. Quod probatur per capitulum illud, eodem titulo, ibi : *Cum ei non nisi per famam de sententia contra eum lata constaret, peccare non credidit, si divina officia quantumcumque solemniter celebravit;* subditur ibi : *quia in dubiis via tutior est eligenda, si de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius abstinere, quam Sacramenta Ecclesiastica pertractare.* Et in fine subditur : *Cum eo misericordiam facientes, pœnam, quam canon his, qui post excommunicationem divina præsumpserunt celebrare, infligit, non duximus infligendam.* Ex hoc patet, quod misericorditer relaxat dubitanti pœnam, quam incurrit ex canone, qui celebravit divina, postquam innotuit sibi per famam de excommunicatione in eum lata.

11. Peccat graviter celebrans in excommunicatione minori, non tamen fit irregularis. Inter ista tamen impedimenta, non includitur minor excommunicatio, quoad hoc, quod pœna irregularitatis sequatur, quia etsi peccet graviter, in excommunicatione minori celebrans, nullius tamen irregularitatis notam incurrit, ut habetur eodem titulo, si celebrat.

Simoniacus an irregularis? Verum de simoniaco et peccatore notorio, dubium est; sed primum videtur solvi per illud decretum *distinct.* 33. *Maritum,* ubi inter non promovendos nominatur ille, qui per emptionem ad imitationem Simonis magi pecuniam obtulit; et 1. *quæst.* 1. *Eos qui,* Papa Gregorius eos omnino simoniacos damnat, ac deponendos auctoritate Apostolica censet; et de hoc dicitur *Extra de simonia, in textu,* et *in Glossa;* ergo iste videtur simpliciter inhabilis, propter pœnam canonicam, ad exercendum actum ordinis, sicut omnino est dejiciendus a clero secundum auctoritatem adductam.

De (x) peccatore autem publico seu notorio, certum est quod ante pœnitentiam peccat mortaliter conficiendo, non tantum, quia est in peccato mortali, sed quia scandalizat. Sed estne irregularis ? Forte non invenitur hîc pœna in canone sibi inflicta, licet enim prohibeatur *dist.* 33. *Nullus,* quod nullus audiat Missam Presbyteri, quem indubitanter scit concubinam habere, et ex hoc videatur, quod sibi prohibetur celebrare, quia magis adstringitur ad cavendum quam audiens, ut non audiat, et per consequens si celebrat, contra præceptum Ecclesiæ facit ; tamen ista consequentia non est necessaria in pœnis, quia pœnæ non sunt ampliandæ, et quandoque prohibetur communicatio cum isto in aliquo actu, ut corrigatur, non tamen infligitur isti pœna irregularitatis, si exerceat istum actum. Publicus peccator conficiendo, non irregularizatur. Prohibuit Ecclesia audire Missam publici concubinarii.

Idem posset dici de publico usurario, etiam manente in peccato usuræ. De infami autem, qui tamen pœnituit de peccato, sed nondum est restitutus in integrum, si celebrando fiat irregularis, non est dicendum quod sic, nisi inveniatur in jure canonico. De celebrante autem sine illis ornamentis, vel omnibus, vel aliquibus, vel non consecratis, non invenitur in 12. Usurarius, et infamis an fiant irregulares conficiendo?

canone pœna irregularitatis inflicta; breviter ex quo ista est pœna juris positivi, quando non infligitur, non incurritur.

Quid faciat irregularem celebrantem.

Nulla (y) ergo conditio ex parte ministri requisita, et non observata facit incurrere irregularitatem, nisi defectus Sacerdotii, vel alia pœna simpliciter prohibens et removens ab excercitio Sacerdotii; et per consequens Sacerdos non prohibitus per talem pœnam, conficiendo non incurrit irregularitatem; nec ergo propter peccatum nisi sit tale, cui annexa sit prohibitio canonica, nec propter non jejunum, nec propter carentiam ornamentorum debitorum, nec breviter propter quæcumque alia sub prædictis non contenta, incurritur irregularitas.

COMMENTARIUS.

132. (q) *Restat ergo videre secundum membrum*, etc. Supponit quæ alias determinavit *dist.* 8. *q.* 3. de jejunio, et *dist.* 9. de impedimento pœnæ. Agit hîc de impedimento pœnæ, sive canonica sit, sive naturalis, quæ prohibent ordines suscipere, aut in iis ministrare susceptis.

Pœna canonica, et naturalis.

Pœnæ canonicæ sunt propter culpam. Naturales fundantur in aliquo defectu naturali, aut membri, aut natalium, aut morbi; ex quibus submoventur obnoxii ab altari propter indecentiam contra reverentiam cultus et ministerii, ut illegitimi, leprosi, comitiali morbo laborantes, energumeni, etc. De his impedimentis tam ex culpa quam ex natura magis per se agitur in materia de censuris. Conclusio est, *requiri ad ordinate conficiendum ablationem horum impedimentorum.*

Conclusio.

(r) *Secundum requisitum*, etc. Præter oblationem impedimenti prædicti, ut digne conficiatur mysterium, requiritur usus vestimentorum sacerdotalium, quæ debent esse benedicta, *de consecrat. dist.* 1. cap. *Vestimenta*, etc. Hanc veritatem impugnarunt hæretici Waldenses, seu Pauperes de Lugduno, sicut in reliquis sordidi et profani, ita in hoc cultum omnem respuebant.

133. Requiri vestes sacras.

Pauperum de Lugduno hæresis.

Est usus vestimentorum sacrorum ab ipso Ecclesiæ primordio, ut constat traditione per omnes ætates; de quibus Anacletus *epistola decretali*, et Stephanus primus *epist.* 1. *decretali*; estque illud quod citat Doctor. Damasus *in Pontificali cap.* 24. Hieronymus *lib.* 1. *contra Pelagianos, et in c.* 54. *Ezechielis,* Chrysost. *hom.* 83. *in Matthæum, et in Liturgia,* Conc. Lateranense *sub Innocentio III. c.* 2. *de Custodia Eucharist.* Trident. *sess.* 22. *c.* 5. Rupertus *lib.* 1. *de Divinis officiis, a c.* 28. Alcuinus *de Divinis officiis, c. de Vestimentis sacris,* Hugo Victor. *lib.* 2. *de* Sacramentis part. 4. Rabanus *lib.* 2. *de institutione Clericorum,* a quibus significatio mystica indumentorum peti debet, quæ satis constat ex iis orationibus, quæ dicuntur ad singula vestimenta. Videatur etiam Alensis 4. *part. q.* 10. *m.* 5. *art.* 2. § 6. D. Bonavent. *in lib. de explicatione Missæ,* Gabriel *lect.* 11. *et* 12. *super canone*, Sotus *in* 4. *dist.* 13. *quæst.* 2. *art.* 3. *et* 4. et alii moderni ut Suarez, Valentia, et alii, satis copiose et docte. Videatur etiam noster Aretin. *in hac dist. et quæst. art.* 1. 2. *et* 3.

Usus vestimentorum sacrorum antiquus. Anacletus. Stephanus. Damasus. Hieronym. Chrysost. Lateran. Trident. Rupertus. Alcuinus. Hugo de S. Victore. Rabanus. Alensis. D. Bonav. Gabriel. Sotus. Suarez. Valentia. Aretin.

(s) *Quæ autem sint hæc indumenta,* etc. Numerum horum vestimentorum docet ex Innocentio, sunt sex, *amictus, alba, cingulum, manipulum, stola, planeta;* debent esse benedicta, quibus sua specialis benedictio assignatur *in Rom. Pontificali.* 134.

Numerus vestimentorum sacrorum sex.

Dubitat Doctor ex consuetudine aliqua-

Dubium. An requiratur benedictio cinguli. Negat Doctor.

rum Ecclesiarum, in quibus celebrari solet cum cingulo non benedicto, an sit peccatum, et resolvit non esse, quia obligatio præcepti, et necessitas observantiæ ex consuetudine Ecclesiarum, maxime illarum, quæ consuetudinem invehere possunt, videtur interpretanda; neque præsumendum est pro culpa, ubi auctoritas et consuetudo oppositum præscribit. Consentit Richardus *hac dist. art.* 3. *q.* 4.

Richardus. Sententia Navarri.

Navarrus tamen in Manuali *c.* 25. putat hanc sententiam non esse tutam, ex eo quod in Pontificali Romano assignetur benedictio cinguli, et consuetudo communis ita fert, ut sit benedictum.

Consuetudo non ligat, ubi non est in usu. Bracharen.

Cæterum hæc ratio non urget, et videtur rigorosa, nam illæ Ecclesiæ, quibus proprius ritus permittitur, non tenentur consuetudine aliarum, inquantum discrepat. Habetur autem simile in Concilio Bracharensi III. *cap.* 3. et est cap. *Ecclesiasticum dist.* 23. ubi præcipitur Sacerdoti sub pœnâ excommunicationis, ut non communicet sine stola sacerdotali, tamen hoc non infert aliis in locis rigorem præcepti.

135. Ratio efficax.

Præterea, si hæc benedictio induceret obligationem rigorosam præcepti, sequitur id esse ex speciali cæremonia, et ritu, et significatione, in quam etiam specialiter benedicitur per propriam et singularem formam verborum; sed communis est sententia, quam tenent Sylvester, Paludanus, et alii, posse stolam assumi pro cingulo, et manipulum si sit sufficientis longitudinis, aptari pro stola, stolam pro manipulo; hæc autem non habent benedictionem accommodatam illi usui, ergo, etc.

Stolæ pro cingulo usus.

Cingulum accessorium ad albam.

Deinde videtur etiam cingulum accessorie se habere ad albam ratione amictus et significationis mysticæ; ergo non eodem gradu requiritur ejus benedictio, sicut albæ, quando ergo necessitas est talis, ut nequeat haberi cingulum benedictum, non videtur omittendum sacrificium, neque Ecclesia velle hunc rigorem inducere, cum præjudicio melioris operis, sicut in diebus festis, ubi non est Ecclesia, nisi polluta, aut nulla, quamvis præceptum sit non sacrificandi, nisi in loco sacro, non prætenditur comprehendere hunc actum in præjudicium melioris operis, quod alioquin est in præcepto.

Exemplum ex loco non sacro.

136. Objectio. Responsio.

Dices, inde sequeretur etiam posse aliquem celebrare in vestimentis non benedictis in universum, aut sine ullis. Respondetur, negando sequelam, quidquid alii dixerint, quia in aliis vestimentis ritus principalis consistit ornamentorum personæ, sine quo non debet offerri sacrificium; non ita in cingulo, quod etsi requiratur, requiritur tamen accessorie ad albam cujus naturam induit, et participat benedictionem aliquo modo, ut ipsum conjunctum est, sicut aqua non benedicta, aut oleum admixtum alteri benedictio totum fit benedictum, et specificatio sumitur a digniori.

Benedictio ad Episcopum spectat.

Ad hoc facit ulterius, quod benedictio cinguli spectat ad Episcopum, aut alium cum dispensatione, unde ubi usus non est benedicendi, deberet vel cessare sacrificium, vel de necessitate Sacerdos uti cingulo non benedicto. Cæterum si haberi potest cingulum benedictum, eo utendum erit, et non alio.

In aliis requiritur benedictio.

Ex hac exceptione Doctor supponit cum communi requiri benedictionem ornamentorum reliquorum, ut quis digne et ordinate conficiat; unde reservatio specialis hujus benedictionis, ut fiat solum ab Hierarcha, denotat etiam majorem obligationem hujus præcepti, quia inde sequitur magis participare de honestate cultus et religionis, quam alia quæ inferiori ministro benedicenda permittuntur; ex privilegio competit aliis, ut Abbatibus, quibus licet celebrare in Pontificalibus, et aliis

privilegiatis, quibus conceditur ex privilegio.

137. Pœna usurpantis ordinem quem non habet. Dubium quantum se extendit pœna. Ratio dubitandi.

(t) *De his omnibus*, etc. Primus casus est de pœna ministrantis in ordine, quem non habet; et resolutio Doctoris est communis, nempe manere irregularem, sive sit clericus, sive laicus. Dubitari solet, an hæc irregularitas extendatur non solum ad inhabilitatem suscipiendi Ordinem, quem non assumpsit? Ratio dubitandi est, quia pœnæ sunt restringendæ; et textus debet intelligi juxta casum, quem proponit de Diacono sacrificante, ubi dicitur manere irregularem quoad Sacerdotium, et suspensum a Diaconatu; ergo videtur tantum ab ordine proximo, quem ultimo suscepit suspendi, et non a prioribus, et hoc insinuare videtur Abbas.

Manet irregularis quoad susceptos, et suscipiendos. Hostiensis. Sylvester. Angelus. Navar. Majolus. Quis dispensare potest.

Communis tamen tenet eum simpliciter esse irregularem quoad susceptos et suscipiendos, ita Hostiensis, Sylvester verbo *Dispensatio*, Angelus verbo *Irregularitas*, Navarr. *in Summa c.* 27. Majolus *lib.* 4. *c.* 13. Illa, inquam, particula qua dicitur suspensus, non infert novam pœnam; sed declarationis loco ponitur, ut intelligatur absolute manere irregularis, etiam quoad susceptos ordines, sed in hoc est differentia, quod dispensari possit ab Episcopo quoad susceptos, non vero quoad ordinem, quem usurpavit, quia primum ipsi concedit Canon, alterum vero non, ac proinde manet reservatum Pontifici contra Glossam. De hac materia agendum erit magis ex proposito *infra dist.* 25.

138. Pœna ministrantis.

(u) *Pœna autem ministrantis*, etc. Hæc resolutio est juris communis, titulo allegato, et ex cap. 1. *de sententia, et re judicata in* 6. et ex cap. *Is qui*, et cap. *Is cui, de sententia excommunicationis in* 6. Intelligenda est conclusio de ministerio ordinis cui injuncta est censura, non autem de ministerio alioquin peccaminoso, si non sit annexa censura.

Excusatur si ignorantia facti interveniat, dubium est, si ignorantia probabilis juris excuset, de qua dictum est *supra dist.* 6. *quæst.* 8. Intelligitur de ministerio, qui Ordinem requirit, non autem de eo quod potest sine Ordine fieri. Excommunicatio minor non inducit hanc pœnam, ut bene Doctor et communis.

Quinam excusantur. Limitatio. Pœna simoniaci.

Verum de simoniaco, etc. Majolus tenet ipso jure esse simoniacos irregulares *lib.* 4. *c.* 23. et *lib.* 5. *cap.* 15. alii negant, sed incurrere suspensionem et excommunicationem ipso jure, et sic celebrantes incurrunt irregularitatem, ideo forte Doctor non exprimit pœnam simoniæ esse irregularitatem. Videatur cap. *Si quis*, de simonia, et alia pluria ejusdem tituli. Sed forte nomine suspensionis venit etiam ipsa irregularitas communi appellatione.

(x) *De peccatore autem publico*, etc. 139. Trident.

Hæc resolutio est communis, et patet ex Tridentino *sess.* 25. *cap.* 14. decreta enim de concubinariis, et aliis peccatoribus publicis, ut usurariis, magis determinant pœnam ab homine per sententiam imponendam, quam ipso jure positam, nec est admittenda pœna ipso jure, quam jus non exprimit.

Quod dicit de restitutione infamis, intelligi debet de eo, qui per sententiam declaratur, manet macula hæc ipsa lege, donec auferatur, si absolute ponitur, et non implicando conditionem ullam, quæ in re ipsa poni potest, et qua posita sententia absolvitur. De infamia autem ex peccato in quo perseveratur, non ita se habet, sed pœnitentia deletur; videatur cap. *Infamis*. 6. *quæst*. 7. et cap. *Testes*, 2. *quæst*. 7. Panormitanus cap. *Licet Heli*, *de simonia*, Archidiaconus in cap. *Deinde* 26. *dist*. Summistæ verbo *Infamia*, et verbo *Irregularitas*, noster Castro *lib.* 2. *de justa hæret. punitione*, *cap.* 9. Navarrus

Restitutio infamis. Panormit. Archidiac. Castro. Navar. Innocent. Turrecrem.

in Sum. c. 27. Innocentius in cap. *Testimonium, de testibus,* Turrecremata cap. *Illi,* 6. *quæst.* 1. *art.* 1.

140. (y) *Nulla ergo conditio*, etc. Concludit ex dictis generaliter celebrantem non incurrere irregularitatem, nisi ex defectu Sacerdotii, aut pœna aliqua Canonica removente ab exercitio Sacerdotii. Si autem jus sit dubium et obscurum an comprehendat pœnam, sequenda est sententia capituli : *Is qui, de sententia excommunicationis in* 6. ubi dicitur, celebrantem in Ecclesia polluta, non esse irregularem, quia non invenitur in jure expressum; ergo ubicumque non invenitur hæc pœna jure expressa, non incurritur, et sic cessant argumenta a simili, et hujusmodi quæ in aliis casibus urgent; tum quia *odia restringenda,* et *quando partium jura sunt obscura, magis favendum est reo,* et hinc excluditur illa maxima, *in dubiis tutior pars est eligenda,* nam si casus est ita dubius dubietate juris, ut viros doctos in varias et contrarias opiniones trahat, bene sequitur pœnam non esse jure expressam. Aliqui tamen limitant hanc resolutionem ad forum externum, non vero conscientiæ, ex capitulo *Ad audientiam,* et capitulo *Significasti,* eodem titulo, ubi Abbas Hostiensis, Joannes Andreas, Navarrus *cap.* 27. *in Summa.* Sed prior sententia est Innocentii, cap. *Ad audientiam,* Cardinalis *in Clementin. de homicidio,* Covarruvias *ibid.* Navarrus cap. *Si quis autem, de pœnitentia.*

Pœna jure non expressa non incurritur.

Quando jus dicitur dubium, et obscurum. Limitatio.

Hostiens. Joan. Andreas. Navar. Innocent. Cardinal. Covarr. Navarr.

Infert ulterius Doctor, quod celebrans sine ornamentis non fit irregularis, vel etiamsi non sit jejunus, quia nullus Canon talem pœnam infert.

SCHOLIUM.

Ad celebrationem licitam requiri locum esse sacrum, et non interdictum; licere tamen in necessitate celebrare in loco non sacro. Item requiri lumen, quod secundum consuetudinem debet esse ex cera; docet altaria debere esse lapidea, calices et patenas, saltem ex stanno, et omnia hæc consecrata; privilegium Minorum et Prædicatorum, de celebrando in portatili sine licentia Episcopi, non esse abrogatum per Trident. sess. 22. decret. de observandis in celebr. Missæ, docet Emmanuel 1. tom. q. 43. art. 5. et 2. tom. q. 75 art. 1. Vide Suarez 3. tom. disp. 81. sect. 3. (De his quæstionibus consulendum jus hodiernum.)

Sequitur (z) secundum principale, scilicet de requisitis ex parte loci, ubi possumus distinguere locum in locum proprie dictum, et in vas, quod est locus mobilis secundum Aristotelem 4. *Physicor.* Ex parte loci proprie dicti requiritur amotio impedimenti, scilicet quod locus non sit interdictus, et requiritur appositio convenientis dispositionis, scilicet quod sit sanctificatus.

13. Text. 41. et circiter. Ad celebrationem requiri locum esse consecratum, et non interdictum.

Primum est simpliciter necessarium, quia celebrans in loco interdicto facit contra prohibitionem Ecclesiæ, et per consequens non ordinate. Secundum est necessarium, nisi casus necessitatis occurrat, ut probatur per illud *de consecrat. dist.* 1. sicut ubi dicitur: *Non in aliis, quam Domino consecratis locis, id est, tabernaculis a Pontificibus delibutis, Missas cantare ac celebrare licet.* Item patet cap. sequent. et cap. *Hic ergo,* et *cap. sequent.* ubi dicitur: *Nullus Presbyter Missas celebrare præsumat, nisi in sacratis ab Episcopo locis, qui sui particeps de cætero voluerit esse Sacerdotii;* sed exceptio illa de casu necessitatis patet eadem dist. c. *Concedimus.*

Casus autem (a) illi sunt isti, ut si Ecclesiæ in patria sunt destructæ, vel si quis in via penitus non

In necessitate licet celebrare in loco

non sacro. Non tamen licet celebrare in mari.

poterit accedere ad aliquam Ecclesiam consecratam, quod regulariter verum est de navigantibus, et cæteris hujusmodi. Non enim videtur verisimile, quod observationem illius præcepti Decalogi: *Sanctifica Sabbatum*, (quod præceptum, Ecclesia interpretata est in hoc, quod est audire Missam die Dominico, *de consecrat. dist.* 1. *Missas,*) voluerit Ecclesia impedire per aliquod præceptum minoris obligationis, ut per talem vel talem locum requiri ad hoc, ut Missa audiatur, cum non debeat quis restringi ab observatione magis necessarii, per arctationem ad minus necessarium.

14. Non esse celebrandum in Oratoriis sine licentia Episcopi, d. c. Sicut c. Hic ergo, c. Nullus, et c. Clericos, de consecrat. d. 1. Trid. sess. 22. decreto de observ. in celebr. Missæ. Potest Episcopus licentiare ad celebrandum in loco non sacro. c. Missarum, de consecr. d. 1.

Quæ autem (b) vel ubi sint loca consecrata, dico quod regulariter Ecclesiæ Parochiales, et aliæ solemnes Collegiatæ. Oratoria autem, quæ dicuntur capellæ, non possunt haberi, quæ sint consecratæ, nisi de licentia Episcopi, ut habetur *de consecrat. dist.* 1. Unicuique fidelium licet habere oratorium, et ibi orare; Missas autem ibi celebrare non licet, nisi in casibus supradictis. Oratorium tamen sacrum facere non licet, nisi auctoritate Episcopi, *de consecrat. dist.* 1. *Nemo.* Istius etiam loci requiritur ornatus, scilicet lumen, ut dicitur *Extra de celebrat. Miss. capitulo ultimo,* de eo, qui sine igne sanctificabat, et aqua; et sequitur: *Mandamus, quod officio et beneficio ipsum prives perpetuo.*

Altare debet esse lapideum. Ex quo calix, et quare non de ære.

De loco (c) autem mobili, sive vase, distinguo, quod vas remotum est altare, quod debet esse lapideum, *de consecrat. dist.* 1. Altaria si non sunt lapidea, chrismatis unctione non consecrantur. Vasa propinqua sunt calix et patena, quæ debent esse de auro vel argento, vel ubi paupertas cogit ad minus de stanno, sicut habetur *de consecrat. dist.* 1. Calix. *Calix Domini cum patena, si non ex auro, omnino ex argento fiat. Si quis autem tam pauper est, saltem ut stanneum calicem habeat; de ære autem, aut aurichalco non fiat, quia ob vini virtutem æruginem vel rubiginem pariter et vomitum provocat. Nullus autem in ligneo, vel vitreo præsumat Missas celebrare.* De vitreo autem rationale est propter ejus fragilitatem, ne sanguis Domini periculo exponatur; de ligneo propter imhibitionem humoris.

Ista vasa omnia debent esse consecrata. De altari habetur *de consecratione, distinctione prima, Ecclesiæ,* et cap. *Concedimus*, et duobus capitulis sequentibus.

Sive autem sit fixum, sicut est communiter in Ecclesis, sive portabile, non est magna differentia, quia in altari portabili, sive in alio fixo, convenit Missas celebrare, ut habetur Extra de privilegiis, et excessibus privilegiatorum, cap. *In his, quæ ad cultum cum fratribus Minoribus et Prædicatoribus duximus indulgendum, ut ubicumque fuerint, sine Parochialis præjudicio, valeant cum altari viatico celebrare.* Quidam nimis stricte interpretando nostram indulgentiam, nituntur asserere, quod per ea prædicti fratres præter Prælatorum assensum facere hoc non possunt. Et paulo post: *Cum autem nihil eis conferret indulgentia memorata, sine qua idem Prælatis annuentibus liceret eisdem, man-*

15. Altaria, et calicem debere esse consecrata; Minores et Prædicatores posse celebrare in portatili, sine licentia Episcopi, nec hoc revocatum esse per Trid. docet Emman. 1. tom. q. 43. a. 5. et tom. 2. q. 75. art. 1. Vide Suar.

damus quod interpretatione hujusmodi reprobata, dum tamen ab aliis, quæ juri Parochiali prorsus conveniunt, abstineant, datam eis licentiam celebrandi etiam auctoritate nostra non differas publicare, ita quod dicti fratres ex indulgentia nostra gratiam videantur consecuti, ait Honorius III.

Si objicitur ex hoc capitulo, quod non licet uti altari viatico, nisi ex privilegiis; respondeo, verum est, quantum ad usum ejus indifferenter in quocumque loco consecrato, vel non consecrato; sed quantum ad usum ejus in loco consecrato videtur satis esse jus commune, quia ante dedicationem altaris in Ecclesiis quibuscumque communiter celebratur cum altari parvo.

Hoc etiam altare, sive fixum, sive mobile et portabile, oportet esse non enormiter fractum, *Extra de consecrat. Eccl. vel altaris.* Ad hæc, si sit altare, ubi dicitur quod *si lapis benedictus fuerit imminutus, debet iterum benedici*, et cap. *Quod in dubiis*, ibidem. Calicem etiam, et patenam oportet esse consecratam, ut habetur *Extra ubi supra.*

16. An in Ecclesia sufficit portatile sine privilegio? Duæ pallæ requiruntur consecratæ, si ita habet consuetudo.

Hæc etiam vasa oportet esse ornata, altare quidem tobaliis duabus, ubi est mos Ecclesiæ, consecratis, et quod magis præcisum est, corporali de sindone munda. Et oportet quod illud corporale cooperiat ad minus locum calicis et hostiæ, quæ debent collocari super altare consecratum, sive totum immobile consecratum sit, sive super mobile ubi requiritur usus ejus.

COMMENTARIUS.

(z) *Sequitur secundum principale,* etc. Hic declarat de Ecclesia, altari, vasis, et ornamento altaris, quæ requiruntur ad sacrificium. Conclusio ejus est: primo requiri, ut locus sit non interdictus, et sit sanctificatus. Primum per se constat, quia contra Ecclesiæ prohibitionem. Secundum patet *ex dist.* 1. *de consecrat. cap.* 1. quod est Felicis IV. *in epist. decretali.* 1. *c.* 1. habetur apud Burchardum, Ivonem et Gratianum. Patet ex cap. *Omnes Basilicæ,* eodem titulo, quod dicitur partim esse Higinii Papæ, partim Evaristi, cap. *Hic ergo,* quod est Clement. *epist.* 3. cap. *Objicitur,* quod est Sylvestri, cap. *Nullus Presbyter.* Idem docet Anacletus *epist.* 1. Concilium Laodicense *can.* 58. Supponit Dionysus *de Ecclesiastica hierarchia, c.* 3. Origenes *tract.* 35. *ad caput* 26. *Matthæi.* Idem docet Basilius *in regulis brevioribus, interrogatione* 310. Chrysostomus *homil.* 27. *ad cap.* 11. *epistolæ.* 1. *ad Corinth.* Sylvester *in epilogo Concilii Romani.* Concilia Aurelianense, Cabilonense, Remense, Moguntinum secundum. Huc etiam spectant plura capita 16. *quæst.* 7. Patet hæc veritas ex communi omnium sensu, in quibus cultus aliquis communis religionis veræ aut falsæ viguit; apud illos enim fuit usus templorum; benedici autem debere patet ex lege et consuetudine præscripta, quam videre licet apud Hieronymum *in cap.* 43. *Ezechielis,* Augustinum *lib.* 4. *contra Cresconium cap.* 40. finis ipse idem probat, quia ordinatur ad cultum et sacrificium; videatur S. Bernardus *sermone* 1. *in dedicatione Ecclesiæ,* ubi et cæremonias ipsas, et mysticam eam interpretationem egregie declarat.

141. Requiritur consecratio, seu benedictio Ecclesiæ.

Felix IV. Higinius. Evaristus. Clemens. Sylvester. Anacletus. Concilium. Laodicense. Dionys. Origenes. Basilius. Chrysost. Sylvester. Alia Concilia. Hieron. Augustin. Bernard.

(a) *Casus autem sunt isti,* etc. Casus

142. Casus excepti a lege universali. necessitatis excipitur ab hac lege universali, ut patet capitulo *Concedimus, eadem dist. cap.* 10. et cap. *Sicut non alii.* cap. *Hic ergo.* Ita etiam communiter Alensis. D. Thom. Paludanus. Sotus. Quæ necessitas excusat? Doctores in illa jura. Alensis 4. *part. quæst.* 36. D. Thomas 3. *part. q.* 83. *art.* 3. *ad.* 1. Paludanus, Sotus, et alii hîc, Summistæ verbo *Missa.* Hunc autem casum necessitatis, quem exprimit Doctor, exponit etiam D. Thomas, nempe ratione itineris, quando non invenitur Ecclesia, licere Missam celebrare, quando cætera adsunt, et communis idem tenet. Quartuor casus non comprehensi lege. Quatuor itaque causæ sunt, ex quibus licet dicere Missam extra Ecclesiam consecratam. Prima, si Ecclesiæ sint destructæ aut occupatæ ab hæreticis vel infidelibus, vel pollutæ. Secunda, est necessitas itineris. Tertia, confluxus populi, quem nequit Ecclesia capere, et paucitas ministrorum, nam si licet ex hac causa celebrare plures Missas ab eodem Sacerdote in die, convenientius est ut possit in loco idoneo, in quo ab omnibus audiri possit, semel celebret extra ecclesiam. Quarta est, privilegium illud concedens, de quo *infra* agetur.

143. Quæ Ecclesiæ dicantur benedictæ? (b) *Quæ autem, vel ubi sunt loca consecrata,* etc. Respondet Ecclesias Collegiatas et Parochiales esse consecratas ad hunc effectum ; intelligit consecrationem late, ut comprehendit etiam Ecclesias benedictas, et ad hunc effectum ordinatas et creatas auctoritate Papæ aut Episcopi, quæ gaudent iisdem privilegiis, sicut Ecclesiæ consecratæ, ut notant Doctores et Glossa *in cap. ult. de consecratione Ecclesiæ.* Requiritur tamen consecratio altaris, in quo celebratur, sive illud sit fixum, aut mobile; deinde addit Oratorium sacrum non licere facere, nisi de licentia Episcopi, ut patet ex Canonibus allegatis. Addit præterea ornatum requiri; hoc potissimum intelligitur de altari, nam de ornatu Ecclesiæ præter solam Crucem, et lumen non invenitur aliquid specialiter decretum ; de Cruce autem habetur ex Concilio Aurelianensi, et habetur cap. *Nemo,* de consecr. dist. 1. *Nemo Ecclesiam ædificet, antequam Episcopus Civitatis veniat, et ibidem Crucem figat,* etc. *et ante præfiniat qui ædificare vult, quæ ad luminaria sufficiant,* etc, Consuetudo etiam ita fert ; huc spectat *cap. ult. de celebratione Missarum,* quamvis magis spectet ad celebrationem requiri lumen. Ambrosius : *Sine Cruce Ecclesia stare non potest, serm.* 56. *et de cultu Ecclesiarum.* Felix IV. et habetur *de consecr. dist.* 1. disserit exemplo veteris templi et tabernaculi, quod Deus ipse magnifice ornandum statuit. Exempla Imperatorum, Regum, et Sanctorum Patrum et Pontificum approbata luculenter ad hoc suppetunt, atque ex natura cultus Deo debiti, et reverentiæ, et munditiei in eo adhibendæ, id præscribitur; videatur Leo I. *serm.* 3. *Quadragesimali.* Quod si Patres aliquando reprehendunt superfluitatem, id non derogat honestati et reverentiæ, sed magis excitant, ut pauperum, viduarum et pupillarum cura habeatur, quæ sunt templa viva; et certe his neglectis superimpendere ornatui superfluo parietum, quæ alioquin necessitati pauperum eroganda essent non caret vitio, quoniam et ipsa vasa sacra distrahenda sunt, ut charitati et misericordiæ vacetur, quando instans necessitas urget, dicente Domino : *Misericordiam volo, et non sacrificium.*

[De ornatu requisito loci. — Ambros. Felix IV. — Leo I.]

(c) *De loco autem mobili* etc. Appellat vas remotum altare, juxta modum loquendi Philosophi 4. *Physic. textu* 41. quia dicitur vas esse locus mobilis. Optatus Milevitanus *lib.* 6. *contra Parmenianum,* vocat altare sedem corporis et sanguinis Christi. De altari plura in 144. De altari. Optatus Milevitan. Necessitas

altaris, ex Scriptura, et Patribus ostenditur.

veteri Testamento *Genes.* 8. 12. 22. 35. *Exodi* 30. *Num.* 7. *in lib. Esdræ, et Machabæorum*; Sacerdotium enim sacrificium, et altare correlativa sunt; in Scriptura et sacris Canonibus vocatur aliquando mensa et tabula. Matthæi 24. *Si offers munus tuum ad altare,* etc. 1. ad Corinth. 9. *Qui altari deserviunt.* etc. et c. 10. *Non potestis mensæ Domini participes esse, et mensæ demoniorum;* ad Hebræos 13. *Habemus altare de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt,* etc. de altari respective ad sacrificium corporis et sanguinis Christi faciunt mentionem omnes Liturgiæ, omnes Sancti Patres *can.* 3. *et* 31.

Clemens I. Vita S. Andreæ. Ignatius. Dionys. Irenæus. Origenes. Petr. Alex. Athanas. Basilius. Nazianz. Nyssenus. Chrysost. Theodoret. Synodi in Trullo. Tertullian. Cyprian. Concil. Elibertinum. Hilarius. Ambrosius. Hieron. Augustin.

Apostolorum, Clemens I. *Constitut. lib.* 3. *cap.* 6. Presbyteri Achaiæ *in martyrio S. Andreæ,* Ignatius martyr *in epistola ad Ephesios,* Dionysius *de Cœlesti hierarchia, cap.* 3. *et* 4. Irenæus *lib.* 4. *c.* 20. *et* 34. Origenes *homil* 11. *in Numerum,* Petrus Alexandrinus *epist. ad omnes Ecclesias,* Athanasius *ad omnes Orthodoxos,* et *in vita S. Antonii,* Basilius *epist.* 70. 72. Nazianzen. *orat* 4. 11. 20. 23. Nyssenus *orat. in sanctum Baptisma,* Chrysostomus *lib.* 6. *de Sacerdotio homil.* 16. *ad cap.* 5. *Matth.* 53. *ad populum Antiochenum,* et *homil.* 61. idem etiam posteriores, Theodoretus *in hist. Eccles. lib.* 3. *cap.* 11. *et* 12. *can.* 69. Synodi Trullensis. Eodem modo passim Latini Patres, Tertullianus *de orat c.* 10. *et* 14. *exortat. ad castitatem, c.* 10. Cyprianus *epist.* 55. 64. 72. 72. 73. Concilium Elibertinum *cap.* 29. Hilarius lib. 3. *ad Constantium,* Ambrosius de Helia et jejunio, cap. 10. lib. 1. de virg. *de his qui mysteriis init. cap.* 8. Hieronymus *epist. ad Heliodorum, cap.* 7. *et epist* 2. *cap.* 12. *ad Nepotianum* et alias sæpe, Augustinus *de Civitate Dei, lib.* 22. *cap.* 12. *contra Faustum lib.* 20. *cap.* 22. et alii posteriores Patres.

Requiritur ut altare sit lapide, hoc sancivit Evaristus Papa apud Burchardum lib. 1. cap. 27. *Altaria si lapidea non fuerint ad celebranda divina officia, non consecrentur.* Item cap. *Altaria, de consecr. dist.* 1. quod est Concilii Epaunensis. Gregor. Nyssenus loco citato: *Lapis,* inquit, *est natura communis, nihil differens ab aliis crustis lapideis, ex quibus parietes nostri extruuntur,* etc. *sed quoniam Dei cultui consecratum et dedicatum est, ac benedictionem accipit mensa sancta, altare immaculatum est,* etc. 145.

145. Debet esse lapideum. Evaristus. Concilii Epaunensis.

Idem insinuat Optatus Milevitanus *lib.*6. *contra Parmenianum,* ubi dicit calidum de fragmentis altaris factum esse vinum, quod sacrilegis cessit in mercedem sceleris commissi contra Ecclesiam et altare. Chrysostomus *homil.* 20. *in posteriorem ad Corinthios,* Augustinus *serm.* 255. *de tempore.*

Optatus Milevitan. Chrysost. Augustin.

Proportio apta significationi.

Hæc institutio habet proportionem ad significationem mysticam, qua altare significat Christum: *Petra autem erat Christus*; *lapis quem reprobaverunt ædificantes,* etc. tum etiam congruitatem, quia est materia solida, stabilis et pervia. Præcessit etiam exemplum in veteri lege, in qua ex lapidibus altare constructum fuit. Neque refert, quod altare ligneum aliquando fuit in usu primitivæ Ecclesiæ, quia illud habuit proportionem cum altari Crucis, quia propter commoditatem usus, et majorem durationem materia est mutata.

Hoc altare debet esse benedictum seu consecratum ab Episcopo, aut habente facultatem specialem ad hoc munus a Sede Apostolica. Primum patet ex omnibus Patribus citatis, et *de consecra dist.* 11. cap. *Altaria* primo et secundo, cap. *Nullus Presbyter.* Damascenus *in epist.* 146.

146. Debet esse consecratum.

4. *decretali,* negat hoc munus convenire Choroepiscopis. Non debet esse enormiter fractum, ut bene Doctor versu, *Hoc etiam altare,* etc. debet esse ornatum, ut ibi dicit cum communi duobus tobaliis et corporali; illa juxta consuetudinem Ecclesiarum benedicuntur, aliquando non, sed corporale debet benedici ab Episcopo, de jure, *de consecrat. dist.* 1. cap. *Consulto,* ex Eusebio et Sylvestro Pontificibus; debet esse ex lino mundo, et non serico, aut etiam panno tincto, *ex eodem cap.* quia repræsentat sindonem in qua jacuit corpus Domini in sepulchro. Differentia altaris portatilis a fixo patet ex littera, et quid ex privilegio competit Minoribus et Prædicatoribus, quorum privilegio in hoc non derogat decretum Tridentini, ut bene Scholiastes.

Ornamentum altaris.

De calice, et patena.

De caliee præterea et patena, eorum consecratione et materia, patet ex littera, in cap. *Vasa, de consecrat. dist.* 2. Vide plura apud Jodocum *lib.* 8. *de Sacramentis, dist.* 1. *art.* 10. Hæc benedictio debet fieri interveniente Chrismate, sicut et altaris; videantur moderni scriptores, ut Sotus, Suarez, Bellarminus, qui satis diffuse hanc materiam tractant, et casus particulares ejus exponunt et resolvunt, sicut et antiqui, quos *supra* citavimus.

SCHOLIUM.

Celebrantem sine requisitis prædictis ex parte loci, vasis (et idem est de vestibus) non fieri irregularem, nisi scienter celebret in Ecclesia interdicta a judice, vel in calice inidoneo; solvit tamen jura, quæ pro primo casu citantur, sed videtur haberi. c. 15. Qui, de sent. excomm, 6. Secundum casum relinquit sub dubio.

17. Si (d) quæritur, quæ pœna sit celebrantibus sine istis conditionibus, quæ dictæ sunt ex parte loci et vasis?

Respondeo, in nullo præmissorum incurritur irregularitas, nisi in duobus casibus. Primus si scienter celebrat in loco interdicto a judice; alius, si celebrat in calice non idoneo. Circa primum sciendum quod locus potest esse interdictus a judice, vel a jure. A jure quidem, si est pollutus sanguine vel semine, *Extra de consecr. Eccles. cap. ult.* si in Ecclesia, et in talibus notorium est, peccatum est celebrare, non tamen incurritur irregularitas, quia non est a jure inflicta expresse.

Richard. præsenti dist. art. 4. q. 1. in sol. princ.

Si autem privatum est, nec peccatum est, quia nec reconciliatione indiget, *Extra de adulter. Significasti.* Si autem interdictum sit (e) a judice latum contra locum, celebrans ibidem scienter dicitur incurrere irregularitatem. Quod probatur per unum capitulum *Extra de clerico excommunicato ministrante, Postulasti,* et per aliud capitulum *Extra de excess. prælat. Tanta.* Sed utrumque capitulum bene posset exponi, cum neutrum est juris expositivum, neque etiam juris positivi responsivum, ut appareat talem sic celebrantem irregularem esse simpliciter; quod patet, exponendo verba illa, quæ ponderantur de privatione beneficiorum, et hujusmodi.

Celebrans in calice inidoneo, an irregularis sit.

In (f) secundo casu, scilicet de defectu calicis idonei, dubium est an propter illud irregularitas incurratur, quia pœna illa depositionis, quæ habetur *Extra de celebr. Miss. c. ult.* infligitur propter multa scilicet, quia non utebatur calice

debito, nec aqua, nec igne. Et ita dubium est si propter quodcumque istorum separatim debeat infligi depositio, quia ibi omnia concurrebant.

COMMENTARIUS.

147. Celebrans in loco interdicto a judice fit irregularis.

(d) *Si quæritur, quæ pœna sit celebrantis,* etc. Duos casus exponit, in quibus incurritur pœna irregularitatis a celebrante. Primus est si celebret in loco interdicto a judice, non vero a jure. Intelligit autem interdictum a jure, non in illa acceptione, qua pœna incurritur ipso jure ante sententiam et actionem hominis, sed intelligit interdictum a jure, ut comprehendit illos casus, in quibus Ecclesia polluitur effusione seminis et sanguinis notoria, quo casu peccatum est celebrare in tali Ecclesia, non tamen incurritur irregularitas, quia, ut bene Doctor, nulla talis est ipso jure expressa. Est communis.

Quid intendit per interdictum a jure.

Quando licet celebrare in loco interdicto.

De jussu et permissione Episcopi potest dici sacrum in tali Ecclesia, ut patet ex cap. *Missarum,* et cap. *Hic ergo, de consecr. dist.* 1. hinc in Germania excusantur celebrantes in Ecclesia, ubi sepulti sunt hæretici. Addunt alii, si necessitas sit gravis, posse sine licentia Episcopi, quando nequit esse recursus ad illum celebrari, quia præceptum Ecclesiasticum non obligat cum tanto rigore, cum Ecclesia pia mater id non voluerit, seclusis circumstantiis contemptus aut scandali. Hæc pollutio Ecclesiæ, juxta aliquos lato modo dicitur interdictum, non vero in omni rigore, ideoque cessat argumentum, ex cap. *Is qui,* etc. *de sententia excommunicat. in* 6.

148. Si quæras quale sit hoc peccatum? Respondetur esse mortale, et gravius, quam celebrare extra locum sacrum, quia Ecclesia polluta habet impedimentum lege statutum, et maculam, quam non habet locus non consecratus aut benedictus. Dixi in Germania ex consuetudine celebrari in talibus Ecclesiis, in quibus sepeliuntur hæretici; quæ consuetudo fundatur in permissione Episcoporum; in Hibernia tamen id non liceret, quia nec Prælati unquam id permiserunt; qui in iis, quæ Canones decernunt, sunt rigidi et zelosi, nec populus admisit consuetudinem, proinde scandalosum esset celebrare in Ecclesia non restituta. Requiritur ut hæc pollutio sit notoria juxta communem, et sit Ecclesia benedicta aut consecrata, non autem loci privati, qui non indiget reconciliatione: *Extra de adulterio,* cap. *Significasti.*

Debet pollutio esse notaria.

(e) *Si autem interdictum sit a judice latum,* etc. Loquitur de interdicto rigore sumpto, sive sit a judice per sententiam, sive sit a canone; et quamvis aliqui citent duo Capitula in littera expressa, respondet Doctor posse exponi commode non de pœna incursa, sed incurrenda per actionem judicis, vel certe de peccato, ut secundum Capitulum comprehendit; primum autem Capitulum videtur loqui de pœna suspensionis, quæ est alterius rationis ab irregularitate. 149.

Per idem patet etiam ad alium textum Capituli primi de sententia et re judicata *in* 6. quem aliqui in hoc loco citant, nam pœna irregularitatis non incurritur, nisi sit jure expressa, ut *supra* diximus, neque argumentum a simili in hac materia valet. Melius autem probatur hæc pœna ex Capitulo, *Is qui, de sentent. excommunicat. in* 6. ubi comprehenditur celebrans in loco interdicto, *nisi privilegiatus existat super hoc, vel a jure sit ei concessum,* etc. et in cap. *Is cui,* ut patet ex textu. Videatur Covarruvias in cap. *Alma mater,* etc. *part.* 2. § 2. citans Doctores in hanc sententiam. Covarr.

150. Sex modis polluitur Ecclesia.

Petes quando contingat Ecclesiam pollui? Respondetur in genere sex casus enumerari. Primus, est homicidium voluntarium, et non casuale, vel involuntarium, ut si fiat ab amente, ex capitulo *Proposuisti, de consecrat. Ecclesiæ*· et cap. *Si motum, de consecrat. dist.* 1. Secundus, est injuriosa effusio sanguinis, ex cap. *Si Ecclesia, de consecrat. Ecclesiar.* et cap. *Ecclesiis, de consecrat. dist.* 1. requiritur ut sanguis in quantitate fundatur, et per actionem injuriosam Ecclesiæ et voluntariam. Tertius est de effusione seminis qui simili modo intelligitur sicut effusio sanguinis, neque refert quod fiat per copulam alias licitam, si in alio loco fieret, quia in Ecclesia seclusis quibusdam circumstantiis, quas Doctores excipiunt, non licite fit ; debent hi casus esse notorii ut Ecclesia polluatur, ut communiter Doctores. Quartus est, si in Ecclesia sepeliatur fidelis excommunicatus, ex cap. *Consuluisti, de consecrat. Ecclesiæ*, etc. Jus antiquum sumit limitationem ex decreto Concilii Constantiensis, et debet intelligi de excommunicato, quem evitare tenemur, ut est denuntiatus aut notorius percussor Clerici. Aliqui addunt perinde esse, si fuerit consecrata, aut benedicta ab excommunicato Episcopo, ex Abbate et Hostiensi in dicto c. *Consuluisti;* sed hoc est dubium, quia argumentum a simili in materia censuræ non concludit, neque alioquin casus prædictus ipso jure comprehenditur. Quintus est, si infidelis et paganus in ea sepeliatur, aut sepultus jaceat, ex cap. *Ecclesiam* 1. et 2. *de consecrat. dist.* 1. extenditur ad infantes decedentes sine Baptismo, non tamen si moriantur in materno utero mortua matre, quia sic propriam sepulturam, et personalem non recipiunt in Ecclesia. Sextus casus est, quando Ecclesia destruitur, et ex toto reædificatur, aut ex majori parte. Circa hæc videantur Doctores hac distinctione, et Summistæ verbo *Consecratio,* qui plures casus particulares circa prædicta resolvunt.

(f) *In secundo casu, scilicet defectu calicis*, etc. Relinquit dubium si talis incurrat irregularitatem, quia cap. *ultimum, de celebrat. Missarum,* plurima crimina comprehendit; et dubium est, si propter quodlibet incurratur pœna inflicta, probabilius est incurrere, quia quodlibet etiam seorsim dignum erat tali pœna, et continebat gravem irreverentiam in ministerio, et abusum, ita ut propter unum solum puniri debuerit, et excludi ab altari. Pœna ergo inflicta debet etiam ad singula referri, maxime cum nullum sit alterius circumstantia, sed per se enumeratum peccatum contra propriam inhibitionem, et censura tali dignum. 151. De celebrante sine calice.

SCHOLIUM.

Tempus Missæ celebrandæ esse ab aurora, id est, a prima Solis irradiatione, quæ incipit paulo plus media hora ante Solis ortum, usque ad horam nonam, cujus determinatio sumenda est ex consuetudine Ecclesiarum. Quidam putant licere celebrare usque ad tertiam horam, Navar. sum. c. 25. num. 85. et de oratione, cap. 21. num. 22. Durand. hîc quæst. 2. Rosell. verbo *Missa* num. 46. Angel. ibi; sed communis tenet inchoari debere ante meridiem, secluso privilegio. Suarez 3. tom. disput. 80. sect. 4, imponit Scoto quod velit licere celebrare 5. quadrantibus ante ortum Solis; forte non vidit eum.

Tertium (g) principale, scilicet ex parte temporis, breviter teneas quod a principio diei usque ad nonam Missa congrue celebratur; non computando principium diei ab ascensu Solis super Horizontem nostrum; sed ab illa hora ex 18. Quando incipit dies, quoad celebrationem? Intellige quoad prophetias et cæremonias,

fiebant, non quoad ipsum sacrificium, quod ante mediam noctem non fiebat, sed jam cessavit ille mos.

qua radii solares illuminant hemisphærium nostrum, quod dicitur principium auroræ, et incipit secundum auctores *in lib. de crepusculis,* quando Sol est sub Horizonte ad decem vel octo gradus, quorum ascensus non continet spatium ultra medietatem horæ, et quintam unius horæ; et ille terminus celebrandi tunc, et non ante, probatur de consecrat. dist. 1. *Nocte sancta Nativitatis Missas celebrent Presbyteri,* et infra eadem dist. § de Jejuniis : *In Sabbato sancto circa noctis initium Missarum solemnia sunt celebranda.* Et ratio est, quia illa pars diei artificialis, quæ est post nonam Sabbati sancti, computatur cum nocte præcedente diem Dominicam. Unde in benedictione cerei dicitur, *hæc nox est,* etc. et etiam in oratione dicitur : *Deus qui hanc sacratissimam noctem.*

Terminus (h) autem celebrationis, scilicet hora nona, colligitur ex consuetudine Ecclesiarum, et ille terminus maxime attingitur in diebus jejuniorum, quando regulariter in Ecclesiis collegiatis consuevit circa horam nonam Missa de jejunio celebrari. Istam autem circumstantiam temporis concomitatur quoddam necessarium ad faciendum tractum temporis in celebratione Missæ ordinata, quacumque hora diei artificialis fiat, scilicet legere introitum, orationes et epistolam, sicut in Missalibus secundum usum
q. 2. n. 4. Ecclesiæ Romanæ notatur, sine quibus præmissis nullus ordinate conficit, nec forte absolute quis conficere posset, ut *supra* tactum est *dist.* 8. nisi præmitteret ad minus illa verba, per quæ significaret se proferre verba consecrationis in persona Christi, non in persona Sacerdotis.

Ultimum (i) est, quod celebrantem oportet habere aliquem respondentem in persona totius Ecclesiæ, ut denotetur esse mediator inter Deum et Ecclesiam, offerens sacrificium Deo pro Ecclesia, quæ sibi assistit in offerendo. Oportet celebrantem habere ministrum.

Ad (k) argumenta. Ad primum, potest exponi illa Glossa illius verbi Malachiæ : *quidquid a vobis benedicitur,* supple inquantum mali estis, quia mali inquantum hujusmodi adulando benedicunt malis, quibus Deus veraciter maledicit ; sed in Eucharistia Sacerdos non benedicit inquantum malus, sed inquantum habet in benedicendo et consecrando intentionem Ecclesiæ. 19. Ad arg. 1.

Ad secundum, cum dicitur, nulla ei relinquitur potestas, verum est de potestate ad ordinate exequendum, non autem de potestate ad simpliciter exequendum. Ad 2.

Ad tertium, si oblatio Sacramenti, inquantum oblatio Sacramenti habeat efficaciam pro illo pro quo offertur, necesse est concedere quod oblatio facta a malo æqualem habeat efficaciam, sicut illa quæ est facta a bono. Sed si multa alia concurrentia in Missa per modum orationis multum faciant ad efficaciam Missæ (quod videtur probabile, quia devotio in una alia oratione, non multo minus distat apud Deum a devotione, in quibusdam pertinentibus ad Missam, et devotio acceptatur secundum merita illius, cujus est de- Ad 3.

Missa boni est melior, tamen Sacramentum utrobique est æquale.

votio), sequitur quod Missa melioris erit melior, et tamen Sacramentum utrobique est æquale.

Si quæras quid simpliciter tenendum? Respondeo, nullum bonum recompensat Deus secundum justitiam retributivam, nisi propter aliquod meritum, cui correspondet illud bonum; istud meritum, quod dicitur esse in celebratione Missæ, ut Missa est, non potest esse meritum abstractum sicut idea Platonis; ergo oportet quod sit realiter aliquod meritum. Vel ergo totius Ecclesiæ, vel alicujus membri; non est autem totius Ecclesiæ, nisi quia alicujus partis; non est autem partis malæ et mortuæ in toto, sicut esset partis vivæ, id est, existentis et operantis in charitate; ergo in Missa non est tantum meritum cujuscumque, quando est mali, sicut quando est boni; et per consequens Deus secundum justitiam retributivam non habet alicui in Ecclesia nec toti Ecclesiæ recompensare tantum bonum pro ista, sicut pro illa.

Unde melior Missa melioris Sacerdotis.

20. Ad 4. Utra nobilior sumptio, vel consecratio? Joan. 6.

Ad quartum dico, quod sumere est magis commune et necessarium quam conficere; et magis necessarium, licet in se aliquando nobilius, pluribus tamen quandoque competit quam minus nobile, quod est minoris nobilitatis, et ratio est major, sive communior necessitas. Ita est hîc, quia Christus expresse docuit se velle sumi Eucharistiam a quolibet Christiano, Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis,* et ibi loquitur omnibus; sed consecrationem seu dispensationem noluit ita esse communem, quia non fuit ita necessarium, ut esset communis, possunt enim pauciores dispensare quam suscipere.

Ad 5. Diaconus in necessitate dispensat Eucharistiam. In extrema tamen necessitate laicus potest se communicare, sicut fecit Regina Scotiæ. Cajetan. in Matth. 26. Suar. 3. tom. d. 82. sect. 3. Oppositam tenet Vasq. 3. tom. d. 219. c. 1.

Ad (1) quintum dico, quod Laurentius dispensavit sanguinem Christi, ut patet in Legenda, quod bene est congruum, quia sanguis non dispensatur nisi in calice, tactus autem calicis conceditur Diacono. Sed corpus non dispensatur, nisi species panis tangatur; ideo sequens auctoritas de dispensatione corporis a Diacono, videtur difficilior. Ad quam dici potest, quod simpliciter in casu necessitatis conceditur Diacono dispensare corpus Christi, ut dicit auctoritas allegata; sed non sequitur ex hoc quod possit conficere, quia minus est dispensare quam conficere. Nullo autem modo laico conficere nec etiam dispensare convenit, secundum illud *de consecr. dist.* 2. *c. Pervenit,* ubi dicitur, quod *quidam Presbyteri intantum parvipendunt divina mysteria, ut laico corpus Domini tradant ad deferendum infirmis;* et sequitur: *Interdicit Synodus ne talis temeraria præsumptio amplius fiat.*

Ratio congua est, quia sicut ab anima mediante corde derivantur virtutes animæ ad cætera membra, et in corde est principalis sedes (vide 16. *de Animalibus*), et etiam in qualibet politia actus principales pertinentes ad illam politiam pertinent ad aliquam personam principalem in illa politia, ita rationale est istum actum conficiendi et dispensandi Eucharistiam, residere apud illum, qui est

principalis in Hierarchia Ecclesiastica; hujusmodi autem est Sacerdos; ergo, etc.

Confirmatur hoc, quia non minoris reverentiæ vel auctoritatis est posse super corpus Christi verum, quam super corpus Christi mysticum; secundum autem soli Sacerdoti convenit; æque ergo vel magis propter reverentiam corporis Christi veri soli Sacerdoti conveniet auctoritas respectu ipsius conficiendi, et regulariter dispensandi. Non enim potest in Ecclesia nimis digna persona, nec nimis dignus gradus inveniri ad consecrationem, vel dispensationem istius Sacramenti, in quo veraciter et realiter continetur ille, qui est Sanctus Sanctorum, cui sit gloria in sæcula sæculorum.

COMMENTARIUS.

152. De tempore celebrandi præscripto.

(g) *Tertium principale,* etc. Horam congruam celebrationi statuit ab initio auroræ, et hoc quantum ad tempus inceptionis, ita ut ante initium auroræ non liceat celebrare sine dispensatione aut privilegio; ita docent reliqui communiter

D. Thom. Richardus. Durandus. Paludanus. Alensis. Summistæ. Vasquez. Suarez. Navarr.

in hac distinctione, D. Thomas *quæst.* 1. *a.* 2. *quæstiuncula* 4. *et* 3. *p. quæst.* 73. *ad.* 4. Richardus *a.* 2. *quæst.* 3. Durandus *quæst.* 2. Paludanus *a.* 2. *can.* 2. Alens 4. *p. quæst.* 10. *m.* 5. *art.* 2. Summistæ verbo *Missa*, et communis recentiorum, Vasquez 233. *c.* 3. Suarez *disp.* 7. *sect.* 4. *concl.* 1. Navarrus *in Summa cap.* 52.

Fundamentum conclus.

Hæc conclusio fundatur in consuetudine habente vim legis, et in rubricis Missalis exprimitur; quod vero hæc consuetudo vim legis obtineat, patet ex communi sensu Doctorum, et ex privilegiis, quibus aliquid dispensatur a Sede Apostolica, ut ante diem una hora celebrari possit, et ex rubricis prædictis de hora celebrandi; et eam merito colligit Doctor *ex consecr. dist.* 1. cap. *Nocte sancta Nativitatis,* etc. et cap. *Solent.* § *In jejuniis, eadem dist.* ubi conceditur Missa celebranda in nocte Resurrectionis, quæ est secunda Sabbati sancti, quod antiquissimum statutum est, et patet ex ibidem citatis, quæ *dist.* 75. *et* 76. habentur.

Advertendum tamen est hanc consuetudinem inchoandi Missas, licet regulariter tenenda sit, in quibusdam locis non esse receptam, sed servari consuetudinem diei usualis, quo artifices et operarii communiter exeunt ad suas operas; unde in Septentrionalibus ante crepusculum auroræ una hora, et citius celebratur pro commoditate populi in Germania et Belgio, et aliis locis, quibus etsi non expectatur crepusculum, tamen aliquo modo consuetudo universalis potest dici observari, quia eadem hora celebratur, qua in aliis regionibus, in quibus dies hyemales longiores sunt, tum illucescit aurora, et mysteria initiantur, et consuetudo eatenus obtinet, quatenus usu recepta est. Illa consuetudo antiqua, quæ viguit tempore, quo Doctor scripsit, celebrandi in nocte prima Dominicæ, Resurrectionis, mutata est jam, ut patet ex Ordinario Romano. Aliqui hoc tempus inchoandi definiunt esse quinque quadrantes horæ ante Solis ortum, et pro hac sententia adducitur noster Doctor, cum hîc tantum dicat esse tres quadrantes non currere irregulariter, ut ipse etiam probat, *ex lib. de Crepusculis.* Hanc mensuram mathematicam nimiam esse docet Suarez, quæ non attendi debet in re morali; sed hoc non recte reprehendit, quia si tempus cadat in præceptum, recte assignari debet regula aliqua, ex qua cognosci debet, et

153. Consuetudo quomodo servetur alibi.

fundari doctrina moralis, et materia currentis præcepti. Regulares habent circa hoc varia privilegia.

Dubium. Dubitant aliqui an liceat tres Missas absolvere in nocte Nativitatis ante auroram. Aliqui dicunt Decretum Telesphori intelligi debere de prima Missa tantum, ita Sylvester verbo *Missa* 1. *quæst.* 6. Armilla et Tabiena, Navarrus *c.* 25. *n.* 87. sed hæc doctrina ad summum referri debet ad Missas Conventuales et solemnes, de quibus intelligi potest rubrica Ordinarii Romani; neque inducenda sunt præcepta sine lege, quæ nulla est, aut consuetudine habente vim legis, quæ varia est; unde sicut rubrica intelligi debet citra obligationem de Missa galli cantus, quæ tamen de die dici potest, ita etiam aliæ Missæ dici possunt nocte ante auroram, attenta consuetudine locorum.

Servanda est consuetudo habens vim legis.

154. Terminantur Missæ hora nona.

(h) *Terminus autem celebrationis,* etc. Asserit etiam terminum celebrandi esse horam nonam juxta consuetudinem Ecclesiarum; intelligit horam nonam canonice, id est, duodecimam, quando dicta nona in diebus jejunii ante Missam conventualem producitur officium usque ad medium diem, vel circa, quia est consuetudo Ecclesiarum in diebus jejunii; non autem intelligit horam nonam, juxta ritum Judæorum, et antiquum Ecclesiæ, quæ est tertia pomeridiana, quia dudum abolevit hæc consuetudo, quæ habetur *de consecrat. dist.* 1. c. *Solent,* etc. quod est Concilii Cabilonensis, et habetur apud Burchardum, Ivonem, Panormiam, Polycarpum, ex Eusebio, et in Capitulis Pandulphi Aurelianensis Episcopi, ut patet in notis adjectis in nova editione Decreti. Sumitur ergo hîc nona juxta computum officii Ecclesiastici in diebus jejunii, quando dicitur nona, et sic intelligit Vasquez antiquos Theologos, qui in hoc termino assignando conveniunt, et quidquid sit, an tum fuerit alius usus prioris etiam antiquatæ consuetudinis, saltem nunc sic intelligi debet, attenta præsenti consuetudine Ecclesiæ, quæ interpretationem hanc sonat ex privilegiis, quibus religiosi gaudent, ut aliquo tempore post meridiem possint celebrare; possunt tamen in diebus solemnibus circa duodecimam, et paulo post Missæ celebrari, ut ibidem Vasquez, ratione concursus et solemnitatis, et ita usus plerumque fert. Navarrus *supra* citatus dicit posse Missam, usque ad tertiam pomeridianam protrahi; sed nisi consuetudo inducta id approbet, non est regulariter tenendum.

155. Tempus idoneum insumendum in Missa.

Subjungit præterea Doctor necessitate præcepti impendendum esse tempus idoneum, quo introitus, et reliqua ordinata in Missa juxta ritum sanctæ Romanæ Ecclesiæ dicantur, quod per se notum est. Addit præterea quædam forte necessitate mysterii dicenda esse, ut illa, quæ antecedunt formam consecrationis, de quibus dictum est *dist.* 8. *quæst.* 2. qua in re probabiliter tantum, et cum dubitatione hoc asserit, et non omnino certa assertione, ut male quidam imponunt.

An plures una die celebrari possint ab eodem? Cassian.

Dubitari solet an Sacerdos una die plures Missas celebrare possit etiam jejunus? Circa iterationem sacrificii variæ fuerunt consuetudines Ecclesiarum. Joannes Cassianus, dicipulus S. Joannis Chrysostomi, ejusque Diaconus *l.* 3. *de Institutis Cœnobiorum, cap.* 11. eam consuetudinem fuisse in Oriente asserit diebus Dominicis unam tantum Missam celebrandi, in qua cæteri communicabant; eamdem indicat epistola Epiphanii ad Joannem Jerosolymitanum, quæ est 20. *inter epistolas* Hieronymi *tom.* 2. et capitulum *Hinc est,* 16. *quæst.* 1. Hunc morem in Ecclesia Alexandrina sub Dioscoro viguisse, epistola Leonis 1. 81. indicat et corrigit mandans, quoties Basilicam præsentia novæ plebis

Consuetudo antiqua. Epiphan. Leo Papa. Consuetudo Alexandrinæ Ecclesiæ. Concilium Altissiodor.

impleverit, toties sacrificium subsequens offeratur; extat Canon novus Concilii Altissiodorensis an. 590. *Non super uno Altari duas Missas dicere, nec in Altario, ubi Episcopus, Presbyter, in illo Missas dicat*, etc.

156. Ritus Græcorum

Alius fertur ritus Græcorum non conficiendi in Quadragesima, nisi in Dominica et Sabbato; unde canon 49. Concilii Laodiceni: *Quod non oporteat in quadragesima panem benedictum offerri, nisi in Dominica et Sabbato*. Canon 52. *in Trullo* addit diem Annuntiationis, in reliquis fiebat sacrum præsanctificatum, sicut in Ecclesia Latina Feria VI. Parasceves.

Ritus celebrandi plures Missas in eadem Ecclesia.

Ritus celebrandi plures Missas in eadem Ecclesia præfertur, quia alioquin multiplicatio Sacerdotum et altarium in eadem Ecclesia essent superflua, et fructus jugis sacrificii, et cultus Deo debitus tolleretur, neque recte necessitati et devotioni fidelium satisfieret; patet ex epistola citata Leonis. Item, ritus celebrandi tres Missas in nocte Natalis antiquissimus est, de quo Gregorius *in homilia de Natali Domini*, et S. Hieronymus *in suo Lectionario* distribuit Evangelia et Lectiones prout in usu erant pro singulis proprias, ut constat ex Pamelio *tom. 2. Liturg.* Prosper *in lib. de prædictionibus dimidii temporis, c.* 6. scribit bis intra paucas horas in eodem loco oblatum esse sacrificium.

Gregor. Hieron. Prosper.

157. Varii ritus. De iteratione sacrificii ab eodem. Wallefrid. Leo III.

Quantum autem ad principale quæsitum de iteratione sacrificii ab eodem Sacerdote et uno die, varii fuere ritus in diversis Ecclesiis, ut refert Wallefridus Strabo, qui 800. ab hinc annis floruit, qui hanc controversiam proponit, et hinc exemplum Leonis III. qui plures Missas eodem die celebrabat; inde exemplum Bonifacii Moguntini martyris, qui unam tantum offerebat. Videatur *lib. de rebus Ecclesiasticis, cap.* 21. ubi controversiam et quæstionem liberam relinquit. Alexander II. ducentis postmodum annis ritum celebrandi plures correxit, videtur tamen permisisse, ut una pro defunctis, altera de die, si necesse fuerit, dicatur.

Alexand. II.

Innoc. III. Honor. III. 158. Quid in casu necessitatis? Paludan. Quinque casus, in quibus iteratio permittitur. Primus casus. Secundus casus. Tertius casus. Quartus casus. Quintus casus. Antonin. Navar. Sylvester. Angelus. Sextus casus.

Cæterum Innocentius III. cap. *Consuluisti, de celebrat. Missarum,* vetat plures Missas dici, sicut et Honorius III. cap *Te referente,* etc. excipit Innocentius Natale Domini, et casum necessitatis.

Hunc casum necessitatis varie interpretantur Theologi, Paludanus *in 4. dist.* 12. *quæst.* 1. *art.* 4. exponit quinque casus. Primus est propter defunctum tumulandum sub Missa, tunc poterit pro defuncto unum, alterum de festo dicere; addunt alii, ex eo solum quod parochianus pro defuncto postulet Missam. Secundus casus, ut communicet pro viatico infirmum. Tertius casus peregrinorum, ut audiant Missam in die Festo. Quartus pro nuptiis, ut detur benedictio. Quintus pro necessitate populi. Eosdem casus admittit Antoninus 3. *p.tit.* 13. *c.* 6. Navarrus *in Summa c.* 25. Sylvester verbo *Missa*, Angelus *in Summa*. Additur etiam casus quo aliquis nobilis superveniret dicta Missa; et quidam asserunt idem dicendum quandocumque occurrat necessitas æquivalens.

Sententia negativa.

Aliqui negant hanc libertatem celebrandi plures Missas, quia non videtur expressa sufficiens necessitas, nisi tantum in primo casu, et in casu necessitatis populi, ut si quis præsit duabus Ecclesiis, neque aliter possit providere utrique populo, nisi celebrando in utraque Ecclesia; alii negant primum casum.

159. Communis opinio præfertur, et probatur

Sed a communi opinione non videtur recedendum, maxime cum ipsa lex casum necessitatis excipiat; secluso ergo scandalo ex opposito, necessitas, quam excipit lex, interpretari debet juxta communem opinionem prudentum, cum exceptio ipsa favorem sonet, atque pietatem, qua Ecclesia consultum voluit omnibus, neque alio-

quin oblatio iterata, ex casu necessitatis concesso, est in se mala, aut aliunde prohibita.

Necessitas, et utilitas jure æquiparantur. Innocent. Abbas. Glossa. Accedit quod hæc inhibitio sit ob reverentiam sacrificii, non præjudicans necessitati et utilitati, quæ æquiparantur in jure 12. *quæst.* 2. Innocentius in cap. *Omnes, de constitut.* Abbas cap. *Ut super, de rebus Ecclesiæ non alienandis.* Unde Glossa in cap. *Consuluisti,* citato, hanc sententiam tenet, comprehendens sub necessitate honestatem et utilitatem; ideoque ipse Innocentius *lib. de mysterio Missæ, c.* 25. sic interpretatur præceptum, quo cavetur ne Sacerdos celebret duobus minus assistentibus dicens : *Aliud est necessitatis articulus, aliud religionis comtemptus,* quo casu non est alia necessitas, quam utilitatis et fructus, quia posset simpliciter abstinere; hoc ergo modo debet etiam intelligi præsens. Eodem modo intelligunt Doctores præceptum non celebrandi, nisi in locis sacratis, cap. *Sicut non alii, de consecrat. dist.* 1. *Nisi pro summa,* inquit, *contingat necessitate,* quæ verba Doctores communiter intelligunt sicut *supra* exposuimus extendendo ad utilitatem, etiam hanc necessitatem.

160. Quid Missa publica, et quæ dicitur privata. Gregor. (i) *Ultimum est, quod celebrantem,* etc. Hæc doctrina comprehendit non solum Missas publicas, sed etiam privatas. Missa publica varie dicitur, et per oppositum ad hoc dicitur privata. Dicitur publica, ratione concursus populi et solemnitatis, et assistentium ministrorum, et loci cumulative, ut Ecclesiæ consecratæ ad hunc finem; hinc Gregorius *epistolarum lib.* 4. *epist.* 43. alias 87. prohibet Missas publicas fieri in quodam Monasterio; *Ne in servorum Dei secessibus, popularibus occasio ulla præbeatur conventibus,* et *lib.* 5. *epist.* 46. in quodam loco permittit Missam privatam dici, et prohibet publicam, *lib.* 7. *epist.* 71. *lib.* 8. *epist.* 3. agit de oratoriis, in quibus Missa privata dicebatur, et *homil.* 37. *in Evangelia,* affert exemplum Cassii Narniensis Episcopi celebrantis in Oratorio privato; ita et Nazianzenus *apud Zozomenum lib.* 7. *historiar. c.* 3. dicitur celebrasse in cellula privatim, et Lucianus martyr *apud Nicephorum lib.* 8. *c.* 31. sacrificasse in carcere utens pectore pro altari, cum esset ligatus catenis, *de consecrat. dist.* 1. *in capitulo,* et hoc, refertur ex Augustino. Probibetur, ne Missæ peculiares, quæ diebus solemnibus fiebant, ita publice agantur, ut propter eas populus a Missis publicis et solemnibus abstraheretur. Aliæ etiam acceptiones sunt Missæ publicæ et privatæ, quæ sunt obviæ ex Ordinario Romano de communi et proprio pro causa publica et privata. Excludendus est error hæreticorum, quem damnat Trident. *sess.* 61. *cap.* 6. *can.* 8. damnant enim privatas, in quibus nemo communicat præter ipsum celebrantem. Zozomen. Nicephor. Trident.

Dubium est de numero assistentium ministrorum, *ex epist. decretali prima Anacleti,* requiruntur ad minus duo, non tam ut ministri, sed etiam ut testes, quibus constaret Presbyterum celebrasse in loco sacrato, et habetur cap. *Episcopus, de consecrat. dist.* 1. ut ipse plures testes adhibeat. Hæc pluralitas videtur, ut dixi, ex his decretis exigi causa testimonii; superius enim visum est, quam stricte præceptum fuerit in antiquis Canonibus ne Missa fieret extra locum sacrum. 161. Dubium. De numero assistentium. Anacletus.

Cæterum alii posteriores addunt plures advocandos esse necessitate mysterii, quo locutio Sacerdotis ad plures, ut *Dominus vobiscum,* etc. *Sursum corda,* subsisteret, ita Soter Papa in c. *Hoc quoque statutum est,* etc. quamvis autem tribuatur Anacleto; Burchardus et Ivo citant Decreta Soteris, et *in Micrologo, c.* 2. dicitur fuisse ab utroque statutum. Bur- Soter. Burchardus. Ivo. Micrólog. Conc. Nannetense. Moguntinum. D. Thom.

chardus *lib.* 3. *c.* 68. refert *cap* 30. *Concilii Nannetensis.* Idem habetur Moguntino I. *c.* 43. ut patet ex notis subjectis huic textui in nova impressione; ex his ergo constat id fuisse in præcepto. Aliqui cum S. Thoma explicant præceptum intelligi de Missa publica et solemni, non privata, sed ratio universaliter comprehendit utramque, tam illam, quæ est Anacleti, quam hanc posterioris decreti, et nihil obstat quin tum fuerit de jure.

162. Revocatum fuit. Alensis. Alexander. Respondetur, hoc præceptum fuisse revocctum ut dicit Alensis 4. *p. q.* 10. *m.* 5. *art.* 2. § 7. quod supponit Alexander III. *Extra de filiis Presbyteror.* cap. *Proposuit,* etc. ordinans subdiaconus ex sacrilego concubitu natus præsentatus a patrono ad quamdam Ecclesiam gaudeat medietate fructuum, et ministret Sacerdoti proviso de illa Ecclesia : *Non enim,* inquit, *solus Presbyter Missarum solemnia, vel alia divina officia potest sine ministri suffragio celebrare,* etc. ubi supponit unum sufficere. Causa revocationis. Vel dici potest cum Innocentio *supra* citato mitigatum fuisse præceptum ex necessitate, id est, honestate et utilitate, quia multiplicato numero Sacerdotum id congruum fuit, et magis expediens, ut possint celebrare, quam ut abstinerent a mysterio ex defectu plurium assistentium.

163. Minister responde nomine Ecclesiæ. Ad rationem autem allatam respondetur ex iis, quæ Doctor hîc subjungit de necessitate ministri, nempe ut respondeat nomine Eeclesiæ, et ideo etiam salutari potest in persona Ecclesiæ et multitudinis, quam sustinet, et in ipso respondet, sicut Sacerdos sustinet personam Christi aliquando, ut quando consecrat, et personam ministri publici, et legati Ecclesiæ ad Christum, ut docet Trident. *sess.* 21. *cap.* 6. *can.* 8. quando offert pro Ecclesia orationes et sacrificium, ita etiam minister in persona Ecclesiæ respondet Trident. etiam in numero plurali, ut ad illud *Orate fratres,* etc. *Sursum corda,* etc. et respondet etiam in persona omnium, qui communicant spiritualiter per fidem et charitatem.

Hic minister ut proxime saltem ministrans ad altare nequit esse fœmina, *ex c.* 1. *de cohabitat. Clericorum et mulierum,* et ex multis decretis antiquis, quibus fœminæ prohibentur ad Altare accedere; potius judicarem, ut ipse in ea necessitate constitutus, sibi ipsi ministret ut aliqui dicunt, etiam posse solitarium per se Missam dicere secluso arbitro, *cum Glossa in c. Hoc quoque, de consec. dist.* 1. quod non facile admittendum est, nisi gravissima necessitate prematur sine dispensatione. Quis possit ministrare.

(k) *Ad argumenta.* Ad primum et secundum patet ex littera. Ad tertium, sumitur oblatio Sacramenti pro sacrificii; et agit de merito particulari per impetrationem ministri, et ex opere operantis, non autem ex operato, vel quasi operato, de quo dictum est *supra de sacrificio.* Ad quartum patet ex littera.

(l) *Ad quintum dico,* quod Laurentius dispensavit sanguinem Christi, etc. In hac responsione agit de dispensatione hujus Sacramenti, ad quem spectat. 164. Ad quem spectat ministrare Sacramentum aliis in communione laica.

Prima conclusio est. Diacono in casu necessitatis committi posse dispensationem. Probatur, quia olim Diaconi ministrabant sanguinem, ut patet ex vita S. Laurentii martyris; ergo, etc. neque aliud dicendum est de corpore, ut constat *ex Apologia* 2. *Justini martyris pro Christianis,* ubi idem refertur quantum ad distributionem corporis : *Posteaquam,* inquit, *et is qui præest, gratias egit, et populus omnis benedixit, ii qui apud nos Diaconi dicuntur, dant unicuique eorum, qui adsunt percipiendum panem, vinum et aquam, quæ cum gratiarum actione* Prima conclusio. Justinus.

consecrata sunt, et ad eos qui absunt perferunt, atque cibus hic apud nos Eucharistia nominatur.

Carthag. IV. Carthaginense IV. *can.* 38. jubet ut Diaconus præsente Presbytero Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, jussus eroget. Ecclesia autem non solet dispensare in jure divino, neque potest, neque hic dispensatio videtur fingenda alia, neque hoc in irreverentiam Sacramenti redundat. Unde Concil. Tri-
Trident. dent. *sess.* 21. cap. 1. docet in Ecclesia semper fuisse potestatem, ut in Sacramentorum dispensatione, salva eorum substantia statueret, ac mutaret ea, quæ eorum venerationi, aut suscipientium utilitati pro temporis varietate conducerent, etc. Hæc ergo intelligenda sunt in
Minister necessitatis Diaconus. Gelasius. casu necessitatis, quia alioquin propter reverentiam Sacramenti per seipsum Sacerdos ministrare debet Sacramentum; spectata etiam Ecclesiæ consuetudine, in casu necessitatis posset Sacerdos etiam per Diaconum ministrare Sacramentum, ut communiter omnes Theologi, quinimo absente Sacerdote eodem casu urgente, posset Diaconus, sine ulla expressa commissione ministrare Sacramentum, quia censetur in eo casu Sacerdos id velle; ita colligitur ex Gelasio 1. *epist* 1. c. 10. nequit tamen committi Diacono munus hoc absque rationabili causa.

165. Quid de inferioribus Clericis? Sotus. Sylvester. Henriq. Responsio affirmativa Suarez. Exempla antiquorum. Sed quid de inferioribus Clericis, an urgente necessitate id eis liceat committere? Sotus *supra*, Sylvester verbo *Eucharistia* 3. *n.* 3. Henriquez *lib.* 5. *de Sacramentis, c.* 34. id absolute negant. Respondetur tamen in gravi necessitate licere; ita Suarez, quia nec jure divino id videtur reprobatum, et in actis Pontifi-
Maria Stuarta. cum quidam Clericus deferens Sacramenta legitur martyrizatus; et videtur necessitas populi prævalere. Unde si antiquitus licebat laicis deferre secum Sacramentum domum, et sibiipsis ministrare, quare non etiam ministris altaris liceret id distribuere, aut ad ipsos deferre; neque ullus reprehendit Reginam Scotiæ Mariam Stuartam matrem defuncti Jacobi Magnæ Britanniæ Regis, quod Sacramentum Eucharistiæ apud se in carcere reservatum, ipsa sumpserit, sibique ministraverit.

Peto ergo unde urgeret illud præceptum, quia scilicet non licet tangere? sed jure divino id non prohibetur, cum moris fuerit, et etiamnum viget apud Græcos, ut ipsi laici sumptam de manu ministri Eucharistiam ori injiciant. Aliud autem non est quod præceptum probet, c. *Provenit, de consecr. dist.* 2. reprehendit Sacerdotes qui per laicos viaticum mittebant infirmis, sed intelligendum est extra casum necessitatis.

Tertia difficultas est, utrum jam alicui liceret seipsum communicare? Respondetur in primis ordinarie non esse usum communicandi se in Ecclesia Latina, nisi quando Sacerdos in Missa seipsum communicat, et Feria VI. Parasceves. Cæterum tamen, si nullus esset, qui infirmo Sacerdoti ministraret Sacramentum, licite seipsum communicaret; imo etiam Sacerdos ubi consecrare non posset, et haberet hostiam consecratam præsentem, licite communicat, quia non invenio aliquid contra, quod sit juris, quia aliis ministrare licite potest, quare etiam non sibiipsi? Unde jus antiquum concedit Diacono, ut in absentia Sacerdotis possit sibiipsi ministrare communionem, ut patet ex Nicæno *can.* 14 ergo a fortiori licet Sacerdoti sibiipsi communionem minis- Nicen.
trare, qui est minister ordinarius ejus tam divino quam humano jure. Communius dicitur laico non licere sibiipsi ministrare Sacramentum. Sed exempla *supra* allata saltem in casu necessitatis videntur oppositum suadere, neque in-

166. Utrum aliquis seipsum communicare possit.

venio aliquod jus in contrarium, modo non sit sibi conscius, et necessitas, vel propria, vel reverentia major Sacramenti accedat, ut si hæretici, aut infideles instent, qui Sacramento ad ludibrium ejus, et fidei sint abusuri, neque est alius modus præservandi Sacramentum.

Secunda conclusio est, hoc soli Sacerdoti convenire tanquam ministro ordinario; præter gradum autem Sacerdotis, et characterem, exigitur potestas ministrandi respective ad personas, hoc est, jurisdictionis; patet ex Carthaginens. *cap.* 7. et communi Ecclesiæ usu. Hoc ergo est officium Pastoris, cujus est pascere oves, et debet ab Ecclesia deputari ad hoc munus antequam licite se ingerat. Si est ergo Religiosus communicans alienum subditum laicum sine licentia Sacerdotis pro-
Clement. prii, hoc est, ordinarii, incurrit censuram excommunicationis, ut patet ex Clementina *Religiosi, de privilegiis*; laico dico, non autem si daret communionem alteri religioso, quia is non est subditus Parochi; peccat si est Sacerdos sæcularis, et censuram non incurrit; si non est Sacerdos, fit irregularis, quia exercet actum Ordinis, sine Ordine. Cæterum Religiosi plerumque jam habent indulta Sedis Apostolicæ, ut in suis propriis Ecclesiis communicent
Communio Paschalis, et pro viatico spectant ad parochos. alios, et dent licentiam communicandi, quod intelligitur de communione libera, et non de Paschali, quia hæc debet fieri in parochia, et idem in communione pro viatico; probabile tamen est absente Sacerdote, et in casu necessitatis, quemlibet Sacerdotem non habentem impedimentum censurarum posse communicare infirmum pro viatico, quia id præsumitur Sacerdos proprius, aut Ecclesia velle; ita Suarez *disp.* 72.

168. Qui arcentur a communione? Si petas quibus hæc dispensatio fieri debeat? Dico primo, peccatori publico publice, et privatim petenti communionem, tenentur ministri eam negare, ita communiter Doctores, Alensis 4. *p. quæst.* 48. D. Thomas 3. *p. quæst.* 80. *art.*6. Albertus *in* 4. *dist.* 13. *art.* 17. reliqui *dist.* 9. Summistæ verbo *Communio*, v, *Eucharistia* Navarr. *in Summa* c. 11. Patet primo ex Patribus, Chrysost. *hom.* 85. *in Matth.* ubi loquens ait: *Non parva vobis imminet pœna, si quem aliqua improbitate teneri scientes, ei hujus mensæ participationem permittatis, sanguis enim Christi de manibus vestris exquiretur;* subdit vero inferius: *non de ignotis, sed de notis hoc disputo.* Cyprianus *epist* 10. *seu.* 17. Eamdem doctrinam sæpe et severe inculcat Augustinus *lib.* 50. *hom.*in *ultima, cap.* 12. et habetur in cap. *Multi* 2. *quæst.* 1. ubi loquitur de publicis peccatoribus. Alensis. D. Thom. Albertus. Summistæ. Navarrus. Chrysost. Cyprian. Augustin.

Probatur ratione, quia non debet Sanctum dari canibus, deinde peccatores publici non habent aliquod jus in eo statu petendi Eucharistiam a ministris, cum sint in statu notorie indigno, et sine requisita dispositione. Ex hac generali regula excluduntur multi peccatores in specie a communione in jure, ut meretrices, usurarii, et similes, ut constat ex Clemente *lib.* 1. *constit.* c. 32. Concil. Arelatens. I. *c.* 4. et S. Cyprianus *epist.* 61. de quibus fusim Alensis 4. *p. quæst.* 48. Ratione probatur. Jure exclusi. Clement. Concil. Arelat. I. Cyprian. Alensis. Peccator publicus. Glossa.

Quomodo intelligatur peccator publicus? Respondet notorietate facti, aut per sententiam judicis convictus, quia vel peccata ipsius nota sunt majori parti civitatis, et populi, vel convictus ex sententia judicis, fit notum ejus peccatum. Requiritur autem secundum Glossam *de consecrat. dist* 2. peccatum debere esse tale, ut ex objecto opus sit malum, ut a nullo exerceri queat sine peccato, ut usura, meretricium, vel ut ipsi sit conjuncta aliqua circumstantia vitiosa, sine qua non exerce-

atur de facto ; vide Gloss. cap *Scenicis, de consecr. dist.* 2.

169. Quæ satisfactio nunc sit exigenda. Ex eadem regula peccatores olim quidem non admittebantur ad communionem non peracta pœnitentia publica. Quænam ergo satisfactio nunc exigenda est? Respondetur, si sit aliqua jure præscripta, eam exigendam esse; de reliquo si ad arbitrium puniendum est peccatum, sufficit emendatio et pœnitentia; unde tam nota debet esse pœnitentia, quam notum ministerium communionis.

Unde peccatori publico, si occulte petat communionem præmissa, confessione potest tribui, ut docet Suarez; cogendus est aliquando, ut satisfaciat populo ante communionem, et declaret se emendatum; si autem peccator publicus sit in articulo mortis, tunc sufficiat ut pro occasione et opportunitate temporis det signa contritionis, ut possit ipsi ministrari Sacramentum.

Dubium. Responsio. *S*ed quid, si peccatum alicujus in certo loco sit publicum, in alio vero non sit publicum, an ibi possit ei a Sacerdote, qui eum novit, et statum ejus dari Sacramentum? Respondetur, si constet Sacerdoti eum in peccato persistere, negari debet, si sine turba fiat, quia talis omne jus ad famam servandam amisit, quo dico si sententia judicis condemnatus sit; si autem notorietate facti dumtaxat in aliquo loco sit notum peccatum, in alio vero sit ignotum, sed statim fiet notum, tunc etiam deneganda est communio, quia in eo casu non habet jus petendi Sacramentum, et peccatum ejus ex justa causa ibi propalare aliquibus non est peccatum, etiam contra charitatem, neque fama ejus in eo casu, et circumstantiis servanda est, quam ipse mox est amissurus, cum præjudicio Sanctissimi Sacramenti, alioquin his desinentibus erit communicandus.

Dico secundo, peccatori occulto non est neganda communio coram iis, qui non sciunt ejus peccatum, ideo petenti publice communionem danda est. Rationes hujus (quæ est communis Doctorum) sunt, quia talis habet jus petendæ communionis, quia baptizatus, adultus, in possessione suæ famæ, quantum ad publicam æstimationem, et alioquin sequeretur scandalum. Sed aliquibus non placent hæ rationes, quia ille non habet jus petendi communionem, quamdiu est in statu peccati, quia irrogat injuriam Sacramento; nemo autem habet jus, ut celem peccatum ejus in injuriam proximi redundans, sed hæc ratio non concludit, quia injuria, quæ fit Sacramento, est injuria late sumpta redundans in ipsum delinquentem ex qua Sacramentum non patitur, nec quidquam aufertur contra justitiam stricte sumptam, sed potius totum damnum redundat in eum, qui infert irreverentiam; non sic eo casu, quo peccatum alicujus, quod redundat in damnum alterius, tollit jus ejus celandi proprie dictum, secundum justitiam, quia non habet tale cum damno alterius, fama autem peccatoris occulti cadit sub obligatione justitiæ, ne tollatur nisi a judice, et ejus occultatio non infert damnum alteri contra eamdem justitiam stricte sumptam. 170. De peccatore privato. Sententia negativa. Rejicitur.

In proposito exemplum habemus in Juda, quem ipse Dominus communicavit, ut communiter Doctores asserunt, quamvis ejus peccatum aliis occultum, ipse noverit. Deinde in administratione publica debet quis sequi scientiam publicam, non privatam; talis est quam habet Sacerdos de innocentia illius peccatoris, cujus in eo loco non est diffamatum peccatum; ergo eam sequi debet. Dices inde sequi quod peccatori etiam occulto debeat dari etiam occulte communio, quod falsum est. Respondetur negando sequelam, quia in eo casu datio commu- 171. Exemplum de Juda communicato. Objectio. Solvitur.

nionis non est actus publicus, sed privatus, ideo regulatur per scientiam privatam, neque inde fit peccatori injuria aliqua, quia non diffamatur, cum in privata scientia Sacerdotis sit privatus ipso suo facto, quod ei notum est fama. Exemplum de judice. Exemplo constat, quia si accesserit aliquis ad judicem privatim, petens ut ei solvi curet aliquid a debitore, quem talis judex, aut minister novit non deberi, quia alias solutum est, quamvis pars id probare nequeat, recte repelleret illam petitionem ; tamen in foro publico, in quo probatur per instrumentum, et testes, talem esse debitorem, neque constat de solutione, tenetur solutionem admittere.

172. Ita in proposito, bonum publicum, qualis est Eucharistia, tenetur publice petitum dispensare Sacerdos, quamvis non privatim, indigne petenti. Dices, ergo dispensator bonorum publicorum tenetur ea dispensare petenti publice, quamvis sciat eum in perniciem eis uti, scientia privata. Respondetur quod non valet consequentia, si in perniciem reipublicæ intelligitur eis uti velle, quia alter non habet jus petendi illa bona, neque distributor, qui ad bonum publicum promovendum tenetur, obligatur celare peccatum ejus in damnum reipublicæ.

Objectio. Responsio.

Objectio. Dices, inde sequi spectato jure naturæ Episcopum teneri admittere ad Ordines publice, quem privatim novit indignum, etiam post fraternam correptionem, etiamsi aliquot testibus indignitatem ejus Responsio. nosset. Respondetur negando consequentiam, quia Episcopus tenetur ex justitia promovere bonum suæ Ecclesiæ, et scandala submovere ; unde alter, qui indignus est, in præjudicium populi et Ecclesiæ, in quæ redundaret damnum, non habet jus petendi promotionem ; deinde Episcopus est judex potens instituere processum, et eo convicto per testes proferre sententiam declarativam suæ inhabilitatis ; eam auctoritatem non habet Sacerdos. Causa ergo pacis ita expedit, quia alias ex imprudentia aut passione ministrorum, sæpe aliqui essent diffamati, et per leves occasiones subtraheretur Sacramentum injuste, nascerentur etiam plures scrupuli in ministris. Quæ congruentiæ adducuntur a quibusdam, qui conclusionem in factum et institutionem Christi referunt, non in jus naturæ, quo tenemur proximo, ne peccatum ejus injuste propalemus

Sed quæres depeccatore occulto privatim petente communionem, et occulte. 173. Casus de occulto peccatore.
Hic casus resolutus est in præcedentibus, sed ob varias sententias Doctorum specificandum duxi. D Thomas *in* 4. *dist.* 9. ait simpliciter negandam esse communionem, quamvis Sacerdos peccatum in sola confessione cognoscat, quam sententiam frequenter docent Thomistæ. Soto docet ei absolute dandam, quamvis non subsit periculum aliquod revelandi criminis. Alii docent negandam esse communionem, si Sacerdos crimen ejus noverit extra confessionem, quamvis in confessione etiam eamdem novit, alias autem si in sola confessione, non esse denegandam communionem ; ita Gabriel *in* 4. *dist.* 9. *quæst* 2. *art.* 3. *dub.* 1. Paludanus *ibid.* Navarrus *in Summa cap.* 21. *num.* 53.

Sententia negativa. D. Thom. Sotus.

Gabriel. Palud. Navarrus.

Hæc sententia tenenda est, quia nulla ratione licet sine licentia ipsius pœnitentis trahere scientiam confessionis extra illud forum externum, ad quod non spectat actus communionis, qui debet fieri a proprio Sacerdote, hoc est, pastore aut alio de ejus licentia. Sed quid si aliquis est graviter suspectus de aliquo peccato, an debeat ei negari communio. Respondet

Præfertur affirmativa.

Dubium de suspecto. D. Thom.

D. Thomas affirmative, quod intelligendum est de violenta suspicione, quæ habet annexam certitudinem moralem, et motiva tam urgentia pro certa quasi scientia habeatur, et tunc forte mitiganda est hæc sententia, quia pœna

Resolutio.

certa pro culpa, de qua non convincitur reus tanquam de certa, non debet puniri ; unde quamvis subsit suspicio vehemens esse reum, nisi probetur factum, est admittendus. Hæc itaque sententia videtur in eo casu teneri, quando scandalum esset, si daretur communio, quia suspicio tam vehemens est, ut in populo causaverit opinionem, et sic differenda est communio, donec talis se purgaverit, quia alioquin habetur ex tali suspicione reus secundum existimationem vulgarem ; unde si soli Sacerdoti inest talis suspicio, non videtur ex ea posse inferre tam certum præjudicium petenti communionem

174. Communio ad probationem data.

Inquiri etiam solet, an liceat communionem dare ad probationem suspectis. Respondetur hoc contingere posse dupliciter, ut nempe ex aliquo effectu communionis insolito, qui expectaretur in reo, habetur probatio ; et sic aliqui solebant dare communionem, quod malum est, et superstitiosum, quia non debent

Modus illicitus.

peti miracula, aut extraordinarius effectus ex communione, ad ea quæ ex modo ordinario inquiri debent, quia esset tentare Deum, ut supernaturaliter operaretur sine ulla necessitate, et per media insolita ; sic aliqui olim suspecti se offerebant ad probationem ignis, a quo si illæsi transibant, habebantur innoxii, et si combustionem patiebantur, habebantur

Modus probatus.

pro reis. Alio modo adhibere solet communio quasi in protestationem innocentiæ, sicut adhibetur juramentum, et sic licet, in casu tamen gravissimo et rarissimo; sic Gregorius septimus suam innocentiam probavit Henrico IV. Imperatori. et in Concilio Wormatiensi *can.* 10. quod habetur 1. *quæst.* 5. can. *Si Episcopus : Statuitur si crimen Episcopo, aut Presbytero objiciatur Missam celebret, et sic se purget ;* et *can.* 15. qui habetur 2. *quæst.* 5. *can.* sæpe dicitur, *si in monasterio furtum committatur, cujus auctor nescitur, Missa celebretur ab Abbate, aut alio, et in eo singuli fratres communicent, dicentes : Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie.* Quamvis autem hodie hos canones dicat D. Thomas abrogatos, non invenitur in jure, licet consuetudine non sint in usu, quia aliæ probationes sufficiunt nempe juramentum, et alia, quæ jure statuuntur ; tamen non est improbandum, quod Concilium statuit tanquam malum ex objecto, licet non sit in usu iste modus.

Exemplum Gregorii septimi Concil. Wormat.

175. An fuerit communicatus Judas? Hilarius.

Ad complementum hujus materiæ, quæri solet, an Christus communicarit Judam, ut *supra* asseruimus? Partem negativam docet Hilarius *in Matth. can.* 30. quia etiam putavit eum non adfuisse Cœnæ legali. Nihil Hilarius dicit, tantum proditorem fuisse statim manifestum postquam discipuli missi sunt ad parandum Pascha ; sed verba et facta intermedia subintelligenda sunt, quæ cursim transit Hilarius, cum constet ex Evangelistis Judam accepisse a Domino buccellam, et ex illis, *Ecce manus tradentis me,* etc. ubi loquitur inter cœnandum ; idem docet Clemens Romanus *lib.* 5. *Constitut. Apostolicarum, cap.* 13. probabilem putat Rupertus ; citatur etiam Theophylactus ; eam defendit ex modernis Turrianus explanatione defensoria in prædictum locum Clementis.

Clemens Romanus. Rupertus. Theophyl. Turrianus.

176. Affirmativa communis. Auctor sermonis de Cœna Domini.

Altera sententia est communis Patrum, et Theologorum, ac proinde tenenda. Auctor sermonis de Cœna Domini apud Cyprianum. Origenes *tractatu* 35 *in Mat-*

Origenes. Cyrillus Jerosolym. Chrysost. Hieron. Augustin. Leo Papa. Theodoret. Justinianus Imperat. Beda. *thœum* super illud : *Qui intingit mecum manum in paropside,* etc. Cyrillus Jerosolymitanus *Catechesi* 13. Chrysostomus *homil.* 82. *in Matthœum*, Hieronymus *in illud Marci* 14. *et biberunt ex eo omnes,* etc. Augustinus *in Psalmum* 54. *Qui simul mecum dulces capiebat cibos, epist.* 163. *lib.* 1. *De adulterinis conjugiis, cap.* 27. et alias sæpe. Leo Magnus *serm.* 3. *de passione.* et *serm.* 7. Theodoretus *in* 1. *ad Corinth.* 11. *Hoc facite in meam commemorationem,* Justinianus Imperator *in confessione fidei*, quæ habetur *in tomo Concil.* post Concilium Toletanum II. Beda in Joannis 13. *Domine quis est*, etc.

Probatur ex Lucæ 22. postquam dicitur : *Hic est calix novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effundetur,* continuo subjungit : *Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa ;* particula hæc adversativa *verumtamen* est connexio sermonis, et continuatio sententiæ ad priorem ; unde colligitur non per anticipationem hæc dicta esse, quasi prius consecratio poneretur, quamvis in re posterius contigerit. Marci etiam 14. dicitur *omnes*, ex eo supple calice bibisse ; ergo et Judas.

177. An bucella fuerit Sacramentum. Augustin. Sed quid de illa buccella, quam Christus Judæ tradidit in Cœna, an fuerit Sacramentum? Augustinus *lib.* 5. *de Baptismo*, videtur id asserere *cap.* 8. et *tract.* 26. *in Joannem* super illud : *Patres vestri manducaverunt manna,* etc. Sed contrarium expresse docet tractatu 62. in Joannem : *Non autem, ut quidam putant negligenter legentes, tunc Judas corpus Christi accepit ; intelligendum est enim, quod jam omnibus eis distribuerat Dominus Sacramentum corporis et sanguinis sui ubi et ipse Judas erat, sicut S. Lucas evidentissime narrat ; et deinde ad hoc ventum est, ubi secundum narrationem Joannis apertissime Dominus per buccellam tinctam atque porrectam suum exprimit traditorem.* Idem docet Julius. I. *in epistola ad Episcopos per Ægyptum,* et refertur can. *Cum omne, de consecrat. dist.* 2. et Concilium Bracharense III. Petrus Damianus *epistola* 64. et alii ; quidquid sit de hac buccella, an ante communionem, an post, ut vult Augustinus, fuerit data, quem sequor. Julius Papa. Concil. Brachar.

Sed quid, an ipse Christus sumpserit Sacramentum. Respondetur affirmative ad instructionem et exemplum eorum; ita Hieronymus *epist.* 150. *ad Hedibiam,* Chrysostomus *hom.* 83. *in Matthœum ;* Hesychius *in cap.* 8. *Lucœ.* Ratio est, quia consecrando sacrificavit ; sacrificans autem debet particeps esse sacrificii, *ex cap.* 6. *et* 7. *Levitici.* Et hæc de hoc mysterio cum Doctore. Ad gloriam Dei et Virginis, Sancti Patris Francisci, Antonii, Isidori, et omnium Sanctorum. 178. Christus communicavit. Hieron. Chrysost. Hesych.

FINIS TOMI DECIMI SEPTIMI.

INDEX

DISTINCTIONUM ET QUÆSTIONUM LIBRI QUARTI SENTENTIARUM.

(CONTINUATIO)

DISTINCTIO OCTAVA

DISTINCTIO NONA

DISTINCTIO DECIMA

DISTINCTIO UNDECIMA

DISTINCTIO DUODECIMA

DISTINCTIO DECIMA TERTIA

QUÆSTIONES ADDITÆ DE SACRIFICIO

JOANNIS DUNS SCOTI

DOCTORIS SUBTILIS, ORDINIS MINORUM

OPERA OMNIA

EDITIO NOVA

JUXTA EDITIONEM WADDINGI XII TOMOS CONTINENTEM A PATRIBUS FRANCISCANIS DE OBSERVANTIA ACCURATE RECOGNITA

TOMUS DECIMUS SEPTIMUS

Quæstiones in quartum Librum Sententiarum a distinctione octava usque ad decimam tertiam

PARISIIS

APUD LUDOVICUM VIVÈS, BIBLIOPOLAM EDITOREM

VIA VULGO DICTA DELAMBRE, 13

MDCCCXCIV